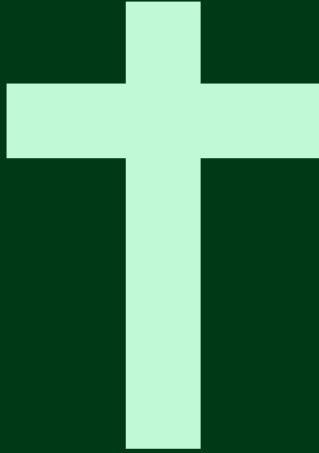

GALA Σευει

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA S_ΕΥΕ_Ι

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Zeneze	1
Egezode	46
Leevi	84
Gaalu Sevei	109
To Sevei Velesiei	147
Zozuwe	181
Tukpogaleve Nuiti	203
Lute	227
1 Samiyele	231
2 Samiyele	261
Tene Faalaaliiti	286
Misee	322
Nagjume	331
Afakuke	335
Sofoni	340
Azee	345
Zakali	347
Malasi	358
Kewotiiti	361

Zeneze Fai Kpein Tɔɔzeizuwe

Sevei ge nui: Moize ve.

Sevei nii zu vai ma boe ungi: faiti kpein tɔɔzeizuwe.

Sevei nii ge ziegi: kona waagila unnaani puulɔlu (1 450), e zeeli kona waagila unnaani puugo (1 410) ɔɔ, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Zeneze ga ga kpeteaniiti kpein tɔɔzeizuwe ma zewe. E la kpelani no ga e geegɔlogi ta zooiti kpete vai wo, ta guluiti, ta suaiti, ta nuiiti kpete vai. Kele toga nubuseiti ta-vaiti tɔɔzei velei wosu, e ti yɔɔɔzu gilibai bozei velei le.

Gaagwesu mɔungi e li puugo maazu gilagi (11) zu: eteai nii de yenvuzu su, da zoo gale e naa na-fai gaaɔa? Be ga e ga nui? Nui losuwe ga ga mini eteai zu? Lee vaa zu nuiiti ti yɔɔɔzu gilibaiti ti gɔlogolosu? Leeni ga a ge ga zaɔui, nii pagai, e lo naama vai va?

Gaazaɔagi naati ka ti wosu zaagaza. Naati ma ka Zeneze zewe gilazuwe ma mɔungi googaaavotegi veezu, e lo ti va: zunui ta anzanui, GALA na-kpeteaniiti saama (gaagwesu mɔungi e zeeli felegai ɔɔ), ti yɔɔɔzuleve vai ta GALA (gaagwesu savago), Kayen ta Aɔele ta-vai (gaagwesu naanigo), Nowe na-foloi, undaavili tona wolai ma ziegi zu (gaagwesu lɔzita e li taavuuɔi ɔɔ), woointi supu voloi nuiiti ta-zangaso velei lo siegi zu (gaagwesu puugo maazu gila (11)).

E zo gaagwesu puugo maazu felegai (12) ma, eyesu e li puulɔlugai (50) zu, ta bosu ti dee egɔvelei GALA ge paa la ga kizogi nubuseiti po, ta e Izelayele memewolai ma mɔungiti toli na-botii ma: Abalaame nii e veteni na-kidaavelei ta na-woomenigi maavele ma, keve sienope su ga loɔo vago nu, nii nu a vokoɔo ma.

Na-doun zunui Izaake, ta Zakobe, nii e ga na-dounloin naa ga (gaagwesu 25:19--37:1 zu), e daasegi zɔɔɔni ga: «Izelayele.» Zozefe, nii e ga Zakobe na-doun zunui ta, koizeizu felegai ma gɔwolai, naa ga faiti kpein saama, toga e vaani ga Zakobe, ta na-doin zoiti e ve ta-veleyejeiti ba, ga ti li, ti ze Ezipete yooi zu.

Zeneze zewe ga dee ga kalagi, e vile naa va, nii GALA ge kea. E tɔzeive ga boga ga GALA ka e eteai betea, naa ga e kulazu kelema ga GALA boɔbove, kele nii a ke ti pe ti golo GALA be.

Sevei ga wooi gaabelazu ga GALA na-minazege gooi e boga ga: toga yeeye na-nubuseiti ba go. E zo tɔzeizu e li gaabelazu, GALA ka e ga sevei nii zu vaa biin golai: toga boɔo gɔlazu kelema, e da tukpoi gaaleve, toga losu na-nubuseiti tufo, e da bo ti va, toga e na-nubuseiti ta-etea ziei gɔvele betezu. Ma wooogaavote pagoi ga ga: GALA bedei ga ba ga: nu la toun da, e la na-minazegegiti da, nu na-deveiti so, ta na-togiti.

ETEAI TA NU'BUSEI TA-VAI LOZEI UELEI

(1:1--11:32)

Geegɔlogi ta zooi bete vai

¹ Tɔzeizu mounpa GALA ge geegɔlogi ta zooi beteni. ² Kevele gila ge la gɔni zooi va, suyakai gɔni de. Kpidii veeni zie wolai ga. GALA Zenvui gɔni levetevesu ziei ga.

³ GALA ge gɔni ma: «Wozakalagi gɔla.» Wozakalagi ma ge gɔla. ⁴ GALA ge kaani ga wozakalagi vage. GALA ge wozakalagi ta kpidii yeeɔgaagweeni. ⁵ GALA ge wozakalagi laasei pɔeni ga foloi, e kpidii laasei pee ga kuai. Kpidii veeni, geelaalao: naa gɔni ga folo mɔungi.

⁶ GALA ge gɔni ma: «Zɔɔɔzu ge zieiti ba, e zieiti zeedgaagwe ta zieiti.» ⁷ GALA ge zɔɔɔzu gɔni zieiti ba, niiti ti bu velei, ta niiti ti maazu velei. Naa gɔni gana no. ⁸ GALA ge zɔɔɔzuve laasei pɔeni ga geegɔlogi. Kpidii veeni, geelaalao: naa gɔni ga foloi velesiei.

⁹ GALA ge gɔni ma: «Zieiti ti geegɔlogi wu, naati ti gaale ba ada gila, ada vooi gɔla kelema.» Naa gɔni gana no. ¹⁰ GALA ge ma vooi laasei pɔeni ga zooi. Zieiti ti gaalei ba, e naati daasei pee ga kpoloɔeiti. GALA ge kaani ga naa vage. ¹¹ Naa volu GALA ge gɔni ma: «Zooi pɔnɔba aniiti kula, egɔvelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ge ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ge ga ma zuwui.» Naa gɔni gana no. ¹² Zooi pɔnɔba aniiti kulani, egɔvelei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ge ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ge ga ma zuwui. GALA ge kaani ga naa vage. ¹³ Kpidii veeni, geelaalao: naa gɔni ga foloi vaasiei.

¹⁴ GALA ge gɔni ma: «Wozakalagiti ti ge geezuve geei gaave, ti foloi ta kuai yeeɔgaagwe. Naati ti ge ga poogiti, e lo siegiti ba, ta foloiti, ta konagiti, ¹⁵ ti ge ga wozakalagiti geei gaave, ti eteai zugala.» Naa gɔni gana no. ¹⁶ GALA ge wozakala gola felegaiti kpeteni, ma wola gelele da ze foloi unda, ma go gelele da ze kuai unda. E somidegaiti balaa kpeteni. ¹⁷ GALA ge ti zelei geei gaave ga ti da eteai zugala, ¹⁸ ti ze foloi ta kuai unda, ti wozakalagi ta kpidii yeeɔgaagwe. GALA ge kaani ga naa vage. ¹⁹ Kpidii veeni, geelaalao: naa gɔni ga foloi naanisiei.

²⁰ GALA ge ɣeni ma: «Zie wu ani vuluiti ti wola moɪn zieiti bu, wɔniiti ti da ɣove geezuve, zooi maazu.» ²¹ GALA ge kpoloɔe wu zua wolaiti kɔɔɔɔni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, ta zenvu anii ma ziiti kpein, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, niiti ti levetevesu zieiti bu. E wɔniiti kɔɔɔɔni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage. ²² GALA ge tuya looni ti ve, e ɣe ma: «À buɣu, wo moɪn, wo kpoloɔeiti buulaave, wɔniiti ti moɪn eteai zu.» ²³ Kpidii veeni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi loolasiɛi.

²⁴ GALA ge ɣeni ma: «Zooi fuluaniiti kula, eɣevelei ti-ma ziiti ti la: toganiiti, ta kɔkɔpo ganiiti, ta doɔo zuaiti, eɣevelei ti ɣilagilagi ti-ma ziiti ti la.» Naa ɣeɔni ɣana no. ²⁵ GALA ge doɔo zuaiti kɔɔɔɔni, eɣevelei ti-ma ziiti ti la, toganiiti eɣevelei ti-ma ziiti ti la, ta kɔkɔpo ganiiti pe, eɣevelei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage.

²⁶ GALA ge ɣeni ma: «Ade nuɔusei beɛe ga ade-maaniinigi, e ɣe ga de-vaagɣulabai, e zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta toganiiti, ta eteai pe, ta aniiti kpein ti ɔkɔposu zooi ma.»

²⁷ GALA ge nuɔusei beɛɔni ga to ɔoɔoi maaniinigi, e kɔɔɔɔni ga GALA maaniinigi. E zunui ta anzanui beɛni.

²⁸ GALA ge tuya looni ti ve, e ɣe ti ma: «À buɣu, wo moɪn, wo eteai laave, wo maaɣolo. A zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta suai kpein e yenvuzu zooi ɣa.» ²⁹ GALA ge ɣeni ma: «Wele, tufai nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, zooi ɣa na pe, ge naa vea wo ve, ta gului nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, naa ɣa ɣe ga wo-laamianigi. ³⁰ Ge tufa undui vea ga daamianigi zou ɣa zuaiti pe be, ta wɔniiti, ta nii kpein e ɔkɔposu zooi ma, nii noɔpe zenvu viilei su.» Naa ɣeɔni ɣana no. ³¹ GALA ge kaani ga nii kpein e kɔɔɔɔni, ti wola vage. Kpidii veeni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi lozitasieɪ.

2

¹ Pele ɣana geeɣoɔɔni beɛe vai beɛni la ta zooi, ta ti zu aniiti kpein. ² Foloi lofelasiɛi, GALA kɔɔɔɔni ma ga na-botii ɣaabelaa, e looɣoni na-botii pe ba, nii e keɔni. ³ GALA ge tuya looni foloi lofelasiɛi ve, e make ɔoɔo ve, tozei naama voloi e looɣoni, e lo na-botii pe ba, aniiti kɔɔɔni vai zu e keɔni.

*Eteai ta nuɔusei
ti beɛe velei yoɣoɣuzule vai*

⁴ Geeɣoɔɔni ta zooi ti-lozeigi ɣa e ga nii, siegi zu ti beɛni la.

Siegi zu ɣooɣo GALAGI zooi ta geeɣoɔɔni beɛni la, ⁵ doɔo ɣila kɔɔɔni ge la ɣeni de eteai zu, tufa ɣila kɔɔɔni ge la ɣeni de veɔni, mazolo ɣooɣo GALAGI la ɣeni de tona vuuni zooi ma, nu la ɣeni de na negelein, e va da boti ɣe zooi ma. ⁶ Kele bumugi ɣeni wuzegezu, e da zooi ma yebe. ⁷ ɣooɣo GALAGI zooi ma voloi zegeni, e kɔɔɔni ga zunui, e zenvu viilei vu sokpayegeiti su, zunui ɣe ga zenvu su anii.

⁸ Naa volu ɣooɣo GALAGI kpeleɪ leveni Eden yooi zu, folo ɣulazu velei. E zunui vileni su, nii e kɔɔɔni. ⁹ E gului ma zii kpein poɔni zooi ɣa, ti vetega maanai, ti-ma waaiti neai. Zenvu wului ɣeni loni kpeleɪ zaama, naa veɪ gului va, nii e faa vagoi ta faa noi yoɣoɣuzuweɪ peleɪ lezu.

¹⁰ Zie wolai ɣeni ɣulazu Eden yooi zu, e da vu kpeleɪ ma. Kulaai ma na va, gaagweɔni su ga ma beke naanigo. ¹¹ Ma moɔngi laaseigi ɣeni ga Pison, naa ɣa kakuɣakugai Gavila yooi na pe su. Zanugi ɣa da ɣa zooi naa zu, ¹² zanugi nii pagai. Nu ɣa da gulu mana maku neɔneɔni balaa ɣa na, daa ga bedeliwume, ta koɔu zongo baagi, daa ga wonikese. ¹³ Felesieɪ laaseigi ɣeni ga Giyon, naa ɣa kakuɣakugai Kuse yooi na pe su. ¹⁴ Savasieɪ laaseigi ɣeni ga Tigele, naa ɣa e yeizu Asuul laai zu folo ɣulazu velei. Zie wolai naanisieɪ ɣa e ga Ufelate.

¹⁵ ɣooɣo GALAGI zunui zegeni, e pile Eden kpeleɪ zu, ga e tii ɣe na, ta e make. ¹⁶ E devei nii veeni zunui ya, e ɣe ma: «Da zoo e guluiti kpein ma waaiti ta mi, niiti ti kpeleɪ zu, ¹⁷ keleɪ nii e faa vagoi ta faa noi yoɣoɣuzuweɪ peleɪ lezu, mina naama waai ta mi, mazolo voloi da naa ta miina la, da za.»

¹⁸ ɣooɣo GALAGI ɣeni ma: «E la vani ga zunui ɣila ko ye de. Na kɔɔni nu vago beɛte zu be.» ¹⁹ ɣooɣo GALAGI doɔo zuaiti ta wɔniiti kɔɔɔni ga poɔi. E vaani ga tiye zunui vo, e peɛe, velei a ti-laaseigiti peɛe la, naa ɣa a ke ti kpein ti daaseigi zolo, nii zunui a peɛe ti va. ²⁰ Zunui daaseigiti peɛni toganii pe ba, ta wɔniiti, ta doɔo zuaiti kpein. Kele zunui la ɣeni kɔɔni nu vago zolo. ²¹ ɣooɣo GALAGI niimeni wolai looni zunui ɣaazu, e ni. E kaka ɣaegi gila segeni, e ma zuai laaɣulu pogi zu. ²² ɣooɣo GALAGI anzanui beɛni ga naama ɣaka ɣaegi, nii e segeni, e kula zunui ɣakai zu, e vaani la zunui vo.

²³ Zunui ɣeni ma:

«Niizu nii ɣa e ga kaei, nii e ga ma ɣaei,
kɔɔɔni nii e ga kɔɔni.
Daaseigi ɣa veɪ ga anzanui,
mazolo kulave zunui zu.»

²⁴ Naa g̃a é ba, zunui g̃a zege keeḡe ta dee va, é ḡili anzai va, ti ḡe ga kpuse ḡila. ²⁵ Zunui ta anzai ti felego ti ḡabei ḡeni de, keke ti la ḡeni anzesu boḡo ḡaazu.

3

Nui loo vai kotoi zu

¹ Kaalii ḡeleḡelega ḡeni de, é leve doḡo zuaiti kpein ba, niiti Gooḡo GALAGI ti beteni. E ḡeni anzanui ma: «GALA ge boge nei ga ḡite, ga wo mina guluiti kpein ma waai mi, niiti ti kpelei zu?»

² Anzanui kaalii woodaavoteni, é ḡe ma: «Gá zoo gi kpelei zu wuluiti ma waai mi. ³ Kele nii é ga gului é loni kpelei zaamave, naa ma waai, GALA ge ḡeni ma: «A mina ta mi, wo mina woodu ba, naa g̃a a ke wo mina za.» »

⁴ Kaalii ḡeni anzanui ma: «Wo la zaa j̃egelein! ⁵ Kele GALA ge kwee ga foloi naḡe wo ta miizu la, wo-ḡaazuḡeti ta zege ma, wa ḡe eḡe GALA, wa faa vagoi ta faa j̃oi yḡoḡozuḡwee.»

⁶ Anzanui kaani ga gului naa ma waaiti pete ga maanave, ta page ga nu mi, fizoge ga é keleḡelegi ve nu ya. E ma waai ta ḡulani, é mi. Naa volu é ta veeni sinigi ya, nii é ḡeni koba, naa balaa ge miini. ⁷ Ti felego ti-ḡaazuḡeti ti zegeni ma. Ti kweeeni ga ti ḡabei ve. Ti kooleḡoole gului ma laaiti daḡani, ti ḡili boḡo ma.

⁸ Kpoko leileigi, ti Gooḡo GALAGI lugi menini, é da ziezie kpelei zu. Zunui ta anzai ti loḡguni poun Gooḡo GALAGI va kpele zu wuluiti saama. ⁹ Gooḡo GALAGI zunui lolini, é ḡe ma: «Mini ḡa é ná?»

¹⁰ E googaaavoteni, é ḡe ma: «Gè è-lugi menige kpelei zu. Duave, mazolo kabèi ve, naa ḡa é kea gè loḡgua.» ¹¹ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Be ḡa keai é ma, é ḡabei ve? E gulu waai naa ta mia baa, nii gè ḡeni è ma, mina ta mi?»

¹² Zunui googaaavoteni, é ḡe ma: «Anzanui nii è fea zèa, ga gi eteai zie voooma, naa ḡa é gulu waai vea zèa, gè ta mi.»

¹³ Gooḡo GALAGI ḡeni anzanui ma: «Leeni vaa zu è naa ḡeai?» E googaaavoteni, é ḡe ma: «Kaalii ḡa é yaava, gè gulu waai ta mi.»

¹⁴ Gooḡo GALAGI ḡeni kaalii ma:
«Tei è naa ḡea, gè è ḡotoa,
toganiiti kpein ta doḡo zuaiti saama.
Da da bokpo è-ḡogi ma,
é da poloi mi, è-zii ma voloi pe su.

¹⁵ Nà kpaai lo wo yḡoḡo zu wa anzanui,
naa ḡa ḡe mavofodai ta doḡo ti zoḡo zu.
Nōnōi ḡa doḡungi maawana,
doḡun da kḡo libiligi maawana.»

¹⁶ E ḡeni anzanui ma:
«Nà ta la da-boloi ma, kogi a ḡena é ma,
da boloi pe, da va dointi soloo.
E yiima vai ḡa é meen è-zinigi vo pelei,
toḡa zei è unda.»

¹⁷ E ḡeni zunui ma:
«Tei è wolloga è-anzai wooi ma,
é gulu waai mi, nii gè ḡeni è mina mi,
zooi ḡa ḡoto é maavele ma.
Keni é zuvikei ḡula, è boloi pe,
é va leg̃a è-laamianigi zoloo, è-zii ma voloi pe su.

¹⁸ Toḡa ḡaingiti pōnō è laalḡoma.
Da zooi ḡa lufaiti miizu.

¹⁹ Da è-laamianigi zoloo,
kele keni foḡoi ḡula è-lovalave,
eyesu è ḡale ma zooi wu,
ve è zegeni ná.

Mazolo è beteve ga poloi,
da ḡale ma poloi zu.»

²⁰ Adama anzai laasei peeni ga Eve, * mazolo toḡa é ḡeni ga nu wuluiti kpein ti-lee. ²¹ Gooḡo GALAGI sua ḡoloi beteni ga seḡei Adama ta anzai ve, é too ti ḡoba.

²² Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Petee, zunui ḡea eḡe ade taḡila, faa vagoi ta faa j̃oi yḡoḡozuḡwee fai zu. Ade pele leve tuḡo niina, é mina yeemaale, é va zenvu wului ma waai ḡula, a va mi, a va ye vulua ḡoḡo.» ²³ Gooḡo GALAGI zunui ḡulani Edēn kpelei va, ga é da zooi woli, ve kulaa

* 3:20 Eve: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «zenvu.»

ná. ²⁴ E Adama beai ma, geezugfeelaiti ti-laaseigi ga seelubein, é naati toni Eden kpelei zu folo gúlazu velei, ta bojá zəkpaí nii abui ba, é dá lati, ti dá zenvu wului ma velei make.

4

Kayenni ta Aḅle ta-vai

¹ Zunui anzai Eve laani volu, naa kogi zeḡe, é soloo ga Kayen, é ḡeni ma: «Gè zunu zolooḡa ga Gooḡo GALAGI ná-kpəbai maavele.» ² Naa volu, é deḡei Aḅle zolooni. Aḅle ḡeni ga baala make nui, Kayen ḡe ga tii ḡee nui. ³ Yeeḡeḡalai ta laawu, Kayen vaani ga zooi va lənbəḡi tanigaa, é ke ga veḅeanii Gooḡo GALAGI ve. ⁴ Aḅle ḅalaagi vaani ga ná-baala kpulugi ma yivo mounḡi tanigaa, é ti-ma zuai vasuḅeti kula ga zalaḡai. Gooḡo GALAGI yeezeini Aḅle ta ná-veḅeanii wu ga pago. ⁵ Kele é la ḡeni yeezeini Kayen ta ná-veḅeanii wu. Kayen wola yiiḡaawanani, gaazuḡili.

⁶ Gooḡo GALAGI ḡeni Kayen ma: «Lee vaa zu è yiiḡaawanaai, è ḡaazuḡili? ⁷ Gaagalaḡe ga ni dá faa vago ḡeena, dá ḡaazuve wuzeḡe, kele ni dá faa ḡoi ḡeena, kotoi ḡa laani dá-veləlave. Ziima vai ḡa ḡe ga é zeí è unda, kele doun, vəni ma.»

⁸ Kayen ḅəeni deḡei Aḅle və, tei ti ḡeni dəḅoi zu, Kayen valani Aḅle va, é paa. ⁹ Naa voluma, Gooḡo GALAGI ḡeni Kayen ma: «È-leḡei Aḅle ḡa mini?» E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gè la kwee. Ná ḡa ḡe ga deḡei make nui ba?» ¹⁰ Naa ḡeni ma: «Lee ḡa è keai? E-leḡei ma ḡamai bəin gooi ḡa zeelizu mə, é zeḡe zooi ma. ¹¹ Niizu è ḡotove zooi ḡa, nii è laalaoga, é è-leḡei ma ḡamai ḅole, é paai. ¹² Sieḡi zu è boti ḡeezu la zooi ma, é la mə ná-kulanuma vea è ya. Da ḡe ga pela nu, è dá levetevə eteai zu.»

¹³ Kayen ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Nà-faa ḡoi ma bakoi wola wuiḅe ga ḡe va zie bu. ¹⁴ Wele, dá kpəezu za tii ḡee yooi ma, ḡe maḡooza, ḡe loḡu è va. Ná ḡe ga pela nu, ḡe dá levetevə eteai zu. Ni nu a kàana, toḡa paa.»

¹⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ba-oi! Ni nui ta a Kayen vaana, Kayen nənoi voto ka ḡula naama nui ma, ná zeizu ḡe ləfela.» Gooḡo GALAGI poogi veeini Kayen va ga nu nəpe ka kaana, é mina paa. ¹⁶ Naa volu, Kayen maḡoozani Gooḡo GALAGI va, é li, é zeí Nəde yooi zu, Eden folo ḡulazu velei.

Kayen mavofodai

¹⁷ Kayen anzai laani volu, naa kogi zeḡe, é Geenəke zoloo. E taai loni, é ná-doun zunui laaseigi vee ba. ¹⁸ Geenəke ilade zolooni, ilade Meḡuyayele zoloo, Meḡuyayele Metusayele zoloo, Metusayele Leemeke zoloo.

¹⁹ Leemeke anza feleḡo zeini. Gilagi laaseigi ḡeni ga Ada, zoi laaseigi ḡe ga Sila. ²⁰ Ada Yaḅale zolooni. To ḡa é ga naati ti-meməwolai, niiti ti zeini seḡe ḡotaiti bu, ti dá toganiiti make. ²¹ Deḡei laaseigi ḡeni ga Yuḅale. To ḡa é ga naati kpein ti-meməwolai, niiti ti kəniḡi ḡeinsu, ti dá koolei ve. ²² Sila ḅalaagi Tuḅale-Kayen zolooni, naa ḡa é ḡeni ga kolu ḅəiḡi ta kolu aniiti kpein gain nui. Tuḅale-Kayen deḡe anzanui ḡeni ga Naama.

²³ Leemeke ḡeni anzaiti ma:
«Ada ta Sila, à woilo ḡoi ma,
Leemeke anzaiti, à woilo ga pago ḡoi ma.
Gè zunui vaani məawana vai zu,
ta zunui louḡoi ná-palai vaa zu.
²⁴ Potokulai a ḡena Kayen ma, ná zeizu ḡe ləfela,
Leemeke nənoi zeizu ḡa ḡe ga puuləfela (70).»

Sete zoloo fai

²⁵ Adama anzai laani volu məno, naa kogi zeḡe, é doun zunu zoloo, é daasei pee ga Sete, mazoloo é ḡe ma: «GALA ge doun zunu ḡili fea zəa Aḅle votogi zu, nii Kayen paani.»

²⁶ Sete doun zunu zolooni ḅalaa, é daasei pee ga Enəse. Názuḅe ḡa ti təzeini la ga Gooḡo GALAGI valia.

5

E zo Adama mavofodai ma,

*é li Nowe nənoi və
(1 Dəlo Sevei 1:1-4)*

¹ Adama mavofodai ma zəvei ḡa. Sieḡi zu GALA ge nui beḡeni la, é kpeḡeni ga GALA baḡulabai. ² E zunui beḡeni ta anzanui, é tuya looni ti ve, é ti-laasei pee ga nuḅusei, ti beḡe voloi nə.

³ Adama ná-konagi ḡeai ma ga ungila puusavəḡo (130), é doun zunu zolooni, nii é ḡeni ga baḡulabai, ta maaniḡiḡi, é daasei pəeni ga Sete. ⁴ Sete zolooḡa voluma, Adama kona undəsavə (800) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zolooni. ⁵ Adama zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona untaavuuḡo puusavəḡo (930), naa volu é zaani.

⁶ Sete ná-konagi ɣɛai ma ga ungila dɔɔlugo (105), é Enɔse zɔɔɔni. ⁷ Enɔse zɔɔɔga vɔluma, Sete kona undɔsava kona dɔfela (807) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ⁸ Sete zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuugo puugo maazu felego (912), naa vɔlu é zaani.

⁹ Enɔse ná-konagi ɣɛai ma ga puutaavuugo (90), é Keenan zɔɔɔni. ¹⁰ Keenan zɔɔɔga vɔluma, Enɔse kona undɔsava puugo maazu lɔlugo (815) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ¹¹ Enɔse zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuugo kona dɔɔlugo (905), naa vɔlu é zaani.

¹² Keenan ná-konagi ɣɛai ma ga puulɔfela (70), é Maɣalaleyɛle zɔɔɔni. ¹³ Maɣalaleyɛle zɔɔɔga vɔluma, Keenan kona undɔsava puunaango (840) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ¹⁴ Keenan zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuugo kona puugo (910), naa vɔlu é zaani.

¹⁵ Maɣalaleyɛle ná-konagi ɣɛai ma ga puulɔzita maazu lɔlugo (65), é Yeelede zɔɔɔni. ¹⁶ Yeelede zɔɔɔga vɔluma, Maɣalaleyɛle kona undɔsava puusavago (830) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ¹⁷ Maɣalaleyɛle zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona undɔsava untaavuugo maazu lɔlugo (895), naa vɔlu é zaani.

¹⁸ Yeelede ná-konagi ɣɛai ma ga ungila puulɔzita maazu felego (162), é Geenoke zɔɔɔni. ¹⁹ Geenoke zɔɔɔga vɔluma, Yeelede kona undɔsava (800) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ²⁰ Yeelede zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuugo puulɔzita maazu felego (962), naa vɔlu é zaani.

²¹ Geenoke ná-konagi ɣɛai ma ga puulɔzita maazu felego (62), é Matuzalɛme zɔɔɔni. ²² Matuzalɛme zɔɔɔga vɔluma, Geenoke kona unsavago (300) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ²³ Geenoke zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona unsavago puulɔzita maazu lɔlugo (365). ²⁴ Geenoke ziɛni ga GALA ziimai, é la ɣeni yɛni ná, tɔzei GALA ge seɣeni.

²⁵ Matuzalɛme ná-konagi ɣɛai ma ga ungila puulɔsava maazu lafela (187), é Leemeke zɔɔɔni. ²⁶ Leemeke zɔɔɔga vɔluma, Matuzalɛme kona undɔfela puulɔsava maazu felego (782) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ²⁷ Matuzalɛme zii ma voloi kpein ge ɣeni ga untaavuugo puulɔzita maazu taavuugo (969), naa vɔlu é zaani.

²⁸ Leemeke ná-konagi ɣɛai ma ga ungila puulɔsava maazu felego (182), é doun zunui ɣila zɔɔɔni. ²⁹ E daasei pɛɛni ga Nowe.* E ɣeni ma: «Nii ɣa ade ɣaaneɛɛɛ ada-wotiiti ta ada-ɔɔɔɔiti kpein faa zu, é zɔɔɔsu zɔɔi va, nii ɔɔɔɔɔ GALAGI foovoi.» ³⁰ Nowe zɔɔɔga vɔluma, Leemeke kona undɔɔlugo puutaavuugo maazu lɔlugo (595) ɣili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni. ³¹ Leemeke zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona undɔfela puulɔfela maazu lafela (777), naa vɔlu é zaani.

³² Nowe ná-konagi ɣɛai ma ga undɔɔlugo (500), é Sɛme ta Same ta Zafeteni zɔɔɔni.

6

Nuiti mɔin vai

¹ Siɛgi zu nuiti ti tɔzeini la ga mɔinda zɔɔi ɣa, ti doun anzanuiti zɔɔɔni, ² GALA doun zunuiti ti kaani ga nuiti ti-loun anzanuiti page, ti tanigaani seɣeni, ti ti ɣe ga ti-anzaiti, naati saama, niiti ti yiimazɛgeni ga tiye. ³ Názu ɣa ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ma la: «Nà-zɛnvui la yɛga nuɔusei zu ɣo, mazɔɔɔ nui ɣa ga saa ani no, sii ma voloi ɣa ɣe ga kona ungila puufelego (120) no.» ⁴ Kooza nuiti ti ɣeni eteai zu naama zɛgiti su. Ule no ɣana é ɣeni la, GALA doun zunuiti pilega vɔluma nuiti ti-loun anzanuiti polu. Naati ti dointi zɔɔɔni ti vɛ, naama nu wolaiti ka ti-lɔɣo ɣulani wɔɔwɔɔɔ zu.

⁵ ɔɔɔɔɔ GALAGI kaani ga nuɔuseiti ta-vaa ɔɔi wola wɔɔɔɔni zɔɔi ɣa, ti-yiimave ma ɣisiɛiti ti ɣeni losu no faa ɔɔi va folo-o-folo. ⁶ ɔɔɔɔɔ GALAGI yiigolɔɣoloni nuɔusei ɔete vai zu, é pile zɔɔi ɣa, gola ɣaazugilini. ⁷ E ɣeni ma: «Nà nuɔusei ma zuwu ɣaalevezu zɔɔi ɣa, nui nii gɛ kpeteai, naa vɛ toganiiti ba, ta kpokpo ganiiti, ta wɔniiti, mazɔɔɔ ziiɣolɔɣologe ga leeni vaa zu gɛ ti ɔeteai.» ⁸ Kɛle Nowe zaalai zɔɔɔni ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu.

Nowe ná-fai

⁹ Nowe mavofodai vɛte. Nowe ɣeni ga telebo nu ta sɔle nu ná-siɛgi zu nuɔuseiti saama. Nowe ɣeni zɛizu ga GALA ziimai. ¹⁰ Nowe doun zunu savago zɔɔɔni: Sɛme, ta Same, naa vɛ Zafete va.

¹¹ Eteai ɣolɔɣoloni GALA gaazu, daave ga toomai. ¹² GALA ge eteai vɛteni, é ka ga é ɣolɔɣologa, mazɔɔɔ nuɔuseiti kpein ti zɛ vɛlei ɣolɔɣoloni eteai zu.

¹³ GALA ge ɣeni Nowe ma: «Gɛ devea ga gɛ kpeteanii kpein sii ɣaafɛla, mazɔɔɔ nuiti ti eteai laavega ga toomai. Naa ɣa é ba, ná ti undaavilisu zɔɔi ɣa. ¹⁴ Keingi ɔete ga gulu vagoi. Da teveleve su ga pele goiti, é managi zɛle koozuve ta poluve. ¹⁵ Wɛle vɛlei dá ke la: keingi zakpai

* 5:29 Nowe: daaseigi nii ti maabuɣaai va ta «gaaneɛɛɛi.»

ɔa ɔe ga metele ungila puuloolugo (150), kogi ɔe ga metele uufelego maazu lolugo (25), ta gaalagai ɔe ga metele puugo maazu lolugo (15). ¹⁶ Da fiile zosuwe ɔe ba maazuwe kavagi wu, e ɔaku ma, nii tiegɔi a ɔe ga metele valisaamai liegɔi. Da daawe ɔula kakamaave. Da sangasoi lo suwe, ma velei ɔe ɔoɔo maazu ga savago. ¹⁷ Noun na, na vaazu ga zieve golai zoi ɔa, ga e fuluaniiti kpein kologolo, niiti kpein ti zoi ɔa, ti undaa ɔa vili. ¹⁸ Kele na na-minazefegi ɔeezu de yoozu, da le keingi zu, da-o, e-loun zunuiti-yo, e we e-anzai ta e-loun anzaiti ba. ¹⁹ Da suai ma zii velefelegi le keingi zu balaa, ga e ti-ma vului make ɔoba. Da ke ga ma zine jila ta ma zaa jila. ²⁰ Ma zine ta ma zaa, ma zii ɔilagilagi ɔa va e vo be, wɔniiti su, toganiiti balaa su, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, ga ti pe ti yenvui make. ²¹ Da daamianigiti kpein sege, e make ɔoba, naa ɔa a ke e ɔe ga daamianigi e ve ta tiya balaa be.» ²² Naa ɔa Nowe keeni. E naati kpein keeni, nii GALA ge ma levei veeni zea.

7

Nowe lee vai keingi zu

ta zieve golai vaa vai

¹ Gooɔo GALAGI ɔeni Nowe ma: «Le keingi zu, da-o, da-veleyegei-yo, mazoloo ge e vetege ga telebo nu niima yeedegalai zu nubuseiti saama. ² Suai niiti ti padegai, da ma zii ɔilagilagi zege, ma zine lɔfela, ta ma zaa lɔfela, kele suai niiti ti ɔooai, da naama zii ɔe ga ma zine ta ma zaa na. ³ Wɔniiti balaa, da ma zii ɔilagilagi zege, ma zine lɔfela, ta ma zaa lɔfela, naa ɔa a ke e ti-ma zuwui make eteai zu na pe. ⁴ Mazoloo e yega ga folo lɔfela, ge tonai vo eteai zu, folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40) laawu, fuluaniiti kpein ge ti beteai, ge ti-ma zuwu ɔaaleve zoi ɔa.» ⁵ Nowe naa kpein keeni, nii Gooɔo GALAGI ma levei veeni zea.

⁶ Nowe kona undozita (600) zoloni niina, siegi zu zieve golai vaani la eteai zu. ⁷ Nowe leeni keingi zu ta na-doun zunuiti, ta anzai, ta na-doun anzaiti, ga ti ɔizo zieve golai ma. ⁸ Suai niiti saama, ti padegai, ta niiti ti ɔooai, naa we wɔniiti kpein ba, ta suai niiti kpein ti bokposu zoi ma, ⁹ ti kpein ti zeelini Nowe ma keingi vo be ga felefelegi, ma zine jila ta ma zaa jila, egevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. ¹⁰ Folo lɔfela volumna, zieve golai eteai maaooleni.

¹¹ Nowe zii ma ɔona undozitai (600), ma alu felesiei, ma volo puugo maazu lɔfelasiei (17) ma, naama voloi zoi wu de wolaiti ma deungiti kpein daaleveni, ta geeglogi ma velelaveti balaa daalaoni. ¹² Tonai toozeini ga vaa eteai zu, eyesu folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40). ¹³ Naama voloi ɔooi na ɔa Noweni ti leeni la keingi zu, toun be, seme ve, Same ve, ta Zafete, e bo anzai va ta na-doun anza savagoiti, ¹⁴ naa we dooo zuai ma zii kpein ba, ta toganiiti, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, e bo wɔniiti kpein ba, ta kove ganiiti kpein. ¹⁵ Anii vului ma ziiti kpein, ma zine ma zaa, ti vaani ga felefelegi Nowe vo be, ga ti le keingi zu. ¹⁶ Ti ɔilagilagi leeni ma zine ma zaa, ti ma ziiti kevelei, egevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. Naa volu Gooɔo GALAGI daaɔuluni ma.

¹⁷ Zieve golai yeni leezu, e ke ga folo uuunaanigo (40) eteai zu. Ziei veni, e keingi wuzege zoi maazu. ¹⁸ Ziei veni, e wola le su eteai zu. Keingi ɔeni ziezu ziei ɔa. ¹⁹ Ziei ɔeni leezu su no, eyesu e gize ɔaagoozagiti pe maaoolle geeglogi wu eteai zu na pe. ²⁰ Ziei leeni gizeiti maazu ga metele lɔfela ɔeɔala, ti pe maalooɔuni. ²¹ Nii kpein e ɔeni ga fuluanii eteai zu, ti pe ti zaani, wɔniiti, toganiiti, dooo zuaiti, nii kpein e ɔeni bokposu, ta nubusei kpein. ²² Nii kpein e ɔeni yenvuzu zou vooi ma, naa pe ge zaani. ²³ GALA ge fuluanii kpein suwuɔaaleveni zoi ɔa: nubusei ta suaiti, naa we kpokpo ganiiti ta wɔniiti ba. Nowe no ɔa e yeni na, ta niiti ti ɔeni ba keingi zu.

²⁴ Zievegi yeni eteai zu eyesu folo ungila folo puuloolugo (150).

8

Nowe ɔula vai keingi zu

¹ GALA ge ɔizeni Nowe zu, ta dooo zuaiti pe, ta toganiiti ti ɔeni ba keingi zu. GALA ge fiilei leveni eteai zu, zievegi toozeini ga maa da yei. ² Zoi wu deungiti ta geeglogi ma velelaveti daaɔuluni, tonai teve. ³ Ziei maa ɔeni yeizu vaa, e da zege zoi ma, maaloini folo ungila folo puuloolugo (150) laawu. ⁴ Alu dofelasiei ma volo puugo maazu lɔfelasiei (17) ma, keingi loni gizei ma, nii daaseigi ga Alalate. ⁵ Ziei ɔeni ba maa da yei, eyesu alugi vuusiei. Naama alugi ma volo moungi, gizeiti tounngiti ti ɔulani kelema.

⁶ Folo uuunaanigo (40) levegai ma, Nowe fenetele laalaoni, nii e kpeteni keingi va. ⁷ E kalawonii vileni, naa ɔula, e da li, e da ɔaagale ma, na zeizu ge moimoin. E na maaounni, eyesu ziei vo zoi ɔa. ⁸ Naa volu e poopogi balaa vile, ga e pete, ni ziei maayeida zoi ɔa. ⁹ Kele poopogi la ɔeni zeizu zoloni, e ɔaleni ma po be keingi zu, mazoloo ziei ɔeni zoi ma na pe. Nowe yeeɔulani, e so, e te ɔoo ma keingi zu. ¹⁰ E folo lɔfela ɔiligaa maaounni maa, naa volu e yeebeni poopogi va, e ɔula keingi zu. ¹¹ Kpookamaave, poopogi ɔaleni ma, e va po be.

Pete, wolve wului g'alaagi gila ge g'eni dakulugi g'a. Nowe kw'eni naazu ga ziei maalbida g'eni de niina zooli g'a. ¹² E folo lofela g'iligaa maaɓunni m'ono, naa volu e poopogi vil'eni. Kele naa la mo g'eni g'alenii ma volu po be.

¹³ Nowe zii ma g'ona undozita maazu g'ilagi (601) ma alu m'oungi ma volo m'oungi, ziei v'ooni zooli g'a. Nowe keingi lakulugi z'egeni da. E w'el'eni, e ka ga zooli g'aaɓe v'ooni niina. ¹⁴ Alugi velesiei ma volo vuufel'ego maazu lofelasiei (27) ma, zooli v'ooni niina kpaankpaan.

¹⁵ GALA ge ɓ'eni Nowe ɓ'o, e g'e ma: ¹⁶ «G'ula keingi zu, wa e-anzai, wa e-loun zunuiti, ta e-loun anzaiti. ¹⁷ Fuluanii ma zii kpein kula, niiti ti e g'oba: w'oniiti, suaiti, ta k'pokpo ganiiti, ti vaza eteai zu, ti ɓuɓu, ti m'oin na.» ¹⁸ Nowe g'ulani keingi zu, ta na-doun zunuiti, ta anzai, ta na-doun anzaiti. ¹⁹ Suai ma zii g'ilagilagi kpein ge g'ulani keingi zu, ani niiti ti ɓokposu, w'oniiti ta nii kpein e vulua eteai zu.

²⁰ Nowe zalaɗa g'ulazuɓe ɓ'eteni G'ooɗo GALAGI ɓe. E ta z'egeni suaiti su, niiti ti j'adegai, ta w'oniiti su, niiti ti j'adegai, e ti g'e ga gala zalaɗai, zalaɗa g'ulazuɓe. ²¹ G'ooɗo GALAGI zalaɗai naama maku n'eeɓegi menigai ma, e boni yiimave, e g'e ma: «G'e la mo eteai g'otoa nui maavele ma, anee ɓalaa nui yiimave ma g'is'ieiti toge faa j'oi va, e loozei ma loungo z'iegi zu ma. G'e la mo fuluanii kpein koloɗologa, eɗ'eelele g'e keai la.

²² Ni no eteai g'a de na,
anii vaza fai ta teɓe vai,
diegi ta k'ooli,
foɗoi ta samai,
foloi ta k'pidii,
naati ti la ɓega j'eg'el'in.»

9

GALA na-minazefegi Nowe ɓe

¹ GALA ge tuya looni Nowe ɓe ta na-doun zunuiti, e g'eni ti ma: «A ɓuɓu, wo m'oin, wo eteai laave. ² Fuluaniiiti kpein ta lua wo va, ti zasu da ɓali, e zo suaiti ma ti eteai zu, e li w'oniiti po, ta k'pokpo ganiiti, ta kaleiti: ti pe feeɓe wo ya. ³ Ge fuluaniiiti kpein fea wo ɓe ga daamianigi. Eɗ'eelele g'e tufa let'ei veai la wo ɓe, g'e ti pe fea wo ɓe g'ana. ⁴ Anee naa ɓe, a mina suai mi, ma j'amai va ye su, naa g'a e ga z'envui. ⁵ A suɗ'wee ɓalaa ga wo-ma j'amai g'a e ga wo-y'envui, na maaɗaazaɗabo. Na maaɗaazaɗabo naa ma, nii nope a nu j'amai ɓu, e g'eni ga suai, ɓaa e g'eni ga nui. Na nui g'ilagilagi g'aaazaɗa keeɗ'eloin ma j'amai ma.

⁶ Zoi a nu j'ama ɓu,
ta ɓalaa nu g'ili ka ma j'amai ɓu,
mazolo GALA ge nui ɓ'et'ee
ga maaniinigi g'eele.

⁷ W'oun wa, a ɓuɓu, wo m'oin eteai zu.»

⁸ GALA ge ɓ'eni Nowe ɓ'o ta na-doun zunuiti, e g'e ti ma: ⁹ «W'ele, ge minazef'ee wo ɓe, wa wo-mavofodai, ¹⁰ naa ɓee nii kpein ba e vulua wo g'oba, w'oniiti, toganiiti, ta d'abo zuaiti, wa niiti kpein wo g'ulaai keingi zu ɓ'ooma, ti vaazu y'envuzu eteai zu. ¹¹ Ge minazef'ee wo ɓe ga: fuluanii pe undaa la mo viliga ga z'ieve golai, z'ieve gola la mo g'ea na, e va eteai g'oloɗolo.»

¹² GALA ge g'eni ma m'ono: «Nii g'a e ga minazef'egi ma ɓ'oogi eysu g'o, ge keezu ade y'og'ozu, na-o, wa-o, ta anii kpein ti y'envuzu wo g'oba. ¹³ Ge na-kpazamanamanagi zeida tonabiingi zu, toɗa g'e ga minazef'egi ma ɓ'oogi gi y'og'ozu ga eteai. ¹⁴ Si'egi zu ge tonabiingiti gaalezu ba la, e zele zooli maazu, kpazamanamanagi a g'ulana kelema tonabiingi zu, ¹⁵ na g'ize na-minazef'egi zu, e ade y'og'ozu, na-o, wa-o, ta nii kpein e vulua. Ziei la ma vega, e va fuluanii kpein koloɗolo. ¹⁶ Kpazamanamanagi g'a g'e tonabiingi zu, na w'el'ena ba, na g'ize g'ooɗo minazef'egi zu, nii e gi y'og'ozu ga fuluaniiiti kpein ti eteai zu.» ¹⁷ GALA ge g'eni Nowe ma m'ono: «Naa g'a e ga minazef'egi ma ɓ'oogi, nii ge kea gi y'og'ozu ga fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

Nowe na-doun zunu savag'iti ta-vai

¹⁸ Nowe na-doun zunuiti ti g'ulani keingi zu, ti g'eni ga niiti: Seme, Same, ta Zafete. Kanaan keeɗ'ge g'eni ga Same. ¹⁹ Naati ka ti ga Nowe na-doun zunu savag'iti, ti-mavofodai g'a e eteai laavegai.

²⁰ Nowe g'eni ga tii g'ee nu m'oungi, nii e leezen ɓelele l'evoni. ²¹ E ma looi ɓoleni, naa so, e la ga g'abei na-sege g'otai wu. ²² Same, nii e ga Kanaan keeɗ'ge, naa keeɗ'ge g'abei g'aani, e liini eteave, e bo di'eni feleg'o ma. ²³ Seme ta Zafete ti took'aba wolai z'egeni, ti pee g'oma, ti z'ie ga volu ulele, ti pee ti-g'ee ma, kabei looɗu. Tei ti voluavega g'eni de, ti la g'eni ti-g'ee g'abei g'aani j'eg'el'in.

²⁴ Si'egi zu Nowe wuunni da, e g'ula na-doozodai zu, e naa menini, nii na-doun zunu g'aabelagi keeni la, ²⁵ e z'eba e g'e ma: «Kanaan g'otove! Toɗa g'e ga keeɗ'eleaiti ta-lu'iti t'ono ma lu'ii!» ²⁶ Naa volu e g'eni ma: «Mamagi g'a G'ooɗo GALAGI ɓe, Seme na-GALAGI, Kanaan g'a g'e

ga Seme ná-duai! ²⁷ GALA ge Zafete zeizuvε maawóóló, é zei Seme ná-sejfe gótaiti bu, Kanaan gá gje ga ná-duai!»

²⁸ Zieve golai voluma, Nowe keeni ga kona unsavago puulólugó (350). ²⁹ Nowe zii ma voloi kpein ge gjeni ga kona untaavuugó puulólugó (950), naa volu é zaani.

10

Ziiti tózei velei

(1 Dolo Sevei 1:5-23)

¹ Zieve golai levega voluma, Nowe ná-doun zunuiti, Seme, Same ta Zafete, ti dointi solóoni. Ti-mavofodaiti daaseigiti ti gjeni ga:

² Zafete mavofodaiti ti gjeni ga: Gómεel, Magóge, Madayi, Yavan, Tuóale, Meeske, ta Tilase. ³ Gómεel mavofodaiti ti gjeni ga: Asekeenaze, Lifate, ta Tógaalema. ⁴ Yavan mavofodaiti ti gjeni ga: Elisa, Taalesise, Kitime, ta Dódanime. ⁵ Ti-mavofodaiti kaa, ti zeini zie zaama yooiti su, ta zieleve yooiti. Ti vazage zooiti su, egevelei ta-veleyegeiti, ta ti-laawooiti ta ti-ma ziiti ti la.

⁶ Same mavofodaiti ti gjeni ga: Kuse, Miselayime, Pute, ta Kanaan. ⁷ Kuse mavofodaiti ti gjeni ga: Seba, Gavila, Sabeta, Layema, ta Sabeteeka. Layema mavofodaiti ti gjeni ga: SaBa ta Dedan.

⁸ Kuse Nimelóde zólóoni, naa gá é gjeni ga zεbesu nu wola mǔngi zooi gá. ⁹ E gjeni ga doso wola Góogó GALAGI gǎazu, naa gá é ba, a dá wo da ga: «Doso wolai Góogó GALAGI gǎazu, ege Nimelóde.» ¹⁰ Ná-masadaí ma laa wola mǔngiti ti gjeni ga Baóeleni ta Eleke, naa veε Akade va, ta Kaleneε, niiti ti Sineyaal yooi zu. ¹¹ Naama yooi voluma, Nimelóde liini Aasiili yooi zu, é Ninive laa wolai lo, ta Leǒbóte-lil, ta Kala, ¹² naa veε Leesεn va, nii é Ninive ta taa wolai Kala ti yóǒzuvε.

¹³ Miselayime mavofodaiti ti gjeni ga: Lude nuiti, Aname nuiti, Leǒabe nuiti, Nafetu nuiti, ¹⁴ Pateluse nuiti, Kaselu nuiti, ta Kafetól nuiti. (Kaselu nui naati ka Filiseti nuiti kulaai ti zu).

¹⁵ Kanaan ná-doun zunu mǔngi é solóoni, naa gá é gjeni ga Sidón, naa volu gelei gje ga Gεte. ¹⁶ Kanaan mavofodaiti ti gjeni ga: Yeebuse nuiti, Amól nuiti, Gillegase nuiti, ¹⁷ Geeve nuiti, Aaleke nuiti, Sine nuiti, ¹⁸ Aalevade nuiti, Semaal nuiti, ta Gamate nuiti. Naa voluma Kanaan nuiti ta-veleyegeiti ti vazani. ¹⁹ Kanaan nuiti ta-you gǔwεgi liini eyesu Sidón, Geelaal letema velei, eyesu é zeeli Gaza, ta Sódome vele, é veε Gómól vele va, é li Adema ta Sebóyime, eyesu é gaafela Leesa yooi ma. ²⁰ Same mavofodaiti kana, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

²¹ Seme doun zunuiti balaa solóoni, toǒga é gjeni ga Eóeel lointi kpein ti-mεmεwolai, Zafete nǔnǔ liεi. ²² Seme mavofodaiti ti gjeni ga: Elame, Asuul, Aalepakesade, Lude, ta Alame. ²³ Alame mavofodaiti ti gjeni ga: Use, Gule, Geetεel, ta Mase. ²⁴ Aalepakesade Seela zólóoni, ta Seela Eóeel zólóoni. ²⁵ Eóeel zunu loun felegó zólóoni: Gilagi laaseigi gjeni ga Peelεge, tózei ná-siegi zu gá zooi gá nubuseiti zeeǒaǒwεeni la, ta keεǒeloin laaseigi gjeni ga Yóketan. ²⁶ Yóketan mavofodaiti ti gjeni ga: Alemódade, Seeleefe, Gasaalemavεte, Yeela, ²⁷ Gádolame, Uzale, Dikela, ²⁸ Wóǒale, Abimayεle, SaBa, ²⁹ Wófiil, Gavila, ta Yóǒabe. Niima nuiti pε ti gjeni ga Yóketan mavofodaiti. ³⁰ Ti zeini Meesa ta Sefaal gǔze yooi yóǒzuvε, nii é folo gǔlazuvε. ³¹ Seme mavofodaiti kana, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

³² Nowe ná-doun zunuiti ta-veleyegeiti keveleiti kana, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti-ma ziiti saama. Tiya gá ziiti kpein kulaai ti zu, ti vazagai eteai zu zieve golai levega voluma.

11

Nubusei gaka fai Babεle

¹ Eteai pε ge gjeni zii woo gǔlagi wosu, ti gjeni bóezu ga woo gǔlagi. ² Ti zegeni ga folo gǔlazuvε velei, ti neme wola gǔla kaani Sineyaal yooi zu, miná gá ti zeini ná. ³ Ti gjeni bóǒg ma: «Ade li, ade bilikiiti doǒga, ade ti gǔla abui zu.» Bilikii gjeni ti ve ga pele lo kotui, ti dá sei ga managi. ⁴ Ti gjeni bóǒg ma mǔnǔ: «Ade li, de taai ta lo bóǒg ve, ta pele gǎaǒoozagi nii nǔngi a zei geei va. Ade bóǒg bóǒg gǔla, naa gá a ke ade mina vaza zooi gá ná pε.»

⁵ Góogó GALAGI yeini taai vetesu ta pele gǎaǒoozagi, nii nuiti ti gjeni tosu. ⁶ Góogó GALAGI gjeni ma: «Wεle, ta ga zii gǔlagi nǔ, woo gǔlagi nǔ gá é ti-la. Ni ta tózeina gani, ani nǔpe ge la mǔ pele besaga ti luǒg naa gεε vai zu, nii a gje ti gǔsu. ⁷ Ade yei, de li, de ti-laawooi zupu, naa ga a ke, ti mina bóǒg laawooiti meni.»

⁸ Gooḡo GALAGI ti zuvazani, ti maaḡooza ná va, ti li eteai zu ná pe. Ti looḡoni taai lo fai va. ⁹ Naa ḡa é keai taai naa laasei peai ga Baḡele,* mazlḡo miná ḡa Gooḡo GALAGI eteai kpein gooi zupuai ná. Ná ḡa Gooḡo GALAGI ti zuvazani ná, ti li eteai zu ná kpein.

*Memwolaiti daaseigiti é zo Seme ma,
é zeeli Aḡalame ma*

(1 Dolo Sevei 1:24-27)

¹⁰ Seme mavofodai ḡaa: Ziève golai leḡegai ma, é ḡe ga kona felego, Seme ná-konagi ḡeni ga unḡila (100), é Aalepakesade zḡḡoni. ¹¹ Aalepakesade zḡḡoḡa voluma, Seme kona undḡoḡoḡo (500) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

¹² Aalepakesade ná-konagi ḡeai ma ga puusavago maazu loḡugo (35), é Seela zḡḡoni. ¹³ Seela zḡḡoḡa voluma, Aalepakesade kona unnaanigo kona savago (403) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

¹⁴ Seela ná-konagi ḡeai ma ga puusavago (30), é Eḡeel zḡḡoni. ¹⁵ Eḡeel zḡḡoḡa voluma, Seela kona unnaanigo kona savago (403) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

¹⁶ Eḡeel ná-konagi ḡeai ma ga puusavago maazu naanigo (34), é Peeleḡe zḡḡoni. ¹⁷ Peeleḡe zḡḡoḡa voluma, Eḡeel kona unnaanigo puusavago (430) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

¹⁸ Peeleḡe ná-konagi ḡeai ma ga puusavago (30), é Leyu zḡḡoni. ¹⁹ Leyu zḡḡoḡa voluma, Peeleḡe kona unfelego kona taavuuḡo (209) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

²⁰ Leyu ná-konagi ḡeai ma ga puusavago maazu felego (32), é Seluge zḡḡoni. ²¹ Seluge zḡḡoḡa voluma, Leyu kona unfelego kona doḡela (207) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

²² Seluge ná-konagi ḡeai ma ga puusavago (30), é Naḡḡol zḡḡoni. ²³ Naḡḡol zḡḡoḡa voluma, Seluge kona unfelego (200) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

²⁴ Naḡḡol ná-konagi ḡeai ma ga puufelego maazu taavuuḡo (29), é Teela zḡḡoni. ²⁵ Teela zḡḡoḡa voluma, Naḡḡol kona unḡila puugo maazu taavuuḡo (119) ḡili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taḡiligaa zḡḡoni.

²⁶ Teela ná-konagi ḡeai ma ga puuloḡela (70), é Aḡalameni sḡḡoni ta Naḡḡol ta ḡalan.

²⁷ Teela mavofodai ḡaa: Teela Aḡalameni sḡḡoni ta Naḡḡol, ta ḡalan. ḡalan Loḡe zḡḡoni.

²⁸ ḡalan zaani keeḡe Teela luḡo, sḡḡo zḡoi zu, ve ná ga Uul, Kaledee yooi zu. ²⁹ Aḡalame ta Naḡḡol ti anzaiti seini. Aḡalame anzai laaseigi ḡeni ga Salayi. Naḡḡol anzai laaseigi ḡe ga Mileka. Mileka ta Yisekani ti-ḡee ḡeni ga ḡalan. ³⁰ Salayi maaloni, doun la ḡeni be peḡelein.

³¹ Teela ná-doun zunui Aḡalame zeḡeni, ta ná-doun loin Loḡe, ḡalan ná-doun zunui, ta Salayi, ná-doin Aḡalame anzai. Ti ḡulani voama Uul va Kaledee yooi zu, ti li Kanaan yooi zu vele. Ti zeelini ḡalan, ti zei ná.

³² Teela zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona unfelego kona doḡoḡo (205), naa volu Teela zaani ḡalan.

AḡALAME NÁ-FAI

12

(12:1--25:18)

Aḡalame loli fai

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Aḡalame ma: «Zeḡe dá-yooi zu, dá-wolodai zu, è ḡula è-ḡee velei wu, li zḡoi naa zu, ve gè ná kezu ga de.

² Ná vaazu zii wola ḡulazu è zu, ná tuya loo è ve, gè è-laaseigi wḡoḡo. Ná tuya loo zḡiti be ga è maavele.

³ Ná tuya loo naati be, niiti ta tuya loo è ve, ná naati foovo, niiti ta è voovo, etea veleyeḡeai kpein ka tuyai zḡḡo è maavele ma.»

⁴ Aḡalame liini, eḡevelei Gooḡo GALAGI boni ma la, Loḡe vileni polu. Aḡalame ná-konagi ḡeni ga puuloḡela maazu loḡugo (75), sieḡi zu è ḡulani la ḡalan taai va. ⁵ Aḡalame anzai Salayi zeḡeni ta Loḡe, nii è ḡeni ga deḡe loin, é veḡe zeaḡḡoḡoḡo kpein ba, ta botiḡe nui, é ti zḡḡoni ḡalan. Ti wuzeḡeni, ti li Kanaan yooi zu. Ti zeelii ma Kanaan yooi zu, ⁶ Aḡalame ná zuḡizeni, eyesu é li adave ná laaseigi ga Sikeme, eyesu é zeeli Molee, sene gului vo be. Kanaan nui ka ti ḡeni naama yooi zu názu.

⁷ Gooḡo GALAGI ḡulani kelema Aḡalame ve, é ḡe ma: «Nà zḡoi nii veezu è-mavofodai ya.» Aḡalame zalaḡa ḡulazuve beteni ná Gooḡo GALAGI ve, nii è ḡulani be kelema. ⁸ Naa volu, é

* **11:9** Baḡele: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «faazupui.»

zegeŋi ná, é li ga gize yooi zu velei, Beetele folo gúlazu velei. E ná-sege g̃otai loni Beetele folo liizu velei ti yɔg̃ozu ve ta Ayi, nii é folo gúlazu velei. E zalaɣa gúlazu ve beŋeni ná Gooɣo GALAGI ve, é woogula Gooɣo GALAGI ma. ⁹ Aŋalame g̃eni liizu bekp̃e ga lekp̃ema ve nu yeezazu velei.

Aŋalame yeeɣeɣala go g̃e vai

Ezipete yooi zu

¹⁰ Pului looni zooi zu, Aŋalame yeini Ezipete ga é lago zeí ná, mazɔlɔ pului wola wɔlɔloni zooi zu. ¹¹ Siegi zu é g̃eni vaazu maabug̃azu la Ezipete va, é g̃eni anzai Salayi ma: «Wele, g̃e kw̃e da ga anzanui nii pagai. ¹² Siegi zu Ezipete nui ti é g̃aazu la, ta g̃e ma: «Anzai ve!» Ta p̃aa, ti é ye vulua. ¹³ Da g̃e ti ma mu, da ga baazeelai, naa g̃a a ke ti sò ga pag̃o è maavele ma, z̃envui ye z̃ea è-zaalai zu.»

¹⁴ Siegi zu Aŋalame zeelini la Ezipete yooi zu, Ezipete nui ti kaani ga anzai wola vag̃e. ¹⁵ Falaɣon ná-nu wolaiti ti kaai ma, ti maamus̃eni Falaɣon g̃aazu. Ti liini ga anzanui masagi ná-pelei wu. ¹⁶ E Aŋalame zoni ga pag̃o anzanui maavele ma. Aŋalame togani goiti ta togani wolaiti sɔlɔloni, naa vẽe soovalegiti ba, ta botiɣe zunuiti ta botiɣe anzanuiti, ta soovale saaiti ta p̃omeiti.

¹⁷ Kele Gooɣo GALAGI maanɔɣo vaa wolaiti p̃ẽni Falaɣon ta ná-peleyeɣeí va, Salayi maavele ma, nii é ga Aŋalame anzai. ¹⁸ Falaɣon z̃eba é Aŋalame loli, é g̃e ma: «Leeni g̃a è keai ga ze? Lee vaa zu è la boni mà ga è-anzai ve? ¹⁹ Lee vaa zu è g̃eai mà: «Baazeelai ve?» Naa g̃a é keai g̃e segeai ga anza. E-anzai g̃aa niina, segeña, è li!»

²⁰ Falaɣon devei veeni ná-nuiti zea ga ti ze ná, é li, ta anzai, é vẽe naati kpein ba, ti g̃eni ga nɔnɔ.

13

Aŋalame g̃ale ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Aŋalame zegeŋi Ezipete yooi zu, é le volu Kanaan yooi zu, lekp̃ema ve nu yeezazu ve, t̃un be-o, anzai ve-o, ta niiti kpein ti g̃eni ga nɔnɔ. Lote g̃eni ba. ² Aŋalame wola beŋeni, toganiiti su, ta walii, ta zanugi.

³ E yeini leezu bekp̃e, é zo lekp̃ema ve nu yeezazu ve yooi zu, eỹesu é li Beetele, ve ná-sege g̃otai g̃eni ná mounpa, Beetele ta Ayi ti yɔg̃ozu ve, ⁴ ve é zalaɣa gúlazu ve loni ná mounpa. Miná g̃a Aŋalame woogulani ná, Gooɣo GALAGI ma.

Aŋalame ta dege loin Lote

ti vali fai ma

⁵ Lote, nii é g̃eni Aŋalame maazaasu, baalagiti ti g̃eni zea balaa, naa vẽe boliiti ba, ta ñikeiti, ta sege g̃otaiti, ⁶ zooi la g̃eni kula g̃ea ti va, ga ti va zeí ada g̃ila, mazɔlɔ ti-yeaɣligiti ti wola m̃inni gola, ti la bena zoo ti va zeí ada g̃ila. ⁷ Naa volu balaa, Kanaan nui ti a Feeleeze nui ti ti g̃eni zeini ma yooi zu naama z̃iegi zu. Kp̃ẽi leveni Aŋalame ná-togani make nui ti zɔg̃ozu ta Lote ná-togani make nui ti.

⁸ Aŋalame g̃eni Lote ma: «Nà è maañẽnezu, maag̃aali mina g̃e de yɔg̃ozu da de, baa ná-togani make nui ti ta d̃nɔiti zɔg̃ozu. Mazɔlɔ da ga keeɣelointi. ⁹ Zooi kpein ka é g̃akala. De g̃aaɣwẽna ma mu, ni da liina ga nu g̃ovezu velei, ná li ga nu yeezazu velei, ni da liina ga nu yeezazu velei, ná li ga nu g̃ovezu velei.»

¹⁰ Lote g̃aazuwuzeg̃eni, é wele, é Zulud̃en ñeme wolai g̃a, nii z̃ẽbea g̃eni de p̃ẽgelein. Gooɣo GALAGI g̃eezu é va Sɔd̃ome ta G̃om̃ɔl g̃olog̃olo, ná g̃eni ege Gooɣo GALAGI ná-kpelei, eỹesu é zeeli S̃awaal, kulaai ga Ezipete yooi g̃evele. ¹¹ Lote ỹiimazeg̃eni ga Zulud̃en ma ñeme wolai kpein, é liini ga folo gúlazu velei. Uele g̃ana ti feleg̃o ti g̃aaɣwẽni ma la. ¹² Aŋalame zeini Kanaan yooi zu, Lote zeí ñeme zu laaiti su, é ná-sege g̃otaiti toni Sɔd̃ome letema velei. ¹³ Sɔd̃ome nui ti wola zur̃uni, ti g̃eni ga kotoba nu wolaiti Gooɣo GALAGI laalɔg̃ama.

Gooɣo GALAGI ná-minazeg̃egi

Aŋalame ve

¹⁴ Gooɣo GALAGI b̃ẽni Aŋalame vɔ, Lote z̃egea ṽoluma polu, é g̃e ma: «Adave è ná loni, g̃aazuwuzeg̃e, è wele, nu g̃ovezu velei ta nu yeezazu velei, folo gúlazu velei ta folo liizu velei. ¹⁵ Mazɔlɔ, zooi nii kpein é p̃ẽtesu, ná vaazu feezu é ve, wa è-mavofodai, eỹesu g̃o. ¹⁶ Nà è-mavofodai g̃e ege zooi ma vufiligi, nii nu la zooga é va gaalu, ege pelegi nu la zooga la é va zooi ma vufiligi gaalu. ¹⁷ Wuzeg̃ena ve, è zooi zub̃ize, è z̃ie sakpai ta kogi ma, mazɔlɔ ná vaazu feezu é ve.»

¹⁸ Aŋalame ná-sege g̃otaiti segeŋi, é li, é zeí Mamelee ná-sene guluiti bu, G̃eeb̃el̃on g̃oba ve. E zalaɣa gúlazu ve loni ná Gooɣo GALAGI ve.

14

Aḅalame Lote unmmə fai

¹ Naama zicgi zu, Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyoke, ta Elame masagi Kedool-Lawomeel, ta Goyime masagi Tideyale, ² yeeta naati ti kooi beeni Sodome masagi Beela va ta Gommool masagi Biilesa, ta Adema masagi Sineyabe, ta Sebeyime masagi Seemeyebael, ta Beela masagi (taai naa laa ga ga balaa Sowaal). ³ Naati kpein ti gaalesseni ba Sidime neme wolai zu, nii maaḅolegai za ga Kpolode Wanai. ⁴ Kona puugo maazu felego (12) laawu, ti goloa geni de Kedool-Lawomeel ve, kele kona puugo maazu zavasiei (13) ma, ti bakani.

⁵ Kona puugo maazu naanisiei (14) ma, Kedool-Lawomeel ta masagiti ti geni polu, ti vaani, ti zobo sɔḅo Leefa mavofodaiti ma Asetelote-Kaalenayime, ta Zuze mavofodaiti ti Game, ta Eme mavofodaiti ti Savee-Kiliyatayime, ⁶ ta Gool nuiti ti ta-gizeiti su Seyiil, eyesu e zeeli Palan sene guluiti po be, nii e tevebai jobave. ⁷ Naa volu, ti galeni ma, ti li En-Misepate, nii e ga Kadese, ti zobo sɔḅoni Amaleke nuiti ma, ta-yooi na pe su, e vee Amool nuiti ba, ti geni zeini Gasason-Tamaal.

⁸ Nazuve ga Sodome masagi, ta Gommool masagi, ta Adema masagi, ta Sebeyime masagi, ta Beela masagi nii e ga Sowaal, naati ti kooi gevele beteni la ti laalɔḅoma Sidime neme wolai zu. ⁹ Elame masagi Kedool-Lawomeel, ta Goyime masagi Tideyale, ta Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyoke, ti geni ga masa naanigo, doolugoi laalɔḅoma. ¹⁰ Mana zefei wola moinni Sidime nemei zu, Sodome masagi ta Gommool vele geleiti ti geni velazu, ti da li, ti da loo zefei naati su. Motaiti ti velani, ti li gizei ma. ¹¹ Niiti ti zobogi zɔḅoni, naati ka ti Sodome ta Gommool naavoloiti kpein sejeni, ta daamiani makagaiti, naa volu ti li. ¹² Ti Aḅalame dege loin Lote ta koligiti soni, ti li ga tiye, mazɔḅo Lote geni zeini Sodome.

¹³ Pela nu gila ge vaani, e daazeeli Ebulu nui Aḅalame ma, nii e geni zeini Amool nui Mamelee na-sene guluiti saama. Mamelee geni ga Esekoleni ta Aneel ti-geeloin, niiti ti minazejeni Aḅalame ve. ¹⁴ Aḅalame menigai ma ga dege loin zoge, e na-botigje nu unsavago nu puugo maazu losava (318) maaḅilini, niiti ti zuzeeliai kooḅo vai ma, ti zɔḅogai na-pelei wu, naati ti vileni masagiti polu, eyesu ti zeeli Dan. ¹⁵ E na-botigje nuiti balini su, e sili nuiti so kpidii. E zobo sɔḅoni ti ma, e ye ti volu, ti zeeli Goba, nii e Damase govezu velei. ¹⁶ E galeni ma ga koozoganiiti kpein. E galeni ma balaa ga dege loin Lote, ta zeaḅoligiti, ta anzanuiti balaa, ta koo luaiti.

¹⁷ Naa voluma, Aḅalame galeni ma, e zobogi zɔḅogai ma Kedool-Lawomeel ma, ta masagiti ti geni polu. Sodome masagi gulani, e daagomi Savee nemei zu, nii e ga Masa Nemei.

¹⁸ Melekizeedeke, Saleme masagi vaani ga bului ta dooi. E geni ga GALA nii e Anii-Pe-Unda, naa na-zalaḅa gula nui. ¹⁹ E tuya looni Aḅalame ve, e ge ma: «GALA ge tuya loo Aḅalame ve, GALAGI nii e Anii-Pe-Unda, e geegolɔgi ta zooi betei!» ²⁰ Mamagi ga GALA be, nii e Anii-Pe-Unda, nii e vaa bu, e zobogi zɔḅo e zili nuiti ma!» Aḅalame koozoganiiti pe ma vuusiei veeni zea.

²¹ Sodome masagi geni Aḅalame ma: «Nuiti fe zea, e naavoloiti ta soolaiti sege ve.»

²² Aḅalame geni Sodome masagi ma: «Ge gonaa Gooḅo GALAGI ma, nii e Anii-Pe-Unda, e geegolɔgi ta zooi betei, ²³ nii doin e ga donoi, ge la ani nɔpe segea naa va, anee geze gaali gilagi baa savala galu gilagi, naa ga a ke e mina ge ma: «Ge Aḅalame gevee ga kpete nu.» ²⁴ Ge la ani nɔpe makesu na boḅoi be, keni niigi zunu loungoiti ti miai, ta zunui naati tonoi, niiti gi ge a sici zu, Aneel ta Esekole ta Mamelee, naati ta tonɔ zefi.»

15

GALA na-minazefegi Aḅalame ta mavofodai ve

¹ Naama vaiti poluma, Gooḅo GALAGI beeni Aḅalame vo segi zu, e ge ma: «Aḅalame, mina lua negelɔin, na ga ge ga e make nui, da-gulanumai ga wɔḅo.» ² Aḅalame googaaivoteni, e ge ma: «Maliḅii, Gooḅo GALAGI, lee ga e feezu zea? Toozei doun la zea, na-pelei wu vogani zefi nui ga e ga Eliyezee, Damase nui.» ³ E ta laani ma mɔno, e ge ma: «E la mavofoda beteni, zoi sɔḅogai na-pelei wu, naa ga e geezu ga na-pogani sege nui.» ⁴ Gooḅo GALAGI beeni po, e ge ma: «Ba-o, naa laade, e va ge geezu ga da-vogani zefi nui, kele keni zoi e gulazu e goozu, naa ga a ge ga da-vogani zefi nui.» ⁵ Naa volu GALA ge gulani la eteave na-sege gotai voluve, e ge ma: «Geegolɔgi gaaave vete, e somidegaiti gaalu, ni da zoo e ti gaalu.» E geni ma mɔno: «Zekana e-mavofodaiti tiegoi a ge la.» ⁶ Aḅalame laani Gooḅo GALAGI la, naa naa leveni be ga telebodai.

⁷ E geni ma: «Na ga ge ga Gooḅo GALAGI, nii e e gula Uul taazuve Kaledee yooi zu, ge niima yooi ve e ya ga donɔ.» ⁸ Aḅalame googaaivoteni, e ge ma: «Maliḅii, Gooḅo GALAGI, na kwee gale ditedite ga na sɔḅosu?»

⁹ GALA ge gjeni ma: «Li, è kona savagɔ nike beai zo, ta kona savagɔ woli zaai, ta kona savagɔ vaala sine wolai, è kpɔ kpumagoi va, ta poopogi, è ti gɔla ga zalaɟai.» ¹⁰ A6alame naama zuaiti kpein seɟeni, è ti valivali su, è ma zɛvɛiti gaavote bɔɟɔ ma, ma nekpɛ ga fele, kele è la gjeni wɔniiti balivalini su. ¹¹ Sua mii wɔniiti ti gjeni vuuzu ti-ma voomaiti ma, kele A6alame ti beɛni.

¹² Foloi liizuɛ, niimɛni wolai lɛvɛni ga A6alame, dualuagi so, kpidi bɔii vɛɛ ma. ¹³ Gɔɟɔ GALAGI gjeni A6alame ma: «Suɟwɛɛ ga è-mavofodaiti ta gɛ ga seikɔɟɔma nuiti zoi taɟili su, ta gɛ nà ga duoitɪ, ti ti zopele jɔu kona unnaanigɔ (400) laawu. ¹⁴ Kele nà zii naa lukpɔɟaalevɛ, nii ta duɔlai gɛ zeezu, naa vɔluma, naavolo wolaiti ta yɛ tiya, ti gɔla zeezu. ¹⁵ Dɔun dà, dà li è-mɛmɛwolani pɔ ziiɛigi zu, è maa gɟa gɟulu, è vɔlɔzɔɟaga vɔluma, undaanɛi zu. ¹⁶ È-mavofodai ma yamanii naanisiei gɟa va vɔlu vɛ, mazɔlɔ Amɔl nuiti ta-vaagɟaaza golai laa la dɛ zeelini.»

¹⁷ Siegi zu foloi liini la, kpidi bɔii vɛɛni, digii nii è duului gɟulazu, ta sɔmɔgi è zosu, naati ti lɛvɛni sua gɟaɟwɛaiti zɔɟɔzuɛ. ¹⁸ Naama yee nà, Gɔɟɔ GALAGI minazɛgɛni A6alame vɛ, è gɛ ma: «Gè niima yooi kpein fea è-mavofodai vɛ, è zo Ezipete dɛ wolai ma, è zeeli zii wolai Ufelate ma, ¹⁹ Ken nuiti ta-yooi, Keenize nuiti, Kademɔn nuiti, ²⁰ Gɛte nuiti, Feeleeze nuiti, Leefa mavofodaiti, ²¹ Amɔl nuiti, Kanaan nuiti, Giilegase nuiti, ta Yeebuse nuiti.»

16

Agaal nà-fai ta Isemayele zɔlɔ fai

¹ A6alame anzai Salayi la gjeni doun zɔlɔni bɛ negelein. Kele duo anzanui ta gjeni zea, daaseigi gjeni ga Agaal, è gjeni ga Ezipete yooi zu nu. ² È gjeni A6alame ma: «È kaa ga Gɔɟɔ GALAGI la vaani bu ga gè doun zɔlɔ. Li, è vilɛ nà-duɔ anzanui vɔlu, tanisu nà doun zunu zɔlɔ ga maavele.» A6alame ziɛni ga anzai Salayi nà-tɛnɛ gooi. ³ A6alame anzai Salayi nà-duɔ anzanui, Ezipete nui Agaal zɛgɛni, è fe sinigi A6alame ya ga anza. A6alame zeini niina Kanaan yooi zu, è ke nà ga kona puugo. ⁴ È vilɛni Agaal vɔlu, naa kogi zɛgɛ. Siegi zu è bɔɟɔ gɟai ma ga kogi gɟa ma, è gjeni beɛlɛlala wɛɛi wosu nà-duɔ deei va.

⁵ Salayi gjeni A6alame ma: «Poomugi è zeelizu mà, dà gɟa è unma gɟasɔ vɛ. Nà bɔɟɔi gɟa gè nà-duɔ anzanui zɛgɛa, gè dà è vɔlu, siegi zu è kaa la ga kogi gɟa ma, è dà beɛlɛlala wɛɛi wo ga ze. Gɔɟɔ GALAGI gɛ ga tukpɔɟaalevɛ nui de yɔɟɔzu.» ⁶ A6alame Salayi woɟaavoteni, è gɛ ma: «Da-luɔ anzanui gɟa è yeezu. So, eɟɛvɛɛi nɛai la è vɛ.» Salayi zɛba è dà sopele jɔu, eyesu naa vela ba.

⁷ Gɔɟɔ GALAGI nà-geezuɟɛelai kaani ziiɛungɪ gɔbavɛ tevɛbai zu, nii è Suul vɛɛi zu. ⁸ È gjeni ma: «Salay nà-duɔ anzanui Agaal, mini gɟa è zɛgɛai nà, mini gɟa è liizu nà?» E goɟaavoteni, è gɛ ma: «Nà velazu nà-duɔ deei Salayi va.» ⁹ Gɔɟɔ GALAGI nà-geezuɟɛelai gjeni ma: «Gale ma dà-luɔ deei vɔ bɛ, è bɔɟɔi unmaayei bɛ.» ¹⁰ Gɔɟɔ GALAGI nà-geezuɟɛelai gjeni ma mɔno: «Nà è-mavofodai mɔinzu, toɟa mɔin gola, nu nɔpɛ ge la zooga è va gaalu.» ¹¹ È gjeni ma mɔno: «Wɛɛ, dà doun zɔlɔsu, toɟa gɛ ga zunu loun. Dà daasei pɛɛ ga Isemayele, * mazɔlɔ Gɔɟɔ GALAGI è woomɛnini dà-goozuviligi zu. ¹² Toɟa gɛ ga dɔbɔi zu zoovalegi, toɟa gɛ ɛɛɛ pɛ daalɔɟoma, ɛɛɛ pɛ gɛ daalɔɟoma, toɟa zɛgɛ keɛɛɟɛlointi pɛ ba, è zɛi yɛ.»

¹³ Agaal bɔɟɔi gɟaazɟani, è gɛ ma: «Gè GALA bɔɟɔi gɟaavɛ nei baa, nii è nɔn kaazu?» Gɔɟɔ GALAGI nii è bɔɛni tɔun pɔ, è naa laasei pɛɛni ga Ata-Ele-Loyi.† ¹⁴ Naa gɟa è ba, ma gɔloyɛgɛi laasei peai ga, Laɟayi-Loyi gɔloyɛgɛi,‡ Toɟa Kadɛsɛni ta Beɛɛɛ zɔɟɔzuɛ.

¹⁵ Agaal doun zunu zɔlɔni A6alame vɛ, naa daasei pɛɛni ga Isemayele. ¹⁶ A6alame nà-konagi gjeni ga puulɔsava maazu lozita (86), siegi zu Agaal Isemayele zɔlɔni la bɛ.

17

Minazɛgɛi ma voogi

¹ A6alame nà-konagi gɛai ma ga puutaavuu maazu taavuu (99), Gɔɟɔ GALAGI gɟulani bɛ keɛɛma, è gɛ ma: «Nà gɟa gè ga GALA Zɛbɛi-Pɛ-Maliɟii. Da-eteai zii gɟazu ga pagɔ, zeliɛlomazu mina gɛ è va. ² Nà minazɛgɛzu è vɛ, nà è-mavofodai mɔinzu gola.»

³ A6alame maavɛɛni, è nɔkɔ zoi ma, GALA ge gjeni bɔɛzu pɔ, è gɛ ma: ⁴ «Wɛɛ, nà-minazɛgɛi gɟaa, gè keɛzu è vɛ: dà gɛɛzu ga zii mɔinmɔingaa ti-gɛɛ. ⁵ Za vɔluma, è la mɔ loliga ga A6alame, * keɛ è-laaseigi gɟa gɛ ga A6alaame,† mazɔlɔ nà è gɛɛzu ga zii mɔinmɔingaa

* 16:11 Isemayele: daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «GALA ge menige.» † 16:13 Ata-Ele-Loyi: daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «dà ga GALAGI nii è kazu.» ‡ 16:14 Laɟayi-Loyi gɔloyɛgɛi: daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «nii è vulua, è dà kà, naa nà-kɔloyɛgɛi.» * 17:5 A6alame: daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «gɛɛgɛi unfemai bɛ.» † 17:5 A6alaame: daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «nu mɔinmɔin keɛgɛ.»

ti-g̃εε. ⁶ Nà è-mavofodai g̃aawòòb gola, da g̃ε ga zii m̃oinm̃oin t̃òozeizu, masagiti ta g̃ula è-mavofodai zu. ⁷ Nà nà-minazeg̃egi zo è letema eyesu g̃ò, nà k̃ε g̃ana ñò è-mavofodai k̃pein b̃ε. Niima minazeg̃egi maavele ma, nà g̃ε ga da-GALAGI, ta è-mavofodai ñò ñò è zeg̃εa ṽoluma ñà. ⁸ Nà Kanaan yooi k̃pein fe è ṽε, da-o, è-mavofodaiti-yo, ṽε è ñà ga seik̃òg̃oma nui niizu. Toḡa g̃ε ga w̃òò eyesu g̃ò. Nà g̃ε ga è-mavofodai ñà-GALAGI.»

⁹ GALA ge ḡeni Abalaame ma m̃òò: «D̃oun, da ñà-minazeg̃egiti make, wa è-mavofodaiti k̃pein. ¹⁰ Nà-minazeg̃egi g̃a è ga nii, nii wa so k̃paan ade ỹòg̃òzu, da-o, è-mavofodaiti-yo: zunuiti k̃pein ti wo zaama, ti lati p̃el̃evolu. ¹¹ Wa-latipelevolui g̃a g̃ε ga minazeg̃egi ma ṽoogi ade ỹòg̃òzu. ¹² Zunuiti k̃pein ta g̃ε wo zaama, wa da ti lati p̃el̃evolu foloi l̃savasĩei ma, è g̃ε g̃ana wo-mavofodaiti k̃pein su, è z̃òòòni p̃el̃ei wu, b̃aa è ḡeyani ga walii, w̃εin è ga duò, niiti ti la ga è-mavofoda. ¹³ Ti p̃ε, zeeḡaag̃w̃εezu la ba, ta lati p̃el̃evolu, è z̃òòòni da-ṽel̃ei wu, b̃aa è ḡeyani ga da-walii, ñà-minazeg̃egi ma ṽoogi g̃a g̃ε wo-b̃usei ma zuai va. Naa g̃a è ga ḡòòḡ minazeg̃egi. ¹⁴ Zunui nii è la latini p̃el̃evolu k̃pusei zu, naa b̃ε ka leve ñà-nũb̃useiti ba, t̃òozei è ñà-minazeg̃egi ḡologologa.»

¹⁵ GALA ge ḡeni Abalaame ma: «È la m̃ò è-anzai Salayi loliga ga Salayi, kele daaseigi g̃a g̃ε ga Sala. ¹⁶ Nà tuya loo b̃ε, nà doun zunu ve è ya ga t̃oun maavele, nà tuya loozu b̃ε, toḡa g̃ε ga zii m̃oinm̃oingaa ti-lee, nũb̃useiti ma m̃oinm̃oingaa ta-masagiti ta g̃ula t̃oun su.»

¹⁷ Abalaame maaveeni, è ñòk̃ò z̃ooi ma, è ñεei wo, è ḡε ỹiimave: «Doun zunu g̃a z̃òòò nei zunu va, nii è kona unḡila (100) k̃εai na? Ta ànzai Sala è kona vuutaaṽuug̃ò (90) ḡeai na, naa ḡa z̃oo è doun z̃òòò b̃aa?» ¹⁸ Abalaame ḡeni GALA ma: «Nii ḡε falizu è ma, naa ḡa è ga Isemayele ḡula su, è make ma k̃paan.»

¹⁹ GALA ge ḡeni ma: «Ba-o, è-anzai Sala ḡa doun zunu z̃òòòsu è ṽε, da daasei p̃εε ga Izaake. Nà-minazeg̃egi g̃a g̃ε ga ḡòòḡ faa, gi ỹòg̃òzu g̃a t̃ò, ta gi ỹòg̃òzu g̃a mavofodaiti. ²⁰ Isemayele letemazu, ḡε da-vali wooi m̃enig̃e ñà-faa zu. Ungo, nà tuya loo b̃ε. Toḡa buḡu, nà mavofodai g̃aawòòb gola. Masa puug̃ò maazu feleg̃ò (12) ḡa ḡula t̃oun su, toḡa g̃ε ga zii wola ma m̃em̃ewolai. ²¹ Kele ñà ñà-minazeg̃egi g̃ε gi ỹòg̃òzu g̃a Izaake, doun zunui nii Sala z̃òòòsu è ṽε, niima yeeḡḡalalai ñò zu, konagi nii è ṽaazu.» ²² Sieḡi zu GALA ge beni la ga b̃òε Abalaame ṽò, è zeg̃eni ñà, è li.

²³ Abalaame ñà-doun zunui Isemayele zeg̃eni, ta nii k̃pein è z̃òòòni ñà-p̃el̃ei wu, ta nii k̃pein è ḡeyani ga walii, zunuiti k̃pein ñà-p̃el̃ei wu ñuiti saama, è ti latini p̃el̃evolu naama voloi, eḡṽel̃ei GALA ge devei veeni la zea. ²⁴ Abalaame ñà-konagi ḡeni ga puutaaṽuu maazu taaṽuu (99), sieḡi zu è latini da p̃el̃evolu. ²⁵ Nà-doun zunui Isemayele ñà-konagi ḡeni ga puug̃ò maazu savag̃ò (13) niina, sieḡi zu è latini da p̃el̃evolu. ²⁶ Abalaame ta ñà-doun zunui Isemayele ti latini p̃el̃evolu naama voloi ñò zu. ²⁷ Zeñò ḡana è ḡeni la ga ñà-p̃el̃ei wu zunuiti k̃pein, niiti ti z̃òòòni ñà-p̃el̃ei wu, ta w̃εinti ti ḡeyani ga walii, ti p̃ε ti latini p̃el̃evolu ta tiye.

18

Izaake z̃òòò fai laazeeli vai

¹ ḡòòḡ GALAGI ḡulani kelema Abalaame ṽε Mamelee ñà-sene guluiti kobaṽε. Abalaame ḡeni zeini ñà-seḡe ḡotai laaṽε. Folo k̃paai ḡeni de. ² E ḡaazuwuzeg̃eni, è wele. E zunu savag̃òiti kaani loni, ti lago maag̃oozaai ba. E ti ḡaai ma, è zo ñà-seḡe ḡotai laaṽε, è b̃izeni, è ti laag̃om̃i, è maaveeni, è ñòk̃ò z̃ooi ma. ³ E ḡeni ti ma: «M̃alig̃ii, ñà è maañε̃ñε̃zu, ñèi ḡε ga da-wotig̃e nui, nii ḡε zaalai z̃òòòḡe è ḡaazu, mina leve, è va maag̃ooza ba. ⁴ A va bu ga ḡε va ga z̃ĩei tago, wo ḡòḡòiti maag̃ba, wo lago loog̃ò gulu wola tei bu. ⁵ Nà liizu, ḡε va ga bulu go wo ṽò, wo z̃εb̃ε z̃òòò ṽolu, naa ṽolu wa li niina, naa ḡa a k̃ε wo mina leve ḡana ñò p̃ò b̃ε, ñèi ḡε ga wa-wotig̃e nui.» Ti ḡooḡaaṽoteni, ti ḡε ma: «Ungo, k̃ε, eḡṽel̃ei è bogai la.»

⁶ Abalaame liini gaamago ñò ñà-seḡe ḡotai wu, è ḡε Sala ma: «Suvile, è k̃òḡò ganii ñε savag̃ò zeg̃e bulu vuk̃oi zu, è gaayo, è bulu ṽel̃eṽleg̃egiti k̃pete.» ⁷ Abalaame b̃izeni ñà-togani bulugi ṽò b̃ε, è ñike ỹivoi ỹòbugi zeg̃e nii pagai, è fe botig̃e nui ta ya, naa suvile ga k̃pete. ⁸ E ñike j̃iimi dei ma wuloi ta ñòòoi zeg̃eni, è p̃εε ñike ỹivoi va, ti k̃vele b̃eteni, è ṽaa la ti ṽò. E loni ti ḡoba t̃ò b̃òḡò, gulu wola wu, ti ḡeai ma laamiizu.

⁹ Naa ṽolu ti ḡeni ma: «Mini ḡa è-anzai Sala ñà?» E ti woḡaaṽoteni, è ḡε ti ma: «Toḡa ṽε seḡe ḡotai wu.» ¹⁰ Gila ge ḡeni ma: «Konagi nii è ṽaazu, niima yeeḡḡalalai zu, ñà ṽaazu ṽolu è ṽò b̃ε, è-anzai Sala ḡa doun zunu z̃òòò.»

Sala ỹeni poluṽε seḡe ḡotai wu, è niima wooiti meni. ¹¹ Abalaame ta Sala ti ṽòz̃az̃ag̃a ḡeni de niina, ti kona m̃oinm̃oin kula. Sala buḡeni niina doun z̃òòò sieḡi maazu. ¹² Sala ñεei woni ḡoozu, è ḡε ma: «Niizu ḡε ṽòz̃az̃ag̃a, zini p̃el̃ei wu w̃oin ḡa ḡε m̃à m̃òò b̃aa? M̃alig̃ii b̃alaa ṽòz̃az̃ag̃a.»

¹³ ḡòòḡ GALAGI ḡeni Abalaame ma: «Lee vaa zu Sala ñεei wogai, è da ḡε: «Gaama ṽε nei b̃aa, ga ñà doun zunu z̃òòòsu, ñèiḡi p̃òz̃az̃ag̃agai na?» ¹⁴ Faa ḡa ñà nei b̃aa, nii ḡòòḡ GALAGI la zooga k̃εezu? Konagi nii è ṽaazu, niima yeeḡḡalalai ñò zu, ñà ṽaazu ṽolu è ṽò b̃ε, Sala ḡa

doun zunu zɔɔɔ.» ¹⁵ Sala luani, é zɛɛi wo, é ɔɛ ma: «Gè la jɛɛ woni.» Kɛɛ Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Ga ɔɛte, è jɛɛi wogɛ.»

Aɓalaame ná-GALA fali vai

Sodome ve

¹⁶ Zunuiti ti wuzegɛni ga ti li, ti wɛɛ ga Sɔdome vele. Aɓalaame ti ɔuuni ga pele, é vali ti ma. ¹⁷ Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Gè la naa looɔɔzɔ Aɓalaame va, nii gè vaazu kɛɛzu. ¹⁸ Zii wolai nii zeeɔaabaai, toɔa ɔɛɛzu ga naa memewola. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔɔɔ maavele ma. ¹⁹ Mazɔɔɔ gè yimazeɔve la, nii a kɛ, é devei ve ná-dointi zea, ta mavofodaiti, ga ti Gooɔɔ GALAGI yiimai ɔɛ, ti yɛ soledai ta telebodai ɔɛɛzu, naa ɔa a kɛ gè minazeɔegiti daazeeli, niiti gè ti woni be.»

²⁰ Gooɔɔ GALAGI ɔɛni Aɓalaame ma: «Sɔdome ta Gɔmɔɔl ti maalɔɔ beɛ wooi zuwɔɔɔɔa, ta-ɔtoɔi baagɔa gola. ²¹ Naa ɔa é ba, na yeizu, gè pete, ni ti ɔɛɛve eɔvelele ma wooi vaa la, é zeeli má, ɓaa ni é la ɔana, ná kwɛɛ.»

²² Zunui naati ti liini ga Sɔdome vele, siegi zu Aɓalaame ɔɛni loni la de Gooɔɔ GALAGI ɔaazu. ²³ Aɓalaame maabuɔani ba, é ɔɛ ma: «Da telebo nui ɓɔ nu jɔɔ va, è ti undaavili ɓaa? ²⁴ Tanisu telebo nu ɔuulɔɔlugɔ (50) ɔa taai zu, da naati ɓalaa undaavillisu, è la taai zuvaayɛga telebo nu ɔuulɔɔlugɔ (50) maavele ma, ti ti zaama? ²⁵ E la zooga è va naa ɔɛ! E la telebo nui ta nu jɔɔ zoga ga ɔvele, è va telebo nui ɓɔ faa jɔɔ ɔɛ nui va, è va ti vaa! E la zooga è va naa ɔɛ! Dei è eteai kpein tukpɔɔaalevezu, è la telebodai ɔɛa ɓaa?» ²⁶ Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Ni ná telebo nu ɔuulɔɔlugɔ (50) ɔaana Sɔdome taazuve, ná taai kpein suvaaye ti maavele ma.»

²⁷ Aɓalaame kpɔɛi zegɛni ɔolu, é ɔɛ ma: «Wɛɛ, ná zoosu gè ɓɔɛ Málígííi ɔɔ, nɛi gè ga poloi nɔ, ta zuvui. ²⁸ Tanisu telebo nu ɔuulɔɔlugɔ (50) ɔaagaaɔoola ga dɔɔlugɔ, dɔɔlugɔ vai zu, da taai kpein suɔologolo ɓaa?» Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Gè la taai zuɔologologa, ni ná telebo nu ɔuunaanigɔ maazu looɔɔ (45) ɔaana ná.»

²⁹ Aɓalaame kpɔɛi zegɛni ɔolu mɔnɔ, é ɔɛ ma: «Tanisú telebo nu ɔuunaanigɔ (40) nɔ ɔa é ná.» Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Gè la suɔologologa naama nu ɔuunaanigɔ (40) maavele ma.»

³⁰ Aɓalaame ɔɛni ma: «Málígííi, soma kae è mina yiigaawana, tɔɔzei ná ɔilizu faa ɔilagi va. Tanisu telebo nu ɔuusavagɔ (30) ɔa é ná.» Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Ni ná telebo nu ɔuusavagɔ (30) ɔaana ná, gè la taai zuɔologologa.»

³¹ Aɓalaame ɔɛni ma: «Wɛɛ, ná zoosu gè ɓɔɛ Málígííi ɔɔ. Tanisu telebo nu ɔuufelegɔ (20) ɔa é ná.» Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Gè la taai zuɔologologa nu ɔuufelegɔ (20) maavele ma.»

³² Aɓalaame ɔɛni ma: «Málígííi, soma kae è mina yiigaawana, gè la mɔ kpɔɛ ɔili nɔpe bosu, é ɔula nii ɔolu. Tanisu telebo nu puugɔ ɔa ɔɛ ná.» Gooɔɔ GALAGI ɔɛni ma: «Gè la Sɔdome zuɔologologa naama nu puugɔiti maavele ma.» ³³ Siegi zu ti beni la ga yeɛɛ ta Aɓalaame, Gooɔɔ GALAGI liini. Aɓalaame ɓalaagi ɔaleni ma seizuɛ.

19

Sɔdome ta Gɔmɔɔl ɔologolo fai

¹ Geezuɔeela felegɔiti ti zegɛni Sɔdome kpɔkɔmaɛ. Lote ɔɛni zeini Sɔdome taa zigɔdaɛ. Siegi zu Lote ti ɔaani la, é wuzegɛni, é ti laaɔomi, é maaveɛni, é nɔkɔ zɔoi ma. ² E ɔɛni ti ma: «Ná wo maanɛɛɛzu, málígííi, à ɔale ma, wo jɔi ná-peleɔ wu, nɛi gè ga wa-wotiɔɛ nui. Wa zoo wo wo-ɔɔɔiti maagba ná, wo jɔi piin, sobui wo wuzegɛ, wo da li wo-liizu veleɔ.» Ti ɔɛni ma: «Ba-o, gá jiiizu koi zaamaɛ nɔ.» ³ Kɛɛ Lote ɔilini ti ma gola, ti vaani bu, ti li ná-peleɔ wu. E daamianigɔ ɓɛɛni ti ve, é pɛɛ bului va, nii leɛve la su. Ti laamiini.

⁴ Aisa ti va la, Sɔdome taazuɛ zu nuiti kpein ti vaani, ti ɔaku peleɔ ma, zunuiti kpein ti vaani, é zo zunu loungoiti ma, é li kewolaiti pɔ, ti pɛ jɛgelein ti vaani ná. ⁵ Ti Lote lolini, ti ɔɛ ma: «Zunuiti ta mini, niiti ti vaai é ɔɔ be kpidiɔ? Ti ɔula, é va ga tiye gi ɔɔ, gi ɓede ɔula ga tiye.»

⁶ Lote ɔulani peɛlave, é daaɔulu ga ɔolu veleɔ. ⁷ E ɔɛni ti ma: «Ba, kɛɛleaiti, ná wo maanɛɛɛzu, à mina faa jɔi ɔɛ. ⁸ A woilo, doun anzanu felegɔiti ti ná, ti la vɔɔ zunu vaa ɔɛɛ. Ná vaazu ga naati wo ɔɔ eteave, wo naa ɔɛ ga tiye, nii nɛai wo ve. Kɛɛ à mina vɔɔɔɔ zunu niiti ba, tɔɔzei ti vaave, ti laazuɛ ná-peleɔ wu.»

⁹ Ti ɔɛni ma: «Zegɛ leɛ ve!» Ti ɔɛni ma mɔnɔ: «Dei é ga seikɔɔma nu nɔ, é vaai, da pɔ è ɔɛ ga tukpɔɔaaleve nu! Be nɔ, nii gi kɛɛzu ga de, naa ɔa jɔɔ tɔnɔi va.» Ti Lote ɓakpani ga jɔuda, ti maabuɔani kpogɔ va, ga ti koloɔolo. ¹⁰ Zunu felegɔiti ti ɔɛni Lote ɔɔ be, ti soni, ti mɛɛn peleɔ wu, ti peleɔ laaɔulu. ¹¹ Ti yeeziɛni nuiti gaazu, niiti ti ɔɛni loni peɛlave, ti gaazuɔole, é zo zunu loungoiti ma, é li kewolaiti pɔ, naa ɔa é kɛɛni ti la mɔ ɔɛni peɛlave gaazu.

¹² Zunu felegɔiti ti ɔɛni Lote ma: «Begele ɔa é é ya ve mɔnɔ? E-nekoiti, è-loun zunuiti, è-loun anzanuiti, nii kpein é ga dɔnɔ taazuɛ ve, ti pɛ kula niima adaɛ va. ¹³ Mazɔɔɔ gá ga va niima laai ɔologolosu, tɔɔzei maalɔɔ beɛ wooi wɔɔɔɔɔ, é zeelizu Gooɔɔ GALAGI ma. Naa ɔa é ba, Gooɔɔ GALAGI gi leɛvege ga gi taai tei koloɔolo.»

14 Lote gfulani, é li, é bɔɛ naati pɔ, niiti ti ná-doun anzanuuti maazoni, é gɛ ti ma: «À wuzegɛ, wo gfula niima adave va, mazɔɔ Gooɔɔ GALAGI gjana va taai gɔlogɔlosul» Kɛɛ naati ti naama wooyi kaani ga jɛɛvae faa na.

15 Geelaalao siegi zu, geezuɣeelaati ti gfulini Lote ma, ti da gɛ ma: «Wuzegɛ, è-anzai zegɛ ta è-loun anzanu felegoyi niiti ti ve, naa gja a ke è undaa mina vili taai ná-undaa vili zu.» 16 Tei é gjeni nekɛsu, zunu felegoyi ti soni zeei va, toun be-o, anzai ve-o, ta ná-doun anzanu felegoyi be-o, mazɔɔ Gooɔɔ GALAGI gjeni pɔ ga é baa ti maazu, ti liini ga tiye, ti ti ye taa voluve. 17 Ti gfulaai ma taai va, geezuɣeelai gila ge gjeni ma: «Bize, è è-yenvui gizo! Mina wele volu, mina lo nemei zu ada nɔpe! Vela, è le gizei ma, ni da pɔ ga é undaa mina vili.»

18 Lote gjeni ma: «Ba-o, málígíí! 19 Nèi gè ga da-wotigɛ nui, gè zaalai zɔɔɔgɛ è gjaazu, è gɛɛve ga nu vago wola bɛ, è zènvui gizo fai zu. Gè la zooga gè va vela, gè va le gizei ma, ná gɛ gè za, undaa vili. 20 Wele, taai tei tago maaɓuɣave, ga gè bize gè zeeli ná. Doive, ná zoo gè vela, gè li ná, zènvui gizo! Taai naa la loini baa?» 21 Geezuɣeelai gjeni ma: «Wele, gè vaa naa wu, ga gè ke è ve ga faabɔɔ, gè la taai tona kologologa, nii è ná-fai wosu. 22 Suvile, è vela, è li ná, mazɔɔ gè la zooga gè va faa nɔpe ke, eyesu è zeeli ná.» Naa gja é kea, ti taai naa laasei pɛai ga Sɔwaal.*

23 Folo tɛɛ ziegɛ zu gja Lote zeelini la Sɔwaal. 24 Názu gja Gooɔɔ GALAGI timini abui vuuni la Sɔɔme ta Gɔmɔɔl, egɛ tonai, é gfulazu geezuve. 25 E taai naati kologoloni, naa veɛ maaɣoolii ma nemei kpein ba, ta ma nuɓuseiti, naa veɛ siinziin ganigiti ba. 26 Lote anzai weleni ga volu vele, é voteni ga kpolo zigigi.

27 Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, ga é li naama adave, ve é gjeni loni ná Gooɔɔ GALAGI gjaazu. 28 E gjaazuzieni Sɔɔme ta Gɔmɔɔl letema vele, ta nemei maaɣoolii ma yooi kpein su, pɛɛ, é duului gjaani, é da wuzegɛ zooi ma, egɛ abu zulugi ma luului.

29 Siegi zu GALA ge nemei zu laaiti suɣologoloni la, é gizeni Abalaame zu, é Lote gfula faabaagi zaama, nii é taaiti tokani da, ve Lote gjeni zeini ná.

Lote ta ná-doun anzanuuti ta-vai

30 Lote zegeni Sɔwaal, é li, é zeii gizei ma, ta ná-doun anzanu felegoyi, mazɔɔ é luani ga é mina ye Sɔwaal. E zeini pugi zu ta ná-doun anzanu felegoyi. 31 Yeeta, nu gite gelei gjeni lounge gelei ma: «De-gɛɛ vɔɔzadaga, zunu la zou yagɔzuve ve, nii a vile de volu, egɛvelei de gfula de ka la etea. 32 De li, de dɔɔi vu de-gɛɛ la. De la koba, naa gja a ke, de-gɛɛ mavofodai gɛ ná.» 33 Ti dɔɔi vuuni ti-gɛɛ la kpidií naa, nu gite gelei liini, é la keɛgɛ gɔba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegɛ la.

34 Naa volu zobui, nu gitei gjeni lounge gelei ma: «Wele, dàave kɛɛ gɔba kpɔkɔ ná. De dɔɔi vu da mɔnɔ za kpɔkɔi, é li, è la koba, naa gja a ke de-gɛɛ mavofodai gɛ ná.» 35 Ti dɔɔi vuuni ti-gɛɛ la mɔnɔ kpɔkɔi tona. Lounge gelei liini, é la koba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegɛ la.

36 Lote ná-doun anzanu felegoyi ti kogi zegeni ti-gɛɛ va. 37 Nu gite gelei doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Moabe.† Zaaɣaza toɣa é ga Moabe nuiiti ti-memɛwolai. 38 Lounge gelei balaagi doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Bene-Ami.‡ Zaaɣaza toɣa é ga Amɔn nuiiti ti-memɛwolai.

20

Abalaame lii vai Geelaal

Abimeeleke vɔ be

1 Abalaame zegeni niima yooi zu, é li ga lekpɛmaɔve nu yeezazu vele, é zeini Kadeseni zɔɔzuve ta Suul, é lago zeini Geelaal. 2 Abalaame a la gɛna bɔɛa, é lo anzai Sala va, é gjeni gɛɛzu ma: «Toɣa ga baaazelai.» Geelaal masagi Abimeeleke Sala zegeni. 3 Naazu, GALA ge gfulani keɛma segi zu Abimeeleke ve kpidií, é gɛ ma: «Wele, da vaazu zaazu, tɔɔzei anzanui naa ná-faa zu, nii è segeai, mazɔɔ zini ka bɛ.»

4 Abimeeleke la gjeni de daani volu, é gooɣaaɔoteni, é gɛ: «Málígíí, da sobalala nuiiti paa baa? 5 Sinigi bɔɔɔi lei keai má: «Baaazelai ve?» Ta anzanui bɔɔɔi balaa bogɛ ga: «Díei ve?» Gè keɛve kisie vagoi zu, ta sobalalai zu.»

6 GALA ge gɛ ma segi zu: «Gè kwɛɛ gè gɛ è keɛve zii bagolai zu, naa gja é kea gè pele besagai é luɣo ga è mina koto gɛ dáalɔɣma. Naa gja é ba, gè la vaani bu ga è va da volu. 7 Niizu zunui nii anzai ve zea, mazɔɔ toɣa ga GALA goo wo nui. Toɣa maaneeni wo è ve, da ye vulua. Kɛɛ ni è la tevɛni pɔ, suɣwɛɛ ga da za, da-o, da-nuɓuseiti-yo.»

8 Abimeeleke wuzegeni sobuzobui, é ná-botigɛ nu wolaiti toli, é naama vaiti pɛ bo ti ma, ti wola luani. 9 Abimeeleke Abalaame balaa tolini, é gɛ ma: «Lee gja é keai ga giye? Kotoi bɛgele gja gè keai è laalɔɣma, ná-o, ná-masadai-o, é gi loai kotoi nii zu? E zii vele è lo nɔn ba, nu

* 19:22 Sɔwaal: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «dɔii.» † 19:37 Moabe: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «nii kulaai keɛgɛ zu.» ‡ 19:38 Bene-Ami: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «dɛtoi ná-doun zunui.»

maa la neeni ga é va naa gje.» ¹⁰ Abimeeleke gjeni Abalaame ma: «Leeni gja é gjea è gjsu, è niima vai gjeai?»

¹¹ Abalaame googaaivoteni, é gje ma: «Gè gjeni gjisiezu, gè da gje bəgə ma, zegema nəpe ge la ba, ta vaazu pāazu anzai vai zu, təzei GALA gaazuluaba gila kpala ge la niima yooi zu. ¹² Gaama ve, toga ga baazeelai, é ga kēe ná-doun anzanui, kele dēe ná-doun anzanu laade. Toga ga anzai. ¹³ Siegi zu GALA ge kēeni la ga teveteve nu, gè gūla kēe ná-peleyejei wu, gè gjeni Sala ma: «Ue nəpe de liizu ná, keni é da maałobo, è da gje ti ma: Diei ve.» »

¹⁴ Abimeeleke toganii tanigaa zoni baalagiti saama, ta boliiti, ta nikiiti, é ti ve Abalaame ya, é pēe botigje zunuiti ba, ta botigje anzanuiti. E anzai Sala balaa teveni pə. ¹⁵ E gjeni ma: «Nà-zooi laalaoge è luğə, zei ve nəpe ná neezu è ve.» ¹⁶ E gjeni Sala ma: «Gè wali gjei waagila (1 000) fea è-lié ya, é gje ga poogi ga è la ga səba nu niima vaiti su, è-maağoolii zu nuiti gaazu.»

¹⁷ Abalaame GALA falini. GALA ge Abimeeleke gjeđeni, ta anzai, ta ná-botigje anzanuiti, ti zooni ti da dointi sələə volu. ¹⁸ Mazələə Gəogə GALAGI Abimeeleke ná-peleyejei wu anzanuiti pə kēeni ga doun zələətala nuiti, Abalaame anzai Sala ná-faa zu.

21

Izaake zələə fai

¹ Gəogə GALAGI Sala maawəngəani, é naa laazeelini bē, nii é minazegeni la. ² Abalaame vələzəğagai ma, anzai Sala kogi zegeni, é doun zunu zələə bē, naa gjeni é zoloo GALA ná-ku logai ma, nii é boni ma. ³ Doun zunui nii Sala sələəni bē, Abalaame daasei pēeni ga Izaake.*

⁴ Abalaame ná-doun zunui Izaake latini pələvolu, sələə foloi ləsavasié ma, eđevelei GALA ge ma levei veeni la zea. ⁵ Abalaame ná-konagi gjeni ga ungila (100), siegi zu ná-doun zunui Izaake zələəni da.

⁶ Sala gjeni ma: «GALA ge zobo fea ga gə pēei wo ga koozunēi, nu-o-nu nii a nii mēnina, naa gja da pēe nə kpaaín.» ⁷ E gjeni ma: «Bē gja a la gje Abalaame ma, Sala gja jiiimi ve dounğa ya? Tama gə zunu loun zələəga bē pələzəğai siegi zu.»

Abalaame Agaal ta ná-doun zunui

Isemayeleni kpēe vai

⁸ Doungoi wələni, Sala daagūla jiiimii va. Abalaame feti wolai gūlani naama voloi. ⁹ Ezipete anzanui Agaal ná-doun zunui é sələəni Abalaame va, Sala naa gjaani, é da pēei wo. ¹⁰ Sala gjeni Abalaame ma: «Duo anzanui nii bē ta ná-doun zunui, mazələə niima luə anzanui ná-doun zunui ti la bəga poganii ma, ta doun zunui Izaake.»

¹¹ Niima wooi wanani Abalaame ma gola, ná-doun zunui maavele ma. ¹² Kēle GALA ge gjeni Abalaame ma: «Mina nii wana bəgə ma da-luə anzanui ná-doun zunui vaa zu. Naa pə kēe Sala ve, nii é bosu è ma. Mazələə Izaake gja è-mavofodai a gūla su. ¹³ Anēe naa ve, nà da-luə anzanui ná-doun zunui gje ga zii ta mēmewola, mazələə to balaa gūlavē è zu.»

¹⁴ Poluma zobui, Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, é bului zegə ta kolə woolei ziei su, é sele Agaal baki ba, é zunu loungoi balaa ve zea, é vali ma. E liini, é leveteve Beel-Seeəa tevebai zu. ¹⁵ Siegi zu kolə woolei zu deí bení da, é zunu loungoi yēni laani gulu goi ta wu, ¹⁶ é li, é zei to gila goozama, ná tago maagoozaai nə fēen, mazələə é gjeni gēezu ma: «Gāazu la yēsu doin va, é va da za.» E zeini to gila goozama, é da balakpala, é da wələ.

¹⁷ GALA ge zunu loungoi wooi mēnini, GALA ná-geezugeelai yēni geezuve, é Agaal loli, é gje ma: «Agaal, leeni gja é è ya? Mina lua, mazələə ve è doungoi yēgai ná, GALA ge goomnigē ná. ¹⁸ Wuzegē, è zunu loungoi zegē, é gaanēnē. Mazələə nà zii wola bētezu ba.» ¹⁹ GALA ge gaazuzege ni ma, é koləyējei gja, é li, é kolə woolei laave ga ziei, é ta ve zunu loungoi ya, é bəle.

²⁰ GALA ge gjeni zunu loungoi va, é da wələ. E zeini tevebai zu, é gjeni ga kilé pili nu vəgəi. ²¹ E zeini Palan tevebai zu. Dee anzanui ta gjaizieni bē, é sei, naa gjeni ga Ezipete yooi zu nu.

Abalaame ná-minazegēgi Abimeeleke ve

²² Naama zięgi nə zu, Abimeeleke ná-kəogūluəbai Pikəle vileni polu, ti va, ti Abalaame gja, é gje ma: «GALA ka naa pə subetezu, nii è kēezu. ²³ Gona bē niina ga GALA daaseigi, ga è la yāvava, baa dōinti, baa māvofodaiti, kele da yē da-woogēgiladai gilaği nə volu nūn bē, ta niima yooi nii è lago zeizu su, eđevelei gje gja la è ve.» ²⁴ Abalaame gjeni ma: «Gè konai naa woga.» ²⁵ E baazəğani Abimeeleke ma koləyējei ná-fai zu, nii naa ná-botigje nuiti ti segeni ga zeeğaaəbaai. ²⁶ Abimeeleke googaaivoteni, é gje ma: «Gè la kwēe bē gja é naa gjea. Da bəgəi è la gjeni naa woni mǎ, za gja gə mēniga da.» ²⁷ Abalaame baalagi tanigaa zegeni, ta boliiti, ta nikiiti, é ti ve Abimeeleke ve, ti felegə pē ti minazegēgi gjeeni bəgə ve. ²⁸ Abalaame baala zivo zaa ləfela makeni yē ma bulugi zu. ²⁹ Abimeeleke gjeni Abalaame ma: «Leeni vaa zu è niima vaala zivo zaa ləfelaiti makēgai yē?» ³⁰ E googaaivoteni, é gje ma: «Yeezei baala zivo

* 21:3 Izaake: daaseigi nii ti maabūğaaí va ta «toğə nēezu.»

zaa lafelai niiti bu, gè feezu è ya, naa gá gè bè ga zeele wooi ga ná gá gè niima gólóyegéi waa.» ³¹ Naa gá è ba, ti naama adave laaseigi weeni la ga Beel-Seeba (nii poluwe ga «minazegé kolóyegéi»), taaizei miná gá ti felego ti minazegeni ná bogó ve. ³² Ti minazegeni bogó ve Beel-Seeba. Naa voluma Abimeelke wuzegeni ta ná-kooǵulubai Pikole, ti gále ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. ³³ Abalaame gului ta ziinni Beel-Seeba, nii ti gèezu ma tamalise, náve gá è Gooǵo GALAGI valini ná, GALA nii è ná eyesu gó. ³⁴ E lebini zeini Filiseti nuiti ta-yooi zu.

22

Abalaame zuǵoǵo fai

¹ Niima vaiti pe poluma, GALA ge Abalaame zuǵoǵoni, é gè ma: «Abalaame!» Naa gooǵaavoteni, é gè ma: «Nà gaa!» ² GALA ge gè ma: «È-loun zunu gila kpegi Izaake zefé, nii è neai ve, è li Moliya yooi zu, è kula ga gala zalaǵai gizei naa ma, nii ná yeelo ba.»

³ Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, é ná-soovalegi gaaǵgili, é ná-botigé nu felego zegeni ta ná-doun zunui Izaake. E kovii valivalini gala zalaǵai vaa ma, è li naama adave, ve GALA ge yeeloni ná va. ⁴ Foloi zavasiei ma, Abalaame gaaazuwuzegeni, é naama adave gá goozama. ⁵ E gèni ná-botigé nuiti ma: «Á ye ve soovalegi goba. Ná-o, zunu loungoi-o, gá liizu munu, gi noko GALA bu, naa voluma gi va wo goba.»

⁶ Abalaame gala zalaǵai ma góvii zegeni, é ná-doun zunui Izaake laale bu, é abui ta bogai zefé. Ti felego ti dá zie wooma, ti dá li. ⁷ Izaake beeni keegé Abalaame vo, é gè ma: «Kèè!» E gooǵaavoteni, é gè ma: «Nà gaa, doun zunu.» Izaake gè ma: «Abui ta koviiiti kaa, keke mini gá baala zivoi ná, gala zalaǵai vaa zu?» ⁸ Abalaame gooǵaavoteni, é gè ma: «Doun zunu, GALA bogógoi gá va ga baala zivoi, gala zalaǵai vaa zu.» Ti felego ti gèni ziezu wooma, ti dá li.

⁹ Ti zeelii ma naama adave, ve GALA ge ná leeni, Abalaame zalaǵa gúlazuve beteni, é kovii la maazu ga pago. E ná-doun zunui Izaake yeeti ta kooǵiti suǵilini, é dá zalaǵa gúlazuve kovii maazu. ¹⁰ Naa voluma Abalaame bogai zegeni ga é ná-doun zunui gódaaleve. ¹¹ Gaamago no, Gooǵo GALAGI ná-geezugeelai yèni geezuve, é toli, é gè ma: «Abalaame! Abalaame!» E gooǵaavoteni, é gè ma: «Nà gá!» ¹² Geezugeelai gèni ma: «Mina yeevooǵu zunu loungoi va, è va faa nope ke la. Mazoloo gè kwèeni niina ga dá luazu GALA ba, è la kòmani ga è-loun zunu gila kpegi.» ¹³ Abalaame gaaazuwuzegeni, é baala sine wolai gá voluwe, minèiti sogai doǵo goi zu, é bata. E baala sine wolai zoni, é kula ga gala zalaǵai ná-doun zunui votogi zu. ¹⁴ Abalaame naama adave laasei peeni ga Adonayi-Yiileyee (nii poluwe ga «Gooǵo GALAGI nii é nu gúlazu faa zu»). Naa gá è ba, zaaǵaza ti gèezu ná ma: «Gooǵo GALAGI ná-gizei ma, dá gila su.»

¹⁵ Gooǵo GALAGI ná-geezugeelai yèni geezuve, é Abalaame loli ná zeizu velesiei, ¹⁶ é gè ma: «Gooǵo GALAGI laawooi gaa: ná gónazu ná bogoi ma, tei è naa gèa, è la kòmani ga è-loun zunu gila kpegi, ¹⁷ ná tuya loozu è ve, gè è-mavofodai gaaawoolo, egé pelegi somideǵaiti ti moinǵai la geezuve, ta egé naǵaegi nii è kpolodei gobaave. È-mavofodai gá zobo soloo sili nuiti ma. ¹⁸ Ziiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zoloo è-mavofodai maauele ma, taaizei è gooi zogé.»

¹⁹ Abalaame galeni ma ná-botigé nuiti po pelei, naa volu ti vileni pelei ma, ti dá li wooma Beel-Seeba. Miná gá Abalaame gèni zeini ná.

²⁰ Naama vaiti pe poluma, Abalaame menini ga, Mileka balaagi doun zunua zolooni keegéloin Naǵool ve. ²¹ Use gá è ga ná-doun mounǵi, naa deǵeiti ti gè ga Buze, ta Kemuwele nii è ga Alame keegé, ²² Keeseede, Gazo, Piledase, Yidelafe, ta Betuwele. ²³ Betuwele gá è Elebeka zolooni. Naama loun losavaiti ka Mileka ti zolooni Abalaame keegéloin Naǵool ve. ²⁴ Anza giligii nii è la gèni vuluni ga zoi gèvele, nii daaseigi gèni ga Leyuma, naa dointi solooni, ti-laaseigiti ti gèni ga: Teeba, Gaǵame, Taǵase, ta Maaka.

23

Sala zaa vai

¹ Sala zii ma voloi kpein ge gèni ga kona ungila puufele maazu lafela (127). ² E zaani Kiliyate-Aaleba, nii è ga Geebelon, Kanaan yooi zu. Abalaame ná-saa vai gèeni, é ma woloi wo. ³ Naa volu Abalaame wuzegeni, é anzai ma voomai ye laani, è li, è be Gete nuiti po, ⁴ é gè ti ma: «Nà ga weein, gè zeini wo zaama. A maaǵulu bosu ve zèa, gè anzai maaǵulu, nii saai.»

⁵ Gete nuiti ti gooǵaavoteni, ti gè ma: ⁶ «Woilo gi-woo ma, maliǵii. GALA ge è gèewe ga nu wola gi zaama. E-anzai maaǵulu gá-gabayegèiti ma vagoi zu. Gi tanope ge la è goma ga ná-kabayege ve vaa è ya è-anzai maaǵulu vai zu.»

⁷ Abalaame wuzegeni, é maaave zou nuiti be, Gete mavofodaiti. ⁸ E be ti vo, é gè ti ma: «Ni wo vaa bu ga gè anzai maaǵulu, à Soǵaal ná-doun zunui Efelon maaneene bè, ⁹ ga è Makepeela vugi ve zèa, toǵa nono ve, nii è ná-kpala kpelamaave. E ze zèa ga songo gitei no wo gaaazu, naa gá a ke è gè zèa ga maaǵulu bosuwe.»

¹⁰ Efelon ɣeni zeini Ɔete nuiti saama. E Abalaame woogaaɔoteni Ɔete nuiti gaazu, ta niiti kpein ti ɣeni leɛzu taazu ga sigida ɔelei. ¹¹ E ɣe ma: «Ba-o, maliɣii, woilo ma! Gè nà-kpalagi vea è ɔe, ta pugi nii é ná. Gè fea è ɔe ga faaneɛ, nà-nubuseiti gaazu, ga è è-anzai maaɣulu ná.» ¹² Abalaame maaweni zou nuiti be. ¹³ E Efelon woogaaɔoteni, nii a ke ti pe ti gooi meni, é ɣeni ma: «Woilo deɛ gooi ma, da balaagi. Va bu gè kpalagi zangɔi ve è ya. Yeezei bu bè, nà anzai maaɣulu ná niina.»

¹⁴ Efelon Abalaame woogaaɔoteni, é ɣe ma: ¹⁵ «Maliɣii, woilo gooi ma, leeni ɣa a ɣe ga naa de yɔɔzu da de, zoi naa vaa zu nii songɔi ga wali ɣae unnaanigɔ (400)? E-anzai maaɣulu ná.» ¹⁶ Abalaame vaani naa wu, nii Efelon boni, é wali ɣaei ɣaaluni, nii naa boni ma Ɔete nuiti gaazu, é lo wali ɣae unnaanigɔi (400) ɔa, eɣeɔelei falibogi laave ɣeni la yaagɔiti zea.

¹⁷ Zekana Efelon ná-kpalagi é Makepeela, Mamelee letemave, kpalagi ta pugi é ná, guluuti ti kpalagi zu, kwepemave maaɣoolii zu, ¹⁸ naati pe ti ɣeni niina ga Abalaame nonɔ, Ɔete nuiti gaazu, naati kpein gaazu, niiti ti ɣeni leɛzu taazu ga sigida ɔelei. ¹⁹ Naa ɔoluma Abalaame anzai Sala maaɣuluni Makepeela balagi ma ɔugi zu, Mamelee letema ɔelei, nii é ga Ɔeeɔelon, Kanaan yooi zu. ²⁰ Kpalagi ta pugi nii é ná, ti ɣeni ga Abalaame nonɔ, naa ɣe ga kabamave, é geyani Ɔete nuiti ma.

24

Izaake anza zei vai

¹ Abalaame wola ɔɔɔzaɣaga ɣeni de na, ta Ɔooɣɔ GALAGI tuya looni be faiti kpein su. ² Abalaame ná-botiɣe zunui lolini, nii ɔɔɔzaɣagai é leve ti pe ba ná-pelei wu. Toɣa é ɣeni zeaɣɔligiti kpein unda, é da make. E ɣeni naa ma: «Yeelo kpálai wu, ³ da ɣonazu bè Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, geɣɔɔlogi ta zoi ma GALAGI, ga è la anza ɣaiziaa doun zunui ɔe Kanaan anzalopɔiti saama, ɔe gè zeini ná. ⁴ Kele da liizu ná-zooi zu, ná-bolodai zu, é anzai zeɣe ná doun zunui Izaake ɔe.»

⁵ Botiɣe zunui gooɣaaɔoteni, é ɣe ma: «Tanisu anzanui la kea, é ɔa ɔile pòlu, é ɔa ɔa niima yooi tei su, keni mu gè li ga è-loun zunui zoi naa zu, ɔe é ɣulaai ná baa?» ⁶ Abalaame gooɣaaɔoteni, é ɣe ma: «Dama, é mina li ga doun zunui ná. ⁷ Ɔooɣɔ GALAGI, é ga geɣɔɔlogi ma GALAGI, nii é kula kèe ɔelei wu, ta kèe ná-zooi ɔa, nii é ɔoeni pò, é ɣonani bè, ga toɣa zoi nii ve màvofodai ya, to ɔooɣɔi ɣa ná-geezuɣeelai leve è luɣɔ, è anzai zeɣe ná doun zunui ɔe. ⁸ Ni anzanui la pò, é ɔa ɔile è ɔolu, da vie naazu konai vaa zu, nii é bogai bè. Kele aneɛ naa ɔe, mina li ná nɔ ga doun zunui.» ⁹ Botiɣe nui yeei ɔoeni maliɣii Abalaame balai wu, é ɣona be ga toɣa ná-deveiti so.

¹⁰ Botiɣe nui nɔme puugɔ zegeni maliɣii ná-nɔmeiti saama, é liini ga maliɣii yeaɣɔligi ma zii moinmoin. E wuzegeni, é li Meezopotami, Naɣɔɔl ná-taazu. ¹¹ Seelii ma ná, é nɔmeiti pileni niibiɣa taa ɔoluve zieyegɛi ɣobave, kpɔkamave ma ziegi zu, yeeɣɣalari zu nii anzanuuti ta da ɣula la, ti li zie zaɣazu. ¹² Naa ɔolu é ɣeni ma: «Ɔooɣɔ GALAGI, maliɣii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è da-woogɣiladai ɣula kelema maliɣii Abalaame ɔe za, ga gè ɣomi ga naa, nii gè gaiziezu. ¹³ Nà ɣa, gè loni ɔe zieungɛi ɣobave, taa nuiti ti-loun anzanuuti ta ɔaazu ɣulazu ga ti ɔa ti ziei zaɣa. ¹⁴ Anzalopoi nɔpe gè ɣeezu ma: «Nà è maaneɛnezu, da-de liɣii yeei leɛ, gè ɔoole, a gooɣaaɔotena ga: «Bòle, nà zie veezu balaa nɔmeiti zea, ti ɔoole,» naa ɣe ga naama anzanui, nii è devea da-wotiɣe nui Izaake ɔe. Nà kwɛɛ ga naa maavele ga è da-woogɣiladai ɣula kelema maliɣii ɔe.»

¹⁵ E ɣeezu é be ga ɔoe, Elebeka ɔaani, ná-zie liɣii zeini koma. E ɣeni ga Betuwele ná-doun anzanui, Abalaame keɣɣeloin Naɣɔɔl ta anzai Mileka ti-lounloin. ¹⁶ E ɣeni ga anzalopoi nii gola ɔani gola, kpea ɣeni de na, zunui nɔpe ge la ɣeni kwɛɛ. E yeini zieungɛi zu, é ná-zie liɣii laave, é le ɔolu.

¹⁷ Botiɣe nui bizeni, é daaɣomi, é ɣe ma: «Nà è maaneɛnezu, da-de liɣii zu dei ta ve zèa, gè ɔoole.» ¹⁸ E gooɣaaɔoteni, é ɣe ma: «Bòle, maliɣii!» E ná-zie liɣii maayeini gaazuvilei zu, é ziei ve zea, é ɔoole. ¹⁹ Siegi zu é beni la ga ziei ve zea ga é ɔoole, é ɣeni ma: «Nà ɔaazu ziei zaɣazu balaa da-nɔmeiti be, eysesu ti ɔoole gola ga pago.» ²⁰ E ɣaazuvileni, é ná-zie liɣii zuwo toɣaniiti ta-ɔoole wosuve, é bizeni zieyegɛi ɔo be mɔno, é ziei zaɣa nɔmeiti kpein be. ²¹ Zunui la ɣeni faa nɔpe boni, é ɣeni nɔ ɔooɣɔ ɣaazafasu, é da wele, ni Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ná-siei neɛzu, baa ni é la neɛzu.

²² Siegi zu nɔmeiti ti beni la ga ɔoole, zunui zanu balaɣae gila seɣeni, nii bunɛgi a la ɣe ga galamu ɔzita, ta zanu bala felegɔ ti ɣilagilagi wunɛgi ga galamu ungila (100) keɣala maazu ba, é ti veeni zea ga é ti lo yeeɣɣadɔeti. ²³ E ɣeni ma: «Be ná-doun anzanu ɣa é ga de? Bo deɛ mà, nà è maaneɛnezu. Gá laazu zòɔo nei è-ɣee ná-pelei wu, ga gi ni ná?» ²⁴ Elebeka gooɣaaɔoteni, é ɣe ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Mileka ta Naɣɔɔl ti-loun zunui.» ²⁵ E ɣeni ma mɔno: «Suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ɣa gi ɔo be ga ɔoole, nu laazuve ɣa ná balaa.»

²⁶ Zunui nɔkɔni Gooḡo GALAGI wu, ²⁷ é gɛ ma: «Mamagi gɛ Gooḡo GALAGI vɛ, mǎligii Aɓalaame ná-GALAGI, nii é la ɓeni ná-nuɓɔḡɔlai va ta ná-woogɛjiladai mǎligii letegi! Ná-siei nii zu, Gooḡo GALAGI lia ga ze mǎligii kɛɛɣɛlɔinti ta-velei wu.»

²⁸ Anzalopoi ɓizeni, é li dee vɔ be, é naama vaiti kpein suḡula ma. ²⁹ Eleɓeka diei ta gɛni ná, daaseigi ga Laɓan. Laɓan ɓizeni, é gɔla eteave, é li zunui vɔ be zieungi gɔba. ³⁰ E balaɣaegi gɛani, ta balaiti baazeelai Eleɓeka yeegɔdavei, é naa kpein menini, nii zunui boni ma. E vaani zunui tei pɔ be, nii é gɛni loni nɔmeiti kobaave, zieungi gɔba. ³¹ E gɛni ma: «Va, dei Gooḡo GALAGI tuya loai è ve! Lee vaa zu è yesu eteave? Gè pelei wu gɛvele ɓetea, ta adave vɛ nɔmeiti ta gɛ na.»

³² Botiḡe nui kɛni pelei wu, Laɓan nɔmeiti daayeini, é suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ve ti ya, é ziei ve zunui ya ga ti gɔḡɔiti maagba ta maazaa nuiti. ³³ Naa vɔlu ti daamianigi veeni zea. Kele é gɛni ma: «Gè la daami wosu pe, keni ná naa wona, nii é bɛ ga gè bo.» Laɓan gɛ ma: «Doluvaawona.»

³⁴ E gɛni ma: «Nà ga Aɓalaame ná-botiḡe nui. ³⁵ Gooḡo GALAGI tuya loove gola mǎligii vɛ, é gɛa ga zɛɓesu nu. Gooḡo GALAGI baalagiti feeve zea, boliiti ta nikiiti, walii ta zanugi, botiḡe zunuiti ta botiḡe anzanuiti, nɔmeiti ta soovalegiti. ³⁶ Mǎligii anzai Sala vɔlozaɣagai ma, é zunu loun zɔɔɔge mǎligii vɛ. E sɔɔɔ ganiiti kpein feeve doun zunui naa ya. ³⁷ Mǎligii gɛni mǎ: «Gonana, è gɛ mǎ, è la anzanu zegea doun zunui vɛ Kanaan anzalopiti saama, niiti gè zeini ti zaama ta-yooi zu. ³⁸ Kele da liizu kɛe vɛleyeḡei wu, ná-bolodai zu, miná gɛ da anzai zeḡe ná doun zunui vɛ.» ³⁹ Gè gɛni mǎligii ma: «Tanisu anzanui la kea, é va vile pɔlu.» ⁴⁰ E gɔḡaavoteni, é gɛ mǎ: «Gooḡo GALAGI nii gè ziaa gaazu ga pagɔ, naa gɛ ná-geezugeelai vile è vɔlu, toḡa da-ziei nɛe, da anzai zeḡe doun zunui vɛ ná-bolodai zu, kɛe vɛleyeḡei wu. ⁴¹ Siegi zu è liizu la ná-bolodai zu, ni ta gɛlena, ti la anzalopo veeni è ya, da vie minazeḡegi vaa zu, è bosu bɛ.»

⁴² «Sɛeliani ma zieungi ma, kɛe vɛ ma: «Gooḡo GALAGI, mǎligii Aɓalaame ná-GALAGI, va bu, è ná-siei nɛe, nii gè ma gɛni. ⁴³ Nà gɛ gè loni zieungi gɔbaave, anzalopoi nii è vaaazu ga é ziei zaḡa, nii ná gɛ ma é ná-zie liḡii zu dei tago ve zèa, gè ɓɔɔle. ⁴⁴ Ni a gɔḡaavotena ga: ɓɔɔle da ɓɔḡɔi, ná zoo ɓalaa gè ziei zaḡa da-nɔmeiti bɛ, naama anzalopoi gɛ ga anzanui naa, nii Gooḡo GALAGI devea mǎligii ná-doun zunui vɛ.» ⁴⁵ Gè gɛezu gè ɓe ga ɓɔe ziiimave, Eleɓeka gɛni é vaaazu, ná-zie liḡii zeini kɔma, é yei zieungi zu, é ziei zaḡa. Kɛe vɛ ma: «Nà è maanɛezu, ziei ve zèa, gè ɓɔɔle.» ⁴⁶ E gɛazu vɛle vɛ ga é ná-zie liḡii maayei, nii é gɛni zeini kɔma, é gɛ mǎ: «ɓɔɔlena, ná ziei veezu ɓalaa da-nɔmeiti zea, ti ɓɔɔle.» Gè ɓɔɔleve, é ta ve nɔmeiti zea, ti ɓɔɔle ɓalaa. ⁴⁷ Gè gaazaḡage, gɛ gɛ ma: «Be ná-doun anzanu gɛ ga de? E gɔḡaavotege ga: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, eḡevelei Gooḡo GALAGI bogai la.» Gè balaɣaegi loove sokpai va, gè balaiti dɔ zeeiti ba. ⁴⁸ Naa vɔluma, gè maaveve, gè nɔkɔ Gooḡo GALAGI wu, gè Gooḡo GALAGI mama, nii é ga mǎligii Aɓalaame ná-GALAGI, nii é loga tɔḡo woogɛjiladai zu, naa gɛ a ke gè mǎligii kɛɛɣɛlɔin ná-dounloin zeḡe ná-doun zunui vɛ. ⁴⁹ Niizu, ni wa nuɓɔḡɔlai gɛezu ta woogɛjiladai mǎligii vɛ, à naa wo mǎ, ni mɔnɔ naa laade, wo naa ɓalaa bo mǎ, gè li ada gili.»

⁵⁰ Laɓan ta Betuwele ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Niima vai zeḡe vɛ Gooḡo GALAGI vɔ, gi la zooga gi va ɓɔe é vɔ ga taali gili. ⁵¹ Eleɓeka vete, é é gɛkala, seḡe, é lii la, é gɛ ga è-mǎligii ná-doun zunui anzai, eḡevelei Gooḡo GALAGI bogai la.»

⁵² Siegi zu Aɓalaame ná-botiḡe zunui ti-wooit menini da, é nɔkɔni zooi ma Gooḡo GALAGI gaazu. ⁵³ Botiḡe zunui wali zɔɔlaiti kulani ta zanu sɔɔlaiti, ta seḡeiti, é ti ve Eleɓeka ya, é faanɛ wolaiti kɛni die vɛ ta dee ɓalaagi. ⁵⁴ Naa vɔluma, tɔ-o, maazaa nuiti-yo, ti daamii woni, ti ɓɔɔle, ti jɔi ná.

Sobui, siegi zu ti wuzegeni la, botiḡe zunui gɛni ma: «À yeeɓe bà niina, gè gale ma mǎligii vɔ be.» ⁵⁵ Eleɓeka die ta deeni ti gɛni ma: «Beɗe anzalopoi ye gi va yeegɛgala laawu, folo puugo gɛgala, naa vɔlu wa li niina.» ⁵⁶ Kele é ti woogaaavoteni, é gɛ ma: «A mina mǎ volo li, tɔzei Gooḡo GALAGI ná-siei nɛa. A yeeɓe bà, gè li, gè gale ma mǎligii vɔ be.» ⁵⁷ Ti gɛni ma: «Ade anzalopoi lolina, ade gaazaḡa tɔ ɓɔḡɔi.» ⁵⁸ Ti Eleɓeka lolini, ti gɛ ma: «Da pɔ wo li, wa zunui nii?» E ti woogaaavoteni, é gɛ ma: «Ungo, gá li.»

⁵⁹ Ti vaani bu ga ti-vaazeelai Eleɓeka li ta anzanui nii é gɛni sosu, ta Aɓalaame ná-botiḡe zunui, é vɛe ná-nuiti ba, ti gɛni polu. ⁶⁰ Ti tuya looni Eleɓeka vɛ, ti gɛ ma: «Dei é ga gi-vaazeelai, da gɛ ga waawaagiti ti-lee! E-mavofodai zobo sɔɔɔ siliɔḡɔiti ma faan!»

⁶¹ Eleɓeka wuzegeni ta ná-botiḡe anzanu loungeiti, ti zei nɔmeiti kɔma, ti vile zunui vɔlu, ti da li. Botiḡe zunui Eleɓeka zɛgɛni, é lii la.

⁶² Izaake vaani, é zeḡe Laḡayi-Loyi gɔɔyegɛi vɔ be, lekɛmave nu yeezazuve yooi zu. ⁶³ Kɔkɔmave ta, Izaake gɔlani, é da ziezie dɔɔɔi zu, é gaazuwuzegeni, é wele, é nɔmeiti kaa, ti da va. ⁶⁴ Eleɓeka gaazuwuzegeni ɓalaa, é Izaake gɛ, é zeḡe nɔmei gɔma, é vile. ⁶⁵ E gɛni botiḡe zunui ma: «Be gɛ é ga zunui tei, é dɔɔɔi zu, é vaaazu ade laaḡomisu?» Botiḡe zunui

gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Màligii ve.» Gaamago nò, é ná-bazai veeni ḡaazu. ⁶⁶ Botiḡe zunui faiti kpein boni Izaake ma, niiti é ti ḡeḡni. ⁶⁷ Naa volu, Izaake loni Eleḡeka luḡò, é lii la dee Sala ná-seḡe ḡotai wu. E Eleḡeka zeḡeni, naa ḡe ga anzai, é neeni ve. Pele ḡana Izaake gaaneḡnei zòḡoni da, balaga voluma dee ma.

25

Aḡalaame zaa vai

ta mavofodai é sòḡoni Ketula va

(1 Dòlo Sevei 1:32-33)

¹ Aḡalaame anzai ta zeḡeni mòḡò, nii daaseigi ḡeni ga Ketula. ² Dointi é ti zòḡoni be ti-laaseigiti ti ḡeni ga: Zimelan, Yokesan, Medan, Madiyan, Yiseḡake, ta Sua. ³ Yokesan Saḡa ta Dedanni sòḡoni. Dedan mavofodaiti ti ḡeni ga: Asuul nuiti, Letuse nuiti, ta Leyume nuiti. ⁴ Madiyan mavofodaiti ti ḡeni ga: Efa, Efeel, Geenòke, Aḡida, ta Eledaa. Niima nuiti pe ti ḡeni ga Ketula mavofodaiti.

⁵ Aḡalaame yeagḡligiti kpein feeni Izaake ya. ⁶ Anza ḡiligiti niiti ti la ḡeni vuluni ga zòiti kevele, é veḡeaniiti feeni ti-loun zunuiti be. Keai ma vulua de, é ti leveni folo ḡulazu velei, é ti maagḡooza ná-doun zunui Izaake va.

⁷ Aḡalaame zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona ungila kona vuulòfela maazu lòḡu (175). ⁸ Aḡalaame yii looni, é zaani pòḡzaḡaga voluma undaḡeḡe zu, é leḡini gola sii zuḡooza, naa volu é liini memewolani pò, ti zaai. ⁹ Ná-doun zunuiti Izaake ta Isemayeḡe ti maagḡuluni Makepeela vugi zu, Efelon ná-kpalagi zu, ḡete nui Sòḡaal ná-doun zunui, Mamelee letema ve. ¹⁰ Naama ḡalagi ḡa Aḡalaame geyani ḡete nuiti ma. Miná ḡa Aḡalaameni ta anzai Sala ti maagḡuluni ná. ¹¹ Aḡalaame zaa voluma, GALA ge tuya looni ná-doun zunui Izaake ve, é ḡeni zeini Laḡayi-Loyi ḡòḡyeḡei ḡoba ve.

Isemayeḡe mavofodai

(1 Dòlo Sevei 1:28-31)

¹² Aḡalaame ná-doun zunui Isemayeḡe mavofodai ḡaa, to ḡa Agaal, Ezipete anzanui é ga Sala ná-duò anzanui sòḡoni Aḡalaame ve. ¹³ Isemayeḡe ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la: Nebayote, Isemayeḡe ná-doun zunu mòḡungi, ta Keedaal, Adeḡeḡeḡe, Miḡesame, ¹⁴ Misema, Duma, Masa, ¹⁵ ḡadade, Teema, Yetuul, Nafise, ta Keedema. ¹⁶ Isemayeḡe ná-doun zunuiti ta ti-laaseigiti kana, eḡevelei ta-ḡwepelegiti ta ti vuu veleiti ti la. Kundiḡi puugò maazu felegòiti (12) kaa, ti ḡeni ta-nubuseiti unda. ¹⁷ Isemayeḡe zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona ungila puusavagò maazu lḡfela (137). Zii looni, é za, é li memewolani pò ti zaai. ¹⁸ Isemayeḡe mavofodaiti ti zeini, é zo Gavila, eyesu é zeeli Suul, Ezipete yooi letema velei, nu da ḡena lia ga Asiili vele. Ti zeḡeni ti-ḡeḡelointi pe ba, ti zeii ye.

ZAKOḡBE NA-FAI

(25:19--36:43)

Izaake mavofodai

¹⁹ Aḡalaame ná-doun zunui Izaake mavofodai ḡaa: Izaake keeḡe ḡeni ga Aḡalaame. ²⁰ Izaake ná-konagi ḡeni ga puunaaniḡò (40), sieḡi zu é Laḡan baazeelai Eleḡeka zeḡeni la ga anzai, Alame nui Betuwele ná-doun anzanui, nii é Padan-Alame. ²¹ Izaake ḡooḡò GALAGI maaneḡeni anzai ná-faa zu, mazòḡò é ḡeni ga doun zòḡotala nu. ḡooḡò GALAGI gooḡaavoteni, anzai Eleḡeka kogi zeḡeni. ²² Dointi ti ḡeni zidḡazu bòḡò va koozu, é ḡeni ma: «Leeni ḡa é ḡeezu ga ze?» E liini, é ḡooḡò GALAGI ḡaazaḡa. ²³ ḡooḡò GALAGI ḡeni ma: «Zii felegò ḡa é è ḡoozu, nubuseiti ma zii felegò ḡa ḡaaḡweezu, ta ḡena zòḡòga, ti ḡula é ḡoozu. ḡilagi zeḡei ḡa wòḡò é leve zòl va, nu ḡitei ḡa lo loungoi yeezu.»

²⁴ Doun zòḡò foloi zeeli ai ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ḡeni koozu. ²⁵ Ma mòḡungi é vaani, maaḡòikpòini, deḡai ḡe ma eḡe sua ḡòḡ. Ti daaseigi veeni ga Ezawu.* ²⁶ Naa voluma, deḡei zòḡòni, zeeli Ezawu ḡòḡò libiligi zogai. Ti daaseigi veeni ga Zakòḡe.† Kona vuulòzita (60) ḡa Izaake keeni kpein, ti zòḡò sieḡi zu.

Ezawu doun moun tosuve vòdi vai

Zakòḡe ma

²⁷ Doun zunu felegò niiti ti kulasui woni. Ezawu ḡeni ga dosoi zeeletegai, ta dòḡò zii nui, keḡe Zakòḡe ḡeni ga zunui ná-fai ḡaaleidai, é neeni be ga é ye nò seḡe ḡotaiti bu. ²⁸ Izaake Ezawu neeni ve, tòzei dòḡò zuai neeni be. Keḡe Eleḡeka Zakòḡe neeni ve.

* **25:25** Ezawu: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «deḡaleḡagi.» † **25:26** Zakòḡe: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «tibiligi» ḡaa «yaavai ḡe.»

²⁹ Foloi ta, Zakóbe ǵeai ma tǵoi bǵǵozu, Ezawu zegeni dǵoi zu, gola bǵǵoi. ³⁰ Ezawu ǵeni Zakóbe ma: «Tǵǵi bǵi kǵǵǵi nii ta ve zǵa, gǵ mi, mazǵǵ kǵǵǵǵe gola.» Naa ǵa é kǵeni ti Edǵme[‡] laaseigi vǵeni la Ezawu va. ³¹ Zakóbe goǵǵaavoteni, é ǵe ma: «Da-loun mǵun tosuve vǵodi má dǵ.» ³² Ezawu ǵeni ma: «Wǵle, ná ga va zaazu ga pului, naama loun mǵun tosuve ǵa leeni ǵe bǵ?» ³³ Zakóbe ǵeni ma: «Ǵonana dǵ bǵ.» Ezawu ǵonani bǵ, é ná-doun mǵun tosuve vǵodi Zakóbe ma. ³⁴ Názu ǵa Zakóbe bului ta tǵǵi bǵǵǵi feeni la Ezawu ya. E daamii woni, é bǵǵe. Naa vǵolu é wuzegeni, é li. Zekana Ezawu doun mǵun tosuve vǵelǵelǵeni da.

26

Izaake ta Abimeelǵe ta-vai

¹ Pului taǵili ge looni zǵoi zu, é ǵula zǵi vǵolu, é looni Abalaame ná-siegi zu. Izaake liini Geelaal, Filiseti nuiti ta-masagi Abimeelǵe vǵ bǵ. ² Ǵǵǵǵ GALAGI ǵulani bǵ kelǵma, é ǵe ma: «Mina yei Ezipete yooi zu, kelǵ zeii zǵoi naa zu, nii gǵ dǵezu ga dǵ. ³ Yeeǵǵǵala ǵe niima yooi zu. Ná ye é va, gǵ tuya loo é vǵ, mazǵǵ ná niima you yǵǵǵzuveti kǵein feezu é vǵ, wa è-mavofodai. Ná ná-minazegǵi zo kpaan, nii gǵ kǵeni è-ǵǵe Abalaame vǵ. ⁴ Ná è-mavofodai mǵin su, eǵe geeǵǵǵǵi ma zomideǵaiti, ná niima you yǵǵǵzuveti kǵein fe è-mavofodai ya. Eteai zu zii kǵein ka tuyai zǵǵǵ è-mavofodai maavele ma. ⁵ Tǵǵzei Abalaame gǵoi zǵni, é ná-deveiti so, ta tenǵigiti gǵ ti woni la, ta ná-tǵgiti.» ⁶ Naa ǵa é kǵeni, Izaake zeini la Geelaal.

⁷ Siegi zu naama adave nuiti ti ǵeni gaazaǵǵi wosu da, é lo anzai va, é ǵeni ǵǵezu ti ma: «Bǵazeelai vǵ.» E ǵeni luazu ga a ǵǵena anzai vǵ, náve nuiti ti mina paa Elebǵka ná-faa zu, tǵǵzei gola vǵani. ⁸ Tei ná-sei yeeǵǵǵalal zu ǵeni ǵǵozazu náve, foloi ta ǵeni de Filiseti nuiti ta-masagi Abimeelǵe wǵeni fenetelei la, é Izaake ǵa ta anzai Elebǵka, ti da zeevǵoegi ǵe. ⁹ Abimeelǵe Izaake lolini, é ǵe ma: «Gaamai zu, è-anzai vǵ! Lee vaa zu é ǵeni ma: «Bǵazeelai vǵ?» Izaake goǵǵaavoteni, é ǵe ma: «Kǵǵǵǵe ǵana, nii a ke gǵ mina za maavele zu.» ¹⁰ Abimeelǵe ǵeni ma: «Lee ǵa é keai ga giye? Ná tago nǵ ǵea de nuǵǵsǵiti saama, zunui taǵila ge va la ga è-anzai, é ǵea vaazu gi ǵǵezu ga sǵba nuii.» ¹¹ Abimeelǵe niima levei vǵeni nuǵǵsǵiti kǵein zea ga: «Nu nǵpe a faa nǵu ǵǵena ga zunui tei bǵa anzai, ta naama nui vǵa.»

¹² Izaake tii ǵeni zǵoi naa zu, é betǵ, é ma vǵeǵa unǵilagi (100) zǵǵǵni naama ǵonagi, mazǵǵ Ǵǵǵǵ GALAGI tuya looni bǵ. ¹³ Zunui nii beteni, é ǵeni liizu nǵ ga betǵa, eyesu é ǵe ga kǵete nu wola. ¹⁴ Togani bulugiti ti ǵeni zea, nǵkeiti, baalagiti, boliiiti, ta botǵǵe nu mǵinmǵingiti. Filiseti nuiti ti ǵeni toloi ǵulazu la. ¹⁵ Kǵǵǵǵǵiti kǵein kǵeǵǵe Abalaame ná-botǵǵe nuiti ti ti wǵǵni ná-siegi zu, ti naati daaveni ga pǵǵi. ¹⁶ Abimeelǵe ǵeni Izaake ma: «Liina, é zǵǵe gi vǵ bǵ, mazǵǵ é yeeǵǵaaba, é leve gi vǵa.»

¹⁷ Izaake zegeni ná, é li, é vuuzuvǵe ǵe ga Geelaal nǵmei zu, miná ǵa é zeini ná. ¹⁸ Izaake zǵeyǵǵǵiti bǵǵni vǵolu ga niine, niiti ti wǵǵni kǵeǵǵe Abalaame ná-siegi zu, niiti Filiseti nuiti ti ti laaveni Abalaame ná-saai vǵoluma. E naama laaseigiti nǵ vǵeni ti va, niiti kǵeǵǵe ti vǵeni ti va. ¹⁹ Izaake ná-botǵǵe nuiti ti ta wǵǵni mǵǵǵ nǵmei zu, ti zǵǵǵǵǵi ǵaani ná. ²⁰ Baala make nuiti ti ǵeni Geelaal, ti kǵǵǵǵ vǵeni Izaake ná-baala make nuiti ba, ti ǵe ma: «Zǵei ǵa ga ǵǵǵǵ!» E zǵeyǵǵǵi laasei pǵeni ga Eseke (nii poluvǵe ga «maǵǵaali»), tǵǵzei ti kǵǵǵǵ vǵeni ba zǵeyǵǵǵi ná-faa zu. ²¹ Ná-botǵǵe nuiti ti zǵeyǵǵǵi ǵili bǵǵni, nii ti sakpǵeni mǵǵǵ ná-faa zu, é daasei pǵeni ga Sitena (nii poluvǵe ga «sakpǵi»). ²² E zegeni miná, é li, é zǵeyǵǵǵi taǵili bo, niigi kǵǵǵ vǵa la ǵeni wuzegeni, é va lo ba. E naa laasei pǵeni ga Leǵǵǵǵe (nii poluvǵe ga «suwǵǵǵǵ»), mazǵǵ é ǵeni ma: «Niizu, Ǵǵǵǵ GALAGI suwǵǵǵǵ gi vǵ, gi undaa ǵa nǵ zǵoi zu niina.»

²³ E zegeni ná, é le ga Beel-Seeba vǵe. ²⁴ Ǵǵǵǵ GALAGI ǵulani bǵ kelǵma naama bidii, é ǵe ma: «Ná ǵa gǵe ga è-ǵǵe Abalaame ná-GALAGI. Mina lua, mazǵǵ ná é va. Ná tuya loozu é vǵ, gǵ è-mavofodai mǵinzu zu ná-botǵǵe nui Abalaame maavele ma.» ²⁵ Izaake zalaǵa ǵulazuve loni náve, é wooǵǵula Ǵǵǵǵ GALAGI ma. E ná-seǵe ǵǵtai loni ná balaa. Ná-botǵǵe nuiti ti zǵeyǵǵǵi ǵila bǵǵni ná.

²⁶ Abimeelǵe vaani pǵ bǵ, é zǵǵe Geelaal, ta ná-tenǵ bo nui Aǵuzate, ta Pikǵle, nii é ǵeni ga ná-kǵǵǵǵ ǵundǵǵii. ²⁷ Izaake ǵeni ti ma: «Lee vaa zu wo vaazu pǵ, tama wo da wǵinzeǵe, wo da kǵǵ wo vǵ beti?» ²⁸ Ti goǵǵaavoteni, ti ǵe ma: «Gǵ petesu ga Ǵǵǵǵ GALAGI ǵa é va. Naa ǵa é ba, gi ǵǵezu, minazegǵi ǵe ade yǵǵǵu, gǵ-o, da-o, ade minazegǵe bǵǵǵ vǵ. ²⁹ Da ǵonazu ga è la faa nǵu nǵpe kea ga giye, eǵǵvelei gi la è zǵǵǵǵ nǵuni la nǵǵǵǵǵǵ, kǵeni faa vǵǵǵi nǵ ǵa gi kea é vǵ, gi é yǵni ná, é li zǵiilegi zu. Dei é tuyai zǵǵǵǵǵi Ǵǵǵǵ GALAGI ya.»

³⁰ Izaake daamii ǵǵvele beteni ti vǵ. Ti laamiini, ti bǵǵle. ³¹ Ti wuzegeni sobuzobui, ti ǵona bǵǵǵ vǵ. Naa vǵolu Izaake valini ti ma, ti li zǵiilegi zu.

³² Naama voloi nǵ zu, Izaake ná-botǵǵe nuiti ti vaani, ti vǵoluvaawo ma, é lo kǵǵǵǵǵi vǵ, ti ǵeni bǵǵzu, ti ǵe ma: «Gi zǵei ǵaave.» ³³ Izaake daasei pǵeni ga Síba (nii poluvǵe ga «minazegǵi»). Naa ǵa é ba, ti taai laasei pǵai ga Beel-Seeba (nii poluvǵe ga «minazegǵe kǵǵǵǵǵi»), eyesu zaaǵaza.

[‡] 25:30 Edome: daaseigi nii ti maaǵǵǵaai va ta «ma bǵigi.»

Ezawu ná-vulu gée vaiiti

³⁴ Ezawu ná-konagi gèai ma ga puunaanigò (40), é Gète nui Beeli ná-doun anzanui Zudite zèfèni ga anza, ta Gète nui Elon ná-doun anzanui Basemate. ³⁵ Ti felegò pè ti gèni Izaake ta Elebèkani ziiòòlòzu ti gòozu.

27*Tuyai lati fai é gè ga Zakòbe nòno*

¹ Izaake gèni vòlòzafasu, gaazuvèti maa gèni bidizu, é la mò gèni wozafaaazu nègelein. E ná-doun zunu môngi Ezawu lolini, é gè ma: «Dòun zunu!» Naa goofaaavoteni, é gè ma: «Nà gaa!» ² Izaake gèni ma: «Nà gaa, gè vòlòzafaga, gè la zaa volo gfwèe. ³ Da-loso zòolaiti ti ga damèen vuu bòlò, ta da-gìlegiti, ti zègena, é li dòbò zu, é sua gajize bè. ⁴ Daamiani nèene kpète bè, egèvelei nèai la bè, é vaa la pò, gè mi, naa gá a ke gè tuya loo é vè pè, gè va legá za.»

⁵ Elebèka gèni naa menisu, nii Izaake gèni bosu ná-doun zunui Ezawu ma. Ezawu liini dòbò zu sua gajizezuve, é va vaa la. ⁶ Elebèka gèni ná-doun zunui Zakòbe ma: «Wèle, gè è-gèe woomenige, é dá bòe è-liè Ezawu vò, é gè ma: ⁷ «Va bè ga sua, è daamiani nèene kpète bè, nii ná mi, ná tuya loozu è vè Goojò GALAGI gaaazu pè, gè va legá za.» ⁸ Woilo dèe gòoi ma, dòun zunu, nii gè bosu é ma, è naa nò gè. ⁹ Li bè togani bulugi zaama, è boli yivo vago felegò zo, è vaa la, ná ti bètèzu è-gèe vè ga daamiani nèengi, egèvelei nèai la bè. ¹⁰ E lii la è-gèe vò, é mi, nii a ke é tuya loo é vè pè, é va legá za.»

¹¹ Zakòbe dèe woofaaavoteni, é gè ma: «Ungo, keke díe Ezawu gá ga degalegá nu, nòun ná, gè la ga naama nu. ¹² Tanisu kèe gá yeevèpèe bá, ná gè gaazu ga woya nu, náma su, ná foovooi maaloli bòjò ma, tuyai votogi zu.» ¹³ Dee gèni ma: «Dòun zunu, naama voovooi yè ga ze! Woilo nò gòoi ma, è li, è va ga tiye pà.»

¹⁴ Zakòbe liini, é ti zègè, é va ga tiye dèe vò. Naa daagfolii woni, egèvelei nèai la kèegè vè. ¹⁵ Naa volu, Elebèka ná-doun zunu môngi Ezawu ná-segèiti sefèni, niiti ti wola vaga gèni de, ti gèni pelei wu, é ti loo ná-doun zunui loungo geleli Zakòbe gòba. ¹⁶ E zèeiti ta kògi maavelevele ga boli yivoi ma gòlòiti, tòzei degá la gèni náti ma. ¹⁷ Daamiani nèengi ta bului niiti é ti bètèni, é naati feeni ná-doun zunui Zakòbe ya.

¹⁸ Naa liini kèegè vò bè, é gè ma: «Kèè!» Izaake gè ma: «Nà gaa! Bè gá é ga dè, dòun zunu?» ¹⁹ Zakòbe kèegè woofaaavoteni, é gè ma: «Nà ga Ezawu, è-loun zunu môngi. Gè naa gèa, nii é bogai mà. Nà è maanènezú, wuzegè, è zèi, è ná-sua bètèai mi, naa gá a ke é tuya loo bè.» ²⁰ Izaake gèni ná-doun zunui ma: «È kèevè gále, dòun zunu, é suai ta zòlògái gaamano?» Zakòbe goofaaavoteni, é gè ma: «Goojò GALAGI dá-GALAGI gá é vaa la pà.»

²¹ Izaake gèni Zakòbe ma: «Maabugá lèe bá, dòun zunu, gè yeevòjò é va, gè gè kwèe, ni dá ga dòun zunui Ezawu, baa ni é la ga toun.» ²² Zakòbe maabugáni kèegè Izaake va, naa yeevèpèe ba, é gè ma: «Kpòe vèlei gá ga Zakòbe bòe vèlei, keke zèeiti ta ga Ezawu yeeiti.» ²³ E la gèni gfwèesu gáani ba, tòzei degá gèni zèeiti ma, egè díe Ezawu yeeiti. E tuya looni bè. ²⁴ E gaazafani dè, é gè ma: «Da gá nèi é ga dòun zunui Ezawu baa?» Zakòbe goofaaavoteni, é gè ma: «Nà vè.»

²⁵ Izaake gèni ma: «Dòun zunu, dá-zuai ta veena zèa, naa gá a ke gè mi, gè tuya loo é vè.» Zakòbe feeni zea, é mi, é va pò ga dòoi balaa, é kpòle. ²⁶ Naa volu kèegè Izaake gèni ma: «Dòun zunu, maabugá bá, è nèene ga daave komagai.» ²⁷ Zakòbe maabugáni ba, é nèene ga daave komagai. Izaake ná-segèiti makugi menini. Naa vòluma, é tuya looni bè, é gè ma:

«Ungo, dòun zunui makugi gèevè egè kpalagi makugi, nii Goojò GALAGI tuya looi bè.

²⁸ GALA ge geegòlògi ma nòdai vè é ya,

ta zòoi ma gulanumai,

é moloi ta dòoi vè ga mòinda.

²⁹ Nuòuseiti ti gòlo é vè,

ziiti ti boti gè é vè.

E gè ga è-gèeleaiti ti-maligii,

è-leelointi ti boti gè é vè.

Zoi a é voovo, naa gá voovo,

zoi a tuya loo é vè, tuya gá naa vè.»

³⁰ Izaake bèni nò ga tuya loo Zakòbe vè, Zakòbe zègèzuvè nò feya kèegè Izaake vò bè, díe Ezawu dá unkula, é zègè doso zìe bosuve. ³¹ Tò balaagi é daamiani nèengi gèvele bètèni, é vaa la kèegè vò bè, é gè kèegè ma: «Kèe, wuzegèna, è è-loun zunui ná-suai ta mi, naa gá a ke é tuya loo bè.» ³² Kèegè Izaake gè ma: «Bè gá é ga dè?» E goofaaavoteni, é gè ma: «Nà ga è-loun zunu môngi Ezawu.» ³³ Izaake gèni wola unga wuulee, é dá wola bali, é gè ma: «Bè gá ga naa degèmu, nii é suai zogai, é vaa la pò? Gè ti pè ta miai, é gèezu é va, gè tuya loa bè. Togá tuyai zòlò.»

³⁴ Siegi zu Ezawu keeǵe wootti menini da, é ǵainni ga woo wola, é ziiǵaawana ǵeei wola looni, é ǵe keeǵe ma: «Kéé, tuya loo bè, ná balaagi!» ³⁵ Izaake ǵeni ma: «È-legéi vaave ga yaavai, é da-luyai zeǵe.» ³⁶ Ezawu ǵeni ma: «Tei daaseigi veai ga Zakóbe, naa ǵa é yàavaai la ná zeizu ǵe fele ǵaa? E ná-doun moun tosuve zeǵea, é vaa mǵonǵo niizu, é ná-tuyai zeǵe!» E ǵeni keeǵe ma: «È la tuyai ta makeni bè ǵaa?»

³⁷ Izaake ǵeni Ezawu ma: «Wele, gè seida ga è-maliǵii, gè keeǵelointi kpein kea ga ná-botigé nui, gè moloí ta dǵoi vea zea. Lee ǵa deǵemu ná zoo gè ke é ve, dǵoun zunu?» ³⁸ Ezawu keeǵe wooǵaavoteni, é ǵe ma: «Naama luya ǵilagi ná ǵa é é ya ǵaa, kèé? Ná ǵalaa tuya loo bè, kèé!» Ezawu toozeini ga ǵainga, é da wǵo. ³⁹ Keeǵe Izaake gooǵaavoteni, é ǵe ma:

«Pete, è-zeizuve ǵa vala zoi ma ǵulanumai ma, ta geeǵǵlogi ma nádagí ma.

⁴⁰ Da-wǵa zǵkpǵi ǵa a ǵe ga è-ǵǵnǵo ǵaizie anii, da ǵe ga è-ǵeǵloin ná-botigé nui, kele da ǵena zieziǵa ǵoǵo yeema, da ná-unbawului ǵaleǵale, è kula ǵoǵo ǵǵba.»

Zakóbe vela vai

⁴¹ Ezawu Zakóbe woinzeǵeni, toozei tuyai va keeǵe boni be, é da ǵe yiimave: «Kèé zaa voloi maa ǵana ǵuǵa, ná deǵei Zakóbe vaa naama yei.» ⁴² Ti Eleǵeka ná-doun zunu mǵungi Ezawu wootti boni ma. E ná-doun zunui loungo geleí Zakóbe lolini, é ǵe ma: «Wele, è-lie Ezawu ǵa ǵeezu é potokulai ǵe, é è vaa. ⁴³ Woilo ǵoó ma niizu, dǵoun zunu! Wuzǵe, è vela, è li die Labán vǵ be Galan yooi zu. ⁴⁴ E ye koba yeeǵǵala laawu, eyesu è-lie yiimaalei. ⁴⁵ Siegi zu è-lie ná-ziiǵaawanaí buǵezu la é maazu, é yeema naa ma, nii é keai la, ná é ǵaǵale ma naazu niina. Leeni vaa zu ná vala wo felego ma vǵǵma, folo ǵilagi zu?»

⁴⁶ Eleǵeka ǵeni Izaake ma: «Zenvui woinzeǵea má, Ǵete ná-doun anzanui niiti ta-vaa zu. Ni Zakóbe ǵalaa ka zoi niizu anzanui ta zeǵena, zenvui ǵa bè ga leeni názu?»

28

¹ Izaake Zakóbe lolini, é tuya loo be, é devei nii ve zea, é ǵe ma: «Mina anzanu zeǵe Kanaan anzanu lointi saama. ² Wuzǵena, è li Padan-Alame è-lee keeǵe Betuwele vǵ be, é anza ǵaizie è-ǵeke Labán ná-doun anzanuiti saama, é sei. ³ GALA Zebeí-Pe-Maliǵii tuya loo è ve, é è ǵe ǵa kpuǵu nu, da ǵa ga nuǵuse mǵinmǵin memewola. ⁴ E Aǵalaame ná-tuyai ve é ya, é veé è-mavofodai va, nii a ke zoi è zeini su ga seikǵǵma nui, è naa zǵǵǵ, zoi nii GALA ge feeni Aǵalaame ya!» ⁵ Izaake Zakóbe leveni ga è li Padan-Alame, Alame nui Betuwele ná-doun zunui Labán vǵ be, Zakóbe ta Ezawu ti-lee Eleǵeka diei.

⁶ Ezawu kaani ga Izaake tuya looni Zakóbe ve, é teve Padan-Alame ga é anza zeǵe ná. E menini ǵalaa ga keai ma tuya loozu be, é devei nii veeni zea ga: «Mina anza zeǵe Kanaan anzanu lointi saama.» ⁷ E kwèeni ǵalaa ga Zakóbe ǵoloni keeǵe ta dee ve, é li Padan-Alame. ⁸ Ezawu gaǵaani ga Kanaan anzanu lointi maayo ge la ǵeni keeǵe Izaake ve. ⁹ Ezawu liini Aǵalaame ná-doun zunui Isemaye le vǵ be. E Isemaye ná-doun anzanui Maǵalate zeǵeni ga anzaí, nii é ga Nebayote baazeelai, zǵǵma anzaiti poluma ti ǵeni zea.

Zakóbe ná-segi, é boni Beetele

¹⁰ Zakóbe zeǵeni Beel-Seeǵa, é li Galan. ¹¹ E zeelini adave ta, ve é yiini ná, mazǵǵǵ foloi liini niina. E náve ǵotui ta zeǵeni, é da unbu, é yiini naama adave. ¹² Ná-segi zu, é kabagi ǵaani loni zoi ma, nǵungi zeidai geei va. Pete, GALA ná-geezugeelaí ti ǵeni leezu, ti da yei kabagi naa zu. ¹³ Pete, Ǵooǵo GALAGI ǵeni loni kabagi unsuve, é ǵe ma: «Ná ga Ǵooǵo GALAGI, è-ǵeé Aǵalaame ná-GALAGI, ta Izaake ná-GALAGI. Zoi nii è laani ma, ná feezu é ve, wa è-mavofodai. ¹⁴ E-mavofodai ǵa ǵe eǵe zoi ma vufiligi, ná-zooi zu ǵa baǵo, é zo folo ǵulazu velei, é li folo liizu velei, é zo nu ǵǵǵvezu velei, é li nu yeezazu velei. Eteai ma veleyeǵeiti kpein ta tuyai zǵǵǵ è maavele ma, ta è-mavofodai maavele ma. ¹⁵ Wele, ná ǵoǵo ná è va, ná è make, ve kpein é liizu ná, ná vaazu ga de vǵlu niima yooi zu, mazǵǵǵ gè la ǵeǵe é va meǵeǵin, eyesu naa kpein daazeeli, nii gè boga é ma.»

¹⁶ Zakóbe wuunni, é ǵula ná-yiimenii zu, é ǵe ma: «Gaamazú Ǵooǵo GALAGI ǵa niima adave, nǵun gè la ǵea sugǵwee!» ¹⁷ E luani, é ǵe ma: «Ae, niima adave maayikive! Ue ǵa ná ga GALA ná-pelei, geeǵǵlogi ma velelave ve.» ¹⁸ Zakóbe wuzǵeni ga sobuzobui, kǵtui nii é daani unbu, é naa zeǵeni, é gaǵo ǵa ǵizesui, é gulǵi vǵ unsuve. ¹⁹ E naama adave laasei peeni ga Beetele (nii poluve ga «GALA ná-pelei»), kele taai naa laaseigi ǵeni ga Luze mǵungi zu. ²⁰ Zakóbe minazeǵeni, é ǵe ma: «Ni GALA ka yena bá, é make siei nii zu, gè bosu, ni a daamianigiti ta seǵeiti feena zéa, ²¹ ta ni ná ǵalena ma kèé velei wu ziiǵeigi zu, Ǵooǵo GALAGI ǵa ǵe ga ná-GALAGI naazu. ²² Kǵtui nii gè gaalǵai ga ǵizesui, naa ǵa ǵe ga GALA ná-pelei. Nii kpein é feezu zéa, ná naama vǵusieí ve é ve.»

29

Zakóbe zeeli vai Laban vò be

¹ Zakóbe siei laozeini volu, é li folo gfulazu velel yooi zu. ² E weleni yeeta, é kólóyefei gá dóbó zu, pefe, togani bulu seizu savago feni ná, ti da loofo, mazóló naama gólóyefei gá togani bulugiti ti feni bólezu la. Kótu wolai gá é feni ga kólóyefei lakulugi. ³ Siegi zu togani bulugiti kpein ti bena gaaale ba la ná, ti bena kótui gilikili, ti sege zíeyefei laave, ta la ziei veena togani bulugiti zea, ti kótui la daazuve zíeyefei la.

⁴ Zakóbe feni togani make nuiti ma: «Kéleaiti, mini nu gá ga woye?» Ti googaaivoteni, ti gá ma: «Gá ga Galan nuiti.» ⁵ E feni ti ma: «Wo Laban gfwee nei baa, nii é ga Nafool ná-doun zunui?» Ti googaaivoteni, ti gá ma: «Uun, gi kwee.» ⁶ E feni ti ma: «Kedege nei baa?» Ti googaaivoteni, ti gá ma: «Kedege, wele nuu, ná-doun anzanui Lasele va, é vaazu ga togani goiti.» ⁷ Zakóbe feni ma: «Wele, foloi wólóve de, yeedegála la ga nii, ga nu togani bulugiti gaale ba. A ziei ve togani goiti zea, naa volu, wo li ga tiye ga ti daami wo.» ⁸ Ti googaaivoteni, ti gá ma: «Gi la zooga, keni togani bulugi kpein gaa gá leena ba, názu gá gá da kótui gilikili da, é zefe zíeyefei laave, gi ziei ve togani goiti zea.»

⁹ E yeni nó béezu de ti vò, Lasele dá unkula ga keefé ná-togani goiti, mazóló é feni ga togani make nui. ¹⁰ Siegi zu Zakóbe keke Laban ná-doun anzanui Lasele gáani la, ta Laban ná-togani bulugi, é maabugani ba, é kótui gilikili, é sege zíeyefei laave, é ziei ve keke Laban ná-togani bulugi ya. ¹¹ Naa volu, Zakóbe Lasele neeneni ga daave komagai, é woogula, é wóló. ¹² Zakóbe boni Lasele ma ga toga ga keefé ná-nu, é ga Elebeka ná-doun zunui. Lasele bízeni, é li, é bo keefé ma.

¹³ Laban baazeelai ná-doun zunui Zakóbe vaa vai ma wooi menini nó feya, é bízeni, é daafomi, é velevele da, é neene. E loni tufo, é lii la ná-pelei wu. Faiti ti zieni, Zakóbe naati kpein gaaleeni la. ¹⁴ Laban feni ma naazu: «Gaamazu, da ga mávofoda bógbógbógi.» Zakóbe alu gila keeni Laban vò be.

Zakóbe Lea ta Lasele vulu vai

¹⁵ Naa voluma, Laban feni Zakóbe ma: «Nà-nui gá ga de, da yesu boti gfezu bè gána nó baa? Nii a gá ga è-zalai, naa le ga ze.»

¹⁶ Tama anzanu loun felego feni Laban ya. Ma mungi laaseigi feni ga Lea, lounge gelel laaseigi gá ga Lasele. ¹⁷ Lea la feni wola vani, kele Lasele wola vaga feni de. ¹⁸ Lasele maayo ge feni Zakóbe ve. E feni Laban ma: «Nà boti gá é ve ga kona dofela, è-loun anzanui lounge gelel ná-faa zu.» ¹⁹ Laban feni ma: «Ye pò be, neeve bè ga gè fe é ya, gè va ve liizu feezu zunu gili zea.» ²⁰ Vele gána Zakóbe boti gfeeni la kona dofela ti Lasele ná-faa zu, kele ti feni gaazu, ege foloi tanigaani nó, tózei maayo ge feni be.

²¹ Naa volu Zakóbe feni Laban ma: «Anzai veena zèa, mazóló ná-botigé voloi laazeelia, ná pò ga gè vile polu.» ²² Laban náve nuiti kpein gaaleeni ba, ti daamii goozuneei wo. ²³ Kpókoi zeeliai ma, é ná-doun anzanui Lea zegeni, é lii la Zakóbe vò, naa vileni polu. ²⁴ Laban botigé anzanui Zilepa zegeni, é fe ná-doun anzanui Lea ya, ga naa gá ga ná-botigé anzanui.

²⁵ Ma geelaalagai ma, Zakóbe dá wele, é Lea gá, é gá Laban ma: «Lee gá é keai ga ze? Lasele ná-faa gá gè boti gáai ma é vò be. Lee vaa zu é yávaavi?» ²⁶ Laban feni ma: «Naa la da ga gáa gi vò be pólómazu, ga è lounge ve zini be, nu gítei lugo.» ²⁷ A dóogoi gaaabela wa nii, ná zoi balaa ve é ya, é botii gá móno pò be kona dofela giligaa laawu.»

²⁸ Zakóbe vaani bu, ti dóogoi gaaabela ta Lea. Naa volu Laban ná-doun anzanui Lasele zegeni, é fe Zakóbe ya ga anza. ²⁹ Laban botigé anzanui Bilega zegeni, é fe ná-doun anzanui Lasele ya ga ná-botigé anzanui. ³⁰ Zakóbe Lasele balaa daani volu, nii gola neeni be, é leve Lea va. E botii gfeeni móno Laban vò be kona dofela giligaa laawu.

Zakóbe ná-dointi sáló fai

³¹ Tei Góogó GALAGI kaani ga tiba la feni Lea va, é naa gfeeni ga kpugú nu, Lasele ma ge feni ga doun zólótala nu. ³² Lea kogi zegeni, é zunu loun zóló. E daasei pèni ga Lufen,* tózei é feni ma: «Góogó GALAGI ná-bóogómaayeei vetega, sinigi gá neeve niina niizu.» ³³ E kogi zegeni móno, é zunu loun zóló, é gá ma: «Góogó GALAGI menige ga tiba la bà, é nii balaa fea bè.» E naa laasei pèni ga Simiyon.† ³⁴ E kogi zegeni móno, é zunu loun zóló, é gá ma: «Sinigi gá gili bà niina niizu, mazóló gè zunu loun savago zólóga be.» Naa gá é keeni ti daasei pèni ga Leevi.‡ ³⁵ E kogi zegeni móno, é zunu loun zóló, é gá ma: «Nà Góogó GALAGI lebizu niina niizu.» Naa gá é keeni, é daasei pèni ga Zuda.§ E beni niina doun zólógi va.

* 29:32 Lufen: daaseigi nii ti maaabugaai va ta «à doun zunui vete.»

† 29:33 Simiyon: daaseigi nii ti maaabugaai va ta

«menige.» ‡ 29:34 Leevi: daaseigi nii ti maaabugaai va ta «gililbai.»

§ 29:35 Zuda: daaseigi nii ti maaabugaai va ta

«lebiyai.»

³⁷ Gului niiti ti ga pepele ta amande ta pelatanegiti, Zakóbe naati ma beke undui tanigaani teveni, é maafólógi naa tanigaa gúla ma, naa gá a ké ma gólegi naa tanigaa ti gúla kelema. ³⁸ Naa volu, gulu bekegi niiti é maafólógi gúlani ti ma, é ti zegeni, é ti vilepile kpóole wosuwe, ti gá toganiiti gaazu, ti vaazu bóolezu, niiti ti bóosgai, ti da ka, ta vaana bóolezu. ³⁹ Toganii nii kpein kposogai, ti gáni levesu gulu bekegiti kakalawe, ti bena yivoiti pu, ti vónéai, baa ti vodapodagai. ⁴⁰ Zakóbe gáni togani yivoiti zeeffaagfwézu, kéle é togani búluga mótai uuuni, ti da wele Laban ná-togani búluga va, niiti ti vónéai, ta nii kpein teidai. Pele gána Zakóbe ná-togani búluga uuuni la bófo ma ye, é la ti bóni su ta Laban ná-togani búluga. ⁴¹ Sienope su toganiiti ti maanai, ti gáni pèepolui wosu da, Zakóbe gáni gulu bekegiti pílesu kpóole wosuwe, ti toganiiti gaazu, nii a ké ti bóosgai da leve gulu bekegiti kakalawe. ⁴² Siegi zu toganiiti ta la gánana la, é la gáni gulu bekegiti pílesu, naa gá a ké, niiti ti gánana, naati ti gá ga Laban nonóiti, niiti ma ti maanai, naati ti gá ga Zakóbe nonóiti. ⁴³ Zakóbe ná-kpeteí tano gá é gáni laazu ma. E togani goiti solóoni ga móinda, ta botigé anzanuiti, naa vèe botigé zunuiti ba, ta jómeiti, ta soovalegiti.

31

Zakóbe gále ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Zakóbe Laban ná-doun zunuiti gooménini, ti da gá ma: «Nii kpein é gá ga gi-gé nonó, Zakóbe naati segea, gi-gé fólógi gá é niima bétéi zólóogai su.» ² Zakóbe Laban gáazuwe veteni, é la ma gáni gáni, egevele é gáni la móungi zu. ³ Názu gá Góogó GALAGI gáni la Zakóbe ma: «Gále ma é-memewolani ta-yooi zu, da-veleyegei wu, ná gá é va.»

⁴ Zakóbe Laseleni ta Lea lolini, ga ti va dóbó zu, ve é gáni ná, ná-togani búluga jóba. ⁵ E gáni ti ma: «Ná kaazu ga wo-gé gáazuwe la mó ga egevele é gá la ndun tetema móungi, kéle ké ná-GALAGI yege ndun ba. ⁶ Wa bóogoi wo kwéni ga gá botii gáni wo-gé ve ga súvikei pogani. ⁷ Kéle wo-gé yaavai gáni ga ze, é sálai valiboni ná zeizu gá puu. GALA ge la gáni vaani bu, é va faa jóu gá ga ze. ⁸ Siegi zu é gáni gázu la má: «Ma vodapodagiti ta gá ga è-zalai, toganiiti ti bena pu ga ma yivoiti ti vodapodagai. Ta siegi zu a la gána la má: «Ma vónégiti ta gá ga è-zalai,» toganiiti kpein ti bena sológa ma yivo vónégiti. ⁹ GALA ka é wo-gé ná-togani búluga gúlani zea, é fe bè.»

¹⁰ «Siegi zu toganiiti ti gáni véezu la bófo volu, gá gáazuwuzegéni, ségi zu gá kaani ga boli zineiti ti gáni véezu ma zaaiti polu, ti vóneni, ti vodapodage. ¹¹ GALA ná-geezugeelai gáni má ségi zu: «Zakóbe.» Gá googaaivoteni, gá gá ma: «Ná gaa.» ¹² E gá ma: «Gáazu wuzé, é wele, boli zineiti kpein ti véezu ma zaaiti polu, ti vónéve, ti vodapodage, mazóló gá naa kpein kaa, nii Laban keai ga de. ¹³ Ná gá gá ga Beetele GALAGI, ve é gúló zieni ná kotui ma, é gaal ga gázesui, ve é minazegéni ná bè. Niizuwe wuzegéna, gúla niima yooi va, é gále ma é zóló zóoi zu.» »

¹⁴ Lasele ta Lea ti googaaivoteni, ti gá ma: «Leeni gá é gi ve móno ga gáno baa pogani gi-gé ná-pele wu? ¹⁵ E la ga gi zoni nó ege wéan anzanuiti baa? Tóozei é gi vódia, é gi-zóngoi mi. ¹⁶ Naavoloi kpein GALA ge kulaai gi-gé ya, ta ga gáno gá gi-lointi. Dejemu, niizu, naa kpein ké, nii GALA ge boga é ma.»

¹⁷ Zakóbe wuzegéni, é ná-dointi ta anzaiti te, é ti ze jómeiti kóma. ¹⁸ E liini ga ná-togani búluga kpein, ta kólógi é ti zólóni, togani búluga é gáni zea, é ti zólóni Padan-Alame. E wuzegéni, é li kéegé Izaake vó be, Kanaan yooi zu.

¹⁹ Názuwe gá Laban liini la ná-baalagiti maalegáiti tevezu. Lasele kéegé ná-pele wu zaleiti unmani. ²⁰ Zékana Zakóbe Alame nui Laban yaavani la, é la faa nópe boni ma, é da vela. ²¹ E velani ga naa kpein, nii é gáni ga nóno. E liini, é zie wolai Ufelate búde, naa volu é leteni Galaade gáze yooi vó peleí ma.

Laban ta Zakóbe

ti yófozube te vai

²² Fóló zavásii ma ti daazeelini Laban ma ga Zakóbe vela. ²³ E péle wu nuii ségáni, ti vile Zakóbe volu, folo lófela laawu ti da zie. Ti kófozuménni Galaade gáze yooi zu. ²⁴ Kéle GALA ge gúlani kelema kpíidi ségi zu Alame nui Laban ve, é gá ma: «Dama, mina bóe Zakóbe vó ga jóuda.»

²⁵ Laban zeelini Zakóbe ma. Zakóbe ná-sege gótai loni gáze yooi zu. Laban vèe ná-pele wu nuii ba, ti tónai loni báala Galaade gáze yooi zu. ²⁶ Laban gáni Zakóbe ma naazu: «Lee gá é keai? Lee vaa zu é yaavaai, é liizu ga dóun anzanuiti, ege ta gá ga dúóiti, ti zogai kóoi zu? ²⁷ Leeni vaa zu é velaai dóogúzu, é ndun yaava, é la tóoni gásu lago pa? Ná la bé é va, é li koozunéi zu, guye woóiti saama, ta tamadegiti, ta kónigiti goóiti. ²⁸ E la zéni ná, gá va dóunlointi ta dóun anzanuiti néene ga daave komagai! Gimalala vaa gá é keai niima geleí zu. ²⁹ Zobogi gá bè, gá faa jóu gá ga woye, kéle wo-gé ná-GALAGI gáni má wogi fidii: «Dama,

mina ɔɛ Zakɔbe ɔɔ ga ɲɔɔda.»³⁰ Niizu è lia niina, tɔɔzei è-ɣɛɛ vɛlei ɣa wɔin ɣɛa è ma, keɛɛ lee vaa zu è nà-galagiti unmaai?»

³¹ Zakɔbe Laban woɔɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Dualuagi ɣa é ɣɛni sù, gè da ɣisɛ ga tanisu da vaazu è-loun anzanuiti kulazu zèa ga zeeɣaabaai!³² Keɛ nui nɔpɛgi è vaazu da-galagiti kaazu zea, naa la mɔ zɛnvui ta woga! Adaveti pɛ feɣɛfeɣɛle da-vele wu nuiti gaazu, è naa zeɣe, nii é ga dɔnɔi.» Zakɔbe la ɣɛni suɣweɣe ga Lasele ti unmani.

³³ Laban læni Zakɔbe ná-seɣe ɣotai wu, ta Lea ná-seɣe ɣotai, ta botiɣe anzanu felegoiti ta-zeɣe ɣotai wu, é la ani nɔpɛ kaani. E ɣulani Lea ɔɔ be, é le Lasele ná-seɣe ɣotai wu.³⁴ Lasele peɛ wu zaleiti seɣeni, é ti la ɲomei ná-ɣpɔɣpɔgi wu, é zeɛ maazu. Laban wɛleni seɣe ɣotai kpein bu, é la ani nɔpɛ kaani.³⁵ Lasele ɣɛni keɛɣɛ ma: «Màliɣii, mina yiiɣaawana, ni gè la zooni gè va wuzɛɣe dɔun è ɣakala, mazɔɔɔ nii a da ɣɛ ga anzanuiti pɔɔmazu, naa ɣa é bà.» E peɛ wu zaleiti gaizieni, é la ti ɣaani ɲɛɣɛɛɛin.

³⁶ Zakɔbe yiiɣaawananii, é kpɔɛi laale Laban wu. E ɣɛni ma: «Nama ba vai beɣele ɣa gè keai, ná-kotoi ɣa ga beɣele, è vilesu pɔlu ga zelloma wolai nii ma zii?»³⁷ Siegi zu è nà-kaɔiti kpein feɣɛfeɣɛɛɛni la, leeni ɣa é kaai ga da-vele wu zɔɔlai? Dee lee ná-peɛ wu nuiti ta da-vele wu nuiti gaazu, ti ɣɛ ga de zuvaa wo nui.³⁸ Wele kona uuufelegɔ (20) ɣa gè keɛni è ɔɔ be, da-vaala saaiti ta da-woli zaaiti ta ɣo ge la zeɣeni ma, gè la da-logani bulugi ma vaala sineiti ta miini.³⁹ Gè la vaani è ɔɔ ga toɣani, nii suaa ti baliai ga, naama vai ɣɛnina nɔ bà. Nii ta la unma zèa, foloi ɣaa kpidi, é ɣɛni naama songoi ɣulazu zèa.⁴⁰ Diegi ɣɛni zeizu mà, è da kpɔɔ foloi, kɔɔɛi ɣɛni vaazu mà kpidi, ɲiimeni nɔpɛ gè la ɣɛni bosu.⁴¹ Kona uuufelegɔ (20) ɣa gè keai da-vele wu, gè botii ɣɛni è ɔɔ ga kona puugɔ maazu naanigɔ (14) è-loun anzanu felegoiti ta-vaazu, gè ke da-logani bulugi make fai zu ga kona dɔzita, è sàlai valiboni ná zeizu ɣɛ puu.⁴² Ni kèè ná-GALAGI la ɣɛni vaani, è va lo bè, Abalaame ná-GALAGI nii Izaake luazu ba, è ɣena zè ɣana, gè ɣale ma ga zeɣakakai. Kele GALA ge ná-ɣpɔɔ ɣaani, ta ná-botii ɣɛvelei, é zaamazu logi wo de yɔɣɔzu, wogi bidii.»

⁴³ Laban Zakɔbe woɔɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Anzanu lointi ta ga nɔun doun anzanuiti, doin niiti ta ga nɔun dointi, niima logani bulugi ɣa ga ná-togani bulugi, nii kpein è kaazu, naa ɣa ga nɔnɔ. Leeni ɣa ná zoo gè ke za doun anzanuiti be, ta ti-lointi, ti ti zɔɔɔgai?»⁴⁴ Niizu de minazeɣegi wo ɔɔɣɔ ɔɛ, ná-o, da-o, naa ɣɛ ga zeeleɛ de yɔɣɔzu de felegɔ.»

⁴⁵ Zakɔbe kɔtu ɣila seɣeni, é gaalɔ.⁴⁶ Zakɔbe ɣɛni ná-peɛ wu nuiti ma: «À kɔtuiti zɛɔɔ.» Ti kɔtuiti gaalɛni ba, ti ma ziiɣi lo. Ti daamii woni náɔɔ, kɔtu ziiɣi ɣɔbaɔɔ.⁴⁷ Laban daasei pɛɛni ga Yegaal-Saɣaduta, Zakɔbe ma ge daasei pɛɛ ga Galeede.*⁴⁸ Laban ɣɛni ma: «Niima ɣɔtu ziiɣi ɣɛa ga zeeleɛ de yɔɣɔzu za.» Naa ɣa é ba, ti daaseigi ɔɔni ga Galeede.⁴⁹ Ta da toli ɣalaa ga Misepa,† tɔɔzei Laban ɣɛni ma: «Gɔɔɣɔ GALAGI da wele de ma, ná-o, da-o, siegi zu de ɣaazuzeɣɛzu la ɔɔɣɔ ɔɔ de felegɔ.⁵⁰ Ni da doun anzanuiti sopele ɲɔuna, ni da anza ɣiligaaz zɛɣena mɔnɔ, nu laade é va ɣɛ ɔɔzu de yɔɣɔzu, keɛɛ dama, GALA ka é ɣɛɛzu de yɔɣɔzu ga zeeleɛ.»⁵¹ Laban ɣɛni Zakɔbe ma: «Wele kɔtu ziiɣi va ta kɔtu ɣaalɔgai, niiti gè ti logai de yɔɣɔzu.⁵² Kɔtu ziiɣi nii ta kɔtu ɣaalɔgai nii ta ga zeeleiti, ga eyesu pɛ gè la buɔɔɛ ti maazu, gè va li è ɔɔ pelei, gè va faa ɲɔu ɣɛ ga de, ta eyesu pɛ è la buɔɔɛ ti maazu, è va va pɔ pelei, è va faa ɲɔu ɣɛ ga ze.⁵³ Abalaame ta Naɣɔɔl ta-GALAGI, ti-ɣɛ ná-GALAGI ɣɛ ga tukpɔɣaaleɔve nui de yɔɣɔzu.» Zakɔbe ɣonani GALAGI naa ma, nii Izaake ɣɛni luazu ba.

⁵⁴ Naa volu Zakɔbe zalaɣai ɣulani gizeɛ ma, é keɛɣɛleaiti toli ga ti daamii wo. Ti laamiini, ti ɲi gizeɛ ma.

32

¹ Laban wuzɛɣeni ga sobuzobui, é ná-dounlointi ta ná-doun anzanuiti neɛne, é tuya loo ti ɔɔ. Naa volu è ɣale ma, é li zeizuɔɔ.

Zakɔbe ɣɛvele beɛ vai ga ti ɣomi ta Ezawu

² Zakɔbe ɔɔleni pelei zu, é da li. GALA ná-geezuɣɛleaiti ti vaani, ti daaɣomi.³ Zakɔbe ti ɣaai ma, é ɣɛni ma: «GALA ná-kɔɔlaɣai ɣa!» E naama adaɔɔ laaseɛ pɛɛni ga Maɣanayime (nii poluɔɔ ga «kɔɔlaɣa felegoi»).

⁴ Zakɔbe keelaiti tɔɔeni luɣɔ die Ezawu ma, Seyiil yooi zu, Edame ɣɔvii zu.⁵ E devei nii veeni ti ya, é ɣɛ ti ma: «Wele nii ɣa wa bo màliɣii Ezawu ma: «Peɛ ɣa da-wotiɣe nui Zakɔbe ɔɔɛzu la: Gè zeini Laban ɔɔ be, zèɣe ná eyesu niizu zeeli.⁶ Nikeiti ta zèa, ta soovalegiti, ta baalagiti, ta botiɣe zunuiti, ta botiɣe anzanuiti. Gè keelaiti tɔɔɛɣe ga ti naama wooi laazeeli è ma, màliɣii, naa ɣa a ke gè zaalal zɔɔɔ è ɣaazu.» »

⁷ Keelaiti ti ɣaleni ma Zakɔbe ɔɔ be, ti ɣɛ ma: «Gi liive è-liɛ Ezawu ɔɔ be, ta vaazu è laaɣomis, ta zunu unnaanigɔ (400).»⁸ Zakɔbe wola luani, zii da zoole. Nuiti ti ɣɛni polu, è naati balini

* **31:47** Alame wooi zu, Yegaal-Saɣaduta ɔɔɔɔ ɣa ga «zeele woo ɣɔtu ziiɣi,» eɣɛvelei è la ga Galeede Eɣulu wooi zu.

† **31:49** Misepa: daaseigi ti maaɣuɣai va ta «gwelema wosuoɔ.»

su ga seizu felego, é vee baalagiti ba, ta nikeiti, ta nomeiti. ⁹ E geni ma: «Ni Ezawu a vaana, é seizu gilagi zo, zoi é yesu ná, naa ga zoo é vela.»

¹⁰ Naa voluma Zakóbe maanenei woni, é ge ma: «Kèe Abalaame ná-GALAGI, ta kèe Izaake ná-GALAGI, Goofo GALAGI, dei é geni má: «Galena ma dá-yooi zu, dá-veleyegei wu, ná faa vago gbevele betezu é ve.» ¹¹ Gè la kulani su, gè va nuóofolai kpein sòlo, ta woogegiladai kpein nii é kea nùn tetema, nèi gè ga dá-wotigé nui, mazóló kèai ma Zuluden tei kpudezu, ná-tukpoi nò gá é geni zèa, kele niizu, ná niina nuóuse vèbe zeizu felego unda. ¹² Nà è maanenezu, kizo, é kùla dié Ezawu ya. Mazóló ná luazu ga é mina va, é va pàa, gá doun deeti ta dointi. ¹³ Da ma, é geni má: «Nà faa vago gbevele betezu é ve, gè è-mavofodai ge egé kpolodei goba nafaegi, é wola main su, nu la zooga é va gaalu.»

¹⁴ Naama adave tona ka Zakóbe niini ná. Nii é vaani la ga koligi, é naa ta zegeni ba ga bofo maazoloogi, é teve dié Ezawu vò: ¹⁵ boli zaa unfelego (200) ta boli zine vuufelego (20), baala saa unfelego (200) ta baala sine wola vuufelego (20), ¹⁶ nòme zaa vuusavago (30), é vee ti-yivoiti ba, ti geni niimii bólezu, nike zaa vuunaanigo (30) ta nike zine puugo (10), soovale saa vuufelego (30) ta soovale sine puugo (10). ¹⁷ E ti galivaani ná-botigé nui ma, togani bulugi yeegeagwèa geni de su kpeke. E geni ná-botigé nui ma: «Á leve tũgo, wo zofozu ge togani bulugi gilagilagi va.» ¹⁸ E niima levei veeni ma mounge ya, ga: «Siegi zu dié Ezawu wo laagomisú da, é wo gaazafo ga: «Da ga be ná-nu? Mini gá é liizu ná? A gena ma: «Be nòno gá ga togani bulugi, nii é é gákala?» ¹⁹ da googaavote ga: «Da-wotigé nui Zakóbe nòno ve, é tevege máligii Ezawu ma ga sabai. Wele to bofogoi va, é vaazu gi volu velei.»

²⁰ Naama leve gilagi nò gá é feeni felesiei ya, ta savasiei, ta naati kpein niiti ti vileni togani bulugiti polu, é ge ti ma: «Dele gana wa boe la Ezawu vò, siegi zu wa gomina da. ²¹ Wa geezu ma balaa: «Wele, dá-wotigé nui Zakóbe va, é vaazu gi volu velei.» Mazóló é geni geezu ma: «Nà ziileizu ga bofo maazoló gani, nii é liizu tũgo, naa volu ná gaazuve vete niina, tanisu tofa yeezei bú ga pagá.» ²² Bofó maazoló ganiiti ti liini tũgo velei, to bofo niini kotai wu naama bidii. ²³ E wuzegeni naama bidii nò, é li ga anza felegoiti, ta botigé anzanu felegoiti, ta ná-doun puugo maazu gilagiti (11), é bude zie wolai Yaóke maaleovesu. ²⁴ E ti zegeni, é ti bude zie wolai maazu, nii kpein é geni ga nòno, é naa pe kpudeni.

Zakóbe ná-nepi gá vai

²⁵ Zakóbe gila ko yeni ná. Ti kòni naazu ta zunui ta, eyesu gealaalo. ²⁶ Zunui kaai ma ga é la ziezu Zakóbe wu, é dojani kpala gaei losu ve kpofo gaei va. Kpala gaei zieni su kpofo gaei losu ve, siegi zu ti geni nepii gózo zu la. ²⁷ Zunui geni Zakóbe ma: «Bena bà, gè li, mazóló woza gana gála.» Zakóbe googaavoteni, é ge ma: «Gè la besu é va pe, é va li, ni é la tuya looni bè.» ²⁸ Zunui geni ma: «È-laaseigi gá ga lee?» E googaavoteni, é ge ma: «Zakóbe.» ²⁹ Zunui geni ma mòno: «È-laaseigi la mò ga Zakóbe, kele tofa na ga Izelaye, * mazóló é nepii gá GALA daalofoma, ta nuiiti, é pile sálóga.» ³⁰ Zakóbe gaazafoani, é ge ma: «Nà è maanenezu, è-laaseigi le ga ze.» E googaavoteni ga: «Leeni vaa zu è dàaseigi maagaazafoabosu?» E tuya looni be náve nò.

³¹ Zakóbe naama adave laasei pèeni ga Penuwele, † mazóló é geni ma: «Gè GALA kaave ga gaazuni ta gaazu, zènvui gizo.» ³² Foloi leeni niina, siegi zu é geni levesu la Penuwele va. Zakóbe geni lekpuzu, é da yei balai ma fifi. ³³ Naa gá é ba, zaafaza, Izelaye nuiiti ti la dá ga sua natai mia, nii é kpalaí zu, é leezu kpofo gaei lodazu ve, mazóló Zakóbe lojani natai va, é kpala gaei lodazu ve.

33

Zakóbe ta dié Ezawu

ti yofozubete vai

¹ Zakóbe gaazuwuzegeni, é wele, é Ezawu gá, é dá va, zunu unnaanigo (400) polu. E dointi gaagwèeni Leani zofozu ta Lasele ta botigé anzanu felegoiti. ² E botigé anzanuiti ta ti-lointi toni velelavé ti untũgo, naa volu Lea ta ná-dointi, gaabelasu ge ga Lasele ta Zozefe. ³ To bofoi leveni ti lufo velei, é nòkòni zoi ma ná zeizu ge lofela, eyesu é zeeli dié Ezawu góbave. ⁴ Ezawu bizeni, é daagomi, é velevele ga kogi, é neene. Ti felego ti tozeini ga wòla. ⁵ Naa volu, Ezawu gaazuwuzegeni, é anzanuiti ka ta dointi, é ge ma: «Beni kanu ti è yeema loni munu?» Zakóbe googaavoteni, é ge ma: «Dointi kana, niiti GALA ge ti veai ná-zaalai zu dá-wotigé nui ya.» ⁶ Botigé anzanuiti ti maafofani, tiya-o, ti-lointi-yo, ti nòko. ⁷ Lea ta ná-dointi ti maafofani balaa, ti nòko. Naa volu Zozefe ta Lasele ti maafofani, ti nòko.

⁸ Ezawu geni ma: «Leeni gá é keezu ga nuuma vebèiti, gi gomigai ga tiye?» Zakóbe googaavoteni, é ge ma: «Gè è zabave, naa gá a ke, gè zaalai zóló máligii é gaazu.» ⁹ Ezawu ge

* 32:29 Izelaye: daaseigi nii ti maafofani va ta «tofa nepii gózo zu GALA daalofoma.» † 32:31 Penuwele: daaseigi nii ti maafofani va ta «GALA gaazu ve.»

ma: «Anii ɔɔɔvave zèa, kèeloun, dɔnɔi kpein make.» ¹⁰ Zakɔbe googfaavoteni, é gɛ ma: «Ba-o, ná è maanɛnezu, ni gè zaalai zolɔgɛ è gaazu, ná-soloo ganií zo. Mazɔlɔ gwèlɛve è-gaazuve va, egevelei nu a wɛle la GALA gaazuve va, tama è yeezeiɛvè bù ga pagɔ. ¹¹ Deɣemu, ná-soloo ganií zo, nii feai è vɛ, tɔzei GALA ge zaalaiti daavege bè, gè la valani ani nɔpe ma.» E ɣilini Ezawu ma, eyesu naa yeezei bu.

¹² Ezawu gɛ ma: «Ade liina, ade vilena pelei zu. Ná liizu è luɣɔ.» ¹³ Zakɔbe googfaavoteni, é gɛ ma: «Màlígíí kwɛɛ ga doungoiti ta-vai ɓaave, ta togani yivoiti ti niimii ɓɔlezu. Ni nu a ɓɔina ti la, folo ɣila su ga ti zie vai, togani bulugi kpein undaa ɣa vili. ¹⁴ Màlígíí lo velela nɔn tɔgɔ, nɛi gè ga ná-botígɛ nui. Nɔn ná, ná vilɛsu ti ɔvulu, gi ɗa li vaa, é zoloo togani bulugi ná-siei ma, nii é kákala, ta é zoloo doungoiti ta-ziei ma, eyesu gè zeeli màlígíí ɔvɛ Seyiil.» ¹⁵ Ezawu gɛ ma: «Ná pɔ tɔun gè ná-nubuseiti ɣilazuve yɛ è va.» Zakɔbe googfaavoteni, é gɛ ma: «Lee vaa zu naa a gɛ? Gè zaalai zɔlɔ nɔ màlígíí gaazu!»

¹⁶ Naama volo ná nɔ, Ezawu ɣaleni ma ga Seyiil vɛle. ¹⁷ Kele Zakɔbe liini Sukɔte, é pelei loni ɓɔgɔ vɛ, é kotaiti to ná-togani bulugiti ɓɛ. Naa ɣa é ba, adave ná laasei peai la ga Sukɔte (nii poluɛ ga «kotaiti»).

¹⁸ Zakɔbe zegeai ma Padan-Alame, é zeelini ga pagɔ Sikeme taazuve, Kanaan yooi zu. E zeini taa loave. ¹⁹ Vɛ è ná-sege ɣotai loni ná, é naama you buɣai ɣeyani Sikeme keɛgɛ Gamɔl ná-doun zunuiti ma, ga wali ɣae ungila (100). ²⁰ Miná ɣa é zalaɣa ɣulazuve ɓeteni ná, nii é daasei pɛeni ga Èle-Èlɔgɛe-Izelaye (nii poluɛ ga «GALA ka ga Izelaye ná-GALAGI»).

34

*Kpɔɛ wola leve vai,
é lo Dina va*

¹ Yeeta, Lea ná-doun anzanui Dina, nii é sɔlɔni Zakɔbe va, naa ɣa é ɣulani zooi zu anzanu lointi pɛte fai ma. ² Zou ɣundiɣii Geeve nui Gamɔl ná-doun zunui Sikeme kaani, é vala ba, é ma ɓea zege. ³ E ɣilini Zakɔbe ná-doun anzanui Dina va ga zii pɛ. Anzalopoi nɛeni ɓɛ, é ɓɛni naa ɔvɛ ga é kigi lati. ⁴ Sikeme ɣeni keɛgɛ Gamɔl ma: «Anzalopoi nii ɣaizie bè ga anza.»

⁵ Zakɔbe menigai ma ga é ɓaagulaɛ ná-doun anzanui Dina ma, tei ná-doun zunuiti ti ɣeni ɗɔɓɔi zu ga ná-togani bulugi, é maaɣeni kpɔ, eyesu ti va. ⁶ Sikeme keɛgɛ Gamɔl liini, é ɓɛ Zakɔbe ɔvɛ. ⁷ Naa laa yɔɣɔzu, Zakɔbe ná-doun zunuiti ti vaani, ti zege ɗɔɓɔi zu. Ti menigai ma, ti yiigfaawanani, ti yiigɣula, tɔzei Sikeme kɔzɔba vai ɣɛni Izelaye nuii saama, daa vai zu ga Zakɔbe ná-doun anzanui, nii maa la nɛeni ga é va ɣɛ. ⁸ Gamɔl ɓɛni ti ɔvɛ, é gɛ ti ma: «Wo-loun anzanui wola nɛɛve doun zunui Sikeme vɛ, ná wo maanɛnezu ga wo fe ɓɛ niina ga anza. ⁹ A ɣili gi va vulu vai zu, wo ɗa wo-loun anzanuiti fe gi vɛ, wo ɗa ɣɔnɔiti sege. ¹⁰ Wa zeí gi zaama, zooi laa ɣa lao wo luɣɔ ga wo zeí ná, wo wa-wotii ɣɛ su, wo ná tanigaa ɣeya ɓɔgɔ vɛ.»

¹¹ Sikeme ɣeni anzanu loungoi keɛgɛ ta ɗieni ma: «À niima vaaɓɔgɔi ɣɛ bè, ná naa ve wo ya, nii wa bona ga gè fe. ¹² A kákala la ga vulu anii, nii ɓɔlɔai, ta faaɓɔgɔi ani mɔinmɔin, ná naa ve, nii wa bo má, kele á va bu ga anzalopoi ɣɛ ga anza.»

¹³ Zakɔbe ná-doun zunuiti ti Sikeme ta keɛgɛ Gamɔl woogfaavoteni ga kelegele, tɔzei é ɓaagɣulani ti-vaazeelai Dina ma. ¹⁴ Ti ɣeni ti ma: «Faa ɣana, nii gi la zooga gi va ke, ga gi gi-vaazeelai ve zunu vɛ, nii é la latini pelevolu, mazɔlɔ toɣa ɣɛ ga ɓaagɣulama vaa gi vɛ. ¹⁵ Gá va niima vai wu, kele keni wa ɣena ga gi ɣevele, ga wo zaama zunuiti kpein ti lati pelevolu. ¹⁶ Naazu, gá gi-loun anzanuiti fe wo ya, gi wo-loun anzanuiti sege vɛ, gá zeí wo zaama, ade ɣɛ ga nubuse ɣila. ¹⁷ Kele ni wo la vaani tatipelevolu vai wu, gi bogai, gá gi-vaazeelai zege, gi li.»

¹⁸ Gamɔl ta Sikeme ti yeezeini naama wooiti bu, ti boni. ¹⁹ Zunu loungoi la ɣeni suɣoozani, é naama vai ɣɛ, nii ti boni, mazɔlɔ é ɣeni Zakɔbe ná-doun anzanui ɔvɛ. Toɣa ti ɣeni woilosu goo ma gola keɛgɛ vɛlei wu. ²⁰ Gamɔl ta ná-doun zunui Sikeme ti liini taa zigidaɛ, ti ɓɛ ɣani ta-laazu nuii pɔ, ²¹ ti ɣɛ ma: «Nui niiti ta ga ziilei bea ade letegi, de va bu, ti zeí zooi zu, ti ɗa suɣani ɣaizie, wɛle zooi zuwɔlɔɛ ta-vaa zu, naati kpein nɔ. Da ti-loun anzanuiti sei, de ɗɔnɔiti fe ti ya. ²² Kele zunui naati ti la vaa bu, ti va zeí ade zaama, de va ɣɛ ga nubuse ɣila, keni ade zaama zunui kpein ge lati pelevolu, egevelei tiya ɓɔgɔi ti la, ti latigai da pelevolu. ²³ Ta-logani bulugiti, ti-yeaɣɣligiti ta ta-loganiiti kpein ti la ɣɛa ga ɗɔnɔ ɓaa? Ade yeezei nɔ ta-levei wu, nii a ke ti ye ade va.» ²⁴ Niiti kpein ti ɣeni taa zigidaɛ, ti Gamɔl ta ná-doun zunui Sikeme wooi meni, ti yeezeini ti-wooi wu. Taazuve zunuiti kpein ti latini pelevolu.

²⁵ Foloi zavasiɛi ma, siegi zu ti ɣeni taɓai zu la, Zakɔbe ná-doun zunu felegoiti Simiyan ta Leevi, Dina ɗieiti, ti ta-woɣa zɔkpɔiti segeni, ti loo taai zu, vɛ ziileigi ɣeni ná, ti zunuiti kpein paa. ²⁶ Ti Gamɔl ta Sikemeni ɓalaa paani ga boɣa zɔkpɔi, ti le, ti Dina ɣula Sikeme ná-pelei wu, ti ɣula ná va. ²⁷ Zakɔbe ná-doun zunui zɔiti ti vaani, ti nu ɔomaiti zeaɣɣligiti sege, ti taazuve zɔlɔaiti sege, tɔzei ti ɓaagɣulani ti-vaazeelai ma. ²⁸ Ti togani goiti ta ma

wolaiti seḡeni, é vee soovalegiti ba, nii kpein nɔ é ḡeni taazuwe, ta balaḡaiti su. ²⁹ Ti liini ga ta-naavoloiti kpein, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ta nii kpein é ḡeni peleiti bu, ti naati kpein seḡeni.

³⁰ Zakɔbe ḡeni naazu Simiyon ta Leevi ma: «Wa kpɔlɔzu, wo maaayoseḡe zooti zu nuḡuseiti be, niiti ti ga Kanaan nuiiti, ta Feeleeze nuiiti. Nuḡuse go nɔ ḡa é zèa, ta vaazu ḡaalæezu ba daalɔḡoma, ti kɔɔi vee bà, ti kɔlogolo, nà-o, nà-peleyeḡe-yo.» ³¹ Ti goḡaaavoteni, ti ḡe ma: «Lee vaa zu ḡa gi-vaazeelai ye ná, ti so eḡe kologolo anzanu?»

35

*Zakɔbe zeḡe vai Sikeme,
é le Beetele*

¹ GALA ge ḡeni Zakɔbe ma: «Wuzeḡe, è le Beetele, è zei ná. Da zalaḡa ḡulazuwe ta beḡe ná GALAGI vee, nii é ḡulani è vee kelema, sieḡi zu è ḡeni velazu la è-liæ Ezawu va.» ² Zakɔbe ḡeni nà-peleyeḡe wu nuiiti ma, ta niiti kpein ti ḡeni ba: «A kɔɔḡo ganigiti kula bɔḡo zaama, wo bɔḡo naḡe, wo wa-zeḡeiti maavalibo. ³ Ada wuzeeḡezu, ade le Beetele. Nà zalaḡa ḡulazuwe beḡezu GALA be náve, nii é goḡaaavoteni, sieḡi zu ḡe ḡeni la kpalai zu, é ḡeni bà nà-sieḡi zu, kèai ma pelei zu, ḡe da li.» ⁴ Ti kɔɔḡo ganigiti kpein feeni Zakɔbe ya, niiti ti ḡeni ti ya, ta goizu anigiti ti ḡeni ti woizu. Zakɔbe zeḡeḡe wɔɔni, é ti vu su, é pɔlɔi vu ti ma sene gului wu, Sikeme ḡobave. ⁵ Naa voluma, ti zeḡeni ná, ti li. GALA ge dualuagi lɔɔni nà maaḡoolii zu laaiti nuḡuseiti su, nu nɔpe ge la mɔ ḡeni Zakɔbe ná-doun zunuiiti saḡalaboni.

⁶ Zakɔbe zeelini Luze, taai nii é Kanaan yooi zu, naa ḡa é ga Beetele, ta ná-sieḡpoluuti kpein. ⁷ E zalaḡa ḡulazuwe beḡeni ná, é naama adave laasei pɔeni ga Èle-Beetele (nii poluwe ga «Beetele GALAGI»), mazɔlɔɔ miná ḡa GALA ge ḡulani be ná kelema, sieḡi zu é ḡeni velazu la diæ Ezawu va.

⁸ Deeḡola, anzanui nii é ḡeni ga Eleḡeka zo nui, naa zaani. Ti maaḡuluni Beetele, sene gului wu. Ti ná laasei pɔeni ga: «ḡɔlɔ wo sene gului.»

⁹ GALA ge ḡulani mɔnɔ kelema Zakɔbe vee, sieḡi zu é vaani la, é zeḡe Padan-Alame, é tuya loo be. ¹⁰ GALA ge ḡeni ma: «È-laaseiḡi ḡa Zakɔbe, kele è la mɔ loli ga Zakɔbe laaseiḡi, è-laaseiḡi ḡa ḡe ga Izelaye.» E daasei pɔeni ga Izelaye. ¹¹ GALA ge ḡeni ma: «Nà ga GALA Zeḡe-Pe-Maliḡii. Buḡu, é ḡaawɔɔlɔ, ziiiti ta zii mɔinmɔin ka ḡula è zu, masagaa ta ḡula è ḡoozu. ¹² Zooti naa ḡe feeni Aḡalaame vee ta Izaake, nà naa veezu è vee, wa è-mavofodai.»

¹³ Naa volu GALA ge wuzeeḡeni, é zeḡe koba, naama adave vee é ḡeni bɔezu pɔ ná. ¹⁴ Zakɔbe kɔtui ḡaalɔni, vee GALA ge bɔeni pɔ ná, é puya zalaḡai vuuni maazu, ta é gulɔi vu ma. ¹⁵ Zakɔbe naama adave laasei pɔeni ga Beetele, vee GALA ge bɔeni pɔ ná.

*Benzamen zɔlɔ fai
ta Lasele zaa vai*

¹⁶ Zakɔbe ta ná-nuiiti ti zeḡeni Beetele. Aisa ti va zeeli Efelata, ti lago maaḡoozaa ḡeni de de ná va, eyesu Lasele da doin zɔlɔ. Ná-doun zɔlɔ fai baani. ¹⁷ Doun zɔlɔ koozuwanai ma zieḡi zu, maavie bo anzanui ḡeni ma: «Mina lua, è doun zunu zɔlɔga mɔnɔ.» ¹⁸ Kele zii loozuwe, é va za, é daasei pɔeni ga Bene-Wɔni (nii poluwe ga «màanɔḡo loun zunui»), kele keeḡe daasei pɔeni ga Benzamen (nii poluwe ga «zeezazu loun zunui»). ¹⁹ Lasele zaani, ti maaḡulu Efelata pelei zu, naa ḡa é ga Beteleyeme. ²⁰ Zakɔbe kɔtu zigigi loni ná-kabai ma ga ḡizeesu. Zaaḡaza ta ḡeezu ma, «Lasele ná-kabama ḡizeesu ḡɔtui.»

²¹ Izelaye wuzeeḡeni, é li, é ná-seḡe ḡotai lo Migatedale-Edæel volu vele. ²² Sieḡi zu Izelaye ḡeni zeini la naama yooi zu, Luḡen liini, é la ga Bileḡa, keeḡe anza ḡiligi nii é la ḡeni vuluni ga zɔi ḡevele. Izelaye ma wooi menini.

Zakɔbe ná-doun zunuiiti tieḡo ḡeni ga puugɔ maazu fele (12). ²³ Lea ná-doun zunuiiti ti ḡeni ga: Luḡen, Zakɔbe ná-doun zunu mɔungi, ta Simiyon, Leevi, Zuda, Isakaal, ta Zaḡulɔn. ²⁴ Lasele ná-doun zunuiiti ti ḡeni ga: Zozeḡe ta Benzamen. ²⁵ Lasele ná-botigé anzanui Bileḡa ná-doun zunuiiti ti ḡeni ga: Dan ta Nefetali. ²⁶ Lea ná-botigé anzanui Zilepa ná-doun zunuiiti ti ḡeni ga: Gade ta Aseel. Zakɔbe ná-doun zunuiiti kana, é ti zɔlɔni Padan-Alame.

Izaake zaa vai

²⁷ Zakɔbe ḡaleni ma, é va keeḡe Izaake vɔ be, Mamelee, nii é ga Kiliyate-Aaleḡa, daasei peai ga Geeḡelɔn, vee Aḡalaameni ta Izaake ti seikɔḡomai ḡeni ná. ²⁸ Izaake zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona unḡila kona vuulsava (180). ²⁹ Naa volu zii looni, é za, é li memewolani pɔ ti zaai. E vɔlɔzaḡani, sii zuḡooza. Ná-doun zunui Ezawuni ta Zakɔbe ḡa ti maaḡuluni.

36

*Ezawu mavofodai
(1 Dolo Sevei 1:34-37)*

¹ Ezawu nii é ga Edóme mavofodai gá. ² Ezawu anzanu savágo zefeni, é sei, Kanaan anzanu lóinti saama: Ada, Elon Gete nui ná-doun anzanui, Wóǵǵlǵbama, Ana ná-doun anzanui, Síbeyon Geeve nui ná-dounloin, ³ Basemate, Isemayele ná-doun anzanui, Nebayote baazeelai. ⁴ Ada Elifaze zolóni Ezawu ve, Basemate Leyuwele zolón be. ⁵ Wóǵǵlǵbama Yeyuse zolón, ta Yalame, ta Kola. Ezawu ná-doun zunuiti kana, é ti zolóni Kanaan yooi zu.

⁶ Ezawu anzaiti sefeni, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuitti, ta ná-pele wu nuiti kpein, ta ná-togani bulugiti, ta ná-toganii kpein, naavoloi kpein é solóni Kanaan yooi zu, é li, é zeí zou gili su, é maagooza degei Zakóbe va. ⁷ Tózei naavoloi wola gaawólóni, ti la bena zoo zeizu wóoma ada gila, ta zóoi zu, ve ti seikóǵmai feni ná, naa la má bena kula gje ti va, tózei ta-logani bulugiti faa va. ⁸ Zekana Ezawu zeini la Seyiil gize yooi zu. Ezawu gá é ga Edóme.

⁹ Ezawu mavofodai ná-fai gaa: Edóme nuiti ti-memewolai, é feni Seyiil gize yooi zu. ¹⁰ Ezawu ná-doun zunuiti ti feni ga: Elifaze, Ezawu anzai Ada ná-doun zunui, Leyuwele, Ezawu anzai Basemate ná-doun zunui. ¹¹ Elifaze ná-doun zunuiti ti feni ga: Teeman, Wómaal, Sefo, Gayetame, ta Kenaze. ¹² Ezawu ná-doun zunui Elifaze anza gilingi feni ga Timena, nii é la feni vuluni ga zoi gjevele, naa doun zunui zolóni be ga Amaleke. Ezawu anzai Ada ná-dounlointi kana. ¹³ Leyuwele ná-doun zunuiti ti feni ga: Naǵate, Zeela, Sama, ta Miza. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁴ Ezawu anzai Wóǵǵlǵbama, é ga Ana ná-doun anzanui, Síbeyon ná-dounloin, naa gá é Yeyuse zolóni be, ta Yalame, ta Kola.

¹⁵ Bolodama gundigiiti kaa, ti gulaní Ezawu ná-doun zunuiti saama. Ezawu ná-doun mǵungi Elifaze, ná-doun zunuiti ti feni ga: kundigiiti Teeman, kundigiiti Wómaal, kundigiiti Sefo, kundigiiti Kenaze, ¹⁶ kundigiiti Kola, kundigiiti Gayetame, ta kundigiiti Amaleke. Elifaze nono ma wolodama gundigiiti kana Edóme yooi zu. Ada ná-dounlointi kana. ¹⁷ Ezawu ná-doun zunui Leyuwele ná-doun zunuiti ti feni ga: kundigiiti Naǵate, kundigiiti Zeela, kundigiiti Sama ta kundigiiti Miza. Leyuwele nono ma wolodama gundigiiti kana Edóme yooi zu. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁸ Ezawu anzai Wóǵǵlǵbama ná-doun zunuiti ti feni ga: kundigiiti Yeyuse, kundigiiti Yalame, ta kundigiiti Kola. Ana ná-doun anzanui Wóǵǵlǵbama, Ezawu anzai nono ma wolodama gundigiiti kana. ¹⁹ Ezawu nii é ga Edóme ná-doun zunuiti kana, ta ma wolodama gundigiiti.

Gool nui Seyiil mavofodaiti

(1 Dolo Seveí 1:38-42)

²⁰ Gool nui Seyiil mavofodaiti kaa, ti feni ga sei nu mǵungiti zóoi zu: Lotan, Sóbale, Síbeyon, Ana, ²¹ Dison, Eseel, ta Disan. Naati ka ti ga Gool nuiti ta-wolodama gundigiiti, Seyiil ná-doun zunuiti, Edóme yooi zu. ²² Lotan mavofodaiti ti feni ga: Goli ta Geemame. Lotan baazeelai laaseigi feni ga: Timena. ²³ Sóbale mavofodaiti ti feni ga: Alevan, Manaǵate, Eóale, Sefo ta Wóname. ²⁴ Síbeyon ná-doun zunuiti ti feni ga: Aya ta Ana. Ana tei ka é zieungi gaaani tuebai zu, nii kpadiái, siegi zu é feni daamianigi veezu la keeǵe ná-soovalegiti zea, é dá ti make. ²⁵ Ana ná-dointi ti feni ga: ná-doun zunui Dison ta ná-doun anzanui Wóǵǵlǵbama. ²⁶ Dison ná-doun zunuiti ti feni ga: Gemedan, Eseban, Yitelan, ta Kelan. ²⁷ Eseel ná-doun zunuiti ti feni ga: Bileǵan, Zaaavan ta Akan. ²⁸ Disan ná-doun zunuiti ti feni ga: Use ta Alan. ²⁹ Gool nuiti ta-wolodama gundigiiti ti feni ga: kundigiiti Lotan, kundigiiti Sóbale, kundigiiti Síbeyon, kundigiiti Ana, ³⁰ kundigiiti Dison, kundigiiti Eseel ta kundigiiti Disan. Tiya gá ti feni ga Gool nuiti ta-wolodama gundigiiti Seyiil yooi zu.

Edóme masagiti

(1 Dolo Seveí 1:43-54)

³¹ Masagiti daaseigiti kaa, niiti ti masadai feni Edóme yooi unda, aisa masa ge va zeí Izelaye unda. ³² Beyool ná-doun zunui Beela masadai feni Edóme unda, ná-taai laaseigi feni ga Dinaóá. ³³ Beela zaai ma, Bóselá nui Zeela ná-doun zunui Yóóabe masadai feni potogi zu. ³⁴ Yóóabe zaai ma, Teeman nuiti ta-you zu nui Gusame masadai feni potogi zu. ³⁵ Gusame zaai ma, Bedade ná-doun zunui Gadade masadai feni potogi zu. Toun ka é vonini Madiyan nuiti ma Máoabe yooi zu. Ná-taai laaseigi feni ga Avite. ³⁶ Gadade zaai ma, Maseleeka nui Samela masadai feni potogi zu. ³⁷ Samela zaai ma, Sayile masadai feni potogi zu. E feni ga Leǵóóote taa wolai zunu, zie wolai laave. ³⁸ Sayile zaai ma, Akeóol ná-doun zunui Baale-Ganan masadai feni potogi zu. ³⁹ Akeóol ná-doun zunui Baale-Ganan zaai ma, Gadaal masadai feni potogi zu. Ná-taai laaseigi feni ga Pau. Anzai laaseigi feni ga Meǵetaóeyele, Mateleede ná-doun anzanui, é ga Meezaǵabe ná-dounloin.

⁴⁰ Ezawu ná-bolodama gundigiiti daaseigiti kaa, eǵevelei ti-zeizuweti ti la, ta eǵevelei ti-laaseigiti ti la: Timena, Aleva, Yeteete, ⁴¹ Wóǵǵlǵbama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaze, Teeman, Mióesaaal, ⁴³ Magediyéle, ta Iilame. Edóme gundigiiti kana, eǵevelei ti-zeizuweti ti la, zóoi zu nii ti solóni. Ezawu gá é ga Edóme memewolai.

ZOZE NA-FAI

37

(37:1–50:26)

Zozefe nd-segiti

¹ Zakóbe zeini Kanaan yooi zu, ve keeǵe seikoǵomai ǵeni ná. ² Zakóbe ná-peleyeǵei ná-fai vete. Zozefe kona puuǵo maazu lofela (17) ǵulaai ma, ti ǵeni togani bulugi makesu ta dieni keeǵe anzai Bileǵa ná-doun zunuuti ta Zilepa ná-doun zunuuti. Zozefe ǵeni ti maaloozu, é da ti zie vele ɲaiti bo ti-ǵee ma. ³ Zozefe neeni Izelayele ve, é leve zóoma lointi ba, mazoǵo é naa zolooɲi pólózaǵa sieǵi zu. E seǵe vone papa feeni be. ⁴ Dieni ti kaani ga neeve ti-ǵee ve, é leve ti kpein ba. Ti woinzeǵeni, ti la ǵeni zoosu ti va boe po ga neeǵegi.

⁵ Zozefe segi ta woni, é da li, é suǵulani dieni ma, naati ti woinzeǵeni mǵno volu. ⁶ E ǵeni ti ma: «Á woilo segi naa ma, nii gé bogai! ⁷ Gé ade ǵaani, de da moloi ǵili ba kpalagave. Ná-molo ǵilii wuzegeni, é lo, wǵno ma molo ǵiliiti ti ǵoolini ma, ti da nǵko bu.» ⁸ Dieni ti ǵeni ma: «Da kaazu ga da ǵeezu ga masagi, é zeǵi gi unda, é da gi leve?» Ti woinzeǵeni mǵno sese, ná-segiti ta daawooiti maavele ma.

⁹ E segi taǵili boni mǵno, nii é suǵulani dieni ma. E ǵeni ti ma: «Gé segi ta woge mǵno. Gé foloi ǵaani, ta alugi, ta somideǵa puuǵo maazu ǵilagiti (11), ti vaani, ti nǵko bú kákalave.» ¹⁰ E suǵulani keeǵe ta dieni ma, naa zellii lo ma, é ǵe ma: «Segi naa voluve ǵa ga lee, nii é bogai? Da kaazu ga ná-o, è-lee-o, gá è-lieni, gi kpein gá vaazu, gi nǵko é wu?» ¹¹ Dieni ti ǵeni toloi ǵulazu la, kele keeǵe naama vaiti makeni ǵigi zu.

Zozefe vadi vai

¹² Zozefe dieni ti liini Sikeme lugiti su vele, ga ti ti-ǵee ná-togani bulugi make. ¹³ Izelayele ǵeni Zozefe ma: «Nà po gé è leve è-lieni po be, ti togani bulugi makesuve Sikeme.» E gooǵaavoteni, é ǵe ma: «Kee, ná ǵaa.» ¹⁴ Izelayele ǵeni ma: «Li, è è-lieni pete, ni ti ǵedeǵe, ta ni faa nǵpe ge la toganiiti ba, é ǵale ma, é va ga ti-maawoo vaǵoi pò.» E Zozefe leveni ǵana, é zeǵe Geeǵelǵn nemei zu, é li Sikeme vele zoli.

¹⁵ Ti ǵomini ta zunui ta, é da dieni ǵaizie doǵoi zu. E gaazaǵani, é ǵe ma: «Leeni ǵa é ǵaiziezu?» ¹⁶ Zozefe gooǵaavoteni, é ǵe ma: «Nà dieni ǵaiziezu. Nà é maanenezu, ná le ga ze, ve dieni ti togani bulugi makesu ná.» ¹⁷ Zunui ǵeni ma: «Ti zeǵeve, ti li, toozeǵe gé menini, ti da ǵe: «Ade li Dotan.» » Zozefe vileni dieni koǵo vogi va, é da li, é ti ǵa Dotan.

¹⁸ Ti kaai ma ǵoozama, keezu é maabuǵa ti va, ti yaavai ǵilini ma ga ti paa. ¹⁹ Ti ǵeni boǵo ma: «Se bo nui vete, é vaazu. ²⁰ A va, ade paa, de pili zeǵezaǵai taǵila su. Ada ǵe ma nǵo sua vilei ta ǵa é sogai, da pete naazu velegi ná-segiti ti vaazu ǵeezu la.»

²¹ Sieǵi zu Luǵen naa menini la, é Zozefe maaloboni, é ǵeni po, é kula ti ya. E ǵeni ti ma: «Ade mina zenvui ǵula zea.» ²² Luǵen ǵeni ti ma mǵno: «Á mina ɲamai vu! A seǵe, wo pili zeǵezaǵai nii zu, é tevebai zu, kele à mina yeeloo ma.» E ǵeni ǵisiezu ga é kizo, nii a ke é gaǵale ma, é li keeǵe vo be.

²³ Sieǵi zu Zozefe zeelini la dieni po be, ti ná-seǵe voneǵi ǵulani ma. ²⁴ Ti soni, ti seǵe, ti pili zeǵezaǵai boǵi zu, nii suǵakai ǵeni de, zie nǵpe ge la ǵeni su.

²⁵ Ti zeini naa voluma, ti da daamii wo. Ti ǵaazuwuzegeni, ti wele, ti Isemayele nuiti ma vebeǵi ǵa, ti da va, ti zeǵe Galaade, ta-ɲomeiti kasoǵilii ai ga gulu mana maku neeǵe ma aniiti, ti ǵeni liizu ga tiye Ezipete yooi zu. ²⁶ Ná nǵo, Zuda ǵe keeǵeleaiti ma: «Lee ǵulanuma ǵa da sǵoo, da de-leǵei vaana, de ma ɲamai boǵu? ²⁷ Ade li, de pǵdi Isemayele nuiti ma, de mina yeevooǵu ba, mazoǵo de-leǵei ǵa ga de-ma ɲamai ta!» Keeǵeleaiti ti woiloni goo ma. ²⁸ Yaǵoiti ti ǵeni zeǵe Madiyan, naati tevesuve, ti Zozefe meenni, ti te, ti kula zeǵezaǵai zu, ti pǵdini Isemayele nuiti ma ga wali ǵae vuufelego (20), naati ti lii la Ezipete yooi zu.

²⁹ Sieǵi zu Luǵen vaani la volu zeǵezaǵai laave, Zozefe la mǵo ǵeni su. E ǵoba zeǵeiti balini ga, iǵno ge leve. ³⁰ E ǵaleni ma keeǵeleaiti po be, é ǵe ti ma: «Doungoi la mǵo ná! Leeni ǵa ná ke?»

³¹ Ti Zozefe ná-seǵei zegeni, ti boli zineǵi ǵodaaleve, ti da ma ɲamai wu. ³² Ti ná-seǵe voneǵi leveni ti-ǵee ma, ti ǵe ma: «Wele nii ǵa gi kaai! Pete, ni è-loun zunui ná-seǵei laade.» ³³ Zakóbe kweeni, é ǵe ma: «Doun zunui ná-seǵei ve! Sua vilei ta sogai! Zozefe valivalia ga!» ³⁴ Zakóbe ná-seǵeiti balini ga, é zaamaǵili ga saa wǵlo wo seǵei, é folo moimoin keeni ná-doun zunui ná-saa wǵloǵi ǵa. ³⁵ Ná-doun zunuuti ta ná-doun anzanuuti kpein ti vaani gaanenezu, kele é la ǵeni yeezeini gaanene nǵpe bu. E ǵeni ǵeezu ti ma: «Nà yesu wǵlozu, eyesu gé yei doun zunui vo be govealaazu!» E ǵeni ba nǵo, é da wǵlo ná-doun zunui zaa vai zu.

³⁶ Madiyan nuiti ti Zozefe vadinii Ezipete yooi zu Pǵtifaal ma, Falaǵon ná-kundiǵi zeidai ta, masagi make nuiti ta-ǵundijii.

38

Zuda ta Tamaal ta-vai

¹ Naama zieǵi zu, Zuda zeǵeni keeǵeleaiti ba, é li, é zeǵi Adulame zunui ta vo be, nii daaseigi ǵeni ga ǵiila. ² Nave Zuda Kanaan anzalopoi ta ǵaani, nii keeǵe laaseigi ǵeni ga Sua. E seǵeni

ga anza, é vile polu. ³ E kogi zefeni, é doun zunu zóló be. E daasei pɛɛni ga Ɛel. ⁴ E kogi zefeni mɔnɔ, é doun zunu zóló, é daasei pɛɛ ga Wɔnan. ⁵ E doun zunui zavasiel zólóni volu, é daasei pɛɛ ga Seela. Zuda ɣeni Kezióbe siɛgi zu anzai sɔlɔni da.

⁶ Zuda anzanui ta zefeni ná-doun zunu mɔungi Ɛel ve, daaseigi ɣeni ga Tamaal. ⁷ Ɛel ɣeni ga nu ɲou Gooɣo GALAGI ɣaazu. Gooɣo GALAGI paani. ⁸ Zuda ɣeni naazu Wɔnan ma: «Li, é vile è-lie anzai volu, è-nimɔɣi ve, sei, è panɔ to è-lie va.» ⁹ Kɛle Wɔnan kwɛɛni ga naama lointi ti la ɣɛɛzu ga tɔun nɔnɔ. Naa ɣa é ba, a la ɣena bɛdɛa diɛ anzai ma, é ɣeni gaabelazu ga é ma dɛi vu zooli ma, nii a kɛ é mina mavofoda zóló diɛ ve. ¹⁰ Nii é ɣeni kɛɛzu, naa wola ɲouni Gooɣo GALAGI ɣaazu, naa tɔ balaa paani. ¹¹ Zuda ɣeni naazu ná-doun anzai Tamaal ma: «Yɛna ga poanzai è-ɣɛɛ vɛlei wu, eyesu dɔun zunui Seela wóló.» E ɣeni bɔɛzu ɣana ga Seela mina za ga dieni kevele. Tamaal liini, é zɛi kɛɛɣɛ vɛlei wu.

¹² Sudɣoozani folo mɔinmɔingaa ti lɛvɛ naa ma, Sua ná-doun anzanui, é ga Zuda anzai, naa zaani. Siɛgi zu Zuda ná-gɔlɔ wo foloiti ti leveni da, é lɛɛni ga Timena vele ta bɔlɔlai ɣiila, Adulame nui, ná-baalagiti maaleɣa levezuve. ¹³ Ti ɣeni Tamaal ma: «Wɛle, è-ɣɛɛmɔɔin ɣa lɛɛzu Timena, ná-baalagiti maaleɣa levezuve.» ¹⁴ E ná-poanza zɛɣeiti puuni, é seɣei veleveleni bɔɣɔ ma, é bɔɣɔ ɣaazumaalɔɣu, é lɛ, é zɛi Enayime nu lɛɛzuvɛ Timena vɛlei zu. Mazóló é pɛtɛni ga Seela wólóni niina, kɛle ti la ɣeni feeni naa va ga anzai.

¹⁵ Zuda Tamaal ɣaani ga koloɣolo anzanui ta ve, mazóló é ɣaazuve maalɔɣuni. ¹⁶ E maaɔɣani ba pele ɣɔbavɛ, é ɣɛ ma: «Va bu, gè la ga dɛ.» Mazóló é la ɣeni kwɛɛni ga ná-doun anzai ve. Naa ɣeni ma: «Leeni ɣa da fe zèa, da vilɛna polu?» ¹⁷ E googaaɔoteni, é ɣɛ ma: «Nà boli yivo ɣila teve é ma, é ɣula ná-togani bulugi zu.» Naa ɣeni ma: «Zèe ɣa bu, kɛle da kpounma ve zèa, eyesu é teve.» ¹⁸ E googaaɔoteni, é ɣɛ ma: «Leeni ɣa ná fe è va ga kpinmai?» E ɣeni ma: «Nii da da yeevoze da aniiti ba, naa ve zèa, ta da-ɣalui, é vɛɛ da-lukpoi va.» Naa volu é vilɛni polu, naa kogi zefeni. ¹⁹ E wuzefeni, é li, é ná-seɣei vu, nii é ɣaazumaalɔɣuni la, é ná-poanza zɛɣeiti seɣeni.

²⁰ Zuda boli yivoi leveni bɔlɔlai Adulame nui vɔ ga é li la, é kpounma aniiti kula anzanui ya. Kɛle é la ɣeni anzanui ɣaani mɔnɔ. ²¹ E náve nuiti gaazaɣani, é ɣɛ ti ma: «Mini ɣa koloɣolo anzanui ná, nii é ɣeni losu pele ɣɔbavɛ Enayime?» Ti googaaɔoteni, ti ɣɛ ma: «Koloɣolo anzanu la dɛ niima ada yɔɣɔzuvɛ.» ²² E ɣaleni ma, é li, é ɣɛ Zuda ma: «Gè la kaani, náve nuiti ti ɣɛɛve mà: «Koloɣolo anzanu la dɛ ná yɔɣɔzuvɛ ɲɛɣɛlein.» ²³ Zuda ɣeni ma naazu: «Ɛ make naa va, nii é zea, de mina bɔɣɔ lɔ ɲɛɛɣulasu zu. Wɛle, nɔun gè boli yivoi nii lɛvɛga pɔ, kɛle é la kaani.»

²⁴ Alu savago ɣɛɣala lɛvɛgai ma, ti vaani, ti ɣɛ Zuda ma: «È-loun anzai Tamaal koloɣologi ɣɛa, tɔ volɔ kogi ɣa ma, koloɣologi maavele ma.» Zuda ɣɛ ma: «A ɣula la, é ɣala.» ²⁵ Ti ɣɛai ma ɣulazu la eteavɛ, é nu leveni kɛɛmɔɔin ma, é bo ma ga: «Zunui nii po ge ga niima ɣɔligiti, naa ɣa ná-kogi mà. Nà é maanɛɛɛzu, ti vɛte dɛɛ, bɛ ɣa nɔnɔ ga anii, nii nu a da yeevoze da aniiti ba, ta galui, ta tukpoi niiti?» ²⁶ Zuda ti ɣaai ma, é ti ɣwɛɛni, é ɣɛ ma: «Tɔun sɔleɣe, é lɛvɛ nɔun ba, é naa ɣɛɛve, tɔɔzei ba ga, gè la vaani bu, é va zɛi dɔun zunui Seela ve.» E la mɔ ɣeni kɛɛni, é va laa la.

²⁷ Ná-doun zóló siɛgi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɣeni koozu. ²⁸ Doun zóló yeeɣɣalal zeelii ma bɛ, giligi yeei ɣulani kɛkɛma. Maavie bo anzanui soni, é geze bɔigi ɣili zeei va, é ɣɛ ma: «Niima gelei ɣa é ɣulazu mɔunpa.» ²⁹ Kɛle é yeei lɔɔɣuni mɔnɔ, bɔlɔlai ɣula etea mɔunpa. Maavie bo anzanui ɣeni ma: «È ɣulavɛ ga zeeɣaabaai!» Ti daasei pɛɛni ga Peelese (nii poluvɛ ga «kulazuvɛ»). ³⁰ Naa voluma bɔlɔlai zólóni, nii geze bɔigi ɣilini zeei va. Ti naa laasei pɛɛni ga Zeela.*

39

Zozefe ɣɛɛ vai Pɔtifaal vɔ be

¹ Ti yeini ga Zozefe Ezipete yooi zu. Ezipete nui Pɔtifaal, masagi Falaɣɔn make nuiti tafundigii, naa ɣa é Zozefe ɣɛɛyani Isemayele nuiti ma. ² Gooɣo GALAGI ɣeni Zozefe va, naa maavele ma, é ɣeni undaanɛɛi zólózu naa kpein su, nii é bɛna kɛ. E ɣeni maligii Ezipete nui ná-pelei wu. ³ Naa pɛtɛni ga Gooɣo GALAGI ɣa tɔun ba, nii nɔpɛgi é ɣeni kɛɛzu, Gooɣo GALAGI ɣeni naa bɛtɛzu zeema. ⁴ Zozefe zaalai zólóni maligii ɣaazu, é dɔoni ná-botii zu, é sei ná-pelei unda. Nii kpein é ɣeni zea, é naati kalivaani ma. ⁵ E to naama voloi ma, Pɔtifaal seidai ma ná-pelei unda, ta nii kpein é ɣeni zea, Gooɣo GALAGI tuya looni Ezipete nui Pɔtifaal ná-pelei ve, Zozefe maavele ma. Gooɣo GALAGI ná-tuyai ɣeni zeaɣɔligiti kpein ba, é ɣeni ga pɛlei wu, baa kpalagausti. ⁶ Niiti kpein ti ɣeni ga zeaɣɔli, é ti yeini Zozefe yeezu, é la mɔ ɣeni faa ɣili kɛɛzu, kɛni é ná-daamianigi zɛɣe nɔ.

Zozefe ɣeni ga zaalamai gola vagai. ⁷ Naama vaiti pɛɛ poluma, Zozefe maligii anzai ɣaazuɣulani ba, é ɣɛ ma: «Laa ga ze.» ⁸ E ɣɛleni, é ɣɛ maligii anzai ma: «Pɛlei wu vai leve

* **38:30** Zeela: daaseigi nii ti maaɔɣaai va ta «ma boi sɔsɔgi é volozu.»

ga kɔŋɔ felegɔ, maliŋii la faa nɔpe kwɛɛ ta zu, ɛ ti pe zɛge zɛɛ zu. ⁹ E la wɔloni nɔun ba niima vɛlei wu, ɛ la tɔ seini faa nɔpe ma, kɛni da nɔ, tɔzei da ga anzai. Nà naama vaa nɔu wolai ɣɛɛzu ɣale, gɛ koto zɛge GALA daalɔɣoma?» ¹⁰ Folo-o-folo ɛ ɣeni ɔizuzo Zozefe la, ɛ da faa ɣilagi nɔ wo ma, keke naa la ɣeni woilosu ta ma, ɛ ɣeleni ná-dakoba vai va, ga a va vile polu.

¹¹ Foloi ta, Zozefe vaani, ɛ le pelei wu, ga ɛ ná-botii ɣe. Nu nɔpe ge la ɣeni ná, pelei wu nuii su. ¹² E soni ná-segei va, ɛ ɣe ma: «Laa ga ze!» Zozefe ná-segei yeni zea, ɛ vɛla, ɛ ɣula etea vɛlei. ¹³ Siegi zu ɛ kaani la ga naa ná-segei yega zea, ɛ vɛla, ɛ li ga etea vɛlei, ¹⁴ ɛ ná-pele wu nuii tolini, ɛ ɣe ti ma: «Sinigi vaa ga Ebulu nui ade vɔ, ɛ da baagula ade ma. Paave pò, ɛ ɣe ɛ la ga ze, kɛni kpàingai. ¹⁵ Siegi zu ɛ kaai la ga gɛ woogula ga kpeei, ɛ ná-segei yegɛ vuuni kɔbave, ɛ vɛla, ɛ li ga etea vɛlei.»

¹⁶ E Zozefe ná-segei yeni ɣɔbave, eyesu sinigi vaa pelei wu. ¹⁷ E faa ɣilagi nɔ woni ma, ɛ ɣe ma: «Ebulu nui ɛ ga duɔi, nii ɛ vaai la ade vɔ, paave pò ga ɛ baagula mà. ¹⁸ Keke tei gɛ woogulaai ga kpeei, ɛ ná-segei yegɛ kɔbave, ɛ vɛla, ɛ li ga etea vɛlei.» ¹⁹ Kpegai ma ga anzai ɔɛ wooiti meni, ɛ da ɣe ma: «Welena, naa ɣa da-luoi kea,» Zozefe maliŋii wola yiiɣaawani. ²⁰ E Zozefe zoni, ɛ pili kasoi ɣa, vɛ masagi ná-kasoga nuii ti makɛni ná. Miná ɣa Zozefe ɣeni ná kasoi ɣa.

Zozefe ɣɛɛ vai kasoi ɣa

²¹ ɔoɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozefe va, ɛ woogɛɣiladai ɣe be, nii a ke naa zaalai zɔlɔ kaso ɣundiŋii ya. ²² Kaso ɣundiŋii kasoga nui zɔiti kpein kalivaani Zozefe ma. Faa nɔpe ge la ɣeni ɣɛɛzu tɔun polu. ²³ Kaso ɣundiŋii la mɔ ɣeni wɛɛzu naama vai tanɔpe ma, nii ɛ ɣeni ɣɛɛzu Zozefe yeezu, mazɔlɔ ɔoɔɔɔ GALAGI ɣeni ba. E vaani bu, naa pe subete, nii ɛ ɣeni keɛzu.

40

Falaɣon ná-botigɛ ɣundiŋi felegoiti ta-zegiti

¹ Naama vaiti poluma, Ezipete masagi Falaɣon ná-kpɔleɔle gani wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii ta ná-daaɣoli wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii ti baagoni ti-maliŋii, Ezipete masagi ma. ² Falaɣon yiiɣulani niima ɣundiŋi felegoiti daalɔɣoma, kpɔleɔle gani wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii ta daaɣoli wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii. ³ E ti vilini kasoi ɣa, masagi make nuii ta-ɣundiŋii ná-pelei wu, vɛ Zozefe makega ɣeni de ná. ⁴ Naa ti ɣalivaani Zozefe ma, ga ɛ da wɛle ti ma. Ti yeeɣɣalal ta ɣɛɛni kasoi ɣa se.

⁵ Kpidii ta, Ezipete masagi ná-kpɔleɔle gani ɣundiŋii ta ná-daaɣoli ɣundiŋii, ti ɣeni kasoi ɣa, ti felego pe ti segi woni, eɛni ta nɔnɔ ma zegi, poluwe ɣeni ti ɣilagilagi va. ⁶ Naa vɔluma zobui, Zozefe vaai ma ti vɔ be, ɛ weleni ti va, ti pe ti ɣaazuɣilalai. ⁷ E Falaɣon ná-botigɛ ɣundiŋiiti gaazaɣani, ti ɣeni tɔun ba maliŋii ná-pelei wu kasoi ɣa, ɛ ɣe ti ma: «Lee vaa zu za wo-ɣaazuɔeti nɔudai?» ⁸ Ti googaaɔoteni, ti ɣe ma: «Gi segi woge, keke nu nɔpe ge la ná, nii a poluwe wo gi ma.» Zozefe ɣeni ti ma: «GALA tei a zoo ɛ segiti poluweti bo baa? A wa-zegiti suɣula lee mà.»

⁹ Kpɔleɔle gani ɣundiŋii laalɔni ná-segi zu, ɛ suɣula Zozefe ma, ɛ ɣe ma: «Ná-segi zu, wɛle, ansaɣo tɔkulugi ɣeni kákalave. ¹⁰ Ansaɣo tɔkulugi naama beke savago ɣeni ba. Siegi zu ɛ leteni la, ma vuai ɣulani, ta ma ɣɔpɔgiti ti leezen ɔɔigi ve. ¹¹ Falaɣon ná-kpɔle wɔwɔi ɣeni zɛa zoni, gɛ leezɛinti segeni, gɛ ti luɔa Falaɣon ná-kpɔle wɔwɔi zu, gɛ kpɔle wɔwɔi ve Falaɣon ya.»

¹² Zozefe ɣeni tɔun ma: «Poluwe ɣaa: ma beke savagoiti ta ga folo savagoiti. ¹³ Folo savago a levena, Falaɣon ɣa ɔɔungɛ wuzegɛ, ɛ ɛ ɣaaɣale ma da-wotii zu. Da ná-kpɔle wɔwɔi zeizu zeezaama, eɣɛvɛlei ɛ ɣeni keɛzu la, siegi zu ɛ ɣeni la ga ná-kpɔleɔle ganiiti ma ɣundiŋii. ¹⁴ Keke ná ɛ maaneɛɛzu, ɣize su, siegi zu ɛ undaaneɛzu la, nuɔɔɔla ɣe bè, ɛ ná-faa vago wo Falaɣon ma, nii a ke ɛ kula niima ɣasoi ɣa. ¹⁵ Mazɔlɔ ti kulaɛ Ebulu nuii ta-yooi zu ga zeeɣaaɔaai, vɛ balaagi gɛ la faa nɔu nɔpe keɛni, nii ná vili kasoga ma vaa zu.»

¹⁶ Siegi zu daaɣoli wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii kaani la ga Zozefe segi vɔlu vago woge, ɛ ɣeni ma: «Ná balaa gɛ segi ta woge, bulu ɔlɔ savago ɣeni zeini unma. ¹⁷ Kpɔlogi nii gaagoozaa ɣeni de, daamianigi ma zii kpein ge ɣeni su Falaɣon vɛ, keke wɔnii ti ɣeni miizu kpɔlogi zu, ɛ zeini unma.»

¹⁸ Zozefe googaaɔoteni, ɛ ɣe ma: «Poluwe ɣaa: kpɔlɔ savagoiti ta ga folo savagoiti. ¹⁹ Folo savago a levena, Falaɣon ɣa ɔɔungɛ leve ɛ va, ɛ ɛ zɛle gului va, wɔniiti ta è-ma zuai mi.»

²⁰ Foloi zavasiɛi ma, Falaɣon zɔlɔ fai ma ɣoozunɛ yeei, ɛ daamii neɛne wolai beteni, ɛ fe ná-botigɛ nuii kpein be. Ná-botigɛ nuii gaazu, ɛ kpɔleɔle gani wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii ɣulani, ta daaɣoli wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii. ²¹ E kpɔleɔle gani ɣundiŋii vilini mɔnɔ ná-botii ma, ɛ da kpɔle wɔwɔi ze Falaɣon yeezaama. ²² Keke ɛ daaɣoli wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii zɛleni gului va. Faiti pe ti vilini su, eɣɛvɛlei nɔ Zozefe ta-zegiti poluweti boni la. ²³ Keke kpɔleɔle gani wotigɛ nuii ta-ɣundiŋii la ɣeni ɣizeni Zozefe zu, ɛ yeemani ma.

41

Masagi Falaḡon ná-segiti

¹ Kona felego levegai ma, Falaḡon segi ta woni. Pete: é ḡeni zie wolai Nile ḡobave. ² E nike zaa lofela ḡaani, ti wola vagai, ti loṭai. Ti læni, ti ḡula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa leti zu, zie ḡobave. ³ Nike zaa lofela ḡiligaa ti ḡulani zie wolai wu zoiti poluma, ti ḡoudai, ti ḡana, ti lo ti ḡobave, zie wolai laave. ⁴ Nike zaaiti ti ḡoudai ta ti ḡanaai, naati ti nike zaa lofelaiti miini, niiti ti vagai, ti loṭai. Falaḡon wuunni.

⁵ E piini volu, é segi velesiei wo. E weleni, é anii ḡoppo dofela ḡa, ti ḡezeai, ti vagai, ti vonḡai ma lokulu ḡilagi va. ⁶ Naa voluma, ani ḡoppo dofela ḡiligaa ti vonḡoni zoiti poluma, ti booveai, ti vooolai ga folo ḡulazu vele viilei. ⁷ Ani ḡoppogiti ti booveai, naati ti ani ḡoppo dofela vagaiti kpoleni, niiti ti ḡezeai, ti laavegai. Falaḡon wuunni, é gaagḡa ga é ḡea segi zu.

⁸ Sobui, Falaḡon ḡeni unga wuulee, é Ezipete molikulagiti ta ma ḡima nuiti kpein tolini, é segiti suḡula ti ma. Kele nu nḡpe ge la ḡeni zooni, é va ti voluwo Falaḡon ma. ⁹ Kpolestole gani wotigé ḡundiḡi kpoei zegeni, é ḡe Falaḡon ma: «Kigi loa ná-faagḡazagi zu za. ¹⁰ Yeeta ḡeni de, Falaḡon yiḡaawanani ná-botiḡe nuiti ma, é nḡun pilini kasoi ḡa masagi make nuiti ta-ḡundiḡi ná-pelei wu, ná-o, daagoli wotigé nuiti ta-ḡundiḡi-yo. ¹¹ Kpidi ḡilagi zu, gi felego pe gi segiti boni, poluve ḡeni ti va. ¹² Ebulu zunu loungoi ta ḡeni gi va náve, masagi make nuiti ta-ḡundiḡi ná-duai, gi ḡa-ḡegiti suḡulani ma, é ese monḡo voluwoni ma. ¹³ Ti pe ti vileni su no, eḡevelei é polu woni gi ma la. Falaḡon pileni volu ná-botii ma, é daagoli wotigé nuiti ta-ḡundiḡi zele gului va.»

Zozefe Falaḡon ná-segiti poluve wo fai

¹⁴ Falaḡon Zozefe lolini, ti kulani kasoi ḡa ga gaazuvilei. E nḡungi woni, é ná-segeiti maavalibo, é li Falaḡon vo be. ¹⁵ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Gè se boge, nu nḡpe ge la zooni poluve wosu, kele ḡe menigé na da da segi voluve wo, ni nu na suḡulana é ma.» ¹⁶ Zozefe Falaḡon woogḡavoteni, é ḡe ma: «Nà laade, kele GALA ka a googḡavote pagoi ve Falaḡon ya.»

¹⁷ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Nà-segi zu, gè ḡeni loni zie wolai Nile laave. ¹⁸ Gè nike lofela ḡaani, ti loṭai, ti wola vagai. Ti læni, ti ḡula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa leti zu zie ḡobave. ¹⁹ Naa volu, nike zaa lofela ḡiligaa ti ḡulani, ti le zoiti polu vele, ti ḡanaai, ti wola ḡoudai, ti-ḡologi ḡulaa ti ma, gè la de ti ḡegala ḡaani ḡoi zu Ezipete yooi kpein su. ²⁰ Nike zaaiti ti ḡolagi ḡulaa ti ma, ti wola ḡoudai, naati ti nike zaa lofela mḡungiti miini, niiti ti loṭa ḡeni de. ²¹ Ti ti boleni, ti yei ti ḡoozu, nu la volo kwεεga ga ti loove ti ḡoozu. Nike zaa ḡanaai ti ḡouni no, eḡevelei ti ḡeni la mounpa. Eyesi gè wun. ²² Naa volu zegi monḡo, ani ḡoppo dofela ti laavegai, ti vagai, naati ti vonḡoni ma lokulu ḡilagi va. ²³ Naa voluma, ani ḡoppo dofela ḡiligaa ti vonḡoni zoiti poluma, ti booveai, ti zupakai, ti vooolai ga folo ḡulazu vele viilei. ²⁴ Ani ḡoppogiti ti booveai, naati ti ani ḡoppo dofela vagaiti kpoleni. Gè suḡulaa molikulagiti ma, kele nu nḡpe ge la poluve woni ma.»

²⁵ Zozefe ḡeni Falaḡon ma: «Segi bogai é ve, toḡa ga faa ḡila no. Nii GALA ge vaazu keezu, naa ḡana é kula kelema Falaḡon ve. ²⁶ Nike zaa lofela vagaiti ta ga kona dofelaiti, ani ḡoppo dofela vagaiti ta ga kona dofelaiti. Se gila kpegi no ve. ²⁷ Nike zaa lofelaiti ti ḡanaai, ti ḡoudai, ti ma mḡungiti poluma, naati ta ga kona dofela balaa, ta ani ḡoppo dofelaiti ti zupakaiti, ti vooolai ga folo ḡulazu vele viilei, ta ḡeezu ga kona dofela volui. ²⁸ Eḡevelei no gè boga da Falaḡon ma, nii GALA ge vaazu keezu, naa ḡa é kulaa kelema Falaḡon ve. ²⁹ Pete, kona dofela laawu, daamianigi wola ḡa moin Ezipete yooi kpein su. ³⁰ Pului ma ḡona dofelai ḡa va naati poluma, nu ḡa yeema anii moin ziegi naa ma Ezipete yooi zu. Pului ḡa zoi ḡologolo. ³¹ Pului naa é vaazu, toḡa boi, nu ḡi ge la mo loa su volo ga ni daamiani ge voovani zoi zu. ³² Ni Falaḡon segi ḡaa, ná zeizu ḡe fele, naa ḡa ga faa ve deveai niina GALA be, é vaazu ḡeezu ga suvile.

³³ «Falaḡon faa ḡila keena niizu, wele vaa ga ḡima nui ta, nii kelegelegai, é seḡe, é sei Ezipete yooi unda. ³⁴ Keni Falaḡon ani make nuiti sei zoi zu, ga ti Ezipete moloi zeizu loolusiei zeḡe ba, ani moin ḡona dofelaiti ma ziegiti zu. ³⁵ Kona pagoit su ti vaazu zeelizu, ti naama laamianigiti kpein gaale ba, Falaḡon ná-devei wu, ti moloit gaale ba taaiti su, molo makesuṡeti, ti da wele ti ma. ³⁶ Daamianigi naati ta ḡe vuuni ná zoi ve, pulu ḡona dofelaiti be, ti vaazu Ezipete yooi zu, naa ḡa a ke nuḡuseiti ti mina za ga pului zoi zu.»

Zozefe ze i vai ga kundigḡi wolai Ezipete yooi unda

³⁷ Naama woiti ti wola næni Falaḡon ta ná-botiḡe nu wolaiti kpein be. ³⁸ Falaḡon ḡeni ti ma: «Ada zoo nu ḡili soḡosu nei ba ga nii ḡevele, nii GALA Zenvui a ḡe zeini su?» ³⁹ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Tei GALA ge niima vaiti dea ga de, nu nḡpe ge la ná nii a ḡegejele, é ḡe ga

ɔɔima nu balaa ga e ɔɔevele. ⁴⁰ Da ɔɔa e ɔɔezu na-pelyeɔeɔi unda, na-nubuseiti kpein ta ɔɔolo da-logiti be. Na boɔɔoni no ɔɔa tevegai e va, ta ge ɔɔe e maazu ga masa kpokpoki maavele.» ⁴¹ Falaɔɔon ɔɔeni Zozefe ma: «Wele, ge e zeida Ezipete yooi kpein unda, devei ɔɔa da no e ya.»

⁴² Falaɔɔon na-masa balaɔaegi ɔɔulani yee va, e da Zozefe yeei va. E segei looni koba, nii e ga geze vagoi. E zanu koba ansai vilini koba. ⁴³ E tɔɔeni na-wotoloi velesiei zu. Tevesuwe, ti da zeze kakala velei, ti da ɔɔe: «A vile niibiga!» Zekana Falaɔɔon Zozefe zeini la Ezipete yooi kpein unda. ⁴⁴ Falaɔɔon ɔɔeni maɔɔo Zozefe ma: «Na ɔɔa ge ga Falaɔɔon! Ni da laade, nu nape ge la yeeva faa wu Ezipete yooi kpein su.» ⁴⁵ Falaɔɔon Zozefe laasei pɔɔeni ga Safenate-Payeneya. E Azenate zegeni, e fe zea ga anza, galagi daa ga Won, naa na-zalaɔa ɔɔula nui Potifeela na-doun anzanui. Zozefe liini, e leveteve, e wele Ezipete yooi na kpein su.

⁴⁶ Zozefe na-konagi ɔɔeni niina ga puusavago (30), siegi zu e liini la, e lo Ezipete masagi Falaɔɔon ɔɔaazu. Segeai ma Falaɔɔon vo be, e Ezipete yooi kpein subizeni. ⁴⁷ Kona dofelaiti daawu, naati daamianigiti ti beteni su, zoi ba lonogi veeni ga poovamai. ⁴⁸ Zozefe kona dofelai na laamianigiti kpein gaaleeni ba Ezipete yooi zu, e daamianigiti maaboni, e pu taaiti su. E naa vuuni taai ɔɔilagilagi ɔɔoozue, nii e ga maaɔoolii zu yooi na-daamianigiti. ⁴⁹ Zozefe moloi ɔɔaalɔɔeni ba, gola maɔɔin ege kpolodei ma ɔɔaɔaegi. Naama voovamai maavele ma, ti looɔoni gaalu fai va, tozei nu la mo ɔɔeni zoosu e va gaalu, tiegi latevega ɔɔeni de.

Zozefe na-dointi ta-vai

⁵⁰ Pulu ɔɔona maunpaga yeelugo, Won na-zalaɔa ɔɔula nui Potifeela na-doun anzanui Azenate zunu loun felego zoloni Zozefe ve. ⁵¹ Zozefe doun maunghi laasei pɔɔeni ga Manasee,* mazaloo e ɔɔeni ma: «GALA ge zema na-kpobiti kpein ma, ta kee na-pelyeɔeɔi kpein ma.» ⁵² E felesiei laasei pɔɔeni ga Efelayime.† E ɔɔeni ma: «Mazaloo GALA ge kea ga kpuɔu nu, zoi naa zu, ve ge ziiɔoloi zoloni na.»

Pului

⁵³ Kona dofelai niiti aniiti ti wola beteni su Ezipete yooi zu, naati ti leveni. ⁵⁴ Kona dofelai vuuiti ti tozeini ga vaa, egevelei Zozefe boni la. Pului looni zoi kpein su, kele daamianigi ɔɔeni Ezipete yooi pe su. ⁵⁵ Siegi zu pului a la Ezipete yooi kpein sona da, nubuseiti ti bena kpeei loo Falaɔɔon woizu ga ti daamianigi zoloo. Falaɔɔon ɔɔeni Ezipete nui kpein ma: «A li Zozefe vo be, nii e bosu wo ma, wo naa ɔɔe.» ⁵⁶ Pului looni zoi kpein su. Zozefe daamiani makesuweti kpein daalaoni, e da moloi vadi Ezipete nuiti ma. Pului ɔɔeni liizu ga boida Ezipete yooi zu. ⁵⁷ Nui ɔɔeni zefezu zoi kpein su, ti da va Ezipete, Zozefe vo be, ga ti moloi ɔɔeya, mazaloo pului wola boini zoi kpein su.

42

Zozefe keeɔeleaiti ti vaa laa maunghi

Ezipete yooi zu

¹ Zakobe kaai ma ga moloi ɔɔa Ezipete yooi zu, e ɔɔeni na-doun zunuiti ma: «Lee vaa zu wo welezu boɔo va wo ɔɔilagilagi? ² Ge menige ga moloi ɔɔa Ezipete yooi zu. A yei, wo ta ɔɔeya na ade ve, nii a ke ade ye vulua, ade mina za.»

³ Zozefe keeɔeloun puugoti ti yeini Ezipete yooi zu molo ɔɔeyazuve. ⁴ Zakobe la ɔɔeni Zozefe degei Benzamen vileni ti volu, e ɔɔeni luazu ga faa no mina ɔɔe la. ⁵ Izelayele na-doun zunuiti ti ɔɔeni zaiti saama, niiti ti yeini molo ɔɔeyazuve, mazaloo pului boini Kanaan yooi zu.

Zozefe keeɔeleaiti polugula vai

⁶ Zozefe ɔɔa e ɔɔeni devei wosu zoi zu na kpein. To ɔɔa e ɔɔeni moloi vadizu nubusei kpein ma. Zozefe keeɔeleaiti ti vaani, ti noko bu, ti unpile zoi ma. ⁷ Zozefe keeɔeleaiti kaani. E ti ɔɔwɔeni, kele e boɔo ɔɔeɔeni, ege e la ti ɔɔwe. E la ɔɔeni boɔeni ti vo boɔon, e ɔɔeni ti ma: «Mini ɔɔa wo zegaeni na?» Ti googaavoteni, ti ɔɔe ma: «Ga zegezu Kanaan yooi zu, gi vaave daamiani geyazu.»

⁸ Zozefe keeɔeleaiti kweeni, kele tiya mu ti la ɔɔeni toun kweeni. ⁹ Zozefe ɔɔigi looni segiti su, e boni, e vile ti va. E ɔɔeni ti ma: «Wa ga nenegiti! Wo vaave ga wo zoi na-zobotalazuve sumo.» ¹⁰ Ti googaavoteni, ti ɔɔe ma: «Ba-o, maliɔi, gei gi ga da-wotige nuiti, gi vaave no ga gi molo ɔɔeya. ¹¹ Gi kpein ga no ga zunu ɔɔila kpegi na-doun zunuiti, ga ga soɔelama nuiti, da-wotige nuiti gi la ga nenegaa no.» ¹² E ɔɔeni ti ma: «Kpele-o, wo vaave zoi na-zobotalazuve sumo su no.»

¹³ Ti googaavoteni, ti ɔɔe ma: «Da-wotige nuiti ga ga keeɔeloun puugo maazu felego (12), zunu ɔɔila kpegi na-doun zunuiti Kanaan yooi zu. Loungo gelei, naa yege gi-geve vo be za, gila ge ɔɔeni na, naa la mo vulua.» ¹⁴ Zozefe ɔɔeni ti ma: «Naa mu ka ge bosu wo ma, ge ɔɔe, wa ga nenegiti. ¹⁵ Wele, velegi ge vaazu wo volugulazu la. Na ɔɔonazu Falaɔɔon ma, nii e vulua, wo la ɔɔulazuve negelein, ni wo-legei la vaani ve. ¹⁶ Wo zaama, a gila teve, e li, e va ga wo-legei.

* **41:51** Manasee: daaseigi nii ti maabuɔaai va ta «e nu yeemazu.»

† **41:52** Efelayime: daaseigi nii ti maabuɔaai va ta «kpuɔu.»

Wa ma, wo ye kasoi ga eyesu wo boe woiti polugula, na kwee ni gaamai ga wo bosu. Ni naa laade, ge gonaa Falaon ma, nii e vulua, wa ga nenegiti.» ¹⁷ E ti kpein dooni voo ma kasoi ga folo savago laawu.

¹⁸ Foloi zavasi ma, Zozefe geni ti ma: «Noun na luazu GALA ba. Nii ge bosu wo ma, a naa ge, wa zenvui wo. ¹⁹ Ni wa ga sobelama nuiti, wo-geeloin ta ye kasoi ga, ve wo na, woun, wo li ga moloi, wo wa-veleyegiti kanokula la, ²⁰ naa oulu wo va po ga wo-legei, naa ga a ke wa-boeiti polugula, wo mina ja.» Ti yeezeini naa wu, ti naa ge.

²¹ Ti geni geezu bofo ma: «Ungo, ade geeve ga soba nu de-legei letegi, mazolo de na-ziizolei faani, siegi zu e geni de maaneezu la, de la geni wiloni ma neglein! Naa ga e kea niima maanogo vai zeelia ade ma la.» ²² Lu6en kpoei zegeni, e ge ti ma: «Ge la geni bosu wo ma baa, ga: «A mina nama gila gaazu vaa ge ga doungoi nii?» Kele wo la geni wiloni go ma neglein. Ma namai ga niizu maagaaza ga ge wosu de ma.» ²³ Ti la geni sugwee ga Zozefe ga gaagaazu, mazolo e bena daawooleve nui ge ti yogo zu.

²⁴ Zozefe maagoozani ti va, e li, e lo, e da wolo. E vaani volu, e boe ti vo, e Simiyon gulan ti zaama, e gili ti gaazu. ²⁵ Zozefe deveni ga ti ta-boloi daave ga moloi, ti ese na-walii la na-boloi zu, ti daamiani fe ti ya, ta mi pelei zu. Naa ga ti keeni. ²⁶ Ti ta-zoovaligiti kasogilini ga moloi, ti li.

²⁷ Ti tagila ge na-molo boloi laalaoni ga e daamianigi ve na-soovalegi ya, ve ti niini na, e weleni, e na-walii ga na-boloi laave. ²⁸ E geni keegeleaiti ma: «Na-walii gaagalege ma volu, wele lee ba na-boloi zu!» Ti goozuulini, ti da lua, ti da ge bofo ma: «Leeni ga GALA ge kea ga adeye?»

²⁹ Ti zeelini ti-gee Zakobe vo be, Kanaan yooi zu. Ti naa kpein sugulani ma, nii e geni ga tiye. ³⁰ Ti geni ma: «Zunui nii e ga zoi maligii, kpoeve gi vo ga jouda, e gi zoge, ege ga ge ga nenegiti.

³¹ Gi geeve ma: «Ga ga sobelama nuiti, gi la ga nenegaa. ³² Ga ga kegeeloun puugo maazu felego (12), gi pee ga kegei ma. Gilagi la mo na, doungo gelei ga gi-gee vo be za, Kanaan yooi zu.»

³³ Zunui naa e ga zoi maligii, keeve gi ma: «Petee velei na kwee da ga wa ga sobelama nuiti. A wo-geeloin gila ze koba. A daamianigi zefe wa-veleyegiti faa ma. Toozei pului boive. ³⁴ A li, wo va ga wo-legei po. Na kwee ga naa maavele ga wo la ga nenegaa, kele wa ga sobelama nuiti. Na wo-geeloin ve wo ya, wa zoo wo zieie zoi zu, maagili la gea wo ma.»

³⁵ Siegi zu ti ta-boloi suwoni da, ese na-wali buun ge geni laani na-boloi zu. Tiya-o, ti-gee-o, ti weleni, ti ta-wali buungi ga, eyesu ti da lua. ³⁶ Ti-gee Zakobe geni ti ma: «Wa balasu dointi ma! Zozefe la mo na, Simiyon la mo na mona, wa ga Benzamen zefe mona, wo lii la! Na no ga naa kpein ge yesu ga ze.»

³⁷ Lu6en geni keege ma: «Da doun zunui felegoiti paa, ni ge la galeni ma e vo ga Benzamen. Kaliva ma, na gale ma la, ge vaa la e vo.» ³⁸ Zakobe geni ma: «Ba-o! Wo la lia voo ma pe wa doun zunui, mazolo die zunui zaa, to gila kpe no ga e zea niina. Ni faa jou a maazolona siei zu, wo la vaa zu bosu, wa noundega golegiti zeizu govealaazu soolei zu.»

43

Zakobe vaa vai

Benzamen lii vai wu

¹ Pului geni liizu ga wola boida zoi zu. ² Siegi zu ti beni la ga moloi mi, nii ti zegeni la Ezipete yooi zu, Zakobe geni na-doun zunuiti ma: «A gale ma, wo li, wo daamianigi tago geya ade ve.»

³ Zuda googaavoteni, e ge ma: «Zunui naa boni, e maabakpa, ga: «Wo la mo gaazulaa gaazuve ma, keni wo-legei a ye na wo volu, wo va.» ⁴ Ni da yeebena gi-legei va, gi li voo ma, ga li naazu Ezipete yooi zu, gi daamianigiti geya e ve. ⁵ Kele ni e la po, e va teve, gi la kea, gi va yei pe, mazolo zunui naa geeve gi ma: «Wo la mo gaazulaa gaazuve ma, keni wo-legei a ye na wo volu, wo va.»

⁶ Izelaye geni ma: «Lee vaa jou mu kana wo keai ga ze, wa gena lia geezu zunui naa ma, wo-geeloin tagili kana mona?» ⁷ Ti googaavoteni, ti ge ma: «Zunui naa gi gaazafrage ga fegefegelegei ga-vaiti ma, ta ga-veleyege vaiti, e ge ma: «Wo-gee ga de vulua baa? Kegeeloun gili ka wo ve?» Ga ma, gi googaavotegi veeni naati pe su, ga la zoo gale gi kwee ga tofa ge gi ma: «A li, wo va ga wo-legei zunui?»

⁸ Zuda geni keege Izelaye ma: «Doungoi ye na, e li po, naa ga a ke, gi wuzefe, gi li, ada zoo de zenvui wo, ade mina za, da-o, gi-lointi-yo, giya-o. ⁹ Na ga ge ga zeelagai, ga na baazu toun maazu, da maagaaza gabo ma, ni ge la vaani la volu e vo, ge va pile e gakala si, ge ge e ya ga soba nu eyesu go. ¹⁰ Ni gi la geni lebini eyesu niizu zeeli, e ga gi zie na zeizu ge gefala fele.»

¹¹ Ti-gee Izelaye geni ti ma: «Tei e gea gana, a nii gena mu. A zoi ma zolo gani vagoiti segena, wo ti vo wa-boloi su, wo lii la ga sabalivai zunui naa vo, gulo maku neenege tago, ta koin gulo tago, ta gulu mana maku neenege, ta millegi, ta gulu waai ma geeziti, niiti ti ga

pisetasegiti ta amandegiti. ¹² A walii ma vɛɛda felegɔi zɛgɛ, wo gɛle ma ga walii ti daani wa-bɔlɔiti daave, tanisu kaka faa nɔ gɛni de. ¹³ A wo-lege zunui zɛgɛ, wo wuzɛgɛ, wo gɛle ma zunui naa vɔ be. ¹⁴ GALA Zɛbei-Pɛ-Maliɣii zaalai ve wo ya zunui naa gaaazu, ɛ va bu, ɛ yeebɛ wo-gɛɛloin zɔi va, ta Benzamen, ga ti gɛle ma wo vɔ. Nɔn nɔ, ni nɔ balasu dɔinti ma, gɛ vɔla ti ma!» ¹⁵ Ti sabalivai zɛgɛni, ti walii ma vɛɛda felegɔiti sege ya, ti li ga Benzamen balaa. Ti yɛni Ezipete yooi zu, ti li, ti bɔgɔ le ga Zozefe.

Zozefe keɛgɛleaiti suzo fai ga pagɔ

¹⁶ Zozefe wɛleni, ɛ Benzamen gɛ ti va, ɛ gɛ nɔ-naavolo unda nui ma: «Nui niiti tɛ nɔ-pelei wu, suai ta vaa, ɛ kpɛtɛ, ɛ daamii gɛvele bɛtɛ, mazɔlɔ niima nuiiti ta vaazu laamiizu pɔ be folo gaalogai ma.» ¹⁷ Zunui naama vaiti kpein keɛni, niiti Zozefe deveni ti ma, ɛ liini ga numaiti Zozefe nɔ-pelei wu. ¹⁸ Ti luani siegi zu ti liini ga tiye la Zozefe nɔ-pelei wu, ti gɛni ma: «Walii vaa vɛ, ɛ gɛni ada-bɔlɔiti su zɔizu. Naa gɛ ti liizu ga adeye ma, ti vala ade va ga maaɓaai, ti de gɛ ga duɔiti, ti da-zoovalegiti sege.» ¹⁹ Ti maaɓugaai ma Zozefe nɔ-naavolo unda nui va, ti bɛɛni pɔ nu lɛɛzuwɛ pelelaɛ. ²⁰ Ti gɛni ma: «Gi maaavaaye, maliɣii! Gi vaa nɔ zeizu gɛ gɛla, ga gi daamianigiti geya. ²¹ Siegi zu gi zeelii ma vɛ maanɛni ga gi yi nɔ kpiddi, gi gɛ-bɔlɔiti daalaoni, ɛɛɛ ge wɛleni, ɛ nɔ-walii gɛ nɔ-bɔlɔi laaɛ, ɛ gɛni nɔ kpein ga walii naa liegɔi, gi podii looni la. Gi vaaɛ la vɔlu. ²² Gi vaaɛ balaa ga wali gɛlilaa, ga gi daamianigiti geya. Gi la kwɛɛ bɛ gɛ ɛ gɛ-walii laani gɛ-bɔlɔiti su.»

²³ Naavolo unda nui ti wooɣaavoteni, ɛ gɛ ma: «À yillei, wo mina lua! Wa-GALAGI vɛ, wo-gɛɛ nɔ-GALAGI, nii ɛ naavolɔ laani wa-bɔlɔiti su. Wa-walii zeelini zɛa.» Naa vɔlu ɛ yeebɛni Simiyɔn va, ɛ lii la ti vɔ. ²⁴ E ti lɛɛni Zozefe nɔ-pelei wu, ɛ va ga ziei ti vɔ, ti gɛgɔiti maagba. E daamianigiti veeni balaa ta-zoovalegiti zɛa. ²⁵ Ti gɛni sabalivaiti kevele bɛtɛzu, ti da Zozefe maaɓɔun, ɛ gɛɛzu ɛ va folo gaalogai ma, mazɔlɔ ɛ woni ti ma ga ta daami wosu vɔɔma ta tiye.

²⁶ Siegi zu Zozefe vaaani la nɔ-pelei wu, ti sabalivai veeni zɛa, nii ɛ yɛni ti ya, ti vaa la, ti nɔkɔni bu zooi ma. ²⁷ E ti gaaɛɛgani vɛlei ti gɛvɛlei la, ɛ gɛ ti ma: «Wo-gɛɛ ma vɔlɔɛɛɛgɛ, nii wo nɔ-fai woni, keɛgɛ? Toɣa dɛ vulua?» ²⁸ Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Da-wotigɛ nui gi-gɛɛ gɛdɛgɛ, toɣa dɛ vulua.» Ti maaɓɛni, ti nɔkɔ bu. ²⁹ Zozefe wɛleni, ɛ Benzamen gɛ, nii ɛ gɛni ga degei, dee nɔ-doun zunui. E gaaɛɛgɛni woni, ɛ gɛ ma: «Wo-lege zunu gaaɓelagɛ gaa, nii wo nɔ-fai woni mɔ?» E gɛni naa ma: «GALA ge ɛ gaaɛɛmaawɔingɛ, dɔun zunu!» ³⁰ Zozefe gɛlani ga suvile, mazɔlɔ degei gaa vai zu bɛ, naa keɛni wuulee, gɔlɔ wɔin soni. E lɛɛni daa vɛlei wu, ɛ wɔlɔ. ³¹ Naa vɔlu ɛ gaaɛɛvɛ gɛni, ɛ gɛla nɔ. E gaaɓaani ɛ bɔgɔ zuzo, ɛ gɛni ma: «À va ga daamianigi.»

³² Ti Zozefe nɔnɔi veeni zɛa yɛ, keɛgɛleaiti tɔnɔi gɛ yɛ, Ezipete nuiiti ti gɛni laamiizu pɔ be, naati balaa tɔnɔ veeni ti ya yɛ, mazɔlɔ Ezipete nuiiti ti la gɛni kea, ti va laami vɔɔma ta Ebulu nuiiti, ti gaaazu kɔzɔba va gɛni ga naa. ³³ Zozefe keɛgɛleaiti ti zeini gaaɛɛ zu ti zɔlɔ pelei, ɛ zo ma mɔungɛ ma, ɛ li ma gaaɓelagɛ vɔ. Ti gɛni wɛɛzu bɔgɔ va, ti laavɔai, ti gɛlilagɛ. ³⁴ Zozefe daamianigiti teveni ti vɔ, niiti ti gɛni nɔ-tabalii gɛ. Benzamen gɛni sɔlɔsu, nɔ zeizu gɛ lɔlu, ɛ lɛvɛ zɔiti ba. Ti bɔlɛni, ti gɛɔzɔnɛ ta tiye.

44

Unma vai yɛ fai ga Benzamen

¹ Zozefe devei nii veeni nɔ-naavolo unda nui ya, ɛ gɛ ma: «Niima zunuiti ta-bɔlɔiti daave ga daamianigiti, eɣvɛlei ta zie bu la, ɛ ɛɛ nɔ-wali la nɔ-bɔlɔi la. ² Nɔ-kpɔle wɔwɔi, nii ɛ ga walii, da naa la loungo gelei nɔ-bɔlɔi la, ɛ pɛɛ nɔ-molo zɔngɔi va.» Pɛɛ ungi Zozefe nɔ-deveiti keɛni.

³ Sobui, geelaalaogai ma, ti yeebɛni nui niiti ba ta ta-zoovalegiti, ti li. ⁴ Ti gɛlulaai ma taai va, ti maa la gɛni dɛ gɛɔzani, Zozefe gɛni nɔ-naavolo unda nui ma: «Wuzɛgɛ, li, ɛ vɛle nui niiti polu. Siegi zu ɛ ti gɛgɔzɔ mɛɛnsu da, da gɛ ti ma: «Lee vaa zu wo faa vagoi zuloozu ga faa nɔi?» ⁵ Leeni vaa zu wo maliɣii nɔ-kpɔle wɔwɔi unmaai, nii a da bɔle su, ɛ da sege, ɛ adɔi bɛɛ la vɛlela vɛle vai zu? Faa nɔu wola gɛna wo keai ga nɔ.»

⁶ Pele ungi ti gɛgɔzɔmɛɛni, ɛ bɛɛ ti vɔ, eɣvɛlei nɔ maliɣii boni la ma. ⁷ Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Leeni vaa zu maliɣii bɛɛzu gɛna ga naama zii? Da-wotigɛ nuiiti ti la dɛ naama gɛɛɛ nɔpɛ boni ga ti naa gɛgɛla vaa nɔu gɛ!» ⁸ Walii gi kaani gɛ-bɔlɔiti daave, gi vaaɛ ga naa vɔlu ɛ vɔ, gi zɛgɛ la Kanaan yooi zu. Lee vaa zu gɛ li mɔnɔ walii baa mu zanu unmaai ɛ-maliɣii nɔ-pelei wu. ⁹ Da-wotigɛ nuiiti gi zaama, zɔi nɔpɛ kpɔle wɔwɔi gɛlazu zeevɔ su, naama nui gɛ za, giya bɔgɔi gɛ gɛ maliɣii nɔ-duɔiti!» ¹⁰ Pele ungi gɛni ti ma: «Naa zolooga eɣvɛlei wo bogai la. Zɔi nɔpɛ a gɛla zeevɔ su, naama nui gɛ gɛ ga nɔ-duɔi, naazu wɔun, wa gɛ ga sɔbalala nuiiti.»

¹¹ Eɛe ge ɣaazuvileni, é ná-bólóí wile zóoi ma, é daalao. ¹² Pele ungi ta-bólóiti suveeleni, é tóozeini ti-ma bakologi va, é gaabela ti-ma loungoi ma. Kpóole wówóí ɣaani Benzamen ná-bólóí zu. ¹³ Ti ta-zegeiti balini ga, eɛe ge ná-soovale kasóɣili ɔlu, ti ɣale ma taazu.

¹⁴ Zuda ta keɛɣeleaiti ti zeelini Zozefe ná-peleí wu, naa ɣeni de ná-peleí wu, ti nókani bu zóoi ma. ¹⁵ Zozefe ɣeni ti ma: «Leeni vaa ɣa wo keai ga nii? Wo la kwéeni ɔaa, ga zunui eɣeveleí gè la, gè ungaizéí wo, é lo ɔelela ɔele vaiti ba?» ¹⁶ Zuda googaaɔoteni, é ɣe ma: «Lee ɣa gá bo máliɣii ma? Gá ɔɔe ɣale? Gá ɔɔe maalobo ɣale? GALA ge da-wotiɣe nui ti va-ɣaazagá ɣala keɛma. Giya ɣaa, gi ɣea ga máliɣii ná-duóiti, giya-o, zoi kpóole wówóí ɣaai zea-o.» ¹⁷ Keɛ Zozefe ɣeni ma: «Gè ɣizo naa ma, gè va naa ɣeɣala vaa ɣe! Nui nii kpóole wówóí ɣaai zea, naa ɣa a ɣe ga ná-duoi. Keɛ woun, a li wo-ɣee ɔɔ ziiɛigi zu.»

¹⁸ Zuda maaɔufani Zozefe va, é ɣe ma: «Máliɣii, soma, é va bu da-wotiɣe nui ɔɔe é ɔɔ, naa mina ɣe ga da-yiiɣaawana vaa wola da-wotiɣe zunui laalóɣoma, mazóló é ɣeeve eɣe Falaɣon. ¹⁹ Moupa, máliɣii da-wotiɣe nui gaazaɣani, é ɣe gi ma: «Keɛɣe ɣa wo ɔe nei, ɔaa wo-ɣeeloin taɣili?» ²⁰ Gi máliɣii woogaaɔote ga, gi-ɣee ma ɔɔɔɔɔɔɔɔ ɣa ná, ta gi-leɣe zunui ɣilagi, nii é ɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, naa diei zaa. Nii ɣila kee ka zegai dee ya, keɛɣe gola neai ve. ²¹ E ɣeni da-wotiɣe nui gi ma: «A li, wo ɔaa la pò, gè ka ga ɣaazuve ná ɔɔɔi.» ²² Gi máliɣii woogaaɔoteni ga, zunui loungoi la zooga é va zeɣe keɛɣe va, nii naa laade, keɛɣe ɣa za. ²³ E ɣeni da-wotiɣe nui gi ma: «Ni wo-leɣei la yeni wo ɔlu, wo va va, wo la mɔ ɣaazulaa ɣaazuve ma pe.» ²⁴ Siegi zu gi leai ma la mɔ ɔlu da-wotiɣe nui gi-ɣee ɔɔ be, gi máliɣii wooiti boni ma.

²⁵ «Siegi zu gi-ɣee ɣeni ma la: «A ɣale ma, wo li, wo daamianigi ta ɣeya ade ɔe,» ²⁶ gi googaaɔoteni, gi ɣe ma: «Gi la zooga ɣalesu ma ná, keɛni ni gi-leɣe zunui ɣa gi va, gá yei naazu, mazóló ni gi-leɣe zunui la gi va, gi la zooga gi va ɣaazula zunui naa ɣaazuve ma.» ²⁷ Da-wotiɣe nui gi-ɣee ɣeni gi ma: «Wo kwéeni ga ánzai Lasele don zunui felego zólóni bɛ. ²⁸ Gilagi ɣulani zèa, ná ɣisiesu ga, ɣiteɣitegi zu, ɔɔɔ zuai ta ɣa é soni, é balivali ga, tóozei gè la mɔ ɣeni kaani eyesu zaaɣaza. ²⁹ Wa niima gelei zeɣena mɔnɔ, wo lii la, wo maaɣooza la bà, faa ɣou a ɣeena la, wa nòundeɣa ɣolegi yeizu ɣovealaa zu soolei zu.»

³⁰ «Niizu, ni ná ɣalena ma da-wotiɣe nui kèe ɔɔ be, zunui loungoi la yeni gi ɔlu, gi va li, ta nii ti ɣiliali ɔɔɔ va, ³¹ toɣa za. Da-wotiɣe nui gá ɣe ga ɔɔba nui, ni gá da-wotiɣe nui gi-ɣee nòundeɣa ɣolegi yeina ɣovealaa zu soolei zu. ³² E ɣude naa maazu, neí gè ga da-wotiɣe nui, gè yeelaani doungoi ná-fai ɣa. Gè ɣeni kèe ma: «Ni gè la ɔaani la ɔlu é ɔɔ, ná ɣe ga ɔɔba nu é letema eyesu ɣo.»

³³ «Máliɣii, ná é maaneɛnezu, neí gè ga da-wotiɣe nui, ná ye zunui loungoi ɔotogi zu, gè ɣe ga máliɣii ná-duoi, zunui loungoiti ti li ta dieni. ³⁴ Ná zoo leezu ɣale kèe ɔɔ be, ni zunui loungoi la liini pólu? Ee! Gè mina nimizai ɣa, nii é vaazu zeelizu kèe ma!»

45

Zozefe ɔɔɔ leɛ vai ga keɛɣeleaiti

¹ Zozefe la mɔ ɣeni zieni ná wu, é va ɔɔɔ zuzo naati kpein gaazu, ti ɣeni loni maaɣoolii zu. E woogulani, é ɣe ma: «À nui kpein kula!» Nu nope ge la ɣeni yeni Zozefe ɣoba, siegi zu é ɣeni ɔɔɔ leezu la ga keɛɣeleaiti. ² E wola woogulani ga ɔɔbi, eyesu Ezipete nui ti meni, ma wooi zeelini Falaɣon ná-peleyeɣei ma.

³ Zozefe ɣeni keɛɣeleaiti ma: «Nà ga Zozefe! Kèe ɣa nei de vulua?» Keɛ keɛɣeleaiti ti la ɣeni zooni ti va toun googaaɔote, mazóló ti ɣeni luazu ba, ti zasu dá ɔali gaazu. ⁴ Zozefe ɣeni keɛɣeleaiti ma: «Nà wo maaneɛnezu, a maaɔufa bà.» Ti maaɔufani ba. E ɣeni ti ma: «Nà ɣa gè ga Zozefe, wo-ɣeeloin, nii wo pòdini, ti vaa la Ezipete yooi zu. ⁵ Niizu, naa mina ɣe wo ɔe ga ziiɔɔ vaa, naa mina wo yiiɣaawana ga tei wo pòdini. Pàave ɔe, nu yenvui make vai ɣa é kea GALA ge tève ɔe wo luɔ. ⁶ Mazóló kona felego ɣaa na, pului loai zóoi zu, kona ɔɔluɔ ɣa de ná ɔlu, wozawoli la ɣea, ɔaa molo leve vaa. ⁷ GALA ge tèvege woun wo luɔ, nii a ke wo ye vulua zóoi ɣa, wo-yenvui make, naa ɣe ga kpoba vaa wola. ⁸ Naa ɣa é ba, wa laade, wo va tève ɔe, keɛ GALA be. E sèive ga Falaɣon keɛɣe, é kè ga ná-peleí máliɣii, é kèeve ga Ezipete yooi kpein ma ɣundiɣi wolaí.

⁹ «À ɣale ma fala, wo li kèe ɣoba. Wa ɣe ma: «E-loun zunui Zozefe ɣa é niima wooi laazeelizu é ma: «GALA ge sèida ga Ezipete yooi kpein máliɣii. Suvile, é va pò be! ¹⁰ Da ɔaazu zeizu ɣosen yooi zu, é ɣe kòbaɔe, da-o, è-loun zunui-to, è lounlonti-to, wa da-vaalagiti, ta da-nikeiti, é veɛ nii kpein ba, é ga è-ɣoligiti. ¹¹ Miná ɣa ná è-maavai pe ke ná, naa ɣa a ke é la vala ga ani nope ma, da-o, da-veleyeɣei-to, ta nii kpein é ga ɔnɔi, mazóló kona ɔɔluɔ ɔluu ɣa de vaazu.»

¹² «Wa ɔɔɔi wo kaa ga ɣaazuve, deɣei Benzamen ɔalaa kaa ga ɣaazuve, ga ná ɔɔɔgoi ɣa gè ɔɔezu wo ɔɔ. ¹³ Gaazu unfegi kpein é bɛ Ezipete yooi zu, a li, wo naa zuɣula kèe ma, nii kpein wo kaa ga ɣaazu, wo naa wo ma. A suvile, wo vaa ga kèe ɔe.»

¹⁴ Naa ʋolu, ɛ yeevilini deŋe zunui Benzamen ɔ̄gi zu, ɛ wɔlo. Benzamen yee yɛni kɔgi ʋa, ɛ da wɔlo. ¹⁵ E keɛɔleaiti kpein neɛneni ɔalaa, ɛ da wɔlo. Naa ʋoluma, keɛɔleaiti ti yepɛni tɔun pɔ.

Falaɔn Zakɔbe loli fai

Ezipete yooi zu

¹⁶ Zozefe keɛɔleaiti paa vai ma wooi vazani Falaɔn nɔ-pelei wu. Naa neeni Falaɔn ʋe ta nɔ-botiɔe nu wolaiti. ¹⁷ Falaɔn ɔeni Zozefe ma: «Ge ɛ-ɔeɔleaiti ma: «A wa-loganiiti kasɔɔgili, wo li Kanaan yooi zu, ¹⁸ wo wo-ɔee zeɔe ta wa-ʋeleyeɔe wu nuɔuseiti, naa ʋolu wo ɔale ma, wo ʋa pɔ be. Nɔ zooi ʋasuveiti fe wo ya Ezipete yooi zu. Wa zooi nɔ-kulanuma ʋaɔiti ɔlɔɔ, wo mi.» ¹⁹ Da devei nii ve ti ya, ɛ ɔe ti ma: «A wotoloiti seɔe Ezipete yooi zu, wo-lointi be ta wo-anzaiti. Wa wo-ɔee ɔalaa seɔe, wo ʋa. ²⁰ Wo-yii mina ɔloɔɔlo wo-ɔoligiti faa zu, mazɔlɔɔ anii ʋaɔiti ti Ezipete yooi zu, naati ta ɔe ga wɔnɔ.»

²¹ Izelaye nɔ-dointi ti keeni ɔana nɔ. Zozefe wotoloiti feeni ti ya, eɔvelei Falaɔn nɔ-devei ɔeni la. E daamianigiti feeni ti ya ɔalaa, nii ta mi pelei zu. ²² E seɔe niinei veeni ti ɔilagilagi ya. E wali ɔae unsavaɔe (300) veeni Benzamen ya, ta seɔe niine laɔlugɔ. ²³ E soovale sine puugo leveni keɛɔe ma, ti ɔasɔɔgiliai ga Ezipete anii ʋapagiti, ta soovale saa puugo ti ɔasɔɔgiliai ga molo, ta ɔului, ta daamianigiti keɛɔe nɔ-sie vai zu. ²⁴ Naa ʋolu, ɛ yeebeni keɛɔleaiti ba, ti li, ɛ ɔe ti ma: «A mina ɔe pelei zu.»

²⁵ Ti ɔaleni ma, ti zeɔe Ezipete yooi zu, ti le Kanaan yooi zu ti-ɔee Zakɔbe ʋo be. ²⁶ Ti ɔeni ma: «Zozefe ɔa de vulua, toɔa ɛ Ezipete yooi kpein unda.» Kele Zakɔbe ɔaalɛni nɔ tɔn, mazɔlɔɔ ɛ la ɔeni laani ti la. ²⁷ Ti wooiti kpein daazeelini ma, niiti Zozefe ti woni ti ma. Zakɔbe wotoloiti kaani, niiti Zozefe ti leveni seɔe vai zu. Nɔzu ɔa ti-ɔee Zakɔbe yiilɛni la ɔɔɔ ma. ²⁸ Izelaye ɔeni ma: «E zoolooga! Dɔun zunui Zozefe ɔa de vulua! Nɔ liizu, ge pe, aisa ge ʋa za.»

46

Zakɔbe yei vai Ezipete yooi zu

¹ Izelaye ʋilɛni pelei zu, ɛ da li, ɛ ʋee naati kpein ba, ti ɔeni ga nɔnɔ. Siegi zu ɛ zeelini la Beel-Seeɔa, ɛ zalaɔaiti kulani keɛɔe Izaake nɔ-GALAGI ʋe. ² GALA ge ɔeni Izelaye ʋo kulakɛlemaiti su kpidi naa. E tolini, ɛ ɔe ma: «Zakɔbe! Zakɔbe!» Izelaye goɔɔaavoteni, ɛ ɔeni ma: «Nɔ ɔaa!» ³ GALA ge ɔeni ma: «Nɔ ga GALA, ɛ-ɔee nɔ-GALAGI. Mina lua ɛ lii vai zu Ezipete yooi zu, mazɔlɔɔ nɔve ɔa ge ɛ ɔeezu nɔ ga zii wola. ⁴ Nɔ ɔɔɔi ɔa ge yesu ɛ ʋa, de yei Ezipete yooi zu, nɔ ɔɔɔi nɔ ɔa mɔnɔ ge ʋaazu leezu ga de, ge ɛ ɔula nɔve. Da zaana, Zozefe ɔa ɛ ʋaazu ɛ-ɔaazuveiti peezu ma ga to ɔɔɔi zeei.»

⁵ Zakɔbe zeɔeni Beel-Seeɔa. Izelaye nɔ-doun zunuiti ti ti-ɔee Zakɔbe zeɔeni, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ti ti le wotoloiti zu, niiti Falaɔn ti leveni ga ti ti zeɔe ti zu. ⁶ Ti ta-logani ɔulugiti seɔeni ɔalaa, ta ti-yeaɔoligiti kpein, ti ti zɔlɔni Kanaan yooi zu. Pele ɔana Zakɔbe zeelini la Ezipete yooi zu, ɛ ʋee nɔ-peleyeɔe kpein ba. ⁷ E liini ga nɔ-peleyeɔe kpein Ezipete yooi zu: nɔ-doun zunuiti, ta naati ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti, ta nɔ-doun anzanuiti.

Zakɔbe nɔ-peleyeɔe,

nii ɛ yeini Ezipete yooi zu

⁸ Izelaye nɔ-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti yeini Ezipete yooi zu, Zakɔbe ta nɔ-doun zunuiti.

Zakɔbe nɔ-doun zunui mɔngi, ɛ ɔlɔni, daaseigi ɔeni ga Luɔen. ⁹ Luɔen nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Geenɔke, Palu, Geelson, ta Kaalemi.

¹⁰ Simiyɔn nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Yemuwele, Yamin, Wɔɔade, Yakin, Sɔɔaal, ta Sayile, nii ɛ ga Kanaan anzanui nɔ-doun zunui.

¹¹ Leevi nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Geleson, Keɔate, ta Melali.

¹² Zuda nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Eel, Wɔnan, Seela, Peelese, ta Zeela. Kele Eel ta Wɔnanni ti zaani Kanaan yooi zu. Peelese nɔnɔ ma loun zunuiti ti ɔeni ga: Geselon ta Gamule.

¹³ Isakaal nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Tɔla, Puva, Yɔbe, ta Simelon.

¹⁴ Zaɔulɔn nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Seelɛde, Elon, ta Yaaleyele.

¹⁵ Zunu lointi kana Lea ti zɔlɔni Zakɔbe ʋe Padan-Alame, ɛ ʋee ti-loun anzanui Dina ʋa. Ti-vofodaiti pe ti ɔeni ga nu ʋuusava maazu sava (33).

¹⁶ Gade nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Sifiyon, ɔagi, Suni, Eseɔon, Eli, Alodi, ta Aleeli.

¹⁷ Aseel nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Yimena, Yiseva, Yisevi, Belia, ta ti-ʋaazeelai Seela. Belia nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Geebeel ta Malekiyele.

¹⁸ Zakɔbe mavofodaiti kana ti yɔɔzu ta Zilepa, botiɔe anzanui nii Laɔan feeni nɔ-doun anzanui Lea ya. Ti pe ti ɔeni ga nu puugo maazu lɔzita (16).

¹⁹ Zakɔbe anzi Lasele nɔ-doun zunuiti ti ɔeni ga: Zozefe ta Benzamen.

²⁰ Won nɔ-zalaɔa ɔula nui Pɔtifeela nɔ-doun anzanui Azenate doun felego zɔlɔni Zozefe ʋe Ezipete yooi zu: Manasee ta Efelayime.

²¹ Benzamen ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Beela, Beekɛɛl, Asebele, Geela, Naaman, Eyi, Lose, Mupime, Gupime, ta Aalede.

²² Zakóbe mavofodaiti kana ti yóǵózu ta Lasele. Ti pɛ ti ǵeni ga nu puugó maazu naani (14).

²³ Dan ná-doun zunui ǵeni ga: Gusime.

²⁴ Nefetali ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Yaaseyele, Guni, Yeeseɛl, ta Sileeme.

²⁵ Zakóbe mavofodaiti kana ti yóǵózu ta Bileǵa, botiǵe anzanui Laban feeni ná-doun anzanui Lasele ya. Ti pɛ ti ǵeni ga nu lɔfela.

²⁶ Nuiti ti yeni Zakóbe va, ti va Ezipete yooi zu, ti ǵulaai toun su, ti kpein kpóǵa ǵeni ga nu vuulózita maazu lózita (66), Zakóbe ná-doun zunuiti ti-anzaiti ti la naama ǵaalugi zu.

²⁷ Zozefe ná-doun zunuiti ti zolóni Ezipete yooi zu: nu felegó. Zakóbe ná-peleyeǵei ma nuǵusei lieǵoi é yeini Ezipete yooi zu, é ǵeni ga nu vuulófela (70).

Zakóbe zeizu ǵula vai

Gósen yooi zu

²⁸ Zakóbe Zuda leveni luǵó velei Zozefe vo be, é bo ma ga é daaǵomi Gósen. Ti zeeliai ma Gósen yooi zu, ²⁹ Zozefe ná-wotoloi ǵevele beteni, é le su, é li Gósen, keeǵe Izelayele laaǵomisu. E kaai ma nɔ feya, é vele ga kóǵi, é lebi wólózu zeei naa ǵóǵi va. ³⁰ Izelayele ǵeni Zozefe ma: «Nà zoo zaazu niina, tózei gè è-ǵaazuve ǵaa, dá de vulua!»

³¹ Zozefe ǵeni keeǵeleaiti ma, ta keeǵe ná-peleyeǵei: «Nà liizu, gè Falaǵon loo ǵisu, gè ǵe ma: «Kéleaiti ta kée veleyeǵei, niiti ti ǵea Kanaan yooi zu, ti va, ti zeelia má. ³² Niima nuiti ta ga togani make nuiti, mazóló togani lo nuiti be, ti vaave ga ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta tanikeiti, ta nii kpein é ga ti-ǵoligiti.» ³³ Sieǵi zu Falaǵon a wo lolina da, é ǵe wo ma: «Begele ǵa wa da ke?» ³⁴ wa goǵaavote ga: «Da-wotiǵe nuiti ǵa ga togani lo nuiti, é tózei gi-ma loungo yeei ma, eye-su niizu, giya-o, gi-memewolani-yo.» Naa ǵevele ma, toǵa vaazu bu, wo ze Gósen yooi zu, mazóló togani lo nuiti beleyeǵeve Ezipete nuiti be.»

47

Lɛbiyai Zakóbe ná-peleyeǵei solóni

¹ Zozefe liini, é Falaǵon loo ǵisu, é ǵe ma: «Kée ta kéleaiti ti vaa, ti zeǵe Kanaan yooi zu, é veɛ ta-logani wolaiti ta ma goiti ba, ta nii kpein é ga tóni. Pete, ti lia Gósen yooi zu.» ² E nu lólóǵo zɛǵeni keeǵeleaiti su, é li, é ti le ga Falaǵon. ³ Falaǵon Zozefe keeǵeleaiti gaazaǵani, é ǵe ti ma: «Wa-wotii ǵa ga begele?» Ti Falaǵon woǵaavoteni, ti ǵe ma: «Da-wotiǵe nuiti ǵa ga togani lo nuiti, eǵevelei gi-memewolani ti ǵeni la.» ⁴ Ti ǵeni móno Falaǵon ma: «Gi vaave lago zeizu zooi zu, tózei daamiani ge la má da-wotiǵe nuiti ta-logani bulugiti zea, mazóló pului wola bóive Kanaan yooi zu. Va bu, da-wotiǵe zunuiti gi ze Gósen yooi zu.»

⁵ Falaǵon ǵeni Zozefe ma: «È-ǵee ta è-ǵeeleaiti paaɛ é ǵoba. ⁶ Ezipete yooi ǵa é yeema. E-ǵee ta è-ǵeeleaiti sei zooi vasuve. Ti ze Gósen yooi zu. Ni é kwee ga sábelama zunua ta ti zaama, ti ze ná-togani bulugiti unda.»

⁷ Zozefe vaani ga keeǵe Zakóbe, é deɛ ga Falaǵon. Zakóbe tuya looni Falaǵon ve. ⁸ Falaǵon ǵeni Zakóbe ma: «È-zii ma voloi ma ǵonagiti ti ǵea ga dielegó?» ⁹ Zakóbe Falaǵon woǵaavoteni, é ǵe ma: «Sii ma voloi ma ǵonagiti ti ǵeai sieziǵi zu, ta ga kona unǵila puusava (130). Sii ma voloi ma ǵonagiti ti la moinni, ti ǵouɛ, ti la zeelini ǵeǵelein memewolani ti-zii ma voloi ma ǵonagiti su, tóno ma zieziɛ voloiti.» ¹⁰ Zakóbe tuya looni móno Falaǵon ve, é zeǵe naa vo be, é li.

¹¹ Zozefe keeǵe ta keeǵeleaiti seizu ǵulani, é naa ta veeni ti ya ga tóno Ezipete yooi zu, zooi vasuve, Lamesese yooi zu, eǵevelei Falaǵon ma levei veeni la zea. ¹² Zozefe keeǵe ta keeǵeleaiti kónokulani, é ti laazobo, ta keeǵe ná-peleyeǵei kpein, eǵevelei dointi tieǵoi ǵeni la.

Zozefe ná-botii ǵevelei

pului ma zieǵi zu

¹³ Daamiani ge la má ǵeni zooi zu ná kpein, mazóló pului wola bóini. Nuǵuseiti ti ǵanani, Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, pului maavele ma. ¹⁴ Zozefe walii kpein gaalɛni ba, é kula Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi, moloi volu vele zu ti ǵeni geyazu. E naama walii leeni Falaǵon ná-pelei wu. ¹⁵ Sieǵi zu walii ɛni da Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, Ezipete nuiti ti vaani Zozefe vo be, ti ǵe ma: «Daamianigi ve gi ya! Keni nɔ gi za é ǵaazu, tózei walii beǵa?» ¹⁶ Zozefe ǵeni ma: «Ni wali la má ná, à wa-loganiiti fe, ná daamianigi ve wo ya wa-loganiiti potogi zu.» ¹⁷ Ti ǵeni vaazu ga ta-loganiiti Zozefe vo. Zozefe daamianigi veeni ti ya, ta-zooiti potogi zu, ta ta-nikeiti, ta ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-zoovalegiti. E daamianigi veeni ti ya ǵana naama ǵonagi, ta-loganiiti kpein potogi zu.

¹⁸ Sieǵi zu naama ǵonagi leveni da, ti vaani pɔ be poluma ǵonagi, ti ǵe ma: «Gi la doǵózu ǵeǵelein máǵii va ga walii beǵa gi ya, ta gi vaa ga togani bulugi máǵii vo, naa beǵa, é yeǵa gi ma nɔ ga gi vaa ga gi-buseiti ta gá-yooiti, gi fe máǵii ya. ¹⁹ Lee vaa zu gá li zaazu é ǵaazu, giya-o, gá-yooiti-yo? Gi veɛna gá-yooiti ba, é gi ǵeya daamianigi ɔotogiti su, gá ǵe ga Falaǵon

ná-dušiti, giya-o, gá-yooiti-yo. Nii balaa gá faza, naa ve gi ya, naa ɗa a ke gi ye vulua, gi mina za, gá-yooiti gaa ɗakai mina ye.»

²⁰ Zozefe Ezipete yooi kpein geyani Falaɗɗon ve, mazɔɔɔ Ezipete nuiti ti ta-balagiti ɓodini, ti ɗilagilagi, tɔzei pului ɓoini ti la. Zooi ɗeni ga Falaɗɗon uogi. ²¹ E nuɓuseiti gaaleeni ba, é ti vu taa wolaiti su Ezipete ɗwepelamaweti, é zo zɔɔla ɓele, é li zɔɔla ɓele. ²² Kele é la ɗeni zalaɗa ɗula nuiti ta-yooi ɗeyani, tɔzei Falaɗɗon tɔ seini zalaɗa ɗula nuiti ta-vaaz zu. Ti-ɗɔnɔgi ɗeni ga nii Falaɗɗon ɗeni feezu ti ya. Naa ɗa é ba, ti la ɗeni ta-yooiti ɓodini ɗegelein.

²³ Zozefe ɗeni nuɓuseiti ma: «Gè wo ɗeyawe za Falaɗɗon ve, wo ɓee wa-yooiti ba. Ani zuwui ɓete, wa zoo wo faza, wo boli wa-yooiti ba. ²⁴ Molo leve ziegi zu, wa seizu laɔlusiei ve Falaɗɗon ya, seizu naanisiei zɔiti ti ɗe ga wɔnɔ, é ɗe ga kpalagiti ba zuwui, é wo ɗɔnɔkula wa wo-lointi, ta nuiti kpein ti wa-ɓeyeyejeiti bu.» ²⁵ Ti ɗeni ma: «Da ɗa é gi-yenvui yega gi ya, mazɔɔɔ gi zaalai zɔɔɔge málígii é ɗaazu, gá ɗe ga Falaɗɗon ná-dušiti.» ²⁶ Zozefe naa ɗeɗeni ga tɔgi Ezipete yooi kpein su, naa yege ma zaaɗaza, Ezipete yooiti ma zɔɔɔ ganii zeizu laɔlusiei ɗa ga Falaɗɗon nɔnɔ. Keni nɔ zalaɗa ɗula nuiti ta-yooiti ka ti la ga Falaɗɗon nɔnɔ.

Zakɔbe zii ma ɗona gaabelagiti

²⁷ Izelayele nuiti ti zeini Ezipete yooi zu, Gɔsen yooi zu. Ti ɓɔɗɔ zɔɔɔni, ti ɓuɗu, ti wola ɗaawɔɔɔ. ²⁸ Zakɔbe kona puugo maazu lafela ɗeni Ezipete yooi zu. Zakɔbe zii ma voloi kpein ge ɗeni ga kona ungila puunaani maazu lafela (147).

²⁹ Siegi zu saa voloi maaɓuɗani la, é ná-doun zunui Zozefe lolini, é ɗe ma: «Ni ɗa va bu, é faaɓɔɗɔ ɗe bè, ná é maaneɗezu, yei lo kpálai wu, é minazege bè, é neɓei ɗula kelema bè, ta woodeɗiladai, ga é la maaɗulua Ezipete yooi zu. ³⁰ Siegi zu gè liizu la mɔmɔwolani ɓɔ, ti zaai, da kùla Ezipete yooi va, é li ga ze, é maaɗulu ta-ɗabayeɗei zu.» Zozefe gooɗawoteni, é ɗe ma: «Ná ke ɗana, egevelei é bogai la.» ³¹ Izelayele ɗeni ma: «Gona bè.» Zozefe ɗonani be. Naa volu Izelayele nɔkoni ná-betei unbuawe.

48

Zakɔbe tuya loo vai

Zozefe ná-doun zunui felegoiti be

¹ Naama vaiti poluma, ti ɓaani, ti ɗe Zozefe ma: «Wele, è-ɗee ɗa zeeɓezu.» E ná-doun zunui felegoiti seɗeni ya, Manasee ta Efelayime. ² Ti liini, ti daazeeli Zakɔbe ma ga: «È-loun zunui Zozefe ɗa vaazu é ɓɔ be.» Izelayele zuvikeiti kpein gaaleeni ba, é wuzefe, é zeí ná-betei zu. ³ Zakɔbe ɗeni Zozefe ma: «GALA Zebei-Pe-Maliɗii ɗulani bè kelema Luze, Kanaan yooi zu, é tuya looni bè. ⁴ E ɗeni ma: «Ná é ɗeezu ga kpuɗu nu, gè é ɗaawɔɔɔ, gè é ɗe ga zii mɔinmɔin. Ná niima yooi ve è-mavofodai ve, ɗoun da zefena ná, toɗa ɗe ɗɔ ga è-mavofodai nɔnɔ.» ⁵ Doun zunui felegoiti ti zɔɔɔgai é ve Ezipete yooi zu, aisa gè va va é ɓɔ be, Efelayime ta Manasee, naati ta ɗe ga nɔnɔiti, egevelei nɔ Luben ta Simiyɔnni ti la zèa. ⁶ Kele, dointi é ti zɔɔɔga niiti poluma, naati ta ɗe ga ɗɔnɔiti. Ta tɔnɔ ma ɓoganii zɔɔɔ ti-lieni ta-yooi zu. ⁷ Mazɔɔɔ gè ɗeni ɗalesu ma, gè ɗa zege Padan-Alame, Lasele zaani pelei zu kɔbaue, Kanaan yooi zu, ná maa la ɗeni goozani gola Efelata va. Miná ɗa gè maaɗuluni ná, Efelata pelei zu.» (Efelata é lolisu balaa ga Beteleyeme.)

⁸ Izelayele weleni Zozefe ná-doun zunuiti ba, é ɗe ma: «Beni ka ga niiti?» ⁹ Zozefe keeɗe woɗaawoteni, é ɗe ma: «Dòun zunuiti kana, GALA ge ti vea zèa ve.» Izelayele ɗeni ma: «Ná é maaneɗezu, ti maaɓuɗa lee bà, ga gè tuya loo ti ve.»

¹⁰ Izelayele ɗaazuɓeti maaɓidini ɓɔɔzaɗagi maaɓele ma, é la mɔ ɗeni wozaɗaazu fɔn. Zozefe ti zeɗeni, é ti maaɓuɗa ba. Izelayele laaɓeɗeni ti-ɗomagaweti, é ti neɗe. ¹¹ Izelayele ɗeni Zozefe ma: «Gè la ɗeni ɗisiesu ga ná è-ɗaazuve ɗa ɓolu mɔnɔ, kele wele, GALA ge vaa bu ɓɔɔ gè ɗaazula è-lointi ma.»

¹² Zozefe ná-doun felegoiti kulani keeɗe niibiiti zɔɗɔzu, é nɔko zooi ma. ¹³ Naa ɓoluma Zozefe ti felego pe seɗeni, é Efelayime zoni ga zeezai, é naa lo Izelayele ɗɔɓezu ɓelei, é Manasee zo ga ɗɔɓei, é naa lo ga Izelayele yeezazu ɓelei, é ti maaɓuɗa ba. ¹⁴ Kele Izelayele zeezai maaleni, é peɗ Efelayime unma, nii é ɗeni ga loungoi, é ɗɔɓezu ɓele yei wuzefe, é peɗ Manasee unma. E zeeiti gaawolani ba, anee ni Manasee ɗa é ɗeni ga doun mɔungi.

¹⁵ E tuya looni Zozefe ve, é ɗe ma:
«GALAGI niigi kèe Aɓalaame ta kèe Izaake ti zieni gaazu,
GALAGI nii togai tũɗɔ slii ma voloi pe su eyesu za,
¹⁶ geezufeelai nii é kizoga faa ɓɔi kpein ma,
naa tuya loo niima zunui loungoiti be.
Ti ɗa ti loli ga daaseigi, ta kèeni daaseigi, Aɓalaame ta Izaake,
ti wola ɗaawɔɔɔ zooi zu ná pe.»

¹⁷ Zozefe kaani ga keegde ga yeezai laazu Efelayime unma, naa la gēni neeni be. E keegde yeei zoni ga é sege Efelayime unma, é lii la Manasee unma velei. ¹⁸ Zozefe gēni keegde ma: «Mina ke gāna kēe, mazōlō nii ma gelei gā é ga doun mōungi. E-yeezai la nōungi ma.»

¹⁹ Keegde gēleni, é gē ma: «Gè kwēe, dōun zunu, gē sugwēe. Tō balaagi toga vaazu gēezu ga nuḅuse mōinmōin, gaawōlō. Kēle dege zunui gā wōlōzu, é leve toun ba, mavofodaiti ta gē ga zii wola.» ²⁰ Naama volo ná, é tuya looni ti felegō ve, é gē ma: «Izelaye nuḅuseiti ta wolaaseigi wo ta-luyai zu, ti gē ma: «GALA ge é gē ga Efelayime ta Manasee gēvele.» » Zekana é Efelayime leve ni da Manasee luḡa.

²¹ Izelaye gēni Zozefe ma: «Sāa yeei gāna va zeelizu, wēle GALA ka gēezu wo va, toga wo gaagale ma, é li ga woye, wo-mēme wolani ta-yooi zu. ²² Nōun nā, nā Sikeme yooi zēgezu, gē da dōnōi ma, é leve è-gēelointi tōnōi va, nii gē kulani Amōl nuiti zea, ga nā-boḡa zōkpōi, ta nā-kilegi.»

49

*Zakōbe tuya loo vai
nā-doun zunu puugō maazu felegōiti (12) be*

¹ Zakōbe ná-doun zunuiti tolini, é gē ti ma: «À gāale ba, gē faiti bo wo ma, niiti ti vaazu gēezu ga woye velela velei.»

² A gāale ba, wo woilo mà ga pagō, Zakōbe ná-doun zunuiti!
A woilo wo-gēe Izelaye wooi ma!

³ Luḅen, da gā é ga dōun mōungi,
nā-zēbei ta sūvikēi ma mōungiti,
è-losuve wōlōbai ti pē ba,
è-zēbei wōlōbai ti pē ba.

⁴ E yeeḡaabaai eḡe zievegi,
è la mō nu ḡitela losuve zōlōga,
mazōlō è leēve è-gēe laa vetei zu,
è nā-betei ḡōzove è leē vai zu ná.

⁵ Simiyōn ta Leevi ta ga keegdeointi,
ta-woḡa zōkpōiti ta ga tooma aniiti.
⁶ Zii mina vōpēe ta-yaava vai va neḡelein,
nā-kisiēi mina ḡili ta-gāalebai va!
Mazōlō ti nu vaani ta-yiḡḡulagi zu,
ti nikiēiti kōḡōvulu nātaiti teveni ta-unsuḡōi zu.

⁷ Ta-yiḡḡulagi ḡōtōve, mazōlō gola nōuve,
ta-yiḡḡadii ḡōtōve!
Nā ti gāagwē Zakōbe nōnōiti saama,
nā ti vaza Izelaye zaama.

⁸ Zuda, da gā è-gēelointi ti vaazu è maamusezu.
E-yeei gā gē è zili nuiti kō poluve.

E-gēe ná-doun zunuiti ta gē nōkōsu è wu.

⁹ Zuda, dōun zunu, da ga zala zinē goi,
nii é zēgezu paa wosuve!

E niibiiti pēe su, é vee, eḡe zalai,
eḡe zala zaai, ḡe gā a zoo é buzeḡe pēezuve?

¹⁰ Kundiḡilai ma lukpōi la ḡulaa Zuda veleyeḡei va pē,
aneḡe tōgi maazuḡaa nui ná-poogi la ḡulaa kōḡō yōḡōzuḡeti,
eyesu nii tukpōi ga nōnō naama nui va,
nuiti ti ḡolo be.

¹¹ Tōḡa ná-soovalegi ḡili leezēn lōkulugi va,
é ná-soovale saai ma yivoi ḡili ma lōkulu pagōi va.

Tōḡa ná-seḡei gba dōo ḡei wu,
é ná-seḡe maazu zēḡei gba leezēin ma nāmai wu.

¹² Gaazuḡezēiti kpōive su ga dōo,
nōnōi niigaiti koleve.

¹³ Zaḅulōn gā zei Kpolōḡe Wolai ḡōbaḡe yooiti su,
tōḡa zei zieleve, ḡatoiti tosuve,

ná-zou ǵwεpelemaβeti ta zeeli Sidan yooi ʋɔ pelei.

¹⁴ Isakaal ǵa ga soovale sinei suǵaai,
é laani togani make zasa felegoiti zǵǵzuvε.

¹⁵ E da ka ga ná-dooǵo bosuvε vage,
zooi wola vage.

E da bili kasoi wu,
é da ɔǵǵo lo duolai ma wotii zu.

¹⁶ Dan ǵa ná-nuǵuseiti tukpǵaaleve,
eǵε Izelayele ná-bolodai gila.

¹⁷ Dan ǵa ǵεεzu pelei zu ga kaalii,
é ǵε ga pεεǵaalii pele goi zu,
é sooi ni kǵǵo libiligi va,
soo ǵǵma nui loo daazei.

¹⁸ Ee, Ǵooǵo GALAGI, kitoge da-ǵizo fai va!

¹⁹ Toosu nuiti ta va Gade laalǵǵoma,
kele toǵa wuzeǵε, é laale ti wu, é ti zǵǵa ga ǵǵǵoi.

²⁰ Aseel ná-zooi zu ǵa daamianigi a ǵε ná ga ɔǵǵa.
Toǵa masa daamiani pagoi kpein kula.

²¹ Nεfetali ǵa ga dopai, é ɔǵǵo yeema, é da vili,
é da zivo vǵǵoiti pu.

²² Zozefe ǵa ga gwaa wulu vǵǵoi ma ʋonǵbai,
gwaa wulu vǵǵoi ma ʋonǵbai, é zieungi ǵǵabaε.
Ma ɓekegiti buzeǵevε, ti zεle sigigi maazu.

²³ Ti ɓaǵǵoge ma, ti kiligiti pili ma.
Kile pili nuiti ti ǵeni ga toun sili nuiti.

²⁴ Kele é ná-kilegi zoge kpaan to ɔǵǵoi,
zeeiti suloge ga Zakǵbe ná-Zεbe-Su-GALAGI yeeiti,
nii é ga Izelayele make nui ta ná-fasai.

²⁵ E-ǵεε ná-GALAGI zaalai zu, nii é ga da-ɔǵba nui,
GALA Zεbei-Pε-Maliǵii, nii a tuya loo ε vε,
da tuyaiti sǵǵo, ti zeǵezu maazuvε geǵǵǵoigi zu,
ta tuyaiti ti ǵulazu zie ɓomavε zooi wu,
ta doun mǵinmǵingiti ta togani ɓulugiti.

²⁶ E-ǵεε ná-tuyaiti zeeǵaǵabaε,
ti leve sǵǵo nuiti tǵnǵiti ba,
eyεsu é zeeli ǵǵǵo gizeiti kwεgi.
Tuyai naati ti yei Zozefe unma,
é yei, é la keǵǵelointi ta-ǵundǵii losaamavε!

²⁷ Benzamen ǵa ga zuluɓui, nii é anii valizu ga,
sobui é ná-ani zogai mi,
kpǵkǵoi, é kǵǵzoganii ǵaǵǵwε.

²⁸ Naati kpein ka ti ga Izelayele ná-boloda puǵǵo maazu felegoiti (12), pele ǵana ti-ǵεε
naama ɔǵeiti boni la ti ma, é da tuya loo ti vε. E tuya looni ti vε, εse gilagilagi ta nǵnǵo ma
luyai.

Zakǵbe zaa vai

²⁹ Naa ʋolu é nii ma levei veeni ti ya ga: «Nà ga va liizu kεeni pǵ, ti zaai. Wa maǵǵulu
mεmεwolani kobavε, pugi zu, é Ǵete nui Efelon ná-kpalagi zu, ³⁰ Makepeela ɓalagi ma ʋugi
zu, Mamelee ǵǵabaε, Kanaan yooi zu. Kpalagi naa ǵa Aɓalaame geyani Ǵete nui Efelon ma,
é ǵε ɓε ga maǵǵulu bosuvε. ³¹ Ná nǵ ǵa ti Aɓalaame ta anzai Sala maǵǵuluni ná. Ná nǵ ǵa ti
Izaake ta anzai Eleǵeka maǵǵuluni ná. Ná nǵ ǵa gè Lea maǵǵuluni ná. ³² Kpalagi ta pugi é
ǵeni su, ti ǵeyaa ǵeni de Ǵete nuiti ma.»

³³ Siǵi zu Zakǵbe ɓeni da ga deveiti fe ná-doun zunuiti zea, é laani ʋolu betei zu, zii looni,
é za, é li mεmεwolani pǵ ti zaai.

50

Zakobe maafulu vai

¹ Zozefe gɔzini keeɖe gaazuve ma. E woloni ma, e neene ga daave komagai. ² Naa volu Zozefe devei veeni doɖotolɔiti zea, niiti ti ɖeni ga na-botigɛ nui, ga ti keeɖe ɖevele beɛe foɔn. Doɖotolɔiti ti Izelayele ma voomai vɔɔni, ti da gulo maku neeneɖi ɖofɔ ma. ³ Keni ta la ke ga folo vuunaangi (40), yeeɖeɖalari naa ɖa maaneɛni, e ɖe, poomai da vo, guloɔ da ɖofɔ ma. Ezipete nui ti na-wolɔi woni folo vuulɔfela (70) laawu.

⁴ Siegi zu saa wolɔi ma voloiti ti leveni da, Zozefe liini, e ɔɔe Falaɖon na-koizuve nui po, e ɖe ti ma: «Ni wa va bu, wo faabɔɖo ɖe be, na wo maaneɛnezu ga wo li, wo niima wooiti bo Falaɖon ma: ⁵ «Kee ɖeni ge ɖona be, e ɖeni ma: Na ga va zaazu. Da maaɖulu kabayegei zu, nii ge boɔni Kanaan yooi zu. Na po ge le na, ge kee maaɖulu, naa volu, na ɖalesu ma, ge va.» »

⁶ Falaɖon googaaɔoteni, e ɖe ma: «Le, e e-ɖee maaɖulu, eɖevelei e ɖonani la toun be.»

⁷ Zozefe leeni ga e keeɖe maaɖulu, Falaɖon na-botigɛ nui kpein ti vileni polu, ta na-koizu ɖewolaiti, ta Ezipete yooi zu ɖewolaiti kpein, ⁸ ta Zozefe na-peleyegei kpein, keeɖeleaiti, ta keeɖe na-peleyegei, doungoiti no ɖa ti ti yeni Gosen yooi zu, e veɛ ta-logani goiti ta ma wolaiti ba. ⁹ Wotolaiti ta soo nui ti ti ɖeni Zozefe volu balaagi, naa ɖa e keeni bebeɛi wola laabaagɔni.

¹⁰ Ti zeelini Atade molo loɖazuve, nii e zie wolai Zuluden volu veleɛi, ti ma maaɖulu bo fai woɔlɔni, ti maawui. Zozefe keeɖe leɔbini, e ke ga folo lofela, e da keeɖe zaa wolɔi wo.

¹¹ Kanaan nui ti ɖeni zeini zooli zu, ti ɖidaani saa vai naa ɖevelei wu, nii e ɖeeni Atade molo loɖazuve, ti ɖeni ma: «Saa wolo biin ka ga nii kpaai Ezipete nui ma.» Naa ɖa e ba, ti naama

molo loɖazuve laasei peeni ga Aɔele-Miselayime. * Adaɔe na ɖa zie wolai Zuluden volu veleɛi.

¹² Vele ɖana Zakobe na-doun zunui ti ti-ɖee na-deveiti keeni la. ¹³ Na-doun zunui ti liini la Kanaan yooi zu, ti maaɖuluni Makepeela balagi ma vuɖi zu, nii Aɔalaame geyani Geɛte nui Efelon ma, ga e ɖe ga noɔno ma maaɖulu bosuve, Mamelee jobaɔe. ¹⁴ Zozefe begai ma ga keeɖe maaɖulu, e ɖaleni ma Ezipete, ta keeɖeleaiti, ta niiti kpein ti leeni vooma keeɖe maaɖuluzuve.

*Ineinge ɖee vai**Zozefe keeɖeleaiti ba*

¹⁵ Zozefe keeɖeleaiti ti kaai ma ga ti-ɖee zaa, ti ɖeni ma: «Ni sei Zozefe a ɖena, e ɖe ga ade zili nu, faa ɖoi kpein de keeni la, e ti vɔtokula ade ma!» ¹⁶ Ti keela wooi leveni Zozefe ma, ti ɖe ma: «Aisa e-ɖee va za, e niima levei veeni, e ɖe ma: ¹⁷ «Wa ɔɔe Zozefe vo ɖani ga: Na e maaneɛnezu, e-ɖeeleaiti ta-ɖamaba vai zuvaaye, ta ta-ɖotoi, mazalɔɔ ti faa ɖoi ɖeeve ga de.»

Ga e maaneɛnezu, e-ɖee na-GALAGI na-botigɛ nui ga-ɖotoi zuvaaye niizu!» Zozefe woloni, siegi zu ti ɔɔeni po la ɖana. ¹⁸ Keeɖelointi ti vaani tiya ɔɖɔɔi, ti la koɖowu, ti ɖe ma: «Giya ɖaa, ga ga da-wotigɛ nui.»

¹⁹ Zozefe ɖeni ti ma: «A mina lua, na ɖa ge GALA potogi zu ɔaa? ²⁰ Wo ɖisieni ga wo faa ɖou ɖe ga ze, keɛ GALA ge naa valiboni, e ke ga faa vago, ga naa laazeeli, nii e ɖeezu za, naa ɖa a ke nuɔbuse moimmoim zenvui ɖizo. ²¹ Niizu, deɖemu a mina mo lua, na wo-maavai pe keezu, ta wo-lointi toni.» E ti ɖaaneɛneni, kpɔe veleɛi ma ti vo ga pagɔ.

Zozefe zaa vai

²² Zozefe zeini Ezipete, ta na-peleyegei. E yeni vulua, na-konagi ɖe ga unɖila puugo (110).

²³ Zozefe Efelayime mavofodaiti kaani, eyesu e zavagi ɖa. Manasee na-doun zunui Makiil na-doun zunui ti zooloni balaa koɖo ma. ²⁴ Zozefe ɖeni keeɖeleaiti ma: «Na ga va zaazu. Keɛ GALA ka vaazu wo ɖulazu niima yooi tei su, e li ga woye moɔno zooli naa zu, nii e ma minazegɛgi woni, e ma ɖona wo Aɔalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe.» ²⁵ Zozefe ɖeni Izelayele lointi ma: «Keni wo ɖona, GALA ka vaazu wo maalobosu, zegema nope ge la ba, wa le ga ma ɖaeti, wo ti maaɖooza ve va.» ²⁶ Zozefe na-konagi ɖeai ma ga unɖila puugo (110), e zaani. Ti ma voomai vɔɔni, ti da gulo maku neeneɖi ɖofɔ ma, ti da pooma ɖesu zu Ezipete yooi zu.

* **50:11** Aɔele-Miselayime: daaseigi nii ti maaɖugaai va ta «Ezipete nui ta-zaa wolo vai.»

Egezode

Sɛvɛi nii laaseigi ɔa ga: Egezode

Poluɔe ɔa ga: Gula

Toɔa Izelaye nuii kula vai wosu Ezipete yooi va, ve ti ɔeni nã Zozefe não ma ziegɛ zu, ti yeni nã, GALA ge tuya loo ti ve, ti wola buɔu. Kele masa niine ɔili ge zeini Ezipete nuii unda, nii é la ɔeni faa nɔpe kwɛɛ, é va vile Zozefe va. E tãzeini ga ti ɔɔba, é ti zo ga duɔiti.

Gaaɔwɛsu 20:2 zu, nii é Egezode zɛvɛi zaamaɔe, GALA ge bogɛ Izelaye nuii ma, é ɔe ti ma: «Nã ɔa gɛ è-Maliɔii, ɔa-GALAGI, nã ɔa gɛ è ɔula Ezipete yooi va, ve é ɔeni nã duɔlai zu.»

Wooi naati ti puuzu felegɔi zu, ta Egezode zɛvɛi ma ɔɔe ungi ɔulazu kelema, ta suvaa ɔiin golai, ga GALA ka é ga: Nã-nuɔuseiti unmoɔ GALAGI.

Naa volu, ma puuzu ɔilagi nã ɔa é ga: «To puugɔiti» ma ɔozeigi, GALA nã-nɛɛbei maavele ma, é Izelaye nuii unmoɔga, toɔa pɔ niina ga naati ti ta-nɛɛbei ɔula kelema toun be, ga ti ɔa nã-togiti so.

Izelaye nuii ti ɔegai ma ga zeizu zɔɔo ga pagɔ Ezipete yooi zu, ti buɔuni, ti ɔe ga nuɔuse mɔinmɔin kona mɔinmɔin daawu, (Zenze 45:17 é li 20; ta 47:11), kele ti ɔɔɔo veteni ga ti laa duɔlai zu Ezipete masa niinei yeezu.

GALA ge la ɔeni yeni nã welezu Izelaye nuii ba ta-ɔɔɔi zu, ti ɔeni su, é va ɔe ti ɔulazu su.

E yiimazeɔeni ga ti taɔila, daa ga: Moize, ga é ɔe ga ta-lotuɔɔi, naa volu GALA ge ti maaloboni nã zeizu ɔe mɔinmɔin ga nã-zeeɔaaɔaa.

E ɔɔini Ezipete nuii da, eyɛsu Izelaye nuii ti ɔula ti ya duɔlai zu, ti ɔɔɔo yeemalai zɔɔo, ti li ta-yooi zu (1:1–15:21).

GALA kpegai ma ga lo ti luɔɔ, é ti make, eyɛsu ti ɔe ga Sinayi gizei ma leveba wolai maazuɔude, (15:22–18:27). GALA ge Izelaye ɔeeni ga nã-nuɔusei, naama minazeɔegi maavele ma, é keeni Izelaye ve Sinayi gizei ma, ta nã-togiti é deeni ga tiye (19:1–24:18).

Eyɛsu Moize da kalagiti ɔɔɔo, niiti ti losu GALA seizu ɔadegai ma zege vɛlei lo fai va, (25:1–31:18) Izelaye nuii ti liini mão GALA baagɔlaba ɔetezu ɔɔɔo ve, ti zanugi ɔete ga nike yivoi ɔevelei, naa ɔa é vaani ga GALA nã-ziiɔaaawana wolai ti laalɔɔoma (32:1–34:35).

Sɛvɛi ɔa wooi ɔaaɔelazu ga GALA seizu ɔadegai ma zege vɛlei lo fai, ve GALA a da va, é ɔula kelema ti ve nã (35:1–40:38).

GALA GE IZELAYE NUII KULA VAI EZIPE TE YOOI VA

(1:1–15:21)

Izelaye nuii dɔo vai duɔlai zu

Ezipete yooi zu

¹ Izelaye nã-doun zunuii kaa, ti yeni Zakɔbe volu, ti va Ezipete yooi zu, ɛse ta ná-peleyeɔei: ² Luɔen, Simiyon, Leevi ta Zuda, ³ Isakaal, Zabulon ta Benzamen, ⁴ Dan, Nefetali, Gade ta Aseel. ⁵ Zakɔbe mavofodaiti tieɔɔi ɔeni ga nu vuulɔfela (70). Zozefe ɔeni niina Ezipete yooi zu.

⁶ Zozefe zaani, keeɔeleaiti kpein balaa, ta ti-ma ɔegalamaiti kpein. ⁷ Izelaye nuii ti buɔuni, ti moin, ti ɔaawɔɔo, ti ɔa ɔe nã ga zobobe nuii. Zooi zulaaveni ga tiye.

⁸ Masa niine zeini Ezipete yooi unda, nii é la ɔeni Zozefe ɔwɛɛ. ⁹ E ɔeni nã-nuɔuseiti ma: «À wele, Izelaye nuɔuseiti ti moinda de va, ti-zɛɛbei wɔɔɔo dɔnɔi va. ¹⁰ Ade li, de ɔɔɔo le ga da ga keleɔele nuii ta-vaa zu. De pele ɔesa ta-buɔu vai luɔɔ, mazɔɔo ni kɔo a vaana, ti mina ɔo de woinzege nuii ba, ti va de zakpe, ti va ɔula zooi va naa volu.»

¹¹ Názu ɔa ti gwɛlama nuii seiini la Izelaye nuii unda, ti ɔa ti ɔɔo ga boti ɔaagiti, ti ɔeni feezu ti ya ga maaɔaa. Pele ɔana ti taa wolaiti toni da Falaɔon ve, niiti ti ga Pitome ta Lamesese, anii makesuɔeti. ¹² Kele toun ta la ɔena ti ɔɔozu, ti maa ɔena moin nã, ti ɔaa da wɔɔo, eyɛsu Ezipete nuii ti ti woinzege. ¹³ Ezipete nuii ti Izelaye nuii gola zopele ɔuni, ti ve ti unga ga duɔla ɔaaɔaaagi. ¹⁴ Ti eteai ɔaani ti ma ga boti ɔaaɔaaagiti ti ɔeni keezu, pɔɔo ɔaayo faiti, ɔiliki loɔa vaiti, ta kpalaga wotiiti kpein, nii nã da ɔe ma wotii kpein, ti ti pe daani ti unma ga maaɔaa.

¹⁵ Ezipete masagi ɔoeni Ebulu nuii ta-maavie bo anzanuiti pɔ, ɔilagi laaseigi ɔeni ga, Sifela, zoi ɔe ga Pua, ¹⁶ é ɔe ti ma: «Siegi zu wo maaviegi wosu da Ebulu anzanuiti pɔ be, ni zunu loun ve, à naa va. Ni anzanu loun ve, à naa ye ná, é ye vulua.»

¹⁷ Kele maavie bo anzanuiti ti ɔeni luazu GALA ba, ti la ɔeni keeni, eɔevelei Ezipete masagi boni la, ti ɔeni doun zunuii zɛsu vulua. ¹⁸ Ezipete masagi maavie bo anzanuiti tolini, é ɔe ti ma: «Lee vaa zu wo naa ɔeezu, wo ɔa doun zunuii ze vulua?» ¹⁹ Maavie bo anzanuiti ti

Falaḡon wooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Eḡulu nuiti ti-anzaiti ti la ga Ezipete anzanuiti kevele, ti zuloge, ta doin zolḡosu pe, maavie bo anzanui mu ge va zeeli ná.»

²⁰ GALA ge tuya looni maavie bo anzanuiti be. Nuḡuseiti maamḡinni, ti-zebe wḡḡḡ. ²¹ Tei maavie bo anzanuiti ti luani GALA ba, GALA ge ti-mavofodai ḡaawḡḡḡ. ²² Názu ḡa Falaḡon niima levei veeni la ná-nuḡusei kpein zea ga: «Zunu lointi kpein ta zolḡḡ, wa naati pili ya zie wolai Nile wu, keḡe anzanu lointi kpein wa naati ze vulua.»

2

*Moize zolḡofai
ta ná-doungo zieḡi*

¹ Leevi ná-peḡeḡeḡe wu zunui ta liini, é anzanui ta zeḡe ná-bolodai zu, é sei ga anza. ² Naama anzanui kogi zegeni, é doun zunu zolḡḡ. E kaani ga doungoi vage, é seḡeni, é dḡḡḡ alu saavḡḡ laawu. ³ Tei é la mḡ ḡeni zooga é va dḡḡḡ, é tḡmu ḡḡḡḡ zegeni, é managi zie ba. Naa volu é doungoi zegeni, é da su, é li, é sei seeligiti saama zie wolai Nile ḡḡḡḡ. ⁴ Doungoi dié anzanui liini, é lo ḡḡḡḡ tago, nii a ke é kwḡe, nii é vaazu ḡeḡzu la.

⁵ Falaḡon ná-doun anzanui yeini zie wolai Nile vo pelei ga é maagba, ta ná-botigḡe anzanuiti, ti ḡeni zieziḡesu zie wolai Nile laavḡ. E wḡḡeni, é tḡmu ḡḡḡḡ ḡa seeligiti saama, é ná-botigḡe anzanui leveni ga é li, é seḡe. ⁶ E daalaoni, é doungoi ḡa laani su. Zunu loungoi ḡeni de, é da wḡḡ. Naa maawḡin soni, é ḡe ma: «Eḡulu nuiti ti-loin ta ḡaa.»

⁷ Doungoi dié anzanui ḡeni Falaḡon ná-doun anzanui ma: «Nà zoo nei ḡe li, ḡe doun ḡulusu anzanui ta loli é ve, Eḡulu anzanuiti saama, naa ḡa a ke é da piimii ve doungoi nii ya é ve?» ⁸ Falaḡon ná-doun anzanui gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Li!» Anzanu loungoi liini, é doungoi dee loli. ⁹ Falaḡon ná-doun anzanui ḡeni ma: «Li be ga doungoi nii, é da piimii ve zea, ná vaazu é zalazu.» Anzanui doungoi zegeni, é kula su. ¹⁰ Sieḡi zu doungoi wḡḡḡni la, é liini la Falaḡon ná-doun anzanui vo. Naa seḡeni, é ke ga ná-doun zunu. E daasei peeni ga Moize, * mazolḡḡ é ḡeni ma: «ḡe kulavḡe ziei ḡa.»

*Moize vela vai,
é li Madiyan*

¹¹ Naama zieḡi zu, Moize wḡḡḡai ma, é liini ná-nuḡuseiti pḡ be, é wḡḡeni, é naati ta-woti baagiti peḡe. E Ezipete nui ta ḡaani, é da keḡḡeloin Eḡulu nui ta loḡa. ¹² E wḡḡeni ḡoba, é kaai ma ga nu nḡpe ge la ḡeni ná, é Ezipete zunui zoni, é paa, é dḡḡḡ ḡaḡaḡi zu. ¹³ E ḡulani naa voluma zobui, peḡe, Eḡulu zunu feḡḡ ḡeni ná, ti da ko. Zoi é la ḡeni veeni, é ḡeni naa ma: «Lee vaa zu é e-ḡeḡeloin loḡazu?» ¹⁴ E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Be ḡa é é zeida ga kundigḡi ta tukpḡḡaaleve nui gi unda? Da ḡisiezu ga é paa, eḡevelei é Ezipete nui vaani la?» Moize luani, é ḡe dḡḡḡ ma: «Gaamazu fai nii ḡwḡeḡe na.» ¹⁵ Falaḡon naa menini, nii é ḡeḡeni, é ḡeni pḡ ga é Moize vaa.

Keḡe Moize velani Falaḡon va, é li poun, é zeḡe Madiyan yooi zu. Keai ma zieyeḡeḡe ta ḡḡḡḡ, ¹⁶ anzanu loun lofela ti vaani zie zaḡazuve. Ti ḡeni ga Madiyan zalaḡa ḡula nui ná-doun anzanuiti. Ti toganiiti ta-ḡḡḡe wosuveti daaveni, ti ti-ḡeḡe ná-togani bulugiti ko. ¹⁷ Keḡe togani make nuiti ti vaani, ti ti be. Moize wuzegeni, é ti maalobo, é ta-logani bulugiti ko. ¹⁸ Sieḡi zu ti ḡaleni ma la ti-ḡeḡe Leyuwḡe vo be, naa ti ḡaazaḡani, é ḡe ti ma: «Lee vaa zu wo vaai fala za?» ¹⁹ Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ezipete zunui ta ḡa é gi maalobogai, é gi ḡula togani make nuiti zea, é ziei zaḡavḡe volḡ gi ve, é togani bulugi ḡḡ.» ²⁰ E ḡeni ná-doun anzanuiti ma: «Mini ḡa é ná? Lee vaa zu wo zunui naa yegai mu? A tolina, é daamianigi ta mi.»

²¹ Moize yeezeini bu ga é zeḡe zunui naa vo be, naa ma ge ná-doun anzanui Seefḡa zeḡe, é fe be ga anza. ²² E doun zunu zolḡḡni. Moize daasei peeni ga Geḡesome (nii poluvḡe ga «seikḡḡmai»), mazolḡḡ é ḡeni ma: «Nà ga seikḡḡma nui, ḡe zeini zou ḡli su.»

*GALA ge Izelayeḡe nuiti
kpain gooi meni fai*

²³ Suḡḡoozaai ma, Ezipete masagi zaani. Izelayeḡe nuḡuseiti ti ḡeni balasu nḡ de duḡlai zu, ti ḡeni kpeei loozu. Kpeei ti ḡeni toozu duḡlai zu, naa zeelini GALA ma. ²⁴ GALA ge ti ḡala gooi menini. GALA ge ḡizeni ná-minazeḡeḡi zu, é boni Aḡalaame ve, ta Izaake, naa veḡe Zakḡbe va. ²⁵ GALA ge wḡḡeni Izelayeḡe nuḡuseiti ba, ti maawḡin so.

3

Moize loli fai GALA be

¹ Moize ḡeni nekoi Zeetelo ná-togani bulugi makesu, nii é ḡeni ga zalaḡa ḡula nui Madiyan yooi zu. E liini ga togani bulugi tevebai volu velei, eyesu é li GALA ná-gizeḡi ma, ḡḡḡḡe. ² ḡḡḡḡ GALAGI ná-geezuḡeḡeḡe ḡulani be keḡema abuzogi zaama, kpovḡo goi zaama. Moize

* 2:10 Moize: daaseigi nii ti maavḡḡai va ta «kula.»

welani, pete, abui soni kpɔvɔ goi va ná kpein, kele kpɔvɔ goi la ɣeni ɣalazu negelein. ³ Moize ɣeni ma: «Nà latisu, gè li, gè niima laavɔ vaa wolai ɣa, lee vaa zu kpɔvɔ goi la ɣalazu negelein.» ⁴ Gooɔɔ GALAGI kaani ga toɣa na lati ga é ná ɣa. GALA ge yeni kpɔvɔ goi zaamaɔ, é toli, é ɣe ma: «Moize! Moize!» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣaa!» ⁵ GALA ge ɣeni ma: «Mina maabuɣa ve va, ɗa-zavalagiti kula ɣɔɣa, mazɔɔ adaɔ ve é loni ná, zou ve gé maɣɣe veai ba.» ⁶ E ɣeni ma ɔlu: «Nà ɣa gè ga è-ɣe ná-GALAGI, ta è-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI.» Moize ɣaazuvɛ loɔɣuni, mazɔɔ é ɣeni luazu ga é mina wɛle GALA ba.

⁷ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Gè nà-nubuseiti ta-bɔloi ɣaa Ezipete yooi zu, gè ta-bee wooi meniga, ti toozu ta-welɛma nuiti zea, gè ta-bɔloi ɣwɛɛ.» ⁸ Gè vaa ga gè ti unmɔ, gè ti ɣula Ezipete nuiti zea, gè le ga tiye zou uagɔi zu, suwɔɔlai, ve nonɔi ta kɔin gulɔi ɔɔɔaai ná, zooi nii Kanaan nuiti ti zeini su, ta ɢete nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ⁹ Niizu Izelaye nuɔuseiti ta-bee wooiti ti zeelia mà, gè nimizai ɣa, nii Ezipete nuiti ti seizu ti ma. ¹⁰ Naa ɣa é ba, nà è levesu Falaɣɔn ɔɔ be, è nà-nubusei Izelaye nuiti kula Ezipete yooi va.»

¹¹ Moize ɣeni GALA ma: «Be ɣa é ga ze, gè liizu Falaɣɔn ɔɔ be, ga gè Izelaye nuɔuseiti kula Ezipete yooi va?» ¹² GALA ge ɣeni ma: «Nà ɣe è va, wɛle nii é ɣeezu ga poogi ga ná ɣa gè è levesu: Siegi zu ɗa nuɔuseiti kulana la Ezipete yooi va, wa nɔkɔ bɔ gizei nii ma.»

¹³ Moize ɣeni GALA ma: «Nà liizu Izelaye nuɔuseiti pɔ be, gè ɣe ti ma: «Wo-memewolani ta-GALAGI tɛvege wo ɔɔ be.» Kele ni ta ɣaaɣana ga «daasei ka lee?» Nà ti wooɣaavote ɣale?»

¹⁴ GALA ge ɣeni Moize ma: «Nà ga naa, nii é ná.» E ɣeni ma mɔnɔ: «Pele ɣa ɗa Izelaye nuiti gooɣaavote da: «Zoi é lolisu ga: Nà ná, naa ɣa é tɛvegai wo ɔɔ be.» » ¹⁵ GALA ge ɣeni Moize ma mɔnɔ: «Da bɔe ɣani Izelaye nuiti pɔ: «Gooɔɔ GALAGI, é ga wo-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI ɣa é tɛvegai wo ɔɔ be.» Daaseigi ɣana eyesu ɣɔ, pele ɣana gè pɔ ga ti da wooɣula mà la, yeeɣeɣalaiti pe su. ¹⁶ Li, è Izelaye ɣewolaiti gaale ba, è ɣe ti ma: «Gooɔɔ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI ɣulaɔ be kelema, nii é ga Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake, ta Zakɔbe. E ɣe ma: Gè wɛle wo ma, gè naa ɣaa gaamazu, nii ti daazu wo ma Ezipete yooi zu. ¹⁷ Gè deɛva ga ná vaazu kezu ga woye, gè wo ɣula Ezipete yooi va, ve wo ná kpɔɔi zu, gè li ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta ɢete nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ve nonɔi ta kɔin gulɔi ɔɔɔaai ná.» ¹⁸ Ta woilo è-woo ma. Da-o, Izelaye ɣewolaiti-yo, wa li Ezipete masagi ɔɔ be, wo ɣe ma: «Gooɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI ɔaɔɔe gi ɔɔ. Va bu niizu, gi folo savago zie wo tɛvebai zu, ga gi li, gi zalagaiti kula Gooɔɔ GALAGI ve, é ga gá-GALAGI.» ¹⁹ Gè kwɛeni ga Ezipete masagi la vaazu yeebesu wo va, wo va li, ni naa la ɣeni ga zeemaɔai. ²⁰ Nà yeemaalesu, gè Ezipete yooi loɣa ga maabele vai ma ziiti kpein. gè vaazu kezu ti zaama. Naa ɔluma, toɣa vaazu yeebesu wo va, wo li. ²¹ Nà fai ta ɣe, nii a ke niima nuɔuseiti ti ɣaazu unfe sɔɔɔ Ezipete nuiti gaazu. Siegi zu wo vaazu liizu la, wo la lia ga yeapaka negelein. ²² Izelaye anzanui ɣilagilagi ɣa wali anɣakaiti, ta zanu anɣakaiti, ta segeiti fali seɣɔɣɔi ma, ta naama anzanui ma, nii é ná-pele wu, wo wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti maɣili la. Wa ti ɣula Ezipete nuiti zea, wo ti maavo.»

4

GALA ge ná-zɛbi ɣula vai kelema

Moize ve

¹ Moize gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ti la vaazu laazu dà, ti la woiloga gòoi ma. Kele ta vaazu ɣeezu ma: «Gooɔɔ GALAGI la ɣulani è ve kelema.» » ² Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Lee ɣa é zoni é ya?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Tukpɔi ve.» ³ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Pili ya zooi ma.» E pilini ya zooi ma, naa latini, é ɣe ga kaalii. Moize velani ba. ⁴ Gooɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Yeemaale, è so woɔngi va.» E yeemaaleni, é so, naa latini, é ɣe ɔlu ga tukpɔi zea. ⁵ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Da naa ɣe, naa ɣa a ke, ti la da ga Gooɔɔ GALAGI, ti-memewolani ta-GALAGI ɣulaɔ kelema è ve, nii é ga Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI.»

⁶ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma mɔnɔ: «Yeeve è-ɣakai zu.» E yeei veeni ɣakai zu. Naa ɔlu é segeni ná, pete, geei ɣulani zeei maɔɔ pe, koleai eɣe kobe kolegi. ⁷ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Yeei veɛ ɔlu è-ɣakai zu.» E yeei veeni ɔlu kakai zu. Naa ɔlu é yeei zegeni ɣakai zu, é latini, é ɣe ɔlu ga kɔlogi ɣeɛle. ⁸ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Ni ti la laani è la, ti la ɣisɔɔni poogi ma mɔngi ma, ta la poogi velesie la. ⁹ Ni balaa ti la laani poo felegɔi naati da, ti la woiloni è-wooi ma, ɗa zie wolai Nile ma ɗei ta zeɣe, é pu ya zooi ma. Zie è vaazu seɣezu zie wolai Nile ɣa, naa ɣa lati, é ɣe ga ɣama zooi ma.»

¹⁰ Moize ɣeni Gooɔɔ GALAGI ma: «Ee, Màliɣii, gè la ga zunui nii daaɣɔɔai, naa ma ge la tɔzeini bà wogi, ɔaa veleina, anɛɛ voloi naa è tɔzeida la ga bɔea pɔ, nɛi gè ga da-wotiɣe nui, mazɔɔ ɗaɔɔe ta nɛgi ti ɣiliɔɔ.» ¹¹ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Be ɣa é nu lului laɔɔe beɛa? Be ɣa a ɗa nui ɣe ga ɔɔɔoi, ɔaa goizuɔɔo nu, ɔaa é ke ga wozaɣaa nu, ɔaa gaazuɣole nu? Nà no laade ɔaa, nɛi gè ga Gooɔɔ GALAGI?» ¹² Liina deɣemu ɣani, nà ɔɔɔi ɣa gè ɣeezu è va, ɗa ɣena

60ea, nii è vaazu bosu, nà è ɟala ga naa.» ¹³ Moize ɟeni ma: «Ee, Maliɟii, nu ɟili teve, nii è pò è teve.»

¹⁴ Ɔooɟo GALAGI yiiɟaawanani Moize ma, é ɟe ma: «È-lié Aalón, Leevi nui, ɟa ná. Gè kwée ga daaɟólóve. Wéle tó 60ɟoɟo va, é vaazu è laaɟomisú. Siegi zu é è ɟaazu la, gola ɟoozu ɟa née, ga ziimaave pe. ¹⁵ Ɖa 60e pò, è wootti pu da. Nòun nà, nà ɟe wo va, wa ɟena 60ea, nà wo ɟala ga naa, nii wa ke. ¹⁶ Toɟa 60e è ve nuɟuseiti pò, é ɟe ga è-laave, ɗoun da ɟe GALA tosuve toun be. ¹⁷ Tukpoi nii zeɟe ya, nii è vaazu poogiti keezu la.»

Moize ɟale fai ma

Ezipete yooi zu

¹⁸ Moize ɟaleni ma, é li nekoí Zeetelo vò be, é ɟeni naa ma: «Nà pò gè li kèeleaiti pò be, niiti ti Ezipete yooi zu, gè pete ni ta de vulua.» Zeetelo ɟeni ma: «Li ziileigi zu.»

¹⁹ Ɔooɟo GALAGI ɟeni Moize ma Madiyan yooi zu: «Gale ma, è li Ezipete yooi zu, mazóló niiti kpein ti ɟea pò ti è vaa, naati ti zaa.» ²⁰ Moize anzai ta ná-doun zunuii seɟeni, é ti zeí soovale sinei ɟoma, ti pele zo, ti ɗa li Ezipete yooi zu. Moize GALA ná-tukpoi zeɟeni ya.

²¹ Ɔooɟo GALAGI ɟeni Moize ma: «Ɖa ɟalena ma Ezipete yooi zu, keni è maaɗele vaiti kpein ke Falaɟón ɟaazu, nii gè ma zobogi veai è ya. Nòun nà, nà vaazu kigi 6aazu, é la vaazu yeebesu nuɟuseiti ba, ti va li. ²² Ɖa ɟeezu Falaɟón ma: «Ɔooɟo GALAGI wooi ɟaa: Izelayele ɟa ga ɗoun zunu mɔungi. ²³ Gè bo è ma: 'Be ɗoun zunui va, é li, é boti ɟe bè. Ni è la ɟe keeni, è va be ba, é va li, nà è-loun zunu mɔungi undaavili.»

²⁴ Siegi zu Moize ɟeni sinei ma la, é ɟulani adave ta, ve é ɟiini ná, Ɔooɟo GALAGI daaɟomini, é ɟeni pò ga é paa. ²⁵ Seefóla dodo ɟotui zeɟeni, é ná-doun zunui ná-zunu anii ma ɟóló yákpɔɟi levega, é ɗooɟu Moize kólígi va, é ɟe ma: «Ɖa bè ga zinigi gè sálóogai ga ɟamaí.» ²⁶ Ɔooɟo GALAGI zeni ná. Názu ɟa anzanui ɟeni ma la: «Zinigi sálóogai ga ɟamaí,» tatipeleɗolui maavele ma.

²⁷ Ɔooɟo GALAGI ɟeni Aalón ma: «Li tevebai zu, è Moize laaɟomi.» Aalón liini, é Moize laaɟomini GALA ná-gizei ma, é neene. ²⁸ Moize wooi kpein deeni ga Aalón, nii Ɔooɟo GALAGI teveni pò, ta poogiti kpein é deveni ga é ke. ²⁹ Moize ta Aalón ti liini, ti Izelayele ɟewolaiti kpein gaale ba. ³⁰ Aalón ɗoluvaawoni ga naama vaiti kpein, niiti Ɔooɟo GALAGI ti woni Moize ma. E poogiti keeni nuɟuseiti gaazu. ³¹ Nuɟuseiti ti laani da. Ti kweeɟai ma ga Ɔooɟo GALAGI vaave Izelayele nuiti pò, ga é wéle ti ma, é ta-maanɔɟi ɟa, ti 60ɟomaayeini, ti noko bu.

5

Moize ta Aalón ti lii laa mɔungi

Falaɟón vò be

¹ Naama vaiti tevegai ma, Moize ta Aalón ti liini Falaɟón vò be, ti ɟe ma: «Ɔooɟo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɟaa: «Be ná-nuɟuseiti ba, ti li, ti fetii ɟula tevebai zu daaseigi lébi vaa ma.» ² Falaɟón ti woofaavoteni, é ɟe ti ma: «Be ɟa é ga Ɔooɟo GALAGI, ga gè ɟolo be, gè be Izelayele nuiti ba, ti li? Gè la Ɔooɟo GALAGI ɟwee, gè la yeebega Izelayele nuiti ba pe, ti va li.» ³ Ti ɟeni ma: «Ebulu nuiti ta-GALAGI ɟulave kelema gi ve. Va bu gi folo savago zie wo tevebai zu, gi li, gi zalafaiti kula gá-GALAGI, Ɔooɟo GALAGI ve, naa ɟa a ke, é mina va seebe wola veezu gi va, 6aa a va koo ve gi va.» ⁴ Ezipete masagi ɟeni ti ma: «Moize ta Aalón, leeni vaa zu wo nuɟuseiti seɟezu ta-wotiiti ma? A ɟale ma, wo wa-wotiiti ke.» ⁵ Falaɟón ɟeni ma: «Niizu, niima nuɟuseiti ti moinda zooli zu, wa ta-wotiiti suɟologolosu!»

Falaɟón ta 60 fai

Izelayele nuiti ta-wotii va

⁶ Naama voloi nò, Falaɟón niima levei veeni nuɟuseiti ta-welema nuiti zea, ta ta-wotiɟe ɟundɟiiti, é ɟe ti ma: ⁷ «À mina mɔ tufa ve nuɟuseiti zea, eɟevelei é ɟea ɟeezu la mɔungi zu, ga ti va bilikii loɟa, ti ɗa li niina, tiya 60ɟi ti ɗa tufai yeve. ⁸ Anee naa ve, bilikii lieɟi ti ɟea doɟazu mɔungi zu, wa naa nò la ti ɟakala. A mina ta ɟula naa la ga tago 6alaa, mazóló ta ga ɗoove nuiti, naa ɟa é keezu, ti kpeeí loozu, ti ɗa ɟe: «Be gi va, gi li, gi zalafaiti kula gá-GALAGI ve.» ⁹ A nui niiti kasoɟili ga botii, ti-un ka ye naa ma, ti mina wollo zee 6eezuɟulaiti ma.»

¹⁰ Nuɟuseiti ta-welema nuiti, ta ta-wotiɟe ɟundɟiiti ti liini, ti ɟe nuɟuseiti ma: «Falaɟón wooi ɟaa: «Gè la mɔ tufa veezu wo ya. ¹¹ Wa 60ɟi, à li, wo tufai ɟaize 60ɟo ve, ve nape wa ka ná. Anee naa ve, tanape ge la ɟulazu wa-wotii la.» ¹² Nuɟuseiti ti vazani Ezipete yooi zu ná pe, ti ɗa tufa unkpulugiti zeve tufai ɗotogi zu. ¹³ Ta-welema nuiti ti ɟeni 6aizu ti la, ti ɗa ɟe: «À wa-volo ɟila kuɟui be, eɟe nò siegi zu tufai ɟeni la wo ya.» ¹⁴ Ti ɟeni Izelayele nuiti ta-wotiɟe ɟundɟiiti doɟazu, niiti Falaɟón ná-gwelema nuiti ti ti zeini ti unda. Ti ɟeni ɟeezu ti ma: «Lee vaa zu wo la 6eni ga wogi ta za bilikii lieɟi loɟa, daai wo ɟakala, eɟevelei é laani la wo ɟakala mɔungi zu?»

¹⁵ Izelayele nuiti ta-wotigē ġundigjiiti ti liini, ti baazaġa Falaġon ma, ti ġe ma: «Lee vaa zu ē gi zosu ġani, ġei gi ga da-wotigē nuiti? ¹⁶ Ti la mo tufa veezu gi ya, ġei gi ga da-wotigē nuiti, ti da ġe gi ma: «A bilikiiti dogal!» Ġei gi ga da-wotigē nuiti, ta gi loġazu, tama da-nubuseiti ka ti faaġaazagi ġai.» ¹⁷ Falaġon ti woogaaivoteni, ē ġe ma: «Wa ga dōve nuiti, dōve nu wolaiti! Naa ġa ē kēezu, wo ġeezu ma: «Be gi va, gi li, gi zalaġaiti kula Ġooġo GALAGI ve.» ¹⁸ Niizu, à li, wa-woti ġeezuve, nu la mo tufa veezu wo ya ġegelein, kele wa bilikii lieġo no ve, nii wo ġeni feezu.»

¹⁹ Izelayele nuiti ta-wotigē ġundigjiiti ti kaani ga ta ti maanōġu no sēse, ti da ġe ma: «Wo la tanōpe kulazu bilikii lieġo la, nii ē veezu folo-o-folo.» ²⁰ Ti ġulazuve Falaġon vo be, ti zeelini Moize ta Aalōn vo be, naati ti ġeni ti maaōunsu. ²¹ Ti ġeni ti ma: «Ġooġo GALAGI ġa wo ġaazu, toġa wo lukpōġaaleve! Wo gi maayogi zeġea Falaġon ta nā-botigē nuiti be. Wo boġa zokpōi laa ti-yeenzaamave, ga ti gi vaa la.»

²² Moize ġaleni ma Ġooġo GALAGI vo be, ē ġe ma: «Māligii, lee vaa zu ē faa ġoi ġea ga niima nubuseiti? Lee vaa zu ē tēvegai? ²³ Kaipa ġe liini Falaġon vo be, ġe bōe pō ē-laaseigi zu, toġa faa ġoi ġeezu no ga niima nubuseiti, da ma, ē la da-nubuseiti unmoōni pe, ē va ti ġula zea.»

6

GALA ġe Izelayele nuiti unmoō fai laazeeli vai

¹ Ġooġo GALAGI ġeni Moize ma: «Da vaazu petesu niizu, nii ġe vaazu kēezu ga Falaġon. Nā-zeēġaabaai wolai maavele ġa ē vaazu besu la Izelayele nuiti ba, ti li, toġa ti bēezu, ē ti ġula nā-zooi va.»

² GALA ġe bōeni moō Moize vo, ē ġe ma: «Nōun nā, nā ga Ġooġo GALAGI. ³ Ġe ġulani kelema Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakōbe, ga GALA Zebei-Pe-Maliġii, kele ġe la ġeni bōġo leeni ga tiye ga dāaseigi ġa ga Ġooġo GALAGI. ⁴ Ġe minazeġeni ti ve, ga nā Kanaan yooi veezu ti ve, zooi naa, nii ti su ga seikōġoma nuiti. ⁵ Nōun nā, ġe Izelayele nuiti kpala gooi menige, niiti ti ga Ezipete nuiti ta-luōiti. Ġe ġizeġe nā-minazeġegi zu. ⁶ Naa ġa ē ba, ġe Izelayele nuiti ma: «Nā ga Ġooġo GALAGI, nā wo viesu, ġe wo ġula boti baagi laawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. Nā wo unmoōsu, wo ġula duōlai zu, nii wo su ti ya. Nā wo unmoōsu ga nā-zeēġaabaai, naa ġa ġe ga tukpōġaaleve wolai ti laalōġoma. ⁷ Nā wo zeġezu, wo ġe ga nā-nubuseiti, nā ġe ga wa-GALAGI. Wa sugwēe ga nā ġa ġe ga Ġooġo GALAGI, wa-GALAGI, nii ē wo unmoōsu, ē wo ġula boti baagiti daawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. ⁸ Nā leezu ga woye zooi naa zu, nii ġe ma ġonai woni ga nā fe Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakōbe. Nōun nā, nā feezu wo ya, ē ġe ga wōno. Nā Ġooġo GALAGI ve.»

⁹ Moize naama woōiti boni Izelayele nuiti ma, kele naati ti la ġeni woiloni goo ma, mazōlō ti ġeni inōteve wolai zu, duōla baabaai golai maavele ma, nii ti ġeni su.

¹⁰ Ġooġo GALAGI bōeni Moize vo, ē ġe ma: ¹¹ «Li, ē bōe Falaġon vo, Ezipete masagi, ē bē Izelayele nuiti ba, ti li, ti ġula nā-zooi va.» ¹² Moize Ġooġo GALAGI woogaaivoteni, ē ġe ma: «Izelayele nuiti ti la woiloni ġooi ma. Falaġon ġa zoo ġale woilosu ġoo ma, nēi kpōla baai?»

¹³ Ġooġo GALAGI bōeni Moize ta Aalōn vo, ē deveiti fe ti ya, ē vile Izelayele nuiti ba ta Ezipete masagi Falaġon, Izelayele nuiti kula vai zu Ezipete yooi va.

Moize ta Aalōn ti-memewolaiti

¹⁴ Izelayele nuiti ta-veleyeġeiti ma ġundigjiiti ti ġeni ga: Izelayele nā-doun zunu moōngi ē zōlōni, daa ga Luβen. Naa nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Geenōke, Palu, Geselon, ta Kaalemi. Luβen nōno ma veleyeġeiti kana.

¹⁵ Simiyōn nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Yemuwele, Yamin, Wōġade, Yakin, Sōġaal, ta Sayile, Kanaan anzanui nā-doun zunui. Simiyōn nā-peleyeġeiti kana.

¹⁶ Leevi nā-doun zunuiti daaseigiti kaa, eġevelei ti-mavofodaiti ti la: Geleson, Keġate, ta Melali. Leevi zii ma ġonagiti ti ġeni ga kona unġila puusaavo maazu lofela (137). ¹⁷ Geleson nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Liβeni ta Simeyi, ta ta-veleyeġeiti. ¹⁸ Keġate nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Amelame, Yiseġaal, Geēβelon, ta Uziyele. Keġate zii ma ġonagiti ti ġeni ga kona unġila puusaavo maazu savago (133). ¹⁹ Melali nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Maali ta Musi. Naati ka ti ga Leevi nā-peleyeġeiti, eġevelei ti-mavofodaiti ti la.

²⁰ Amelame nazai Yōkeeβede zeini ga anza, naa doun zunuiti sōlōni be: Aalōn ta Moize. Amelame zii ma voloi kpein ge ġeni ga kona unġila puusaavo maazu lofela (137). ²¹ Yiseġaal nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Kōlee, Neefēge, ta Zikeli. ²² Uziyele nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Mikayele, Elesafan, ta Siteli.

²³ Aalōn Naason baazeelai Eliseeōa zeini ga anza, nii ē ga Aminadaōe nā-doun anzanui, naa doun zunuiti sōlōni be: Nadaōe, Abiyu, Elezaal, ta Itamaal.

²⁴ Kōlee nā-doun zunuiti ti ġeni ga: Asiil, Elekana, ta Abiazafe. Kōlee nā-doun zunuiti ta-veleyeġeiti kana.

²⁵ Aalɔn nά-doun zunui Eleazaal, Putiyεle nά-doun anzanui zeini ga anza, naa doun zunu zolɔɔni be, ε daasei peeni ga Finease. Naati ka ti ga Leevi lointi ta-veleyegeiti ma gundigiiti, egevelei ta-veleyegeiti ti la.

²⁶ Aalɔn ta Moize naati ka Goofo GALAGI geni ti ma: «A li, wo Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va, wo ti zeii kpasu ga pago.» ²⁷ Moize ta Aalɔn ga ti liini, ti boe Ezipete masagi Falafoɔn vo, ga ti Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.

Goofo GALAGI na-minazefegi niine vai Moize ve

²⁸ Siegi zu Goofo GALAGI boeni la Moize vo, Ezipete yooi zu, ²⁹ ε geni ma: «Na ga Goofo GALAGI. Li, ε boe Ezipete masagi Falafoɔn vo, naama vaiti kpein bo ma, nii ge bosu ε ma.»

³⁰ Kele Moize Goofo GALAGI woofaavoteni, ε ge ma: «Nɔun na ga kpoela baai, Falafoɔn ga woilo gale goo ma?»

7

¹ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Wele, na ε losu GALA tosuve Falafoɔn ve, ε-liε Aalɔn ge ga ε laavaawo nui. ² Doun, da naati kpein bo, nii ge vaazu ε levezu ma. E-liε Aalɔn ga lati, ε ti wo volu Falafoɔn ma, ga ε be Izelayele nuiti ba, ti gula nά-zooi va. ³ Na ma, nɔun, na Falafoɔn gigi baazu, na nά-poogiti ta nά-laavoo vaiti ke, na zeizu ge moimoin Ezipete yooi zu. ⁴ Kele Falafoɔn la vaazu woilosu wo-wooi ma. Nazuve, na yeeveezu Ezipete yooi ma, ge na-nu bulugiti kula Ezipete yooi va, na-nubuseiti ti ga Izelayele nuiti, ga tukpofoaleve wolai maavele. ⁵ Ezipete nuiti ta vaazu kwεesu naazu ga, na ga Goofo GALAGI, siegi zu ge vaazu yeemaalesu da Ezipete yooi maazu, ge Izelayele nuiti kula ti zaama.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti naa geeni, egevelei no kpein Goofo GALAGI devei veeni la ti ya. ⁷ Moize nά-konagi geni niina ga puulosava (80), Aalɔn nά-konagi ge ga puulosava maazu savago (83), siegi zu ti liini la, ti boe Falafoɔn vo.

*Aalɔn nά-tukpoi lati fai,
ε ge ga kaalii*

⁸ Goofo GALAGI geni Moize ta Aalɔn ma: ⁹ «Ni Falafoɔn a boena wo vo, ε ge wo ma: «A laavoo vaa gila ke,» da ge Aalɔn ma: «Da-lukpoi zege, ε pili Falafoɔn gakala zooi ma.» Tofa ge ga kaalii.»

¹⁰ Moize ta Aalɔn ti liini Falafoɔn vo be, ti naa geeni, nii Goofo GALAGI valini la ti ma. Aalɔn nά-tukpoi vilini zooi ma Falafoɔn gakala ta nά-botige nu wolaiti, naa latini, ε ge ga kaalii.

¹¹ Kele Falafoɔn molikulagiti tolini, ta zofoiti. Tiya balaa, ti naa gefalai geeni ga ta-zogolaiti maavele. ¹² Ti kpein ti ta-lukpoi pilini zooi ma, naati ti latini, ti ge ga kaaliiti. Kele Aalɔn nά-tukpoi ta-lukpoi kpoleni. ¹³ Falafoɔn gigi baani, ε la geni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma pe, egevelei no Goofo GALAGI boni la.

*Maanofɔ mɔungi:
Ziei lati fai, ε ge ga namai*

¹⁴ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Falafoɔn gigi baa, ε la keezu, ε va be nubuseiti ba, ti va li. ¹⁵ Li Falafoɔn vo be sobui no, tofa gulazu, ε da li zie wolai Nile laave. Tukpoi zo ya, nii ε latini, ε ge ga kaalii. ¹⁶ Da geezu Falafoɔn ma: «Goofo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI, tevege ε vo be ga ge bo ε ma ga ε be nά-nubuseiti ba, ti li, naa ga a ke ti debi tevebai zu. Kele doun, zaafaza ε la de keeni. ¹⁷ Goofo GALAGI wooi faa: «Da vaazu kwεesu nii maavele ma, ga tofa ga Goofo GALAGI. Na vaazu zie wolai Nile logazu ga tukpoi ε zoni zea, tofa vaazu latisu, ε ge ga namai. ¹⁸ Kaleiti kpein ti zie wolai Nile wu, ta za, zie wolai Nile makugi ga gula, Ezipete nuiti ta faaba wafuun ga ti zie wolai Nile ta bole.» ¹⁹ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Ge Aalɔn ma: «Da-lukpoi zege, ε yeemaale Ezipete nuiti ta-deiti ma: ta-de wolaiti, ta-ma bekegiti, ta-boigiti, ta ta-de yege goiti. Ta ge ga namai, namai ga ge Ezipete yooi kpein su, gulu anihakaiti su ta kotu anihakaiti.»»

²⁰ Moize ta Aalɔn ti naa geeni, nii Goofo GALAGI valini la ti ma. E tukpoi wuzegeni, ε zie wolai Nile loga Falafoɔn gaazu, ta nά-botige nu wolaiti gaazu, Nile dei kpein ge latini ga namai. ²¹ Kaleiti ti zaani zie wolai Nile wu. Zie wolai Nile makugi gulani, Ezipete nuiti ti la mo geni zoosu ti va zie wolai Nile bole. Namai geni Ezipete yooi kpein su. ²² Kele Ezipete molikulagiti ti naa gefalai geeni ga ta-zogolaiti maavele. Falafoɔn gigi baani, ε la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, egevelei no Goofo GALAGI boni la. ²³ Falafoɔn galeni ma, ε li nά-masa pelei wu, ε la volo gisoboni niima vai ma negelein.

²⁴ Ezipete nuiti kpein ti zegeiti boeni zie wolai Nile maafoolii zu, ga ti kpodele zoloo, mazoloo ti la geni zoosu ti va zie wolai Nile ta bole. ²⁵ Goofo GALAGI zie wolai Nile gologologai ma, ε keeni su ga folo lofela.

*Maanofɔi velesiei:
Zologiti ti zooi maabole fai*

²⁶ Ɔooḡo GALAGI ɣeni Moize ma: «Li Falaḡon ɔo be, e ɣe ma: «Ɔooḡo GALAGI wooi ɣaa: Be na-nuḡuseiti ba, ti li, naa ɣa a ke ti deḡbi. ²⁷ Ni e la ɣe keeni, e va 6e ti va, ti va li, na vaazu da-yooi kpein suḡoloḡolosu ga zolḡgiti. ²⁸ Zie wolai Nile wuulaa ɣa ve ga zolḡgiti, ta ɣula bu, ti le da-masa pelei wu, ti lo e laa velei wu, ta da-ḡetei zu, ti le da-wotiḡe nuiḡi ta-veleiḡi bu, ta da-nuḡuseiti po beti, ta ɔu da-ḡulu mo zeeḡeiti su, ta da-ḡulu vuko ɣaayɔ anɣakaiti su. ²⁹ Zolḡgiti ta le wo ma, wa da-nuḡuseiti, ta da-wotiḡe nuiḡi kpein.»

8

¹ Ɔooḡo GALAGI ɣeni Moize ma: «Ge Aalon ma: «Yeemaale ga da-lukpoi zie wolaiti ma, ta ma bekegiti, ta kpoigiti, zolḡgiti ti le Ezipete yooi ɣa.» ² Aalon yeemaaleni Ezipete deiti ma. Zolḡgiti ti leeni, ti Ezipete yooi maaboole. ³ Kele molikulagiti ti naa ɣeɣalai ɣeni ga ta-zoḡolaiti maavele. Ti zolḡgiti puuni balaagi Ezipete yooi ɣa.

⁴ Falaḡon Moizeni ta Aalon lolini, e ɣe ti ma: «A Ɔooḡo GALAGI maaneene, naa ɣa a ke e zolḡgiti maḡooza gi va ga na-nuḡuseiti. Na besu wa-nuḡuseiti ba, ti li, ti zalaḡaiti kula Ɔooḡo GALAGI ve.» ⁵ Moize ɣeni Falaḡon ma: «Masagi, va bu da ɔoḡoi e kui le ga ze, yeei ge vaazu Ɔooḡo GALAGI maaneenezu la e ve, wa da-wotiḡe nuiḡi, ta da-nuḡuseiti, nii a ke e zolḡgiti maḡooza e va, ta da-veleiḡi? Taḡila kpalaa ge la yeḡa na, keni zie wolai Nile no wu.» ⁶ Falaḡon goḡaaḡoteni, e ɣe ma: «Lina no.» Moize ɣeni ma: «Toḡa ɣe ɣana, eḡevelei e faliai la, naa ɣa a ke, e kwee ga gala kili ge la ɣulani ga Ɔooḡo GALAGI, ga-GALAGI. ⁷ Zolḡgiti ta maḡooza e va, ta da-veleiḡi, ta da-wotiḡe nuiḡi, ta da-nuḡuseiti, taḡila kpalaa ge la yeḡa na, keni zie wolai Nile no wu.»

⁸ Moize ta Aalon ti zegeni Falaḡon ɔo be, Moize woḡulani Ɔooḡo GALAGI ma, zolḡgiti ta-va zu, niiti e ti leveni Falaḡon laalḡoma. ⁹ Ɔooḡo GALAGI naa ɣeni, nii Moize falini ma. Zolḡgiti ti zaani peleiḡi bu, ta koizuḡeti, ta doḡoiti su. ¹⁰ Ti ti ɣaaleeni ba kpiḡakpiḡo, makugi ɣeni ɣulazu zooi zu na pe. ¹¹ Kele Falaḡon kaai ma ga faiti ti zolooga, e ɔoḡo ɣikpaani, e la wiloni Moizeni ta Aalon woo ma, eḡevelei Ɔooḡo GALAGI bogai la.

Maanoḡoi zavasiei:

Sosoligiti

¹² Ɔooḡo GALAGI ɣeni Moize ma: «Ge Aalon ma: «Da-lukpoi maale, e zooi ma vufiligi loḡa. Toḡa latusu ga sosoligiti Ezipete yooi zu na kpein.» ¹³ Zekana ti keeni la. Aalon yeemaaleni ga na-tukpoi, e zooi ma vufiligi loḡa la. E ɣeni ga sosoligiti, e ɔu nuiḡi ma, ta suaiti. Zooi ma vufiligi kpein ge ɣeni ga sosoligiti, Ezipete yooi kpein su. ¹⁴ Molikulagiti ti ta-zoḡolaiti kpein keeni, ga ti va sosoligiti kula, kele ti la ɣeni zooni. Sosoligiti ti ɔuuni nuiḡi ma ta suaiti. ¹⁵ Na zu ɣa molikulagiti ti ɣeni la Falaḡon ma: «GALA ɔoḡoi yee ɔoḡi ve!» Kele Falaḡon ɣigi baani, e la wiloni Moizeni ta Aalon woo ma, eḡevelei Ɔooḡo GALAGI bogai la.

Maanoḡoi naanisiei:

Deḡiti puu vai

¹⁶ Ɔooḡo GALAGI ɣeni Moize ma: «Wuzeeḡe ga sobuzobui, e li, e lo Falaḡon ɣakala, sieḡi zu e ɣulazu la ga e li ziaḡe, da ɣe ma: «Ɔooḡo GALAGI wooi ɣaa: Be na-nuḡuseiti ba, ti li, naa ɣa a ke ti deḡbi. ¹⁷ Ni e la beni na-nuḡuseiti ba, ti va li, na vaazu e laalḡoma ga deḡiti ti laaḡadai, wa da-wotiḡe nuiḡi, ta da-nuḡuseiti, naa ve e da-veleiḡi ba. Ezipete nuiḡi ta-veleiḡi buulaa ɣa ve ga deḡiti, ta zooi balaa laa ɣa ve. ¹⁸ Kele naama volo na, na zeeḡaaḡweezu ɣe ɣosen yooi va, ve na-nuḡuseiti ti zeini na, deḡiti ti la ɣe min a neḡelein, naa ɣa a ke e kwee ga na ga Ɔooḡo GALAGI, na naama yooi zu. ¹⁹ Na zeeḡaaḡweezu ɣeezu na-nuḡuseiti ta da-nuḡuseiti ba. Laavoo vai ma ɔoḡi naa ɣa ɣula kelema lina.» ²⁰ Ɔooḡo GALAGI keeni ɣana. Deḡiti ti laaḡadai, naati ma bulugi vaani Falaḡon na-masa pelei wu, ta na-botiḡe nuiḡi ta-veleiḡi bu, ta Ezipete yooi kpein su. Zooi ɣoloḡoloni deḡiti zea.

²¹ Falaḡon Moizeni ta Aalon lolini, e ɣe ti ma: «A li, wo zalaḡaiti kula wa-GALAGI ve zooi zu.» ²² Moize goḡaaḡoteni, e ɣe ma: «E la zolooni lago pa ga e ɣe ɣana, mazoboo ga vaazu zalaḡaiti kulazu Ɔooḡo GALAGI ve, ga-GALAGI, ti ga koḡoba aniiti Ezipete nuiḡi be. Ni ga zalaḡaiti kulana Ezipete nuiḡi gaazu, ti ga koḡoba aniiti ti ve, ti la gi zaa ga kotui 6aa? ²³ Ga folo savago zie wosu teḡebai zu, gi zalaḡaiti kula Ɔooḡo GALAGI ve, ga-GALAGI, eḡevelei e bogai la gi ma.» ²⁴ Falaḡon ɣe ma: «Nɔun na, na yeebesu wo va, wo li teḡebai zu, wo zalaḡaiti kula Ɔooḡo GALAGI ve, wa-GALAGI. Kele wa ɣena lia, a mina maḡooza. A maaneenei wo be.» ²⁵ Moize goḡaaḡoteni, e ɣe ma: «Pete, na ga ɣula e ɔo be, na Ɔooḡo GALAGI maaneenezu e ve. Lina, deḡiti ta maḡooza Falaḡon va, ta na-botiḡe nuiḡi, ta na-nuḡuseiti, kele Falaḡon mina ye gi yaavazu, e va 6e yeebesu nuḡuseiti ba, ti va li, ti va zalaḡaiti kula Ɔooḡo GALAGI ve.» ²⁶ Moize ɣulani Falaḡon ɔo be, e Ɔooḡo GALAGI maaneene. ²⁷ Ɔooḡo GALAGI keeni eḡevelei Moize falini la ma, deḡiti ti maḡoozani Falaḡon va, ta na-botiḡe nuiḡi, ta na-nuḡuseiti. Gila kpalaa ge la ɣeni yeni na. ²⁸ Kele niizu mono, Falaḡon ɔoḡo ɣigi baani, e la yeeḡeni nuḡuseiti ba, ti va li.

9

*Maanogfoi baalusiei:**Dofɔ zeebei vee vai suaiti ba*

¹ Gooɔfo GALAGI ɔeni Moize ma: «Li Falaɔon ɔo be, e ɔe ma: «Gooɔfo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ɔaa: 'Be na-nubuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti deɔi. ² Ni e la ɔe keeni, e va be ti va, ti va li, da ti zona. ³ Gooɔfo GALAGI yeeti ɔa ɔe da-loganiiti daalɔɔɔma, niiti ti doɔiti su, sooiti, ta soovalegiti, ta noɔnɔiti, ta nikiiti, ta baalagiti, ta boliiti. Toɔa ɔe ga dofoi, e wola no. ⁴ Kele Gooɔfo GALAGI ɔa zeeɔaagwezu ɔe Izelayele na-toganiiti ba ta Ezipete nuiti ta-loganiiti. Niiti ti ga Izelayele nuiti toɔi, gila kpala ge la zaa ti va.» ⁵ Gooɔfo GALAGI kui levea ba, e ɔe: «Lina, Gooɔfo GALAGI ɔa naa ɔe zooi zu.»

⁶ Gooɔfo GALAGI keeni ɔana no, poluma voloi. Ezipete nuiti ta-loganiiti kpein ti zaani, kele sua gila kpala ge la ɔeni zaani Izelayele nuiti ta-loganiiti su. ⁷ Falaɔon keelai leveeni ga ti gaazaɔagiti bo, pete, Izelayele na-toganiiti gila kpala ge la ɔeni zaani. Falaɔon ɔigi baani, e la ɔeni beni Izelayele nuiti ba, ti va li.

*Maanogfoi laztasiei:**Divologiti ti lo fai**nuiti ta suaiti ba*

⁸ Gooɔfo GALAGI ɔeni Moize ta Aalon ma: «A yeelaave ga digi losuve ma yuui, Moize fobe geezu velei Falaɔon ɔaazu. ⁹ Toɔa ɔe ga fufiligi, e vee Ezipete yooi pe ma, e ɔe ga divologi, e lo nuiti ta suaiti ba, e ɔula ti ma, Ezipete yooi zu na pe.» ¹⁰ Ti fuului ma yuui zegeni, ti li, ti lo Falaɔon ɔakala. Moize foɔeni geezu velei, e ɔeni ga divologiti, keai ga kula ma anii nuiti ta suaiti ma. ¹¹ Molikulagiti ti la ɔeni zooni ti va va Moize ɔakala, toɔzei divologiti ba, mazalo divologiti ti ɔeni molikulagiti ba, eɔevelei e ɔeni la Ezipete nuiti kpein ba. ¹² Gooɔfo GALAGI Falaɔon ɔigi baani, Falaɔon la ɔeni woiloni Moizeni ta Aalon wooi ma, eɔevelei Gooɔfo GALAGI bogai la Moize ma.

*Maanogfoi lofelasiei:**Sakotuiti puu vai*

¹³ Gooɔfo GALAGI ɔeni Moize ma: «Wuzeɔa ga sobuzobui, e li, e lo Falaɔon ɔakala. Da ɔeezu ma: «Gooɔfo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ɔaa: 'Be na-nubuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti deɔi. ¹⁴ Mazalo niizu, ta vaazu ga maanogfo vaiiti kpein da boɔfo e laalɔɔɔma, ta da-wotige nuiti daalɔɔɔma, ta da-nubuseiti daalɔɔɔma, naa ɔa a ke, e kwee ga keɔala nope ge la na eteai zu na kpein. ¹⁵ Ni ge yeemaalen, ge e loɔa ga saai, da-o, da-nubuseiti-yo, e ga wo neeɔe etea. ¹⁶ Kele ge e yege vulua, naa ɔa a ke, e na-zeebei ɔa, ta ti daaseigi wo eteai zu na pe. ¹⁷ Da ba, e da pele besa na-nubuseiti dii vai luɔo. ¹⁸ Naa ɔa e ba, lina, niima lelei ma, na sakotui vuuzu zeeɔaaba, nii keɔala nope ge la de ɔeni Ezipete yooi zu, e zo naa bete volo ma, eyesu niizu. ¹⁹ Deɔemu, da-loganiiti makesu betena ga pago, ta nii kpein e ga doɔo, e e ya eteave. Sakotui ɔa vaazu vuuzu nuiti kpein ma ta suaiti, niiti ti vaazu yesu eteave, ti la loɔɔni peleiti bu, naati ta za.»

²⁰ Falaɔon na-botige nuiti saama, niiti ti luani Gooɔfo GALAGI laawooi va, naati ti ta-wotige nuiti ta ta-loganiiti teeni peleiti bu ga gaazuvilei. ²¹ Kele niiti ti la ɔeni Gooɔfo GALAGI laawooi loɔni yiima, ti va ke ɔaazu ma ga faa, naati ti ta-wotige nuiti ta ta-loganiiti zeni eteave.

²² Gooɔfo GALAGI ɔeni Moize ma: «Yeemaale geeɔoɔgi ɔo pele, sakotui vu Ezipete yooi kpein su nuiti ma, ta suaiti, ta tufaiti kpein doɔiti su, Ezipete yooi zu.» ²³ Moize na-tukpo leteni geeɔoɔgi ɔo pele. Gooɔfo GALAGI tona kpune tugi leveeni, ta sakotui, geeɔadei yeini eteai zu. Gooɔfo GALAGI sakotui vuuni Ezipete yooi zu. ²⁴ Sakotui vuuni, mainmain ɔeni saɔazu, geeɔadei da loo sakotuiti saama, gola yeeɔaabaani, keɔala la de ɔeni Ezipete yooi zu, kaipa e ɔeni ga boɔo you. ²⁵ Sakotui vuuni, e zeelini Ezipete yooi kpein ma ga noɔda, nii kpein e ɔeni eteave, e zo nuiti ma, e zeeli suaiti ma. Sakotui vuuni tufaiti kpein ma doɔiti su, e guluuti sugologoloni doɔiti su. ²⁶ Keni no ve Izelayele nuiti ti ɔeni na, Gosen yooi zu, min ɔa sakotui la ɔeni zeelini na.

²⁷ Falaɔon Moizeni ta Aalon lolini, e ɔe ti ma: «Ge kotoi ɔea niizu. Gooɔfo GALAGI ɔa solegai, na-o, na-nubuseiti-yo, gi la veeni. ²⁸ A Gooɔfo GALAGI maaneɔena, nii a ke tona kpune tugi mina mo ɔula, ta sakotui mina mo vu. Na besu wo va, wo li, nu la mo yeevliga wo zu moɔ.»

²⁹ Moize ɔeni ma: «Siegi zu ge ɔulazu la taai va, na zeeiti teezu Gooɔfo GALAGI ma. Tona kpune tugi maa ɔa leve, ta sakotui, naa ɔa a ke e kwee ga Gooɔfo GALAGI ɔa po ge eteai. ³⁰ Kele ge kwee ga da-o, da-wotige nuiti-yo, wo la de luazu Gooɔfo GALAGI va.»

³¹ (Gezei ta woolezegi ti gologoloni, toɔzei woolezegi ɔulaa ɔeni de su ga niine, gezei va ɔeni de ga niine. ³² Beleegi ta epotelegi ti la ɔeni gologoloni, toɔzei ti nekege.)

³³ Moize ɔulani Falaɔon ɔo be, e li taa voluve, e yeeti teeni Gooɔfo GALAGI ma, tona kpune gooi ta sakotuiti maaleveni, tonai la mo ɔeni vuuni zooi ma. ³⁴ Falaɔon kaai ma ga tonai,

ta sakotui, ta тона kpune gooit maalevea, é ɣeni nɔ ba, é da kotoi ɣe, é ɔɔɔɔ ɣigi baani, tɔ-o, ná-botige nuiiti-yo. ³⁵ Falaɔɔn ɣigi baani, é la ɣeni beni Izelayele nuiiti ba, ti va li, eɣevelei nɔ ɔɔɔɔ GALAGI puuni la Moize la, é bo.

10

Maanɔɔɔi Isawasiei:

Kotogiti puu vai

¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Li Falaɔɔn ɔɔ be, mazɔɔɔ ná ɣa gè kigi baai, ta ná-botige nuiiti zii, nii a ke gè ná-poogiti kula keɔema ti zaama. ² Toɣa baɔaa ga é sugula è-lointi ma, ta ti-lointi, pelei gè Ezipete nuiiti sogai da, ta poogi ma ziiiti gè ti ɣulaai keɔema ti zaama. Wa kwɛɛ naa maavele ma ga ná ga ɔɔɔɔ GALAGI.»

³ Moize ta Aalɔn ti liini Falaɔɔn ɔɔ be, ti ɣe ma: «ɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiiti ta-GALAGI wooi ɣaa: «Da yesu ɣelezu eyesu siegi beɣele ta, ga è la ɔɔɔɔ unmaayeida bè? Be ná-nubusciti ba, ti li, naa ɣa a ke ti dèbi. ⁴ Mazɔɔɔ ni é la ɣe keeni, é va be ná-nubusciti ba, ti va li, wele, ná vaazu lina ga kotogiti da-yooi zu. ⁵ Ta zooi maaɔɔɔle, nu la zooga é va zooi ɣa, ti anii motaiti mi nii é ná, nii sakotui zegai wo ya, guluiti kpein ti beɣezu wo ve doɔɔiti su, ta naati kpein miizu. ⁶ Ta da-veleiti buulaave, ta da-wotige nuiiti kpein ta-veleiti, ta Ezipete nuiiti kpein ta-veleiti. E-ɣeeni, ta è-ɣeeni ti-ɣeeni ti la ɣeni naa ɣeɣala ɣaani, kaipa ti ɣulani, ti da yenvu zooi nii zu, eyesu niima voloi.» Moize ɔɔluaveni, é ɣula Falaɔɔn ɔɔ be.

⁷ Falaɔɔn ná-botige nuiiti ti ɣeni ma: «Zunui nii ɣa ɣeezu ga balii gale ade ve, eyesu sie kpegele zu? Bena nui niiti ba, ti li, ti ɔɔɔɔ GALAGI lebi, ta-GALAGI. E la de sugwee ba ga Ezipete undaa ɣana vili?» ⁸ Ti vaani ɔɔlu ga Moize ta Aalɔn Falaɔɔn ɔɔ be, naa ɣe ti ma: «À li, wo ɔɔɔɔ GALAGI lebi. Kele beni ka ti liizu?» ⁹ Moize googaaɔɔoteni, é ɣe ma: «Gá liizu ga gá-nu niimeiti ta gá-nu ɔɔɔiti, gá liizu ga gi-loun zunuiti ta gi-loun anzanuiti, é ve gá-logani goiti ta ma wolaiti ba, mazɔɔɔ keni gi fetii ɣula ɔɔɔɔ GALAGI lebi vaa ma.» ¹⁰ Falaɔɔn ɣeni ti ma: «ɔɔɔɔ GALAGI ye wo va, ni ná bena wo va, wo li, wa-o, wo lointi-yo! A dama ga ɔɔɔɔ, tɔɔzei maanɔɔɔi ɣa wo ɣaizie zu! ¹¹ Kele é la ɣeezu ɣana! Zunuiti à li, wo ɔɔɔɔ GALAGI lebi, mazɔɔɔ naa ɣa wo maagaaɣaɣaboni!» Ti ti beeni Falaɔɔn ɔɔ be.

¹² ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Yeei maale Ezipete yooi maazu, nii a ke kotogiti ti va, ti ɔɔ Ezipete yooi zu, ti zooi ɣa lufaiti kpein mi, nii kpein sakotui zegai.» ¹³ Moize ná-tukpoi maaleni Ezipete yooi maazu, ɔɔɔɔ GALAGI vaani ga folo ɣulazu vele viilei zooi zu, naama voloi pe ta ma bidii pe. Sobui, folo ɣulazu viilei vaani ga kotogiti. ¹⁴ Kotogiti ti leeni Ezipete yooi kpein ga, ti vuuni Ezipete yooi ɣa adaɔe pe, naa wola ɔɔini, é leve mɔungi va, koto ge la de mɔinni ɣana, keɣala la mɔ ɣea velele velei eyesu ɣo. ¹⁵ Ti zooi maave kpein seɣeni, zooi maaɔidini. Ti tufai kpein miini zooi ɣa, ta gulu waaiti kpein, nii kpein sakotui zeni ná. Daa undu ɣila kpalaa ge la ɣeni yeni guluiti ga, anɛ tufaiti baɔaa doɔɔiti su, Ezipete yooi kpein su.

¹⁶ Falaɔɔn Moizeni ta Aalɔn lolini ga gaazuvilei, é ɣe ti ma: «Gè koto ɣea ɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, wa-GALAGI, ta wo laalɔɔɔma. ¹⁷ Kele ná-kotoi zuvaaye na, niima gelei nɔ zu. ɔɔɔɔ GALAGI maanɛne be, wa-GALAGI, nii a ke é saa maanɔɔɔi nii maagooza bà niizu.» ¹⁸ Moize ɣulani Falaɔɔn ɔɔ be, é ɔɔɔɔ GALAGI maanɛne. ¹⁹ ɔɔɔɔ GALAGI vaani ga folo liizu vele viilei, gola yeeɣaaɣaai, é li ga kotogiti, é ti vili Seeli Kpoloɔei wu. Kotogi gila kpalaa ge la ɣeni yeni Ezipete yooi ná tanɔpe. ²⁰ Kele ɔɔɔɔ GALAGI Falaɔɔn ɣigi baani, Falaɔɔn la ɣeni beni Izelayele nuiiti ba, ti va li.

Maanɔɔɔi laavuusié:

Kpidii veɛ vai Ezipete yooi ma

²¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Yeei maale geeɣɔɔlɔgi ɔɔ pelei, kpidii veɛ Ezipete yooi zu, kpidii nu yeei a ɔɔɔɔ ba.» ²² Moize yeei maaleni geeɣɔɔlɔgi ɔɔ pelei, kpidii veɛni Ezipete yooi zu ná pe, nii gola ɣaaɣiligi, naa ɣeeni folo savago laawu. ²³ Nu la ɣeni ɔɔɔa ɣaazu, nu nɔpe ge la ɣeni zeɣeni zeizuve folo savago laawu. Kele wozakalagi ɣeni adaɔeti pe, ve Izelayele nuiiti ti ɣeni náti.

²⁴ Falaɔɔn Moize lolini, é ɣe ma: «À li, wo ɔɔɔɔ GALAGI lebi. Wo-lointi ta zoo ti vile wo ɔɔlu, keni wa-logani goiti ta ma wolaiti nɔ ɣa wa ti ye ve.» ²⁵ Moize googaaɔɔoteni, é ɣe ma: «Keni é gá-loganiiti ze gi ya, nii a ke gi zalaɣaiti ta gala zalaɣaiti kula ɔɔɔɔ GALAGI ve. ²⁶ Gá liizu ga gá-logani bulugiti, ma ɔɔloka gila kpalaa ge la yeɣa, mazɔɔɔ toɣa gi ta zeɣezu, gi ɔɔɔɔ GALAGI lebi la, gá-GALAGI. Eyesu gi zeeli ná, gi la kwɛɛ, nii lieɣoi gá kula ga zalaɣai ɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma.» ²⁷ Kele ɔɔɔɔ GALAGI Falaɔɔn ɣigi baani, Falaɔɔn la ɣeni keeni, é va be ti va, ti va li.

²⁸ Falaɔɔn ɣeni Moize ma: «Gula pɔ be! Dama ga ɔɔɔɔ, é va gaazuve ɣa mɔno, mazɔɔɔ voloi da gaazuve vete da, da za.» ²⁹ Moize ɣeni ma: «È boga! Gè la mɔ è-ɣaazuve ɣaa pe.»

11*Maanɔfo ɔaabelagi
ma wooi wo fai*

¹ Ɔoofo GALAGI ɔeni Moize ma: «Nà vaazu ga maanɔfo ɔaabelagi Falaɔon ɔo ta Ezipete yooi. Naa a ɔɛna, toɔa ɔesu wo va, wo ɔula ve va. Siegi zu é ɔesu la wo va ga wo li, toɔa wo be ve tete. ² Ɔoe nuɔuseiti po ga, zunui ɔilagilagi ta anzanui ɔilagilagi wali anɔnakaiti ta zanu anɔnakaiti fali seiɔfoi ma.» ³ Ɔoofo GALAGI keeni ɔana, eyesu nuɔuseiti ti ɔaazu unfe soloo Ezipete nuiti gaazu, Moize ɔofo ɔeni ga nui nii unfemai ɔeni veezu be gola Ezipete yooi zu, Falaɔon ná-botiɔe nuiti zea, ta nuɔuseiti pe.

⁴ Moize ɔeni: «Ɔoofo GALAGI wooi ɔaa: «Kua zaamai ma yeedeɔalai, ná vaazu, gè leve Ezipete yooi zu. ⁵ Doun zunu mɔungi kpein ka za Ezipete yooi zu, Falaɔon é zeini masa kpɔkpɔgi ɔa, é zo naa ná-doun zunu mɔungi ma, eyesu é zeeli botiɔe anzanui ná-doun zunu mɔungi ma, nii é moloi zɔɔazu, eyesu é zeeli toganiiti ti-yivo zine mɔungiti kpein ma. ⁶ Kpee wola ɔa loo Ezipete yooi kpein su, nii keɔala la de ɔɛni kaipa, ta keɔala la mo ɔea pe. ⁷ Kele Izelayele nuiti po be, nu la ɔite balaa gile ɔozo woomeniɔa nu ma, ɔaa mu sua ma, naa ɔa a ke wo kwee ga Ɔoofo GALAGI zɔfozu ɔeeve Ezipete va ta Izelayele.» ⁸ Naazu, ɔa-wotiɔe nuiti kpein ta va, ti noko bu, ti ɔe ma: «Gula ve va, wa nuɔuseiti pe, niiti ti é volu!» Naa voluma ná ɔula, gè li.» Moize ɔulani Falaɔon ɔo be ga ziiɔaawana wolai.

⁹ Ɔoofo GALAGI ɔeni Moize ma: «Falaɔon la woiloga wo-woo ma, naa ɔa a ke gè ná-maaɔele vaiti ke ga mɔinda Ezipete yooi zu.» ¹⁰ Moize ta Aalon ti naama maaɔele vaiti kpein keeni Falaɔon ɔaazu, kele Ɔoofo GALAGI Falaɔon ɔigi ɔaani, é la ɔeni Izelayele nuiti ba, ti va li, ti va ɔula ná-zooi va.

12*Pake fetii loozei vele*

¹ Ɔoofo GALAGI ɔeni Moize ta Aalon ma, Ezipete yooi zu: ² «Niima alugi ɔa ɔe wo ve ga alugiti ma mɔungi, toɔa ɔeezu wo ve ga konagi ma alu mɔungi. ³ A ɔe Izelayele vebei ma: «Niima alugi ma volo puugoi ma, peleyeɔe ɔila baala zivo ɔila, ɔaa koi ɔila baala zivo ɔila, naa ɔa wa kula. ⁴ Ni peleyeɔe liɔve baala zivoi ma, wa seɔe ti ve ta kobave gele, eɔevelei nuiti tiegoi la, wa baala zivoi naa ɔaagwe ga nii nu ɔilagilagi a zoo é mi. ⁵ Toɔa ɔe ga baala zivoi, nii neevuzu la ba, é ga ma zinei, é kona gila kulaai. Wa zoo wo baala zivoi ɔaa holi yivoi zeɔe. ⁶ Wa make, wo da pete eyesu alugi ma volo puugo maazu naanisiɛi (14), Izelayele vebei kpein ka ti ɔodaaleve kpɔkoi. ⁷ Wa ma pamai zo, wo ta zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti, ve a mi ná. ⁸ Naama bidii no, wa ma zuai mi, mɔgai abui ɔa. Wa mi ta bului nii leve la su, ta tufa wanaiti. ⁹ A mina ma undu mi, ɔaa wo va gili ziei wu, kele toɔa mo abui ɔa, nɔungi veɛ ma beɔaiti ba ta koozu aniiti. ¹⁰ A mina tanope ze ná sobu va zeeli. Ni ta a yena ná sobui zeeli, wa naa ɔala. ¹¹ Wele velei wa mi la: saamaɔiligi ɔa ɔe wo zaama, wa-zavalagiti ti ɔe wo-ɔofoiti ga, wa-lukpoi ɔe zoni wo ya. Wa mi ga gaazuvile. Ɔoofo GALAGI ná-Pakegi ve. ¹² Naama bidii, ná zieu Ezipete yooi zu, gè Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti kpein paa, é zo nuiti ma, é li toganiiti po. Ná Ezipete yooi ná-galagiti kpein tukpɔgaaleve. Ná ga Ɔoofo GALAGI. ¹³ Namai ɔa ɔe ga poogi wo ve pelaiti ma, ve wa ɔe ná. Ná pamai ɔaana, ná buɔe wo maazu, maanɔfo la zeelia wo ma, nii a wo ɔoloɔolo, siegi zu gè vaazu Ezipete yooi loɔazu la.

*Bului nii leve la su,
naama vetii*

¹⁴ «Naama voloi ɔa ɔe wo ve ga ɔizesui, wa ma ɔoozunɛi wo Ɔoofo GALAGI lebi vaa ma, é ɔe ga ɔoofo togi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁵ Folo lofela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Folo mɔungi ma, wa levei ɔula wa-veleiti bu tete, mazolo, nu nɔpe a bului miina, nii levei su, é zo folo mɔungi ma, é li folo lofelasieɛi ɔo, naa be ka leve Izelayele va. ¹⁶ Folo mɔungi, wa gaaleba padegai wo, dofelasieɛi wa gaaleba padegai wo. Nu nape ge la hoti nape kea naama voloiti su. Wa zoo no wo nu ɔilagilagi ná-daamianigi ɔete. ¹⁷ Bului nii leve la su, wa naama veti voloi make, mazolo naama voloi ɔofoi no ɔa gè wa-nu bulugiti kulazu la Ezipete yooi va, wa naama voloi make, é ɔe ga ɔoofo togi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁸ Alugi ma mɔungi, ma volo puugo maazu naanisiɛi (14) ma ɔokoi, wa buluiti mi nii leve la su, eyesu folo vuufelego maazu ɔilasieɛi (21) ma ɔokoi. ¹⁹ Folo lofela laawu, leve nape ge mina ɔa wa-veleiti bu, mazolo nu nape a bulu miina levei su, naa be ka leve Izelayele vebei va, é ɔeni ga seikoɔoma nu ɔaa zou loun. ²⁰ A mina bulu mi nii levei su. Adaɔeti kpein wo zeini náti, wa buluiti mi nii leve la su.»

*Maanɔfoi vuusieɛi:
Doun mɔungiti saa vai*

²¹ Moize Izelayele gɛwɔlɔiti kpein tolini, é gɛ ti ma: «À li, wo togani goi zegɛ wa-veleyegɛiti bɛ, wo paa Pakegi vaa zu. ²² Wa gɛzɔpɛ tufa bɛfɔgi zegɛ, wo dɔɔ pamai wu, nii é gɛɛzu kokoi zu, wa kokoi zu pamai zɛ daamasagiti ma, maazuɔɛ ta kobavɛ felegɔiti. Wo tanɔpɛ ge mina gɛla ná-peleɪ wu eyesu sobui zeeli. ²³ Siɛgi zu Gɔɔgɔ GALAGI vaa zu zɛɛzu la Ezipete yooi zu, ga é paai wo, a pamai gɛana daamasagiti ma, maazuɔɛ ta kobavɛ felegɔiti, Gɔɔgɔ GALAGI gɛ bɛdɛ kpogi maazuɔɛ, é la bega faa zugɔlogɔlo geezugɛelai va, é va le wa-veleiti bu, é va wo vaa.

²⁴ «Wa niima vai makɛ kpaan bɔɔgɔ vɛ ta wo-lointi bɛ eɛɛ tɔgi eyesu gɔ. ²⁵ Siɛgi zu wo lɛɛzu la zooi naa zu, nii Gɔɔgɔ GALAGI feezu wo vɛ, eɛɛvelei ná-minazegɛgi la, wa makɛ niima vai ma. ²⁶ Siɛgi zu wo-lointi ta gɛna la wo ma: «Niima vai vɔlɔvɛ gɛ wo vɛ ga bɛgele?», ²⁷ wa googɛavɔtegi ve, wo gɛ ma: «Pakegi ma zalaɔɔai vɛ, Gɔɔgɔ GALAGI lɛbi vai ma, nii é bɛdɛni Izelayele nɔiti ta-veleiti maazu Ezipete yooi zu, siɛgi zu é Ezipete nɔiti paani la, é ada-veleiti makɛ.» » Nuɔuseiti ti maayeini, ti nɔko. ²⁸ Izelayele nɔiti ti liini, ti naa gɛ, eɛɛvelei Gɔɔgɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ta Aalon ya.

²⁹ Kua zaamai, Gɔɔgɔ GALAGI doun zunu mɔungiti kpein paani Ezipete yooi zu, é zo Ezipete masagi Falaɔɔn ná-doun zunu mɔungi ma, é li kasɔɔa nui vɔ, naa ná-doun zunu mɔungi, ta toganiiti ti-yɔo zɛ mɔungiti kpein. ³⁰ Falaɔɔn wuzegɛni kpidi, tɔ vɛ, ná-botigɛ nɔiti kpein bɛ, ta Ezipete nɔiti kpein. Kpɛɛ wɔlɔiti ti looni Ezipete yooi zu ná kpein, mazɔlɔɔ pɛlɛ gɛla kpalaa ge la gɛni ná, vɛ nu la zaani ná.

³¹ Naama bidii nɔ zu, Falaɔɔn Moizeni ta Aalon lolini, é gɛ ti ma: «À wuzegɛ, wo gɛla ná-nuɔuseiti saama, wa Izelayele nɔiti. A li, wo Gɔɔgɔ GALAGI lɛbi, eɛɛvelei wo boni la. ³² A wa-logani goiti seɛɛ, ta wa-logani wɔlɔiti, eɛɛvelei wo boni la. A li, à tuya loo ná balaa bɛ.» ³³ Ezipete nɔiti ti gɛni bɔɔzu nuɔuseiti da, ti balani ga ti gɛla zooi va, mazɔlɔɔ ti gɛni gɛɛzu ma: «Gi kpein gi undaa gɛna vili.»

³⁴ Nuɔuseiti ti liini ga ta-bulu vuko gɛayɔgai, nii é la gɛni dɛ bokoloni. Ti bulu vuko gɛayɔ anɔpakaiti maavelevɛleni ta-zegɛiti su, ti ti la gɛmavɛti. ³⁵ Izelayele nɔiti ti naa gɛni, nii Moize boni ti ma: ti wali anɔpakaiti falini Ezipete nɔiti ma, ta zanu anɔpakaiti, ta seɛɛiti. ³⁶ Gɔɔgɔ GALAGI kɛɛni gɛna eyesu nuɔuseiti ti gɛazu unfe sɔlɔɔ Ezipete nɔiti gaazu: nii ti falini ti ma, ti naa veeni ti ya. Ti naati kulani Ezipete nɔiti zea, ti ti maavo.

Izelayele nɔiti kula vai

Ezipete yooi va

³⁷ Izelayele nɔiti ti zegɛni Lamesese, ti li Sukɔte. Zunuiti ti gɛni zɛizu gɔɔgɔa, naati ti gɛni ga nu waaundɔzita (600 000) gɛgɛla, dɔungoiti ta anzanuiti ti la naama gɛalugi zu. ³⁸ Nui ma zii laalitaaligi kpein ge vileni ti vɔlu, toganii wola mɔinni ti ya, ma goiti ta ma wɔlɔiti. ³⁹ Ti bulu vɛlɛvɛlegiti mɔni, nii lɛvɛ la su, ga bulu vuko gɛayɔgai, ti zegɛni la Ezipete yooi zu, é la gɛni bokoloni, mazɔlɔɔ ti ti bɛɛni Ezipete yooi zu, ti la bɛna nɛkɛ, ta ti la gɛni zooga daamiani kpɛɛɛzu bɔɔgɔ vɛ, nii ta mi vɛlela vɛlelɛ.

⁴⁰ Yeeɛgɛɔalɛ liegɔi Izelayele nɔiti ti kɛɛni Ezipete yooi zu, naa gɛni ga kona unnaanigɔ kona vɔusavagɔ (430). ⁴¹ Kona unnaanigɔ kona vɔusavagɔi (430), naama gɛna pilɛda voloi nɔ gɛ, Gɔɔgɔ GALAGI ná-nuɔuseɛ bulugiti kpein ti gɛlani la Ezipete yooi va. ⁴² Yeei Gɔɔgɔ GALAGI ti gɛlani la Ezipete yooi va, é piigaazuɔɔai gɛni naama bidii. Izelayele nɔiti ta ti-mavɔfodaiti kpein balaa, kɛni ti piigaazuɔɔai gɛ naama bidii, Gɔɔgɔ GALAGI lɛbi vai ma.

Tɔgi é lo Pakegi gɛla vai va

⁴³ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Moize ta Aalon ma: «Wɛlɛ tɔgi va, Pakegi ma vaa zu: Wɛɛn gɛla kpalaa mina ma anii ta mi. ⁴⁴ Duɔi kpein nii gɛyaai ga walii, ta tatigai pɛlɛvɔlu, toɔa zoo é ta mi. ⁴⁵ Seikɔɔoma nui ta botigɛ nui é zalazu, naati ti mina ta mi. ⁴⁶ Wa mi pɛleɪ nɔ wu. A mina gɛla ga ma zuai tanɔpɛ pɛleɪ va. A mina ma gɛai tanɔpɛ gale. ⁴⁷ Izelayele vɛbɛi kpein ka Pake fetii gɛla. ⁴⁸ Ni wɛɛn é zeini wo gɔɔgɔma, naa gɛ pɔ é Pake fetii gɛla Gɔɔgɔ GALAGI vɛ, kɛni zunu kpein é ná-pɛleɪ wu, ti lati pɛlɛvɔlu, naazu toɔa va, é fetii gɛla. Toɔa gɛ naazu eɛɛ zou loun, kɛlɛ tatipɛlɛvɔlulala nu nɔpɛ ge mina ta mi. ⁴⁹ Tɔ gilagi naa nɔ gɛ é zeizu zou loin ma, ta seikɔɔoma nui.»

⁵⁰ Izelayele nɔiti ti kɛɛni gɛna nɔ, eɛɛvelei Gɔɔgɔ GALAGI devei veeni la Moize ta Aalon ya. ⁵¹ Naama voloi bɔɔgɔi nɔ gɛ, Gɔɔgɔ GALAGI Izelayele nɔiti kulani la Ezipete yooi va, eɛɛvelei ti-ma bulugiti ti zeini la kpasu ga pagɔ.

13

Devei é lo Pakegi

ta doun mɔungiti ta-vai va

¹ Gɔɔgɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é gɛ ma: ² «Doun zunu mɔungi kpein fe bɛ, niiti ta zɔlɔɔ Izelayele nɔiti saama, nuɔuseiti ta toganiiti. Ma mɔungi kpein Izelayele nɔiti pɔ bɛ, ta ga nɔnɔ.»

³ Moize ǵeni nuǵuseiti ma: «Ǻ ǵize naama voloi zu, yeei wo ǵulani la Ezipete yooi va, duǵala velei wu, mazǵoǵo Ǵooǵo GALAGI nǵ-zeeǵaaǵaai ǵa é wo ǵulani la. Nu mina bului mi nii levei su. ⁴ Wa ǵulazu za Ezipete yooi va, molo ǵulazu alugi ma, wo li. ⁵ Sieǵi zu Ǵooǵo GALAGI leezu la ga woye Kanaan nuiiti ta-yooi zu, ta Ǵete nuiiti, ta Amǵol nuiiti, ta Geeve nuiiti, ta Yeebuse nuiiti, nii é ma ǵonai woni wo-memewolani be ga é fe wo ve, ve nǵnoi ta koin ǵuloi ǵoǵaai ná, wa niima lebiyai ve Ǵooǵo GALAGI ve, niima alugi ǵoǵoi nǵ ma. ⁶ Folo lofela laawu, wa ǵe buluiti miizu nii leve la su. Folo lofelasiei ma, fetii ǵa ǵe Ǵooǵo GALAGI lebi vaa ma. ⁷ Wa buluiti mi folo lofela laawu, nii leve la su. Bului nii levei su, naa mina ǵa wo-zeizuwé, nu mina leve ǵa wo ǵo be wa-yooi ǵa ná pe.

⁸ «Naama voloi zu, wa suǵula wo-loun zunui ma ga: «Toǵa ga naama vai, nii Ǵooǵo GALAGI keeni bǵe, sieǵi zu gǵe ǵulani la Ezipete yooi va.» ⁹ Toǵa ǵe wo ve wo-yeei va ga poogi, ta tookisui wo-loualave, naa ǵa a ke Ǵooǵo GALAGI ná-tǵi ǵe wo-laaue, mazǵoǵo Ǵooǵo GALAGI wo ǵulaue Ezipete yooi va ga ná-zeeǵaaǵaai. ¹⁰ Wa niima levei zo, wo ke ma yeeǵeǵalai ma kona-ona.

¹¹ «Sieǵi zu Ǵooǵo GALAGI leezu la ga woye Kanaan nuiiti ta-yooi zu, eǵevelei é ma ǵonai woni la wo ve, ta wo-memewolani be, ga toǵa vaazu feezu wo ve, ¹² wa doun zunu mǵungi kpein fe Ǵooǵo GALAGI ve, aneé toǵaniiti ti-yivoi ma mǵungiti ti solǵosu, ma zineiti ta ga Ǵooǵo GALAGI nǵno. ¹³ Wa soovale zivo mǵungi kpein unmǵo ga baala zivoi. Ni wo la unmǵoni, wa kotǵafave wolo. Wa doun zunu mǵungi kpein unmǵo, wo-loun zunuiiti saama. ¹⁴ Sieǵi zu wo-loun zunuiiti ti wo ǵaazǵasua la lina ǵa lina, ga: «Naa voluve ǵa ga beǵeǵe?», wa goǵaavote ga: «Ǵooǵo GALAGI ná-zeeǵaaǵaai maaavele ǵa é ade ǵulani la Ezipete yooi va, duǵala velei wu. ¹⁵ Tei Falaǵon ǵeni ǵelezu ga kikpaai, ga é mina be ade va, de va li, Ǵooǵo GALAGI doun zunu mǵungi kpein paani Ezipete yooi zu, é zo nuiiti ti-loun zunu mǵungiti ma, é li suaiti ti-ma yivo zine mǵungiti pa. Naa ǵa é keezu, ade ma zine mǵungiti kpein kulazu la ga zalǵafai Ǵooǵo GALAGI ve, ta de doun zunu mǵungiti kpein unmǵosu la.» ¹⁶ Toǵa ǵe eǵe poogi wo-yeei va, ta wo-loualave, mazǵoǵo Ǵooǵo GALAGI ade ǵulani Ezipete yooi va ga ná-zeeǵaaǵaai.»

Seeli Kpolodei maazubude vai

Izelayele nuiiti be

¹⁷ Sieǵi zu Falaǵon ǵeni la nuǵuseiti ba ga ti li, GALA ge la ǵeni liini ga tiye Filiseti nuiiti ta-yooi zu vele, aneé ni naa wola maaǵuǵani, mazǵoǵo GALA ge ǵeni ǵeezu ma: «Nuǵuseiti ti iǵo ka leve, ti ǵale ma Ezipete yooi zu, ta ǵena kǵoi ǵaa.» ¹⁸ Kele GALA ge ti ǵaǵaleni ma, é li ga tiye ga tevebai zu velei, Seeli Kpolodei ǵo pelei. Izelayele nuiiti ti ǵulani Ezipete yooi va, ti ǵasǵilǵilǵi ga pagǵo.

¹⁹ Moize Zozefe ma ǵaeiti seǵeni ya, mazǵoǵo Zozefe ǵeni Izelayele ná-doun zunuiiti ma: «Ǻ ǵonana, wo ǵe, GALA ka vaazu ǵosu wo va, wa le ga má ǵaeiti ya, wo ti maaǵooza ve va.»

²⁰ Ti zeǵeni Sukote, ti li, ti ǵu Etame tevebai laave. ²¹ Ǵooǵo GALAGI ǵeni liizu ti luǵo foloi tonabiingi zu, é lo ti luǵo pelei zu, ta kpidii é lo ti luǵo ga abuzogi, é ti maaǵala, naa ǵa a ke ti zie folo veé kpidi va. ²² Tonaabiingi la ǵeni zeǵezu nuǵuseiti tuǵo foloi laawu, abuzogi balaa la ǵeni zeǵezu ti luǵo kpidii laawu.

14

Falaǵon ná-kǵoǵbeiti pile fai

Izelayele nuiiti polu

¹ Ǵooǵo GALAGI ǵoeni Moize ǵo, é ǵe ma: ² «Bǵe Izelayele nuiiti pa ga ti ǵale ma, ti ǵu Pi-Gaǵilǵote ǵakalave, Migeǵole ta kpolodei ti yǵoǵzue, Baale-Sefon letemave. Naama adave letemave ǵa wa ǵu ná, kpolodei ǵobave. ³ Falaǵon ǵa vaazu ǵeezu ma: «Izelayele nuiiti ti loa ya zoi zu, tevebai ti maaǵoǵlega.» ⁴ Ná Falaǵon ǵigi baazu, toǵa vaazu vilesu ti ǵolu, kele ná vaazu lebiyai zǵoǵosu ga Falaǵon ta ná-kǵoǵbeiti maaavele. Ezipete nuiiti ta kwee ga ná ga Ǵooǵo GALAGI.» Izelayele nuiiti ti keeni ǵana nǵ.

⁵ E woni Ezipete masagi ma ga Izelayele nuǵuseiti ti vela. Názu ǵa Falaǵon ná-kisiei ta ná-botigǵe nuiiti ta-ǵisiei latini la, é lo nuǵuseiti ta-vai va. Ti ǵeni ma: «Leeni ǵa ade keai, ga de be fai Izelayele nuǵuseiti ba, ti li, da-wotiiti ti la mǵo ǵea?» ⁶ Falaǵon ná-wotoloi ǵevele ǵeteni, é ná-kǵoǵbeiti vile ǵolu. ⁷ E wotolo biin gola undǵozita (600) zeǵeni ta Ezipete wotoloiiti kpein, kǵoǵo nuiiti ti ǵeni ti zu ga nu zaǵasaǵagi. ⁸ Ǵooǵo GALAGI Ezipete masagi Falaǵon ǵigi baani, Falaǵon vile Izelayele nuiiti polu. Izelayele nuiiti ti ǵulani ga zebei. ⁹ Ezipete nuiiti ti vileni ti ǵolu, sooiiti kpein, ta Falaǵon ná-wotoloiiti, ta ná-soo ǵize zalavusuiti, ta ná-kǵoǵoǵi, ti zeelini ti ma, názu ti ǵuuni kpolodei ǵobave, Pi-Gaǵilǵote vele, Baale-Sefon letemave.

¹⁰ Falaǵon ǵeni maaǵuǵazu ti va. Izelayele nuiiti ti ǵaazuwuzǵeni, wele Ezipete nuiiti ba, ti vaazu ti ǵolu velei. Izelayele nuiiti ti wola luani, ti kpeei looni, ti woǵǵula Ǵooǵo GALAGI ma. ¹¹ Ti ǵeni Moize ma: «Kabayeǵea ti la Ezipete yooi zu ǵaa, é vaazu ga giye ga gi za tevebai zu? Lee ǵa é keai ga giye, é ǵulazu ga giye Ezipete yooi va?» ¹² Naa laade gi ǵena bo é ma

Ezipete yooi zu ɓaa ga: «Gi ye ná, gi botii ɗe Ezipete nuii be?» Mazɔɔɔo fizoɓe gi ma ga gi botii ɗe Ezipete nuii be, é leve gi zaa vai va tevebai zu.»¹³ Moize nuɓuseiti googaaɔoteni, é ɗe ti ma: «À mina lua. A ye zeini ve, wo wele, velei ɓooɗo GALAGI ɓaazu wo ɗizosu la za. Mazɔɔɔo Ezipete nuii wo ti ɗaazu za, wo la mo ti ɗaa eyesu pe.»¹⁴ ɓooɗo GALAGI ɗa kooi ɗo wo ve. Woon, à ná lei tɔon.»

¹⁵ ɓooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Lee vaa zu è woogulazu mà ga kpeei? ɓe Izelaye nuii po, ga ti da no li.»¹⁶ ɗoon, da-lukpoi wuzeɗe, yeemaale kpolodei ma, è bali su. Izelaye nuii ta laazu kpolodei zaamaɓe ga ɗoɗɗa vooi.¹⁷ Nɔon ná, ná ɓaazu Ezipete nuii kigi ɓaazu, ga ti vile ti volu. Ná ɓaazu lebiyai zɔɔɔsu Falaɗon ta ná-kooɓogi ná-faa zu, ta ná-wotoloiti, ta ná-soo ɓize zalaɓusuiti.¹⁸ Ezipete nuii ta kwee ga ná ga ɓooɗo GALAGI, siegi zu Falaɗon ta ná-wotoloiti ta ná-soo ɓize zalaɓusuiti, ta ná-lebiyai ɗulana la kelema.»

¹⁹ GALA ná-geezuɗeelai nii é ɗeni liizu Izelaye vebei luɗo, naa leveni ga ti volu velei. Tonaɓiingi zegeni ɓalaa ti ɗakala velei, é li, é lo ti volu velei.²⁰ E loni Ezipete nuii ta-vebei ta Izelaye nuii ta-vebei ti zɔɗuzue. Tonaɓiingi ɗeni ga kpidi ɓooi gilaz velei ve, ta é da wozaɗala kpidi zu zɔɔla velei ve. Ti la ɗeni maaɓuɗani ɓooɗo va negelein kpidi.

²¹ Názu ɗa Moize yeemaaleni la kpolodei ma, ɓooɗo GALAGI kpolodei ɗaɗaleni ma kpidi negelein ga folo ɗulazu vele viilei, nii gola yeeɗaabaai. E kpolodei vooi, ziei vali su.²² Izelaye nuii ti looni kpolodei zaamaɓe ga ti-ɗoɗɗa vooi. Ziei ɗaaleni ba, é ɗe ga sigigi ti-yeezazue ta ti-ɗoɗuzue.²³ Ezipete nuii ti vileni ti volu kpolodei zaamaɓe ga Falaɗon ná-sooiti kpein, ta ná-wotoloiti, naa ve ná-soo ɓize zalaɓusuiti ba.²⁴ Ma ɗeelaalosue sobui, ɓooɗo GALAGI ye ni abuzogi ta tonaɓiingi letemaɓe, é weleni Ezipete nuii ma ɓulugi va, é Ezipete nu ɓulugiti ke wulee.²⁵ E ta-wotoloiti kooiti kulani ba, ti zie vai ɓaa. Ezipete nuii ti ɗeni ma naazu: «Ade vela Izelaye nuii ba, mazɔɔɔo ɓooɗo GALAGI ɗa kooi ɗoozu ti ve de laalɔɗma.»

²⁶ ɓooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Yeei maale kpolodei ma, ziei ɗa ɗaɗalesu ma Ezipete nuii ma, ta ta-wotoloiti, ta ta-zoo ɓize nuii.»²⁷ Moize yeemaaleni kpolodei ma. Sobui zeelizue, kpolodei ɓaani daazue volu. Ezipete nuii ti ɓizeni maaɓuɗazue ti va, kele ɓooɗo GALAGI Ezipete nuii tooni kpolodei zaamaɓe.²⁸ Ziei ɗaɗaleni ma, é wotoloiti maaɓoɓe, ta soo ɓize zalaɓusuiti, ta Falaɗon ná-kooɓogi kpein. Niiti ti looni kpolodei zaamaɓe Izelaye nuii polu velei, gila kpalaa ge la ɗeni ɗulani.²⁹ Kele Izelaye nuii ti zieni ga ɗoɗɗa vooiti kpolodei zaamaɓe. Ziei ɗaaleni ba eɗe sigigi, ti-yeezazue ta ti-ɗoɗuzue.

³⁰ Naama voloi ɓooɗo GALAGI Izelaye ɗizoni, é kula Ezipete nuii zea. Izelaye Ezipete nuii ma ɓoomaiti kaani laani kpolodei laave.³¹ Izelaye ɓooɗo GALAGI ná-zeeɗaabaai ɗaani, é keeni Ezipete nuii daalɔɗma. Nuɓuseiti ti luani ɓooɗo GALAGI va. Ti ɗidaaleveni ɓooɗo GALAGI ma, ta ná-botiɗe nui Moize.

15

Unmoo guyei

¹ Názuve, Moize ta Izelaye nuii ti niima wuyei looni ɓooɗo GALAGI ve, ti ɗe ma: «Nà guyei loozu ɓooɗo GALAGI ve, mazɔɔɔo é ná-fnifaamai ɗulave kelema, é sooi ta kpize nui viliga kpolodei wu.

² ɓooɗo GALAGI ɗa ga sùvikei ta ná-maamuse wuyeyi ma ungi, toɗa é ga ná-kizogi.

Toɗa ga ná-GALAGI, ná ɓooɓo.

Toɗa ga kee ná-GALAGI, ná maamusezu.

³ ɓooɗo GALAGI ɗa ga kooɗulubai.

Daaseigi ɗa ga ɓooɗo GALAGI.

⁴ E Falaɗon ná-wotoloiti ta ná-kooɓogi viliga kpolodei wu, ná-kooɗuluba ɗezeiti maaɓoɓega Seeli Kpolodei wu.

⁵ Zie lakpatakpagiti ti ti maaɓoɓeni, ti yeini ziei ɓomaɓeti eɗe kɔui.

⁶ Ee, ɓooɗo GALAGI, è-yeezai maayikiɓe ga suvikei.

Ee, ɓooɗo GALAGI, è-yeezai ɗa é è zili nui ɗaayoni.

⁷ Ee, è ɗaazu unfegi wɔɔɓe!

Da naati tokasu, niiti ti wuzeɗezu è laalɔɗma,

ɗa yeebesu ɗa-yiiɗaawana wolai va,

é ti ɗala eɗe kpakui.

⁸ Ziei ma ziqigiti ti loni ga è-zokpa zu viileiti maavele.

Ziei ɗaaleni ba eɗe sigigi,

paliiti ti ɓaani kpe kpolodei zaamaɓe.

⁹ Sili nui ɗeni ɗeezu ma: «Nà vile ti volu, gè ti zo.

Nà ta-naavoloi ɸaaɸwe, gè ta mi.

Nà boɸa zɔkpɔi mɛɛn, gè yeei ʋɛɛ ti ma.»

¹⁰ E laavuuuuni, kpolodei ti maabòoleni.

Ti ɸeni loozu eɸe kena kpui ziei wu, ti wola yeeɸaaɸaa.

¹¹ Ee, Gooɸo GALAGI, ɸe ɸa é ga é ɸevele galagiti saama?

Ɓe ɸa é ga é ɸevele, maayikiiai paɸedai zu,

ɸaazu unfegi ɸe, maamusei zoloogai ma,

é laavoo vai ti kɛɛzu?

¹² E yeezai maalenii na,

zoosi gi ɸee nuiti kpòle.

¹³ Nuɸuseiti é ti unmooni, é loni naati tuɸo ga ɸa-wooɸɸeɸiladai,

ɸa losu ti luɸo ga è-zuvikei, è li ga tiye è-zeizu paɸegai.

¹⁴ Nuɸuseiti ti menini, ti zuɸali,

dualuagi Filiseti nuiti soga.

¹⁵ Edome ɸundiɸiiti sasu ɸa ɸalizu,

sasuɸalii Moaɸe ɸooɸulubaiti soni,

Kanaan zeii wo nuiti ɸoɸzulevea.

¹⁶ Maalua vai ta dualuagiti ta zeeli ti ma.

E-yee lokoi ná-bòoloi maavele ma, ta ɸɛɛzu ga ɸoɸoiti eɸe kɔtui,

ee, Gooɸo GALAGI, eyɛsu ɸa-nuɸuseiti ti leve,

ɸa-nuɸuseiti é ti ɸeyaai.

¹⁷ Ɖa liizu ga tiye, é ti zeii ɸa-ɸizeii ma,

ee, Gooɸo GALAGI, adaɸe é ná ɸetea ga è-zeizuɸe,

ee, Maliɸii, seizu paɸegai, nii è-yeeiti ti kpeteni.

¹⁸ Gooɸo GALAGI ɸa masadai ɸɛɛzu eyɛsu ɸo.»

¹⁹ Mazaloo Ɖalaɸon ná-sooiti, ta ná-wotoloiti ta ná-soo ɸize zalavusuiti ti looni kpolodei zaamaɸe. Gooɸo GALAGI kpolodei ɸaaɸale ma ti ma, kele Izelayele nuiti ti zieni ga ɸooɸa ʋooi kpolodei zaamaɸe.

²⁰ Miliyame é ga GALA goo wo anzanui, Aalon baazeelai, tamadegi zeɸeni. Anzanuiti kpein ti vileni polu ga tamadegiti, ti ɸa kuai wo. ²¹ Miliyame ɸeni guyei laazosu, é ɸa ɸe ma: «À guyei loo Gooɸo GALAGI ʋe, mazaloo é ná-bòololai ɸula kelema,

é sooii ta kpize nui viliga kpolodei wu.»

IZELAYELE NUI TI TA-ZIEI TEUEBAI ZU

(15:22--18:27)

Mala ɸei ʋo ɸe

²² Moize liini ga Izelayele nuiti, ti zeɸe Seeli Kpolodei ʋo ɸe. Ti Suul teuebai zu velei zeɸeni, ti zieni teuebai zu ga folo savago, ti la ɸeni zie ɸaani neɸelein.

²³ Ti zeelini Mala, kele ti la ɸeni zooni, ti ʋa Mala ɸei ta ɸole, ɸoozei é wanani. Naa ɸa é keeni, naama laaseigi ʋeeni ba ga Mala (nii poluɸe ga «wanave»). ²⁴ Nuɸuseiti ti zelii loni Moize ma, ti ɸe ma: «Leeni ɸa ga kpòle?» ²⁵ Moize wooɸulani Gooɸo GALAGI ma. Gooɸo GALAGI gului ta leeni la. E ma ɸuɸai ta vilini ziei wu, ziei neeni.

Miná ɸa Gooɸo GALAGI toɸiti ta deveiti feeni ná-nuɸuseiti zea ná. Miná ɸa é ti ʋoluɸulani ná. ²⁶ E ɸeni ma: «Ni wa weilona gòo ma ga paɸo, nèi gè ga Gooɸo GALAGI wa-GALAGI, ni wa naa ɸeena, nii solegai gaazu, ni wa weilona ná-deveiti ma, ta ni wa ná-toɸiti kpein sona, gè la seeɸeiti taɸila kpalaa ɸe ma wo ʋa, nii gè ɸeeni Ezipete nuiti ba, mazaloo ná ga Gooɸo GALAGI, nii é wo ɸeɸesu.»

²⁷ Ti zeelini Elime, ʋe ziesun puugo maazu felego (12) ɸeni ná, ta ɸoo wulu ʋuulɸela (70). Ti ʋuuni miná zieleɸe.

16

Manegi ta kakalogiti

¹ Izelayele ʋeɸei kpein ge zeɸeni Elime, ti li, ti zeeli Sin teuebai zu, nii é Elime ta Sinayi ti ʋooɸzuɸe, folo puugo maazu loolusieii (15) ma, alugi velesieii ma, ti ɸulaai ma Ezipete yooi ʋa. ² Izelayele ʋeɸei kpein ge zelii loni Moize ta Aalon ma teuebai zu. ³ Izelayele nuiti ti ɸeni ti ma: «Leeni vaa zu gi la zaani Gooɸo GALAGI yeezu Ezipete yooi zu, siegi zu gi ɸeni la sua liɸiiti koba, siegi zu gi ɸeni la bului miizu, gi yiɸo kpe? Kele wo ʋaave ga giye teuebai niizu ga wo ʋeɸei nii kpein paa ga pului.»

⁴ Gooɸo GALAGI ɸeni Moize ma: «Nà ʋaazu bului ʋuuzu, é zeɸe geezuɸe. Nuɸuseiti ta ʋaazu ɸulazu, ti ɸa zeɸe folo-o-folo nii liegoi a kula ɸe, naa ɸa a ke gè ti ʋoluɸula, gè pete ni ta zie ga ná-toɸi, ɸaa ni ti la ziaa la. ⁵ Folo lozitasieii, siegi zu ti naa ɸevele ɸetezu la, nii ti ʋaazu la, nii ta ɸa zeɸe folo-o-folo, toɸa ɸe ga ná zeizu felego.»

⁶ Moize ta Aalón ti ɣeni Izelayele nuiti ma: «Za kpɔkɔi, wa vaazu kwɛesu ga Ɔooɔɔ GALAGI ɣa é wo ɣula Ezipete yooi va. ⁷ Sobu, wa Ɔooɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɣa, tɔzei é wa-yelilomaiti menige, wo keai Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. Mazɔlɔɔ gá ga leeni, wo zeliu losu gi ma?» ⁸ Moize ɣeni ma: «Ɔooɔɔ GALAGI ɣa suai veezu wo ya za kpɔkɔi, wo mi, sobui é bului ve wo ya, wo mi, wo yiɣo. Ɔooɔɔ GALAGI zelilomaiti menige, wo ti ɣeai daalɔɔɔma, mazɔlɔɔ gá ga begele? Giya lei wa-yelilomaiti ti va ɣe ɣeezu gi laalɔɔɔma, Ɔooɔɔ GALAGI ɣa ti ɣeezu daalɔɔɔma.»

⁹ Moize ɣeni Aalón ma: «Bo Izelayele vebei ma, ga ti maaɔɔɔa Ɔooɔɔ GALAGI va, mazɔlɔɔ é ta-yelilomaiti menige.» ¹⁰ Siegi zu Aalón ɣeni bɔezu la Izelayele vebei kpein pɔ, ti ɣaavoteni ga tevebai ɔɔ pelei, pete, Ɔooɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɣulani kelema tonaɔiingi zu.

¹¹ Ɔooɔɔ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ¹² «Gè Izelayele nuiti ta-yelilomaiti menige. Ɔe ti ma: «Kpɔkɔi wa suai miizu, sobui wa yiɣo ga bului, wa vaazu kwɛesu ga ná ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.»»

¹³ Kpɔkɔi, woniiti ti vaani, ti-ma zii ɣeai eɣe kakalogi, ti ti-uuuzuve maaɔɔidi. Sobui, naɔagi ɣeni veeni ti-uuuzuve maaɔɔooli zu. ¹⁴ Siegi zu naama naɔagi neeleni la, ani goi ta ɣeni tevebai zu eɣe ani waa, eɣe kobe kɔge ma buun goiti, é zooi ma. ¹⁵ Izelayele nuiti ti keeni ɣana, ti ɣe ɔɔɔɔ ma ti ɣilagilagi: «Leeni ɣa ga nii?» Mazɔlɔɔ ti la ɣeni kwɛe, nii é ɣeni de. Moize ɣeni ti ma: «Bului ve Ɔooɔɔ GALAGI fea wo ya ga daamianigi. ¹⁶ Pete nii Ɔooɔɔ GALAGI deveai: Eɣe ɣilagilagi naa yeve, nii a zoloo ga ná-daamianigi, kɔɔɔ ganii ne gila nu ɣila, eɣevelei wa-nuiti tieɣi la. Eɣe ge ta zeɣe naati be, niiti ti ná-seɣe ɣotai wu.» ¹⁷ Izelayele nuiti ti keeni ɣana. Tanigaa ti zeeveni ga gola, tanigaa ma ti zeve ga tago. ¹⁸ Ti ɣeni kɔɔɔsu kɔɔɔ gani zu, zoi é ɣeni zeevezu ga maɔinda, é la ɣeni ɔɔɔvazu naa ya, zoi ma é ɣeni tago no yevezu, naa la ɣeni valasu. Eɣe ge ɣeni zeevezu, é zoloo no ná-daamianigi ma.

¹⁹ Moize ɣeni ti ma: «Nu naɔe ge mina ta ye ná, é va yesu sobui.» ²⁰ Nui tanigaani ti la ɣeni woiɔni Moize woo ma, ta ti yeɔni ná eyesu sobui. Kele koegiti ti ɔuuni su, naa makugi ɣulani. Moize yiiɣaawanani naama nuiti ma. ²¹ Sobu ɣilagila, eɣe ge ɣeni naa yevezu, nii a zoloo ga ná-daamianigi. Siegi zu foloi ma liegi a la vaana la, gaa ɣeni wuunsu.

²² Foloi lɔzitasiei, ti ɣeni daamianigi zeizu felegi yevezu, wɔmɛel zu felego nu ɣila. Bebei ma ɣundjiɔiti kpein ti vaani, ti suɣula Moize ma. ²³ Moize ɣeni ti ma: «Naa ɣa Ɔooɔɔ GALAGI bogai, lina ɣa ga dooɔɔ folo naɔegai Ɔooɔɔ GALAGI ve. A naa mɔ, nii é wo ya ga wo mɔ. A naa ɔɔɔ, nii é wo ya ga wo kpɔɔ, mɔtai nii kpein é yesu, wo naa make eyesu sobu.» ²⁴ Ti zeɔni ná eyesu sobui, eɣevelei Moize devei veeni la. Naa maku ge la ɣeni ɣulani, ta koegaa ti la ɣeni ɔuuni su negelein. ²⁵ Moize ɣeni ma: «À mi za, mazɔlɔɔ dooɔɔ foloi ve Ɔooɔɔ GALAGI ve. Za, wo la ta ɣaa adave tanɔpe eteave. ²⁶ Folo lɔzita laawu, wa ɣe zeevezu, kele foloi lɔfelasiei ɣa ga dooɔɔ foloi, ta la ɣea ná, naama yeel.»

²⁷ Foloi lɔfelasiei ma, nuɔsei tanigaani ti ɣulani ga ti ta yeve, kele ti la ɣeni ta ɣaani. ²⁸ Názu ɣa Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Eyesu sie kpegele zu ɣa wo yesu ɣelezu la ná-deveiti ta ná-tɔgiti so fai va?» ²⁹ A kwɛe ga Ɔooɔɔ GALAGI dooɔɔ foloi veeve wo ya, naa ɣa é ba, folo lɔzitasiei ma, toɣa folo felego laamianigi veezu wo ya. Eɣe ge ye zeizuve, nu mina zeɣe zeizuve folo lɔfelasiei ma.» ³⁰ Nuɔseiti ti dooɔɔ foloi maaɔɔeni, ti looɣo folo lɔfelasiei ma.

³¹ Izelayele veleyeɣei naama laamianigi laaseigi veeni ga manegi. E ɣulani ga koliaɔdelegi ma ɣaei, é ɣoleni, é nee ga gatɔi ɣevelei, nii kɔin gulɔi ba. ³² Moize ɣeni ma: «Wele nii Ɔooɔɔ GALAGI devea: A kɔɔɔ ganii zu ɣila make manegi zu, wo-mavofodaiti be, lina ɣa lina, naa ɣa a ke ti bului ɣa, nii ge feeni wo ya, wo mi tevebai zu, siegi zu wo ɣulani la Ezipete yooi va.» ³³ Moize ɣeni Aalón ma: «Diɣii zege, é kɔɔɔ ganii ne ɣila pu su manegi zu, é sei Ɔooɔɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke é make wo-mavofodaiti be lina ɣa lina.» ³⁴ Eɣevelei devei la, Ɔooɔɔ GALAGI feeni Moize ya, Aalón seiɔni zeele woo zevei ma ɣesui ɣakalaɔe, naa ɣa a ke, é make. ³⁵ Izelayele nuiti ti manegi miini kona uuunaaniɔɔ (40) laawu, eyesu ti zeeli zooi naa zu, ve nua ti ɣeni zeini ná. Ti manegi miini, eyesu ti zeeli Kanaan yooi ɣwegi ma.

³⁶ (Nu ɣilagilagi ɣonɔgi ɣeni ga kɔɔɔ ganii zu ɣila. Kɔɔɔ ganii nii daaseigi ga wɔmɛelegi, naa ɣa ga eɣa ma ɣaagwesu puugoi.)

17

Ziei ɣula vai Ɔɔɔlebe vasai va (Gaalu Sevei 20:1-13)

¹ Izelayele vebei kpein ge zegeni Sin tevebai zu, eɣevelei Ɔooɔɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, é ɔile ta-zie vai va, ti liini, ti vu Lefidime. Ue nuɔseiti ti la ɣeni zie zɔlɔni ná, ti va ɔɔle. ² Názu ɣa nuɔseiti ti wuzegeni la Moize laalɔɔɔma. Ti ɣe ma: «À ziei ve gi ya, gi ɔɔle.» Moize ti wooɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Leeni vaa zu wo wuzegezu daalɔɔɔma? Leeni vaa zu wo Ɔooɔɔ GALAGI zuɔɔɔsu?» ³ Nuɔseiti ti ɣeni ná, kpɔle wɔin ɔa ɔoi ti la, ti ɔa zeliu lo Moize ma. Ti ɣeni ɣeezu ma: «Lee vaa zu é gi ɣulaai Ezipete yooi va, ga é gi ɔa ga kpɔle wɔin, giya-o,

gi-lointi-yo, ta gá-loganiiti-yo?» ⁴ Moize woogulani Goođo GALAGI ma, é gje ma: «Leeni gja ná ke, é lo niima nuβuseiti ba? Ná tago ná ve, ti va ti sđo ga kotui.»

⁵ Goođo GALAGI gjeni Moize ma: «Leve nuβuseiti kakala velei, é Izelayełe gje wolai tanigaani sege, da-lukpoi balaa sege, nii é zie wolai Nile lođani la, é li luđo velei. ⁶ Wele, ná liizu, gje lo é luđo Goołebe gđotui ma, da kotui lođa, ziei gja gđula ba, nuβuseiti ta boole.» Zekana Moize keeni la, Izelayełe gje wolaiti gaazu. ⁷ E naama adave laasei peeni ga Masa ta Meelića (niiti ti-voluveiti ga «sugđoggi» ta «maagfaalii»), tđozei Izelayełe nuiti ti maagfaalii gjeeni ná, ti Goođo GALAGI zudđođ, ti da gje ma: «Goođo GALAGI gja ade zaama nei, baa é la ná?»

Izelayełe nuiti ti pile sđođ fai

Amaleke nuiti ma

⁸ Amaleke nuiti ti vaani, ti kđoi ve Izelayełe nuiti ba Lefidime. ⁹ Moize gjeni Zozuwe ma: «Yimazeđe ga zunui tanigaa ade ve, wo li, wo vala Amaleke nuiti ba. Lina, ná liizu, gje lo gize unmave, GALA ná-tukpoi zoni zea.» ¹⁰ Zozuwe naa gjeeni, nii Moize boni ma, ga é Amaleke zakpe. Moize ve Aalon va, ta Guul ti keeni gize unmave. ¹¹ Siegi zu Moize a la yeei wuzegena la, Izelayełe gjeni pile sđođsu, kele siegi zu a la yeei yeina la, Amaleke gjeni pile sđođsu. ¹² Tei Moize yeeiti suđođni, ti katui zegeni, ti da bu, é zei maazu. Aalon ta Guul ti zeeiti soni, gilagi lo kakama ve, zoi lo zđola velei, zeeiti maalegai yeni de kpaan eyesu foloi da. ¹³ Zozuwe pile sđođni Amaleke ma ta ná-nuβuseiti, ga bođa zokpo gjaaligi.

¹⁴ Goođo GALAGI gjeni Moize ma: «Niima vaiti seve seve zu, é gje ga gize su vaa, é bo Zozuwe ma ga, ná Amaleke ma zuwui gaaleve zu geeđoggi wu, nu la mo gisiaa ti zu.»

¹⁵ Moize zalađa gđulazuve ta loni, é daasei peeni ga: «Goođo GALAGI gja ga ná-dalapai.» ¹⁶ E gjeni ma: «Tđozei nui ta yeei wuzegena Goođo GALAGI ná-masa kpokpogi laalđoma, Goođo GALAGI ná-kđoi gja gje Amaleke laalđoma, yeeđeđalaiti pe su.»

18

Moize nekoi Zeetelo

ná-daalima vai

¹ Moize nekoi Zeetelo, Madiyan zalađa gđula nui, naa kpein menini, nii GALA ge keeni Moize ve ta ná-nuβusei Izelayełe nuiti, naa gja é gjeni ga Goođo GALAGI Izelayełe nuiti kula vai Ezipete va. ² Moize nekoi Zeetelo Moize anzai Seefola zegeni, nii Moize yeebeni ba, é li keeđe vo be volu, ³ ta ná-doun zunu felegaiti balaa, gilagi laaseigi gjeni ga Gelesome (nii poluve ga «seikadđomai»), mazđođ Moize gjeni ma: «Ná ga seikadđoma nui, gje zeni zou gili su.» ⁴ Zoi laaseigi gjeni ga Eliyezeel (nii poluve ga «ná-GALAGI bođe baa»), mazđođ é gjeni ma: «Keé ná-GALAGI bođe baa, é unmođ, é kula Falagđon ná-bođa zokpoi ya.»

⁵ Moize nekoi Zeetelo liini tevebai zu ga Moize ná-doun zunuiti ta anzai, ve é gjeni vuuni ná, GALA ná-gizei goba. ⁶ E wooleveni Moize ma, é gje ma: «Nđun ná, é-nekoi Zeetelo, paa ve é vo be, ga é-anzai, é ve ná-doun zunu felegaiti ba.» ⁷ Moize gđulani é nekoi laagđomi, é náko bu, é neene ga daave komagai. Ti bođo gjaazagani ta-gedeyaiti ma vaa ma, naa volu ti keeni Moize ná-sege gđotai wu. ⁸ Moize naa kpein sugđulani nekoi ma, nii Goođo GALAGI keeni ga Falagđon ta Ezipete yooi Izelayełe ná-faa zu, kpobiti kpein ti zeelini ti ma pelei zu, ta velei Goođo GALAGI ti gđulani la ti zu. ⁹ Zeetelo gđoozuneni faa vagoi kpein ma vaa zu Goođo GALAGI keeni Izelayełe nuiti be, ta eđevelei é ti unmođni la, é ti gđula Ezipete nuiti zea. ¹⁰ Zeetelo gjeni ma: «Mamagi gja Goođo GALAGI ve, nii é wo gđula Ezipete nuiti zea, ta Falagđon ya, nii é nuβuseiti kula Ezipete nuiti ta-zobogi ya! ¹¹ Gje kweega niizu ga Goođo GALAGI wołođe, é leve galagiti kpein ba, é naa gđulani kelema, siegi zu Ezipete nuiti ti gjeni gaazumaavoo vaiti keezu la ga Izelayełe nuiti.» ¹² Moize nekoi Zeetelo gala zalađai ta zalađaiti kulani GALA be. Aalon ta Izelayełe gje wolaiti kpein ti naama laamii woni vđoma ta Moize nekoi, GALA gaazu.

¹³ Poluma zobui, Moize zeni ga é nuβuseiti ta-lukpoi gaaleve. Nuβuseiti ti loni Moize gđakala, é zo sobui ma, eyesu kpokoi zeeli. ¹⁴ Nii kpein Moize keeni nuβuseiti be, nekoi naa gjaani, é gje ma: «Lee gja é keezu niima nuβuseiti be? Lee vaa zu é zeizu da gđila, nuβuseiti kpein ti loni é gđakala, é zo sobui ma, eyesu kpokoi zeeli?» ¹⁵ Moize nekoi woogfaavoteni, é gje ma: «Tođa ga nuβuseiti ka ti vaazu pđ ga ti GALA gaazađa. ¹⁶ Siegi zu fai ta gjezu la ti ya, ta vaazu pđ, gje tukpoi gaaleve ti yđogzu, gje GALA ná-deveiti ta ná-togiti de.»

¹⁷ Moize nekoi gjeni ma: «Nii é keezu, naa la vani. ¹⁸ Da bođo suvikei besu fala, ta niima nuβusei balaa é é va, mazđođ fai nii wui ve é-zebe ma. Da gđila é la zooga é va ke. ¹⁹ Niizu, wilona gđoi ma, ná é lenesu, GALA ge gje é va! Ge ga nuβuseiti gaazuve GALA koba, da bođoi é li ga nuβuseiti ta-vaiti GALA pđ. ²⁰ Deveiti ta togiti gaale ga tiye, pelei le ga tiye, nii maaneai ti vile ba, ta keewotii nii maaneai ti ke. ²¹ Yimazeđe ga sđobelama zunuiti nuβuseiti kpein saama, ti luazu GALA ba, zunuiti ti gđilai gaamai va, ti lobeanii wainzeđe zu, é ti zegje, é ti zei nuβuseiti unda ga nu waagilagila kundigđiiti, nu ungilagila kundigđiiti, nu vuulbołudbołu kundigđiiti, ta nu vuupuun kundigđiiti. ²² Ti da nuβuseiti ta-lukpoi gaaleve sienope, ti va ga faa

biingiti è ʋ, tiya ɔɔŋɔiti ti faa goiti ma lukpaɪ ɔaaleʋe. Ta ɔula da-ɔasɔi ma, wo seɔe ʋɔɔma. ²³Ni da naa ɔeɔna, GALA ge deveiti fe è ya, da zoo è zie bu ga pagɔ, niima nuɔuseiti kpein ta zeeli ziileigi zu ti ʋɔ be.»

²⁴Moize woiloni nekoi wooi ma, é naa kpein keɔni, nii naa boni ma. ²⁵Moize yimazeɔe ga ɔɔbelama zunuiti, Izelaye nuiiti kpein saama, é ti zeɪ nuɔuseiti unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu ʋuulɔɔludɔɔlu kundigiiti, ta nu ʋuupuɔ kundigiiti. ²⁶Ti ɔeni nuɔuseiti ta-lukpaɪti gaalevezu sienɔpe, ti ɔeni ʋaazu ga faa ɔiin golaiti Moize ʋɔ be, tiya ɔɔŋɔi ti bena fai mɔtaiti ma lukpaɪ ɔaaleʋe.

²⁷Moize beni nekoi ʋa, é li, naa liini ná-zooi zu.

GALA NA-MINAZEGE IZELAYELE NUIITI BE

19

(19:1--24:18)

Izelaye zeeli vai

Sinayi gizei ʋɔ be tevebai zu

¹Alugi zaʋasiei ma, ti ɔula ʋoluma Ezipete yooi ʋa, Izelaye nuiiti ti zeelini Sinayi tevebai zu naama ʋoloi. ²Ti zegeni Lefidime, ti liini, ti zeeli Sinayi tevebai zu, ti ʋuuni tevebai zu. Izelaye ʋuuni miná, gizei ɔakalave.

³Moize leɔni GALA pɔ pelei, ɔɔŋɔ GALAGI tolini gizei unmaʋe, é ɔe ma: «Wele, nii ɔa da bo Zakɔbe ná-peleyeɔe ma, è daazeeli Izelaye nuiiti ma. ⁴«Wa ɔɔŋɔgoi wo naa ɔaani, nii gè keɔni ga Ezipete nuiiti, gè wo zegeni koɔe ɔɔvegitu su, gè ʋa ga woye pɔ pelei. ⁵Niizu, ni wa woiloni ɔooi ma, ni wa makena ná-minazegegi ma, wa ɔe ga nɔnɔ ɔiteɔiteɔe, nuɔuseiti kpein saama. Aneɔ ni etei kpein ka ga nɔnɔ, ⁶wɔun wa, wa ɔe bè ga zalaɔa ɔula zii, nii ɔadegaɪ.» Woiti kana da ti wo Izelaye nuiiti ma.»

⁷Moize liini, é nuɔuseiti ta-ɔewolaiti toli, é wooi nii kpein daani ti ʋe, eɔeɔvele ɔɔŋɔ GALAGI devei veeni la zea. ⁸Nuɔuseiti kpein ti zolooni faa ɔila ma, ti ɔe ma: «Gá naa kpein ke, nii ɔɔŋɔ GALAGI bogai.» Moize nuɔuseiti gooi laazeelini ɔɔŋɔ GALAGI ma. ⁹ɔɔŋɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Wele, ná ʋaazu è ʋɔ tonabiin gaadiligi zu, naa ɔa a ke, siegi zu gè ɔeɔzu la è ʋɔ, nuɔuseiti ti meni, ti la è la ɔɔ.» Moize nuɔuseiti gooi laazeelini ɔɔŋɔ GALAGI ma.

GALA kula vai keɔma

Sinayi gizei ma

¹⁰ɔɔŋɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Li nuɔuseiti pɔ be, è ti ɔade za ta lina, ti ta-zegeti gba. ¹¹Ti ɔeɔvele beɔei ɔeɔe foloi zaʋasiei ma, mazɔɔɔ foloi zaʋasiei ma, ɔɔŋɔ GALAGI ɔa ʋaazu yeizu nuɔuseiti kpein gaazu, Sinayi gizei ma. ¹²Da nuɔuseiti kwɔsuɔe leʋe ba gizei maaɔoolii zu, è ɔe ma: «A dama, wo mina le gizei ma, wo mina ʋɔɔɔu dakɔlɔgave ʋa. Nu nɔpe a ʋɔɔɔuna gizei ʋa, ta naama nui ʋaa. ¹³Nu la yeɔɔɔɔɔba ba, keɔe toɔa zɔɔ ga kotui, ɔaa ti bɔ ga meɔinti, é ɔeni ga sua, ɔaa nu, é la yeɔa vulua ɔeɔeɔein.» Siegi zu baala sine minei ma ʋuɔugi a veɔena la, tanigaa ta le gizei ma názu.»

¹⁴Moize yeini nuɔuseiti pɔ pelei, é zeɔe gizei ma, é nuɔuseiti ɔadeni. Naati ti ta-zegeti gbani. ¹⁵E ɔeni nuɔuseiti ma: «Á ɔeɔvele beɔe folo savago laawu. A mina maaɔuɔa anzanu ɔila kpala ba.»

¹⁶Foloi zaʋasiei, ma zobui, tonai kpuneni, mainmainti ti da saɔa, ta tonabiin gaadiligi ɔeni gizei ma, puɔu gooi wola ɔulani. Nuɔuseiti kpein ti ɔeni zeini ti-ʋuuzuuɔe, ti tɔzeini ga sasubalii, dualuagi maavele ma. ¹⁷Moize nuɔuseiti kulani ti-ʋuuzuuɔe, ti GALA daaɔomi. Ti liini, ti lo gizei ɔɔɔɔɔe. ¹⁸Sinayi gizei kpein ge ɔeni ga duulu letele, tɔzei ɔɔŋɔ GALAGI yeini ná, abui zaama. Naama luului ɔeni ɔulazu eɔe abu zulugi zu luului, gizei kpein ge ɔeni ɔalizu ga zeeɔaabaai. ¹⁹Puuu gooi ɔeni leɔzu, tugi da zizi. Moize ɔeni ɔeɔzu, GALA ge ɔeni googaʋotesu ga woo wola. ²⁰Zekana ɔɔŋɔ GALAGI yeini la Sinayi gizei ma, gize losaamaʋe. Moize leɔni ná.

²¹ɔɔŋɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Yeɪ, è nuɔuseiti kwɔteʋe, ta mina buɔe, é ʋa ʋa ɔɔŋɔ GALAGI ʋɔ pelei, faazuɔe wo faa ma, ma mɔinmɔin undaa mina ʋa ʋilisu ti zaama. ²²Zalaɔa ɔula nuiiti ɔɔŋɔi ti maaɔuɔaɔu ɔɔŋɔ GALAGI ʋa, ti ɔɔŋɔ ɔade, ɔɔŋɔ GALAGI mina ʋa ta zeɔezu ti ʋa.» ²³Moize ɔeni ɔɔŋɔ GALAGI ma: «Nuɔuseiti ti la zooga ti ʋa le Sinayi gizei ma, mazɔɔɔ è gi lenegɔ ga gi kwɔeɔi la gizei maaɔoolii zu, maaɔeɔe ʋeɔe ba.» ²⁴ɔɔŋɔ GALAGI ɔeni ma: «Li, è yeɪ, da leɔzu ʋolu wa Aalɔn. Keɔe zalaɔa ɔula nuiiti ta nuɔuseiti ti mina buɔe ɔeɔeɔein, ti ʋa le ɔɔŋɔ GALAGI ʋɔ be, nii a ke saa mina ʋa loozu ti zaama.» ²⁵Moize yeini nuɔuseiti pɔ be, è ɔeɔe ti ʋɔ.

20

GALA ná-to puugóiti
(*To Sevei Velesiei 5:6-21*)

¹ GALA ge niima woóiti kpein boni, é g'e ma: ² Ná ga Góogó GALAGI, da-GALAGI, nii é è g'ulani Ezipete yooi va, duola velei wu.

³ Gala kiligaa ti mina g'e é ve nàun polu.

⁴ Mina ani maaniini safa bógó ve negelein, ta ani nàpe baafulaba, niiti ti geególógi zu, baa niiti ti zóoi ma, baa niiti ti zieiti bu zóoi wu. ⁵ Mina nòkò ti wu negelein, mina ti lebi negelein, mazóló ná, Góogó GALAGI, da-GALAGI, ná ga GALAGI toloai, nii a da g'egeitei ta-vaa joi vótokula ti-lointi ma, eyesu é zeeli yamanii zavasiei ta naanísiei ma, niiti ti máayosegezu ve. ⁶ Kele ná da woogégladai g'e, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti n'ezu ve, ta ti ná-deveiti sosu.

⁷ Mina Góogó GALAGI, da-GALAGI laaseigi wo fuun negelein, mazóló Góogó GALAGI ga naama nui leve ga saba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

⁸ Gize doogó foloi zu, é maape. ⁹ Da botii g'e folo lózitai zu, é da-wotii kpein ke. ¹⁰ Kele folo lófelasiei ga ga Góogó GALAGI, da-GALAGI, ná-doogó foloi. Mina boti nàpe ke ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, da-wotig'e zunuiti-yo, da-wotig'e anzanuiti-yo, da-logania-o, ta weeinti niiti ti zeini é g'ógóma. ¹¹ Mazóló folo lózita laawu Góogó GALAGI geególógi beteni, ta zóoi, ta kpolódeí, ta ti zu aniiti kpein, é loogóni foloi lófelasiei ma. Naa ga é ba, Góogó GALAGI tuya looni doogó foloi ma, é make bógó ve.

¹² E-g'e lebi ta è-lee, naa ga a ke è-zii ma voloiti sugóoza, naama yooi zu nii Góogó GALAGI, da-GALAGI feezu é ve.

¹³ Mina nu vaa negelein.

¹⁴ Mina weenzié bo negelein.

¹⁵ Mina unma wo negelein.

¹⁶ Mina zee zeele woo wo negelein è-zeinjógi laalógóma.

¹⁷ Mina gaazugula negelein è-zeinjógi ná-pelei va. Mina gaazugula negelein è-zeinjógi anzai va, baa ná-botig'e zunui, baa ná-botig'e anzanui, baa ná-nikei, baa ná-soovalegi, baa ani nàpe é ga è-zeinjógi nòno.

Moize, GALA daa vaa wo nui
(*To Sevei Velesiei 5:23-33*)

¹⁸ Nu'buseiti kpein ti tona kpune tugiti menini, ti mainmanti kaa, ti puugí wooi meni, ti gizeí ga abuzogi ba. Nu'buseiti ti naati kaai ma, ti zasu'balini, ti lo góozama. ¹⁹ Ti g'eni Moize ma: «Da bógó é da b'oe gi vo, gá woilo ma, kele GALA ge mina b'oe gi vo, gá va za.» ²⁰ Moize g'eni nu'buseiti ma: «À mina lua, mazóló GALA paave ga é wo volugula, naa ga a ke, wo lua ba, wo mina koto g'e.» ²¹ Nu'buseiti ti g'eni loni góozama. Kele Moize maa'bugani tona'bingi va, ve GALA ge g'eni ná.

Tógi é lo zala'ga g'ulazuve va

²² Góogó GALAGI g'eni Moize ma: Uele ga da b'oe la Izelayele nuiti pò: Wo petege ga z'ège geególógi zu, g'e b'oe wo vo. ²³ A mina galagaa bete bógó ve ga walii baa zanugiti, wo va ti vóokógó mà. A mina naa ta g'e bógó ve negelein. ²⁴ Wa zala'ga g'ulazuve lo b'è ga póló, nii wa gala zala'gaiti ta ziilei zala'gaiti kula maazu, ga wa-vaalagiti ta wa-nikeiti. Ue nàpe g'e g'ulazu ná kelema, ná va wo vo be, ga g'e tuya loo wo ve. ²⁵ Ni wa zala'ga g'ulazuve lona b'è ga kótui, à mina to ga kòtu za'gaaí, mazóló wa wa-zólaiti peena kótui va, wa kòzo. ²⁶ A mina ná-zala'ga g'ulazuve lo, wo va nu leezuve bete ba, nu a g'ena lea ga, kabei mina g'ula kelema.

21

Tógiti é lo duóiti ba
Ebulu nuiti saama

(*Leevi Nuiti 25:39-46;*

To Sevei Velesiei 15:12-18)

¹ Tógiti pete, da dee ga tiye: ² Ni wa Ebulu nui ta g'eyana ga duoi, to'ga botii g'e kona d'ozita laawu, kele d'ofelasiei, to'ga g'ula, é wólóyai zóló, é mina ani nàpe sala. ³ Ni to g'ila ka é vaani, to g'ila ka a li, ni anza g'eve zea, ta li ta anzai. ⁴ Ni malig'ii ga é anzai veeni zea, é doun zunuiti ta doun anzanuiti s'óló, anzanui ta ná-dointi ta g'e ga malig'ii nòno, to g'ila ka a li názu. ⁵ Ni duoi a g'ena ma: «Mali'g'ii ne'uve b'è, ta anzai ta d'ointi balaa, g'e la p'ò g'e va g'e bógó yeema.» ⁶ Naazu malig'ii ga lii la GALA kakala, é maa'buga pelela've va, baa daamasagi va. Mali'g'ii ga goii w'ò ga kolu gaazobagi. Duoi ga ye ná-botii zu g'ò.

⁷ Si'egi zu zunui ta a ná-doun anzanui v'odina la, ga é g'e ga duoi, é la g'ula duolai zu, e'gevelei zunuiti ta g'ula la. ⁸ Ni w'oin a z'e'gena malig'ii ma, nii é g'ea deveni ga é se'ge ga anza, to'ga ze

ná, nu gili ge unmao, kele zobo ge la gēa zea ga é va pōdi zii gili ma, a naa gēna é gēa ga yaava nu anzanui letema. ⁹ Ni a devena ga é fulu ná-doun zunui ve, toḡa ke be, eḡvelei soloogai la anzanu lointi ma. ¹⁰ Ni a anza gili sefena, é la ta ḡula ma mōungi ná-daamianigi la, ta ná-seḡei, ta é la ḡēlea naa ná-dakobai va. ¹¹ Ni é la ḡe naama vaa savagoiti keeni be, toḡa zoo é li, é mina ani nōpe sala.

Tōgiti é lo doḡa vai

ta nu maawana vaii ba

¹² Zoi nōpe a nu loḡana, é za, ta naama nui vaa. ¹³ Ni é la woya βeteni tuḡo, ni GALA ge kea é ḡe zea ga tevezea vaa, ná ada βetezu wo ve, ve a vela, é li, é loḡu ná. ¹⁴ Kele sieḡi zu nu a gaagilina la ma, é wuzede seinoḡoi laaloḡoma, é kelejele noi ḡe ga é paa, aneé ni diive, é loḡu ná-zalaḡa ḡulazuve, wa kula naa va, wo paa.

¹⁵ Zoi nōpe a keeḡe loḡa, 6aa dee, ta naama nui vaa.

¹⁶ Zoi nōpe a nubuse unma, é pōdi, 6aa é make ya, ta naama nui vaa.

¹⁷ Zoi nōpe é keeḡe 6aa dee ḡotozu, ta naama nui vaa.

¹⁸ Sieḡi zu nua ti βeezu la, gila ge seinoḡoi zōo ga kōtui, 6aa é doḡa ga zeebuin, ni é la ḡeeni ga saa vaa, kele naa ma ge la ga seebei, ¹⁹ ni toḡa zoo é ná-tukpōi zeḡe, é ziezie eteave, zoi é doḡai wogai, faa la mō gēa naa va, kele ná-botii koloḡogai ma, toḡa naa zala, é lati, é naa zale, eyesu é ḡede.

²⁰ Sieḡi zu zunui ta ná-duoi loḡazu la ga tukpōi, zunu 6aa anzanu, eyesu duoi za zea, ta potokula ma.

²¹ Ni a yena vulua folo ḡila, 6aa felego, ti la potokulaa ma, mazōo ná-walii ve.

²² Ni zunua ta βōena, ti ziga anzanui ta va kōgi ma, é doin zōo, faaβa kili ge la sōōni, ta alamanii zala nii anza zinigi deezu, ta sala faawo bo nuiti kakala. ²³ Kele ni faaβa ka ḡulana su, zenvui voto ka ḡe ga zenvui, ²⁴ nu ḡaazuḡezegi voto ka ḡe ga nu ḡaazuḡezegi, nu niiga voto ka ḡe ga nu niiga, nu yeei voto ka ḡe ga nu yeei, nu ḡōḡoi voto ka ḡe ga nu ḡōḡoi, ²⁵ abu valai voto ka ḡe ga abu valai, maawanai voto ka ḡe ga maawanai, maaḡologi voto ka ḡe ga maaḡologi.

²⁶ Ni zunui ta a ná-duoi loḡana gaazuḡezegi gilagi va, é ḡeni ga zunu 6aa anzanu, é naa vala gaazuḡezegi ma, toḡa yeebe ba, é li, é ḡula duolai zu, gaazuḡezegi zalai ḡana. ²⁷ Ni a ná-duoi niigai ḡila kulana da, é ḡeni ga zunu 6aa anzanu, toḡa yeebe ba, é li, é ḡula duolai zu, niigai zalai ḡana.

²⁸ Ni nikei a nu zigana ga minei, zunu 6aa anzanu, naa za, nikei ḡa zōo ga kōtui, nu mina ma zuai mi pa. Nike nui la mō faa zōoḡa. ²⁹ Kele ni kaite, nikei ḡeeve ba, é da nuiti siḡa ga minei, ti da nike nui lené, é la welezu ma, sieḡi zu a zunu 6aa anzanu vaana la, nikei ḡa zōo ga kōtui, é za. Ta nike nui balaagi vaa. ³⁰ Ni ta zenvui unmao salai levena ma, toḡa naa kpein sala, nii a leve ma. ³¹ Sieḡi zu nikei a zunu loun 6aa anzanu loun zigana la, naama loḡi nō ḡa a zie. ³² Kele sieḡi zu nikei a duoi zigana la, zunu 6aa anzanu, wali ḡae vuusavago (30) ḡa a zo duo keeḡei ya, nikei ḡa zōo ga kōtui.

Tōgiti é lo nu ḡoligiti ba

³³ Ni zunui ta a zieyedei laalaogai yena de, 6aa ni zunui ta a zieyedei ta wōna, é la daaguluni, nikei loo su, 6aa soovalegi, ³⁴ zieyedei nui ḡa toganii lieḡoi ma walii zala keeé nui ma, suoomai ḡa ḡe ga toun nōno.

³⁵ Ni nui ta ná-nike zine a nui taḡili ná-nike zine zigana ga mineiti, naa za, ta nike zinei vōdi, nii é vulua, ti walii ḡaagwe va, ti lati, ti nike voomai balaa gaagwe va. ³⁶ Kele ni kweeḡe ga nikei é taḡili paai, keeve siḡai wosu, ma nui la weleni ma jeḡelein, ma nui ḡa potogi leve ga nikei nō, nike voomai ḡe ga nōno.

³⁷ Ni nui ta a nike 6aa baala unmana, ni a kōdaalevena, 6aa é pōdi, toḡa nike zine loḡuḡo ve nike ḡilagi votogi zu, ta baala naanigō baalagi votogi zu.

22

¹ Ni unma nui a zona unma wosuve ga maaḡaai, nu doḡa, é za, ti la gēa ga sōba nu jeḡelein, toun tetema saa vai zu. ² Kele ni foloi a tēna, ta ḡe ga sōba nu toun tetemazu paa vai zu.

Unma nui kpein ka naa votogi ve, nii é unmaai. Ni ani la zea, ta pōdi ná-unma vai zu. ³ Ni nii é unmaai, nikei 6aa soovalegi, 6aa baalagi, naa ḡa de vulua zea, toḡa naa votogi ve ga ma veedai.

⁴ Ni zunui ta a faa zuḡoloḡolo keena kpalagi ta zu, 6aa kpelei ta zu, é 6e ná-toganiiti ba, ti daami wo seinoḡoi ná-kpalagi zu, toḡa ma vaa zu βetei ḡe ga ná-kpalagi zu ani vagoi, 6aa ná-leezen βelei zu ani vagoi.

⁵ Ni abui a levena, é so dōboi va, moloi nii daa ga βelee, é so naama ḡilii va, 6aa nii é ma baḡai ḡa, 6aa é kpalagi ḡala, zoi é abui loga, naa ḡa naama vai βete ga é potogi ve.

⁶ Ni nui ta a walii 6aa ani ḡiligaa ḡalivaana nui ta ma ga é make, ni ta ti unmana naa ná-pelei wu, unma nui ḡa ma veedai ḡaagale ma, ni ta sona. ⁷ Ni unma nui la zoni, pele nui ḡa

lo GALA gaazu, é deε ga é la yeezeelini seiņođoi ǵoligi ma. ⁸ Maaǵaali vaa kpein, é lo nikiε vaa va, 6aa soovale faa, 6aa baala faa, 6aa seǵe vaa, 6aa tooya ani vaa, nii nu a ǵe ma: «Nii ve,» naama nu zeizu feleǵoiti ta-vai laa ǵa zeeli GALA ma. Zoi GALA ka peelalana, naa ǵa seiņođoi nōnoi ǵaaǵale ma ga ma veεdai.

⁹ Ni nui ta a soovale, 6aa nikiε, 6aa baalagi, 6aa togani nōpe feena nui ta ya ga é make ba, suai zεba é za, 6aa nata ǵale ba, 6aa é neεle, nu nōpe ge la kaani, ¹⁰ konai ǵa wo Ǵooǵo GALAGI laaseigi zu ti feleǵo yǵoǵzu, zoi é suai makeǵai, naa ǵa bo ga é la yeeveeni seiņođoi ǵoligi va. Togani nui ǵa yeezei konai naa wu, zoi la ani nōpe ǵaaǵalega ma neǵelein. ¹¹ Kele ni suai unmaεe pō be, toǵa potogi ve ma nu ya. ¹² Ni suai valivalive ga, toǵa deε, é ǵe ga zeele wooi, é la ma naa voto fea, nii balivaliai ga.

¹³ Ni nui ta a togani ziingaoana seiņođoi ma, nata ǵale suai naa va, 6aa é za, ma nui ǵaazu la ná, toǵa potogi ve. ¹⁴ Ni ma nui ǵa ná, poto ge la vea. Ni suai zala vaa ǵeeve de, sala zōngoi ǵa kula ǵe.

Pelei nu a GALA debi la ta nuβuseiti

¹⁵ Ni zunui ta a anzalopo beai ta neenesona, nii maa la de zoni, é la koba, toǵa fulu naavoloi ǵula, é seǵe ga anza. ¹⁶ Ni doun keεǵei a ǵelena, é va fe zea, nii anzalopoit ta da vulu la, toǵa naa lieǵoi zala ga walii.

¹⁷ A mina mōta anzanui ye ná, é va ye vulua.

¹⁸ Nu-o-nu a la ga suai, ta naama nui vaa.

¹⁹ Zoi a zalaǵaa ǵula gala kiligaa ve, é ǵula Ǵooǵo GALAGI ǵila kpe polu, naa undaa ǵa vili.

²⁰ A mina seikōǵoma nui zo pele nōu neǵelein, wo va suziǵa, mazlōo wo ǵeni ga seikōǵoma nuiti Ezipete yooi zu.

²¹ A mina poanzai 6aa podoin yiiβōo vaa ǵe neǵelein. ²² Ni wa ti yiiβōona, ti wooǵula ma ga kpeei, ná ti baain gooi meni. ²³ Ná wola yiiǵaawana wo laaloǵoma, ná wo vaa ga kōoi, wo-anzaiti ta ǵe ga poanzaiti, ta wo-lointi ti ǵe ga podointi.

²⁴ Ni wa wali ǵuye veena ná-nuβuseiti ta ma, mōne nui é wo vō be, à mina ǵe be eǵe kuye veε nu, wo mina talama maaloli ma neǵelein. ²⁵ Ni wa wo-zeiņođoi ná-seǵei zεgena ga kpounmai, wa fe zea, aisa foloi va li. ²⁶ Mazlōo ná-seǵe ǵilagi ve, é peεzu βoǵo ma. Ni naa a ǵulana zea, lee ǵa a peε βoǵo ma? A wooǵulana ma ga kpeei, ná gooi meni, mazlōo ná da nu maawōingā.

²⁷ A mina GALA koto, wo mina woo nōu wo wa-nuβuseiti ta-ǵundǵii ma.

²⁸ Wo maaneεve, wo va bè ga wa-molo levea mōungiti, wo ke ga zalaǵai, ta wa-leezen de mōungiti.

Wa wo-loun zunu mōungi ve zēa. ²⁹ Zekana wa ke la wa-logani wolai ta wa-logani goiti ta-vaa zu. Ma mōungi ǵa ye dee va folo lōfela zu. Foloi losavaasiεi, wa fe zēa.

³⁰ Wa ǵe bè ga nu naǵegaiti. A mina sua mi, nii balivaliai ga dōoi zu. Wa naa vili ya gileiti bu.

23

Tōgi é lo telebodai ǵee vai va

¹ A mina tiǵe woo vaza. A mina βo nu nōu va, wo va zee zeele woo wo. ² A mina vile bebei vōlu ga wo va faa nōu ǵe. Ni wo lolige ga wo zeele wooi ve, à mina lo naati polu, niiti ti mōindai, wo va telebodai maave. ³ A mina lo mōne nui vōlu ná-faawogi zu.

⁴ Ni wa ǵomina ga wo zili nui ná-nikei 6aa ná-soovalegi toai ya, ke ni wo vaa la pō. ⁵ Nui é wo wainzeǵezu, wa ná-soovalegi ǵaana, toai ná-kasoi wu, wa ma, wa ineinesu ga daayei vai, wa veε ba, wo daayei.

⁶ A mina mōne nui ná-gaamai maave ná-tukpōi zu. ⁷ Ke ni wo βeteve zee βoe wo fai va. A mina sobalala nui vaa ta telebo nui. Mazlōo ǵe la sōba nui veteǵa eǵe telebo nui. ⁸ A mina lobεani zo, mazlōo lobεaniiti ta da naati gaazuǵole, niiti ti ǵaazuzεǵeai ma, ta ti telebo nuiti kpε wooiti maave.

⁹ A mina seikōǵoma nui maanoǵo. Wo kwεeni wa βoǵoi nii seikōǵoma nui a da suzo, mazlōo wo ǵeni ga seikōǵoma nuiti Ezipete yooi zu.

Tōgiti é lo konagiti ba ta dooǵo foloi

¹⁰ Kona dōzita laawu, wa ani zuwui vaza wa-yooi ma, wo ba lōnǵi zōo. ¹¹ Kele wa yeebe ba, wo ze ǵana nō, kona dōfelasiεi, é naa ǵe dooǵogi zu. Mōne nuiti ti wa-nuβuseiti saama, naati ti naa mi, nii ta ka, ta dōbo zuaiti ti naa mi, nii é yeεu. Wa ke ǵana ga wa-leezen belei, ta wa-wolive wuluiti.

¹² Folo lōzita laawu, wa wa-wotii ǵe. Kele folo lōfelasiεi, wa looǵo, naa ǵa a ke wa-wotiǵe nikiεiti ta wa-zoovalegiti ti looǵo, ta wa-luaiti ta seikōǵoma nuiti ti lago looǵo.

¹³ A naa kpein so, nii gè bogai wo ma. A mina gala kiligaa laasei bo jεgelein, nu mina ta meni jεgelein, é va gùla wo-laave.

Konagi zu veti wola savagoti
(Egezode 34:18-26;

To Sevei Velesici 16:1-17)

¹⁴ Ná zeizu gá gε sava konagi zu, wo dá fetiiti kula dáaseigi lébi vai zu. ¹⁵ Bului nii léve la su, wa naama vetii make. Folo lófela laawu, naama ziegi deveai molo gùlasu alugi ma, wa bului mi, nii léve la su, egevelei gè ma levei veai la wo ya, mazóló naama alugi ma gá wo gùlani la Ezipete yooi va. Nu nòpe ge mina gùla kélema gáazu ga yeajaka. ¹⁶ Wa molo máo vetii make, wa-wotii zulónó môngiti, nii wa faza kpalagave. Wa molo léve vetii make kona gáabelagi zu, siegi zu wo besu la ga wa-wotii zulónógi gáale ba. ¹⁷ Ná zeizu gá gε sava konagi zu, zunúiti kpein ti gùla kélema gáazu, nèi gè ga wo-Maliqii Góogó GALAGI.

¹⁸ Bului nii léve su, à mina naa bó suai va, wo va kula ga ná-zalagá. A mina ná-fetii ma zalagá ma wulá make kpidií laawu, é va yesu sobu va zeeli. ¹⁹ Wa va ga wa-yooi va lónó môngiti Góogó GALAGI, wa-GALAGI ná-pelei wu.

A mina boli yivói gíli ga dee ná-niimi dei.

Kanaan yooi zóló fai
ma minazefegi

²⁰ Nàun ná, ná geezuéelai ta levesu wo lufo, é wo make pelei zu, é wo laazeeli naama adave, gè ná bεtεai. ²¹ A dama, wo bófo zo gaazu, wo golo gooi ve. A mina ziióóló vaa gε, tózei é la wa-gotoiti suvaayega, mazóló dáaseigi gá toun ba. ²² Kεle ni wa gólona gooi ve, ta ni wa naa kpein kéena, nii gè bosu wo ma, ná gε ga wo zili nuiti sili nui, ta wo maayosege nuiti maayosege nui.

²³ Ná-geezuéelai gá lo wo lufo, é li ga woye Amóol nuiti pò be, ta Gεte nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeefuse nuiti, ta ná ti-ma zuwui gáaleve. ²⁴ A mina ná-ka ta-galagiti bu, wo mina ti lébi. A mina bokófo naama nuβuseiti ma ti zie velei zu. Kεle wa ti gologolo, wo ta-zale gá gótuiti kpezegεle. ²⁵ Wa dεbi, nèi gè ga Góogó GALAGI wa-GALAGI. Ná tuya loo wa-laamianigi ma, ta wa-bóole dei. Ná seebεi gùla wo zaama, gè maafoozu wo va. ²⁶ Anzanu la gεa wa-yooi zu, nii kogi a zege ma, baa doun zólótala anzanu. Ná wo-zii ma gónagi zufoozu.

²⁷ Aisa wo va zeeli, ná dualuagi vu zooi zu nuiti su. Ná nuβuseiti kpein daavili, gè ti zege pelei zu wo lufo, niiti wa zeeli ti vó be. Ná wo zili nuiti kpein kpe, ti vεla wo va. ²⁸ Ná kaogiti tevesu wo lufo, ta Geeve nuiti kpe, ta Kanaan nuiti, ta Gεte nuiti, ti maafoozu wo va. ²⁹ Gè la vaazu ti bεezu kona gila su, ti va maafoozu wo va, naa gá a kε, zooi zu, jakai mina ye, dóbó zuaiti ti mina moin wo laalófo ma. ³⁰ Ná ti bεezu vaavaa, ti maafoozu wo va, eyesu wo dá wola moin, wo zoo wo zooi zóló ga wónó.

³¹ Ná wa-gwεpelemaveti daazu, é zo Seeli Kpolodεi ma, é zeeli Kpolodε Wolai ma, ta é zo tevbai ma, é zeeli zie wolai ma. Mazóló ná zooi gá nuiti dózu wo yeezu, wa ti bε lufo. ³² A mina minazefε ke yófozu wa tiye, baa wa ta-galagiti. ³³ Ti mina zeí wa-yooi zu, naa gá a kε ti mina wo ló kotoi zu dáalófo ma, mazóló wa ta-galagiti dεbi, naa gá gε ga balii wo ve.

24

Minazefegi ma woolaamai

¹ GALA ge gñeni Moize ma: «Le Góogó GALAGI vó be, dá bófoi wa Aalón, ta Nadaβe ta Aβiyu, ta Izelaye gεwola vóló uuulófela (70), wo ye gfoozama, wo ná-ko. ² Da gíla kpe nò gá dá maaβu gá Góogó GALAGI va. Zóiti ti mina maaβu gá ba, nuβuseiti ti mina ye é vólu, ti va le.» ³ Moize vaani, é Góogó GALAGI wooti kpein bo nuβuseiti ma, ta tagiti kpein. Nuβuseiti kpein ti googaavotegi veeni ga woo gíla, ti gε ma: «Gá naa kpein kε, nii Góogó GALAGI boga.» ⁴ Moize Góogó GALAGI wooti kpein seveni. Naa vólu é wuzegeni ga sobuzobui, é zala gá gúlazuve lo gizei gófoave, é kótu puugo maazu felegóiti (12) pileni ga gízesui Izelaye ná-bóloda puugo maazu felegóiti (12) faa zu. ⁵ E Izelaye zinipoiti teveni, ga ti gala zalagáiti kula Góogó GALAGI ve, ta ti níke zineiti kula ga ziiíle zalagáiti. ⁶ Moize namai ma lukpegi zegeni, é pu kokoiti su, é ma lukpegi zól zegeni, é pili zala gá gúlazuve ma. ⁷ E minazefegi ma zεveí zegeni, é kala nuβuseiti gaazu. Ti gñeni ma: «Gá naa kpein kε, nii Góogó GALAGI boga, gá golo gooití be.» ⁸ Moize namai zegeni, é faza nuβuseiti ma, é gε: «Nii gá é ga namai nii é minazefegi maaβakpasu, nii Góogó GALAGI kea wo yófozu, egevelei niima bóiti kpein ti la.»

Moize leε vai

Sinayi gizei ma

⁹ Moizeni ti léeni gizei ma ta Aalón, ta Nadaβe, ta Aβiyu, é vεε Izelaye gεwola vóló uuulófela (70) va. ¹⁰ Ti Izelaye ná-GALAGI gaani, kófoiti bu gεai ege kótuí nii dáaseigi ga safíilegi,

kpiiniai egefe geefolobi. ¹¹ Gooḡo GALAGI la ḡeni faa ḡou nɔpe keeni ga Izelayele nu ḡiingiti. Ti GALA kaani, naa wolu ti daamii woni, ti ḡoolle.

¹² Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Le pɔ be gizei ma, e ye na. Na kɔtu ḡokologiti feezu e ya: tagi ta deveiti ge ti zewai Izelayele nuii be, ti ḡala fai zu.» ¹³ Moize wuzegeni, ta Zozuwe, nii e ga na-botiḡe nui, Moize leeni GALA na-gizei ma. ¹⁴ E ḡeni kewolaiti ma: «A gi maaḡoun ve, eyesu gi ḡale ma wolu wo be. Wele, Aalon ta Guul ta yesu wo va ve, ni faaḡaḡulaba a ḡena ta ya, toḡa bo ti ma.» ¹⁵ Moize leeni gizei ma, tonaḡiingi veeni gizei ma. ¹⁶ Gooḡo GALAGI na-lebiyai yeini, e ve Sinayi gizei ma, tonaḡiingi veeni ma folo lozita laawu. Foloi lofelasi, Gooḡo GALAGI Moize lolini tonaḡiingi zaama. ¹⁷ Gooḡo GALAGI na-lebiyai ḡevelei ḡeni Izelayele nuii gaazu, ege abuzogi gize unma. ¹⁸ Moize looni tonaḡiingi zaama, e le gizei ma. Moize keeni gizei ma ga folo uunaanigo (40) ta kpidi uunaanigo (40).

GALA NA-SEGE VELE NADEGAI LO FAI

MA LEVEITI

25

(25:1–31:18)

*Sege vele nadegai
ma vebaniiti*

(Egeezode 35:4-9)

¹ Gooḡo GALAGI boeni Moize bo, e ge ma: ² Bo Izelayele nuii ma, ti va pɔ ga vebaniiti. Wa so, e ḡula nui kpein zea, nii faanee ḡigi be. ³ Wele vebanii va, nii wa so, e ḡula ti ya: zanugi, ta walii, ta kolu boigi, ⁴ ta geze ḡiinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai, ta boli leḡai, ⁵ ta baala sine ḡoloi, ti loai ga ma boigi, ta nuni ḡoloi, ta akasia wului, ⁶ ta fitina wului, ta tufa maku neenegiti ti ga siema wulo nadegai ta ani maku neenegi ve, ⁷ ta kɔtu zongɔ baagi nii daaseigi ga wonikese, ta kɔtu zongɔ baa kiligiti zalaḡa ḡula zefei ma vaa zu, ta ma ḡakazu zefei. ⁸ Ta seizu nadegai lo be, na ze ti zaama. ⁹ Wa ti kpein ke ga sege vele nadegai ḡazavi pelei, e ge ga soolai kpein kazavi pelei, nii ge vaazu deezu ga de.

Kesui

(Egeezode 37:1-9)

¹⁰ Ta kesui bete ga akasia wului. Sakpai ḡa ge ga metele ḡila taata, kogi ge ga metele ḡaaḡwesui, ta soligoi ge ga metele ḡaaḡwesui. ¹¹ Da zanu kitei zie koozuve ta poluve, e daabegi ge ga zanugi, e ḡaku ma. ¹² Da zanugi ḡaawun, e bala naanigoiti kpete be, e ti vili goizu naanigoiti ba, bala felego gilazu velei ta bala felego zoala velei. ¹³ Da gulu zokpoiti kpete ga akasia wului, e zanugi zie ti ma. ¹⁴ Da gulu zokpoiti do balaiti su, kesui ḡakamaleti, ti kesui va, kesui da zefei ga tiye. ¹⁵ Gulu zokpoiti ta ye kesui na-balaiti su, ti mina ḡula na. ¹⁶ Zeele woo zewei ge feezu e ya, da da kesui zu. ¹⁷ Da kesui lakulugi bete ga zanu kitei. Sakpai ḡa ge ga metele ḡila taata, kogi ḡa ge ga metele ḡaaḡwesui. ¹⁸ Geezuḡeela felegoiti ti laaseigi ga seelubein, da naati kpete ga zanu doḡai, e ti vile kesui lakulugi laabe felegoiti ga. ¹⁹ Da seelubein gila kpete daabegi ḡilazuve ḡa, seelubein gila daabegi zoala velei ḡa. Da seelubein felegoiti ta kesui lakulugi bete ga ani ḡila no. ²⁰ Seelubeinti ta ti-ḡovegiti suvie maazuve, ti kesui lakulugi maalooḡu ga ti-ḡovegiti, ta ḡaavote boḡo ma. Seelubeinti ta ḡaavote kesui lakulugi ma. ²¹ Zeele woo zewei ge feezu e ya, da da kesui zu. Da kesui laaḡulu. ²² Minā ḡa na ge ḡulazu na kelema e ve, kesui lakulugi maazuve seelubein felegoiti zḡoḡzuve. Na ḡa ge vaazu boezu na e bo, e lo na-deveiti kpein ba, Izelayele nuii faa zu.

*Bului nii feai GALA be,
naa ma tabalii*

(Egeezode 37:10-16)

²³ Da tabalii bete ga akasia wului. Sakpai ḡa ge ga metele ḡila, kogi ge ga metele lukpegi, soligoi ge ga metele ḡaaḡwesui. ²⁴ Da zanu kitei zie ma, e daabegi bete ga zanugi, e ḡaku ma. ²⁵ Da kakamaleti kpete ga nu yeave lieḡoi ḡeḡala, e naa laabegi balaa kpete ga zanugi, e ḡaku ma. ²⁶ Da zanu bala naanigoiti to goizu naanigoiti ba, ti ge koḡo naanigoiti tetegi. ²⁷ Balaiti ta ge kakamaleti ba, gulu zokpoiti ta lo ti zu, tabalii zefei vai zu. ²⁸ Da gulu zokpoiti kpete ga akasia wului, e zanugi zie ti ma, ti ge ga tabalii zefei anii. ²⁹ Da digiiti kpete, ta tazaiti, puya zalaḡai vaa zu, naa ve ziawoiti ta kokoiti ba. Da ti ge ga zanu kitei. ³⁰ Da buluii da tabalii ḡa, niiti ti veai be, ti ge na gaazu yeenape.

Fitina zeizuve

(Egeezode 37:17-24)

³¹ Da fitina ze anii bete ga zanu kitei doḡaai. Ti pe ti ge ga ani ḡila: koḡoi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maadlii zoalaiti ti ḡulaai ga gulu vuai. ³² Fitina ze anii ma beke dozitaati ta ḡula

kakamaᵛeti, ma beke savagō ɔa ɔeezu kakamaᵛe gilazuᵛe, ta ma beke savagō ɔe kakamaᵛe zoolā ɛlei. ³³ Maaɔili zoolai ɔa ɔe sava ma beke dozitaɪ ɔilagilagi pe ba, ti ɔulaai ga amandegi ma ɛuai. ³⁴ Maaɔili zoolā naanigō ɔa ɔe fitina zeɪ anii ma wului ɛa, ti ɔulaai ga amandegi ma ɛuai. ³⁵ Maaɔili zoolai gila ka ɔe ma beke felefelegiti todazuᵛe. ³⁶ Fitina zeɪ anii ɔa ɔe ga zanu kitei doɔɔaɪ. Baalobazuᵛeti pe ti ɔe ga ani ɔila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɔili zoolaiti. ³⁷ Da ná-fitina lofelaiti kpete, ti zeizu maazuᵛe, nii a ke é da wozafala gaazu. ³⁸ Ná-salava zo soolaiti ta ná-salava zeɔe anɪnakaiti, ta ɔe ga zanu kitei. ³⁹ Da kilo ɛuᵛusavagō (30) zeɔe zanu kitei zu, é kpete ga fitina zeɪ anii ta ma zoolaiti kpein. ⁴⁰ Dama, é ke ga naama ɔazavigi nō, nii é leeni ga de gizeɪ ma.

26

Seɔe ɛle ɪadegai ma landaiti ta ma ɛemazeɔeti

(Egeẓode 36:8-19)

¹ Da seɔe ɛle ɪadegai beɛe ga tanda puugō, ga geze ɛagōi kpaliai, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soᵛogɪ. Da suᵛu ga seeluᵛeinti ma votoi. ² Tanda ɔilagi zakpai ɔa ɔe ga meteɛle puugō maazu naanigō (14), kogi ɔe ga meteɛle felegō. Kōɔɔgi ɔa ɔe ga ani ɔila nō tandaiti kpein faa zu. ³ Tanda loolugōiti ta zeɪ boɔɔ la, zo loolugōiti balaa ta zeɪ boɔɔ la. ⁴ Da galu biiniiti giliɔili tandai ma boᵛu mōungi laamaᵛe. ⁵ Da galu ɛuᵛuloogō (50) ɔiliɔili tandai ma boᵛu mōungi laamaᵛe ɛa, é galu ɛuᵛuloogō (50) ɔiliɔili tandai ma boᵛu ɛleɛi laamaᵛe ɛa. Naama ɔaluuti ta zoolo boɔɔ ma ga felefele. ⁶ Da zanu kala puuloogō (50) beɛe, é tandai ma boᵛu ɔiliɔili boɔɔ ɛa ga tiye. Seɔe ɛle ɪadegai ɔa ɔe ga ani ɔila kpe nō.

⁷ Da boli leɔa landa puugō maazu ɔila (11) kpete, ti ɛee seɔe ɛle ɪadegai ɔoma. ⁸ Tanda ɔilagi zakpai ɔa ɔe ga meteɛle puugō maazu loolugō (15), kogi ɔe ga meteɛle felegō. Kōɔɔgi ɔa ɔe ga ani ɔila nō tanda puugō maazu ɔilagiti (11) be. ⁹ Da tanda loolugōiti ɔiliɔili boɔɔ ɛa, ta é zo lozitaɪti ɔiliɔili boɔɔ ɛa. Da tandai lozitaɛi ɛee su fele seɔe ɛleɪ laaᵛe. ¹⁰ Da galu ɛuᵛuloogō (50) ɔiliɔili tandai ma boᵛu mōungi laamaᵛe, da galu ɛuᵛuloogō (50) balaa ɔiliɔili tandai ma boᵛu ɛleɛi laamaᵛe. ¹¹ Da kolu boi kala puuloogō (50) beɛe, é kalagiti do galuuti unᵛu. Da tanda ma boᵛu ɛleɪ sei boɔɔ la ɔana, ti ɔe ga ani ɔila nō. ¹² Seɔe ɛleɪ ma landaiti ta ɛazu ɛuᵛuᵛu ma ga ta tukpe, naa ɔa yei, é ɛu ga seɔe ɛle ɪadegai ɛleɪ ɛleɪ. ¹³ Meteɛle ɔaaɔwesui é yesu kakamaᵛe gilazu ɛleɪ, ta meteɛle ɔaaɔwesui é yesu zoolā ɛleɪ, niiti ti yesu ɛle seɔe ɛleɪ zakpai ma, naati ka ti yeizu seɔe ɛle ɪadegai ɔakama felegōiti, ti ɛee ma. ¹⁴ Da baala sine ɔolōiti kpete ga peemazeɔeɪ, toai ga ma boigi, seɔe ɛleɪ vaa zu, é nuni ɔolōiti ma ɛemazeɔeɪ ɛee maazu.

Seɔe ɛle ɪadegai ma beɔegiti

(Egeẓode 36:20-38)

¹⁵ Da kpedeɔiti kpete seɔe ɛle ɪadegai ɛe ga akasia wulu zɛᵛeiti, ti loᵛado seɔe ɛleɪ zuzo fai zu. ¹⁶ Kpedeɔi zoligōi ɔa ɔe ga meteɛle loolugō, kogi ɔe ga meteɛle ɔaaɔwesui. ¹⁷ Kpedeɔi ɔilagilagi pe kpadōzuᵛe ɔaa ɔa zoba ma wulu zɛᵛe felegōi ɛa. Zekana da ke la seɔe ɛle ɪadegai ma beɔegiti kpein ba. ¹⁸ Da kpede ɛuᵛefelegō (20) beɛe seɔe ɛle ɪadegai ɛe, ti ɔeezu nu yeezazu ɛleɪ. ¹⁹ Da dabu ɛuᵛunaanigōiti (40) kpete ga walii, ti ɛa la kpede ɛuᵛefelegōiti (20) ɔilagilagi wu, kpadōzu felegōiti be. ²⁰ Da kpede ɛuᵛefelegō (20) beɛe balaa seɔe ɛle ɪadegai ɛe, nu ɔᵛeɛzu ɛleɪ. ²¹ Da dabu ɛuᵛunaanigōiti (40) kpete balaa ga walii, ti ɛa la kpede ɛuᵛefelegōiti (20) ɔilagilagi wu, kpadōzu felegōiti be. ²² Da kpede dozita beɛe seɔe ɛle ɪadegai boɔaᵛe, folo liizu ɛleɪ. ²³ Da kpede felegō beɛe seɔe ɛle ɪadegai ma zoko felegōiti be, ti kpogaᵛe. ²⁴ Ta ɔili kpedeɔi zōiti ba, é zo buuᵛe, é zeeli bala mōungi ma unɔaᵛe. ɛle ɔana a ɔe la ga ti felegō, ti ɛileɔai soko felegōiti su. ²⁵ Kpede doᵛava ɔa naazu, é ɔeezu seɔe ɛle ɪadegai boɔaᵛe, é ɛee ta-labu puugō maazu lozitaɪti (16) ba, ti beɛeai ga walii, kpede gila dabu felegō.

²⁶ Da gulu zōkpō loolugō beɛe kpedeɔiti be ga akasia wului, ti besa seɔe ɛle ɪadegai ɔakamaᵛe ɔilagi. ²⁷ Ta gulu zōkpō loolugō seɔe ɛle ɪadegai ɔakamaᵛe zoolā ɛleɪ ma beɔegiti be, ta gulu zōkpō loolugō seɔe ɛle ɪadegai boɔaᵛe ma beɔegiti be, folo liizu ɛleɪ. ²⁸ Zaamazu wulu zōkpōi ɔa kpedeɔiti maaleᵛe, é zo kweɔi ma, é li zoolā ɛleɪ. ²⁹ Da zanugi zie kpedeɔiti ma. Da ta-ɛalaiti kpete ga zanugi, ga gulu zōkpōiti ti lo ti zu. Da zanugi zie naama wulu zōkpōiti ma. ³⁰ Da seɔe ɛle ɪadegai lo, eɔeɛleɪ ma ɔazaɔigi leeni la ga de gizeɪ ma.

Seɔe ɛle ɪadegai ma zeɔe zuɔooza golai

³¹ Da seɔe zuɔooza golai beɛe ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soᵛogɪ, ta geze ɛagōi kpaliai. Da suᵛu ga seeluᵛeinti ma votoi. ³² Toɔa zeɛe ga zanu kalagiti ti taɔpala naanigōiti ba, ti beɛeai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma, ti baɔoai dabu naanigōiti ma, niiti ti beɛeai ga

walii. ³³ Da seŋe zuŋooza golai zele kalagiti buuwe. Seŋe zuŋooza golai ŋoozu velei, miná ŋa da zelee woo ŋesui le ná. Seŋe zuŋooza golai ŋa ŋe wo ve ga ada padegai ta ada padega wolai ti yeeŋaaŋwɛɛzuwe. ³⁴ Da zelee woo ŋesui laaŋfulu, ada padega wolai ɔɔ be. ³⁵ Da tabalii vile seŋe zuŋooza golai ŋakalawe, seŋe vele padegai wu, lekpɛmawe nu ŋovezuwe. Fitina zeii anii ŋe tabalii letemawe, lekpɛmawe nu yeezazuwe.

³⁶ Da seŋe zuŋooza golai taŋili kpete seŋe velei laawe ga geze ŋiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai, é ŋe ga seŋe zuvuai. ³⁷ Toŋa zelee ga zanu kalagiti ti tɔkpala lɔɔlugɔiti ba, ti betɛai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma. Da kɔlu ɔɔigi ŋaawun, é ŋe ti ve ga ta-labu lɔɔlugɔiti.

27

Zalaŋa ŋulazuwe (Egezode 38:1-7)

¹ Da zalaŋa ŋulazuwe betɛ ga akasia wului. Sakpai ŋa ŋe ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ŋe ga metele felego ta tukpe (2,5). Zalaŋa ŋulazuwe ŋa ŋe ga seki naanigi, sɔligɔi ŋe ga metele ŋila ta tukpe (1,5). ² Da minɛiti kpete goizu naanigoiti ba, ma minɛiti ta ɔɔ ba, ti ŋe ga ani ŋila no. Da kɔlu ɔɔigi zie ti ma. ³ Da anɔnakaiti kpete zuvuai zo fai zu, ta peluuti, ta kokoiti, ta sua zɔɔ mite wolaiti, ta abu zeŋe aniiti. Da sɔɔlai naati kpein kpete ga kɔlu ɔɔigi. ⁴ Da kɔlu velei betɛ ga kɔlu ɔɔigi zalaŋa ŋulazuwe. Da kɔlu ɔɔi balaiti to kɔlu velei va, goizu naanigoiti su. ⁵ Da pile zalaŋa ŋulazuwe lakolɔgawe wu, é zo buuwe, eyɛsu é zeeli zalaŋa ŋulazuwe zɔligɔi zaamaawe. ⁶ Da gulu zɔkpɔiti kpete zalaŋa ŋulazuwe ve, ga akasia wului, é kɔlu ɔɔigi zie ti ma. ⁷ Gulu zɔkpɔiti ta lɔ balaiti su. Gulu zɔkpɔi naati ta ŋe zalaŋa ŋulazuwe ŋakama felegoiti, siegi zu a ŋena va zeŋezu la. ⁸ Da zalaŋa ŋulazuwe betɛ ga gulu zɛveiti, zeŋei ŋe koozu. Toŋa ŋe eŋevelei é leeni la ga de gizee ma.

Seŋe vele padegai *ma ŋoizuwe* (Egezode 38:9-20)

⁹ Da seŋe vele padegai ma ŋoizuwe betɛ. Lekpɛmawe nu yeezazuwe, maazasa ga seŋei é ga geze vagoi kpaliai. Sasai zakpai ŋe ga metele vuulɔɔlugɔ (50) naama ŋakama mɔungi. ¹⁰ Tɔkpala vuufelegoiti (20) ta lɔ dabu vuufelegoiti (20) ga, ti betɛai ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ŋalagiti ta ti zelee kɔluuti ta ŋe ga walii. ¹¹ Lekpɛmawe nu ŋovezuwe, sasai zakpai ŋa ŋe miná balaa ga metele vuulɔɔlugɔ (50), naa ŋe ga seŋei, ta tɔkpala vuufelegoiti (20), ta ta-labu vuufelegoiti (20), ti ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ŋalagiti ta ti zelee kɔluuti ta ŋe ga walii. ¹² Folo liizu velei, sasai ŋogi ŋa ŋe ga metele vuufelego maazu lɔɔlugɔ (25), naa ŋe ga seŋei, ta ta-lɔkpala puugo ta ta-labu puugoiti. ¹³ Folo ŋulazu velei, sasai ŋogi ŋa ŋe ga metele vuufelego maazu lɔɔlugɔ (25). ¹⁴ Nu leezuwe ŋobawe ŋilazuwe, sasai ŋa ŋe ga metele lɔfela ta tukpe (7,5), naa ŋe ga seŋei, ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁵ Nu leezuwe ŋobawe zɔɔla velei, sasai ŋa ŋe miná ga metele lɔfela ta tukpe (7,5), naa ŋe ga seŋei, ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁶ Sasai laawe vaa zu, seŋe zuŋooza golai ŋa ŋe ga metele puugo, é ga geze ŋiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vagoi kpaliai, zuvuai, ta tɔkpala naanigo, ta ta-labu naanigoiti. ¹⁷ Sasai ma lɔkpalaiti ma ŋalagiti ta ti zelee kɔluuti kpein ta ŋe ga walii. Ta-labuuti kpein ta ŋe ga kɔlu ɔɔigi. ¹⁸ Sasai zakpai ŋa ŋe ga metele vuulɔɔlugɔ (50), kogi ŋe ga vuufelego maazu lɔɔlugɔ (25), sɔligɔi ŋe ga metele felego ta tukpe (2,5). Seŋeiti ta ŋe ga geze vagoi kpaliai, ta dabuuti ta ŋe ga kɔlu ɔɔigi. ¹⁹ Sɔɔlai kpein deveai seŋe vele padegai ma wotii vaa ma, ta suzo kɔluuti kpein, ta sasai zuzo kɔluuti kpein ta ŋe ga kɔlu ɔɔigi.

Deveiti é lo seizu padegai *ná-fitinaiti ba* (Leevi Nuiti 24:1-4)

²⁰ Da devei ve Izelaye nuiti zea, ga ti va é ɔɔ ga wolive wulo vagoi, kpetɛai fitinai vaa zu, naa ŋa a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenɔpe ti mina za. ²¹ GALA daagomi seŋe velei wu, seŋe zuŋooza golai ŋakalawe, nii é zelee woo ŋesui ŋakalawe. Miná ŋa Aalon ta ná-doun zunuiti ta sei ná, fitinaiti ti zo, é zo kpɔkɔi ma, eyɛsu geelaalao, ŋooŋo GALAGI ŋaazu. Toŋa ga ŋooŋo togi Izelaye nuiti ti-mavofodaiti kpein be, ti maanai, ti so.

28

Zalaŋa ŋula zeŋeiti (Egezode 39:1-7)

¹ Da è-liɛ Aalon maabuŋa ɔɔoŋ va, ta ná-doun zunuiti, ti zeŋe Izelaye nuiti saama, ga é ti ve be, ná-boti vai zu, é ga zalaŋa ŋula vai, Aalon ta ná-doun zunuiti, Nadaŋe ta Aŋiyu, ta Eleazaal ta Itamaal. ² Da zalaŋa ŋula zeŋeiti kpete è-liɛ Aalon ve, ti ŋe ga tosuwe ta ná-lebiyai

ma voogi. ³ Da 6e naati kpein pɔ, ti ga ɲeɛliɣi nuiti, niiti gè ti laavegai ga ɣima yɛnvui, ta Aalɔn ná-segeiti kpete, naa ɣa a ke é ve bè, é ná-zalaɣa ɣula wotii ɣe. ⁴ Wele segeiti ba, ta ti bɛte: kakazu zege ɣila, zalaɣa ɣula zege ɣila, tookɔba wola ɣila, seɣewuzege ɣila nii suvuai, bɔɔɔ ɣila, ta saamaɣili ɣila. Ta zalaɣa ɣula zege ɲadegaiti kpete è-lic Aalɔn ta ná-doun zunuiti bɛ, naa ɣa a ke ti ná-zalaɣa ɣula wotii ɣe. ⁵ Ta zanugi zege ta geze biinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai.

Zalaɣa ɣula zegei

⁶ Ta zalaɣa ɣula zegei bɛte ga geze biinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai. Ta suvu ga zanu galui. ⁷ Ta kpakiga zege felegoiti kpete, ti ze zalaɣa ɣula zegei ɣaabelasu felegoiti da. ⁸ Zalaɣa ɣula zegei ma lokoi ɣa bɛte ga ma zii nɔ. Toɣa ɣe ga zanugi, ta geze biinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai. Ta ɣe ga ani ɣila ta zalaɣa ɣula zegei.

⁹ Kotu zongo ɔaagi nii daaseigi ga wɔnikese, da naa felego zege, è Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve ti ma, ¹⁰ ti-laasei dozita ɣa zeve kotu ɣilagi ma, zɔɔma laasei dozitaiti ti ɣe kotui velesiei ma, eɣevelei ti zɔɔɔ pelei la. ¹¹ Da Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve kotu felegoiti ma, eɣevelei nu a da kotui zaɣa la, eɣe zeevozeba aniiti. Da ti ɔata ti-ɔɔzuɛti ba, ti ga zanugi. ¹² Da ti ɣili zalaɣa ɣula zegei ma bakiga zegeiti ba, ti ɣe ga Izelaye ná-doun zunuiti ta-ɣizesui, nii Aalɔn segezu baki felegoiti ga, ga ti-laaseigi ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu. ¹³ Da ɔɔzuɛti felego bɛte ga zanugi. ¹⁴ Da zanu galu felegoiti fele, è ti lo ɔɔzuɛti ba.

Kakazu zegei

(Egezode 39:8-21)

¹⁵ Da kakazu zegei bɛte, nii deveiti ti zegezu la, ga geze biinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai. Da suvu ga zanu galui, ga zalaɣa ɣula zegei ɣevelei. ¹⁶ Kakazu zegei ɣa veɛ su fele, é ɣe ga seki naanigi. Sakpai ɣe ga zeelo gila, kogi ɣe ga zeelo gila. ¹⁷ Da kotu zongo ɔaagiti ɲekpe ba, ma ɲekpe naanigoi zu: ma ɲekpe mɔungu zu, saaledoane gila, tɔpaze gila, ta emelode gila, ¹⁸ ma ɲekpe velesiei zu, gelenate gila, safil gila, ta diama ɣila, ¹⁹ ma ɲekpe zavasi zu, wɔpale gila, agate gila, ta ametsite gila, ²⁰ ma ɲekpe naanisi zu, kelizɔlite gila, wɔnikese gila, ta zasepe gila. Naama ɣotu zongo ɔaagiti ta ɔata ti-ɔɔzuɛti ba, ti ga zanugi. ²¹ Da Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve kotu puugo maazu felegoiti (12) ma, eɣevelei nu a da kotui zaɣa la, eɣe zeevozeba aniiti. Boloda puugo maazu felegoiti (12) daaseigiti ta ɣe ti ma, kotu ɣila, gila daasei, kotu ɣila, gila daasei. ²² Da zanu galuuti to kakazu zegei va, ti velei ga zanu kitei. ²³ Da zanu balaɣae felegoiti kpete, è ti lo kakazu zegei woizu felegoiti ba. ²⁴ Da zanu galu felegoiti to balaɣae felegoiti ba, kakazu zegei woizu felegoiti. ²⁵ Da zanu galu felegoiti sokpaiti to ɔɔzuɛti felegoiti va, niiti ti ɣilii zalaɣa ɣula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, nii a ke kakazu zegei ye velelaɛ. ²⁶ Da zanu balaɣae felego bɛte mɔnɔ, è ti lo kakazu zegei woizu felegoiti zɔiti ba, koozu velei, ná veɛzu zalaɣa ɣula zegei ma. ²⁷ Da zanu balaɣae felego ɣiliga bɛte, è ti lo zalaɣa ɣula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, buuve, velela velei, ti-ɔɔzuɛti ɣobave, zalaɣa ɣula zegei ma lokoi maazu. ²⁸ Kakazu zegei ná-balaɣaegiti ta ɣili zalaɣa ɣula zegei ná-balaɣaegiti ba, ga galu biinii, naa ɣa a ke, kakazu zegei ɣe zalaɣa ɣula zegei ma lokoi maazu, ti yeeɣaa mina ɣwe ta zalaɣa ɣula zegei.

²⁹ Siegi zu Aalɔn ɛɛzu la ada ɲadegai, Izelaye ná-doun zunuiti daaseigi ɣa ɣe ziilave, seveai kakazu zegei ma, nii deveiti ti zegezu la, ga é ma ɣizesui make yeenɔpe ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu. ³⁰ Anii niiti ti-laaseigi ga wuulimegi ta tumimegi, naati pu kakazu zegei zu, nii deveiti ti zegezu la, ti ɣeezu Aalɔn yiilave, siegi zu é ɛɛzu la ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu. Uele ɣana Aalɔn a peɛ la yiilave yeenɔpe, nii a ke é ɣe ɔoɔɔ GALAGI yiima vai ɣwe, è lo Izelaye nuiti ba.

Zalaɣa ɣula zegei zɔiti

(Egezode 39:22-31)

³¹ Da zalaɣa ɣula zegei ma lookɔba wolai ɣe ga geze biinii, ³² da koteve zaamazuve, nɔungu da lo ná, è daaɣale é ɣaku ma ga sege velei taɣili, naa ɣa a ke é mina vali ga. ³³ Gului nii daa ga gelenadeɣi, da naama waii ma votoi ɣili daamaɛ, é ɣaku ma ga geze biinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, zanu tala koiti ti ɣe ti yɔɔzuɛti, ³⁴ zanu tala ko ɣila, gelenade gila, zanu tala ko ɣila, gelenade gila, naa ɣaku tookɔba wolai laamaɛ ma. ³⁵ Aalɔn ɣa ɔoɔɔ maaɣili la, è da botii ɣe, tala koiti gooi ɣa ɣe menisu, siegi zu é ɛɛzu la ada ɲadegai, ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu, ta siegi zu é ɣulazu la ná, è la zaa názu.

³⁶ Da zanu kitei ma zeve goi bɛte, è sevei ɣe ma ga: «Feai ɔoɔɔ GALAGI ve.» Seveai eɣevelei nu a da zeevozeba anii maazaɣa la. ³⁷ Da gili bɔɔlogi va ga galu biinii, kakala velei. ³⁸ Toɣa ɣe Aalɔn lovalave yeenɔpe, siegi zu é losu la ɣaazu, nei gè ga ɔoɔɔ GALAGI. Naa maavele ma, ná yeezi Izelaye nuiti ta-vebrani ɲadegaiti bu, anɛ ni ta faaɣaazagiti keɛzu, ta ɣena ti vea zèa.

³⁹ Seɣewuzegei ta bɔɔlogi bɛte ga geze vaɔgi, è saamaɣiligi bɛte, è suvu.

⁴⁰ Da segefewuzegeiti kpete Aalɔn ná-doun zunuiti be, e saamaɗiligiti kpete ti ve, e baɔɔlogiti kpete ti ve, ti gɛ ga ti-losuɛ ta ta-lebiyai ma voogi. ⁴¹ Da e-liɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti maagɗili la. Da gulɔi zie ti ma, e ti ve be, e ti jade, naa gɛ a ke ti ná-zalaɗa gɗula wotii gɛ. ⁴² Da vele kpudagɗi bɛte ti ve ga gezei, e ti-maanaakaiti dɔɔɗu, toɗa zo ti-zaamaɛ, e yei ti-balaɗi ma. ⁴³ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta ti le bɔɔɗo ma, siegi zu ti leɛzu la GALA daaɗomi sege velei wu, ɓaa siegi zu ti maabudazu la zalaɗa gɗulazuɛ va, ti va botii gɛ ada naɗegai, naazu ti la gɛ ga sɔba nua negelein, ta ti la zaa. Naa gɛ gɛ ga gɔɔɗo togi Aalɔn ve ta mavofodaiti kpein be.

29

Zalaɗa gɗula nuiti fee vai

GALA be

(Leevi nuiti 8:1-36)

¹ Wele, nii da ke, Aalɔn ta ná-dointi fee vai zu be, naa gɛ a ke ti ná-zalaɗa gɗula wotii gɛ. Nike zine ɓokpa gila sege, ta baala sine felego, neɛvuzu mina gɛ ti va, ² ta bului nii leɛve la su, ta bulu velevelegiti leve la su, gaayɔgai ga gulɔi, ta bulu leɛveiti, leve la su, gulɔi uai ma, e ti bɛte ga bulu vuko vagai. ³ Da ti vu kpɔlo gila su, e va ga tiye kpɔlogi naa zu, e ti le, da gɛna nika zinei ta baala sine felegoiti kulaa ga zalaɗai. ⁴ Da li ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti GALA daaɗomi sege velei laaɛ, e ti maagba ga ziei. ⁵ Da segeiti sege, e Aalɔn maagɗili ga segefewuzegei, ta tookɔba wolai, ta zalaɗa gɗula zegei, ta kakazu zegei, e saamaɗili ga zalaɗa gɗula zegei ma lokoi. ⁶ Da baɔɔlogi lo nɔungi va, e zanu seɛve goni gɗili kakalaɛ, nii e ga fee vai ma voogi GALA be. ⁷ E siema wulo naɗegai zege, e ta vu nɔungi zu, e ta zie ma. ⁸ Da va ga ná-doun zunuiti, e ti maagɗili ga segefewuzegeiti. ⁹ Da ti zaamaɗili ga saamaɗiligiti, e baɔɔlogiti do tɔungiti ba. Ta ná-zalaɗa gɗula wotii gɛ, togi gɛna eyesu gɛ. Da Aalɔn ta ná-doun zunuiti fe be.

¹⁰ Da va ga nika zine ɓokpaga GALA daaɗomi sege velei gɔkalaɛ, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti-yeeti peɛ nika zinei unmaɛ. ¹¹ Da nika zinei gɔdaaleɛve Gooɗo GALAGI gɛazu, GALA daaɗomi sege velei laaɛ. ¹² Da nika zinei ma namai zege, e ta zie zalaɗa gɗulazuɛ ma mineiti ma ga e-yeɛɛɛgai. Da namai motai vu ya zalaɗa gɗulazuɛ gɔɗaɛ. ¹³ Da ma wulɔi kpein sege, nii felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma maɔin vaɛuɛ, ta ma loɗo felegoiti ma, ta gulɔi e ti maɛve negelein, da naa gɛla zalaɗa gɗulazuɛ. ¹⁴ Kele da nika zinei motai gɛla wo-vuuzuuɛ voluuɛ: ma zuai, ta ma gɔloɗi, naa veɛ ma ɓooiti ba. Toɗa ga koto gba zalaɗai.

¹⁵ Da baala sinei taɗila sege, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeti peɛ baala sinei unmaɛ. ¹⁶ Da baala sinei gɔdaaleɛve, e ma namai zege, e pili zalaɗa gɗulazuɛ ma, e gaku ma kpooɔ. ¹⁷ Da baala sinei leveleɛve, e kpulukpulu, e koozu zɔlaiti ta kɔɗoiti gba, e ti la kpulukpulugai ta ma ungi ma. ¹⁸ Da baala sinei pe gala zalaɗa gɗulazuɛ. Toɗa ga gala zalaɗai Gooɗo GALAGI ve, zalaɗai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɗo GALAGI ve.

¹⁹ Da zɔɔma vaala sinei zege. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeti peɛ baala sinei unmaɛ. ²⁰ Da baala sinei gɔdaaleɛve, e ma namai ta zege, e sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔgi ma, ta ná-doun zunuiti zeezazu vele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinekpotogiti ma, ta ti-yeezazu gɔɗɔzinekpotogiti ma. Da namai motai vii zalaɗa gɗulazuɛ ma, e gaku ma kpooɔ. ²¹ Da namai ta zege, nii a gɛ zalaɗa gɗulazuɛ, ta siema wulo naɗegai ta, e ti vaza Aalɔn ta ná-segeiti ma, naa veɛ ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba. Pele gɛna da Aalɔnmi fe la be, ta ná-segeiti, naa veɛ ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba.

²² Da baala sinei ma wulɔi zege, ta ma woɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma maɔin vaɛuɛ, ta ma loɗo felegoiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, ta zeezazu ɓalai, mazɔɔɔ toɗa ga ti zeɛ vai ma vaala sinei. ²³ Bului leve la su, naama ɓɔlogi, nii seidaɗi Gooɗo GALAGI gɛkala, da bulu gila sege naama ɓɔlogi zu, ta bulu velevele gila gulɔi ba, ta bulu leɛve gila. ²⁴ Da ti kpein pu Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu, ti ti lateɗe vai ma voogi gɛ Gooɗo GALAGI gɛazu. ²⁵ Naa voluma, da ti gɗula niina ti ya, e ti gɛla zalaɗa gɗulazuɛ, gala zalaɗai maazu. Toɗa ga zalaɗai, nii abui galazu, makugi neai Gooɗo GALAGI ve.

²⁶ Da Aalɔn zeɛ vai ma vaala sinei ma gɛkegi zege, e dateɗe vai ma voogi gɛ Gooɗo GALAGI gɛazu. Naa gɛ gɛ ga dɔni. ²⁷ Da ti zeɛ vai ma vaala sinei ma gɛkegi zege ba ta ma ɓalai, niiti ti gɗula ga dateɗe vai ma voogi, ti zege ba Aalɔn ve ta ná-doun zunuiti. ²⁸ Ta gɛ ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ, naa gɛ gɛ ga gɔɔɗo togi, nii Izelayele nuiti ta so, mazɔɔɔ veɛanɗii gɛna segeai ba Izelayele nuiti ta-yiilei zalaɗaiti su. Naa gɛ gɛ ga Gooɗo GALAGI nɔnɔ.

²⁹ Aalɔn a zaana, ná-zalaɗa gɗula zegeiti ta gɛ ga ná-doun zunuiti tɔnɔ, ta ti loo gɔba, siegi zu ti gulo naɗegai ziezu la ti ma, ti zeɛ vai zu. ³⁰ Ná-doun zunuiti su, nii a gɛ potogi zu, zalaɗa gɗula vai zu, naa gɛ too gɔba folo lofela laawu, siegi zu e gɛɛzu leɛzu la GALA daaɗomi sege velei wu, ga e botii gɛ ada naɗegai.

³¹ Da ti zeɛ vai ma vaala sinei zege, e ma zuai gɗili ada naɗegai ta. ³² Baala sinei ma zuai ta bului a gɛ kpɔlogi zu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti mi, GALA daaɗomi sege velei laaɛ. ³³ Nii keai ga koto gba anii, ta naa mi gɛna, naa gɛ a ke ti ve be, ta ti zeɛ. Nu gɗili nɔpe ge la ta mia,

mazoloo ti nadege. ³⁴ Ni ti zeï vai ma zalaŋa zuai ɓaa ma bului ta ɗa yena na eyesu sobui, nu la ma mia negelein, mazoloo ti nadege. Nii e yesu, da naa ɗala.

³⁵ Da zie ga deveiti kpein, ge ti vea e ya Aalon ta na-doun zunuiti ta-vaa zu. Da folo lofela ge ti zeï vai zu. ³⁶ Folo-o-folo, da nike zine ɗila kula ga zalaŋai koto gba vai zu. Da zalaŋa ɗulazuwe nade ga naama foto gba vai, e guloi zie ma ga e nade. ³⁷ Folo lofela laawu, da koto gba vaiti ke zalaŋa ɗulazuwe, e nade, zalaŋa ɗulazuwe wola ɗa nade. Nii kpein a wooŋu zalaŋa ɗulazuwe va, naa ɗa nade.

Gala zalaŋai,

nii a ge ɗulazu folo-o-folo

(Gaalu Sevei 28:1-8)

³⁸ Folo-o-folo, da da kona gila baala sine felego ɗula ga zalaŋai zalaŋa ɗulazuwe. ³⁹ Da baala zivoo ɗilagilaga ɗula ga zalaŋai sobui, e zooma vaala zivoo ɗula ga zalaŋai kpokoi. ⁴⁰ Da baala zivo moungi ɗula ga zalaŋai, e pee bulu vuko vagoi kilo savago va, gaayogai ga wolive wulo vagoi ma litele ɗila ta tukpe (1,5), naa ve ddoi litele ɗila ta tukpe (1,5) ba. ⁴¹ Da baala zivoo velesiei ɗula ga zalaŋai kpokoi, e pee vebeani ɗila ba, ta puya zalaŋai, egevelei sobu gelei la. Zalaŋai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooŋo GALAGI ve. ⁴² Toŋa ge ga gala zalaŋai, wovavofodaiti kpein ta ge kulazu folo-o-folo, gaazu, nei ge ga Gooŋo GALAGI, GALA daaŋomi seŋe velei laave, min ɗa na ge ɗulazu na kelema wo ve, ge da boe e va. ⁴³ Min ɗa na ge ɗulazu na kelema Izelaye nui ti be, naama daave ɗa nade ga na-lebiyai. ⁴⁴ Na GALA daaŋomi seŋe velei ta zalaŋa ɗulazuwe nade. Na Aalon ta na-doun zunuiti nade, ti da na-zalaŋa ɗula wotii ge. ⁴⁵ Na zeï Izelaye nui saama, ge ge ga ta-GALAGI. ⁴⁶ Ta kwee ga na ga Gooŋo GALAGI, ta-GALAGI, nii e ti ɗulani Ezipete yooi va, na zeï ti zaama. Na ga Gooŋo GALAGI, ta-GALAGI.

30

Ani maku neenegiti

ma zalaŋa ɗulazuwe

(Egezode 37:25-28)

¹ Da zalaŋa ɗulazuwe gila kpete ani maku neenegiti gala vai zu. Da kpete ga akasia wului. ² Toŋa ge ga seki naanigi, sakpai ge ga meteŋe valisui, kogi ge ga meteŋe valisui, soligoi ge ga meteŋe ɗila. Ma mineiti ti geezu ba, ta ge ga ani ɗila. ³ Da zanu kitei zie ma, gaave, ta kakamaveti, e ɗaku ma, ta ma mineiti ma na pe. Da daabegi bete ga zanugi, e ɗaku na pe ma. ⁴ Da zanu bala felego lo ba daabegi wuwe, kakama felegoiti, zulu zokpoiti ti da lo ti zu, seŋe vai zu. ⁵ Da gulu zokpoiti kpete ga akasia wului, e zanugi zie ti ma. ⁶ Da zalaŋa ɗulazuwe lo seŋe zufoosa golai ɗakalave, nii e zeele woo gesui ɗakalave, kesui lakulugi gaazu letemave, nii e zeele woo zeeve maazuwe, ve na ge ɗulazu kelema na e ve. ⁷ Min ɗa Aalon a da ani maku neenegiti gala na. Toŋa ge ta ɗalazu sobu-o-sobu, siegi zu a ge fitinaiti kevele bete zu la. ⁸ Aalon ɗa ge ta ɗalazu kpokoi, siegi zu a ge fitinaiti kevele bete zu la. Ani maku neenegi ve, a ge ɗalazu yeenape Gooŋo GALAGI gaazu, wovavofodaiti kpein su. ⁹ A mina ani maku neene ma zii ɗili kula ga zalaŋa, zalaŋa ɗulazuwe, anee gala zalaŋa ɗili be, ɓaa vebeani ɗili. A mina puya zalaŋa ɗila kpala pu ya na. ¹⁰ Aalon ɗa da koto gba vaiti ke zalaŋa ɗulazuwe mineiti maazu, naa ge ɗila kona-o-kona. Toŋa ke ga koto gba zuai ma pamai, naa ge ɗila kona-o-kona, wovavofodaiti kpein su. Zalaŋa ɗulazuwe naa ɗa ge ga faa nadege wola Gooŋo GALAGI gaazu.

Seizu nadege

ma mulu ɗula vai

¹¹ Gooŋo GALAGI boeni Moize va, e ge ma: ¹² «Siegi zu e Izelaye nui gaalusu da, ti ɗilagilaga ta boŋo unmo ganii zala Gooŋo GALAGI ma, naa ɗa ge gaalugi ma ziegi zu, naa ɗa a ke maanogŋo mina zeeli wo ma. ¹³ Niiti kpein ti gaalusu, naati ta vaazu wali ɗaei galamu lozita veezu, egevelei seizu nadege ma wali ɗaei la. Naa ge ga vebeanii, e zefe ba Gooŋo GALAGI ve. ¹⁴ Nu-o-nu e geezu gaalugi zu, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, naa ɗa vebeanii zala, nii e veezu Gooŋo GALAGI ve. ¹⁵ Naavolo nui la salaa, e va vuova ma, mone nui balaa la salaa, e va yei bu. Vebeani ve, e veezu Gooŋo GALAGI ve, ga ti boŋo unmo. ¹⁶ Da unmo walii ɗula Izelaye nui zea, e do GALA daaŋomi seŋe velei ma wotii zu. Toŋa ge ga kizesu vaa Izelaye nui be Gooŋo GALAGI gaazu, nuboseiti unmo fai zu.»

Maagba aninakai

(Egezode 38:8)

¹⁷ Gooŋo GALAGI boeni Moize va, e ge ma: ¹⁸ «Da maagba aninakai bete ga kolu boigi, na-seiga anii balaa ɗa ge ga kolu boigi, maagba vaiti su. Da pile GALA daaŋomi seŋe velei ta zalaŋa ɗulazuwe ti yooŋzuwe, e ziei vu su. ¹⁹ Naa ɗa Aalon ta na-doun zunuiti ta ge yeeti ta ɗoŋoiti maagbazu la. ²⁰ Siegi zu ti leezu la GALA daaŋomi seŋe velei wu, ta boŋo maagba ga naama ɗei, naa ɗa a ke ti mina za, ta siegi zu ti maabuɗazu la zalaŋa ɗulazuwe va, ga ti botii

ǵe, ti zalaǵaiti gala ga abui Ğooǵo GALAGI ve. ²¹ Ta ti-yeeiti ta ti-ǵooǵiti maagba, naa ǵa a ke ti mina za. Naa ǵa ǵe ga ǵooǵo tǵgi, Aalɔn ve ta ná-doun zunuiti, ta ti-mavofodaiti kpein be.»

Gulo ɳadegai

ta ma maku neene kelei

²² Ğooǵo GALAGI beeni Moize vo, e ǵe ma: ²³ «Da ani maku neene papagiti seǵe: miile gulo maku neene kilo lozita, ta sinamome maku neene kilo savago, ta seeli maku neene kilo savago, ²⁴ ta kasegi kilo lozita, eǵevelei seizu ɳadegai ma ǵooǵgi la, ta wolive wuloi litelɛ lozita. ²⁵ Da naa ǵe ga siema wulo ɳadegai, eǵevelei gulo maku neene kpete nui a da kpete la. Naa ǵa e ǵeezu ga siema wulo ɳadegai.

²⁶ «Naa ǵa da ta zie GALA daaǵomi seǵe velei ma, ta zeele woo ǵesui, ²⁷ ta taɓalii ta ná-sɔlaili, ta fitina ze anii, ta ná-sɔlaili, ta ani maku neeneḡiti ma zalaǵa ǵulazuve, ²⁸ ta e sie gala zalaǵaiti kulazuve ta ná-sɔlaili kpein ma, ta maagba anijakai, e ve ná-seiga anii va. ²⁹ Da niima aniiiti kpein fe be, ti wola ǵa ɳade, nii kpein a vooǵu ti va, naa ǵa ɳade. ³⁰ Da gulo ɳadegai zie Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma, e ti ve be, naa ǵa a ke ti ná-zalaǵa ǵula wotii ǵe.

³¹ «Da be Izelaye nuiti po, e ǵe ti ma: «Naa ǵa ǵe be ga siema wulo ɳadegai, w-mavofodaiti kpein su. ³² Nu mina ta zie busei ma, ɳegelein. A mina ma zii bete ga kevele. Nadege, wa da pete ga ɳade ganii. ³³ Nu-o-nu a ma zii betena, ɓaa e ta zie nu ǵili ma, e la ga zalaǵa ǵula nu, naa be ka leve ná-nubuseiti ba.»

Ani maku neeneḡi

³⁴ Ğooǵo GALAGI ǵeni Moize ma: «Ani maku neeneḡi naati seǵe, ti ǵe tie: setaketegi, ta wonikesegi, ta galebanumegi, ta gulu mana maku neeneḡi. ³⁵ Da naa ǵe ga ani maku neeneḡi, supuai, eǵevelei gulo maku neene kpete nui a da kpete la, kpoloi ǵe ba. Toǵa ǵe ga ma ǵitei, e ɳade. ³⁶ Da ke ga ma vukoi, e sei zeele woo ǵesui ǵakalave, GALA daaǵomi seǵe velei wu, ve ná ǵe ǵulazu kelema ná e ve. Toǵa ǵe wo ve ga anii gola ɳadegai. ³⁷ A mina ani maku neene kpete boǵo ve ɳegelein ga nii ǵevele, siema vaa zu. Wa pete ga ani ve ɳadegai, makegai Ğooǵo GALAGI ǵila kpe no ve. ³⁸ Nu nope a naa ǵeǵala betena, ga e da maku, naa be ka leve ná-nubuseiti ba.»

31

Seǵe vele ɳadegai

ma ɳeeḡi nuiti

(Egeẓode 35:30–36:1)

¹ Ğooǵo GALAGI beeni Moize vo, e ǵe ma: ² «Wele, ǵe yiimazeǵeve ga Beḡaleyale, nii e ga Uli ná-doun zunui, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³ Ge daavege ga GALA Zenvui, ta ǵimalai, ta keleǵelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu, ⁴ e zoo faiti kazavisu, e zanugi bete, ta walii, ta kolu boǵi, ⁵ e kotu zongo baagiti saǵa, e ti ɳekpe ti-loozuḡeti, e gului zaǵa, e botii ma zii kpein ke. ⁶ Ge kɓoba nu veve ba, nii e ga Woǵoliyaḡe, Ayizamake ná-doun zunui, e ǵula Dan ná-bolodai zu. Ge keleǵelegi vuuve naati kpein ziimave, niiti ti zoogai faa la, ga ti naa kpein ke, nii ge e leveai ma, ⁷ e zo GALA daaǵomi seǵe velei ma, e li zeele woo ǵesui vo, ta dakulugi, ta seǵe velei ma zɔlaili kpein, ⁸ ta taɓalii ta ná-sɔlaili, ta fitina ze anii e ga zanu kitei, ta ná-sɔlaili kpein, ta ani maku neeneḡiti ma zalaǵa ǵulazuve, ⁹ ta gala zalaǵaiti kulazuve ta ná-sɔlaili kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, ¹⁰ ta botiǵe zeǵeiti, niiti ti ga zalaǵa ǵula nui Aalɔn ná-zalaǵa ǵula zeǵeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zeǵeiti zalaǵa ǵulazuve ma woti vai ma, ¹¹ ta siema wulo ɳadegai, ta ada ɳadegai ma ani maku neeneḡi. Ta naa kpein ke, eǵevelei ge deveai la.»

Dooǵo foloi

¹² Ğooǵo GALAGI beeni Moize vo, e ǵe ma: ¹³ «Be Izelaye nuiti po, e ǵe ti ma: «Wa ná-dooǵo foloiti maape, mazalɔ naa ǵa a ǵe nɔn na, ta wa, ade yoǵozu, w-mavofodaiti kpein saama, e ǵe ga poogi, nii nu a kwɛe la ga ná ga Ğooǵo GALAGI, nii e wo ɳadesu. ¹⁴ Wa dooǵo foloi maape, mazalɔ toǵa ǵe wo ve ga faa ɳadegai. Zoi a kɔzɔna, ta naama nui vaa. Nu nope a boti ǵena naama voloi ma, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, e ǵula ti zaama. ¹⁵ Folo lozita laawu, nu ǵa boti ǵe, kele foloi lɓelasiai ǵa ǵe ga dooǵo foloi, feai Ğooǵo GALAGI ve. Zoi nope a boti ǵena dooǵo foloi, ta naama nui vaa. ¹⁶ Izelaye nuiti ta dooǵo foloi maape, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, e ǵe ga ǵooǵo minazeǵegi. ¹⁷ Toǵa ǵe ga poogi, ná-o, Izelaye nuiti-yo, gi yoǵozu, yeḡsu ǵo, mazalɔ folo lozita laawu, Ğooǵo GALAGI geegolɔgi ta zooi beteni. Folo lɓelasiai e beni ná-botii va, e looǵo.»

Toǵi ma ǵotu ǵokologiti

¹⁸ Siegi zu Ğooǵo GALAGI beni la ga be Moize vo Sinayi gizei ma, e zeele woo ǵokolo felegaiti feeni zea, kotu ǵokologiti, GALA ge sevei ǵeai ti ma ga to boǵoi zeebeǵai.

**MINAZEGEGI GOLOGOLO FAI
TA NIINE VAI**

32

(32:1–34:35)

*Nike yivoi maaniinigi bete vai
ga zanugi*

(Tɔ Sevei Velesiei 9:6-29)

¹ Nubuseiti ti kaai ma ga Moize lebiga, e la yeini, e va zege gize ma fala, ti gaaleeni ba Aalon maagoolii zu, ti ge ma: «Wuzegena, e galagiti kpete gi ve, ti lo gi lufo, mazoloo Moize nii, zunui tei e gi g'ulaai Ezipete yooi va, gi la kwee nii keai la.» ² Aalon geni ti ma: «A zanu goizu anigiti kula wo-anzaiti goizuveti, ta wo-loun zunuiti goizuveti, ta wo-loun anzanuiti goizuveti, wo va ga tiye po.» ³ Nubuseiti kpein ti zanu goizu anigiti kulani woizuveti, ti va ga tiye Aalon vo. ⁴ E yeezini zanugi wu, ti feeni zea. E gaawuunni, e pu zanu kpete gokologi zu, e kpete ga nike yivoi maaniinigi. Naa volu, ti geni ma: «Izelayele nuiti, a wele wa-galagi va, e wo g'ulaai Ezipete yooi va.» ⁵ Siegi zu Aalon miná g'aani la, e zalaqa g'ulazuve ta beteni nike yivoi maaniinigi ve. E woog'ulani, e ge ma: «Feti wola qa ge ga lina Goofo GALAGI lebi vai ma!» ⁶ Ma geelaalaogai ma, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti gala zalaqaiti ta ziilei zalaqaiti kula. Nubuseiti ti zeini, ti daamii ta kpoolei wo. Naa volu, ti wuzegeni, ti da g'ago.

⁷ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Yei, e li, mazoloo da-nubuseiti, e ti g'ulani Ezipete yooi va, ti bofo g'ozoo.» ⁸ Ti zedega gaamago no naama velei va, nii ge deai ga tiye. Ti nike yivoi maaniinigi bete bofo ve, ga zanu gaawuungai, ti noko bu, ti zalaqaiti kula be, ti geni ma: «Izelayele nuiti, a wele wa-galagi va, e wo g'ulaai Ezipete yooi va.» ⁹ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Na kaazu ga niima nubuseiti ta ga nubuseiti ti zuvvai. ¹⁰ Niizu, ze dee na! Na-ziiq'awaanai qa vaazu ti laalofoma, na ti-ma zuwu gaalevezu, kele na e geezu ga zii wola.»

¹¹ Moize na-GALAGI maaneeni, Goofo GALAGI, e ge ma: «Ee, Goofo GALAGI, lee vaa zu da yiiq'awaanai vaazu da-nubuseiti daalofoma, niiti e ti g'ulaai Ezipete yooi va, ga da-zebe wolai, ta zedegaabaai? ¹² Ni da naa g'ena, Ezipete nuiti ta ge ma: «Ti maanogo vai qa e ti g'ulaai ma, ga e ti vaa gizeiti su, e ti-ma zuwu gaaleve eteai zu.» Da-yiiq'awaana wolai ye na, e mina faa j'ou ge ga da-nubuseiti. ¹³ Gize Abalaame zu, ta Izaake, ta Izelayele, da-wotige nuiti, niiti e g'onani bofo ma ti ve ga: «Na wo-mavofodai mo'in ege geeq'olgi ma zomideq'aiti, zoi nii kpein ge boezu na-faa zu, ga na fe wo-mavofodai ya, ta soloo, e ye ti ya go.» ¹⁴ Goofo GALAGI zegeni faa j'oi volu, nii e geni po e ke ga na-nubuseiti.

Moize na-ziiq'awaanai

¹⁵ Moize yeini, e zege gize ma, zeele woo gokolo felegaiti ti zoni zea, sevei geeni ti-gakama felegaiti, ti zeveni zoolo vele ta zoolo vele. ¹⁶ GALA ka e kokologiti kpeteni, GALA na-seve geai qa e geni ti ma, p'oneai kokologiti ma.

¹⁷ Zozuve nubuseiti gooi menini, ti da zongo, e ge Moize ma: «Ko bee wooi qa nuiti puuzuve.» ¹⁸ E goofaavoteni, e ge ma: «Pile soloo nua ta-bee woo laade, pile solootala nua ta-bee woo laade, g'ye woo qa ge menisu.»

¹⁹ Tei e geni maa'bugazu ti-vuuzuve va, e nike yivoi g'aani, nuiti ti geni kuai wosu. Moize wola yiiq'awaanani. E kotu gokologiti pilini zoi ma, e ti wolowolo gize g'og'ave. ²⁰ E nike yivoi zegeni, nii ti kpeteni, e gala. E fukoni, e ke ga fufiligi, e ma vukoi vaza ziei qa, e to Izelayele nuiti da, ti kpole.

²¹ Moize geni Aalon ma: «Leeni qa nubuseiti ti keai ga de, e ti yegai na, ti niima g'oto wolai ge?» ²² Aalon goofaavoteni ga: «Maliq'ii, na-ziiq'awaanai mina wolo. Da bofo e niima nubuseiti kwee, faa j'oi qa ti polu. ²³ Ti geni ma: «Galagiti kpete gi ve, ti lo gi lufo, mazoloo Moize nii, zunui tei e gi g'ulaai Ezipete yooi va, gi la kwee nii keai la.» ²⁴ Ge geni ti ma: «Niiti zanugi ti ya, ti kula bofo ma.» Ti feeni zea, ge pilini abui zu, niima nike yivoi g'ulani su.»

²⁵ Moize peteni ga nubuseiti ti looni faazupui zu, Aalon ti yeni faazupui naa zu, eyesu ti bofo lo ti maayosege nuiti ta-jeeq'ulasui zu. ²⁶ Moize loni ti-vuuzuve ma velelave, e ge ti ma: «A va po, w'aiti wo ga Goofo GALAGI nonaiti!» Leevi na-bolodamaiti kpein ti gaaleeni ba koba. ²⁷ E geni ti ma: «Goofo GALAGI, Izelayele na-GALAGI wooi g'aa: «Wo g'ilagilagi na-bofa zokpo la joba, a levetevu nuiti puuzuve, wo lati naa ma, e zo zooma velelave, e li zoolo velei, ese g'ilagilagi keefeloun vaa, baa boolai, baa na-nui.» ²⁸ Leevi nuiti ti keeni, egevelei Moize boni la, zunu waasavago (3 000) g'eg'ala qa e zaani nubuseiti saama naama voloi. ²⁹ Moize geni ma: «Za, wo vea Goofo GALAGI ve, mazoloo wo g'ilagilagi la ineineni na-doun zunui baa keefeloin g'ula vai zu ga zalaqai, nii a ke e tuyai yei wo ma za voloi.»

Moize na-GALA maaneeni

³⁰ Poluma zobui, Moize geni nubuseiti ma: «Wo koto wola geeve. Na vaazu leezu niizu Goofo GALAGI vo be. Tanisu na wa-g'ototi ma zuvaayegi zoloo.» ³¹ Moize galeni ma Goofo GALAGI vo

be, é gɛ ma: «Ee! Niima nuɓuseiti ti koto wola gɛɛɛ. Ti zanugi ɓeteɛe ɓoɓo ɓe ga galagi. ³² Soma kae, è ta-gɔtoi zuvaaye! Ni naa laade, nà è maanɛɛɛzu, dàaseigi ɓaava, é ɓula da-zɛɛi zu, è keai.» ³³ Gooɓo GALAGI ɓeni Moize ma: «Zɔi é kotoi ɓeai dàalɔɓoma, naa ɓa nà daaseigi ɓaava, é ɓula nà-seɛi zu. ³⁴ Li niizuɛ, è li ga nuɓuseiti, ɓe gè nà ɓeni ga ɓe. Wele, nà-geezuɓeelai ɓa lo è luɓo. Kele nà-potokula voloi, ta ta-gɔtoiti suɓoloi ɓoma.» ³⁵ Gooɓo GALAGI nuɓuseiti doɓani, tɔzei nike yiwoi ɓa, nii ti ɓeni Aalon ma, è kɓete ti ɓe.

33

Sisi wuzefe vai volu

¹ Gooɓo GALAGI ɓeni Moize ma: «Li, zefe ɓe, da-o, nuɓuseiti-yo, niiti è ti ɓula Ezipete yooi ɓa. Le zooli ɓo pelei, nii gè ma minazegeni ga nà feezu Aɓalaame ya, ta Izaake, ta Zakòbe, gè ɓe ma: «Nà feezu è-mavofodai ya.» ² Nà geezuɓeelai ta levesu è luɓo, nà Kanaan nuii kɓeezu è luɓo, ta Amɔal nuii, ta Gete nuii, ta Feeleeze nuii, ta Geeve nuii, ta Yeeɓuse nuii. ³ Le naama yooi zu, ɓe nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɓoɓaai nà. Kele ade la ɓeezu ɓoma, gè mina wo undaavili pelei zu, mazɔɔ wa ga suwɔ nuɓuseiti.»

⁴ Siegi zu nuɓuseiti ti naama ɓe nɔiti menini da, ti ɓaaleini. Nu nɔpe ge la ɓeni ɓoɓo maagilini ga nà-ɔɔla ɓaɓo. ⁵ Gooɓo GALAGI ɓeni Moize ma: «Ge Izelaye nuii ma: «Wa ga nuɓuseiti ti zuvai. Ni gè ɓeni wo zaama yeeɓeɓala go laawu, nà la wo undaavili. Niizu, à wa-maagili zɔla ɓaɓoiti kula ɓoɓo ma, nà pete, nii gè ɓaazu keezu wo ɓe.» ⁶ Izelaye nuii ti maagoozaai ma Gooɓe gizei ɓa, ti la mo ɓeni ta-maagili zɔla ɓaɓoiti toozu ɓaba.

GALA daagomi sefe ɓelei

⁷ Ta la ti-ɓuuzɛe ɓetena, Moize ɓena sefe ɓele ɓadegai zefe, é to ti-ɓuuzɛe voluɓe, tago maagooza. E daasei ɓeni ga GALA daagomi sefe ɓelei. Nu-o-nu nii é ɓeni ɓo ga é Gooɓo GALAGI ɓaazaga, naa ɓeni ɓulazu, è li GALA daagomi sefe ɓelei ɓo pelei, nii é ɓeni ti-ɓuuzɛe volu ɓelei. ⁸ Siegi zu Moize ɓeni liizu la sefe ɓele ɓadegai wu, nuɓusei kɓein ge ɓeni wuzefe, ɛɛ ge ɓeni losu nà-sefe ɓelei laaɓe, é ɓaazulo Moize ɓa, eyesu é le sefe ɓele ɓadegai wu. ⁹ Siegi zu Moize ɓeni ɓeezu la sefe ɓele ɓadegai wu, tonabiingi ɓeni yeizu, é lo sefe ɓele ɓadegai laaɓe, Gooɓo GALAGI ɓeni ɓeezu Moize ɓo. ¹⁰ Nuɓusei kɓein ge ɓeni tonabiingi ɓaazu, é da lo sefe ɓele ɓadegai laaɓe, naazu nuɓusei kɓein ge ɓena wuzefe, é ye nà-sefe ɓelei laaɓe, é noko GALA bu. ¹¹ Gooɓo GALAGI ɓeni ɓeezu Moize ɓo ɓaazuni ta ɓaazu, eɓeɓelei nu a da ɓe la ɓaɔla ɓo. Naa volu Moize ɓena ɓale ma ti-ɓuuzɛe, kele nà-botige zunu loungoi Zozuwe, Nun nà-doun zunui la ɓeni zefe zu sefe ɓele ɓadegai ɓoozu ɓelei.

Gooɓo GALAGI ɓula vai keɓema

Moize ɓe

¹² Moize ɓeni Gooɓo GALAGI ma: «Wele, è gɛɛɛ ma: «Lo niima nuɓuseiti tuɓo, è le ga tiye,» da ma, è la naama nui ɓeni ga ze, nii gá li, é maaaza! Anɛe naa ɓe, è ɓeni ma: «Gè è ɓwee ga è-laaseigi, è zaalai zɔɔɓe ɓaazu.» ¹³ Niizu, ni gè zaalai zɔɔɓe è ɓaazu, da-veleiti ɓena ga ze, naazu nà è ɓwee, gè zaalai zɔɔɓe è ɓaazu mɔno. Wele, zii tei ka ga da-nuɓusei.» ¹⁴ Gooɓo GALAGI googaaɓoteni, é ɓe ma: «Nà losu è luɓo, nà ɓoɓo. Nà doogoo feezu è ɓe.»

¹⁵ Moize ɓeni ma: «Ni da ɓoɓo è la losu gi luɓo, mina gi zefe ɓe. ¹⁶ Toɓa ɓwee ɓale ga gaama, ga gè zaalai zɔɔɓe è ɓaazu, nɔn nà-o, da-nuɓuseiti-yo? Siegi zu laade, ade zizu ta ɓoma, ta siegi zu nà-o, da-nuɓuseiti-yo, zɔɓo zu gɛɛ zu la gi ɓa ga nuɓuseiti kɓein ti eteai zu?» ¹⁷ Gooɓo GALAGI ɓeni Moize ma: «Nà naa ɓe, nii è maagaaɓaɓoga ma, mazɔɔ è zaalai zɔɔɓe ɓaazu, gè è ɓwee ga è-laaseigi.»

¹⁸ Moize ɓeni ma: «Soma kae, è da-lebiyai le ga ze!» ¹⁹ Gooɓo GALAGI googaaɓoteni, é ɓe ma: «Nà levesu è ɓakalave, gè nà-padai kɓein ɓe ga ɓe, gè dàaseigi le ga ɓe, nii é ga Gooɓo GALAGI. Nà zaalai la naa ma, nii gè ɓo gè zaalai la ma. Nà maawoingai ɓe naa ɓe, nii gè ɓo gè maawoingai ɓe ɓe.» ²⁰ E ɓeni ma mɔno: «È la zooga è ɓa ɓaazuɓe ɓa, mazɔɔ nui la zooga kaaazu, é ɓa ye vulua.» ²¹ Gooɓo GALAGI ɓe ma: «Wele adave ta ɓa, kɔbaɓe, da lo fasai ma. ²² Siegi zu nà-lebiyai levesu da, nà è lozu fasa yefei ta zu, gè è maalɔɓu ga zeei, eyesu gè leɓe. ²³ Naa volu, nà yee ɓaɓale ma niina, da ɓolu ɓelei ɓa, kele ɓaazuɓe la zooga ɓaazu.»

34

Togi ma ɓokolo niinɛiti saɓa vai

(Tɔ Seɛi Velesɛi 10:1-5)

¹ Gooɓo GALAGI ɓeni Moize ma: «Kotu ɓokolo felego zaɓa ga ma mɔungiti keɓele. Nà wooiti seɓezu naama ɓotu ɓokologiti ma, wooi niiti ti ɓeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni. ² Sobuzobui, ɓeɓele ɓete, sobui nɔ, è le Sinayi gizei ma, da losu nàɓe kàkala, gizei unmaɓe. ³ Nu nɔpe ge mina ɓile è volu, wo ɓa le. Nu nɔpe ge mina ɓoɓo le gizei ma nà tanɔpe. Toganii ma go ɓaa ma wola mina ɓalaa daami wo gizei ma, ma luɓi zu kɓein.»

4 Moize katu gokolo felegai zařani, eřevelei ma mąungiti ti řeni la. Moize wuzegeni sobuzobui, e le Sinayi gizei ma, eřevelei Goođo GALAGI devei veeni la zea, e katu gokolo felegaiti segeni ya.

5 Goođo GALAGI yeini tonabiingi zu, e lo na kobave, e Goođo GALAGI laaseigi řeeni. 6 Goođo GALAGI leveni kakalave, e woogulani, e ře: «Goođo GALAGI, Goođo GALAGI, maawingfa GALAGI, nii e zaalai veezu, zii la řula fala, kpetei nuđogolai ta woogęiladai zu, 7 e woogęiladai řeezu, eyesu e zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, e faa řoi zuvaayesu, ta to kologologiti, ta kotoi, kele e la saba nui zoga ga sobalala nu, a da řeřeđeiti ta-vaa řoi votokula ti-lointi ma, ta ti-lounlointi ma, eyesu e zeeli yamani zavasiei ta naanisiei ma.»

8 Moize zuvileni ga maavea zooi ma, e noko. 9 E řeni ma: «Maliđii, ni ge zaalai zoloođe e řaazu, ře gi zaama. Anee ni suvoo nubuseiti be, ga-vaa řoiti suvaaye, ta ga-gotoiti, gi zede, e gi ře ga dono.»

Goođo GALAGI na-minazeđegi

(Egezode 23:14-19;

To Sevei Velesiei 10:1-5;

16:1-17)

10 Goođo GALAGI googfaavoteni, e ře ma: «Na 6ođo na minazeđegi řeezu wo ve. Na laavoo vaiti keezu da-nubuseiti kpein gaazu, niiti ti ta la de řeeni eteai zu na tanope, ziiti kpein saama. Nubuseiti kpein wo zeini ti zaama, ta Goođo GALAGI na-keewotii řa, keewotii nii maaluaai, nii na ke ga e maavele.

11 «A dama ga devei ge feezu wo ya za. Na vaazu Amool nuiiti kpeezu wo luđo, ta Kanaan nuiiti, ta Gete nuiiti, ta Feeleeze nuiiti, ta Geeve nuiiti, ta Yeebuse nuiiti. 12 A dama, wo mina minazeđe ke zooi zu nubuseiti be, ve wo vaazu zeizu na, naa řa a ke, ti mina ře ga balii wo zaama. 13 Kele, keni wo ta-zalađa řulazuveti golo, wo ta-zale řoo řotuiti kpezeře, wo ta-zale řoo wuluiti teve ga. 14 A mina noko gala kili bu, mazoloo na, nei ge ga Goođo GALAGI, daaseigi řa ga «nii toloai.» Na ga tolo GALAGI.

15 «A mina minazeđe ke zooi zu nubuseiti be, naa řa a ke, ta kologologi řeena ta ta-řalagiti, ti ti řo ga zalađaiti, ti mina wo loli, wo va ta mi. 16 A mina ti-loun anzanuiti seře wo-loun zunuiti be, ti-loun anzanuiti ta kologologi řeena ta ta-řalagiti, ti mina wo-loun zunuiti maalele ga ti va da naa ta ře.

17 «A mina kolui řaawun, wo va kpete 6ođo ve ga galagi.

18 «Bului nii leve la su, wa naama vetii make, folo ľofela laawu, molo řulasu ziegi ma yeeřeřalai zu, teveai ba, wa buluiti mi nii leve la su, eřevelei ge devei veeni la wo ya, mazoloo molo řulasu alugi ma řa wo řulani la Ezipete yooi zu.

19 «Doun mąungi kpein ka ga nono, anee toganii ma yivo mąungi ma zinei, e řeni ga nike yivo, 6aa baala zivo. 20 Wa soovale zivo mąungi unmođ ga baala zivoi. Ni wo la unmođni, wa kotofave wolo. Wa zunu loun mąungi kpein unmođ. Nu nore ge mina řula kelema gaazu ga yeapaka.

21 «Wa botii ře folo ľozita laawu, wo loođo folo ľofelasiei, anee wozawoli ta molo leve ziegi zu ve.

22 «Wa doođoiti ma vetii řula, ga moloi e ga beleegi ma mođ mąungi, ta molo leve vetii konagi a bena. 23 Na zeizu řa ře sava konagi zu, zunuiti kpein ti řula kelema Maliđii řaazu, Goođo GALAGI, Izelayele na-GALAGI. 24 Mazoloo na ziiti kpeezu wo luđo, na wa-řwepelemaveti boolozu. Nu nore gaazu la řulaa wa-yooi va, siegi zu wo leezu la ga wo řula kelema Goođo GALAGI, wa-GALAGI řaazu, na zeizu řa ře sava konagi zu.

25 «Bului nii levei su, a mina naa 6o suai va, wo va kula ga na-zalađai. A mina Pakegi na-řetii ma zalađai make kpidii laawu, e va yesu sobu va zeeli.

26 «Wa va ga wa-yooi va ľono mąungiti Goođo GALAGI wa-GALAGI na-pelei wu.

«A mina boli yivoi řili ga dee na-řiimi řei.»

27 Goođo GALAGI řeni Moize ma: «Wooi niiti seve, mazoloo minazeđegi ge keezu e ve, ta Izelayele ve, tođa zoloosu niima wooiti ma.» 28 Moize keeni Goođo GALAGI řoba nave ga folo vuunaanigo (40) ta kpidi vuunaanigo (40). E la daami woni, ta e la zie 6oleni. E minazeđe gooit seveni kokologiti ma, ti ga to puugai ma wooiti.

Moize řaazuve volo vai

29 Moize yeini, e zede Sinayi gizei ma, zeele woo gokolo felegaiti ti řeni zea, zeizuve e zede gizei ma. E la řeni kwee ga gaazuve řeni volozu, taozei ti yepeni ta Goođo GALAGI. 30 Aalon ta Izelayele nuiiti kpein ti weleni Moize va, pete, gaazuve řeni volozu, ti řeni luazu ga ti va maabufa ba. 31 Moize ti lolini. Aalon ta bebeiti ta-gundiđiiti kpein ti vaani po be, e 6oeni ti vo. 32 Naa voluma, Izelayele nuiiti kpein ti maabufani ba. E deveiti kpein feeni ti ya, niiti e ti zolooni Goođo GALAGI ya, Sinayi gizei ma. 33 Siegi zu Moize řeni la ga 6oe ti vo, e seře veeni řaazu. 34 Siegi zu Moize a la řena ľea la Goođo GALAGI vo be, ga e 6oe po, e řeni seře řulazu

ɣaazu, eyesu é ɣula. Siegi zu a la ɣulana la, é ɣeni naa wosu Izelaye nuiti ma, nii é ga devei é veeni zea. ³⁵ Izelaye nuiti ti ɣeni wɛɛzu Moize ɣaazu, ti kaani ga gaazuve ɣeni volozu, Moize ɣeni seɣei vɛɛzu ɣaazu vɔlu, eyesu é ɛ, é bɔɛ ɔoɔɔ GALAGI vɔ.

GALA NA-SEGE VELE NADEGAI LO FAI

35

(35:1--40:38)

Deveiti é lo dooɔɔ foloi va

¹ Moize Izelaye vɛbei kpein tolini, é ɣe ti ma: «À pɛɛ, faiti ɔoɔɔ GALAGI ti leveai ga ti ɣe: ² Foló ɔzita laawu, nu ɣa boti ɣe, keɛ folo ɔfelasiei ɣa ɣe ga dooɔɔ foloi, feai ɔoɔɔ GALAGI vɛ. Zɔi nɔpe a boti ɣɛna naama voloi, ta naama nui vaa. ³ A mina abu ɣaazo dooɔɔ foloi, wo-zeizuvɛ tanɔpe.»

*Sege vele ɣadegai
ma vɛɛaniiti*

(Egezode 25:1-9)

⁴ Moize bɔɛni Izelaye vɛbei kpein vɔ, é ɣe ti ma: «Vele, nii ɣa ɔoɔɔ GALAGI deveai: ⁵ A vɛɛaniiti zege wo-ɣoligiti ba, ɔoɔɔ GALAGI vɛ. Nu nɔpe faanɛ ɣigi be, naa ɣa va ga vɛɛaniiti nii ɔoɔɔ GALAGI vɛ: zanugi, ta walii, ta kɔlu ɔoigi, ⁶ ta geze ɔiinii, ta ma ɔoigi, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vɔgoi kpaliai, ta boli leɣai, ⁷ ta baala sine ɣɔlɔiti, ti loai ga ma ɔoigi, ta nuni ɣɔlɔiti, ta akasia wului, ⁸ ta fitina wulɔi, ta tufa maku nɛnɛgiti ti ga siema wulɔ ɣadegai, ta ani maku nɛnɛgi vɛ, ⁹ ta kɔtu zɔngɔ ɔaagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ ɔaa kiligiti zalaɣa ɣula zegei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zegei.

*Sege vele ɣadegai
ma zɔɔlaiti*

(Egezode 39:32-43)

¹⁰ «Wo zaama, niiti kpein ti zoogai faa la, nɛɛliɣi vai zu, ti va, ti naa ɣe, nii ɔoɔɔ GALAGI deveai: ¹¹ sege vele ɣadegai, ta ná-sege vɛɛi, ta ma vɛɛmazegei, ta ma ɣalagiti, ta ma ɔɛdeɣiti, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-tɔkpalaiti, ta ná-dabuiti, ¹² ta kesui ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta dakulugi, ta sege zuɔooza golai, ¹³ ta taɔalii, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta buluuti ti veai GALA be, ¹⁴ ta fitina zeii anii, ta ná-sɔɔlaiti, ta ná-fitinaiti, ta gulɔi fitinai vaa zu, ¹⁵ ta ani maku nɛnɛgiti ma zalaɣa ɣulazuvɛ, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta siema wulɔ ɣadegai ta ani maku nɛnɛgi, ta peɛlave ma zege zuɔooza golai, nu ɛɛzuvɛ sege vele ɣadegai wu, ¹⁶ ta gala zalaɣaiti kulazuvɛ, ta kɔlu vɛɛai é ga kɔlu ɔoigi, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta maagba anɔnakai ta ná-seiga anii, ¹⁷ ta kɔii ma zasai ma zegeiti, ma ɔkpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zege zuɔooza golai, ¹⁸ ta sege vele ɣadegai zuzo kɔluiti, ta kɔii ma zasai zuzo kɔluiti, ta ta-ɣaluiti, ¹⁹ ta zalaɣa ɣula zegeiti ada ɣadegai vaa ma, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-segeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegeiti zalaɣa ɣulazuvɛ ma wotiiti faa zu.»

Izelaye nuiti ta-veɛaniiti

²⁰ Izelaye vɛbei kpein ge zɛɣeni Moize vɔ be. ²¹ Niiti kpein é ɔɛteni ti yiima, faanɛ ɣigi ɣeni ti vɛ, ti vaani ga vɛɛaniiti ɔoɔɔ GALAGI vɛ, GALA daaɣomi sege vɛɛi ma wotii ma vaa zu, ná-botii kpein faa zu, ta zalaɣa ɣula zegeiti faa zu. ²² Zunuiti ti vaani, anzanuiti ɔalaa, nu-o-nu nii faanɛ ɣigi a la ɣe be, naati ti ɣeni vaa zu ga kɔbu aniiti, goizu anigiti, balaɣaegiti, ta balaiti, ta zanu ganiiti ma zii kpein. ɛɛ ge zanu vɛɛaniiti veeni ɔoɔɔ GALAGI vɛ. ²³ Niiti kpein segeiti ti ɣeni ti ya, geze ɔiinii, ta ma ɔoigi, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vɔgoi, ta boli leɣai, ta baala sine ɣɔlɔiti toai ga ma ɔoigi, ta nuni ɣɔlɔiti, ti vaani ga tiye. ²⁴ Niiti kpein walii ta kɔlu ɔoigi ma vɛɛaniiti ɣeni ti ya, naati ti vaani ga tiye ɔoɔɔ GALAGI vɔ. Niiti kpein akasia wului ɣeni ti ya, a zoo ɔɛtɛzu ma vaa ma, ti vaani ga tiye. ²⁵ Anzanui niiti kpein ti zooni faa la, naati ti gezei balini ga yei, ti vaani ga gezei nii ti kpalini, geze ɔiinii, ta ma ɔoigi, ta ma ɔoi sɔsɔgi, ta geze vɔgoi kpaliai. ²⁶ Anzanui niiti kpein ti-yii ɣɛveɛe ɔɛteni ga pago, ti zoogai faa la, naati ti boli leɣai balini. ²⁷ Nuɔuseiti ta-ɣundigiti ti vaani ga kɔtu zɔngɔ ɔaagi, nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ ɔaa kiligiti, zalaɣa ɣula zegei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zegei. ²⁸ Ti vaani ga tufa maku nɛnɛgiti ta gulɔi, fitinai ná-fai zu, ta siema wulɔ ɣadegai ta ani maku nɛnɛgiti kpɛɛ vai zu. ²⁹ Izelaye nuiti kpein, zunuiti ta anzanuiti, niiti faanɛ ɣigi ɣeni ti vɛ, ga ti va ga ani ɔoɔɔ GALAGI vɔ, ná-botiiti faa zu é ma levei veeni Moize ya, naati ti vaani ga vɛɛaniiti ɔoɔɔ GALAGI vɔ.

*Sege vele ɣadegai
ma nɛɛliɣi nuiti*
(Egezode 31:1-11)

³⁰ Moize ɣeni Izelayele nuiti ma: «À wele, Ɔooɣo GALAGI yeeloge Besaleyele va, nii é ga Uli ná-doun zunui, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³¹ GALA ge daavege ga GALA Zenvui, ta ɣimalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu: ³² é zoo faiti kazavisu, é zanugi bete, ta walli, ta kolu boigi, ³³ é katu zongɔ baagiti saɣa, é ti nekpe ti-lɔɔzuɔeti, é gului zaɣa, ta é ɳeeliɣi wotii ma zii kpein ke. ³⁴ E kalagi ma vebeanii veebe be, zekana balaa é keai la Wɔɣɔliyaɔbe ve, Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu. ³⁵ E ti laavege ga ɣimalai, ga ti botii ma zii kpein ke, nii é ɣeni ga ɳeeliɣi vai, ta faa niine laaɣula vai, ta seɣe zuvu vai ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi, ta geze vaɣoi kpaliai, ta seɣe vele vai. Ti zoogai ɳeeliɣi vai ma zii kpein da, ta faa niine laaɣula vai ma zii kpein.

36

¹ «Besaleyele ta Wɔɣɔliyaɔbe, ta zunuiti kpein ti zooni faa la, niiti Ɔooɣo GALAGI ɣimalai ta kelegelegi vuuni ti-yiimave, ti zoo ti botii ɣe, eɣevelei seizu ɳadegai naama wotii kpein ga ɣe la, ti lɔoni botii zu, eɣevelei Ɔooɣo GALAGI ma levei veeni la.»

² Moize Besaleyele ta Wɔɣɔliyaɔbe lolini, ta zunuiti kpein ɣigi ɣeni ti ma, niiti Ɔooɣo GALAGI kelegelegi vuuni ti-yiimave, niiti kpein ti-ɣigiti kevele beteni ga ti ɣolo botiiti kee vai zu. ³ Ti vebeaniiti kpein seɣeni Moize ɣaazu, niiti Izelayele nuiti ti daani ɣisu, ti vaa la, naa ɣa a ke, seizu ɳadegai ma wotii ɣe. Sobu-o-sobu, nuiti ti ɣeni vaazu ga vebeaniiti Moize ɔɔ be mɔno. ⁴ Názu ɣa ɳeeliɣi nuiti kpein ti ɣeni seizu ɳadegai ma wotii ɣeezu, ti ɣilagilagi ti botiiti zeni ná la, niiti ti ɣeni ti ɣeezu, ⁵ ti vaani, ti ɣe Moize ma: «Nuɔuseiti ta wola vaazu la, é vuɔva botiiti kee vai ma, nii Ɔooɣo GALAGI deveai ga é ɣe.» ⁶ Moize devei woni ga ti sezei wo ti-vuuzuve, ga: «Nu nɔpe, zunu ɔaa anzanu, ta mina mɔ vebeani ɣevele bete seizu ɳadegai vaa zu.» Zekana ti pele leveni la nuɔuseiti tuɣo, ti va va ga ta. ⁷ Sɔlaiti ti ti beteni, ti kula ɣeni, é vuɔva botii kpein ma, é ɣeni ɣeezu.

*Seɣe vele ɳadegai
ma landaiti
ta ma veemazeɣeiti kpete vai
(Egezođe 26:1-14)*

⁸ Zunuiti saama, niiti kpein ti zoogai faa la, ɳeeliɣi vai zu, ti seɣe vele ɳadegai beteni ga tanda puugo, ga geze vaɣoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sɔsɔgi. Ti suvuni ga seelubeinti ma votoi. ⁹ Tanda ɣilagi zakpai ɣeni ga metele puugo maazu naanigo (14), kogi ɣe ga metele felego. Kɔɣɔgi ɣeni ga ani ɣila no tandaiti kpein faa zu. ¹⁰ Ti tanda ɔɔlugoiti seini ɔɣo la, ti zo ɔɔlugoiti balaa sei ɔɣo la. ¹¹ Ti galu biiniiiti giliɣilini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave. Ti keeni ɣana no ga tandai ma ɔɔsu velesie laamave. ¹² Ti galu vuulɔlugo (50) ɣilililini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave va, ti galu vuulɔlugo (50) ɣilililini tandai ma ɔɔsu velesie laamave va. Naama ɣaluiti ti zolooni ɔɣo ma ga felefele. ¹³ Ti zanu kala puulɔlugo (50) beteni, ti tandai ma ɔɔsuiiti giliɣili ɔɣo va ga tiye. Seɣe vele ɳadegai ɣeni ga ani ɣila kpe no.

¹⁴ Ti boli leɣa landa puugo maazu ɣila (11) kpeteni, ti ti veɣe seɣe vele ɳadegai ɣoma. ¹⁵ Tanda ɣilagi zakpai ɣeni ga metele puugo maazu ɔɔlugo (15), kogi ɣe ga metele felego. Kɔɣɔgi ɣeni ga ani ɣila no tanda puugo maazu ɣilagiti (11) be. ¹⁶ Ti tanda ɔɔlugoiti giliɣilini ɔɣo va, ta ti zo ɔɔlugoiti giliɣili ɔɣo va. ¹⁷ Ti galu vuulɔlugo (50) ɣilililini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave, ti galu vuulɔlugo (50) balaa giliɣili tandai ma ɔɔsu velesie laamave. ¹⁸ Ti kolu boi kala puulɔlugo (50) beteni, naa ɣa a ke tandai ma ɔɔsuiiti ti ze da ga tiye, ti ɣe ga ani ɣila no. ¹⁹ Ti baala sine ɣɔlɔiti kpeteni ga peemazeɣe, toai ga ma boigi, seɣe vele ve, ti nuni ɣɔlɔiti ma veemazeɣe veɣe maazu.

*Seɣe vele ɳadegai
ma beɣgiti kpete vai
(Egezođe 26:15-37)*

²⁰ Ti kpedegiti kpeteni seɣe vele ɳadegai ve ga akasia wulu zɔvɔiti. Ti ɔɔɔadoni seɣe vele zuzo fai zu. ²¹ Kpedegi zɔligo ɣeni ga metele ɔɔlugo, kogi ɣe ga metele ɣaagwesui. ²² Kpedegi ɣilagilagi pe kpadɔzue ɣaazobani ma wulu zɔvɔ felego va. Zekana ti keeni la seɣe vele ɳadegai ma beɣgiti kpein ba. ²³ Ti kpede vuufelego (20) beteni seɣe vele ɳadegai ve, ti ɣeni nu yeezazu vele. ²⁴ Ti dabu vuunaanigoiti (40) kpeteni ga walli, ti va la kpede vuufelegoiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegoiti be. ²⁵ Ti kpede vuufelego (20) beteni balaa seɣe vele ɳadegai ve, nu ɣɔvɔzu vele. ²⁶ Ti dabu vuunaanigoiti (40) kpeteni balaa ga walli, ti va la kpede vuufelegoiti (20) gilagilagi wu, kpadɔzu felegoiti be. ²⁷ Ti kpede ɔɔzita beteni seɣe vele ɳadegai bogave, folo liizu vele. ²⁸ Ti kpede felego beteni seɣe vele ɳadegai ma zoko felegoiti be, ti kpogave. ²⁹ Ti ɣilini kpedegi zɔiti ba, é zo buuve, é zeeli bala mɔungi ma ungate. Vele ɣana é ɣeni la ga ti felego, ti vilegai soko felegoiti su. ³⁰ Kpede ɔɔsava ɣa naazu, é ɣeni seɣe

vele ñadegai bogawe, é wee ta-labu puugo maazu ləzitaiti (16) ba, ti betəai ga walii, kpəde gila dabu felego.

³¹ Ti gulu zəkpə loolugo beteni kpedegiti be ga akasia wului, ti besa sege vele ñadegai ñakamaɓe gilagi, ³² ta gulu zəkpə loolugo sege vele ñadegai ñakamaɓe zoolə velei ma bedegiti be, ta gulu zəkpə loolugo sege vele ñadegai bogawe ma bedegiti be, folo liizu velei. ³³ Ti zaamazu wulu zəkpə beteni, ga é kpedegiti maalewe, é zo kwegi ma, é li zoolə velei. ³⁴ Ti zanugi zieni kpedegiti ma. Ti ta-valaiti kpeteni ga zanugi, ga gulu zəkpəiti ti da lo ti zu. Ti zanugi zieni naama wulu zəkpəiti ma.

³⁵ Ti sege zuɗooza golai beteni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi səsogi, ta geze vagoi kpaliai. Ti suvuni ga seeluβeinti ma votoi. ³⁶ Ti akasia wulu lokpala naanigo beteni be, ti zanugi zie ti ma. Zanu kalagiti ti ɗeni ti va. Ti walii ɗaawuunni, ti kpete ga ma labu naanigoiti. ³⁷ Ti sege zuɗooza golai taɗili kpeteni sege velei laawe, ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi səsogi, ta geze vagoi kpaliai, é ɗeni ga sege zuuui. ³⁸ Ti na-təkpala loolugoitɗi ta ta-ɗalagiti kpeteni. Ti zanugi zieni ti-unsuɓeti ma, ta ti ti zele koluiti kpete ga zanugi. Ta-labu loolugoi ɗeni ga kolu boigi.

37

Kesui bete vai

(Egeẓode 25:10-22)

¹ Besaleyele kesui beteni ga akasia wului. Sakpai ɗeni ga metele ɗila taata, kogi ɗe ga metele ɗaafwesui, soligoi ɗe ga metele ɗaafwesui. ² E zanu kitei zieni koozuwe ta poluwe, é dakolgi ɗe ga zanugi, é ɗaku ma. ³ E zanugi ɗaawuunni, é bala naanigoiti kpete be. E ti oilini goizu naanigoiti ba, bala felego gilazu velei ta bala felego zoolə velei. ⁴ E gulu zəkpəiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zie ti ma. ⁵ E gulu zəkpəiti dooni balaiti su, kesui ɗakamaɓeti, kesui zeɗe vai zu. ⁶ E kesui lakulugi beteni ga zanu kitei. Sakpai ɗeni ga metele ɗila taata, kogi ɗe ga metele ɗaafwesui. ⁷ E seeluβein felegoitɗi kpeteni ga zanu doɗai, kesui lakulugi laabe felegoitɗi ga. ⁸ Seeluβein gilagi ɗeni daabegi gilazuwe ɗa, seeluβein gilagi ɗe daabegi zoolə velei ɗa. E seeluβein felegoitɗi ta kesui lakulugi beteni ga ani ɗila no. ⁹ Seeluβeinti ti ti-ɗoɓegiti suvieni maazuwe, ti kesui lakulugi maalooɗu ga ti-ɗoɓegiti, ti ɗaawote boɗo ma. Seeluβeinti ti ɗaawoteni kesui lakulugi ma.

Tabalii bete vai

(Egeẓode 25:23-30)

¹⁰ E tabalii beteni ga akasia wului. Sakpai ɗeni ga metele ɗila, kogi ɗe ga metele lukpegi, soligoi ɗe ga metele ɗaafwesui. ¹¹ E zanu kitei zieni ma, é daabegi bete ga zanugi, é ɗaku ma. ¹² E kakamaɓeti kpete ga nu yeawe liegoi ɗe ɗala, é naa laabegi bete balaa ga zanugi, é ɗaku ma. ¹³ E zanugi ɗaawuunni, é ke ga balaiti tabalii we. E ti loni goizu naanigoiti ba, koɗo naanigoiti tetegi. ¹⁴ Balaiti ti ɗeni kakamaɓeti ba, gulu zəkpəiti ti looni ti zu, tabalii zeɗe vai zu. ¹⁵ E gulu zəkpəiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zieni ti ma, ti ɗe ga tabalii zeɗe aniiti. ¹⁶ E anɗakaiti kpeteni ga nu da ti zeɗe tabalii ɗa: diɗiiti, ta tazaiti, puya zalaɗai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawoiti. E ti beteni ga zanu kitei.

Fitina zei anii bete vai

(Egeẓode 25:31-40)

¹⁷ E fitina zei anii beteni ga zanu kitei doɗaai. Ti pe ti ɗeni ga ani ɗila: koɗoi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɗili zoolaiti ti ɗulaai ga gulu uui. ¹⁸ Fitina zei anii ma beke dozitaiti ti ɗulani kakamaɓeti, ma beke sawago ɗeni kakamaɓe gilazuwe, ta ma beke sawago ɗe kakamaɓe zoolə velei. ¹⁹ Maaɗili zoolai ɗeni sawa ma beke dozitai ɗilagilagi pe ba, ti ɗulaai ga amandegi ma uui. ²⁰ Maaɗili zoolə naanigo ɗeni fitina zei anii ma wului va, ti ɗulaai ga amandegi ma uui. ²¹ Maaɗili zoolai gila ge ɗeni ma beke felefelegiti todazuwe. ²² Fitina zei anii ɗeni ga zanu kitei doɗaai. Baalobazuɓeti pe ti ɗeni ga ani ɗila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɗili zoolaiti. ²³ E na-fitina lofelaiti kpeteni, ta na-salawa zo zoolaiti, ta na-salawa zeɗe anɗakaiti, ti pe ti ga zanu kitei. ²⁴ Kilo uusuawago (30) ɗa é seɗeni zanu kitei zu, fitina zei anii, ta ma zoolaiti kpein kpete vai zu.

Ani maku neɓegiti

ma zalaɗa ɗulazuwe bete vai

(Egeẓode 30:1-5)

²⁵ E ani maku neɓegiti ma zalaɗa ɗulazuwe beteni ga akasia wului. E ɗeni ga seki naanigi, sakpai ɗe ga metele valisui, kogi ɗe ga metele valisui, soligoi ɗe ga metele ɗila. Ma mineiti ti ɗeni ba, ti ɗe ga ani ɗila. ²⁶ E zanu kitei zieni gaawe, ta kakamaɓeti, é kaku ma, ta ma mineiti ma. E daabegi beteni ga zanugi, é kaku ma. ²⁷ E zanu bala felego loni ba, daabegi wuwe, kakama

felegoiti, gulu zokpoiti ti dá lo ti zu, seje vai zu. ²⁸ E gulu zokpoiti kpeteni ga akasia wului, é zanugi zie ti ma.

Siema wuloi bete vai

(Egezode 30:22-38)

²⁹ E siema wulo nadegai beteni, ta ani maku neenegiti, egevelei gulo maku neene kpete nui a dá kpete la.

38

Gala zalağaiti kulazuve bete vai

(Egezode 27:1-8)

¹ E gala zalağaiti kulazuve beteni ga akasia wului. Sakpai ģeni ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ģe ga metele felego ta tukpe (2,5). E ģeni ga seki naanigi, soligoi ģe ga metele ģila ta tukpe (1,5). ² E mineiti kpeteni goizu naanigoiti ba, ma mineiti ti bo ba, ti ģe ga ani ģila no. E kolu boigi zieni ti ma. ³ E zalağa ģulazuve ma zolaiti kpein kpeteni: zuvu zo anijakaiti, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zoo mite wolaiti, ta abu zeje aniiti. E sołai naati kpein kpeteni ga kolu boigi. ⁴ E kolu veleai beteni ga kolu boigi zalağa ģulazuve. E pileni zalağa ģulazuve lakologave wu, é zo buuve, eyesu é zeeli zalağa ģulazuve zoligoi zaamaue. ⁵ E kolu boi balaiti kpeteni, é ti lo kolu veleai va, goizu naanigoiti su, gulu zokpoiti ti va dá lo su. ⁶ E gulu zokpoiti kpeteni ga akasia wului, é kolu boigi zie ti ma. ⁷ E gulu zokpoiti dooni balaiti su, zalağa ģulazuve ģakamaveti, ti ģe ga seje aniiti. E zalağa ģulazuve beteni ga gulu zeveti, é zejei ģe koozu.

Maagba anijakai bete vai

(Egezode 30:17-21)

⁸ Anzanuiti niiti ti ģeni botii ģeezu GALA daağomi seje veleai laave, naati ti vaani ga ta-ğolu boi petegiti. Naati ka é ti beteni ga maagba anijakai, é ģeni ga kolu boigi. Ná-seiga anii balaa ģeni ga kolu boigi.

Seje vele nadegai

ma goizuve bete vai

(Egezode 27:9-19)

⁹ E koizuve beteni. Nu yeezazu vele, sejei é ga geze vagoi kpaliai ģa é ģeni ná ga sasai. Sasai zakpai ģeni ga metele vuuloolugo (50). ¹⁰ Tokpala vuufelegoiti (20) ti looni dabu vuufelegoiti (20) ga, ti ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ģalagiti ta ti zele koluiti ti ģeni ga walii. ¹¹ Lekpemaue nu ģovezue, sasai zakpai ģeni miná balaa ga metele vuuloolugo (50), naa ģe ga sejei, ta tokpala vuufelegoiti (20), ta ta-labu vuufelegoiti (20), ti ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ģalagiti ta ti zele koluiti ti ģeni ga walii. ¹² Folo liizu vele, sasai ģogi ģeni ga metele vuufelegoiti maazu loolugo (25), naa ģe ga sejei, ta ta-lokpala puugoitii ta ta-labu puugoitii. Tokpalaiti ma ģalagiti ta ti zele koluiti ti ģeni ga walii. ¹³ Folo ģulazu vele, sasai ģogi ģeni ga metele vuufelegoiti maazu loolugo (25). ¹⁴ Nu leezuve ģobave ģilazuve, sasai ģeni ga metele lofela ta tukpe (7,5), naa ģe ga sejei, ta tokpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁵ Nu leezuve ģobave zoola vele, sasai ģeni miná ga metele lofela ta tukpe (7,5), ta tokpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁶ Sejei niiti kpein ti ģeni ga sasai, naati ti ģeni ga geze vagoi kpaliai. ¹⁷ Tokpalaiti ma labuuti ti ģeni ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ģalagiti, ta ti zele koluiti ti ģeni ga walii, ta walii ģeni veeni ti-unsuveti ma.

¹⁸ Sasai laave ma zeje zudooza golai zuvua ģeni de ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosagi, ta geze vagoi kpaliai. Sakpai ģeni ga metele puugo. Soligoi ģeni ga metele felego ta tukpe (2,5), egevelei sasai ma zejei la. ¹⁹ Sasai laave ma lokpala naanigoiti ma labu naanigoiti ti ģeni ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ģalagiti, ta ti zele koluiti ti ģeni ga walii, ta walii ģeni veeni ti-unsuveti ma. ²⁰ Seje vele nadegai zuzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti kpein ti ģeni ga kolu boigi.

Seje vele nadegai lo ganiiti

gaalu fai

²¹ Seje vele nadegai lo ganiiti ma gaalugi vete, seje vele nii zeele woo ģesui ģeni bu, é loni Moize ná-devei wu, ga Leevi nuiti ta-ğaağaa, Itamaal ná-totuğolai zu, zalağa ģula nui Aalon ná-doun zunui. ²² Uli ná-doun zunui Besaleyale, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu, é naa kpein keeni, nii Gooğo GALAGI ma levei veeni Moize ya. ²³ Wodğliyağe, naa ģeni polu, é ga Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu, nii é ģeni ga jeełigi nui, faa niine laağula nui, ta seje zuvu nui ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosagi, ta geze vagoi kpaliai.

²⁴ Zanugi liegoi nii é looni seizu nadegai ma wotiiti kpein su, é ģeni ga kilo waagila (1 000) keğala, egevelei seizu nadegai ma ģoğoği la. ²⁵ Nubusciti ti gaaluni, naati ta-walii ģeni ga kilo waasavago unnaani puunaanigo (3 440) ģeğala, egevelei seizu nadegai ma ģoğoği la. ²⁶ Nu ģilagilagi ģeni wali ģaei ma vali saamai veezu, egevelei seizu nadegai ma wali ģaei la. Zunu

filagilagi naa g̃eeni, niiti kpein ti g̃aaluni, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, naa g̃a é g̃eni ga zunu waaundozita maazu savago undoolu puuloolugo (603 550). ²⁷ Walii kilo waasavago unnaani puufelego (3 420), naa g̃a gaawuunni, é g̃e ga seizu padegai ma labuuti, ta sege zufoosa golai ma labuuti. Dabuuti ti bet̃eai ga walii nii, naati ti g̃eni ga ungiila (100). ²⁸ Walii kilo uuufelego (20) m̃otai z̃oit̃i, naati ka é ti gaawuunni. E kalagiti ta sele koluuti kpeṅeni ta tokpalaiti be, ta é ti-unsuṅeti p̃e la. ²⁹ Kolu boigi é g̃eni ga veb̃anii, é g̃eni ga kilo waafelego unnaanigo puufele maazu g̃ila (2 421) kegala. ³⁰ Ti GALA daag̃omi sege velel laave ma labuuti kpeṅeni ga naama g̃olu boigi, ta zalaḡa g̃ulazuve, ta ná-kolu ṽel̃eai, ta zalaḡa g̃ulazuve ná-s̃ol̃aiti kpein, ³¹ ta koi ma zasai ma labuuti kpein, ta sasai laave ma labuuti, ta sege ṽel̃e padegai zuzo koluuti kpein, ta sasai zuzo koluuti.

39

Zalaḡa g̃ula zeḡeiti kpeṅe vai (Egeẓode 28:1-14)

¹ Gezei niiti ti loai ga ma biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, naa g̃a ti kpeṅeni ga zalaḡa g̃ula wotii g̃e zeḡeiti ada padegai ma vaa ma. Ti ti bet̃eni ga zalaḡa g̃ula zeḡe padegaiti Aalon ve, eḡeṽelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

² Ti zalaḡa g̃ula zeḡe bet̃eni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, ta geze ṽag̃oi kpaliai. Ti suṅuni ga zanu galui. ³ Ti zanugi ma sepegiti sumaaḡeni, ti teveleve eḡe galui, ti gezei zuvu ga zanu galui, geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, ta geze ṽag̃oi kpaliai. ⁴ Ti kpakiga zeḡeiti kpeṅeni ba, ti zeini zalaḡa g̃ula zeḡe g̃aabelasu felegoiti da. ⁵ Ti zalaḡa g̃ula zeḡe ma lokoi bet̃eni ga ma zii no, eḡeṽelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. E g̃eni ga zanugi, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, ta geze ṽag̃oi kpaliai. Ti g̃eni ga ani g̃ila ta zalaḡa g̃ula zeḡe. ⁶ Ti kotu z̃ong̃o baa felegoiti kpatani ti-ḡozuṅeti ba, ti ga zanugi, kotui nii daaseigi ga w̃onikese, niiti Izelayeḡe ná-doun zunuiti daaseigiti ti z̃eṽeni ti ma, eḡeṽelei nu a da kotui zaḡa la, eḡe z̃eevozeba anii. ⁷ Ti ti g̃ilini zalaḡa g̃ula zeḡe ma bakiga zeḡe felegoiti ba, ti g̃e ga Izelayeḡe ná-doun zunuiti ta-g̃izeṅsi, eḡeṽelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kakazu zeḡe bet̃e vai (Egeẓode 28:15-30)

⁸ Ti kakazu zeḡe bet̃eni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, ta geze ṽag̃oi kpaliai. Ti suṅuni ga zanu galui, ga zalaḡa g̃ula zeḡe g̃eṽelei. ⁹ Kakazu zeḡe ṽeeni su fele, é g̃e ga seki naanigi. Sakpai g̃eni ga zeelo gila, kogi g̃e ga zeelo gila. ¹⁰ Ti kotu z̃ong̃o baagiti j̃ekpeṅeni ba, ma j̃ekpeṅe naanig̃o zu: ma j̃ekpeṅe m̃ung̃i zu, saaledoane gila, t̃opaze gila, ta emelode gila, ¹¹ ma j̃ekpeṅe ṽeles̃e zu, g̃elenate gila, safil gila, ta diama gila, ¹² ma j̃ekpeṅe zaṽas̃e zu, w̃opale gila, agate gila, ta am̃eet̃isete gila, ¹³ ma j̃ekpeṅe naanis̃e zu, keliz̃olite gila, w̃onikese gila, ta zasepe gila. Niima g̃otu z̃ong̃o baagiti ti batani ti-ḡozuṅeti ba, ti ga zanugi. ¹⁴ Ti Izelayeḡe ná-doun zunuiti daaseigiti seṅeni kotu puug̃o maazu felegoiti (12) ma, eḡeṽelei nu a da kotui zaḡa la, eḡe z̃eevozeba anii. Boloda puug̃o maazu felegoiti (12) daaseigiti ti g̃eni ti ma, kotu g̃ila, gila daasei, kotu g̃ila, gila daasei.

¹⁵ Ti zanu galu felegoiti toni kakazu zeḡe va, ti ṽel̃eai ga zanu kitei. ¹⁶ Ti zanu doozuṅe felegoiti kpeṅeni ta zanu balaḡae felegoiti. Ti balaḡae felegoiti toni kakazu zeḡe woizu felegoiti ba. ¹⁷ Ti zanu galu felegoiti toni balaḡae felegoiti ba, kakazu zeḡe woizu felegoiti. ¹⁸ Ti zanu galu felegoiti sokpaiti toni doozuṅeti felego va, niiti ti g̃ilii zalaḡa g̃ula zeḡe ma bakiga zeḡe felegoiti ba, nii a ke kakazu zeḡe ye ṽel̃el̃eave. ¹⁹ Ti zanu balaḡae felego bet̃eni m̃ono, ti ti lo kakazu zeḡe woizu felegoiti z̃oit̃i ba, koozu ṽelei, ná ṽeezu zalaḡa g̃ula zeḡe ma. ²⁰ Ti zanu balaḡae felego g̃ili kpeṅeni, ti ti lo zalaḡa g̃ula zeḡe ma bakiga zeḡe felegoiti ba, buuṅe, ṽel̃el̃e ṽelei, ti-ḡozuṅe g̃obave, zalaḡa g̃ula zeḡe ma lokoi maazu. ²¹ Ti kakazu zeḡe ná-balaḡaegiti g̃ilini zalaḡa g̃ula zeḡe ná-balaḡaegiti ba, ga galu biinii, naa g̃a a ke kakazu zeḡe g̃e zalaḡa g̃ula zeḡe ma lokoi maazu, ti yeeḡaa mina g̃we ta zalaḡa g̃ula zeḡe. E g̃eeni, eḡeṽelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Zalaḡa g̃ula zeḡe z̃oit̃i kpeṅe vai (Egeẓode 28:31-43)

²² Ti zalaḡa g̃ula zeḡe ma look̃oba wolai bet̃eni, ṽel̃eai j̃egelein no ga geze biinii. ²³ Took̃oba wolai naa g̃o tevezuṅe g̃eni saamaṅe, daag̃aleai é g̃aku ma ga seḡe taḡili, naa g̃a a ke é mina vali ga. ²⁴ Gului nii daa ga gelenadegi, naama waai ma votoi g̃a ti g̃ilini took̃oba wolai laamaṅe, ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi s̃os̃ogi, ta geze ṽag̃oi kpaliai. ²⁵ Ti zanu kitei ma lala koiti kpeṅeni, ti ti g̃ili gelenadegiti z̃og̃ozuṅeti, é g̃aku took̃oba wolai laamaṅe, gelenadegiti z̃og̃ozuṅeti, ²⁶ tala ko g̃ila, gelenade gila, tala ko g̃ila, gelenade gila, é g̃aku took̃oba wolai laamaṅe ma, botii ma vaa zu, eḡeṽelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²⁷ Ti sefjewuzegēiti kpeṭeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti bē, ga geze vaḡoi, ²⁸ ta bɔ̀ɔ̀lɔ̀giti ga geze vaḡoi, ta vɛlɛ kpudagiti ga geze vaḡoi kpaliyai, ²⁹ ta saamadjiligiti ga geze vaḡoi kpaliyai, é ga geze biinii, ta ma bɔ̀iḡi, ta ma bɔ̀i sɔ̀sɔ̀gi, suvuai. Ti naa pɛ kpeṭeni, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁰ Ti zanu kitei ma zɛvɛ goi bɛṭeni masa bɔ̀ɔ̀lɔ̀ padegai va, ti seṭeni ga: «Feai Ḡooḡo GALAGI vɛ.» Seṭvai eḡɛvelei nɛ a da zeevɔzeba anii maazaḡa la. ³¹ Ti galu biinii lo ba, nii a ke ti gili bɔ̀ɔ̀lɔ̀gi va, maazuvɛ, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Seḡe vɛlɛ padegai ma wotii bɛ fai

(Egeẓode 35:10-19)

³² Vɛlɛ ḡana seḡe vɛlɛ padegai ma wotii kpein ge bɛni la, GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi. Izelayɛle nuiti ti naa kpein keeni, nii Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni Moize ya, ti keeni ḡana na. ³³ Ti vaani ga seḡe vɛlɛ padegai Moize vɔ: ná-seḡe vɛlɛi, ta ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti kpein, kalagiti, kpeḡɛgiti, gulu zɔ̀kpɔ̀iti, tɔ̀kpɔ̀lɔ̀lɔ̀iti, ta dabuiti, ³⁴ ta baala sine ḡɔ̀lɔ̀i ma vɛɛmazedegēi toai ga ma bɔ̀iḡi, ta nuni ḡɔ̀lɔ̀iti ma vɛɛmazedegēi, ta seḡe zuḡooza golai, ³⁵ ta zeele woo ḡesui ta ná-gulu zɔ̀kpɔ̀iti, ta dakulugi, ³⁶ ta tabalii, ta ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti kpein, ta buluiti ti veai GALA bɛ, ³⁷ ta fitina zeii anii é ga zanu kitei, ta ná-fitinaiti, ta ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti kpein, ta fitinai ná-gulɔ̀i, ³⁸ ta zalaḡa ḡulazuvɛ nii zanugi zieni maave, ta siema wulo padegai, ta ani maku nɛɛnɛgi, ta seḡe zuḡooza golai é nu lɛzuvɛ seḡe vɛlɛi wu, ³⁹ ta zalaḡa ḡulazuvɛ é ga kɔlu bɔ̀iḡi, ta kɔlu vɛlɛai é ga kɔlu bɔ̀iḡi, ta ná-gulu zɔ̀kpɔ̀iti, ta ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, ⁴⁰ ta kooi ma zasai ma zegēiti, ta ma lɔ̀kpɔ̀lɔ̀lɔ̀iti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zegē zuḡooza golai, ta ná-galuiti, ta ná-suzo kɔlɔ̀lɔ̀iti, ta seḡe vɛlɛ padegai wu wotigɛ zɔ̀lɔ̀lɔ̀iti kpein, GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi vaa zu, ⁴¹ ta zalaḡa ḡula zegēiti ada padegai vaa ma, zalaḡa ḡula nui Aalɔn ná-seḡēiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegēiti zalaḡa ḡulazuvɛ ma wotiiti faa zu.

⁴² Izelayɛle nuiti ti naama wotiiti kpein keeni, é zoloo ma, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴³ Moize botii kpein fɛḡɛlɛfɛḡɛlɛni. E kaani ga ti keevɛ, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI deveni la. Názu ḡa Moize tuya looni la ti vɛ.

40

Seḡe vɛlɛ padegai lo fai ta fee vai GALA bɛ

¹ Ḡooḡo GALAGI bɛeni Moize vɔ, é ḡe ma: ² «Alu mɔ̀ungi ma volo mɔ̀ungi, da seḡe vɛlɛ padegai lo, GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi. ³ Da zeele woo ḡesui zeii bu, é maalɔ̀ɔ̀ḡu ga seḡe zuḡooza golai. ⁴ Da va ga tabalii, é ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti sei ga. Da va ga fitina zeii anii, é fitinaiti kevele bɛṭe. ⁵ Da ani maku nɛɛnɛgi ma zalaḡa ḡulazuvɛ vilɛ, nii zanugi zieni maave, zeele woo ḡesui ḡakalave. Da seḡe zuḡooza golai zɛlɛ nu lɛzuvɛ seḡe vɛlɛ padegai wu. ⁶ Da gala zalaḡaiti kulazuvɛ vilɛ seḡe vɛlɛ padegai ḡakalave, GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi. ⁷ Da maagba anijakai zeii GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi ta zalaḡa ḡulazuvɛ ti yɔ̀ḡɔ̀zuvɛ, é ziei vɔ su. ⁸ Da kooi ma zasai lo, é maaḡooli ná pɛ, é seḡe zuḡooza golai zɛlɛ sasai laave.

⁹ «Da siema wulo padegai zegē, é ta zie seḡe vɛlɛ padegai ma, ta nii kpein a ḡe ná, é ti jade, ta ná-anijakaiti kpein. Toḡa jade. ¹⁰ Da gulo padegai zie gala zalaḡaiti kulazuvɛ ma, ta ná-sɔ̀lɔ̀lɔ̀iti. Da zalaḡa ḡulazuvɛ ve bɛ, naa ḡa a ke, zalaḡa ḡulazuvɛ wola jade. ¹¹ Da gulo padegai zie maagba anijakai ma, é vɛɛ ná-seiga anii va, é jade.

¹² «Da Aalɔn ta ná-doun zunuiti maabuḡa nu lɛzuvɛ va, GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi ḡakalave, é ti maagba ga ziei. ¹³ Da Aalɔn maafjili ga zalaḡa ḡula zegēiti. Da gulo padegai zie ma, é fe bɛ, é zalaḡa ḡula losuvɛ ma wotii ḡe bɛ. ¹⁴ Da va ga ná-doun zunuiti, é seḡewuzegēi loo ti ḡɔ̀ba. ¹⁵ Da gulo padegai zie ti ma, eḡɛvelei é gulɔi ziezɔu la ti-ḡɛɛ ma, naa ḡa a ke ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. Gulɔi a ziena ti ma, naa maavele ma, zalaḡa ḡula vai ma losuvɛ ḡa ḡe ti ya, ti-mavofodaiti kpein su.»

¹⁶ Moize naa kpein keeni, nii Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni zea. Zekana é keeni la. ¹⁷ Konagii velesiei ma alu mɔ̀ungi ma volo mɔ̀ungi ḡa seḡe vɛlɛ padegai loni la. ¹⁸ Moize seḡe vɛlɛ padegai loni, é ma labuiti kpeṭe, é ma bɛḡɛgiti pile, é gulu zɔ̀kpɔ̀iti do ti zu, é tɔ̀kpɔ̀lɔ̀lɔ̀iti to. ¹⁹ E tandai zuvieni, é pɛɛ seḡe vɛlɛ padegai ma. E pɛɛmazedegēi vɛɛni maazu, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁰ E zeele woo ḡokolo felegoi zegēni, é ti la kesui zu. E gulu zɔ̀kpɔ̀iti dooni kesui ma valaiti su. E kesui lakulugi zieni kesui la. ²¹ E liini ga kesui seḡe vɛlɛ padegai wu. E seḡe zuḡooza golai zɛlɛni, nii a ke é zeele woo ḡesui maalɔ̀ɔ̀ḡu, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ²² E tabalii vilɛni GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi wu, nu ḡvɛzɔu vɛlɛi, seḡe zuḡooza golai ḡakalave. ²³ E buluiti puuni ga ga pagɔ Ḡooḡo GALAGI ḡaazu, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁴ E fitina zeii anii vilɛni GALA daaḡomi seḡe vɛlɛi wu, nu yeezazu vɛlɛi, tabalii letemaave. ²⁵ E ma vitinaiti kevele bɛṭeni, Ḡooḡo GALAGI ḡaazu, eḡɛvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni

la zea. ²⁶ E zalağa ğulazuve vileni, nii zanugi ziени maave, GALA daağomi seđe vеlei wu, seđe zuğooza golai ğakalave. ²⁷ E ani maku neeɛgiti galani ga, eđevelei Ğooğo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁸ E seđe zuğooza golai zeleni nu leezuve seđe vеle ɛadegai wu. ²⁹ E gala zalağaiti kulazuve vileni seđe vеle ɛadegai ğakalave, GALA daağomi seđe vеlei. E gala zalağai ğulani ná ta vebaniiti, eđevelei Ğooğo GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ E maagba anipakai zeini GALA daağomi seđe vеlei ta zalağa ğulazuve ti yoğozuve. E ziei uuuni su maagba vaiti su. ³¹ Moize ta Aalɔnni, ta ná-doun zunuiti, ti ğoğoiti ta ti-yeeiti maagbani náve. ³² Ta la ğena lea GALA daağomi seđe vеlei wu, ɛaa ti va maabuğa zalağa ğulazuve va, ti ğeni ɛoğo maagbazu, eđevelei Ğooğo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³³ E koi ma zasai loni seđe vеle ɛadegai ta zalağa ğulazuve maağoolii zu, é seđe zuğooza golai zele sasai laave. Zekana Moize ɛeni da ga botii ğe.

Ğooğo GALAGI ná-lebiyai
(*Gaalu Sevei 9:15-23*)

³⁴ Tonaɛiingi veeni GALA daağomi seđe vеlei ma, Ğooğo GALAGI ná-lebiyai seđe vеle ɛadegai wuulaaveni. ³⁵ Moize la mo ğeni zoosu é va le GALA daağomi seđe vеlei wu, mazɔɔɔ tonaɛiingi ğeni veeni ma, Ğooğo GALAGI ná-lebiyai ğeni no seđe vеle ɛadegai laavesu ğo. ³⁶ Siegi zu tonaɛiingi ğeni wuzegjezu la, é zegje seđe vеle ɛadegai maazu, názu ğa Izelayele nuiti ti ɛena siei wo da, ti zegje ti-uuuzuve. ³⁷ Ni tonaɛiingi la de wuzegjeni maazu, ti la ğeni liizu, eyesu voloi a la wuzegjena la. ³⁸ Mazɔɔɔ Ğooğo GALAGI ná-tonaɛiingi ğeni seđe vеle ɛadegai maazu foloi, kele kpidii, abui ğeni zosu tonaɛiingi zu, Izelayele nuiti kpein ti ğeni kaazu kpezekele. Zekana é ğeni ğeezu la ta-zie yeeğeğalai kpein su.

Leevi Nuiti Ta-Zευει

Puuzu mōungi ɣa dεezu ga GALA ka yεsu GALA daaɣomi seɣe velei wu, ε Moize loli, ε 6εε pɔ. Sevei naati kpein su, GALA ka tɔgiti ta deveiti ma moinmoin feezu Moize ya, Izelayele nuiti ta-vaa zu, minazεjεgi ɣε ba ga zai nɔpe a zie ga tiye toɣa zεnvui wo (18:5, bogε Wɔl. 10:5).

Ti pe su, GALA ka Izelayele nuiti kalasu ga velei ta faaɣazagiti maala la, ti neε GALA be, ti 6ɔ faa ma, nii a ɣε seɣe velei ɣε ga komi bosuεe ɣiteɣitegi.

Keni niiti ti zalaɣaiti kulazu, ti ke eɣεvelei deveiti ti la (1:1–7:38).

Unfemai ve zalaɣa ɣula nuiti be, ti luwa velei ɣε ga lεbiya vaa (8:1–10:20).

Ni toɣa zoo ɣεezu, nuɔusei ɣilagilagi βeteve kpusei zu ɣɔzɔba vaiti ba (11:1–16:34).

Ta zεnvu zuɣologologi, ta kala naiti kpein (17:1–27:34).

Nade GALAGI, neεbe GALAGI, zεnvu su GALAGI, ɣa pɔ ε nά-nuɔuseiti pɔɔpeε nά-nadedai va (19:2), naa ɣa a ke ti li ga zεnvu vai ta neεbe vai, ti daazeeli.

Naama ɣisiei zu, ε devei nii woni Izelayele nuiti ma, nii Yesu 6alaagi ma vaa wolai looni nuiti kisu ga: «Wo ɣilagilagi maaneεve ε seiɣɔɣɔi neε ve, eɣε to 6ɔɣɔi» (19:18, Mat. 22:39).

Tɔgi naati ta ɣulazu niima yeeɣεɣalai zu zεve ɣala nuiti filiba, keke toɣa kidaaleve nuiti toozu ɣisu folo-o-folo, ε maabakpa, ga wooyi kpein ta neεbe 6ɔfaamai GALA pɔ, toɣa ga zεnvu su vai nii nuɔusei 6edei ba.

TŌGITI E UILE ZALAGAITI BA

(1:1–7:38)

Gala zalaɣaiti

¹ ɣooɣɔ GALAGI Moize lolini, ε 6εε pɔ GALA daaɣomi seɣe velei wu, ε ɣε ma: ² «Bεε Izelayele nuiti pɔ, ε ɣε ti ma: Siegi zu nui ta veβeanii veezu la ɣooɣɔ GALAGI ve, toɣa seɣe toɣanii ma wolaiti 6aa ma goiti saama. ³ Ni nά-veβeanii ɣa ga toɣani wolai, ε ga gala zalaɣai, toɣa ma zinei ta ve, neεvuzu mina ɣε ba. Toɣa kula GALA daaɣomi seɣe velei laave, ga ɣooɣɔ GALAGI daazo. ⁴ Toɣa yeeveε gala zalaɣa loganii unmaε, naa ɣa neε ɣooɣɔ GALAGI ve, ga ε ɣε toun be ga koto gba vai. ⁵ Toɣa nike zinei ɣɔdaaleve ɣooɣɔ GALAGI ɣaazu. Zalaɣa ɣula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma pamai le ga ɣooɣɔ GALAGI, ti pili zalaɣa ɣulazuε ma, ε ɣaku ma kpoo, ε GALA daaɣomi seɣe velei laave. ⁶ Toɣa gala zalaɣa loganii ɣɔlɔ, ε teveleε, ε kpulukpulu. ⁷ Zalaɣa ɣula nui Aalɔn nά-doun zunuiti ta abui la zalaɣa ɣulazuε, ti kovii vu abui ɣa. ⁸ Zalaɣa ɣula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma bulukpulguti, ta ma ungi, ta ma wulɔiti da kovii maazu, zalaɣa ɣulazuε abui ɣa. ⁹ Toɣa koozu zɔlaiti ta kɔɣɔiti gba ga ziei. Zalaɣa ɣula nui ɣa ti kpein gala zalaɣa ɣulazuε. Gala zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai ɣooɣɔ GALAGI ve.

¹⁰ «Ni nά-veβeanii a ɣena ga gala zalaɣai, ε ga toɣani goi, baala zivoiti 6aa boli yivoiti, toɣa ma zinei ɣula ga zalaɣai, neεvuzu mina ɣε ba. ¹¹ Toɣa kɔdaaleve zalaɣa ɣulazuε ɣovezuzε, ɣooɣɔ GALAGI ɣaazu. Zalaɣa ɣula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma pamai vili zalaɣa ɣulazuε ma, ε ɣaku ma kpoo. ¹² Toɣa teveleε, ε kpulukpulu, ta ma ungi, ta ma wulɔi. Zalaɣa ɣula nui ɣa ti la kovii maazu, puai abui ɣa, zalaɣa ɣulazuε. ¹³ Toɣa koozu zɔlaiti, ta ma ɣɔɣɔiti gba ga ziei. Zalaɣa ɣula nui ɣa ti kpein kula ga zalaɣai, ε gala, zalaɣa ɣulazuε. Gala zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai ɣooɣɔ GALAGI ve.

¹⁴ «Ni nά-veβeanii ɣooɣɔ GALAGI ve, a ɣena ga gala zalaɣai, ε ga wɔnii, toɣa va ga kpumagoyi 6aa poopo kpokpagi. ¹⁵ Zalaɣa ɣula nui ɣa va ga wɔnii zalaɣa ɣulazuε. Toɣa nɔungi volo ba, ε gala, zalaɣa ɣulazuε. Toɣa ma pamai leda zalaɣa ɣulazuε laamaε. ¹⁶ Toɣa ma ɣɔzɔgi ta su aniiti kula su, ε ti vili ya zalaɣa ɣulazuε ɣɔbaε, folo ɣulazu velei, zuvu vilisuε. ¹⁷ Toɣa wɔni laavali kovεgiti zɔɣzuzε, keke ε mina teve su. Zalaɣa ɣula nui ɣa wɔni ɣala zalaɣa ɣulazuε, kovii maazu, puai abui ɣa. Gala zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai ɣooɣɔ GALAGI ve.

2

Veβeaniiti ti ga ma vukɔi

¹ «Siegi zu nui ta veβeani veezu la ɣooɣɔ GALAGI ve, nά-veβeanii ɣa ɣε ga ani vukɔ vɔɣɔi. Toɣa ɣulɔi vu ma, ε ani maku neεnεgi 6ɔ ba. ² Toɣa vaa la zalaɣa ɣula nuiti pɔ, Aalɔn nά-doun zunuiti. Zalaɣa ɣula nui ɣa zeeɣε gila seɣe ani vukɔi zu, nii ɣulɔi vuai ma, ε 6ɔ ani maku neεnεgi kpein ba, ε gala, zalaɣa ɣulazuε ga ɣizesui. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai ɣooɣɔ GALAGI ve. ³ Nii ε yεsu veβeanii volu, naa ɣa ɣε ga Aalɔn ta nά-doun zunuiti tɔnɔ. Toɣa ga anii ɣadega wola zalaɣa aniiti saama, ti ɣalazu abui ɣa, ɣooɣɔ GALAGI ve.

⁴ «Ni vebeani ve, nii é mosu fuului zu, é gje ga bulu velevelegiti leve la su, é kpete ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, 6aa bulu leveviti leve la su, guloi vuai ma.

⁵ «Ni vebeani ve, nii é jeesu kolui maazu, toga gje ga bulu vuko vagoi leve la su, gaayogai ga guloi. ⁶ Toga galegale, é bulukpulu, guloi vu maazu. Toga ga vebeanii.

⁷ «Ni vebeani ve, nii é jeesu kolui ligii ma, toga gje ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi.

⁸ «Ta va ga vebeanii Goofo GALAGI vo, nii kpeteai ga naama aniiti. Toga ve zalaqa gula nui ya, é vaa la zalaqa gulazuve. ⁹ Nii maaneai, é gula ga gizesui, zalaqa gula nui naa zefge ba, é gala, zalaqa gulazuve. Zalaqai ve, nii abui galazu, makugi neai Goofo GALAGI ve. ¹⁰ Nii é yesu vebeanii volu, naa ga gje ga Aalon ta na-doun zunuiti tonu. Toga ga anii padega wola zalaqa aniiti saama, ti galazu abui ga, Goofo GALAGI ve.

¹¹ «Vebeanii tanope wo gjezu feezu Goofo GALAGI ve, ta la beta ga levei, mazolo wo la ani nape gala, nii levei a gje su, 6aa koin guloi, vebeaniiti saama, ti galazu abui ga, Goofo GALAGI ve. ¹² Wa zoo wo ta gula Goofo GALAGI ve, ga zooi va lonu mungiti ma vebeanii, kele é mina gala zalaqa gulazuve, ege vebeanii makugi neai.

¹³ «Wa kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba. Kpoloi mina vala wa-vebeanii zu, wa-GALAGI namazefegi ma voogi ve. Keni kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba.

¹⁴ «Ni wa zooi va lonu mungiti ma vebeanii veena Goofo GALAGI ve, wa ani gfo niineiti gee de, naa volu wo ti wolowolo, ma vukoi gula. ¹⁵ Wa guloi vu ma, ta ani maku neenegi. Vebeani ve. ¹⁶ Zalaqa gula nui ga ma vukoi gilazuve gala, ta guloi, é veé ani maku neenegi kpein ba, é gje ga gizesui. Zalaqai ve, nii abui galazu, Goofo GALAGI ve.

3

Ziilei zalaqaiti

¹ «Ni nui ta na-vebeanii a gena ga ziilei zalaqai, ni toga ga togani wolai, toga ma zinei 6aa ma zaai gula, neevuzu mina gje ba, Goofo GALAGI gaazu. ² Toga yeevee zalaqa loganii unmave, é kodaaleve GALA daagomi sege velei laave. Zalaqa gula nuiiti, Aalon na-doun zunuiti, ta ma jamai vili zalaqa gulazuve ma, é jaku ma kpoloo. ³ Naama yiilei zalaqai zu, nii a kula ba ga zalaqai, é galazu abui ga, Goofo GALAGI ve, naa ga é ga: ma wuloi felevelegai koozu zolaiti ma, ta nii kpein gilii ba, ⁴ ta ma lofo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veézu ma zaamalokaeti ma, ta ma mooin vasuve, a kula ma lofoiti kobave. ⁵ Aalon na-doun zunuiti ta naa veé gala zalaqai va, nii a gje kovii maazu, ti gala zalaqa gulazuve. Zalaqai ve, nii abui galazu, makugi neai Goofo GALAGI ve.

⁶ «Ni toga ziilei zalaqai gulazu Goofo GALAGI ve, ga togani goi ta, toga ma zinei 6aa ma zaai gula, neevuzu mina gje ba. ⁷ Ni baala zivoi ga a kula ga zalaqai, toga vaa la Goofo GALAGI gaazu. ⁸ Toga yeevee zalaqa loganii unmave, é kodaaleve GALA daagomi sege velei laave. Aalon na-doun zunuiti ta ma jamai vili zalaqa gulazuve ma, é jaku ma kpoloo. ⁹ Naama yiilei zalaqai zu, nii a kula ba ga zalaqai, é galazu abui ga, Goofo GALAGI ve, naa ga é ga: ma wuloi, ta wonggi kpein, a kula saamalokaeti va, ta ma wuloi felevelegai koozu zolaiti ma, ta nii kpein gilii ba, ¹⁰ ta ma lofo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veézu ma zaamalokaeti ma, ta ma mooin vasuve, a kula ma lofoiti kobave. ¹¹ Zalaqa gula nui ga naa gala zalaqa gulazuve. Daamiani zalaqai ve, nii abui galazu, Goofo GALAGI ve.

¹² «Ni na-vebeanii a gena ga bolii, toga kula Goofo GALAGI gaazu. ¹³ Toga yeevee zalaqa loganii unmave, é kodaaleve GALA daagomi sege velei laave. Aalon na-doun zunuiti ta ma jamai vili zalaqa gulazuve ma, é jaku ma kpoloo. ¹⁴ Nii a kula ba ga zalaqai, é galazu abui ga, Goofo GALAGI gaazu, naa ga é ga: ma wuloi felevelegai koozu zolaiti ma, ta nii kpein gilii ba, ¹⁵ ta ma lofo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veézu ma zaamalokaeti ma, ta ma mooin vasuve, a kula ma lofoiti kobave. ¹⁶ Zalaqa gula nui ga naa gala zalaqa gulazuve. Daamiani zalaqai ve, nii abui galazu, makugi neai. Ma wuloi kpein ka ga Goofo GALAGI noni.

¹⁷ «Nii ga ga gofofo togi wo-mavofodaiti kpein be, ve nape wa zeí ná: Wo la sua wuloi ta jamai mia pe.»

4

Koto gba zalaqaiti

¹ Goofo GALAGI boni Moize vo, é gje ma: ² «Boe Izelaye nuiiti po, é gje ti ma: Siegi zu nui ta kotoi gjezu la, é la keeni ga gaagilimai, Goofo GALAGI na-devei ta laalofoma, é fai ta gje, nii maa la neeni ga é va gje. ³ Ni zalaqa gula nui ve, gulo padegai ziaai ma, é nufoseiti ke ga soba nu, na-kotoi é keai naa maavele ma, toga nike zine bokpaga gula ga zalaqai, nii neevuzu la ba, Goofo GALAGI ve, é gje ga koto gba zalaqai. ⁴ Toga va ga nike zinei GALA daagomi sege velei laave, Goofo GALAGI gaazu, é yeevee nike zinei unmave, é kodaaleve Goofo GALAGI gaazu. ⁵ Zalaqa gula nui guloi ziaai ma, naa ga nike zinei ma jamai ta zefge, é lii la GALA

daagomi sege velei wu, ⁶ toġa yeebefġai lo ħamai wu, é ħamai vaza daa ġe lofela, seizu ħadegai ma zegé zuġooza golai letemaue, Ġooġo GALAGI ġaazu. ⁷ Zalaġa ġula nui ġa ħamai ta zie ani maku neenegiti ma zalaġa ġulazuue ma mineiti ma, nii é Ġooġo GALAGI ġaazu, GALA daagomi sege velei wu. Toġa nike zinei ma ħamai motai uu ya gala zalaġaiti kulazuue ġoġoave, nii é GALA daagomi sege velei laave. ⁸ Toġa koto gba nike zinei ma wuloi kpein kula: ma wuloi felevelegai koozu zołaiti ma, ta nii kpein gilii ba, ⁹ ta ma loġo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ta ma, é vezeu ma zaamalokaewi ma, ta ma mooin vasuue, a kula ma loġoiti kobave. ¹⁰ Zalaġa ġula nui ġa tobazuue naati kula, eġvelei ti ġulazu la ziilei zalaġa nike zinei va, é ti ġala, gala zalaġaiti kulazuue. ¹¹ Kele nike zinei ma ġoloi, ta ma zuai kpein, é veé nungi va, ta koġoiti, ta ma ġoozu zołaiti, ta ma booiiti, ¹² woo zubaġa su, nii kpein zegai voluzu nike zinei va, toġa li ga naa ti-vuuzuue voluue, ada ħadegai ta, zuuu vilisuue, é gala abui ġa, kovii maazu. Toġa gala zuuu vilisuue.

¹³ «Ni Izelayele vebei kpein ka é kotoi ġea, ti la gaafilini ma, ti la suġweeni, ti naa ġe Ġooġo GALAGI ná-toġi taġila daaloġoma, fai nii ti maa la neeni ga ti va ke negelein, ti boġo ġe ġana ga soba nu, ¹⁴ kotoi ti keai, naa a ġulana kele zu, bebei ġa nike zine boġka gila kula ga koto gba zalaġai, ta vaa la GALA daagomi sege velei laave. ¹⁵ Izelayele ġewolaiti ta yeevee nike zinei unmaue, ti kodaaleue Ġooġo GALAGI ġaazu. ¹⁶ Zalaġa ġula nui nii ġuloi ziaai ma, naa ġa li ga nike zinei ma ħamai ta GALA daagomi sege velei wu, ¹⁷ toġa yeebefġai lo ħamai wu, é faza, ná zeizu ġe lofela Ġooġo GALAGI ġaazu, sege zuġooza golai letemaue. ¹⁸ Toġa ħamai ta zie zalaġa ġulazuue ma mineiti su, nii é Ġooġo GALAGI ġaazu GALA daagomi sege velei wu, ta toġa ħamai motai uu ya gala zalaġaiti kulazuue ġoġoave, nii é GALA daagomi sege velei laave. ¹⁹ Toġa nike zinei ma wuloi kpein kula, é gala, zalaġa ġulazuue. ²⁰ Toġa nike zinei naa ġe, eġvelei no koto gba nike zinei ġeezu la. Toġa ke ġana no. Zekana zalaġa ġula nui a koto gba vai ġe la ti ve, suvaa ġa ye ti ve. ²¹ Toġa li ga nike zinei ti-vuuzuue voluue, é gala, eġvelei é nike zine mungi ġalani la. Koto gba zalaġai ġana bebei ná-faa zu.

²² «Siegi zu kundigii ta a kotoi ġeena la, é la gaafilini ma, é ke ná-GALAGI, Ġooġo GALAGI ná-devei ta laaloġoma, é fai ta ġe, nii maa la neeni ga é va ġe, é boġo ġe ġana ga soba nu, ²³ a ná-kotoi ġweena, nii é keai, toġa boli zinei ġula ga zalaġai, nii neevuzu la ba. ²⁴ Toġa yeevee boli zinei unmaue, é kodaaleue, gala zalaġa loganiiti kodaalevezuue, Ġooġo GALAGI ġaazu. Koto gba zalaġai ve. ²⁵ Zalaġa ġula nui ġa koto gba zalaġai ma ħamai ta zegé ga yeebefġai, é ta zie gala zalaġaiti kulazuue ma mineiti ma, toġa ħamai motai uu ya gala zalaġaiti kulazuue ġoġoave. ²⁶ Toġa ma wuloi kpein gala zalaġa ġulazuue, eġvelei ziilei zalaġai ma wuloi la. Zekana zalaġa ġula nui a koto gba vai ġe la kundigii naa ve, ná-kotoi vaa zu, suvaa ġa ye be.

²⁷ «Ni nui ta ve, nubuseiti saama, é kotoi ġeai, é la gaafilini ma, é naa ġe Ġooġo GALAGI ná-toġiti ta laaloġoma, é fai ta ġe, nii maa la neeni ga é va ġe negelein, é boġo ġe ga soba nu ġana, ²⁸ a ná-kotoi ġweena, é keai, toġa boli zaai ġula ga zalaġai, nii neevuzu la ba, kotoi vaa zu nii é keai. ²⁹ Toġa yeevee koto gba loganii unmaue, é kodaaleue, gala zalaġa loganiiti kodaalevezuue. ³⁰ Zalaġa ġula nui ġa suai ma ħamai ta zegé ga yeebefġai, é ta zie gala zalaġaiti kulazuue ma mineiti ma, é ħamai motai uu ya zalaġa ġulazuue ġoġoave. ³¹ Toġa ma wuloi kpein kula, eġvelei ziilei zalaġai ma wuloi ġulazu la, é gala, zalaġa ġulazuue, toġa ġe ga ani maku neenegi Ġooġo GALAGI ve. Zekana zalaġa ġula nui a koto gba vai ġe la be, suvaa ġa ye be.

³² «Ni soba nui a vaana ga baalagi ga koto gba zalaġai, toġa ġe ga ma zaai, nii neevuzu la ba. ³³ Toġa yeevee koto gba zalaġa loganii unmaue, é kodaaleue, gala zalaġa loganiiti kodaalevezuue. ³⁴ Zalaġa ġula nui ġa suai ma ħamai ta zegé ga yeebefġai, é ta zie gala zalaġaiti kulazuue ma mineiti ma, é ħamai motai uu ya zalaġa ġulazuue ġoġoave. ³⁵ Zalaġa ġula nui ġa ma wuloi kpein kula, eġvelei ziilei zalaġa vaala ġuloi ġulazu la, é gala, zalaġa ġulazuue, naa veé gala zalaġai zoiti ba, ti ġalazu Ġooġo GALAGI ve. Zekana zalaġa ġula nui a koto gba vai ġe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, suvaa ġa ye be.

5

Kotoi niiti ti zuvaayesu ga koto gba zalaġai

¹ «Ni nui ta a faa ġaana, 6aa é faa meni, naa volu é toligi meni ga zeeleiti ti va, kele é la keeni, nii é kwee, é va naama zeele wooi wo, ná-faaġaaza golai ma ġasoġi ġa la unma.

² «Siegi zu nui ta voġġuzu la kəzəba anii ta va, é la suġwee, kəzəba zuai ta ma voomai, é ġeni ga doġo zua, 6aa toġanii ta, 6aa kpokpo ganii, to boġoi ġa ġəzə, é ġe ga soba nu.

³ «Ni a voġġuna nui ta ma zii nope ba, kəzəai, nii a zoo to balaa kəzəzu, a suġweena no feya, toġa ġe ga soba nu názu.

⁴ «Ni nui ta a boena soleyai zu, é ġona ga toġa faa ħəu ġeezu 6aa faa vagoi, é la ġidaani bu, a suġweena no feya, toġa ġe ga soba nu názu.

⁵ «Degeemu, zoi é g̃eezu ga s̃oba nu niima vaiti gila su, toḡa la z̃o ga ga ná-kotoi. ⁶ Naa ʋoluma ná-kotoi vaa zu é keai, toḡa va ga baala saa ḡila 6aa boli zaa ḡila, é g̃e ga koto gba zalaḡai, faazuβete vai zu G̃ooḡo GALAGI letema. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la be, ná-kotoi vaa zu.

Bala nuiti ta-zalaḡai

⁷ «Ni ani la nu ya, a baala saai z̃oɔɔ da, 6aa boli zaai, ná-kotoi vaa zu é keai, toḡa va ga kpumago felego, 6aa poopo kpokpa felego, faazuβete vai zu G̃ooḡo GALAGI letema. Gilagi g̃e ga koto gba zalaḡai, zoi g̃e ga gala zalaḡai. ⁸ Toḡa va ga tiye zalaḡa ḡula nui ʋo, naa ḡa naa ḡula ga zalaḡai m̃ounpa, nii maaneai é g̃e ga koto gba zalaḡai. Zalaḡa ḡula nui ḡa k̃ogi vee ga, kele é mina ñoungi ḡula ga. ⁹ Toḡa ma pamai ta vaza zalaḡa ḡulazuve laamaʋe, é pamai m̃otai leda zalaḡa ḡulazuve ḡoḡaʋe. Koto gba zalaḡai ve. ¹⁰ Toḡa z̃ooma w̃oni g̃e ga gala zalaḡai, eḡeʋelei deveai la toḡi zu. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la zunui naa ʋe, ná-kotoi vaa zu é keai, suvaa ḡa ye be.

¹¹ «Ni ani la nu ya, nii a kpumago felego z̃oɔɔ da, 6aa poopo kpokpa felego, toḡa va ga veβanii ná-kotoi ma vaa zu, ga kilo savago ʋulu vuko vagoi zu. E mina gulo ʋu ma negelein, ta é mina ani maku neene pee ba baala, maz̃oɔɔ toḡa ga koto gba zalaḡai. ¹² Toḡa ʋaa la zalaḡa ḡula nui ʋo. Zalaḡa ḡula nui ḡa zeepe gila seḡe ga ḡizesui, é gala, zalaḡa ḡulazuve, naa ʋee zalaḡai z̃oit ba, ti ḡalazu G̃ooḡo GALAGI ve. Koto gba zalaḡai ve. ¹³ Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la zunui naa ʋe, ná-kotoi vaa zu é keai, é lo naama vaiti taḡila ba, suvaa ḡa ye be. Nii a ye ʋoluzu, naa ḡa g̃e ga zalaḡa ḡula nui ñoɔ, eḡeʋelei a da g̃e la ga veβanii ma zalaḡai.»

Faazuβete zalaḡai

¹⁴ G̃ooḡo GALAGI β̃oeni Moize ʋo, é g̃e ma: ¹⁵ «Siegi zu nui ta g̃eezu la ga ladalala nu, é kotoi g̃e, é la gaḡilini ma, é make aniiti ba β̃oḡo ve, niiti ti veai G̃ooḡo GALAGI ve, toḡa baala sinei zeḡe, nii neevuzu la ba, é kula ga faazuβete zalaḡai G̃ooḡo GALAGI ve, ná-kotoi vaa zu, eḡeʋelei songoi la, é lo seizu naḡegai ma wali vaiti kevelei va. Faazuβete zalaḡai ve. ¹⁶ Toḡa fe zalaḡa ḡula nui ya, é pee anii ná zeizu ʋoɔḡo ḡilazuve va, nii feai GALA be. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la be ga baala sinei, nii kulaai ga faazuβete zalaḡai, suvaa ḡa ye be.

¹⁷ «Ni nui ta a koto g̃eena, é la suḡʋee, é naa g̃e G̃ooḡo GALAGI ná-devei gila daal̃oḡoma, fai niiti maa la neeni, ti va g̃e negelein, toḡa β̃oḡo g̃e ga s̃oba nu, ná-faagaaza golai ma ḡasoi ḡa la unma. ¹⁸ Toḡa va ga baala sinei, nii neevuzu la ba, é fe zalaḡa ḡula nu ya, ga faazuβete zalaḡai, é seḡe togani ʋulugi zaama, eḡeʋelei songoi la. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la be, ná-kotoi vaa zu é keai, é la suḡʋee, suvaa ḡa ye be. ¹⁹ Faazuβete zalaḡai ve, zunui naa β̃oḡo g̃eeni ḡiteḡite su ga s̃oba nu G̃ooḡo GALAGI letemazu.»

²⁰ G̃ooḡo GALAGI β̃oeni Moize ʋo, é g̃e ma: ²¹ «Siegi zu nui ta koto g̃eezu la, é g̃e ga ladalala nu G̃ooḡo GALAGI letemazu, é zeei wo sejñoḡoi ma, kaliva ma vaa zu, anii é kalivaai ma ga é make, anii unmaai, 6aa ta ḡulaai su ga yaavai, ²² 6aa é laamaḡa ga tooya anii ḡaa vai, 6aa é zee ḡonai wo, é lo kotoi tañope ba, nuβusei a z̃oo keezu, ²³ siegi zu a kotoi g̃eena la ḡana, é β̃oḡo g̃e ga s̃oba nu, anii nii é unma, 6aa é ta ḡula su ga yaavai, toḡa naa ʋotogi ve, 6aa anii é ḡalivaani ma, 6aa anii toai ya, é ka, ²⁴ 6aa anii-yo-anii nii é zee ḡonai wosu, é lo ba. Toḡa gaaṽonigai ve, é seizu ʋoɔs̃iee ḡilazuve ḡila pee ba, é teʋe anii kee nui ʋo, naama voloi ño ma, yeei é ná-faa zuβete zalaḡai ḡulazu la. ²⁵ Toḡa va zalaḡa ḡula nui ʋo ga ná-faa zuβete zalaḡai, ná-kotoi vaa zu, G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, ga baala sinei nii neevuzu la ba, é ḡula togani ʋulugi zu, eḡeʋelei songoi la. ²⁶ Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai g̃e la be G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, suvaa ḡa ye be, é g̃eeni ga faaḡaazagi ma zii ñope, é β̃oḡo g̃eai su ga s̃oba nu.»

6

Gala zalaḡaiti

ta veβanii ma logiti

¹ G̃ooḡo GALAGI β̃oeni Moize ʋo, é g̃e ma: ² «Niima levei ve Aalon ta ná-doun zunuiti zea, é g̃e ti ma: Gala zalaḡai ma logi ḡaa: Gala zalaḡai ḡa ye zalaḡa ḡulazuve ma lutui zu, kp̃idii negelein eyesu sobui, zalaḡa ḡulazuve ma abui ḡa ye s̃osu. ³ Sobui, zalaḡa ḡula nui ḡa ná-seḡe loo ḡoba, é ʋele kp̃uḡagi le β̃oḡo ma, niiti ti ga gezei. Toḡa zuuui ḡula, nii abui kulaai gala zalaḡai ḡalazuve, toḡa sei zalaḡa ḡulazuve ḡoba. ⁴ Naa ʋoluma toḡa ná-seḡeiti pu, é taḡiligaa loo, ga é li ga zuuui ti-ʋuuzeve ʋoluve, ada naḡegai ta zu. ⁵ Abui ḡa ye s̃osu zalaḡa ḡulazuve, é mina za negelein. Sobu-o-sobu, zalaḡa ḡula nui ḡa abui lo kovii va, é gala zalaḡai β̃ete, é z̃iilei zalaḡaiti ma wuloi ḡala. ⁶ Abui ḡa ye s̃osu ḡo zalaḡa ḡulazuve, é mina za.

⁷ «Veβanii ma logi ḡaa: Aalon ná-doun zunuiti ta kula G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, zalaḡa ḡulazuve ḡakalave. ⁸ Zalaḡa ḡula nui ḡa zeepe gila seḡe ani vuko zu, nii gulo ʋuai ma, é pee ani maku neeneḡi kpein ba. Toḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve ga ḡizesui, makugi neai G̃ooḡo GALAGI ve. ⁹ Aalon ta ná-doun zunuiti ta veβanii m̃otai mi. Ta mi ada naḡegai ta, GALA

daagomi sege veleri ma goizuve, kele leve mina ge ba. ¹⁰ Nu mina leve vu ma, e va mo da. Tona jana gee feai ti ve na-vebeaniiti su, ti galazu abui ga. Ani ve gola padegai, ege koto gba zalaŋai 6aa faazuβete zalaŋai. ¹¹ Zunui kpein ka ta mi, Aalon na-doun zunuiti saama. Togi jana wovofodaiti kpein be eyesu go, e lo vebeaniiti ba, ti galazu Gooŋo GALAGI ve. Nu-o-nu a vooŋu ba, naa ga jade.»

¹² Gooŋo GALAGI βeeni Moize vo, e ge ma: ¹³ «Wele vebeanii va, Aalon ta na-doun zunuiti ta fe Gooŋo GALAGI ve, foloi ta gulo padegai ziena la ti ma: kilo savago bulu vuko vagoi zu, gilazuve sobui, gilazuve kpakoi, ege folo-o-folo vebeanii. ¹⁴ Bulu vukoi ga gaayo ga guloi, e la gee kolui maazu. Da geegai ta teveleveai gula ga zalaŋai, makugi neai Gooŋo GALAGI ve. ¹⁵ Zalaŋa gula nui niigi, Aalon na-doun zunuiti saama, gulo padegai a zie ma ga e zei potogi zu, naa balaa ga vebeanii naa gula. Gooŋo togi ve. Toga gala jeegelein Gooŋo GALAGI faazu. ¹⁶ Zalaŋa gula nui na-zalaŋai kpein ka gala jeegelein, tanope ge la mia.»

Koto gba zalaŋai

¹⁷ Gooŋo GALAGI βeeni Moize vo, e ge ma: ¹⁸ «Bae Aalon vo ta na-doun zunuiti, e ge ti ma: Koto gba zalaŋai ma lgi vete. Adave gala zalaŋai godaalevezu na, min ga koto gba zalaŋa zuai godaalevezu na, Gooŋo GALAGI faazu. Ani ve gola padegai. ¹⁹ Zalaŋa gula nui e koto gba zalaŋai gulazu, naa ga mi. Toga mi ada padegai ta, GALA daagomi sege veleri ma goizuve. ²⁰ Nu-o-nu a vooŋu ma zuai va, naa ga jade. Ni ma jamai a vazana sege ma, ve fazagai na ma, min ga gba ada padegai ta. ²¹ Polo ligii a gili su, naa ga wolo. Ni kolu boi digii ga a gili su, su ga bale, e gba ziei wu. ²² Zunui kpein e ga zalaŋa gula nui, naa pe ka ta mi. Ani ve gola padegai. ²³ Kele nu la zalaŋa zua nape mia, nii ma jamai a va GALA daagomi sege veleri wu, ga koto gba vai va ge ada padegai. Ma zuai ga gala.

7

Faazuβete zalaŋai

¹ «Wele faazuβete zalaŋa lgi va: Ani ve gola padegai. ² Adave ti gala zalaŋai godaalevezu na, min ga faazuβete zalaŋa zuai godaalevezu na. Ma jamai ga vili zalaŋa gulazuve ma, e gaku ma kpoo. ³ Ta ma wuloi kpein kula: ma wooŋi, ta ma wuloi felevelegai koozu zoolaiti ma, ⁴ ta ma lgo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, e veezu ma zaamalokaeiti ma, ta ma mooin vasuve, a kula ma lgoiti kobave. ⁵ Zalaŋa gula nui ga naa gala zalaŋa gulazuve. Faazuβete zalaŋai ve, nii abui galazu, Gooŋo GALAGI ve. ⁶ Zunuiti kpein ti wo zaama ga zalaŋa gula nui, naati ta ta mi, e mi ada padegai ta. Ani ve gola padegai.

⁷ «Toga ge jana faazuβete zalaŋai vaa zu, egevelei no e la koto gba zalaŋai vaa zu. Togi naa ga faa gila no zalaŋa felegoiti naati faa zu, ma zuai ga ge ga zalaŋa gula nui nono, nii e kotoi gbazu. ⁸ Zalaŋa gula nui e vaazu gala zalaŋai gulazu, nui ta ve, nonoi ga ge ga gala zalaŋai ma goloŋi, nii e kulaai ga zalaŋai. ⁹ Vebeanii kpein mogai fuului zu, 6aa anii gee kolu ligii ma, 6aa anii gee kolui maazu, naa ga ge ga zalaŋa gula nui nono, nii e kulaai. ¹⁰ Vebeanii kpein gaayogai ga guloi, 6aa ma vooi, naa ga ge ga Aalon na-doun zunuiti kpein tono, ti gilgilagi pe.

Ziilei zalaŋai

¹¹ «Ziilei zalaŋai ma lgi vete, nii nu a kula Gooŋo GALAGI ve: ¹² Ni nui ta a ziilei zalaŋai gulanaga mama fee zalaŋai, toga kula ga bulu velevelegiti leve la su, gaayogai ga guloi, e veve bulu levei va, nii leve la su, guloi vuai ma, ta bulu velevelegiti, kpetai ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi. ¹³ Toga bului gula balaa, nii levei su, e pee na-ziilei zalaŋai va, mama fee vai zu. ¹⁴ Vebeanii gilgilagi tago ga gula ma Gooŋo GALAGI ve. Naa volu ta ge ga zalaŋa gula nui nono, nii e ziilei zalaŋai ma jamai viliai. ¹⁵ Ziilei zalaŋa zuai ga mi, naama voloi no e gulazu la mama fee vai zu. Nu mina tanope ze sobu va zeeli.

¹⁶ «Ni nui ta a zalaŋa gulanaga minazege daazeeli vaa zu, 6aa vebeanii vaa zu e daai gisu, ma zuai ga mi, naama voloi no e kulazu la, nii a ye voluzu, naa ga mi poluma zobui. ¹⁷ Nii e yesu ga zalaŋa zuai motai foloi zavasiei, naa ga gala. ¹⁸ Ni nu a naama yiilei zalaŋa zuai ta miina foloi zavasiei, zalaŋai laa la mo zoga, e la faa vaa naa ma, nii e kula. Toga ge ga anii koozai, nu-o-nu a ta miina, na-faagaaza golai ma gasoi ga la unma.

¹⁹ «Ma zuai faoguai koozaba anii ta va, nu mina naa mi jeegelein. Ma zuai ga gala. «Nui niiti kpein ti la gozoni togi letemazu, naati ta zoo ti ziilei zalaŋa zuai ta mi. ²⁰ Kele nui nii koozai togi letemazu, naa a ziilei zalaŋa zuai ta miina, e ga Gooŋo GALAGI nonoi, naama nui be ka leve na-nubuseiti ba. ²¹ Zoi a vooŋuna anii ta va, nii koozai, nubusei koozai, 6aa suai koozai, 6aa ani nape e ga koozaba anii, e ziilei zalaŋa zuai mi, e ga Gooŋo GALAGI nonoi, naama nui be ka leve na-nubuseiti ba.»

*Togi e lo sua wuloi
ta jamai mii vai va*

²² Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, ɛ ɓe ma: ²³ «Bɔe Izelaye le nui ti pɔ, ɛ ɓe ti ma: A mina nike, ɓaa baala, ɓaa boli wulɔi mi ɓegelein. ²⁴ Suai saai ɓoḡo ɔe, ɓaa dɔbo zuai ta paai, naama wulɔi ɓa zoo ɛ ɓe ga wo-maavai ta ɓee anii nɔ, kele wo la mia ɓegelein. ²⁵ Zoi a suai ma wulɔi ta mi, ɛ ɓulazu ga zalaɓai, ɛ ɓalazu abui ɓa Gooḡo GALAGI ɔe, naama nui ɓe ka leɔe nɔ-nuɓuseiti ba. ²⁶ Ue nɔpe wa ɓe nɔ, ɔ mina ɓama mi, wɔnii nɔnɔi, ɓaa suai nɔnɔi. ²⁷ Zoi nɔpe a ɓama mi, ma zii nɔpe, naama nui ɓe ka leɔe nɔ-nuɓuseiti ba.»

Zalaɓa ɓula nui ti-laamiizuɔe

²⁸ Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, ɛ ɓe ma: ²⁹ «Bɔe Izelaye le nui ti pɔ, ɛ ɓe ti ma: Zoi a nɔ-ziiilei zalaɓai ɓula Gooḡo GALAGI ɔe, toɓa Gooḡo GALAGI nɔnɔi zeɓe ba. ³⁰ Zalaɓai nii maaneai ɛ ɓala abui ɓa, Gooḡo GALAGI ɓaazu, toɓa ɔa ga naa ɓoḡo ɔe, ma wulɔi, ta ma ɓekegi, ɛ ti lateɓe vai ma ɔoogi ɓe Gooḡo GALAGI ɓaazu. ³¹ Zalaɓa ɓula nui ɓa ma wulɔi ɓala zalaɓa ɓulazuɔe. Ma ɓekegi ɓa ɓe ga Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti tɔnɔ. ³² Wa-yiilei zalaɓaiti ka, wa ma yeezazu ɓalai ve zalaɓa ɓula nui ya. ³³ Aalɔn nɔ-doun zunui ti su, zoi a ziiilei zalaɓai ma ɓama ta ma wulɔi ɓulana, naa ɓa ma yeezazu ɓalai zɔɔɔ, ɛ ɓe ga nɔnɔ. ³⁴ Mazɔɔ ziiilei zalaɓaiti su, nii Izelaye le nui ti kulazu, ma ɓekegi ta ma ɓalai niiti ta ɓa ɓula ga dateɓe vai ma ɔoogi, nɔ ti zeɓe, ɓe ti ve zalaɓa ɓula nui Aalɔn ya ta nɔ-doun zunui ti zea, ga ɓoḡo toɓi Izelaye le nui ti ta so.»

³⁵ Daamiizuɔe ɓana, Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti sɔɔɔsu, zalaɓaiti su ti ɓalaai abui ɓa, Gooḡo GALAGI ɔe, ɛ zo naama voloi ma, yeei ti leezu la ga ti zalaɓa ɓula wotii ɓe. ³⁶ Naa ɓa Gooḡo GALAGI Izelaye le nui ti devezu la, ga ɛ ve ti ya, ɛ zo naama voloi ma, yeei gulɔ ɓadegai ziaa la ti ma. Toɓa ɓe ga ɓoḡo toɓi ti-mavofodaiti kpein ɓe.

³⁷ Gala zalaɓai ma loḡiti kana, ta veɓanii, ta koto ɓba zalaɓai, ta faazuɓete zalaɓai, ta nu ze i vai ma zalaɓai, ta ziiilei zalaɓai. ³⁸ Gooḡo GALAGI ma leveiti feeni Moize ya, Sinayi gize i ma, voloi ɛ devei veeni la Izelaye le nui ti zea, ga ti ta-veɓanii ve Gooḡo GALAGI ɔe Sinayi teɔebai zu.

**ZALAGA ɓULA NU MɔUNGITI
FEE VAI GALA ɓE**

8

(8:1--10:20)

Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti

fee vai GALA ɓe

(Egezoɔe 29:1-37)

¹ Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, ɛ ɓe ma: ² «Aalɔn zeɓe ta nɔ-doun zunui ti ɔɔɔma, ta zalaɓa ɓula zeɓeiti, ta siema wulɔ ɓadegai, ta koto ɓba nike zinei, ta baala sine feleɓiti, ta ɓului leɔe la su, naama ɓoḡo. ³ Beɓei kpein toli GALA daaḡomi seɓe ɔe le laaɔe.» ⁴ Moize naa ɓeeeni, nii Gooḡo GALAGI deveni ga ɛ ke. E beɓei ɓaaleeni ba GALA daaḡomi seɓe ɔe le laaɔe.

⁵ Moize ɓeeeni beɓei ma: «A peɓe, nii Gooḡo GALAGI deveai ga ɛ ɓe.» ⁶ Moize ɔaani ga Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti, ɛ ti maagba ga ziei. ⁷ E seɓewuzeɓe looni Aalɔn ɓɔba, ɛ saamaɓili ga saamaɓiligi. E tookoba wolai looni kɔba, ɛ zalaɓa ɓula zeɓe loo maazu, ɛ gili ga zalaɓa ɓula zeɓe ma lokoi. ⁸ E kakazu zeɓe ɔilini kɔbu, ɛ wuulimegi ta tumimegi ɔu kakazu zeɓe zu. ⁹ E ɓoḡo looni nɔungi ɔa, ɛ zanu seɔe goi ɓili kakalaɔe, nii ɛ ga fee vai ma ɔoogi GALA ɓe, eɓeɔe le Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹⁰ Moize siema wulɔ ɓadegai zeɓeni, ɛ sine seɓe ɔe le ɓadegai ma, ta aniiti kpein ti ɓeeeni nɔ, ɔe le ɓana ɛ ti veeni la GALA ɓe. ¹¹ E faza daa ɓeeeni lofela zalaɓa ɓulazuɔe ma. E gulɔi zieni zalaɓa ɓulazuɔe ma, ta nɔ-sɔɔlaiti kpein, ta maagba aniyakai ta nɔ-seiga anii, naa ɓa a ke ɛ ti ve GALA ɓe. ¹² E siema wulɔ ɓadegai ɔuuni Aalɔn nɔungi zu, ɛ ta zie ma, nii a ke ɛ fe GALA ɓe. ¹³ Moize ɔaani ga Aalɔn nɔ-doun zunui ti, ɛ ti maagili ga seɓewuzeɓeiti, ɛ ti zaamaɓili ga saamaɓiligiti, ɛ ɓoḡo toɓi do ti unba, eɓeɔe le Gooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

¹⁴ E ɔaani ga koto ɓba nike zinei. Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti yeeiti ɓeeeni koto ɓba nike zinei unmaɔe. ¹⁵ Moize kɔdaaleveni, ɛ ɓama zeɓe, ɛ ta zie ga yeeɓeɓai zalaɓa ɓulazuɔe ma mineiti ma, ɛ zalaɓa ɓulazuɔe ɓade. E ɓama motai ɔuuni ya, zalaɓa ɓulazuɔe ɓoḡoɔe, ɛ ɓade ga koto ɓba vai ɓa ɓe nɔ. ¹⁶ E ma wulɔi kpein seɓeni, nii felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔɔn ɔasuuɔe, ta ma loḡo feleɓiti, ɛ ɓo ti-ma wulɔiti ba, ɛ naa ɓalani zalaɓa ɓulazuɔe. ¹⁷ Kele ɛ nike zinei motai ɓalani ti-ɔuuzuɔe ɔoluɔe, eɓeɔe le Gooḡo GALAGI ma levei veeni la zea: ma zuai, ta ma ɓolɔi, naa ɔe ma ɓoɔiti ba.

¹⁸ E ɔaani ga gala zalaɓai ma ɔaala sinei. Aalɔn ta nɔ-doun zunui ti yeeiti ɓeeeni baala sinei unmaɔe. ¹⁹ Moize kɔdaaleveni, ɛ ma ɓama ɔili zalaɓa ɓulazuɔe ma, ɛ ɓaku ma kpoloo. ²⁰ E baala sinei leveleveni, ɛ kpulukpulu. E ma ungi ɓalani, ta ma ɓulukpulugiti, naa ɔe ma wulɔi ɔa. ²¹ E koozu zɔɔlaiti ɓhani ga ziei, ta kɔɓiti. E baala sinei pe ɓalani zalaɓa ɓulazuɔe.

Gala zalaŋai ǵeni de, zalaŋai nii abui galaai, makugi neai Ǵooǵo GALAGI ve, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²² E vaani ga zaa ma vaala sinei, ti ze i vai ma vaala sinei. Aalɔn ta nǎ-doun zunui ti yeeti peeni baala sinei unma ve. ²³ Moize baala sinei ǵodaaleveni, e ma namai ta zege, e sie Aalɔn yeezazu vele woi yokpɔgi ma, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, ta zeezazu ǵoǵozinekpotogi ma. ²⁴ E vaani ga Aalɔn nǎ-doun zunui, e namai zie ti-yeezazu velei woi yokpɔgi ma, ta ti-yeezazu yeezinekpotogiti, ta ti-yeezazu ǵoǵozinekpotogiti. E namai motai vilini zalaŋa ǵulazu ve ma, e ǵaku ma kpoloo. ²⁵ E ma wulɔi zegeni, ta ma waaŋgi, ta ma wulɔi kpein felevelegai koozu zoolaiti ma, ta ma maaɔin vasu ve, ta ma loǵo felegoiti, e bo ti-ma wulɔi va, ta zeezazu balai. ²⁶ Bului leve la su, naama bo loǵi, nii seidai Ǵooǵo GALAGI ǵakala, e bulu ǵila segeni naama bo loǵi zu, ta bulu velevele ǵila gulɔi ba, ta bulu levele ǵila, e ti vuuni zalaŋa zuai ma wulɔi ma, ta ma yeezazu balai ma. ²⁷ E naama aniiti kpein puuni Aalɔn ta nǎ-doun zunui zea waa, ga ti ti lateǵe vai ma voogi ǵe Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ²⁸ Naa volu, Moize ti ǵalani ti ya, e ti ǵala, zalaŋa ǵulazu ve, gala zalaŋai maazu. Ti ze i vai ma zalaŋai ǵeni de, zalaŋai nii abui galaai, makugi neai Ǵooǵo GALAGI ve.

²⁹ Moize ti ze i vai ma vaala sinei ma ǵekegi zegeni, e dateǵe vai ma voogi ǵe Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. Moize nono ǵeni ga naa, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ Moize siema wulɔi na degai ta zegeni, ta namai ta, nii e ǵeni zalaŋa ǵulazu ve. E ti vaza Aalɔn ta nǎ-seǵeiti ma, naa ve e Aalɔn nǎ-doun zunui ta ta-zeǵeiti ba. E Aalɔn veeni GALA be, ta nǎ-seǵeiti, naa ve e nǎ-doun zunui ta ta-zeǵeiti ba.

³¹ Moize ǵeni Aalɔn ta nǎ-doun zunui ma: «Ǻ suai ǵili GALA daaǵomi seǵe velei laave. Minǎ ǵa wa mi nǎ, e ve e bului va, nii e wo ze i vai ma bo loǵi zu, eǵevelei ǵe deveni la, ǵe ǵe ma: «Aalɔn ta nǎ-doun zunui ta mi.» ³² Suai ta bului motai e yesu, wa naa ǵala. ³³ Wa ye GALA daaǵomi seǵe velei laave yesu folo lofela, wo mina zeǵe nǎ, eyesu wo ze i voloi lieǵo laazeeli, mazoloo folo lofela ǵa e ǵeezu ga wo ze i voloi. ³⁴ Nii keai za, Ǵooǵo GALAGI deve ve ga naa ǵe wo ve ga koto gba vai. ³⁵ Wa yesu deǵemu GALA daaǵomi seǵe velei laave folo lofela, folo ve e kpidi va, wa Ǵooǵo GALAGI nǎ-deveiti so, naa ǵa a ke wo mina za, mazoloo naa ǵa ma levei veeni zea.» ³⁶ Aalɔn ta nǎ-doun zunui ti naama vaiti kpein keeni, nii Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni ga Moize maavele.

9

Aalɔn ta nǎ-doun zunui ti loo vai botii zu

¹ Foloi losavasie i ma, Moize Aalɔn ta nǎ-doun zunui tolini, ta Izelayele ǵewolaiti, ² e ǵe Aalɔn ma: «Nike yivo zine ǵila seǵe koto gba zalaŋa vai zu, ta baala sine ǵila gala zalaŋa vai zu, neevuzu mina ǵe tanɔpe ba, e ti lo Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ³ Da bo e Izelayele nuiti po, e ǵe ti ma: «A boli zine ǵila seǵe koto gba zalaŋai vaa zu, ta nike yivo ǵila, ta baala zivo ǵila, kona ǵila keleiti, neevuzu mina ǵe ti va, gala zalaŋai vaa zu, ⁴ ta nike zine ǵila, ta baala sine ǵila ziiile zalaŋai vaa zu, naa ǵa a ke, ti ǵula ga zalaŋai Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, ta vebeanii, nii e ga ani vukoi, gaayogai ga gulɔi. Mazoloo za Ǵooǵo GALAGI ǵa ǵulazu kelema wo ve.»

⁵ Nii Moize deveni, ti vaani ga naa GALA daaǵomi seǵe velei laave. Bebe i kpein ge maa buǵani nǎ va, ti lo Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ⁶ Moize ǵeni ma: «Wa naa ǵe, nii Ǵooǵo GALAGI deveai, Ǵooǵo GALAGI nǎ-lebiyai ǵa vaazu ǵulazu kelema wo ve.» ⁷ Moize ǵeni Aalɔn ma: «Maa buǵa zalaŋa ǵulazu ve va. Da-ǵotoi gba zalaŋai ǵula, ta da-ǵala zalaŋai, e koto gba vai ǵe bo ǵo ve, ta nu bu seiti be. Nu bu seiti ta-vebeanii ǵula, e koto gba vai ǵe ti ve, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI deveni la.»

⁸ Aalɔn maa buǵanii zalaŋa ǵulazu ve va, e nike yivoi ǵodaaleve to bo ǵo nǎ-kotoi gba vai zu. ⁹ Aalɔn nǎ-doun zunui ti namai veeni zea. E yeebeǵai bo ni namai wu, e ta zie zalaŋa ǵulazu ve ma mineiti ma. E namai motai vuuni ya zalaŋa ǵulazu ve ǵoǵo ve. ¹⁰ E ma wulɔi ǵalani zalaŋa ǵulazu ve, ta ma bo ǵoiti, ta koto gba zalaŋa zuai ma maaɔin vasu ve, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Kele e ma zuai ta ma ǵo lo ǵi ǵalani abui ǵa, ti-vuuzuve volu ve.

¹² Aalɔn gala zalaŋa loganii ǵodaaleveni. Nǎ-doun zunui ti namai veeni zea, e pili zalaŋa ǵulazu ve ma, e ǵaku ma kpoloo. ¹³ Ti gala zalaŋai veeni zea, teveleveai, e bulukpulu, e ve e ma ungi va, e ti ǵala zalaŋa ǵulazu ve. ¹⁴ E koozu zoolaiti ta ke ǵoiti gbani, e ti ǵala zalaŋa ǵulazu ve, gala zalaŋai maazu.

¹⁵ Naa volu, e nu bu seiti ta-zalaŋai ǵulani. E boli zinei zegeni nu bu seiti ta-ǵoto gba zalaŋai, e kodaaleve, e kula koto gba vai zu, eǵevelei zalaŋa zua maa ungi ǵeni la. ¹⁶ E gala zalaŋai ǵulani, eǵevelei deveai la togi zu. ¹⁷ E vebeanii ǵulani, e zeepe ǵila seǵe su, e naa ǵala zalaŋa ǵulazu ve. Naa la bo ni gala zalaŋai va, nii kulaai sobui.

¹⁸ E nika zinei gɔdaaleveni, ta baala sinei ga ziilei zalaɣai, nuɓuseiti faa zu. Aalon ná-doun zunuiti ti ɓamai veeni zea, é pili zalaɣa ɣulazuwe ma, é ɣaku ma kpoo. ¹⁹ Ti nika zinei ta baala sinei ma wulɔi veeni zea: ma wɔngi, ta ma wulɔi é koozu zɔɔlaiti maavelevelegai, ta ma loɣɔiti, ta ma moɔin uasuwɛ. ²⁰ Ti ma wulɔiti puuni ma ɣekegiti su, é ma wulɔi ɣala zalaɣa ɣulazuwe. ²¹ Aalon ma ɣekegiti ta zeezazu balai zegeni, é ti lateɣe vai ma ɔoogi ɣe ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, eɣvelei Moize ma levei veeni la.

²² Aalon yeeti teeni geezu nuɓuseiti pɔ pelei, é tuya loo ti ve. Kpegai ma ga koto gba zalaɣai ɣula, ta gala zalaɣai, naa veɛ ziilei zalaɣai va, é zegeni zalaɣa ɣulazuwe, é yei. ²³ Moize ta Aalon ti teeni GALA daaɣomi seɣe velei wu. Siegi zu ti ɣulani la ná, ti tuya looni nuɓuseiti be. ɔooɣɔ GALAGI ná-lebiyai ɣulani keɣema nuɓuseiti kpein be. ²⁴ Abui ɣulani ɔooɣɔ GALAGI ɔɔ be, é gala zalaɣai ɣala, ta ma wulɔiti, niiti ti ɣeni zalaɣa ɣulazuwe. Nuɓuseiti kpein ti kaani. Ti kpeeti tooni ga koozunɛi, ti nɔko.

10

Aalon ná-doun zunu felegɔiti saa vai

¹ Aalon ná-doun zunuiti Nadaɓe ta Aɓiyu ti ta-ani maku neene gala liɣiiti segeni, ti abulekaiti pu ti zu, ti ani maku neeneɣi ɔu maazu. Naazu ti ɔaani ga abu ɣiligi ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, niigi GALA ge la ɣeni ma leve veeni. ² Gaamago nɔ, abui ɣulani ɔooɣɔ GALAGI ɔɔ be, é ti ɣala. Ti zaani ɔooɣɔ GALAGI ɣakala.

³ Moize ɣeni Aalon ma: «Naa ɣa ɔooɣɔ GALAGI boni, siegi zu é ɣeni la: «Niiti ti maabuɣazu ba, keɓi ti unfe ná-ɓadedai ma. Ná lebiyai zɔɔɔ nuɓuseiti kpein gaazu.» » Aalon maɣɣeni kpɔ.

⁴ Moize Mikayele lolini ta Elesafan, Uziyele ná-doun zunuiti, nii é ga Aalon keeɣe keeɣeloin, é ɣe ti ma: «À maaɓuga ba, wo wo-ɣelointi seɣe, wo li ga tiye ade-uuzuwɛ ɔuluwe, wo ti maaɣooza seizu ɓadegai va.» ⁵ Ti maaɓugani ba, ti ti zeɣe ta-zeɣewuzɛgeiti su, ti li ga tiye ti-uuzuwɛ ɔuluwe, eɣvelei Moize boni la.

⁶ Moize ɣeni Aalon ma, ta Eleazaal, ta Itamaal, Aalon ná-doun zunuiti: «À mina wɔundɛgaiti ze yaɣaba, wo mina wa-zeɣeiti bali ga, saa wɔɔ vai zu, naa ɣa a ke, wo mina za, wo va GALA ná-ziiɣaawanai maaloli bebei kpein ma. A wo-ɣelointi Izelayele veɣeyɛgeiti kpein ze ná, ti wɔɔ naati ta-vaaz zu, niiti ɔooɣɔ GALAGI ti ɣalaa ga abui, nii é gaazogai. ⁷ A mina zeɣe GALA daaɣomi seɣe velei laawe, naa ɣa a ke wo mina za, mazɔɔɔ ɔooɣɔ GALAGI ná-siema wulɔ ɓadegai ɣa wo ma.» Ti naa ɣeni, nii Moize bogai.

Devei tanigaani, é lo zalaɣa ɣula nuiiti ba

⁸ ɔooɣɔ GALAGI ɔɔeni Aalon ɔɔ, é ɣe ma: ⁹ «Mina ɔɔɔ ɓɔle, ɓaa kpoleɓɔle ani nɔpe, nii a nu ɣaazulati, da-o, è-loun zunuiti-yo, siegi zu wa ɣe leezu la GALA daaɣomi seɣe velei wu, naa ɣa a ke wo mina za. Naa ɣa ɣe ga ɔooɣɔ togi wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁰ Mazɔɔɔ keɓi wo zoo zeeɣaaɣweezu ɣweesu ani ɓadegai ta ɓadetalala gelei va, ta nii koɔɔai ta nii é la ɣɔzoni. ¹¹ A Izelayele nuiiti kala ga togi kpein, nii ɔooɣɔ GALAGI feeni ti ya ga Moize maavele.»

¹² Moize ɣeni Aalon ma, ta doun zunu felegɔiti ti yeni zea, Eleazaal ta Itamaal: «À vebeanii mɔtai zeɣe, nii é la ɣalani abui ɣa ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu. A mi zalaɣa ɣulazuwe ɣɔɔawe, leve mina ɣe ba, mazɔɔɔ ani ve ɓadegai. ¹³ Wa mi ada ɓadegai ta, naa ɣa é ga wo-laamiizuwɛ, wa è-loun zunuiti, zalaɣa aniiti saama, ti ɣalazu abui ɣa ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu, mazɔɔɔ devei ɣa naa, é veeni zea. ¹⁴ Ma ɣekegi ta ma balai niiti ti ɣula ga dateɣe vai ma ɔoogi, wa naati mi ada ɓadegai ta, da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-loun anzanuiti ti é ɔɔ be, mazɔɔɔ ti veeve wo ve, ga é leve ɔoun é ve, wa è-loun zunuiti, Izelayele nuiiti ta-yiilei zalaɣaiti su. ¹⁵ E ɣula guloiti polu, ti maanɛai ti ɣala, Izelayele nuiiti ta va ga ma ɣekegi ta ma balai. Ti ɣulaai ma ga dateɣe vai ma ɔoogi, ta ɣe ga ɔɔɔ, wa è-loun zunuiti, ti é va, ɔooɣɔ togi ɣa ɣe ga ná, eɣvelei ɔooɣɔ GALAGI deveni la.»

¹⁶ Moize koto gba woli zinei ɣaizieni, keɣe galaa ɣeni de niina. E yiiɣaawanani naazu Eleazaal ma, ta Itamaal, Aalon ná-doun zunuiti ti yeni ná, é ɣe ma: ¹⁷ «Leeni vaaz zu la koto gba zalaɣa zuai miini ada ɓadegai ta? Toɣa ga anii gola ɓadegai, ɔooɣɔ GALAGI feai wo ve, naa ɣa a ke wo bebei ná-faaɣaazagi zeɣe, naa ɣa a ke wo ná-kotoi gba be ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu. ¹⁸ Wele, wo la liini ga zalaɣa zuai ma ɓamai seizu ɓadegai ɣoozuwe. Wo maanɛni, wo zalaɣai ma zuai mi ada ɓadegai ta, eɣvelei gè ma levei veai la.» ¹⁹ Aalon ɣeni Moize ma: «Wele, ti ta-ɣoto gba zalaɣai ɣulaa za, ta ta-ɣala zalaɣai ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu. E suɣweeni so, nii keai ga ze. Ni za gè ɣea koto gba zalaɣai miini, naa a la ɣe ga faa vaɔo ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu ɓaa?» ²⁰ Moize naama woiti menini, é yeezei ti wu.

**KOZɔBA VAI
TA NADE FAITI**

11

(11:1–16:34)

*Sua padegaiti
ta kəzəba geleiti*

(Tə Sevei Velesiei 14:3-21)

¹ Gooḡo GALAGI bəeni Moize wə ta Aalən, é gē ti ma: ² «À bəe Izelayele nuiti pə, wo gē ti ma: Suaiti kpein saama, niiti ti eteai zu, wəle niiti ka wa zoo wo ti mi. ³ Wa zoo wo suai ma zii pə mi, nii polokagi ɣaabalai, é miizu, é da tē volu. ⁴ Kele niiti wo la ti mia, aneɛ ni ti-volokagi ɣaabalivə, ɣaa ti miizu, ti da tē volu, naati ta ga niiti: nəmei, aneɛ ni toɣa miizu, é da tē volu, kele polokagi ɣaa la valini. Wa deve ga kəzəvə. ⁵ Fasa woli ɣalaa, a miizu, é da tē volu, kele polokagi ɣaa la valini, wa deve ga kəzəvə. ⁶ Zabeɪ ɣalaa, a miizu, é da tē volu, kele polokagi ɣaa la valini, wa deve ga kəzəvə. ⁷ Boigi ɣalaa, polokagi ɣaabalivə, kele é la miizu, é va da tē volu, wa deve ga kəzəvə. ⁸ A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vooḡu ti-ma voomai ta va. Wa ti leve ga ti ɣəzəvə.

⁹ «Zie wu zuaiti kpein su, wəle niiti ka wa zoo wo ti mi: niiti ma woekigi ti va, ta maɣalai ti ma, ti zieiti bu, é ɣeni ga kpolodeiti ɣaa zie wolaiti. ¹⁰ Kele wa naati deve ga ti ɣəzəvə, niiti kpein ma woekige la ti va, ɣaa maɣala la ti ma, ti kpein saama, ti yenvuzu ziei wu, é ɣeni ga kpolodeiti ɣaa zie wolaiti. ¹¹ Wa ti leve ga ti ɣəzəvə. A mina ti-ma zuai ta mi, wa ti-ma voomai leve ga ti ɣəzəvə. ¹² Wa naati kpein deve ga ti ɣəzəvə wo ɣaazu, niiti ti zieiti bu, ma woekige la ti va, maɣala la ti ma.

¹³ «Wəniiti saama, wəle niiti ka wa ti leve ga ti ɣəzəvə, nu la ti mia: duai ma zii pə, koḡei ma zii pə, ¹⁴ seevei ma zii pə, ¹⁵ kalawonii ma zii pə, ¹⁶ sizigoi ma zii pə, buungi ma zii pə, ¹⁷ kpolode laavə wəni ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wəni ma zii tanigaa, ¹⁹ ta zəɣbelutugi, ta devei.

²⁰ «Fuluani goi kpein kovegi ba, é da zie ɣəḡoiti ga, wa naati deve ga ti ɣəzəvə wo ɣaazu. ²¹ Kele fuluaniiti kpein saama, ti ɣovesu, ti da zie ɣəḡoiti ga, wa zoo wo naati mi, niiti ti-begaiti ti ti-ɣəḡəzəpalagiti maazu, ti da vili zoi ma. ²² Pəte nii wa zoo wo mi: kotogi ta kpazinegi, ta ti-ma ziiti. ²³ Wa fuluani zoiiti deve ga ti ɣəzəvə, niiti ti ɣovesu, ta koḡoi ti va.

²⁴ «Suai tanigaa ta ná, ta zoo ti wo ɣəzə, nu-o-nu a vooḡu ti-ma voomai ta va, naa ɣa ɣəzə eyesu kpəkoi zeeli. ²⁵ Nu-o-nu a ti-ma voomai ta zəḡe, keni é ná-seḡeiti gba. Kəzəai ɣa ye de, eyesu kpəkoi. ²⁶ Wa suai naa kpein deve ga kəzəvə, nii polokagi ba kele koḡoi ɣaa la valini, ɣaa é la miizu, é va da tē. Nu-o-nu a vooḡu ta va, toɣa ɣəzə. ²⁷ Wa naati kpein deve ga ti ɣəzəvə, niiti ti-ɣəḡoi naani, ti ziezə ti-ɣəḡəzəpalagiti ga. Nu-o-nu a vooḡu ti-ma voomai ta va, toɣa ɣəzə eyesu kpəkoi zeeli. ²⁸ Nu-o-nu a ti-ma voomai ta zəḡe, keni é ná-seḡeiti gba. Kəzəai ɣa ye de, eyesu kpəkoi. Wa ti leve ga ti ɣəzəvə.

²⁹ «Pəte, sua goiti saama, ti bokposu zoi ma, niiti wa ti leve ga ti ɣəzəvə, naati ta ga: inegi ma zii pə, ³⁰ ta zeeḡoi, ta kooloi ma zii pə. ³¹ Wa ti leve ga ti ɣəzəvə, sua goiti saama. Nu-o-nu a vooḡu ti-ma voomai ta va, toɣa ɣəzə eyesu kpəkoi zeeli. ³² Səla kpein, ti-ma voomai ta a vooḡu ba, naa ɣa ɣəzə: gulu anijakai, ɣaa seḡei, ɣaa kələ, ɣaa bələ, ɣaa anijaka kpein nu a bəde ɣula su. Keni é gba ga ziei, kele kəzəai ɣa ye de eyesu kpəkoi zeeli, naa volu toɣa nade niina. ³³ Ni ti-ma voomai a loona pələ lifii zu, su anii ɣa ɣəzə, wa anijakai naa wolo. ³⁴ Daamiani kpein a ɣe ga nu mi, ni pələ lifii naa zu dei ta a vuuna ma, naa ɣa ɣəzə. Ni ti-ma voomai a loona anijakai nəpe su, kpəle ani kpein, nii a ɣe su, naa ɣa ɣəzə. ³⁵ Səla kpein, ti-ma voomai ta a vooḡu ba, naa ɣa ɣəzə. Ni a ɣena ga fuulwi ɣaa abu laazuveiti, wa ti ɣologolo. Ti ɣəzəvə, wa ti leve ga ti ɣəzəvə. ³⁶ Ni a ɣena ga zieungi ɣaa zie makesuveiti, naati ti la ɣəzə, ti nadeḡai ɣa ye de, kele zəi nəpe a vooḡu ti-ma voomai ta va, naa ɣa ɣəzə. ³⁷ Ti-ma voomai ta a loona ani zuwu ma, nii é vazasu, naa nadeḡai ɣa ye de. ³⁸ Kele ni nu a ziei vuuna ani zuwui ma, ta ti-ma voomai ta loo ani zuwui naa ma, wa deve ga kəzəvə.

³⁹ «Suaiti ti ɣeezu wo ve ga daamianigi, naa ta a zaana, zoi a vooḡu ma voomai va, toɣa ɣəzə eyesu kpəkoi zeeli. ⁴⁰ Zoi a ma zua voomai ta mi, keni é ná-seḡeiti gba. Kəzəai ɣa ye de, eyesu kpəkoi. Zoi a ma voomai zəḡe, keni é ná-seḡeiti gba. Kəzəai ɣa ye de, eyesu kpəkoi.

⁴¹ «Wa sua goi naati kpein deve ga ti ɣəzəvə, niiti ti bokposu zoi ma. Nu mina ta mi nɛgelein. ⁴² A mina sua goi naa tanəpe mi nɛgelein, niiti ti bokposu zoi ma, aneɛ niiti ti bokposu ɣogi ma, aneɛ niiti ti ziezə ɣəḡo naanigəiti ga, ɣaa ɣəḡo moinmoinḡiti ga, mazələ wa ti leve ga ti ɣəzəvə. ⁴³ A mina bəḡo ɣəzə ga naama zuaiti ti bokposu. A mina bəḡo ɣe ga nadeḡala nu ga ti maavele. ⁴⁴ Mazələ ná ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI. A bəḡo nade, wa nade, mazələ nənun nadeḡe. A mina bəḡo ɣəzə ga naama zua goiti, ti bokposu zoi ma. ⁴⁵ Mazələ ná ga Gooḡo GALAGI, nii é wo ɣula Ezipete yooi va, ga gə ɣe ga wa-GALAGI. A nade, mazələ nənun nadeḡe.»

⁴⁶ Toḡi ɣana, é vile suaiti ta-vai va, ta wəniiti, ta fuluaniiti kpein ti vulua, ti yenvuzu zieiti bu, ta fuluaniiti ti bokposu zoi ma, ⁴⁷ naa ɣa a ke wo zəḡəzu ɣwəe ani nadeḡaiti ba, ta niiti ti ɣəzəai, suai nu a mi, ta suai nu la mia.

12

*Anzanui a doin zolɔna,
naa nade fai*

¹ Gooŋo GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, ɛ ɔe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu anzanui a kogi zeɔena la, ɛ doun zunu zolɔɔ, toɔa ɔzo folo lofela laawu. Toɔa ɔzo eɔe nɔ-alu kaa ziegi ma yeeɔeɔalɔi. ³ Foloi lɔsavasiɛi ma, dɔungoi ɔa lati peleeɔlu. ⁴ Toɔa ye de mɔnɔ ɔɔoɔo nadesu folo vuusavago maazu savago (33) laawu, nɔ-namaɔi vaa zu, ɛ mina vooɔu ani nadeɔa gila kpalaɔ ba, ɛ mina li seizu nadeɔai, eyesu nɔ-nade foloiti daazeeli.

⁵ «Ni a anzanu loun zolɔna, kɔzoɔi ɔa ye de ɔzoɔo felego laawu, eɔe nɔ-alu kaa ziegi ma yeeɔeɔalɔi. Toɔa ye ɔɔoɔo nadesu folo vuulɔzita maazu lɔzita (66) laawu.

⁶ «Siegi zu nɔ-nade foloiti daazelizu la, zunu loin nɔ-faa zu, ɔaa anzanu loin nɔ-faa zu, toɔa va ga kona gila baala zivoi zalaɔa ɔula nui ɔɔ, GALA daaɔomi seɔe velei laave, ga ɛ ke ga gala zalaɔai, ta poopo kpokpa gila, ɔaa kpumago ɔula, ɛ ke ga koto gba zalaɔai. ⁷ Zalaɔa ɔula nui ɔa ti ɔula Gooŋo GALAGI ɔaazu, ɛ koto gba vai ɔe be. Toɔa nade naama nama ɔula ba vai ma keai la. Toɔi ɔana anzanui nɔ-faa zu, nii ɛ zunu loin zolɔɔsu, ɔaa anzanu loin. ⁸ Ni ani la nu ya, a baala zivoi zolɔɔ da, toɔa kpumago felego zeɔe, ɔaa poopo kpokpa felego, gilagi ɔa ɔe ga gala zalaɔai, zoi ɔe ga koto gba zalaɔai. Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba vai ɔe be, toɔa nade.»

13

Toɔiti ɛ lo kulama zeeɔeiti ba

¹ Gooŋo GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalon ɔɔ, ɛ ɔe ti ma: ² «Siegi zu nui ta ɔolɔgi maaɔokolosu da, ɔaa pɔooɔulɔi ɔe ma, ɔaa gelegelɛgi, nii ɛ ɔeezu ga kulama zeeɔeiti kɔlɔgi ma, ta lii la zalaɔa ɔula nui Aalon ɔɔ, ɔaa nɔ-doun zunui taɔila pɔ. ³ Zalaɔa ɔula nui ɔa seeɔe ɔeevele ɔete, nii kulaai kɔlɔgi ma. Ni ma leɔai ɔoleve su, ɛ yei, suɔooza kɔlɔgi va, toɔa ga kulama zeeɔeiti ma zii ta. Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete, ɛ deɛ ga nui naa ɔzoɔve. ⁴ Ni ani ɔolekolegi ɛ kɔlɔgi ma, ɛ la yeini, su va ɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai la ɔoleni, zalaɔa ɔula nui ɔa naama nui le pelei wu, ɛ daaɔulu ma, ɛ ye nɔ folo lofela laawu. ⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete foloi lofelasiɛi ma. Ni seeɔeiti la ɔe liini luɔoma, ta ɛ la vazani kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui ɔa te pelei wu mɔnɔ nɔ zeizu velesieɔi, ɛ daaɔulu ma folo lofela laawu. ⁶ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete, nɔ zeizu velesieɔi foloi lofelasiɛi ma. Ni tago zuzasaga, ɛ la vazani kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga nui naa nadeɔe, pɔooɔulɔi ve. Toɔa nɔ-seɔeiti gba, toɔa nade. ⁷ Kele ni pɔooɔulɔi a vazana kɔlɔgi ma, ɛ ɔɔoɔo lea vɔluma ga zalaɔa ɔula nui, naa deɛ ga nadeɔe, toɔa ɔooɔo le ga zalaɔa ɔula nui nɔ zeizu velesieɔi. ⁸ Naa ɔa kevele ɔete. Ni pɔooɔulɔi vazage kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzoɔve. Kulama zeeɔeiti ma zii ta ve.

⁹ «Siegi zu kulama zeeɔeiti ba zii ta ɔeezu la nui ta va, ta lii la zalaɔa ɔula nui ɔɔ. ¹⁰ Naa ɔa kevele ɔete. Ni kɔlɔgi maaɔokolege, ɛ ɔole, ta maaɔokolosuɔe ma leɔai ɔole, ta ma zua letegi ɔokolosu, ¹¹ kulama zeeɔeiti ve ɛ naama nui ɔolɔgi wu. Zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzoɔve, ɛ la tea pele wu, ɛ va daaɔulu ma, mazolɔɔ kɔzoɔve. ¹² Ni kulama zeeɔeiti a ɔulana ma, ɛ kɔlɔgi maazeɔe, ɛ zo nɔungi ma, eyesu ɛ zeeli kɔɔoiti ma, veti zalaɔa ɔula nui ɔaazulosu naati ba, ¹³ naa ɔa kevele ɔete. Ni a kaana ga kulama zeeɔeiti kɔlɔgi maaɔe pe seɔe, toɔa deɛ ga nui nii seeɔeiti ba, nadeɔe, toɔzei maaɔe ɔolea negelein, nadeɔe. ¹⁴ Kele voloi ta ma zua letegi ɔaa la toon ba, toɔa ɔzo. ¹⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete. Ni a ma zua letegi ɔaana, toɔa deɛ ga kɔzoɔve. Ma zua letegi ɔzoɔve, kulama zeeɔeiti ma zii ta ve. ¹⁶ Ni ma zua letegi a valibona, ɛ ɔole, toɔa li zalaɔa ɔula nui ɔɔ be. ¹⁷ Naa ɔa kevele ɔete. Ni kɔlɔgi maaɔolea, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga nui nii seeɔeiti ba, nadeɔe.

¹⁸ «Siegi zu divologi losu la nui ta va, divologi zeɔe, ɛ ɔede, ¹⁹ ve divologi ɔeni nɔ, ani buɔo ɔole ga ɔulana nɔ, ɔaa ani ɔolegi maaɔoikpɔigai, naama nui ɔa ɔooɔo le ga zalaɔa ɔula nui. ²⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete. Ni seeɔeiti yeiɔe, suɔooza kɔlɔgi va, ta ma leɔai ɔole, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzoɔve. Kulama zeeɔeiti ma zii ta ve, nii kulaai divologi zu. ²¹ Kele ni zalaɔa ɔula nui a kaana ga seeɔeiti zuzasaga, ɛ la yeini, su va ɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai va ɔole, toɔa nui naa le pelei wu, ɛ daaɔulu ma folo lofela laawu. ²² Ni seeɔeiti a vazana kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzoɔve. Kulama zeeɔeiti ma zii ta ve. ²³ Kele ni seeɔeiti a yena ada gilagi nɔ, ɛ la vazani maaɔe, toɔa ga divologi ma vilii. Zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga nadeɔe.

²⁴ «Siegi zu abui nui ta maaɔalazu la, gelegelɛ kolegi ɔula galazuɔe vɔgi zu, ɔaa koleai maaɔoikpɔi, ²⁵ zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete. Ni ma leɔai a ɔolena gelegelɛgi zu, ɛ yei suɔooza kɔlɔgi va, kulama zeeɔeiti ve, nii kulaai gala vilii zu. Zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga nui naa ɔzoɔve. Kulama zeeɔeiti ma zii ta ve. ²⁶ Kele ni zalaɔa ɔula nui a kaana ga seeɔeiti zuzasaga, ɛ la yeini, su va ɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai va ɔole, toɔa nui naa le pelei wu, ɛ daaɔulu ma folo lofela laawu. ²⁷ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele ɔete foloi lofelasiɛi ma. Ni seeɔeiti vazaga kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzoɔve. Kulama zeeɔeiti ma zii ta ve. ²⁸ Kele ni seeɔeiti a yena ada gilagi nɔ, ɛ la

vazani kɔlɔgi ma, suzasaga, gala vilii maaɔokologi nɔ ve, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga ɔadege, mazalɔɔ gala vilii ve.

²⁹ «Siegɪ zu seebei ɔɛɛzu la zunui ta ɔaa anzanui ta nɔungi zu, ɔaa nekpei va, ³⁰ zalaɔa ɔula nui ɔa seebei ɔɛvele vete. Ni zeive, suɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai ma ɔɔikpɔigi ɔa su, pelevɛɛgai, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga nui naa ɔɔzɔve. Geleɔɛleɔgi ve, kulama zeebei ma zii ta ve ɛ nɔungi zu, ɔaa ɛ nekpei va. ³¹ Ni zalaɔa ɔula nui a kaana ga seebei la yeini, su va ɔooza kɔlɔgi va, ma leɔa vaɔo la nɔ, toɔa te pelei wu, ɛ daaɔulu ma folo lɔfela laawu. ³² Zalaɔa ɔula nui ɔa seebei ɔɛvele vete folo lɔfelasiɛi ma. Ni ma leɔai ma ɔɔikpɔi ge la su neɔelein, seebei la vazani ma, ɛ va yei, su va ɔooza kɔlɔgi va, ³³ zɔi seebei ma, naa ɔa nɔungi wo ta kpelei, keɛ ɛ la miná woga, ve seebei ná. Zalaɔa ɔula nui ɔa te pelei wu mɔnɔ ná zeizu velesiei, ɛ daaɔulu ma folo lɔfela laawu. ³⁴ Zalaɔa ɔula nui ɔa seebei ɔɛvele vete folo lɔfelasiɛi ma. Ni seebei la vazani ma, ɛ va yei, su va ɔooza kɔlɔgi va, zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga ɔadege. Toɔa ná-segeiti gba, toɔa ɔade. ³⁵ Keɛ ni seebei a vazana kɔlɔgi ma, deai voluma ga ɔadege, ³⁶ zalaɔa ɔula nui ɔa kevele vete. Ni seebei vazage kɔlɔgi ma, zalaɔa ɔula nui la mɔ weɛa ga ma leɔa ɔɔikpɔi faa, kɔzɔve. ³⁷ Ni seebei la liini luɔoma gaazu, ma leɔa vaɔoiti ti wɔnɔga, seebei ɔɛdeɔga, ɛ ɔadege. Zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga ɔadege.

³⁸ «Siegɪ zu geleɔɛle kolegiti ti ɔulazu la zunui ta ɔaa anzanui ta maaɔve, ³⁹ zalaɔa ɔula nui ɔa kevele vete. Ni geleɔɛleɔgi ɔaaɔolekolege, seebei ve, ɛ la ɔnɔni, nui naa ɔadege.

⁴⁰ «Siegɪ zu zunui ta ɔɛɛzu ná la, undeɔa la unma, toɔa ga kpaana nui, ɔadege. ⁴¹ Ni undeɔa la unma tosaamaɔve, ɛ va toɔala velei, kpaana nui ve kakala velei, ɔadege. ⁴² Keɛ ni seebei koleai maaɔɔikpɔi naa ɔa kpaanagi zu, kakala velei ɔaa polu velei, kulama zeebei ɔana, kulaai kpaanagi zu. ⁴³ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele vete. Ni seebei ɔokolege, ɛ ɔole, maaɔɔikpɔi kpaanagi zu, polu velei ɔaa kakala velei, kulaai ga kulama zeebei kɔlɔgi ma, ⁴⁴ kulama zeebei ma zii ta ve, kɔzɔve. Zalaɔa ɔula nui ɔa deɛ ga kɔzɔve. Nɔungi zu ɔa seebei ná.

⁴⁵ «Seebe nui ɔa ná-segei vali ga, ɛ too ɔɔba, ɛ nɔundeɔaiti ze yaɔaba, ɛ daaɔve maalɔɔɔu, ɛ da kpeei loo, ɛ da ɔɛ: «Kɔzɔve! Kɔzɔve!» ⁴⁶ Eyesu seebei ɔe ba, toɔa ye kɔzɔyai zu. Tɔɔzei kɔzɔve, to ɔila ka a zeɪ ye, seiɔuve ɔa ɔɛ ga ti-vuuzuve voluve.

Fuinfuingiti maaɔfili zɔɔlaiti ma

⁴⁷ «Siegɪ zu fuinfuingi vɔgi a ɔɛna la segei zu, baala deɔa zegei zu, ɔaa geze zegei zu, ⁴⁸ ɔaa fele zegei zu, ɔaa kɔlɔ zegei ta va, ɔaa kɔlɔ zɔɔlai tanɔpe ba, ⁴⁹ ni fuinfuingi vɔgi a ɔiinkpiinna ɔaa ɛ ɔɔikpɔi segei zu, ɔaa kɔlɔi zu, fuinfuingi ve, maanɛai ɛ le ga zalaɔa ɔula nui. ⁵⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa kevele vete. Toɔa naama anii le pelei wu, ɛ daaɔulu ma folo lɔfela laawu. ⁵¹ Toɔa kevele vete folo lɔfelasiɛi ma. Ni fuinfuingi vɔgi a vazana segei zu, ɔaa kɔlɔi ma, toɔa ga fuinfuingi, ɛ sumiizu, anii naa ɔɔzɔve. ⁵² Toɔa segei ɔala, ɔaa kɔlɔi, niigi fuinfuingi vɔgi ba, mazalɔɔ fuinfuingi ve, ɛ sumiizu. Toɔa ɔala.

⁵³ «Keɛ ni zalaɔa ɔula nui a kaana ga fuinfuingi vɔgi la vazani segei zu, ɔaa kɔlɔi, ⁵⁴ zalaɔa ɔula nui ɔa devei ve ga ti naa gba, nii fuinfuingi veai ba. Toɔa te pelei wu, ɛ daaɔulu ma ná zeizu velesiei folo lɔfela laawu. ⁵⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa fuinfuingi naa vete, anii naa gbaai voluma. Ni fuinfuingi vɔgi la zegeni ɔɛvele ma, anɛ ni ɛ la vazani, anii naa ɔɔzɔve. Toɔa ɔala, anɛ ni fuinfuingi ɔa gaazu vaɔo ɔaa gaazu ɔai ma. ⁵⁶ Ni a kaana ga fuinfuingi vɔgi ɔaazasaga, anii naa gbaai voluma, toɔa ná leve segei va, ɔaa kɔlɔi. ⁵⁷ Ni fuinfuingi vɔgi a ɔulana mɔnɔ keɛma segei ma, ɔaa kɔlɔi, fuinfuingi ve, ɛ sumiizu. Nii fuinfuingi veai ba, naa ɔa ɔala. ⁵⁸ Segei ɔaa kɔlɔi nii gbaai, fuinfuingi vɔgi zege ba, naa ɔa gba volu ná zeizu velesiei, toɔa ɔade.»

⁵⁹ Toɔi ɔana, ɛ vile ani nɔpe ba, nii maaɔve vuinfuinsu, ɛ ɔeni ga baala deɔa zegei, ɔaa geze zegei, ɔaa fele zegei, ɔaa kɔlɔ zegei, ɔaa kɔlɔ zɔɔlai tanɔpe, pelegi a ɔwɛɛ da ni ɔadege, ɔaa ni kɔzɔve.

14

Toɔi ɛ lo kulama zeebei ma ɔade fai va

¹ ɔooɔo GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, ɛ ɔɛ ma: ² «Wele pelegi toɔi a ɔɛ la, ɛ vile kulama zeebe nui va, ná-ɔade foloɔi vaa zu. Ta vaa la zalaɔa ɔula nui vɔ. ³ Toɔa ɔula ti-vuuzuve va, ɛ kulama zeebe nui ɔɛvele vete. Ni kulama zeebe nui ɔɛdeɔga, ⁴ zalaɔa ɔula nui ɔa devei ve ga ti wɔni feleɔo zege, ti vulua, ti ɔadegaɪ, ta seɔele gulu buɔai, ta geze ɔai sɔsɔgi, ta ɔizɔope tufa ɔifɔgi, ná-ɔade fai zu. ⁵ Toɔa devei ve ga ti wɔnii gila kɔdaaleve polu ligii maazu, daavegai ga zieɔungi zu ɔɛi. ⁶ Toɔa wɔni vului zege, ta seɔele gulu buɔai, ta geze ɔai sɔsɔgi, ta ɔizɔope tufa ɔifɔgi, ɛ ti lo wɔnii ɔdaaleveai ma ɔamai wu. ⁷ Toɔa faza daa ɔɛ lɔfela naa ma, nii kulama zeebei ɔɛa ma, maanɛai ga ɛ ɔade. Naa volu toɔa deɛ ga ɔadege, ɛ yeebe wɔni vului va, ɛ li ɔɔɔi zu.

⁸ «Zoi é ɓoɓo ɓadesu, naa ɗa ná-segeiti gba, é ɓoɓo maaleɗai kpein bo, a maagbana ziei wu, toɗa nade. Naa wolu toɗa zoo é le ti-uuzuwɛ, kele é la zeida ná-sege ɗotai wu, eyesu folo lofela leve. ⁹ Folo lofelasiei, toɗa maaleɗai kpein bo mɔno, nɔungi ta kpelei, ta gaazu ɗo poluwɛti. Toɗa ná-segeiti gba, é ɓusei maagba ga ziei, toɗa nade niina.

¹⁰ «Foloi loɓavasiɛi, toɗa baala zivo zine felegoiti sege, niiti neevuzu la ti va, ta kona gila baala saai, nii neevuzu la ba, ta bulu vuko vagoi kilo taavuugo, nii gaayogai ga guloi, ta guloi litele ɗaagɓwesui, é ɗe ga vebeanii. ¹¹ Zalaɗa ɗula nui nii é nade fai ɗeezu, naa ɗa zunui ɗula kelema, nii é ɓoɓo ɓadesu, ta naama aniiti kpein Gooɗo GALAGI ɗaazu, GALA daagomi sege velei laawe. ¹² Zalaɗa ɗula nui ɗa baala zivo zine gila sege, é kula ga faazubete zalaɗai, é wee guloi litele ɗaagɓwesui va. Toɗa ti lateɗe vai ma voogi ɗe Gooɗo GALAGI ɗaazu. ¹³ Toɗa baala zivoi ɗodaaleve, ve ta ɗa koto gba zalaɗa zuaiti kodaaleve ná, ta gala zalaɗaiti, ada nadeɗai ta, mazolo faazubete zalaɗai ma zuai ɗa ga zalaɗa ɗula nui nɔno, egevelei koto gba zalaɗai ma zuai la, ani ve gola nadeɗai. ¹⁴ Zalaɗa ɗula nui ɗa faazubete zalaɗa zuai ma jamai ta zege, é sie naa yeezazu woi yokpogi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa wee zeezazu ɗoɗozinekpotogi va. ¹⁵ Toɗa guloi ta zege, é pu ɗoɓezu yeei ɗa. ¹⁶ Toɗa yeebeɗai lo guloi wu, nii é kooɓezu yeei ɗa, é guloi vaza daa ɗe lofela ga yeebeɗai Gooɗo GALAGI ɗaazu. ¹⁷ Toɗa guloi ta zege, nii é kooɓezu yeei ɗa, é sie naa yeezazu woi yokpogi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa wee zeezazu ɗoɗozinekpotogi va, ve faazubete zalaɗa zuai ma jamai ziaai ná. ¹⁸ Zalaɗa ɗula nui ɗa guloi mɔtai zege, zegai zea, é sie naa nɔungi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, naa ɗa a ke é koto gba vai ɗe toun be Gooɗo GALAGI ɗaazu. ¹⁹ Naa woluma, toɗa koto gba zalaɗai ɗula, é koto gba vai ɗe naa ve, nii é ɓoɓo ɓadesu ná-kɔɔba vai ma. Naa wolu toɗa gala zalaɗa loganii ɗodaaleve. ²⁰ Toɗa gala zalaɗai ta vebeanii ɗula zalaɗa ɗulazuwɛ. Toɗa koto gba vai ɗe zunui naa ve, naa ɗa nade.

*Nadedai é lo bala nui va,
nii kulama zeebei ba*

²¹ «Ni toɗa ga bala nui, ná-sɔɓogiti ti la kula ɗea su, toɗa baala zivo zine ɗila no zege, nii a ɗula ga faazubete zalaɗai, é dateɗe vai ma voogi ɗe, koto gba vai ɗe la toun be. Toɗa bulu vuko vagoi kilo savago zege, gaayogai ga guloi, ta guloi litele ɗaagɓwesui, é ɗe ga vebeanii. ²² Toɗa kpumago felega zege balaa, ɓaa poopo kpokpa felega, egevelei ná-sɔɓogiti ti la. Gilagi ɗe ga koto gba zalaɗai, zoi ɗe ga gala zalaɗai. ²³ Folo loɓavasiɛi, toɗa va ga naama aniiti kpein zalaɗa ɗula nui vo, GALA daagomi sege velei laawe, Gooɗo GALAGI ɗaazu, ná-nade fai zu. ²⁴ Zalaɗa ɗula nui ɗa faazubete zalaɗai ma baala zivoi zege ta guloi. Toɗa ti lateɗe vai ma voogi ɗe Gooɗo GALAGI ɗaazu. ²⁵ Toɗa faazubete zalaɗai ma baala zivoi ɗodaaleve. Zalaɗa ɗula nui ɗa faazubete zalaɗa zuai ma jamai ta zege, é sie naa yeezazu woi yokpogi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa wee zeezazu ɗoɗozinekpotogi va. ²⁶ Toɗa guloi ta vo ɗoɓezu yeei ɗa. ²⁷ Toɗa yeebeɗai lo guloi ɗa, nii é kooɓezu yeei ɗa, é guloi vaza daa ɗe lofela ga yeebeɗai Gooɗo GALAGI ɗaazu. ²⁸ Toɗa guloi ta zege, nii é kooɓezu yeei ɗa, é sie naa yeezazu woi yokpogi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa wee zeezazu ɗoɗozinekpotogi va, ve faazubete zalaɗa zuai ma jamai ziaai ná. ²⁹ Zalaɗa ɗula nui ɗa guloi mɔtai zege, zegai zea, é sie naa nɔungi ma, nii é ɓoɓo ɓadesu, naa ɗa a ke é koto gba vai ɗe toun be Gooɗo GALAGI ɗaazu. ³⁰ Naa wolu toɗa kpumagoiti gila kula ga zalaɗai, ɓaa poopo kpokpagiti gila, nii é zooga é soloo, ³¹ gilagi ɗa ɗe ga koto gba zalaɗai, zoi ɗe ga gala zalaɗai, é wee vebeanii va. Zalaɗa ɗula nui ɗa koto gba vai ɗe Gooɗo GALAGI ɗaazu, naama nui ve, nii é ɓoɓo ɓadesu.»

³² Nadedai ma logi ɗana, naama nui vaa zu, nii kulama zeebei ba, tama sɔɓogiti ti la kula ɗea su.

Fuinfuin pelei nade fai

³³ Gooɗo GALAGI ɓeɓni Moize vo ta Aalon, é ɗe ti ma: ³⁴ «Siegi zu wo loɔzu la Kanaan yooi zu, nii ge feezu wo ya ga wɔno, ni ná fuinfuingi weena pelei ta va, zoi zu wo sɔɓosu, ³⁵ zoi nɔno ga pelei, naa ɗa li, é daazeeli zalaɗa ɗula nui ma, é ɗe ma: «Ná fuinfuingi vogi vɛtesu ná-pelei va.» ³⁶ Aisa zalaɗa ɗula nui va le, é va ná ɗeevele vete, toɗa devei ve ga ti pelei zuwo, naa ɗa a ke, bu anii pe ge mina leve ga ti ɗoɔvo. Naa woluma zalaɗa ɗula nui ɗa le pelei wu, é ná ɗeevele vete.

³⁷ «Toɗa fuinfuingi vogi ɗeevele vete. Ni a kaana ga naa vogi ɗa pelei va ga zegezedegiti subeingai, ɓaa ti maaboikpoigai, ti wɔai pelei zu sugooza, ³⁸ toɗa ɗula pelei wu, é lo daawe, é daagulu, é ke ga folo lofela. ³⁹ Zalaɗa ɗula nui ɗa ɗale ma ná, foloi lofelasiei ma. Ni a kaana ga fuinfuingi vogi vazage pelei ma, ⁴⁰ toɗa deve ga ti kotui naati kula ná, niiti ti vuinfuingai, ti ti vili ya ti-uuzuwɛ woluwe, ada ɗoɔzai ta. ⁴¹ Toɗa pelei ɗoozuwe kpein foin, fufiligi kpein ti kpalesu, ta naa vili ya ti-uuzuwɛ woluwe, ada ɗoɔzai ta. ⁴² Ta kotuiti maalewe ga ma niine giligaa, ti poloi zege, ti pelei zie.

⁴³ «Ni fuinfunghi bogi a gaaǵalena ma, é gula pele ǵoozuwe ma, kótuiti kulaa voluma ná, maavoin, ta pelei zie volu, ⁴⁴ zalaǵa gula nui ǵa ǵale ma ná volu. Ni a kaana ga fuinfunghi bogi vazage pele ǵoozuwe, fuinfunghi ve, é sumiizu. Pelei ǵózuwe. ⁴⁵ Ta pelei wolo, ti ma ǵótuiti seǵe, ta guluiti, ta sie volaiti kpein, ti li ga tiye ti-vuuzuwe voluwe, ada ǵózuai ta. ⁴⁶ Zoi a le pelei wu, sieǵi kpein su daaǵulugai la, naa ǵa ǵózo eyesu kpakoi. ⁴⁷ Zoi a ǵe laani pelei naa wu, naa ǵa ná-seǵeiti gba. Zoi a laamiina pelei naa wu, naa baalaa ǵa ná-seǵeiti gba.

⁴⁸ «Ni zalaǵa gula nui nii é ǵalegai ma pelei wu, naa a kaana ga fuinfunghi bogi la vazani, pelei ziaa voluma, toǵa dee ga pelei nadeǵe, mazaloo fuinfunghi bega. ⁴⁹ Pelei nade fai zu, toǵa wóni felego zefé, ta seǵele gulu buǵai, ta geze boi sósǵi ta ǵizoope tufa biǵǵi. ⁵⁰ Toǵa wóni gila kódaaleve polo liǵii maazu, daavegai ga zieunǵi zu deǵi. ⁵¹ Toǵa seǵele gulu buǵai zefé, ta ǵizoope tufa biǵǵi, ta geze boi sósǵi, ta wóni vului, é ti lo wóni ǵódaaleveai ma namai wu, é faza daa ǵe lofela pelei wu. ⁵² Zekana a pelei nade da, ga wónii ma namai, é ve zieunǵi zu deǵi va, ta wóni vului, naa ve seǵele gulu buǵai ta ǵizoope tufa biǵǵi va, ta geze boi sósǵi. ⁵³ Toǵa yeebe wóni vului va, é li ti-vuuzuwe voluwe, doǵoi zu. Zekana a koto gba vai ǵe la pelei ve. Pelei ǵa nade.»

⁵⁴ Toǵi ǵana kulama zeebeǵi kpein faa zu, ta geǵeǵeǵe faiti, ⁵⁵ ta fuinfunghi é ǵulazu seǵeiti su, baa peleiiti ma, ⁵⁶ ta ada bokolo ba vaiti, ta povooǵulǵiti, ta geǵeǵeǵeǵi, ⁵⁷ é kalagi wo, sieǵi zu anii ǵózuai la, ta sieǵi zu nadeǵai la. Toǵi ǵana kulama zeebeǵi vaa zu.

15

Zunui ná-nadetala vai

¹ Góoǵo GALAGI doeni Moize ta Aalon vo, é ǵe ti ma: ² «À boe Izelayele nuiti po, wo ǵe ti ma: Zunu nǵe kalaja koleǵi ba, kózuwe naa maavele ma. ³ Ná-kalaja koleǵi maavele ǵa kózuai la, é ǵeni ǵulazu kpuseǵi va, baa suzo pa de, kózuwe. ⁴ Bete nǵe a la su, naa ǵózuwe, ta ani nǵe a zei ma, naa ǵa ǵózo. ⁵ Zoi a vooǵu ná-beteǵi va, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ⁶ Zoi a zeina ani ma, niigi é ǵea zeini ma, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ⁷ Zoi a vooǵu kpuseǵi va, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ⁸ A laadeǵi vuuna nu ma, nii nadeǵai, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ⁹ Seima ani nǵe a zei ma togani ǵoma, naa ǵa ǵózo. ¹⁰ Zoi a vooǵu ani nǵe ba, nii é ǵea toun bu, naa ǵózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. Zoi a naama anii ta zeféna, keni é ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ¹¹ Nu-o-nu nii kalaja koleǵi ba, é la yeagbani, a vooǵuna nu va, keni naama nui ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ¹² Polo liǵii kpein toun ka vooǵuna ba, keni naa wolo, gulu anijakai kpein ka gba zieǵi wu.

¹³ «Sieǵi zu ná-kalaja koleǵi a bena la, toǵa folo lofela ǵaalu ná-nade fai zu, é ná-seǵeiti gba, é maagba ga zieunǵi zu deǵi. Naa volu toǵa nade. ¹⁴ Folo losavasiei ma, toǵa kpumago felego zefé, baa poopo kpokpa felego, é li Góoǵo GALAGI ǵakala, GALA daaǵomi seǵe veǵe laave, é ti ve zalaǵa gula nui ya. ¹⁵ Naa ǵa gilagi ǵe ga koto gba zalaǵai, é zoi ǵe ga gala zalaǵai, é koto gba vai ǵe toun be Góoǵo GALAGI ǵaazu, ná-kalaja koleǵi vaa zu.

¹⁶ «Zunui nii maǵologolosu, keni é buseǵi kpein gba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ¹⁷ Seǵeiti kpein, ta kolbi kpein a vu ti ma, naati ta gba zieǵi wu. Ti ǵózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi.

¹⁸ «Ni zunui ta anzanui ta laana, ta maagba ti ǵilagilagi. Ti ǵózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi.

Anzanui ná-nadetala vai

¹⁹ «Anzanui nii namai a ye ǵulazu ba, tózeǵi ná-alugi ǵa é kaazu, toǵa ye ná-nadetalai zu folo lofela laawu. Nu-o-nu a vooǵu ba, naa ǵózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ²⁰ Bete nǵe a la su ná-nadetala zieǵi zu, naa ǵa ǵózo. Ani nǵe a zei ma, naa ǵa ǵózo. ²¹ Nu-o-nu nii a vooǵu ná-beteǵi va, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ²² Nu-o-nu nii a vooǵu anii ta va, nii é ǵea zeini ma, keni naa ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ²³ Ni anii ǵa beteǵi ǵa, baa ve seǵidai ná, zoi a vooǵu ba, kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi. ²⁴ Ni zunu a laana ga anzanui naa, ná-kózoǵi vea toun ba. Kózuai ǵa ye de, folo lofela laawu. Bete nǵe a la su, naa ǵa ǵózo.

²⁵ «Anzanui nii namai a ye ǵulazu ba folo moǵinmoǵin daawu, é ǵula ná-alu kaa yeeǵeǵala zoloogaiti polu, baa namai lebi ǵulazu ba, é leve poloǵmai va, kózuai ǵa ye de, ná-nama vu zieǵi kpein su, eǵeveǵeǵe nǵo ná-alu kaa yeeǵeǵalai la. ²⁶ Bete nǵe a la su, naama nama ǵula zieǵi laawu, naa ǵa ǵózo eǵe ná-alu kaa veteǵi, ani nǵe nii a zeina ma, naa ǵa ǵózo, eǵe ná-alu kaa zieǵi zu nǵo. ²⁷ Nu-o-nu a vooǵu ba, naa ǵa ǵózo, keni é ná-seǵeiti gba, é maagba. Kózuai ǵa ye de, eyesu kpakoi.

²⁸ «Sieǵi zu é nadesu la ná-nama vuǵi ma, toǵa foloi ǵaalu ga doǵela. Naati poluma, toǵa nade. ²⁹ Foloi losavasiei ma, toǵa kpumago felego zefé, baa poopo kpokpa felego, é li ga tiye zalaǵa ǵula nui vo, GALA daaǵomi seǵe veǵe laave. ³⁰ Zalaǵa ǵula nui ǵa gilagi ǵula ga koto

gba zalaɣai, é zoi ɣe ga gala zalaɣai. Zalaɣa ɣula nui ɣa koto gba vai ɣe be Ɔooɣo GALAGI ɣaazu, nama vui ma vaa zu, nii é ɣea koozu.

³¹ «Wa Izelayele nuiti maaɣooza faiti kpein ba, ta ti ɣoozo, naa ɣa a ke ti mina za ta-ɣoozo vaiti su, ni ta na-sege vele ɲadegaɣi ɣoozɔna, nii é ti zaama.»

³² Toɣi ɣana naama zunui ve, nii kalajɔ kolegi ba, ɣaa maaɣoloɣologai, é ɣoozo, ³³ ɣaa anzanui, nii koozɔai ga ná-alu kaa ɲamai, ɣaa zunui, ɣaa anzanui, nii ɲamai ɣulazu ba, ɣaa zunui, nii é laazu anzanui ɣoba, koozɔai.

16

*Toɣi é lo koto gba vai va
konagɣi zu*

¹ Ɔooɣo GALAGI ɣoeni Moize vo, Aalon ná-doun zunu felegoiti saa voluma, niiti ti ɣooɣo leeni ga Ɔooɣo GALAGI. ² Ɔooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Be è-lie Aalon vo, naa ɣa a ke, é mina da le yeenɔpe ada ɲadega wolai, sege zuɣooza golai voluve, kesui lakulugi ɣakalave, nii é minazege kesui la, naa ɣa a ke é mina za, mazoo ná ɣulazu kelema tonabiingi zu kesui lakulugi maazuve.»

³ «Pete velegi Aalon a zoo leezu la ada ɲadega wolai: Toɣa nike zine bokpa gila sege ga koto gba zalaɣai, ta baala sine ɣila ga gala zalaɣai. ⁴ Toɣa seɣewuzege ɲadegaɣi loo ɣoba, é ga gezei, é ma vele kpuɣagɣi le ɣooɣo ma, é zaamaɣili ga geze zaamaɣiligi, é ma wooɣo lo unba. Zalaɣa ɣula zegeiti kana, niiti a ɣooɣo maaɣili ga tiye, é maagba voluma. ⁵ Toɣa boli zine felego ɣula Izelayele vebai ya ga koto gba zalaɣai, ta baala sine ɣila ga gala zalaɣai.»

⁶ «Aalon ɣa koto gba vai ɣe ga ná-nike zinei, toɣa ná-koto gba ta ná-peleyeɣei. ⁷ Toɣa boli zine felegoiti sege, é va ga tiye Ɔooɣo GALAGI ɣakala, GALA daaɣomi sege vele laave. ⁸ Aalon ɣa kpakutoomai ɣe ga boli zine felegoiti, gilagi ɣe ga Ɔooɣo GALAGI nonoi, gilagi ɣe ga nii kotoi yesu da, é lii la. ⁹ Aalon ɣa boli zinei maaɣuɣa va, niigi kpakui loozu ma Ɔooɣo GALAGI ve, é naa ɣula ga koto gba zalaɣai. ¹⁰ Boli zinei niigi kpakui loozu ma, ga kotoi ye da, é lii la, naa ma vului ɣa vile Ɔooɣo GALAGI ɣakala, naa ɣa a ke, é koto gba vai ɣe, ta yeebe ba, é li tevbai zu, kotoi ye da.»

¹¹ «Aalon ɣa koto gba vai ɣe ga ná-nike zinei. Toɣa koto gba vai ɣe to ɣooɣo ve, ta ná-peleyeɣei. Toɣa ná-koto gba nike zinei ɣooɣo. ¹² Toɣa ani maku neene gala ligii ta zege, daavegai ga abulekaiti, segeai zalaɣa ɣulazuve Ɔooɣo GALAGI ɣaazu, ta é zeepe felego zege ani maku neeneɣi ma vuko zu. Toɣa li ga naama aniiti sege zuɣooza golai voluve. ¹³ Toɣa ani maku neeneɣi vu abui ɣa Ɔooɣo GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke ani maku neeneɣi ma luului kesui lakulugi maalooɣu, nii é zeele woo ɣesu maazu, naazu é la mo za pe. ¹⁴ Toɣa niki zinei ma ɲamai zege, é faza ga yeebeɣai kesui lakulugi ɣakala vele, folo ɣulazu vele, é ɲamai vaza ga yeebeɣai, ná zeizu ɣe lofela, kesui lakulugi ɣakala vele. ¹⁵ Toɣa koto gba woli zinei ɣooɣo nuɣuseiti be, é li ga ma ɲamai sege zuɣooza golai volu vele. Velei no é keai la ga niki zinei ma ɲamai, zekana no a kee la ga naa ma ɲamai, toɣa faza kesui lakulugi ma ta kakala vele.»

¹⁶ «Dele ɣana a koto gba vai ɣe la ada ɲadega wolai ve Izelayele nuiti ta-ɣoozo vaiti faa zu, ta ta-lo kologogiti kpein maavele zu, ti kotoi ɣeai ga ti maavele. Toɣa ke ɣana no GALA daaɣomi sege vele ve, mazoo toɣa koozɔba nuɣuseiti saama. ¹⁷ Nu nope ge la ye ga GALA daaɣomi sege vele wu, siegi zu é leezu la ga é koto gba vai ɣe ada ɲadega wolai, yesu é ɣula ná. Toɣa koto gba vai ɣe to ɣooɣo ve, ta ná-peleyeɣei, ta Izelayele vebai kpein be.»

¹⁸ «A ɣena ɣulaa, toɣa li zalaɣa ɣulazuve, nii é Ɔooɣo GALAGI ɣakala, é koto gba vai ɣe, zalaɣa ɣulazuve ve, é niki zinei ta boli zinei ma ɲamai zege, é sie zalaɣa ɣulazuve minieiti ma, maaɣoolii pe su. ¹⁹ Toɣa ɲamai vaza ga zeebeɣai, ná zeizu ɣe lofela, zalaɣa ɣulazuve ma. Toɣa kole, é ɲade, Izelayele nuiti ta-ɣoozo vaiti faa zu.»

²⁰ «Siegi zu é besu da ga koto gba vai ɣe ada ɲadega wolai ve, ta GALA daaɣomi sege vele ve, ta zalaɣa ɣulazuve ve, toɣa boli zinei ma vului maaɣuɣa va. ²¹ Aalon ɣa yee felegoiti pe boli zinei ma vului unma, é la zo ga maazu ga Izelayele nuiti ta-va ɲoiti kpein, ta ta-lo kologogiti kpein, niiti ti kotoi ɣeai ga ti maavele. Toɣa ti la boli zinei unma, naa volu, é kpe, é li tevbai zu, zunu ɣila ge ɣoba, nii kevele beteai. ²² Ta-va ɲoiti ta ye boli zinei va, ti kpe, é li tevbai zu, é li zoi naa zu, ve ná ɲakai.»

²³ «Aalon ɣa le GALA daaɣomi sege vele wu, é geze zegeiti kula, niiti é ɣe ti looni teezeuve ada ɲadega wolai. Toɣa ti la ná. ²⁴ Toɣa maagba ada ɲadegaɣi ta, é ná-segeiti sege volu. Naa volu toɣa ɣula, é ná-gala zalaɣai ɣula, ta nuɣuseiti ta-ɣala zalaɣai, é koto gba vai ɣe ɣooɣo ve, ta nuɣuseiti be. ²⁵ Toɣa koto gba zuai ma vului ɣala zalaɣa ɣulazuve.»

²⁶ «Zoi a bolii be, nii kotoi yeɣai da, naa ɣa ná-segeiti gba, é maagba, naa voluma toɣa le niina ti-vuuzuve. ²⁷ Koto gba zalaɣai ma niki zinei ta koto gba woli zinei niiti ti ti-ma ɲamai zegeai, ti vaa la ada ɲadega wolai koto gba vai zu, ta li ga tiye ti-vuuzuve voluve, ti ma ɣoɣoiti

gala abui ɔa, ta ma zuai, ta ma ɔoiti. ²⁸ Zoi a gala, naa ɔa ná-seɣeiti gba, é maagba. Naa volu toɣa le niina ti-vuuzuve.

²⁹ «Nii ɔa ɣe wo ve ga ɔoɔɔ tɔgi, alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔi ma, wa zugi zo, wo la boti nɔpe kea, é ɣeni ga zou loun, ɔaa wɛɛin nii é ga seikɔɔɔma nui wo zaama. ³⁰ Mazɔlɔ naama volo ná, ta koto gba vai ɣe wo ve, naa ɔa a ke wo ɔade. Wa ɔade wa-ɔotoiti kpein faa zu, ɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. ³¹ Toɣa ɣe wo ve ga dooɔɔ folo wolai, wa zugi zo. Toɣa ɣe wo ve ga ɔoɔɔ tɔgi.

³² «Koto gba vai ɔa ɣe zalaɔa ɔula nui ya, nii gulɔi ziaai ma, feai be ga é vile keɛɛɣe votogi zu zalaɔa ɔula vai zu. Toɣa ɔoɔɔ maaɔili ga zalaɔa ɔula zeɣeiti, ti ga zezei. ³³ Toɣa koto gba vai ɣe ada ɔadega wolai ve, ta GALA daaɔomi seɣe vɛɛi ve, ta zalaɔa ɔulazuve ve. Toɣa koto gba vai ɣe ɔalaa zalaɔa ɔula nui be, ta nuɔuseiti kpein be.

³⁴ Toɣa ɣe wo ve ga ɔoɔɔ tɔgi, koto gba vai ɔa ɣe, naa ɣe ɔila kona-o-kona, Izelaye nui ta-ɔotoiti kpein faa zu.»

Naa ɣɛni, nii ɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya.

IZELAYELE NUITI TA-NADEDAI

17

(17:1–27:34)

Zalaɔa ɔulazu ɔila kpegi

¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔɛni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Bɔɛ Aalɔn vɔ, ta ná-doun zunuiti, ta Izelayele nui kpein, é ɣe ti ma: Wɛɛ, nii ɣa ɔoɔɔ GALAGI deveai:

³ «Ni Izelayele nui ta a niki ɔaa baalagi, ɔaa bolii ɔdaalevena ga zalaɔai ti-vuuzuve, ɔaa ti-vuuzuve voluve, ⁴ é la liini la GALA daaɔomi seɣe vɛɛi laave, é va ke ga veɛɛanii ɔoɔɔ GALAGI ve ná-seɣe vɛɛ ɔadegai ɔakalave, naama nui ɔa ɣe ga ɔɔba nu, tɔzei é ɔamai vua. Kpe ka leve ná-nuɔuseiti ba, é ɔula ti zaama. ⁵ Naa ɔa a ke, Izelayele nui ti mina mɔ ta-zalaɔa aniiti kula doɔɔti su, kele ti da va ga tiye zalaɔa ɔula nui vɔ, ɔoɔɔ GALAGI ɔakala GALA daaɔomi seɣe vɛɛi laave, é ti ɔula ga zalaɔai ɔoɔɔ GALAGI ve, ga ziiɛi zalaɔaiti. ⁶ Zalaɔa ɔula nui ɔa ma ɔamai vaza ɔoɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔulazuve ma, GALA daaɔomi seɣe vɛɛi laave, é ma wulɔi ɔala, nii makugi a neɛ ɔoɔɔ GALAGI ve. ⁷ Ti la mɔ ta-zalaɔaiti kulaa zeɛ ɔalagiti be, niiti ti-vaagɔulabaiti ti ga boli zineiti, niiti ti ɣea ɔoɔɔ ɔɔzɔzu ga tiye. Toɣa ɣe ga ɔoɔɔ tɔgi ti ve, ta ti-mavofodaiti kpein.

⁸ «Da ɣe ti ma mɔnɔ: Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a gala zalaɔai ɔulana, ɔaa zalaɔai taɔili, ⁹ é la liini la GALA daaɔomi seɣe vɛɛi laave, é va kula ga zalaɔai ɔoɔɔ GALAGI ve, naama nui be ka leve ná-nuɔuseiti ba.

Tɔgi é lo ɔama nii vai va

¹⁰ «Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a ɔamai ma zii tanɔpe miina, ná voluave naama nui va, nii é ɔamai miizu, ná naama nui beteve ɔalaa ná-nuɔuseiti ba, é ɔula ti zaama. ¹¹ Mazɔlɔ ɔamai ɔa é ga kpɛɛɛnii kpein zɛnvui. Gɛ feevɛ wo ya, ga wo koto gba vai ɣe la zalaɔa ɔulazuve, wo-yɛnvuuti faa zu, mazɔlɔ tei é ga zɛnvui ma vooɔi, naa maavele ɔa ɔamai a kotoi gba la. ¹² Naa ɔa é ba, gɛ bogɛ Izelayele nui ma ga, nu nɔpe ge mina ɔamai mi wo zaama, anɛɛ seikɔɔɔma nui ve, é mina ɔamai mi. ¹³ Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikɔɔɔma nui ta, é ti zaama, a sua zona doɔɔ zɛɛ su, ɔaa wɔnii, nii nu a mi, toɣa ma ɔamai vɔ zoi ma, é fulɔli vɔ gaazu. ¹⁴ Mazɔlɔ kpɛɛnii kpein, ni no toɣa vulua, zɛnvui ɔa ma ɔamai zu. Naa ɔa é ba, gɛ bogɛ Izelayele nui ma ga, wo la kpusei tanɔpe ma ɔamai mia, mazɔlɔ kpɛɛnii kpein zɛnvui ɔa ná-ɔamai zu, nu nɔpe a ta miina, naa be ka leve Izelayele nuɔuseiti ba.

¹⁵ «Nu nɔpe, é ɣeni zou loun zu, ɔaa seikɔɔɔma nui su, a sua miina saai ɔoɔɔ ve, ɔaa balivaliai ga, toɣa ná-seɣeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɔa ye de, eyesu kpɔkɔi. Naa vɔlu, toɣa ɔade. ¹⁶ Ni é la ná-seɣeiti gbani, é va maagba, ná-faaɔaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unma.»

18

Daa koba vai

ma maagɛɛi tanigaani

¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔɛni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Bɔɛ Izelayele nui pɔ, é ɣe ti ma: Ná ga ɔoɔɔ GALAGI, wa-GALAGI. ³ A mina naa ɣe, nii é ɣɛɛzu Ezipete yooi zu, ve wo ɣeni zeini ná. A mina naa ɣe, nii é ɣɛɛzu Kanaan yooi zu, ve gɛ liizu ga woye ná. A mina vile ta-logiti polu. ⁴ A ɔolo ná-deveiti be, wo make ná-tɔgiti ma, wo vile ti vɔlu. Ná ga ɔoɔɔ GALAGI, wa-GALAGI. ⁵ A ɔolo ná-tɔgiti be, ta ná-deveiti, nui nii a zina ga tiye, naa ɔa zɛnvui wo naa maavele ma. Ná ga ɔoɔɔ GALAGI.

⁶ «Wo tanɔpe ge mina la ga anzanu, ta nii ti logai ɔoɔɔ va. Ná ga ɔoɔɔ GALAGI.

⁷ «Mina la è-lee ɔoba. Toɣa ɣe ga è-ɣɛɛ unfe faa. Toɣa ɣe ɔalaa ga è-lee unfe faa, mazɔlɔ è-lee ve.

- 8 «Mina la è-ǵεε anzai taǵili koba. Toǵa ǵε ga è-ǵεε unfe faa.
- 9 «Mina la è-vaazeelai ǵoba, è-ǵεε ná-doun anzanui ve, 6aa è-lee ná-doun anzanui, anεε ni kula ve su peleyeǵei taǵili bu.
- 10 «Mina la ga è-loun zunui ná-doun anzanui, 6aa è-loun anzanui ná-doun anzanui, mazǵǵǵ da-unfe faa ve, da bǵǵǵi.
- 11 «Mina la ga è-ǵεε anzai taǵili ná-doun anzanui. Toǵa ga è-ǵεε ná-doun anzanui. Toǵa ga è-vaazeelai.
- 12 «Mina la ga è-ǵεε vaazeelai. Toǵa ga è-ǵεε ná-nu ǵiteǵitegi.
- 13 «Mina la ga è-lee die 6aa deǵe anzanu, mazǵǵǵ è-lee ná-nu ǵiteǵitegi ve.
- 14 «Mina la ga è-ǵεε die 6aa deǵe zunui anzai, mazǵǵǵ toǵa ga è-lee.
- 15 «Mina la ga è-loun anzai. Toǵa ǵε ga è-loin unfe faa.
- 16 «Mina la ga è-ǵεεloin anzai. Toǵa ǵε ga è-ǵεεloin unfe faa.
- 17 «Mina la ga anzanui, ta ná-doun anzanui. E la ná-doun zunui ná-doun anzanui zeǵea, 6aa ná-doun anzanui nǵnǵ ma loun anzanui, mazǵǵǵ ta ga ná-nu ǵiteǵitegiti, naa ǵa ga faa ǵou wola.
- 18 «Ni è-anzai ǵa de vulua, mina die 6aa deǵe anzanui ta zeǵe ga è-anza. Da toloi lo ti yǵǵǵu.
- 19 «Mina la ga anzanui ná-alu kaa zieǵi zu, nii é toun kǵzǵu.
- 20 «Mina la ga è-zeiǵǵǵǵ anzai, da bǵǵǵ ǵǵǵǵ la.
- 21 «Mina è-loin tanǵpe kula ga zalaǵa, é va ǵala kǵǵǵǵ ganigi ve daa ga Mǵǵke, deǵi vaa ma, é la da-ǴALAGI loǵǵǵ ǵolǵǵǵǵ. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI.
- 22 «Mina la ga zunu, eǵveleli nu a laa la ga anzanui. Naa ǵa ga kǵzǵaba vaa.
- 23 «Mina la ga sua, é va bǵǵǵ ǵǵǵǵ. Anzanu mina la sua ǵoba. Baaǵulama vaa ve.
- 24 «À mina bǵǵǵ ǵǵǵǵ ga naama zie veleli tanǵpe, mazǵǵǵ ziiiti ǵè ti bεεzu wo luǵǵ, naati ti bǵǵǵ ǵǵǵǵve ga naama zie veleiti kpein. 25 Zoi kpein ǵe ǵǵǵǵ, ǵè ti maǵǵolo ta-vaǵǵaaza golaiti faa zu, zoi unpiliga ga ná-nuǵuseiti.
- 26 «Wǵoun wa, wa ǵolo ná-tǵiti bε, ta ná-deveiti, wo mina naama ǵǵǵǵaba vai tanǵpe ke, é ǵeni ga zou loun, 6aa seikǵǵǵǵ nui, nii é wo zaama. 27 Mazǵǵǵ kǵzǵaba vaiti kpein kana, zoi zu nuǵuseiti ti ǵeni keεzu, niiti ti ǵeni zeini zoi ǵa mǵungu wo luǵǵ, zoi ǵǵǵǵ. 28 Naa a ǵεεna, zoi la mǵ unpiliga ga woye, tǵzei wa-ǵǵǵǵaba vaiti ba, eǵveleli é unpilini la ga ziiiti, ti ǵeni wǵoun wo luǵǵ náve. 29 Mazǵǵǵ niiti kpein ti vaazu naa ǵεǵala ǵǵǵǵaba vaiti ta ǵεεzu, ti bε ka leve ta-nuǵuseiti ba, ti ǵula ti zaama.
- 30 «Wa ǵolo ná-deveiti bε, naa ǵa a ke, wo la mǵ naama vaa ǵou wolaiti tanǵpe kea, nii é ǵeni ǵεεzu wo luǵǵ, wo la bǵǵǵ ǵǵǵǵa ga naa ta. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI, wa-ǴALAGI.»

19

A ǵade, mazǵǵǵ ǵadeǵe

- 1 Ǵǵǵǵ GALAGI bǵeni Moize va, é ǵe ma: 2 «Bǵε Izelayele vebei kpein po, é ǵe ti ma: A ǵade, mazǵǵǵ ǵadeǵe, nà, Ǵǵǵǵ GALAGI, wa-ǴALAGI.
- 3 «Eεe ǵilǵilǵi ǵa unfe deε ta keεǵe ma, é ná-dooǵǵ foloiti maǵpe. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI, wa-ǴALAGI.
- 4 «À mina ǵaavote kǵǵǵǵ ganigiti ma. A mina galagaa bεte bǵǵǵ ve ga kǵlu ǵaawuungi. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI, wa-ǴALAGI.
- 5 «Sieǵi zu wa ziilei zalaǵai ǵulana la Ǵǵǵǵ GALAGI ve, wa ke, nii a ke é daazo. 6 Ma zuai ǵa mi foloi wo kulazu la ga zalaǵai, 6aa poluma zobui. Nii é yesu ná eyεsu foloi zavasiei, naa ǵa ǵala. 7 Foloi zavasiei, ni nu a ta miina, toǵa ǵε ga anii kǵzǵai, zalaǵai laa la mo zoga. 8 Zoi a ta miina, ná-faǵǵaaza golai ma ǵasoi ǵa la unma, mazǵǵǵ toǵa naa ǵǵǵǵzu, nii feai Ǵǵǵǵ GALAGI ve, naama nui bε ka leve ná-nuǵuseiti ba.
- 9 «Sieǵi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelama ve ye ná, wo mina ná leve, wo mina ǵale ma posuyεve ma. 10 A mina ani ǵǵǵǵgiti kula balaa, niiti ti yeǵai wa-leezen beleli zu. A mina ma waaiti zeve, niiti ti loozu. Wa naa ye ná bala nuiti bε, ta seikǵǵǵǵ nuiti. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI, wa-ǴALAGI.
- 11 «À mina unma wo. A mina zeε wo, 6aa wo va woya bεte, wo ǵilǵilǵi wo-zeiǵǵǵǵǵi laalǵǵǵma. 12 A mina zeε ǵona wo daaseigi zu, mazǵǵǵ wa wa-ǴALAGI loǵǵǵ ǵolǵǵǵǵ. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI.
- 13 «À mina wo-zeiǵǵǵǵǵi maanǵǵǵ vaa ǵε, wo mina unma wo. A mina ǵata nu ná-sala wali ma, é va yesu poluma zobui. 14 A mina goizuǵǵǵ nui ǵoto, wo mina ani nǵpe kpesa gaazuǵǵǵole nui luǵǵ, nii a ǵǵǵǵǵǵa ba, kele wa ǵε ga GALA gaazuluaba nu. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI.
- 15 «À mina telebotala vaa nǵpe ke tukǵǵǵǵaaleveiti su. A mina topolu ǵε bala nui 6aa nu wolai ve. Kele wa wo-zeiǵǵǵǵǵi lukǵǵǵǵaaleve ga saledai. 16 A mina loǵǵ ǵou vaa veε wa-nuǵuseiti ta va. A mina zeε zeele woo wo wo-zeiǵǵǵǵǵi laalǵǵǵma, a ǵε ga saa zaǵu. Nà ga Ǵǵǵǵ GALAGI.

¹⁷ «Ä mina wo-g̃ẽeloin w̃ainzege wo-yiima^{ve}. A dama, wa g̃ena zeliu loga wo-g̃ẽeloin ma, wo mina koto la b̃ođo unma t̃oun ná-faa zu. ¹⁸ A mina ñoño w̃otokula vaa g̃e, wo mina faa zeu yiima wa-nubuseiti ta laal̃ođoma. Wa wo-zei^{ñođoi} ñẽe ve, ege wa b̃ođoi. Nä ga G̃oođo GALAGI.

¹⁹ «Wa g̃olo ná-deveiti be. A mina sua ma zii felego vu b̃ođo ma, ti va p̃ẽpolu wo. A mina ani zuwu zii felego woli wa-b̃alagi va. A mina sege loo g̃oba felei ga gezei ma zii felego.

²⁰ «Siegi zu zunui ta a laana ga dũo anzanui ta, nii maazogai zunu g̃ili be, é la unmõni, é la b̃ođo yeema, ta faa zuđogologo b̃ete, kele ti la ti vaa, maz̃õo anzanui naa la b̃ođo yeema.

²¹ Zunui g̃a va ga baala sine g̃ila, G̃oođo GALAGI vu, ga ná-faa zu^{bete} zalađai GALA daađomi sege velei laa^{ve}. ²² Zalađa g̃ula nui g̃a koto g̃ba vai g̃e t̃oun be, G̃oođo GALAGI g̃akala, ná-kotoi vaa zu é keai, é ke ga baala sinei, é kulazu ga faazu^{bete} zalađai, kotoi naa é keai, suvaa g̃a ye be.

²³ «Siegi zu wo liizu la zoi ná zu, wa b̃ena ga gwaa wului ma zii p̃ẽ siin, wa ti-ma waaiti p̃ete kona savago laawu ga ti g̃õz̃õve, à mina ta mi j̃egelein. ²⁴ Konagi naanisei ma, wa ti-ma waaiti kpein fe G̃oođo GALAGI ná-maamuse vaa zu. ²⁵ Konagi lõolusiei ma, wa zoo wo ma waaiti ta mi. Ni wa naa g̃ẽena, wa-g̃ulanumai g̃a li ga w̃õl̃õa. Nä ga G̃oođo GALAGI, wa-GALAGI.

²⁶ «Ä mina sua ñõpe mi, nii jamai su. A mina b̃ođo lo zogo vaa zu, ta ungaizie vaa ñõpe. ²⁷ A mina w̃oungiti buuwu, wo mina wo-b̃akalagiti bo. ²⁸ A mina wen d̃o wo-g̃õl̃õgi ma g̃õve ve, wo mina p̃õlap̃e lo b̃ođo ma. Nä ga G̃oođo GALAGI.

²⁹ «Ä mina wo-loun anzanui g̃aazu unfe sege ga wo va d̃o kologologi zu, galagi tañõpe d̃ebi vaa ma, naa g̃a a ke zoi zu nubuseiti ti mina lo kologologi zu, ná zulaa a va ve ga kõz̃õba vai. ³⁰ Wa ná-doođo foloiti ma^{ne}, wo unfe seizu jadegai ma. Nä ga G̃oođo GALAGI.

³¹ «Ä mina li, wo va g̃õve laawooleve nui gaazađa, 6aa niiti g̃õveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma. A mina ti g̃aizie, wo mina b̃ođo g̃õz̃o ga tiye. Nä ga G̃oođo GALAGI, wa-GALAGI.

³² «Wa wuzege un kolegiti kpein be, wo kewola ṽõlõi lebi. Wa lua wa-GALAGI va. Nä ga G̃oođo GALAGI.

³³ «Ni seik̃ođoma nui ta a vaana wo zaama wa-yooi zu, à mina suziđa. ³⁴ Wa seik̃ođoma nui zo ga pag̃o, ege pelegi wo zou loin zosu da. Wa ñẽe ve ege wa b̃ođoi. Maz̃õo wo g̃eni ga seik̃ođoma nui Ezipete yooi zu. Nä ga G̃oođo GALAGI, wa-GALAGI.

³⁵ «Ä mina telebotala vaa g̃e, tukp̃ođaaleveiti su, añẽe k̃ođogiti su, 6aa aniiti s̃õlig̃oiti su, 6aa aniiti bũnegiti su. ³⁶ Keni wa-g̃ođo g̃aniiti ti z̃ole, bui velei zoloo. Nä ga G̃oođo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo g̃ulani Ezipete yooi va. ³⁷ Wa ná-deveiti kpein so, ta ná-t̃ogiti, wo ti make, wo zie ga tiye. Nä ga G̃oođo GALAGI.»

20

Kotoiti ma zalai

¹ G̃oođo GALAGI b̃õeni Moize vu, é g̃e ma: ² «G̃e Izelaye nui ma: Nu-o-nu é g̃eni Izelaye nui saama, 6aa seik̃ođoma nu, nii a ná-doin ta g̃ulana ga zalađa salei ve, daa ga M̃õl̃õke, ta naama nui vaa. Zoi zu nubuseiti ta so ga kotui, é za. ³ Ñoun ná voluave naama nui va, g̃e kpeteve ná-nubuseiti ba, t̃õzei ba é ná-doin ta levege salei M̃õl̃õke vu, é seizu jadegai g̃õz̃õve, é d̃aasei jadegai g̃ologolo. ⁴ Ni Izelaye nui ta g̃ilina ba, ti g̃aazu^{ve} ma naama nui letegi, nii é ná-doin ta levegai salei M̃õl̃õke vu, ni ti la paani, ⁵ ñoun, ná voluave ma nui va, ta ná-peleyeđei, ná kpeteve ná-nubuseiti ba, é vẽe naati kpein ba, niiti ti k̃ođo gani k̃oo vai g̃ẽezu, egevelei é kẽezu la salei M̃õl̃õke ve.

⁶ «Ni nui ta a liina, é g̃õve laawooleve nui gaazađa, 6aa niiti g̃õveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, nii é ga k̃ođo gani k̃oo vai ma zii, ná voluave naama nui va, g̃e kpeteve ná-nubuseiti ba. ⁷ A b̃ođo jade, wa jade, maz̃õo ná ga G̃oođo GALAGI, wa-GALAGI. ⁸ A ná-deveiti make, wo zie ga tiye. Nä ga G̃oođo GALAGI, nii é wo jadesu.

⁹ «Zoi ñõpe é kẽeđe 6aa dee g̃otozu, ta naama nui vaa, t̃õzei é kẽeđe 6aa dee g̃otoa, ma jamai g̃a la to b̃ođo unma.

¹⁰ «Siegi zu zunui ta a wẽenzie bona la ga sei^{ñođoi} ta anza, wa wẽenzie nui felego p̃e paa.

¹¹ «Ni zunui ta a laana ga kẽeđe anza, é kẽeđe g̃aazu unfe segea, wa naama zunui ta naama anzanui paa. Ti-ma jamai g̃a la ti unma. ¹² Ni zunui ta a laana ga ná-doun anza, wa ti felego p̃e paa. Ti unfetala vai g̃ea, ti-ma jamai g̃a la ti unma.

¹³ «Ni zunui ta a laana ga zunui ta, ti k̃õz̃õba vai g̃ea, wa ti vaa. Ti-ma jamai g̃a la ti unma.

¹⁴ «Ni zunui ta a anzanui ta dee zeg̃ena, é ti felego ze ga anza, naa g̃a ga faa j̃ou wola. Ta ti savago g̃ala, naa g̃a a ke faa j̃ou wolai naa mina ye wo zaama.

¹⁵ «Ni zunui ta a laana ga suai, wa zunui naa vaa, wo suai balaa paa. ¹⁶ Ni anzanui ta a maabug̃ana suai ta va, é la koba, wa anzanui vaa, wo suai vaa. Ta ti p̃e paa, ti-ma jamai g̃a la ti unma.

¹⁷ «Ni zunui ta a ná-seelai zeina ga anza, keeǵe ná-doun anzanui, 6aa dee ná-doun anzanui, é naa unfega, ta é 6oǵo unfega. Unfetala vaa wola ǵana, ti 6e ka leve ta-nu6useiti ba, naa ǵa ǵe ta-nuiti pe gaazu. Zunui naa é ná-seelai unfegai, ná-faaǵaaza golai ma ǵasoi ǵa la unma.

¹⁸ «Ni zunui ta a laana ga anzanui ta, é ná-alugi ǵaai, ti felego pe ti 6e ka leve ta-nu6useiti ba, mazoloo ti ná-alugi ma ǵamai ǵaa.

¹⁹ «A mina la ga wo-lee die 6aa deǵe anzanui ta, 6aa wo-ǵee ná-seelai ta. Ni zunui ta a laana ga ná-nu ǵiteǵitegi ta, ta-vaagaaaza golai ma ǵasoi ǵa la ti unma.

²⁰ «Zunui ta a laana ga keeǵe die 6aa deǵe zunui ta anza, é zunui naa ǵaazu unfe seǵea. Ti felego ta ta-ǵotoi ma ǵasoi zeǵe, ta za ǵana no, ti la doun zolooǵa.

²¹ «Ni zunui ta a keeloin anza zeina, ko6oba vaa ǵana, é keeǵeloin unfega, ti la doun zolooǵa.

²² «Wa make ná-deveiti ma, ta ná-togiti, wo ti zo kpaan, naa ǵa a ke zooli ve ǵe vaazu liizu ga woye ná, ga wo zeí ná, é la unpiliga ga woye. ²³ A mina zie ga zii naati ta-luvai, niiti ǵe vaazu ti 6eezu wo luǵo, mazoloo ti naama ǵeevotiiti kpein keevu, naa velezeǵe be. ²⁴ Ǵe boga wo ma: Wa ǵa wo ta-yooi zoloo6u, ná feezu wo ve ga wóno, zooli ve, ve nónoi ta koin guloi voo6aai ná. Ná ga Ǵooǵo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo yeeǵaaǵwea, wa zooli ziiiti. ²⁵ Wa zooli ǵe ko6oba zuaiti ta sua ǵadegaiti ba, ta ko6oba wóniiti ta wóni ǵadegaiti ba, naa ǵa a ke wo mina 6oǵo ǵe ga ko6oba vea, ga suaiti, 6aa wóniiti, 6aa ga naati kpein, niiti ti 6okposu zooli ma. Ǵe ti yeeǵaaǵwea, ta suai zóiti, nii a ke wo kwee ga ti ǵózuve.

²⁶ «A ǵade núnun be, mazoloo ǵadeǵe, núnun ná, Ǵooǵo GALAGI, ǵe wo yeeǵaaǵweeve wa zooli ziiiti, naa ǵa a ke, wo ǵe ga nónoiiti.

²⁷ «Zunui 6aa anzanui nii é ga gove laawooleve nui, 6aa nii ǵoveiti ti velela vele vaiti bosu ma, wa so ga kotui, é za. Ma ǵamai ǵa la unma.»

21

Deveiti

é lo zalaǵa ǵula nuiti ba

¹ Ǵooǵo GALAGI ǵeni Moize ma: «Bóe zalaǵa ǵula nuiti po, Aalón ná-doun zunuiiti, é ǵe ti ma: Zalaǵa ǵula nui la 6oǵo ǵózoa ná-nu6useiti saama ǵove maavele ma. ² E ǵula ná-nu ǵiteǵitegiti polu, dee, 6aa keeǵe, 6aa ná-doun zunui, 6aa ná-doun anzanui, 6aa keeǵeloin, ³ 6aa ná-seelai, nii é la de zeini zunu ve. Toǵa zoo é 6oǵo ǵózo ná-seelai naa ve, toozei naa ǵa ná-peleyeǵei wu, é la de leeni zunu ǵili ná-pele wu. ⁴ Toǵa ga kundigii ná-nu6useiti saama, é la 6oǵo ǵózoa, é va loǵoi ǵologoloo.

⁵ «Ni saa ǵa lona zalaǵa ǵula nuiti ma, ti la kpaana pea tóungi zu, ti la 6akalagiti boga, ti la polopale laa 6oǵo ma. ⁶ Ta ǵade ta-GALAGI ve, ti mina ta-GALAGI loǵoi ǵologoloo, mazoloo ta zalaǵaiti kulazu Ǵooǵo GALAGI ve, ná-daamianigi ve é ǵalazu abui ǵa. Ti maaneve, ti ǵade. ⁷ Ti la kologoloo anzanu zeida, 6aa nii toǵoi ǵologologai. Ti la anzanu zeida, nii sinigi ǵeleai ba, mazoloo zalaǵa ǵula nui ǵadeǵe ná-GALAGI ve. ⁸ Wa pete ga ǵade nu, mazoloo toǵa é daamianigi ǵulazu ga zalaǵai wa-GALAGI ve. Toǵa ǵe ga ǵade nu wo ve, mazoloo núnun ǵadeǵe, nei ǵe ga Ǵooǵo GALAGI, nii é wo ǵadesu. ⁹ Ni zalaǵa ǵula nui ná-doun anzanui a loǵoi ǵologolona ga é lo kologologi zu, toǵa keeǵe loǵoi ǵologolosu, ta gala, é za.

¹⁰ «Zalaǵa ǵula nui nii kundigilai zea, keeǵelointi maazu, nii guloo ǵadegai ziaai ma, ta nii zalaǵa ǵula zeǵeiti toai koba, é la noundegaiti zega yaǵaba, ta é la ná-seǵeiti balia ga. ¹¹ E la lia pooma ǵoba, é la 6oǵo ǵózoa, anee ni keeǵe a zaana, 6aa dee. ¹² E la ǵula seizu ǵadegai va, naa ǵa a ke é mina seizu ǵadegai ǵózo, mazoloo feeve be ga ná-siema wuloo ǵadegai maavele. Ná ga Ǵooǵo GALAGI.

¹³ «Zalaǵa ǵula nui naa mina anzanu zeí, nii é zunu vaa ǵwee. ¹⁴ E la poanza zeida, 6aa anzanui nii sinigi ǵeleai ba, 6aa kologoloo anzanu, 6aa nii toǵoi ǵologologai, kele anzanui a ǵe seizu, keni é ǵe ga ná-bolodai zu anzalopo beai, é la de zunu vaa ǵwee. ¹⁵ Zalaǵa ǵula nui naa la mavofodai loǵoi ǵologolona ná-bolodai zaama, mazoloo ná ga Ǵooǵo GALAGI, nii é toun ǵadesu.»

¹⁶ Ǵooǵo GALAGI 6eni Moize vo, é ǵe ma: ¹⁷ «Bóe Aalón vo, é ǵe ma: E-mavofodai zu zunui tanope, nii neevuzu ba, naa mina maa6uǵa ga é ná-GALAGI ná-daamianigi ǵula ga zalaǵai. ¹⁸ Zunui tanope, nii neevuzu a ǵe ba, naa la maa6uǵaa ná va: gaazugole nu, 6aa meǵele nu, 6aa nii sokpai maavegai, 6aa baalobazuve ta zeǵeai kevele ma, ¹⁹ 6aa zunui ta, nii koǵoi ǵaleai, 6aa zeei, ²⁰ 6aa zunui ta, nii goǵoi polu, 6aa é ga kutui, 6aa gaazu wana nu, 6aa doǵoi ma, 6aa kulama zeebeí ba, 6aa nii pologezegain woloai. ²¹ Zalaǵa ǵula nui Aalón mavofodai zu, zunui tanope nii neevuzu ba, naa mina maa6uǵa ga é va zalaǵaiti kula, ti ǵalazu abui ǵa. Tei neevuzuve ba, é mina maa6uǵa, é va ná-GALAGI ná-daamianigi ǵula ga zalaǵai. ²² Toǵa zoo é ná-GALAGI ná-daamianigi ta mi, aniiti ti wola ǵadegai, ta ani ǵadegaiti. ²³ Kele é la lia seǵe

zugooza golai vo pelei, ta e la maabuŋaa zalaŋa ŋulazuve va, mazoloo neevuzuve ŋa ba. E la na-ada padegai ŋoza ta ma zoolaiti, mazoloo na ga Gooŋo GALAGI, nii e ti padesu.»

²⁴Moize naama woiti daazeelini Aalon ma ta na-doun zunuiti, e ve Izelayele nuiti kpein ba.

22

Maapei e lo zalaŋa anii fai va

¹Gooŋo GALAGI boeni Moize vo, e ŋe ma: ²«Aalon ta na-doun zunuiti kala ga fai niiti ta ti maape, e lo vebeani padegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti ŋulazu be, naa ŋa a ke ti mina daasei padegai ŋologolo. Na ga Gooŋo GALAGI.

³«Ge ti ma: Wo-mavofodaiti saama, zunu nope koozoi a ye de, e maabuŋa vebeani padegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti veezu be, naama nui ŋa be, e zeŋe gaazu. Na ga Gooŋo GALAGI. ⁴Nu-o-nu Aalon mavofodai zu, kulama zeebei a ŋe ba, baa kalajna kolegi, naa la vebeani padegaiti ta mia, eyesu e be ga pade. Zekana e la ga zoi a vooŋuna nii ta va, koozoi ga poomai, baa e boŋo maagologologai. ⁵Zoi a vooŋuna kpokpo ganii ta va, e koozoi maazoloo, baa nu vului ta, nii koozoba anii ma zii tanope a veena ba, e ŋozo ga naa, ⁶zoi a vooŋuna ta va, naa ŋa ye koozoyai zu eyesu kpoŋoi, e la vebeani padegaiti ta mia, keni e maagba. ⁷Foloi a bena ga da, toŋa pade, naa volu toŋa zoo niina e vebeani padegaiti ta mi, mazoloo na-daamianigi ve. ⁸E la sua voooma mia, baa nii balivaliai ga, nii a ke e mina boŋo ŋozo ga naa. Na ga Gooŋo GALAGI.

⁹«Zalaŋa ŋula nuiti ta na-deveiti make, naa ŋa a ke ti mina kologolo, koto va la ti unma, ti mina va zaazu. Na ga Gooŋo GALAGI, nii e ti padesu.

¹⁰«Izelayele nu nope ge mina vebeani padegai ta mi, ni e la ga zalaŋa ŋula nu. Anee zalaŋa ŋula nui ma weein ta na-botiŋe nui, ti la vebeani padegai ta mia. ¹¹Kele duoi nii zalaŋa ŋula nui geyaa, naa ŋa zoo e ta mi, ta nii balaagi solooŋai na-pelei wu, ta na-daamianigi ta mi. ¹²Zalaŋa ŋula nui na-doun anzanui, sinigi la ga zalaŋa ŋula nu, naa la naa ta mia, nii seŋeai vebeani padegaiti ba. ¹³Kele zalaŋa ŋula nui na-doun anzanui, nii e ga poanzai, baa nii sinigi ŋeleai ba, e la doun zolooni, ta nii e vaa zu galesu ma, e ye keeŋe na-pelei wu, eŋevelei e ŋeni na la, na-nu niinelai zu, naa ŋa zoo e keeŋe na-daamianigiti ta mi. Nu nope ge la ta mia, ni e la ga zalaŋa ŋula nu.

¹⁴«Ni nui ta a vebeani padegai miina, ki ge la ba, toŋa vebeanii lieŋoi naa ve zalaŋa ŋula nui ya, e ta ve ba ga gaafwesu loolugoi zeizu ŋilagi. ¹⁵Zalaŋa ŋula nuiti ti mina Izelayele nuiti ta-vebeani padegaiti koozoo, nii naati ti seŋezu ba Gooŋo GALAGI ve. ¹⁶Ni naati ta ta-vebeani padegaiti miina, ta ta-vaagaaza golai la boŋo unma, ti ŋe ga soba nuiti, mazoloo na ga Gooŋo GALAGI, nii e ti padesu.»

Suai niiti ta zoo ŋulazu ga zalaŋai

¹⁷Gooŋo GALAGI boeni Moize vo, e ŋe ma: ¹⁸«Boe Aalon ta na-doun zunuiti po, naa ve Izelayele nuiti kpein ba, e ŋe ti ma: Nu kpein e ga Izelayele nu, baa ti ga seikoŋoma nu Izelayele yooi zu, niiti ta gala zalaŋai ŋula Gooŋo GALAGI ve, minazeŋe daazeeli vaa zu, baa vebeanii vaa zu ti daai ŋisu, ¹⁹nii a ke daazo, toŋa va ga toŋani zine ŋila, nii neevuzu la ba, e kula nikeiti saama, baa baalagiti, baa boliiti. ²⁰A mina ani nope kula ga zalaŋai, nii neevuzu a ŋe ba, mazoloo daa la zoga wo ve. ²¹Ni zunui ta a toŋanii ma wolai baa ma goi ta ŋulana ga ziilei zalaŋai, e ŋeni ga minazeŋe daazeeli vai, baa e ŋeni ga vebeanii nii e daai ŋisu, neevuzu mina ŋe zalaŋa anii va, naa ŋa a ke daazo. Neevuzu nope ge mina ŋe ba. ²²A mina sua nope kula ga zalaŋai Gooŋo GALAGI ve, nii gaazuŋoleai, baa maaleŋefegai, baa koliiti ti ba, baa kavai ŋulaai ma, baa geŋeŋeŋe ŋulaai ma. A mina naa ŋala zalaŋa ŋulazuve Gooŋo GALAGI ve. ²³Nike zinei baa baala zivoi nii baalobazuve ta ŋoozaai, baa ta buŋa, wa zoo wo naa ŋula ga zalaŋai baa vebeanii, nii wo daai ŋisu, kele naa ŋeŋala zuai ma zalaŋai la daazoga minazeŋe daazeeli vaa zu. ²⁴A mina sua ŋula ga zalaŋai Gooŋo GALAGI ve, nii poloŋezefain woloi, baa kulaai su, baa tevei ga. A mina naa ta ŋe ga zalaŋa wa-yooi zu. ²⁵A mina suai naa ma zii tanope geya ween ma, wo va kula wa-GALAGI ve ga zalaŋai. Mazoloo ti maaleŋefege, neevuzuve ŋa ba, daa la zoga wo ve.»

²⁶Gooŋo GALAGI boeni Moize vo, e ŋe ma: ²⁷«Siegi zu nikei a zolooni da, baa baalagi, baa bolii, toŋa ye ma leei va, e ke ga folo lofela. E zo folo losavasiei ma, eyesu zooma voloit, a ŋulana ga zalaŋai, nii abui galazu Gooŋo GALAGI ve, daa ŋa zo. ²⁸A mina toŋani leei ta ma yivoi vaa voooma folo ŋila no. ²⁹Wa ŋena mama fee zalaŋai ŋulaa Gooŋo GALAGI ve, wa kula vele bete, nii a ke daazo. ³⁰Wa ti pe mi ma voloi no ma, wo la ta ye ga na, e va yesu sobui va zeeli. Na ga Gooŋo GALAGI.

³¹«wa na-deveiti so, wo zie ga tiye. Na ga Gooŋo GALAGI.

³² «À mina dàasei ñadegai ðogologo, nà-ñadedai ða maamusei zòòò Izelaye le nuiti saama. Nòun nà Góogò GALAGI, nii é wo ñadesu, ³³ ñèi gè wo ðulaai Ezipete yooi va, ga gè ðe ga wa-GALAGI. Nà ga Góogò GALAGI.»

23

Feti voloiti

¹ Góogò GALAGI ðèeni Moize vò, é ðe ma: ² «Bòe Izelaye le nuiti pò, è ðe ti ma: Feti voloi ða ga niiti, wo maaneai wo ti ðula, ti ga nà-feti voloiti. Naati ma vaa zu, wa nuðuseiti toli, ti gaaleba ñadegai wo.

³ «Èse ka ná-boti ðe folo lózita laawu, keke foloi lofelasiei ða ga doogò foloi, gaaleba ñadegai ða wo ma. Wo la boti nòpe kea naama voloi. Doogò foloi ða ðe de Góogò GALAGI lebi vai ma, ve nòpe wa zeí ná.

⁴ «Wéle Góogò GALAGI ná-feti volo ðiligi tanigaa va, niiti wo maaneai wo nuðuseiti toli ma, ti gaaleba ñadegai wo naama ðuiti ma, ti logai.

*Pakegi ta bului leve la su,
naati ma vetii*

(Gaalu Sevei 28:16-25)

⁵ «Alu môngi ma volo puugò maazu naanisiei (14) ma ðòkò, kpidii a vèena, naa ða é ga Góogò GALAGI ná-Pakegi. ⁶ Alugi naa ma volo puugò maazu lóolusiei (15), naa ða ðe ga bului nii leve la su, naa ma vetii, Góogò GALAGI lebi vai ma. Folo lofela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. ⁷ Folo môngi, wa gaaleba ñadegai wo, wo la boti nòpe kea, eðevelei wa ða ke la. ⁸ Folo lofela laawu, wa zalaðai ðula, nii abui galazu, Góogò GALAGI ve. Folo lofelasiei ma, wa nuðuseiti toli, wo gaaleba ñadegai wo, wo la boti nòpe kea, eðevelei wa ða ke la.»

*Zooi va lónò môngiti
ma vetii*

⁹ Góogò GALAGI ðèeni Moize vò, é ðe ma: ¹⁰ «Bòe Izelaye le nuiti pò, è ðe ti ma: Siegi zu wo vaazu lózu la zooi zu, nii gè feezu wo ya, wa moloi levena, wa va ga ma ðili ðila, zalaðai ðula nui vò, wa-molo levea môngi zu. ¹¹ Doogò foloi voluma zobui, zalaðai ðula nui ða molo ðilii lateðe vai ma vooigi ðe, Góogò GALAGI ðakala, naa ða a ke daazo wo ve. ¹² Voloi wo vaazu molo ðilii lateðe vai ma vooigi ðeezu la, wa kona gila baala sinei zo, nii neevuzu la ba, wo kula ga gala zalaðai Góogò GALAGI ve. ¹³ Wa bulu vukò vagoi kilo lózita ve ba, gaayogai ga gulbi, eðe vebanii galaai abui ða, makugi neai Góogò GALAGI ve, ta puya zalaðai litelè ðila ta tukpe (1,5) ðooi zu. ¹⁴ Aisa naama voloi va zeeli, wo vaazu ma ga vebanii wa-GALAGI vò, à mina bulu mi, 6aa ani ðòpò geega, 6aa molo niineí. Naa ða ga ðoogò togi wo-mavofodaiti kpein be, ve nòpe wa zeí ná.

Pantekote voloi

(Gaalu Sevei 28:26-31)

¹⁵ «Wa ðooðoi ðaalu ga ðafela, é zo doogò foloi voluma voloi ma, yeei wo vaazu la ga molo ðili, wo dateðe mà. ¹⁶ E zo doogò foloi ma voloi ma, wa folo vuuloolugò (50) ðaalu, wo molo niineí ma vebanii ðili kevele bete Góogò GALAGI ve. ¹⁷ Wa va ga bulu felegò, wo zeðe la wozeevò, wo ti lateðe, ti ðilagilagi ða bete ga bulu vukò vagoi kilo lózita, ti ma ga levei. Naati ta ga zooi va lónò môngiti Góogò GALAGI ve. ¹⁸ Bului naati poluma, wa kona gila baala zivo lofela ðula ga zalaðai, neevuzu mina ðe ti va, ta nike zine ðokpa gila ta baala sine felegò, ti ðula ga gala zalaðai, é ve ta-vebanii va, ta ta-vuya zalaðai. Zalaðai ve, nii abui galazu, makugi neai Góogò GALAGI ve. ¹⁹ Wa boli zineí ðula ga koto gba zalaðai, ta kona gila baala sine felegò, wo kula ga ziilei zalaðai. ²⁰ Zalaðai ðula nui ða ti lateðe vai ma vooigi ðe, Góogò GALAGI ðakala, é ve zooi va lónò môngiti ma bului va, é ve baala zivo felegòiti ba. Ta zeðe, ti ve Góogò GALAGI ve, ti ðe ga zalaðai ðula nui nònoi. ²¹ Naama voloi nò, wa nuðuseiti toli, ti gaaleba ñadegai wo. Wo la boti nòpe kea, eðevelei wa ða ke la. Naa ða ðe ga ðoogò togi wo-mavofodaiti kpein be, ve nòpe wa zeí ná.

²² «Siegi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelama ve ye ná, wo mina ná leve, wo mina ðale ma posuyeei ma. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seikòðoma nuiti. Nà ga Góogò GALAGI, wa-GALAGI.»

Puvu fee vetii

(Gaalu Sevei 29:1-6)

²³ Góogò GALAGI ðèeni Moize vò, é ðe ma: ²⁴ «Bòe Izelaye le nuiti pò, è ðe ti ma: Alugi lofelasiei ma volo môngi ma, toða ðe ga doogò folo wola wo ve, wo ðitoo sù, wa puuvugiti fe, wo gaaleba ñadegai wo. ²⁵ Wo la boti nòpe kea, eðevelei wa ða ke la. Wa zalaðai ðula, nii abui galazu, Góogò GALAGI ve.»

*Koto gba voloi**(Gaalu Sevei 29:7-11)*

²⁶ Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, é gɛ ma: ²⁷ «Alugi ɓɓefelasiei ma volo puugɔi ma, naa gɛ gɛ ga koto gba voloi. Wa gaaleba ɓadegai wo, wo zugi zo, wo zalaɓai gɗula, nii abui galazu, Gooḡo GALAGI ɔɔ. ²⁸ Wo la boti nɔpɛ kea naama voloi, mazɔɔ koto gba voloi ɔɔ, yeei koto gba vai maanɛai é gɛ la wo ɔɔ, Gooḡo GALAGI gɛazu, wa-GALAGI. ²⁹ Nu-o-nu nii é la zugi zoni naama voloi, naa ɓe ka leve ná-nuɓuseiti ba. ³⁰ Nu nɔpɛ a boti gɛena naama voloi, ná undaawili ná-nuɓuseiti saama. ³¹ Wo la boti nɔpɛ kea. Naa gɛ gɛ ga gɗooḡo tɔgi wo-mavofodaiti kpein ɓe, ɔɔ nɔpɛ wo zeizu ná. ³² Toɓa gɛ wo ɔɔ ga dooḡo folo wolai, wa zugi zo. E zo alugi ma voloi laawusiei ma ɓɔkɔi ma, é li poluma zobui ma ɓɔkɔi ɔɔ, keni wo looḡo.»

*Kota lo fetii**(Gaalu Sevei 29:12-39)*

³³ Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, é gɛ ma: ³⁴ «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, é gɛ ti ma: Ma alugi ɓɓefelasiei nɔ ma volo puugɔ maazu ɓɓulusiei (15) ma, naa gɛ gɛ ga kota vetii Gooḡo GALAGI ɔɔ, folo ɓɓefela laawu. ³⁵ Folo mɔungi, gaaleba ɓadegai gɛ wo. Wo la boti nɔpɛ kea, eɓɓevelei wa da ke la. ³⁶ Folo ɓɓefela laawu, folo-o-folo wa gala zalaɓai gila kula, Gooḡo GALAGI ɔɔ. Foloji ɓɓavasiei, wa gaaleba ɓadegai wo, wo gala zalaɓaiti kula Gooḡo GALAGI ɔɔ. Toɓa gɛ ga gaaleba ɓadegai GALA debi vai ma. Wo la boti nɔpɛ kea, eɓɓevelei wa da ke la.

³⁷ «Feti voloiti kana, Gooḡo GALAGI ɓɓe vai ma, niiti wo maanɛai wo nuɓuseiti toli ti ma, ti gaaleba ɓadegai wo. Ti zalaɓaiti kula, ti gɛazu abui gɛ, ta vebɛaniiti, ta zalaɓaiti, ta puya zalaɓaiti, é zoloo foloi gɗilagilagi ma leveiti ma. ³⁸ Wa Gooḡo GALAGI ná-dooḡo foloiti maayɛ, wo ti la wa-vebɛaniiti maazu, ta wa-minazeɓegiti, ta wa-vebɛaniiti kpein wo ti laai gɗisu, niiti wo ti veezu Gooḡo GALAGI ɔɔ.

³⁹ «Alu ɓɓefelasiei ma volo puugɔ maazu ɓɓulusiei (15) ma, siegi zu wo zooi zu ani waaiti kulazu la, wa fetii gɗula Gooḡo GALAGI ɓɓe vai ma. Wa naa gɛ folo ɓɓefela laawu. Folo mɔungi gɛ gɛ ga dooḡo, ɓɓavasiei ɓalaa gɛ ga dooḡo. ⁴⁰ Folo mɔungi, wa gulu ɔagɔiti ma waai zeɓe, ta dɔɔ laagiti, ta gulu ɓekegiti, ti gaaɓiilii, ta ziela gulu ɓekegiti. Wa gɔozune Gooḡo GALAGI gɛazu, wa-GALAGI, wo naa gɛ folo ɓɓefela laawu. ⁴¹ Kona-o-kona wa fetii naa gɗula Gooḡo GALAGI ɓɓe vai ma, folo ɓɓefela laawu. Toɓa gɛ gɗooḡo tɔgi wo-mavofodaiti kpein ɓe. Wa gɛ kulazu alu ɓɓefelasiei ma. ⁴² Wa ze kotaiti bu folo ɓɓefela laawu. Izelayele yooi zu, zou lointi kpein ta ze kotaiti bu, ⁴³ naa gɛ a ke, wo-mavofodaiti ti kwɛɛ ga gɛ Izelayele nuiti seini kotaiti bu, gɛ ti gɗulaai ma Ezipete yooi ɔɔ. Ná ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

⁴⁴ Dele gɛana Moize kalagiti feeni la Izelayele nuiti zea, é vile Gooḡo GALAGI ná-feti voloiti ba.

24*Deveiti**é lo seizu ɓadegai ná-ftinaiti ba**(Egeɓe 27:20-21)*

¹ Gooḡo GALAGI ɓɓeni Moize ɔɔ, é gɛ ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti ɔɔ é ɔɔ ga wolive wulo ɔagɔi, kpeɓɛai fitinai vaa zu, naa gɛ a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenɔpɛ ti mina za. ³ GALA daagomi seɓe ɔɓe wu, seɓe zuḡooza golai gɛkalaɔɔ, nii é zeele woo gɛsui gɛkalaɔɔ, miná gɛ Aalɔn a sei ná, fitinaiti ti so, é zo kpɔkɔi ma, eyɛsu geelaalao, Gooḡo GALAGI gɛazu. Toɓa gɛ gɗooḡo tɔgi, wo-mavofodaiti kpein ɓe. ⁴ Toɓa fitinaiti keɓele ɓete, fitina ze anii gɛ, é ga zanu kitei, ti da zo yeenɔpɛ Gooḡo GALAGI gɛazu.

Bului é gɛni veezu GALA ɓe

⁵ «Da ɓulu vuko ɔagɔi zeɓe, é ɓulu puugɔ maazu felego (12) ɓete, bului gɗilagilagi gɛ gɛ ga kilo ɓɔzita. ⁶ Da ti gɓeɓele ɓete zanu kitei ma ɓalalii gɛ, Gooḡo GALAGI gɛazu, ga seizu felego. ⁷ Da ani maku neɛne kitei ta ɔɔ seizu gɗilagilagi ma. Naa ɔɔlu da ani maku neɛne kitei gɛla Gooḡo GALAGI gɛazu, bului ɔotogi zu, eɓe gɛzesui. ⁸ Dooḡo foloi gɗilagilagi, ta da bului naati keɓele ɓete yeenɔpɛ Gooḡo GALAGI gɛazu. Toɓa gɛ minazeɓegi é yeɓu ná gɛ, Izelayele nuiti ta-vaa zu. ⁹ Bului naati ta gɛ ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔɔ, ta ti mi ada ɓadegai ta, mazɔɔ toɓa gɛ ti ɔɔ ga vebɛani ɓadega wolai, naati saama, niiti ti gɛazu, Gooḡo GALAGI gɛazu. Toɓa gɛ gɗooḡo tɔgi.»

*Woo ɓɔu wo nuiti**ta nu vaa nuiti so pelei*

¹⁰ Yeeta, Izelayele anzanu gɗila ta Ezipete zunu gɗila, ti-loun zunui ɔaani Izelayele nuiti saama. Kpɔɛi leveni ti-ɔuuɔuɔɔ, Izelayele anzanui naa ná-doun zunui ta Izelayele zunui ta ti yɔḡozu. ¹¹ Izelayele anzanui naa ná-doun zunui woo ɓoiti boni GALA daalɔḡoma, é koto.

Ti vaani la Moize ʋ. Dee laaseigi ɸeni ga Selɔmite, Diʒeli nά-doun anzanui, Dan nά-bolodai zu. ¹² Ti makeni ga pagɔ, eyesu deve zɔlɔ Gooɸo GALAGI ya.

¹³ Gooɸo GALAGI ʋeni Moize ʋ, ɛ ɸe ma: ¹⁴ «A woo ɲu wo nui ɸula wo-ʋuuzube ʋa. Niiti kpein ti gooi menigai, naati ti yeeiti pɛe unma, naa ʋoluma bebei kpein ge sɔ ga kɔtui, ɛ za. ¹⁵ Da ʋɔe Izelayele nui ti pɔ ga, nu-o-nu a nά-GALAGI ɸotona, naama nui ɸa nά-kotoi ma ɸaso zede. ¹⁶ Zoi nɔpe a woo ɲu wona Gooɸo GALAGI laaseigi laalɔɸma, ta naama nui ʋaa, bebei kpein ka sɔ ga kɔtui, ɛ za, ɛ ɸeni ga seikɔɸma nu ʋaa zou loun, tɔzei ɛ woo ɲu woga GALA daaseigi laalɔɸma.

¹⁷ «Zoi a nu ʋaana, ta naama nui ʋaa. ¹⁸ Zoi a sua ʋaana, toɸa potogi ve ga suai ta. Zenvui ʋoto ka ɸe ga zenvui. ¹⁹ Ni nui ta a seɲɔɸi maawanana, toɸa ɸe la, eɸeʋelei tɔ ʋɔɸi ɛ kea la ga zoi. ²⁰ Nii a nu ɸaei ɸale, naama nui ɸaei ɸa ɸale, nu ɸaazuɸezegi ʋoto ka ɸe ga nu ɸaazuɸezegi, nu ɲiiga ʋoto ka ɸe ga nu ɲiiga. Ta naama maawanai ɸeɸalai ɸe ga naa, nii ɛ kea ga zoi. ²¹ Zoi a sua ʋaana, toɸa potogi ve. Kele zoi a nu ʋaana, ta naama nui ʋaa.

²² «Tɔ gilagi nɔ ɸa seidai wo ma, seikɔɸma nu ʋee zou loun ʋa, mazɔlɔ nά ga Gooɸo GALAGI, wa-GALAGI.»

²³ Moize ʋeni Izelayele nui ti pɔ. Ti woo ɲu wo nui ɸulani ti-ʋuuzube ʋa, ti sɔ ga kɔtuiti, ɛ za. Izelayele nui ti keeni ɸana, eɸeʋelei Gooɸo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

25

Zooi nά-dooɸo konagi (Tɔ Seʋei Velesiei 15:1-11)

¹ Gooɸo GALAGI ʋeni Moize ʋo Sinayi gize ma, ɛ ɸe ma: ² «ʋɔe Izelayele nui ti pɔ, ɛ ɸe ti ma: Siegi zu wo ʋaazu lezu la zooi naa zu, ge feezu wo ʋe, wa da zooi ye nά, ɛ da looɸo yeeɸeɸalai tanigaa zu, naa ɸa ɸe Gooɸo GALAGI nά-lebiyai ʋaa ma. ³ Kona dɔzita laawu, wa wa-ani zuwui vaza wa-ɸalagiti su. Kona dɔzita laawu, wa wa-leezen ɸeleiti subete ga pagɔ, wo gaawaai ɸula. ⁴ Kele kona dɸelasiei, dooɸogi ɸa ve zooi ya, dooɸogi ɸa ɸe Gooɸo GALAGI lebi vai ma. Wo la ani zuwu vazaga wa-ɸalagiti ba. Wo la wa-leezen ɸeleiti subetea. ⁵ Wo la molo ɸɔɸoʋolu leʋea, wo mina leezen ɸula kpelei zu, nii su la ɸeteni. Naa ɸa ɸe ga dooɸogi ɲeɸelein zooi ʋe. ⁶ Zooi nά-dooɸogi zaala zu, wa ɸonogi zɔlɔ, wɔun wa, wa-wotiɸe zunuiti, ta wa-wotiɸe anzanuiti, ta nii nui wo salazu folo-o-folo, ta wɛen ɛ zeini wo ɸɔɸma, ⁷ ta waloganiiti, ta suaiti ti wa-yooi zu, zooi ʋa lɔnogi kpein ka ɸe ga daamianigi.

Bɔɸyeemai ta unmao konagi

⁸ «Wa dooɸo kona dɸela ɸaalu, kona dɸela zeizu lɸfela, naa ɸa ɛ ga kona ʋuunaanigo maazu taʋuugɔ (49). ⁹ Alu dɸelasiei ma voloi ʋuusiei ma, wa puuigi ve, gooɸula, koto gba voloi, wa puuigi ve wa-yooi kpein su. ¹⁰ Wa kona ʋuulɔlusiei (50) naa leve ga kona nadegai, wo bɔɸyeemai laazeeli zooi zu ze wo nui ti kpein ma. Toɸa ɸe wo ʋe ga bɔɸyeema ɸonagi, ese gilagilagi nά-zooi ɸa ɸaagale ma pɔ, ta ese ka ɸale ma nά-peleyeɸei wu. ¹¹ Kona ʋuulɔlusiei (50) ɸa ɸe wo ʋe ga bɔɸyeema ɸonagi: wo la ani zuwu vazaga, wo mina molo ɸɔɸoʋolu leʋe, wo mina leezen ɸula kpelei zu, nii su la ɸeteni. ¹² Mazɔlɔ bɔɸyeema ɸonagi ʋe. Wa deve ga nadege. Anii niiti ti ʋonɔsu bɔɸo ʋe kpalagi zu, wa naati mi.

¹³ «Bɔɸyeema ɸonagi naa zu, ese gilagilagi nά-zooi ɸa ɸaagale ma pɔ. ¹⁴ Ni wa zou ʋodina, ʋaa wo geya Izelayele nui ta ma, a mina tooma ʋaa ɸe. ¹⁵ Wa zou ʋodi zɔngɔi ʋaa geya zɔngɔi ɸweteʋe, ɛ tɔzei bɔɸyeema ɸona gaabelagi ma, konagi liegoi teʋegai, ta molo levei liegoi a ɸe, aisa bɔɸyeema ɸonagi ʋa zeeli. ¹⁶ Konagi ta a ɸena laa ta ma, wa sɔngɔi ta la ma, konagi ma ge la ɸe de mɔinni, wo ta ɸula sɔngɔi la. Mazɔlɔ molo leve laa liegoi ɸa, ɛ pɔdizu wo ma. ¹⁷ Wo tanɔpe ge mina loo seɲɔɸi ma. Wa lua wa-GALAGI ʋa, mazɔlɔ nά ga Gooɸo GALAGI, wa-GALAGI.

¹⁸ «A nά-tɔgiti so, ta nά-deveiti, wo ti make, wo zie ga tiye, wa ze zooi zu ziileigi zu. ¹⁹ Zooi ɸa nά-kulanumaiti fe, wa daami wo, wo yiɸo, wo ze ziileigi zu. ²⁰ Ni wa ɸena ma: «Leeni ɸa ga mi konagi lɸfelasiei, mazɔlɔ gi la tii ɸeeni, gi la ʋaazu ani zuwu ma lɔn kulazu?», ²¹ Nά, nά-tuyai loo wo ʋe, konagi lɔzitasiei, nii a kona savago molo levei liegoi ve wo ya. ²² Wa tii ɸe konagi lɔsavasiei ma, ta wa molo ʋolɔmai mi, eyesu molo leʋea niinei zeeli, wa ɸe ma ʋolɔmai miizu.

Poganiiti unmao fai

²³ «Zooi la ʋodia, ɛ ʋa ye su ɸo, mazɔlɔ zooi ɸa ga nɔnɔ, wa pɔ ʋe ga wɛeinti, eɸe nui ti ʋaai zeizu zooi zu yeeɸeɸala go laawu. ²⁴ Zooi zu nά kpein, ʋe wo ʋaazu zeizu nά, ɛ ɸe ga wɔnɔ, wa tɔgi ze, ɛ zobogi veezu ese pe ʋe ga ɛ nά-zooi unmao.

²⁵ «Ni Izelayele nui ta a ɸena zeapakalai zu, ɛ nά-zooi ta ʋodi, nii maaneai ga ɛ lo unmao fai ɸa, ɛ ga nά-nu giteɸitegi, naa ɸa ʋa, ɛ naa unmao, nii keeloin pɔdia. ²⁶ Ni nui ta ɸa nά, nu la zea, maaneai ga ɛ lo unmao fai ɸa ʋe, ni a ani zɔlɔna bɔɸo ʋe, nii a nά-unmao fai ɸe la, ²⁷ toɸa tɔzei ga konagiti gaaluga, ɛ zo pɔdi voloi ma, ɛ naa ʋotogi ve, nii ɛ laazu maazu geya nui

ve, ná-zooi gaaǵale ma pō. ²⁸ Ni é la ani zǎḷḷoni, a potogi leve da, zooi ǵa ye geya nui yeezu, eyesu bōǵoyeema ǵonagi zeeli. Toǵa gaaǵale ma, é ǵe zeezu, é ǵe ga nǎḷḷ nǎzu.

²⁹ «Ni nui ta a daa velei bōdina taai ta zu, maalatigai ga sigigi, toǵa zoo é unmmō kona gila daawu, é zo pōdi voloi ma. Ná-unmmō fai ǵa lebisu ga kona gila nō. ³⁰ Kele pelei naa togai taai ta zu, maalatigai ga sigigi, ni naa la unmmōni kona gilagi ǵeezu é pile da, toǵa ǵe ga geya nui nōḷḷ niina eyesu ǵō, ta nōḷḷ mavofodai, ti la mō tevega, ane bōǵoyeema ǵonagi a zeelina. ³¹ Peleiti ti taaiti su, sigi ge la ti ma, naati ta leve, eǵevelei zooi ma logiti ti la. Pōdi nui ǵa zoo é unmmō, ni naa laade pelei ǵa leve ma nui bō bōǵoyeema ǵonagi.

³² «Nii é ga Leevi nui ti ta-veleiti ta-vai, niiti ti ta-laaiti su, Leevi nui ti zoo ti unmmō fai ǵe eyesu ǵō. ³³ Zoi a pelei ta ǵeyana Leevi nu ma taai zu, toǵa ǵula pelei naa wu, pōdiai ma, bōǵoyeema ǵonagi ma. Mazǎḷḷ Leevi nui ti ta-veleiti ta-laaiti su, ta ga ta-voganii Izelayele nui ti saama. ³⁴ Kpalagiti ti ta-laaiti maaǵoolii zu, naati maa la neeni, ti ba vōdi, mazǎḷḷ tiya ǵa ta-voganii ve eyesu ǵō.

Toǵi é lo bala nui ti maaǵuyeyiti ba

³⁵ «Ni Izelayele nui ta a ǵena ga zeapaka nu wo ǵoba, aniiti balagai zea, wa yeezei bu, eǵevelei wo keezu la weenti baa seikōǵoma nui ti be, naa ǵa a ke é zenvui wo wo ǵoba. ³⁶ A mina talama maaloli ma, baa kulanumai, wa lua wa-GALAGI va, wo-ǵeḷoin zenvui wo wo ǵoba. ³⁷ A mina kuye ve ǵa wa-walii, wo va ta la ma. Wo la wa-laamianigi vea zea ga bōdigi, wo va ta la ma. ³⁸ Nā ga Gōoǵo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ǵula Ezipete yooi va, ga é Kanaan yooi ve wo ya, naa ǵa a ke ǵe ǵe ga wa-GALAGI.

Toǵi é lo nuḷḷuseiti unmmō fai va

(Egezoḷe 21:2-6;

To Sevei Velesiei 15:12-18)

³⁹ «Ni Izelayele nui ta a ǵena ga zeapaka nu wo ǵoba, é bōǵo vōdi wo ma, à mina duḷa wotii la unma. ⁴⁰ Toǵa ǵe wo bō be, eǵe nui é botii ǵeezu, wo da sala, é ǵe eǵe seikōǵoma yeeǵeǵala go nō zu. Toǵa ye wa-wotii laawu eyesu bōǵoyeema ǵonagi zeeli. ⁴¹ Toǵa zēǵe nǎzu wo bō be, tǎ-o, ná-dointi-yo, é ǵale ma ná-bolodai zu, keeǵe voganii zaama. ⁴² Mazǎḷḷ ná-botigē nui ti be, ǵe ti ǵulaai Ezipete yooi va, ti la vōdia, eǵevelei duḷiti ta vōdi la. ⁴³ E la zeida unda ga maaba, kele wa lua wa-GALAGI va.

⁴⁴ «Ziiti ti wo-maaǵoolii zu, naati saama ǵa wa duḷo zunui baa duḷo anzanui zēǵena, ti ǵe ga wǎḷḷ, tiya ǵa wa duḷiti geya ti zu. ⁴⁵ Niiti ti vaai zeizu wo zaama, yeeǵeǵala go laawu, wa zoo wo naati geya, ta ti-mavofodaiti. Ta ǵe ga wǎḷḷ. ⁴⁶ Wa ti ye ná, wa zēǵena ná, ti ǵe ga pogani wo-loun zunuiti be, ti ǵe ga tǎḷḷ. Wa zoo wo ti make, ti ǵe ga duḷiti eyesu ǵō. Kele wo-ǵeḷointi tetemazu, ti ga Izelayele nui ti, wo tanope ge mina ze keeǵeḷoin unga ga maaba.

⁴⁷ «Ni ween baa seikōǵoma nu, a ǵena ga kpete nui, Izelayele nui ta ǵe ga zeapaka nu koba, ni a bōǵo bōdina ween naa ma, baa seikōǵoma nui naa ma, baa ween ná-bolodai zu nui ta ma, ⁴⁸ unmmōgi ma zobogi maaneeve é ǵe be, anee ni é bega ga bōǵo vōdi. Keeǵeḷoin ta ǵa zoo é unmmō. ⁴⁹ Keeǵe die baa deǵe zunui ta, baa naa ná-doun zunui ta, baa ná-nu ǵiteǵitegi ta, é ná-bolodai zu, naa ǵa zoo é unmmō. Baa ni solǎḷ gani ǵa ná, nii zeelaai ma, toǵa bōǵo unmmō. ⁵⁰ Ta geya nui ta konagi ǵaalu, é zo pōdi voloi ma, é zeeli bōǵoyeema ǵonagi ma. Unmmō salai ǵa leve, é zoloo nui ná-folo ǵila wotigē zalai ma, naa ǵa gaalusu, é zoloo konagi lieǵi ma. ⁵¹ Ni konagi wola mǎinve de, ná-unmmō fai zu, toǵa letemave ma walii ǵula, nii zunui naa geyaa la. ⁵² Ni kona mǎinmǎin ge la mō ye ni, eyesu bōǵoyeema ǵonagi zeeli, toǵa gaalugi ǵe, é letemave ma walii gaaǵale ma, ná-unmmō fai zu, é zoloo naama ǵonagiti ma. ⁵³ Toǵa ǵe maligii bō be eǵe botigē nu, é da zalai zēǵe konagi laawu. Naa la zeida unda, é va sopele jǎu ga maaba. ⁵⁴ Ni é la unmmōni ga naama velei tanope, toǵa ye ná, eyesu bōǵoyeema ǵonagi zeeli, é ǵe bōǵo yeema, tǎ-o, dointi-yo. ⁵⁵ Mazǎḷḷ Izelayele nui ti ga botigē nui ti bē, tǎzei ǵe ti ǵulani Ezipete yooi va. Nā ga Gōoǵo GALAGI, wa-GALAGI.»

26

Tuyaiti

(To Sevei Velesiei 7:12-24;

28:1-14)

¹ «A mina kōoǵo ganigiti kpete bōǵo ve. A mina vololiba vile, baa sale ǵḷo ǵḷu. A mina kōtui tanope saǵa, wo va da nǎko bu wa-yooi zu, mazǎḷḷ ná ga Gōoǵo GALAGI, wa-GALAGI.

² «Wa ná-doogfo foloiti maaḷe, wo unfe seizu ḷadegai ma. Nā ga Gōoǵo GALAGI.

³ «Ni wa ziena ga ná-deveiti, wo ǵolo ná-tǵiti be, ni wa ti zona, ⁴ ná tonaiti fe wo ya ma yeeǵeǵalai ma, zooi ǵa ná-kulanumaiti fe, guluiti ta waa. ⁵ Wa ye ǵō moloi loǵazu, eyesu dǎo bete yeeǵeǵalai zeeli, wo ye ǵō dǎo bete vai ǵeezu, eyesu ani zuwu vaza yeeǵeǵalai zeeli. Wa

daamianigi zóló ga moinda, wo zeí ga pagó ziileigi zu, wa-yooi zu. ⁶ Nà ziileigi ló zóoi zu, wa niimenni wo, faa nɔpɛ ge la wo bólá. Nà sua vileiti kpein kula wa-yooi va, kɔ́ la gá wa-yooi zu. ⁷ Wa vile wo zili nui ti polu, wo zobo sóló ti ma ga wa-wogá zókpoi, ti loo. ⁸ Wo zaama, nu lólógó gá pile sóló nu ungi la (100) ma, ta nu ungi la (100) ka nu waapuugo (10 000) bɛ. Wa-wogá zókpoi gá gɛ wo zili nui ti tooz bu. ⁹ Nà yeeyɛ wo va, gè wo gɛ ga kpuɔ́ nu, wo wola mɔin. Nà nà-minazɛgɛgi makɛ kpaan wo vɛ. ¹⁰ Wa molo wólomai mi, wo matai likpi vóló, nii a kɛ wo ma niineí vuuzu zóló. ¹¹ Nà sèizuvɛ bɛtɛ wo zaama, gè la mɔ gɛla wo va pɛ. ¹² Nà zìɛ wo zaama, gè gɛ ga wa-GALAGI, wo gɛ ga nà-nubuseiti. ¹³ Nà ga Gooɔ́ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo gɔlani Ezipete yooi va, é wo gɔla duɔlai zu. Gè wa-unbawuluuti galegaleni, wo zìɛ unbuzɛgi zu.

Foovooiti

(Tɔ Sevei Velesiei 28:15-68)

¹⁴ «Kɛlɛ ni wo la woiloni gòo ma, wo va zìɛ ga devei niiti kpein, ¹⁵ ni wa nà-deveiti wɔinzedɛna, wo gɛlɛ nà-togiti ba, wo la zieni ga nà-deveiti kpein, wo nà-minazɛgɛgi gologolo, ¹⁶ à wɛlɛ vɛlegi gè vaazu wo zosu da: Nà ziióló ló wo zaama, kɔ́ kolegi ta kólɔkpadimai da wo zo, ti da wo-gaazuvɛti maaɓidi, ta da gɔla wo-zii la. Wa wa-ani zuwuuti faza fuun nɔ, mazóló wo zili nui ti ta wa-molo leveaiti sege. ¹⁷ Nà gale ma wo laalógóma, wo-gɔɔɔgɔiti ta zobo sóló wo ma. Niiti ti wo wɔinzedɛzu, naati ta zeí wo unda. Wa vɛla, anɛ ni nu la vileni wo vɔlu, é va da wo bɛ.

¹⁸ «Ni naa pɛ poluma, wo la woiloni gòo ma, nà wo maaɔ́lo ná zeizu gɛ lɔfela wa-gotoiti faa zu. ¹⁹ Nà wa-wasogi ma zɛbɛi gologolosu, geezuvɛ gá baa wo ma ege kólui, wa-yooi gɛ ege kolu bɔigi. ²⁰ Wo-zuvikei gá bɛ, é gɔla wo ya fuun, wa-yooi la mɔ ná-kulanumaiti fea, zóoi gá wuluuti ti la mɔ waa.

²¹ «Ni wa gɛlena, wo la kɛeni, wo va woilo gòo ma, nà wo loɔ́ ná zeizu gɛ lɔfela, egevelei wa-gotoiti ti la. ²² Nà dɔ́bɔ zuaiti tɛvɛ wo laalógóma, ti wo-lointi paa, ti wa-loganiiti suwuɔ́galevɛ, ti wo maalɔi, wa-veleiti ta vaazu gɛɛzu ga tɛvɛbaiti.

²³ «Ni, anɛ naa vɛ, wo la vaani bu, gè va wo maaɔ́lo, wa sàkpena, ²⁴ ná balaa, ná wo zakpe, gè wo loɔ́ ná zeizu gɛ lɔfela mɔnɔ, wa-gotoiti faa zu. ²⁵ Nà kɔ́ɔiti tɛvɛ wo laalógóma, tɔ́zei wo minazɛgɛgi gologologa. Wa gaaɛna ba wa-laaiti su, gè dɔ́fɔ zɛbɛi ló wo zaama, wa ló wo zili nui ti zeezu. ²⁶ Siegi zu gè wo valasu la wo-gɔnɔgi ma, anzanu puugó gá bului mɔ fuulu gɔla su, ti vaa la wo vɔ, gaa a gɔwɛna, wa daami wo, wo la yiɔ́a.

²⁷ «Ni, anɛ naa vɛ, wo la woiloni gòo ma, wa sàkpena, ²⁸ ná balaa, ná wo zakpe ga ziiɔ́aawanai, gè wo loɔ́ ná zeizu gɛ lɔfela mɔnɔ, wa-gotoiti faa zu. ²⁹ Wa wo-loun zunuuti ma zuaiti mi, wo wo-loun anzanuuti ma zuaiti mi. ³⁰ Nà wa-zalaɔ́a gɔla adaɛti kologolo, ta wa-ani maku nɛnɛgiti ma zalaɔ́a gɔlazuvɛti, gè wo-ma vooaiti pu wa-gɔɔ́gɔ ganigiti ma vooaiti ma, ná gɛlɛ wo va. ³¹ Nà wa-laaiti kɛ ga tɛvɛbai, gè wa-ada jadɛgaiti faza, wa-zalaɔ́a maku nɛnɛgiti ti la mɔ ziileida. ³² Nà bɔ́ɔɔi, ná zóoi zuɔ́gologolo, wo zili nui ti vaai, ti zeí ná, naati koozu gá vili, ti laavɔ. ³³ Nà wo vaza ziiiti saama, gè vile wo vɔlu ga boɔ́a zókpoi. Wa-yooi zu gá gologolo, wa-laaiti ta gɛ ga tɛvɛbai.

³⁴ «Naazu zóoi gá dooɔ́gɔ sóló, siegi kpein é kɛɛzu gaalei zu, wa gɛɛzu wo zili nui ti ta-yooi zu. Zóoi gá looɔ́ názu. ³⁵ Siegi kpein é kɛɛzu gaalei zu, toɔ́a dooɔ́gɔi zóló, nii é la gɛa sólóosu wa-looɔ́gɔ konagiti su, siegi zu wo zeini la ná.

³⁶ «Wo zaama, niiti ti gɛɛzu zeini ti zili nui ti ta-yooiti su, ná ti-yiiti daave ga dualuagi. Daai é niikpisu, naa lugi gá ti maalua. Ta vɛla, egevelei nu a da vɛla la sili nui ná-boɔ́a zókpoi va. Ta loo, anɛ ni nu la vileni ti vɔlu. ³⁷ Ta bunɛsu bɔ́ɔ́gɔ ma, egevelei nu a gɛ la boɔ́a zókpoi gakala, anɛ ni nu la vileni ti vɔlu. Wo la ungaloga wo zili nui ti kakala. ³⁸ Wo undaa gá vili zii giligiti saama. Wo zili nui ti ta-yooi gá wo maaɓili. ³⁹ Niiti ta ye vulua wo zaama, naati ta bɔ́ɔ́gɔ undaavili ti zili nui ti ta-yooi zu, ta-vaagaaza golaiti ta ti-mɛmɛwolani ta-vaagaaza golaiti faa zu.

Gooɔ́ GALAGI gá

nà-minazɛgɛgi makɛ kpaan

⁴⁰ «Ta la zɔ ga, ga ta-vaagaaza golaiti, ta ti-mɛmɛwolani ta-vaagaaza golaiti, é lo wooveledaiti ba, ti ti gɛni ga ze, ta sakpegi ti bogai ga ze, ⁴¹ naa gá é kɛa gè ti zakpeni, gè li ga tiye ti zili nui ti ta-yooi zu. Ni ta bɔ́ɔ́gɔmaayeina, ta ti ta-vaagaaza golai ma gɔyɛi zala, ⁴² ná gɔze nà-minazɛgɛgi zu, gi yɔ́ɔ́ɔ́zu gá ti-mɛmɛwolani, Zakɔ́bɛ, Izaakɛ, ta Abalaame, ná gɔze balaa zóoi zu. ⁴³ Mazóló ta gɔla zóoi va, naa gá dooɔ́gɔ sóló názu, siegi zu é gaalei zu la, ti maaɔ́oozaai ba. Ta ta-vaagaaza golai ma gɔyɛi zala, tɔ́zei ti gɛlɛni nà-deveiti ta nà-togiti ba. ⁴⁴ Kɛlɛ siegi zu ti gɛɛzu la, ti zili nui ti ta-yooi zu, gè la gɛlɛa ti va nɛgelein, gè la ti-ma zuwu gaaɛvɛa, gè la nà-minazɛgɛgi gologologa ti letemazu, mazóló ná ga Gooɔ́ GALAGI, ta-GALAGI. ⁴⁵ Nà gɔzesu nà-minazɛgɛ mɔungi zu ti-mɛmɛwolani tetemazu, niiti gè ti gɔlani la Ezipete yooi va, ziiiti gaazu, ga gè gɛ ga ta-GALAGI. Nà ga Gooɔ́ GALAGI.»

⁴⁶ Kalagiti kana, ta deveiti, ta tågiti, niiti Goođo GALAGI ti zeini, ti yoođozu ta Izelayele nuiti, Sinayi gizei ma ga Moize maavele.

27

Minazeđe daazeeli zongoi

¹ Goođo GALAGI ńoeni Moize ɔo, é đe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é đe ti ma: Ni nui ta a minazeđena ga é nui ta đe ga Goođo GALAGI ńonɔ, tođa ná-minazeđeđi laazeeli ga songoi, ³ a lona zunui ta va, nii é kona ɔuufelego (20) zɔɔoga, eyesu é zeeli kona ɔuulɔzita (60) ma, songoi đe đe ga wali đeai ɔuulɔɔlugo (50), é zoloo seizu ńadegai ma walii ma. ⁴ Ni anzanu ɔe, songoi đe đe ga wali đeai ɔuusavago (30). ⁵ Zunu loungoi, é zo kona dɔɔlugo ma, é li kona ɔuufelego (20) ɔo, songoi đe đe ga wali đeai ɔuufelego (20), anzanu loungoi ma zongoi đe đe ga wali đeai puugo. ⁶ E zo alu gila ma, é li kona dɔɔlugo ɔo, zunu loungoi ma zongoi đe đe ga wali đeai ɔɔlugo, anzanu loungoi ma zongoi đe đe ga wali đeai savago. ⁷ E zo kona ɔuulɔzita (60) ma, é le zeemaazu, zunui ma zongoi đe đe ga wali đeai puugo maazu ɔɔlugo (15), ta anzanui ma zongoi đe đe ga wali đeai puugo. ⁸ Ni zoi é minazeđeđi đeai, naa đe ga zeapaka nu, é la zooga é va songoi zala, tođa va ga zoi nii é kalivaai, é dee ga zalađa đuła nui. Naa đe deve, é soloo ná-ɔɔɔogi đevelei ma.

⁹ «Ni nu a minazeđena ga é suai ta ve Goođo GALAGI ɔe, nii a zoo đułazu ga zalađa, naa veeɔe Goođo GALAGI ɔe. ¹⁰ Nu la maavaliboga, nu la ma vagoi ɔotogi đe ga ma ńoi, ɔaa ma ńoi ɔotogi đe ga ma vagoi. Ni nu a suai ɔotogi đeena ga tađili, ti felego ta ve Goođo GALAGI ɔe.

¹¹ «Ni nu a minazeđena ga é sua đezoai ta ve Goođo GALAGI ɔe, nii é la zooga đułazu ga zalađa, tođa le ga zalađa đuła nui, ¹² naa đe songoi leve, é zoloo pa pelei ɔaa ńou velei ma, ná-devei đe ta yeezei bu. ¹³ Ni fee nui đe pɔ é unmo, tođa ta la ma ga dɔɔlugo zeizu đułagi.

¹⁴ «Ni nui ta woinve ga é ná-pelei ve Goođo GALAGI ɔe, é ke ga ńonɔ, zalađa đuła nui đe songoi leve, é zoloo ná-pagi ɔaa ná-ńoi ma, ta yeezei naa wu, songoi nope é devezu. ¹⁵ Ni zoi nii é feai, tođa pɔ é unmo, tođa songoi ma đeagwesu ɔɔlugo đułazuve la songoi ma, naa đe đe ga ńonɔ ɔolu ga niine.

¹⁶ «Ni nui ta a ná-kpalagi veena Goođo GALAGI ɔe, songoi liegoi đe đeve, é zoloo ani zuwui liegoi ma, nii a vaza ba, wali đeai ɔuulɔɔlugo (50) moloí é ga wɔɔlezegi naama đuło unsavago (300). ¹⁷ Ni a ná-kpalagi veena ɔođejeema đeonagi ɔozeigi, ta va songoi liegoi wu. ¹⁸ Ni tođa ná-kpalagi ve ɔođejeema đeonagi a levena, zalađa đuła nui đe songoi đealu, é zoloo konagi liegoi ma, nii zegaí ná, eyesu ɔođejeema đeonagi zoi zeeli, ta ta đuła songoi liegoi la. ¹⁹ Ni kpala nui đe pɔ é ná-kpalagi unmo, tođa songoi ma đeagwesu ɔɔlugo đułazuve ɔe ba, eđevelei zalađa đuła nui a đuła la songoi liegoi wu, tođa kpalagi zeđe ɔolu. ²⁰ Ni é la kpalagi unmo,ni, é ɔodi zunui tađili ma, zobo ge la mo ná, é va unmo, ²¹ ɔođejeema đeonagi a zeelina, kpalagi naa đe đe ga Goođo GALAGI ńonɔ, é đe ga zalađa đuła nui ńonɔ, eđe kpalagi nii feai Goođo GALAGI ɔe eyesu đe.

²² «Ni nui ta a kpalagi veena Goođo GALAGI ɔe, nii é geyaai, é la ɔeeni ná-poganiiiti ba, ²³ zalađa đuła nui đe đuła songoi liegoi wu, é zoloo konagi liegoi ma, a ye ná, eyesu ɔođejeema đeonagi zoi zeeli. Zou vee nui đe naama walii liegoi zala, naama voloi no yei deveai la, mazɔɔ kpalagi veeɔe Goođo GALAGI ɔe. ²⁴ Kele ɔođejeema đeonagi ma, kpalagi đe đeagdale ma naa ma, nii é đeanyi ma, nii zoi ɔođeje đe zea ga poganii.

²⁵ «Songoi kpein ka wo é zoloo seizu ńadegai ma walii ma, nii ma đeai đułagi wuńegi ga galamu puugo.

²⁶ «Nu nope ge la zooga é va ná-togani ma yivo moungi ve Goođo GALAGI ɔe, mazɔɔ ma moungi kpein ka niina ga Goođo GALAGI ńonɔ, é đe ni ga togani goiti ɔaa ma wolaiti ti-ma yivoiti. ²⁷ Ni tođa đe ga sua đezoai ta, é la đułaa ga zalađa, tođa unmo, eđevelei songoi la, é songoi ma đeagwesu ɔɔlugo đułazuve zeđe, é pee ba. Ni é la unmo,ni, tođa ɔodi, eđevelei songoi la.

²⁸ «Naa ɔoluma, nii kpein nu a kona Goođo GALAGI ma, koligaa zaama ti ga ńonɔ, naa la zooga ɔodizu, ɔaa é va unmo,ni, é đe ni ga nu vului, ɔaa toganii, ɔaa kpalagi é ga zeađułigi. Nii kpein a đeona Goođo GALAGI ma, naa đe đe ga ńonɔ ta anii gola ńadegai. ²⁹ Anee ni nubusei ve a kona, nu la zooga é va unmo,ni, ta naama nui ɔaa.

³⁰ «Zoi ná-puusieiti, é đe ni ga zoi va lońogiti, ɔaa guluiti gaawaaiti, ta ga Goođo GALAGI ńonɔ, ani ve feai Goođo GALAGI ɔe. ³¹ Ni nui ta đe pɔ é ná-puusieiti ma anii ta unmo,ni, tođa songoi ma đeagwesu ɔɔlugo đułazuve zeđe, é pee ba. ³² Puusie vai, nii é vilesu nikeiti ba, ta baalagiti, ta boliiiti, toganii a levena puu, tukpɔi wu, puusieiti đe ve Goođo GALAGI ɔe. ³³ Togani nui ta la zooga é va ziimazeđe ke, ma vagoi ta ma ńoi zu. Nu la ta maavaliboga ga tađili. Ni nu a ta ɔotogi đeena ga tađili, ti felego ta đe ga ani ńadegai, ti la zooga unmo,ni.»

³⁴ Deveiti kana Goođo GALAGI ti veeni Moize ya, Izelayele nuiti ta vaa ma, Sinayi gizei ma.

Gaalu Sevei

Sevei nii laaseigi veve ga gaalu sevei, toozei tofa Izelayele nuiti gaalu fai wosu na zeizu mo'in. Izelayele nuiti kpegai ma ga togiti kpein soloo, GALA ge feeni ti ya Sinayi gizee ma, ti geni gevele betezu ga ti vile pelei zu, nii e liizu zoi zu, nii GALA ge ma minazegeeni Izelayele nuiti be (1:1–10:10). Ta-ziei ga de liizu ga tiye Kadese-Baalenea, nu loozuue bofoi zoi na zu.

Kele ti luani ga ti lee vai zoi na zu, keni mu naazu ti kona vuunaanigo (40) ge tevebai zu, ti gale ma, ti li volu ga lekpema velei nu yeezazuve, nii a ke ti Moabe yooi maazoloo gaabelasu, ti kaku sie goozagiti bo, kpolodei vo pelei folo gulazu velei (10:11–21:35).

Gaafwesu gaabelagiti ta faiti ma ziiti deezu, niiti ti bogi zeidai Moabe yooi va. Miná ga Izelayele a zoo e lo ga na velei Kanaan yooi zu (22:1–36:13).

Sevei nii ga vilesu Egezode ta Leevi nuiti ta-zavei ti polu, e GALA na-nubuseiti kevelei le, ta-nubuselai zu, ve lada vai ta ineine faiti ti na, ta inodooi ta inothevi, ta baobi ta unmaaye. Tofa GALA na-woofegiladai leezu balaa, nii e la latiga, e va ge ga ma juu, na-nubuseiti tetema, woofegiladai nii e la na-to kpaangi ta na-telebodai zegea ma.

Moize ga tosuve na baai Maligii ta na-nubuseiti zogozu, GALA na-faiti maaakpa fai, tofa ga naama geelai, ta nii neebe gilibalai su, tofa losu toun kakala balaa, e ge ga maalobo nui, nii e la bolba woovele nubuseiti ta-va zu.

IZELAYELE NUITI KEAI MA SINAYI TEUEBAI ZU

(1:1–10:10)

Izelayele nuiti gaalu faa mounji

¹ Goofo GALAGI beeni Moize vo Sinayi tevebai zu, GALA daagomi sege velei wu, alugi velesiei ma volo mounji ma, ti gulaai ma Ezipete yooi va, ma fonagi velesiei. E geni ma: ² «A Izelayele nubuseiti kpein gaalu, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velyegeiti, wo zunuiti kpein gaalu, ³ e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, nii doin seelai koofo vai ma Izelayele nuiti saama. Wa Aalon, wa ti gaalu ga kooebele gevelei.

⁴ «Zunu gilagila ka ge wo va, e gula bolodai gilagilagi zu, zunui nii a ge ga peleyeje gundigii. ⁵ Wele zunuiti daaseigiti ba, niiti ta bo wo va:

Lu6en vo be, Elisuul, Sedeyuul na-doun zunui,

⁶ Simiyon vo be, Selumiyele, Sulisadayi na-doun zunui,

⁷ Zuda vo be, Naason, Aminadaabe na-doun zunui,

⁸ Isakaal vo be, Netaneyele, Suaal na-doun zunui,

⁹ Zabulon vo be, Eliaabe, Geelon na-doun zunui,

¹⁰ Zozefe na-doun zunuiti po be,

Efelayime vo be, Elisama, Amiyude na-doun zunui,

Manasee vo be, Gameliyele, Peedaasuul na-doun zunui,

¹¹ Benzamen vo be, Abidan, Gideyoni na-doun zunui,

¹² Dan vo be, Ayiyezeel, Amisadayi na-doun zunui,

¹³ Aseel vo be, Pagiyele, Wokelan na-doun zunui,

¹⁴ Gade vo be, Eliazafe, Deyuwele na-doun zunui,

¹⁵ Nefetali vo be, Ayila, Enan na-doun zunui.»

¹⁶ Naati ka ti geni ga nubuseiti gaazuveiti, ti ti lolini. Ti geni ga ta-wolodamaiti ta-lotugoti. Tiya ga ti geni balaa ga Izelayele goobogi ma gundigii.

¹⁷ Moize ta Aalon ti zunui niiti kponi bofo va, niiti ziimazegegi geni ga tiye ga ti-laaseigiti. ¹⁸ Ti nubuseiti pe gaaleeni ba, alugi velesiei ma volo mounji ma. Ti Izelayele nuiti kpein gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velyegeiti. Ti zunuiti daaseigiti seveni ga gilagila, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, ¹⁹ egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Zekana Moize ta-gaalugi woni da Sinayi tevebai zu.

²⁰ Lu6en, Izelayele na-doun zunu mounji, mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velyegeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ²¹ Lu6en na-bolodai zu nii gaaluni, naa geni ga zunu waavuunaani maazu lozita undoolugo (46 500).

²² Simiyon mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velyegeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ²³ Simiyon na-bolodai zu nii gaaluni, naa geni ga zunu waavuuloolu maazu taavuu unsavago (59 300).

²⁴ Gade mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velyegeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li

koomave. ²⁵ Gade ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani maazu lóolu undózita puulóolu (45 650).

²⁶ Zuda mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ²⁷ Zuda ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulófela maazu naani undózita (74 600).

²⁸ Isakaal mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ²⁹ Isakaal ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulólólu maazu naani unnaani (54 400).

³⁰ Zaɓulon mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³¹ Zaɓulon ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulólólu maazu lafela unnaani (57 400).

³² Zozefe ná-doun zunui Efelayime mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³³ Efelayime ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani undóolu (40 500).

³⁴ Manasee mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³⁵ Manasee ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuusava maazu fele unfelego (32 200).

³⁶ Benzamen mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³⁷ Benzamen ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuusava maazu lolólu unnaanigo (35 400).

³⁸ Dan mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³⁹ Dan ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulózita maazu fele undófela (62 700).

⁴⁰ Aseel mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ⁴¹ Aseel ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani maazu ɣila undólólu (41 500).

⁴² Nefetali mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ⁴³ Nefetali ná-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulólólu maazu sava unnaanigo (53 400).

⁴⁴ Naati tiegoi ɣa Moizeni ta Aalon ti gaaluni. Zunu puugo maazu felegoiti (12) niiti ti ɣeni ga Izelayele woloda ɣundigiiti, naati ti ɓoni ti va. ⁴⁵ Izelayele nuiti saama, niiti kpein ti ti ɣaaluni, eɣevelei ta-veleyeɣeiti ti la, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave, ⁴⁶ ti ɣeni ga zunu waauundózita zunu waasavago undóolu puulóolu (603 550).

Leevi nuiti ta-vai

⁴⁷ Leevi nuiti ta-wolodai zu, ti-ɣee velayeɣeiti bu, ti ɣaa la ɣeni luni ti zaama. ⁴⁸ ɔooɔo GALAGI ɓoeni Moize va, é ɣe ma: ⁴⁹ «Mina Leevi nuiti ta-wolodamaiti gaalu, mina ti ɣaalu Izelayele nuiti saama ɣegelein. ⁵⁰ Seɣe vele ɣadegai, nii zeele woo ɣesui bu, naa ma wotii ve Leevi nuiti zea, ta ma zólaiti kpein, ta nii kpein é ga naama vai. Ta seɣe vele zegé, ta ná-sólaiti kpein, ti ná-botii ɣe, ti vu seɣe vele ɣadegai maaɣoolii zu. ⁵¹ Siɣi zu seɣe vele ɣadegai a ɣena zegéa la losuve, é va li ada ɣili, Leevi nuiti ta kulakula ba, ti to volu ga niine, ve ta ɣe zeizu ná. Zoí nɔpe a maaɣufana ná va, nii é la ga Leevi ná-bolodai zu nui ta, ta naama nui va. ⁵² Izelayele nuiti ta vu ti-vuuzuve ti ɣilagilagi, ná-bolodai ná-poogi ɣobave. ⁵³ Kele Leevi nuiti ta vu seɣe vele ɣadegai maaɣoolii zu, nii zeele woo ɣesui bu, naa ɣa a ke ná-ziiɣaawanai mina vuka Izelayele vebi ma. Leevi nuiti ta ɣe seɣe vele ɣadegai makesu.»

⁵⁴ Izelayele nuiti ti ɣoloni, ti deveiti kpein so, niiti ɔooɔo GALAGI ti veeni Moize ya.

2

Izelayele nuiti puu vele

¹ ɔooɔo GALAGI ɓoeni Moize ta Aalon va, é ɣe ti ma: ² «Izelayele nuiti ti ɣilagilagi ɣa vu ná-bolodai ná-poogi ɣobave, ta-veleyeɣeiti ta-voogi wu. Ta vu GALA daaɣomi seɣe vele letema, ta maaɣoolii zu.

³ «Zuda ná-bolodai ɔa vu folo ɔulazu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Naason, Aminadaɔe ná-doun zunui. ⁴ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔfela maazu naani undɔzita (74 600). ⁵ Isakaal ná-bolodai ɔa vu kobaɔe. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Netaneyele, Sual ná-doun zunui. ⁶ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔɔlu maazu naani unnaaniɔ (54 400). ⁷ Zaɔulun ná-bolodai ɔa vu zɔɔla velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Eliaɔe, Geelon ná-doun zunui. ⁸ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔɔlu maazu lɔfela unnaaniɔ (57 400). ⁹ Zuda ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaungila puulɔsava maazu lɔzita unnaaniɔ (186 400). Naati ka ta lo siei ma velei la.

¹⁰ «Luɔen ná-bolodai ɔa vu nu yeezazu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Elisuu, Sedeyuul ná-doun zunui. ¹¹ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuunaani maazu lɔzita undɔɔlugo (46 500). ¹² Simiyon ná-bolodai ɔa vu kobaɔe. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui. ¹³ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔɔlu maazu taavuu unsavaɔ (59 300). ¹⁴ Gade ná-bolodai ɔa vu zɔɔla velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Eliazafe, Leyuwele ná-doun zunui. ¹⁵ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuunaani maazu lɔlu undɔzita puulɔlugo (45 650). ¹⁶ Luɔen ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaungila puulɔlu maazu ɔila unnaani puulɔlugo (151 450). Naati ka ta ɔe velelalti poluɔe sie wo fai zu.

¹⁷ «Naa voluma, Leevi nuii ta vɔle ti vɔlu ga GALA daaɔomi seɔe velei, sie wo fai zu. Ta ɔe kooɔo felego mɔungiti ta kooɔo felego ɔaabelagiti zɔɔɔzu. Velei ti vuu velei la, pele ɔana ta lili la, eɔe ge ye losu, ti ɔilagilagi, ta ta-voogiti.

¹⁸ «Efelayime ná-bolodai ɔa vu folo liizu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Elisama, Amiyude ná-doun zunui. ¹⁹ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuunaani undɔɔlugo (40 500). ²⁰ Manasee ná-bolodai ɔa vu kobaɔe. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui. ²¹ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuusava maazu fele unfelego (32 200). ²² Benzamen ná-bolodai ɔa vu zɔɔla velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Aɔidan, Gideyoni ná-doun zunui. ²³ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuusava maazu lɔlu unnaaniɔ (35 400). ²⁴ Efelayime ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaungila maazu lɔsava unɔila (108 100). Naati ka ta ɔe liizu togi zavaɔie zu.

²⁵ Dan ná-bolodai ɔa vu nu ɔvɔɔzu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Ayiyeeɔel, Amisadayi ná-doun zunui. ²⁶ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔzita maazu felego undafela (62 700). ²⁷ Aɔeel ná-bolodai ɔa vu kobaɔe. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui. ²⁸ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuunaani maazu ɔila undɔɔlugo (41 500). ²⁹ Nefetali ná-bolodai ɔa vu zɔɔla velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Ayila, Enan ná-doun zunui. ³⁰ Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaɔuulɔɔlu maazu sava unnaaniɔ (53 400). ³¹ Dan ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waaungila puulɔlugo maazu lɔfela undɔzita (157 600). Naati ka ta li ga ɔaabelagi ta ta-voogiti.»

³² Izelayele nuɔuseiti ti ti ɔaaluni ga peleyeɔei, ta ta-ɔooɔgiti kevelei, ti-lieɔi ɔeni ga zunu waaundɔzita zunu waaɔavaɔo undɔlu puulɔlugo (603 550). ³³ Leevi nuii gaa la ɔeni luni Izelayele nui zɔiti saama, eɔeɔvelei ɔooɔo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁴ Izelayele nuii ti zieni ga deveiti ɔe, eɔeɔvelei ɔooɔo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Naa ɔa é keeni, ti ɔeni vuuzu ta-voogi ɔoba. Ta ɔena ziaa, ti lo ga ta-woloda velei, ta peleyeɔei velei.

3

Aalɔn ná-doun zunuii ta-wotii

¹ Aalɔn ta Moize ti-mavofodai vɔe, sieɔi zu ɔooɔo GALAGI ɔoeni la Moize vɔ Sinayi gizei ma.

² Aalɔn ná-doun zunuii daaseigiti kaa: ma mɔungi laaseigi ɔeni ga Nadaɔe, naa volumai Aɔiyu ta Eleazaal, ta Itamaal. ³ Ti ɔeni ga zalaɔa ɔula nuii, ɔuni ɔadegai zieni ti ma, zobogi ve ti ya, ga ti zalaɔa ɔula wotii ɔe. ⁴ Kele Nadaɔe ta Aɔiyu ti zaani ɔooɔo GALAGI ɔaazu Sinayi teɔebai zu, tɔzei ti vaani ga abu ɔiligi. Ti la ɔeni dounɔa zɔɔoeni. Eleazaal ta Itamaal ti zalaɔa ɔula wotii ɔeni, ti-ɔee Aalɔn da wele ti ma.

Leevi nuii kee vai

zalaɔa ɔula nuii ta-wotii zu

⁵ ɔooɔo GALAGI ɔoeni Moize vɔ, é ɔe ma: ⁶ «Da ga Leevi mavofodai, é ma nuɔuseiti pu zalaɔa ɔula nui Aalɔn yeema, ga ti da ɔo ba. ⁷ Ta ɔeezu ná-botii zu, ta nuɔuseiti ta-wotii, GALA daaɔomi seɔe velei ɔakala, ti ti-losuɔeti kpein ke, ti daazeeli, é lo seɔe vele ɔadegai va. ⁸ Ti ɔaaba GALA daaɔomi seɔe velei wu zɔɔlalti ma, ti ti make, ti ɔe Izelayele nuii ta-wotii zu, ti ti-losuɔe kpein ke, ti daazeeli, é lo seɔe vele ɔadegai vai va. ⁹ Da Leevi nuii fe Aalɔn ta ná-doun zunuii zea. Ta veezu be ɔegelein, ti ɔe ga Izelayele nuii gaazuvɔe. ¹⁰ Da Aalɔn ta

ná-doun zunuiti sei, ti zalaḡa ḡula wotii ḡe. Zoi nɔpe a maabuḡana seḡe vele ḡadegai va, nii é la ga ta-veleyeḡe wu nui ta, ta naama nui vaa.»

¹¹ Ḣooḡo GALAGI boeni Moize va, é ḡe ma: ¹² «Wele, ḡe yiimazeḡea ga Leevi nuiti, Izelayele nuiti saama, doun zunu mɔungiti kpein potogi zu, Izelayele anzanuiti ti-loun mɔungiti. Ta ga nɔnɔiti. ¹³ Doun zunu mɔungiti kpein ka ga nɔnɔ, é zo naama voloi ma, yeei ḡe Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti paani la, ḡe Izelayele loun zunu mɔungiti makeni boḡo ve, é zo nuiti ti-lointi ma, é li suaiti ti-yivoiti pa. Ta ga nɔnɔ. Na ga Ḣooḡo GALAGI.»

Leevi nuiti gaalu fai

¹⁴ Ḣooḡo GALAGI devei veeni Moize ya, Sinayi tevebai zu, é ḡe ma: ¹⁵ «Leevi mavofodaiti gaalu, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la, ta ta-wolodamaiti. Da zunuiti kpein gaalu, é zo alu gila ma, é le zeemaazu.» ¹⁶ Moize ti ḡaaluni Ḣooḡo GALAGI ná-devei zu, eḡevelei é ma levei zɔboeni da.

¹⁷ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti ti ḡeni ga: Geeleson, Keḡate ta Melali. ¹⁸ Geeleson ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Liḡeni ta Simeyi. ¹⁹ Keḡate ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Amelame, Yiseḡaal, Geebelɔn, ta Uziyele. ²⁰ Melali ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Maali ta Musi. Leevi ná-bolodamaiti kana, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la.

²¹ Geeleson mavofodaiti ti ḡeni ga Liḡeni ná-bolodamaiti ta Simeyi nɔnɔiti. ²² Ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waadafela undɔɔlḡo (7 500), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ²³ Geeleson ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ḡeni ga seḡe vele ḡadegai volu velei, folo liizu velei. ²⁴ Geeleson ná-bolodamaiti ta-ḡundigii ḡeni ga Eliazafe, Layele ná-doun zunui. ²⁵ Ti-losuve ḡeni ga ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei vaalobazuve niiti ma: seḡe vele ḡadegai, ta ma veemazeḡe, ta seḡe zuḡooza golai, nii é GALA daaḡomi seḡe velei laave, ²⁶ ta kooi ma zasai laave ma zeḡe zuḡooza golai, ta zasai ma zeḡeiti, nii é seḡe vele ḡadegai ta zalaḡa ḡulazuve maagoolii zu, é vele ta-ḡaluiti ba. Tiya ḡa ti-ḡasɔ ḡeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba.

²⁷ Keḡate mavofodaiti ti ḡeni ga Amelame ná-bolodamaiti, ta Yiseḡaal nɔnɔiti, naa vele Geebelɔn ta Uziyele tɔnɔiti ba. ²⁸ Ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waadɔsava undɔzita (8 600), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti pe ka ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii zu. ²⁹ Keḡate ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ḡeni ga nu yeezazu velei seḡe vele ḡadegai ḡilazuve. ³⁰ Keḡate ná-bolodamaiti ta-veleyeḡeiti ta-ḡundigii ḡeni ga Elisafan, Uziyele ná-doun zunui. ³¹ Ti-losuve ḡeni ga ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei ma zɔlai niiti ma: minazeḡe kesui, ta tabalii, ta fitina zeii anii, ta zalaḡa ḡulazuveiti, ta seizu ḡadegai ma zɔlaili kpein, niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ta seḡe zuḡooza golai. Tiya ḡa ti-ḡasɔ ḡeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba. ³² Leevi nuiti ta-ḡundigii wolai ḡeni ga Eleazaal, zalaḡa ḡula nui Aalon ná-doun zunui. Toga é ḡeni welezu Leevi nuiti ma, niiti ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii zu.

³³ Melali mavofodaiti ti ḡeni ga Maali ná-bolodamaiti ta Musi nɔnɔiti. ³⁴ Ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waadɔzita unfeleḡo (6 200), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ³⁵ Melali ná-bolodamaiti ta-veleyeḡeiti ta-ḡundigii ḡeni ga Suliyele, Abiyayile ná-doun zunui. Ti-vuuzuve ḡeni ga seḡe vele ḡadegai ḡilazu velei nu ḡovezuve. ³⁶ Ti-losuve ḡeni ga ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei vaalobazuve niiti ma: seḡe vele ḡadegai ma beḡegiti, ta ma wulu zɔkpoiti, ta ma loḡkalaiti, ta ta-labuiti, ta ta-zɔlaili kpein niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ³⁷ ta tɔkpalaiti ti ḡeni ga kooi ma zasai, é ḡooli ma, é vele ta-labuiti ba, ta ti zuzo kɔluiti, ta ta-ḡaluiti.

³⁸ Moize-o, Aalon ta ná-doun zunuiti-yo, ti vuuni seḡe vele ḡadegai ḡakalave, folo ḡulazu velei, GALA daaḡomi seḡe velei laave. Ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii ḡeezu Izelayele nuiti daaseigi zu. Zoi nɔpe a la maabuḡana ná va, ta naama nui vaa.

³⁹ Leevi nuiti kpein, niiti MOZENI ta Aalon ti ti ḡaaluni, zunuiti, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ná-devei ḡeni la, é lo peleyeḡeiti ba, ti ḡeni ga zunu waauufele maazu feleḡo (22 000).

Doun mɔungiti unmoḡo fai

⁴⁰ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Doun zunu mɔungiti kpein gaalu Izelayele nuiti saama, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, é ti-laaseigiti seve. ⁴¹ Da Leevi nuiti fe be, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu. Na ga Ḣooḡo GALAGI. Leevi nuiti ta-loganiiti ta ḡe ga nɔnɔ, Izelayele nuiti ta-logani zine mɔungiti potogi zu.» ⁴² Moize doun zunu mɔungiti kpein gaaluni Izelayele nuiti saama, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ⁴³ Doun zunu mɔungiti kpein gaaluni, é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti-lieḡoi ḡeni ga waauufele maazu fele unfele puulɔfela maazu savagɔ (22 273).

⁴⁴ Ḣooḡo GALAGI boeni Moize va, é ḡe ma: ⁴⁵ «Leevi nuiti fe be, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu, ta Leevi nuiti ta-loganiiti, Izelayele nuiti ta-loganiiti potogi zu. Leevi nuiti ta ḡe ga nɔnɔ. Na ga Ḣooḡo GALAGI. ⁴⁶ Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti, zunu unfele puulɔfela maazu savagɔ (273) unmoḡo fai zu, nii daai ma, ti yɔḡɔzu ma ta Leevi nuiti, ⁴⁷ naa ḡa ga da wali ḡae loɔludɔlu kula ti ḡilagilagi unmoḡo fai zu. Wali ḡaei naa zoloo seizu ḡadegai

ma walii ma, nii buɲegi ga galamu puugo. ⁴⁸ Da walii naa ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, ga naati unmɔɔ gani, niiti ti-liegɔi a leve Leevi nuiti tiegɔi va.» ⁴⁹ Moize unmɔɔgi ma walii zoni, é gɔla naati zea, niiti ti-liegɔi buɲeni Leevi nuiti maazu, ti unmɔɔgai, ⁵⁰ é walii zoni, é gɔla Izelayele nuiti ti-loun zunu maungiti zea, é gɛ ga wali gɛaei waagila unsava puulɔzita maazu ɔɔlugo (1 365), egevelei seizu ɲadegai ma walii la. ⁵¹ Moize unmɔɔgi ma walii veeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, é zoloo Gooɔɔ GALAGI ná-devei ma, egevelei Gooɔɔ GALAGI Moize ɔɔɔɔi leveni la.

4

Kegate ná-doun zunuiti ta-wotii

¹ Gooɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, é gɛ ti ma: ² «Kegate mavofodaiti gaalu, Leevi ná-doun zunuiti saama, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgeiti, ³ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuulɔlugo (50) ɔɔ, nii nɔɲegi a zoloo GALA daagomi sege vɛlei ma wotii ta gɛe vai ma.

⁴ «Kegate mavofodaiti ta-wotii vete, ta gɛ keezu GALA daagomi sege vɛlei wu: ada ɲadega wolai ma gɔsɔi gɛ gɛ ti unma. ⁵ Siegi zu ta gɛ liizu la, ti zege ti-vuuzuve, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta sege zugooza golai gɔla, ti zeele woo gɛsui maavelevele la, ⁶ nuni gɔlɔi vee ma, ti sege biinii vee maazu, naa vɔlu ti kesui zege wulu zɔkpɔiti to ba.

⁷ «Ta sege biinii vee taɓalii ma, nii ɔlului laazu ga GALA be, ti digiiti sei maazu, ta tazaiti, puya zalaɣai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawoiti. Buluiti ti veai GALA be, naati ta ye ná taɓalii gɛ. ⁸ Ta pɛemazege ɔɔi sɔsɔgi vee ma aniiiti ma, naa vɔlu ti nuni gɔlɔi velevele ti ma, naa vɔlu ti taɓalii zege wulu zɔkpɔiti to ba.

⁹ «Ta sege biinii zege, ti felevele fitina zei anii ma, wozagala fai zu, ta ná-fitinaiti, ta ná-salava zo sɔlɔlaiti, ta ná-salava zege anɲakaiti, ta ná-gulo anɲakaiti, ná-botii gɛe vai ma. ¹⁰ Ta ti maavelevele, ta ná-sɔlɔlaiti kpein, nuni gɔlɔi zu, ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹¹ «Ta pɛemazege biinii vee zalaɣa gɔlazuve ma, nii zanugi zieni maave, ti maavelevele ga nuni gɔlɔi, naa vɔlu ti sege wulu zɔkpɔiti to ba. ¹² Ta anɲakaiti kpein sege, niiti ti botii gɛezu ga tiye seizu ɲadegai zu, ti ti vu sege biinii zu, ti ti maavelevele ga nuni gɔlɔi, naa vɔlu ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹³ «Ta zalaɣa gɔlazuve ma yuvui gɔla su, ti pɛemazege ɔɔigi vee niina gaazu, ¹⁴ naa gɛ ti sɔlɔlaiti kpein puuzu maazu, niiti ti ga ná-botigɛ aniiiti: abu zege aniiiti, sua zɔɔ mitɛ wolaiti, peluiti, ta kokoiti. Naa vɔluma ta nuni gɔlɔi vee ti pe maazu, ti sege wulu zɔkpɔiti to ba.

¹⁵ «Siegi zu Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti besu la ga seizu ɲadegai ta sɔlɔlaiti maavelevele, ti lii ziegi zu, ti va zege vuuzuve, Kegate ná-nuiti ta va niina, ti ti zege. Kele ti mina yeevɔɔgu ada ɲadegai ma anii ta va, ti va za. Kegate mavofodaiti tosuve gɛana, GALA daagomi sege vɛlei ná-fai zu.

¹⁶ «Zalaɣa gɔla nui Aalɔn ná-doun zunui Elezaal losuve gɛ ga, é da wele fitinai ná-gulɔi ma ta ani maku neɲɛgi, ta vebɛanii é gɔlazu folo-o-folo, ta siema wulo ɲadegai. Toɣa sege vɛle ɲadegai ma welema vai kpein ke, ta bu anii kpein, ta seizu ɲadegai, é vee ma sɔlɔlaiti kpein ba.»

¹⁷ Gooɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, é gɛ ti ma: ¹⁸ «À mina va bu ga Kegate nuiti ta-wolodai ma vɛleyegeiti ma zuwu gɛaleve Leevi nuiti saama. ¹⁹ Wele pelegi maaneai wo ke la ti ve, nii a ke ti zɛnvui wo, ti mina za: Siegi zu ti vaazu la ani ɲadegaiti pɔ be, dei é ga Aalɔn, wa è-loun zunuiti, wa le, wo ese tosuve lee la, nii maaneai é ke. ²⁰ Kegate nuiti ti maa la neɲeni, ti va le ada ɲadegai eyesu pe, naa vete faa zu, anee yeeɣeɣala go nɔ laawu, ti va za.»

Geelesome nuiti ta-wotii

²¹ Gooɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é gɛ ma: ²² «Geeleson mavofodai gaalu, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgeiti. ²³ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuulɔlugo (50) ɔɔ, nii nɔɲegi a zoloo GALA daagomi sege vɛlei ma wotii ta gɛe vai ma. ²⁴ Wele nii gɛ é gɛezu ga Geeleson nuiti ta-velयेgeiti tosuve, nii ta ke, ta nii ta sege: ²⁵ ta da sege vɛle ɲadegai ma landaiti sege, ta GALA daagomi sege vɛlei, ta ma vee mazegeiti, ta nuni gɔlɔi é veezu ti maazu, ta sege zugooza golai é GALA daagomi sege vɛlei laave, ²⁶ ta koi ma zasai, nii é sege vɛle ɲadegai ta zalaɣa gɔlazuve maagoolii zu, ta sasai laave ma zege zugooza golai, é vee ta-galuiti ba, ta naama sɔlɔlaiti kpein. Ta botii kpein ke, nii togai naa va. ²⁷ Geeleson mavofodaiti ta ta-wotii kpein ke Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-levɛi wu, ti naama gɔsɔi zege, nii maaneai ti sege, ti ti losuve laazeeli. ²⁸ Pele gɛana Geeleson nuiti ta-velयेgeiti ta-wotii a gɛ la, é lo GALA daagomi sege vɛlei vai va. Ta ke, ti daazeeli zalaɣa gɔla nui Aalɔn ná-doun zunui Itamaal ná-devei wu.

Melali nuiti ta-wotii

²⁹ «Da Melali mavofodaiti gaalu balaa, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti. ³⁰ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) vo, nii napegi a zoloo GALA daagomi sege velei ma wotii ta gfee vai ma.

³¹ «Wele, nii ga maansai ga ti da sege, GALA daagomi sege velei ma zoolaiti su: sege vele nadeagai ma bedegiti, ta ma wulu zokpaiti, ta ma lokpalaiti, ta ma labuiti, ³² ta takpalaiti ti gjeni ga koi ma zasai, é gooli ma, é vele ta-labuiti ba, ta ti zuzo koluiti, ta ta-galuiti, ta soolai nii kpein fizogai ti loda vai zu. Wa ese ná-soola lee la, nii a gfe segezu. ³³ Pele gana Melali nuiti ta-velleyegeiti ta-wotii a gfe la, ta ti-losuve, é lo GALA daagomi sege velei vai va. Naa ga ta gfee keezu Itamaal yeezu, nii é ga zalaqa gfula nui Aalon ná-doun zunui.»

Leevi nuiti gaalu fai,

niiti ti gjeni botii zu

³⁴ Moize ta Aalon ta nubuseiti ta-gundigiiti ti Kegate mavofodaiti gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti, ³⁵ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) vo, nii napegi a zoloo GALA daagomi sege velei ma wotii ta gfee vai ma. ³⁶ Nii gaaluni ta-wolodamaiti su, naa gjeni ga zunu waafelego undofela puuloolugo (2 750). ³⁷ Kegate ná-bolodamaiti kana, ti ti gaaluni, nii kpein é gjeni botii gfeezu GALA daagomi sege velei wu. Moize ta Aalon ti ti gaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁸ Geleson mavofodaiti ti gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti, ³⁹ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) vo, nii napegi a zoloo GALA daagomi sege velei ma wotii ta gfee vai ma, ⁴⁰ nii gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti, naa gjeni ga zunu waafelego undozita puusavago (2 630). ⁴¹ Geleson ná-bolodamaiti kana, ti ti gaaluni, nii kpein é gjeni botii gfeezu GALA daagomi sege velei wu. Moize ta Aalon ti ti gaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la ti ya.

⁴² Melali ná-bolodamaiti ti gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti, ⁴³ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) vo, nii napegi a zoloo GALA daagomi sege velei ma wotii ta gfee vai ma, ⁴⁴ nii gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, naa gjeni ga zunu waasavago unfelego (3 200). ⁴⁵ Melali ná-bolodamaiti kana, ti ti gaaluni. Moize ta Aalon ti ti gaaluni, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴⁶ Leevi nuiti, Moize ta Aalon ta Izelayele nuiti ta-gundigiiti ti ti gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velleyegeiti, ⁴⁷ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) vo, nii napegi a zoloo GALA daagomi sege velei ma wotii ta gfee vai ma, ⁴⁸ ti-liegoi gjeni ga zunu waadosava undoolugo puuloolugo (8 580). ⁴⁹ Goofo GALAGI ga é devei veeni ga ti ti gaalu, Moize ese ná-boti leeni la, nii maansai é ke, ta kasoi nii maansai é sege, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

5

Toqi é lo nade fai va

¹ Goofo GALAGI bzeni Moize vo, é gfe ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea ga ti naati kpein kula bogfo zaama ti-vuuzuve, niiti ti fozoi ga gee zeebei, baa kalaya kolegi, baa ti vuoguai poomai ta va. ³ E gjeni ga zunu baa anzanu, wa ti gfula wo-vuuzuve va, ti mina wo-vuuzuve fozoi, ve ge zeini ná wo zaama.» ⁴ Izelayele nuiti ti woozogi gfeeni, ti naama nuiti kpein kulani ti-vuuzuve va, ti li ná voluve, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Unmai ma vaazubetei

⁵ Goofo GALAGI bzeni Moize vo, é gfe ma: ⁶ «Bde Izelayele nuiti po, é gfe ti ma: Ni zunu baa anzanu a baaqona nui ta ma, toqa gfe ga ladalala nu Goofo GALAGI letema, keni é leve ga soba nu. ⁷ Toqa la zo ga ga kotoi é keai. Toqa ma anii gaaqale ma naa vo, nii é baaqogai ma, é kpo ba ga ma gaaqawesu loolugoi zeizu qilagi. ⁸ Ni nui nii kpaaqomai wogai la, naa za, tama ná-pogani zege nu la ná, nii faazubetei a wo zeezaama, aniiti kpein ta ve Goofo GALAGI ve, naa ga ga zalaqa gfula nui ga ta ve zea, é bo baala sinei va, é ga koto gba zalaqai soba nui ve. ⁹ Vebeani nadegai kpein Izelayele nuiti ta kula, faanee geleii nii a zege ba, é ve zalaqa gfula nui ya, naa ga gfe ga naa nono. ¹⁰ Nii nui feezu Goofo GALAGI ve, naa ga ve zalaqa gfula nui ya, nii nui a fe zalaqa gfula nui ya, naa nono gjana.»

Tolo vai é vile anzanui va

¹¹ Goofo GALAGI bzeni Moize vo, é gfe ma: ¹² «Bde Izelayele nuiti po, é gfe ti ma: Wele nii maansai wo ke, ni anzanui ta a sinigi yaavana, é gfe be ga ladalala nu. ¹³ Ni zunu gili ka laana la, sinigi la goleni ma, tazei é bogfo fozove daafuzu, zeele la ná, a zeele woo wo daalqoma, tama é la zoni ná keezuve, ¹⁴ siegi zu tolo figi gfeezu la sinigi ve, é zoovi anzai ma, é gjeni ga gite vaa baa zee, ¹⁵ toqa vaa la zalaqa gfula nui vo be, moloi nii é ga woolezegi, toqa naama gzei kilo savago zege, é ke be ga zalaqai, é mina gulo vu ma, é mina ani maku neene pu ma, mazoloo toqa ga tolo zalaqai, vebeanii nii é faaqaza golai ma vai loozu nu gisu.

¹⁶ «Zalaḡa ḡula nui ḡa maabuḡa ga anzanui seizu ḡadegai va, é lo ḡooḡo GALAGI ḡakala. ¹⁷ Toḡa zii ḡadegai zaḡa pòlo ligi zu, é seḡe vele ḡadegai ma vufliligi yeve, é pu su. ¹⁸ Toḡa anzanui ḡaalò ḡooḡo GALAGI ḡaazu, é nòungi vie, é vebeanii ve zea, nii é ná-faaḡaazagi ma ḡizesui wosu, naa ḡa é ga tolo zalaḡai, kele zalaḡa ḡula nui bòḡoi ḡa foovoo de wanai zo ya. ¹⁹ Toḡa ḡe anzanui ma: «Da ḡonazu ga: Ni zunu ḡili ge la de laani ga de, é la de bòḡo ḡòzòni, è va è-zinigi yaava, kaipa é zeini be, naazu foovoo de wanai nii mina faa ḡou nòpe ke ga de. ²⁰ Kele tama, é zeidai ma zini be, ni é è-zinigi yaava, è bòḡo ḡòzò, è la zunu ḡili koba, ²¹ da ḡonazu, è yeezei niima voovooiti bu: ḡooḡo GALAGI è-balaiti fò, é è-ḡogi le da, eyesu da-nubuseiti ta ḡena foovoo loa, ti pokòḡo é ma. ²² Foovoo dei tei ge lo è ḡoozu, é è-ḡogi le da, é è-balaiti fò!» Anzanui ḡa ḡooḡaavote, é ḡe ma: «Ungo, é ḡe ḡana!»

²³ «Zalaḡa ḡula nui ḡa foovoo vai niiti seve sevei zu, é ḡba zii wanai wu. ²⁴ Toḡa zii wanai naa lo anzanui la, nii é ga foovoo dei, é kpòle, é yei koozu. ²⁵ Aisa naa va ḡe, zalaḡa ḡula nui ḡa tolo zalaḡai zeḡe anzanui ya, é dateḡe vai ma voogi ḡe ḡooḡo GALAGI ḡaazu, naa volu é vaa la zalaḡa ḡulazuve. ²⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa zeeḡe gila seḡe ba, é make ga ḡizesui, é gala, zalaḡa ḡulazuve, naa voluma, é zii ve anzanui ya, é kpòle. ²⁷ Ni gaama ve ga é bòḡo ḡòzòve, é ḡe ga ladalala nui sinigi ve, foovoo dei ḡa yei koozuve, é naa wona, kogi le da, kpalaiti ta vò, eyesu ná-nubuseiti ta ḡena foovoo loa, ti pokòḡo ma. ²⁸ Kele ni anzanui la bòḡo ḡòzòni, ni ḡadegé, faa ḡou nòpe ge la ḡea la, toḡa zoo é dounḡa zòlò volu.

²⁹ «Naa ḡa é ga toḡi é vile tolo vai va, sieḡi zu anzanui é zini be, é sinigi yaavazu la, é bòḡo ḡòzò, ³⁰ baa ni tolo yii a lòna zunui ta yiima, é zòovi anzai ma kologolo fai zu. Toḡa ḡula la ḡooḡo GALAGI ḡakala. Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡe, nii kpein sevei toḡi zu. ³¹ Anzazinigi ḡa ḡe ga sòbalala nu naazu, anzanui ná-faaḡaaza golai ma ḡasoi ḡa la tò bòḡoi unma.»

6

Nuiti ti bòḡo ḡalivaazu ḡooḡo GALAGI ma

¹ ḡooḡo GALAGI bòeni Moize vò, é ḡe ma: ² «Bòe Izelayele nuiti pò, é ḡe ti ma: Sieḡi zu zunui ta, baa anzanui ta bòḡo ḡalivaazu la ḡooḡo GALAGI ve, é bòḡo ḡalivaa minazefegi wo, ³ ke ni é bòḡo zo, é mina dòò bòle, baa kpòle ani nòpe a nu ḡaazulati, é mina dòò laḡa bòle, ane kpòle ani laḡai ta ma zii nòpe nii a nu zo, é mina leezein ma dei ta bòle, é mina leezein ta mi, ma undui baa ma vòoi. ⁴ Eyesu kalivaa ziiḡi be, é mina leezein vaalobazuve tanòpe mi, é zo ma ḡaei ma, é li ma ḡòlò pò.

⁵ «Naama yeeḡeḡalalai kpein daawu, niiti kalivaa ti zu ḡooḡo GALAGI ma, nòungi mina wo, eyesu naama yeeḡeḡalaiti daazeeli, toḡa ḡade niina, é nòundegai ta kpeleiti ze ná.

⁶ «Yeeḡeḡalalai kpein daawu, é deveai ga é bòḡo ḡaliva ḡooḡo GALAGI ma, é mina maabuḡa nu vooma va. ⁷ E mina bòḡo ḡòzò toḡi letemazu, keeḡe ve, baa dee, baa keeḡeloun zunu ve, baa baazeela ve, ni naa ta a zaana, mazòlò ná-kalivaa vai GALA ma, naama voogi ḡa unma ve. ⁸ Kalivaa ziiḡi kpein daawu, toḡa ga nu ḡadegai ḡooḡo GALAGI ve.

⁹ «Ni nui ta a zaana koba kpaun, nòungi é kalivaa, naa ḡòzò, toḡa nòungi wo ta kpelei, folo lofelasiei ma, ná-ḡade folo. ¹⁰ Foloi losavasiei, toḡa li ga kpumago felegò baa poopo kpokpa felegò zalaḡa ḡula nui vò, GALA daaḡomi seḡe velei laave. ¹¹ Zalaḡa ḡula nui ḡa gila kula ga koto ḡba zalaḡai, é zoi ḡe ga gala zalaḡai, kotoi keai ga é yeevòḡu poomai va, naa ḡbaai ḡana. Naama voloi nò zu, toḡa nòungi ḡaliva mòno ga niine. ¹² Toḡa bòḡo ḡaliva volu ga niine ḡooḡo GALAGI ma, ná-kalivaa yeeḡeḡalaiti faa zu é ḡea deveni. Toḡa kona gila baala sinei ḡula ga faazuḡete zalaḡai. Foloiiti ti levegai, é mina mò naati gaalu, tòzei ná-kalivaa voloiiti ti ḡòzòni.

¹³ «Toḡi vete é vile bòḡo ḡalivaa vai va: foloi ná-kalivaa vai besu la, naama voloi ta vaa la GALA daaḡomi seḡe velei laave. ¹⁴ Toḡa ná-zalaḡai ḡula ḡooḡo GALAGI ve: kona gila baala sine ḡila, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡe ga gala zalaḡai, ta kona gila baala saa ḡila, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡe ga koto ḡba zalaḡai, ta baala sine wolai, nii neevuzu la ba, naa ḡa ḡe ga ziilei zalaḡai. ¹⁵ Bului leve la su, toḡa va balaa ga naama bòlògi: bului kpeteai ga bulu vuko vagoi, gaayoḡai ga guloi, ta bulu leeveti leve la su, guloi vuai ma, é bò ta-vebeanii ba, ta ta-uyya zalaḡaiti. ¹⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa va ga ti pe ḡooḡo GALAGI ḡakala, é ná-koto ḡba zalaḡai ḡula, ta ná-gala zalaḡai. ¹⁷ Toḡa baala sine wolai ḡula ga ziilei zalaḡai ḡooḡo GALAGI ve, ta bului leve la su, naama bòlògi, é kpò ná-vebeanii va ta ná-puya zalaḡai. ¹⁸ Nui kalivaa, naa ḡa nòungi wo, GALA daaḡomi seḡe velei laave. Toḡa nòundegai zeḡe ta kpelei, é ti vili abui ḡa, nii é ziilei zalaḡai wu. ¹⁹ Zalaḡa ḡula nui ḡa baala sine wolai ma bakigi zeḡe, nii gilii, ta bulu ḡila leve la su, ta bulu leve ḡila leve la su, é fe nui naa ya, nii é bòḡo ḡalivaa, naa a bena ga nòungi wo. ²⁰ Naa volu, zalaḡa ḡula nui ḡa ti lateḡe vai ma voogi ḡe ḡooḡo GALAGI ḡaazu. Daamianigi naati ḡadegé, ta ḡe ga zalaḡa ḡula nui nòno, é bò ma ḡekegi ta ma balai va, niiti ti ḡula ga dateḡe vai ma voogi. Naa ḡea voluma, nii é bòḡo ḡalivaa, naa ḡa zoo é dòoi bòle niina.

²¹ «Tɔgi ɣana é vile naama nui va, nii é ɔɔɔɔ ɣalivaazu, é minazeɣegi ɣeai, nii maaneai é kula ga zalaɣai ɔɔɔɔ GALAGI ve kalivaa vai zu, gaalu ge la naa va, nii a ɣe ga faaneɣi ma zobogi be ga é ke. Toɣa ke eɣevelei a minazeɣe la, é ɔɔ naa va, nii tɔgi bogai, é vile nui ɣalivaa vai va.»

Tuyai loo velei

²² ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ²³ «Bɔe Aalon ta ná-doun zunuiti ɔɔ, é ɣe ti ma: «Wele, vele ɣa wa ɣe tuyai loozu la Izelaye le nui ti be, wa ɣe ti ma:

²⁴ ɔɔɔɔ GALAGI tuyai loo wo ve, é wo make!

²⁵ ɔɔɔɔ GALAGI yeezei wo wu ga pagɔ!

E zaalai la wo ma!

²⁶ ɔɔɔɔ GALAGI wele wo ma!

E ziileigi ve wo ve!»

²⁷ Zekana ta woofula la mà, Izelaye le nui ti ta-vaa zu, nɔn nà, nà tuyai loo ti ve.»

7

Botii ɔɔzei vai

seɣe vele naɣegai wu

¹ Yeei Moize beni da ga seɣe vele naɣegai lo, é gulo naɣegai zieni ma, é fe GALA be. E keeni ɣana nɔ ga ma zɔɔlaiti, naa ve zalaɣa ɣulazuve va, ta ma zɔɔlaiti. ² Peleyeɣe ɣundigiiiti, ti ga bolodaiti ta-ɣundigiiiti ti maabuɣani. Teiti ti loni gaalugi maantuɔ. ³ Ti vaani ga vebeaniiti ɔɔɔɔ GALAGI ve: wotolo ɔɔzita ti maazuveai, ta nike puugo maazu felego (12), kundigi felego wotolo ɣila, nike ɣilagila. Ti vaani ga tiye seɣe vele naɣegai laave.

⁴ ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ⁵ «Ta-vebeaniiti so. Wotoloi niiti, ta nikei niiti, ta lo GALA daaɣomi seɣe vele ma wotii zu. «Da kaliva Leevi nui ti ma, eɣevelei ti ɣilagilagi ta-wotii beɣema vai la.» ⁶ Moize yeezeini wotoloi bu, ta nikeiti, é ti ɣaagwe Leevi nui ti ma. ⁷ E wotolo felego zegeni, ta nike naanigo, é fe Geleson ná-nuiti zea, eɣevelei ta-wotii beɣema vai ɣeni la. ⁸ E wotolo naanigo ta nike ɔɔsava ve Melali ná-nuiti zea, ɔɔzei botii liegoi va, ti ɣeni keezu Itamaal yeezu, zalaɣa ɣula nui Aalon ná-doun zunui. ⁹ E la ɣeni ta veeni Keɣate ná-nuiti zea, mazɔɔ naati ka ani naɣegaiti ma ɣasoi ɣeni ti unma, keeni ti bena ti zeɣe ɣoma.

Zalaɣa ɣulazuve laalao fai

ma vebeaniiti

¹⁰ Kundigiiiti ti vaani ga ta-vebeaniiti, voloi ti zalaɣa ɣulazuve veeni la GALA be, ti daalao, ti gulo naɣegai zie ma. Kundigiiiti ti vaani ga ta-vebeaniiti zalaɣa ɣulazuve ɣakalave. ¹¹ Názu ɣa ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Kundigiiiti ti va ga ta-vebeaniiti, ti ɣilagilagi pe, nu ɣila, folo ɣila, zalaɣa ɣulazuve laalao fai zu.»

¹² Folo mɔngi, Naason, Aminadaɣe ná-doun zunui vaani, é ná-vebeanii le. Naa ɣa é ɣeni ga Zuda mavofodai nɔnɔi. ¹³ E vaani ga tazai, é ga walii, buyeɣi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buyeɣi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu naɣegai ma ɣɔɣogi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko ɔɔgoi, gaayogai ga guloi, é va ɣe ga vebeanii, ¹⁴ ta zanu anɔnaka ɣila, buyeɣi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɣeɣe. ¹⁵ E vaani balaa ga nike zine ɔɔkpa ɣila, ta baala sine wola ɣila, ta kona ɣila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ¹⁶ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ¹⁷ ta nike felego, ta baala sine wola ɔɔlugo, ta boli zine ɔɔlugo, ta kona ɣila baala sine ɔɔlugo, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Aminadaɣe ná-doun zunui Naason ná-vebeanii ɣeni ga naa.

¹⁸ Foloi velesiei, Netaneyele, Suaal ná-doun zunui, Isakaal mavofodaiti ta-ɣundigii vaani, é ná-vebeanii le. ¹⁹ E ɣeni ga tazai, é ga walii, buyeɣi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buyeɣi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu naɣegai ma ɣɔɣogi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko ɔɔgoi, gaayogai ga guloi, é va ɣe ga vebeanii, ²⁰ ta zanu anɔnaka ɣila, buyeɣi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɣeɣe. ²¹ E vaani balaa ga nike zine ɔɔkpa ɣila, ta baala sine wola ɣila, ta kona ɣila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ²² ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ²³ ta nike felego, ta baala sine wola ɔɔlugo, ta boli zine ɔɔlugo, ta kona ɣila baala sine ɔɔlugo, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Suaal ná-doun zunui Netaneyele ná-vebeanii ɣeni ga naa.

²⁴ Foloi zaasiei, Eliaɣe, Geelon ná-doun zunui, Zaɣulon mavofodaiti ta-ɣundigii vaani, é ná-vebeanii le. ²⁵ E ɣeni ga tazai, é ga walii, buyeɣi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, é ga walii, buyeɣi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu naɣegai ma ɣɔɣogi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko ɔɔgoi, gaayogai ga guloi, é va ɣe ga vebeanii, ²⁶ ta zanu anɔnaka ɣila, buyeɣi ga galamu unɣila puugo (110), daavegai ga ani maku neɣeɣe. ²⁷ E vaani balaa ga nike zine ɔɔkpa ɣila, ta baala sine wola ɣila, ta kona ɣila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ²⁸ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ²⁹ ta nike felego, ta baala sine wola ɔɔlugo,

ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Geelon ná-doun zunui Eliabe ná-vebeanii ɗeni ga naa.

³⁰ Foloi naanisiei, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui, Luβen mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ³¹ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ³² ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ³³ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ³⁴ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ³⁵ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-vebeanii ɗeni ga naa.

³⁶ Folo loolusiei, Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui, Simiyon mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ³⁷ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ³⁸ ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ³⁹ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁴⁰ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁴¹ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Sulisadayi ná-doun zunui Selumiyele ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁴² Foloi lozitasiei, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui, Gade mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ⁴³ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ⁴⁴ ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ⁴⁵ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁴⁶ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁴⁷ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁴⁸ Foloi lofelasiei, Elisama, Amiyude ná-doun zunui, Efelayime mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ⁴⁹ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ⁵⁰ ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ⁵¹ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁵² ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁵³ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁵⁴ Foloi loɓavasiei, Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui, Manasee mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ⁵⁵ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ⁵⁶ ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ⁵⁷ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁵⁸ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁵⁹ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁶⁰ Foloi laaɓusiei, Aβidan, Gideyoni ná-doun zunui, Benzamen mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ⁶¹ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ⁶² ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ⁶³ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala zalaɗai vai zu, ⁶⁴ ta boli zine ɗila, koto gba zalaɗai vai zu, ⁶⁵ ta nɩke felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Gideyoni ná-doun zunui Aβidan ná-vebeanii ɗeni ga naa.

⁶⁶ Foloi ɓuusiei, Ayiyezeel, Amisadayi ná-doun zunui, Dan mavofodaiti ta-ɗundɗii ɓaani, é ná-vebeanii le. ⁶⁷ E ɗeni ga tazai, é ga walii, buɓegi ga kilo ɗila ta tukpe (1,5), ta koko ɗila, é ga walii, buɓegi ga galamu undosava (800), eɗevelei seizu ɓadegai ma ɗɗɗɗi ɗeni ɗeezu la, ti felego pe daavega ɗeni de ga bulu vuko ɓagɗi, gaayogai ga gulɗi, é va ɗe ga vebeanii, ⁶⁸ ta zanu anɓaka ɗila, buɓegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneɗi. ⁶⁹ E ɓaani balaa ga nɩke zine ɓokpa gila, ta baala sine wola ɗila, ta kona gila baala sine ɗila, gala

zalaɣai vai zu, ⁷⁰ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷¹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Amisadayi na-doun zunui Ayiyezeɛi na-vebeanii ɣeni ga naa.

⁷² Folo puugo maazu ɣilasiei (11), Pagiyele, Wokelan na-doun zunui Aseel mavofodaiti ta-ɣundiɣii vaani, e na-vebeanii le. ⁷³ E ɣeni ga tazai, e ga walii, buɣegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, e ga walii, buɣegi ga galamu undosava (800), eɣevelei seizu padegai ma ɣoɣogi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ɣe ga vebeanii, ⁷⁴ ta zanu anɔpaka ɣila, buɣegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛnegi. ⁷⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁷⁶ ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Wokelan na-doun zunui Pagiyele na-vebeanii ɣeni ga naa.

⁷⁸ Folo puugo maazu velesiei (12), Ayila, Enan na-doun zunui, Nefetali mavofodaiti ta-ɣundiɣii vaani, e na-vebeanii le. ⁷⁹ E ɣeni ga tazai, e ga walii, buɣegi ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), ta koko ɣila, e ga walii, buɣegi ga galamu undosava (800), eɣevelei seizu padegai ma ɣoɣogi ɣeni ɣeezu la, ti felego pe daavega ɣeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ɣe ga vebeanii, ⁸⁰ ta zanu anɔpaka ɣila, buɣegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛnegi. ⁸¹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ɣila, ta kona gila baala sine ɣila, gala zalaɣai vai zu, ⁸² ta boli zine ɣila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁸³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɣe ga ziilei zalaɣai. Enan na-doun zunui Ayila na-vebeanii ɣeni ga naa.

⁸⁴ Voloi ti zalaɣa ɣulazuve lateɣeni la Gooɣo GALAGI ma, ti gulo padegai zie ma, kundigiiti ta-vebeaniiti ti ɣeni ga: wali laza puugo maazu fele (12), wali ɣoko puugo maazu fele (12), zanu anɔpaka puugo maazu fele (12). ⁸⁵ Wali lazai ɣilagilagi wuɣegi ɣeni ga kilo ɣila ta tukpe (1,5), wali ɣoko ɣilagilagi ɣeni ga galamu undosava (800), nii ti kulani, ti pe ge ɣeni ga kilo uuufele maazu lofela ta tukpe (27,5) walii zu, eɣevelei seizu padegai ma ɣoɣogi la. ⁸⁶ Zanu anɔpakai ɣilagilagi wuɣegi ɣeni ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛnegi, nii ti kulani, naa kpein ge ɣeni ga galamu waagila unsavago (1 300) zanugi zu, eɣevelei seizu padegai ma ɣoɣogi la. ⁸⁷ Nii ti vaani la ga gala zalaɣai, naa ɣeni ga: nike zine puugo maazu fele (12), baala sine wola puugo maazu fele (12), kona gila baala sine puugo maazu fele (12), e veɛ vebeaniiti ba, ti ɣeni peɛzu ti va. Ti vaani balaa ga boli zine puugo maazu fele (12), koto gba zalaɣai vai zu. ⁸⁸ Ziilei zalaɣai ma vai zu, nii ti kulani, naa ɣeni ga: nike zine uuufele maazu naanigo (24), baala sine wola vuulozita (60), boli zine vuulozita (60), ta kona gila baala sine vuulozita (60). Vebeaniiti keni ga naati, ti ɣulani zalaɣa ɣulazuve laalaosuve, ti begai ma ga fe GALA be, ti gulo padegai zie ma.

⁸⁹ Siegi zu Moize ɣeni leɛzu la GALA daaɣomi sege velei wu, ga e va boɛ Gooɣo GALAGI vo, e ɣeni wooi menisu, e da boɛ po, e zege kesui lakulugi maazuve seelubein felegoiti zoɣozuve, ti zeidai zeele woo ɣesui maazu. E ɣeni boɛzu po.

8

Fitinaiti sei velei ti-zeizuweti

¹ Gooɣo GALAGI boɛni Moize vo, e ɣe ma: ² «Boɛ Aalon vo, e ɣe ma: Siegi zu e fitina lofelaiti seizu la ti-zeizuweti, da ti ze ga pagɔ, nii a ke ti-ma zezei da ɣula fitina zeii anii ɣakala, velela velei.»

³ Aalon keɛni ɣana. E fitinaiti seini, fitina zeii anii ɣa velela velei, eɣevelei Gooɣo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴ Pete velei fitina zeii anii beteni la, e ɣeni ga zanu doɣai, e zo koɣoi ma, e le ma wulu vuaiti po. Ti fitina zeii anii beteni, e zoloo naama ɣazavigi ma, nii Gooɣo GALAGI deɛni ga Moize.

Leevi nuiti fee vai GALA be

⁵ Gooɣo GALAGI boɛni Moize vo, e ɣe ma: ⁶ «Leevi nuiti sege Izelayele nuiti saama, e ti pade. ⁷ Wele velegi da ti pade da. Da ziei vaza ti ma, nii e ga pade dei, ti kpekai zege, ti ti-ɣusei maave pe bo da, ti ta-zegeiti gba. Tegi letemazu ti padegai ɣana. ⁸ Ta nike zine bokpa gila sege, e veɛ vebeanii va, nii soloogai ma, naa ɣa e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi. Doun da nike zine bokpangi velesiei zege, e ɣe ga koto gba zalaɣai. ⁹ Da li ga Leevi nuiti GALA daaɣomi sege velei laave, e Izelayele nubuseiti kpein toli. ¹⁰ Da Leevi nuiti maaɣuga Gooɣo GALAGI va, Izelayele nuiti ti yeei la ti ma. ¹¹ Aalon ɣa Leevi nuiti fe ndun be, Gooɣo GALAGI, Izelayele nuiti be, ta lo niina na-botii zu. ¹² Leevi nuiti ta yeei veɛ nike zine felegoiti unmaave. Da ti ɣula ga zalaɣai, gilagi ɣe ga koto gba zalaɣai, zoi ɣe ga gala zalaɣai, naa ɣa a ke koto gba zalaɣai ɣula Leevi nuiti be, eɣevelei tɔgi la. ¹³ Da Leevi nuiti to Aalon ta na-doun zunuiti kakala, e ti ve Gooɣo GALAGI ve. ¹⁴ Pele ɣana, da Leevi nuiti sei la ye, Izelayele nuiti saama, ta ɣe ga ndoniti. ¹⁵ E zo naɣu ma niina, ta lo botii zu, ti da ke GALA daaɣomi sege velei wu.

«Maaneεve ε Leevi nuiti ɲade, ε ti ve bε ɲana. ¹⁶ Mazɔɔɔ ti veεve bε ɲegelein Izelaye nuiti saama, ga Izelaye nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi. Gε Leevi nuiti seɲεve ga nɔnɔiti. ¹⁷ Mazɔɔɔ doun zunu mɔungiti kpein ka ga nɔnɔ, Izelaye nuiti saama, nuiti ti-lointi, ta suaiti ti-ma ɲivoiti. Voloi gε doun zunu mɔungiti paani la Ezipete yooi zu, naama yeei ɲa gε ti makeni la ɔɔɲo ve. ¹⁸ Gε Leevi nuiti seɲεve, ga Izelaye nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi. ¹⁹ Gε ti veεve Aalon ta nά-doun zunuiti bε Izelaye nuiti saama, ga ti Izelaye nuiti ta-wotii ɲε GALA daaɲomi seɲε velei wu, ta botii ɲε ti ya, koto gba vai zu. Naazu faa ɲou la ɲεa ga Izelaye nuiti, mazɔɔɔ ti la maabɲɲazu seizu ɲadegai va.»

²⁰ Moize ta Aalon, ta Izelaye nu vebei kpein, ti naa ɲεeni Leevi nuiti ta-vaa zu, nii kpein Gooɲo GALAGI ma levei veeni Moize ya, ε vile ti va. ²¹ Leevi nuiti ti ɔɔɲo ɲadeni, ti ta-zεgeiti gba. Aalon ti veeni Gooɲo GALAGI ve, ε tɔgi ma ɲade fai laazeeli koto gba vai zu ti ve, nii a ke ti ɲade. ²² Naa voluma, Leevi nuiti ti lɔni botii zu, GALA daaɲomi seɲε velei wu, Aalon ta nά-doun zunuiti zeezu. Ti keeni ta-vaa zu, eɲεvelei nɔ Gooɲo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Leevi nuiti ta-wotiɲε ɲonagi lieɲi

²³ Gooɲo GALAGI ɔεeni mɔnɔ Moize va, ε ɲε ma: ²⁴ «Leevi nuiti ti kona vuufelego maazu lɔlugoi (25) zɔɔɔgai, eyεsu ε le zeemaazu, ta lɔ botii zu, ti da ke GALA daaɲomi seɲε velei wu. ²⁵ Zoi a kona vuulɔlugoi (50) zɔɔɔna, naa nά-botii ɲa ɲεni niina, ε la mɔ botii ɲεa. ²⁶ Toɲa zoo ε da ɔ keɲεleaiti ba GALA daaɲomi seɲε velei wu, naati ta-wotiiti su, kele tɔ ɔɲoi la mɔ botii ɲεa. Pele ɲana da Leevi nuiti ta-boti vaiti so da.»

9

Pake fetii ɲula vai tevebai zu

¹ Konagi velesiei ma alu mɔungi ma, ti ɲula voluma Ezipete yooi va, Gooɲo GALAGI ɔεeni Moize va, Sinayi gizei ma levebai zu. E ɲeni ma: ² «Kenι Izelaye nuiti ti Pake fetii ɲula ma ɲu logai ma. ³ Wa ma vetii ɲula niima alugi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma, kpɔkoi. Wa ma vetii ɲula, eɲεvelei nɔ deveiti ta tɔgiti feai la, ε lo ba.»

⁴ Moize ɔεeni Izelaye nuiti pɔ ga ti Pake fetii ɲula. ⁵ Ti ma vetii ɲulani Sinayi tevebai zu, alu mɔungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma, kpɔkoi, ti ke nɔ kpein, eɲεvelei Gooɲo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Nuiti ti la ɲadeni,

ε va zoloo tɔgi ma

⁶ Nui tanigaani ti ɲeni nά, ti la zooni ti va Pake fetii ta ɲula, tɔzei ti ɔɔɲo ɲozoni ga ti vɔɲɲu vai poomai ta va. Ti liini ma volo nά nɔ Moize va be ta Aalon, ⁷ ti ɲε ma: «Tɔgi maavele ma gi ɔɔɲo ɲozove, tɔzei gi vɔɲɲuve poomai va. Leeni vaa zu gi maa la neeni, gi va va ga gά-vebanii, gi va fe Gooɲo GALAGI ve vɔɔma, gά Izelaye nui zɔiti, ma ɲu logai ma?» ⁸ Moize ɲeni ti ma: «A maaboun ve, gε li, gε woilo Gooɲo GALAGI wooi ma, nii ε bosu wa-vaa zu.»

⁹ Gooɲo GALAGI ɲeni Moize ma: ¹⁰ «Bε Izelaye nuiti pɔ, ε ɲε ti ma: Ni nui ta a ɲena nά wo zaama, niizu baa yeεɲεfalaiti su ti vaaazu, a ɔɔɲo ɲozona tɔgi letemazu, tɔzei ɲozove poomai ta va, baa ε sie ma ɲoozama, toɲa zoo nɔ ε Pake fetii ɲula Gooɲo GALAGI lebi vai ma. ¹¹ Alugi velesiei ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma, kpɔkoi ɲa ta Pake fetii ɲula la, ti baala zivoi mi, ta bului nii leve la su, ti pεε tufa wanaiti ba. ¹² Ti mina tanɔpe ze sobu va zeeli, ti mina ma ɲaei tanɔpe gale. Ta zie eɲεvelei deveiti ti la, ε lo Pakegi va. ¹³ Kele zoi nɔpe ɲadegai tɔgi letemazu, ε la sie ma, ε Pake feti vai ɲε ga faalakobai, naa be ka leve nά-nuɲuseiti ba, nά-faaɲazagi ma ɲasoi ɲa la unma, tɔzei ε la nά-vebanii veeni Gooɲo GALAGI ve ma ɲui ma. ¹⁴ Ni weeni ta ɲa zeini wo zaama, ε pɔ ε Gooɲo GALAGI nά-Pake fetii ɲula, toɲa zie eɲεvelei Pakegi ma logi la ta ma leveiti. Seikɔɲama nu veε zou nu va, niima lɔ gila kpe nɔ ɲa a ze ti ma.»

Tonabiingi nii ε ɲeni ga poogi ga

GALA ka ti zaama

(Egeɲde 40:34-38)

¹⁵ Voloi seɲε velei ɲadegai ɲaalni da, nii zeele woo ɲesui ɲeni bu, tonabiingi veeni ma. Kpɔkoi, eyεsu sobui, ε ɲeni seɲε velei ɲadegai ma eɲε abuzogi. ¹⁶ E ɲeni ɲana nɔ yeenɔpe su: Foloi, tonabiingi ɲeni veεzu seɲε velei ma, kpidi ma ziegi zu, ε ɲeni ɲulazu eɲε abuzogi. ¹⁷ Siegi zu tonabiingi ɲeni wuzεɲε zu la, ε zeɲε seɲε velei maazu, nάzu ɲa Izelaye nuiti ti bena lii la, ve a la lona nά, ti vu minά. ¹⁸ Gooɲo GALAGI nά-devei ga Izelaye nuiti ti bena zeɲε la ti-vuuzuve, a la nά-devei veena, ti vu mɔnɔ. Ni nɔ tonabiingi ɲa de veeni seɲε velei ɲadegai ma, ti la ɲeni zeɲεzu nά. ¹⁹ Anεε tonabiingi a la lebi pa seɲε velei ɲadegai maazu suɲooza, Izelaye nuiti ti ɲeni ɲolozu Gooɲo GALAGI wooi ve, ti la ɲeni liizu. ²⁰ Tanisu tonabiingi ɲeni foloi tanigaani nɔ ɲεεzu seɲε velei ɲadegai maazuve, sienɔpe su, ti ɲeni nɔ Gooɲo GALAGI nά-devei

maaḅounsū, ti va ḅu ti-ḅuuzūḅe, ḅaa ti va wuzegē ti-ḅuuzūḅe. ²¹ Tanisū ḅalaa tonabiingi ḅena ye adavē ta nō kpōkōi eyesu geelaalao, ḅaa é kē nō ga folo ḡila, kpidi ḡila, é ḅena wuzegē nō feya, Izelayele nuiti ti wuzegē ti-ḅuuzūḅe. ²² Ni a la yena seḡe ḅele ḡadegai ma, é kē ga folo felegō, ḅaa alu ḡila, ḅaa é wola leḅi suḡooza, Izelayele nuiti ti la ḡeni ti-ḅuuzūḅe valibosu, eyesu tonabiingi wuzegē. ²³ Ḣooḡo GALAGI ḅena devei ve pē, Izelayele nuiti ti va ḅu ti-ḅuuzūḅe, ḅaa ti va wuzegē ti-ḅuuzūḅe. Ti ḡeni ti-losuḅeti kpein kēezu, ti ḡolo Ḣooḡo GALAGI ná-deveiti ḅe, eḡḅelei é devei veeni la Moize ya.

10

Puḅu felegōiti

ti ḅeteni ga walii

¹ Ḣooḡo GALAGI ḅeni Moize ḅo, é ḡe ma: ² «Puḅu felegō ḅete ga wali loḡai. Ta ḡe è ya, é ḅa ḅeḅi loli da, é ḡe ga poogi nuiti ḅe sie wo fai zu, wa ḡena zegēa wo-ḅuuzūḅe. ³ Ta puḅu felegōiti feena ḅooḡa, ḅeḅi kpein ka maaḅo è ḅo ḅe, GALA daaḡomi seḡe ḅelei laaḅe. ⁴ Ni ta puḅu ḡilagi nō veena, Izelayele ḡundiḡiiti, bolodama ḡundiḡiiti nō ḡa, ta maaḅo è ḅo ḅe. ⁵ Sieḡi zu wo fēezu la ga goo ḡaaḅaingai, niiti ti ḅuuni folo ḡulazu ḅelei, naati ta wuzegē, ti siei ḅoozei. ⁶ Sieḡi zu wo fēezu la ga goo ḡaaḅaingai, ná zeizu velesiei, niiti ti ḅuuni nu yeezazu ḅelei, naati ta wuzegē, ti siei ḅoozei. Puḅu goo ḡaaḅaingai ḡa ḡe ga sie wo fai ma ḅooḡi. ⁷ Wa ḅa fē ḅalaa ḅeḅi loli fai ma, kēle názu wo la puḅugi vēa ga goo ḡaa ḅa ḅain.

⁸ «Zalaḡa ḡula nuiti ti ga Aalōn mavofodaiti, naati ḡila nō ḡa ta ḅa puḅugiti fe. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡo toḡi, wo-mavofodaiti kpein ḅe.

⁹ «Sieḡi zu wa ḡena la wa-yooi zu, wa ḡena lia kōḡmavē wo zili nuiti daalḡōḡa, ti laale wo wu, wa puḅugi vē, wo goo ḡaaḅain, naazu ná ḡize wo zu, nēi ḡe ga Ḣooḡo GALAGI wa-GALAGI. Ná wo unḡoo, ḡe wo ḡula wo zili nuiti zea. ¹⁰ Wa puḅugi vē, wa-ḡoozunē voloiti, ta wa-wolo wolaiti, ta alugi ma volo mōungiti, sieḡi zu wo gala zalaḡaiti kulazu la, ta ziilei zalaḡaiti. Toḡa ḡe ga zaḅui, wa-GALAGI ḡize wo zu. Ná ga Ḣooḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

SIEI E ZO SINAYI GIZEI MA, E ZEELI MOABE ḢWEPELEMAUḢ

(10:11–21:35)

Izelayele nuiti seḡe vai

Sinayi gizei ḅo ḅe

¹¹ Konagi velesiei, ma alugi velesiei ma volo ḅuufelegōi (20) ma, tonabiingi zegēni seḡe ḅele ḡadegai maazu, nii zeele wo ḡesu ḡeni bu. ¹² Izelayele nuiti ti zegēni Sinayi teḅebai zu, ti li, eḡḅevelei devei veeni la, é ḅile ta-zie vai va. Tonabiingi loni Palan teḅebai zu. ¹³ Ma mōun ḡe ḡeni ga nii ti va zegē ti-ḅuuzūḅe, eḡḅevelei Ḣooḡo GALAGI ná-devei ḡeni la, nii ti sōḅoni Moize ya.

¹⁴ Nu ḅulugi nii gaaleai ba Zuda ná-poogi wu, naa mōunpa ka é ḅilēni pelei ma. Zuda mavofodaiti ta-nu ḅulugiti ti ḡeni Aminadaḅe ná-doun zunui Naason ná-deveiti bu.

¹⁵ Isakaal mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Suaal ná-doun zunui Netaneyele ná-deveiti bu.

¹⁶ Zaḅulōn mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Geelon ná-doun zunui Eliaḅe ná-deveiti bu.

¹⁷ Naa ḅoluma, ti seḡe ḅele ḡadegai ḡulakulani ba, Ḣeeleson mavofodaiti ta Melali mavofodaiti ti seḡe, ti ḅile pelei ma.

¹⁸ Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Luḅen ná-poogi wu, naa ḅilēni pelei ma. Luḅen mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-deveiti bu. ¹⁹ Simiyōn mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Sulisadayi ná-doun zunui mavofodai Selumiyēle ná-deveiti bu. ²⁰ Gade mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Deyuwele ná-doun zunui Eliazame ná-deveiti bu.

²¹ Naa ḅolu, Kegate mavofodaiti ti ada ḡadegai ma zōḅaiti seḡeni, ti ḅile pelei ma. Leevi nui zōiti ti ḡeni seḡe ḅele ḡadegai ḅeḡeḡezu ba, ti to, aisa Kegate nuiti ti va va.

²² Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Efelayime ná-poogi wu, naa ḅilēni pelei ma. Efelayime mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-deveiti bu.

²³ Manasee mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyēle ná-deveiti bu. ²⁴ Benzamen mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Gideyōni ná-doun zunui Aḃidan ná-deveiti bu.

²⁵ Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Dan ná-poogi wu, naa ḡeni ga ḅoluzui, é ḅile pelei ma. Dan mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezēel ná-deveiti bu.

²⁶ Aseel mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Wōkelan ná-doun zunui Paḡiyēle ná-deveiti bu. ²⁷ Nefetali mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḡeni Enan ná-doun zunui Ayila ná-deveiti bu.

²⁸ Izelayele nuiti ta-nu ḅulugiti ta-zeikpasui ḡeni ga ná, sieḡi zu ta la ḡena siei woga da, ti va zegē ti-ḅuuzūḅe.

Ti zegē vai Sinayi

²⁹ Moize feni nekoi, Madiyan nui Leyuwale ná-doun zunui Góbafe ma: «Gá ga li zooli naa zu, nii Góogó GALAGI minaze feni la gí ve, ga toga fe gi ve. Ua, ade li, da fe gaane zu, mazólo Góogó GALAGI minaze feni ga toga faa vago fe Izelaye ve.» ³⁰ Góbafe feni ma: «Gè la vilesu è volu. Zìimai ga ga gè fale ma ná-zooli zu, ná-nubuseiti pò be.» ³¹ Moize jilini ma, é fe ma: «Nà è maanene zu, mina zege gi volu, mazólo è tevebai nii zu fwee gola, ta adaveti gá zoo gi vu ná, da fe gi ve ga totofoi. ³² Ni da gi maazaana, da donó zólo naama ani vagoiti kpein su, nii Góogó GALAGI vaazu ti veezu gi ve.»

³³ Izelaye nuiti ti liini, ti zege Góogó GALAGI ná-gize ma, ti folo savago ziei woni. Naama volo savagoiti daawu, Góogó GALAGI ná-minazege kesui feni loni ti lufo, é da ada gajie ti ve, ve ta loogo ná. ³⁴ Siegi zu ta la zefena la ti-vuuzuve, Góogó GALAGI ná-tonabiingi feni zelesu ti maazu foloi.

³⁵ Minazege kesui lii la jilagila, Moize feni GALA falii geezu, é da fe: «Wuzefe Góogó GALAGI, é zili nuiti ti vaza, niiti ti è woinzegezu, naati ti vela è va!» ³⁶ Siegi zu ta la zeina la, é feni geezu ma: «Ua volu Góogó GALAGI, dá-nubuse bulu mainmoinngiti saama, ti ga Izelaye nuiti!»

11

Izelaye nuiti ta-unsuyeli lo fai

¹ Foloi ta, nubuseiti ti unsuyeli loni, ti daazeeli Góogó GALAGI ma. Siegi zu Góogó GALAGI naa menini da, é yigaawanani. Góogó GALAGI ná-abui soni ti-vuuzuve, é naa goba ve gála. ² Nubuseiti ti woofulani Moize ma, naa Góogó GALAGI maanene, abui za. ³ Ti naama adave laasei pèni ga Tabeyela (nii poluve ga «ada galai»), mazólo ná ga Góogó GALAGI ná-abui soni ná ti-vuuzuve.

Bebei suai maaloli fai

⁴ Nu jiligiti ti feni ga weeinti Izelaye nuiti saama, naati ti-yiimave laaveni ga gaazufulapo vaiiti. Názu ga Izelaye nuiti ti tozeini la ga kpee loa, ti da fe: «Ni gá la zoo gi da sua zólo, gi mi!» ⁵ Gá jitoozu kalei zu, gi feni miizu Ezipete yooi zu, geya la ba, ta kilikamaiti, ta pasetekigiti, ta yava laa kpaazagiti, ta yava baazagiti, ta yava velevelegiti! ⁶ Niizu gá ga gána. Gi valage anii kpein ma, keni nó manegi, yeenape nó manegi!»

⁷ Manegi ma gazaovigi feni ege koliandelegi ma gaei, gaazuve fe ege gulu mana maku neenege, daaseigi ga bedeliwume. ⁸ Nubuseiti ti bena gúla, ti vaza, ti da zeve, ti da golowolo ga daamiani sigá gótui, baa ti sigá kodai zu, ti gili digii zu, ti ke ga bulu velevelegi. Ná-neei gaei ege bulu velevelegi gulbi ba. ⁹ E feni vuuzu kpídi ti-vuuzuve, ta nófai.

¹⁰ Peleyege jilagiligi vuuni ná-sege gótai laave, é da kpee loa. Moize nubuseiti gooi menini, ti da wolo. Góogó GALAGI wola yigaawanani. Moize wola gaazugilini. ¹¹ E feni Góogó GALAGI ma: «Lee vaa pou ga é keezu ga ze, nêi gè ga da-wotige nui? Lee vaa zu gè la zaalai zóloni è gaa zu? Da zoo fale è niima nubuseiti kpein ta-gasoi la ndun unma? ¹² Ná ga gè niima nubuseiti kpein sóloga baa? Ná ga gè ti vilaga etea baa, è geezu má: «Ti ve yii la, egevelei doun deei a da ná-niimiólegi zo la,» gè naa fe eyesu gi zeeli naama yooi zu, nii è ma minazege boni ti-memewolani be, ga da feezu ti ya? ¹³ Mini ga ná suai zóloni, gè va gaadwe niima nubuseiti kpein ba, ti wólozu kóba, ti da fe ma: «Suai ve gi ya, gi mi!» ¹⁴ Gè la zooga, ná gíla ko, gè va niima nubuseiti kpein ta-gasoi zege. Gola wuive má! ¹⁵ Ni da pò è zaalai la má, zènvui zege, aisa è va sò fani, gè mina ná-maanófoi ga!»

Kundiği vuulofelaiti (70) pee vai

Moize va

¹⁶ Góogó GALAGI feni Moize ma: «Zunu vuulofela (70) gaafe ba bè, è ti gúla Izelaye gundigiiti saama, zunui niiti è ti fwee ga ta ga sobelama nua, nubuseiti ta-gundigiiti. Ua ga tiye GALA daagomi sege velei laave, wo lo ná vóoma, wa tiye. ¹⁷ Ná yeizu ná, gè bae è vo, ná ta zege zènvui naa va, nii é è va, gè fe ti ya, naa ga a ke, wo niima nubuseiti ta-gasoi zege vóoma, da gíla è mina má sege. ¹⁸ Da fe nubuseiti ma: «A bógó jade lina voloi vaa zu, wa vaazu suai miizu, tozei wo wólave Góogó GALAGI woizu ga: Ee, ni gá la zoo gi sua mi! Gi gè gaane zu Ezipete yooi zu! Naa ga é ba, Góogó GALAGI ga vaazu suai veezu wo ya, wo mi. ¹⁹ Wa vaazu miizu gó, é la nó ga folo gíla faa, baa folo felego, baa folo lolugó, baa folo puugo, baa folo vuufelego (20). ²⁰ Kele wa yesu miizu eyesu alu gíla, eyesu é gúla wo-zokpai zu, unpili wain da wo zo. Mazólo wo Góogó GALAGI veleviliga, nii é wo zaama, wo wólava gaazu, wo fe ma: Leeni vaa zu dege mu gi zefaei Ezipete yooi zu?»

²¹ Moize googaavoteni, é fe ma: «Niima nubuseiti gè ti zaama, gá ga zunu waaundozita (600 000), è minazege naati be ga ta suai mi alu gíla daawu jeelein! ²² Ta baalagiti paa ti ve, ta nikeiti, é va kula fe ti va? Anee ni nu ga kpolodei wu galeiti kpein kpee zu ti ve, toga kula fe nei?»

²³ Gooḡo GALAGI googfaavoteni, é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI yee ḡa wola buḡa ba? Su la mḡoozani, da naa ḡa, ni ḡiṡe ve, ba zee ve, ga ni nii ná bo, toḡa da vile su.»

GALA Zenvui yei vai

kundiḡi vuulḡelaiti (70) ma

²⁴ Moize ḡulani, é Gooḡo GALAGI laawooi wo nuḡuseiti ma. Naa volu, é zunu vuulḡelaiti (70) gaaleeni ba, ta-ḡundiḡiiti saama, é ti lo seḡe vellei maḡoolii zu. ²⁵ Gooḡo GALAGI yeini tonabiingi zu, é bḡe po. Zenvui nii é ḡeni Moize va, é ta zefeni naa va, é fe kundigi vuulḡelaiti (70) zea. Sieḡi zu zenvui yeini la ti ma, ti tḡozeini ga bḡea eḡe GALA goo wo nua, kele ti la ḡeni leḡbini ga.

²⁶ Zenvui yeini balaa zunu felegḡo ma ti-vuuzuve, ḡilagi laaseigi ḡeni ga Eledade, zai laaseigi ḡe ga Meedade. Zenvui yeini ti ma, mazlḡḡo ti-laaseigi zeevni zunu vuulḡelaiti (70) saama, kele ti la ḡeni zefeni ti-vuuzuve, ti va li seḡe vellei vo be. Ti tḡozeini ga bḡea eḡe GALA goo wo nua. ²⁷ Zunu loungoi ta ḡizeni, é li, é bo Moize ma, é ḡe ma: «Eledade ta Meedade ta GALA ná-kulakelema vaiṡi bosu ade-vuuzuve.» ²⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, nii é ḡeni ga Moize ná-kpaba nui, é zo ná-doungo zieḡi zu ma, naa ḡeni ma: «Maliḡii, Moize, pele leve ti luḡo, ti be naa ḡeḡzu!» ²⁹ Moize ḡeni ma: «Da mà lolo ḡulazu? Gooḡo GALAGI ná-Zenvui yei Izelaye nuḡuseiti pe ma, ti ḡe ga GALA goo wo nuiti!» ³⁰ Moize ta Izelaye ḡundiḡiiti ti ḡaleni ma ti-vuuzuve.

Kakalogiti

³¹ Gooḡo GALAGI fiilei levei kpolodei ḡa, é va ga kakalogiti, ti vu ti-vuuzuve maḡoolii zu, é ḡaku ná ma ga folo ḡila sie lieḡo. Ti zoi maḡidini, eyesu é le ga metele ḡila sḡliḡo. ³² Nuḡuseiti ti loni ḡeḡma naama voloi, ta ma bidii kpein, ta mḡḡo poluma voloi ḡegelein, ti da kakalogiti so. Nu nḡpe ge la ḡeni seḡeni, é va yei kilo waasavago (3 000) zeeḡḡḡowu. Ti ti zuvieni, ti da fo ti-vuuzuve maḡoolii kpein su. ³³ Suai naa yeni nḡo ti-laave, ti la de numani, eyesu Gooḡo GALAGI yiḡaawana ti ma, é maanḡḡi ve nuḡuseiti ba. ³⁴ Ti naama adave laaseigi vḡeni ga Kibelote-Gataava (nii poluve ga «gaazuḡulapo ḡabayedeiti»), mazlḡḡo miná ḡa ti naati ma mḡinmḡin maḡuluni ná, niiti daamii vai ma ḡaazuḡulapo ti zoni.

³⁵ Nuḡuseiti ti siei lḡozeini, ti zeḡe Kibelote-Gataava, ti va Gaseelote, ti vu miná.

12

Miliyame ta Aalon

ti vaa vai Moize ma

¹ Moize Kuse anzanui ta zefeni ga anza. Miliyame ta Aalon ti ḡeni vaazu ma. ² Ti ḡeni ma: «Moize ḡila nḡo lei Gooḡo GALAGI bḡeai po! Kpḡeve ḡa balaagi ḡi vo!» Gooḡo GALAGI ti-wooi menini. ³ Tama Moize ḡeni ga bḡḡḡmaaye ni gola, é leve nui pe ba etei zu. ⁴ Gaamago nḡo, Gooḡo GALAGI Moize lolini, naa vḡe Aalon va, ta Miliyame, é ḡe ti ma: «A ḡomi, wo savago, GALA daaḡomi seḡe vellei vo be.» Ti liini ná. ⁵ Gooḡo GALAGI yeini tonabiingi zu, é lo seḡe vellei laave maazuve. E Aalon ta Miliyameni tolini. Ti felegḡo ti vaani. ⁶ E ḡeni ti ma: «A woilo, nii é bḡe, ḡe bo wo ma! Sieḡi zu GALA goo wo nu a ḡena la wo zaama, ná, Gooḡo GALAGI, ná da bḡḡo le la kulakelemai zu, ḡe bḡe po segi zu. ⁷ Kele é la ḡana ga ná-botiḡe nui Moize, nii é ga lada nui ná-pelewu vai kpein su. ⁸ Ná da bḡe po ga wooi koleai, faa zubidi laade, ḡe bḡḡo le la, é ká. Lee vaa zu wo la luani, wo da va ná-botiḡe nui Moize ma?»

⁹ Gooḡo GALAGI yiḡaawanani ti laalḡḡama, é li. ¹⁰ Tonaḡiingi zefeni nḡo feya seḡe vellei maazuve, geei vḡe Miliyame ma mee, koleai eḡe kobe kolei. Aalon wleni ba, é ka ga é ḡe ga gee nu. ¹¹ Aalon ḡeni Moize ma: «Soma maliḡii, è mina ḡa-ḡotoi ma ḡasoi la ḡi unna, ḡi keai ḡimalalai zu! ¹² Ee, de-vaazeelai mina ḡe eḡe doin saai, é va zḡḡḡ, nii kpusei ta luulaai, aisa é va zḡḡḡ.»

¹³ Moize woḡulani Gooḡo GALAGI ma, é ḡe ma: «Ee, GALA, ná è maanenezu, keḡe!»

¹⁴ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Ni keeḡe a la ḡeni laadei vuuni gaazuve, é la bḡena ye ma unfegi zu, eyesu folo lofela? A kpe, é ḡula wo-vuuzuve va, é ke su ga folo lofela, naa voluma, wa yeezei bu niina, é va wo zaama.»

¹⁵ Miliyame ḡulani ti-vuuzuve va, é ke ga folo lofela. Nuḡuseiti ti yeni ti-vuuzuve, eyesu é va, é lo ti zaama mḡḡo. ¹⁶ Naa voluma, ti zefeni Gaseelote, ti li, ti vu Palan teebai zu.

13

Kanaan yooi zuvete fai

(Tḡ Sevei Velesiei 1:19-33)

¹ Gooḡo GALAGI bḡeni Moize vo, é ḡe ma: ² «Zunuiti teve, ti Kanaan yooi zuvete, ḡe feezu Izelaye nuiti be. Yeelo nu ḡila ba, bolodai ḡilagiḡi zu, seḡeai kundigiiti saama.»

³ Moize Gooḡo GALAGI wooi zoni, é zunuiti teveni, ti zeḡe Palan tevebai zu. Izelaye nuiti ta-gundigiti ti ḡeni ga tiye.

⁴ Ti-laaseigiti ti ḡeni ga:

Luḡen ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Samua, Zakuul ná-doun zunui.

⁵ Simiyon ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Safate, Goli ná-doun zunui.

⁶ Zuda ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Kaleḡe, Yefunee ná-doun zunui.

⁷ Isakaal ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Yigale, Zozefe ná-doun zunui.

⁸ Efelayime ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Gosea, Nun ná-doun zunui.

⁹ Benzamen ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Paleti, Lafu ná-doun zunui.

¹⁰ Zaḡulḡon ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Gadiyele, Soddi ná-doun zunui.

¹¹ Zozefe ná-bolodai ta Manasee, tḡoi ḡeni ga: Gadi, Susi ná-doun zunui.

¹² Dan ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Amiyele, Gemali ná-doun zunui.

¹³ Aseel ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Setuul, Mikayele ná-doun zunui.

¹⁴ Nefetali ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Naaḡi, Vḡfesi ná-doun zunui.

¹⁵ Gade ná-bolodai nḡoi ḡeni ga: Geyuwale, Maki ná-doun zunui.

¹⁶ Zunuiti daaseigiti kana, niiti Moize ti leveni ga ti Kanaan yooi zuḡete. Moize Nun ná-doun zunui Gosea laasei pḡeni ga Zozuwe.

¹⁷ Moize ti levgai ma ga ti Kanaan yooi zuḡete, é ḡeni ti ma: «A leve ga lekḡemave nu yeezazuve yooi zu vele, wo zeeli gize yooi vḡ pelei, ¹⁸ wo ḡida zoi ná-fai wu. Wo ka velei é la, ta nui ti zeini ná, wo ti veḡe ni ti zuloge, ḡaa ni zeḡe la ti ya, ni ti mḡinve, ḡaa ni ti la mḡinni. ¹⁹ Wo zoi veḡe, ve ti zeini ná, ni page, ḡaa ni ḡḡove, ta-laa wolaiti ta ḡale, ni siḡḡi ḡa ti ma, ḡaa ni é la ti ma, ²⁰ ani ḡete you ve, ḡaa ani la ḡetea ga, gulua ta ga, ḡaa ti la ná? A yiilḡo! A zoi zu wulu waai tanigaa zeḡe.»

E ḡeni ga leezen waa mḡungi ma yeeḡḡalal.

²¹ Zunui naati ti liini, ti zoi zuḡete, é tḡozei Sin tevebai zu eyesu Leḡḡḡe, Leḡo-Gamate ḡḡḡave. ²² Ti leeni lekḡemave nu yeezazuve yooi zu, ti zeeli Geeḡelḡon. Ayiman ta Seesayi ta Talemayi nui ti zeini ná, Anake mavofodaiti. Geeḡelḡon laai loni, é ke ga kona ḡofela aisa Soan va lo, nii é Ezipete yooi zu. ²³ Ti zeelii ma Esekole nemei zu, ti leezen ansaḡḡi ma ḡeke gila teveni ba, nii leezen ḡḡḡḡi ḡeni zeḡeni ba. Bui velei ma, ti ḡḡni gului ḡa, nu felegḡ da ḡḡma, ti seḡe. Ti gelenade wului ma waaiti seḡeni ḡalaa, ta kooleḡḡolegiti. ²⁴ Ti naama adaḡe laasei pḡeni ga Esekole nemei (nii poluve ga «anii ḡḡḡḡi ma nemei»), tḡozei leezen ḡḡḡḡi va, Izelaye nui ti teveni ná. ²⁵ Ti ḡaleni ma, ti zeḡe zoi veḡesuve, folo vuunaaniḡo (40) ḡa ti keeni.

Nene puugḡ maazu felegḡiti (12) ta-voluvaawo gooi

²⁶ Ti vaani, ti Moize ḡa, ta Aalḡon, ta Izelaye veḡei kpein, Palan tevebai zu Kadese. Ti voluvaawo ti ma ga nii kpein ti kaani, ti zoi zu wulu waaiti deḡe ga tiye. ²⁷ Wele poluvaawo gooi va, ti boni Moize ma: «Gi zeelini zoi naa zu, ve é gi leveni ná. Gaama zu, zou ve, ve nḡoi ta kḡin gulḡi vuḡḡaai ná, naa wulu waaiti peḡe. ²⁸ Kele-o, nui ti zeini ná, ti wola zuḡaave. Taaiti ḡḡḡḡe, siḡḡi ti ma. Gi Anake mavofodaiti ḡalaa peḡeḡe ná. ²⁹ Amalke nui ti zeini nu yeezazu velei. Geḡe nui ti, ta Yeeḡuse nui ti, ta Amḡḡ nui ti zeini gize yooi zu. Kanaan nui ti zeini Kpoloḡe Wolai laave, ta Zuluden nemei zu.»

³⁰ Názu ḡa Kaleḡe ḡaaḡaani la ga é nuḡuseiti gaaḡe, niiti ti tḡozeini niina ga wuzeeḡe Moize laalḡḡma. E ḡeni ti ma: «Ade li ná! Ada vḡni zoi ma, de seḡe. Mazḡḡḡ ma ḡaaḡaai ḡa ade ya.»

³¹ Kele zunuiti ti ḡeni ga ná-siepoluiti, naati ti ḡeni ḡeezu ma: «Ma zobo ge la ade ve, de va laale nuuma nuḡuseiti bu, mazḡḡḡ ti zuḡaave de va.» ³² Ti tḡozeini Izelaye nui gaazu ga zoi naa ná-fai zuvalaga, nii ti liini ti ka, ti ḡeni ma: «Zoi nii gi suḡizaai, gi suḡete, toḡa ga zoi nii é naati paazu, niiti ti vaazu, ti zeḡi ga. Nui ti kpein gi ti ḡaai ná, ta ga nu ḡoozagiti. ³³ Gi kooza nui kaave ná ḡalaa, Anake mavofodaiti, nu ḡoozagiti ma zuwuzui. Gi ḡe ti ḡoba, é ḡe gi gaazu, eḡe ḡa ḡe ga kotogiti nḡ, tiya ḡalaa, ti ḡaazu, gi ḡeni eḡe kotogaa nḡ!»

14

Izelaye nui kpaka fai

¹ Izelaye nuḡuseiti kpein ti kpeei looni, ti nii wḡḡzu naama ḡidii. ² Ti unsuyelii loni Moize ta Aalḡon laalḡḡma. Nuḡuseiti kpein ti ḡeni ti ma: «Ni sugila gi zaani Ezipete yooi zu, ḡaa tevebai zu! ³ Leeni vaa zu Gooḡo GALAGI pḡ ga é va ga giye niima yooi zu, ti va gi vaa ga kḡoi, gi-anzaiti, ta gi-lointi, ti va ḡe ga gi zili nui daamianigi? E la ḡea gi ve ga faa vḡḡo ḡaa, ga gi ḡale ma Ezipete yooi zu?» ⁴ Ti ḡilagilagiti ti ḡeni ḡeezu ḡḡḡo ma: «Ade yeelo kundigḡi ḡila ba, de ḡale ma Ezipete yooi zu!»

⁵ Moize ta Aalɔn ti looni zooti ma, ti laaʋee Izelayele nuʋuseiti kpein gaazu, ti ɣaaleai ba. ⁶ Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, nu felegoi naati, ti ɣeni zɔiti ba, teiti ti liini zooti zuʋeteɛsu, ti felego ti ta-zeɣeiti balini ga, ⁷ ti ɣe Izelayele nuʋuseiti kpein ma: «Zooti nii gi subizaai, gi suʋete, toɣa ga zou ʋaɔo wola. ⁸ Ni ɔooɔo GALAGI ɣa ade ʋe, toɣa ade lo zooti naa zu, é fe de ʋe, ʋe nɔnɔi ta koin guloi ʋoʋaai ná. ⁹ Toɣa nɔ ga, á mina wuzegɛ ɔooɔo GALAGI laalɔɣma. Á mina lua zooti naa zu nui ti ba, mazɔlo ta ɣeezu nɔ ga ade-ɣɔnɔ, niinigi é ɣea ti makɛsu, naa maaɣooza ti ʋa, tama ɔooɔo GALAGI ɣa ade ʋa. Degɛmu, á mina lua ti ʋa pa!»

¹⁰ Nuʋuseiti kpein ti ɣeni ɣeezu, ti ti zoo ga kɔtui, ti ti ʋaa, kele gaamano ɔooɔo GALAGI ná-lebiyai ɣulani kelema Izelayele nuiti be GALA daaɣomi sege ʋelei maazu. ¹¹ ɔooɔo GALAGI ɣeni Moize ma: «Niima nuʋuseiti ta yesu bèlevilisu eyɛsu siegi begele zu? Ta yesu ɣeezu ga ti mina la dá, eyɛsu siegi begele zu? Anɛe gɛ poo gola mɔinmɔin kea ti zaama. ¹² Ná dɔfo zeebei ʋeezu ti ʋa, gɛ ti-ma zuwu ɣaaleʋe, naa ʋolu ná zii beɛtezu, é ɣula é zu, nii sebei a wɔlo, ta é mɔin Izelayele ʋa!»

¹³ Moize ɔooɔo GALAGI woogaaʋoteni, é ɣe ma: «Ezipete nuiti ti kwɛɛ ga dá ɣa é niima nuʋuseiti kula ta-yooi ʋa ga dá-zebei. ¹⁴ Ti bogɛ niima you zu nuiti kpein ma. Ti menige ga dá, ɔooɔo GALAGI, dá niima nuʋuseiti saama, dá ɔooɔo leezu kpezekele. Ti menige ga dá-lonafiingi ɣa zelani ti maazu, dá losu ti luɣo folo tonafiingi zu, ta kpidií abuzogi zu. ¹⁵ Ni dá niima nuʋusei kpein paana eɣe nu ɣila, zooti ti é-ɣeevanti ma woomeniga, é ti ɣeai, naati ta ʋaazu ɣeezu ma: ¹⁶ «ɔooɔo GALAGI la bɛna zobo soloo, é ʋa li ga nuʋusei teiti zooti naa zu, nii é ma ɣona woni ga é fe ti ya, naa ɣa é keai é ti ʋaa teʋebai zu.» ¹⁷ Niizu Málifií, ná è maanɛnɛzu, dá-zobogi ɣula kelema ga zebei pe, eɣeʋelei é boni la gi ma ga: ¹⁸ «ɔooɔo GALAGI yii la dá ga ɣula fala, kpɛteʋe woogɛɣiladai zu, toɣa dá faaɣaaza golai zuʋaaye ta to kologologi. Kele é la dá ga soba nui leʋea ga sobalala nu, toɣa doun keeɣeiti ta-ʋaaɣaaza golai zala ti-lointi ma, eyɛsu yamani zavasiei ɣaa naanisié.» ¹⁹ Ná è maanɛnɛzu, niima nuʋuseiti suʋaaye ga ta-ʋaaɣaaza golai, dá-woogɛɣiladai maʋele ma, eɣeʋelei nɔ è niima nuʋuseiti suʋaayesu dá, é zo ti ɣula voloi ma Ezipete yooi ʋa, é zeeli za ma.»

²⁰ ɔooɔo GALAGI ɣeni ma: «Gɛ ti maʋaayega, eɣeʋelei é falia la. ²¹ Kele eɣeʋelei gɛ ʋulua la ga ɣite, nei gɛ ga ɔooɔo GALAGI, ná-lebiyai eteai pe daʋvegai, gɛ ɣonaa ga: ²² Nui niiti ti ná-lebiyai ɣaani, ta poo golaiti gɛ ti ɣeni Ezipete yooi zu, ta teʋebai zu, ti súɣoo daa ɣea puu, ti la ɣoloni bɛ, ²³ ti taɣila kpalaa, ti la zooti naa ɣaa, nii gɛ ma minazege boni, gɛ ɣona su ti-memewolani be. Teiti kpein ti bèleviligai, taɣila kpalaa ge la lea ná. ²⁴ Kele ná-botigɛ nui Kalebe, ɣi kili ka é ɣeni naa ʋe, keʋee bɛ ga woogɛɣila nu eyɛsu ɣo. Naa ɣa é ba, ná le ga naa, ma yooi zu, ʋe é liini ná, maʋofodaiti ta naa zoloo. ²⁵ Tei Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti zeini nɛmei zu, lina sobu nɔ, wa nuiti gaagalesu ma teʋebai zu, wo li ga Seeli Kpolodei ʋo pelei.»

²⁶ ɔooɔo GALAGI ɣeni Moize ta Aalɔn ma: ²⁷ «Ná niima nuʋusei ɣɔiti zesu ná, ti dá unsuyelií lo dáalɔɣma, eyɛsu yelee? Mazɔlo gɛ Izelayele nuiti ta-unsuyeliiti menige, ti tosu dáalɔɣma. ²⁸ Gɛ ti ma: «ɔooɔo GALAGI wooi ɣaa: Eɣeʋelei gɛ ʋulua la ga ɣite, ná wo zosu, eɣeʋelei wo woiti bogai la goizu. ²⁹ Wa za teʋebai tei su, wo-ma ʋoomaiti ti la ná. Woti dɔin ti wo ɣaaluni, é zo kona ʋuufelego (20) ma, é le zeemaazu, mazɔlo wo unsuyelií logɛ dáalɔɣma, ³⁰ wo la ma lo zooti naa zu, nii gɛ ma minazegegi woni, gɛ ɣona ga wa zeí ga, keni Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui. ³¹ Kele wo-lointi, wo ɣeni ɣeezu ma ta ɣe ga wo zili nuiti daamiani, ná liizu ga tiye ma yooi zu, ta zooti naa ɣwee, nii wo beleviligai. ³² Kele woun, wa zaazu teʋebai tei su. ³³ Wo-lointi ta ɣeezu ga teʋeteʋe nuiti, kona ʋuunaanigo (40) laawu. Ta wa-woʋaladai ma zalai zoloo ɣana, nii wo kea ga ze, eyɛsu wo pe wo za teʋebai zu. ³⁴ Folo ʋuunaanigo (40) ɣa wo keeni zooti zuʋetesuʋe, tama, wa ʋaaɣaaza golai ma zalai zoloo kona ʋuunaanigo (40) laawu, kona gila, folo ɣilagí ʋotogi zu. Wa kwɛɛ naazu ga wa ɣelena bá, wa ɣala. ³⁵ Ná, ɔooɔo GALAGI, ná ɣa kpɛeai. Ungo, zekana gɛ ʋaazu niima nuʋusei ɣɔiti sosu dá, ti ɣiliai ʋa, ti wuzegɛ dáalɔɣma. Ta ɣeelezu teʋebai tei su, ti za ná.»

³⁶ Zunuiti Moize ti leʋeni ga ti zooti zuʋete, ti ɣalegai ma ma, ti nuiti unsuleʋeni, ti unsuyelií lo dáalɔɣma, ga zooti zu vaiti suʋala pelei. ³⁷ ɔooɔo GALAGI zunui naati doɣani, ti za, toozei ti zooti ná-fai zuʋalani. ³⁸ Zunuiti ti liini zooti zuʋeteɛsu, ti pe ti zaani, keni Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, naati nɔ ɣa ti yeni ʋulua.

Woozotala niinei

(Tɔ Sevei Velesié 1:41-46)

³⁹ Siegi zu Moize ɔooɔo GALAGI laawooi woni dá Izelayele nuiti ma, nuʋuseiti gola ɣaalɛini. ⁴⁰ Poluma zobui, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti le gize yooi ʋo pelei, ti ɣe ma: «Gi koto ɣea, kele gá ga le, ʋe ɔooɔo GALAGI bɛeai, é ʋile ná ʋa.»

⁴¹ Moize ɣeni ti ma: «Leeni ʋaa zu wo zegezu ɔooɔo GALAGI wooi ʋolu? Wo la zobo solooɣa! ⁴² Á mina le, mazɔlo ɔooɔo GALAGI la wo zaama. Wo zili nuiti ti mina wo ʋaa fuun.

43 Mazɔɔ wo wa Amaleke nuiti kaazu luɔɔ, ta Kanaan nuiti, wa ɔɔɔɔ ɔɔa. Dele wo ɔɔluavegai da Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, ɔ la mo ɔɔa wo ɔɔ.»

44 Ti daani meɔ, keɔni ti leɔni gize yooi ɔɔ pelei, keɔ Gooɔɔ GALAGI nɔ-minazeɔe kesui la ɔɔni liini, ta Moize ɔɔalaa, ti ɔɔ ɔɔla ti-ɔɔuuzu ɔɔa. 45 Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti ɔɔni ɔɔuni gize yooi zu, naati ti yeini, ti Izelayele nuiti sakpe, ti ti ɔɔloɔɔlo, ti ɔɔile ti ɔɔlu, eyesu ti li, ɔɔ nɔ laaseigi ga Gooɔlema.

15

*Toɔi ɔ lo veɔaniiti ba,
ta puya zalaɔaiti*

1 Gooɔɔ GALAGI ɔɔni Moize ɔɔ, ɔ ɔɔ ma: 2 «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, ɔ ɔɔ ti ma: Sieɔi zu wo zeelizu la zooi naa zu, ɔ ɔ ɔaazu feezu wo ɔɔ ga wo zeɔ nɔ, 3 wa ɔɔna ɔɔ wo zalaɔaiti kula Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, nii abui galazu, gala zalaɔai, ɔaa minazeɔe daazeeli zalaɔai, ɔaa veɔaniiti nui daai ɔɔsu, ɔaa zalaɔai nii ɔ ɔile su wa-GALA fai ma veti voloi ta ɔa, wa ke ga niki, ɔaa baalagɔ, ɔaa bolii, nii ɔ ɔalazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ. 4 Wa veɔaniiti kpɔ zalaɔa zua ɔɔilagilagi pe ba. Wa bulu vuko ɔaɔo kilo savago ɔɔ ba, gaayogai ga gulɔi litele ɔɔla ta tukpe (1,5), 5 ta puya zalaɔai ɔɔ ga ɔɔo litele ɔɔla ta tukpe (1,5), ni zalaɔa zua ɔa ga baala zivoo. 6 Ni baala sine wolai ɔɔ, wa veɔaniiti ɔɔ ga bulu vuko ɔaɔo kilo ɔɔzita, gaayogai ga gulɔi litele felego, 7 ta puya zalaɔai ɔɔ ga ɔɔo litele felego. Naama zalaɔaiti makugi ɔa neɔ Gooɔɔ GALAGI ɔɔ. 8 Ni niki zinei ɔa wo kulazu ga zalaɔai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, ɔ ɔɔ ga gala zalaɔai, ɔaa minazeɔe daazeeli zalaɔai, ɔaa ɔ ɔɔ ga zillei zalaɔai, 9 wa bulu vuko ɔaɔo kilo taavuuɔo ɔɔ ba ga veɔaniiti, gaayogai ga gulɔi litele savago, 10 ta puya zalaɔai ɔɔ ga ɔɔo litele savago. Zalaɔai ɔɔ, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ.

11 «Pele ɔana wo maaneai wo niki zinei zalaɔai ɔɔla la, ɔaa baala sinei, ɔaa baala sine yivoo, ɔaa boli yivoo. 12 Togani moin ɔa vele-o-vele, veɔaniiti ɔa veɔe ti ɔɔilagilagi ɔa. 13 Izelayele nu ɔɔoɔɔo kpoin maaneɔve ɔ naama loɔi zo, a ɔɔna zalaɔai ɔɔlana, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ. 14 To ɔɔilagi naa nɔ ɔa a zeɔ nuɔusei pe ma, ga faa ɔɔla nɔ aneɔ weɔni ɔ ga seikooɔma nui, ɔaa nɔ-peleyeɔe wo zaama wo-mavofodaiti kpoin su, ni ta ɔo ti zalaɔa ɔɔla, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ. 15 Nuɔusei pe ka toɔi naa zo, ga faa ɔɔla nɔ toɔa la eɔe ɔɔilagilagi pe ma, Izelayele nu veɔe seikooɔma nu ɔa. Naa ɔa ɔɔ ga ɔɔoɔo toɔi, wo-mavofodaiti kpoin be, ta seikooɔma nui, Gooɔɔ GALAGI ɔaazu. 16 To ɔɔilagi, ta deve ɔɔilagi nɔ ɔa a ɔɔ nɔ wo pe be, wa seikooɔma nui.»

Bulu mɔungiti ma veɔaniiti

17 Gooɔɔ GALAGI ɔɔni Moize ma: 18 «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, ɔ ɔɔ ti ma: Sieɔi zu wo zeelizu la zooi zu, ɔ ɔ ɔaazu wo luɔɔ, wo li nɔ, 19 wo ma you zu bulu miizu, wa ɔɔilazu zeɔe ba ga veɔaniiti Gooɔɔ GALAGI ɔɔ. 20 Sieɔi zu wo bulu mɔsu da, wa ma mɔungiti zeɔe ba, wo kula be ga zalaɔai, eɔe velei wa da molo niinei nono zeɔe ba la. 21 Veɔaniiti ɔana, wa fe Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, ɔ ɔɔla wa-vuului nɔ-botii ɔa mɔungiti zu, wo-mavofodaiti kpoin su.

Tevezeɔa ɔtooi ma zalaɔai

22 «Ni wa koto ɔɔena, wo la gaaɔilini ma, wo la toɔi niiti kpoin soni, niiti Gooɔɔ GALAGI ti veai Moize ya, 23 ɔ zo naama voloi ma Gooɔɔ GALAGI deveiti feeni la, eyesu ɔ li wo-mavofodaiti ɔo velela velei, 24 ni faaɔaazagi a ɔɔena, ɔ la ɔɔni ga gaaɔilima, ɔ ɔɔ ga nuɔuseiti kwɔɔɔta la vaa, nuɔuseiti kpoin ka niki zinei ɔokpa gila kula ga zalaɔai, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, ɔ ɔo veɔaniiti ɔa, ta puya zalaɔai, eɔe velei deveai la toɔi zu, ta boli zinei, nii a ɔɔ ga koto gba zalaɔai. 25 Zalaɔa ɔɔla nui ɔa kotoi gba Izelayele nuɔuseiti kpoin be, suvaa ɔa ye ti ve, toɔe faaɔaazagi ɔe, ti keai, ti la gaaɔilini ma. Sieɔi zu ti vaazu la ga ta-zalaɔai, nii abui galazu, Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, ta koto gba zalaɔai Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, toɔe ta-vaagaazagi vaa va, ti keai, ti la gaaɔilini ma, 26 suvaa ɔa ye Izelayele nuɔuseiti kpoin be, ta seikooɔma nuiti, mazoo nuɔuseiti ti naama vaagaazagi ɔe ve, ti la gaaɔilini ma.

27 «Ni nu ɔɔla kpe nɔ ve, ɔ kotoi ɔeai, ɔ la gaaɔilini ma, toɔa kona gila boli zaai ɔɔla ga koto gba zalaɔai. 28 Zalaɔa ɔɔla nui ɔa kotoi gba Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, nui naa ve, nii ɔ kotoi ɔeai, ɔ la gaaɔilini ma. Sieɔi zu ɔ kotoi gbazu la be, naa zuvaa ɔa ye be. 29 Sieɔi zu nu a koto ɔɔena la, nii ɔ la gaaɔilini ma, to ɔɔilagi nii nɔ ɔa a zeɔ nui pe ma, Izelayele nuiti ti ga zou lointi, ta seikooɔma nuiti.

30 «Kele nu-o-nu, nii a gaaɔili ma, ɔ kotoi ɔe, Izelayele nui, ɔ ga zou loin, ɔaa seikooɔma nui, ɔ Gooɔɔ GALAGI ɔaɔi ɔɔloɔlo, kpe ka leve nɔ-nuɔuseiti ba, ɔ ɔɔla ti zaama. 31 E GALA daawooi veleviliga, ɔ nɔ-deveiti koloɔlo, keɔni kpe ge leve nɔ-nuiti ba. Nɔ-faaɔaaza golai ma ɔaɔi ɔa la unma.»

Dooɔo foloi zo fai

³² Tei Izelaye le nui ti feni tevebai zu, ti zunui ta g'aani, é da kovii g'ale doog'o foloi. ³³ Teiti ti soni ná, ti vaani la Moize uo ta Aalón, ta nu'bus'eiti kpein po. ³⁴ Ti makeni ma ga pagó, tózei faa nòpe ge la feni de leveni, é va vilé naa va, nii a zoo é g'e la. ³⁵ Góog'o GALAGI feni Moize ma: «Ta naama zunui vaa. Wa lii la wo-uuzuve voluve, nu'bus'eiti kpein ge so ga kotui.» ³⁶ Názu g'a nu'bus'eiti ti g'ulani la la, ti-uuzuve voluve, ti so ga kotui, eyesu é za, egevelei Góog'o GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Geze yiizayiizagi ma levei

³⁷ Góog'o GALAGI feni Moize ma: ³⁸ «Bo Izelaye le nui ma ga, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti geze yiizayiizagi lo ta-veekóma zegeiti goizuve, ta geze g'aali biinii. ³⁹ Siégi zu wo geze yiizayiizagiti kaazu la, wa g'ize Góog'o GALAGI ná-deveiti su, wo da ke, wo la bóg'o g'akaga, wo va vilé wo yiima vaiti polu, ta wa-g'aazu g'ulapoiti, niiti ti wo lózu woovaladaí zu. ⁴⁰ Naazu wa g'ize ná-deveiti kpein su, wo g'ólo ti ve. Wa jade wa-GALAGI ve. ⁴¹ Ná ga Góog'o GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo g'ulaai Ezipete yooi va, ga é g'e ga wa-GALAGI. Ungo, ná ga Góog'o GALAGI, wa-GALAGI.»

16

Kólee baka fai

¹ Kólee, Yise g'aal ná-doun zunui, Ke g'ate ná-peleyegei wu, Leevi ná-bolodai zu zunui ta feni de, é Luben ná-bolodai zu zunu savagó veeni bóg'o va, Datan ta A'bilame, Elia'be ná-doun zunui, ta Won, Peelete ná-doun zunui, ² ti wuzegeni Moize laalóg'oma, ti Izelaye le nui nu unfelegó puulólóg'o (250) veeni bóg'o va, niiti ti feni ga nu'bus'eiti ta-g'undig'iiti, ti feni ga balaa nui tene nui maa'óg'iti su, ti ga nui unfemai ti ve. ³ Ti g'aaleeni ba Moize ta Aalónni daalóg'oma, ti g'e ti ma: «É kula g'ea! Nu'bus'eiti kpein ka jadegai, Góog'o GALAGI g'a ade pe ba. Zobogi begele g'a é wo ya, ga wo zeí Góog'o GALAGI ná-bebei g'ani?»

⁴ Siégi zu Moize naama yelilomaiti menini da, é laaveeni zoi ma. ⁵ Naa volu é b'oeni Kólee uo, ta polu nui, é g'e ma: «Lina sobu, Góog'o GALAGI g'a naa le, nii é ga n'óni ta nii jadegai, a zoo maa'óg'azu ba, nii é yimazegezu la. ⁶ Wele nii wo vaazu keezu, Kólee ta polu nui kpein ta ani maku neene g'ala li'g'iti sege, ⁷ ti ti laave ga abulekaiti, ti ani maku neene g'iti vu ga, Góog'o GALAGI g'aazu. Nii Góog'o GALAGI a yimazege la, naa g'a jadegai. E kula g'ea, Leevi ma zuwuzuiti!»

⁸ Moize feni Kólee ma m'óno: «À woilo g'óoi ma ga pagó, Leevi nui! ⁹ Naa g'a wo g'aazu ga faa go baa, ga Izelaye le ná-GALAGI yimazege ga woye ye, Izelaye nu'bus'eiti saama, é zobo fe wo ve, wo maa'óg'aba, wo da botii g'e Góog'o GALAGI ná-sege vele jadegai wu, wo lo nu'bus'eiti untug'o, wo botii g'e toun be? ¹⁰ E ma zobogi veeve wo ve ga wo da maa'óg'aba, wa é-g'e'eleaiti, Leevi nui. Naa g'a wo zala g'a g'ula nui losuve g'aiziezu m'óno? ¹¹ Naa g'a é kea da-o, da-nuii-yo, wo g'ilia ba, wo wuzege Góog'o GALAGI laalóg'oma! Mazóló Aalón g'a ga b'e, wo va g'e unsuyelii losu daalóg'oma?»

¹² Moize nu leveni ga ti Datan loli ta A'bilame, Elia'be ná-doun zunui. Kele ti feni ma: «Gi la liizu! ¹³ E gi g'ula zou vag'oi va, ve n'óni ta koin guloi voovaai ná, é va ga giye tevebai zu ga gi za, faa go g'ana baa? 'Da g'e zu m'óno, é zeí gi unda baa? ¹⁴ E la vaani ga giye zou zu, ve n'óni ta koin guloi voovaai ná! E la kpalagaa veeni gi ya, baa kpelea ga g'óno. Da niima nui kpein kaazu ga gaazu g'ole nui? 'Ba-o, gi la liizu pe!» ¹⁵ Moize wola yiig'aawanani, é g'e Góog'o GALAGI ma: «Mina yeezei ta-ve'eanii wu! G'e la ta-g'óli n'ope kulani zea, folo g'ila balaa, ane soovale g'ila pa, g'e la de faa jou f'eni ga tag'ila balaa!»

¹⁶ Moize feni Kólee ma: «Da-o, é volu nuii-yo, é b'o Aalón va, à g'ula ke'ema lina Góog'o GALAGI g'akala. ¹⁷ Wo g'ilagilagi, ani maku neene g'ala li'g'iti sege, é ani maku neene g'iti vu su, é va Góog'o GALAGI g'akala. Wa va ga ani maku neene g'ala li'g'iti unfelegó puulólóg'o (250), da-o, Aalón-o, wo g'ilagilagi g'a n'óni zo ya.»

¹⁸ Ti g'ilagilagi, ti ta-ani maku neene g'ala li'g'iti z'eg'eni, ti abulekaiti pu su, ti ani maku neene g'iti vu ga. Ti pe ti loni GALA daag'omi sege velei laave, Moize balaagi ta Aalón. ¹⁹ Kólee bebei g'aaleeni ba ti laalóg'oma GALA daag'omi sege velei laave.

Naazu, Góog'o GALAGI ná-lebiyai g'ulani ke'ema bebei kpein be. ²⁰ Góog'o GALAGI feni Moize ta Aalón ma: ²¹ «À g'ula niima nu'bus'eiti saama, ná ti undaavilisu g'ani g'ani g'ni no!» ²² Kele Moize ta Aalón ti laaveeni zoi ma, ti maane'eni wo, ti g'e ma: «Ee, GALA! GALAGI nii deve kpete'aniiti kpein z'envui ma, da vaazu bebei kpein sosu ga nu g'ilagi ná-kotói?»

²³ Góog'o GALAGI feni Moize ma: ²⁴ «B'oe nu'bus'eiti po, é devei ve ti ya ga ti maa'óg'ooza Kólee ta Datan ta A'bilameni ta-zege g'otaiti ba.»

²⁵ Moize wuzeg'eni zoi ma. Izelaye le g'undig'iiti ti vileni polu, ti li Datan ta A'bilame uo be. ²⁶ E feni nu'bus'eiti ma: «À maa'óg'ooza kotoba nui teiti ta-zege g'otaiti ba. A mina vóog'u ti-yeag'ólgi tan'ope ba, ni wo la w'inni, wo undaa va vili ta-g'otóiti faa zu!» ²⁷ Naazu, ti maa'óg'oozani Kólee ta Datan ta A'bilameni ta-zege g'otaiti ba.

Datan ta A6ilame ti 6ulani, ti lo ta-zegfe 6otaiti daave, ta ti-anzaiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun lointi. ²⁸ Moize 6eni ma: «Nii 6a wa kwee da ga Goo6o GALAGI 6a e te6ega, ga ge keewotii niiti ke, ge la faa nape keezu bo6o ve 6ana no. ²⁹ Ni niima nu6useiti ta zaana ga nu zaa vele no, e6evelei deveai la nu6usei ma ga e za, naazu Goo6o GALAGI laade e va vali ma, e va te6e. ³⁰ Kele ni Goo6o GALAGI a fai ta 6eena, nii ke6ala la de 6eeni, ni zooti a laalaona, e ti 6ole ta ti-yea6ligiti kpein, ti ma vului yei govealaazu, wa kwee naazu ga nui niiti ti 6e6ulave Goo6o GALAGI zu.»

³¹ Moize 6eni no ga woo 6aabela, zooti valini ga Datan ta A6ilameni ko6owu. ³² Zooti laalaoni, e ti 6ole, ta ta-veleye6eiti, ta Kolee na-nuiti, ta ti-6oligiti. ³³ Naama nuiti ti yeini govealaazu ga ti ma vului, ta tonaiti kpein. Zooti laa6uluni ti ma volu. Pele 6ana ti 6aalani da, nu6useiti saama. ³⁴ Ta-6ee wooi menigai ma, Izelayele nuiti kpein ti 6eni loni na maagoolii zu, ti 6izeni, ti da kpeei loo, ti 6e ma: «Ade 6ize, zooti mina ade 6ole, ada 6alaa!» ³⁵ Abui 6ulani Goo6o GALAGI vo be, e zunu unfelego puuloolugaiti (250) gala, niiti ani maku neene6i 6eni ti ya.

17

*Be 6a a zoo
e maabu6a GALA ba?*

¹ Goo6o GALAGI 6oeni Moize vo, e 6e ma: ² «Boe Elezaal vo, zala6a 6ula nui Aalon na-doun zunui, bo ma ga e ani maku neene gala li6iiti kula abui zu, e abulekaiti pu ya 6oozama, mazoloo digii naati ti padega. ³ Nui niiti, ti zaai ta-6otoi maavele ma, a ta-ani maku neene gala li6iiti se6e, wo ti lo6a, wo ti 6ete ga kolu 6oi se6egiti, nii a ve6 zala6a 6ulazuve ma. Digii naati ti padega, mazoloo ti vaave ga tiye po. Ta 6e ga poogi Izelayele nuiti be.»

⁴ Zala6a 6ula nui Elezaal ani maku neene gala li6iiti se6eni, niiti ti ga kolu 6oigi, zunuiti niiti ti vaani ga tiye, abui naati galani. Ti ti lo6ani, ti ti 6e ga ma ze6egiti, ti pe6 zala6a 6ulazuve ma. ⁵ Naa 6a e ga 6ize sui Izelayele nuiti be, ga nu nape nii e la ga Aalon mavofodai, maa la neeni, e va maabu6a Goo6o GALAGI va, e va ani maku neene kula ga zala6ai gaazu, a va 6e e6e Kolee ta na-nu6useiti, e6evelei Goo6o GALAGI devei veeni la Moize ya ga e bo ma.

*Nu6useiti ti zeli lo fai
Moize ta Aalon ma*

⁶ Poluma zobui Izelayele nu6useiti kpein ti 6eni zeli losu Moize ta Aalon ma, ti 6e ma: «Wo Goo6o GALAGI na-nu6useiti paave!» ⁷ Ti ma6oni ba Moize ta Aalon maagoolii zu. Ti 6e ai ma latisu GALA daagomi se6e velei vo pelei, pete, tonabiingi veeni ma, Goo6o GALAGI na-6ebiyai 6ulani kelema. ⁸ Moize ta Aalon ti liini, ti lo GALA daagomi se6e velei laave. ⁹ Goo6o GALAGI 6eni Moize ma: ¹⁰ «A 6ula bebei tei saama, na ti-ma zuwu 6aalevezu 6ani no.» Ti laaveeni zooti ma. ¹¹ Naa volu Moize 6eni Aalon ma: «Da-ani maku neene gala li6ii zegfe fala, abulekaiti se6e zala6a 6ulazuve, e pu su, e ani maku neene6i vo ga. Suvile, e lii la nu6useiti po be, e koto gba vai 6e, mazoloo Goo6o GALAGI na-zii6aawanai lokolevea, niizu maano6oi tozeida.»

¹² Aalon naa 6eeni, nii Moize boni ma. E ani maku neene gala li6ii zegeni, e 6ize, e li nu6useiti saama. Naazu maano6oi tozeini niina ga zeelia nu6useiti ma. E ani maku neene6iti galani, e koto gba vai 6e nu6useiti be. ¹³ E loni nuiti saama, niiti ti zaa 6eni de na, ta niiti ti 6eni vulua, maano6oi 6eni. ¹⁴ Nui lie6oi e zaani naama maano6oi zu, e 6eni ga nu waapuugo maazu naanigo undofela (14 700), e 6ula niiti polu, ti undaavilini Kolee na-fai zu. ¹⁵ Aalon 6aleni ma Moize vo be GALA daagomi se6e velei laave, siegi zu maano6oi 6eni la.

Aalon na-tukpoi

¹⁶ Goo6o GALAGI 6oeni Moize vo, e 6e ma: ¹⁷ «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga bolodama 6undi6ii 6ilagilagi tukpoi 6ila fe e ya. Tukpo puugo maazu felego (12) 6a bolodama 6undi6iiti ta fe e ya. E ti 6ilagilagi laaseigi zeve ese nono ma. ¹⁸ Da Aalon laaseigi zeve Leevi na-bolodai na-tukpoi ma, mazoloo bolodama 6undi6i 6ilagilagi na-tukpoi 6a 6e na. ¹⁹ Da ti la GALA daagomi se6e velei wu, zeele woo 6esui 6akalave, ve ada 6e gomisu na. ²⁰ Zunui nii ge yimaze6ezu la, naa na-tukpoi 6a vono ba, naa 6a a ke ge Izelayele nuiti ta-unsuyelii 6e, nii ti bosu goizu yeenope wo laalo6oma.»

²¹ Moize naama leveiti feeni Izelayele nuiti zea. Bolodama 6undi6iiti 6ilagilagi tukpo 6ilagila feeni zea, e 6e ga tukpo puugo maazu felego (12). Aalon na-tukpoi 6eni tonaiti saama.

²² Moize ti laani Goo6o GALAGI gaazu, se6e velei wu, nii zeele woo 6esui 6eni bu.

²³ Poluma zobui, Moize leeni se6e velei wu. E kaani ga Aalon na-tukpoi, nii e laani Leevi na-bolodai laaseigi zu, e vononi ba, fulolaiti gaavuye, gulu waai e ga amandegi, naa ma 6oigi 6eni ba. ²⁴ Moize tukpoi kpein se6eni volu se6e velei wu, Goo6o GALAGI gaazu, e li, e de6e ga Izelayele nuiti. Ti naa 6aani nii keai, ese ge na-tukpo zegeni.

²⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Aalɔn ná-tukpoi la volu zeele woo ḡesui ḡakalavɛ. Toḡa makesu ná eḡe poogi niiti be, ta ḡe ti baaka, naa ḡa a ke è ti betevɛ unsuyeli lo fai va ḡaazu, ti va za.» ²⁶ Moize keeni ḡana. E Gooḡo GALAGI wooi zoni, eḡevelei naa deveni la.

²⁷ Izelayele nuiiti ti ḡeni Moize ma: «Wɛle, ḡi loa ya, ḡá zaazu ḡeḡein! ²⁸ Nu-o-nu a maaḡuḡa Gooḡo GALAGI ná-seḡe vɛlei va, naa ḡa zaazu! Zekana ḡi pɛ ḡi ḡaabelazu la?»

18

Zalaḡa ḡula nuiiti

ta Leevi nuiiti tosuve

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «Da-o, è-loun zunuiiti-yo, ta è-ḡee mavofodaiti, faaḡaaza golaiiti kpein ti ḡeezu seizu ḡadegai laalɔḡoma, ma ḡasɔi ḡa la wo unma. Da-o, è-loun zunuiiti-yo, faaḡaaza golaiiti kpein ti ḡeezu, wa-zalaḡa ḡula wotii ma zisḡi zu, wa ḡa naama ḡasɔi a la wo unma. ² E-ḡeeleaiti maaḡuḡa bɔḡo va, Leevi ná-bolodai, è-ḡee ná-bolodai, ti ḡili è va, ti bɔ è va, wa è-loun zunuiiti wo ḡe botii zu seḡe vɛlei wu, nii zeele woo ḡesui bu. ³ Ta da-levɛ zo, ti da seḡe vɛlei kpein make, kele ti la maaḡuḡaa seizu ḡadegai ma zɔlɔlɔiti ba, anɛɛ zalaḡa ḡulazuvɛ balaa, wa va lia zaazu, tiya-o, wa-o. ⁴ Ta ḡe wo va, da-wotii zu, ta ḡe GALA daaḡomi seḡe vɛlei wu wotii kpein su, ti da botii pɛ ke, nii maaneai ḡa ti ke. Kele nu ḡili nɔpɛ ge la maaḡuḡaa wo va. ⁵ Wa ḡa seizu ḡadegai ma ḡasɔi a ḡe wo unma, ta zalaḡa ḡulazuvɛ, ná-ziiḡaawanai loko la levea naazu, è va yei Izelayele nuiiti daalɔḡoma. ⁶ A wɛle, ḡe yiimazegeni ḡa wo-ḡeeleaiti, Leevi nuiiti, Izelayele nuii zɔiti saama, ta ḡa nɔnɔi, ḡè ti veevɛ wo ya ḡa ti GALA daaḡomi seḡe vɛlei ma wotii ḡe. ⁷ Dɔun da Aalɔn, wa è-mavofodaiti, wa wa-zalaḡa ḡula wotii ḡe, naa kpein su nii è vilesu zalaḡa ḡulazuvɛ va, ta nii é ada ḡadega wolai, seḡe zuḡooza golaii vɔlvɛ, wo-ḡasɔi ḡana. ḡè wa-zalaḡa ḡula wotii veevɛ wo vɛ ḡa faanɛi. Zɔi nɔpɛ a maaḡuḡana ná va, ḡa wo ḡevele, ta naama nuii va.»

Zalaḡa ḡula nuiiti ti-laamiizuve

⁸ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «Woilo, nii doin Izelayele nuiiti ti kulazu vebɛani ḡadegaiti ba, ná bɔḡo ḡè naa make fai ḡaliva è ma. ḡè fea è vɛ, wa è-mavofodaiti, wɔnɔi ḡa ná, naa ḡa ḡe ḡa ḡooḡo tɔḡi. ⁹ Wɛle nii a ḡe ḡa wɔnɔi vebɛani ḡadegaiti su, nii é ḡa nɔnɔi, naa a zeḡena ba, é ḡala: nii doin Izelayele nuiiti ti keezu bɛ ḡa vebɛaniiti moloi zu, ta koto ḡba zalaḡaiti, ta ná-faa zuβete zalaḡaiti, ti vaazu ḡa tiye pò. Naama ani ḡadega wolaiti ta ḡe ḡa dɔnɔ, wa è-loun zunuiiti. ¹⁰ Wa ti mi ada ḡadegai ta. Zunuiiti nɔ ḡa ta mi. Ta ḡe ḡa ani ḡadega wolaiti wo vɛ.»

¹¹ «É bude naa maazu, vebɛanii niiti Izelayele nuiiti ti feezu bɛ, da naa ḡilazuvɛ zeḡe. ḡè naa kpein fea è vɛ, wa è-loun zunuiiti, ta è-loun anzanuiiti, naa ḡa ḡa ḡooḡo tɔḡi. Nuiiti kpein ta ḡe da-vɛlei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi. ¹² Zooi va lonɔ mɔungiti ti feezu bɛ, ḡè naati balaa fea wo vɛ, naa ḡa é ga gulɔi, ta dɔɔ niinei, ta moloi, ¹³ zooi va lonɔ mɔungiti kpein ti vaazu la Gooḡo GALAGI vɛ. Nuiiti kpein ta ḡe da-vɛlei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi.

¹⁴ «Nii kpein Izelayele nuiiti ta konana mà ḡa nɔnɔi, naa ḡea balaa ḡa wɔnɔ. ¹⁵ Doun mɔungiti, ta togani mɔungiti, ta ti ve Gooḡo GALAGI vɛ, naati ta ḡe ḡa dɔnɔ. Keni è doun zunu mɔungiti unmɔ, è togani yivo zine mɔungiti balaa unmɔ, nii é la zooga è va ḡula ḡa zalaḡa. ¹⁶ Zunu loin unmɔ ḡanii ḡa ḡula, a alu ḡila sɔlvɔna, sɔngɔi ḡa ḡe ḡa wali ḡae lɔlvugɔ, seizu ḡadegai ma valibogɔi zu, naama wali ḡaei ḡilagi ḡa ḡa galamu puugɔ. ¹⁷ Kele mina va bu, ti va niki yivo mɔungiti unmɔ, baa baala zivo mɔungiti, baa boli yivo mɔungiti, ta ḡa zalaḡa ani ḡadegaiti. Wa ti-ma namai vaza zalaḡa ḡulazuvɛ ma, wo ti-ma wulɔi ḡula ḡa zalaḡai, nii abui galazu, makugi neai Gooḡo GALAGI vɛ. ¹⁸ Ti-ma zuai ḡa ḡe ḡa dɔnɔ, eḡevelei zalaḡa zuaiti ta da ḡe la, ma ḡekegi ta ma balai é ḡa zeezazu vɛlei, niiti ti ḡula ḡa datɛḡe vai ma vooḡi. ¹⁹ Ani ḡadegaiti kpein Izelayele nuiiti ti seḡezu ba Gooḡo GALAGI vɛ ta-vebɛaniiti su, ḡè naati fea wo vɛ, da-o, è-loun zunuiiti-yo, è-loun anzanuiiti-yo, naa ḡa ḡa ḡooḡo tɔḡi. Toḡa ḡa minazegɛgi é la ḡologolona ta é la valiboga, wo yɔḡozu wa Gooḡo GALAGI ta è-mavofodaiti.»

²⁰ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «É la zou zɔlvɔga, ḡa è bɔḡo gele, Izelayele yooi zu, dɔnɔ nɔpɛ ge la ḡea ná, ti zaama. Ná ḡa ḡe ḡa dɔnɔi ta da-betei Izelayele nuiiti saama.

Leevi nuiiti ti-laamiizuve

²¹ «Puusiei nii kpein Izelayele nuiiti ti kulazu, ḡè naa vɛa Leevi nuiiti be ḡa tɔnɔ, botii vaa zu ti keezu, nii ti keezu GALA daaḡomi seḡe vɛlei wu. ²² Izelayele nuiiti ti la mɔ maaḡuḡaa GALA daaḡomi seḡe vɛlei wu, ti va koto zeḡe, ti va za. ²³ Leevi nuiiti nɔ ḡa ta ḡe GALA daaḡomi seḡe vɛlei wu wotiiti keezu, ni faaḡaaza gola ḡa ḡeena ná, tiya ḡa ma ḡasɔi a la ti unma. Toḡa ḡe ḡa ḡooḡo tɔḡi, wo-mavofodaiti kpein be. Ti la zou zɔlvɔga Izelayele nuiiti saama, ²⁴ mazlvɔ ná puusiei kpein feezu Leevi nuiiti be ḡa tɔnɔ, nii Izelayele nuiiti ti kulazu Gooḡo GALAGI vɛ. Naa ḡa é kea, ḡè boni ti ma ḡa ti la zou zɔlvɔga Izelayele nuiiti saama.»

Leevi nuiiti ta-puusiei

²⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ²⁶ «Bo Leevi nui ti ma ga: «Siḡi zu Izelaye nui ti vaazu ga puusieiti wo va, ḡe feezu wo ya ga wona, wa puusieḡi ḡula ba ga vebeanii Gooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ḡeezu ga puusieḡi ma vuusieḡi. ²⁷ Wona ma ḡuladai naa ḡa levezu ga, eḡevelei naa la, nii é ḡulazu molo loḡazuve ta dḡo beḡezuve. ²⁸ Pele ḡana wa ta ḡula da la, wa balaagi, é ḡe ga vebeanii Gooḡo GALAGI ve, é ḡula puusieḡi kpein ba, wo solḡosu Izelaye nui ti zea. Wa fe zalaḡa ḡula nui Aalon ya, é ḡe ga zalaḡai Gooḡo GALAGI ve. ²⁹ Faanḡei kpein wo solḡosu, wa vebeanii zefḡe ba Gooḡo GALAGI ve, wa ma vagoi zefḡe ba, é ḡe ga ma vagoi ḡadegai seḡeai ba ye.»

³⁰ «Da ḡe ti ma mḡona: «Wa ma vagoi ḡulana ba, mḡtai ḡa ḡe wo ve, Leevi nui, eḡevelei naa la, nii é ḡulazu molo loḡazuve ta dḡo beḡezuve. ³¹ Wa mi, ve nḡpe ná neai wo ve, wa wa-veleyeḡeiti, mazḡḡo wo-zalai ḡana, botii kpein faa zu nii wo keezu GALA daaḡomi seḡe velei wu. ³² Wo la faaḡaaza nḡpe kea ga naa, tḡzei wo ma vagoi zefḡe ba bḡ. Naazu wo la Izelaye nui ti ta-vebeani ḡadegaiti kḡzaa ḡeḡein, wo va za.»

19

Nade dei na-fai

¹ Gooḡo GALAGI bḡeni Moize ta Aalon va, é ḡe ti ma: ² «Pete, devei nii ḡa é Gooḡo GALAGI ná-tḡi zu: A bo Izelaye nui ti ma, ti va ga nike zaa bḡiḡi, nii neevuzu la ba, baa maa va leḡeḡe, nii é la de wozawolini. ³ Wa fe zalaḡa ḡula nui Elezaal ya. Naa balaagi ḡa lii la wo-vuuzuve voluve, ti kḡdaaleve gaazu. ⁴ Toḡa ma ḡamai ta zo, é yeebeḡai lo bu, é faza ná zeizu ḡe lofela GALA daaḡomi seḡe velei letema velei. ⁵ Naa volu, ta nike zaai naa ḡala gaazu: ma ḡḡoi, naa veḡe ma zuai va, ta ma ḡamai, naa veḡe ma bḡoiti pe ba. ⁶ Naa volu, zalaḡa ḡula nui ḡa sedele gulu buḡai zefḡe, ta ḡizḡepe tufa bḡiḡi, ta zeze bḡi sosḡi, é ti vili abuzogi zaamaḡe, ve nike zaa bḡiḡi ḡalazu ná. ⁷ Naa pe poluma, zalaḡa ḡula nui ḡa ná-seḡeiti gba, é bḡḡo maagba, aisa é va ḡale ma wo-vuuzuve, anḡe naa ve, kḡzḡai ḡa ye de tḡi letemazu eyesu kpḡkḡi zeeli. ⁸ Zoi balaagi a nike zaai ḡala, naa ḡa ná-seḡeiti gba, é bḡḡo maagba, kḡzḡai ḡa ye de eyesu kpḡkḡi zeeli. ⁹ Zunu ḡila nii ḡadegai tḡi letemazu, naa ḡa nike zaai ma yuvui ḡaale ba, é lii la wo-vuuzuve volu velei, é pu ada ḡadegai ta, ve a make ná Izelaye nubuseiti be, ḡade dei beḡe vai zu, koto gba vai zu. ¹⁰ Zoi a nike zaai ma yuvui ḡaale ba, naa balaagi ná-seḡeiti gba, kḡzḡai ḡa ye de eyesu kpḡkḡi zeeli. Izelaye nui ti ta seikḡḡoma nui ti, ta tḡi nii zo eyesu ḡo.

¹¹ «Nu-o-nu a vḡḡu nu vooma va, kḡzḡai ḡa ye de, tḡi letemazu, folo lofela laawu. ¹² Ni a bḡḡo ḡadena folo zavasiḡi ta dḡelasiḡi, ga niima dei, toḡa ḡade. Ni naa la ḡeḡni, kḡzḡai ḡa ye de. ¹³ Nu-o-nu nii a vḡḡu nu vooma va, é la bḡḡo ḡade fai ḡeḡni, toḡa Gooḡo GALAGI ná-seḡe velei ḡadegai ḡḡozu. Naama nui be ka leve Izelaye nui ti ba. Tḡzei ḡade dei la vazani ma, kḡzḡai ḡa ye de.

¹⁴ «Tḡi veḡe, nii maaneai ga wo so: Ni nu a zaana seḡe ḡotai wu, niiti kpein ti keezu ná, ta niiti kpein ti ḡeni ná, ti ḡḡzḡai ḡa ye de folo lofela laawu. ¹⁵ Anḡakai kpein daalaogai, dakulu ge la veḡeni da, naa ḡa ḡḡo. ¹⁶ Ni nu a vḡḡuna nu vooma va dḡḡo zu, nu paa, baa é za bḡḡo ve, baa é vḡḡu nu ḡaei baa kabai va, kḡzḡai ḡa ye de folo lofela laawu.

¹⁷ «Nii a ke é ḡade, ta nike zaai ma yuvui zefḡe, nii kulaai ga zalaḡai, é ḡala, koto gba vai zu, ti pu anḡakai zu, ti zieḡi zu dei vu ma. ¹⁸ Zunui nii ḡadegai tḡi letemazu, naa ḡa ḡizḡepe tufa bḡiḡi ḡila seḡe, é dḡo ziei wu, é ta vaza seḡe ḡotai wu, ve nui ta zaai ná, ta anḡakaiti ma, ta nui ti kpein ma ti ḡeni ná. Toḡa ke ḡana no naama nui ve, nii foḡḡuai nu ḡaeiti ba, baa nu voomai va, nii nui ta paai, baa saai bḡḡo ve, baa nii foḡḡuai kabai va. ¹⁹ Nui nii ḡadegai tḡi letemazu, naa ḡa a ziei vaza zoi ma nii kḡzḡai. Toḡa naa ḡe folo zavasiḡi ta dḡelasiḡi ma. Folo lofelasieḡi, zunui kḡzḡai, naa ḡa ná-seḡeiti gba, é bḡḡo maagba. Kpḡkḡi, toḡa ḡade.

²⁰ «Keḡe ni zunui nii kḡzḡai, é la bḡḡo ḡadeni, kpe ka leve Izelaye nui ti ba, mazḡḡo toḡa Gooḡo GALAGI zeizu ḡadegai ḡḡozu. Tḡzei ḡade dei la vazani ma, kḡzḡai ḡa ye de.

²¹ «Izelaye nui ti na niima loḡi zo eyesu ḡo. Zoi a ḡade dei vazana, naa ḡa ná-seḡeiti gba. Zoi a vḡḡuna naama dei va, naa ḡa ḡḡo eyesu kpḡkḡi zeeli. ²² Zunui kḡzḡai, anii kpein a vḡḡu ba, naati ta ḡḡo, nu-o-nu a vḡḡu nui va, nii kḡzḡai, to bḡḡo ḡa ḡḡo eyesu kpḡkḡi.»

20

Miliyame zaa vai

ta Meeliba dei

(Egeḡode 17:1-7)

¹ Konagi ma alu mḡungi, Izelaye nubuseiti ti zeelini Sin tevebai zu, ti vu Kadese. Miná ḡa Miliyame zaani ná, ti maaḡulu ná.

² Zie la ḡeni ná. Nubuseiti ti ḡaaleḡni ba Moize ta Aalon laalḡḡoma. ³ Ti kpḡei veḡeni Moize va, ti ḡe ma: «Ee, ni ḡa la ḡeni zaani, siḡi zu ḡi-ḡeḡeaiti ti ḡeni zaazu la, Gooḡo GALAGI ḡaazu! ⁴ Leeni vaa zu wo vaai ga Gooḡo GALAGI ná-nubuseiti niima levebai zu, ḡi za ḡa ḡa-loganiiti?»

⁵ Leeni vaa zu wo zegeai ga giye Ezipete yooi zu, wo va ga giye niima adaave nimizai zu? Nu la zooga é va ani nape sin ve. Nu la kooledgeole gulu gaazu ve, 6aa kpelei, 6aa gelenade gului. Zie volo ja é la ná, nu va boole.»

⁶ Moize ta Aalon ti maagoozani bebei va, ti li GALA daagomi sege veki laave, náve ja ti looni ná, ti laave zooni ma. Názu ja Goofo GALAGI ná-lebiyai gulanu la ti ve kelema. ⁷ Goofo GALAGI beeni Moize vo, é ge ma: ⁸ «Da-lukpoi zefe, wa é-lie Aalon, wo nubuseiti gaale ba. Wa boe fasa gótui vo ti gaazu, é ziei ve. Da ziei gfulazu fasa gótui naa va, é fe nubuseiti zea, ti boole ta ta-loganiiti.»

⁹ Moize liini, é ná-tukpoi zefe Goofo GALAGI gaazu, egevelei naama levei veeni la zea. ¹⁰ Moize ta Aalon ti bebei lolini fasa gótui vo be, nii é leeni ga tiye. Moize geni ti ma: «À woilo, wóiti wo ga kololala nuiti! Wo laave da 6aa, ga gá zoo gi ziei gfula fasa gótui tei ba wo ve?» ¹¹ Moize yeeuwuzegeni, é fasa gótui loja la ge fele ga ná-tukpoi. Ziei gfulani ga boola. Nubuseiti ta toganiiti ti zooni ti boole.

¹² Kele Goofo GALAGI geni Moize ta Aalon ma: «Tózei wo la laani dà, wo va ná-padedai wólo Izelayele nuiti gaazu, naa maavele ma, wa la mo de, wa lo niima vebei lufo, wo va lii la naama yooi zu, nii ge feezu ti ve.»

¹³ Meeli6a dei kana, Meeli6a laaseigi ja é ga «sakpegi.» Ná ja Izelayele nuiti ti kpoei veeni ná Goofo GALAGI va. Ná ja mone é ná-lebiyai gfulani ná kelema ti ve.

Edome masagi gele vai

Izelayele leve fai va ná-zooi zu

¹⁴ Moize keelai ti teveni, ti zefe Kadese, ti li Edome masagi vo be. Ti geni ma: «È-geeloin Izelayele ge, é kpalaiti kpein kwee, nii gi solobgai. ¹⁵ Kaite gi-memewolani ti liini Ezipete yooi zu, gi zeini ná kona moinmoin daawu. Kele Ezipete nuiti ti gi zopele jouni, egevelei ti gi-memewolani sopele jouni la. ¹⁶ Gi bainni Goofo GALAGI woizu, é gi woomeni. E ná-geezugeelai leveni, é gi gfula Ezipete yooi va. Niizu gá Kadese, taai nii é vuuni dá-yooi ma gwepelemave. ¹⁷ Va bu, gi leve dá-yooi zu. Gi la ziezu kpalagaa zu, 6aa kpelea, gi la wafalayege de bolezu. Gá vilesu no pele wolai no ma, gi la zefezu ba, gi va li ga yeezazu vele, 6aa góvezu vele, eyesu gi dá-yooi maazubude.»

¹⁸ Edome masagi googaavoteni, é ge ma: «Wo la levesu ná-zooi zu. Ni naa laade, ná kooi ve wo va.»

¹⁹ Izelayele geelaiti ti geni ma: «Gá ziezu no ga pele wolai, ni gá dá-dei ta bolena, gá gá-loganiiti, gá songoi ve é ya. Gi la faa gili nape maagaazaqabosu é ma, keni no é va bu, gi zie góga, gi leve dá-yooi zu.»

²⁰ Masagi ti woogaavoteni, é ge ti ma: «Wo la levesu ve!»

Edome nuiti ti Izelayele laagomini ga kóobogi, ti wola moin, ti wola yeeqaa6aai, ²¹ ti pele besa ti lufo, ti va leve ta-yooi zu, naa ja é keeni Izelayele nuiti ti liini la ga pele gili.

Aalon zaa vai

²² Izelayele nubuseiti kpein ti zegeni Kadese, ti zeeli Gool gizei ma. ²³ Goofo GALAGI beeni Moize ta Aalon vo, Gool gizei ma, Edome yooi ma gwepelemave, é ge ti ma: ²⁴ «Aalon gana va liizu memewolani po, ti zaai. E la loozu zooni naa zu, nii ge vaazu feezu Izelayele nuiti zea, mazalo wo wozotalai geeni ga ná-deveiti, Meeli6a dei ná-faa zu. ²⁵ Aalon zefe ta ná-doun zunui Eleazaal, é le ga tiye Gool gizei ma. ²⁶ Da Aalon ná-zalaja gfula zefei kula koba, é ti loo ná-doun zunui Eleazaal goba. Naazu Aalon ja li niina memewolani po, toja za miná.»

²⁷ Moize naa geeni, nii Goofo GALAGI deveni la. Ti savago, ti leeni Gool gizei ma, nubuseiti gaazu. ²⁸ Moize Aalon ná-segeiti kulani koba, é ti loo ná-doun zunui Eleazaal goba. Aalon zaani ná, gize unmaave. Moize ta Eleazaal ti yeini, ti zefe gize unmaave. ²⁹ Izelayele nubuseiti kpein ti sugweeni ga Aalon zaa. Nubuseiti kpein ti ná-woloi woni folo vuusavago (30) laawu.

21

Izelayele nuiti ti zobo solob fai

Kanaan nuiti ma

¹ Masagi Alade, Kanaan nui, é geni zeini lekpemaave nu yeezazuve yooi zu, é menini ga Izelayele nuiti ta levesu ga Atalime velei. E laaleeni ti wu, é tanigaa zo ti zaama ga duoi. ² Izelayele nuiti ti minazegeni Goofo GALAGI ve, ti ge ma: «Ni dá niima nubuseiti doona gi yeezu, gá ta-laaiti kpein kologolo metu.» ³ Goofo GALAGI Izelayele nuiti gooi zoni, é zobogi ve ti ve, ti pile solob Kanaan nuiti ma. Izelayele nuiti ti ti zuwugaaleveni, ti ta-laaiti kologolo. Ti naama adaave laaseigi veeni ga Goolema (nii poluve ga «é gologologo»).

Kaali naiti ta-vai

⁴ Izelayele nuiti ti zegeni Gool gizei ma, ti li ga Seeli Kpolodei vo pelei, nii a ke ti Edome yooi maala. Kele nubuseiti ijo ge leveni pelei zu. ⁵ Ti tozeini ga boea GALA daaloboma ta Moize, ti

da gɛ ma: «Lee vaa zu wo gi ɟulaaɪ Ezipete yooi va, wo va ga giye, gi va za tevebai zu? Mazɔɔɔ ɓulu la ná, zie la ná, niima maanɔɟo laamianigi wainzeɟea gi ma!»

⁶ Názu ɟa Ɔooɟo GALAGI kaali ɲaiti teveni la nuɓuseiti daalɔɟoma, ti da ti ɲi. Izelayele nuɓusei zaani ga gola. ⁷ Nuɓuseiti ti vaani, ti Moize ɟa, ti gɛ ma: «Gi kotoi ɟeeni, siegi zu gi ɓɔea la Ɔooɟo GALAGI laalɔɟoma ta da ɓɔɟoi. Niizu, soma è Ɔooɟo GALAGI maanɛɛne, é kaali teiti kula gi ma!» Moize maanɛɛnei woni nuɓuseiti be.

⁸ Ɔooɟo GALAGI gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Kaali ɓete ga kolui, è sele gulu ɟoozagi va. Zoi nɔpe kaali a ɲiina, é ɟaazuwuzede, é wele kaalii tona ba, naa la zaa.» ⁹ Moize kaalii ɓeteni ga kolu ɓoigi, é sele gulu ɟoozagi va. E zo názu ma, nu nɔpe kaalii a la ɲiina, é ɟaazuwuzede, é wele kaalii va, é ga kolu ɓoigi, naa la mo ɟeni za.

Minazeɟe zoi ma ɟwepelemave

¹⁰ Naa voluma, Izelayele nuiiti ti zegeni ti-vuuzuve, ti li, ti vu Wɔɓɔte. ¹¹ Ti zegeni miná, ti li Iye-Aɓalime, nii é tevebai zu, gaavotegai Moaɓe yooi ma, folo ɟulazu velei. ¹² Naa voluma, ti liini, ti vu Zeelɛde nemɛi zu, ¹³ naa volu ti liini, ti vu zie wolai Aalenɔn volu velei, ziei naa ɟa é yeizu tevebai zu, é da ɟula Amɔɔl nuiiti ta-yooi zu, é ga kwɛpelegi Moaɓe yooi ta Amɔɔl nuiiti ta-yooi yooɟu. ¹⁴ Naa ɟa é ba, bogɛ é ɟole, Ɔooɟo GALAGI ná-koo vaiti ma zeevi zu ga: «Wagɛbe nii é Sufa, ta ma bekegiti, ta Aalenɔn, ¹⁵ é ɓo ma bekegiti ba, ti yeizu Aal taai vo pelei, tiya ɟa ti ga Moaɓe ɟwepelegiti.»

¹⁶ Ti zegeni miná, ti li Beel. Kɔɓyeɟei naa ná-fai ɟa é keeni Ɔooɟo GALAGI ɟeni Moize ma: «Nuɓuseiti gaale ba, ná ziei veezu ti ya.» ¹⁷ Izelayele nuiiti ti niima wuyei looni, ti gɛ ma: «Ziei ɟula kɔɓyeɟei zu, é le!

A maamusei wo!

¹⁸ A kɔɓyeɟei vete,

nii kundigiti ti ɓooni,

nii nu wolaiti ti ɓooni

ga ta-lukpɔi ta ta-ɓakɔiti.»

Ti zegeni tevebai zu, ti li Matana, ¹⁹ ti li Naɟaliyele, ta Bamɔte. ²⁰ Ti liini nemɛi zu, nii é Moaɓe yooi zu, gizei nii daaseigi ga Pizega, naa unmauve, ve ná zeleɟai tevebai maazu.

Izelayele pile sɔɔɔ fai masagi

Sigɔn ma ta masagi Wɔge

(To Sevei Velesɛ 2:26–3:11)

²¹ Izelayele nuiiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiiti ta-masagi Sigɔn ma, ti gɛ ma: ²² «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la ziezu kpalagaa zu, ɓaa kpelea, gi la wa-ɟɔɓyeɟe de ɓolezu. Gá vilesu no pele wolai no ma, eyesu gi da-yooi maazuɓude.»

²³ Anɛ naa ve, Sigɔn ɟeleni, é la ɓeni ti va, ti va zie ná-zooi zu. E ná-kooɟo nuiiti pe gaaleeni ba, é li Izelayele nuiiti daalɔɟoma tevebai zu, é kooi ve ti va Yaɟase. ²⁴ Kele Izelayele nuiiti ti vonini ma, ti ná-zooi pe seɟe, é zo zie wolai Aalenɔn ma, nu yeezazu velei, é li zie wolai Yaɓoke vo pelei, nu ɟɔvɛzuve, eyesu é li Amɔn nuiiti ta-ɟwepelemave, folo ɟulazu velei, ná makega ɟeni de kpekpe. ²⁵ Izelayele Amɔɔl nuiiti ta-laaiti kpein soni, é ze ti zu, Geseɓon taai la ma mee, ta maagoolii zu geleiti pe. ²⁶ Mazɔɔɔ Geseɓon ɟeni ga taa wola, ve Amɔɔl nuiiti ta-masagi Sigɔn ɟeni zeini ná, é zo naama ziegi zu ma, é kooi veeni la Moaɓe masagi va, é zoi kpein segeni, é zeeli zie wolai Aalenɔn ma. ²⁷ Naa ɟa é ba, faagwe nuiiti ti boni la, ti gɛ ma:

«À va Geseɓon!

Sigɔn ná-taai lo volu,

é lo volu!

²⁸ Mazɔɔɔ abui ɟa vukazu, é da ɟula Geseɓon,

abuzogi vazaga, é da ɟula Sigɔn ná-taazuve,

é Aal ɟala Moaɓe yooi zu,

ta Aalenɔn ada ɟaagoozagiti maliɟiiti.

²⁹ Maanɔɟoi ɟa é ve, Moaɓe!

E loa ya, Kemɔse ná-nuɓusei!

E-loun zunuiiti ti vela.

E-loun anzanuiiti ti ɟea ga

Amɔɔl nuiiti ta-masagi ná-duɔiti,

ungo, Sigɔn masagi.

³⁰ Gi gá-mɛɛinti pilini Amɔɔl nuiiti ma!

Niizu zoi pe ge ɟologɔloga,

é zo Geseɓon, eyesu é zeeli Díɓon.

Eyesu é li Nɔfa, é li ɟite Meedeɓa,

gi ti kpein kologoloni!»

³¹ Zekana Izelaye le nuiti ti zeini la Amool nuiti ta-yooi zu. ³² Moize zou zuvete nuiti tevēni, ti li, ti Yazee l taai vete. Taaiti kpein ti ģeni ba, Izelaye le nuiti ti naati soni, ti Amool nuiti kpe na.

Izelaye le nuiti ti pile sɔɔɔ fai

Basan masagi Woge ma

³³ Naa volu ti latini, ti li ga Basan vele. Basan masagi Woge ģulani, ta ná-kooġo nuiti kpein, ti ti laaġomi, ti va kooi vee ti va Edeleyi. ³⁴ Gooġo GALAGI ģeni Moize ma: «Mina lua toun ba, mazaloo ge doa e yeezu, ta ná-kooġo nuiti kpein, e vee ná-zooi va. Da so, eġevelei e Amool nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii e ģeni zeini Geesebon.»

³⁵ Izelaye le nuiti ti Woge vaani ta ná-doun zunuiti, ta ná-kooġo nuiti kpein. Nu ģila kpalaa ge la ģulani. Ti ná-zooi zoni.

**IZELAYE LE NUITI KEAI MA
MOABE NEMEI ZU**

22

(22:1--36:13)

Balaame ta Balake ta-vai

¹ Izelaye le nuiti ti liini mɔno, ti vu Moabe nemei zu zie wolai Zuluden folo ģulazu velei, Zeeliko letemave. ² Sipool ná-doun zunui Balake naa kpein kaani, nii Izelaye le keeni ga Amool nuiti. ³ Moabe nuiti ti wola luani nuġuseiti moin vai va. Moabe nuiti sasubalini Izelaye le nuiti tuġo. ⁴ Ti boġo ġaani ta Madiyan nuiti ta-ġundiġiiti, ti ģe naati ma: «Niima veebe wolai ġa vaazu, ti zooi ta maagoolli kpein kooġolo, eġevelei nikiiti ta da tufaiti gaamii la dooiti su.» Naama ziegi zu Sipool ná-doun zunui Balake ģeni masadaġi ģeezu Moabe yooi unda. ⁵ E keelaiti tevēni Beyool ná-doun zunui Balaame ma Petool, zie wolai Ufelate ġobaave, zooi naa ġa e zoloni su, e ģe naa ma: «Wele nuġuseiti kulaave Ezipete! Ti vazaga adave pe, ti zeida ná-zooi letemave. ⁶ Niizu ná e maaneġezu ga e va. Niima nuġuseiti foovo be, mazaloo ti-zeebi woolove nnoni va. Tanisu ná zoo naazu ge vala ti va, ge vōni ti ma, ge ti be, ti ġula zooi va. Mazaloo ge kwee, zoi da tuya loo be, tuyai ġa naa ve, zoi da foovo, naa voovoo.»

⁷ Moabe ġewolaiti ta Madiyan ġewolaiti ti liini ga lobeani, ungaizie vai zu, ti va fe Balaame ya. Ti zeelini Balaame vo be, ti Balake laawooli wo ma. ⁸ Balaame ti wooġaavoteni, e ģe ma: «A ye ve za kpaŋi. Lina, ná ná-gooġaavotegi ve wo ya, eġevelei Gooġo GALAGI a boe la pò.» Moabe ġundiġiiti ti piini po be.

⁹ GALA ge vaani Balaame vo be, e gaazaġa, e ģe ma: «Nui begele ġa ga niiti ti e vo be?»

¹⁰ Balaame gooġaavoteni, e ģe ma: «Nuiti be Sipool ná-doun zunui Balake, Moabe masagi ti levagai, ga ti ģe ma: ¹¹ Nuġuseiti ti ġulaai Ezipete yooi va, niizu ti vee zooi zu mee. Va, e ti voovo be, tanisu ná zoo naazu ge ti zakpe, ge ti be.» ¹² Kele GALA ge ģeni Balaame ma: «Mina vile ti volu, wo va li. E la niima nuġuseiti foovo, mazaloo tuyai ġa ti ma.»

¹³ Poluma zobui, Balaame liini, e ģe ġundiġiiti ma, niiti Balake ti leveni: «A ġale ma wa-yooi zu, mazaloo Gooġo GALAGI la yeezeini bu ga ge vile wo volu.»

¹⁴ Moabe zou zu ġundiġiiti ti wuzegeni, ti ġale ma Balake vo be, ti ģeni ma: «Balaame la keeni, e va vile gi volu, gi va va.»

¹⁵ Balake kundigi ġiligaa leveni, ti moin gola, e leve ma mounġi va, ta unfemai veezu ti ve, e leve moun keleiti ba. ¹⁶ Ti vaani Balaame vo be, ti ģe ma: «Sipool ná-doun zunui Balake ģe: Soma, e mina ġele, e va e bo ba. ¹⁷ Ná e wola woolo, ná naa pe ke, nii da maagaaazagabo ma. Kele keni e va, e nuġusei teiti foovo be.»

¹⁸ Balaame Balake ná-botiġe nuiti gooġaavoteni, e ģe ti ma: «Ane ni Balake ġa vaazu ga walii ta zanugi, nii e ná-masa pelei laavegi, e fe zea, ge la Gooġo GALAGI, ná-GALAGI ná-devei tanope kooġologa, ma wola, baa ma go. ¹⁹ Kele tama, wa balaa, a ye ve za kpaŋi. Ná po ge naa ġwee, nii Gooġo GALAGI ġa po e fai ta wo ma de.» ²⁰ Kpidii GALA ge vaani, e ģe Balaame ma: «Ni niima zunuiti ti vaa e lolisu, a li wa tiye. Kele mina faa nape ke, keni nii ná bona e ma.» ²¹ Balaame wuzegeni sobui, e ná-soovale saai maagili, ti li ta Moabe ġundiġiiti.

Geezuġelai pele leve vai

Balaame luġo

²² GALA ge yiiġaawanani sie vai naa zu. Gooġo GALAGI ná-geezuġelai loni pelei zu, e besa tuġo. Balaame ģeni ná-soovale saai ġama, ná-botiġe nu feleġo vilegai polu. ²³ Soovale saai geezuġelai ġaani, boġa zokpoi zea, kulaai maalaġagi zu, e loni pele zaamaave. E zegeni pelei va, e li ga dooiti zu vele. Balaame toozeini ga doġaa, e vaa la pelei zu.

²⁴ Geezuġelai liini, e lo ġoozama pele zokogi zu, leezen beleiti zoozu, kotu zigigi zoola vele, e zoola vele. ²⁵ Soovale saai Gooġo GALAGI ná-geezuġelai ġaani, e zigġa kotu zigigi va, e Balaame ġoġoi bata kotu zigigi va. Naa balaa toozeini ga doġaa.

²⁶ Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai leveni ti va mənə, é li, é lo pele boḡologi zu, ve nu la zooga é va leve ná, ga nu yeezazu vele, ɓaa nu ḡvəzu vele. ²⁷ Siegi zu soovale saai kaani la, é veeni zooti ma, Balaame wu. Balaame yiiḡaawanani, é təzei ga sulogaa ga ná-tukpəi. ²⁸ Gooḡo GALAGI soovale saai laave vieni, é ɓəe Balaame və, é ḡe ma: «Leeni ḡa gə kəai ga de, é dḡḡa ná zeizu ḡea sava?» ²⁹ Balaame gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Mazḡḡə é ɓeḡḡula ve sū. Ee, ni boḡa zəkḡə ḡeni zəa, gə ḡea é vaazu ḡani nə!» ³⁰ Soovale saai gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nə laade gə va ḡe ga da-zoovale saai, nii da da ze kəma yeenəpə? Zekaa nei ná da é zo da poləmazu ɓaa?» E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Bal»

³¹ Gaamago nə, Gooḡo GALAGI Balaame ḡaazuve zəḡeni ma, é Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡa, é loni pele zaamave, ná-boḡa zəkḡəi zea, kulaai maalaḡagi zu. Balaame viləni ɓiibigə, é nəkə, é unpilə zooti ma. ³² Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni ma: «Leeni vaa zu é da-zoovale saai loḡaai ná zeizu ḡe sava? Nə ḡa pəai, gə pele leve é luḡə, mazḡḡə siei nii é təzeifai, undaavili pele ve. ³³ Soovale saai kəave, é moola ná zeizu ḡe sava. Ni é la ḡeni moolaani, é ga gə é vaa, gə təun ze vulua.»

³⁴ Balaame ḡeni Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ma: «Gə gaazave, mazḡḡə gə la ḡea kwəe ga da loni tuḡə pele zu. Ni siei nii wana ve é ma, gə ḡale ma.» ³⁵ Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni ma: «A li va zunui təiti, kele kəni nə é da woo ḡilagi nə wo, nii ná bo é ma.» Balaame ta kundigiti Balake ti leveni, ti viləni pele zu, ti da li.

³⁶ Siegi zu Balake mənini da ga Balaame vaa, é liini, é daaḡomi Moaɓe taa wolai zu, nii é zou ḡwəma ve ḡoba ve, zie wolai Aalenən ḡoba ve. ³⁷ Balake Balaame ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Gə la keela məungiti teveni ɓaa, ga é va? Leeni vaa zu é la vaani gaamago nə pə be? E ḡeni ḡisizu ga gə la zooga gə va é wəḡḡə?» ³⁸ Balaame Balake wooḡaavoteni, é ḡe ma: «Wəle, gə vaa é və be. Da kaazu niina ga ná zoo ɓəezu é və boḡo ve ḡana nə? Wooi nii GALA ka pu da, naa nə ḡa ná bo é ma.»

³⁹ Balaame viləni Balake volu, ti li Kiliyate-Gutesəte. ⁴⁰ Balake nikəiti ta baalagiti kulani ga zalaḡai, é Balaame nənəi leve ma, ta kundigiti ti yeni polu, ti va.

Balaame tuya loo vai

Izelaye nui ti be

⁴¹ Poluma zobui, Balake vaani, é Balaame laaḡomi, ti le Bamote-Baale, ve é ḡeni Izelaye nubusei ḡilazuve ḡaazu ná.

23

¹ Balaame ḡeni Balake ma: «Zalaḡa ḡulazu lofela lo bə ve, é nikə zine lofela ta baala sine lofela ḡevele be te bə ve.» ² Balake naa ḡeəni, nii Balaame boni. Balake ta Balaame ti nikə zine ḡila ta baala sine ḡila kulani ga zalaḡai, zalaḡa ḡulazuve ḡilagilagi. ³ Balaame ḡeni Balake ma: «Gaalə, é lo da-ḡala zalaḡai ḡoba. Nə maḡoozazu, tanisu Gooḡo GALAGI ḡa vaazu é daaḡomi. Nə naama wooi laazeeli é ma, nii a kula kelema bə.» E liini gizei ta ma, nii gulu la ma. ⁴ GALA ge ḡulani kelema Balaame ve, naa ḡeni ma: «Gə zalaḡa ḡulazu lofela loḡe, gə nikə zine ta baala sinei ḡula ve ga zalaḡai, zalaḡa ḡulazuve ḡilagilagi.»

⁵ Gooḡo GALAGI wooi vuuni Balaame la, é ḡe ma: «Gale ma Balake və be, é ɓəe pə ḡani.»

⁶ Balaame ḡaleni ma Balake və be, nii é ḡeni ná-gala zalaḡai ḡoba, ta Moaɓe ḡundigiti.

⁷ Balaame faalaalii nii woni, é ḡe ma:

«Moaɓe masagi Balake zəḡe ve ga ze

Siili yooi zu gizeiti su.

E ḡe ma: «Ua, é Zakəbe mavofodai voovo bə!

Ua, é da-yiiḡaawanai yei Izelaye laalḡoma!»

⁸ Nə naa voovoozu ḡale, nii GALA ge la foovooni?

Nə yiiḡula ḡale nubuseiti ma, siegi zu Gooḡo GALAGI yii la ḡulani la?

⁹ Nə yesu fasa ḡizeiti unma ve, gə pe te,

nə yena gizeiti unma ve, gə pe te,

nubuse ve é zeizu ye,

zoḡozu ḡa ti va ta zii zoiti.

¹⁰ Be ḡa a zoo é Zakəbe mavofodai ma vəbe ḡaalu,

ɓaa é Izelaye nu ḡulugi ḡaalu?

Gə za, eḡevelei səle nui zaa velei la.

Gaaɓela velei ḡe ga nənəi ḡevelei.»

¹¹ Balake ḡeni Balaame ma: «Leeni ḡa é kəa ga ze? Gə é zəḡe ve ga é siili nui foovo, wəle da ba, é da tuya loo ti ve!» ¹² E ḡeni ma: «Nə ḡena ɓəea, gə la naa woga ɓaa, nii Gooḡo GALAGI pua da?»

Balaame nd-tuyai velesieci

¹³ Balake ɣe ma: «Ɔa pɔ̀ be, de li ada tagili, ve da ti ɣa ná. Da ti ɣilazuve nɔ ɣa, è la ti pe kaa, miná ɣa da ti voovo ná nɔn be.»

¹⁴ E liini la Sɔfime kpalagave, Pizega gizei unmaɓe, é zalaɣa ɣulazu lofela lo, é nike zine ɣila ta baala sine ɣila kula ga zalaɣai, ti ɣilagilagi maazu. ¹⁵ Balaame ɣeni ma: «Lo ve da-gala zalaɣai joba, gè li munu, gè Ɔooɣɔ GALAGI laaɣomi.»

¹⁶ Ɔooɣɔ GALAGI ɣulani kelema Balaame ve, é wooi vu da, é ɣe ma: «Gale ma Balake vo be, è ɓe pɔ ɣani.» ¹⁷ Balaame ɣaleni ma Balake vo be, naa ɣeni loni ná-gala zalaɣai jobave, ta Moaɓe ɣundiɣiiti. Balake ɣeni ma: «Leeni ɣa Ɔooɣɔ GALAGI bogai?»

¹⁸ Balaame faalaalii nii woni, é ɣe ma:

«Balake wuzegɛ, è woilo!

Sipɔɔl ná-doun zunui, woilo gòoi ma!

¹⁹ GALA ge la ga nuɓusei, é va zeei wo,

ɓaa nu vulu, é va zegɛ kpɔe wooi va.

Nii é bogai, é la naa ɣea ɓaa?

Toɣa woo wo, é la su vai ɣea?

²⁰ Wele, gè devei zɔɔɔga ga gè tuya loo,

GALA ge tuya loa, gè la sejezu ma.

²¹ E la telebotala vaa ɣaani Zakɔbe va,

é la soletala vaa ɣaani Izelayele nuɓuseiti ba.

Ɔooɣɔ GALAGI, é ga ná-GALAGI, naa ɣa toun polu,

toɣa masadai ma ɣoozuneei zɔɔɔ ti vo be.

²² GALA ge ti ɣulani Ezipete yooi va,

suvikei ɣulaɓe ga teɣui zuvikei ti ve.

²³ Zoɣolai la ga faa nɔpe Zakɔbe mavofodai ɣaazu,

ɓaa adɔɓe vai Izelayele laalɔɣoma.

Yeegɛɣala vaɣoi ma, toɣa da wo Zakɔbe ta Izelayele ma,

nii kpein GALA ge keezu.

²⁴ Niima nuɓuseiti ta wuzegɛzu eɣe zalai,

toɣa ɣaalɔsu eɣe zalai,

é da ná-sua zogai mi,

é da ná-sua zogai ma namai ɓole,

naa voluma ɣa niina a da laa la.»

²⁵ Balake ɣeni Balaame ma: «Ni è la ti voovooni, mina tuya loo ti ve, ga tago ɓalaa.» ²⁶ Balaame googaaɓoteni, é ɣe ma: «Gè la boni è ma ɓaa ga ná naati kpein nɔ ɣe, nii Ɔooɣɔ GALAGI bosu?»

Balaame ná-tuyai zavasiei

²⁷ Balake ɣeni Balaame ma: «Ɔa deɣemu, ná liizu ga de adave tagili, tanisu GALA ka pete názu ga da nuɓusei niiti foovo nɔn be. ²⁸ Balake liini ga Balaame Peyɔɔl gizei unmaɓe, nii é zeleni teɓebai maazu. ²⁹ Balaame ɣeni Balake ma: «Zalaɣa ɣulazu lofela lo be, è nike zine lofela ta baala sine lofela ɣevele ɓete be ve.» ³⁰ Balake naa ɣeeni, nii Balaame boni. E nike zine ɣila ta baala sine ɣila kulani ga zalaɣai, zalaɣa ɣulazuve ɣilagilagi.

24

¹ Balaame peteni ga neɓe Ɔooɣɔ GALAGI ve ga tuyai loo Izelayele ve, é la mo ɣeni liini kulakelama ɣili gaiziezu, eɣe pelegi é ɣeni keezu la zɔɔma ziegiti su, kele é ɣaazu latini teɓebai letema vele. ² E ɣaazuwuzegɛni, é Izelayele ɣa vuuni, eɣevelei ná-bolodaiti ti la. Názu ɣa GALA Zenvui yeini la toun ma. ³ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ɣe ma:

«Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ɣaa,

zunui nii gaazuzegɛai ma, ná-keela wooi ɣaa,

⁴ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi ɣaa,

é Zeɓei-Pe-Maliɣii ná-kulakelamai ɣaazu,

siegi zu é loozu la suɣili, gaazuzegɛ ma:

⁵ Ee Zakɔbe, da-zegɛ ɣotaiti wola vaɣe,

ta è-ɣiizuɓeti ɓalaa, Izelayele!

⁶ Ti da yei ga zuviega eɣe laasamagiti,

eɣe kpeleiti, ti zie jobave,

eɣe alɔwe gului, Maliɣii siingai,

eɣe sedele gului, ti zielave.

⁷ Ziei ɣa yeizu, é da ɣula seizuɓe,

zie mɔnɔmɔngiti ta ná-ani zuwuiti fae.

Ná-masagi ɣa zobogi zɔɔɔ Agage ma,

ná-masadai zeɓei ɣa wɔɔɔ.

⁸ GALA ge kula^{ve} Ezipete yooi va,
tegui zεbei gεgalai ga é zea,
toğa zobo sɔlɔɔ ziiti ma, ti ga sili nuiti,
é ti-ma gaeiti golowolo,
é ti zo ga ná-mεεinti.

⁹ Toğa bili, é veε egε zala zinei,
egεvelei zala zaai la,
be ga a kata ga é wuzegε?
Nui nii a tuya loo é ve, tuya ga naa ve,
nui nii a è voovo, foovooi ga naa zo.»

¹⁰ Balake yiiɣaawanani Balaame ma, é yealogani, é gɛni Balaame ma: «Gè è loligε ga è va, é sili nuiti foovo, wele, ná zeizu gεa sava, é da tuya loo ti ve. ¹¹ Tei é gεa gana, liina da-yooi zu! Gè boni ga ná faanε mɔinmɔin kε é ve, kele Gooɣo GALAGI é valagε faanεiti sɔlɔɔ fai ma.»

*Balaame GALA ná-kulakεlemaiti bo fai
Izelayele ná-faa zu*

¹² Balaame Balake wooɣaavoteni, é gε ma: «Gè bɔeni gani keelaiti pɔ, è ti leveni mà: ¹³ Anεε ni Balake ga vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é fe zεa, gè la zooga faa nɔpe kεezu ga ma vaɣo, ɣaa ma ɣɔu, Gooɣo GALAGI ná-devei laalɔɣoma. Ná naa nɔ wo, nii Gooɣo GALAGI a bo mà.» ¹⁴ Niizu ná ga li ná-nubuseiti pɔ. Va, ná naa kεezu ga de, nii Izelayele nubuseiti ti vaazu kεezu ga da-nubuseiti, yeeɣεgalaiti su ti vaazu.» ¹⁵ Balaame faalaalii nii laazeelini, é gε ma:

«Beyɔɔl ná-down zunui Balaame ná-keela wooi gaa,
zunui nii gaazuzegεai ma, ná-keela wooi gaa,
¹⁶ nui nii é GALA gooitɔ menisu, naa ná-keela wooi gaa,
nii é Anii-Pε-Unda ná-faagwεgiti feai zea,
é Zεbei-Pε-Maliɣii ná-kulakεlemai gaaazu,
siegi zu é loozu la suɣili, gaazuzegε ma:

¹⁷ Ná pεtεsu, kele niizu laade de,
ná sumasu, kele maa la de buɣani,
velela velelɔ, somideɣai ta gɔ ɣulazu Zakɔbe mavofodai zu,
masadai ma lukpɔi gɔ gɔ Izelayele zaama,
nii a gε Moaɣe nuiti goizu loɣazu,
toğa Sete ná-down zunuiti kpein doğa tɔungi zu.

¹⁸ Toğa Edɔme yooi zo, é gε ga nɔnɔ,
sili nuiti su, Seyiil yooi gɔ zo,
Izelayele gɔ ná-zeeɣaaɣaaɣaa le.
¹⁹ Nui nii é ɣulazu Zakɔbe mavofodai zu, naa gɔ masadai gε,
toğa naati undaavili, niiti ti velazu, ti ɣula taaiti ba.»

*Balaame Izelayele zili nuiti
kologolo fai wo fai*

²⁰ Balaame Amaleke gani. E faalaalii nii laazeelini, é gε ma:
«Amaleke gɔ é ga ziiti pε ti-ma mɔungi.
Kele gaaɣelasu, toğa ɣologolosu.»

²¹ E Ken nuiti kaani. E faalaalii nii laazeelini, é gε ma:
«È-zeizu^{ve} logε kpe,
è-laɣagi logε fasa ɣizei ma.

²² Kele Ken nuiti ta gε ga abui laamianigi.
Gaaɣelasu, Asuul nuiti ta li ga woye, ti wo gε ga kasogɔ nuiti.»

²³ Gaaɣelasu, é faalaalii nii laazeelini, é gε ma:
«E, maanɔɣoi nii é vaazu! Be gɔ a ye vulua GALA ná-kεewotii luɣo?

²⁴ Kele keingiti ti ziei gɔ, ti vaazu, ti zegε Kitime,
ta Asuul nuiti maanɔɣo, ti Ebeεl nuiti maanɔɣo.
Tɔ balaa toğa liizu undaaviligi zu.»

²⁵ Balaame liini, é gale ma ná-zooi zu. Balake balaagi liini ga vɔ pelei.

25

*Izelayele nuiti ti bɔɣo lɔa vai
kooɣo gani koo vaiti su*

¹ Izelayele nuiti ti zeini Sitime. Nubuseiti ti tɔzeini ga bɔɣo lɔa kologologi zu, ta Moaɣe anzanu lointi. ² Naati ti ti lolini ga ti zalaɣai ɣula ta-ɣalagiti be. Nubuseiti ti vaani bu, ti zalaɣa laamii wo, ti nɔkɔ naati ta-ɣalagiti bu. ³ Ti vɔɔpεeni naati ta-ɣalagiti Baale-Peyooɔl lebi

vai va. Naama vai Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani ti laalḡoma. ⁴ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Nubuseiti kpein gaale ba, è ta-ḡundiḡiiti sele guluiti ba, foloi ḡa, ḡaazu, naa ḡa a ke nà-ziiḡaawanai zeḡe Izelaye maala.» ⁵ Moize ḡeni Izelaye lukpḡḡaaleve nuiti ma: «Wo ḡilagilagi nà-nuiti paa, niiti ti voopei Baale-Peyool lebi vai va.»

⁶ Zunu ḡila ge ḡeni Izelaye nuiti saama, è vaani ga Madiyan anzanu ḡila keeḡelointi saama, Moize ta Izelaye veebi kpein gaazu, naazu naati ti da wolo, GALA daagomi seḡe veei laave. ⁷ Zalaḡa ḡula nui Aalon nà-doun zunui Eleazaal nà-doun zunui Finease naama vai ḡaai ma, è wuzegeni bebei zaama, è kpein zeḡe, ⁸ è vile Izelaye zunui volu nà-seḡe ḡotai wu, è ti feleḡo pe so vooḡa, kpein zunui volokula, è anzanui zo kobuve. Naazu nimiza vai beni Izelaye nuiti saama. ⁹ Nu waavuufelego maazu naanigo (24 000) ḡa è zaani nimizai naa zu.

¹⁰ Gooḡo GALAGI bōeni Moize vō, è ḡe ma: ¹¹ «Zalaḡa ḡula nui, Aalon nà-doun zunui Eleazaal nà-doun zunui Finease ḡa è nà-ziiḡaawanai zeḡea Izelaye nuiti maala, nà-ziizooli ḡa è ma ti zaama, naa ḡa è kea, nei ḡe ga GALAGI, nà po ga ti nà ḡila nō dēbi, nà-ziiḡaawanai zu, ḡe la ma Izelaye nuiti ma zuwu ḡaaleveni. ¹² Naa ḡa è ba, da ḡe ma: «ḡè minazeḡeḡi ḡea toun be, nii a ḡe ga ziileigi ma ungi. ¹³ Toḡa ḡe ga toun nōnō, ta mavofodaiti. Zalaḡa ḡula wotii ḡa ḡe ga tonō, yeeḡeḡalai pe su, tōzei è nà-ziizooli ḡulave kelema nà-GALAGI ve, è koto ḡba vai ḡeeve Izelaye nuiti ta-vaa zu.»

¹⁴ Izelaye zunui ti paani ta Madiyan anzanui vooḡa, daaseigi ḡeni ga Zimeli, Salu nà-doun zunui. E ḡeni ga Simiyon nà-peleyeḡe ḡundiḡii ta. ¹⁵ Madiyan anzanui nii ti paani, daaseigi ḡeni ga Kōzebi, keeḡe laaseigi ḡeni ga Suul, nii è ḡeni ga bolodama moinmoin ma ḡundiḡii, kulaai bolodai gila su Madiyan yooi zu.

¹⁶ Gooḡo GALAGI bōeni Moize vō, è ḡe ma: ¹⁷ «Vala Madiyan nuiti ba, è ti-ma zuwu ḡaaleve. ¹⁸ Mazolō ti ḡeni ga wo zili nuiti, ti laavegai ga keleḡe noi, Peyool nà-fai zu, ta Kōzebi, nii è ḡeni ga Madiyan ḡundiḡii ta nà-doun anzanui, nii è zaani, Peyool nà-nimiza voloi.»

Izelaye nuiti gaalu daa vesieci

¹⁹ Nimiza vai naa levega volumna,

26

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal ma, nii è ga Aalon nà-doun zunui: ² «À Izelaye veebi kpein gaalu, è zo kona vuufelego (20) ma, è le zeemaazu, eevelei ta-veleyeḡeiti ti la, Izelaye nuiti kpein su, niiti ta zoo ti li kōmave.» ³ Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal, ti bōeni ti vō Moabe nemei zu, Zuluden ḡobave, Zeeliko letemave, ti ḡe ma: ⁴ «Ada vaazu gaalugi wosu, è zo kona vuufelego (20) ma, è le zeemaazu, eevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Izelaye nubuseiti peḡe, niiti ti ḡulani Ezipete yooi va:

⁵ Izelaye nii daa ga Zakōbe, nà-doun zunu mōungi è sālōni, daaseigi ḡeni ga Luḡen. Luḡen nà-doun zunuiti ti-mavofodaiti, ti ḡeni ga: Geenōke mavofodaiti, Palu mavofodaiti, ⁶ Geselon mavofodaiti, ta Kaalemi mavofodaiti. ⁷ Luḡen mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waavuunaani maazu savago undōfela puusavago (43 730). ⁸ Palu nà-doun zunui ḡeni ga Eliaḡe. ⁹ Naa ḡa è ḡeni ga Nemuwele keeḡe, ta Datan, ta Abilame. Datan naa, ta Abilame ti ḡeni ga kundigii bebei untuḡo, ti wuzegeni Moize ta Aalon laalḡoma, ta Kōlee nà-nu ḡulugiti, sieḡi zu ti wuzegeni la Gooḡo GALAGI laalḡoma. ¹⁰ Zooli laavalini, è ti maalḡoḡu, ta Kōlee, sieḡi zu nà-nu ḡulugiti ti zaani la, ta sieḡi zu abui zunu unfelego puulḡoḡo (250) ḡalani la. Ti ḡeni nubuseiti be ga kizesu vai. ¹¹ Kele Kōlee nà-doun zunuiti ti la ḡeni zaani.

¹² Simiyon nà-doun zunuiti, eevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Nemuwele mavofodaiti, Yamin mavofodaiti, Yakin mavofodaiti, ¹³ Zeela mavofodaiti, ta Sayile mavofodaiti. ¹⁴ Simiyon mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waavuufele maazu fele unfelego (22 200).

¹⁵ Gade nà-doun zunuiti, eevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Sefon mavofodaiti, ḡagi mavofodaiti, Suni mavofodaiti, ¹⁶ Wōzeni mavofodaiti, Eli mavofodaiti, ¹⁷ Alōde mavofodaiti, ta Aleeli mavofodaiti. ¹⁸ Gade mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waavuunaanigo undḡoḡo (40 500).

¹⁹ Zuda nà-doun zunuiti ti ḡeni ga Eel ta Wōnan. Eel ta Wōnan ti zaani Kanaan yooi zu. ²⁰ Zuda nà-doun zunuiti, eevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Seela mavofodaiti, Peelese mavofodaiti, ta Zeela mavofodaiti. ²¹ Peelese nà-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Geselon mavofodaiti ta Gamule mavofodaiti. ²² Zuda mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waavuulḡe maazu lōzita undḡoḡo (76 500).

²³ Isakaal nà-doun zunuiti, eevelei ta-wolodamaiti ti la, ti ḡeni ga: Tōla mavofodaiti, Puva mavofodaiti, ²⁴ Yasuḡe mavofodaiti, ta Simelon mavofodaiti. ²⁵ Isakaal mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waavuulḡe maazu naani unsavago (64 300).

²⁶ Zaḅulḅn ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Seelēde mavofodaiti, Elon mavofodaiti, ta Yaaleyle mavofodaiti. ²⁷ Zaḅulḅn mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuulzita undḅlugḅ (60 500).

²⁸ Zozefe ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Manasee ta Efelayime. ²⁹ Manasee ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Makiiḅ mavofodaiti, Galaade mavofodaiti, nii é ḡeni ga Makiiḅ ná-doun zunui. ³⁰ Galaade ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Yeezeel mavofodaiti, Geeleke mavofodaiti, ³¹ Aseliyele mavofodaiti, Sikeme mavofodaiti, ³² Semida mavofodaiti, ta Geefeel mavofodaiti. ³³ Geefeel ná-doun zunui Selḅfeḡade la ḡeni doun zunua zḅḅni, kelē é doun anzanuiti sḅḅni, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Ḡḡela, Mileka ta Tiilesa. ³⁴ Manasee mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuulḅlugḅ maazu feleḡḅ undḅfela (52 700).

³⁵ Efelayime ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Suteela mavofodaiti, Beekēel mavofodaiti, ta Taḡan mavofodaiti. ³⁶ Suteela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Elan mavofodaiti. ³⁷ Efelayime mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuusaavḅḅ maazu feleḡḅ undḅlugḅ (32 500). Zozefe ná-doun zunuiti kana, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la.

³⁸ Benzamen ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Beela mavofodaiti, Aseḅele mavofodaiti, Ayilame mavofodaiti, ³⁹ Sufame mavofodaiti, ta Ḡufame mavofodaiti. ⁴⁰ Beela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Aalede mavofodaiti ta Naaman mavofodaiti. ⁴¹ Benzamen mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuunaani maazu ḅḅlugḅ undḅzita (45 600).

⁴² Dan ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Suḡame mavofodaiti. ⁴³ Suḡame mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuulzita maazu naanigḅ unnaanigḅ (64 400).

⁴⁴ Aseel ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Yimena mavofodaiti, Yisevi mavofodaiti, ta Belia mavofodaiti. ⁴⁵ Belia ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Geeḅeel mavofodaiti ta Malekiyele mavofodaiti. ⁴⁶ Anzanu loun ḡeni Aseel ya, daaseigi ḡeni ga Seela. ⁴⁷ Aseel mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuulḅlugḅ maazu savagḅ unnaanigḅ (53 400).

⁴⁸ Nefetali ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Yaaseyele mavofodaiti, Guni mavofodaiti, ⁴⁹ Yeesēel mavofodaiti, ta Sileeme mavofodaiti. ⁵⁰ Nefetali mavofodaiti tieḡoi ḡeni ga zunu waabuunaanigḅ maazu ḅḅlugḅ unnaanigḅ (45 400).

⁵¹ Izelaye nuiti tieḡoi ḡeni ga zunu waaundzita maazu ḡila undḅfela puusavagḅ (601 730).

Zooi ḡaaḡwē vai

⁵² Ḡḅḅḡ GALAGI ḅḅeni Moize vḅ, é ḡe ma: ⁵³ «Zooi ḡaaḡwē bolodaiti ba, é zoloo nuiti tieḡḅiti ma. ⁵⁴ Bolodaiti ti mḅindai, da zooi ve ti ya ga ḅḅḅba, niiti ti lḅidai, é zooi tago ve ti ya. Eḡe ḡilḅilḅi ná-zooi ḡa ve zea, é zoloo ti-lieḡḅi ma. ⁵⁵ Kele zooi ḡaa ḡa ḡwē ga kpakutoomai. Ta ti zḅḅḅ ga tḅḅ, eḡevelei ti-ḡeḅni ta-wolodaiti daaseigi la. ⁵⁶ Zooi ḡaa ḡa ḡwē ga kpakutoomai, naati zḅḅzu, niiti ti wola mḅindai, ta niiti ti wola la mḅinni.»

Leevi nuiti gaalu daa velesiei

⁵⁷ Leevi nuiti, ti ḡaaluni, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Geeleson mavofodaiti, Keḡate mavofodaiti, ta Melali mavofodaiti. ⁵⁸ Leevi mavofodaiti ti ḡeni ga: Liḅeni mavofodaiti, Geeḅelon mavofodaiti, Maali mavofodaiti, Musi mavofodaiti, ta Kḅlee mavofodaiti. Keḡate Amelame zḅḅni. ⁵⁹ Amelame anzai laaseigi ḡeni ga Yḅkeḅede, Leevi ná-doun anzanui, nii é zḅḅni Leevi vḅ Ezipete yooi zu. E dounḡa zḅḅni Amelame vḅ ga Aalon ta Moize, ta Miliyame, nii é ḡeni ga ti-vaazeelai. ⁶⁰ Niiti ti zḅḅni Aalon vḅ ti ḡeni ga Nadaḅe, Abiyu, naa vḅ Eleazaal va, ta Itamaal. ⁶¹ Nadaḅe ta Abiyu ti zaani, naa ḡeni sieḡi zu ti vaani la ga abu ḡiligi Ḡḅḅḡ GALAGI ḡakala.

⁶² Niiti ti ḡaaluni, zunuiti kpein é zo alu ḡila ma, é le zeemaazu, zunuiti ta zunu lointi, ti ḡeni ga zunu waafeleḡḅ maazu savagḅ (23 000). Ti la ḡeni ti vḅeni Izelaye nuiti ba, ti va ti ḡaalu, mazḅḅ zou la ḡeni veeni ti ya Izelaye nuiti saama.

Gaalugi unseizuvḅ

⁶³ Naati ka Moize ta Eleazaal ti ti ḡaaluni Moaḅe nemeiti su, Zuludēn ḡḅavḅ, Zeeliko letemavḅ. ⁶⁴ Niiti kpein Moize ta zalaḡa ḡila nui Aalon ti ti ḡaaluni Sinayi teḅebai zu, naa ta nḅḅḅ ge la mḅ ḡeni niiti saama. ⁶⁵ Mazḅḅḅ Ḡḅḅḡ GALAGI ḡeni ti ma: «Ta zaazu teḅebai zu.» Ḡila kḅalaa ge la ḡeni yeni vulua, é ḡila Yefunee ná-doun zunui Kalḅḅe vḅlu, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe.

¹ Anzanu loun loolugɔ ɣeni ná, ti-laaseigi ga: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Ti-ɣee laaseigi ɣeni ga Selofegade, Geefeel ná-doun zunui. Keeɣe wolani ti ɣeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee, ta Zozefe. Anzanu naati ka ti vaani, ² ti lo Moize ɣakala, ta Eleazaal, ta kundigiti, ta bebe kpein. GALA daaɣomi seɣe velei laave, ti ɣe ma: ³ «Gi-ɣee zaave tevebai zu, kele é la ɣeni naati ta-bɔgi zu, niiti ti wuzegeni Gooɣɔ GALAGI laaloɣoma, Kɔlee ná-nu bulugiti, kele é zaani ga kpɔɣɔ ɣotoi maavele, doun zunu la ɣeni zea. ⁴ Leeni vaa zu gi-ɣee laaseigi a ɣula ná-bolodai zaama, tɔzei doun zunu balagi maavele ma? Gi-ɔɔɔda ve, gi-ɣee keeɣelointi saama.»

⁵ Moize liini ga ti-maavai Gooɣɔ GALAGI ɣakala. ⁶ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: ⁷ «Gaamai ɣa Selofegade ná-doun anzanu ti bosu. Da zooi ve ti ya, é ɣe ga tɔnoi, ti-ɣee keeɣelointi saama. Tiya ɣa da ti-ɣee nɔnoi leve ti ɔ. ⁸ Da ɔɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɣe ti ma: Siegi zu zunui ta zaazu la, é la doun zunu yeni, wa ná-poganii ve ná-doun anzanui ya. ⁹ Ni doun anzanu la zea, wa ná-poganii ve keeɣelointi zea. ¹⁰ Ni keeɣeloungɔ ti la be, wa ná-poganii ve keeɣe keeɣelointi zea. ¹¹ Ni keeɣeloungɔ ti la keeɣe ve, wa ná-poganii leve ná-nu ɣiteɣitegi ta ɔɔ bolodai zu, naa ɣa a ye zea. Toɣa ɣe ga devei ta tɔgi Izelayele nuiti be, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Zozuwe ɣee vai ga Moize votogi
(To Sevei Velese 31:1-8)

¹² Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Le Aɔalime ɣizei nii ma, é wele zooi va, gè feezu Izelayele nuiti be. ¹³ Da welezu ba, kele da balaagi da zaazu, é li é-memewolani pɔ, ti zaai, eɣevelei é-ɣee loin Aalon zaani la, é li memewolani pɔ ti zaai. ¹⁴ Mazɔɔɔ wo ɣeeve ga kololala nuiti ná-devei laaloɣoma, Sin tevebai zu, siegi zu bebei zu nuɔuseiti ti maagaalii ɣeeni la, ti kpɔei veɛ ba. Wo la ɣeni ná-nadedai maawuini nuɔuseiti gaazu, é lo ziei vai va, ti ɣeni maalolisu.» (Naa ɣeni ga Meeliba dei ná-fai é ɣeni Kadese, Sin tevebai zu.)

¹⁵ Moize ɔɔeni Gooɣɔ GALAGI ɔɔ, é ɣe ma: ¹⁶ «Gooɣɔ GALAGI é ga kpusei kpein ta-zenvuuti ta-GALAGI, da ɔɔɣi yimazeɣe ga nu, é sei bebei unda, é ɣe ga kundigii, ¹⁷ nui nii a ɣe losu ti untuɣɔ kooɣɔzuveti, é da li ga tiye, é da va ga tiye, nii a ke Gooɣɔ GALAGI ná-nuɔuseiti ti mina ɣe eɣevelei baalagiti ti la, ti make nu la ná.»

¹⁸ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Nun ná-doun zunui Zozuwe zeɣe, zunu ve nii zenvui zeini su, da yeela ma. ¹⁹ Da lii la, é sei zalaɣa ɣula nui Eleazaal ɣakala, ta bebei kpein, é deveiti fe zea ti ɣaazu. ²⁰ Da da-ɣundigilai ma zobogi ta ve zea, naa ɣa a ke Izelayele bebei ɣolo be. ²¹ Toɣa ze zalaɣa ɣula nui Eleazaal ɣakala, naa ɣa da gaazaɣa tɔun be, ga anii nii daaseigi ga wuulimegi. Nii nɔpe a bona, vele ɣana Zozuwe ta Izelayele nuɔuseiti ta ta-ɣooɣɔ vaiti so da.»

²² Moize keeni, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea. E Zozuwe zeini zalaɣa ɣula nui Eleazaal ɣakala, ta bebei kpein. ²³ E yeeti daani ma, é deveiti fe zea, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI boni la ma.

28

Tɔgi é lo zalaɣaiti ba
(Egeze 29:38-46)

¹ Gooɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ² «Niima levei laazeeli Izelayele nuiti ma, é ɣe ti ma: Wa dama kpe, wo nɔna ma vebeanii ve, yeeɣeɣala vaɣɔi zu, é ga ná-zalaɣaiti, daamianigiti ti ɣalazu abui ɣa, ti bè ga ani maku neai. ³ Da ɣe ti ma: Folo-o-folo, wa kona gila baala sine feleɣɔ ɣula, nii neevuzu la ba, Gooɣɔ GALAGI ve ga gala zalaɣai, nii abui galazu. ⁴ Da baala zivo ɣilagi ɣula ga zalaɣai sobui, é zɔɔma vaala zivoi ɣula kpɔkɔi, ⁵ naa veɛ vebeanii va, nii é ga bulu vuko vaɣɔi kilo savago, gaayɔgai ga wolive wulo vaɣɔi litele ɣila ta tukpe (1,5). ⁶ Gala zalaɣai ɣana, folo-o-folo, nii é ɣeezu ɣulazu, eɣevelei deveai la Sinayi gizei ma. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɣɔ GALAGI ve. ⁷ Wa puya zalaɣai ɔɔ baala zivo mɔungi va, ga ɔɔ baagi litele ɣila ta tukpe (1,5), ada naɔdegai zu ɣa wa puya zalaɣai naa ɣula ná, ga ɔɔ baagi Gooɣɔ GALAGI ve. ⁸ Baala zivoi velesiei ɣa ɣula ga zalaɣai kpɔkɔi, vebeanii ta puya zalaɣai, niiti ti ɔɔgai sobu gelei va, naa ma ziiti nɔ ɔɔ ba. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɣɔ GALAGI ve.»

Dooɣo foloi ma zalaɣaiti

⁹ «Dooɣo foloi, wa baala zivo feleɣɔ ɣula ga zalaɣai, niiti ti kona gila nɔ ɣea, neevuzu nɔpe ge la ba, é vebeanii ɔu ma ga bulu vuko vaɣɔi kilo lɔzita, gaayɔgai ga guloi, puya zalaɣai ɔu ma. ¹⁰ Wa gala zalaɣai naa ɣula dooɣo foloi ɣilagilagi. Naa kpein ge ɔɔ gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɣai.

Alugi laaɣulazuve ma zalaɣai

¹¹ «Alugi laafulazuve, wa nike zine bokpa felego g'ula ga gala zalaƒai Gooƒo GALAGI ve, ta baala sine g'ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va. ¹² Wa vebeanii ve'e gala zalaƒa zuaiti ba, toƒa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei g'ilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ¹³ ta kilo savago baala zivoi g'ilagilagi ve. Gala zalaƒai ve, zalaƒai nii abui galazu, makugi neai Gooƒo GALAGI ve. ¹⁴ Puya zalaƒaiti ta ƒeezu ga ddoi litete savago, e ve'e nike zine g'ilagi va, litete felego ve'e baala sinei va, ta litete g'ila ta tukpe (1,5) ge ve'e baala zivoi va. Gala zalaƒaiti kana, ta ge g'ulazu alugi laafulazuve, alu-o-alu, konagi zu. ¹⁵ Wa boli zinei g'ula balaa ga koto gba zalaƒai Gooƒo GALAGI ve. Naa kpein ge bo gala zalaƒai va, e g'ulazu folo-o-folo, ta na-puya zalaƒai.

Pakegi ma zalaƒaiti
(Leevi Nuiti 23:5-14)

¹⁶ «Alu m'ungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) g'a ƒeezu ga Gooƒo GALAGI na-Pakegi. ¹⁷ «Alugi naa ma volo puugo maazu loolusiei (15) g'a fetii loozeizu ma. Bului nii leve la su, naa g'a wa ge miizu eyesu folo lofela. ¹⁸ Folo m'ungi, wa gaaleba ƒadegai wo, wo la boti nope kea, eƒevelei wa da ke la, ¹⁹ wa nike zine bokpa felego g'ula ga gala zalaƒai Gooƒo GALAGI ve, ta baala sine g'ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va. ²⁰ Wa vebeanii ve'e gala zalaƒa zuaiti ba, toƒa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei g'ilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ²¹ ta kilo savago baala zivoi g'ilagilagi ve. ²² Wa boli zine g'ila kula ga koto gba zalaƒai, naa g'a a ke koto gba vai ge wo ve. ²³ Naati kpein ta laazu gala zalaƒai maazu, e g'ulazu sobu-o-sobu. ²⁴ Folo-o-folo, folo lofela laawu, wa naama laamianigiti kula, nii abui galazu, makugi neai Gooƒo GALAGI ve. Wa ti g'ula ga zalaƒai, e bo gala zalaƒai va, e g'ulazu folo-o-folo, ta na-puya zalaƒai. ²⁵ Foloji lofelasiei, wa gaaleba ƒadegai wo, wo la boti nope kea, eƒevelei wa da ke la.

Pantekote voloi ma zalaƒaiti
(Leevi Nuiti 23:15-22)

²⁶ «Zooi va lono m'ungiti ma ƒoozunee voloi, wo vaazu vebeanii veezu la Gooƒo GALAGI ve, ga ani niineiti, ddoƒoitii ma vetii, wa gaaleba ƒadegai wo, wo la boti nope kea, eƒevelei wa da ke la. ²⁷ Wa nike zine bokpa felego g'ula ga gala zalaƒai, ta baala sine g'ila, ta kona gila baala sine lofela, makugi neai Gooƒo GALAGI ve. ²⁸ Wa vebeanii ve'e gala zalaƒa zuaiti ba, toƒa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei g'ilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ²⁹ ta kilo savago baala zivoi g'ilagilagi ve. ³⁰ Wa boli zinei g'ula balaa, naa g'a a ke koto gba vai ge wo ve. ³¹ Wa suai niiti kula, neevuzu mina ge ti va, ta ta-vuya zalaƒaiti. Naa kpein ge bo gala zalaƒai va, e g'ulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii.

29

Puvu ƒee vetii ma zalaƒaiti
(Leevi Nuiti 23:23-25)

¹ «Alugi lofelasiei ma volo m'ungi, wa gaaleba ƒadegai wo. Wo la boti nope kea, eƒevelei wa da ke la. Toƒa ge wo ve ga puvu ƒee yeei. ² Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalaƒai, ta baala sine g'ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va, makugi neai Gooƒo GALAGI ve. ³ Wa vebeanii ve'e gala zalaƒa zuaiti ba, toƒa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ⁴ ta kilo savago baala zivoi g'ilagilagi ve. ⁵ Wa boli zine g'ila kula ga koto gba zalaƒai, naa g'a a ke koto gba vai ge wo ve. ⁶ Naama zalaƒaiti ta bo gala zalaƒaiti ba, niiti ti g'ulazu alu-o-alu ta folo-o-folo, ta ta-vebeaniiiti, ta ta-vuya zalaƒaiti, eƒevelei deveai la togi zu ta-vaa zu. Zalaƒaiti be, niiti abui ti g'alazu, makugi neai Gooƒo GALAGI ve.

Koto gba voloi ma zalaƒaiti
(Leevi Nuiti 23:26-32)

⁷ «Alugi lofelasiei ma volo puugoi ma, wa gaaleba ƒadegai wo. Wa zugi zo, wo la boti nope kea. ⁸ Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalaƒai, ta baala sine g'ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va, makugi neai Gooƒo GALAGI ve. ⁹ Wa vebeanii ve'e gala zalaƒa zuaiti ba, toƒa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ¹⁰ ta kilo savago baala zivoi g'ilagilagi ve. ¹¹ Wa boli zinei g'ula balaa ga ga koto gba zalaƒai, naa kpein ge bo koto gba zalaƒai va, nii e g'ulazu koto gba voloi, ta gala zalaƒai, nii e g'ulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta ta-vuya zalaƒaiti.

Kota lo fetii ma zalaƒaiti
(Leevi Nuiti 23:33-44)

¹² «Alugi lofelasiei ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma, wa gaaleba ƒadegai wo, wo la boti nope kea, eƒevelei wa da ke la. Wa fetii g'ula Gooƒo GALAGI lebi vai ma, wa naa ge folo lofela laawu. ¹³ Wa nike zine bokpa puugo maazu savago (13) g'ula ga gala zalaƒai, ta boli

zine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va, makugi neai Gooḡo GALAGI ve. ¹⁴ Wa vebeanii ve gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa ge ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga gulbi: kilo taavuuḡo nike zinei ḡilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ḡilagilagi ve, ¹⁵ ta kilo savago baala zivoi ḡilagilagi ve. ¹⁶ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

¹⁷ «Foloi velesiei ma, wa nike zine bokpa puugo maazu felego (12) ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ¹⁸ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ¹⁹ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁰ «Foloi zavasiei ma, wa nike zine puugo maazu ḡila (11) kula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²¹ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ²² Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²³ «Foloi naanisiei ma, wa nike zine puugo ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²⁴ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ²⁵ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁶ «Foloi loolusiei ma, wa nike zine taavuuḡo ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ²⁷ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ²⁸ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁹ «Foloi lozitasiei ma, wa nike zine losava ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ³⁰ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ³¹ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³² «Foloi lofelasiei ma, wa nike zine lofela ḡula ga zalaḡai, ta baala sine felego, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina ge ti va. ³³ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ³⁴ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁵ «Foloi losavasiei ma, wa GALA debi ḡaalebai wo. Naama voloi, wo la boti nope kea, eḡevelei wa da ke la. ³⁶ Wa nike zine ḡila kula ga gala zalaḡai, baala sine ḡila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ge ti va, makugi neai Gooḡo GALAGI ve. ³⁷ Wa vebeaniiiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, koḡḡo lieḡo zoloo ti-lieḡo ma, eḡevelei deveai la toḡi zu. ³⁸ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁹ «Naa ḡa wa ke Gooḡo GALAGI ve, wa-veiti voloiti su, e ḡula wa-vebeaniiiti polu, wo ti laai ḡisu, ta wa-minazeḡe daazeeli zalaḡaiti, ti ga wa-ḡala zalaḡaiti, ta wa-vebeaniiiti, ta wa-uyya zalaḡaiti, ta wa-yiilei zalaḡaiti.»

30

¹ Moize devei naati kpein boni Izelayele nuiti ma, niiti Gooḡo GALAGI ti veeni zea.

Toḡi e lo minazeḡegiti ba

² Moize boeni Izelayele nuiti ma wolodama ḡundiḡiiti pa, e ḡeni ti ma: «Devei vete, nii Gooḡo GALAGI feai: ³ Sieḡi zu zunui ta minazeḡeju la Gooḡo GALAGI ve, ḡaa e konai ve, e vile fai ta va, nii e po ga e ke, e la mo daawoi zeḡea ma. Toḡa naa kpein ke, niiti ti ḡulaai da, e bo.

⁴ «Ni anzalopoi ta, nii e keeḡe ná-pelei wu de, a minazeḡe keena Gooḡo GALAGI ve, e boḡo ḡili ga naa, ⁵ ni keeḡe a ná-minazeḡe fai ta ná-kona vai zuḡweena, e boḡo ḡiliai la, ni keeḡe a maaḡena kpó, e la faa woni toun tetegi, ná-minazeḡegiti ta ná-konaiti kpein ta ye ma, niiti e boḡo ḡiliai ga tiye. ⁶ Kele ni keeḡe la yeezeini bu, yeei no e faa ḡweegai la su, minazeḡegiti ta konai kpein e boḡo ḡiliai la, naati ti la mo yega ma. Gooḡo GALAGI ḡa suvaaye, mazolbo keeḡe la yeezeini ti wu.

⁷ «Ni toḡa zini be, e minazeḡegaa ḡeai na, ḡaa e boḡo ḡiliai na, ga kpóe ta nii kulaai na da, e bo, ⁸ ta sinigi a faa ḡweena su, e maaḡe kpó toun tetegi voloi no e faa ḡweegai la su, ná-minazeḡegiti ta ye ma, ta konaiti e boḡo ḡiliai ga tiye, ta ye ma. ⁹ Kele ni sinigi la yeezeini bu,

voloī nō é suḡwēesu da, é minazeḡeḡi ḡaava, nii é keai, ta kp̄c̄i kulaai daave, niiti é b̄oḡo ḡilīai ga tiye, ḡooḡo GALAGI ḡa suvaaye.

¹⁰ «Poanzai, 6aa anzanui ti ḡeḡeai ba, minazeḡeḡi naa a bo, 6aa konai n̄oḡe kulaai daave, nii é b̄oḡo ḡilīzu la, ḡilīai ḡa ye de.

¹¹ «Anzanui nii é zini be, naa a minazeḡeḡaa ḡeena, 6aa é b̄oḡo ḡili ga konai ta, ¹² sinigi a faa ḡwēena su, é maḡe kp̄o, é la yeeḡulani bu, é va ḡeḡe, ná-minazeḡeḡiti kpein ta ye ma, ta kona wooi n̄oḡe é b̄oḡo ḡilīai la. ¹³ Kele ni sinigi a ḡelena, voloī nō é suḡwēesu da, ná-minazeḡeḡi kpein ta kona wooi kpein é lo to b̄oḡoi va, 6aa daawooi va, naati ti la yeḡa ma. Sinigi ti ḡaavaa, ḡooḡo GALAGI ḡa suvaaye. ¹⁴ Sinigi ḡa zoo é ti ye ma, 6aa é minazeḡeḡi kpein kologolo, 6aa konai kpein nii a zoo ḡeḡezu la anii ta va. ¹⁵ Ni sinigi la ḡelēni, a maḡena kp̄o eyesu poluma zobui zeeli, anzai ḡa ḡili minazeḡeḡi kpein su, ta kona wooiti kpein su, é ti woga. E vaa bu ga é ti make, t̄ozei é maḡeḡa kp̄o, é la faa woni, foloi é m̄eniga da. ¹⁶ Kele ni toḡa ti zeḡe ma, foloi tanigaani tev̄ega voluma, kpega voluma ga suḡwēe, toḡa anzai ná-faaḡaaza golai ma ḡasai zeḡe.»

¹⁷ T̄ogiti kana, niiti ḡooḡo GALAGI ti veeni Moize ya, é vile zunui ta anzai ti yoḡoḡuḡe va, doun keḡḡeḡi ta ná-doun anzanui ti yoḡoḡuḡe va, sieḡi zu é ga nu niinei, é keḡḡe ná-pelei wu de.

31

Pile s̄al̄o fai Madiyan nuiti ma

¹ ḡooḡo GALAGI b̄oḡeni Moize vo, é ḡe ma: ² «Izelayele nuiti t̄on̄ai ootokula Madiyan nuiti ma, naa volu, da li niina è-m̄em̄ewolani p̄o, ti zaai.»

³ Moize b̄oḡeni nuḡuseiti p̄o, é ḡe ti ma: «À zunui tanigaani maḡili ga k̄ooḡo z̄oḡalaiti wo zaama, ti li Madiyan nuiti daal̄oḡoma, naa ḡa a ke, ḡooḡo GALAGI ná-potokulai laazeeli Madiyan nuiti ma. ⁴ Bolodai ḡilagilagi zu, wa zunu waagila (1 000) kula ti zaama, wo ti leve k̄oomave.»

⁵ Ti ziimazeḡeḡi woni Izelayele nuḡuseiti saama, bolodai ḡilagilagi zu, zunu waagilagila (1 000), ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waapuḡo maazu feḡeḡo (12 000) ti maḡilīai k̄ooḡo vai ma.

⁶ Moize ti leveni k̄oomave, é Finease veḡe ti va, zalaḡa ḡula nui Elezaal ná-doun zunui, naa ḡa é ḡeni seizu ḡadegai ma z̄oḡalaiti seḡezu, ta puḡugiti é va da poogiti deḡe la.

⁷ Ti k̄ooḡo z̄oḡalaiti seḡeni, ti li Madiyan nuiti daal̄oḡoma, eḡvelei ḡooḡo GALAGI devei veeni la Moize ya. Ti zunuiti kpein paani, ⁸ é b̄oḡ Madiyan nuiti ta-masa d̄ooluḡo va, ti ga: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeḡa. Ti Beȳool ná-doun zunui Balaame balaagi vaani ga boḡa z̄okp̄oi.

⁹ Izelayele nuiti ti Madiyan anzanuiti ta ti-lointi soni ga duḡiti, ti li ga tiye. Ti ta-zuaiti soni, ta ta-logani bulugiti kpein, é veḡe ti-yeaḡoligi kpein ba. ¹⁰ Ti abui loni ta-laaiti kpein ba, veḡe ti ḡeni zeini ná, ta ti-vuuzuveḡi kpein.

¹¹ Ti liini ga aniiiti kpein ti ti zoni k̄oomave, nuiti ti veḡe toganiiti ba. ¹² Ti liini ga duḡiti, ta k̄oozoganiiiti, ta k̄ooi zu aniiiti Moize vo, ta zalaḡa ḡula nui Elezaal, ta Izelayele veḡeḡi, naati ti ḡeni vuuni Moaḡe n̄emei zu, Zuludeḡ ḡobaḡe, Zeeliko letemave.

K̄ooḡo nuiti ḡade fai

¹³ Moize ta zalaḡa ḡula nui Elezaal ta bebei ná-kundiḡiiti kpein ti wuzegeni, ti li, ti laaḡomisuve, ti-vuuzuve volu velei. ¹⁴ Moize yiḡaawanani k̄ooḡuluḡaiti ma, nu waagilagila kundiiḡiiti, ta nu unḡilagila kundiiḡiiti, niiti ti vaani, ti zeḡe k̄oomave. ¹⁵ Moize ti ḡaazagani, é ḡe ti ma: «Lee vaa zu wo niima anzanuiti kpein zegai vulua? ¹⁶ A ḡize su ga, tiya ḡa ti Balaame ná-tene gooi zoni, ti Izelayele nuiti do woḡaladai zu, ḡooḡo GALAGI laal̄oḡoma, Peȳool ná-fai zu, naa ḡa é vaani ga maan̄oḡoi ḡooḡo GALAGI ná-nuḡuseiti saama. ¹⁷ Niizu niina, à zunu loungoiti kpein paa, wo anzanui kpein paa, niiti ti zunu vaa ḡwēegai na. ¹⁸ Anzanu loungoiti, niiti ti la de zunu laakoba vaa ḡwēe, naati n̄o ḡa wa ti ye ná, wo ti make b̄oḡo ve.

¹⁹ «Woun wa, à li, wo vu ada ḡila ade-vuuzuve voluve, wo ye ná folo loḡela laawu, woiti wo nu vaai, 6aa wo v̄oḡu pooma va, wa b̄oḡo ḡade foloi zavasiḡi, ta foloi loḡelasieḡi, wa-o, waluḡiti-yo. ²⁰ Wa seḡeiti kpein ḡade balaagi, s̄oḡa kpein kp̄eteai ga k̄oḡoi, 6aa boli leḡa zeḡeḡi kpein, ta anijaka kpein é ga gulu.»

²¹ Zalaḡa ḡula nui Elezaal b̄oḡeni k̄ooḡo nuiti p̄o, ti zegeni k̄oomave, é ḡe ti ma: «À weḡe faazeikpasui va, é toḡi zu, ḡooḡo GALAGI ma levei veai Moize ya: ²² zanugi, walii, k̄olu b̄oḡi, k̄olui, foḡaḡi, ta bob̄oḡi, ²³ anii kpein nii a zoo l̄oozu abui ḡa, é la ḡala, wa naa l̄o abui ḡa, é ḡade. Naa volu, wa ti l̄o balaa zie ḡadegai wu. Kele, s̄oḡa kpein é la zooga l̄oozu abui ḡa, wa naati do n̄o zie ḡadegai wu. ²⁴ Wa wa-zegēiti ḡba, foloi loḡelasieḡi, wa ḡade niina, naa voluma, wa zoo l̄oozu ade-vuuzuve.»

K̄oozoganiiiti gaḡwēe vai

²⁵ ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ²⁶ «Zalaḡa ḡula nui Elezaal zeḡe, é veḡe è va, ta nuḡuseiti ta-veḡeḡeḡiiti ma ḡundiḡiiti, wo k̄oozoganiiiti gaalu, duḡiti ta toganiiti. ²⁷ Da k̄oozoganiiiti naati gaḡwēe su fele, ma vali saamai ve k̄ooḡo nuiti zea, ma vali saamai ve nuḡusei z̄oḡiti kpein zea.

28 Nii é ǵeezu ga kooǵo nuii tǵnoi, vebeanii ǵa zeǵe ba, é ǵe ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi, nu ǵila ka zeǵe nu undǵoǵo (500) zaama, togani ǵila ka zeǵe togani undǵoǵo (500) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama. 29 Ma vali saamai nii feai ti ya, da seǵe naa va, é fe zalaǵa ǵila nui Eleazaal ya, é ǵe ga vebeanii seǵeai ba Ǵooǵo GALAGI ve. 30 Ma vali saamai nii é ǵeezu ga Izelaye nuii tǵnoi, da nu ǵila seǵe nu vuulǵoǵo (50) zaama, é togani ǵila seǵe togani vuulǵoǵo (50) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama, é ti ve Leevi nuii zea, niiti Ǵooǵo GALAGI ná-seǵe vele ǵadegai make fai ǵalivaai ti ma.»

31 Moize ta zalaǵa ǵila nui Eleazaal ti keeni, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

32 Koozoganii niiti kooǵo nuii ti vaani la, naa ǵeni ga: baalagi ta bolii waaundǵoǵo waa vuulǵoǵo maazu loǵo (675 000), 33 nika waa vuulǵoǵo maazu felego (72 000), 34 soovale waa vuulǵoǵo maazu ǵila (61 000), 35 anzanu loungo niiti ti la ǵeni de zunu laakoba vaa ǵwee, naati ti ǵeni ga nu waa vuusavago maazu felego (32 000).

36 Ma vali saamai nii é ǵeni ga kooǵo nuii tǵnoi, tiego ǵeni ga: baalagi ta bolii waaunsavago waa vuusavago maazu lofela undǵo (337 500), 37 naa ǵa undǵo puulǵo maazu loǵo (675) zeǵeni ba, é ǵe ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi, 38 nika waa vuusavago maazu lozita (36 000), naa ǵa puulǵo maazu felego (72) zeǵeni ba, é ǵe ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi, 39 soovale waa vuusavago undǵo (30 500), naa ǵa puulǵo maazu ǵilagi (61) zeǵeni ba, é ǵe ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi, 40 nu buse waapuugo maazu lozita (16 000), naa ǵa nu vuusavago maazu felego (32) zeǵeni ba, é ǵe ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi. 41 Vebeanii kpein é ǵeni ga Ǵooǵo GALAGI nǵnoi, Moize naa zeǵeni, é pu zalaǵa ǵila nui Eleazaal yeezu, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la zea.

42 Ma vali saamai é ǵeni ga Izelaye nu buseiti tǵnoi, nii Moize puuni ye, kooǵo nuii tǵnoi vuuma, 43 naa ǵeni ga: baalagi ta bolii waaunsavago waa vuusavago maazu lofela undǵo (337 500), 44 nika waa vuusavago maazu lozita (36 000), 45 soovale waa vuusavago undǵo (30 500), 46 nu buse waapuugo maazu lozita (16 000).

47 Ma vali saamai é ǵeni ga Izelaye nuii tǵnoi, Moize nu ǵilagilagi zeǵeni nu vuulǵoǵo (50) kpein ba, é togani ǵilagilagi ǵila togani vuulǵoǵo (50) kpein saama, é ti ve Leevi nuii zea, niiti ti Ǵooǵo GALAGI ná-seǵe vele ǵadegai make su, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI ma levei veeni la zea.

Faanee wuuǵwee fai ma vebeanii

48 Kooǵogiti deve ǵundigiti, waagilagila kundigiti, ta nu ungilagila kundigiti, naati ti vaani naazu, 49 ti ǵe Moize ma: «Gei gi ga da-wotigé nuii, gi kooǵo nuii gaaluga, niiti ti ǵea ga leveiti bu, ti ǵaavonige, zunu ǵila kpala ge la yeni ná volu gi zaama. 50 Gi ǵilagilagi ga vaazu ga zanu soǵoǵo Ǵooǵo GALAGI vo, ti ǵe ga vebeanii, nii gi ka, zanu balaiti, yǵoǵoiti, balaǵaegiti, goizu anigiti, ta kǵbu ansaiti, é ǵe ga koto gba anii tǵgi letemazu, gi-buseiti faa zu, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu.»

51 Moize ta zalaǵa ǵila nui Eleazaal ti yeezeini naama zoǵoiti bu, ti ti veeni ti ya, ti beƵeai ga zanugi. 52 Zanugi kpein nu waagilagila kundigiti ta nu ungilagila kundigiti ti gaaluni Ǵooǵo GALAGI ve, buƵegi ǵeni ga kilo ungilagila puulǵo maazu naanigo (184). 53 Kooǵo nuii eƵe ge ná-koozoganii zeǵeni ǵooǵo ve. 54 Moize ta zalaǵa ǵila nui Eleazaal ti zanugi zeǵeni, nu waagilagila kundigiti ta nu ungilagila (kundigiti zea, ti lii la GALA daǵomi seǵe velei wu, é ǵe ga ǵize sui Izelaye nuii be, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu.

32

Galaade yooi vee vai Gade ta Luβen mavofodaiti zea (To Sevei Velese 3:12-22)

1 Togani bulu golai ǵeni Luβen mavofodaiti ta Gade mavofodaiti zea. Ti kaani ga Yazee l yooi ta Galaade yooi ta ga ada vago toganiiti to fai zu. 2 Ti vaani, ti zeeli Moize ma, ta zalaǵa ǵila nui Eleazaal, ta nu buseiti ta-ǵundigiti, ti ǵe ti ma: 3 «Taaiti ti ga, Atalote, Diβon, Yazee l, Nimela, GeƵeβon, Elealee, SeƵame, NeƵo ta Beyon, 4 zooi nii Ǵooǵo GALAGI feai Izelaye ve, toǵa ga zooi pagai togani lo fai ma. Tama, toganii wola moivge gi ya gei gi ga da-wotigé nuii.» 5 Ti ǵeni ma: «Ni gi zaalai zoǵo e ǵaazu, yeezei bu, é zooi nii ve gi ya, gei gi ga da-wotigé nuii. Mina gi bude ga Zuluden volu velei.»

6 Moize bolodama felego niiti goǵaavoteni, é ǵe ti ma: «Wa po wo ye ve, wo-ǵee lointi ta ǵee na lia koo mave, naa ǵa ǵe ǵale? 7 Lee vaa zu wo po Izelaye nuii iƵoteve ti lee vai zu zooi zu, nii Ǵooǵo GALAGI feezu ti ya? 8 Zekana kpein no wo-ǵeeni ti keeni la, siegi zu ge ti leveni la, ti zeǵe Kadese-Baalena, ti li, ti zooi veƵe. 9 Ti leeni, ti zeeli Esekole nemei zu, ti beǵai ma ga zooi veƵe, ti Izelaye nuii iƵoteveni ga ti mina li zooi zu, nii Ǵooǵo GALAGI feezu ti ya.

¹⁰ Gooḡoḡo GALAGI yiiḡaawanani naama voloi, é ḡona, é ḡe ma: ¹¹ «Zunui niiti ti ḡulaai Ezipete yooi va, é zo kona vuufeleḡo (20) ma, é le zeemaazu, naati ti la ḡaazulaa zooi ma, nii ḡe ma ḡona woga ga ná feezu Aḡalaame ya, ta Izaake, ta Zakḡbe, mazḡḡo ti la vileni ḡooi volu, ti va ḡolo be, ¹² é ḡula Kaleḡe volu, Yefunee ná-doun zunui, nii é ga Keenize nui, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, niiti ti vileni Gooḡoḡo GALAGI laawooi volu, ti ḡolo be.»

¹³ «Gooḡoḡo GALAGI yiiḡaawanani Izelaye nui ma, é ti leuteve tevebai zu kona vuunaanigo (40) laawu, eyesu naama yamanii kpein ge zeḡe ná, niiti ti Gooḡoḡo GALAGI wanama vai ḡeeni. ¹⁴ Wele, wa ḡa wo wo-ḡeeni tosuve zeḡea, eḡevelei wo la ga kotoba nui ti zḡḡogai, wo Gooḡoḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai ḡaalaezu ba Izelaye laalḡoma. ¹⁵ Mazḡḡo ni wo la ḡe keeni, wo va ḡolo toun be, toḡa Izelaye ye ná tevebai zu, wa ḡe ga zabui wo niima nuḡusei kpein undaavili.»

¹⁶ Ti Moize woḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ba-o, ḡá sasaiti ná losu ve, ḡá-logani bulugiti faa zu, gi taaiti to ḡá-veleyeḡeiti be. ¹⁷ Goun gi letegi, ḡá ḡoḡo maḡili ga kooḡo zḡḡaiti gaazuvilei zu, gi lo Izelaye nuii untuḡo, eyesu gi lo ga tiye naama adave, ve ná veai ti ya. ḡá-veleyeḡeiti gila ná ḡa ta ḡe yesu taaiti su, sigḡiti ti ti ma, nii a ke ti maalooḡu zooi zu nuḡuseiti ba. ¹⁸ Gi la ḡalega ma ḡá-veleiti bu, eyesu Izelaye nuii gilagilagiti ti tḡnḡ ma yooiti sḡḡo. ¹⁹ Kele gi la má zou zḡḡoga Zuluden volu velei, anee ná maḡḡooza va, tḡzei gi ḡonḡ ma yooi zḡḡoga Zuluden ḡakamae folo ḡulazu velei.»

²⁰ Moize ḡeni ti ma: «Ni wa minazeḡe gooi naa laazeelina, ni wa ḡoḡo maḡilina ga wo kooi ḡo Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, ²¹ ni wa-ḡoḡo nuii kpein ta ḡoḡo maḡili, ti Zuluden buḡe, Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, eyesu é sili nuii kpein kpe ḡaazu, ²² ni wa ḡale ma, siegi zu ná zooi maḡḡoloza la Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, faa la má ḡea wo va, wa vie naazu Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, ta Izelaye letegi. Naazu, niima ada yḡḡozuve ḡa ḡe ga wḡnḡ Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu. ²³ Kele ni wo la ḡe keeni ḡana, wo koto ḡea Gooḡoḡo GALAGI laalḡoma. A suḡwee ga wa-ḡotoi ḡa wo ḡḡḡozumen! ²⁴ A taaiti to wa-veleyeḡeiti be, wo sasaiti to wa-logani bulugiti be. Nii é ḡulaa wo-la, wo bo, á zie ga naa.»

²⁵ Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti ti ḡeni Moize ma: «Da-wotiḡe nuii ḡá ke, eḡevelei máliḡii devei wogai la. ²⁶ Gi-lointi, gi-anzaiti, ḡá-loganiiti, ta ḡá-logani bulugiti ta ye Galaade taaiti su. ²⁷ Gei gi ga da-wotiḡe zunuii, gi pe gi maḡilii ai ga kooḡo zḡḡaiti, ḡá Zuluden buḡe, gi kooi ḡo Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, eḡevelei máliḡii bosu da.»

²⁸ Moize devei veeni ta va-va zu zalaḡa ḡula nui Elezaal ya, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é veḡ Izelaye wolodama veleyeḡe ḡundiḡiiti ba. ²⁹ E ḡeni ti ma: «Ni wa Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti, wa Zuluden maazuḡudena uḡoma, ti maḡilii ai ga kooḡo zḡḡaiti, ti kooi ḡo Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, eyesu zooi maḡḡolo wo ve, wa Galaade yooi ve ti ya ga tḡnḡ. ³⁰ Kele ni ti la Zuluden buḡeni, ti ḡevele beḡeai va ḡe de, ga wo kooi ḡo uḡoma, ta zeí wo zaama Kanaan yooi zu.»

³¹ Gade mavofodaiti ta Luḡen mavofodaiti ti goḡaavoteni, ti ḡe ma: «ḡá naa ḡe, nii Gooḡoḡo GALAGI bogai gi ma, gei gi ga da-wotiḡe nuii. ³² ḡá buḡe, gi maḡilii ai ga kooḡo zḡḡaiti, Gooḡoḡo GALAGI ḡaazu, Kanaan yooi zu, kele ḡá ḡonḡi ma yooi zḡḡo Zuluden ḡakala velei.»

³³ Amḡol nuii ta-masagi Sigḡon, ta Basan nuii ta-masagi Wḡge, Moize naati ta-masadaí ta ta-yooiti feeni Gade mavofodaiti zea, ta Luḡen mavofodaiti, é veḡ Manasee ná-bolodai ḡilazuve va, nii é ga Zozefe ná-doun zunui, é veḡ ta-laaiti ba, ta ma yooiti ti ḡeni ti va.

³⁴ Taai niiti Gade mavofodaiti ti ti loni, ti ḡeni ga: Diḡon, Atalote, Alḡweel, ³⁵ Atelote-Sofan, Yazee, Yḡgeḡeḡa, ³⁶ Bete-Nimela, ta Bete-ḡalan, taaiti sigḡi ti ma. Ti sasaiti toni togani bulugiti faa zu.

³⁷ Taai niiti Luḡen mavofodaiti ti ti loni, ti ḡeni ga: Geḡeḡon, Elealee, ta Kiliyatayime, ³⁸ Neeḡo, ta Baale-Meyon, naati ti-laasegi valiboni, ta Siḡema. Ti daaseigiti peeni taaiti ba, niiti ti ti loni.

³⁹ Makiil mavofodaiti, nii é ga Manasee ná-doun zunui, naati ti liini Galaade laalḡoma, ti voni ma, ti zobo sḡḡo Amḡol nuii ma, ti ḡeni zeini ná, ti ti zeḡe. ⁴⁰ Moize Galaade yooi veeni ti ya, ti zeini ná. ⁴¹ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa wuzegeni, é li, é ḡalaḡaiti so, é ti-laasei peeni ga Yayiil ná-taaiti. ⁴² Nḡḡa laaleeni Kenate wu, é so, ta taaiti ti ḡilini ba, é to ḡoḡi daaseigi veḡ ti va.

33

Izelaye nuii tevesuḡeti

¹ Peleiti peḡe Izelaye nuii ti leveni da, ti ḡulaai ma Ezipete yooi va, ti zeidai kpasu, Moize ta Aalḡn ti loni ti luḡo. ² Moize ti-vuuzuveḡeiti ta ti-ziezuveḡeiti seveni, eḡevelei Gooḡoḡo GALAGI ná-devei ḡeni la.

³ Alu máungi ma volo puuḡo maazu lḡḡugai (15) ma, Pakegi voluma zobui, ti liini, ti zeḡe Lamesese. Izelaye nuii ti ḡulani ḡoḡo yeema zooi va, Ezipete nuii kpein gaazu ḡeni ti va.

⁴ Ezipete nui ti ɣeni ti-loun zunu m̄aungiti maaḡuluzu, niiti Ḡooɣo GALAGI ti vaani. Tukpoi ɣana é daaleɣni ta-ɣalagiti bu.

⁵ Izelaye nui ti zefeni Lamesese, ti li, ti vu Sukote. ⁶ Ti zefeni Sukote, ti li, ti vu Etame, nii é tevebai ɣaabelazuve. ⁷ Ti zefeni Etame, ti ɣaagale ma ga vogi Pi-ɣaɣilote vele, Baale-Sefon folo ɣulazu vele, ti li, ti vu Migeɣole letemaue. ⁸ Ti zefeni Pi-ɣaɣilote, ti leve Seeli Kpolodei zaamaue, tevebai vu pele. Ti folo savago zie woni Etame tevebai zu, ti li, ti vu Mala. ⁹ Ti zefeni Mala, ti zeeli Elime, ve zie un puugo maazu felego (12) ɣeni ná, ta d̄oo wulu vuulufela (70), miná ɣa ti vuuni ná. ¹⁰ Ti zefeni Elime, ti li, ti vu Seeli Kpolodei ɣobaue. ¹¹ Ti zefeni Seeli Kpolodei ɣobaue, ti li, ti vu Sin tevebai zu. ¹² Ti zefeni Sin tevebai zu, ti li, ti vu D̄ofeka. ¹³ Ti zefeni D̄ofeka, ti li, ti vu Aluse. ¹⁴ Ti zefeni Aluse, ti li, ti vu Lefidime, ve nuɣuseiti ti la ɣeni zie zol̄oɣni ná ga ti va boale.

¹⁵ Ti zefeni Lefidime, ti li, ti vu Sinayi tevebai zu. ¹⁶ Ti zefeni Sinayi tevebai zu, ti li, ti vu Kibeɣote-ɣataava. ¹⁷ Ti zefeni Kibeɣote-ɣataava, ti li, ti vu Gaseelote. ¹⁸ Ti zefeni Gaseelote, ti li, ti vu Litema. ¹⁹ Ti zefeni Litema, ti li, ti vu Limon-Peel̄ese. ²⁰ Ti zefeni Limon-Peel̄ese, ti li, ti vu Liɣena. ²¹ Ti zefeni Liɣena, ti li, ti vu Lisa. ²² Ti zefeni Lisa, ti li, ti vu Keɣeelata. ²³ Ti zefeni Keɣeelata, ti li, ti vu Saf̄eel gizei ma. ²⁴ Ti zefeni Saf̄eel gizei ma, ti li, ti vu Galada. ²⁵ Ti zefeni Galada, ti li, ti vu Makeelote. ²⁶ Ti zefeni Makeelote, ti li, ti vu Taɣate. ²⁷ Ti zefeni Taɣate, ti li, ti vu Tala. ²⁸ Ti zefeni Tala, ti li, ti vu Miteka. ²⁹ Ti zefeni Miteka, ti li, ti vu Gasemona. ³⁰ Ti zefeni Gasemona, ti li, ti vu M̄oseelote. ³¹ Ti zefeni M̄oseelote, ti li, ti vu Benee-Yaakan. ³² Ti zefeni Benee-Yaakan, ti li, ti vu Gool-Gidegade. ³³ Ti zefeni Gool-Gidegade, ti li, ti vu Yotebata. ³⁴ Ti zefeni Yotebata, ti li, ti vu Aɣelona. ³⁵ Ti zefeni Aɣelona, ti li, ti vu Esiyon-Geeɣeel. ³⁶ Ti zefeni Esiyon-Geeɣeel, ti li, ti vu Sin tevebai zu, toɣa é ga Kadese. ³⁷ Ti zefeni Kadese, ti li, ti vu Gool gizei ma, Edome yooi ɣwemaue.

³⁸ Eɣvelei Gooɣo GALAGI ná-devei woni da, zalaɣa ɣula nui Aalon ɣeni Gool gizei ma, é za, Izelaye nui kulaai ma Ezipete yooi va ma ɣonagi vuunaanisiei (40) ma, alugi loolusiei ma volo m̄aungi ma. ³⁹ Aalon ná-konagi ɣeni ga kona ungila kona vuufeleva maazu savago (123), siegi zu é zaani la Gool gizei ma.

⁴⁰ Názu ɣa Alade masagi, Kanaan yooi zu nui, nii é ɣeni zeini zoi unda lekpemaue nu yeezazuve, naa menini da ga Izelaye nui ta vaazu.

⁴¹ Ti zefeni Gool gizei ma, ti li, ti vu Salemona. ⁴² Ti zefeni Salemona, ti li, ti vu Punon. ⁴³ Ti zefeni Punon, ti li, ti vu W̄obote. ⁴⁴ Ti zefeni W̄obote, ti li, ti vu Iye-Aɣalime, Moaɣe kwepemaue. ⁴⁵ Ti zefeni Iye-Aɣalime, ti li, ti vu Diɣon-Gade. ⁴⁶ Ti zefeni Diɣon-Gade, ti li, ti vu Alemon-Diɣelatayime. ⁴⁷ Ti zefeni Alemon-Diɣelatayime, ti li, ti vu Aɣalime gizeiti zoɣozuue, Neebo gizei ɣakalave. ⁴⁸ Ti zefeni Aɣalime gizeiti ma, ti li, ti vu Moaɣe nemei zu, Zuluden ɣobaue, Zeeliko letemaue. ⁴⁹ Ti vuuni Zuluden ɣobaue, é zo Bete-Gayesimote, é li Aɣele-Sitime, Moaɣe nemeiti su.

Kanaan yooi zo fai ma levei

⁵⁰ Gooɣo GALAGI boeni Moize vu, Moaɣe nemeiti su Zuluden ɣobaue, Zeeliko letemaue, ⁵¹ é ɣe ma: «Boe Izelaye nui po, é ɣe ti ma: Siegi zu wo Zuluden buɣezu la, wo lo Kanaan yooi zu, ⁵² wa zoi zu nui kpein kpe luɣo, wo ta-ɣooɣo ganigiti kpein kologolo, ti ti bet̄eai ga kotui, wo ta-volibaiti kpein kologolo, ti bet̄eai ga kolui gaawuungai, wo ta-zalaɣa ɣula adaue ti kpein kologolo. ⁵³ Wa zoi zef̄e ga w̄ono, wo ze ná, mazol̄o ge zoi vea wo ya, é ɣe ga w̄ono. ⁵⁴ Wa zoi ɣaagwe va, wa ke ga kpakutoomai, eɣvelei wa-wolodamaiti ti la. Niiti ti m̄oinda, wa ta-yooi w̄oolo, wo fe ti ya, niiti ti la m̄oinni, wa ta-yooi ve ti ya, keɣe gola mina w̄oolo. Eɣe ka naa zol̄o, nii a ve zea ga kpakutoomai, wa ti zef̄e ga w̄ono, eɣvelei wo-ɣeɣeni ta-wolodamaiti ti la. ⁵⁵ Keɣe ni wo la zoi zu nui kpeɣeni luɣo, ti zaama, niiti wa ti ye ná, ta ɣeezu ga ɣaingi, ti da vu wo-ɣaazuue, ta ani ɣaazobagiti ti da wo-ɣo kakamaue ti kpoa, ta ɣe ga wo zili nui zoi naa zu, ve wo vaazu zeizu ná. ⁵⁶ Názu ɣa ná wo zo da, eɣvelei ge deveni la ga ge ti zo da.»

34

Kanaan yooi ma ɣwepelagiti

¹ Gooɣo GALAGI boeni Moize vu, é ɣe ma: ² «Devei nii ve Izelaye nui zea, é ɣe ti ma: Siegi zu wo vaazu leezu la Kanaan yooi zu, wele zoi va, nii é vaazu veezu wo ya ga w̄ono, Kanaan yooi, é veɣe ná-kwepelagiti ba. ³ Lekpemaue nu yeezazuue, wa-you ɣwegi loo ɣa ze Sin tevebai zu, é le ga Edome yooi zakpai. Folo ɣulazu vele, wo-ɣwegi sogai lekpemaue nu yeezazuue, naa ɣa liizu, é lo Kpolodei Wanai va, ⁴ wo-ɣwegi zu ɣa bilisu gize yoɣozuue Akelaɣime, lekpemaue nu yeezazuue, é leve ga Sin vele, é zeeli Kadese-Baalenea, lekpemaue nu yeezazuue. E li ga Gasal-Adaal vele, é leve ga Asemon vele, ⁵ é zo Asemon, é lati, é li, é zeeli Ezipete ɣotudei ma, é vile Kpolodei Wolai va.

⁶ «Wa-ɣwepemaue é folo liizu vele, naa ɣa ɣe ga Kpolodei Wolai.

⁷ «Wele nii é g̃eezu ga wa-g̃wepelemaɓe lek̃pemaɓe nu g̃ɔɓezuwe, é zo Kpolode Wolai ma, wa kw̃egi la, eỹesu é zeeli Gool gizeyi ma. ⁸ Wa g̃w̃egi la, é zo Gool gizeyi ma, é li Lebo-Gamate, é vile Sedade ɓa, ⁹ é zo miná, é li ga Zifelon ɓele, é li, é vile Gasaal-Enan ɓa. Lek̃pemaɓe nu g̃ɔɓezu ɓele g̃wepelegi g̃ana.

¹⁰ «Wa g̃wepelemaɓe leve ba folo g̃ulazu ɓele, é zo Gasaal-Enan, é li Sefame ɓele, ¹¹ é zo miná, é yei Liβela, Ayen folo g̃ulazu ɓele, kw̃epelemaɓe g̃a yeizu, é vile Kineelste bolodei ɓa, folo g̃ulazu ɓele, ¹² é yei m̃ɔnɔ ga zie wolai Zuluden, é vile Kpolode Wanai ɓa. Wa-yooi g̃w̃egiti kana.»

¹³ Moize Izelaye nuiti kalani ga niima vaiti, é g̃e ti ma: «Zooi g̃ana nii wo ɓaazu gaag̃w̃eezu ga kpakutoomai, Gooḡ GALAGI deɓe ga é ve boloda taawuḡoi ta ma luk̃p̃egi ya. ¹⁴ Mazalɔ Luben nuiti ta-wolodamaiti, eḡɓelei ta-ɓeleɓeg̃eiti ti la, ti ta-yooiti seḡea, ta Gade nuiti ta-wolodamaiti balaa, eḡɓelei ta-ɓeleɓeg̃eiti ti la, Manasee ná-bolodai g̃ilazuwe balaagi ná-zooi zeḡea. ¹⁵ Boloda feleg̃oi naati ta boloda luk̃p̃egi, ti t̃ɔnɔi zeḡea Zuluden ɓolu ɓele, Zeeliko letemaɓe, folo g̃ulazu ɓele.»

Seikpasui é lo

zooi g̃aag̃w̃ee vai ɓa

¹⁶ Gooḡ GALAGI ɓɔeni Moize ɓa, é g̃e ma: ¹⁷ «Wele zunuiti daaseigiti ba, ti ɓaazu zooi g̃aag̃w̃eezu wo ỹɔḡɓu: zalaḡa g̃ula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui é ga Zozuwe. ¹⁸ Wa bolodama g̃undig̃ii g̃ilagilagi zeḡe ga ti zooi g̃aag̃w̃e. ¹⁹ Naama zunuiti daaseigiti ta ga:

²⁰ Zuda ná-bolodai zu, Yefunee ná-doun zunui Kalɓe,

²⁰ Simiyon ñɔnɔi, Amiyude ná-doun zunui Samiyele,

²¹ Benzamen ñɔnɔi, Kiselon ná-doun zunui Elidade,

²² Dan ñɔnɔi, Yogeli ná-doun zunui 'Buki é ga kundig̃ii,

²³ Zozefe mavofodaiti su,

Manasee ñɔnɔi, kundig̃ii Ganiyele, Efode ná-doun zunui,

²⁴ Efelayime ñɔnɔi, kundig̃ii Kemuwele, Sifetan ná-doun zunui,

²⁵ Zaβulon ñɔnɔi, kundig̃ii Elisafan, Paalenake ná-doun zunui,

²⁶ Isakaal ñɔnɔi, kundig̃ii Paletiyele, Azan ná-doun zunui,

²⁷ Aseel ñɔnɔi, kundig̃ii Ayiyude, Selomi ná-doun zunui,

²⁸ Nefetali ñɔnɔi, kundig̃ii Pedag̃ele, Amiyude ná-doun zunui.»

²⁹ Naati ka Gooḡ GALAGI devei veeni ti ya, ga ti Kanaan yooi g̃aag̃w̃e Izelaye nuiti zɔḡɓu.

35

Leevi nuiti ta-laaiti

¹ Gooḡ GALAGI ɓɔeni Moize ɓa, Moabe nemeiti su, Zuluden g̃ɔɓave, Zeeliko letemaɓe. ² E ḡeni ma: «Devei ve Izelaye nuiti zea, ga ti va bu, ti taai tanigaa ve Leevi nuiti zea ta-yooi zu, nii ti s̃ɔlɔḡai ga t̃ɔnɔ, ɓeti ta zoo ti zeí náti. Wa náti maag̃ooliiti fe Leevi nuiti zea. ³ Naama laaiti ta g̃e ga ti-zeizuuɓe. Ti-maag̃ooliiti su g̃e ga ta-logani losuɓeti, ti-yeag̃ligiti ti g̃e ná, ta ta-logani bulugiti. ⁴ Taaiti maag̃ooliiti su, niiti wo ti veezu Leevi nuiti zea, zooi g̃a g̃e ba, é ḡaku ma ga meteɓe undɔɓlug̃ɔ (500), é t̃ɔzei sig̃igiti ma, é li polu ɓele maag̃oolii k̃pein su. ⁵ Wa k̃ɔḡɔ, wo kw̃egi la taa ɓolu ɓele, ga meteɓe waagila (1 000), é ḡaku ma kpoo, taai g̃a g̃e zaamazuuɓe. Vele g̃ana zooi a g̃e la, ta-laaiti maag̃oolii zu. ⁶ Wa yeelo taa l̃zita ɓa, wo fe Leevi nuiti be, ti g̃e ga maavela wosuuɓe, nui niiti ti nu ɓaazu, ti la gaag̃ilini ma, ta zoo ti bela, ti li ná, é ɓee taa ɓuunaanig̃o maazu feleg̃ɔ (42) g̃iligaa ɓa. ⁷ Taaiti wo ɓaazu ti veezu Leevi nuiti be, tieḡoi g̃a g̃e ga puunaanig̃o maazu losava (48), é ɓee ti-maag̃oolii ma yooiti ba, ti g̃ilagilagi pe. ⁸ Taaiti wo ɓaazu ti zeḡezu Izelaye nuiti ta-yooiti su, m̃ɔinda g̃a g̃ula naati zea, niiti gola ti ya, tago ñɔ g̃a a g̃ula naati zea, niiti é la m̃ɔinni ti ya. Bolodai g̃ilagilagi g̃a ná-taai ta ve Leevi nuiti be, eḡɓelei a zoloo da s̃ɔlɔḡai ma, é ɓaazu bosu.»

Maavela laaiti

(Tɔ Sevei Velesie 4:41-43;

19:1-13;

Zozuwe 20:1-9)

⁹ Gooḡ GALAGI ɓɔeni Moize ɓa, é g̃e ma: ¹⁰ «B̃ɔe Izelaye nuiti ɓɔ, é g̃e ti ma: Sieḡi zu wo Zuluden ɓudezu la, wo le Kanaan yooi zu, ¹¹ wa yeelo taai tanigaani ba, ta g̃e wo ɓe ga maavela laaiti, ni nu a nu ɓaana, é la gaag̃ilini ma, é ɓela, é li ná. ¹² Naama laaiti ta g̃e wo ɓe ga maavela laaiti, namai ɓotokula nui ɓa, naa g̃a a ke nu ɓaa nui mina za, aisa é va g̃ula kelema nubuseiti gaazu, ná-tuk̃p̃oi g̃aa ɓa leve. ¹³ Wa yeelo taa l̃zita ɓa, ti g̃e ga maavela laaiti, ¹⁴ wa taa savag̃o ve Zuluden ɓolu ɓele, wo taa savag̃o ve Kanaan yooi zu. Naati ta g̃eezu ga maavela laaiti. ¹⁵ Naama laa l̃zitaaiti ta g̃eezu ga maavela laaiti Izelaye nuiti be,

ta weɛinti, naa veɛ seikɔɔɔma nuiti ba, nu-o-nu nii a nu vaana, ɛ la gaagilini ma, miná ɔa a vela, ɛ li ná.

¹⁶ «Ni zunui ta a seinjɔɔɔi loɔana ga kɔlu ani, naa za, toɔa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁷ Ni a soona ga kɔtu, naa za, toɔa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁸ Ni a doɔana ga gulu, naa za, toɔa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. ¹⁹ Namai votokula nui ɔa nu vaa nui naa vaa, siegi zu ɛ maazɔɔsu da. ²⁰ Ni zunui ta a soona seinjɔɔɔi va ga woinzegemai, ɔaa ɛ ani zeɔe, ɛ pili ma ga kisie ɔoi, saa vaa ɔula su, ²¹ ɔaa ni a doɔana ga yeei, sili vaa zu, saa vaa ɔula su, toɔa ga nu vaa nu, ta paa. Namai votokula nui naa ɔa nu vaa nui naa vaa, siegi zu ɛ yeezeelizu la ma.

²² «Kele ni zunui ta a soona seinjɔɔɔi va, ɛ la gaagilini ma, ɛ la daani ɔisu, ɔaa ɛ anii ta vili ma, ɛ la daani ɔisu, ²³ ɔaa ɛ la naa ɔaazu, eyesu ɛ kɔtui loo ma, naa volu ɔe ga saai, ɛ la ga silinjɔɔɔ, ɛ la faa ɔoi beɛtezu daalɔɔɔma, ²⁴ nuɔuseiti ta tukpɔɔaaleve, ɛ zoloo togi ma, nu vaa nui ta namai votokula nui zɔɔɔzu. ²⁵ Nuɔuseiti ta nu vaa nui ɔizo, ti kula namai votokula nui ya. Nuɔuseiti ta gaagɔale ma maavela laai zu, ve pelaai, ɛ li ná. Toɔa ye ná eyesu zalaɔa ɔula ɔundigi wolai, nii gulo ɔadegai ziaai ma, naa za.

²⁶ «Ni nu vaa nui a buɔena maavela laai ma ɔweɔgiti maazu, ve pelaai, ɛ li ná, ²⁷ ni ta ɔomina ta namai votokula nui taa voluve, naa paa, ɛ la ɔea ga soɔba nu, nu vaa vaa zu. ²⁸ Mazɔɔɔ, nu vaa nui maaneve, ɛ ye maavela laai zu, eyesu zalaɔa ɔula ɔundigi wolai za. Zalaɔa ɔula ɔundigi wolai zaa voluma, nu vaa nui ɔa zoo ɛ ɔale ma ná-poganii unda.

²⁹ «Deveiti kana wo ma vaa zu, wo-mavofodaiti kpein su, ve nɔpe wa zeí ná. ³⁰ Ni nui ta a nu loɔana, ɛ za, ta nu vaa nui vaa, zeeleiti gooi ma. Kele zeele ɔila ge la kula ɔea, peelalai va ve nui ya ga ti paa.

³¹ «À mina yeezei walii wu, nu vaa nui yenvui vaa zu, nii maaneai ga ɛ za, mazɔɔɔ keni ti naama nui vaa. ³² A mina yeezei walii wu, wo va pelei ve zea, ɛ va ɔula maavela laai va, ɛ va ɔale ma ná-zooi zu, aisa zalaɔa ɔula ɔundigi wolai va za. ³³ A mina zooi ɔzo, ve wo vaazu zeizu ná, mazɔɔɔ namai ɔa da zooi ɔzo. Koto gba vaa la ɔea namai ná-faa zu nii puai, keni naama nui namai, nii ɛ namai vuai. ³⁴ Wo la zooi naa ɔzoa, ve wo vaazu zeizu ná, ve ná balaagi ge vaazu zeizu ná, mazɔɔɔ ná ga ɔoɔɔ GALAGI, nii ɛ zeini Izelayele nuiti saama.»

36

Toɔi ɛ lo

peleyeɔeiti ta-you vaiti ba

¹ Peleyeɔe ɔundigiiti ti ɔulaai Galaade ná-bolodai zu, Makiil ná-doun zunui, Manasee ná-doun zunui, Zozefe ná-doun zunui ta-wolodamaiti saama, ti vaani Moize vo be, ti ɔoe po, ta Izelayele nuiti ta-peleyeɔe ɔundigiiti, ² ti ɔe ti ma: «ɔoɔɔ GALAGI devei veeni máligií ya, ga ɛ zooi ɔaagwe Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai. Naa voluma, máligií devei zɔɔɔni ɔoɔɔ GALAGI ya, ga ɛ gi-ɔeɔloin Selɔefɔade ná-poganii ve ná-doun anzanuiti zea. ³ Ni ta vuluna Izelayele nuiti ta-wolodamai taɔili ma, ta-voganii ɔa zeɔe gi-memewolani ta-voganii va, ɛ veɛ bolodai naa, ná-poganii va, nii ti ɔiliali ba, naa maavele ma, ta ɔa ɔulazu poganii lil, nii ɔaagweai gi va ga kpakutoomai. ⁴ ɔoɔyeema ɔonagi a zeelina Izelayele nuiti be, ta-voganii ɔa veɛ bolodai naa nɔnɔi va, nii ti ɔilizu ba, toɔa zeɔe ga-wolodai nɔnɔ ma geleí va.»

⁵ Moize ɔoɔɔ GALAGI ná-deveiti daazeelini Izelayele nuiti ma, ɛ ɔe ti ma: «Zozefe mavofodaiti ta-wolodai ɔa gaamai wosu. ⁶ Pete nii ɔoɔɔ GALAGI deveai Selɔefɔade ná-doun anzanuiti ma: Ta zeí naama nuiti be, niiti ta ɔe ti vo, ni no ta zeí ti-ɔeɔni ta-wolodai zu. ⁷ Izelayele yooi zu, poganii tanɔpe ge la ɔulaa bolodai ta zu, ɛ va li bolodai zoi zu, kele Izelayele nui ɔilagiɔi ɔa ɔili keɔeɔni ta-wolodai ma voganii va. ⁸ Anzanu loin ɔilagiɔi kpein poganii a ɔe zea, Izelayele nuiti ta-wolodaiti su, keni naa zeí zini be, keɔeɔ ná-bolodai zu, naa ɔa a ke Izelayele nuiti ɔilagiɔi ti ti-memewolani ta-voganii zɔɔɔ. ⁹ Poganii tanɔpe ge la ɔulaa bolodai ta va, ɛ va li bolodai taɔili su, kele Izelayele nuiti ta-wolodaiti ta ɔili ti ɔilagiɔi ta-voganii va.»

¹⁰ Selɔefɔade ná-doun anzanuiti ti keɔni, eɔeveleí ɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Selɔefɔade ná-doun anzanuiti ti ga Maala, Tiilesa, ɔogela, Mileka ta Noa, ti zeini ti-ɔe keɔeɔlointi ti-loun zunui be, ¹² ti zeini Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti be, ta-voganiiti ti ye ni ti-ɔeɔni ta-wolodai zu.

¹³ Deveiti ta toɔiti kana, niiti ɔoɔɔ GALAGI feeni Izelayele nuiti zea, ga Moize maavele, Moaɔe nemei zu, Zuluden ɔobaɔe, Zeeliko letemaɔe.

Tɔ Sevei Velesiei Sevei loozeizuwe ma woo mɔungiti

Gaalu Sevei gaaɓelazuwe ɗa deezu ga adeye, ga Izelayele nuiti ti zeelia zou gɗemawe, ti loo vai ve niina minazege zooti zu. Tɔ Sevei Velesiei ɛ wilesu polu, Moize boe la ɗeni su sava Izelayele nuiti pe (1:1–4:43; 4:44–28:68; 28:69–30:20). Moize ti looni ɗisu ga GALA na-keewotiiti, na-neɓei zu, nii kwe ge la ba, ɛ keeni na-nubuseiti tetegi: ɛ minazege bo ti we, ɛ lo ti luɗo kona vuunaanigo (40) laawu teɓebai zu, ɛ ti make ti zili nuiti ti la zieni ti wu, ɛ na-deveiti ta na-minazegegiti fe ti ya.

Anɛ naa we, ɛ la no ga faiti ti ɗeai, ɓaa tagi ɛ veeni naa gɗwe fai no volu. Kele Moize ɗa boezu ege tenɛbo nui, nii zebei ba, ɛ ti loli ga ti gize ti-Maliɗii na-woogegiladai zu, ti lo naa ma, ti GALA kitei na-kpɔfaamai ɗaize. «Woilo, Izelayele! Gooɗo GALAGI ada-GALAGI ɗa ɛ ga GALA gila kpegi. Da Gooɗo GALAGI da-GALAGI nee we ga e-yii pe, ta e-yenvui pe, ta e-zuvikei pe» (6:4-5, boge Mat 22:37 zu). Niima wooi ɗa keai ga dologi loozeizuwe Izelayele nuiti be, ɛ lo kidaalewe velei va, ta folo-o-folo GALA fali vai.

Sevei nii ma gaaɗwesu naanigo ma gaaɓelagiti, felego ɗa koozuɗele boe wosu, ta kizesu vaa felege: mounpa maamuse wuyei ɛ lolisu ga «Moize na-guyei» (gaaɗwesu 32), ta tuyai Moize tooni Izelayele wolode puugo maazu felegoiti (12) be (gaaɗwesu 33), naa volu, we na deezu velei ziimazegegi ɗeni la ga Zozuwe, ɛ lo Moize votogi zu, ɛ va li ga Izelayele minazege zooti zu (gaaɗwesu 31), ta Moize na-saa vai (gaaɗwesu 34).

Tɔ Sevei Velesiei tei su vaa wolai ɗa ga, «Tɔ sevei,» nii ɛ ɗaani GALA sei velei wu Zeeluzalɛme, masagi Zoziase na-masadai ma zuegi zu (2Ma 22), naa ɗa ɛ ɗeni ga faiti falibo fai loozeigi GALA pelei ma, nii masa niinei toozeini. Su wooi ɗa ɗalasu seve moimoin su minazege poloi zu (Masagiti, Zeeleemi), eyesu ɛ zeeli minazege niinei zu (Mat 4:4, 7, 10; Mak 12:32).

Niiti ti kalasu niizu, ta moun keleiti, Tɔ Sevei Velesiei ɗa deezu ga undaaneɛi nii nubusei pe ge gaizizu, keeni nu ɗolo GALA be pe, nii ɛ ga Kizo Nui ta Unmoo Nui, ɛ va leɗa soloo, fai pe su.

MOIZE NA-KPɔEZUGULA MɔUNGI

(1:1–4:44)

¹ Sevei nii ɗa wooiti bosu, niiti Moize ti laazeelini Izelayele nuiti kpein ma, Zuluden folo ɗulazu velei, teɓebai zu, petu nemei zu Sufe letemawe. Nemei naa ɗa Palanni zoɗɗuwe ta taa naanigo zaiti: Tofele ta Laban, naa we Gaseelote ta Di-Zaɗaɓe va. ² (Folo puugo maazu ɗila (11) sie ɗa ɛ na, ɛ zo Goolɓe gizei ma, ɛ va ga Seyiil ɗizei ma velei, ɛ zeeli Kadese-Baalenea.) ³ Kona vuunaanisiei (40) ma alu puugo maazu ɗilagi (11) ma volo mɔungi ma, ti ɗula voluma Ezipete yooi va, Moize boeni Izelayele nuiti po, egɗevelei Gooɗo GALAGI devei veeni la zea ta-va zu. ⁴ Naa ɗeeni, siegi zu ɛ beni da ga voni Amool nuiti ta-masagi Sigon ma, nii na-taa wolai ɗeni ga Geseɓon, ta Basan masagi Woge, nii ɛ ɗeni zeini Asetalote ta Edeleyi.

⁵ Zuluden volu velei, Moaɓe yooi zu, min ɗa Moize toozeini na ga tagi nii yoɗɗuzulea ga tiye, ɛ ɗe ti ma:

⁶ Gooɗo GALAGI da-GALAGI boeni de vo Goolɓe gizei ma, ɛ ɗe ma: «Wo wola lebigɛ zeini gizei nii vo be. ⁷ A latina, wo li Amool nuiti ta-gize yooi zu, ta na maaɗooliiti su, we Kanaan nuiti ti zeini na, Zuluden ma vetu nemei zu, ta gizeiti ma, naa we zielawe ma nemei zu va, ta lekɓemawe nu yeezazuwe, ta Kpolode Wolai ɗobaveti, eyesu ɛ zeeli Liɓan ɗizeiti ma, ta zie wolai Ufelate ma. ⁸ A peɗe, ge zooti tei fea wo we. A li, wo zooti naa zegɛ ga wono, nii nun na Gooɗo GALAGI ge ma ɗona woni wo-memɛwolani be, Aɓalaame, ta Izaake, naa we Zakooɓe va, ga ge fe ti we, ta ti-mavofodaiti, ta zegena na.»

Moize tukɗaalewe nuiti sei vai

(Egezode 18:13-27)

⁹ Moize ɗeni ma mɔno: naama ziegi zu, ge boeni wo vo ɗani, ga: «Ge la zooga, na ɗila, ge va lo wo luɗo. ¹⁰ Gooɗo GALAGI wa-GALAGI, wo maaminda, za wo maında ege geegolgi ma zomideɗaiti. ¹¹ Gooɗo GALAGI, wo-memɛwolani ta-GALAGI, ta bo wo va na zeizu ɗe ga waagila (1 000), ɛ tuya loo wo we, egɗevelei ɛ minazegeni la! ¹² Na ɗila, na wa-ɗasɔi zegɛ ɗale, ge wa-vaiti gaaɗula ba, ta wa-boe vaiti? ¹³ A yeelo zunui tanigaani ba, wa-wolodaiti su, ti ga ɗima nuiti, ti geɗegelegai, ta luɗo vagoi ti va, ge ti ze wo unda.» ¹⁴ Wo goɗɗaawoteni, wo ɗe ma: «Nii ɛ ɗisaa su ga ɛ ke, naa ɗa ga faa vago.» ¹⁵ Ge wa-wolodama ɗundiɗiiti segeni, ɗima nuiti, luɗo vagoi ti va. Ge tanigaa ze wo unda ga nu waagilagila kundigiiiti, nu ungilagila kundigiiiti, nu vuulooludoolu kundigiiiti, ta nu vuupuu kundigiiiti. Ge zaiti ke ga faagaaɗulaba nuiti wa-wolodaiti su. ¹⁶ Ge devei veeni naama ziegi zu, wa-lukɗaalewe nuiti zea, ge ɗe ti ma: «A woilo wo-ɗeeleaiti goo ma, wo ti lukɗaalewe ti yoɗɗo vaiti su, ta ti-ɗeeleaiti, ta weɛinti, ga telebodai. ¹⁷ A mina zeelboɗɗo ɗe nuiti su, wa woilo mone nuiti goo ma, ta zobobe nuiti. A

mina lua nu nape ba, mazaloo GALA ka po ge ga tukpofaaleve vai. Ni fai ta a baana wo ya gola, wa vaa la pò be, gè gaafula ba.»¹⁸ Pele gana naama ziegi zu gè devei veeni la, ga nii kpein wa ke.

*Kpakagi é gèeni Kadese
(Gaalu Sevei 13:1-33;*

14:20-45)

¹⁹ Ade zegeni Goolébe gizee vò be, de zie teveba wolai zu, nii maayikiai, de li ga Amool nuiti ta-gize yooi zu velei, egèvelei Goofo GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadese-Baalenea.²⁰ Gè gèni wo ma: «Wo zeelia Amool nuiti ta-gize yooi zu, nii Goofo GALAGI da-GALAGI fea de ve.²¹ Pète, Goofo GALAGI wa-GALAGI zooli laa wo gakala. A le, wo sege ga wano, egèvelei Goofo GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI boni la wo ma. A mina lua. A mina bali.»

²² Wo pe wo maabufani bà, wo gè mà: «Ade zunui tanigaa leve, ti zooli zuvete, ti va, ti voluvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti ve da li ná, ti naati dee.»²³ Wo gisu vai naa neeni bè. Naa gá é keeni, gè yeelo zunu puugo maazu felego (12) va wo zaama, boloda gila, zunu gila.²⁴ Ti liini, ti le ga gize yooi vò pelei, eyesu ti li Esekole nemei zu, ti náti sumoni.²⁵ Ti vaani ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti dee ga adeye, ti voluvaawo, ti gè ma: «Zou vagò ve, nii Goofo GALAGI da-GALAGI feezu de ve.»

²⁶ Kele wo la keeni, wo va le. Wo bakani wa-GALAGI Goofo GALAGI ná-devei laalofoma.²⁷ Wo boni unsu wa-zegé gótaiti bu, wo gè mà: «Tei ade wainzegéa Goofo GALAGI ma, naa gá é de gúlaai la Ezipete yooi va, é va de lo Amool nuiti zeezu, ti de undaavili.²⁸ Mini gá ade liizu ná? Ade-géleaiti ti de ipotevea, ti gè mà: «Nubusea ve ti wola moindai, ti wola goozakoozagai ade va, taaiti be ti wola wòlòlòlò, sigigi ti ma, é zèi geei va, gi Anake mavofodaiti kaave ná gite.»

²⁹ Gè gèni wo ma: «À mina bali. A mina lua ti va.³⁰ Goofo GALAGI wa-GALAGI, nii é loni wo lufo, tò boni gá a kooi gò wo ve, egèvelei é keeni la wo ve, wo gaaazu, Ezipete yooi zu,³¹ naa volu tevebai zu, wo kaani miná, Goofo GALAGI wa-GALAGI wo zegeni, egèvelei zunui a dà ná-doun zunui zegé la, pelei kpein su, eyesu wo zeeli niima adave.»³² Anee naa ve, wo la gèni laani Goofo GALAGI la, wa-GALAGI,³³ nii é gèni losu wo lufo pelei zu, ga é wo-vuuzu gáizie, é gèni losu wo lufo kpidií abuzogi zu, é pelei le ga woye, nii wo ziezu la, foloi é lo wo lufo tonabiingi zu.

³⁴ Goofo GALAGI wo gisu vai gweeni, é yigaaawana, é minazegé gani:³⁵ «Niima yamanii zu nubuse jòiti tagila kpalaa ge la zooli naa gaa, nii gè ma gona woga ga gè fe wo-memewolani zea,³⁶ keeni Kalébe, Yefunee ná-doun zunui, tò gá a ka. Nà zooli naa ve zea, nii siaai su, ta ná-doun zunuiti, tózei sieve ga ziimai.»

³⁷ Goofo GALAGI yigaaawanani mà balaa wa-vaa zu, é gè mà: «Da balaagi, è la mo lea ná.³⁸ Kele Nun ná-doun zunui Zozuwe, da-boba nui, naa gá le ná. Naa ipodo, mazaloo toga é vaazu losu Izelayele nuiti tufo zooli zo fai zu.³⁹ Wo-lointi, wo gèni gèezu ma ta gè ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa vagò ta faa jòí yagòzudwee za, naati ka ti leezu ná, naati ka gè feezu ti ve, ti sege ga tónò.⁴⁰ Kele woun, à gale ma, wo li volu tevebai zu, Seeli Kpolodei vò pelei.»

⁴¹ Wo googaavoteni, wo gè mà: «Gi koto gèa Goofo GALAGI laalofoma. Gá leezu, gi kooi gò, egèvelei Goofo GALAGI gá-GALAGI devei vea la gi ya.» Wo gilagilagi wo wa-goofo zoolaiti segeni, wo ka ga faa go, wo lee vai gize yooi zu.⁴² Kele Goofo GALAGI gèni mà: «Gè ti ma: A mina le, ta à mina kooi gò, mazaloo gè la wo zaama jeelein, wo zili nuiti ta wo jolofolo no fuun.»⁴³ Anee naa ve, gè boni ga bóa wo vò, wo la woiloni, wo bakani Goofo GALAGI ya, wo leeni ga goizuboloi gize yooi zu.⁴⁴ Nazu gá Amool nuiti ti zeini gize yooi zu, ti gulaní, ti wo laagomi, ti vile wo volu egé kóingiti, ti laale wo wu, é zo Seyiil lugi zu, eyesu é zeeli Gooléma.

⁴⁵ Wo galegai ma, wo woloni Goofo GALAGI gakala, kele Goofo GALAGI la gèni woiloni wo-wooi ma, é woizuboni.⁴⁶ Naa gá é keeni wo yeni Kadese, wo wola lebi ná.

2

*Edome ta Moabe ta Amøn yooiti
maazubude vai*

¹ Ade latini, de li ga tevebai zu vele, de Seeli Kpolodei ma velei zo, egèvelei Goofo GALAGI boni mà la. Ade folo moimoin keeni, de da lati Seyiil gize yooi ma.

² Goofo GALAGI gèni mà: ³ «Wo lebiga latusi gize yooi tei ma. A latina ga lekpemave nu gòvezu velei. ⁴ Devei nii ve nubusiti zea, ga wa vaazu leveus wo-géleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ta-gwepelamave, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo va, kele à dama ga boni. ⁵ A mina laale ti wu, mazaloo gè la wo-gòfo losu nape feezu ta-yooi zu, tózei gè Seyiil gize yooi veeve Ezawu ve ga nonò. ⁶ Wa daamianigi zòlò ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anee ziei wa gè kpolezu, wa sòlò ti ya ga wo geya ga walii.»

⁷ Mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya looɔe wo ve, wo-yeavaiti pe su, gwɛleɛve wo ma wa-ziei zu, teveba wolai nii zu. Kona vuunaaniɔ (40) ɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo va, wo la balani ani nɔpe ma.

⁸ Ade-ɔeɛleaiti Ezawu nɔ-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yeɛni ɔoozama, de leve ti va, de lago maaɔoozani Zuluden ma vetu nemei zu velei va, ta Elate, ta Esiyon-Geebeɛl. Naa volu, ade latini, de li ga Moaɔe tevebai zu velei.

⁹ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «À mina laale Moaɔe nuiti bu, wo mina koo veɛ ti va, mazɔɔɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya nɔ-zooi zu, Lote nɔ-doun zunuiti ka gè Aal yooi veai ti ya ga tɔno.»

¹⁰ (Eme mavofodaiti ka ti ɔeni zeini ná mɔungi, ma nuɔuseiti ti wɔɔloni, ti wola mɔin, ti ɔoozakooza eɔe Anake mavofodaiti. ¹¹ Tiya ɔalaagi ti ɔeni ti vetesu eɔe Leefa mavofodaiti, velei nɔ Anake mavofodaiti ti la, keɛ Moaɔe nuiti ti ɔeni ti lolisu ga Eme mavofodaiti. ¹² Gooɔɔ nuiti ka ti ɔeni zeini Seyiil, Ezawu nɔ-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɔaaleve luɔɔ, ti ze ti-voɔogi zu, eɔevelei Izelayeɛle keɛni la zooi naa zu, nii é zea, nii Gooɔɔ GALAGI feeni zea.)

¹³ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma mɔno: «À wuzegena niizu, wo Zeelede ɔtudeɛi buɛe.» Názu ga ade Zeelede ɔtudeɛi buɛeni la. ¹⁴ Yeeɔeɔalal ade keɛni, de da zie, é zo Kadese-Baalenea, é li Zeelede ɔtudeɛi maazuɔubude voloi va, é ɔeni ga kona vuusava maazu lɔsava (38), eyesu zunuiti ti zeelini kooɔɔ vai ma, naati kpein ti ɔeɛle de zaama, eɔevelei Gooɔɔ GALAGI ma ɔonai woni la ti ve. ¹⁵ Gooɔɔ GALAGI ɔooɔi ɔeni ti laalɔɔma, é da ti vaa, eyesu ti ɔeɛle de zaama.

¹⁶ Siegi zu kooɔɔ nuiti kpein ti ɔeɛleni la nuɔuseiti saama ga ti za, ¹⁷ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: ¹⁸ «Wa Moaɔe ɔwepelemave maazuɔubudezu za, wo leve ga Aal taai ɔoba velei, ¹⁹ wa vaazu maaɔuɔazu Amɔn nuiti ba. A mina laale ti wu, wo mina koo veɛ ti va, mazɔɔɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya Amɔn nuiti ta-yooi zu, Lote nɔ-doun zunuiti ka gè naa veai ti ya ga tɔno.»

²⁰ (Naama adaɔe leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ɔeni zeini ná mɔungi, Amɔn nuiti ti ɔeni ti lolisu ga Zamezume nuiti, ²¹ ti ɔeni ga nuɔuseiti ti wɔɔloni, ti wola mɔin, ti ɔoozakooza eɔe Anake mavofodaiti. Gooɔɔ GALAGI ti ɔologoloni Amɔn nuiti, naati ti ti zo, ti ze ti-voɔogi zu. ²² Veɛle ɔana Gooɔɔ GALAGI keɛni la Edome nuiti be, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siegi zu é Gooɔɔ nuiti kologoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti ze ná ti-voɔogi zu, eyesu zaagaza. ²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyesu é zeeli Gaza, Kafetɔɔl nuiti ti vaani, ti naati kologolo, ti ze ti-voɔogi zu.)

²⁴ Gooɔɔ GALAGI ɔe ma: «À wuzegɛ, wo peɛle zo, wo zie wolai Aalenɔn buɛe. Weɛle, gè Geɛseɔon masagi Siɔon Amɔl nui la wo yeezu, ta ná-zooi. A tɔozei ga kooi veɛ ba, wo ná-zooi zegɛ ga wɔno. ²⁵ Za, ná tɔozeizu ga wo-baalubai la nuɔuseiti kpein su, niiti ti zeini geeɔɔlɔgi wu, ta lua wo va. Siegi zu ti wo-maawooi menisu da, ta ɔali, ti ɔe nɔ unga wuulee wo luɔɔ.»

Gesebon masagi Siɔon ná-zooi zo fai
(Gaalu Sevei 21:21-30)

²⁶ De yeɛni Kedeemote tevebai zu, gè keelaiti teve Geɛseɔon masagi Siɔon ma, ga ziilei kpɔeiti. Gè boni ma ga: ²⁷ «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gá levesu ga peɛle zakpai nɔ, gi la zegɛzu ba, gi va li ga yeezazu veɛle, ɔaa ɔooɔe zu veɛle. ²⁸ Daamiani kpein gá mi, da ti vɔdi gi ma, ziei nii kpein gá kpɔle, da ti vɔdi gi ma, gá levesu nɔ ná ɔooɔa. ²⁹ Naa ɔa Ezawu ná-doun zunuiti ti keɛni gi ve, niiti ti zeini Seyiil, zenɔ ɔana Moaɔe nuiti ti keɛni la gi ve, niiti ti zeini Aal taazuve. Va bu gi leve, eyesu gi Zuluden maazuɔubude, gi lɔ zooi naa zu, nii Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI feezu gi ve.» ³⁰ Keɛle Geɛseɔon masagi Siɔon la ɔeni keɛni, é va va bu, ade va leve pɔ be, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI kigi baani, é ɔaazumaavo, nii a ke é lɔ wo yeezu, eɔevelei wo petesu la za.

³¹ Naa voluma, Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Weɛle, gè tɔozeida ga gè Siɔon ta ná-zooi lɔ wo yeezu. A tɔozei ga ná-zooi zegɛ ga wɔno.» ³² Siɔon ɔulani ga ná-kooɔɔgi pe, ti laale ade wu, ti kooi veɛ ade va Yaɔase. ³³ Gooɔɔ GALAGI ada-GALAGI dɔoni de yeezu, de zobogi zɔɔloni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nuɔuseiti pe. ³⁴ Naama zigi zu, ade ná-taaiti kpein soni da, de ti ɔologoloni. Ade nuɔuseiti suwuɔaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, gila kpala ge la ɔulani. ³⁵ Toganiiti nɔ ɔa ade ti makeni ɔooɔ ve, ta koozoganiiiti, ade ti yeɛveni taaiti su, niiti ade ti zoni. ³⁶ E zo Alɔweɛl, zie wolai Aalenɔn ɔomaɔe, ta taai naa nii é nemei zu, eyesu é zeeli Galaade, taa nɔpe ge la ɔeni ná, nii ade la vɔnini ma, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI ti pe dɔoni de yeezu. ³⁷ Keɛle wo la ɔeni maaɔuɔfani Amɔn nuiti ta-yooi va, anee zie wolai Yaɔoke ɔomaɔe, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adaɔeti tanɔpe, niiti Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni ade ya ga de ɔaa ti maazu.

3

Basan masagi Wɔge ná-zooi zo fai
(Gaalu Sevei 21:31-35)

¹ Ade latini, de li ga Basan veɛle. Basan masagi Wɔge ɔulani, ta ná-kooɔɔgi nuiti kpein, ti ade laaɔomi, ti va kooi veɛ ade va Edeleyi. ² Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Mina lua toun ba, mazɔɔɔ gè

daa è yeezu, ta ná-kooḡḡ nuiṭi kpein, é vee ná-zooi va. Da so, eḡevelei é Amool nuiṭi ta-masagi Sigon zoni da, nii é ḡeni zeini Geḡeḡon.» ³ Gooḡḡ GALAGI da-GALAGI Basan masagi Woge looni ade yeezu, é bo ná-kooḡḡ nuiṭi kpein ba. De ti pe paani. Nu ḡila kpalaá ge la ḡilani. ⁴ Názu ḡa de ná-taaiti pe soni da, taa vuulozita (60) ḡa é ḡeni Aalegobe yooi maagoolii zu, niiti Woge ḡeni masadai ḡeezu ti unda, Basan yooi zu. Taa ḡila kpalaá ge la ḡeni yeṇi, nii de la ḡeni soni. ⁵ Naama laa wolaiti toḡa ḡeni de gola, sigi gaagoozagiti ti ma, ta kolu bogiti nu ti loozu. Taaiti ti ḡeni ná balaa, ti moinḡai, niiti sigi ge la ḡeni ti ma. ⁶ Ade taai naati pe kologoloni, eḡevelei de keeni la ga Geḡeḡon masagi, Sigon, nonḡiti. Ade nuḡuseiti pe suwugaaḡeṇi ti zu, zunuiṭi, ta anzanuiṭi, ta dounḡoiti. ⁷ Kele ade toganiiti soni boḡḡ ve, ta koozoganiiṭi niiti ti ḡeni taai naati su.

⁸ Zekana, naama zieḡi zu, ade adave náti kulani la Amool nuiṭi ta-masa felegoiti zea, zooi nii é Zuluden volu velei, é zo zie wolai Aalenon ma, eyesu é zeeli Geelemān gizei ma. ⁹ (Sidān nuiṭi ti Geelemān gizei laasei peeve ga, Siliyōn, Amool nuiṭi ti daasei pe ga Seniil.) ¹⁰ Ade zooi kpein soni, niiti ti ḡeni Basan masagi Woge ná-masadai zu: gize neme zu laaiti kpein, ta Galaade yooi kpein, naa vee Basan yooi va, eyesu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma. ¹¹ (Basan masagi Woge ḡila kpe ka é yeṇi vulua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma ḡesui kpetai ga kōtui, naa ḡa de Laḡa, Amōn nuiṭi ta-laa wolai zu. Sakpai ḡa ga metele naanigō, kogi ḡe ga metele felego.)

*Zuluden folo ḡilazu vele yooi
ḡaagwee vai*

(Gaal Sevei 32:1-42)

¹² Naama zieḡi zu, ade beṇi ga zooi naati kpein so. Luḡen ta Gade nuiṭi ta-wolodamaiti ka ge zooi naa veeni ti ya, nii é Alowēel letemaḡe lekpeṇa nu ḡovezuḡe, zie wolai Aalenon ma, ta Galaade ḡize yooi ḡilazuḡe, é bo ná-taaiti ba. ¹³ Manasee ná-bolodai ḡilazuḡe ḡa ge Galaade yooi motai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Woge ḡeni masadai ḡeezu unda. (Aalegobe maagoolii kpein, é bo Basan kpein ba, naa ḡa é ḡeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi. ¹⁴ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa ḡa é Aalegobe yooi kpein seḡeni, eyesu é zeeli Gesuul nuiṭi ta Maakate nuiṭi ta-ḡwepelemaḡe, é daaseigi veeni Basan laaiti ba, zaaḡaza ta lolisu ga Yayiil ná-taaiti.) ¹⁵ Ge Galaade yooi veeni Makiil ve. ¹⁶ Ge Galaade ḡilazuḡe veeni Luḡen nuiṭi be, ta Gade nuiṭi, eyesu é zeeli zie wolai Aalenon ma, toḡa é ga kwepelegi, eyesu é zeeli zie wolai Yaḡoke ma, Amōn nuiṭi ta-ḡwepelemaḡe. ¹⁷ Folo liizu ḡwepelemaḡe ḡeni ga Zuluden ma vetu nemei, é zo Kineelete va, é zeeli Kpolode Wanai ma. Folo ḡilazu ḡwepelemaḡe ḡeni ga Pizega ḡizei ḡḡḡḡḡḡ.

¹⁸ Naama zieḡi zu, ge niima levei veeni wo ya, ga: «Gooḡḡ GALAGI wa-GALAGI niima yooi vea wo ve, nii a ke é ḡe ga wōnō. Wōiti kpein wo ga zunuiṭi, wa da boḡḡ maḡili ga kooḡḡ zoolaiti, wo leve wo-ḡeeleaiti tuḡḡ, Izelayele nuiṭi. ¹⁹ Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti nō ḡa ta ye ná, naama laaiti su ge ti veai wo ya. (Wa-loganiiti moinve, ge naa zuḡwee.) ²⁰ Wa bo wo-ḡeeleaiti ba, eyesu Gooḡḡ GALAGI dooḡḡ fe ti ve, eḡevelei é keai la wo ve, tiya balaagi ti zooi zolō ga tōnō, nii Gooḡḡ GALAGI wa-GALAGI feezu tiya Zuluden volu velei. Názu ḡa wa ḡale ma la wa-yooiti su, niiti ge ti veai wo ya.

²¹ Naama zieḡi zu, ge devei veeni Zozuwe ya, ge ḡe ma: «E-ḡaazuḡe naa kpein kaani, nii Gooḡḡ GALAGI wa-GALAGI keeni ga masa felegoiti, pele ḡana Gooḡḡ GALAGI a ke la ga masadai kpein, ve é vaazu levesu ná. ²² A mina lua ti va, mazolō Gooḡḡ GALAGI wa-GALAGI boḡḡi ḡa é kōi ḡōozu wo ve.»

Moize la lea Kana minazeḡe zooi zu

²³ Naama zieḡi zu, ge Gooḡḡ GALAGI maaneṇeni, ge ḡe ma: ²⁴ «Māligii, Gooḡḡ GALAGI, é tōzeida ga é wōlō velei ta è-zēbeṇi lea ga ze, nēi ge ga da-wotiḡe zunui, mazolō galagi beḡele ḡa é geegolōḡi zu, ḡaa zooi ma, nii a zoo é vōkōḡḡ da-ḡeevotiiti ma, ta da-vaa wolaiti? ²⁵ Nā é maaneṇezu ga é va bu, ge Zuluden maazuḡude, ge zou vagoi naa ḡa, nii é zōla velei, naama ḡize you vagoi, ta Liban.» ²⁶ Kele Gooḡḡ GALAGI yiḡaawanani mā wa-vaa zu, é la ma ḡeni pō ga é va ḡōmeni. E ḡeni mā: «É kula ḡea! Mina mō boe pō ga naama vai ta. ²⁷ Le Pizega gizei ma, é ḡaazuzie, folo liizu velei, ta lekpeṇa velei nu ḡovezuḡe, ta nu yeezazuḡe, ta folo ḡilazu velei, é peṇe ga ḡaazuḡe, mazolō é la Zuluden nii maazuḡudea pe. ²⁸ Deveiti fe Zozuwe ya, é iḡōdō, é seḡelo, mazolō toḡa é losu niima nuḡuseiti tuḡḡ, é zooi nii ve tiya ga tōnō, nii é vaazu peṇesu.» ²⁹ Ade yeṇi nemei zu, Beṇe-Peyōl letemaḡe.

4

Nu folo vai GALA ná-tōḡiti be

¹ Niizu, Izelayele nuḡuseiti, à woilo tōḡiti ta deveiti ma, ge wo ḡalasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ḡa a ke wo zenvui wo, wo zooi zolō ga wōnō, nii Gooḡḡ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feezu wo ve. ² A mina ta vee devei naa va, nii ge feezu wo ya, à mina tanope seḡe

ba. Wa ɔolo Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti be, velei gè feezu la wo ya. ³ Wo-ɔaazuve naa ɔaani, nii Gooɔɔ GALAGI keeni, é lo Baale-Peyool va. Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti vooɔɔɔeni Baale-Peyool lebi vai va. ⁴ Woiiti wo ɔilini Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, wo pe wa vulua za.

⁵ Wo sugfwee ga zèe wo ɔalage ga toɔiti, ta deveiti, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI ná-GALAGI ma levei veeni la gèa, naa ɔa a ke wo so, wo make naama yooi zu, ve wo vaazu leezu ná, wo soloo ga wɔno. ⁶ A so, wo make, naa ɔa a wo ɔe ga ɔima nuiti, ta kelegele nuiti, nuiti gaazu, ta naama vaiti meni, ti ɔe ma: «Zii wolai nii ɔa ga ɔima nu, ti ɔelegele.» ⁷ Zii begele ɔa é ná, anee zou wolaiti saama, nii ná-galagiti maaɔɔɔaai ba, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI maaɔɔɔaai la de va, siegi zu de woogulazu la ma? ⁸ Zii wolai begele ɔa é ná, nii toɔiti ta deveiti ti zea, ti zolegai, eɣevelei niima loɔi la, gè feezu wo ya za?

Kulakelamaiti ti veai

Sinayi gizei ma

⁹ Kele à dama ga ɔooɔ, wo ɔaa wo-yenvui maazu, wo-zii ma voloi pe su, wa va yeema naama vaiti ma, niiti ti ɔeeni wo ɔaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ɔula wo ɔisu. A ti le ga woiinti, ta wo-lounlointi. ¹⁰ A mina yeema naama voloi ma, yei wo loni da Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, Gooɔɔbe gizei ma, siegi zu Gooɔɔ GALAGI ɔeni mà la: «Niima nubuseiti gaale ba kàkalave, gè daawooi le ga tiye, naa ɔa a ke ti toozei ga lua bà, ti-zii ma voloi pe su eteai zu, ti ti-lointi kala da.» ¹¹ Wo maaɔɔɔani gizei va, wo lo kooɔaave. Abui soni gizei va, eyesu é le geezuve. Kpidii veeni, ta tonabiingi, ta bumugi. ¹² Gooɔɔ GALAGI ɔoeni abui zaamae wo vo. Wo kpoo wooiti menini, kele wo la ɔeni gaazuve ɔaani, wooi no ɔa é ɔeni ná. ¹³ E ná-minazefegi ɔulani kelma wo ve, nii é wo leveni ga wo so, naa ɔa é ga to puugoiiti. Naa volu é ti zeeveni kotu ɔokolo felegoiiti ma. ¹⁴ Naama ziegi zu, Gooɔɔ GALAGI devei veeni zèa, ga gè wo ɔala ga deveiti ta toɔiti, naa ɔa a ke, wo ti zo, wo da zie ga tiye zoi naa zu, nii wo vaazu leezu su, wo sege, é ɔe wo ve ga wɔno.

Kooɔɔ ganigiti koo vai

maane vai

¹⁵ Toozei wo la ɔeni nu nope gaazu ɔaani, voloi Gooɔɔ GALAGI ɔeni ɔeezu la wo vo, abui zaamae, Gooɔɔbe gizei ma, à dama ga ɔooɔ, ¹⁶ wo mina ɔooɔ yaava, wo va kooɔɔ ganigi ta bete ɔooɔ ve, é va ɔe ga anii tanope baaɔulaba, zunu ɔevele, ɔaa anzanui, ¹⁷ ɔaa suai ta ɔevele, nii é vulua eteai zu, ɔaa wɔnii, nii é ɔovesu geezuve, ¹⁸ ɔaa suai ta ɔevele, nii é ɔokposu zoi ma, ɔaa kalei ta ɔevele, nii é ziei wu zoi wu. ¹⁹ A mina ungi wuzefe, wo va wele geezuve, wo va foloi bete, ta alugi, ta somideɔaiti, ta niiti kpein ti volozu geezuve, wo va noko ti wu, wo va da ti lebi. Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI naama vai yege nubusei zoiiti zea, zoi ma geeɔɔɔlgi wu ná pe. ²⁰ Kele woun, Gooɔɔ GALAGI liini, é wo ɔaizie, é wo volo abu zulugi naa zu, nii é ɔeni ga Ezipete yooi, é wo ɔe ga ná-nubuseiti, wo ɔe ga nanaiti, eɣevelei wo la za.

²¹ Gooɔɔ GALAGI yiɔaawanani mà wa-vaa zu, é ɔona, é ɔe, gè la Zuluden maazuɔudea, gè va lo zou vaɔoi zu, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wɔno. ²² Noun ná, ná zaazu deɔemu niima yooi zu, gè la Zuluden maazuɔudea negelein, kele woun, wa kpudezu, wo zou vaɔoi naa zege ga wɔno. ²³ A dama, wo mina yeema minazefegi ma, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI segeni wo ve, wo va kooɔɔ ganigi ta bete ɔooɔ ve, é va ɔe ga anii tanope baaɔulaba, nii a ɔe Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti daalɔɔma. ²⁴ Mazoloo Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔeeve ege abui, nii é anii pe galazu, GALAGI nii toloai.

²⁵ Siegi zu wo dointi noloo da, ta dounlointi, wo lebi zeini zoi zu, wa ɔakana, wo kooɔɔ ganigi ta bete ga ani nope baaɔulaba, wo wa-GALAGI Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɔeeni, wo ziiɔaawana, ²⁶ gè geeɔɔɔlgi ta zoi zoga za ga zeeleiti wo laalɔɔma, kulafiliba za ɔaungu ɔa zeeli wo ma, wo neele zoi ɔa, wo vaazu soloo su ga wɔno, wa Zuluden buɔena, wo-zii zu la ɔoozaa ná, mazoloo wa ɔooloɔlo negelein. ²⁷ Gooɔɔ GALAGI ɔa wo vaza nubuseiti saama, wo wola ɔaagaloi zii ɔiligiti saama, ve Gooɔɔ GALAGI a li ga woye ná. ²⁸ Miná, wa ɔe gala kiligiti debizu, nii nubusei yei kpeiteai ga gului ɔaa kotui, é la zooga é va wozaɔa, ɔaa é va faa meni, ɔaa é va daami wo, ɔaa é va ani maku meni. ²⁹ Miná ɔa ɔalaagi wo vaazu Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaiziezu ná volu, wa ka, ni wa ɔaiziena ga wo-yiimaave pe, ta wo-yenvui pe. ³⁰ Niima vai kpein ka zeeli wo ma, wa-ɔidaaviligiti su. Naama ziegiti su ti vaazu, wa ɔale ma Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI vo, wo ɔolo gooi ve. ³¹ Mazoloo Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ga maawoingaa GALAGI, é la ɔelea wo va, é la wo ɔooloɔloga, é la yeema minazefegi ma, nii é ma ɔonai woni wo-meme wolani be.

Gooɔɔ GALAGI ɔila kpe no ɔa

é ga GALAGI

³² A ɔiɔaizie lee su, fai niiti kpein ti ɔeai, aisa wo va zoloo, kaipa GALA ge nubusei beteni, é kula etea, é zo gee bela, é li zoolo vele, fai nii keɔala la de ɔeeni ga laavoo vai, ta ɔea ɔaa? Nu

nii gɛgɛla vaa meniga ɓaa? ³³ Nuɓuse galagi ta laawoo meniga nei ɓaa, ɛ da ɓɔɛ abui zaamaɓe, ɛ la zaani, egevelei keai la ga woye? ³⁴ Galagi ɓegele ɗa ɛ lia nã-nuɓuseiti gaiziezu, zii giligiti saama, ga voluɗulaiti, ta laavɔɔ vaiti, naa ɓee maabele vaiti ba, ɛ kooi ɗo ga yeel, ɛ maalua vaiti ke, egevelei Gooɗo GALAGI wa-GALAGI keeni la wo ɓe, Ezipete yooi zu, wo-ɗaazuuɓe naa ɗa? ³⁵ E naa kpein deeni ga woye, wo ɗe kwɛɛ ga Gooɗo GALAGI ɗa ɛ ga GALA, taɗili naɓe ge la nã toun polu. ³⁶ Daawooi zegeni geezuɓe, wo meni, ɛ wo ɗala, ɛ nã-abu wolai ke ga woye zooi ma. Wo daawooiti menini, ɛ ɗula abui zaamaɓe. ³⁷ Toozei ɛ wo-memɛwolani neeni ɓe, ɛ yiimazegɛ ga ti-mavofodaiti, ta ye nã ti ɓolu ɓelei, naa ɗa ɛ kea, to ɓoɗoi wo ɗula Ezipete yooi va, ga nã-zɛɓe wolai, ³⁸ ɛ ziiti kpe wo luɗo, ti wola wɔɔɔai, ti zuɓa wo ɓa, ɛ wo lo ta-yooi zu, ɛ fe wo ya ga wɔno, egevelei wo petesu da za. ³⁹ A sugwee degemu za, wo make ɗo wo-yiimave, ga Gooɗo GALAGI ɗa ɛ ga GALA gila kpegi, geezuɓe ta zooi ma, taɗili naɓe ge la nã toun polu. ⁴⁰ Wa nã-togiti so, wo ti make, ta nã-deveiti, gɛ ti veezu wo ya za, naa ɗa a ke, wo undaane, wa wo-lointi ti yesu nã wa zaana, wo-zii zuɗooza zooi naa zu, nii Gooɗo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ɓe ga wɔno eyesu ɗo.

Maavela wo taa savagɔiti

⁴¹ Moize yeeloni taa savagɔ va Zuluden folo ɗulazu ɓelei, ⁴² ti ɗe ga maavela laai naama nui ɓe, nii ɛ la gaadilini ma, ɛ nu ɓa, ɛ la woinzegeni palama, nu vaa nui ɗa vela, ɛ li taai naa gila su, zenvui ɗa ye zea. ⁴³ Luɓen nã-bolodamaiti tonoi ɗeni ga Beeseeɓ, nii ɛ ɗeni tevebai zu gize nemei ma, Gade nuiti tonoi ɗeni ga Lamote, Galaade yooi zu, Manasee nuiti balaa tonoi ɗe ga Golan, Basan yooi zu.

MOIZE NA-KPɔEZUGULAI VELESIEI

(4:45–11:32)

⁴⁴ Togi ɓete Moize deeni ga Izelayele nuiti. ⁴⁵ Ti ɗeni ga deveiti, ta togiti, ta kala gooitɛ ɛ ti veeni Izelayele nuiti zea, ti ɗulaai ma Ezipete yooi va. ⁴⁶ Naa ɗeeni Zuluden ɓolu ɓelei, nemei zu, ɓete-Peyool letemaɓe, Amool nuiti ta-masagi Sigon nã-zooi zu, nii ɛ ɗeni zeini Geseɓon, nii Moize ta Izelayele nuiti ti kooi ɓeeni ba, ti voni ma, ti ɗulaai ma Ezipete yooi va. ⁴⁷ Ti nã-zooi zegeni ga tona, ta Basan masagi Woge nã-zooi. Amool nuiti ta-masa felegoi naati ti ɗeni Zuluden ɓolu ɓelei, folo ɗulazu ɓelei. ⁴⁸ Izelayele zeini nã kpein, ɛ zo Alɔwɛɓ, zie wolai Aalenon ɗomaɓe, ɛ zeeli Siyon gizei ma, nii ɛ ga Geelemɔn, ⁴⁹ ɛ ɓo Zuluden ma ɓetu nemei kpein ba, Zuluden folo ɗulazu ɓelei, ɛ zeeli Kpolode Wanai ma, Pizega ɗizei ɗoɗoɓe.

5

To Puugɔiti

(Egezode 20:1-17)

¹ Moize Izelayele nuiti pe tolini, ɛ ɗe ti ma: A woilo, Izelayele nuɓuseiti, deveiti ta togiti kaa, gɛ feezu wo ya za. A ti ɗala, wo ti zo, wo da ti ɗe. ² Gooɗo GALAGI da-GALAGI minazegɛ boni de ɓe, Gooɓeɓe gizei ma. ³ E la ga de-memɛwolani gila na ɗa Gooɗo GALAGI minazegeni ti ɓe, kele dea balaa, dei pe de ɓe za, de vulua. ⁴ Gooɗo GALAGI ɓeɓeni wo ɓo, ɗaazuni ta ɗaazu, gizei ma, abui zaama. ⁵ Naama ziegi zu, gɛ loni wo yooɗo zu, wa Gooɗo GALAGI, gɛ daawooi laazeeli wo ma. Mazooɔ wo luani abui va, wo la ɗeni leeni gizei ma. Petɛ nii ɛ boni, ɛ ɗeni: ⁶ «Nã ga Gooɗo GALAGI da-GALAGI, nii ɛ ɗulani Ezipete yooi va, duɔla ɓelei wu.

⁷ «Gala kiligaa ti mina ɗe ɛ ɓe nɗun polu.

⁸ «Mina ani maaniini saɗa ɓoɗo ɓe negelein, ga anii tanope baaɗulaba, niiti ti geegolɔgi zu, ɓaa niiti ti zooi ma, ɓaa zieiti bu zooi wu. ⁹ Mina noko ti wu negelein, mina ti lebi negelein, mazooɔ nã, Gooɗo GALAGI, da-GALAGI, nã ga GALAGI toloai, nii a da ɗeegɛiti ta-vaa noi ɓotokula ti-lointi ma, eyesu ɛ zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti maayosegezu ɓe. ¹⁰ Kele nã da woogɛɗiladai ɗe, eyesu ɛ zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti neezu ɓe, ta ti nã-deveiti sosu.

¹¹ «Mina Gooɗo GALAGI da-GALAGI laaseigi wo fuun negelein, mazooɔ Gooɗo GALAGI ɗa naama nui leve ga sɔba nu, nii ɛ daaseigi wosu fuun.

¹² «Dooɗo foloi leve ga maapeɓa voloi, egevelei Gooɗo GALAGI da-GALAGI ma levei veai la ɛ ya. ¹³ Da botii ɗe folo ɓozitai zu, ɛ da-wotii kpein ke. ¹⁴ Kele folo ɓelafasiei ɗa ga Gooɗo GALAGI da-GALAGI nã-dooɗo foloi. Mina boti nape ke ma, da-o, ɛ-loun zunuiti-yo, ɛ-loun anzanuiti-yo, da-wotigɛ zunuiti-yo, da-wotigɛ anzanuiti-yo, da-wotigɛ nikeiti-yo, da-zoovalegiti-yo, anɛ da-logania kpein, anɛ weeinti niiti ti zeini ɛ ɗoɗoma, naa ɗa a ke, da-wotigɛ zunuiti ta da-wotigɛ anzanuiti ti la loogo ga ɛ ɗeɓele. ¹⁵ Da ɗize su ga ɛ ɗeni ga duɔi Ezipete yooi zu, Gooɗo GALAGI da-GALAGI ɗa ɛ ɗulani nã ga nã-zeeɗaabaai. Naa ɗa ɛ ba, Gooɗo GALAGI da-GALAGI ɛ levea ga ɛ dooɗo foloi maapeɓe.

¹⁶ «E-ɗe lebi ta e-lee, egevelei Gooɗo GALAGI da-GALAGI ma levei veeni la ɛ ya, naa ɗa a ke ɛ-zii ma voloitɛ sugooza, ɛ da-eteai zie undaaneɓi zu, naama yooi zu nii Gooɗo GALAGI da-GALAGI feezu ɛ ɓe.

17 «Mina nu vaa jεgelein.

18 «Mina wεenzie bo jεgelein.

19 «Mina unma wo jεgelein.

20 «Mina zεε zeele woo wo jεgelein ε-zεijnεgfoi laalεgoma.

21 «Mina gaazugula jεgelein ε-zεijnεgfoi anzai va. Mina gaazugula ε-zεijnεgfoi nά-pelei va, anεε nά-kpalagi, gaa nά-botige zunui, gaa nά-botige anzanui, gaa nά-nikei, gaa nά-soovalegi, gaa ani nεpe ε ga ε-zεijnεgfoi nono.»

22 Wooiti kana, Gooεgfo GALAGI ti woni wa-nubuseiti ma, ε wooεgula la gizei ma, abui zaamaε, tonabiingi zu, ta bumugi, ε la tanεpe daani ma. E ti zεveni kεtu εokolo felegoiti ma, ε ti ve zεa.

Moize, GALA daa vaa wo nui

(Egezεde 20:18-21)

23 Wo wooi menigai ma, nii ε εeni εulazu kpidii zu, tama abui gizei va, wo vaani pδ be, wa wa-wolodama εundigiti kpein, ta wa-εwolaiti, 24 wo εeni: «Wele, Gooεgfo GALAGI gά-GALAGI nά-lebiyai lea ga giye, ta nά-boolbi εvelei, gi gooi meniga abui zaama, za gi kwεεga ga GALA ka zoo ε boε nui bo, naa zoo ε ye nά, ε ye vulua. 25 Kele niizu, lee vaa zu gά li boεgfo bozu saai zu? Mazεbo abu wolai nii εga gi undaavili. Ni gά yena Gooεgfo GALAGI gά-GALAGI wooi menisu, gά za. 26 Nu εila balaa ka nά nei eteai zu, nii ε zenvu su GALAGI wooi meniga ga gi εvelei, ε da boε abui zaama, ε ye vulua, ε la zaani? 27 Li da boεgfo, ε woilo naa kpein ma, nii Gooεgfo GALAGI gά-GALAGI bosu, naa vεlu ε ti wo gi ma, gά woilo ma, gi ke.»

28 Gooεgfo GALAGI wo-wooit menini, wo εeai ma boεzu pδ, ε εe mα: «Gε niima nubuseiti daawooiti meniga, ti bogai ε ma, gε vaa bu. 29 Ni nε ta la kevele vεgεi naati makεna, ti lua bα ti-yiimaε, ti nά-deveiti so yeenεpe, nii a ke tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaane eyeεsu εfo! 30 Li, ε εe ti ma, ti εale ma ta-zεge εotaiti bu. 31 Kele εon, da yeεu bα ve, nά deveiti, ta εgiti, ta faliiti bosu ε ma, nii da ti εala da, ti so, ti da ke zεoi naa zu, nii gε feezu ti ve ga tεno.»

32 Nii Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI ma levei vea wo ya, wa naa zo, wo da ke, α mina zεge gila kpalaa ba. 33 Wa zie ga pelei naa no jεgelein, nii Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI wo leveai ma, naa εa a ke wo da-eteai zie undaanεi zu, wo-zii zuεooza, zεoi naa zu, nii wo sεboεsu ga wεno.

6

A wa-GALAGI nεε ve,

wo nά-deveiti so

1 A wele deveiti ba, ta εgiti, ta faliiti, nii Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI dεveni ga gε wo εala da, nii a ke wo so, wo da ke, zεoi naa zu wo bozu su, wo sege ga wεno, 2 wo lua Gooεgfo GALAGI va, wa-GALAGI, wo εolo wo-zii ma voloi pe su nά-deveiti be, ta nά-εgiti, gε ti veai wo ya. Ta ga wεno, wa wo-lointi ta ti-mavofodaiti, naa εa a ke wo-zii zuεooza. 3 Naa εa ε ba, Izelayεle nubuseiti, α woilo ti ma, wo gaaεa wo εolo ti ve, wo ti εe, nii a ke wo undaane, wo wola mεin naama yooi zu, ve nanεi ta koin gulεi vεvεai nά, εεvelei Gooεgfo GALAGI, wo-mεmεwolani ta-GALAGI boni la wo ma.

4 A woilo, Izelayεle nubuseiti! Gooεgfo GALAGI ada-GALAGI εa ε ga GALA gila kpegi. 5 Da Gooεgfo GALAGI da-GALAGI nεε ve ga ε-yii pe, ε-yenvui pe, ta ε-zuvikei pe. 6 Wooi niiti gε ti veezu ε ya za, ta εe ε-yiimaε. 7 E-lointi kala ga tiye, ε yepe la ti ma, da εena zeini da-velei wu, ta da εena ziaa pelei zu, da εena laa, ta da wuzεεna. 8 Ti εe ga poogi, ti vεε ε-yeei va, ti εe ga poogi ε-lovalaε. 9 Da seve da-velei ma laamasagi ma, ta da-laa zigeεaε ma.

Izelayεle maa la nεεneni,

ε va yeema nά-GALAGI ma

10 Siegi zu Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI leezu la ga woye zεoi naa zu, nii ε ma εonai woni wo-mεmεwolani be, Abalaame, ta Izaake, naa vεε Zakεbe va, ga ε fe wo ve, ta taa wolaiti ti vεgai, niiti wo la ti loni, 11 peleiti ti laavegai ga ani vεgεiti, wa laade wo va naati pu ti wu, koloyεgeiti ti wεai, wa laade wo va ti wε, leezen beleiiti, ta wolve wuluiti, wa laade wo va ti zin, 12 siegi zu wo laamiizu la, wo yiεo, α dama ga boεgfo, wa va yeema Gooεgfo GALAGI ma, nii ε wo εulaai Ezipete yooi va, duεla vεlei wu. 13 A lua Gooεgfo GALAGI va, wa-GALAGI, ta εila kpe ka wa debi, wo εona daaseigi zu. 14 A mina vεvεε gala kiligiti ta-vaa va, nubuseiti ti wo-maεfoolii zu ta-εalagiti, 15 mazεbo Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI εa wo zaama, ga GALAGI nii toloi. Toεa yiεaawana wo laalεgoma, ε wo-ma zuwu εaaleve eteai zu.

16 A mina Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI zuεεgfo, εεvelei wo keeni la Masa. 17 Kele α εolo Gooεgfo GALAGI wa-GALAGI nά-deveiti ta nά-εgiti be, ta faliiti ε ti woni wo ma. 18 Wa naa εe, nii Gooεgfo GALAGI devezu ga sεge, ta page, naa εa a ke wo undaane, wo zoo wo zεu vεgεi zεboε ga wεno, nii Gooεgfo GALAGI ma εona woni wo-mεmεwolani be, 19 ε wo zili nuiti kpein kpe wo luεo, εεvelei Gooεgfo GALAGI boni la.

²⁰ Siegi zu, velela velei, wo-loun zunuiti ti wo gaaazafasu da ga: «Lee vaa zu Gooḡo GALAGI da-GALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta togiti feai wo ya?»²¹ wa ti wooḡaaavote ga: «Gi ḡeni ga duḡiti Falaḡon ya Ezipete yooi zu, Gooḡo GALAGI ḡa é gi ḡulani ná ga ná-zεbeí. ²² E laavḡo vaiti keeni gi ḡaazu, ta poo golaiti, nii é ḡeni ga Ezipete yooi nimiza vai, é ḡeni Falaḡon ta ná-peleyeḡi kpein daalḡḡoma. ²³ Kele ḡoun, é gi ḡulani ná va, é va ga giye ve, é zoi ve gi ve, nii é ma minazeḡegi woni, é ḡona gi-mεmεwolani be. ²⁴ Gooḡo GALAGI devei veeni ade ya, ga de togí tεiti so, de ke, de lua Gooḡo GALAGI da-GALAGI va, naa ḡa a ke de undaanε eyesu ḡo, é de-yenvui make, eḡvelei é keεzu la zaaḡaza. ²⁵ Adoun de letema, toḡa ga telebo faa, ni da Gooḡo GALAGI da-GALAGI ná-deveiti sona, de make, eḡvelei é boni la de ma.»

7

Kanaan nuiiti ta ta-ḡooḡo ganigiti (Eḡezode 34:11-16)

¹ Siegi zu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI vaazu la ga woye, zoi naa zu wo seḡezu ga wḡo, é ziiti kpein kpe wo luḡo, ḡete nuiiti, ta Gillegase nuiiti, ta Amḡol nuiiti, ta Kanaan nuiiti, ta Feeleeze nuiiti, ta Geeve nuiiti, ta Yeeḡuse nuiiti, zii lḡfela ti moindai, ti-zεbeí wḡoḡo wḡon va, ² a ti lḡna wo yeezu, wa zobo sḡḡona ti ma, wa ti zuwuḡaaleve. A mina minazeḡe nḡe ke ti ve, à mina ti maawḡinda. ³ A mina vulu ḡooḡo ma wa nubusei naati. A mina wo-loun anzanu ve ti-loun zunu ve, wo mina ti-loun anzanu zeḡe wo-loun zunu ve. ⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi seḡezu Gooḡo GALAGI va, ti da gala kiligiti debi. Gooḡo GALAGI ḡa yiiḡaawana wo laalḡḡoma, é wo-ma zuwu ḡaaleve gaamago nḡ. ⁵ Wele velei wa ti zo da: Wa ta-zalaḡa ḡulazuveiti golo, wo ta-zale ḡḡo ḡḡuuti kpezeḡele, wo ta-zale ḡḡo wuluuti teve ga, wo ta-ḡooḡo ganigiti gala. ⁶ Mazḡḡo wa ga nubuseiti ti naḡegai Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ve. E yimazeḡeni ga woye ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ḡe ga nubuseiti ti wola vizḡai.

Maliḡii ná-wooḡeḡiladai *ná-minazeḡe fai zu*

⁷ E la ga wo moin ḡa bogai zḡoma nubuseiti ba, naa ḡa é keai, Gooḡo GALAGI ḡiliai la wo va, é yimazeḡe ga woye, mazḡḡo wḡoun ka wo loidai nubuseiti kpein saama. ⁸ Kele tḡozei Gooḡo GALAGI wo neεve ve, tḡozei toḡa pḡ ga é ná-minazeḡe konai laazeeli, nii é boni wo-mεmεwolani ma, naa ḡa é kea, é wo ḡula ga ná-zeeḡaaḡaai duḡla velei wu, é wo ḡula Ezipete masagi Falaḡon ya. ⁹ A suḡweε deḡemu ga Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa é ga gaama GALA ḡila kpegi. Wooḡeḡila GALAGI, é ná-minazeḡegi ta ná-wooḡeḡiladai makeε eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti neεzu ve, ta ti ná-deveiti sosu. ¹⁰ Kele toḡa da naati sala gaamago nḡ, é zoloo ta-ḡεεwotiiti ma, niiti ti maayoseḡezu, é ti undaavili. Toḡa naama nui zala gaamago nḡ, nii é maayoseḡezu, é zoloo ná-keεwotii ma. ¹¹ Wa deveiti so mu, ta tḡogiti, ta kala gooitii, wo ti make, niiti ḡe ti veezu wo ya za, wo da zie ga tiye.

Tuyai é koloi zu

(To Sevei Velesiei 28:1-14)

¹² Ni nḡ wa ye woilosu tḡogiti ma, wo ti zo, wo zie ga tiye, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa ná-minazeḡegi ta ná-wooḡeḡiladai make wo ve, eḡvelei é ḡonani la wo-mεmεwolani be. ¹³ Toḡa wo neε ve, é tuya loo wo ve, é wo maamḡoin, é doun moimḡoin fe wo ya. Toḡa tuya loo wo ve zoi va lḡnḡigiti ma: wa-moloi é ga beleeḡi, ta wa-lḡḡo bḡigiti, ta wa-wulbi, é wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti kpuḡu vai maawḡoḡo zoi zu, velei é minazeḡeni la, é ḡona wo-mεmεwolani be, ga é fe wo ya. ¹⁴ Wa-luyai ḡa wḡoḡo ziiti kpein tḡonai va. Zunu ḡaa anzanu la ḡεa wo zaama ga doun zḡḡotala nu, wa-logani bulugi zu, ḡila kpalaḡa ge la ḡεa ti zaama ga zivo vuulala gele. ¹⁵ Gooḡo GALAGI ḡa seeḡe nḡoiti kpuḡe wo maazu, é la naama doḡo nḡi tanḡpe pea wo va, niiti ti zeelini Ezipete yooi ma, wo naa zuḡweε, kele toḡa ti leve naati ma, niiti ti wo maayoseḡezu ve.

¹⁶ Wa nubusei kpein suwuḡaaleve, niiti Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ti lḡozu wo yeezu, ta maawḡoin mina wo zo. A mina ta-ḡalagiti debi, toḡa ḡe ga balii wo ve.

Maliḡii ḡa ga ná-nubuseiti make nui

¹⁷ Wa ḡisiezu tanisu ga: «Zii niiti minḡe gi va, ḡá ti zoo ḡale?» ¹⁸ A mina lua ti va. A ḡitoo naa zu nḡ, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI keeni ga Falaḡon, ta Ezipete yooi kpein, ¹⁹ vuḡuḡula wolaiti wo-ḡaazuε ti ḡaani, poogiti, ta laavḡo vaa wolaiti, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-zeeḡaaḡaai, é wo ḡulani la Ezipete yooi va. Uele nḡ ḡana Gooḡo GALAGI wa-GALAGI a naama nubuseiti kpein so da, niiti wo luazu ti va. ²⁰ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa kaogiti teve ti laalḡḡoma, eyesu ti naati kpein paa, niiti ti yeεu ná, ti lḡḡufuzu wo va. ²¹ Wo zasu mina ḡali ti ḡaazu, mazḡḡo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa wo zaama, GALAGI ve, bḡḡbai, ta maayikiai. ²² Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa zii naati kpe wo luḡo vaavaa, wo la zooga wo va ti-ma zuwu ḡaaleve gaamago nḡ, naa ḡa a ke, doḡo zuaiti ti mina moin, ti va wuzeḡe wo laalḡḡoma.

²³ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa niima nuḡuseiti dɔ wo yeezu, ti ḡe unga wuulee, eyesu ti undaavili. ²⁴ Toḡa ta-masagiti dɔ wo yeezu, wa ti-laaseigi ḡaava geeḡḡologi wu zooti ma, taḡila kpala ge la loga wo luḡo, eyesu wo ti pe kologolo. ²⁵ Ta-ḡalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. A mina ḡaazufula wali va ḡaa zanugi, nii é zeleni ti va. A mina ta zeeḡe ve, a va ḡe wo ve ga balii, mazolɔ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ti woinzeḡeeve. ²⁶ A mina le ga kozoba ani waveliiti bu, wo va ḡozu ga toun kevele. A naama anii ḡologolo, wo ḡele ba, wo deve ga kozoba anii, mazolɔ toḡi ḡa ma.

8

Izelayele maafolo vai tevebai zu

¹ Deveiti kpein ḡe ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo zie ga tiye, naa ḡa a ke wo zenvui wo, wo maamɔin, wo zooti naa zeeḡe ga wɔnɔ, nii Gooḡo GALAGI ma ḡona woni wo-memewolani be. ² A ḡize peleiti kpein su, niiti Gooḡo GALAGI wa-GALAGI wo zieni ga tiye kona uuunaanigo (40) laawu, tevebai zu, é baladai le ga woye, é wo voluḡula. E naa ḡeeni, nii a ke é wo ḡoozu vaa ḡitei ḡwee, ni wa ḡolo ná-deveiti be, ḡaa ni wa ḡele. ³ Ungo, é vaani bu, wo baladai ḡwee, ta pului, é wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la ḡeni kwee, wo-memewolani balaa ti la ḡeni kwee. Naa maavele ma, é ḡeni pɔ é wo ḡala ga nui la zenvui woga ga daamianigi nɔ, ke le kenii balaa ga wootti pe maavele ti ḡulazu Gooḡo GALAGI la. ⁴ Wa-zeeḡe la ḡeni zaḡani wo ḡoba, wo-ḡoḡo la veni wo wu, naama ḡona uuunaanigo (40) laawu. ⁵ A suḡwee wo-yiima ve ga Gooḡo GALAGI ḡa wo maafolozu, eeḡevelei zunui ná-doin maafolozu la. ⁶ A Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti so mu, wo zie ga ná-peleiti, wo lua ba.

Suḡoḡogiti ta wo minazeḡe zooti zu

⁷ Mazolɔ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa wo lɔozu zou vagoi zu, zooti nii ziei moindai su, zieungiti ta zou deiti ti laani nemeiti su, ta ti ḡulazu gizeiti ba. ⁸ Zou ve, nii moloiti kpein ti beetezu ga, ti-laa ga belee ta wolezeḡi, ta leezen belei, ta kooleḡoole gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta koin guloi, ⁹ ve wo la kpala laamii woga ná, zou ve wo la valaga ani nɔpe ma ná, kolui ḡa ma vasaiti su, wa zoo wo kolu boigi ḡula ma ḡizeiti su. ¹⁰ Wa daami wo, wo yiḡo, wa Gooḡo GALAGI wa-GALAGI mama zou vagoi vaa zu, nii é feai wo ya.

¹¹ A dama, wo mina yeema Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ma, wo va be ná-deveiti sosu, ta ná-fali wootti, ta ná-toḡiti, niiti ḡe ti veezu wo ya za. ¹² Sieḡi zu wo daami wosu la, wo yiḡo, sieḡi zu wo pele vagoiti tosu da, wo da jii ti wu, ¹³ sieḡi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ti mainzu la, walii ta zanugi moɔin wo ya, wo-yeaḡoligi kpein ge moɔin, ¹⁴ à dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo va yeema Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ma, nii é wo ḡulani Ezipete yooi va, duola velei wu. ¹⁵ E loni wo luḡo, wo zie teveba wolai zu, nii maayikiai, sulaavegai ga kaali joiti, ta akuḡotokaaliiti, ada vooi, zie la ná, miná ḡa é ziei ḡulani ná fasai va. ¹⁶ Tevebai naa zu, é wo ḡonokalani ga manegi, nii wo-memewolani ti la ḡeni kwee. E naa pe keeni, nii a ke é zeapkalai le ga woye, é wo voluḡula, naa voluma é faanee ḡe wo ve. ¹⁷ A dama, wo mina ḡe ma wo-yiima ve: «Ná boḡoi ná-zobogi ta ná-zeebi ḡa ḡe niima naavoloiti solɔgai da.» ¹⁸ Wa ḡize Gooḡo GALAGI zu, wa-GALAGI, mazolɔ toḡa é zobogi vea wo ve, wo naama naavoloiti solɔ, eeḡevelei é deezu la za mɔnɔ, ga ná-minazeḡegi maavele, nii é ma ḡonai woni wo-memewolani be.

¹⁹ Ni gaama wa yeemana Gooḡo GALAGI ma, wa-GALAGI, wo vile gala kiligiti polu, wo da ti lebi, wo da nɔko ti wu, ná deezu ga woye za, ga wo undaa ḡa vili. ²⁰ Ungo, wo undaa ḡa vili, eeḡevelei Gooḡo GALAGI ziiti undaavilisus da wo luḡo, ni wo la woiloni Gooḡo GALAGI woopi ma, wa-GALAGI.

9

Izelayele nuiti ta-ḡololalai

¹ A woilo, Izelayele nuḡuseiti! Wa ga va Zuluden maazuḡudezu za, wo li, wo ziiti kpe, ti wɔolove wo va, ti-zeebi wɔolɔ wɔnɔi va, ta taa wolaiti su, sigigi ti ma, é zeii geei va, ² ta ga nuḡuseiti ti wɔolɔai, ti wola ḡoozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti ḡwee, wo ti-maawoo menini ga: «Be ḡa a zoo é Anake ná-doun zunuiti sakpe?» ³ A suḡwee volu za, ga Gooḡo GALAGI wa-GALAGI boḡoi ḡa losu wo luḡo eeḡe abui nii é galai wosu. Toḡa niima nuḡuseiti kologolo, é ti unmaayei wo ve, wa zobo solɔɔ ti ma, wo ti undaavili gaamago nɔ, eeḡevelei Gooḡo GALAGI boni la wo ma.

⁴ Sieḡi zu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ti beezu la wo luḡo, à mina bo wo-yiima ve: «Ada-zolodai ve, é keezu Gooḡo GALAGI zooti veezu la de ya, ga adɔnɔ.» Mazolɔ zii niiti ta-vaa jooi ḡa Gooḡo GALAGI ti beezu la wo luḡo. ⁵ E la ga wo leleboḡe, ḡaa wo zolege wo-yiima ve, naa ḡa é keezu wo vaazu ta-yooi zolɔosu da ga wɔnɔ, ke le zii naati ta-vaa jooi ḡa é kea, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI, ti beezu la wo luḡo, é daawooi laazeeli, nii é ma ḡona woni wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa vee Zakobe va. ⁶ A suḡwee deḡemu ga, é la ga wo leleboḡe, naa ḡa é keezu, Gooḡo

GALAGI wa-GALAGI niima you bagoi veezu la wo ya, ga wɔnɔ, mazɔɔ wa ga nuɔuseiti ti zuvɔai.

*Nuɔuseiti ta-vaagaazagi
e lo nika yivoi va*

⁷ A gize su, wo mina yeema, velegi wo gɛni Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI yijaawana vaiti keezu la teuebai zu. E zo wo gɛla voloi ma Ezipete, eyesu wo zeeli adaɔe tei, wo gɛni wuzegɛzu Gooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. ⁸ Wo Gooɔɔ GALAGI yijaawanani Gooɔɔe gize ma, e yijaawanani, wɔin gɛni ma ga e wo-ma zuwu gaaleve. ⁹ Siegi zu ge leeni la gize ma, ga ge minazegɛ kotu gɔkologiti sege, minazegɛgi nii Gooɔɔ GALAGI keeni wo yooɔzu wa tiye, ge yeni naɔve, eyesu koto uuunaanigo ta kpidi uuunaanigo (40), ge la daami woni, ge la booleni. ¹⁰ Gooɔɔ GALAGI folo gɔkolo felegɔiti feeni zɛa, GALA ge ti zɛvɛai ga yeebegai, ti zoloo wooiti kpeini ma, e ti woni wo ma gize ma, abui zaamaɔve, gaaleba voloi.

¹¹ Folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40) laawu, Gooɔɔ GALAGI minazegɛ kotu gɔkolo felegɔiti feeni zɛa. ¹² E gɛni ma: «Wuzegɛ, e yei gaamaɔ, e zegɛ gize ma, mazɔɔ da-nuɔuseiti, e logai ti luɔɔ, e ti gɛla Ezipete yooi va, ti koto wola gɛa. Ti zegɛa pelei va fala, nii ge deveni ga ti zie la. Ti kolu gaawuungai betɛa ga kooɔɔ ganigi.»

¹³ Gooɔɔ GALAGI gɛni ma: «Ge niima nuɔuseiti petɛga, ti zuvɔɔve. ¹⁴ Be ba, ge ti-ma zuwu gaaleve, ge ti-laaseigi bale, e gɛla gegɔɔlɔgi wu. Zii niiti ta-zobogi wooɔɔai, ti wola moindai, ti leve niiti ba, na e ge ga naati ti-gɛe.»

¹⁵ Ge yeini, ge zegɛ gize ma, minazegɛ kokolo felegɔiti ti zoni zɛa, abui da so gize va. ¹⁶ Ge weleɔni, petɛ, wo kotoi gɛeni Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔɔma. Wo nika yivoi betɛni ga kolu gaawuungi. Wo zegɛni gaamaɔ no naama velei va, nii Gooɔɔ GALAGI na-fai zɛvɛni. ¹⁷ Ge kokolo felegɔiti zoni ga yee felegi, ge ti vili zoi ma, ti wolowolo wo gaazu.

¹⁸ Naa voluma ge laani Gooɔɔ GALAGI gɔɔɔwu, ge yeni na, egevelei no e gɛni la mɔungi, folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40), ge la daami woni, ge la booleni, tɔzei koto wolai va, wo Gooɔɔ GALAGI wanama vai gɛeni, wo zijaawana. ¹⁹ Mazɔɔ ge luani zijaawanai naa va, ziiɔulagi nii Gooɔɔ GALAGI gɛni su wo laalɔɔɔma, e gɛni pɔ ga e wo-ma zuwu gaaleve. Kele nazu mɔnɔ, Gooɔɔ GALAGI gɔɔɔfaavoteni.

²⁰ Gooɔɔ GALAGI wola yijaawanani Aalon ma balaa, e gɛni pɔ ga e undaavili. Ge maaneɔni Aalon balaa ve naama ziegi zu. ²¹ Nii e gɛni ga wa-gotoi gɛ ungi, nika yivoi naa wo kpeteni, ge galani, ge fuko, ge ke ga fufiligi, ge ma vukoi vili kotudei ga, nii e yeizu gize ma.

Nuɔuseiti ta-vaagaaza kiligiti

²² Wo Gooɔɔ GALAGI yijaawanani mɔnɔ Taɔeyela, ta Masa, ta Kibelote-Gataava. ²³ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI wo leveni la ga wo zegɛ Kadese-Baalenea, e ge wo ma: «A le, wo zoi zegɛ ga wɔnɔ, nii ge feezu wo ya,» wo woozotalai gɛeni ga Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI, wo la gɛni laani tɔun da, wo la gɛni woiloni goo ma. ²⁴ Kaipa ge wo gɛwɛni, wo la gɔloni Gooɔɔ GALAGI ve.

²⁵ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI gɛni gɛezu la, e wo-ma zuwu gaaleve, ge laani Gooɔɔ GALAGI gɔɔɔwu, ge yeni na eyesu folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40). ²⁶ Ge falini, ge ge ma: «Maliɔni, Gooɔɔ GALAGI, mina da-nuɔuseiti ma zuwu gaaleve, donɔiti e ti unmoogai ga da-zobogi, e kulaai Ezipete yooi va ga e-yei na-zɛbe. ²⁷ Gize da-wotige nuii su, Abalaame, ta Izaake, naa ve Zakobe va. Mina niima nuɔuseiti so ga ti-zɔ joi, ta ta-vaa joi, ta ta-gotoi maaave! ²⁸ Ni naa laade, zoi nii e gi gɛlaai su, naama nuɔuseiti ta gɛ ma: Gooɔɔ GALAGI ti gɛlaɔve Ezipete yooi zu, e va ti vaa teuebai zu, tɔzei zobo ge la gɛni be, e va li ga tiye zoi naa zu, nii e ma vaa woni ti ma. ²⁹ Tama, ta ga da-nuɔuseiti, donɔiti, niiti e ti gɛlaai ga da-zobo golai, ta da-yeegaabaai.»

10

GALA ge na-nuɔuseiti maavaaye fai

(Egezode 34:1-10)

¹ Naama ziegi zu, Gooɔɔ GALAGI gɛni ma: «Kotu gɔkolo felegɔ zaɔa ga ma mɔungiti kevele, e le pɔ be, gize ma, e kesui betɛ balaa ga gului. ² Na wooiti sevezu naama gɔtu gɔkologiti ma, wooi niiti ti gɛni ma mɔungiti ma, niiti e ti wolowoloni, da ti la kesui zu.»

³ Ge kesui betɛni ga akasia wului, ge kotu gɔkolo felegɔi zaɔani, egevelei ma mɔungiti ti gɛni la, ge leeni gize ma, kokolo felegɔiti ti zoni zɛa. ⁴ Gooɔɔ GALAGI sevei gɛni kokolo niineiti ma ga ma mɔungiti kevelei, tɔ puugiti e ti veeni wo ya gize ma abui zaamaɔve, voloi wo gaaleɔni ba la. E feeni zɛa. ⁵ Ge gɛleni ma, ge gize yei, ge kokologiti daani kesui zu, nii ge kpeteni. Ti yege laani su, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zɛa.

⁶ (Izelaye nuii ti zegɛni Beelote-Benee-Yaakan, ti li Moseela. Minɔ gɛ Aalon zaani na, ti maaɔulu. Na-doun zunui Eleazaal zeini potogi zu ga zalaɔa gɛla gundigi wolai. ⁷ Ti zegɛni

miná, ti li Gudegoda, ti zege miná, ti li Ystebata, zoi ve ziei wola mǎindai ná. ⁸ Naama ziegi zu ǵa Gooǵo GALAGI yimazeǵeni la ga Leevi ná-bolodai, ga ti dá Gooǵo GALAGI ná-minazeǵe kesui zeǵe, ti lo kakala, nii a ke ti ná-botii ǵe, ti tuya loo nuǵuseiti be daaseigi zu, naa ǵa ti keezu zaǵǵa. ⁹ Naa ǵa é ba, Leevi nuiiti ti la tǎnǎ zǎlǎni la zoi zu ti-ǵeleaiti saama: Gooǵo GALAGI ǵa é ga tǎnoi, eǵevelei Gooǵo GALAGI wa-GALAGI boni la ti ma.)

¹⁰ Gè yeini gizei ma, eǵevelei é ǵeǵeni la ma mǔngi, folo uuunaanigo (40) ta kpidi uuunaanigo (40). Gooǵo GALAGI gǔoǵaavoteni mǎnǎ niizu, é zeǵe wo undaavili fai volu. ¹¹ E ǵeni má: «Wuzeǵe, li, é lo niima nuǵuseiti tuǵo. Ti li zoi naa zu, ti seǵe ga tǎnǎ, nii gè ǵonani ti-memǎwolani be ga ná fe ti ya.»

*Toǵi é lo neǵbei
ta koi ma vai va*

¹² Niizu Izelaye le nuǵuseiti, leeni ǵa Gooǵo GALAGI wa-GALAGI pǎ ga wo ke be? Toǵa ná ga wo lua ba, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo nee ve, wo deǵi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹³ wo Gooǵo GALAGI ná-deveiti so, ta ná-toǵiti, gè ti veezu wo ya za, naa ǵa a ke wo undaanǎ.

¹⁴ Wele, geeǵǎ sebele gǎlai maaǵoozaai, naa ǵa ga Gooǵo GALAGI wa-GALAGI nǎnǎ, naa ve zoi ta ga a niiti kpein ba. ¹⁵ Anee naa ve, wo-memǎwolani ná ǵa Gooǵo GALAGI ǵilini ti va, wo ti nee ve, ti voluma, wa ve wo ga ti-mavofodaiti, wa ǵa é yimazeǵea ga woye ziiti saama, eǵevelei wo kaazu la za. ¹⁶ A valibo mu wo-yiimave, wo mina ǵǔgi ba ga Gooǵo GALAGI laalǎǵoma. ¹⁷ Mazǎlǎ Gooǵo GALAGI wa-GALAGI ǵa é ga GALAGI nii é galagiti unga, maliǵiiti ti-Maliǵii, GALAGI nii baǎlǎi, zeeǵaabaai, maayiki, é la zeelǎzǎǵǔzu ǵeezu, é la lobǎani zoga, ¹⁸ é telebodai ǵeezu podoin ve, ta poanzai, seikǎǵoma nui neai be, é kǎnǎgi ta seǵei veezu zea. ¹⁹ A seikǎǵoma nui nee ve, mazǎlǎ wo ǵeni ga seikǎǵoma nuiiti Ezipete yooi zu.

²⁰ A lua Gooǵo GALAGI wa-GALAGI va, wo dá deǵi, wo ǵili to ǵila kpe ná va, wa ǵena ǵonaa, wo ǵona daaseigi zu. ²¹ To ǵa é ga wa-maamusei ma ungi, toǵa ga wa-GALAGI, toǵa é keewoti wolaiti kea wo ve, ti maayikiai, wo-ǵaazuve ti ǵa. ²² Wo-memǎwolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi ǵeni ga nu vuulǵela (70), niizu Gooǵo GALAGI wa-GALAGI wo ǵea ga maamǎin nu, eǵevelei geeǵǎlǎgi ǵaave zomideǵaiti ti la.

11

*A Gooǵo GALAGI nee ve,
wo ǵolo ná-deveiti be*

¹ Wa Gooǵo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo ná-deveiti so yeenǎpe, ta ná-toǵiti, ta ná-kala gooiti, ta ná-fali wooiti. ² Wo la ga wo-lointi kevele, niiti ti la niima vaiiti kwǎe, ti la ti ǵaani, wǎi wo ná za, wo naa ǵwee, nii Gooǵo GALAGI wo ǵalani da, baǎlǎ velei, ná-zeeǵaabaai, ta ná-zebe, ³ laavǎo vuogiti, ta keewotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falǎǵon laalǎǵoma, Ezipete masagi, ta ná-zoi kpein daalǎǵoma, ⁴ nii é keeni ga Ezipete ǵǔǵo nuiiti, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloiiti, velei é Seeli Kpolodei ǵaǵǎlani ma la, é vu ti ma, siegi zu ti ǵeni wo zaǵǎlabosu la, é ti maalǎǵuni, ti neele neǵelein. ⁵ Wo naa kpein kwǎe, nii é keeni wo ve tevebai zu, eyesu wo va zeeli niima adaave, ⁶ velei é Datan zoni da, ta Aǵilame, Eliabe ná-doun zunuiiti, Luǵen ná-bolodai zu, siegi zu zoi laalaoni da ti ǵǔǵowu, é ti maaǵulu ta ta-veleyeǵeiti, ta ta-zeǵe ǵotaiti, ta niiti kpein ti ǵeni loni ti volu, Izelaye nuiiti saama. ⁷ Mazǎlǎ wo keewoti wolai naa kpein kaani, nii Gooǵo GALAGI keeni.

⁸ Naa ǵa é ba, a deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a ke wo zebe zǎlǎ, wo li, wo zoi zo, ve wo liizu, wo ná zeǵe ga wǎnǎ, ⁹ wo-zii zu ǵa ǵooza zoi naa zu, nii Gooǵo GALAGI ma ǵonai woni wo-memǎwolani be, ta ti-mavofodaiti, zoi ve nǎnǎgi ta kǎin ǵulǎ vuovaai ná. ¹⁰ Mazǎlǎ zoi nii wo liizu, wo seǵe ga wǎnǎ, é la ga Ezipete yooi ǵevele, ve wo ǵulaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, keni wo beǎa ko, eǵe guulu kpelei. ¹¹ Zoi nii wo levesu, wo li, wo seǵe ga wǎnǎ, toǵa ga zoi nii gizeiti ti su ta nemeiti, é yeǵezu ga tona deǵi é zeǵezu geezuve. ¹² Zou ve nii Gooǵo GALAGI wa-GALAGI daazǎbosu, é ǵaaba ma, é zo konagi ma volo mǔngi ma, é li ma ǵaabelagi vu.

¹³ Ni wa ǵolona deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo Gooǵo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo dá leǵi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹⁴ toǵa tonai vu wa-yooi zu, siegi zu maaneai é vu la, sama gelei ta foǵo gelei, wa wa-moloi ǵaale ba, nii é ga beleegi, ta wa-lǎo niinei, ta wa-wulǎi, ¹⁵ toǵa tufa vaǵǎiti pu wa-lǎbǎi zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yiǵo.

¹⁶ Wa dama ga baǵǎ, wo mina baǵǎ ye ná, wo va ǵaka, wo va li ga gala kiligiti pǎ pelei, wo va ti leǵi, wo va nǎko ti wu. ¹⁷ Gooǵo GALAGI ǵa yiǵaawana wo ma, é geeǵǎlǎgi laaǵulu, tona la uua, zoi la aniti pǎnoga, wo undaa ǵa vili gaamǎnǎ zou vaǵǎi naa zu, nii Gooǵo GALAGI fea wo ve.

¹⁸ Toǵi niiti gè ti veezu, wa ti zeve wo-yiimave, ti ǵe wo ǵisu, ti ǵili wo-yeeti ba eǵe poogi, poogi ǵe wo-lovalave va. ¹⁹ A wo-lointi kala ga tiye, wo yepe la ti ma, wa ǵena zeini wa-velei wu, ta wa ǵena ziaa pelei zu, wa ǵena laa, ta wa wuzǵena. ²⁰ Wa ti zeve wa-velei ma

laamasagi ma, ta wa-laa zifidaave ma. ²¹ Wo-ziiti ta wo-loun zunuiti siiti su ɟa ɟooza, ege geegɔlɔgiti siiti, niiti ti zɛlegai zooti maazu, naama yooi zu, nii Gooɟɔ GALAGI ma ɟona woni wo-mɛmɛwolani be, ga e fe ti ya.

²² Mazɔɔ ni wa ɟolona devei niiti pe be, ge feezu wo ya ga wo make, wo Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie ga pelei kpein e wo ɟalaga da, wo ɟili to ɟilagi va, ²³ toɟa zii niiti kpein kpe wo luɟɔ, wa ziiti ta-yooi zege ga wɔnɔ, niiti ti mɔindai wo va, zebei ti va ti leve wo va. ²⁴ Adaave kpein wo ɟogɔlosu nɔ ma, minɔ ɟa ɟe ga wɔnɔ, wa-ɟwepelemaave ɟa zeeli Liɔan tevebai ma, ta zie wolai Ufelate, eyesu e zeeli folo liizu vele bolodei ma. ²⁵ Nu nɔpe ge la zooga e va wo zakpe, egevelei e boni la wo ma, Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟa dualuagi lo nuiiti su wo luɟɔ, ti zasu da ɟali, zooti kpein su ve wo lebesu nɔ.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Ge tuyai ta foovooi zeida wo luɟɔ za, wo yiimazege: ²⁷ wa tuyai zɔɔɔ, ni wa ɟolona Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti be, ge feezu wo ya za, ²⁸ wa foovooi zɔɔɔ, ni wo la ɟoloni Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti be, ni wa zɛɟena pelei va, ge ma levei wo ya za, wo ɟili gala kiligiti ba, niiti wo la ti ɟwee.

²⁹ Siegi zu Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI liizu la ga woye zooti naa zu, ve wo nɔ zegezu ga wɔnɔ, wa tuyai loo Galizime gizei ma, wo foovooi loo Eɔale gizei ma. ³⁰ Naama ɟize felegaiti pe ta Zuluden volu velei, pelei nii e folo liizu velei naa voluve, Kanaan nuiiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden ma vetu nemei zu, Gilegale letemaave, Mɔlee sene gului, naati kobaave. ³¹ Mazɔɔ wa ga va Zuluden buɛzu, wo li, wo zooti zo, nii Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya. Wa sege ga wɔnɔ, wo ze nɔ. ³² Wa dama, wo ɟolo deveiti be ta togtiti, ge ti veezu wo ya za.

TOGITI TA DEVEITI

12

(12:1–26:19)

¹ Wele togtiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo da zie ga tiye wo-zii ma voloi pe su, zooti naa zu, Gooɟɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feezu wo ve, ga wo sege ga wɔnɔ.

GALA falizuve ge ɟila no

² Wa naama adaave pe kpezegele, ve zii naati wo vaazu ti beezu, ti ɟeni ta-ɟalagiti deɔbizu nɔ, gize ɟaagoozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu. ³ Wa ta-zalaɟa ɟulazuveiti toka, wo ta-zale ɟɔɔ ɟotuiti kpezegele, wo ta-zale ɟɔɔ wuluiti gala, wo ta-ɟooɟɔ ganigiti galeɟale, ti ga ta-ɟalagiti, wo ti-laaseigi bale, e ɟula adaave nati, e nee. ⁴ A mina ti ɟee woti naama zii ta ɟe ga Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI. ⁵ Kele Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟa yiimazegezu ga adaave ta, w-mavofodaiti kpein saama, ve nɔ a ɟe ga seizuve, minɔ ɟa wa li nɔ, wo da nɔko bu. ⁶ Minɔ ɟa wa gala zalaɟaiti kula nɔ, ta zalaɟaiti, ta puusieiti, ta ɟuladaiti, ta minazege daazeeli zalaɟaiti, ta vebeaniiti wo daai ɟisu, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti. ⁷ Minɔ ɟa balaa wa daami wo nɔ, Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟaazu, wa-o, wa-veleyeɟeiti-yo, wo ɟoozune naama ani vagoi pe faa za a ɟe wo ya, niiti Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI a tuyai loo wo ve ti zu.

⁸ A mina faiti ke, egevelei ade keezu la za ve, ese ka naa ɟeezu nɔ, nii pagai gaazu. ⁹ Tozei wo la de zeelini doogɔ bosuve, ta zooti zu, nii Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ. ¹⁰ Wa ga va Zuluden maazu buɛzu, wo ze zooti zu, nii Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, toɟa doogɔgi ve wo ya, e wo ɟula wo zili nuiiti kpein zea, ti wo-maagoolii zu, wa ze zooti naa zu ziiligi zu. ¹¹ Adaave ɟa ɟe minɔ, nii Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI a yiimazege ga nɔ, ve daaseigi a ye nɔ va. Minɔ ɟa wa naati kpein kula nɔ, niiti ge wo levezu ti ma, wa-ɟala zalaɟaiti, ta wa-zalaɟaiti, ta wa-puusieiti, ta wa-ɟuladaiti, ta vebeaniiti wo minazegezu ga tiye Gooɟɔ GALAGI ve. ¹² Wa ɟoozune Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotige zunuiti, ta wa-wotige anzanuiti, naa ve Leevi nuiiti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazɔɔ naati ti la zou nɔpe sɔɔoni wo zaama.

¹³ A dama ga ɔogɔ, wo mina wa-ɟala zalaɟaiti kula adaave tanɔpe nɔ, wa nɔ ɟa, ¹⁴ kele wa wa-ɟala zalaɟaiti kula naama adaave, ve Gooɟɔ GALAGI a yeelo nɔ va, wa-wolodai ta zu, minɔ ɟa wa naa kpein ke nɔ, nii ge wo levezu ma. ¹⁵ Anee naa ve, siegi zu woin a wo zo da, wa zooti wo toganii ta va, wo ma zuai mi, e zoolo tuyai ma, nii Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI bosu wo ve, ve nɔpe wa ze nɔ. Nui nii kɔzɔai, ɔaa nii ɟadegai, ta zooti ta mi, ege nɔ velei nu dopa zuai ɔaa goe suai miizu la. ¹⁶ A mina nɔ ɟamam mi, kele wa pu ya zooti ma ege ziei.

¹⁷ A mina wa-moloi ma puusie mi wo-zeizuve, ta wa-lɔɔ niinei, ta wa-wuloi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivoiti, anee minazege ganii gila kpalaa, ɔaa wa-vebeaniiti wo daai ɟisu, ta wa-ɟuladaiti. ¹⁸ Wa ɟe nɔ Gooɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟaazu, naama adaave, ve e yeelosu nɔ va, minɔ ɟa wa ti mi nɔ, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotige zunuiti,

ta wa-wotiŋe anzanuiti, ta Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa ŋoozunε Gooŋo GALAGI wa-GALAGI ŋaazu, wa-wotii ma lɔngiti kpein su. ¹⁹ A mina yeema Leevi nuiti ma, eyεsu pε wo-zii ma voloi pε su, wa-yooi zu.

²⁰ Siegi zu Gooŋo GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwɔɔɔzu la, eŋeŋeŋe ɛ minazεŋeni la wo ve, ni sua wɔin a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a ne wo ve. ²¹ Ni adave Gooŋo GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ va ga daaseigi ŋe nɔ, nɔ maagoozave wo va, wa-loganiiti Gooŋo GALAGI feezu wo ve, wa zoo wo ta zeŋe ma wolaiti su, baa ma goiti su, wo paa, eŋeŋeŋe gε devei veeni la wo ya, wa zoo wo mi, ve wo zeini nɔ, eŋeŋeŋe wo pɔ la. ²² Wa mi, eŋeŋeŋe nu a da dopa zuai baa goe suai mi la, nui kɔzɔai, baa nii naɔdegi, naa felego pε ka zoo ɛ ta mi. ²³ A dama nɔ, wo mina naama mi, mazɔɔɔ naama ŋa ɛ ga zεnvui, ɔ mina zεnvui bɔ suai va, wo va mi. ²⁴ A mina ta mi naeŋeŋeŋe, wa pu ya zooi ma eŋe ziei. ²⁵ A mina mi, naa ŋa a ke wo undaane, wa wo-mavofodaiti, tɔzei wo naa ŋe, nii solegai Gooŋo GALAGI ŋaazu.

²⁶ Kele wa-loganiiti wo ti veezu GALA be, ta minazeŋe daazeeli zalaŋaiti, wa li ga naati naama adave, ve Gooŋo GALAGI yeelosu nɔ va. ²⁷ Wa gala zalaŋaiti kula, suai veε ma naama va, Gooŋo GALAGI wa-GALAGI nɔ-zalaŋa ŋulazuve. Wa-zalaŋai zɔiti ma naama ŋa vaza Gooŋo GALAGI wa-GALAGI nɔ-zalaŋa ŋulazuve, wa zoo wo ma zuai ta mi.

²⁸ A ŋize devei niiti kpein su, gε feezu wo ya, ɔ ŋolo ti pε be. Naazu wo undaa ŋa ne, wa wo-mavofodaiti, tɔzei nii pagai, ɛ zole Gooŋo GALAGI ŋaazu, wa naa ŋeezu.

Nu mina vokɔŋo

Kanaan nuiti ma

²⁹ Siegi zu Gooŋo GALAGI wa-GALAGI ziiti ma zuwu ŋaalevezu la wo luŋo, niiti wo liizu ti bɔ be, wo ti zo, siegi zu wo ti beezu la, wo ze ta-yooi zu, ³⁰ ɔ dama ga bɔŋo, wo mina ŋo ga ta-valii, wo va vokɔŋo ti ma, ti undaaviliga vɔluma wo luŋo. A mina vɔvɔve ta-ŋalagiti ta vaa va, wo va gaazaŋa bo ga: «Nubusei niiti ti ŋeni ta-ŋalagiti debizu ŋale? Gɔ pɔ gɔ balaagi gi ke ga ti ŋevele.» ³¹ Wo ŋevele mina ŋe ŋana Gooŋo GALAGI wa-GALAGI letema. Mazɔɔɔ zii naati ti ŋeni fai ma zii pε keezu, niiti ti Gooŋo GALAGI ŋaazu ga kɔzɔba vaiti, ti wɔin la ma. Ti yeni liizu la, ti da ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaŋai ta-ŋalagiti be.

13

¹ Wa ŋolo devei kpein be, nii gε feezu wo ya, wo make, ɔ mina tanɔpe da ma, ɔ mina tanɔpe seŋe ba.

Kooŋo gani koo nuiti maagolo vai

Izelayeŋe nuiti saama

² Tanisu GALA goo wo nui ta ŋa wuzεŋe wo zaama, baa kulakelema ŋaa nui, ɛ poogi ta ve wo ya, ɛ wo laavu, ɛ maabele vai ta le ga woye. ³ Ni poogi baa maabele vai ɛ bogai, naa laa a zeelina, ɛ ŋe wo ma: «Ade li, de vile gala kiligiti polu, de ti lebi,» tama wo la galagi naati kwεε, ⁴ ɔ mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, baa kulakelema ŋaa nui naa wooi ma, mazɔɔɔ Gooŋo GALAGI wa-GALAGI seŋeve ga ɛ wo vɔluŋula la, nii a ke ɛ kwεε ni neεve wo ve, gaamai zu, ga wo-yii pε, ta wo-yenvui pε. ⁵ Gooŋo GALAGI wa-GALAGI ŋila kpe nɔ ŋa wa vile polu, wo lua ba, wo ŋolo nɔ-deveiti be, wo woilo goo ma, wo debi, wo ŋili tɔun ba. ⁶ Maaneve ga ti GALA goo wo nui naa vaa, baa kulakelema ŋaa nui naa, mazɔɔɔ kpeve ga nuiti ti kololalai ŋe Gooŋo GALAGI wa-GALAGI laalɔŋoma, nii ɛ wo ŋulani Ezipete yooi zu, ɛ wo ŋula duɔla velei wu, mazɔɔɔ ɛ ŋeni pɔ ga ɛ wo zeŋe pelei va, nii Gooŋo GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa naa lɔŋula ŋana bɔŋo zaama.

Wo wɔla mina wo ŋaka

⁷ Ni ɛ-ŋeŋeŋe, ɛ-lee nɔ-doun zunui, baa ɛ-loun zunui, baa ɛ-loun anzanui, baa ɛ yiima anzai, baa ɛ-wɔlai neai ɛ ve, naa ta a suŋoŋona dɔɔfuzu ga ɛ ɛ le ga, ɛ ŋe ɛ ma: «De li, de gala kiligiti debi,» tama da-o, ɛ-memewolani-yo, wo la ŋeni galagi naati kwεε, ⁸ galagiti ti ween nubuseiti saama, ti buŋama, baa ŋoozama, ti zeini, ɛ zo zou bela ga, ɛ li zou bela ga, ⁹ mina kisuvai zu, mina woilo goo ma, mina maawoingɔ, mina maazasa, mina nɔ-kakagi lɔŋu. ¹⁰ E maaneve ga ɛ paa. Yeewuzeŋe daalɔŋoma mɔunpa, ga ɛ paa, naa vɔluma, nubuseiti ti bɔ ɛ va. ¹¹ Da so ga kotui, ɛ za, tɔzei wɔin ŋe ma ga ɛ ɛ zeŋe Gooŋo GALAGI va, da-GALAGI, nii ɛ ɛ ŋulani Ezipete yooi va, duɔla velei wu. ¹² Izelayeŋe nuiti kpein ta mɛni, ti lua, nu nɔpe ge la mɔ naama ŋeevoti naa ma zii ta ŋe ma zaama.

Kololala nuiti maagolo vai

Izelayeŋe nuiti saama

¹³ Ni wa menina taai taŋila nɔ-faa zu, nii Gooŋo GALAGI wa-GALAGI feai wo ve ga wo ze su, ¹⁴ nu naakaiti kulave wa-nubuseiti bɔŋo nɔ zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligiti debi,» tama wo la ŋeni galagi naati kwεε, ¹⁵ wa naa wuuzumɔ, wo ŋida bu, wo nuiti gaazaŋa ga pagɔ. Ni fai naa ŋa ga gaama, daazu ŋa ve nei, naama vaa naa wɔlai ŋeeve nei wo

zaama, ¹⁶ wa taa nuiti kpein paa ga boɔa zɔkpɔi, ta toganiiti. Wa koloɔolo ta su anii kpein. ¹⁷ Wa kɔɔzoganii kpein gaale ba zaamazube, wo taai ɔala neɔelein, ɛ veɛ na-kɔɔzoganii va ga zalaɔai ɔoɔɔ GALAGI ve. Adave na ɔa ɔe ga ve na ɔoloɔologai, taai la mo loga volu eyesu pe. ¹⁸ A mina anii naa tanɔpe seɔe, nii maape veai ba, naa ɔa a ke, ɔoɔɔ GALAGI na-ziiɔaawanai ɔaapei, ɛ wo maawoɔɔa, ɛ wo maamɔin, eɔvelei ɛ ma ɔonai woni la wo-memewolani be, ¹⁹ wa woilona ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI woo ma, wo ɔolo na-deveiti be, ge ti veezu wo ya za, wo naa ɔe, nii solegai ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu.

14

*Fai niiti tɔgi zaidai ti ma,
ɛ lo saa vai va*

¹ Wa ga ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI na-dointi. Saa a loona, a mina wen ɔaa pɔɔpale lo ɔoɔɔ ma, ɔaa wo va wɔungi buye wo-lovala velei ga saa wɔlo ma ɔoogi. ² Mazɔɔ wa ga nuɔuseiti ti naɔegai ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve, ɔoɔɔ GALAGI yimazeɔe ga woye, ɛ wo ɔula ziiiti kpein saama eteai zu, ga wo ɔe ga nɔnɔ ye.

*Sua naɔegaiti ta naɔetala geleiti
(Levi Nuiiti 11:1-47)*

³ A mina kɔzɔba ani nɔpe mi. ⁴ A wele suai niiti ka wa zoo ti miizu: niki, baalagi, ta bolii, ⁵ dopai ma zii pe, goegi ma zii pe, gize wolii, dɔɔɔ vaalagi, dɔɔɔ wolii, ⁶ suai nii kpein polokagi ɔaavalai, ɛ miizu, ɛ da te volu. ⁷ Kele niiti wo la ti mia, ane ni ti-volokagi ɔaavalibe, ɔaa ti miizu, ti da te volu, naati ta ga niiti: naɔe, zaɔe, ta fasa wolii, ane ni ta miizu, ti da te volu, kele ti-volokagi ɔaa la valini. Wa ti leve ga ti ɔzɔve. ⁸ Boigi ɔalaa, polokagi ɔaavalibe, kele ɛ la miizu, ɛ va da te volu, wa deve ga kɔzɔve. A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vɔɔɔ ti-ma ɔoɔmai ta va.

⁹ Zie wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa ɔa ga, niiti ma woekegi ti va, ta maaɔalati ti ma. ¹⁰ Kele a mina naati mi, niiti ma woeke ge la ti va, ɔaa maaɔala la ti ma, wa naati deve ga ti ɔzɔve.

¹¹ Wa zoo wo wɔni naɔegai kpein mi. ¹² Kele wele niiti wo la zooga wo va ti mi: ɔuai ma zii pe, koɔe ma zii pe, ¹³ seevei ma zii pe, ¹⁴ ta kalawonii ma zii pe, ¹⁵ sizigo ma zii pe, buungi ma zii pe, ¹⁶ ma wolaiti ta ma goiti, ¹⁷ kpoloɔe laave wɔnii ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wɔnii ma zii tanigaa, ta zɔgbelutugi, ta devei.

¹⁹ Fuluani goi kpein kovegi ba, wa naati deve ga ti ɔzɔve, a mina naati mi. ²⁰ Kele wa zoo wo naati mi, niiti ti ɔvesu, ta ti naɔegai.

²¹ A mina sua mi, nii saai ɔoɔɔ ve. Wa zoo wo fe seikɔɔma nui ta ya, ɛ wo ɔo be, ga ɛ mi, ɔaa wo pɔdi wein ta ma. Mazɔɔ wa ga nuɔuseiti ti naɔegai wa-GALAGI ve.

A mina boli yivoi ɔili ga dee na-niimi dei.

Puusie ɔula vai ma loɔi

²² Kona-o-kona wa wa-balagi zu aniiti kpein ma ɔuusie zege ba. ²³ Wa mi ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, naama adave, ve daaseigi a ze na, ɛ ɔeni ga wa-moloi ma ɔuusie, ta dɔɔ niinei nɔnɔi, ta gulɔi nɔnɔi, ɛ veɛ wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti ba, naa ɔa a ke wo lua ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI va eyesu ɔo, wo-zii ma voloi pe su. ²⁴ Siegi zu ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loozu la wo ve, ɛ ɔoɔva gola, tanisu wo la zooga wo va lii la, ve ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu na va ga daaseigi ɔe na, tɔzei na maaɔooza vai va, ²⁵ wa puusie ɔoɔi, wo ma walii zege, wo lii la naama adave, ve ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu na va. ²⁶ Minɔ, wa zoo wo naa kpein geya, nii wɔin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta dɔɔi, ta kpɔleɔle ganiiti ta nu ɔaazulati, nii nɔpe neai wo ve, wo daami wo na, ɔoɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, wo ɔoɔzune, wa-o, wa-veleyeɔeiti-yo.

²⁷ A mina yeema Leevi nuiiti ma, ta ɔe wo zaama, mazɔɔ ti la ada nɔpe sɔɔɔni zoi zu ga tɔnɔ ga wo ɔevele. ²⁸ Kona zaavasavi ma, wa konagi zaavasie ma ɔuusie zege wa-balagi zu aniiti kpein ba, wo pu wa-laazuve. ²⁹ Leevi nuiiti, ti la ada nɔpe sɔɔɔni zoi zu ga tɔnɔ, naati ta va, ta seikɔɔma nuiiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wa-laazuve, ti daami wo, ti yiɔo. Naazu ɔoɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wa-wotii kpein ma, niiti wa ɔe ti ɔeezu.

15

*Kuyeiti suvaaye konagiti
(Levi Nuiiti 25:1-7)*

¹ Konagi lofelasieiti kpein ma, wa kuyeiti suvaaye. ² Wele kuyeiti suvaaye pelei va: Siegi zu kuyeiti suvaaye konagi ma zezei wosu da, ɔoɔɔ GALAGI lebi vai ma, nu kpein ɛ kuye veai seipɔɔi ma, ɛ ga zou loin ga tɔun kevele, ɛ mina ani nɔpe maaloli ma. ³ Wa zoo wo ɔo veinti da ga ti ta-ɔuyeiti sala, kele wa wo-zeipɔɔi, zou lointi tɔnɔ ye na, wo mina ani nɔpe maaloli

ti ma. ⁴ Tama maa la neeni ga bala nu va ge wo zaama, mazoloo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa pḡ ga é tuyai loo wo ve, é uoova, zoi naa zu, nii é feezu wo ve ga wḡo, ⁵ ni nḡ wa woilo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI wooi ma, deveiti ge ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo da zie ga tiye. ⁶ Mazoloo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa tuya loo wo ve, eḡvelei é minazegeni la. Naazu wa da wali ḡuyei ve zou ḡiligaa ma, wo la lodḡ boga eyesu pe. Wa zei zii mḡnmḡin unda, kele tanḡpe ge la zeida wo unda.

⁷ Ni wo-zejnḡḡoi, zou loin ta a lḡna baladai zu, naama yooi zu nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, à mina ḡaazumaavo be, wo va be kuyei veezu ma. ⁸ Kele wa naa ve ma ga kuyei, nii a kula kpeḡe ma vai zu neḡein. ⁹ A dama, kisie noi mina lo wo-yiimave, wo va ge ma: «Konagi lofelasiei maaḡuḡa, kuyei suvaaye konagi,» naa maavele ma, wo ḡaazu noi lo wo-zejnḡḡoi zou loin va, é ga bala nui, wo la ani nḡpe fea zea. Mazoloo toḡa baazaḡa ga wo-loḡo Gooḡo GALAGI ma, wa ge ga soba nu. ¹⁰ A kuyei ve ma, wo fe zea ga koozuneei. A mina ke ga bala vaa. Naa a ḡeena, Gooḡo GALAGI ḡa tuya loo wa-woti ḡeai kpein ma, ta wa-woti ḡeezuḡeti kpein. ¹¹ Bala nui ta ge nḡ ḡo wo zaama zoi zu, naa ḡa é ba, ge wo levea ga wo ge ga faanee ḡee nu, wo yeavie gola wo-zejnḡḡoi zou lointi be, ta maanḡḡo nui, ta bala nui ti zoi zu.

Duḡiti kula vai duḡlai zu

(Egezode 21:1-11;

Leevi Nui 25:39-46)

¹² Ni wo-ḡeeḡoin Ebulu nui ta, zunu baa anzanu, a bḡḡo ḡodina wo ma, toḡa botii ge wo ve kona dozita laawu. Kele konagi lofelasiei ma, wa fie, é zeḡe wo uḡ be, é li. ¹³ Sieḡi zu wo fiesu la, ga é ge bḡḡo yeema, é zeḡe wo uḡ be, é li, à mina be ba, é va li ga yeḡaka. ¹⁴ Wa faanee ge be, é zoloo tuyai ma, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI toa wo ve, wo seḡe wa-logani goiti ba, ta wa-moloi é ga beleegi, ta wa-lḡi. ¹⁵ A ḡize su ga wa bḡḡoi wo ḡeni ga duḡiti Ezipete yooi zu, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa é wo unḡḡoni. Naa ḡa é keezu, ge niima levei veezu la wo ya za.

¹⁶ Ni wa-lui a ḡena, é la pḡ é zeḡe wo uḡ be, tḡzei é ḡilia wo va, wa wa-veleyeḡei, toḡa gaane zu wo uḡ be, ¹⁷ naazu wa kḡlu ḡaazobagi zeḡe, wo goii ve wa-bḡi va, wo bḡ. Naazu toḡa ge ga wa-wotiḡe nui eyesu ḡo. Wa ke ḡana nḡ ga wa-wotiḡe anzanu.

¹⁸ Naa mina ge wo ve ga faaba, duḡ vie fai zu wo ve, é va li bḡḡo yeema, é zeḡe wo uḡ be, mazoloo é botii ge wo ve kona dozita laawu, é botii ge wo ve, nii a ge ga sala zeḡe nui nḡoi zeizu feleḡo ḡevele. Gooḡo GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ve, naa kpein su, nii wo keezu.

¹⁹ Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mḡngiti, ti ga ma zineiti, à naati fe Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ve. A mina boti ge ga wa-nikeiti ma yivo mḡngi. A mina wa-vaalagiti ma yivo mḡngiti maaleḡai leve. ²⁰ Wa-o, wa-veleyeḡeiti-yo, wa da mi konagi leve daa ḡilagila, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡaazu, naama adave, ve é yeelosu ná va. ²¹ Ni neevuzu ḡa ba, ni toḡa lekpuzu, baa gaazugolea ve, baa neevuzu wola ḡili ge ge ba, à mina naa ḡula ga zalaḡa Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ve. ²² Wa mi, ve wo zeini ná, nui nii kḡzai, baa nii ḡadegai, naati seizu feleḡoiti pe ta zoo ti ta mi, eḡvelei nḡ nu a da dopai baa goegi mi la. ²³ Kele à mina na ḡamai mi eyesu pe. Wa pu ya zoi ma, eḡe ziei.

16

Pake fetii

(Egezode 12:1-20)

¹ A ḡaaba, molo ḡulasu alugi ma, wo Pake fetii ḡula Gooḡo GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma, mazoloo naama alugi ma bidii ta ḡa Gooḡo GALAGI wa-GALAGI wo ḡulani la Ezipete yooi va. ² Wa nikiḡi ḡula ga Pake zalaḡai, baa baalagi, baa bolii, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adave, ve a yeelo ná va, ga daaseigi ge ná. ³ Bului levei su, à mina naa bḡ Pake daamianigi va, wo va mi, kele folo lofela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Ziizoolḡ bului naa ḡa wo ḡitoo su ga wo zegeni Ezipete yooi zu ga gaazuvilei. Naa maavele ma, wo-zii ma voloi pe su, wo-ḡi ka ye wo zeḡe voloi zu Ezipete yooi zu. ⁴ Naama volo lofelai kpein daawu, maa la neeni nu va levei uḡ gila kpala ka wo-zeizu ve wa-yooi kpein su. Nii é ga suai é ḡulazu ga zalaḡai folo mḡngi ma bḡkoi, nu mina tanḡpe make, é va yesu sobui va zeeli. ⁵ Wo la zooga wo va Pakeḡi ma zalaḡa zuai vaa taaiti pe nḡ zu, niiti Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizu ve. ⁶ Keni nḡ ve Gooḡo GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va, ga daaseigi ge ná, miná ḡa wa Pake zalaḡai ḡula ná. Wa zalaḡa zuai ḡodaaleve foloi daa zieḡi zu, sieḡi zu wo wuzegeni la Ezipete yooi zu. ⁷ Wa suai ḡili, wo mi naama adave, ve Gooḡo GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zeḡe ḡotaiti bu. ⁸ Folo lozita laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Folo lofelasiei, wa maaḡo ḡadegai wo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma. A mina boti nḡpe ke naama volo ná.

*Pantekote voloi ma vetii**(Egezode 34:22;**Leevi Nuiti 23:15-21)*

⁹ Wa dɔɔɔfi ɔaalu ga dɔfela. Wa gaalu fai lɔɔzei, siegi zu moloi é ga beleegi, wa naa leve vai lɔɔzeina la, wo wolɔtai lo su nɔ feya. ¹⁰ Naa ɔolu, wa dɔɔɔfɔiti ma vetii ɔula Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma. Wa vebeaniiti fe be, wo daai ɔisu, é zoloo tuyai ma, nii wa-GALAGI a too wo ve. ¹¹ Wa ɔoozunɛ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotifɛ zunuiti, wa wa-wotifɛ anzanuiti, wa Leevi nuiti ta ɔe zeini wa-laaiti su, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta ɔe wo zaama, naama adaɔe, ve Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɔe ná. ¹² Wa ɔize su ga wo ɔeni ga duoiti Ezipete yooi zu. Wa ɔaaba, wo devei teiti so, wo zie ga tiye.

*Kota lo fetii**(Leevi Nuiti 23:33-43)*

¹³ Siegi zu wo besu la ga moloi loɔa, nii é ga beleegi, ta dɔɔ betɛ vai, wa kota vetii ɔula, wa naa ɔe folo lofela laawu. ¹⁴ Wa ɔe koozunɛi zu, wo da fetii ɔula, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotifɛ zunuiti, wa wa-wotifɛ anzanuiti, é veɛ Leevi nuiti ba, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama. ¹⁵ Folo lofela ɔa wa ke fetii ɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adaɔe, ve é yeelosu ná va, tɔɔzei toɔa vaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa ke, naa ɔa a ke, wo ɔe koozunɛi zu, nii kwe ge la ba.

¹⁶ Ná zeizu ɔa ɔe sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɔula kelema Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, naama adaɔe, ve a yeelo ná va: bului nii leve la su naama vetii zu, ta dɔɔɔfɔiti ma vetii zu, ta kota vetii zu. Nu nɔpe ge mina ɔula kelema Gooɔɔ GALAGI ɔaazu ga yeɔɔaka. ¹⁷ Kele ese gilagilagi ɔa va ga gala kɔɔi, é zoloo ná-sɔlɔɔgi ma, egevelei Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loa be la.

Tukpɔɔaaleve nuiti sei vai

¹⁸ Taaiti kpein Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ve, wa tukpɔɔaaleve nuiti sei naati, ta kundigiiiti wa-wolodaiti su, ti da nuɔuseiti tukpɔɔaaleve ga telebodai. ¹⁹ A mina tukpoi maave, à mina zeelɔɔɔɔɔzu ɔe, à mina lobɛani zo, wo va yaava, mazɔlɔ lobɛanii ɔa da ɔima nuiti gaazuɔole, é sabalala nuiti ta-vai maave. ²⁰ A ɔaaba, wo tukpɔɔaaleve ga sɔledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zoi zeɔe ga wɔnɔ, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve.

Faati togi zeidai ti ma

²¹ A mina sale ɔɔɔ wului ta lo zalaɔa ɔulaɔe ɔobaɔe, nii wo vaazu kpetɛzu Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve. ²² A mina sale ɔɔɔ ɔtu ɔualɔ naa ɔobaɔe, mazɔlɔ naama ɔeɛwotii ma ziiti wɔnzɛɔeɛve Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma.

17

¹ A mina sua ɔula ga zalaɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve, nii neɛɔɔɔɔve tanɔpe ge ba, é ɔeni ga niki, ɔaa baalagi, ɔaa bolii, mazɔlɔ toɔa ɔe ga kɔɔɔba ani Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve.

² Tanisu taaiti Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ve, zunui ta, ɔaa anzanui ta ɔa ɔe ta zu, é da wa-GALAGI Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɔe, é ná-minazɛɔeɔe ɔolooɔlo, ³ é li, é da gala kiligiti debi, é da nɔkɔ ti wu, é da nɔkɔ foloi wu, ta alugi, ɔaa somideɔaiti kpein, nii é devei laalɔɔɔma nii ge feeni. ⁴ Wa ma woo menina feya, wo ɔweɛ faa ɔe su, à ná wola wuuɔe ga pagɔ. Ni gaama ve, fai naa ɔoleɔe, faa ɔoi naa ɔeɛve Izelayɛle nuiti saama, ⁵ nu ɔoi naa, é ɔeni ga zunu ɔaa anzanu, wa ɔaa la nu leɛzuɔe taazuɔe, wo sɔ ga kɔtuuti, é za. ⁶ Nii maaneai é za, zeele felegɔ ɔaa savago ná-zeele wooi ɔa wa lo ma, wo paa, zeele ɔila ná-zeele woo la kula ɔe su. ⁷ Zeeleiti ta ɔe ga ma mɔungi ti kɔtuuti pili ma, paa vai zu, nuɔusei mɔaiti ta ɔo ti va niina. Wa faa ɔoi ɔula ɔɔɔ zaama ɔana.

*Faabaagiti ka**ti-ma lukpɔi ɔaa a leve**GALA seizure*

⁸ Ni fai ta a vaana, é vile nu ɔaa vaa va, ɔaa kpɔe vaa, ɔaa nu maawana vaa, ɔaa faa ta, nii kpaai, wa li ga naa, ve Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va. ⁹ Wa li, wo zalaɔa ɔula nuiti, Leevi nuiti petɛ, ta tukpɔɔaaleve nui é ná. Wa ti ɔaazaɔa, ti tukpoi ɔaaleve wo ve. ¹⁰ Wa ke ɔana, egevelei ta tukpɔi ɔaaleve la wo ve, ve Gooɔɔ GALAGI yeelosu ná va. Wa ɔaaba, wo zie ga naa, nii ta wo ɔala da. ¹¹ Wa zie ga tɔ gooi, ta wo ɔala da, ta tukpoi naa ti gaalevezu, wo mina zeɔe ta-levele gila kpalaa ba. ¹² Ni nui ta a ɔelɛna ga ná-wasogi maavele, é la woiloni zalaɔa ɔula nui wooi ma, nii é Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-botii zu, ɔaa tukpɔɔaaleve nui é ná, zunui naa ɔa za. Wa faa ɔoi ɔula ɔana Izelayɛle nuiti saama. ¹³ Nuɔuseiti ta menina, dualuagi ɔa ti kpein so, nu nɔpe ge la mɔ waso fai naa ma zii ta ɔe.

Masadai

¹⁴ Siegi zu wo leezu la naama yooi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, wo seḡe ga wɔnɔ, wo zeɪ su, tanisu wa vaazu ḡeezu ma: «Ade masa sei boḡo unda, eḡevelei zii zoiti ti la, ti de-maaḡoolii zu.» ¹⁵ Wa masagi naa zeɪ boḡo unda, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI a yiimazeḡe la. Zou loin ta ḡa wa seḡe, wo sei boḡo unda, wo la zooga wo va yeelo wɛɛn va ga wa-masagi. ¹⁶ Masagi naa mina sooi wola main boḡo ya, é mina nuḡuseiti teve Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo mainda ḡeya ná. Mazɔɔ Gooḡo GALAGI ḡeni wo ma: «À mina mɔ ḡale ma, wo va zie ga pelei ná.» ¹⁷ Anzai mina main, kigi a va vote, a va zeḡe GALA ba. E mina walii wola ḡaale ba, ḡaa zanugi.

¹⁸ Siegi zu a zeina la masa kpɔkpɔgi ḡa, toḡa to sevei zeve boḡo ve, sevei ta zu, toḡa bo zalaḡa ḡula nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea. ¹⁹ Naama zevei mina ḡula zea, é da kala sii ma voloi pe su, naa ḡa a ke é Gooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡaazuluaba vai maaḡoli, é to gooit kpein so, ta deveiti, é da zie ga tiye, ²⁰ naa ḡa a ke, é mina vili kibɔɔɔlmai zu, é va waso zou nuiti ma, é va zeḡe devei gila kpala ba, nii a ke, sii zuḡooza ná-masadai zu, ta mavofodaiti, Izelayele nuiti saama.

18*Zalaḡa ḡula nui**Leevi nuiti daamiizuve*

¹ Zalaḡa ḡula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai zoiti kpein, ti la zou nɔpe sɔɔɔga ga tɔnɔ, eḡevelei Izelayele nui zoiti ti la. Ta ti-ḡonɔgi zɔɔɔ ga zalaḡaiti su, ta ani vaḡoi kpein niiti ti veezu Gooḡo GALAGI ve. ² Zou la ḡea ti ya ga tɔnɔ, zou lointi saama. Gooḡo GALAGI ḡa é ga tɔnɔ, eḡevelei to boḡoi boni la wo ma.

³ Wele, ve ná a ḡe ga zalaḡa ḡula nuiti daamiizu, nuḡuseiti ta fe ti ya, niiti ta nikei ḡula ga zalaḡai, ḡaa baalagi, ta ma bakigi ve zalaḡa ḡula nuiti zea, ta ma baloiti, ta ma buḡegi. ⁴ Wa zooi va lɔnɔ mɔungiti kpein fe ti ya, ga moloii nii é ga beleeḡi, ta dɔɔ niinei, ta gulɔi, ta baala deḡa mɔungi wa teve wa-vaalagiti ma. ⁵ Mazɔɔ wa-wolodamaiti saama, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI yiimazeḡeve ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu jadegai ma wotii untuḡo daaseigi vaa zu eyesu ḡo.

⁶ Siegi zu Leevi nui ta zeḡezu la Izelayele laai ta zu, ve é ḡeni zeini ná, tɔzei wɔinve ga é li ve Gooḡo GALAGI yeelagai ná va, ⁷ é da botii ḡe, Gooḡo GALAGI, ná-GALAGI laaseigi zu, eḡevelei nɔ keḡeḡeaiti, Leevi nui zoiti ti losu da Gooḡo GALAGI ḡakala. ⁸ Toḡa nɔnɔ ma laamianigi zɔɔɔ, é zooloo naati tɔnɔ lieḡoi ma, naa la boḡni pogani va lɔnɔgi va, é poḡizu, nii é sɔɔɔni keḡeḡeni zea.

Zee ḡala goo wo nuiti ta-vai

⁹ Siegi zu wo leezu la zooi naa zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, à mina vɔkɔḡo keɛwoti nɔi naati ma, niiti zooi naa zu nuḡuseiti ti ti ḡeezu. ¹⁰ Nu nɔpe ge mina ḡe wo zaama, nii a ná-doun zunui ḡaa ná-doun anzanui ḡula ga zalaḡai, é va gala abui ḡa. Nu nɔpe ge mina ungaizie vaa ḡe, ḡaa adɔbeɛ vaa, ḡaa zogɔ vaa, ḡaa mɔta vaa, ¹¹ ḡaa foovoo vaa, ḡaa zɛnvu ḡaazaḡa faa, ḡaa sale vili ma vaa, ḡaa ḡove ḡaazaḡa faa. ¹² Mazɔɔ niiti ti naama vaiti keɛzu, naati wɔinzeḡeve Gooḡo GALAGI ma, tɔzei zooi nii wo vaazu lɔzu su, nuiti ti zeini ná, naati ti boḡo veeni naama vaiti zea, naa ḡa é keɛzu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa ti beɛzu wo luḡo. ¹³ Wɔun wo letegi, à boḡo ve Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ve, peelalazu mina ḡe wo va. ¹⁴ Mazɔɔ zii naati wo vaazu ti beɛzu, ta da woilo adɔbeɛ nuiti gooi ma, ta ungaizie nuiti, kele wɔun wa, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI la pɔ ga wo va naa ma zii tanɔpe ke.

GALA goo wo nu ḡiteiti

¹⁵ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa GALA goo wo nui ta wuzeḡezu wo ve ga ndun kevele, wo-ḡeḡeaiti saama. A woilo goo ma. ¹⁶ Naa zoolooge naa ma, nii wo maaḡaazaḡaboni Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ma, voloi wo ḡaaleeni ba la Gooḡeḡe gizei ma, wo ḡeni ma: «Gi la mɔ pɔ ga gi va Gooḡo GALAGI ḡa-GALAGI wooi meni, gi la mɔ pɔ gi va niima abu wolai ḡa. Gi la pɔ gi va za.» ¹⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni má naazu: «Gè vaa naa wu, nii ti bosu ḡani. ¹⁸ Nà GALA goo wo nui ta wuzeḡezu ti ve, ti-ḡeḡeaiti saama, ga é ḡevele. Nà daawooi vu da, toḡa naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma. ¹⁹ Ni nui ta a ḡelena, ga é mina woilo naa ma, nii é bosu daaseigi zu, nà boḡoi, nà su boło ve zea. ²⁰ Kele ni gala goo wo nui ta a boḡena daaseigi zu ga gaazumaanɛi, é wooi ta wo, nii ḡe la deveni ga é bo, ḡaa é boɛ gala kiligiti daaseigi zu, gala goo wo nui naa ḡa za.»

²¹ Tanisu, wa boḡo ḡaazaḡasu, ga: «Gá wooi naa ḡwee ḡale, nii é la zeḡeni Gooḡo GALAGI vɔ?» ²² Siegi zu gala goo wo nui boɛzu la Gooḡo GALAGI laaseigi zu, gooi la vileni su, naa la ḡeɛni, nii é bogai, Gooḡo GALAGI laade é va naama wooi wo. Gaazulei nɔ ḡa gala goo wo nui naa, a naa wo da. A mina va bu, é va wo laavo.

19

*Maavela laaiti**(Gaalu Sevei 35:9-34;**Zozuwe 20:1-9)*

¹ Siegi zu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI vaazu ziiti kpeezu la, niiti é pə é ta-yooi ve wo ya, siegi zu wo ti beezu la, wo zeí ta-laaiti su, ta ta-veleiti bu, ² wa taa savago ye ná ye zooti zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wəno. ³ Wa peleiti to ti va, nii a ke nu vaa nui da loḡfuzu ḡaizie ná, wa zooti valisu ga savago, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wəno.

⁴ Wéle velei nu vaa nui maaneai la, é boḡo maavela la, taai naati gila su, zenvui va ḡizo: ni é seijḡoḡoí vaave, é la gaagilini ma, naa ná-wainzegema ḡi ge la ḡea kisu kaipa. ⁵ A ḡena nḡ ga tanisu ti li ta boḡlai dəboi zu, gulu levezuve, a yena gului vəsu, zoovei ḡula ma ungi ḡa, é boḡlai zaḡa, é za. Zunui naa ḡa zoo é vela, é li taai naati gila su, zenvui ḡizo, ⁶ naa ḡa a ke, namai votokula nui mina lia vilesu polu, ná-ziiḡaawana wolai zu, é va so, ni sie ḡooza ka a wo, é va zeeli taai naa ma, a va paa, tama zunui naa maa la neeni, é va za. Wainzegema vaa la ḡea ti yḡḡo zu kaipa ta seijḡoḡoí, é paai. ⁷ Naa ḡa é ba, gè devei vea wo ya, ga wo yeelo taa savago va boḡo ve ye.

⁸ Ni Gooḡo GALAGI wa-GALAGI a wa-yooi zuwəolona, eḡevelei é minazegeni womevəwolani be, é zooti kpein fe wo ya, nii é minazegema ga é fe wo ya, ⁹ ni nḡ wa devei niiti so, wo da zie ga tiye, nii gè feezu wo ya za, wo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie sienəpe su ga ná-pelei, wa taa savago la taa savagoí niiti ma boḡo ve, ¹⁰ naa ḡa a ke, nu la səbalala nu vaa, ma namai va vu zooti nii zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wəno, nu vaa nama ḡotoi la ḡea wo va naazu.

¹¹ Kele ni wainzegemai ḡa nui ta ḡisu seijḡoḡoí laaloḡoma, é da gaaveene, é so, é doḡa, naa za, é vela, é li, é zeí naama laai taḡila su, ¹² ná-taazu ḡevolaiti ta nu leve kalama, a vaana, ti fe namai puai, naa votokula nui ya, naa ḡa a ke é za. ¹³ A mina maawoinḡa, wa Izelayele jade ḡana səbalala nui namai ma puai, wa ḡe gaaneí zu.

*Kwemave ma maḡnee**ta zee zeele vai*

¹⁴ Siegi zu wo zeizu la zooti naa zu, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wəno, à mina kwe ma ḡotui zeḡe daazuve, nii é wo-zeijḡoḡoí ḡweḡi leezu, nii nu məungiti ti daani, ti vaai ma.

¹⁵ Zeele ḡilagi ná-zeele wooi la zoga nu ḡilagi laaloḡoma, é va lo ná-faagazai va, baa ná-faa noi, baa kotoi tanəpe nu a ke. Fai pe gaa ḡa ḡula ba nḡ, ga zeele felego baa zeele savago ná-zeele wooi maavele. ¹⁶ Ni zee zeelei a zeei veena nui ta ma, faa noi ta ma vaa zu, ¹⁷ nu felegoiti ti zakpegai, naati ta va Gooḡo GALAGI ḡakala, zalaḡa ḡula nui ti ta tukpəḡaaleve nui kakala, niiti ti botii zu naama ziegi zu. ¹⁸ Tukpəḡaaleve nui ta naa wuuḡe ga pagə gola. Ni ta kaana ga zeelei zeei woni, zee zeele wooi nḡ ḡa é boni keḡḡeloin laaloḡoma, ¹⁹ naazu wa naa ḡe la, nii é wainni ga é ḡe ga keḡḡeloin. Uele ḡana wa faa noi ḡula la boḡo zaama. ²⁰ Zoiti ta menina, ta lua, nu nəpe ge la ma naa ḡeḡala vaa noi ta ḡea wo zaama. ²¹ A mina maawoinḡa ḡe, devei ḡa ḡe ga: Zenvui voto ka ḡe ga zenvui, nu ḡaazuḡezegi voto ka ḡe ga nu ḡaazuḡezegi, nu niigi voto ka ḡe ga nu niigi, nu yei voto ka ḡe ga nu yei, nu ḡoḡoí voto ka ḡe ga nu ḡoḡoí.

20

Kooḡo vai ma logiti

¹ Siegi zu wo liizu la kəomave wo zili nui daaloḡoma, wo sooiti ka, ta kooḡo wotoloiti, ta kooḡo nui ti, ti moinḡai wo va, à mina lua ti va. Mazəloḡo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI nii é wo ḡulani Ezipete yooi va, naa ḡa wo va. ² Wa ḡena ḡevele beḡea ga wo va kooi lozei, zalaḡa ḡula nui ḡa maabuḡa wo va, é boe kooḡo nui ti pə. ³ Toḡa ḡe ma: «A woilo ma, Izelayele nui ti! Wo vaa za, ga wo kooi ḡo wo zili nui daaloḡoma. A mina inəteve wo-yiimave. A mina lua, wo zasu mina bali, wo-ḡigi mina zupu ti ḡaazu. ⁴ Mazəloḡo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa losu wo luḡo, é kooi ḡo wo ve wo zili nui daaloḡoma, naa ḡa a ke é wo ḡizo.»

⁵ Naa vəluma, kundigiiti ta boe kooḡo nui ti pə, ti ḡe ti ma: «Nui ta ḡa wo zaama nei baa, nii é pele logai, é la de niineni? E ḡale ma ná-taazu, a va za kəomave, nu ḡili ge va niine mounpa. ⁶ Nui ta ḡa wo zaama nei, nii é leezen belei leveai, é la de ma waa məungi ḡulani? E ḡale ma ná-taazu, a va za kəomave, nu ḡili ge va ná-leezen belei ma waa məungi ḡula. ⁷ Nui ta ḡa wo zaama nei, nii é anzanui ta maazogai, é la de fuluni? E ḡale ma ná-taazu, a va za kəomave, taḡili ge va ná-anzanu maazogai zeí.» ⁸ Kundigiiti ta boe kooḡo nui ti pə mənə, ti ḡe ti ma: «Nui ta ḡa wo zaama nei, nii é luazu, inəteveai? E ḡale ma ná-taazu, a va keḡḡeleai inəteve ga boḡo ḡevele.» ⁹ Siegi zu kundigiiti ti besu da ga boe kooḡo nui ti pə, ta kundigiiti sei niina nu bulugiti unda.

¹⁰ Siegi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti ɓɔɔɔ ve wo ya, kooɔɔ vaa mina ɔe ba. ¹¹ Ni ta vaana wo ɔisu vai wu, ti taai laalao wo ve, ta-nubuseiti kpein ta ɔe ga w-wotigi nuiiti, ti ɔe ga wa-luɔiti. ¹² Ta ɔelena wo ɔisu vai va, ti kooi laale wo wu, wa lati taai ma, wo sei kele su. ¹³ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa do wo yeezu, wa zunuiiti kpein paa ga boga zokpoi. ¹⁴ Kele anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta koozoganiiiti wa ka taazuve, wa naati kpein sege ɓɔɔɔ ve. Koozoganiiiti wa ti ɔula wo zili nuiiti ze, wa naa zege, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa e naa veezu wo ve. ¹⁵ Zekana wa ke la ga naama laaiti kpein ti maaɔoozaai wo va, niiti ti la ɓoni naama yooi va, nii wo zeini su. ¹⁶ Kele naama laaiti ma nubuseiti, niiti Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ta-yooi veai ga e ɔe wo ve ga wɔno, nii kpein e yenvuzu na, a mina tanɔpe ze vula. ¹⁷ Wa niiti kpein suwuɔaaleve, niiti ti ga ɔete nuiiti, ta Amɔal nuiiti, ta Kanaan nuiiti, ta Feeleeze nuiiti, ta Geeve nuiiti, ta Yeebuse nuiiti, eɔevelei Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni la wo ya, ¹⁸ naa ɔa a ke, ti mina wo ɔala ga ta-ɔoloɔolo keewotiiti ti keezu, ta-ɔalagiti debi vai zu, wo va ta ɔe ti ɔevele, wo va kotoi ɔe Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔma.

¹⁹ Siegi zu wo taai zeizu la kele su, sugooza, aisa wo va so, a mina zoove ve maaɔoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, kele a mina ti vo. Mazɔɔo doɔɔzu wului la ga nubusei, nii wa li kooi loozu ma. ²⁰ Gului niiti ti la gwaa woga, nu va ma waai mi, naati no ɔa wa zoo wo ti vo. Wa zoo wo ti zege, ti ɔe ga gului, wo kooɔɔ zoolaiti kpele ga tiye taai naa laalɔɔma, nii wo maalatigai, wo ze ma, e kooi ɔoozu wo laalɔɔma, eyesu e loo bu.

21

*Ni ta nu vaana,
nu la paa nui ɔwee*

¹ Zooi nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wɔno, ni ta nui ta vaana na, wo ma voomai ɔa doɔɔ zu, wo la nu vaa nui ɔweeni, ² wa-ɔundigiiti ta wa-lukpɔɔgaaleve nuiiti ta li naama adave, ti na yɔɔɔzuve ɔɔɔɔ, e zo poomai vo be va, e zeeli maaɔoolii ma laaiti su, ³ ti ɔe kwee nii maaɔɔɔaai. Naama laai ma ɔundigiiti ta nike zaa yivoi zege, nii e la de botii ɔeeni, unbawulu la de vilini unba. ⁴ Ta lii la kotudei ta vo be, nii e la da ga voa eyesu ɔo, ve nu la de wozawolini na, ɔaa nu va ani vaza na. Min ɔa ta nike yivoi ma zaa ɔoɔɔɔave wolo na, kotudei wu.

⁵ Nazuve ɔa zalaɔa ɔula nuiiti, Leevi nuiiti ta maaɔɔɔa la na va, mazɔɔo tiya ɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI yimazeɔeai ga tiye, ga ti ɔe na-botii zu, ti da tuyai loo daasegi zu. Tiya ɔa ti maaneai, ti kpɔe vaiti gaafula ba, ta doɔa vaiti, ta nu maawana vaiti. ⁶ Naa volu, kundigiiti ti taai naa zu, nii deai ga maaɔɔɔave poomai va, ta yagba nike zaa yivoi maazu, nii kpooɔɔave woloai kotudei wu. ⁷ Ti ɔe ma: «Gi-yeeti ti la ɔeeni ga, nui nii ma nama vuu nua, gi ɔaazuve la faa nɔpe kaani, e va lo ba, ga ɔe su ga zeele. ⁸ Ee, Gooɔɔ GALAGI, da-nubuseiti maavaaye, Izelaye nuiiti, e ti unmoogai. Mina sbalala nu vaa vai ma ɔasoi la ti unma.» Pele ɔana jamai puai ma ɔoto gba vai a ɔe la ti ve. ⁹ Wa sbalala nu vaa vai ma ɔasoi zege ɓɔɔɔ unma ɔana, taazei wo naa ɔea, nii solegai Gooɔɔ GALAGI ɔaazu.

Duo anzanuiti ta-voi

¹⁰ Siegi zu wo liizu la, wo kooi loo wo zili nuiiti ma, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti lo wo yeezu, niiti wo ti ɔeezu ga duaiti, tanisu ti zaama, ¹¹ wo zaama ta a duo anzanu vago ta ɔana, woin so, e po ga e ze be ga anza. ¹² Toɔa lii la na-pelei wu. Anzanui ɔa nɔungi buye, ta e zeezaingiti teve. ¹³ Toɔa na-duo zegei vu, nii e ɔeni koba. Toɔa ze sinigi na-pelei wu, e wolo keeɔe ta dee ta-vaaz zu, alu gila daawu. Naa a levena, toɔa vile polu niina, e ɔe ga sinigi, naa ɔe ga anzai. ¹⁴ Su a ɔoozana, woin a zegeni zunui ma, toɔa be ba, e li ve na neai be. Zunui la zooga e va poɔi, ɔaa e va do duola zu, taazei e laa koba, ti ɔo faa ma.

Doun zunui mɔungiti tosuve

¹⁵ Ni anza felego a ɔena zunui ta ya, tanisu toɔa gilagi nee ve, e leve zoi va. Ni ti felego ta dointi soɔona be, tanisu doun zunui mɔungi ɔe ga anzanui naa nonoi, nii gola la ziimani. ¹⁶ A ɔena pogani ɔaɔɔwea na-doun zunuiiti zɔɔɔzu, e la zooga e va doun moun tosuve ve anzanui naa na-doun zunui ya, nii gola neai be, e va kula naa na-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa ɔa e ga doun mɔungi. ¹⁷ Keni anzanui naa gola la neeni be, e na-doun zunui ɔwee ga doun zunui mɔungi, e pogani ma ve da felegoi ve zea, zeaɔɔligi kpein su. Mazɔɔo doun zunui naa ɔa e ga suvikei ma mɔungi, doun moun tosuve ɔa ga toun nono.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta ɔa na, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, e la ɔoloni keeɔe ta dee ve, ni ta maaɔolona, kele e la ɔoloni, ¹⁹ keeɔe ta dee ta so, ti lii la taa ɔundigiiti po be, taa ɔigidaave. ²⁰ Ta ɔe kundigiiti ma: «Gi-loun zunui vete, kpakagai, gaazule, e la ɔoloni gi ve, e ɔea ga koloɔolo nu, ta doo ɓole nu.» ²¹ Na-taazu zunuiiti kpein ta so ga kotui, e za. Wa faa jooi looɔɔula ɔana ɓɔɔɔ zaama. Izelaye nuiiti kpein ta ma wooi menina, ta lua.

Nu zεlegai ma voomai nά-fai

²² Ni zunui ta a faa ɲoi ta ɟεna, soloogai ga ε za, wo sele gului va, ²³ ma voomai maa la nεeni ε va kpidiu ɟε zeleni gului va. Wa maagfulu ma yeei nɔ, mazɔɔɔ nii selegai gului va, naa ɟa ga foovooi GALA gaazu. A mina zooi ɟɔzɔ, nii ɟooɟo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ.

22*A lua wo-wɔɔlaiti kɔligiti ba*

¹ Wa wo-ɟεloin nά-nikei ɔaa nά-baalagi ɟaana, toai ya, à mina gaazumaavɔɔ ɟε, keni wo lii la pɔ. ² Ni wo la zeini ada ɟila wa wo-ɟεloin naa, maagfoozave wo va, ɔaa wo la kwεeni, à li ga toganii wa-velei wu, wo make ba wa-velei wu, eyesu ε maagfaazaɟabo, nάzu wa fe zea. ³ Zekana wa ke la ga nά-soovalegi, ɔaa nά-seɟei, ɔaa ani nɔpe nɔ wo-ɟεloin a toona ya, wo ka, à mina gaazumaavɔɔ vaa ɟε la. ⁴ Ni wa wo-ɟεloin nά-soovalegi ɟaana, ɔaa nά-nikei, toai pelei zu, à mina ɟaazumaavɔɔ, wo va leve ba, wa ɔo ba, wo buzeɟe.

Tɔgiti ε lo faa moinmoin ba

⁵ Anzanu mina zunu zeɟe loo ɟɔba, zunu mina anzanu zeɟe loo ɟɔba, niiti kpein ti naama vai ɟεezu, naati ta ga etea ɟoloɟolo nuiti ɟooɟo GALAGI gaazu.

⁶ Ni wa wɔni laɟa kaana pelei zu, ε gului zu, ɔaa zooi ma, ma leei veeni ma ɟainti ma, ɔaa ma yiivoiti, à mina ma leei ta ma yiivoiti kpɔsu, wo va ti zeɟe. ⁷ A ɔe ma leei va, ε ɟove, ε li. Wa zoo wo ma yiivoiti seɟe. Wa ziεna ɟana, wo undaa ɟa nεε, wo-zii zuɟooza.

⁸ Ni wa pele niine lona, kɔmave ɟaanemeai, keni wo sasai lo pele ɟomave, ε ɟaku ma, nu a va ɟula nά, ε va loo, a zaana, ma loɟo a va veε wo va.

⁹ A mina ani ɟiligaa zin wa-leezen belei zu, ni naa laade, nii nɔpe a zɔɔɔna nά, leezeinti, ta ani waai zɔiti, tɔgi ɟa ɟε ti ma. ¹⁰ A mina nike zinei ta soovale sinei ɔosu, wo va ti lo unbawulu ɟilagi wu, ti va wozai woli wo ve. ¹¹ A mina seɟe loo ɟɔba, nii felei zupuai ga baala deɟai ta gezei.

¹² Seɟei nii wo felevelesu ɔoɟo ma, wa geze yiizayiizagi lo goizu naanigoiti ba.

Vulu vai ma maagne tanigaani

¹³ Ni zunui ta a anzanui ta zeina, ti ɔo faa ma, naa ɔoluma, naa wɔinzeɟe ma, ¹⁴ ε zεε vaiti kpete anzanui laaloɟoma, ε kisiε ɲoi wo, ε lo ba, ε ɟε ma: «Gε la ɟeni ma ɔea zεɟeni, ɟε fuluai ma, ɟε vile polu.» ¹⁵ Naazu, anzanui keεɟe ta dee ta ma ɔea ɔoogi zeɟe, ti lii la taa ɟundiɟiiti pɔ taa zigɟidave, ti-zeizuve. ¹⁶ Keεɟe ɟa ɟε ti ma: «Gε dɔun anzanui veeni zunui tei be ga vului, kele ε maaɔoa, ¹⁷ ε tɔozeida ga maaɔoa, ga weenziε nu ve, ε la ma ɔea zεɟeni. Kele poogi veε, nii ε deezu ga dɔun anzanui ma ɔeai ɟeni de.» Ta maazaa kpidiu ma lasuzeɟei zuvie taa ɟundiɟiiti gaazu, nii ɲamai vazagai su. ¹⁸ Taa ɟundiɟiiti ta zunui naa zo, ti faa la ma, ¹⁹ tɔzei ε Izelaye anzanu ɔeai ta maaɔoa, keni ti alamanii loo ma, ga wali ɟaei unglila (100), ε fe anzanu loungoi keεɟe ya. Toɟa ye zea ga anzai eyesu saai, ma zobo nɔpe ge la mɔ ɟea be, ε va ɟεle ba.

²⁰ Kele tama, ni keεve ga gaama, anzanu loungoi nά-kpea vai ma ɔoogi la ɟaani, ²¹ ta anzanu loungoi ɟula, ti to keεɟe nά-pelelave, nά-taazuiti ta sɔ ga kotui, ε za, tɔzei ε etea ɟoloɟolo faa ɟea Izelaye nuiti saama, ε koloɟologi ɟε, keai ma keεɟe nά-pelei wu. Pele ɟana wa faa ɲoi looɟula la ɔoɟo zaama, nii ε wo ɟɔzɔzu.

Dakoba vaiti maagne ti va

²² Ni ta zunui ta zona, ε da la ga anzanui ε zini be, ta ti felegɔ pe paa, zunui ta anzanui. Wa faa ɲoi looɟula ɟana Izelaye nuiti saama.

²³ Ni anzalopoi ta maazoge zunui ta ve, ta ɟomina ta zunui taɟili taazuve, ε la koba, ²⁴ wa li ga ti felegɔ taa zigɟidave, wo ti zɔɔ ga kotui, ti za. Anzanu loungoi ɟa za, tɔzei ε la kpee looni, anε ni taazuve ve, zunui ɟa za, tɔzei ε ɔaaɟulaa seɲɲoɟoi anzai ma. Wa faa ɲoi looɟula ɟana ɔoɟo zaama. ²⁵ Ni dɔɔoi zu ɟa zunui ɟomigai nά ga anzanu loungoi, nii maazogai, ni a sona, ε la koba, zunui ε dakobai wogai, naa ɟila nɔ ɟa a za. ²⁶ A mina faa nɔpe ke ga anzalopoi, mazɔɔɔ ε la faagaaza faa nɔpe keeni, nii soloogai saai ma. E ɔoɟo ɟaani faaɔaagi laawu nɔ, eɟevelei zunu a vala la seɲɲoɟoi va, ε paa. ²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui ɟomigai da dɔɔoi zu, ε kpee loove, kele nu la vaani, ε va ɔo ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta ɟomina, nii nu la de maazoni, ε so zee va, ε laa la, ti ti zo nά, ²⁹ zunui daai la, naa ɟa wali ɟae vuulɔɔlugɔ (50) ve doun keεɟei ya, toɟa seɟe, ε ɟε ga anza, tɔzei toɟa ε ma ɔea zeɟeai. Kele ε la pilega, sii ma voloi pe su.

23

¹ Nu nɔpe ge la keεɟe anzai tanɔpe seida ga anza, ε mina ɔaaɟula keεɟe ma ɟana.

*Nui niiti maan'ai ga
ti g'ula maa'og'i zaama*

² Zunu n'ope nii pol'og'ezefain woloai, baa seefagai, naa la laa G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu. ³ Ween loun la laa G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu, anee ti-mavofodai vuusiei ve, e la laa G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu.

⁴ Aman nuiti ta Moa'be nuiti ti la laa G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu, anee ti-mavofodai vuusiei ve, e la laa G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu. ⁵ E de g'ana eyesu g'o, toozei wo g'ulazuve Ezipete yooi va, ti la g'eni vaani wo vo pelei zu ga bulu baa zie, ke'e ti Beyool na-doun zunui Balaame leeni ga wo laal'og'oma, nii e g'eni Petool, Meez'op'tami yooi zu, ga e wo voovo. ⁶ Ke'e G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI la g'eni ke'eni, e va woilo Balaame wooi ma, e foovooi latini wo ve ga tuyai, mazoloo G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI wo neeve ve. ⁷ Wa-eteai pe su, a mina yiizoolo ga ta-yiilei faa, baa ta-undaanee vaa.

⁸ A mina Edome nuiti woinzege, mazoloo wo-g'eelointi be, a mina Ezipete nuiti woinzege, mazoloo wo g'eni ga seik'og'oma nuiti ta-yooi zu, ⁹ doun zunuiti ti ti zoloo su ti-mavofodai zavasiei zu, naati ta zoo ti lo G'oo'og'o GALAGI na-maa'og'i zu.

K'oo'og'o nuiti puuzuve jade fai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la koomave wo zili nuiti daal'og'oma, wa wa-g'oolag'ai vuuna, a dama, wo mina faa n'ope ke, a wo g'ozo. ¹¹ Ni zunui ta a g'ena na, e g'ozo t'ogi letemazu, maa'og'olog'olo kpidii, toga g'ula wo-vuuzuve va, e mina le na ga foloi. ¹² K'poko voloi, toga maagba, foloi a daana, toga zoo niina e lo volu wo-vuuzuve.

¹³ Wa adave ta leve ba wo-vuuzuve voluve, eteave, min' a ga wa g'e liizu na do'ozo. ¹⁴ K'oo'og'o nui g'ilagilagi ga soolai ta make na-kasoi zu, siegi zu maa'og'olasu da, toga zefei wo, naa volu a bena, e na-kpooi maag'ulu. ¹⁵ Mazoloo G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI ga zie zu wo-vuuzuve, e da wo make, e zobogi ve wo ve, wo pile soloo wo zili nuiti ma. Wo-vuuzuve kpein maaneve, e jade, GALA ge mina faa zolootala n'ope ka wo zaama, nii a g'e ga za'bu, e voluave wo va.

T'ogi e lo du'iti ba

¹⁶ Du'oi a velana, e zefei mali'g'ii vo be, e va, e lo'og'wo wo vo be, a mina gaag'ale ma volu mali'g'ii vo be. ¹⁷ To'ga ye wo zaama wa-yooi zu, ve na a ne be, wa-laai ta zu, ve a g'e na gaane zu. A mina suziga.

Walii nui soloo su kolog'ologi zu

¹⁸ Kolog'ologo anzanu n'ope baa kolog'ologo zunu n'ope ge mina g'e Izelaye nuiti saama, galagi tan'ope debi vaa ma. ¹⁹ Anzanui baa zunui a kolog'ologi g'ena, ti sala, a mina va ga ma walii tan'ope G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI na-pelei wu, minazege daazeeli vaa zu. Mazoloo ti felego pe ti maayo ge la G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI ve.

Kuyei maalamai ba

²⁰ A mina wo-g'eeloin g'ata ga e maalamai la walii ma, baa daamianigi ma, baa ani n'ope ma, nii nu a se'ge ga e ta la ma. ²¹ Wa zoo wo ween g'ata ga e maalamai la ma, ke'e a mina maalama g'ula wo-g'eeloin ya, naa g'a a ke G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ve, wo-yeavaiti kpein su, zooli naa zu, nii wo liizu wo se'ge ga w'ono.

Minazege faiti

²² Wa minazege bona G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI ve, a mina su'g'ooza, wo daazeeli. Mazoloo G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI ga ma g'uyei be wo ma, wa koto zefei ga naa. ²³ Ni wa bo'og'o zona, wo la minazege boni, wo la koto g'eni. ²⁴ Ke'e minazege goo a g'ulana wo-laave, wo bo, keni wo so, wo daazeeli G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI ve, e'gevelei wo kulaa la yiima, wo boga wo-laave.

Sie velei zu laamii

²⁵ Ni wa lo'ona wo-zei'og'oi na-leezen belei zu, wa zoo wo ma waai ta mi, wo yi'go, ke'e a mina ta vu wa-anijaka zu, wo va lii la. ²⁶ Ni wa lo'ona wo-zei'og'oi na-kpalagi zu, moloi e ga beleegi, wa zoo wo ma g'op'agi ta g'aavolososo ga yeei, ke'e a mina w'oloto lo wo-zei'og'oi na-moloi zu, wo va ta leve.

24

Vulu zaa vai

¹ Ni tanisu zunui ta a anzanui ta zeina, ti ye liizu la, woinzege ma, toozei e fai ta g'a naa va, nii e la ne'eni be, toga vulu zaa z'vei be'e, e fe zea, e pile, e g'ula na-pelei wu, ² naa a zefena po be, e li, e ze'i volu zunu g'ili be, ³ ni woin a zefena naama zunui ma, e vulu zaa z'vei be'e, e fe zea, e kula na-pelei wu, baa zunu g'aabelagi na, nii e g'ea seini, naa za, ⁴ zunu m'oungi e pileni, naa la m'o zooga e va sei ga anza, k'oz'a voluma, mazoloo naa g'a ga fai k'oz'ai G'oo'og'o GALAGI gaazu. A mina zooli zulaave ga kotoi, nii G'oo'og'o GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga w'ono.

To'gi zeik'olog'iti

⁵ Siēgi zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa ɟa ye ga kooɟo vai, daaloba woti vaa la laa unma, toɟa ye ná-peleyeɟei yeema, eyesu kona gila, anzai é fuluai, é naa ɟoozunne vai ɟe.

⁶ A mina wo-zeiɟoɟi ná-molo ziɟa ɟodai ta etei ti felego zeɟe wooma ga kpounma. A mina vobɔ ɟite etei ɟula zea, mazobɔ wa naa ɟeena, keeɛe eɟe wa zenvui ɟula zea.

⁷ Ni wa zunui ta ɟaana, é nu vului ta unmaai wo-ɟeelointi Izelayele nuiti saama, é do duɔlai zu, ɟaa é pɔdi, kení unma nui naa za. Wa faa ɲɔi looɟula ɟana boɟo zaama.

⁸ A dama ga gee zeebei, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaga ɟula nui Leevi nuiti ti wo ɟalasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gè feeni ti ya. ⁹ A ɟize naa zu, nii Gooɟo GALAGI wa-GALAGI keeni ga Miliyame, wo ɟeai ma siei wosu, wo ɟulaai ma Ezipete yooi va.

¹⁰ Wa kuyei veena wo-zeiɟoɟi ma, à mina le ná-pelei wu, wo va ma boonma ani zeɟe, ¹¹ wa kuye zo nui maaboun eteave, é va ga ná-kpounma anii wo vɔ eteave. ¹² Ni bala nui ve, é ná-seɟe wolai veai wo ya ga kpounmai, aisa wo va la, kení wo ná-kpounma anii ɟaaɟale ma, wo fe zea. ¹³ A mina be tevesu pɔ pa, foloi a ɟena daa, naa ɟa a ke a ɟena laa, é pee boɟo ma, é tuya loo wo ve. Gooɟo GALAGI wa-GALAGI ɟa naama vai leve wo ve ga teledobai.

¹⁴ A mina tooma vaa ɟe ga zeajaka nui, ɟaa maanɔɟo nui, wo va ná-folo wotii ma zalai ɟologolo, é ɟeni ga Izelayele nu, ɟaa seikɔɟoma nui nii é zeini wo zaama, wa-yooi zu. ¹⁵ Kení wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi va da, mazobɔ toɟa ga zeajaka nui, kpalave ga zalai zobɔ fai. Ni naa laade, toɟa kpee loo Gooɟo GALAGI woizu wo laalɔɟoma, ma ɟotoi ɟa la wo unma.

¹⁶ Nu la doun keeɟeiti paa ti-lointi ta-ɟoto ɟeai vaa zu, nu la dointi paa ti zobɔ nuiti ta-ɟoto ɟeai vaa zu. Eɛe gilagilagi ɟa za to boɟoi ná-kotoi vaa zu, nii é keai.

¹⁷ A mina tukpɔɟaaleve ga zeelobɔɟoɟu, wo va seikɔɟoma nui lo, ɟaa podoin. A mina poanza ná-seɟei zo ga kpounma. ¹⁸ A ɟize su ga wo ɟeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gooɟo GALAGI wa-GALAGI wo unmooni. Naa ɟa é kea, gè devei nii veezu ga wo zie la.

¹⁹ Siēgi zu wo moloi levezu la wa-ɟalagave, wa yeemana molo ɟilii ta ma kpalagi zu, à mina ɟale ma, wo va seɟe. A ze ná. Toɟa ye ná seikɔɟoma nuiti be, ta podointi, ta poanzaiti, naa ɟa a ke Gooɟo GALAGI tuya loo wo ve, fai kpein su wo keezu. ²⁰ Wa wolve wului ma waai loɟana ga, à mina zie vɔgi zu, niiti ti yegai ma bekegiti ga, naati ta ɟe ga seikɔɟoma nuiti tɔno, ta podointi, ta poanzaiti. ²¹ Zeno ɟana, siēgi zu wo leezeinti kulazu la, à mina ɟale ma vɔgi zu, wo va ma ɟɔpɔgi mɔtaiti kula, niiti ti yegai ma bekegiti ba, naa ɟa ɟe ga seikɔɟoma nuiti tɔno, ta podointi, ta poanzaiti. ²² A ɟize su ga wo ɟeni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa ɟa é ba, gè devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25

¹ Kpɔe a ɟena zunu felegoiti zɔɟoɟu, ta li tukpɔɟaalevezuve, zoi peai, faa la ɟea naa va, soba nui veelala. ² Ni maaneve ga é loɟa, tukpɔɟaaleve nui ɟa pee zooli ma, é doɟa pee nui ɟaazu ga kpako ɲe tieɟoi, nii soloogai ná-faa ɟologologi ma. ³ Kele é la loɟaa, é va buɛe kpako ɲe vuunaanigoi (40) maazu, ti va ye doɟazu, ti va poova ma gola, wo va wo-ɟeeloin ɟaazu unfé seɟe.

⁴ A mina niki laave ɟili, a ɟena moloi ɟaaliaga.

*Poanza zeí vai,
nii é la de doun zɔbɔni*

⁵ Geeɟelointi ta zeina ada ɟila, gilagi za, é la doun zunu yeeni, nii saai, naa anzai la ɟula koi va, é va zeí nu ɟili be, kele keeɟeloin ɟa vile polu, é sei ga anza, é keeɟeloun vai laazeeli. ⁶ Doun zunu mɔungi anzanui naa sobɔsu, toɟa leve ga keeɟeloin saai naa ná-doun zunui, naa ɟa a ke daaseigi naa mina loo ya Izelayele nuiti saama. ⁷ Ni woin la zunui naa ma ga é va nimɔɟoi zeí, anzanui ɟa li taa ɟundiɟiiti pɔ be taa zigidave, é ɟe ti ma: «Nimɔɟoi ɟe leve ga é mina keeɟeloin laaseigi ye Izelayele nuiti saama, é la pɔ é va sei, nei gè ga nimɔɟoi.» ⁸ Taa ɟundiɟiiti ta toli, ti boe pɔ. Ni a lona kpaan, é ɟe: «Gè la pɔ gè va seɟe.» ⁹ Nimɔɟoi ɟa maabudja ba taa ɟundiɟiiti gaazu, é naa ná-savalagi ɟula kɔɟo va, é laadei vu gaazu. Toɟa bo, é woogula la, é ɟe: «Zunui nii é la pɔ ga keeɟeloin ná-pelei ɟaa va lo, naama nui ɟa ɟe ga nii ɟevelei.» ¹⁰ Daaseigi ɟa ve ba Izelayele nuiti saama ga: «Zunui nii kɔɟoɟa zavalagi ɟulaai kɔɟoɟa, naa ná-pelei.»

ɲepi loɟi

¹¹ Siēgi zu zunu felegoiti ti ɲepii ɟoozu la, ni gilagi anzai a maabudjana ti va, é ɟe é sinigi ɟula zoi ya, naa be doɟazu, anzanui naa a yeemaalena, é zunui zo tuɟo, ¹² wa zeei leve ba. A mina maawoinɟa.

Zee ɟoɟoganiiti

¹³ Kilo ɟotui ma zii felego mina ɟe wo ya wa-bɔbi zu, gilagi wui, zoi wupɛgi veɟa. ¹⁴ Kɔɟoganii ma zii felego mina ɟe wo ya wa-velei wu, gilagi wola wobɔ, zoi wola loi. ¹⁵ Kilo ɟotui ta kɔɟoganii, niiti ta ɟe wo ya, kení ti zole, ti zoloo su kpein no, naa ɟa a ke wo-zii zuɟooza

naama yooi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve. ¹⁶ Mazḡḡo nu nḡpe é ziezu ḡana, nu nḡpe é yaava vai naa ḡeezu, naa maayo ge la Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ve.

Amaleke nuiṡi ta-vai

¹⁷ A ḡize su velei Amaleke nuiṡi ti wo zoni da pelei zu, wo ḡulazuve Ezipete yooi zu, ¹⁸ velei ti vileni la wo volu, ti voluzu nuiṡi so, fiké la ḡeni wo zu, wo bḡḡai, tḡzei ti la ḡeni luazu GALA ba. ¹⁹ Sieḡi zu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI dooḡo feezu la wo ve, é wo ḡula wo zili nuiṡi zea, ti wo-maagoolii zu, zoi naa zu é feezu wo ve ga wḡḡo, à Amaleke nuiṡi ma zuwu ḡaaleve geeḡḡoḡi wu, ti-laaseigi bale, ta-ḡisiei ḡeele. A mina yeema naa ma pa, wo ke.

26

Minazeḡe zoi zu

wulu waa mḡungiti

¹ Sieḡi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wḡḡo, sieḡi zu wo seḡezu la, wo zeí ná, ² wo ḡilagilagi ḡa ta zeḡe zoi ma lḡḡo mḡungi va, é vaazu sḡḡḡo zoi naa zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya, toḡa ti vu kpḡḡo zu, é li ve Gooḡo GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ḡe ná. ³ Toḡa li, é zalaḡa ḡula nui ḡa, nii é botii zu naama zieḡi zu, é ḡe ma: «Nà deezu za ga Gooḡo GALAGI da-GALAGI ga gè ba zoi naa zu, nii Gooḡo GALAGI ḡonani ade-meme wolani be ná-faa zu, ga é fe de ve.» ⁴ Zalaḡa ḡula nui ḡa kpḡḡo ḡula zea, é sei Gooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve ḡakalave. ⁵ Zunui ḡa bḡe Gooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡaazu, é ḡe: «Kèwola ḡeni ga Alame nui, siezie nu, é yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko no, é zeí ná, ti ḡe ga zii wola ná, ti zebé, ti wola mḡin. ⁶ Kele Ezipete nuiṡi ti gi zopele ḡḡuni, ti gi wḡnzegé, ti gi lḡ duḡla baá golai zu. ⁷ Názu ḡa gi kpee looni la Gooḡo GALAGI woizu, gi-meme wolani ta-GALAGI. E gi bala gooiti mḡnini, é ḡa-maawḡin ḡa, ta ḡa-bḡoi, ta ḡa-volugulai, ⁸ é gi ḡulani Ezipete va ga ná-zeeḡaabaai, naa ḡeni ga kiteve vaa wola Ezipete nuiṡi be, ta poogiti, ta laavḡḡo vaiṡi. ⁹ Naa volu, é loni gi luḡo, é va ga giye niima yooi zu, é zoi nui ve gi ve ga faane, ve ḡḡḡoi ta kḡin guloi vooḡaai ná. ¹⁰ Naa ḡa é ba, ee, Gooḡo GALAGI, gè vaa é vḡ za ga zoi ná-tḡḡo mḡungiti, zoi nii é fea bḡ.» Naa voluma, toḡa kpḡḡo zii Gooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡakala, é nḡko bu. ¹¹ Naa volu, wa ḡoozune, wa Leevi nuiṡi, ta seikḡḡoma nuiṡi ti wo zaama, ani vaḡḡḡi kpein su, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI fea wo ve, wa wa-veleyeḡeiti.

Kona savagḡo vuusiṡiṡi

¹² Sieḡi zu wo besu la ga wo zḡḡḡo ganiiti kpein ma vuusiṡi zeḡe ba, konagi zavasiṡi ma, puusiṡi ḡonagi ma, wa feena Leevi nuiṡi zea, ta seikḡḡoma nuiṡi ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zḡḡḡo, ti mi, ti yiḡo, ve wo zeini ná, ¹³ naazu, wa nii wo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡaazu, wo ḡe ma: «Nii kpein é ga dḡḡo ná-pelei wu, gè naa ḡula ná, gè fe Leevi nuiṡi zea, ta seikḡḡoma nuiṡi, ta podointi, ta poanzaiti, é zoloo deveiti kpein ma, é feeni zea. Gè la da-leaveiti taḡila kpalaá kologoloni, baá gè va yeema ta ma. ¹⁴ Gè la puusiṡi nii ta zeḡeni ba, gè va mi saa wḡḡo wo faa zu, gè la ta zeḡeni ba, sieḡi zu kḡzḡa ḡeni de la, gè la ta veeni ḡḡve ya. Gè Gooḡo GALAGI ná-GALAGI wooi zoge, gè zie ga da-leaveiti kpein, é ti veeni zea. ¹⁵ Ye geezuve, é ḡaazulo è-zei zu ḡadegai va, geeḡḡoḡi ungaḡe, tuya loo da-nubuseiti be, Izelayele nuiṡi, ta zoi nii é feai gi ve, eḡevelei é ma ḡonai woni la gi-meme wolani be, zoi ve ḡḡḡoi ta kḡin guloi vooḡaai ná.»

Minazeḡe goo ḡaabelaḡi

¹⁶ Za, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa bḡezu wo vḡ, ga wo ná-deveiti so, ta ná-tḡḡi. Wa ḡolo ti ve, wo ti zo ga yiimaḡe pe, ta wo-yeḡvui pe. ¹⁷ Wo minazeḡe za Gooḡo GALAGI ve, ga toḡa ḡe ga wa-GALAGI, ta wa zie ga pelei naa, nii é dea ga woye, wo ziima vaiṡi ke, wo ḡolo ná-deveiti ta ná-tḡḡi be, wo woiḡo gooi ma. ¹⁸ Gooḡo GALAGI letemazu, é minazeḡe wo ve za, ga wa ḡe be ga nubuseiti ti wola viḡḡai, niiti ti ḡolozu ná-deveiti be. ¹⁹ Ungo, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa pḡ wo yeeleve ziiti pe ba, é ti betḡai, wo lebiyai zḡḡḡo, wo-loḡḡi ḡula, wo-losuve wḡḡḡo, wo ḡe ga nubuseiti ti ḡadegai be, eḡevelei é boni la.

MINAZEGE NIINE VAI

27

(27:1--28:68)

Tḡi zveḡ vai

¹ Nubuseiti ta-ḡewolaiti ti vileni Moize volu, é tḡi veeni Izelayele nuiṡi zea, é ḡe ti ma: Wa deveiti kpein so, nii gè feezu wo ya za. ² Foloi wa Zuluden buḡe la, wo lḡ zoi naa zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, wa kotu baazagi ma zidiḡi ḡaale ba, wo kobegi zie ma. ³ Wa zie wolai buḡena, wo tḡ gooi kpein seve kotui naati ma. Wa lḡ ḡana naama yooi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, ve ḡḡḡoi ta kḡin guloi vooḡaai ná, eḡevelei Gooḡo

GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI minazegeni la wo ve. ⁴ Wa Zuluden budena, wa kotu zigigi lo E'ale gizee ma, egevelei ge ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zie ti ma. ⁵ Naama adave no ga wo zalaqa gulazuve losu na Goofo GALAGI wa-GALAGI ve, ga kotuuti, nii kolu ani la de voojuni ba. ⁶ A mina Goofo GALAGI wa-GALAGI na-zalaqa gulazuve lo ga kotu zaqaa. Wa gala zalaqaiti kula be naama zalaqa gulazuve. ⁷ Wa ziilei zalaqaiti kula, wo naa mi nave no, wo fozune Goofo GALAGI wa-GALAGI gaazu. ⁸ Wa niima lo gooit kpein seve kotu zigigi ma ga pagu, nu da zoo e kala ga pagu.

⁹ Naa voluma, zalaqa gula nui Leevi nuiti ti vileni Moize volu, e beni mane Izelaye nuiti kpein po, e ge ti ma: Izelaye nubuseiti, a maage kpo, wo woilo! Za, wo gea ga Goofo GALAGI wa-GALAGI na-nubuseiti. ¹⁰ A golo degemu Goofo GALAGI wa-GALAGI laawooi ve. A na-deveiti so kpaan, ta na-togiti ge ti veezu wo ya za.

¹¹ Naama volo na no ga Moize niima levei veeni la nubuseiti zea, e ge ti ma: ¹² Siegi zu wo Zuluden budezu la, Simiyon na-bolodamaiti, ta Leevi nonoiti, ta Zuda nonoiti, ta Isakaal nonoiti, ta Zozefe nonoiti, ta Benzamen nonoiti, ta lo Galizime gizee ma, ti tuyai loo nubuseiti be. ¹³ LuBen na-bolodamaiti, ta Gade nonoiti, ta Aseel nonoiti, ta Zabulon nonoiti, ta Dan nonoiti, ta Nefetali nonoiti, ta lo E'ale gizee ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

¹⁴ Leevi nuiti ta kpaai zefge, ti bo Izelaye nuiti ma ga woo wola, ti ge ma: ¹⁵ «Foovoo nu ga ga nui naa, nii e koofo ganigi ta betezu, e pone, baa e vololibai betezu ga kolu gaawuungai, ga e to ada maaloojai ta zu, naa gegaala ani beteaiti, maayo ge la Goofo GALAGI ve.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁶ «Foovoo nu ga ga naa, zoi e baagulazu keege ta dee ma.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»
¹⁷ «Foovoo nu ga ga naa, zoi e ti gwepelamave ma gotui zefezu daazu ta seinofoi, e ta vili vo pelei zu.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁸ «Foovoo nu ga ga naa, zoi a gaazugole nui jaka.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

¹⁹ «Foovoo nu ga ga naa, zoi e tukpogaaleve vai maavesu seikogoma nui laalogoma, baa podoin, baa poanzai.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁰ «Foovoo nu ga ga naa, zoi a la ga keege anzai ta, mazaloo e baagula keege ma.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²¹ «Foovoo nu ga ga naa, zoi a la ga suai ma zii nape.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²² «Foovoo nu ga ga naa, zoi a la ga baazeelai, keege na-doun anzanui, baa dee na-doun anzanui.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²³ «Foovoo nu ga ga naa, zoi a la ga moein.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁴ «Foovoo nu ga ga naa, zoi e seinofoi vaazu dooguzu.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁵ «Foovoo nu ga ga naa, zoi a lobeani zo, ga e sabalala nui vaa.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

²⁶ «Foovoo nu ga ga naa, zoi nape e la ge unfema veeni to gooi niiti be, e ti zo yooqe, e la zieni ga tiye.» Nubusei kpein ka ge ma: «Amina!»

28

*Tuya loo vaiti
(Leevi Nuiti 26:3-13;*

To Sevei Velesieci 7:12-24)

¹ Ni wa g'olona ga pagu Goofo GALAGI wa-GALAGI ve, wo na-deveiti so, wo zie ga tiye, niiti ge ti veezu wo ya za, Goofo GALAGI wa-GALAGI ga wo ge ga ma maungi, wo walo ziiti kpein ba eteai zu. ² Ni wa g'olona Goofo GALAGI wa-GALAGI ve, wele tuyaiti ba, e vaazu ti loozu wo ve: ³ Toqa tuya loo wo ve taazuve, ta balajai zu. ⁴ Toqa tuya loo wo ve, e doun moimoin fe wo ya, e daamianigi ve wo ya ga baoba, e wa-nikeiti gaawoolo, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ⁵ Toqa tuya loo wa-bolooigiti ta wa-baga lijiti ma. ⁶ Toqa tuya loo wo ve, wa gena lia, ta wa gena vaa.

⁷ Goofo GALAGI ga wo zili nuiti suvaza, ta vaana laalezu wo wu. Ta zie ga pele gila no, ta gena vaa wo laaloooma, kele ta vela wo va, ti li ga pele lafela. ⁸ Goofo GALAGI ga tuya loo wo ve, e molo gotaiti daave, wo bofo zoloo wo-yeavai pe su. Ungo, Goofo GALAGI wa-GALAGI ga tuya loo wo ve zoi naa zu, nii e feezu wo ve.

⁹ Ni wa g'olona Goofo GALAGI wa-GALAGI na-deveiti be, wo zie ga pelei naati, e ti la ga woye, toqa wo ge ga na-nubuseiti ti nadegai be, egevelei e minazegeni la. ¹⁰ Eteai zu nubuseiti kpein ta ka ga Goofo GALAGI laaseigi ga wosu wo ve. Ta unfema ve wo ve. ¹¹ Goofo GALAGI ga ani vagoi kpein gaavoni wo ve, zoi naa zu, nii e minazegea, e gona ma vaa zu wo-memewolani be, ga e fe wo ya: toqa doun moimoin fe wo ya, wa-loganiiti ti bufu, ti moim, e daamianigi ve wo ya ga baoba. ¹² Goofo GALAGI ga na-naavolo makesu vagoi laalao wo ve, geezuve, e tonai vu wa-yooi zu ma yeegejalai ma, e tuya loo botii kpein ma, nii wo-yeei

keezu. Wa kuyei veē zou m̄ainm̄ain ma, kele wa b̄ofoi wo b̄ede la ḡea ba ga wo kuye zege. ¹³ Ḡooḡo GALAGI ḡa tosu m̄aungi ve wo ya ziiti kpein saama, wo la ḡea ga ma ḡaabela. Wa ye loni velelaue n̄o, wo la yeida bu, ni n̄o wa woilosu Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI n̄a-deveiti ma, ḡe ti veezu wo ya za, wo ḡolo ti ve, wo zie ga tiye, ¹⁴ wo mina zege gila kpalaa ba, devei nii kpein ḡe feai wo ya za, wo mina ḡili gala kiligiti ba, wo va ti lebi.

Foovooi taḡlligaa

(Leevi Nuiti 26:14-46)

¹⁵ Kele ni wo la ḡe ḡoloni Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ve, ni wo la ḡaabaaani, wo va n̄a-deveiti ta n̄a-t̄ogiti so, wo va zie ga tiye, niiti ḡe ti veezu wo ya za, wele foovooiti ba, ti vaazu zeelizu wo ma: ¹⁶ Toḡa wo ḡoto taazuve, ta balaḡai zu. ¹⁷ Toḡa wa-b̄ol̄ogiti ta wa-baḡa ligiiti koto. ¹⁸ Toḡa wo ḡoto, e la doun m̄ainm̄ain fea wo ya, e va daamianigi ve wo ya ga bāōba, e va wa-nikeiti gaaw̄ōlo, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ¹⁹ Toḡa wo ḡoto, wa ḡena lia, ta wa ḡena vaa.

²⁰ Ḡooḡo GALAGI ḡa yeebe maan̄oḡi va, e va wo laal̄oḡma, ta faazupui, ta wo ḡoloḡolo fai, fai kpein su wa ḡe keezu, eyesu wo ḡoloḡolo metu, su la ḡooza wo nele, t̄ōzei wo ḡelea ba, wo faa n̄oiti ke.

²¹ Ḡooḡo GALAGI ḡa d̄fo zeebeḡi ḡili wo va, nii a wo-ma zuwu ḡaaleve zoi n̄a zu, nii wo vaazu sol̄ōsu ga w̄ōn̄o. ²² Toḡa wo b̄olo ga k̄ōo kolegi, kolokpadimai, ta kp̄ol̄ob̄ol̄oḡi ma zii pe. Toḡa f̄ōov̄oḡi v̄ili wa-balagiti su, ta siinziin ganigiti ta-zeebeiti. Naama maan̄oḡiiti kpein ta v̄ile wo v̄olu, eyesu wo undaav̄ili. ²³ Geeḡol̄oḡi e wo maazuve, naa ḡa b̄aa eḡe kolu b̄ōiḡi, zoi wo ma, naa b̄aa eḡe kolui. ²⁴ Ḡooḡo GALAGI ḡa fufiligi ta naḡaeḡi leve wa-yooi zu tonai v̄otoḡi zu, naati ka ta ḡe v̄uuzu wo ma, ti zege geezuve, eyesu wo-ma zuwu ḡaaleve.

²⁵ Toḡa va bu, wo ḡize wo zili nuiti ba, ni wa ziena ga pele ḡila n̄o, wo da li ti laal̄oḡma, pele lofela ḡa wa vela la ti va. Fai niiti ta ḡe zeelizu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua. ²⁶ Wo-ma v̄oomaiti ta ḡe ga w̄on̄oiti ta d̄ōo zuaiti daamianigi, nu n̄ope ge la v̄aa, e va ti niikpi wo maazu.

²⁷ Ḡooḡo GALAGI ḡa divologi lo wo va, eḡevelei e ḡeni la ga Ezipete nuiti, ta puzeḡulagi, ta d̄ōfoi, ta maabelegi niiti ti la zalea. ²⁸ Toḡa titi seebeḡi v̄ili wo ma, ta gaazuḡolei, ta ḡimalalai, ²⁹ wo da yeevee meme foloi, eḡevelei gaazuḡolei nuiti ta da ke la kp̄idii zu. Wo-ḡeevai tan̄ope su la b̄etea. Yeen̄ope, keni n̄o nuiti ti da loo wo ma, ti wo yeaḡale, nu n̄ope ge la b̄oga wo va, e va wo maalobo.

³⁰ Ni zunui ta a anzalopo maazona, zunui taḡili ka n̄a b̄ea. Nui ta a pele lona, taḡili ka a zeḡi n̄a wu. Nui ta a kpele leveḡa, t̄ō b̄ofoi la ma waai ta mia. ³¹ Ta wa-nikeiti paa wo ḡaazu, kele wo la ma zuai tan̄ope mia. Ta wa-zoovalegiti unma wo ḡaazu, wo la sol̄ōga v̄olu negelein. Wo zili nuiti ta wa-vaalagiti ta wa-woliiti kula wo ya, nu n̄ope ge la b̄oga wo va. ³² Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta lo zii ḡiligiti zeezu, wa ḡe n̄a ḡaazu, ti w̄oin da wo zo, kele wo la zooga wo va faa n̄ope ke. ³³ Zii wo la kw̄ee, naa ḡa a wa-yooi ma l̄on̄oḡi mi, ta botii kpein wo keezu, naama l̄on̄oḡi, nuiti ta ḡe n̄o loozu wo ma ḡo, ti da wo ḡoloḡolo. ³⁴ Naama vaiti ta ḡena ḡea wo ḡaazu, wo da ti ḡa, wo-ḡigi ḡa ḡula wo ya. ³⁵ Ḡooḡo GALAGI ḡa divologi lo wo-niibiiti ba, ta wo-balaiti, toḡa lo wo-busei kpein ba, e zo wo-ḡoḡave, e le w̄oungi zu, nii e la ḡedega eyesu pe.

³⁶ Ḡooḡo GALAGI ḡa wo lo duḡai zu, wa wa-masagi wa sei b̄ofoi unda, wo li zii ta zaama, nii wa-o, wo-mem̄ewolani-yo, wo la ḡeni kw̄ee negelein. Wa lo gala kiligiti debi vai zu, niiti ti ga ḡuluiti, ta k̄otuiti. ³⁷ Nuḡuseiti kpein Ḡooḡo GALAGI a li ga woye ti v̄o be, wa-vai ḡa ti laav̄o, wo ḡe ti ve ga faalaali, ti da neḡula wo zu.

³⁸ Wa ani zuwu m̄ainm̄ain faza wa-balagiti zu, kele t̄ago n̄o ḡa wa sol̄o, maz̄ōlo kotogiti ta ti pe koloḡolo. ³⁹ Wa leezen beleiti teve, wo boti ḡe ti zu, kele wo la d̄ōo zol̄ōga ba, wo va kpole, wo la ma waa ḡila kpalaa sol̄ōga, wo va kula, maz̄ōlo belekpelegiti ta ti pe mi. ⁴⁰ Wolive wului ḡa ḡe wa-yooi ḡa n̄a pe, kele wo la ḡulo zol̄ōga ma waai va ga m̄oinda, an̄e ni w̄a ḡe siezu b̄ofoi ma, maz̄ōlo wa-wolive ma v̄uai ḡa a ḡe v̄uuzu ya. ⁴¹ Wa doun zunuiti ta doun anzanuiti sol̄o, kele ti la ḡea ga w̄ōn̄o, maz̄ōlo ta ti lo duḡai zu. ⁴² Kotogiti ta wa-wuluiti kpein gaami, ta zoi ḡaa lufaiti.

⁴³ Seik̄oḡma nuiti ta ḡe wo zaama, ti-losuve ḡa li ga w̄ōloba w̄on̄oi va, w̄oun wa ye n̄o yeizu bu ḡo. ⁴⁴ Tiya ḡa ta ḡe kuyei veēzu wo ma, kele w̄oun wo la ani n̄ope sol̄ōga, wo va kuye veē ti ma. Ta ḡe wo luḡo, wo ḡe ga ti v̄olu velei.

⁴⁵ Naama voovooi kpein ka la wo unma, e v̄ile wo v̄olu, e wo zo, eyesu wo-ma zuwu ḡaaleve, t̄ōzei wo la ḡolozu Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ve, wo va n̄a-deveiti so, ta n̄a-t̄ogiti, niiti e ti veeni wo ya. ⁴⁶ Ta ḡe wo ve wa wo-mavofodaiti ga poogiti ta maabele vaiti, wa ḡis̄ōlo ga ti maabele.

⁴⁷ T̄ōzei wo la botii ḡeeni Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ve ga koozun̄eei, wo-yiimave va zole, sieḡi zu anii pe ge ḡea v̄oovani la wo ya, ⁴⁸ wo zili nuiti Ḡooḡo GALAGI ti leveisu wo laal̄oḡma,

wa botii gē ti yeezu, pului zaama, ta kp̄oole w̄oin, wo gē sege v̄eeloiz, wo v̄ala anii kpein ma, unbawului nii é ga kolu gelei, naa ḡa ta pili wo ḡoba, eȳesu wo-ma zuwu ḡaaleue. ⁴⁹ Ḡooḡo GALAGI ḡa va ga zii ta wo laalōḡoma, é zege ḡoozama, zou b̄ela ga, nii wo la daawooi m̄enisu, toḡa loo wo ma, eḡe koḡei a gē loozu ná-daamianigi ma. ⁵⁰ Toḡa gē ga zii ná, zunuiti ti su, ti ḡaazumaavoi, ti la unfema v̄ea kewola v̄olo v̄e, ti la dounḡo maaw̄oinḡaa. ⁵¹ Ta waloganiiti mi, ta wa-yooi va lonḡiti, eȳesu ti wo-ma zuwu ḡaaleue. Wa za ga pului, mazolo ti la molo yega wo ya, 6aa d̄oai, 6aa guloi, 6aa n̄ikeiti, 6aa baalagiti, 6aa boliiti, eȳesu ti wo pe wo undaavili.

⁵² Ta wa-laaiti sei keke su, eȳesu siḡi gaḡoozagiti wo ḡigi ti va, naati ti loo bu, wa-yooi zu ná pe, ta wa-laaiti kpein sei keke su zooi zu ná pe, nii Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo v̄e. ⁵³ Siḡi pe daawu wo zeidai la keke su, wo zili n̄uiti ta ye b̄oizu wo la, eȳesu v̄oluḡulai naa zu, wo da wo-lointi mi, unḡo, wa wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi, niiti Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI vaazu ti v̄eezu wo v̄e. ⁵⁴ Zunui nii ná-fai wola ḡaan̄eai wo zaama, naa ḡa wele keeḡeloin va ga ḡouda, ta neeḡe anzaí, ta doin niiti ta ye de zea, ⁵⁵ ga é mína ná-dointi ma zuai ta ve ti tanope zea, make fai zu be ga to b̄oḡoi ná-daamianigi, mazolo ani n̄ope ge la m̄o zea, t̄ozei v̄oluḡulai va, wo zili n̄uiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein sei vai va keke su. ⁵⁶ Anzanui nii ná-fai wola ḡaan̄eai wo zaama, é la ḡeni zoosu é va ḡoḡo v̄e v̄e zou ḡakai ma, naa ḡa ḡaazu n̄oi lo neeḡe anzaí, ta ná-doun zunui, ta ná-doun anzanui, ⁵⁷ mazolo toḡa w̄oin ga é doun ḡeḡi ta doun laḡagi mi d̄ooḡuzu, nii é s̄oloḡai, w̄oin galui leveai n̄o feya, t̄ozei v̄oluḡulai va, wo zili n̄uiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein maalati fai.

⁵⁸ Ni wo la to gooi teiti kpein soni, ti sevei zu, wo va zie ga tiye, wo va naa lebi, nii lebiyai be, maayikiai, Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI, ⁵⁹ Ḡooḡo GALAGI ḡa wo loḡa ga laav̄o vai, wa w-mavofodaiti, ga d̄ofo zeeḡeiti taḡili wo ma, ta seeḡe n̄oiti taḡili wo ma. ⁶⁰ D̄ofo zeeḡei kpein é p̄eni Ezipete n̄uiti ba, wo ḡeni luazu ti va. Toḡa naa kpein p̄e wo va. ⁶¹ Naa v̄oluma, toḡa va ga seeḡei ma zii pe ta d̄ofo niiti ti-laasei ge la woni to sevei nii zu, eȳesu wo-ma zuwu ḡaaleue. ⁶² Wo m̄oin va ga s̄om̄eḡaiti tieḡo, wo wola maa ḡa l̄i, t̄ozei wo la ḡoloni Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI laawooi v̄e. ⁶³ Eḡe v̄elei n̄o é neeni la Ḡooḡo GALAGI v̄e ga é faan̄eai gē wo v̄e, wo wola m̄oin, zen̄o ḡana a ne la be m̄oḡa ga é wo undaavili, wo ḡologolo, wo ḡula zooi naa va, nii wo vaazu loazu su, wo s̄olo ga w̄oin.

⁶⁴ Ḡooḡo GALAGI ḡa wo vaza eteai zu ná pe, nuḡuseiti saama. Wa gala kiligiti d̄ebi, nii wa b̄oḡoi wo la ḡeni kw̄e, 6aa wo-mem̄ewolani, galagiti ti ga gului, ta k̄otui. ⁶⁵ Zii naati saama, wo la ḡea gaane zu, wo la zeida ada, v̄e wa dooḡo s̄olo ná. Ḡooḡo GALAGI ḡa wo lo ziizooli zu, wo ḡaazu da zooli, iḡotev̄ei da b̄oi wo la, ⁶⁶ gaa n̄ope ge la ḡea wo luḡo v̄ele vaiti ba, wa gē dualuagi zu, kp̄idi v̄e folo va, kito ge la ḡea wo v̄e wa-eteai vaa zu. ⁶⁷ Sobui a zeelina, wo da gē: «Ee, ni kp̄okoi ḡeni de!» Kp̄okoi wo gē ma: «Ee, ni sobui ḡeni de!» T̄ozei dualuagi maavele ma, nii wo s̄oloḡu wo-yim̄ave, ta naama vaiti maavele wa gē ti ḡaazu. ⁶⁸ Ḡooḡo GALAGI ḡa wo v̄ile Ezipete v̄elei ma, wo li keingiti su ga pelei naa, nii gē ḡeni wo ma: «Wo la m̄o ka v̄olu pe.» Miná, zinaa pe ta anzaa pe, wa b̄oḡo ve wo zili n̄uiti be, ga ti to ḡeya, wo gē ga duaiti. Keke, nu n̄ope ge la wo ḡeya.

MOIZE NA-KP̄EZUḠULA ḡAABELAGI

(28:69--30:20)

⁶⁹ Wele minazeḡe gooit ba Ḡooḡo GALAGI feeni Moize ya, naa ḡeeni Izelaye ná-faa ma Moaḡe yooi zu, é b̄o minazeḡegi va, nii é boni ti v̄e Ḡool̄eḡe gize ma.

29

*Faiti GALA ge ti ḡeeni
Izelaye n̄uiti be*

¹ Moize Izelaye n̄uiti kpein tolini, é gē ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa b̄oḡoi wo-ḡaazu v̄e, nii Ḡooḡo GALAGI keeni Ezipete yooi zu, ga masagi Falaḡon, ta ná-botiḡe n̄uiti kpein, ta ná-zooi pe. ² Wo v̄oluḡula vaa wolai ḡaani, nii é seini ti ma, wo ḡeni ga zeelei poogiti ta maabele vaiti su, é ti ḡeeni. ³ Keke zaḡaza, Ḡooḡo GALAGI la kw̄e kigi veeni wo v̄e, 6aa wozaḡa ḡaazu v̄e, 6aa faa m̄eni goiyeḡei.

⁴ T̄oḡe wo luḡo tev̄ebai zu eȳesu kona v̄uunaaniḡo (40), wa-zeḡe la zaḡani wo ḡoba, wa-zavala ti la zaḡani wo ḡoḡa. ⁵ Wo b̄ede la v̄ileni bulu mii vaa va, 6aa d̄o b̄ole vaa, aneḡ gaazulati gani n̄ope, naa ḡa a ke wo kw̄e ga ná ga Ḡooḡo GALAGI, wa-GALAGI.

⁶ Ade zeelai ma adave tei, Geḡeḡon masagi Siḡon ta Basan masagi W̄oḡe, naati ti ḡulani, ti ade laaḡomi, ti k̄oai v̄e ade va, ade pile s̄oloḡni ti ma. ⁷ Ade ta-yooi zoni, de fe Luḡen ná-bolodaiti zea ga t̄ono, ta Gade ná-bolodaiti, naa v̄e Manasee ná-bolodai ḡilazu v̄e. ⁸ A ḡolo minazeḡegi tei ma woaiti be, wo zie ga tiye, naa ḡa a ke wo-ḡev̄eaiti pe s̄ubete.

*Minazeḡegi ḡa ga s̄obelama vaa
GALA gaazu*

⁹ Wa za losu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡaazu, wo pe, bolodama ḡundigiiti, kewolaiti, ta kundigiiti, Izelaye ze nunuiti kpein, ¹⁰ wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikoḡoma nuiiti ti wo zaama wo-vuuzuwe, ti gului lewezu wo ve, ḡaa ti ziei zaḡazu wo ve. ¹¹ Wa za ve, ga wo lo minazefegi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI pḡ é bo wo ve za, ga konaiti, ¹² naa ḡa a ke wo ḡe ga ná-nubuseiti, to ḡoḡoi ḡe ga wa-GALAGI, eḡevelei é boni la wo ma, eḡevelei é ma ḡonai woni la wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa ve Zakobe va. ¹³ Wa ḡila no laade, Gooḡo GALAGI va ḡe niima minazefegi wosu wo ve, ga konaiti, ¹⁴ toḡa wosu wo ve, wḡoiti wo loni za Gooḡo GALAGI da-GALAGI ḡaazu, ta zoiti balaa ti ga de-mavofodaiti ti la de zolḡoni.

Maḡee ḡa kooḡo gani koo vai va

¹⁵ Wo kwee velei ade ḡeni la Ezipete yooi zu, velei ade ziiti ta-yooiti maazuḡudeni la, ve wo zieni ná. ¹⁶ Wo kooḡo gani ḡuḡuḡugiti kaani, ti ga gului, ta kotui, naa ve wali ḡaei va, ta zanugi. ¹⁷ Nu nḡpe ge mina ḡe wo zaama, zunu, ḡaa anzanu, ḡaa peleyeḡe, ḡaa bolodai ta, nii kigi a zeḡe za Gooḡo GALAGI ada-GALAGI va, é va li zii naati ta-ḡalagiti deḡizu. A lua, ga nu nḡpe ge mina ḡe wo zaama, eḡe gului nii ma zapei ga nu vaa ani, ḡaa ani wana. ¹⁸ Nu nḡpe ge mina ḡe wo zaama, niima ḡona wooiti meniga voluma, é va ḡoḡo maamuse, é va ḡe: «Fai pe ka zoloo nḡun be, anee ni ná vilesu kisu vaiti no volu.» Ni zoi nii zeeḡai naa a maanḡoi zolḡona, zoi nii faai naa balaa ḡa ta zolḡo. ¹⁹ Gooḡo GALAGI la vaa bu, é va maavaaye. Kele ná-ziiḡaawanai ḡa zeeli ma zunui naa, ná-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti zeeḡai niima zeeḡe tei su, naati ta la unma, toḡa daaseigi ḡaava, é kula eteai zu. ²⁰ Nii a ke maanḡo, Gooḡo GALAGI ḡa kpeḡeve Izelaye wolodamaiti kpein ba, eḡevelei minazefegi zu voovoo vaiti kpein seveai la, niima lo sevei zu.

Kooḡo gani koo vai ma zalai

²¹ Wo-mavofodaiti ti vaazu, wo-loun zunuiti ti wuzefezu, wa zeḡena ná, ta wein é vaazu, é zeḡe zou ḡili su ḡoozama, ta zoi nii zu maanḡoiti kaana, ta seeḡeiti Gooḡo GALAGI ti veai ba, ²² zoi pe galaai ga timinigi, ta kpoloji, nu la zooga é va ani nḡpe sin ná, ani nḡpe ge la vḡno ga, tufa nḡpe ge la mḡ beḡea ga, é ḡea ga faazupui ḡevele nii é ḡeni Sḡome, ta Gḡmḡ, ta Adema, ta Seḡoyime, ve Gooḡo GALAGI ná ma vaiti supuni, ná-ziiḡaawanai ta ná-ziiḡulagi zu, ²³ ziiti kpein ta ḡe ma: «Leeni vaa zu Gooḡo GALAGI niima yooi zogai ḡani? Leeni ḡa é ga niima yiiḡaawana wolai?» ²⁴ Ta ti woḡaavote, ti ḡe ma: «Nii ḡeeve, tozei ti ḡeeve minazefegi va, nii ti-memewolani ta-GALAGI Gooḡo GALAGI keeni ti yoḡozu, é ti ḡulaai ma Ezipete yooi zu. ²⁵ Tozei ti liive, ti gala kiligiti debi, ti noḡo gala kiligiti bu, ti la ḡeni ti ḡwee kaipa, é la veeni ti ya ga tḡno. ²⁶ Naa ḡa é kea, Gooḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai va zoi nii laalḡoma, é va ga maanḡo vai kpein, nii seveai niima lo sevei zu. ²⁷ E ti loḡulani ta-yooi zu ga ná-ziiḡaawanai, ta ná-ziiḡulagi, naa ve ná-zii-malevei va. E ti be, ti li zou ḡili su, ve ti zeiini ná de za.»

²⁸ Fai niiti ti loḡḡuai, Gooḡo GALAGI da-GALAGI ḡa é naati kwee. Kele niiti ti ḡulaai kelema, naati ta ga adḡno, da de-lointi eyesu ḡo, naa ḡa é ga toḡi nii zu wooiti, nii maanḡai, de so, de zie la.

30

Galema volui GALA pḡ

¹ Wooi niiti ḡe ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta vaazu ḡeezu. Ni wa ti zona volu ga niine wo-yiimave, nubuseiti saama, ve Gooḡo GALAGI wa-GALAGI vaazu wo beezu, wo vaza náti, ² ni wa ḡalena ma, wo va volu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI va, ni wa woilona gooi ma, wo ḡolo be ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, wa wo-lointi, nii kpein no ḡe feezu wo ya za, ³ naazu, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa wo niine, é wo maawḡingja, toḡa wo ḡaale ba, é va ga woye, wo ḡula nubuseiti saama, ve wo ḡea vazani ná. ⁴ Anee ni wa ḡe pela velei zu, zou beḡa ga, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa li, é wo ḡaizie náve, é wo ḡaale ba, ⁵ é va ga woye naama yooi zu, nii wo-memewolani ti solḡgai, wa seḡe ga wḡno. Toḡa wo undaanḡ, é wo moín, wo lewe wo-memewolani ba. ⁶ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa wo valibo wo-yiimave, wa wo-mavofodaiti, naa ḡa a ke wo nee ve ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, naazu, wa zenvui wo. ⁷ Foovoo vai niiti kpein ḡe ti zeeḡai wo ve, naa ḡa zeeli wo zili nuiiti ma, niiti ti wo maayoseḡezu, ti wo wḡnzefḡe. ⁸ Wḡun wa, wa ḡale ma, wo va tḡun pḡ volu, wo woilo gooi ma, wo ná-deveiti kpein so, nii ḡe feezu wo ya za. ⁹ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa undaanḡe ḡe wo ve, é wo-ḡeevaiti kpein subeḡe, wo buḡu ga doun moínmoín, wa-loganiiti gola ḡaawḡḡo, daamianigi vḡoḡa wo ya. Mazḡḡo Gooḡo GALAGI ḡa woin ga wa-undaanḡe volu, eḡevelei é woinni la ga wo-memewolani ta-undaanḡe, ¹⁰ ni no wa woilo gooi ma, wo ḡolo ná-toḡiti be, ta ná-deveiti, niiti ti zeeḡai to sevei nii zu, siegi zu wo ḡalesu ma la, wo va pḡ, ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.

Toḡi ḡa nu yiimave

11 Devei gè feezu wo ya za, é la baani, é va budé wa-zébei maazu, baa maa va góoza wo va. 12 E la geeǵǵǵlogi zu, wa va gè ma: «Be gá a le geeǵǵǵlogi zu gi ve, é vaa la gi ve, é va su vai wo gi ma, naa gá a ke, gi so, gi zie la?» 13 E la kpolodéi volu velei, wa va gè ma: «Be gá a budé gi ve kpolodéi volu velei, é vaa la gi ve, é su vai wo gi ma, naa gá a ke gi so, gi zie la?» 14 Wooi gá wo goba na, toǵa wo-laaúe, ta wo-yiimaúe, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

15 A wele, za gè zenvui ta undaanéi zeida wo luǵǵ, gè saai ta maanǵǵǵi balaa seida wo luǵǵ. 16 Devei gè feezu wo ya za, naa gá é ga, wo Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI néé ve, wo zie ga pelei, nii é dea ga woye, wo gǵǵo ná-deveiti be, ta ná-tǵǵiti, ta ná-kala gooitii, naa gá a ke wo zenvui wo, wo mǵǵin, wo tuyai zǵǵǵ Góǵǵǵ GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, ve wo liizu ná, wo seǵe ga wǵǵǵ. 17 Kele ni wo-ǵǵi a zéǵena tǵǵun ba, ni wo la kéeni, wo va gǵǵo be, wa bǵǵǵ yéna ná, wo da nokǵǵ gala kiligiti bu, wo da ti lebi, 18 ná wo loozu ǵǵis naa luǵǵ za ga wo undaa gá vili. Wo-zii zu la góoza naama yooi zu Zuludén volu velei, ve wo vaazu liizu ná, wo seǵe ga wǵǵǵ.

19 Gè geeǵǵǵlogi ta zooi zoga za ga zeleei wo laalǵǵǵma, ga wo yiimazeǵe zenvui ta saai ti yǵǵǵǵu, tuyai ta foovooi ti yǵǵǵǵu. A yiimazeǵe ga zenvui, naa gá a ke, wo zenvui wo, wa wo-mavofodaiti. 20 A yiimazeǵe ga wo Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI néé ve, wo gǵǵo tǵǵun be, wo ǵǵili ba ǵǵǵ, mazǵǵǵ toǵa é ga wo-yenvui, é wo-zii zuǵǵoozazu, wo va zéi zooi naa gá, nii é ma ǵǵona woni ga é fe wo-méméwolani zea, Abalaame, ta Izaake, naa veé Zakǵǵbe va.

**MOIZE NA-FALIMAI
TA SAA VAI**

31

(31:1--34:12)

1 Moize bǵǵeni Izelayele nuiti kpein pǵǵ ǵǵani, é gè ti ma: 2 «Niizu gè kona ungila puufeleǵǵo (120) zǵǵǵga, gè la mǵǵo zooga gè va lo wo luǵǵ. Góǵǵǵ GALAGI ǵǵeni má, gè la Zuludén nii maazu budéa. 3 Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI bǵǵǵǵi ǵǵa lo wo luǵǵ. Zii naati ti zeini ná, toǵa naati koloǵǵo wo luǵǵ, wo zoo wo ta-yooi zeǵe ga wǵǵǵ. Zozuwe ǵǵa é losu wo untǵǵǵ, eǵévelei Góǵǵǵ GALAGI bogai la. 4 Góǵǵǵ GALAGI ǵǵa ti ǵǵoǵǵo, eǵévelei é Amǵǵ masagiti koloǵǵoloni da, Sigǵon ta Wǵǵe ta ta-yooi. 5 Toǵa zobogi ve wo ve, wo vǵǵni zii naati ma, wa ti zo kpein na, eǵévelei gè wo leveni la. 6 A yiilǵǵ, wo zebézeǵe! A mina lua, ti mina wo zasuǵali, mazǵǵǵ Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI bǵǵǵǵi ǵǵa liizu wo volu, é la yeebega wo va, é la ǵǵélea wo va.»

Zozuwe vile fai Moize votogi zu

7 Naa volu, Moize Zozuwe lolini, é gè ma Izelayele nuiti kpein gaazu: «Yiilǵǵ, é zebézeǵe, mazǵǵǵ da ǵǵa é léezu ga niima nuǵǵuseiti naama yooi zu, nii Góǵǵǵ GALAGI ma ǵǵona woni ti-méméwolani be, é va fe ti ya. Da ǵǵa é vaazu liizu ga tiye, ti seǵe ga tǵǵǵ. 8 Góǵǵǵ GALAGI bǵǵǵǵi ǵǵa lo é luǵǵ, toǵa gè é va, é la yeebega é va, é la ǵǵélea é va. Mina lua ani nǵǵpe ba, é zasu mina ǵǵali.»

To sevei ǵǵala yeeǵǵǵalaiti

9 Moize niima lo gooitii kpein seǵeni, é kaliva zalaǵa ǵǵula nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuwe ǵǵeni ga ti da Góǵǵǵ GALAGI ná-minazeǵe kesui zeǵe, ta Izelayele ǵǵundiǵǵiiti kpein. 10 E niima levei veeni ti ya, é gè ti ma: «Konagi lǵǵfelasiei ǵǵilagilagi kpein ma, kuye zuvaaye konagi laawu, kota vetii ma zieǵi zu, 11 sieǵi zu Izelayele nuiti kpein ti vaazu la, ti lo Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI ǵǵakala, naama adaúe, ve é yeelosu ná va, wa to gooi nii ǵǵala ná Izelayele nuiti kpein be. 12 Wa nuǵǵuseiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungeiti, ta wééinti ti seikǵǵǵmaí zu wo zama, naa gá a ke ti pe ti toǵi ǵǵala gooi meni, ti Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI ǵǵaazuluabai maalele, ti niima lo gooitii kpein so, ti da zie la, 13 ti-lointi balaa, niiti ti la kwéé, naati ta meni, ti Góǵǵǵ GALAGI wa-GALAGI ǵǵaazuluabai maalele, yeenǵǵpe, wo-zii ma voloi pe su, naama yooi zu wo vaazu seǵeǵu ga wǵǵǵ, wo Zuludén budéa voluma.»

*Izelayele nuiti ta gè ga
woovalada nuiti*

14 Góǵǵǵ GALAGI ǵǵeni Moize ma: «Wele, é-zii ǵǵaabelazuúe maabúǵa. Va ga Zozuwe, wo lo GALA daaǵǵomi seǵe velei wu, miná ǵǵa gè ná-deveiti feezu zea ná.» Moize ta Aalǵǵn ti liini, ti lo GALA daaǵǵomi seǵe velei wu.

15 Góǵǵǵ GALAGI ǵǵulani kélema ti ve miná, tonaǵiingi zu, é lo GALA daaǵǵomi seǵe velei laaúe. 16 E bǵǵeni Moize va, é gè ma: «Wele, náǵo ve na, é li é-méméwolani pǵǵ, ti zaai. E zaa voluma, niima nuǵǵuseiti ta vaazu koloǵǵologi ǵǵéezu ta gala kiligiti, naama yooi zu, ve ti vaazu liizu ná. Ta ǵǵéle bá, ti minazeǵeǵi ǵǵoǵǵo, nii gè kéeni ti ve. 17 Naa maavele ma, ná yiǵǵaawana ti ma naama voloi zu. Ná ǵǵéle ti va, gè voluave ti va. Naazu, nuǵǵuseiti ta gè ga zii taǵǵili daamiani, kpolo mǵǵinmǵǵin ka zeeli ti ma, ta faaǵaagiti. Naama voloi, Izelayele nuiti ta

ge bogō ma: <Gaamazu, tei ada-GALAGI la mō de zaama, naa gā é kēezu, niima maanōgōiti ti zelizu la de ma.> ¹⁸ Ungo, naama ziegi zu nā voluave ti va jēgelein, faa joi kpein faa zu, nii ta kē, ta gaaivotena gala kiligiti ma.

¹⁹ «À guyei nii zēve niizu. Da ve Moize, Izelayele nuiti kala da, ti dā too, naa gā a kē, guyei naa gē bē ga zeelei ti laalōgōma. ²⁰ Nā liizu ga tiye zooi naa zu, ve nōnōi ta koin gulōi vooavaa nā, gē minazegēni, gē gōna ti-mēmewolani bē, ta daami wo, ti yiḡo, ta zēi nā, anii pē ge vooava ti ya, nāzu gā ta gaaivote da gala kiligiti ma, ti dā ti lēbi, ta zhi goloḡolo, ti nā-minazegēgi goloḡolo. ²¹ Siegi zu maanōḡo moinmōingi zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii gā gē ga zeelei ti laalōgōma. Mazalōo ti-mavofodaiti ti la yeemaa, ti va bē too vai va. Gē ti-yiimave gēvelei ḡwēē niina, aisa gē va li ga tiye zooi naa zu, nii gē minazegēni, gē ma gōna wo ti vē.» ²² Naama volo nā nō gā Moize guyei naa zēveni la, nii é Izelayele nuiti kalani da.

²³ Naa voluma, Gōoḡo GALAGI nā-deveiti feeni Nun nā-doun zunui Zozuwe ya, é gē ma: «Yiilō, é zebezegē, mazalōo dā gā è vaazu liizu ga Izelayele nuiti naama yooi zu, nii gē minazegēni ma vaa zu, gē gōna. Nūn nā, nā gēezu é va.»

²⁴ Siegi zu Moize bēni da ga tō gooit kpein seve, seve ḡila su, ta la yēni voluzu, ²⁵ é niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ḡeni Gōoḡo GALAGI nā-minazegē kesui zegēzu, é gē ti ma: ²⁶ «À tō sevei nii zegē, wo da Gōoḡo GALAGI wa-GALAGI nā-minazegē kesui ḡobave. Toḡa yesu nā, é gē ga zeelei Izelayele nubuseiti daalōgōma. ²⁷ Tōozei ba ga, gē kwēē wa ga kololala nuiti, wo bakage. Ni za, nā vulua wo zaama, wo dā wuzegē Gōoḡo GALAGI laalōgōma, wa vaazu kēezu ḡale, sāa voluma! ²⁸ Niizu, à wa-wolodama ḡewolaiti gaalē ba māaḡoolii zu, ta kundigiti kpein, gē guyei ma woointi bo ti ma, nā geēḡolgi ta zooi zosu ga zeelei ti laalōgōma. ²⁹ Gē kwēē, gē gē, sāa voluma, kēni nō wo bōḡo ḡōzo, wo zegē pelei va, nii gē nā-fai zēvei. Naazu kpōi gā zeeli wo ma velele velei, tōozei wa Gōoḡo GALAGI wanama vai gē, wo zie veleiti ta vaazu nā-ziiḡaawanai maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa voluma, Moize guye woointi kpein ḡeeni ga Izelayele nu vebēi, ti ti pē mēnini.

32

Moize nā-guyei

¹ Ee, geēḡolgi, woilo, nā bōezu.
Da ve, ee, zooi, dāawooiti mēni!
² Nā-faagwēgi vū eḡe tonai,
ḡōoi zie eḡe nōdai,
eḡe dubui é tufa lētei gā,
eḡe sabalagi é tufai gā.
³ Mazalōo nā Gōoḡo GALAGI laaseigi wosu.
A ada-GALAGI maamuse!

⁴ Toḡa ga fasai, nā-kēewotii laazeelive,
nā-peleiti pē sālegē,
woḡeḡila GALAGI ve, telebotala vaa la ziima,
toḡa telebogai, é zōle.

⁵ Wōun wa, tōun tetemazu, wo yaavae,
wo la mō ga nā-dointi,
tōozei sōgi gā wo va,
wa ga yaava nuiti, ta sōletala nuiti.

⁶ ḡimalala nubuseiti, ḡi ge la ti ma,
Gōoḡo GALAGI zopelei ḡana wo vē?
Wo-ḡē laade ḡaa, wo ḡēte nui?
Tō laade é va wo ḡēte, é va wo zei?

⁷ A ḡize wōwōlo voloiti su,
wo ḡida yeedeḡala ḡilagilagi ma ḡonagiti bu.
A wo zōlo nūiti gaazaḡa, ta ḡē ga woye.
A wa-nu vōbōiti gaazaḡa, ta wo ḡala da.

⁸ Siegi zu nii é Anii-Pē-Unda, é zooi veeni la nubuseiti bē,
é nubuseiti gaagwē, ti vaza zooi gā,
é zoointi kwēgi la,
é zoloo GALA dointi tieḡoi ma.

⁹ Gōoḡo GALAGI nōnōi gā é ga nā-nubuseiti,
Zakōbe nā-dointi ka ti ga nōnō.

¹⁰ E Izelayele ḡaani tevebai zu, nā zupakai,

ve nu la zeini ná, keni suaiti kpain gooi no.

E seɛboni, é sege, é kula su,
é ɛaaɓa ma, ege gaazuleegi.

¹¹ Keeve ege koɛei nii paai ma yivoiti maalogazu,
é govesu ná-zivoiti maazu,
é govegi zuvie, é ti zege,
é ti zo ga govedegaiti, é da li ga tiye.

¹² Gooɔɔ GALAGI gila kpe na ɛa é loni ti luɔɔ,
gala kili gila kpalaa ge la ɛeni boni ba.

¹³ E leeni ga tiye zoi ɛaagoozazuve,
é ti gɔnɔkulani ga kpalaga aniiti.
E ti gɔnɔkulani ga koin gulo, é ɛulazu fasai va,
é wolive wuluiti pɔnɔni kotuɔɔtu zoi zu.

¹⁴ E ti gɔnɔkulani ga nika zaaiti ta-nɔnɔi,
ta boli zaaiti ta-nɔnɔi,
é veɛ baala suai ma wulɔiti ba,
ta Basan yooi zu vaala golaiti, ta ma woli zineiti,
ta molo vapagi é ga beleegi,
ta doo boi papagi.

¹⁵ Su la goozani, Yesulun, nii é ga Izelayele,
é boɔɔ maalɔɔai ma, é bakani.
E wɔɔloni, é bakpa, gaazuve da volo.
E ɛleni GALAGI va, nii é tɔun kpeteai,
é ná-kizo fasai velevili.

¹⁶ Izelayele nuiti ti GALA diini toloi ma,
tɔzei ti gaaveeni,
ti vile gala kiligiti polu,
ti ziiɛaawanani ga ti zie vele ɔɔiti.

¹⁷ Ti ɛea zalaɛaiti kulazu inegiti be,
niiti ti la vɔɔ ga gala,
niiti ti la ti ɛweɛ, ti ɛulaai ga niine,
niiti wo-memewolani ti la ɛeni ti lebizu.

¹⁸ Izelayele, è yeema è make vasai ma, nii è zɔɔɔgai la,
è yeema GALA ma, nii è zenvui veai è ya.

¹⁹ Siɛgi zu Gooɔɔ GALAGI naa ɛaani la, é yiiɛaawanani,
tɔzei ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti ti baagɔni ma.

²⁰ E boni, é ɛe ma: «Nà voluavesu ti va,
fai nii é vaazu ti zɔɔɔsu, ná naa veɛe názu.
Mazɔɔ nuɔuseiti be, ti yaavaai,
dointi be, ti la ga woogɛgila nu.

²¹ Ti kɛa ga tolo nu ga naa maavele, nii é la ga gala,
ti ziiɛaawana ga kooɔɔ ganigiti.
Nà balaa, ná ti ɛeezu ga tolo nuiti ga naa maavele, nii é la ga zii nɔpe.
Nà ti yiiɛaawanazu ga zii ta, nii ɛi ge la ma.

²² Mazɔɔ ná-ziiɛaawana abui soga,
toɛa galai wosu, eyesu é zeeli govealaazu bogi zu,
toɛa zoi ta gaa aniiti miizu,
é soga gizeiti kpogiti ba.

²³ Nà maanɔɔi ɛiizisu ti ma,
ná ná-meeinti kpein pilisu ti ma.

²⁴ Pului ɛa ti ɛologolo,
kɔkɔpadimai veɛ ti va, ɔɔɔi ti vaa.
Gè suaiti teve ti ma, ti da ti vali ga ga ti-niigai,
ta kaali ɔɔiti ma wanai.

²⁵ Koi yooɔzuveti, boɛa zɔkpai ɛa ɛe ti volu miná,
é da ti vala ti-lointi ma,
peleiti bu, dualuagi ɛa zeeli ti pe ma,
zunu loungoiti, ta anzanu loungoiti,

ta niimiɔlegiti, ta kewola ɔɔɔiti, ti pe.

²⁶ Woin ɔeni ma ga ge ti pe ma zuwu gaaleve,
nuɔuseiti ti mina mo ɔisie ti zu eteai zu.

²⁷ Kele ge luani ga ti zili nuiti ti mina jeeɔula nɔun su,
ti va ɔisie ga ta-zobogi ɔa e naa ɔea,
Gooɔo GALAGI laade, e va naati kpein ke.

²⁸ Izelayele ɔa ga zii, nii balagai ɔi pagoi ma,
ti ɔalage kelegelegi ma.

²⁹ Ni ti ɔeni ga ɔima nu,
ta la ɔe faiti zooɔozugaazu,
ti ɔida velela vele vaiti bu.

³⁰ Kooɔo nu ɔilagi ɔa zoo ɔale e nu waagila (1 000) kpe?

Baa nu felegoi no nu waapuugoi (10 000) be?
Naa la be naa ɔe, ni ti make vasai la ɔeni ti ɔodini,
ni Gooɔo GALAGI la ɔeni yeezeɔeni ti maazu.

³¹ Mazoɔo ti zili nuiti ti kwee ga,
ta-ɔalagi e ti makesu, naa la ga Izelayele na-GALAGI ɔevele.

³² Ti ɔeeve ege kpelei, nii ma zuwui zegeai Soɔome,
ta ga kpelei nii segeai Gomoɔ.

Ma loɔoi gwaai wanaave,
leezen belei ma waai wanaave.

³³ Ta-looi ɔa ga kaali wanai,
toɔa ga peeɔaali wana noi.

³⁴ Kele pete, nɔun na, Gooɔo GALAGI,
nii ge kevele beɔeai dooɔuzuu,
ge make ba ti laaloɔoma.

³⁵ Na ɔa ge ga potokula nui, ge ti zala, velei soloogai la ti ma,
siegi zu ti-ɔooɔi ɔune su la.
Mazoɔo ti ɔologolo foloi maaɔuga gola,
nii deveai ti ma, naa wola maaɔuga.»

³⁶ Ungo, Gooɔo GALAGI ɔa na-nuɔuseiti tukooɔaaleve ga telebodai,
toɔa na-botiɔe nuiti maawoinɔa,
siegi zu e kweesu la ga ti-zeebeɔi bega,
nu la mo ti zaama a ɔe ga duɔ, ɔaa ɔooɔyeema nu.

³⁷ Nazu, toɔa ɔe ma:

«Wa-ye ɔalagiti ta mini mu?
Mini ɔa fasai na, nii wo ɔeni ɔitosu ba?»

³⁸ Galagiti ti ɔeni wa-zalaɔa zua wuɔiti miizu,
ti da wa-ɔuya zalaɔai ma looi ɔole,
ti wuzege lee, ti bo wo va.
Ti ɔe wo ve ga wo make anii.

³⁹ A sugwee deɔemu, ga na ɔila kpe ka ge ga GALAGI,
taɔili ge la na nɔun polu.

Na ɔa na da paai wo,
na ɔila kpe no ɔa na da zenvui ve,
na ɔa ge maawanai woni, na ɔa ge kedesu,
na sona, nu nope ge la zooga e va kula zea.

⁴⁰ Mazoɔo ge yeelea geezu,
ge dee, ge ɔe ma:

«Egevelei ge vulua la ga ɔite, eyesu ɔo,

⁴¹ ge na-boɔa zokpoi ɔaalaa,
ge wuzegea potokulai ma,
na nɔno ɔotokulazu maayosege nuiti ma,
ge naati kpein sala, niiti ti woinzegeai.

⁴² Silii nuiti ti-jamai ɔa na-meinti so ege dooi,
na-boɔa zokpoi ɔa yiɔo ga nuiti ma zuai,
ta nu maawanaiti ta duoiti ti-ma jamai,
ta silii nuiti ta-ɔundiɔiiti tɔungiti.»

⁴³ Zii giligiti, à g̃oozunε ná-nũbuseiti ma!
 G̃ooḡo GALAGI ḡa ná-botiḡe nuiiti ti zaa vai votokulazu,
 toḡa potokulai ḡeezu sili nuiiti ma,
 toḡa koto gba vai ḡeezu zooli ve, ná-nũbuseiti be.

⁴⁴ Moize ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ti vaani, ti niima wuye woiti kpein kala nũbuseiti be, naati ti menini.

Keni nuiiti ti ḡolo

⁴⁵ Moize begai ma ga niima woiti kpein bo Izelaye le nuiiti ma, ⁴⁶ é ḡeni ti ma: «À ḡize niima woiti kpein su, nii gè keezu ga zeele wooi wo laalḡḡoma za. Wa wo-lointi kala ga tiye, naa ḡa a ke, ti ḡolo toḡi ná-deveiti kpein bu, ti zie la. ⁴⁷ Mazolḡ é la ga wafuun goo wo ve, wa-eteai ḡa su, niima wooi maavele ma, wo-zii zu ḡa ḡooza naama yooi zu, nii wo vaazu solḡosu ga wḡnḡ, wa Zuluden budena.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nḡ, G̃ooḡo GALAGI b̃eni Moize vḡ, é ḡe ma: ⁴⁹ «Le Abalime ḡize j̃ekpeiti ma, é le Neebo gizei ma, nii é Moaḡe yooi zu, Zeeliko letema ve, è Kanaan yooi ve, nii gè feezu Izelaye le nuiiti be ga tḡnḡ. ⁵⁰ Da zaazu gizei naa ma, nii è vaazu leezu ma, è li è-memewolani pḡ, ti zaai, eḡevelei è-liε Aalon zaani la G̃ool gizei ma, é li memewolani pḡ ti zaai. ⁵¹ Toz̃zei wo la ḡeeni ga lada nu b̃e Izelaye le nuiiti saama, Meeliḡa deiti pḡ be, Kadese, Sin tevebai zu. Wo la ḡeni vaani bu, ná-ḡadedai va ḡula keḡema Izelaye le nuiiti gaazu. ⁵² Da ye ḡoozama, è zooli naa ḡa ga ḡaazu, nii gè feezu Izelaye le nuiiti be, keḡe è la lea ná.»

33

Moize tuyu loo vai

Izelaye le nuiiti be

¹ Tuyai ve, nii GALA nui Moize tooni Izelaye le nuiiti be, aisa é va za. ² E ḡeni ma:

G̃ooḡo GALAGI vaave, é zeḡe Sinayi gizei ma,
 é wuzeḡeve ti ve, eḡe foloi, é zeḡe Seyiil yooi zu,
 toḡa volozu, é zo Palan ḡizei ma zoligḡ,
 paave, é ḡula ná-geezuḡeela ḡadegai waawaagiti saama,
 to sevei ḡeni zea, abui ba.

³ Ungo, nũbuseiti neve è ve,
 da makeḡu naati ma, niiti ti ga d̃noiti,
 ta vuuni è ḡḡḡwu, ti da è-laawooi meñi.

⁴ Ada-vaa ḡa é toḡi veeni la Moize ya,
 Zakḡbe ná-nũbuseiti ti solḡo ga tḡnḡ.

⁵ E ḡeni ga masagi Yesulun unda,
 sieḡi zu nũbuseiti ta-ḡundig̃iiti ti maaḡoni da,
 ta Izelaye le wolodamaiti.

⁶ Luḡen zii zuḡooza, é mina za,
 ná-nũbuseiti ti la m̃oinni, naati ye ná ḡḡ.

⁷ Weḡe nii ḡa é boni, é lo Zuda va:
 Ee, G̃ooḡo GALAGI, woilo Zuda wooi ma.
 Lo tuḡḡ, è lii la ná-nũbuseiti pḡ.
 Zeeiti ti maalobo,
 da b̃ḡḡi ḡe ga ná-ḡpḡba nui sili nuiiti daalḡḡoma.

⁸ Leevi letegi, é ḡeni ma:
 Ee, G̃ooḡo GALAGI! E wuulimegi ta tumimegi veeni da-lada wotiḡe nuiiti zea, Leevi mavofodaiti,
 niiti è ti voluḡulaai Masa,
 è ti zakpe Meeliḡa deiti pḡ be.

⁹ Leevi, nii é ḡeezu keeḡe ta dee ta-vaa ma:

«Gè la weḡe ti va!»

Teiḡi é la zeelḡḡḡo ḡeni ná-doun zunuiiti ta keeḡelointi zḡḡzu,
 keai ga woḡḡḡila nu è-laawooi ḡila nḡ ve, ta da-minazeḡegi.

¹⁰ Leevi nuiiti ta da Zakḡbe ná-nuiiti kala ga da-levei,
 ti Izelaye le nuiiti kala ga da-lḡi,
 ti ani maku neeḡegiti gala è ve,

ti gala zalaɣai ɣula da-zalaɣa ɣulazuwe.

¹¹ Ee, Gooɣo GALAGI, ta bo ta-zebɛi va,
 ɛ tuya loo botii kpein ma, ti keɛzu ga yei.
 Ti zili nuiti ta-ɣaaɣaai ɣologolo,
 niiti kpein ti ti woinzeɣezu,
 tanɔpe ge mina ungi wuzeɣe mɔno eyesu pe.

¹² Benzamen letegi, ɛ ɣeni ma:
 Gooɣo GALAGI neɛbe nui, toɣa zeini ziileigi zu toun koba,
 GALA ka ɛ makɛsu yeenɔpe,
 toɣa zeini na-gizeiti saama.

¹³ Zozefe letegi, ɛ ɣeni ma:
 Gooɣo GALAGI tuya loowe na-zooi ve,
 ga noɗa vaɣɔi ɛ zeɣezu geezuwe,
 ta zou wu de wolaiti,

¹⁴ ta gulu waa vaɣɔiti, foloi ti boizu,
 ta gulu waai kpein neai, ti vonosu alu-o-alu,
¹⁵ ta vebɛani vaɣɔiti, gize wolozaɣagiti ti feezu,
 ta wolowoloi zu ɣizeiti ta-lono paɣɔiti.

¹⁶ Tonogi nii fizogai gola, ɛ zoi laavegai.
 GALA nii ɛ ɣulani keɛma kpɔno goi zu,
 nii abui ɣeni sosu ba, naa na-faanɛi va,
 ɛ ɣe ga masa boologi Zozefe unba, teigi ziimazeɣegi wogai da,
 ɛ ɣe ga keɛɣelointi ta-ɣundigii.

¹⁷ Unfemai ɣa Zozefe ve!
 Suzeeliwe eɣe nika zinei.
 Mine felegɔi ɣa ba, eɣe wolowolo leɣui,
 naati ka a da ziiti sigɔ la,
 ɛ ti laavili, ɛ li ga tiye zou bela ga.
 Minei gilagi ɣa ɛ ga Efelayime nuɓuse waawaagiti,
 zoi ɣa ɛ ga Manasee na-nuɓuse moimmoingiti.

¹⁸ Zabulon letegi, ɛ ɣeni ma:
 Zabulon, ɣoozune da-vaɗi loo vaiti su.
 Isakaal, donun ze kpe da-zeɣe ɣotaiti bu.
¹⁹ Wa nuɓuseiti toli wa-ɣize ɣaaɣoozagi ma,
 wa zalaɣaiti kula ga telebodai,
 kpoloɗei ta zielewe paɣaegi ta ɣe ga zaɓu,
 wo naavolo moimmoin solo.

²⁰ Gade letegi, ɛ ɣeni ma:
 Maamusei ɣa Gooɣo GALAGI ve, nii ɛ zou wolai veezu Gade ve.
 Gade ɣa looɣosu eɣe zala zaai,
 a da na-sua zogai vali ga, ɛ so kaɣɔiti ma, ɛ li nonkalagi va.
²¹ E yiimazeɣeni ga ma vaɣɔi,
 ve na makegai be, kundigi laamiizuwe ɣana.
 Toɣa ɛ loni nuɓuseiti untuɣo,
 ɛ telebodai zie, eɣevelei GALA ge po la,
 ɛ zoloo faa zolegaiti ma, ti wogai Izelayele na-faa zu.

²² Dan letegi, ɛ ɣeni ma:
 Dan ɣa ga zala bokpagi,
 nii ɛ vilisu, ɛ zeɣe Basan yooi zu.

²³ Nefetali letegi, ɛ ɣeni ma:
 Nefetali yiɣoa ga faanɛi,
 ɛ Gooɣo GALAGI na-tuyaiti pe soloɣa.
 Na-zooi ɛ seɣezu ga nono,
 toɣa zo folo ɣulazu, ɛ li lekpe ma nu yeezazuwe.

²⁴ Aseel letegi, ɛ ɣeni ma:
 Aseel ɣa ga tuya nu, Zakoɛ na-doun zunuiti saama.

Undaane g'e be ye, keefelointi saama,
k'og'oi ga lo gulbi wu.

²⁵ Na-taazuwe, so'og'giti ta g'e ga kolui ta kolu boigi,
na-ke'eyai ye zea, sii ma voloi pe su.

²⁶ Ee, Yesulun, GALA pok'og'oma la na!
To'ga geeg'ol'ogi botasu, e va e bo e va,
maayikiwe, to'ga tonabiingiti su.

²⁷ G'oo'go GALAGI ga ga nu lo'og'uzuwe,
to'ga ga da-b'aba nui g'oo'go zooli ma.

To'ga e zili nui be e lu'go,
e g'e e ma: «Suwugaaleve!»

²⁸ Naazu Izelayele zeini ziileigi zu,
Zak'obe na-dointi ta-de'ungi ga g'ulazu ga pag'o ye,
zooli na zu, ve moloi, e ga beleegi, naa vonosu na, leezen bele na,
geezuwe da no'fal vaza na ma.

²⁹ Izelayele nuiti, wo undaaneve! Beni ka ti wo g'evele,
wai wo ga nu'busaiti G'oo'go GALAGI ti g'izogai?

To'ga ga wa-g'oo'go zep'egi, nii e vaazu e bo wo va.
To'ga balaa ga bo'ga zok'poi, nii wo pile sol'osu da.
Wo zili nuiti ta vaana wo bo ga bo'go maayei,
wa g'og'olo ta-ada g'aag'oozagiti kpein ma.

34

Moize zaa vai

¹ Moize zegeni Moabe nemei zu, e le Nee'bo gizei ma, Pizega unmaue, Zeeliko letemaue.
G'oo'go GALAGI zooli kpein deeni la, e zo Galaade yooi zu, eyesu e zeeli Dan taai ma, ² Nefetali
yooiti, ta Efelayime ta Manasee, ta Zuda yooi, e ze folo liizu vele bolodei va, ³ ta lekpe'maue
nu yeezazuwe yooi, ta Zeeliko nemei, taai nii doo wuluiti ti su, e zeeli S'owaal. ⁴ G'oo'go GALAGI
g'eni ma: «Zooli gana, ge minazegeni la, ge g'ona Abalaame ve, ta Izaake, ta Zak'obe, ge g'e ti ma:
'Na feezu wo-mavofodaiti be.»

⁵ Miná ga G'oo'go GALAGI na-botig'e nui Moize zaani na, Moabe yooi zu, eg'evelei G'oo'go
GALAGI na-devei g'eni la. ⁶ G'oo'go GALAGI maag'uluni miná, nemei zu, Moabe yooi zu, Bete-
Peyool letemaue. Nu n'ope ge la na-kabayeg'e g'weeni, eyesu niizu. ⁷ Moize kona ungila
puufeleg'o (120) zol'oni, siegi zu e zaani la. Gaazu maa la g'eni bidini, ta la g'eni g'ulani na-
zebei la. ⁸ Izelayele nuiti ti Moize na-saa w'oloi woni folo vuusavago (30) laawu, Moabe nemei
zu. Naa volu, g'oloi ta gaane'enei e woni Moize na-fai zu, naati gaabelani.

⁹ Nun na-doun zunui Zozuwe laaveni ga g'ima y'envui, mazoloo Moize yeelaani ma. E zo
nazu ma, Izelayele nuiti ti g'oloni be, ti zle e zoloo deveiti ma, niiti G'oo'go GALAGI ti veeni
Moize ya.

¹⁰ Kaipa, GALA goo wo nu la mo wuzegeni Izelayele nuiti saama ga Moize g'evele, nii G'oo'go
GALAGI g'eni kaazu gaazuni ta gaazu. ¹¹ Nu n'ope ge la vok'og'oga ma, poogiti ta maa'ele vaa
wolaiti su, nii G'oo'go GALAGI teveni ga e ti g'e, Ezipete masagi Fala'gon gaazu ta na-botig'e
nu wolaiti, ta na-nu'busaiti kpein, ¹² ta zebesu g'ee'wotiiti ti maayikiai, niiti Moize ti g'eni
Izelayele nuiti gaazu.

Zozuwe Ná-Sevei Sevei loozeizuve ma woo mɔungiti

Zozuwe ná-sevei ɟa Kanaan yooi zo fai leezu, ta Izelayele wolodamaiti sei velei zooi naa zu. Zozuwe, nii é ɟeni ga Moize votogi, naa ɟa é loni ti luɟo.

Sevei nii zu vaiti ti ɟeeni, é zo kona waagila unnaanigo (1 400) ma, é li kona waagila unfelego puunaanigo (1 240) ziegi zu vo, aisa Yesu Kilista va zoloo. Naa kpein ge ɟeeni kona vuusavago (30) ɟeɟala laawu (14:10).

Izelayele nubuseiti kulaai ma Ezipete yooi zu, ti keeni ga kona vuunaanigo (40), aisa ti va lo minazegé zooi zu, nii é ga Kanaan yooi.

Kanaan yooi zo fai ɟevele beteni ga faa savago:

1 Kanaan yooi zo fai, (gaagwesu 1 é li 12 vo).

2 Zooi ɟaagwesi vai, (gaagwesu 13 é li 21 vo).

3 Zozuwe ná-eteai ɟaabelagi, (gaagwesu 22 é li 24 vo).

GALA ge zooi veeni ná-nubuseiti zea, é ná-minazegégi laaeelini, nii é boni ti-memewolani be, é niine ga Moize maavele.

GALA ta Izelayele nuiti zoɟozuve, é lo Kanaan yooi vai va, faa ve bɔolɔai, eɟe ti ɟula vai Ezipete yooi zu. Ti ɟula vai Ezipete yooi va, GALA ɔoɟi ɟa é ti maaloboni, é kooi ɟo ná-nubuseiti be, ti li luɟoma pile sɔlɔgai zu.

Zooi ɟaagwesi vai, nii sɔlɔgai, ta nii é la de zoloo, é va ve ese gilagilagi ya, naa ɟa GALA ná-neɛbei leezu, ga Izelayele nuiti pe ge ɔoɟo you zoloo ga tɔno. Naama ɟisiei ɟa de adaveti daaseigiti kalasu la, gaagwesui tanigaani su (gaagwesu 13, 15 ta 16 zu).

Kanaan yooi zo fai, ta gaagwesi vai, ɟa GALA ná-woogéɟiladai leezu, ná-minazegégitii daazeeli vai zu, kele Zozuwe ná-sevei ɟa deezu balaa ga keni nubuseiti ti zebezegé. Izelayele nuiti sei vai zii ɟiligiti saama, niiti ti la GALA kwee, naa ɟeni ga faabaagi, é ti li kidaalevelalai ma. Naa ɟa é keeni Zozuwe nuiti gaaleeni ba Sikeme, ti minazegé voolu ga niine, naa ɟa bogai ga kpoɛ ɟaabelagi gaagwesu 24 zu. Nubuseiti ti minazegéni ga ti botii ɟe GALA be. Izelayele nuiti, ta ta-yooi ná-faa vɔlɔmai, ma ɔeɟezuɟulai loozeizuve ɟana, sienɔpe su keni Izelayele nuiti ti loo ɟisu ga ziimazegégi ti boni, ti loo va faabaagi zu, keni ti naa laaeeli.

Zozuwe zei vai nubuseiti unda

¹ ɔoɟo GALAGI ná-botigé nui Moize zaa vɔluma, ɔoɟo GALAGI ɟeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ma, Moize ná-kpɔba nui: ² «Ná-botigé nui Moize zaa. Niizu, ɟevele betena, da-o, niima nubuseiti-yo, wo Zuludɛn bude, wo lo zooi naa zu, nii gɛ feezu Izelayele nuiti zea. ³ Adave nɔpe wo-ɟoɟi a lona ná ma, gɛ miná vea wo ve, eɟevelei gɛ boni la Moize ma. ⁴ Woyooi ɟa zo tevebai ma, eyesu é zeeli Liɔan ɟizeiti ma, ta zie wolai Ufelate, ɟete nuiti ta-yooi kpein ka ɟe su, é zei Kpolode Wolai va, folo liizu velei. ⁵ Nu nɔpe ga la loga é luɟo, é-zii ma voloi pe su. Ná ɟe é va, eɟevelei gɛ ɟeni la Moize va, gɛ la yeebega é va pe, gɛ la ɟeɛa é va neɟelein. ⁶ Yiiloo, é zebezegé, mazoloo é-zaalal zu ɟa niima nubuseiti ti zooi zoloo su da ga tɔno, nii gɛ ma minazegé boni ti-memewolani be, ga ná feezu ti ya. ⁷ Keni nɔ é yiiloo, é zebezegé ga pagɔ, é ɟolo tɔ gooi kpein be, nii ná-botigé nui Moize seveni é ve, é zie la, é mina zegé ba, é va li ga yeeza, ɟaa ɟovei, naazu da zobo sɔlɔo fai kpein su, é keezu. ⁸ E da tɔ sevei nii ɟala, é da yepɛ ga su wooiti, é ɟisie ti zu folo ve kpidi va, naa ɟa a ke é ɟolo su wooi pe be, mazoloo názu ɟa é-ɟeevaiti sɔbetɛzu la, é zobo sɔlɔo fai kpein su, é keezu. ⁹ Gɛ la boni é ma ɟaa ga, yiiloo, é zebezegé? Mina lua ani nɔpe ba, é zasu mina bali, mazoloo ná, ɔoɟo GALAGI, da-GALAGI, ná ɟe é va, ve nɔpe é liizu ná.»

Zuludɛn bude vai ma ɟevele beti

¹⁰ Zozuwe niima leveiti feeni nubuseiti ta-ɟundigiti zea, é ɟe ti ma: ¹¹ «À zie ade-vuuzuve ná pe, wo devei ve nubuseiti zea, ga ti daamianigi ɟevele betɛ ɔoɟo ve, mazoloo folo savago vɔluma, wa Zuludɛn nii budezu, wo li, wo zooi zegé ga wɔno, nii ɔoɟo GALAGI wa-GALAGI feezu.»

¹² Zozuwe ɔoeni Luɔen ná-bolodai vo, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɟilazuve, é ɟe ti ma: ¹³ «À ɟize devei zu, nii ɔoɟo GALAGI ná-botigé nui Moize feeni wo ya, é ɟe wo ma: ɔoɟo GALAGI wa-GALAGI zooi vea wo ya, é doogogi ve wo ya.» ¹⁴ Wo-anzaiti, ta wo-lointi, ta wa-loganiiti ta ye Zuludɛn vɔlube folo ɟulazu velei, zooi naa zu nii Moize feeni wo ya, keɛ zunuiti kpein, ti ga kooɟo nuiti, wa bude, wo lo wo-ɟeeleaiti untuɟo kɔmave, wo yeeve ti ve, ¹⁵ eyesu ɔoɟo GALAGI wa-GALAGI doogofe ti ve ga wo ɟevele, ti zooi naa zoloo, nii é feezu ti

ve. Naa voluma, wa gale ma niina wəno ma yooi zu, wo zeí ná pe, Zuluden folo gfulazu velei, egəvelei Gooḡo GALAGI ná-botigē nui Moize boni la.»

¹⁶ Ti Zozuwe woḡaavoteni, ti gē ma: «Devei kpein è fea, gá naa kpein so, ve nɔpe è gi levesu ná, gá li miná. ¹⁷ Gá ḡolo è ve, egəvelei gi ḡoloni la Moize ve. Gooḡo GALAGI, da-GALAGI gē è va, egəvelei è ḡeni la Moize va. ¹⁸ Zoi nɔpe a bakana da-ḡundigilai laaləḡoma, é la ḡoloni da-leaveiti kpein be, ta naama nui vaa. Yiiləo nɔ, è zebezegē!»

2

Zeeliko zuvete fai

¹ Nun ná-doun zunui Zozuwe nene felegə leveni daḡḡuzu, ti zegē Akasia nemei zu, é gē ti ma: «À li, wo zooi zuvete, ta Zeeliko bəbəo.» Ti liini, ti ji kologolo anzanui ta ná-pelei wu, nii daaseigi ḡeni ga Laḡabe.

² Ti ḡeni Zeeliko masagi ma: «Wele, Izelayele nuiti seelive ve kpidii, ga ti zooi zuvete.» ³ Zeeliko masagi keelai leveni Laḡabe ma, é gē ma: «Zunuiti fe gi ya, ti jiai da-velei wu, mazələo zooi zuvete fai ḡa ti vaai ma.» ⁴ Kele anzanui zunu felegəiti seḡeni, é ti loḡḡu, é gē ma: «Gaamaz, zunui naati ti vaani pə be, kele gē la ḡeni ti-zegəzu ḡwee. ⁵ Sigji daave laaḡulu ziegi zu, fitilimave, ma zunuiti ti ḡulani, ti li, gē la kwee, ve ti liai ná. A suvile, wo vile ti volu, wa ti ḡḡḡzumensu.»

⁶ Təun é ti leeni pele ḡomave dooḡo bosuve, é ti loḡḡu geze baku zigigi wu, nii é kevele beteni bəḡo ve ná-pele ḡomave. ⁷ Masagi ná-keelaityi ti vileni ti volu pelei naa zu, nii é liizu Zuluden maalevesu velei. Ti ḡulani nɔ taai va feya, ti sigigi laaḡulu ti volu velei.

Laḡabe ta nene felegəiti ta-woolaamai

⁸ Laḡabe leeni pele ḡomave dooḡo bosuve, é ma weesinti ka, aisa ti va la. ⁹ E ḡeni ti ma: «Gē kweeni ga Gooḡo GALAGI niima yooi veeve wo ve, dualuagi gi zoga, ve yəḡḡzube nuḡuseiti kpein sasu ḡa balizu wo luḡo. ¹⁰ Mazələo gi menini ga Gooḡo GALAGI Seeli Kpolodei vəoni su wo luḡo, siegi zu wo ḡulani la Ezipete yooi va. Gi naa menini, velei wo Aməol nuiti ta-masa felegəiti soni da, Sigjon ta Wəge, ti ḡeni masadai ḡeezu Zuluden olu velei, folo ḡulazu velei, wo ti zuwugəaleve ta ta-nuḡuseiti, wo ta-yooi ḡologolo. ¹¹ Gi naama vaiti menigai ma, gi jno ge levea. Nu nɔpe zii la laa, é va lo wo luḡo. Təozei Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa é ga GALA, geegəḡləgi zu ta zooi ma. ¹² Niizu, à ḡonana bə, Gooḡo GALAGI laaseigi zu, ga faanəe gē keai wo ve, wa buuḡwee, wa balaagi wo faanəe gē ná-peleyegei ve. A poogi ta ve zəa, nii ná la da. ¹³ A minazegē bə ga wa kəe ye vulua, ta dēe, ta kəe ná-dointi, ta tənəiti kpein, wo la vaa bu, gi va za.» ¹⁴ Zunui niiti ti ḡeni ma: «Ni nɔ wo la gi maaləoni, gi ḡonaa gi-yenvvui ma, gá ḡe ga woogēḡila nu gá-minazegēgi zu, gá ḡe ga faanəe wuuḡwee nu è ve, siegi zu Gooḡo GALAGI zooi veezu la gi ve.»

¹⁵ Laḡabe ná-pelei ḡeni loni taai ma zigigi va, sigigi ḡoozube bəḡḡi ḡa é ḡeni zeini ná. Naa ḡa é keeni, é zooni é zunu felegəiti kula fenetelei laave, é ti yei ga galui. ¹⁶ E ḡeni ti ma: «À li ga gize yooi zu velei, ni naa laade, wo la ḡulaa wo bəe nuiti zea. A loḡḡu ná folo savago laawu, eyesu ti ḡale ma. Naa volu, wa pele zo niina.» ¹⁷ Zunu felegəiti naati ti ḡeni ma: «Wele, velei gá minazegēgi a ye ma la, nii è boga ga gi ke è ve, faa la ḡea gi va: ¹⁸ Aisa gi va va zooi zu, galu boigi nii ḡili fenetelei laave, nii gi ḡulaai daave, gi vile, è è-ḡee, ta è-lee, ta è-ḡeeleaiti, ta da-veleyegei kpein gaale ba da-velei wu. ¹⁹ Nu nɔpe a budena da-velei ma bofalagi maazu, é ḡula eteave, naa ma pamai ḡa la tə bəḡḡi unma, faa la ḡea gi va. Kele ni gá yeevəḡḡuna naa taḡila kpala ba, niiti ti è va pelei wu, naa ma pamai ḡa la gi unma. ²⁰ Ni da gi maaləona, faa la gi va, é lo konai va, gi bogai è ve.» ²¹ E ḡeni ti ma: «É gē, egəvelei wa-minazegēgi la!» E beni ti va, ti li. E galu boigi ḡilini ná-fenetelei laave.

²² Ti liini, ti zeeli gize yooi zu, ti ye ná, eyesu folo savago, eyesu ti ḡaizie nuiti ti ḡale ma. Ti ḡaizie nuiti ti ti ḡaizeni pele ḡobave ná pe, ti la ti ḡaani. ²³ Zunu felegəiti ti yeini volu, ti zegē gize yooi zu, ti Zuluden bude. Ti zeelini Zozuwe və be, Nun ná-doun zunui, ti voluavao ma ga nii kpein é zieni. ²⁴ Ti ḡeni Zozuwe ma: «Gaama ve, Gooḡo GALAGI zooi kpein feeve ade ve, mazələo zooi zu nuḡuseiti kpein sasu ḡa balizu ade luḡo.»

3

Zuluden bude vai

¹ Zozuwe wuzegēni poluma zobui, ta Izelayele nuiti kpein ti zegē ti-vuuzuve Akasia nemei zu, ti li, ti və Zuluden zieleve, ti ji miná, aisa ti va bude. ² Folo savago voluma, nuḡuseiti ta-ḡundigiti ti ti-vuuzuve maḡakuni, ³ ti devei niiti fe ti ya: «Siegi zu wa zalaḡa ḡula nuiti kaana la, Leevi nuiti ti Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-minazegē kesui zegēai, wa zegē niina wo-vuuzuve wo ná, wo vile ti volu. ⁴ Wa zəḡḡu ḡe bəḡo va wa minazegē kesui, ga kilo ḡila.

A mina maabuḡa ba. Wa pelei ḡwεε naazu, nii wa zie la, mazələə kaipa wo la de zieni ga ná velei.»

⁵ Zozuwe ḡeni nuḡuseiti ma: «À ɓoḡo ɲade, mazələə lina, Ɔoḡo GALAGI ḡa laavəə vaa wolaiti keezu wo zaama.» ⁶ E ḡeni zalaḡa ḡula nuiti ma: «À minazeḡe kesui zeḡe, wo lo nuḡuseiti tuḡo siei zu.» Ti minazeḡe kesui zefeni, ti lo nuḡuseiti tuḡo.

⁷ Ɔoḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Za nə, nə təzeizu ga é wəəla Izelayele nuiti gaazu, ti kwεε ga nə ḡεezu é va, eḡvelei ḡe ḡeni la Moize va.» ⁸ Devei nii ve zalaḡa ḡula nuiti zea, niiti ti minazeḡe kesui zeḡezu, ga ta zeelina Zuluden zie wolai laave, ti-ḡoḡo a lona ziei wu, ti lo miná.»

⁹ Zozuwe ɓeni Izelayele nuiti kpein pə, é ḡe ti ma: «À maabuḡa, wo woilo Ɔoḡo GALAGI wa-GALAGI laawooiti ma. ¹⁰ Pele velei wa kwεε da ga zenvu su GALAGI, toḡa wo zaama, toḡa Kanaan nuiti kpe wo luḡo, ta Geḡe nuiti, ta Geeve nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Aməol nuiti, ta Yeeḡuse nuiti: ¹¹ Eḡeai pε Maliḡii ná-minazeḡe kesui ḡa Zuluden buḡezu wo ḡaazu. ¹² A yeelo zunu puuḡo maazu feleḡo (12) va niina, Izelayele wolodaiti su, boloda ḡila, nu ḡila. ¹³ Sieḡi zu zalaḡa ḡula nuiti ti Ɔoḡo GALAGI, eḡeai pε Maliḡii ná-minazeḡe kesui zeḡezu, naati ti-ḡoḡo vilesu la Zuluden wu, zie wolai ḡa levesu fele, ziei é zeḡezu maazu velei, naa ḡa lo, gaale ba eḡe siḡiḡi.»

¹⁴ Nuḡuseiti ti ta-zeḡe ḡotaiti pεeni su, Zuluden buḡe vai zu. Zalaḡa ḡula nuiti ti minazeḡe kesui zefeni, ti lo ti luḡo. ¹⁵ Molo leve zieḡi zu ḡeni de, Zuluden a da ve yeenəpε, é buḡe ma ḡakeḡiti maazu. Sieḡi zu zalaḡa ḡula nuiti ti minazeḡe kesui zeḡezu la, ti-ḡoḡo maayεbeni la ziei wu, ¹⁶ ziei nii é ḡeni yeizu, é da zeḡe maazu velei, naa zuzoni, é la mə ḡeni yeizu, é loni gaagooza eḡe siḡiḡi, é li ḡoozama, é zo Adame taai ma, é li Saaletan vele. Kele tɓun, buu velei, ziei nii é yeizu Kpolode Wanai və pelei, Zuluden ma vetu nemei zu, naa ḡeni yeizu, eyεsu é və. Nuḡuseiti ti leveni Zeeliko letemave. ¹⁷ Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni Ɔoḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡezu, ti loni Zuluden zie laazuve, ná vəai. Ti yeni loni ná kpaan, eyεsu nuiti kpein ti leve, ti-ḡoḡo maavəai.

4

Kizεsu ḡotu

puuḡo maazu feleḡoiti (12)

¹ Nuḡuseiti kpein kpeḡai ma ga Zuluden buḡe, Ɔoḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: ² «À yeelo zunu puuḡo maazu feleḡo (12) va, boloda ḡila, nu ḡila. ³ A bo ti ma, ti li, ti kətu puuḡo maazu feleḡo (12) zeḡe, Zuluden zie laazuve, vε zalaḡa ḡula nuiti ti ḡe a lona ná, wo li ga tiye adaε wo niizu ná, za bidii.»

⁴ Zozuwe zunu puuḡo maazu feleḡoiti (12) tolini, niiti é yeeloni ti va, Izelayele nuiti saama, boloda ḡila, nu ḡila, ⁵ é ḡe ti ma: «À leve Ɔoḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡakalave, wo li Zuluden zie laazuve, wo ḡilagilagi kətui ḡaizie, é da ḡoma, wo seḡe ga Izelayele wolodai lieḡo, ⁶ naa ḡa a ke, é ḡe ga poogi wo zaama. Siεnəpε su wo-loun zunuiti ta wo ḡaazaḡana la ga: «Niima ḡotuiti ta ga leeni wo vε?», ⁷ wa ḡe ti ma: «Zuluden leveni su fele Ɔoḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo, sieḡi zu é ḡeni zie wolai buḡezu la. Niima ḡotuiti ta ga ḡizesui Izelayele nuiti kpein bε eyεsu ḡo, é deε ga Zuluden leveni su fele.» »

⁸ Izelayele nuiti ti naa ḡεeni, nii Zozuwe boni ti ma. Ti kətu puuḡo maazu feleḡo (12) zefeni Zuluden zie laazuve, kətu ḡilagila Izelayele wolodai ḡilagilagi vε, eḡvelei Ɔoḡo GALAGI deeni la ga Zozuwe. Ti liini ga tiye ti-vuuzuve, ti ti la ná. ⁹ Zozuwe kətu puuḡo maazu feleḡo (12) ḡiligaa loni Zuluden zie laazuve, vε zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni loni ná, niiti minazeḡe kesui ḡeni ti ya. Kətui naati ta ná zaagaza.

¹⁰ Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni minazeḡe kesui zeḡezu, ti yeni loni Zuluden zie laazuve, eyεsu devei nii kpein Ɔoḡo GALAGI boni Zozuwe ma, nuḡuseiti ti naati kpein ke. Zozuwe deveiti kpein keeni, eḡvelei Moize feeni la zea. Nuḡuseiti ti ḡaazuvileni, ti leve. ¹¹ Sieḡi zu nuḡuseiti kpein ti leveni da zie voolu velei, Ɔoḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ta zalaḡa ḡula nuiti ti leveni, ti lo nuḡuseiti untuḡo. ¹² Luḡen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ḡilazuve, naati ta-zunuiti ti ḡeni ziezu Izelayele nui zəiti tuḡo, ti maagililai ga kəoḡo zəolaiti, eḡvelei Moize ma levei veeni la ti ya. ¹³ Kəoḡo nu waavuuunaanigo (40 000) ḡεḡala, ti maagililai ga kəoḡo zəolaiti, naati ka ti liini kəoḡo vai ma, Ɔoḡo GALAGI ḡaazu, Zeeliko nemei zu. ¹⁴ Naama voloi, Ɔoḡo GALAGI Zozuwe wəəloni Izelayele nuiti gaazu, ti unfema veeni ná-kundiḡilai vε, eḡvelei nə ti keeni la Moize vε, sii ma voloi ḡe su.

¹⁵ Ɔoḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: ¹⁶ «Devei ve zalaḡa ḡula nuiti zea, ti zeele woo ḡesui zeḡezu, ti le, ti ḡula Zuluden zie laazuve.» ¹⁷ Zozuwe naama levei veeni zalaḡa ḡula nuiti zea, é ḡe ti ma: «À le, wo ḡula Zuluden zie laazuve.» ¹⁸ Sieḡi zu zalaḡa ḡula nuiti, niiti ti Ɔoḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡezu, ti ḡulani la zie laazuve, ti-ḡoḡo lo kakei ma, Zuluden deɪ laani su voolu, é náti pε daave, é da yei, eḡvelei é ḡeni la pələmazu.

¹⁹ Nuḅuseiti ti Zuludən ḅudəni, alu mɔngi ma volo puugɔi ma. Ti liini, ti ɔu Gilegale, Zeeliko ɔwɛpelemawe, folo ɔulazu ɔvelei. ²⁰ Kotu puugo maazu felegɔiti (12) ti ti zegeni Zuludən zie laazuɔɔ, Zozuwe naati toni Gilegale. ²¹ Naa ɔolu ɛ ɔeni Izelayele nuiti ma: «Ni yeei ta, wo-mavofodaiti ti ti-ɔeni gaazaɔasɔ da ga kɔtui niiti ta ga leeni? ²² Wa gaale ga tiye, ɔvelei Izelayele nuḅuseiti ti Zuludən ḅudəni la ga ɔɔɔɔa vɔɔi, ²³ mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI Zuludən vɔɔni su daazuɔɔ, eyɛsu wo leve, eɔɔvelei ɛ keeni la ga Seeli Kpolodɛi gi luɔɔ, nii a ke gi ḅude. ²⁴ E naa ɔeni, nii a ke eteai zu nuḅuseiti kpein ti kwɛɛ ɔvelei nɔ-zɛɛɛi wɔɔɔɔai la, naa ɔa a ke wa balaagi wo lua Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa, wo da dɛbi.»

5

¹ Amɔɔ nuiti ta-masagiti kpein ti zeini Zuludən folo liizu ɔvelei, ta Kanaan masagiti ti zeini Kpolodɛ Wolai laaɔɔ, ti mɛnini ga Gooɔɔ GALAGI Zuludən vɔɔni su Izelayele nuiti tuɔɔ, eyɛsu ti leve. Ti iɔa ge leveini, nu nɔpɛ zii la ɔeni laɔni, ɛ ɔa lo Izelayele nuiti tuɔɔ.

*Buzeɔe niɛgiti
tati fai pɛlevolu*

² Naama ziegi zu nɔ, Gooɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Kɔtuiti kpetɛ ga bogai, ɛ tatipɛlevolu vai laɔzei ɔolu Izelayele nu niinei niiti ta-vaa zu.»

³ Zozuwe kɔtuiti kpeteni ga bogai, ɛ Izelayele nuiti tatini pɛlevolu gizei ɔbabaɔ, Alalɔte (nii poluɔɔ ga «tatipɛlevolui»). ⁴ Pɛte, lee vaa zu Zozuwe ti latini pɛlevolu: Zunui nii kpein nɔ-konagi zeelini kooɔɔ vai ma, ti ɔulani Ezipete yooi zu, naati pɛ ti zaani pelei zu, teɔɔɔɔɔi zu, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ɔa. ⁵ Ti pɛ ti latini pɛlevolu. Kele zunu loin kpein ɛ zɔɔɔni pelei zu, teɔɔɔɔɔi ḅude ziegi zu, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ɔa, nu la ɔeni naa tanɔpɛ tatini pɛlevolu. ⁶ Izelayele nuiti ti yeni ziesu teɔɔɔɔɔi zu, ɛ ɔe ga kona ɔuunaaniɔo (40), eyɛsu zunuiti, ma ɔeɔalaimaiti, niiti ti zeelini kooɔɔ vai ma, ti ɔulazuɔɔ Ezipete yooi ɔa, naati ti za. Tɔɔzei ti la ɔeni Gooɔɔ GALAGI wooi zoni. Gooɔɔ GALAGI ɔonani ga ɛ la ti yeɔa nɔ, ti ɔa zooi naa ɔa ga ɔaazu, nii ɛ minazegeni, ɛ ɔona nɔ-faa zu ti-mɛmɛwolani bɛ, ga ɛ fe ade ɔɛ, ɔɛ nɔnɔi ta koin ɔuloi ɔoɔɔɔai nɔ. ⁷ Ti-loun zunuiti ka ɛ zeini ti-ɔotogi zu. Zozuwe ti latini pɛlevolu, tɔɔzei ti la ɔeni dɛ latini pɛlevolu, ta-zie wo siegi zu teɔɔɔɔɔi zu.

⁸ Siegi zu ti zunuiti pɛ tatini da pɛlevolu, ti yeni ada ɔilagi, ti-ɔuuzuuɔɔ, eyɛsu ti ɔede. ⁹ Naa ɔoluma, Gooɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Za, gɛ Ezipete unfegi zɛɔea wo ɔaazu.»

Naa ɔa ɛ ba, adave nɔ laaseigi ɔeni ga Gilegale. * Daaseigi naa ɔa ɛ ba zaagaza.

*Pake fetii
ta manegi be fai*

¹⁰ Siegi zu Izelayele nuiti ti ɔeni ɔuuni la Gilegale, ti Pake fetii ɔulani alugi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma bɔkɔi, Zeeliko nɛmɛi zu. ¹¹ Poluma voloi nɔ, ti zooi ɔa lɔnagi ta miini, ɔuloi nii leve la su, ta ani ɔae ɔeɔgai. ¹² Poluma voloi nɔ ɔa manegi beteveni la ɔuu vai ɔa, tɔɔzei ti ɔeni zɔosu ti ɔonɔ sɔɔɔɔ ga zooi zu ziinziin ganigiti ma waaiti. Mane ge la nɔ ɔeni nɔ Izelayele nuiti bɛ, ti ɔeni niina Kanaan yooi zu ziinziin ganigiti miizu naama ɔonagi.

*Gooɔɔ GALAGI nɔ-koo ɔundigiti
vaa vai*

¹³ Foloi ta, Zozuwe ɔeni Zeeliko ɔbabaɔ, ɛ ɔaazuwuzegeni, ɛ zunui ta ɔa, ɛ loni kakalaɔɔ, nɔ-bogai zokpɔi ɔulaai maalaɔagi zu, ɛ zoni zea. Zozuwe maabugani ba, ɛ gaazaɔa, ɛ ɔe ma: «Da ga gá-nui ta, ɔaa gi zili nuiti ti ta?» ¹⁴ Zunui googaaɔoteni, ɛ ɔe ma: «Ba-o. Nɔ ga Gooɔɔ GALAGI nɔ-koo ɔundigiti, unkula ɔvelei ɔa gɛ su.»

Zozuwe nɔkɔni, ɛ unpilɛ zooi ma, ɛ ɔe ma: «Mɔligiti, nɔ ga da-wotigɛ nui, da-levei ɔa ga beɔeleni?» ¹⁵ Gooɔɔ GALAGI nɔ-koo ɔundigiti googaaɔoteni, ɛ ɔe ma: «Da-zavalagiti kula ɔɔɔɔa, mazɔɔɔ adave ɛ loni nɔ, naa ɔadegɛ.» Zozuwe gooi zoni, ɛ ke ɔana.

6

*Zeeliko zo fai
Izelayele nuiti bɛ*

¹ Zeeliko taai laaɔuluni kpekepe, Izelayele nuiti maavele ma. Nu la ɔeni leɛzu, nu la ɔeni ɔulazu. ² Gooɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Wɛɛ, gɛ Zeeliko laa ɛ yeezu, ta nɔ-masagi, ta nɔ-kooɔɔ nu ɔezɛɔezɛgiti kpein. ³ Folo lɔzita laawu, da-o, da-ɔooɔ nuiti-yo, folo-o-folo wa da lati taai ma, naa ɔe ɔila folo ɔila. ⁴ Zalaɔa ɔula nu lɔfela, niiti baala minɛ ɔuugɛ ti ɔilagilagi ya, naati ta lo minazegɛ kesui luɔɔ. Folo lɔfelasiei, wa lati taai ma, nɔ ɔe lɔfela, zalaɔa ɔula nuiti ta puugɛi vɛ niina. ⁵ Siegi zu nuḅuseiti ti baala sinɛ ɔuugɛi vɛ wooi menisu da suɔoozaai, ɛɛɛ pɛ ka kpeei loo ɔoɔma, taai ma zigigiti ta wolo gaamago nɔ. Nuḅuseiti ta taai zo, ɛɛɛ ge lo ga letegi.»

* 5:9 Gilegale: daaseigi nii ti maabugaaɔi va ta «seɔeai.»

⁶ Nun ná-doun zunui Zozuwe zalaḡa ḡula nuiti tolini, é ḡe ti ma: «À minazeḡe kesui zeḡe, zalaḡa ḡula nu lɔfela baala sine vuuvu dɔfela zeḡe, ti lo ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo.» ⁷ Naa voluma é ḡeni nuḡuseiti ma: «À li, wo lati taai ma, kooḡo zunu ḡezeḡezeḡeḡe kpein ti lo ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo.»

⁸ Nuḡuseiti ti keeni, eḡevelei Zozuwe devei veeni la. Zalaḡa ḡula nu lɔfelaiti, ti puuvu dɔfelaiti seḡeni, kpetai ga baala sine mineiti. Ti loni ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo, ti tɔzei ga puuvugi vea. ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui vileni ti volu. ⁹ Kooḡo nui tanigaa ti ḡeni loni zalaḡa ḡula nuiti tuḡo, niiti ti ḡeni puuvugi veezu, ta kooḡo nui zɔiti ti vileni kesui volu. Ti ḡeni ziezuzi puuvugi wooi ma. ¹⁰ Zozuwe naama levei veeni nuḡuseiti zea, é ḡe ti ma: «À mina kpee loo pa, nu mina wo woomeni, woo ḡila kpala mina ḡula wo-laave, eyesu foloi ná devei ve la wo ya, ga wo kpee loo. Wa wooḡula niina.» ¹¹ ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui latini taai ma, ná ḡe ḡila. Naa volu ti liini ti-vuuzuve, ti yi ná kpidi.

¹² Zozuwe wuzegeni ga sobuzobui. Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zegeni. ¹³ Zalaḡa ḡula nu lɔfelaiti, ti puuvu dɔfelaiti seḡeni, niiti ti beḡeai ga baala sine mineiti, naati ti vileni pelei zu mɔno, ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo, ti da ti ve. Kooḡo nui tanigaa ti loni ti luḡo, kooḡo nui zɔiti ti vileni ḡooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui volu. Ti ḡeni ziezuzi puuvugi wooi nɔ ma. ¹⁴ Ti latini taai ma, ná ḡe ḡila, foloi velesiei. Naa volu ti ḡale ma ti-vuuzuve. Ti keeni ḡana nɔ folo lozитай kpein su.

¹⁵ Foloi lɔfelasiei ma, ti wuzegeni ga gosui, ti lati taai ma, ná ḡe lɔfela ḡana nɔ. Naama volo ḡila kpegi nɔ ti latini taai ma ga dɔfela. ¹⁶ Dɔfelasiei ma, zalaḡa ḡula nuiti ti puuvugi veeni, Zozuwe ḡeni nuḡuseiti ma: «À kpee loo, mazɔɔo ḡooḡo GALAGI taai vea wo ve! ¹⁷ Taai ḡa ḡulazu ga zalaḡai ḡooḡo GALAGI ve, ta su aniiti kpein. Keni kologolo anzanui Laḡabe ḡila kpe nɔ ḡa a ye vulua, ta niiti kpein ta ḡe ba ná-pelei wu, mazɔɔo toḡa é zunuiti dɔoḡuni, niiti ade ti leveni. ¹⁸ Kele à dama! A bɔḡo zo, wo dama ga nii maapei ba ḡooḡo GALAGI ve. A mina naa tanɔpe seḡe, nii maapei ba, wo va Izelayele vuuzuve lɔ nimizai zu, wo va maanoḡoi ve ba. ¹⁹ Walii kpein, ta zanugi, ta kɔlu bɔi sɔolaiti, ta kɔlu zɔolaiti, naa kpein feeve ḡooḡo GALAGI ve. Ta vuuzu ḡooḡo GALAGI ná-naavolo makesuve.»

²⁰ Ti puuvugi veeni. Nuḡuseiti ti menigai ma, ti kpee looni, ti wooḡula la, sigigi woloni gaamago nɔ. Nuḡuseiti ti vilini taazuve, ese ge lɔ ga letegi, ti taai zo. ²¹ Ti taai zu nuḡuseiti pe suwuḡaaleveni, zunuiti ta anzanuiti, nu niineiti ta nu vɔlɔiti. Anee nikiiti pe ka ti ti zuwuḡaaleveni, ta baalagiti, ta soovalegiti.

Laḡabe ta ná-nuiti make fai

²² Zozuwe ḡeni zunu felegɔiti ma, niiti ti zoi zuveteni: «À li kologolo anzanui ná-pelei wu, wo anzanui naa ḡula, ta nɔnɔiti kpein, eḡevelei wo minazegeni la be, wo ḡona.» ²³ Zunu felegɔiti ti liini zou zuvete fai ma, naati ti liini, ti Laḡabe ḡula, ta keeḡe, ta dee, ta keeḡeleaiti, ta nɔnɔiti kpein, ti ná-nuiti pe kula. Ti baati maazu, ti ti vu Izelayele nuiti puuzuve voluve. ²⁴ Ti taai ḡalani, ta nii kpein é ḡeni ná. Keni walii, ta zanugi, ta kɔlu bɔi sɔolaiti, ta kɔlu zɔolaiti, ti naati puuni ḡooḡo GALAGI ná-naavolo makesuve. ²⁵ Zozuwe kologolo anzanui Laḡabe yenvui makeni, ta ná-peleyeḡe, ta niiti kpein ti ḡeni ga nɔno. E zeini Izelayele nuiti saama eyesu zaaḡaza. Mazɔɔo é keelaiti dɔoḡuni ga pajo, niiti Zozuwe ti leveni Zeeliko vete fai ma.

²⁶ Naama ziegi zu, Zozuwe niima ḡonai woni, é ḡe ma:

«Naama zunui ḡa ga foovoo nu ḡooḡo GALAGI ḡaazu,

nii a wuzegé, é ḡe é Zeeliko taai lo volu.

Ná-doun zunu mɔungu yenvui ḡa

a ye buulaagi ma yeḡe wɔo vai zu.

Ná-doun zunu ḡaabelagi yenvui ḡa

a ye kpogiti too vai zu.»

²⁷ ḡooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe va, tɔḡoi ḡulani zoi pe su.

7

Akan ná-kotoi

¹ Izelayele nuiti ti woovalada vaa wola ḡeeni, é lo aniiti ba, niiti ḡooḡo GALAGI maapei veeni ti va, ga nu mina ta zeḡe. Zuda ná-bolodai zu nui ta, nii daa ga Akan, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nɔno ma ḡeeḡe ḡeni ga Zeela. Akan naa ḡa é ma anii tanigaa zegeni bɔḡo ve. ḡooḡo GALAGI wola yiiḡaawanani Izelayele nuiti ma.

² Zozuwe yeini Zeeliko, é zunuiti teve Ayi taazuve, Bete-Aven ḡobaave, Beetele folo ḡulazu velei, é valini ti ma ḡa ti ma yooi zuvete. Neneḡi naati ti liini, ti Ayi vete. ³ Ti ḡalani ma Zozuwe vɔ be, ti ḡe ma: «Nuḡusei kpein ge mina li, zunu waafelego (2 000) ba waasavago (3 000) nɔ li, ta vɔni Ayi ma. Mina nuḡusei kpein kpɔlo, de-zakpeḡoḡoiti ti la moinni.»

⁴ Naa ḡa é keeni ti kooḡo nu waasavago (3 000) leveni, ti li, ti laale taai wu, kele Ayi laaveaiti ti ti beeni. ⁵ Ayi nuiti ti zunu vuusavago maazu lozita (36) ḡeḡala vaani ti va. Ti vileni zɔiti polu,

ti zefge nu leezuve taazuve. Ti vɔnini ti ma taai ma ɣizei yeizuve, eyesu ti zeeli zanu kulazuve. Nuɓuseiti ti jɔ ge leveni, ti vaa ta-zobogi pe ma.

⁶ Zozuwe ta Izelayele ɣewolaiti ti ta-zefgeiti balini ga, ti fufiligi vu tɔungiti ma, ti la zooi ma Gooɣo GALAGI ná-minazefge kesui ɣakalave, ti yeni ná, kpəkəi zeeli. ⁷ Zozuwe ɣeni ma: «Ee, Məlīgi, Gooɣo GALAGI, lee vaa zu è Zuludɛn maazuɓudɛai ga niima nuɓuseiti, gi lɔ vai ve Amɔl nuii zeezu ɓaa, ga ti gi undaavili? Ni gi yeni suɣila Zuluden zie wolai volu vele!» ⁸ Nɔn nà, Məlīgi, leeni ɣa nà bo, niizu Izelayele nuii ti velaa ti zili nuii ba? ⁹ Kanaan nuii ta zii zɔiti ti zeini zooi zu, ta suɣweesu, ta gi maaɣoolizu, ti gi-laaseigi ɣaava, é ɣula zooi ɣa. Naazu leeni ɣa è keezu ga è-laasei golai?»

¹⁰ Gooɣo GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Wuzefge! Lee vaa zu è yesu laani zooi ma, è laaɓɓadai? ¹¹ Izelayele kotoi ɣeeve. Ti minazefgegi ɣologologe, nii gè boni ti ve. Ti maɣneeba aniiti seɣeve, ti ga nɔnɔiti, ti ti unma, ti zeei wo, ti da ɓoɣo aniiti saama. ¹² Naa ɣa é ba, Izelayele nuii ti la loga ti zili nuii tuɣo, ti va zie ti wu. Ta ye velazu nɔ ɣo ti zili nuii ba, mazɔlɔ tiya ɓoɣo ti ɣa ga maɣneeba anii. Gè la yesu ɣi ɣeezu wo va, ni wo la naa ɣologoloni, nii é wo zaama ga maɣneeba anii. ¹³ Wuzefge, è nuɓuseiti toli, è ti jade. Bo ti ma ga ti ɓoɣo jade lina vaa ma, mazɔlɔ wele nii ɣa Gooɣo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI bosu: Maɣneeba anii ɣa wo zaama, Izelayele nuii. Wo la zooga wo va zie wo zili nuii bu, ni wo la naa ɣulani ɓoɣo zaama. ¹⁴ Lina sobu, wa vaazu, wo lo ɣaazu ga boloda velei. Naa volu bolodai nii Gooɣo GALAGI a yeelona ba, naati ta ɓoɣo le ga koi velei. Peleyefgei nii Gooɣo GALAGI a yeelona ba, naama zunuii ta ɓoɣo le niina ga gilagila. ¹⁵ Zoi nɔpe a zona ga soba nui, ga toɣa é maɣneeba anii zefgei, toɣa ɣala ta nɔnɔiti kpein, tɔzei é Gooɣo GALAGI ná-minazefgegi ɣologologe, é ɓaaɣula ma vaa ɣa Izelayele nuii saama.»

*Akan ná-kotoi ma zalai
zɔlɔ fai*

¹⁶ Poluma zobui, Zozuwe wuzefgei ga sobui, é Izelayele nuii toli ga boloda velei. Zuda ná-bolodai ɣa é zoni. ¹⁷ E ti lolini ga koi velei. Zeela ná-koi ɣa é zoni. E Zeela ná-koi lolini. Zaɓedi ná-peleyefgei ɣa é zoni. ¹⁸ E naama peleyefgei lolini ga zunui ɣilagilagi. Akan ɣa é zoni, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zaɓedi ná-doun zunui, Zaɓedi nɔnɔ ma ɣeeɣefgei ɣeni ga Zeela, Zuda ná-bolodai zu.

¹⁹ Zozuwe ɣeni Akan ma: «Dɔn zunu, lebiyai ve Gooɣo GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI, unfemai ve be, naa le ga ze, nii è keai, mina dɔɣu ba.»

²⁰ Akan Zozuwe wooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gaama ve, gè kotoi ɣeeve Gooɣo GALAGI laalɔɣoma, Izelayele ná-GALAGI. Wele nii ɣa gè keai: ²¹ Gè seɣeungi ɣaani Babilone zefgei, pagai gola, é koozoganiiti saama, ta wali ɣae unfelego (200), ta zanu pagai nii buɣegi ga galamu undɔlugo (500), ɣaazuɣulani ti va, gè ti zefge. Ti loɣuve niina zooi wu, ná-sege ɣotai wu, wali ɣaei ɣa bu.»

²² Zozuwe numaa leveni Akan ná-sege ɣotai wu. Ti ɓizeni, ti li, ti aniiti dɔɣuai ɣa sege ɣotai wu, wali ɣaei laani bu. ²³ Ti ti pe kulani sege ɣotai wu, ti vaa la Zozuwe vo, ta Izelayele nuii pe, ti ti vu Gooɣo GALAGI ɣakala. ²⁴ Zozuwe ta Izelayele nuii ti Zeela ná-dounloin Akan zoni, ta walii, ta seɣeungi, ta zanu kpui, ta ná-doun zunuii, ta ná-doun anzanuii, ta ná-nikeiti, ta ná-soovallegiti, ta ná-baalagiti, ta ná-sege ɣotai, é ɓo zeaɣɔligi kpein ba, ti li ga tiye Akɔl nemei zu. ²⁵ Zozuwe ɣeni Akan ma: «Lee vaa zu è maanɔɣi zaidai gi ma? Gooɣo GALAGI maanɔɣi ze i ma za!» Gaamano Izelayele nuii pe ti sɔni ga kɔtui, é za. Ti ná-nuii pe sɔni ga kɔtui, ti za. Naa volu, ti ti pe gala ta zeaɣɔligiti. ²⁶ Naa voluma ti kɔtu zigigi loni maazu, nii é ná zaaɣaza. Gooɣo GALAGI yeeɣulani ná-ziiɣaawanai zu. Naa ɣa é kea naama adave laasei peai la ga Akɔl nemei zu, daaseigi naa ɣa é ba zaaɣaza.

8

Ayi taai zo fai

¹ Gooɣo GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Mina lua, è zasu mina ɓali negelein. Kooɣo nuii kpein sege, wo li, wo laale Ayi taai wu. Mazɔlɔ gè Ayi masagi lɔa é yeezu, ta ná-nuɓuseiti kpein, ná-taai ta ná-zooi pe. ² Da Ayi zo ta ná-masagi, eɣevelei é Zeeliko ta ná-masagi zoni da. Kele niizu, niiti ta ɣe ga wono koozoganii zu, naa ɣa ɣe ga ti-yeaɣɔligiti, ta ta-loganiiti. Kooɣo nui tanigaa loɣu taa voluve.»

³ Zozuwe ná-kooɣo nuii kpein seɣeni, ti vile pelei ma, ti li, ti laale Ayi taai wu. Zozuwe yeeloni kooɣo nu ɣezefgeze waavuusavago (30 000) va, é ti leve kpidi. ⁴ E niima leve veeni ti ya, é ɣe ma: «A li, wo loɣu taai voluve. A mina maaɣooza gola taai va, wo ɣevele bete wo pe. ⁵ Nɔn nà, gá nuɓuseiti ti bà, gá maaɣuɣazu taai va. Ayi nuii ta ɣulana gi laaɣomisu, eɣevelei ti keeni la mɔungi, gá velazu ti va. ⁶ Ta ɣula, ti vile gi volu, eyesu gi ti yeeleve taai va, mazɔlɔ

* 7:24 Akɔl: daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «maanɔɣi.»

ta ɣe ma: <Ta velazu gi va, eɣevelei é ɣeeni la zoi zu.> ⁷ Wa ɣula dɔɔɣu velei zu, wo taai zu. Gɔɔɣɔ GALAGI wa-GALAGI dɔa wo yeezu. ⁸ Siegi zu wo vɔnisu da taai ma, wa abui lo ba. Wa ke, eɣevelei Gɔɔɣɔ GALAGI laawooi la. A zie ga devei, nii gè fea wo ya.» ⁹ Zozuwe ti leveni, ti li, ti ɔɔɣu Beeteleni zɔɣɔzuvɛ ta Ayi, Ayi folo liizu velei. Zozuwe yɛni nuɔuseiti saama naama bidii.

¹⁰ Zozuwe wuzegɛni sobuzobui, é ná-kɔɔɣɔ nuiɛi pɛtɛ, naa vɔlu é loni ti untuɣɔ, ta Izelayeɛ ɣundigɛiti, ti li Ayi laalɔɣɔma. ¹¹ Kɔɔɣɔ nuiɛi kpein ti vilɛni polu, ti yɛni liizu ɣana, eyɛsu ti zeeli taai letɛmaɛ. Ti vɔuuni Ayi lekɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, nɛmɛi ɣɛni ti yɔɣɔzu ta Ayi. ¹² Zozuwe zunu waadɔɔlugɔ (5 000) zegɛni, é ti ɔɔɣu Beetele ta Ayi ti yɔɣɔzuvɛ, taa vɔluɛ folo liizu velei. ¹³ Kɔɔɣɔ nuiɛi ti zeini ti vɔuuzu ɔiingi, lekɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ. Niiti ti ɣɛni ti makɛsu vɔluzu velei, naati ti ɣɛni taa vɔluɛ folo liizu velei. Zozuwe niini naama bidii nɛmɛi zaamaɛ.

¹⁴ Siegi zu Ayi masagi sugwɛɛni da, é ná-zunuiɛi buzegɛni gaamanɔ, ti sɔvile, ti ɣula taai va, ti li kɔɔɣɔzuvɛ, ti lo Izelayeɛ laalɔɣɔma, Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi letɛmaɛ. Masagi ɣi ge la ɣɛni ba ga ni nua ɔɔɣuɛ taa vɔluɛ tɔun daalɔɣɔma. ¹⁵ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiɛi ti kɛɛni eɣɛ ta vɔni ti ma, ti vɛla, ti li ga tevebai zu vɛle. ¹⁶ Ti taazu nuɔuseiti kpein tolini ga ti vilɛ ti vɔlu. Ti vilɛni Zozuwe vɔlu, ti yeeleɛvɛ taai va. ¹⁷ Nu nɔpɛ ge la ɣɛni yɛni Ayi ta Beetele taazuvɛti, nii é la ɣɛni ɣulani, é va li Izelayeɛ nuiɛi kpɛezuvɛ. Ti taa laalagai yɛni, ti vilɛ Izelayeɛ nuiɛi polu.

¹⁸ Gɔɔɣɔ GALAGI ɣɛni Zozuwe ma: «Da-bɛɛin maale Ayi letɛma velei, mazɔɔɔ ná dɔɔzu é yeezu.» Zozuwe kpɛɛin maalɛni taai letɛgi. ¹⁹ Zozuwe yeemaalegai ma nɔ feya, zunuiɛi ti ɔɔɣuni, naati ti ɣulani, ti vilɛ taai zu. Ti lɛɛni, ti so, ti abui vilɛ ba.

²⁰ Ayi nuɔuseiti ti wɛleni vɔlu velei, ti duului ɣa, é da ɣula taai va, é da le geezuvɛ. Ti la mɔ ɣɛni zobo nɔpɛ sɔɔɔni, ti va vɛla ga yeezazu vɛle ɔaa ɣɔvɛzu vɛle. Pele leveni ti luɣɔ ná pɛ, mazɔɔɔ Izelayeɛ nuiɛi ti ɣɛni vɛlazu, ti da li ga tevebai zu vɛle, naati ti ɣalɛni ma ti bɛɛ nuiɛi daalɔɣɔma. ²¹ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiɛi kpein ti kaai ma ga zunuiɛi ti ɔɔɣuni, naati ti ɣulaa, ti taai zo, taai ɣala luului ɣɛni lɛɛzu, ti ɣaavoteni Ayi nuiɛi ma, ti laale ti wu. ²² Kɔɔɣɔ nui zɔiti balaa, ti ɣulani taai va, ti li, ti vɛɛ zɔiti ba. Izelayeɛ nuiɛi ti Ayi nuiɛi kalini. Ti zobo sɔɔɔni ti ma, nu ɣila kpalaɛ ge la ɣulani, ti la gila kpalaɛ zenɛi vulua. ²³ Kele ti Ayi masagi ma vului zoni, ti vaa la Zozuwe vɔ.

²⁴ Izelayeɛ nuiɛi ti Ayi nuiɛi kpein paani, niiti ti ɣɛni balagaiti su, ta tevebai zu, vɛti ti vilɛni ti vɔlu náti, ti ti pɛ paani ga ta-wɔɣa zɔkpɔiti, é zeeli ma ɣaabelagi ma. Naa vɔluma, Izelayeɛ zunuiɛi kpein ti lɛɛni taazuvɛ, ti taazu nuɔuseiti mɔta zuwuɣaaleɛvɛ. ²⁵ Vɛle ɣana, naama voloi, nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) undaaɔviliɛni da, zunu, anzanu, nii kpein é ɣɛni ga Ayi nuɔuse. ²⁶ Zozuwe ná-kpɛɛin maalegai yɛni de, eyɛsu Ayi nuɔuseiti kpein zuwuɣaaleɛvɛ. ²⁷ Anɛɛ naa vɛ, Izelayeɛ nuiɛi ti toganiiti ta ani vɔagɔiti soni ga kɔɔzɔganiiti, niiti ti ɣɛni taazuvɛ, eɣevelei Gɔɔɣɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya.

²⁸ Zozuwe Ayi ɣalani, é ná ɣɔlɔɣɔlo, ná ɣɛ ga tevebai eyɛsu ɣɔ, zekana ná la zaaɣaza. ²⁹ Ti Ayi masagi zelɛni gului va, é yɛni ná eyɛsu kpɔkɔi zeeli. Fɔloɛ ɣɛni ma daazu, Zozuwe devei veeni ga ti ma vɔoma yei, ti kula gului ma. Ti pilini ya nu lɛɛzuvɛ taazuvɛ, ti kɔtu zidigi vɔuuni ma, naa ɣa ná zaaɣaza.

Tɔ sevei ɣala fai nuɔusei kpein gaazu

³⁰ Zozuwe zalaɣa ɣulazuvɛ loni Eɔale gizei ma, Gɔɔɣɔ GALAGI vɛ, Izelayeɛ ná-GALAGI. ³¹ E toni, eɣevelei Gɔɔɣɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni la Izelayeɛ nuiɛi zea, niiti ti zɛvɛai Moize ná-tɔgi zu: zalaɣa ɣulazuvɛ nii togai ga kɔtuiti, niiti kɔlu ani la vɔɔɣuni ti va. Ti gala zalaɣaiti ta ziilɛi zalaɣaiti kulani ná Gɔɔɣɔ GALAGI vɛ. ³² Tɔgi nii Moize seɛɛni, Zozuwe naa zu gooiti seɛɛni kɔtuiti ma, Izelayeɛ nuiɛi gaazu. ³³ Naama ziegi kpein su, Izelayeɛ nuiɛi kpein, kɛwolaiti, ta kundigɛiti, ta tukɔɣaaleɛvɛ nuiɛi, ti ɣɛni loni Gɔɔɣɔ GALAGI ná-minazeɣɛ kesui maaɣoolii zu, Leevi nuiɛi ti ga zalaɣa ɣula nuiɛi naati gaazu, tɛiti ti seɣɛzu. Seikɔɣɔma nuiɛi ta Izelayeɛ nu ɔɔɔɔgiti, ti ɣɛni ná. Ti ɣilazuvɛ ɣɛni loni Galizime gizei letɛmaɛ, ti ɣilazuvɛ ɣɛni Eɔale gizei letɛmaɛ, eɣevelei Moize, Gɔɔɣɔ GALAGI ná-botigɛ nui boni la kaite, ga ti da tuyai loo la Izelayeɛ nuɔuseiti bɛ.

³⁴ Naa vɔluma, Zozuwe tɔ gooiti kpein kalani, tuya loo ɔɔɛiti ta foovoo geleiti, eɣevelei nɔ é ɣɛni la tɔgi ma zɛvɛi zu. ³⁵ Zozuwe ti pɛ kalani Izelayeɛ nu vɛbɛiti kpein gaazu, nii kpein nɔ Moize feeni ga devei, é la tanɔpɛ zenɛi vɔluzu, naa ɣɛni anzaiti gaazu, ta doungoiti, ta seikɔɣɔma nuiɛi.

9

Gabaɣɔn nuiɛi ta-ɣeɣeɣe ni

¹ Ma wooi zeelini masagiti kpein ma, niiti ti zeini zɔoiti su, niiti ti Zuludɛn folo liizu velei, gize yooiti su, ta Kpoloɔɔ Wolai laaɛvɛ ma nɛmɛi, eyɛsu é zeeli Liɔan yooi ma ɣizeiti ma. Gete

masagiti, ta Amool geleiti, ta Kanaan geleiti, ta Feeleeze geleiti, ta Geeve geleiti, ta Yeebuse geleiti, ² ti gaalæeni ba, ti zooloo su ga ti laale Zozuwe ta Izelayele nuiti bu.

³ Gaḅaḅon nuiti ti naa kpein menini, nii Zozuwe keeni ga Zeeliko ta Ayi. ⁴ Ti kelegele joi beteni, ti li, eḡe ta ti leve sie ma, ti ḅolo zaḡaiti peḡ ta-zoovalegiti koma, ti kolo woole ḅolozagagiti seḡe, baliai ga, ti daḡa. ⁵ Savala polumaiti ti ḡeni ti ḡoḡoa, ti ti laḡagai, ti ḅoḡo maaḡli ga seḡe ḅolumaiti. Buluiti ti ti beteni, naati ti ḅooni niina, ti vuinfin. ⁶ Ti ḅaani Gilegale, ti Zozuwe ḅete, ti ḅeḡ ti ḅo ta Izelayele zunuiti, ti ḡe ma: «Gi zeḡeḅe ḡoozama zooti ta zu, gi ḅa, gi wo maaneḡe ga ade minazeḡe bo yoḡozu.»

⁷ Izelayele zunuiti ti Geeve nui naati gooḡaavoteni, ti ḡe ti ma: «Be ḡa é kwæe, ni wo la ga gi-zeiḡoḡiti ta? Niizu gi la zooga gi ḅa minazeḡe bo wo ḅe.»

⁸ Ti ḡeni Zozuwe ma: «Gá pḡ gi ḡe ga da-wotiḡe nuiti.» Zozuwe ḡeni ti ma: «Be ḡa ga woye, mini ḡa wo zeḡeai ná?»

⁹ Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Da-wotiḡe nuiti gi zeḡeḅe zooti ta zu, ḡoozama, gi ḅa, tḡozei Gooḡo GALAGI, da-GALAGI maawooi ḅa. Gi maawooi menige, ta nii kpein é keeni Ezipete yooi zu, ¹⁰ ḅelei é Amool nuiti ta-masagiti soni da, niiti ti ḡeni masadai ḡeezu Zuluden volu ḅelei, Geḡeḅon masagi Sigon, ta Basan masagi Wḡe, nii é ḡeni zeini Asetalḅe. ¹¹ Gá-ḡewolaiti, ta ḡa-you zu nuiti kpein ti ḡeni gi ma: «À sie ḡonḡiti seḡe ya, wo li, wo Izelayele nuiti ka, wo ḡe ti ma: «Gá pḡ gi ḡe ga wa-wotiḡe nuiti. Ade minazeḡe bo yoḡozu.» ¹² Gá-ḡuluiti peḡe, ti ḅadia ḡeni de, siegi zu gi ti zeḡeni la ga sie ḡonḡi, gi da ḡula ḡa-ḅeleiti bu, foloi gi siei lozeini la, ga gi ḅa wo ḅe. Wele, niizu ti ḅoa, ti da yesu vulua. ¹³ Niima laḡ wooleiti peḡe, ti ma niine ḡeeḅe de, gi ti laave, ti valia ga. Gá-zeḡeiti peḡe, ta ḡa-zaḅalagiti, ti peḡ ti ḅolozagaga, tḡozei sie ḡoozagi ḅa.»

¹⁴ Izelayele nuiti ti ta-laamianigiti seḡeni, kele ti la ḡeni Gooḡo GALAGI ḡaazaḡani. ¹⁵ Zozuwe ziilei fai ma minazeḡeḡi ḡeeni ti yoḡozu, é ḅaa ti-yenvui maazu. Nuḅuseiti ta-ḡundiḡiiti ti minazeḡeni, ti ḡona.

¹⁶ Folo savago leḅegai ma, minazeḡeḡi woga ḅoluma ti ḅe, peḡe nii é ḡeeni, Izelayele nuiti ti kwæeni ga ti-zeiḡoḡiti be, ti ḡeni zeini ḡoba. ¹⁷ Izelayele nuiti ti zeḡeni ti-zeizuḅe, ti folo savago zie wo, ti zeeli ta-laazuḅeti. Naama laaiti ta ga: Gaḅaḅon, Kefila, Beelḅe, ta Kiliyate-Yeyalime. ¹⁸ Izelayele nuiti ti la ḡeni ti ḅaani, tḡozei konai ḅa ḅeḅeiti ta-ḡundiḡiiti ti boni, Gooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laaseigi zu. Kele nuḅuseiti ti unsuyelii loni kundigiiti daaloḡoma. ¹⁹ Kundigiiti kpein ti deeni ga nuḅuseiti, ti ḡe ti ma: «Giya ḡa gi konai woni ti ḅe, Gooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI laaseigi zu, niizu ade la zooga ade ḅa ḅooḡu ti ḅa. ²⁰ A wele, ḅelei ade ḅaazu ti zosu da, da ti yesu vulua, de mina Gooḡo GALAGI ḡaazu joi lo ḅoḡo ḅa, tḡozei konai ḅa, gi boni ti ḅe.» ²¹ Kundigiiti ti ḡe ti ma: «Ta yesu vulua. Kele keni ti da kovii ḡale, ti da ziei zaḡa nuḅuseiti kpein be.» Naa ḡa é ḡeni ga kundigiiti ta-levei.

²² Zozuwe Gaḅaḅon nuiti tolini, é ḡe ti ma: «Leeni vaa zu wo gi yaavani, wo kula eḡe wa ḡe ḡeni zeini ḡoozama, tama wo zeini gi ḡobaḅe no? ²³ Niizu, wo voovooḅe, wo la mḡ ḡula duḅlai zu, eyesu ḡo, wa kovii ḡale, wo da ziei zaḡa, ná-GALAGI ná-pelei wu.»

²⁴ Gaḅaḅon nuiti ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Gi keeni ḡana, tḡozei ti gi ḡobavaawoni, ga Gooḡo GALAGI, da-GALAGI devei veeni ná-botiḡe nui Moize ya, ga toḡa zooti kpein feezu wo ya, é ḡe wo gaa nui kpein undaavili, wa ḡena lia ga zeida ga. Wo ḅaazuḅe, gi wola luani, é lo gi-yenvui ḅa. Naa ḡa é keeni, gi naa ḡeeni. ²⁵ Gá niina é yeezu, gi zo, eḡeḅelei soloogai la é ḡaazu, nii solegai.»

²⁶ Pele ḡana Zozuwe ḅaani la ti maazu, ga Izelayele nuiti ti mina ti vaa. ²⁷ E ti losuḅe ḡeeni ga ti da kovii ḡale, ti da ziei zaḡa nuḅuseiti be, ta Gooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuḅe, naama adave, ḅe é ḅaazu yeelosu ná ḅa. Naa ḡa ti yeḡai keezu eyesu zaaḡa.

10

*Kooi é ḡooni Gaḅaḅon
ta maaḡoolii zu*

¹ Zeeluzalame masagi Adoni-Seedeke menini ga Zozuwe taai zoga, nii é ga Ayi, é koloḡolo metu, nii é keeni ga Zeeliko taai ta ná-masagi, naa ḡeḡalai ḡa é keeni ga Ayi ta ná-masagi. E menini ḅalaa ga Gaḅaḅon nuiti ti yoḡozuḅeteni ta Izelayele nuiti, ta zeini ti zaama. ² E wola luani, mazaloḡ Gaḅaḅon ḡeni ga taa biin gola, eḡeḅelei no masa taaiti ti la, é woḅloni Ayi ḅa, naa ḅe, zunuiti kpein ti ḡeni ga kooḡo nu ḡezeḡeḡegiti. ³ Naa ḡa é keeni, Zeeluzalame masagi Adoni-Seedeke keelaiti teḅeni Geeḅelḅon masagi Gḡḡame ma, ta Yaalemute masagi Pileyame, ta Lakise masagi Yafia, ta Egelon masagi Deḅiil, ga é wo ti ma ga: ⁴ «À ḅa, wo yeeve be, ade Gaḅaḅon zakpe, tḡozei ná-nuiti ti ziilei minazeḡeḡi woga yoḡozu ta Zozuwe, ta Izelayele nuiti.»

⁵ Naa ḡa é kɛɛni, Amɔɔl nuiiti ta-masa dɔɔlugɔiti, ti woolaani ma, Zeeluzalɛme gelei, ta Geebelɔn gelei, ta Yaalemute gelei, ta Lakise gelei, ta Egelon gelei, ti lo ta-zalavusuiti utuḡɔ, ti li Gaḡaḡɔn laalɔḡɔma. Ti Gaḡaḡɔn zeini keɛ su, ti laale taai wu.

⁶ Gaḡaḡɔn nuiiti ti keelaiti teveni Zozuwe ma ti-uuuzuvɛ Gilegale, ti ḡɛ ma: «Mina ḡɛɛ da-wotiḡɛ nuiiti gi va. Va fala, é ɓɔ gi va, é gi ḡizo, mazɔɔɔ Amɔɔl nuiiti ta-masagiti ti zeini gize yooi zu, ti yeezoga, ti va gi laalɔḡɔma.»

⁷ Zozuwe ta kɔɔḡɔ nuiiti kpein ti kɛɛni, ti zeḡɛ Gilegale, ta ná-kɔɔḡɔ nu ḡɛzeḡɛzeḡɛgiti. ⁸ Ḣɔḡɔḡ GALAGI ḡɛni Zozuwe ma: «Mina lua naama masagiti ba, mazɔɔɔ ḡɛ zobogi vea é vɛ, é vɔni ti ma, ti taḡila kpalaa ge la zooga é va é zakpe.»

⁹ Zozuwe niini piin ziezɔ, é zo Gilegale. E ḡulani ti viliba, é loo ti ma. ¹⁰ Ḣɔḡɔḡ GALAGI ti zuvazani Izelayeɛ nuiiti tuḡɔ, kɔɔi ḡologoloni ti ya Gaḡaḡɔn ḡakalavɛ. Izelayeɛ nuiiti ti pile sɔɔɔni ti ma, ti vilɛ ti vɔlu pelei zu, é lɛɛzu gize yḡḡɔzuɛ Bete-Golon, eyɛsu ti zeeli Azeeka ta Makeeda. ¹¹ Sieḡi zu Amɔɔl nuiiti ti ḡɛni velazu la Izelayeɛ nuiiti ba, ti da yei ga pelei, é gize yḡḡɔzuɛ Bete-Golon, Ḣɔḡɔḡ GALAGI sakotu wolai yeini ti ma, é zeḡɛ geezuvɛ, é da vu ti ma, eyɛsu é zeeli Azeeka. Naa nui wola vaani, é leve Izelayeɛ nuiiti ta-nu vaai va ga boḡa zɔkpaɪ.

¹² Naama volo ná, Zozuwe woogulani Ḣɔḡɔḡ GALAGI ma, yei Ḣɔḡɔḡ GALAGI feeni la Izelayeɛ nuiiti be ga ti pile sɔɔɔ Amɔɔl nuiiti ma. Zozuwe woogulani Izelayeɛ nuiiti kpein gaazu, é ḡɛ:

«Foloi, lo kpe Gaḡaḡɔn maazuvɛ!

Alugi, lo Ayalon nɛmei maazuvɛ!»

¹³ Foloi loni, é la niikpini. Alugi balaa loni, eyɛsu nuḡuseiti ti potokulai ḡɛ ti zili nuiiti ma. Naa zɔvɛɛ «Telebo nui ná-sevei» zu. Foloi loni, é tɛai ma, é la daani eyɛsu folo ḡila kpalain.

¹⁴ Folo ḡila kpalaa ge la de ḡɛɛni ga naama voloi ḡɛvele, naa luḡɔ ɓaa naa vɔluma, ga Ḣɔḡɔḡ GALAGI va woilo nui woo ma ḡana, mazɔɔɔ Ḣɔḡɔḡ GALAGI ḡa é ḡɛni kɔɔi ḡɔɔzu Izelayeɛ nuiiti be.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiiti kpein ti ḡaleni ma ti-uuuzuvɛ Gilegale.

Zozuwe masagiti paa vai

¹⁶ Masa dɔɔlugɔi naati ti vɛlani, ti lɔɔḡu Makeeda, pugi zu. ¹⁷ Nui tanigaani ti Zozuwe ḡobavaawoni, ti ḡɛ ma: «Masa dɔɔlugɔiti dɔɔḡuvɛ Makeeda, pugi zu.» ¹⁸ Zozuwe ḡɛni ma: «À kɔtu wolaiti kilikili, wo da pugi laavɛ, wo zunuiti sei ná, ti naa make. ¹⁹ Wɔun wa, à mina looḡɔ, à vilɛ wo zili nuiiti polu, à peɛ leve ti luḡɔ, ti mina lɛ ta-laazuvɛti, mazɔɔɔ Ḣɔḡɔḡ GALAGI wa-GALAGI ti laa wo yeezu.»

²⁰ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiiti ti beini ga yeezeeli ti ma, náḡo ti va ti-ma zuwu ḡaalevɛ, keni pela geleti nɔ, niiti ti liini ta-laaiti su, niiti siḡḡi ti ma. ²¹ Naa vɔlu, nuḡuseiti kpein gaazɔḡɛai vaani ga pagɔ ti-uuuzuvɛ, Zozuwe vɔ be, Makeeda, ma vɔluma, ma yooi kpein su, nu nɔpe ge la mɔ ḡɛni ɓɔɛzu Izelayeɛ nuiiti daalɔḡɔma.

²² Zozuwe ḡɛni ti ma: «À pugi laalao, wo masa dɔɔlugɔiti kula su, wo va ga tiye pɔ.»

²³ Zekana ti kɛɛni la, ti masa dɔɔlugɔiti kulani pugi zu, ti li ga tiye pɔ, Zeeluzalɛme masagi, Geebelɔn masagi, ta Yaalemute masagi, naa vɛɛ Lakise masagi va, ta Egelon masagi. ²⁴ Sieḡi zu ti masagi naati kulani la, ti va ga tiye Zozuwe vɔ, Zozuwe Izelayeɛ zunuiti kpein tolini, ta kɔɔḡɔ nu ḡundḡiiti niiti ti ɓɔni ba kɔɔḡɔzuɛ, é ḡɛ ti ma: «À maabugɔ ba, wo ḡɔḡɔlo masagi niiti kɔda.» Ti maabugani ba, ti ḡɔḡɔlo ti-ḡɔdavɛti. ²⁵ Zozuwe ḡɛni ti ma: «À mina lua, wo zasu mina ɓali. A yiilɔ, wo zebezeḡɛ, mazɔɔɔ vɛle ḡana Ḣɔḡɔḡ GALAGI wo zili nuiiti sosu da, niiti wo vaazu ti zakpesu.»

²⁶ Naa vɔluma, Zozuwe ti vaani, é ti zɛɛ gulu lɔɔlugɔiti ba. Ti yeini zɛɛni ná eyɛsu kɔkɔi.

²⁷ Foloi daa ziezḡi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma vooyaiti kula guluiti ba, ti ti vilɛ ya pugi zu, vɛ masagiti ti lɔɔḡuni ná. Naa vɔluma, ti daaḡulu ga kɔtu wolaiti. Naati ta ná zaaḡaza.

Zooi lekpevɛ nu yeezazuve zɔ fai

²⁸ Zozuwe Makeeda zoni naama voloi nɔ. E taa vɛaiti kpein suwuḡaaleveni ta ta-masagi, é la ḡɛni gila kpalaa zɛni vulua. E Makeeda masagi zoni, eḡɛvelei é Zeeliko masagi zoni da.

²⁹ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiiti ti zeḡɛni Makeeda, ti li Liḡɛna, ti laale bu. ³⁰ Ḣɔḡɔḡ GALAGI taai naa ta taa masagi ɓɔni Izelayeɛ nuiiti zeezu. Ti taa vɛaiti kpein suwuḡaaleveni, ti la gila kpalaa zɛni vulua. Zozuwe ma masagi zoni, eḡɛvelei é Zeeliko masagi zoni da.

³¹ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiiti ti zeḡɛni Liḡɛna, ti li Lakise. Ti seini keɛ su, ti laale bu. ³² Ḣɔḡɔḡ GALAGI Lakise ɓɔni ti yeezu, ti naa zoni foloi velesiei. Ti taa vɛaiti kpein suwuḡaaleve, niiti ti ḡɛni ná, eḡɛvelei ti kɛɛni la ga Liḡɛna. ³³ Geezeɛl masagi Ḣɔɔlame vaani Lakise maalobosu. Keɛ Zozuwe vɔnini ma, ta ná-nuḡuseiti, é la gila kpalaa zɛni vulua.

³⁴ Zozuwe ta Izelayeɛ nuiiti ti zeḡɛni Lakise, ti li Egelon. Ti seini keɛ su, ti laale bu.

³⁵ Ti soni ma volo ḡilagi nɔ. Ti taa vɛaiti kpein suwuḡaaleveni, niiti ti ḡɛni ná. Zozuwe ná zuḡologoloni ma yee nɔ, eḡɛvelei é kɛɛni la ga Lakise.

³⁶ Zozuwe ta Izelaye le nuiti ti zegeni Egelon, ti li Geebelon, ti laale bu. ³⁷ Ti taai zoni, ti masagi ta nuɓuseiti pe suwugaalewe, ta taa goiti ti ɓeni ba, naati su nuɓuseiti, egɓeɓeɓe ti keɓni la ga Egelon. Zozuwe taai ɓologoloni metu, e la ɓeni nu ɓila kpalaa zeni vulua.

³⁸ Naa voluma, Zozuwe ta Izelaye le nuiti ti ɓaleni ma Deɓiil bele, ti laale bu. ³⁹ Ti taai zoni, ti taa masagi zo, ta taa goiti kpein ti ɓeni ba. Ti nuɓusei kpein suwugaaleveni, niiti ti ɓeni na, ti la gila kpalaa zeni vulua. Zozuwe Deɓiil ta na-masagi zoni, egɓeɓeɓe e Geebelon zoni da, ta na-masagi, ta Liɓena ta na-masagi.

⁴⁰ Zozuwe zooi pe soni, e pile solooni masagiti ma, ti ɓeni gize yooi zu, ta lekpemawe nu yeezazuwe yooi zu, ta zielawe ma nemei, ta niiti ti ɓeni gize ɓaagoozagiti ma. E nu vului kpein suwugaaleveni, e la nuɓusei ɓila kpalaa zeni na, egɓeɓeɓe ɓooɓɓ GALAGI, Izelaye le na-GALAGI ma levei veeni la. ⁴¹ E naa yooɓzuwe ma yooi pe soni, e zo Kadese-Baalenea, e zeeli Gaza, ta Gosen lugi zu, e zeeli Gaɓaɓɓon. ⁴² Kula laa ɓila kpegi no zu, e zobo solooni masagiti kpein ma, e ta-yooiti pe so, mazaloo ɓooɓɓ GALAGI, Izelaye le na-GALAGI ɓeni kooi ɓoozu na-nuɓuseiti be.

⁴³ Naa voluma, Zozuwe ta Izelaye le nuiti ti ɓaleni ma ti-vuuzuwe Gilegale.

11

Koo wolai ɓoo vai

Meelome dei ɓobawe

¹ Siɓgi zu Gasool masagi Yaɓin menini da ga Zozuwe pile solooɓe, e keelaiti teveni Madon masagi Yobabe ma, ta Simelon masagi, ta Akesafe masagi, ² ta naati ma ti ɓeni zeini gize yooi zu lekpemawe nu ɓoozuzwe, ta Zuluden ma vetu nemei zu, zie wolai Zeeneezalete lekpemawe nu yeezazuwe, ta zielawe ma nemei zu, ta folo liizu welei, Dool yooi zu. ³ E ta leveni Kanaan nuiti ma, folo ɓulazu welei, ta folo liizu welei, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Yeeɓuse nuiti ti gize yooi zu, ta Geeve nuiti ti Geelemon gizei ɓooɓawe, Misepa yooi zu. ⁴ Naama masagiti ta ta-ɓooɓɓ nuiti kpein ti ɓalani. Ti ɓeni ga beɓei nii moindani, egɓe kpolodei ɓoba ɓaɓaegi. Soo ɓulugi ta wotoloiti ti ɓeni ti ya, ti wola moinni gola. ⁵ Naama masagiti kpein ti yeezoni, ti li, ti-vuuzuwe ɓete Meelome dei ɓobawe, ga ti kooi ɓoo Izelaye le laalooɓama.

⁶ ɓooɓɓ GALAGI ɓeni Zozuwe ma: «Mina lua ti va, mazaloo lina, niima yeeɓeɓalal ma, na ti loozu Izelaye le nuiti zeezu, ti maawana, ti za. Da ta-zooiti kooɓoolu ɓatai leve, e ta-wotoloiti gala.»

⁷ Zozuwe ta na-kooɓɓ nuiti ti ɓalani ti viliba, ti laale ti wu Meelome dei ɓobawe. ⁸ ɓooɓɓ GALAGI ti looni Izelaye le nuiti zeezu, ti vani ti ma, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Sidon taa wolai oo be, eyesu ti zeeli Mielefote-Mayime, eyesu ti zeeli Misepa nemei zu, folo ɓulazu welei. Ti pile solooni ti ma, eyesu ti la nu wula ɓila kpalaa zeni na. ⁹ Zozuwe ti zoni, egɓeɓeɓe ɓooɓɓ GALAGI ma levei veeni la zea. E ta-zooiti kooɓoolu ɓataiti teveni, e ta-wotoloiti gala.

Masagiti ta-laaiti so fai

¹⁰ Naama zisgi zu, Zozuwe ɓalesuwe ma ga vooi, e Gasool zoni, e ma masagi vaa ga boɓa zokpoi. Toun, moongi Gasool ɓa e ɓeni ga masadai naati kpein ma laa wolai. ¹¹ Ti naa ɓologoloni, ti nuɓusei kpein suwugaalewe, nu vulu noɓe ge la ɓeni yeni na. Ti Gasool ɓalani. ¹² Zozuwe masagi naati ta-laa wolaiti kpein soni balaa, e ti ɓologolo, e ma masagiti ta ta-nuɓuseiti kpein suwugaalewe, egɓeɓeɓe ɓooɓɓ GALAGI na-botigɓe nui Moize ma levei veeni la. ¹³ Anee naa ve, Izelaye le nuiti ti la ɓeni taa wolai taɓila kpalaa galani, niiti ti vuuni gizeiti ma, keni Gasool no, nii Zozuwe galani. ¹⁴ Izelaye le nuiti ti naavoloi kpein segeni ɓooɓ ve, ta taazuwe ma loganiiti, kele ti nuɓusei kpein ma zuwu gaaleveni, ti la nu vulu ɓila kpalaa zeni na. ¹⁵ Devei nii kpein ɓooɓɓ GALAGI feeni na-botigɓe nui Moize ya, Moize feeni ɓana no Zozuwe ya, naa ma ge ti pe keeni ɓana no. E la ɓeni devei naa tanooɓe soni ga faavalagaazu vaa.

Zooi niiti Zozuwe ti zoni

¹⁶ Zozuwe zooi kpein soni: gize yooi, ta zooi nii e lekpemawe nu yeezazuwe, ta Gosen yooi kpein, ta zielawe ma nemei kpein, ta Zuluden ma vetu nemei, ta gize yooi pe, ta lekpemawe nu ɓoozuzwe ma nemei pe. ¹⁷ E masagiti soni, e ti vaa, e zo Galake gizei, nii e Seyiil ɓobawe, lekpemawe nu yeezazuwe, eyesu e zeeli Baale-Gade, Liɓan vetugi zu, Geelemon gizei ɓooɓawe, lekpemawe nu ɓoozuzwe. ¹⁸ Kooi naa Zozuwe peeni naama masagiti ba, ti lebbini ga ga gola. ¹⁹ Taa noɓe ge la ɓeni na, niiti ti zolooni ziilei faa ma ta Izelaye le nuiti, keni Gaɓaɓɓon, ve Geeve nuiti ti ɓeni zeini na. Izelaye le nuiti ti kooi ɓooni, ti taai pe so. ²⁰ Ti-ɓigiti kpaai vai zegeni ɓooɓɓ GALAGI oo, ga ti kooi ɓoo Izelaye le laalooɓama, nii a ke naa ti vaa, e mina ti maawoingaa, kele keni e ti zuwugaalewe, egɓeɓeɓe ɓooɓɓ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²¹ Naama zisgi no zu, Zozuwe liini, e Anake mavofodaiti sakpe, niiti ti ɓeni zeini Geebelon ɓizeiti ma, ta Deɓiil, ta Anaɓe, ta Zuda ɓize yooi zu, ta Izelaye le ɓize yooi zu. E ti zuwugaaleveni, e ta-laa wolaiti kologolo. ²² Zii nii e ga Anake, naama nu noɓe ge la ɓeni

yeni Izelaye yooi zu ñegelein. Tanigaani ti ñeni zeini nɔ Gaza laai zu, ta Gate, ta Aseɗɗe. ²³ Zozuwe zooti pe segeni, egevelei Gooɗɗo GALAGI faiti kpein boni la Moize ma. Zozuwe feeni Izelaye nuii be ga tɔnɔ, é gaafwe ti va, ga ti ze belei bolodaiti su. Ziileigi laani zooi zu, kooɗɗo vai be.

12

Masagiti niiti Moize vɔnini ti ma

¹ Masagiti pete, niiti Izelaye nuii ti vɔnini ti ma, Zuluden folo ñulazu belei, ti ze ta-yooiti su, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli Geelemɔn gizei ma, folo ñulazu belei, Zuluden ma vetu nemei zu. ² Ma mɔungi ñeni ga Siɗon, Amɔol nuii ta-masagi, nii é ñeni zeini Gesebon, ná-masadai zoni Alɔweel ma, nii é zie wolai Aalenɔn ma vetugi laave, é zeeli Galaade yooi ñilazuve, eyesu zie wolai Yabɔke ɔɔ be, nii é ñeni ga Amɔn nuii ta-ñwepelemauve. ³ Zuluden ma vetu nemei ñeni zea, folo ñulazu belei, ta zie wolai Zeeneezalete, lekpemauve nu ñɔvɛzube, é ze i Kpoloɗe Wanai va, Bete-Yesimote ñobaube, ta lekpemauve nu yeezazube, zooi nii é Pizega gizei ñɔɗɗaube.

⁴ Basan nuii ta-masagi Wɔge, nii é ñeni ga Leefa mavofodai ma ñaabelagi ta, é ñeni masadai ñeezu Asetalɔte ta Edeleyi unda. ⁵ E ñeni masadai ñeezu Geelemɔn gizei ta Saleka ta Basan yooi pe unda, eyesu é ze Gesuul nuii ta Maakate nuii ta-ñwepelemauve va, ta Galaade ñilazube unda, eyesu é ze Gesebon masagi Siɗon ná-kwepelemauve va.

⁶ Gooɗɗo GALAGI ná-botigɗe nui Moize ta Izelaye nuii ti vɔnini naama masa felegɔiti ma. Moize ta-yooi veeni ga tɔnɔ Luɓen ná-bolodai ya, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ñilazube.

Masagiti niiti Zozuwe vɔnini ti ma

⁷ Masagiti pete, niiti Zozuwe ta Izelaye nuii ti vɔnini ti ma Zuluden folo liizu belei, é zo Baale-Gade, Liɓan vetugi zu, é zeeli Galake gizei ma, nii buzegeai Seyiil vele. Zozuwe ti veeni Izelaye wolodaiti zea ga tɔnɔ, é gaafwe ti va. ⁸ Naama yooiti ti ñeni gize yooi, ta zieleave ma nemei, ta Zuluden ma vetu nemei, ta gize wolaiti ma, ta Zudee teubai zu, ta lekpemauve nu yeezazube yooi zu. Zooi naati ti ñeni ga Geete nuii ta-yooiti, ta Amɔol nuii, naa ɔee Kanaan nuii ta Feeleeze nuii ba, ta Geeve nuii, ta Yeeɓuse nuii. ⁹ Masagiti ti pile ɔɔlaani ti ma, ti ñeni ga niiti: Zeeliko masagi, Ayi masagi Beetele ñobaube, ¹⁰ Zeeluzalame masagi, Geeɓelon masagi, ¹¹ Yaalemute masagi, Lakise masagi, ¹² Egelon masagi, Geezeel masagi, ¹³ Deɓiil masagi, Geedeel masagi, ¹⁴ Goolema masagi, Alade masagi, ¹⁵ Liɓena masagi, Adulame masagi, ¹⁶ Makeeda masagi, Beetele masagi, ¹⁷ Tapua masagi, Geefel masagi, ¹⁸ Afeke masagi, Lasalon masagi, ¹⁹ Madon masagi, Gasool masagi, ²⁰ Simelon-Melon masagi, Akese masagi, ²¹ Taanake masagi, Megido masagi, ²² Keedese masagi, Yokeneyame masagi é ñeni Kaalemele, ²³ Dool masagi é ñeni Dool yooi zu, Goyime masagi é ñeni Gilegale ñobaube, ²⁴ Tiilesa masagi. Masagiti tiegɔi ñeni ga nu vuusavagɔ maazu ñila (31).

13

Zooi niiti ti la de zoni

¹ Zozuwe ɔɔlaɓaɓani niina. Gooɗɗo GALAGI ñeni ma: «Wele, é ɔɔlaɓaɓaga, tama zooi ɔɔlaɓe de ná, nii é la de zoni. ² Zooi vete, zegai ná: Filiseti nuii ta-yooiti kpein, ta Gesuul nuii ta-yooi kpein. ³ E zo Siɗɔol ñeni ma, é yeizu Ezipete yooi zu bele, Ekelon kwemauve lekpemauve nu ñɔvɛzube, naama adauve pe ka levezu ga Kanaan nuii ta-yooi. Miná ña Filiseti nuii ta-masada laɔlugɔiti ma laa wolaiti ti ná, Gaza, Aseɗɗe, Asekalon, Gate, ta Ekelon, ta Avi nuii ta-yooi lekpemauve nu yeezazube. ⁴ Kanaan yooi pe ka de ná ɓalaa, maanɗai é zo, é zo Meyala ma, nii é ga Siɗon nuii tɔnɔi, eyesu é zeeli Afeke, Amɔol nuii ta-ñwepelemauve, ⁵ ta Geebale nuii ta-yooi, ta Liɓan kpein, folo ñulazu belei, é zo Baale-Gade, Geelemɔn gizei ñɔɗɗaube, eyesu é zeeli Leɓo-Gamate, ⁶ nuii kpein ti zeini gize yooi zu, é zo Liɓan, é zeeli Mizelefote-Mayime, Siɗon nuii kpein. Ná ti ɓeezu Izelaye nuii tuɗɔ. Naa ña é ba, naati kpein fe Izelaye ya ga kpakutoomai, egevelei ge ma levei veeni la, ⁷ zooi tei gaafweena, é fe boloda taavuuɔiti zea, ta Manasee ná-bolodai ñilazube.»

Zooi gaafwee vai

Zuluden folo ñulazu belei

⁸ Manasee ná-bolodai ñilazube zoi ta Luɓen ná-bolodai, ta Gade nɔnɔi, naati ti ta-yooi ɔɔlaani. Gooɗɗo GALA ná-botigɗe nui Moize feeni ti ya Zuluden folo ñulazu belei, ⁹ é zo Alɔweel, zie wolai Aalenɔn laave, eyesu é zeeli taa wolai ma, é petugi zaamaube, é ɓo gize nemei kpein ba, é zo Meedeɓa, eyesu é zeeli Diɓon, ¹⁰ ta Amɔol nuii ta-masagi Siɗon, nii é ñeni masadai ñeezu Gesebon, naa ná-taa wolaiti kpein, é zeeli Amɔn nuii ta-ñwepelemauve. ¹¹ E ɓo Galaade

yooi ɓalaagi va, ta Gesuul nuiti ta-yooi, ta Maakate nuiti, ta G̃eɛlemɔn gizeɪ, ta Basan kpein é zeeli Saleka, ¹² ta Wɔge ná-masadaɪ kpein Basan yooi zu, nii é ɣeni ga Leeɓa mavofodai ma ɣaabelagi, é masadaɪ ɣeeni Asetalɔte ta Edeleyi. Moize zobogi zɔlɔɔni niima masagiti ma, é ti ɓe ta-yooi ɣa. ¹³ Kele Izelayele nuiti ti la ɣeni Gesuul nuiti ta Maakate nuiti kpeeni, naa ɣa é kea ti zeini Izelayele nuiti saama, zaaɣaɓa.

¹⁴ Leevi ná-bolodai ɣila kpe ka é la ɣeni zou zɔlɔɔni ga nɔnɔ. Kele gala zalaɣaiti, ti ga Gooɣɔ GALAGI Izelayele ná-GALAGI nɔnɔi, naa ɣa é ga tɔnɔi, eɣeɓelei é woni la tɔun ma.

Luben ná-bolodai ná-zooi

¹⁵ Moize Luben ná-bolodai nɔnɔi veeni zea, eɣeɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la. ¹⁶ Zooi ti sɔlɔɔni, é zoni Alɔweɛl, zie wolai Aalenɔn laaɓe, ta taa wolai é petugi zaamaɓe, gize nemei kpein ma Meedeɓa ɣɔbaɓe, ¹⁷ é li Geseɓon, ta ma laa wolai kpein ti gize nemei ma: Diɓon, Bamote-Baale, Bete-Baale-Meyon, ¹⁸ Yaasa, Kedeemote, Meefaate, ¹⁹ Kiliyatayime, Siɓema, Seelate-Gasaɣaal petugi ma ɣizeɪ ma, ²⁰ Bete-Peyool, Pizega ɣizeɪ ɣɔɣaɓe, ta Bete-Gayesimote. ²¹ Gize nemei maaɓe laa wolai naati kpein poluma, ti Amɔɔl nuiti ta masagi Siɣon ná-masadaɪ ma yooi kpein sɔlɔɔni, nii é ɣeni masadaɪ ɣeezu Geseɓon. Moize zobogi zɔlɔɔni Siɣon ma, ta Madiyan ɣundiɣiiti, ti ɣoloni Siɣon ɓe, ti zeini zooi zu: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeɓa. ²² Ungaizie nui Balaame, Beyool ná-doun zunui ɣeni naati saama, niiti Izelayele nuiti ti ti ɓaani ga boɣa zɔkpɔi. ²³ Luben mavofodaiti ta-ɣwepelemaɓe ɣeni ga Zuluden, ta zieleaɓe.

Luben mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣeɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Gade ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Moize Gade ná-bolodai nɔnɔi veeni zea, eɣeɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la. ²⁵ Nii ti sɔlɔɔni ga zooi ná ɣeni ga: Yazael, ta Galaade laa wolaiti kpein, ta Amɔn nuiti ta-yooi ɣilazuɓe, é zeeli Alɔweɛl, Laɓa letemaɓe, ²⁶ é zo Geseɓon, é zeeli Lamate-Misepee, ta Betɔnime, é zo Maɣanayime, é zeeli Deɓiil ɣwepelemaɓe, ²⁷ ta nemei zu, Bete-Galame, Bete-Nimela, Sukote, ta Safon, Geseɓon masagi Siɣon ná-masadaɪ ma yooi mɔtai. Naama yooi kpein é ɣeni zie wolai Zuluden ɓoluɓe. Zuluden ɣeni zou ɣwepelemaɓe, nii é folo liizu ɓelei, eyesu é zeeli zie wolai Zeeneezalate ɣaabelazuɓe, lekpemaɓe nu ɣɔɓezuɓe.

²⁸ Gade mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣeɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Manasee ná-bolodai ɣilazuɓe ná-zooi,

nii é folo ɣilazu ɓelei

²⁹ Naa ɓoluma, Moize Manasee ná-bolodai ɣilazuɓe nɔnɔi veeni zea, gaagwe ti ɓa, ɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la. ³⁰ Zooi ti sɔlɔɔni, naa ɣeni ga Basan, é zo Maɣanayime, Basan masagi Wɔge ná-masadaɪ ma yooi kpein, ta Yayiil ná-taa go ɓuulɔzita (60), ti kpein ti ɓuuni ma yooi zu. ³¹ Naa ɓoluma, ti Galaade yooi ɣilazuɓe zɔlɔɔni, ta Asetalɔte ta Edeleyi, Basan masagi Wɔge ná-masadaɪ ma laa wolaiti. Ti ti pe ɣaagwe Makiil mavofodaiti ba, Manasee ná-doun zunui, ɓelei ta-ɓeɓeyegēiti ti la.

³² Zooi ɣana, nii Moize feeni Moaɓe yooi ma nemeiti su, Zuluden ɓolu ɓelei, Zeeliko letemaɓe, folo ɣilazu ɓelei. ³³ Moize la ɣeni zou veeni Leevi mavofodaiti zea. Gooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ɣa é ga tɔnɔi, eɣeɓelei é boni la ti ma.

14

Kanaan yooi ɣaagweɓe vai

Zuluden folo liizu ɓelei

¹ Wele nii Izelayele nuiti ti sɔlɔɔni ga tɔnɔ, Kanaan yooi zu, nii zalaɣa ɣila nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta boloda ɓeɓeyegēiti ta-ɣundiɣiiti ti feeni ti ya. ² Zou ɣaagweɓe vai ná, boloda taabuugɔi ta ma lukpegi ɓa, naa ɣeeni ga kpakutoomai, eɣeɓelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ³ Mazɔlɔɔ Moize zooi veeni niima boloda felegɔiti ta ma lukpegi ya, Zuluden ɓolu ɓelei, folo ɣilazu ɓelei, é la ɣeni ta veeni Leevi nuiti zea. ⁴ Zozefe mavofodaiti ti ɣeni ga boloda felegɔ, Manasee ta Efelayime, kele ti la ɣeni zou veeni Leevi nuiti zea, keni nɔ ta-laaiti, ta ná maaɣooliiti, ta-loganiiti faa zu, ta ɓe ta ti-ɣɔligiti make ná. ⁵ Izelayele nuiti ti keeni, eɣeɓelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya, ti zooi ɣaagweɓeɓeni.

Geeɓelɔn laai ta ma yooi

vee vai Kalɓe ya

⁶ Zuda ná-bolodamaiti ti maaɓuɣani Zozuwe ɓa Gilegale. Kalɓe, Yefunee ná-doun zunui, nii é ɣeni ga Keenize nui, naa ɣeni ma: «È naa ɣweɓe, nii Gooɣɔ GALAGI boni GALA nui Moize ma, nɔun ná-faa zu, ta ɔun ɔa-vaa zu, siegi zu ade ɣeni la Kadese-Baalenea. ⁷ Gè kona ɓuunaanigɔ (40) zɔlɔɔni niima, siegi zu Gooɣɔ GALAGI ná-botiɣe nui Moize tɓveni la, gè zeɣe Kadese-Baalenea, gè li zooi zuɓete fai ma. Gè ɓoluvaawoni ma, ga soledai ziimaɓe.

⁸ Kele zunuiti ti ɣeni bà, naati ti nuɓuseiti inɓeteveni. Kele nɔn nà, gè zieni ga woogɛɣiladai Gooɣo GALAGI, nà-GALAGI ná-pelei. ⁹ Naama volo ná, Moize niima ɣonai woni, é ɣe ma: «Gaamazu, zoi nii é ziaa su, naa ɣa ɣe ga ɗonɔi, wa è-mavofodai, eyesu ɣo, tɔzei é ziese woogɛɣiladai zu ga Gooɣo GALAGI, ɗa-GALAGI ná-pelei.» ¹⁰ Niizu pete, é ɣea ga kona vuunaaniɣo maazu loɔlugo (45), siegi zu Gooɣo GALAGI bɛeni la Moize ɔɔ, Izelayele ɣeai ma siei wosu teɓebai zu, é mà vului makega ga ná-minazeɣegi maavele. Za, gè kona vuulasaua maazu loɔlugo (85) zɔlooga. ¹¹ Suloɣe ɗe, eɣe naama voloi nɔ, yeei Moize tɛveni da siei ma, zebei ɣa ɗe bà koɔɣo vaa zu, eɣevelei é ɣeni bà la naama ziegi zu, nà zoo ɗe gè da li, gè da va. ¹² Niizu, gize yooi naa ve zèa, nii Gooɣo GALAGI ma minazeɣegi woni bè ma volo ná. Mazɔɔɔ è menini naama voloi nɔ ga Anake mavofodaiti ta ná, taa wolaiti ta ná, sigigi ti ma. Gooɣo GALAGI ɣe bà nɔ, nà ti ɓe, eɣevelei Gooɣo GALAGI boni la.»

¹³ Zozuwe tuya looni Kaleɓe ɔe, Yefunee ná-doun zunui, é Geeɓelɔn ve zea ga nɔnɔ. ¹⁴ Ule ɣana Kaleɓe, Yefunee ná-doun zunui, Keenize nui, Geeɓelɔn zɔɔni da ga nɔnɔ eyesu zaafaza, tɔzei é zieni ga woogɛɣiladai, Gooɣo GALAGI ná-pelei zu, Izelayele ná-GALAGI. ¹⁵ Mɔungi, Geeɓelɔn laaseigi ɣeni ga Kiliyate-Aaleɓa. Aaleɓa ɣeni ga zunui nii unfemai ɣeni be gola, Anake mavofodaiti saama.

E zo nàzuve ma niina, kɔɔi ɓeni zoi zu, ziileigi ɣeni ná pe.

15

Zuda ná-bolodai ná-zoi

¹ Zoi nii kpakutoomai feeni Zuda ná-bolodai ma ɔleyeɣeiti zea, é zeelini Edome ɣwepelemaɔe Sin teɓebai zu, lekpemaɔe nu yeezazuɔe. ² Pele ɣana, ta-ɣwepelemaɔe lekpemaɔe nu yeezazuɔe, naa liini la Kpoloɗe Wanai ɣaabelazuɔe, é zeɪ lekpemaɔe nu yeezazuɔe yooi va, ³ é li, é too ma lekpemaɔe nu yeezazuɔe, gize yooɣɔzuɔe Akelaɓime, é leve ga Sin vele, é le lekpemaɔe nu yeezazuɔe Kadese-Baalenea, é leve miná ga Geselon vele, é le Adaal, é lati Kaalekaa vele, ⁴ é leve naa ɔlu ga Asemon vele, é lo Ezipete ɣtɔuɗei va, kwapeleɣi loni Kpoloɗe Wolai va. Naa ɣa é ga wo-ɣweɣi lekpemaɔe nu yeezazuɔe.

⁵ Folo ɣulazu ɔlei, kwapelemaɔe ɣeni ga Kpoloɗe Wanai, eyesu é zeɪ ti loolave va ta Zuluden.

Lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe, kwemaɔe zoni kpoloɗei zuzeizuɔe, nii é ti loolave ta Zuluden. ⁶ E leeni ga Bete-Googela vele, é leve Bete-Alaba, lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe, é lo kotui va, ti ɣeezu ma Boɣan, Luɓen ná-doun zunui taɣila daasei kana, ⁷ kwapelemaɔe liini Debiil, é leve Akɔɔl nemeɪ zu, é li lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe ɔlei Gilegale, é gize yooɣɔzuɔe Adumime letemaɔe, kotuɗei ɔ be, lekpemaɔe nu yeezazuɔe. Naa ɔlu é leve En-Seemese zieungiti pɔ be, é too ma En-Loɣe. ⁸ Kwapeleɣi leeni, é leve ga Bene-Ginome ɔtugi zu vele, Yeeɓuse nuiɗi ta-ɣizei ɣɔɣɔave, nii é ga Zeeluzalɔme, lekpemaɔe nu yeezazuɔe. Kwapeleɣi untɛeni gizei ma, nii é ɔuuni folo liizu ɔlei, Ginome ɔtugi zu, Lefayime ɔtugi ɣaabelazuɔe, lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe. ⁹ E zo gize unmaɔe, é yei, é zeeli Nefetoa ɗeungiti ma, é li Efelon gizei ma laaiti pɔ pelei, aisa é va li ga Baala vele, nii é ga Kiliyate-Yeyalime. ¹⁰ E zo Baala, kwapelemaɔe, é lati folo liizu ɔlei, Seyiil ɣizeiti pɔ pelei, é leve Dɔɔɔ ɣizei ɣɔɣɔave, lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe, naa ɣa é ga Kezalɔn, é yei Bete-Seemese, é leve Timena. ¹¹ E zeɣe miná, é zeeli Ekelɔn ɣize ɣɔɣɔave, lekpemaɔe nu ɣɔɔzeɔe, é va Sikelon, é leve Baala gizei ɔ be, é li Yaɓeneyele, é lo Kpoloɗe Wolai va.

¹² Folo liizu ɔlei ma ɣwemaɔe ɣeni ga Kpoloɗe Wolai naave. Ule ɣana kwapelemaɔeti ti ɣeni la, é lo zoi va, é veeni Zuda mavofodaiti zea, eɣevelei ta-ɔleyeɣeiti ti la.

Kaleɓe ná-zoi zo fai ɓoɣo ɔe (Tukpɔɣaaleve Nuiɗi 1:10-15)

¹³ Ti Yefunee ná-doun zunui Kaleɓe nɔnɔi veeni zea Zuda mavofodaiti saama, eɣevelei Gooɣo GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya: Kiliyate-Aaleɓa, nii é ga Geeɓelɔn. Aaleɓa ɣeni ga Anake memɛwolai. ¹⁴ Kaleɓe Anake mavofodaiti kpɛeni: Seesayi nuiɗi, Ayiman nuiɗi, ta Talemayi nuiɗi. ¹⁵ E zeɣeni miná, é li é Debiil nuiɗi sakpe. Mɔungi Debiil laaseigi ɣeni ga Kiliyate-Seefɛɛl. ¹⁶ Kaleɓe ɣeni ma: «Nà doun anzanui Akesa ve naama nui ɔe ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛɛl zakpe, é so.» ¹⁷ Kaleɓe keɣɣeloin Naaze ná-doun zunui Woteniyɛle ɣa é ná zoni. Kaleɓe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁸ Seeliai ma sinigi ɔ be, é ɗeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keɣɣe Kaleɓe ma. Naa ɔlu, Akesa ɔlini, é zeɣe ná-soovaleɣi ɣama. Kaleɓe gaazaɣani, é ɣe ma: «Leeni ɣa wɔin é ma?» ¹⁹ E goɣaɔvoteni, é ɣe ma: «Faane ɣe bè! Zieungaa ve bè, mazɔɔɔ zoi é seidai su, lekpemaɔe nu yeezazuɔe, naa ɔɔɔe.» Kaleɓe zieungiti feeni be maazu ɔlei, ta buu ɔlei.

Zuda mavofodaiti ta-laaiti

²⁰ Zuda mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-ɔleyeɣeiti ti la. ²¹ Zuda mavofodaiti ta-laaiti ti ɣeni lekpemaɔe nu yeezazuɔe, Edome ɣwepelemaɔe letegi, naati ti ɣeni ga: Kabeseyele, Edɛɛl, Yaguul, ²² Kina, Dimona, Adada, ²³ Keedese, Gasɔɔl, Itan, ²⁴ Zife, Teelɛme,

Bealote, ²⁵ Gasool-Gadata, Keliyote-Geseloni, nii é ga Gasool, ²⁶ Amame, Sema, Molada, ²⁷ Gasaal-Gada, Gesemon, Bete-Palote, ²⁸ Gasaal-Suale, Beel-Seeba, Biziyotiya, ²⁹ Baala, Iyime, Aseme, ³⁰ Eletelade, Kezile, Goolema, ³¹ Sikelage, Mademana, Sansana, ³² Lebayote, Silefime, Ayen, ta Limon. Taa wolai liegoi feni ga taa vuufelego maazu taavuugo (29), ta ma laa goiti.

³³ Taai niiti ti feni zielewe ma nemei zu, naati ti feni ga niiti: Esetawole, Saleya, Asena, ³⁴ Zanoa, En-Ganime, Tapua, Ename, ³⁵ Yaalemute, Adulame, Soko, Azeeka, ³⁶ Saalayime, Aditayime, Gedeela, ta Gedeletayime. Taa wolai liegoi feni ga puugo maazu naanigo (14), ta ma laa goiti.

³⁷ Senan, Gadasa, Migedale-Gade. ³⁸ Dileyan, Misepee, Yoketeyele, ³⁹ Lakise, Bosekate, Egelon, ⁴⁰ Kabon, Laamase, Kitelise, ⁴¹ Gedeelote, Bete-Dagon, Naama, ta Makeeda. Taa wolai liegoi feni ga puugo maazu lozita (16), ta ma laa goiti.

⁴² Libena, Eteel, Asan ⁴³ Yifeta, Asena, Nesiibe, ⁴⁴ Keyila, Akeziibe, ta Maleesa. Taa wolai liegoi feni ga taavuugo, ta ma laa goiti.

⁴⁵ Ekelon ta ma laa goiti, ta ma balagaiti, ⁴⁶ taa wolai nii kpein é Asedode jobawe, ta ma laa goiti, Ekelon ta Kpolode Wolai ti yogozuwe.

⁴⁷ Asedode ta ma laa goiti, ta ma balagaiti, ta Gaza ta ma laa goiti, ta ma balagaiti, eyesu é zeeli Ezipete gotufei ma, é li Kpolode Wolai laawe.

⁴⁸ Gize yooi ma vele geleti ti feni ga: Samuil, Yatiil, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiliyate-Sana, nii é ga Debiil, ⁵⁰ Anaabe, Esetemo, Anime, ⁵¹ Gosen, Golon, ta Gilo. Taa wolai liegoi feni ga puugo maazu gila (11), ta ma laa goiti.

⁵² Alaabe, Luma, Eseyan, ⁵³ Yanume, Bete-Tapua, Afeeka, ⁵⁴ Gumeta, Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelon, ta Siyool. Taa wolai liegoi feni ga taavuugo, ta ma laa goiti.

⁵⁵ Maon, Kaalemele, Zife, Yuta, ⁵⁶ Zizeleyele, Yokedeyame, Zanoa, ⁵⁷ Kayen, Gifea, ta Timena. Taa wolai liegoi feni ga puugo, ta ma laa goiti.

⁵⁸ Galegule, Bete-Suul, Gedool, ⁵⁹ Maalate, Bete-Anote, ta Eletekon. Taa wolai liegoi feni ga dozita, ta ma laa goiti.

⁶⁰ Kiliyate-Baale nii é ga Kiliyate-Yeyalime, ta Laaba. Taa wolai liegoi feni ga felego, ta ma laa goiti.

⁶¹ Teubai ta geleiti ti feni ga: Bete-Alaaba, Midin, Sekaka, ⁶² Nifesan, Iil-Meela, ta En-Geedi. Taa wolai liegoi feni ga dozita, ta ma laa goiti.

⁶³ Zuda mavofodaiti ti la feni zooni ti va Yeebuse nuiti kpe, niiti ti feni zeini Zeeluzalame, naati ta de zeini ná zaaqaza ta Zuda nuiti.

16

Zozefe mavofodai ná-zooi

¹ Zozefe mavofodai ná-zooi é solooni ga kpakutoomai, ma gwapelei tozeini Zuluden va, Zeeliko jobawe, folo gulazu vele, zicungi letemawe, nii é kpoole dei veezu taa nuiti zea. E zedjeni miná, é le ga gize yooi zu vele, teubai zu, é li Beetele. ² E zedjeni Beetele, é li ga Luze vele, é leve Aaleke nuiti ta-gwapelemawe Atalote vele. ³ Naa volu é yeini folo liizu vele, ga Yafelete nuiti po pele, eyesu Bete-Golon ná gogowu vele, é zeeli Geezeel, é lo Kpolode Wolai va. ⁴ Zooi gana, nii é feni ga Zozefe mavofodaiti tonoi, Manasee ta Efelayime.

Efelayime ná-bolodai ná-zooi

⁵ Zooi vete, nii é veeni Efelayime mavofodaiti zea, egevelei ta-velayegaiti ti la: Folo gulazu vele, ta-gwapelemawe zoni Atalote-Adaal, é zeeli Bete-Golon ná maazu vele. ⁶ E loni Kpolode Wolai va, folo liizu vele. Lekpemawe nu govezuwe, kwapelemawe liini ga Mikemetate vele, é lati ga folo gulazu vele, é Taanate-Silo maaleve, é li ga Yanoa vele. ⁷ Miná ga é yeini ná ga Atalote vele, ta Naalata, é lo Zeeliko va, é vile Zuluden va. ⁸ E zoni Tapua, é li folo liizu vele, Kana kotufei vo be, é lo Kpolode Wolai va. Naa ga é feni ga Efelayime mavofodai tonoi, egevelei ta-velayegaiti ti la, ⁹ é bo taa wolaiti ba, ta ma laa goiti, niiti ti makeni ti ve, Manasee mavofodai ná-zooi zu. ¹⁰ Efelayime nuiti ti la feni zooni ti va Kanaan nuiti kpe, niiti ti feni zeini Geezeel. Naati ta zeini ti zaama, zaaqaza, kele Efelayime nuiti ti boti baagi kpein daani ti unma.

17

Manasee ná-bolodai gilazuwe ná-zooi, nii é folo liizu vele

¹ Zooi ta veeni Manasee mavofodai ya, toga é feni ga Zozefe ná-doun zunu moungi. Makiiil feni ga Manasee ná-doun zunu moungi, é ge ga Galaade keegde, toga é Galaade ta Basan yooiti solooni, Zuluden folo gulazu vele, mazaloo é feni ga koofo nu wola. ² Manasee mavofodai zoiti ti zootti solooni, Zuluden folo liizu vele, egevelei ta-velayegaiti ti la. Abiyeezel mavofodaiti ti ta zolooni, ta Geeleke mavofodaiti, ta Aseliyele mavofodaiti, ta Sikeme mavofodaiti, ta

Geeƒeɛl mavofodaiti, ta Semida mavofodaiti. Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti kana, eƒeɛɛɛleɛ ta-veɛɛyefɛiti la.

³Manasee wolodamai ta ƒeni ná, daa ga Selɔfɛgɛde, doun zunu la ƒeni zea, keɛni nɔ anzanu lointi, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Selɔfɛgɛde ƒeni ga Geeƒeɛl ná-doun zunui. Keeƒe wolani ti ƒeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee. ⁴Ná-doun anzanui naati ti vaani zalaƒa ƒula nui Eleazaal vɔ be, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta kundigɛiti, ti ƒe ti ma: «Gooƒɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga é zou ve gi ya, gi-ƒee keeƒelointi saama.» Ti zou veeni ti ya, ti-ƒee keeƒelointi saama, eƒeɛɛɛleɛ Gooƒɔ GALAGI ná-devei ƒeni la. ⁵Manasee ná-bolodai zou puugo zɔɔɔni, Galaade ta Basan yooiti ti la naama ƒaalugi zu, niiti ti Zuluden folo ƒulazu velei, ⁶mazɔɔɔ Manasee ná-doun anzanuiti ti zou zɔɔɔni ná-doun zunuiti saama. Galaade yooi ma ge ƒe ga Manasee ná-doun zunui zɔiti tɔnɔ.

⁷Manasee ná-kwepelemaɛ zoni Aseɛl ma, é li Mikemetate nii é Sikeme letemaɛ, é zeƒe miná, é yei Yamin vele, En-Tapua nuiti pɔ be. ⁸Tapua yooi ƒeni ga Manasee mavofodaiti tɔnɔ, kele Tapua taai, nii é ƒeni Manasee kwepelemaɛ, miná ƒeni ga Efelayime mavofodaiti tɔnɔ. ⁹Kwepelemaɛ loni Kana kɔtudei va nu yeezazuve. Kele taa wolai niiti ti ƒeni ga kɔtudei vɔlu velei nu yeezazuve, naati ti ƒeni ga Efelayime nɔnɔ, anee ni ti ti ƒeni Manasee yooi ma. Manasee ná-kwepelele leveni kɔtudei ƒoba, lekpeɛmaɛ nu ƒɔvezuve, é zeɛ Kpoloɔɔ Wolai va. ¹⁰Naa ƒa é keɛni, Efelayime ná-zooi liini ga lekpeɛma velei nu yeezazuve, Manasee nɔni ma ge li ga lekpeɛma velei nu ƒɔvezuve. Kpoloɔɔ Wolai ƒeni ga kwemaɛ, folo liizu velei. Lekpeɛmaɛ nu ƒɔvezuve, é zeini Aseɛl va, folo ƒulazu velei, é zeɛ Isakaal va.

¹¹Manasee taa wola mɔinmɔin sɔɔɔni baɛlaa Aseɛl ná-zooi zu ta Isakaal. Ta ga Bete-Seyan ta ma laa goiti, Yifeleyame ta ma laa goiti, é veɛ Dɔɔɔɔɔ balaagi va, ta ná-kovi savagoiti, niiti ti ga En-Dɔɔɔɔ, Taanake, ta Megido, ta ma nuɔuseiti pe, ta ma laa goiti pe. ¹²Anee naa ve, Manasee ná-nuiti ti la ƒeni zooni ti va taa wolai naati su nuiti so, Kanaan nuiti ti yeni zeini ma yooi zu. ¹³Siegi zu Izelayeɛ nuiti ti zebɛi zɔɔɔni da, ti Kanaan nuiti dɔɔni boti baagiti kee vai zu, kele ti la ƒeni zooni ti va ti be.

Ta ɔɔ fai Zozefe mavofodai ná-zooi va

¹⁴Zozefe mavofodaiti ti vaani, ti baazaƒa Zozuwe ma, ti ƒe ma: «Leeni vaa zu é zooi tago nɔ veai gi ya, ga kpakutoomai? Tama Gooƒɔ GALAGI tuya loa gi ve gola, niizu gi wola mɔinda gola.» ¹⁵Zozuwe ti woogaaɔvoteni, é ƒe ti ma: «Ni wo wola mɔinda gola, ni Efelayime ƒize yooi la mɔ kula ƒa wo va, à li Feeleeze nuiti ta-lɔɔɔiti su, ta Leeƒa mavofodaiti, wo ná ta maazaƒa ɔɔɔɔ ve.» ¹⁶Zozefe mavofodaiti ti ƒeni ma: «Gaama ve gize yooi la kulaa gi va, naa vɔlu kolu wotoloiti ta Kanaan nuiti zea, ti zeini petugi zu, niiti ti Bete-Seyan, ta niiti ti logai ba, ta niiti ti zeini Zizeleyeɛ petugi zu.» ¹⁷Zozuwe ƒeni Efelayime nuiti ta Manasee nuiti ma, ti ga Zozefe mavofodaiti: «Wa ga nuɔuseiti ti wola mɔinda, wo-zeɛɛi wɔɔɔba, wo la mɔ vɔniga zou go nɔ ma. ¹⁸Kele wa gize yooi zeƒe, nii dɔɔɔni ma. Wa maazaƒa, wo zeɛ ná pe. Wa Kanaan nuiti kpe, anee kolu wotoloiti ta ti ya, zebɛi ƒe ti va.»

18

Zooi ƒaaƒweɛ vai boloda lɔfelai zɔiti ba

¹Izelayeɛ nuiti ti zooi zogai ma, ti maaƒolo, ti ƒaaleɛni ba Silo. Ti GALA daaƒomi seƒe velei loni ná. ²Boloda lɔfela ƒa é yeni Izelayeɛ nuiti saama, niiti ti la ƒeni de tɔnɔi zɔɔɔni.

³Zozuwe ƒeni naazu Izelayeɛ nuiti ma: «Yeɛƒeƒala lielego ƒa de wo keɛzu faalakobai zu, wo va li, wo va zooi zeƒe ga wɔnɔ, nii Gooƒɔ GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feai wo ve? ⁴A yeelo zunu savago va bolodai ƒilagilagi zu, ná ti leuesu ada. Ta wuzɛƒe zu, ti zooi zuɔɔize, ti ta-wolodamai nɔnɔi veɛ, ti ná-fai zeve, ti vaa la pɔ be. ⁵Ta keɛzu su lɔfela, ti gaaƒwe ɔɔɔɔ va. Zuda ƒa yesu ná-kwepelemaɛ, lekpeɛmaɛ nu yeezazuve. Zozefe ná-peɛɛyefɛi ƒa yesu ná-kwepelemaɛ, lekpeɛmaɛ nu ƒɔvezuve. ⁶Wa zooi ƒaaƒweɛ zu su lɔfela, wo va ve pɔ ga ma zeve. Ná kpakutoomai ƒeezu wo ve, ve nɔ Gooƒɔ GALAGI da-GALAGI ƒaazu. ⁷Kele Leevi mavofodai la zou nɔpe sɔɔɔga ga nɔnɔ wo zaama, mazɔɔɔ Gooƒɔ GALAGI ná-zalaƒa ƒula vai ƒa é ga tɔnɔi. Nii é ga Gade ná-bolodai, ta Lubɛn ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ƒilazuve, naati ti tɔnɔi zɔɔɔge na, Zuluden vɔlu velei, folo ƒulazu velei, nii Moize, Gooƒɔ GALAGI ná-botigɛ nui feeni ti ya.»

⁸Zunuiti ti yeelonu ti va ga ti zooi ƒaaƒweɛ, naati ti pele zoni. Aisa ti va li, Zozuwe niima leveiti feeni ti ya, é ƒe ti ma: «À li, wo zie zooi zu, wo gaaƒwe seveɛ zu, naa vɔlu wo gale ma pɔ be. Silo ve nɔ ƒa, ge kpakutoomai ƒeezu ná wo ve, Gooƒɔ GALAGI ƒaazu.»

⁹Zunui naati ti liini, ti zie zooi zu, ti gaaƒwe seveɛ zu, ti ke su lɔfela, eƒeɛɛɛleɛ taa wolaiti ti la. Ti ƒaleni ma Zozuwe vɔ be, ti-vuuzuve Silo. ¹⁰Zozuwe zooi ƒaaƒweɛni Izelayeɛ nuiti ba ga kpakutoomai Silo, Gooƒɔ GALAGI ƒaazu, é bolodai ƒilagilagi nɔni ve zea.

Benzamen ná-bolodai ná-zooi

¹¹ Zooi ma mǎungi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la. Nǎ-zooi ɣwɛgi ɣeni Zuda nǎ-bolodai ta Zozefe mavofodaiti ta-wolodaiti zɔɣɔzuvɛ. ¹² Lekpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ti ɣwɛgi zoni Zuludɛn va, ɛ le Zeeliko ɣobavɛ, lekɛpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ le gize yooi zu folo liizu vɛlei, ɛ li, ɛ uile Bete-Aven leɛɛɛɛbaɛ va. ¹³ Kwɛpelemaɛ leɛɛɛni ga Luze vɛle, nii daa ga Beetele, lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ, naa ɔɔlu ɛ yeini ga Atalote-Adaal vɛle gize maazuvɛ, nii ɛ Bete-Golon nǎ ɣɔɣɔwu vɛlei, lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ. ¹⁴ Folo ɣulazu vɛlei, kwɛpelemaɛ liini, ɛ lati kpolodei ɔɔ pelei, ɛ zo gizeɛ va, nii ɛ Bete-Golon letemaɛ, lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ, ɛ li, ɛ lo Kiliyate-Baale va, nii ɛ ga Kiliyate-Yeyalime, Zuda mavofodaiti ta-laa wolai. Folo liizu vɛle ɣwɛpelegi ɣana.

¹⁵ Lekɛpɛmaɛ nu yeezazu vɛlei ma ɣwɛgi zoni Kiliyate-Yeyalime va, ɛ liini folo liizu vɛlei Nefetɔa dɛungiti ɔɔ be, ¹⁶ minǎ ɣa ɛ yeini nǎ gize ɣɔɣɔvɛ, nii ɛ zelɛni Bene-Ginɔme vɛtugi maazu, Lefayime vɛtugi zu, lekɛpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ. E yeini Ginɔme vɛtugi zu, Yeeɣuse nuiiti ta-gize ɣobavɛ, lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ, eyɛsu ɛ zeeli En-Lɔgele. ¹⁷ E latini lekɛpɛma vɛlei nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ lo En-Seemese va, naa ɔɔlu ɛ lo Gelilote va, gize yɔɣɔzuvɛ Adumime letemaɛ. E zo minǎ, ɛ yeini kɔtɔui naa ɔɔ be, nii daa ga Bɔɣan, Luɛɛn nǎ-doun zunui taɣɣila daasei kana. ¹⁸ E leɛɛni gizeɛ ɣobavɛ lekɛpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, nii selɛgai Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi maazu, ɛ yeini petu nɛmɛi zu. ¹⁹ E liini Bete-Gɔgela ɣoba, lekɛpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ li, ɛ lo Kpolode Wanai va ga nu ɣɔvɛzu vɛlei tosuvɛ Zuludɛn va. Lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ vɛle ɣwɛpelegi ɣana.

²⁰ Folo ɣulazu vɛlei, Zuludɛn ɣa ɛ ɣeni ga kwɛmaɛ.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la, ta ta-ɣwɛpelemaɛvɛti ɛ lati ti ma.

²¹ Benzamen mavofodaiti ta-laa wolaiti ti ɣeni ga niiti, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la: Zeeliko, Bete-Gɔgela, Emɛke-Kesise, ²² Bete-Alaɣa, Semalayime, Beetele, ²³ Avime, Pala, Wɔfela, ²⁴ Kefaal-Amɔnayi, Wɔfeni, ta Geeɣa. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

²⁵ Gaɣaɣɔn, Lama, Beelote, ²⁶ Misepee, Kefila, Mɔsa, ²⁷ Leekɛme, Yiilepeyɛle, Taleyala, ²⁸ Seela, Elɛfe, Yeeɣuse, nii ɛ ga Zeeluzalɛme, Giɛate, ta Kiliyate. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu naanigɔ (14), ta ma laa goiti.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la.

19

Simiyɔn nǎ-bolodai nǎ-zooi

¹ Zooi vɛlesɛi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Simiyɔn nǎ-bolodai nǎnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la. Ta-yooi ɣeni Zuda nǎnɔi zaamaɛ. ² Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Beel-Seeɣa, Seeɣa, Mɔlada, ³ Gasaal-Suale, Bala, Asɛme, ⁴ Eletɔlade, Betule, Gɔɔlema, ⁵ Sikelage, Bete-Maalekaɔte, Gasaal-Suza, ⁶ Bete-Leɣayote, ta Saluɣen. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu saavagɔ (13), ta ma laa goiti.

⁷ Ayen, Limon, Eteɛl, ta Asan. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga naanigɔ, ta ma laa goiti, ⁸ ta taa goiti kpein ti naama laa wolaiti maagoolii zu, eyɛsu ɛ zeeli Baalate-Beel, nii ɛ ga Lamate, lekɛpɛmaɛ nu yeezazuvɛ yooi zu.

Simiyɔn mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la. ⁹ Simiyɔn mavofodai nǎ-zooi zegeni Zuda nuiiti tɔnɔi va, mazɔɔɔ Zuda mavofodaiti ta-yooi ti sɔɔnɔi, gola ɛaagɔni ti ma. Naa ɣa ɛ keɛni, Zuda nǎ-zooi Simiyɔn mavofodaiti maalatini.

Zabulɔn nǎ-bolodai nǎ-zooi

¹⁰ Zooi zavasɛi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Zabulɔn mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la. Ta-yooi ma ɣwɛpelemaɛ zeelini Salide. ¹¹ E leɛni folo liizu vɛlei, Maleyala vɛle, ɛ zeɛ Daɛɛesete va, naa ɔɔlu kɔtɔuɛi nii ɛ yeizu Yɔkeneyame ɣakalavɛ. ¹² E zo Salide, ɛ latini folo ɣulazu vɛlei, Kisɛlote-Taɔɔol ɣwɛpelemaɛ, ɛ uile Daɛɛlate va, ɛ le Yafia. ¹³ E zegeni minǎ, ɛ leɛ folo ɣulazu vɛlei ga Gita-Geɛfeɛl vɛle ta Ita-Kasin, ɛ lo Limon va, ɛ lati, ɛ zeeli Neyaa. ¹⁴ Lekɛpɛmaɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, kwɛpelemaɛ latini, ɛ li Ganaton, ɛ lo Yifeta-Ele vɛtugi va. ¹⁵ E ɔɔ Katate va, ta Naɣalale, ta Simelon, ta Yideyala, ta Beteleyɛme. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

¹⁶ Zabulɔn mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Isakaal nǎ-bolodai nǎ-zooi

¹⁷ Zooi naanisiɛi kpakui looni ma, naa ɣeni ga Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nǎnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyɛgeiti ti la. ¹⁸ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Yizeleyɛle, Kezulote, Sunɛme, ¹⁹ Gaɣalayime, Siyon, Anaɣalate, ²⁰ Laɔite, Kisiyon, Aɛɛɛɛ, ²¹ Leemete, En-Ganime, En-Gada, ta Bete-Pasɛɛ. ²² Ta-ɣwɛpelemaɛ loni Taɔɔol va, Saɣasima, ta Bete-Seemese, ɛ lo Zuludɛn va. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu lozita (16), ta ma laa goiti.

²³ Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Aseɛl na-bolodai na-zooi

²⁴ Zooi lɔlusiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Aseɛl mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la. ²⁵ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Gɛlekate, Gali, Beetɛn, Akesafe, ²⁶ Alameeleke, Ameade, Miseyale. Folo liizu velei ta-ɣwɛpelemaɛ zeini Kaalemɛle va, ta Sigɔɔl-Lifɛnate. ²⁷ Naa volu, folo ɣulazu velei, ɛ latini ga Bete-Dagon vele, ɛ lo Zabulon yooi va, ta Yifeta-Ele vɛtugi, ɛ li lekɛmaɛ nu ɣɔvɛzu velei, ɛ zeeli Bete-Emɛke ta Neyiyɛle, ɛ loni Kabule va nu ɣɔvɛzuɛ, ²⁸ Ebelon vele, ta Legɔbe, ta Gamon, ta Kana, eyesu ɛ zeeli Sidon wolai ma. ²⁹ Kwɛpelemaɛ lati mɔnɔ Lama vele, ɛ lo Tiil taa wolai va sigɔgi ma, Gɔza vele, ɛ li, ɛ lo Kpoloɔ Wolai va, ga Akeziɔe yooi va pelei, ³⁰ ɛ bo Uma va, ta Afeke, ta Legɔbe. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puufelegɔ maazu felegɔ (22), ta ma laa goiti.

³¹ Aseɛl mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Nɛfetali na-bolodai na-zooi

³² Zooi lɔzitasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la. ³³ Ta-ɣwɛpelemaɛ zeelini Geelɛfe zali, ɛ zo Saananime sɛne gului, ta Adami-Neekɛbe, ta Yaɓeneyɛle, ɛ zeeli Lakume, ɛ lo Zuludɛn va. ³⁴ E latini folo liizu velei, ga Azenɔte-Tabɔɔl vele, ɛ zeɣe miná, ɛ li, ɛ lo Gukake va, ɛ zeɣe Zabulon yooi va ga nu yeezazu velei, ɛ lo Aseɛl yooi va folo liizu velei, ta Yeguda, Zuludɛn ɣeni ga folo ɣulazu velei. ³⁵ Taa wolaiti sigɔgi ɣeni ti ma, naati ti ɣeni ga: Sidime, Sɛɛl, Gamate, Lakate, Kineelɛte, ³⁶ Adama, Lama, Gasɔɔl, ³⁷ Keedese, Edeleyi, En-Gasɔɔl, ³⁸ Yileyon, Mighedale-Ele, Gɔɔlɛme, Bete-Anate, ta Bete-Seemɛse. Taa wolai lieɣɔi ɣeni ga puugɔ maazu taavuuɣɔ (19), ta ma laa goiti.

³⁹ Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Dan na-bolodai na-zooi

⁴⁰ Zooi lɔfelasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la. ⁴¹ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Sɔleya, Esetawole, Iil-Seemɛse, ⁴² Saalaɓin, Ayalon, Yitela, ⁴³ Elon, Timenata, Ekelɔn, ⁴⁴ Eletekee, Giɓeton, Baalate, ⁴⁵ Yegude, Benee-Belake, Gate-Limon, ⁴⁶ Yaalekon dɛi, ta Lakon, ɛ bo zooi va, ɛ Zafa letemave.

⁴⁷ Dan mavofodaiti ti valani ta-yooi ma. Dan mavofodaiti ti lɛɛni naazu, ti kɔɔi vɛɛ Leeseme va. Ti vonini taai naa ma, ti su nuɓusei pɛ pa ga boɣa zɔkpɔi, ti seɣe ga tɔnɔ, ti zeɣe ná. Ti timemɛwolai Dan laaseigi vɛɛni Leeseme va.

⁴⁸ Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɣɛvelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Timenate-Seela laai

vee vai Zozuwe ya

⁴⁹ Siegi zu Izelayeɛle nui ti beni la ga zooi ɣaagɣwe boɣɔ va, ti kwɛgiti da, ti zooi ta veeni Zozuwe vɛ, Nun ná-doun zunui, ɛ ɣe ga nɔnɔi ti zaama. ⁵⁰ Eɣɛvelei Gooɣɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, taa wolai ɛ yimazɛɣeni la, naa ɣa ti feeni zea, Timenate-Seela, nii ɛ ɣeni Efelayime ɣize yooi zu. E taai naa loni volu, ɛ zeɣe ná.

⁵¹ Zooiti kana, niiti zalaɣa ɣula nui Eleazaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta peleyeɣe ɣundiɣiiti ti Izelayeɛle wolodaiti su, ti gaagɣwɛɛni ga kpakutoomai, Gooɣɔ GALAGI ɣaazu, Silo, GALA daaɣomi seɣe vɛɛli laave. Pele ɣana ti zooi ɣaagɣwɛɛ vai ɣaaɓelani la.

20

Maavela wo taa lɔzitaati

(Gaalɔ Sevei 35:9-34;

Tɔ Sevei Vɛlesie 4:41-43;

19:1-13)

¹ Gooɣɔ GALAGI boɛni Zozuwe vɔ, ɛ ɣe ma: ² «Boɛ Izelayeɛle nui ti po, ɛ ɣe ti ma: «A taaiti kɛte boɣɔ vɛ ga maaavela laaiti, nii ɣe ma vai woni wo ma ga Moize maaavele. ³ Nu vaa nui nii a nu vaana, ɛ la gaagɣilini ma, ɛ ga tevezɛa vaa nɔ, toɣa zoo ɛ vɛla, ɛ li ná. Toɣa ɣe ga wovelazuɛ, nɔmai vɔtokula nui va. ⁴ Nu vaa nui ɣa vɛla, ɛ li ma laai taɣila su, toɣa lo sigɔdave, ɛ ná-fai lɛ ga taa ɣundiɣiiti. Naati ta yeezei bu, ɛ ye ti vɔ be taazuɛ, ti ada ve zea, vɛ a ye ná. ⁵ Nɔmai vɔtokula nui a vɛlɛna polu, ti la nu vaa nui vɛa zea. Mazɔlɔ ɛ la gaagɣilini ma, ɛ va seɣɔɣɔi va, ɛ la ɣeni ga naa zili nu polɔma zu. ⁶ Toɣa ye naama laazuɛ, eyesu ɛ ɣula keɛma nuɓuseiti gaazu, ti ná-tukɔi ɣaaleve, ɓaa eyesu zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai, nii ɛ botii zu naama yeeɣɛɣalai, naa za. Naama ziegi zu ɣa nu vaa nui a ɣale ma la ná-pelei wu, ná-tazuɛ, vɛ ɛ vɛlani, ɛ zeɣe ná.» »

⁷ Ti yiimazegeeni ga Keedese, taai nii é Galilee, Nefetali gize yooi zu, ta Sikeme, nii é Efelayime gize yooi zu, ta Kiliyate-Aalefa, nii é lolisu balaa ga Geebelon, é Zuda gize yooi zu. ⁸ Zuluden voluue, Zeeliko folo g'ulazu velei, ti yeeloni Beeseel va, é zeléni tevebai maazu, Luben yooi zu, ta Lamote, nii é Galaade, Gade yooi zu, ta Golan, nii é Basan, Manasee yooi zu. ⁹ Taaiti kana, ti yeeloni ti va, ti g'e ga maavela laaiti, Izelaye nuiti be, ta seikogoma nuiti ta g'e ti zaama, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaagilini ma, naa g'a zoo é vela, é li ná, namai votokula nui la pa, aisa é va g'ula keelma nu'busciti gaazu, ná-tukp'oi g'aa va levee.

21

Leevi nuiti ta-laa wolaiti

¹ Leevi nuiti ta-veleyege g'undigiiti ti vaani zalaqa g'ula nui Elezaal va be, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta Izelaye wolodai z'oitit ta-veleyege g'undigiiti, ² Silo, Kanaan yooi zu. Ti b'ooni ti va, ti g'e ma: «G'ooq' GALAGI devei veeni Moize ya, ga taaiti ti ve gi ya, ga gi ze'i ti zu, ta ti-maag'ooliiti, ve g'a-loganiiti ta g'e laamiizu ná.» ³ Izelaye nuiti ti taai tanigaa z'egeni ta-yooiti su, ta ti-maag'ooliiti, ti fe Leevi nuiti zea, egevelei G'ooq' GALAGI ná-devei g'eni la.

⁴ Kpakutoomai zolooni m'ounpa su Keqate mavofodaiti ta-veleyegeiti ma. Ti zaama, Leevi nuiti ti g'eni ga zalaqa g'ula nui Aalon mavofodaiti, naati ti taa puugo maazu savago (13) z'olooni kpakutoomai zu, niiti ti Zuda, Simiyon, ta Benzamenni ta-wolodaiti ta-yooiti su. ⁵ Keqate mavofodai z'oitit ti taa puugo z'olooni kpakutoomai zu, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu, ta Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu.

⁶ Geeleson mavofodaiti ti taa puugo maazu savago (13) z'olooni kpakutoomai zu, Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu, nii é zeini Basan yooi zu.

⁷ Melali mavofodaiti, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ti taa puugo maazu felego (12) z'olooni Luben ná-bolodai ná-zooi zu, ta Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta Zafulon ná-bolodai ná-zooi zu.

⁸ Izelaye nuiti ti naama laaiti ta ti-maag'ooliiti feeni Leevi nuiti zea ga kpakutoomai, egevelei G'ooq' GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Keqate mavofodai ná-taa wolaiti

⁹ Zuda ná-bolodai ná-zooi zu, ta Simiyon ná-bolodai ná-zooi zu, taai niiti ti ti veeni naati zea, ti-laaseigiti kaa, ¹⁰ ti g'eni ga Keqate ná-peleyegeiti t'ona, Aalon mavofodaiti saama, Leevi ná-bolodai zu. Maz'oloo tiya g'a kpakutoomai ti zoni m'ounpa. ¹¹ Ti Kiliyate-Aalefa veeni ti ya, nii é ga Geebelon, Zuda gize yooi zu, ta maag'oolii. Aalefa g'eni ga Anake kee'ge. ¹² Kele kpalagiti ta taa goiti ti g'ilini ma laai va, naati ti veeni Yefunee ná-doun zunui Kale'e ya ga nono. ¹³ Taai niiti ti veeni zalaqa g'ula nui Aalon mavofodaiti zea, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Geebelon, taai naa g'eni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Li'fena, ¹⁴ Yatiil, Esetemoa, ¹⁵ G'olon, De'g'iiil, ¹⁶ Ayen, Yuta, é ve'e Bete-Seemese va. Taa wola taavuugo g'ana, ti s'olooni Zudani ta Simiyon ta-wolodaiti ta-yooi zu. ¹⁷ Taai niiti ti ti z'olooni Benzamen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Ga'baq'on, ta Gee'ba, ¹⁸ é ve'e Anatote va, ta Alemon, taa wola naanigo. ¹⁹ Taa wolai lieg'oi zalaqa g'ula nuiti Aalon mavofodaiti ti s'olooni, é g'eni ga taa wola puugo maazu savago (13), é ve'e ti-maag'ooliiti ba.

²⁰ Leevi nuiti ti ga Keqate mavofodai z'oitit ta-veleyegeiti, naati ti taa wolaiti s'olooni ga kpakutoomai, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu. ²¹ Taai niiti ti ti z'olooni, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Sikeme, taai naa g'eni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Efelayime gize yooi zu, naa ve'e Geezeel va, ²² ta Kibesayime, é ve'e Bete-G'olon va, taa wola naanigo. ²³ Taai niiti ti ti z'olooni Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Eleteke, ta Gibeton, ²⁴ ta Ayalon, é ve'e Gate-Limon va, taa wola naanigo. ²⁵ Taai niiti ti ti z'olooni Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Taanake, é ve'e Gate-Limon va, taa wola felego. ²⁶ Taa wolai lieg'oi Keqate mavofodai z'oitit ti s'olooni, é g'eni ga taa wola puugo, é ve'e ti-maag'ooliiti ba.

Geelesome mavofodai ná-taa wolaiti

²⁷ Leevi veleyegeiti ti ga Geeleson mavofodaiti, taai niiti ti ti z'olooni Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Golan, nii é Basan yooi zu, taai naa g'eni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, é ve'e Beesetela va, taa wola felego. ²⁸ Taai niiti ti ti z'olooni Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Kisiyon, ta Dabelate, ²⁹ ta Yaalemute, é ve'e En-Ganime va, taa wola naanigo. ³⁰ Taai niiti ti ti z'olooni Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Misesyale, Abedon, ³¹ Gelekate, é ve'e Leg'obe va, taa wola naanigo. ³² Taai niiti ti ti z'olooni Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maag'ooliiti, naati ti g'eni ga: Keedese, nii é Galilee yooi zu, taai naa g'eni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Gamote-D'ool, é ve'e Kaaletan va, taa wola savago. ³³ Taa wolai lieg'oi Geeleson mavofodaiti ti s'olooni, é g'eni ga taa wola puugo maazu savago (13), é ve'e ti-maag'ooliiti ba.

Melali mavofodai ná-taa wolaiti

³⁴Taai niiti ti ti veeni Leevi ná-peleyegeji mótaiti zea, ti ga Melali mavofodaiti, Zaβulón ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maağooliiti, naati ti ģeni ga: Yókeneyame, Kaaleta, ³⁵ ta Dimena, é vee Nağlalale va, taa wola naanigo. ³⁶ Taai niiti ti ti zóóoni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maağooliiti, naati ti ģeni ga: Beeseel, Yaasa, ³⁷ ta Kedeemote, é vee Meefaate va, taa wola naanigo. ³⁸ Taai niiti ti ti zóóoni Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maağooliiti, naati ti ģeni ga: Lamote, nii é Galaade yooi zu, taai naa ģeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Mağanayime, ³⁹ ta Gešebon, é vee Yazeeł va, taa wola naanigo. ⁴⁰ Taa wolai liegoi Melali mavofodaiti ti sáóoni kpakutoomai zu, ti ga Leevi ná-peleyegeji mótaiti, é ģeni ga taa wola puugo maazu felego (12).

⁴¹ Taa wolai liegoi Leevi nuiti ti sáóoni, Izelayele nui zóiti saama, é ģeni ga taa wola vuunaanigo maazu łsava (48), é vee ti-maağooliiti ba. ⁴² Taa wolai naa ģilagilagi pe, zooi ģeni maağoolii zu, pele ģana é ģeni la, é lo taa wolai naati kpein ba.

GALA ge ná-minazefegi laazeeli vai

⁴³ Uele ģana Gooğo GALAGI zooi kpein feeni la Izelayele nuiti be, nii é ma ģonai woni ti-memewolani be. Ti seģeni ga tóno, ti zei ná. ⁴⁴ GALA ge dooğogi veeni ti ya ta-you ģwemaveti pe, egvelei é ma ģonai woni la ti-memewolani be. Ti zili nu nope ge la vonini ti ma, é boni ti va, ti pile sáóo ti zili nuiti kpein ma, ta la loni ti luğo. ⁴⁵ Faaneci kpein Gooğo GALAGI ma minazefeni ga é ke Izelayele nubuseiti be, vele ģana naa pe daazeelini la, tanope sujaka la ģeni yeni.

22

Bolodai niiti ti zeini

Zuludén folo ģilazu velei

¹ Zozuwe Luβen zunuiti tolini ta Gade zunuiti, ta Manasee ná-bolodai ģilazuve ma zunuiti, ² é ģe ti ma: «Wo naa kpein keeve, nii Gooğo GALAGI ná-botiğe nui Moize ma levei veeni wo ya, wo ģolove ná-devei kpein be. ³ Wo la βeteveni wo-ğeeleaiti ba sienope su, eyesu zağaąa, wo devei naa zoge, wo zie la, nii Gooğo GALAGI wa-GALAGI feeni wo ya. ⁴ Niizu, Gooğo GALAGI wa-GALAGI dooğo fea wo-ğeeleaiti be, egvelei é boni la ti ma. A pele zona, wo li wa-zege ģotaiti bu, wa-yooi zu, nii Gooğo GALAGI ná-botiğe nui Moize feeni wo ya ga wóna, Zuludén volu velei. ⁵ A dama, wo zie ga devei, wo tógi zo, nii Gooğo GALAGI ná-botiğe nui Moize feeni wo ya. A Gooğo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo ná-deveiti so, wo zie la, wo ģili toun ba, wo debi ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.»

⁶ Zozuwe tuya looni ti ve, é ti vile, ti li ta-laaiti su. ⁷ Moize zou veeni Manasee ná-bolodai ģilazuve ya ga nóno, Basan yooi zu. Zóoma lukpegi nóno ma yooi zóóoni Zuludén folo liizu velei, ti zei ná ta ti-ğeeleaiti. Siegi zu Zozuwe ti vileni da, ga ti li ta-zege ģotaiti bu, é tuya looni ti ve, ⁸ é ģe ti ma: «À ģale ma, wo li wa-zege ģotaiti bu ga naavolo wolaiti, ta togani bulu golaiti, ta wali mainmain gola, ta zanugi, ta kolu boigi, ta kalui, ta segeiti. Wa wo-ğeeleaiti, à kóozoganii ģaağwe va, nii wo kulaai wo zili nuiti zea.»

⁹ Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, naa vee Manasee ná-bolodai ģilazuve va, naati ti zefeni Izelayele nuiti pò be Silo, Kanaan yooi zu, ti ģale ma Galaade yooi zu, zooi nii ti sáóoni ga tóno Moize ya, Gooğo GALAGI ná-devei zu.

Zalağa ģilazuve, é ģeni Zuludén volu velei

¹⁰ Siegi zu ti zeelini la Zuludén laave, ti ģeni de Kanaan yooi zu vele, Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ģilazuve, ti zalağa ģilazuve loni zieleve, gola maayikini. ¹¹ Izelayele nui zóiti ti menini ga Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ģilazuve, ti zalağa ģilazuve loge Zuludén laave, Kanaan yooi zu vele, Izelayele nui zóiti koba velei.

¹² Izelayele nui zóiti ti menigai ma, ti kpein ti ģaaleni ba Silo, ti va li ga kooi ti laalóğma. ¹³ Ti zunuiti teveni Luβen ná-bolodai vò be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ģilazuve, Galaade yooi zu. Nuiti ti ti leveni, ta ģeni ga Finease, zalağa ģula nui Eleazaal ná-doun zunui, ¹⁴ kundigiğ puugo boni ba, boloda ģila kundigiğ ģila. Ti pe ti ģeni ga kundigiğ ta-veleyegeiti bu, Izelayele wolodamaiti su.

¹⁵ Ti liini Luβen ná-bolodai vò be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ģilazuve, Galaade yooi zu, ti bœni ti vò, ti ģe ti ma: ¹⁶ «Wele nii ģa Gooğo GALAGI ná-nubuseiti ti boga: Lee vaa zu wo woopaladai ģeezu, wo wuzege Izelayele ná-GALAGI laalóğma? Lee vaa zu wo zegezu Gooğo GALAGI volu niizu? Mazóló wa zalağa ģilazu lona bəğo ve za, wo la wuzefeni Gooğo GALAGI laalóğma ăaa? ¹⁷ Ade faağaaza gola ģeeni Peyoł, de la de benii ga nade naa ma zaağaza, anee nii é kpóbi laani de ma. Naa la kulani ăaa? ¹⁸ Wa ga voluave za Gooğo GALAGI va! Ni wa wuzefena za Gooğo GALAGI laalóğma, lina, zii ģa ģula Izelayele nubusei

kpein ma. ¹⁹ Zooi nii feai wo ya ga wɔnɔ, ni naa ɔɔzɔwe wo ɔaazu, à va naama yooi zu, nii é ga Ɔooɔɔ GALAGI nɔnɔi, ve é seizuwe beɛɛai ná, wo zeɪ gi zaama. Kele à mina wuzeɛe Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, à mina wuzeɛe gi laalɔɔɔma, wo va ɔooɔɔ zalaɔa ɔulazu lo, é ɔula Ɔooɔɔ GALAGI da-GALAGI nɔnɔi volu. ²⁰ Siegi zu Zeela ná-doun zunui Akan faaɔaaza golai ɔɛni la, é vile aniiti ba, niiti Ɔooɔɔ GALAGI maɔɔɛi veeni ti va, é ti zɛɛeni, Izelayele nuɔuseiti kpein ti Ɔooɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawanai zɔɔɔni, wo naa zuɔwee ga pagɔ. To ɔila ta ɔeni de, undaa va vili ná-faa ɔoi vaa zu.»

²¹ Luɔɛn ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɔilazuve, naati ti Izelayele wolodai zɔiti ta-ɔundiɔiti gooɔaavoteni, ti ɔe ti ma: ²² «Ɔooɔɔ GALAGI, GALAGI ɔeɔala la ná, ungo GALAGI ɔeɔala la ná, Ɔooɔɔ GALAGI naa ɔwee! Izelayele ɔalaa ka kwee! Ni kpaka faa ɔa gi keai ma, ɔaa woɔalada vaa, é mina gi ɔizo za voloi! ²³ Ni gi zalaɔa ɔulazuve loge, nii a ke gi zeɛe Ɔooɔɔ GALAGI va, gi va da gala zalaɔaiti kula ná, ta veɛaniiti, ta ziilei zalaɔaiti, Ɔooɔɔ GALAGI ɔooɔi gi zakpe! ²⁴ Kele ɔa-o, naa laade! Gi nii ɔɛɛve, gi ɔoozuwiliini, gi da ɔisie ga lina ɔa lina, wo-mavofodaiti ti mina ɔe gi-mavofodaiti ma: «Lee ɔɔfaama ɔa é wo ɔooɔɔ, wa Ɔooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI? ²⁵ Luɔɛn ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, Ɔooɔɔ GALAGI ɔooɔi la Zuluden ɔɛni ga kwepelema ve ade ɔooɔɔ ɔaa? Wɔnɔ la Ɔooɔɔ GALAGI ná-faiti su! Wo-mavofodaiti ta ɔe ga zaɔu, gi-mavofodaiti ti beɛve Ɔooɔɔ GALAGI lebi vai va. ²⁶ Naa ɔa é keeni, gi ɔe ɔooɔɔ ma: «Ade zalaɔa ɔulazuve lo.» E la ga gi va ɔe gala zalaɔa ɔulazu ná, ɔaa zalaɔa ɔiligaa, ²⁷ é ɔe nɔ ga zelee vaa ade ɔooɔɔ, ta ade-mavofodaiti ɔooɔɔ, ada zeɛena ná, gi Ɔooɔɔ GALAGI lebi vai ɔe to ɔooɔi ɔaazu, ga ɔá-ɔala zalaɔaiti, ta ɔá-yiilei zalaɔaiti, ta ɔá-zalaɔa ɔiligiti. Nii gi ɔo ga é mina ɔe, naa ɔa ga, yeeta, wo-mavofodai mina ɔe ɔooɔi ma: «Wa-vaa la Ɔooɔɔ GALAGI ná-faa zu!» ²⁸ Gi ɔeni ma, ni yeeta ta naama ɔooi wona gi ma, ɔaa gi-mavofodaiti ma, ga ti woɔaavote, gi ɔe ti ma: «A Ɔooɔɔ GALAGI ná-zalaɔa ɔulazuve ma zii veɛ, nii gi-memewolani ti kpeɛni, é la ga gala zalaɔaiti ti va da ɔula ná, ɔaa zalaɔa ɔiligaa, kele é ɔe ga zeleei ade ɔooɔɔ.» ²⁹ Naa maɔooza gi va, gi va wuzeɛe Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, gi va voluave Ɔooɔɔ GALAGI va za, gi va zalaɔa ɔulazuve lo, gi va da gala zalaɔaiti kula ná, ta veɛaniiti, ta zalaɔa ɔiligiti, gi va buɛe Ɔooɔɔ GALAGI, ɔá-GALAGI ná-zalaɔa ɔulazuve maazu, nii é seizuwe ɔakalave.»

³⁰ Siegi zu zalaɔa ɔula nui Finease ta kundiiɔiti, ta peɛyeɛe ɔundiɔiti, ti naama woɔuzɔula gooit kpein menini da, nii Luɔɛn ná-nuiti ti boni ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti, ti yiileini. ³¹ Zalaɔa ɔula nui Eleazaal ná-doun zunui Finease ɔeni Luɔɛn ná-nuiti ma, ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti: «Gi kwee ga za ga Ɔooɔɔ GALAGI ɔa ade zaama, tozei wo la woɔalada vaa ɔɛni Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma. Wo la Izelayele nuiti ɔooɔi Ɔooɔɔ GALAGI yeze, é va faa ɔoo ɔe ga tiye.»

³² Zalaɔa ɔula nui Eleazaal ná-doun zunui Finease ta kundiiɔiti, ti zɛɛeni Luɔɛn ná-nuiti ɔo be, ta Gade ná-nuiti, Galaade yooi zu. Ti vaani Kanaan yooi zu, Izelayele nuiti ɔo be, ti voluvaawo. ³³ Poluvaawogi naa Izelayele nuiti ziileini, ti GALA mama, ti la ma ɔeni faa woni ga ti va li, ti va koo veɛ Luɔɛn ná-nuiti ba, ta Gade ná-nuiti, ti va zooi naa ɔooɔoo, nii ti zeini su. ³⁴ Luɔɛn ná-nuiti ta Gade ná-nuiti ti daaseigi veeni zalaɔa ɔulazuve naa va, ga «zeleei,» mazɔɔɔ ti ɔeni ma: «Toɔa ga zeleei ade ɔooɔɔ ga Ɔooɔɔ GALAGI ɔila kpe ka é ga GALAGI.»

23

Zozuwe ná-falima woo ɔaabelagiti

¹ Kona moɔnmoɔn ge leveni, Ɔooɔɔ GALAGI dooɔɔgi veai ma Izelayele nuiti zea, é ti ɔula ti zili nuiti zea, niiti ti ɔeni ti-maɔooɔlii zu. Zozuwe wola ɔooɔaɔani niina. ² Zozuwe Izelayele nuiti kpein tolini, ta-ɔewolaiti, ta-ɔundiɔiti, ta-lukpooɔaaleve nuiti, ta-ɔooɔɔ nu ɔundiɔiti. E ɔeni ti ma: «Gɛ wola ɔooɔaɔaga. ³ Wɔun, wo naa kpein kaa, nii Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga zii ɔiligiti, wa-vaa zu. Mazɔɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa é kooi ɔooɔni wo ve. ⁴ Wele, gɛ zooi veeni wo ya ga kpakutoomai, eɔvelele wa-wolodaiti ti la, zii naati ti zo fai yegai voluzu, ta ziiti kpein gɛ ti-ma zuwu ɔaaleveni, é zo Zuluden va, eyɛsu é zeeli Kpolode Wolai ma, folo liizu vele. ⁵ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti laavili, ti maɔooza wo va, é ti be wo luɔɔ, wa ta-yooi zeɛe ga wɔnɔ, eɔvelele Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI boni la wo ma.

⁶ «À ɔaaba ga zeɛei pe, wo naa kpein so, wo zie la, nii seveai, Moize ná-to seve zu, wo mina zeɛe ba ga yeezai, ɔaa ga ɔooi. ⁷ A mina zupu, wa zii niiti ti yegai wo zaama. A mina ta-ɔalagiti daasei bo. A mina ta wo wa-ɔona wo faiti su. A mina ti lebi. A mina noko ti wu. ⁸ Kele à ɔili Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, eɔvelele wo keezu la zaaɔaɔa.

⁹ «Naazu Ɔooɔɔ GALAGI ɔa nuɔuse moɔnmoɔngiti kpe wo luɔɔ, niiti ti zeɛei wola wɔɔɔai, eyɛsu za zeeli, nu nɔpe ge la de loni wo luɔɔ, é va zoo wo la. ¹⁰ Wo zaama, nu ɔilagi ɔeni nu waagilagi (1 000) beezu, mazɔɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔeni kooi ɔooɔɔ wo ve, eɔvelele é boni la. ¹¹ A dama ga ɔooɔɔ gola, à Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve.

¹² «Mazələə ni wa ɔluavena tɔun ba, wo ɟili ziiti ba, ti de wo zaama, wo vulu ɔɔɔɔ ma wa tiye, ni wa zupuna wa tiye, ¹³ a suɟwɛɛ ga ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI la yɛga zii niiti kpɛɛ zu wo luɔɔ, kɛkɛ ta ɟɛ wo vɛ ga tumɔi, ta balii, ta kpakɔi ɛ wo loɟazu, ta ɟaingi ɛ wo-ɟaazuvɛ, eyesu wo undaavili zou vagoi zu, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feeni wo vɛ.

¹⁴ «Nɔun nà, nà ga va zaazu. Niizu à suɟwɛɛ ga pagɔ wo-yiimavɛ ta wa-ɟisiei zu, ga ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-minazegɛ kpɛɛ vagoiti ma wooi gila kpalaɔ sunaka la yeni. Ti pɛ daazeelivɛ wo vɛ, gila kpalaɔ sunaka la yeni. ¹⁵ Eɟɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-minazegɛ kpɛɛ vagoiti boni la wo ma, ti laazeeli wo vɛ, toɟa maanɔɔɔ vaiti daazeeli wo laalɔɔɔma, eyesu ɛ wo-ma zuwu ɟaalevɛ, wo ɟula zou vagoi ɟa, nii ɛ feai wo vɛ. ¹⁶ Ni wa minazegɛgi ɟologolona, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI boni wo vɛ, wo li, wo da gala kiligiti debi, wo da nɔkɔ ti wu, ɔɔɔɔ GALAGI ɟa yiijaawana wo ma, toɟa wo ɟula zou vagoi naa va, nii ɛ feai wo vɛ, wo undaavili.»

24

Gaalɛba ɟaabelagi ti boni Sikeme

¹ Zozuwe Izelayele wolodamaiti kpein gaalɛni ba Sikeme. E Izelayele ɟɛwolaiti tolini, ta kundigiiti, ta tukpɔɟaalevɛ nuiti, ta kooɔɔ nu ɟundigiiti. Ti loni GALA gaazu.

² Zozuwe ɟeni nubuseiti kpein ma: «ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɟaa: «Suɟooza gola, wo-mɛmɛwolani, Teela ɔɔɔɔ, Aɔalaame ta Naɟɔɔlni ti-ɟɛɛ, naati ti zeini zie wolai Ufelate ɔlu vɛle yooi zu, ti ɟeni gala kiligiti debizu. ³ Gɛ wo-mɛmɛwola Aɔalaame zegeni zie wolai Ufelate ɔlu vɛle yooi zu. Gɛ zieni la Kanaan yooi zu ná pɛ. Gɛ mavofodai moinni gola, gɛ Izaake vɛ zea ga doun zunui. ⁴ Gɛ Zakɔbe ta Ezawu veeni Izaake ya. Gɛ Seyiil ɟize yooi veeni Ezawu vɛ ga nɔnɔ. Zakɔbe ta ná-doun zunuiti ti liini Ezipete yooi zu.

⁵ « «Suɟoozaai ma, gɛ Moizeni ta Aalɔn leveni, gɛ maanɔɔɔ vaa moinmoin daa Ezipete yooi ma, naa vɔluma gɛ wo ɟula ná. ⁶ Gɛ wo-mɛmɛwolani kulani Ezipete yooi va, wo zeeli kpolodei ma. Ezipete nuiti ti vileni wo-mɛmɛwolani polu ga wotoloiti, ta soo ɔize zalavusuiti, ti zeeli Seeli Kpolodei vɔ be. ⁷ Wo-mɛmɛwolani ti kpeei looni gòizu. Gɛ kpidi liini wo yaɔɔzu wa Ezipete nuiti, gɛ kpolodei ɟaaɟale ma, gɛ pu ti ma, ɛ ti maalɔɔɔɔ. Wo naa kpein suɟwɛɛ ga pagɔ, nii gɛ kɛeni ga Ezipete nuiti. Wo yeni zeini teɛɛbaɔ zu, eyesu suɟooza.

⁸ « «Gɛ liini ga woye Amɔɔl nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden ɔlu vɛlei, folo ɟulazu vɛlei. Ti kooi vɛeni wo va, kɛkɛ gɛ zobogi veeni wo vɛ, wo pile sɔlɔɔ ti ma. Wo ta-yooi zegeni ga wɔnɔ, gɛ ti ɟologoloni wo luɔɔ. ⁹ Sipɔɔl ná-doun zunui Balake, Moaɔbe masagi wuzegeni, ɛ Izelayele zakpe. E Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame lolini, ga ɛ wo voovo. ¹⁰ Kɛkɛ gɛ la ɟeni kɛeni, gɛ va woilo Balaame wooi ma, tuyai ɟa ɛ tooni wo vɛ. Gɛ wo ɟulani Balake yeezu.

¹¹ « «Wo Zuluden maazuɔɔdeni, wo va Zeeliko. Naama laa wolai zu nuiti ti wo zakpɛni, gɛ zobogi vɛ wo vɛ, wo pile sɔlɔɔ ti ma. Pele nɔ ɟana wo sɔlɔɔni la Amɔɔl nuiti ma, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Gete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ¹² Gɛ kaogiti teveni wo luɔɔ, ti Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔi teiti kpɛeni wo luɔɔ, ti ti maaɟooza wo va, wa-woɟa zokpɔi ɔaa wa-mɛɛin laade, wo va ti ɛɛ la. ¹³ Gɛ zooi veeni wo vɛ, nii wo la tii ɟɛeni ma, ta taa wolaiti wo la ti loni, wo zeizu ti zu, ta leezen ɛleiti, ta wolive wuluiti, niiti wo la ti ziinni, kɛkɛ wo ma waaiti miizu.» »

Izelayele nuiti ti yiimazegɛ vai ga ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi vai

¹⁴ Zozuwe ɟeni ti ma: «Niizu, à lua ɔɔɔɔ GALAGI va, wo dɛbi ga soledai ta woogɛɟiladai. A gala kiligiti kula ɔɔɔɔ zaama, niiti wo-mɛmɛwolani ti ɟeni ti lɛbizu zie wolai Ufelate ɔlu vɛlei ta Ezipete yooi zu. A ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi. ¹⁵ Ni ɛ la nɛeni wo vɛ ga wo ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi, à yiimazegɛ za ga galagi naa, nii wa dɛbi, ɔaa naati niiti wo-mɛmɛwolani ti ti lɛbini zie wolai Ufelate ɔlu vɛle yooi zu, ɔaa Amɔɔl nuiti ta-ɟalagiti, niiti wo zeini ta-yooi zu. Nà-o, ná-peleyeɟei-yo, gá ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi.»

¹⁶ Nubuseiti ti googaaɔɔvoteni, ti ɟɛ ma: «Naama ɟisiei maaɟooza gi va, gi va ɟɛle ɔɔɔɔ GALAGI va, gi va gala kiligiti dɛbi! ¹⁷ Mazələə ɔɔɔɔ GALAGI, gá-GALAGI ɟa ɛ gi ɟulani Ezipete yooi va, gá gi-mɛmɛwolani, zooi nii gi ɟeni su ga duɔiti. E poo golaiti kɛeni gi ɟaazu, ɛ gi makɛni pelei zu, vɛ kpein gi zieni ná, ta nubuseiti kpein saama, niiti gi ta-yooi maazuɔɔdeni. ¹⁸ ɔɔɔɔ GALAGI ɟa ɛ nubuseiti kpein kpɛeni gi luɔɔ, ma un ge da ma mɛɛ ga Amɔɔl nuiti ti ɟeni zeini zooi tei su. Gá balaagi, gá ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi, mazələə toɟa ga gá-GALAGI.»

¹⁹ Zozuwe ɟeni nubuseiti ma: «Wo la zooga wo va ɔɔɔɔ GALAGI lɛbi, mazələə GALAGI vɛ naɟegai, GALAGI vɛ toloai, ɛ la wa-la kologologiti suvaayega, ta wa-ɟotoiti. ²⁰ Wa ɟɛlena ba, wo da gala kiligiti debi, toɟa ɟale ma wo laalɔɔɔma, ɛ faa nɔi ɟɛ ga woye. E faanɛɛi ɟɛa vɔluma wo vɛ, toɟa wo-ma zuwu ɟaalevɛ.»

²¹ Nuḅuseiti ti Zozuwe woogfaavoteni, ti ɣe ma: «Ba-o! Gooḡo GALAGI ɣa gá deḅi.»
²² Zozuwe ɣeni ti ma: «Wo ɣea ga zeeleiti, wa boḡoi wo laaloḡoma, ga wa ɣa wo yiimazeɣea ga Gooḡo GALAGI, ga wo deḅi.» Ti googfaavoteni, ti ɣe ma: «Gá ga ma zeeleiti.»

²³ Zozuwe ɣeni ti ma: «Ni naa ve, à betebe gala kiligiti ba, ti wo zaama, wo lati Gooḡo GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, ga wo-yiimave pe.» ²⁴ Nuḅuseiti ti googfaavoteni, ti ɣe ma: «Gá Gooḡo GALAGI leḅi, gá-GALAGI, gi ɣolo ná-deveiti be.»

Minazeɣegi unso fai

²⁵ Naama volo ná Sikeme, Zozuwe minazeɣegi unsoni nuḅuseiti be, é togi ve ti ya, ta deveiti. ²⁶ Zozuwe niima vaiti kpein seveni GALA ná-To Sevei zu. E kotu wolai zeɣeni, é gaalo sene gului wu, nii é ɣeni Gooḡo GALAGI zeizu naḡegai. ²⁷ Zozuwe ɣeni nuḅuseiti ma: «Wele, kotui nii ɣa ɣeezu ga zeelei ade laaloḡoma, mazalo wooi kpein Gooḡo GALAGI bogai ade ma, é naati pe menige. Ungo, toɣa ɣe ga zeelei wo laaloḡoma, ga wo mina ɣele wa-GALAGI va.» ²⁸ Ti begai ma, Zozuwe yeeḅeni nuḅuseiti ba, ese ge li, é zeí ná-poganii unda.

Zozuwe zaa vai

²⁹ Naama vaiti poluma, Nun ná-doun zunui Zozuwe, Gooḡo GALAGI ná-botigé nui zaani, ná-konagi ɣeni ga kona ungila kona puugo (110). ³⁰ Ti maaɣuluni zoi naa zu, nii é solḅoni ga nono, Timenate-Seela, Efelayime ɣize yooi zu, Gaase gizei lekpeḡave nu ɣovezuve.

³¹ Izelayele nuiti ti ɣeni Gooḡo GALAGI leḅizu, Zozuwe zii ma voloi pe su, saa voluma balaa, kewolai naati sii ma voloi pe su, niiti ti yeni vulua Zozuwe ná-siegi kpein su, ti naama vaa wolaiti kpein kaai, niiti Gooḡo GALAGI ti ɣeeni Izelayele ve.

³² Zozefe ma ɣaeiti Izelayele nuiti ti vaani ga tiye, ti zeɣe ga tiye Ezipete yooi zu, ti naati maaɣuluni Sikeme taazuve, zou goi naa zu, nii Zakobe geyani ga wali ɣae ungila (100), Gamool mavofodaiti ma, nii é ɣeni ga Sikeme keeɣe. Ná ɣeeni ga Zozefe mavofodaiti tonḅ ma yooi ta.

³³ Aalon ná-doun zunui Eleazaal balaagi zaani. Ti maaɣuluni gizei ma, nii é veeni ná-doun zunui Finease ya, Efelayime ɣize yooi zu.

Tukpɔɔaaleve Nuiti Ta-Zɛvɛi Sɛvɛi lɔzeizuvɛ

Faiti ti zɛvɛai Tukpɔɔaaleve nuiti ta-zɛvɛi zu, naati toge naama vaiti ba, niiti ti ɣɛni Izelaye le nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, Zozuwe ɣɛai ma loni ti untuɔɔ, eyɛsu naama ɣonagiti ti ɔɛ niiti ti ɣɛni Samiyele nɔ-siegi zu, aisa masadai lɔɔ va ze.

Niima vaiti ti ɣɛni kona waagila unsavago puulɔsavɔ (1 380) ta kona waagila puulɔlugo (1 050) yɔɔɔzuvɛ, ɔaa kona waagila unfele puufelegɔ (1 220) ta kona waagila puulɔlugo (1 050) yɔɔɔzuvɛ, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ.

Naama laaseigi, ga tukpɔɔaaleve nuiti, naa ɣa ga nuiti ti zobogi zɔlɔɔni GALA ɔɔɔɔi yeezu, ɛ la ga faawo bo faa ɣila nɔ, keɛ ti loni nubuseiti untuɔɔ faiti pe su, ti ɣɛ ga ta-ɣundɔɔiiti. Ti bolodamai tanigaani kula ɔalaa faaɔaagiti su.

Tukpɔɔaaleve nuiti ta-zɛvɛi ɣaagfwɛvɛvɛ su ga faa wola savago:

1) Ma mɔungɔ ɣa naama vaiti dɛɛzu, niiti ti ɣɛni Izelaye le nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, eyɛsu Zozuwe za (1:1 ɛ li 2:10).

2) Fai velesiei ɣa dɛɛzu, velegi GALA ga da nɔ-nubuseiti unmɔɔ da, ɛ yeelo nuiti ba, ɛ ti leve ti unmɔɔ fai naa ɣɛ (2:11 ɛ li 16:31).

3) Fai zavasiɛi ɣa dɛɛzu ga faazupui ɣɛni ɣɛɛzu Izelaye le wolodama nuiti saama, aisa masadai va zei kpasu (ɣaagfwɛsu 17 ɛ li 21).

Faiti kpein ti ɣɛni ga Izelaye le nuiti, tukpɔɔaaleve nuiti ta-zɛvɛi zu, naati ti ɣɛni tɔɔzei ti yɔɔɔzuvɛ ɣɛvelei va ta GALA. Siegi zu ta la woɔvaladai ɣɛna la ga GALA, nubuseiti ti bena ti maanɔɔɔ, niiti ti zeini ti zaama, ta ti-maagfoolii zu geleiti ɔalaa. Keɛ ta la ɣalena ma GALA ma, ti woɔɣula ma ga ɛ ɔɔ ti va, GALA ge ɣɛni ti unmɔɔsu. Yeenɔpe nɔ, tɛgai ɣɛni ti volu ga ti nɔkɔ gala kiligiti bu, niiti ti ɣɛni Kanaan yooi zu, ɔaa ti vile GALA polu ta ɔɔɔɔi ta-ɣulagaaneɛzui vaa ma (ɣaagfwɛsu 17 ɛ li 18), ɔaa ti yeema GALA nɔ-deveiti ma (ɣaagfwɛsu 19 ɛ li 21). Ta la ɣɛna naa ɣɛa, undaavili peleɛi ɣa ti bena so, ni GALA ge la vaani, ɛ va ɔɔ ti va.

Fai zavasiɛi ɣa naa lɛɛzu, velei Izelaye le nuiti ta la ɣɛ la, ni ta ɔɔɔ yeema nɔ, ti volu la zeini GALA ba. Toɣa dɛɛzu deɣɛmu ga, GALA nɔ-nubuseiti, gaazaɣagi ɣa ga, keɛni ɛ ɣfwɛɛ, ga zobogi ɔɛgele ɣa ti wɔinni ti ta-eteai zie su? Soloo faa ɣa ga nɔ nɛi, ga ɛɛ ge nɔ-eteai zie, eɣɛvelei solooɣa la nɔ gaazu?

Lɛkpɛmavɛ nu yeezazu vele wolodaiti

ta-yooi zo fai

¹ Zozuwe zaai ma, Izelaye le nuiti ti ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣaazaɣani, ti ɣɛ ma: «Gi zaama, ɔɛ ɣa ga li mɔunpa, ɛ kɔɔi vɛɛ Kanaan nuiti ba?»

² ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣɛni ma: «Zuda mɔunpa ka a li, gɛ zooli lɔa zeezu.»

³ Zuda nuiti ti ɣɛni ti-ɣɛɛloin Simiyɔn nɔ-nuiti ma: «Ade le wo ɔɔ gi va zooli naa vaa zu, nii feai gi ya, ade Kanaan nuiti sakpe, ɣa ɔalaa ɣa vile wo volu, ade li naama yooi zu, nii feai wo ya.»

Simiyɔn nɔ-nuiti ti vileni ti volu ti li. ⁴ Zuda nuiti ti lɛɛni, ɔɔɔɔɔ GALAGI Kanaan nuiti ɔɔɔni ti yeezu, ta Feeleeze nuiti. Ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani naati ba Beezeke. ⁵ Ti masagi Adoni-Beezeke ɣaani Beezeke, ti sakpeni, ti zobogi zɔlɔɔni Kanaan nuiti ma, ta Feeleeze nuiti. ⁶ Adoni-Beezeke ɔizeni, keɛ ti vileni polu, ti so, ti zeezinekpogiti ta kɔɔɔzinekpogiti tevɛni ba. ⁷ Adoni-Beezeke ɣɛni ma: «Masa puulɔfela (70), niiti ti ti-yeezinekpogiti, ta ti-ɣɔɔzinekpogiti tevɛni ba, naati ti ɣɛni daamianigi mɔtai yɛvɛzu, nii ɛ ɣɛni loozu, ɛ da ɣula nɔ-tabalii ɣa. GALA ge naa ɣɛa ga ze, nii gɛ keɛni.» Ti liini la Zeeluzaleme, minɔ ɣa ɛ zaani nɔ.

⁸ Zuda nuiti ti laaleɛni Zeeluzaleme wu, ti soni. Ti ma laai zu nubuseiti pe paa, ti abui lo taai va. ⁹ Naa voluma, ti liini ti kɔɔi vɛɛ Kanaan nuiti ba, niiti ti ɣɛni zeini gize yooi zu, ta lɛkpɛmavɛ nu yeezazuve yooi zu, ta zieleavɛ ma nɛmɛi zu.

¹⁰ Zuda nuiti ti kɔɔi vɛɛni Kanaan nuiti ba, niiti ti ɣɛni zeini ɔɛɛɛɛlɔn, nii daaseigi ɣɛni mɔungɔ ga Kiliyate-Aaleɔa. Ti zobo zɔlɔɔni Seesayi nuiti ma, ta Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹¹ Ti zegeni minɔ, ti li ti Deɔiil nuiti sakpe. Mɔungɔ, Deɔiil laaseigi ɣɛni ga Kiliyate-Seefɛɛl. ¹² Kaleɔɛ ɣɛni ma: «Nɔ dɔun anzanui Akesa ve naama nui vɛ ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛɛl zakpe, ɛ so.» ¹³ Kaleɔɛ degei Kenaze nɔ-doun zunui Wɔteniyɛle ɣa ɛ nɔ zoni. Kaleɔɛ nɔ-doun anzanui Akesa veeni be ga anza. ¹⁴ Seelai ma sinigi vɔ be, ɛ dɛɛni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keɛge Kaleɔɛ ma. Naa volu, Akesa vilini, ɛ zegɛ nɔ-soovalegi ɣɔma. Kaleɔɛ gaazaɣani, ɛ ɣɛ ma: «Leeni ɣa wɔin ɛ ma?»

¹⁵ E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Faanee ḡe bè! Zieungaa ve bè, mazoloo zooti é seidai su, lekpeḡaalewe nu yeezazuwe, naa wooḡe.» Kalebe zieungiti feeni be maazu velei, ta buu velei.

¹⁶ Ken nuiti, Moize nekoi mavofodaiti, ti zefeni Zeeliko, Doza Taa Wolai, ta Zuda nuiti, ti li ti ze nuḡuseiti saama, tevebai zu Zuda yooi zu, ve ná Alade lekpeḡaalewe nu yeezazuwe. ¹⁷ Zuda nuiti ti boni ti-ḡeḡloin Simuyon ná-nuiti ba, ti li ti Kanaan nuiti sakpe, niiti ti ḡeni zeini Sefate. Ti nuḡuseiti kpein suwugaaleweni, ti taai ḡologolo ḡeḡeḡin. Ti taai naa laasei peeni ga Gooḡema (nii poluwe ga «é ḡologologa»). ¹⁸ Zuda nuiti ti Gaza zoni balaa, ta Asekalon, ta Ekelon, ta naama laa wolaiti maagoolii ma yooiti. ¹⁹ Gooḡo GALAGI boḡoḡi ḡeni ti va, naa ḡa é keeni Zuda nuiti ti zoo, ti gize yooi zu. Kele ti la ḡeni zooni, ti va petugi zu nuiti kpe, mazoloo naati, kooḡo wotoloiti ti ḡeni naati zea, nii é ga kolu geleiti. ²⁰ Kalebe Geebelon zolonni, eḡvelei Moize ma levei veeni la. E Anake mavofoda savagoiti kpeeni ná. ²¹ Benzamen mavofodai la ḡeni Yeebuse nuiti kpeeni, niiti ti ḡeni zeini Zeeluzalame, naati ta de zeini Zeeluzalame zaaḡaza, ta Benzamen mavofodai.

Lekpeḡaalewe nu ḡovezu vele wolodaiti ta-yooi zo fai

²² Zozefe mavofodai balaa liini, é laale Beetele wu, Gooḡo GALAGI ḡeni ti va. ²³ Ti nuiti teveni ga ti Beetele taai vete, nii mounḡi daaseigi ḡeni ga Luze. ²⁴ Keelaiti ti zunu ḡila kaani, é da ḡula taazuwe, ti ḡeni ma: «Pele le ga giye, ve ḡa lo ná taazuwe, ḡa faanee ḡe é ve.» ²⁵ Pelei ta le le taazuwe, é naa leeni ga tiye. Ti taa nuiti kpein paani, kele ti zunui naa ta ná-peleyeḡe yeini ná, naati ti li. ²⁶ Zunui naa liini Geete nuiti ta-yooi zu, é taai loni ná, é daasei peeni ga Luze, daaseigi naa ḡa é ba zaaḡaza.

²⁷ Manasee nuiti ti la ḡeni Bete-Seyan nuiti kpeeni, ta Taanake nuiti, ta Dool nuiti, ta Yiḡeleyame nuiti, ta Megido nuiti, ta ti-vaalobaiti kpein. Kanaan nui naati ti yeini zeini ma yooi zu. ²⁸ Siegi zu Izelayele nuiti sebei wolonni la, ti ḡeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke, kele ti la ḡeni ti beeni.

²⁹ Efelayime nuiti ti la ḡeni Kanaan nuiti kpeeni, niiti ti ḡeni zeini Geezeel, naati ti yeini zeini Efelayime nuiti saama.

³⁰ Zabulon nuiti ti la ḡeni zooni ti va Kitelon nuiti kpe, ta Naḡalole nuiti. Kanaan nui naati ti yeini zeini Zabulon nuiti saama, kele naati ti ḡeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke.

³¹ Aseel nuiti ti la ḡeni Ako nuiti kpeeni, ta Sidon nuiti, ta Aalaḡe nuiti, ta Akeziḡe nuiti, ta Geleba nuiti, ta Afike nuiti, ta Leḡoḡe nuiti. ³² Aseel mavofodaiti ti zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ḡeni zeini zooti naa zu, mazoloo ti la ḡeni ti beeni.

³³ Nefetali nuiti ti la ḡeni Bete-Seemese nuiti kpeeni, ta Bete-Anate, ti yeini zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ḡeni zeini zooti naa zu. Kele ti ḡeni boti baagi veezu taa wola feleḡo naati su nuiti zea, ti da ke.

³⁴ Amool nuiti, ti Dan ná-nuiti kpeeni, ti le gize yooi zu, ti la ḡeni vaani bu ga ti yei nemei zu. ³⁵ Amool nuiti ti yeini zeini Gaal-Geelase, ta Ayalon, ta Saalebime, kele Zozefe mavofodai zebei ḡeni liizu ga woloa ti laalooḡoma, ti ḡeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke. ³⁶ Amool nuiti ta-ḡwepelamae liini gize yoḡozuwe Akelabime, é zo Seela, é li ná volu velei.

2

Izelayele nuiti ti la ḡeni ḡeḡeni ga wooḡeḡila nu

¹ Gooḡo GALAGI ná-keelai zefeni Gilegale, é va Bokime, é bonni Izelayele nuiti po, é ḡe ti ma: «Gè wo ḡilani Ezipete yooi va, ḡe vaani ga woye zooti naa zu, nii ḡe minazefeni ná-faa zu, ḡe ma ḡonai wo, wo-meme wolani be. Gè ḡeni ma: «Eyesu ḡo, ḡe la ná-minazefeni ḡologologa wo letema. ² Woun wa, wo la minazefeni boga niima yooi ma nuḡuseiti be, wa ta-zalaḡa ḡulazuveiti toka.» Kele wo la wiloni ḡooi ma. Lee vaa zu wo naa ḡeḡeni? ³ Názu ḡa ḡe ḡeni la ma, ḡe la ti beezu wo luḡo, ta yesu wo ḡoba, ta-ḡalagiti ti ḡe ga baliiti wo luḡo.»

⁴ Siegi zu Gooḡo GALAGI ná-keelai niima woiti boni la Izelayele nuiti ma, nuḡuseiti ti toozeini ga woloa. ⁵ Ti naama adave laasei peeni ga Bokime (nii poluwe ga «ḡolo nuiti»). Ti zalaḡaiti kulani ná Gooḡo GALAGI ve.

Zozuwe zaa vai

⁶ Zozuwe yeeḡeni nuḡuseiti ba, Izelayele nuiti ti liini ti zooti zeḡe, ti ḡilagilagi ze ná-poganii unda. ⁷ Nuḡuseiti ti ḡeni Gooḡo GALAGI lebizu, Zozuwe zii ma voloi pe su, ta kewolai naati kpein ta-ziegi zu, niiti ti ḡeni ma ta Zozuwani, ti keewoti wolaiti kpein kaani, niiti Gooḡo GALAGI ti ḡeḡeni, Izelayele ná-faa zu.

⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, Gooḡo GALAGI ná-botigē nui zaani, siegi zu ná-konagi ḡeni la ga ungila puugo (110). ⁹ Ti maaḡuluni ná-zooti ma, nii é solooni ga nono Timenate-Geelase, Efelayime gize yooi zu, Gaase gizei lekpeḡaalewe nu ḡovezuwe. ¹⁰ Ma ḡeḡalamaiti kpein balaa ti

zegeŋi ná, ti za, ti li ti-memewolani pɔ, ti zaai. Gɛɣalama ɣili ge wuzegeni naati poluma, nii é la ɣeni Gooɔɔ GALAGI ɣwee, anee keewotii nii é keeni Izelayele ná-faa ma.

Nubuseiti ti ɣele vai

Gooɔɔ GALAGI va

¹¹ Názu ɣa Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɣeeni la, ti Baale ɣalagiti debini. ¹² Ti ɣeleni Gooɔɔ GALAGI va, ti-memewolani ta-GALAGI, nii é ti ɣulani Ezipete yooi va, ti uile gala kiligiti polu, nubuseiti ta-ɣalagiti saama, niiti ti ti-maaɣoolii zu. Ti ɣeni nokosu ti wu, ti da Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawana. ¹³ Uele ɣana ti ɣeleni Gooɔɔ GALAGI va, ti da Baaleni debi ta Asetateiti.

¹⁴ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele nuiti ma. E beni ti va, toosu nuiti ti loo ti ma, é la ti maaloboni. E ti looni ti zili nuiti zeezu, niiti ti ɣeni ti-maaɣoolii zu, ti la zobo solɔɔni, ti va lo ti zili nuiti daalɔɔma. ¹⁵ Siɛnɔpe su ta la liina la kaomave, Gooɔɔ GALAGI ɣeni sugolɔɔloosu ti ya, eɣevelei é boni la ti ma, é ma ɣonai wo. Uele ɣana ti looni la iɔtɔve woiwai zu.

¹⁶ Gooɔɔ GALAGI tukpɔɔaaleve nuiti buzegeni, niiti ti ti ɣizoni, ti ti ɣula ti zili nuiti zea, niiti ti ɣeni loozu ti ma. ¹⁷ Kele ti la ɣeni woilosu ta-lukpɔɔaaleve nuiti gooi ma. Ti ɣeni no boɔ ɣozozu ga gala kiligiti, ti da noko ti wu. Ti ɣeni zegezu gaamanɔ naama velei va, nii ti-memewolani ti zieni la, niiti ti ɣiloni Gooɔɔ GALAGI ná-devei ve, ti la ɣeni vokaɣoni naati ma, ti zie velei ɣeni ye. ¹⁸ Siɛnɔpe su Gooɔɔ GALAGI ɣeni tukpɔɔaaleve nui levesu da, é ɣeni ɣeezu naa va, é ti unmo, é ti ɣula ti zili nuiti zeezu, tukpɔɔaaleve nui naa ná-yeɛɛɣalal kpein su. Mazoloo Gooɔɔ GALAGI a la ná-nubuseiti kaana, ti da kpeei loo unbawului wu, ti zili nuiti zea, ti da ti maanɔɔ, ti maawoin ɣeni sosu. ¹⁹ Kele sieɣi zu tukpɔɔaaleve nui a la zaana la, nubuseiti ti bena tɔzei ga boɔ ɣozɔa moɔ, é leve ti-memewolani tɔnoi va, ti uile gala kiligiti polu, ti da ti lebi, ti da noko ti wu, ti la ɣeni yeebesu ti-zɔ ɔniiti ba, ta ta-ɣikpaiti.

GALA ge Izelayele loo vai

voluɣulai zu

²⁰ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele ma, é ɣe ma: «Tɔzei niima nubuseiti ti ná-minazeɣegi ɣolɔɔloga, nii gɛ boni ti-memewolani be, tɔzei ti la ɣiloni ɣooi ve, ²¹ nɔun ná, gɛ la mo zii niiti gila kpala kpea, teiti ti yeɣai ná, eyesu Zozuwe za, ²² naa ɣa a ke gɛ ti ɣe ga Izelayele voluɣula anii, gɛ kwee, ni ta zie ga ná-pelei, eɣevelei ti-memewolani ti zieni la, ti ɣolo be.» ²³ Gooɔɔ GALAGI zii naati zeni ná, ti ze ziiileigi zu, é la ɣaazuvileni ga ti bea, teiti é la ɣeni ti looni Zozuwe yeezu.

3

¹ Ziiti pete, niiti Gooɔɔ GALAGI ti yeni zooi zu, ga ti ɣe ga voluɣula anii Izelayele ve, tiya ɣa ti la ɣeni Kanaan yooi zo fai ma ɣooi ta ɣooni. ² Naa ɣe ungi ɣeni ga ɣeɣalama niinei, é wuzegezu Izelayele nuiti saama, niiti ti la kooɔ vaa ɣwee, naati ti kooɔ vai maalele. ³ Gooɔɔ GALAGI Filiseti nuiti ta-masada loolugoi ma nubuseiti zeni zooi zu, ta Kanaan nuiti kpein, ta Sidon nuiti, ta Geeve nuiti ti ɣeni zeini Liban ɣizeiti ma, é zo Baale-Geelemɔn gizei ma, eyesu é zeeli Lebo-Gamate. ⁴ Zooi naati ti ɣeni ná, Izelayele voluɣula vai ma, ni ta ɣolo deveiti be, niiti Gooɔɔ GALAGI ti veeni ti-memewolani zea ga Moize maavele.

⁵ Izelayele nuiti ti zeini Kanaan nuiti saama, ta Gete nuiti, ta Amɔal nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ⁶ Ti zooi naati su nuiti ti-loun anzanuiti seini ga ti-anzaiti, ti ti-loun anzanuiti fe naati ti-loun zunuiti be ga ti-anzaiti, ti da ta-ɣalagiti debi.

Woteniyele,

tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

⁷ Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɣeeni. Ti yeemani Gooɔɔ GALA ma, ta-GALAGI, ti li ti da noko Baaleni bu, ta Aseelani. ⁸ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele ma, é ti ɔodini Meezɔpotami masagi Kusan-Liseyatayime ma. Ti duolai ɣeeni Kusan-Liseyatayime yeezu ga kona dasava. ⁹ Ti kpeei looni Gooɔɔ GALAGI woizu, naa unmo nu wuzegeni Izelayele nuiti be, naa ti ɣizoni, Woteniyele ɣeni ga naa, nii é ɣeni ga Kenaze ná-doun zunui, Kalebe deɣei. ¹⁰ Gooɔɔ GALAGI ná-Zenvui ɣeni tɔun ba. E ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda. E liini ga kooi Kusan-Liseyatayime laalɔɔma, Meezɔpotami masagi, Gooɔɔ GALAGI zobogi veeni be, é pile soloo naa ma. ¹¹ Ziileigi ɣeni zooi zu ná pe, kona vuunaanigo (40) laawu. Kenaze ná-doun zunui Woteniyele zaani.

Eɣude,

tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

¹² Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɣeeni mɔno. Naa maavele ma, Gooɔɔ GALAGI Moabe masagi Egelon iɔnoɔni, é wuzegɛ Izelayele laalɔɔma. ¹³ Egelon Amɔn nuiti kponi boɔ va, ta Amaleke nuiti, ti li ti laale Izelayele wu, ti zobogi zolɔɔni ma, ti kpe ti kula

Zeeliko va, Dɔza Taa Wolai, ti so. ¹⁴ Izelaye nuiti ti lɔni duɔlai zu, Moaɓe masagi Egelon yeezu, kona puugɔ maazu lɔsava (18) laawu.

¹⁵ Izelaye nuiti ti kpeei looni Gooɔɔ GALAGI woizu, naa unmaɔ nu leveni ti ma ga Eɔɔɔɔ, Benzamen nui, Geela ná-doun zunui, nii é ɔeni ga kɔɔe nui. Izelaye nuiti ti valini ma ga é li ga maazoloo ganii Egelon ɔɔ, Moaɓe masagi. ¹⁶ Eɔɔɔɔ boɔa zɔkpɔi ɓeteni ɓɔɔɔ ɔe, ga gaavelegi, é ɔe ga zeelo felego ta tukpe (2,5), é gilini ná-saamaɔɔiligi va ná-segei wu, ga zeezazu ɔele kpalai ma. ¹⁷ E liini é maazoloo ganii ve Egelon ya, Moaɓe masagi. Tama Egelon ɔeni ga zunui, nii gola wɔɔlɔni. ¹⁸ Siegi zu é ɓeni da ga maazoloo ganii ve zea, é yeeɓeni zunuiti ba, ti li, teiti ti ɔaani ga anii naati. ¹⁹ Seelii ma kɔɔɔɔ ganigiti pɔ ɓe, ti ga kɔtui, Gilegale ɔɔɔɔɔe, é ɔaleni ma ɔolu, é ɔe masagi ma: «Ee, masagi, keela woo ɔa zèa, è ɔe, é ga ɔɔɔɔɔzu vaa.»

Masagi devei veeni ga ti ɓe ba, niiti kpein ti ɔeni ná, naati pe ti ɔulani pelei wu. ²⁰ Názu ɔa Eɔɔɔɔ maaɔɔɔɔni la masagi va, é ɔeni zeini sangasoi wu maazuɔe, nii é makeni ɓɔɔɔ ɔe doogɔ bosuɔe maazuɔe, fiilei ɔa. Eɔɔɔɔ ɔeni ma: «GALA ná-keela wooi ɔa é zèa, ga é wo è ma.» Masagi wuzegeni ná-kpɔkpɔgi zu. ²¹ Eɔɔɔɔ ɔɔɔe maaleni yeezazu ɔele, é boɔa zɔkpɔi mɛenni, é pu ba kogi zu. ²² Ma ungi ɓalaa lɔni, ma mɛengi lɔa ɔoluma, mawuloi zieni ma mɛengi ma, é naa laaɔɔulu. Mazɔɔɔ boɔa zɔkpɔi folokulani ga polu ɔelei, é la ɔeni mɛenni, é va kula. ²³ Eɔɔɔɔ ɔulani ga peɔe ɔolu ɔelei, é daaɔɔulu, é ɔɔɔɔgi loo.

²⁴ Siegi zu é ɔulani la, masagi ná-botigɔe nuiti ti liini ti naa ɔe, ti kaani ga sangasoi ma ɔelelaveti daaɔɔuluni, ɔɔɔɔgi loo. Ti ɔeni ma: «Tanisu, toɔa ɔe latini pelei ɔolu.» ²⁵ Ti ɓɔlɔni ga maaɔɔɔɔɔa, keɔe tei é la ɔeni sangasoi ma ɔelelaveti daalaoni maazuɔe, ti kpakui zedjeni, ti daalao, pete ti-maliɔii ɔeni laani zooi ma, saai.

²⁶ Tei ti wola leɓini maaɔɔɔɔngi ɔa, Eɔɔɔɔ ɔelani. Kɔɔɔɔ ganigiti ti ga kɔtui, é naati pɔ ɓe maazuɔudeni, é ɔela é li Seyila. ²⁷ Seelii ma miná feya, é puuɔgi vɛeni Efelayime ɔize yooi zu. Izelaye nuiti ti yeini, ti zeɔe ɔize yooi zu, é loni ti untuɔɔ.

²⁸ E ɔeni ti ma: «À ɔile pɔlu, mazɔɔɔ, Gooɔɔ GALAGI Moaɓe nuiti ɔɔa wo yeezu, wo zili nuiti.» Ti ɔileni polu, ti Zuluden maalevesuɔeti so Moaɓe yooi letemaɔe, ti la nu nɔpe zeni ná, é va zie wolai maazuɔude. ²⁹ Naama voloi, ti zunu waapuugɔ (10 000) ɔaani Moaɓe nuiti ba, ti pe ti ga zunuiti ti zuloga, kɔɔɔɔ nu ɔeɔeɔeɔegiti, gila kpalaa ge la ɔulani. ³⁰ Naama voloi, Moaɓe unmaayeini Izelaye yeewu. Ziileigi lɔni zooi zu, eyesu kona ɔuulɔsava (80) laawu.

Samegaal,

tukpɔɔgaaleve nui Izelaye unda

³¹ Tsun poluma, Anate ná-doun zunui Samegaal ɔa é wuzegeni. E zunu undɔzita (600) ɔaani Filiseti nuiti ba, ga nika maaɓe lukpɔi kɔlu ɔaazɔɔɔagi ga. Tɔ ɓalaa é Izelaye nuɔɔɔɔɔiti unmaɔni.

4

Deeɓola,

tukpɔɔgaaleve nui Izelaye unda

¹ Eɔɔɔɔ zaa ɔoluma, Izelaye nuiti ti tɔzeini ga Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɔea. ² Gooɔɔ GALAGI ti lɔni Kanaan masagi Yaɓin yeezu, nii é ɔeni masadaɔi ɔeezu Gasɔɔl taa wolai unda. Ná-kɔɔɔɔ ɔundigii ɔeni ga Sisela, é ɔeni zeini Galɔsete-Goyime. ³ Kɔlu wotolo untaabuugɔ (900) ɔa é ɔeni Yaɓin ya, é Izelaye nuiti gola zopele ɔɔni, kona ɔuufelego (20) laawu. Naati ti kpeei looni Gooɔɔ GALAGI woizu ga é ɓɔ ti va.

⁴ Naama ziegi zu, Lapidote anzaɔi Deeɓola, GALA goo wo anzanui, é ɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu. ⁵ E ɔeni zeizu ɔɔɔ wului wu, ti daasei peeni ga Deeɓola ná-ɔɔɔ wului, Lama ta Beetele ti yoɔɔɔɔe, Efelayime ɔize yooi zu. Izelaye nuiti ti ɔeni liizu pɔ ɓe faawo bo fai ma. ⁶ Foloi ta, é keela leveni Balake ma, Aɓinoame ná-doun zunui, Keedeɔe nui, Nefetali yooi zu, é ɔe ma: «Wele, Gooɔɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI devei, nii veeɔe è ya: «Li é zunu waapuugɔ (10 000) laasei seɔe, Nefetali ná-bolodai zu, ta Zaɓulon ná-bolodai, è lo ti luɔɔ, wo li Taɓol gize ma. ⁷ Ná vaazu ga Yaɓin ná-kɔɔɔɔ ɔundigii Sisela é ɔɔ, zie wolai Kison ɔɔ ɓe, ta ná-wotoloi, ta ná-salauɔuɔiti, ná ti lɔɔzu è yeezu.» »

⁸ Balake Deeɓola woogaaɔoteni, é ɔe ma: «Ni ɔa ɔile pɔlu, ná li, keɔe ni é la ɔileni pɔlu, gè la lia.»

⁹ E googaaɔoteni, é ɔe ma: «Ná ɔileɔe è ɔolu, de li, keɔe è la leɓiya zɔɔɔga pelei naa zu, é ɓɔɔɔ lɔɔzu su, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI ɔa Sisela lɔɔzu anzanu yeezu.» Deeɓola ɔileni Balake ɔolu, ti li Keedeɔe. ¹⁰ Balake Nefetali ná-bolodai lolini Keedeɔe, ta Zaɓulon ná-bolodai. Zunu waapuugɔ (10 000) ɔileni polu, Deeɓola ɔeɔni ti va, ti li.

¹¹ Ma ziegi nɔ zu, Geeɓeel, Ken nui, ɓeteveni Ken nui zɔiti ba, Gɔɔaɓe mavofodaiti, Moize nekoi, é liini é ná-sege ɔotai lo Keedeɔe, Saananime sene gului ɔɔɔɔe.

¹² E woni Sisela ma, ga Abinoame ná-doun zunui Balake lea Taɔɔl gizei ma. ¹³ Sisela ná-salausuiti gaaleeni ba, ta klu wotolo untaavuugo (900). Ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein ti liini Galɔsete-Gɔyime, zie wolai Kison va be. ¹⁴ Deebola ɔeni Balake ma: «De liina! Za ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI Sisela lozu la è yeezu, è pile sɔlɔ ma. Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔi ɔa losu è luɔɔ.» Balake loni zunu waapuugo (10 000) untuɔɔ, ti Taɔɔl gizei yei. ¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI Sisela beeni ta ná-wotoloi, ta ná-salausuiti, è ti pe kpeeni ga boɔa zɔkpɔi Balake luɔɔ. Sisela ɔulani ná-wotoloi zu, è vile ɔɔɔɔa, è vela. ¹⁶ Balake vileni wotoloi polu, ta salausuiti, eyesu ti zeeli Galɔsete-Gɔyime, ti Sisela ná-salausuiti kpein paani. Nu ɔila kpalaa ge la ɔeni ɔulani.

¹⁷ Sisela bizeni ɔɔɔɔa, è li Ken nui Ebeel anzai Yayele ná-seɔe ɔotai wu, mazɔlɔ ziileigi ma minazegegi ɔeni Gasɔɔl masagi Yaɔin ta Geebeel ná-peleyegei ti zɔɔɔu. ¹⁸ Yayele ɔulani, è Sisela laaɔomi, è ɔe ma: «Le ve, málifii, le pɔ be. Mina lua!» E leeni ná-seɔe ɔotai wu, naa pɛmazegegi veeni ma.

¹⁹ E ɔeni ma: «Soma è zie ve zèa, gè ɔɔɔe, kpɔɔe wain ɔa mà.» E kɔlɔ woolei laalaoni nɔnɔi su, è fe zea, è ɔɔɔe, naa wulu, è segei ve ma.

²⁰ Sisela ɔeni ma: «Li è lo sege ɔotai laave, ni nu a vaana, è è ɔaazaɔa ga: «Nu ɔa ve?», da ɔe ma: «Ba-ol!»

²¹ Sisela wola ɔɔlɔa ɔeni de, è niini poun. Geebeel anzai Yayele, sege ɔotai ma wulu ɔaazɔbagi ta zegeni, è pɛ malitɔi va, è maaɔuɔa ba vaavaa, è kpado nɔngi va, è folokula è zoolo, è zaani.

²² Balake yeni Sisela beezu, è va ná, Yayele ɔulani è daaɔomi, è ɔe ma: «Va gè zunui le ga de, nii è gaiziezu.» E leeni naa va be, è Sisela ɔa laani zoolo ma, saai, sege ɔotai ma wulu ɔaazɔbagi nɔngi volokulaai.

²³ Zekana, naama volo ná, GALA ge zobogi veeni la Izelayele nuiti be, ti pile sɔlɔ Kanaan masagi Yaɔin ma. ²⁴ Izelayele nuiti ta-zobogi liini ga wɔlɔa, Kanaan masagi Yaɔin laalɔɔma, eyesu ti-ma zuwu ɔaaleve.

5

Deebola ná-guyei

1 Naama voloi Deebola ta Abinoame ná-doun zunui Balake ti guyei looni, ti ɔe ma:

² Izelayele, eɛe nɔngi viege, kevele beɛe ga è kɔɔi ɔɔ,
nuɔuseiti ti ɔɔɔɔ veve ga ti kɔɔi ɔɔ:
Gɔɔɔɔ GALAGI mama!

³ Masagiti, à woilo mà! Kundigiti, à woilo!
Nà guyei loozu, ungo, nɔn, nà guyei loozu Gɔɔɔɔ GALAGI ve,
gè guyei loo Gɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma, Izelayele ná-GALAGI!

⁴ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, siegi zu è Seyiil gizei yeini la,
è vaai ma, è zegè Edame yooi zu,
zoolo ɔalini, tonaɔiingi yeebeni tonai va, è vu.

⁵ Gizeiti ti ɔuseni è luɔɔ,
Sinayi gizei ná-Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

⁶ Anate ná-doun zunui Samegaal ná-siegi zu,
Yayele ná-siegi zu, peleiti kpein ti laaɔuluni,
sie wo nuiti ti ɔeni ziezu ga kaku peleiti.

⁷ Eɛe pe ge ɔeleni Izelayele laa wolaiti ba,
ti ɔeleni ti va,

eyesu ná, Deebola, gè wuzegè,
gè wuzegè, ege doun deei Izelayele ve.

⁸ Izelayele nuiti ti yimazegeni ga gala kiligiti,
gaamago nɔ, kɔɔi vaani ta-velelaveti.

Kɔɔɔɔ nui waavuunaanigo (40 000) ɔa è Izelayele,
kele kɔɔɔɔ zepè gila kpalaa ge la ná, anee meen ɔila kpalaa.

⁹ Zii ɔa zoolèzu Izelayele ɔundigiti ta-vaa zu,
ti ɔɔɔɔ veai nuɔuseiti saama, ga ti kɔɔi ɔɔ.
A mamagi ve Gɔɔɔɔ GALAGI ve!

¹⁰ Wɔiti wo leezu soovale saa ɔolegiti kɔma,
wɔiti wo zeini sege wolaiti su,
wɔiti wo ziezu peleiti su, à ɔigaizie!

¹¹ Niiti ti zieungiti kobaɔe, ti da ziei ɔaafwe,
ta Gɔɔɔɔ GALAGI ná-faanɛiti maamusezu,
ná-faanɛiti Izelayele ɔundigiti tetema,

siegi zu Ḡooḡo GALAGI ná-nuḡuseiti ti yeini la, taa wolai ma zigfidaveti.

12 Wuzegfe Deeḡola, wuzegfe!

Gaalo, guye ḡila too!

Aḡinoame ná-doun zunui Balake, wuzegfe!

Li ga da-luḡiti.

13 Nui mḡtai zegai zobobe nuiti su,

GALA ge feeni naati be, ga ti zeini nuḡuseiti unda,

Ḡooḡo GALAGI feeni be, ga ndun ge ḡe koo ḡundiḡiiti saama!

14 Niiti ti pile sḡḡogai Amaleke ma, naati kulave Efelayime.

Benzamen vileni ti volu, toḡa ta-ḡḡoḡo nuiti saama.

Makiil ná-pelēyegfe kundigiti kulani.

Zaḡulḡon ná-bolodai ma ge gaalu bo nuiti fe, ti sevei ḡe ga seve ḡe nui ná-tukpo.

15 Isakaal ná-kundigiti ti ḡeni Deeḡola va,

Isakaal ḡa Balake va,

ti yeini nemai zu.

Luḡen ná-nuiti saama, ḡḡḡḡaai woni,

kpḡezugulai woni, goolaama la ḡulani su.

16 Lee vaa zu e yeini loni togani make su felegai yḡḡo zu,

e da woilo togani make nuiti kpain gooi ma?

Luḡen ná-nuiti saama, ḡḡḡḡaai woni,

kpḡezugulai woni, goolaama la ḡulani su.

17 Galaade yeini Zuluden volu velei.

Dan la zegeni ná-ḡatoiti koba.

Aseel yeini zeini kpolodei laave,

e zeini kpe, ziileigi zu, ná-ḡato losuve.

18 Zaḡulḡon ḡa ga nuḡusei, nii teḡḡai saai zu,

Nefetali balaagi, zeno ḡana e la, kḡḡḡo zuve.

19 Masagiti, ti ziliai ga giye, Kanaan masagiti,

ti kḡai veeni gi va Taanake, Megido deiti po be,

kele ti la liini ga ani nḡpe, wali ḡaa kḡḡogani.

20 Geegḡḡo zu, somideḡaiti ti kḡai ḡḡoni,

ti vileni ti zie veleiti ba, ti Sisela zakpe.

21 Zie wolai Kison ti yeveni, e yei ga tiye,

wḡḡḡo de wolai, zie wolai Kison.

De zie ga zebai!

22 Sooit ti leveni ga kpizei,

ti-volokagiti tugi da ḡula, ti-lugi da ḡula zoi ma.

23 Ḡooḡo GALAGI ná-geezugeelai ḡeni ma:

«À Meelze voovo! A foovo, wo ná-taai zu nuiti foovo!

Mazḡḡo ti la vaani, ti va ḡo Ḡooḡo GALAGI va,

ti va ḡo Ḡooḡo GALAGI va, kḡḡḡo ḡundiḡiiti saama!»

24 Yayele ḡa ga tuya nu anzanuiti saama,

Ken nui Geeḡeel anza!

Tuyai ḡa be, anzanuiti saama,

niiti ti zeini seḡe ḡotaiti bu!

25 Sisela ziei valini ma,

e nḡḡi veeni naa ya.

E niki niimi dei ma wulḡi veeni zea lebiya ḡḡle nakai zu.

26 E gulu ḡaazḡḡo zoni ga yei gilagi,

e botiḡe nuiti ta-malitoi zegfe ga yeezai.

E Sisela loḡani ga malitoi, e naa nḡngi valini su!

E tooni, e nḡngi ḡota.

27 E zeini Yayele ḡḡḡowu,

e looni, e la.

E zeini kḡḡowu, e looni.

Ue e zeini ná, miná ḡa e looni ná, e zumaale, e za.

28 Maazuve, fenetele laave,

miná ḡa Sisela dee weleni ná, daavo, e ḡe:

«Lee vaa zu ná-wotoloi lebisu, é la vaazu?
Lee vaa zu ná-wotoloi ti liizu vaa?»

²⁹ E ɣeni naa wosu nɔ ɣɔ,

nii ná-botigɛ ɣima anzanuiti ti boni:

³⁰ «Salavusuiti ti koozoganiiti ka ga bɔɔɔa,
ti da ti ɣaagɣwe bɔɔɔ va:

Anzalopo ɣila, ɔaa anzalopo felegɔ,

naa ve kooɣɔ nui ɣilagilagi ya.

Sisela ɣa sege zupu vagɔi zɔɔɔsu,

segeiti ti vɔdaai, ti zuvuai,

sege zuvua felegɔi ɣa loo zobo sɔɔɔ nui ɣɔba.»

³¹ Ee, ɔooɣɔ GALAGI, é zili nuiti undaavili ɣana!

Kele niiti ti é neai ve,

naati ti volo ga foloi ɣevele, a ɣena toa gola!

Ziileigi ɔɔni zɔoi zu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

6

Madiyan nuiti ti Izelayele ɔɔɔ vai

¹ Izelayele nuiti ti ɔooɣɔ GALAGI wanama vai ɣeeni mɔɔɔ. Naa ti ɔɔni Madiyan nuiti zeezu, kona ɔɔfela laawu. ² Madiyan nuiti ti Izelayele wola ɔɔɔni. Madiyan nuiti ta-vaag ɣa é keeni, Izelayele nuiti ti ɔooɣuzuveti kpeeni la gizeiti ba, ta pugiti, ta fasaiti. ³ Siegi zu Izelayele nuiti ta la tii ɣena la, Madiyan nuiti ti ɣeni leezu ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ɣulazu vele nuiti, ti li ti laalɔɔma. ⁴ Ti vuuzuvɛ beteni zɔoi zu, ti da zɔoi zu ɣulanumai kpein koloɣolo, Gaza maaɣoolii zu. Ti la ɣeni daamiani nɔpe zesu Izelayele nuiti zea, anɛɛ baalagiti, ɔaa niketi, anɛɛ soovalegiti. ⁵ Ti ɣeni vaazu ga ta-ɣalaniiti, ta ta-zegɛ ɣɔtaiti, ege koto kpulugiti, nu la ɣeni zooga, é va ti ɣaalu, tiya-o, ta-ɣameiti-yo, ti ɣeni vaazu zɔoi zu, zɔoi ɣoloɣolo fai ma.

⁶ Izelayele wola ɔalani, tɔɔzei Madiyan nuiti ba, Izelayele nuiti ti kpeei looni ɔooɣɔ GALAGI woizu. ⁷ Siegi zu ti kpeei looni la ɔooɣɔ GALAGI woizu, Madiyan ná-faa zu, ⁸ é GALA goo wo nui leveni ti ma, naa ɣeni ti ma: «ɔooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɣaa: «Gɛ leeni ga woye, gɛ wo ɣula Ezipete yooi va, gɛ wo ɣulani duɔlai ma velei wu. ⁹ Gɛ wo ɣizoni, gɛ wo ɣula Ezipete nuiti zea, ta niiti kpein ti ɣeni wo maanɔɔɔzu, gɛ ti ɔe wo luɣɔ, gɛ ta-yooi ve wo ya. ¹⁰ Gɛ ɣeni wo ma: Nà ga ɔooɣɔ GALAGI, wa-GALAGI, à mina nɔkɔ Amɔɔl nuiti ta-ɣalagiti bu, niiti wo zeni ta-yooi zu. Kele wo la wiloni ɣooi ma.» »

GALA ge vali vai Zeedeyɔn ma

ga é Izelayele unɔɔ

¹¹ ɔooɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai vaani Wɔfela taazuve. E zeni sene gului wu, nii é ɣeni loni Zoase ná-zooi zu, Abiyezeel ná-peleyegei wu nui. Ná-doun zunui Zeedeyɔn ɣeni moloi loɣazu, ɔɔɔ ɔɔɔgi ɔeɛzuvɛ, é da ɔɔɔɣu Madiyan nuiti ba. ¹² ɔooɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣulani kelema be, é ɣeni ma: «ɔooɣɔ GALAGI ɣa é va, kooɣɔ nu wolai!»

¹³ Zeedeyɔn gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ee, málígíí, ni ɔooɣɔ GALAGI ɣa ɣi va, lee vaa zu niima maanɔɔɔ vaiti kpein ti zeizu ɣi ma? Poo golai naati ta mini, niiti gi-memɛwolani ti-ma vaiti boni ɣi ma, siegi zu ti ɣeni la ɣi ma: «ɔooɣɔ GALAGI ɣa é ɣi ɣulani Ezipete yooi zu?» Niizu é ɣelea ɣi va, é ɣi lo Madiyan nuiti zeezu.»

¹⁴ ɔooɣɔ GALAGI ɣaavoteni ma, é ɣe ma: «Li ga naama zebɛi, nii é é va, da Izelayele nuiti unɔɔɔ, é ti ɣula Madiyan nuiti zeezu. Nà laade ɔaa, gɛ va ɣe é levesu?»

¹⁵ Kele Zeedeyɔn ɣeni ma: «Ee, málígíí, leeni ɣa ná Izelayele nuiti kizo da? Ná-peleyegei ɣa gaalɔɔɔdai Manasee ná-bolodai zu, ná ɣa gɛ ga doungoi kɛɛ ná-doun zunuiti saama.»

¹⁶ ɔooɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Kele ná ɣe é va, da zobo sɔɔɔ Madiyan nuiti ma, ege zunu ɣila nɔ.»

¹⁷ Zeedeyɔn ɣeni ma: «Ni é zaalai laa mà, poo fe zèa, nii ná kwɛɛ da, ga Málígíí, da ɣa é ɔeɛzu pɔ. ¹⁸ Nà é maanɛɛɛzu, mina maaɣooza ve va, eyɛsu gɛ va ga ná-veɛanii, gɛ da é ɣɔɣɔwu.»

Naa ɣeni ma: «Nà yeɛsu ve, eyɛsu é ɣale ma, é va ve.»

¹⁹ Zeedeyɔn liini é boli ɔokpági ɔeɛ, é ɔɔ bulu vukai kilo vuusavago (30) va, é naa ɔeɛni ga bului, nii leve la su. E suai vuuni kpɔlogi zu, é sua ɔeɛi vu polo lígíí zu, é li ga tiye pɔ sene gului wu, é sei kakala.

²⁰ GALA ná-geezuɣeelai ɣeni ma: «Suai zegɛ ta bului nii leve la su, ti la kotu wolai tei maazu, é sua ɔeɛi vu ti ma.» Zeedeyɔn gooi zoni. ²¹ Tukpɔi é ɣeni ɔooɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ya, é naa zokpai loni suai va, ta bului nii leve la su. Abui soni kotu wolai va, é suai ɣala, ta bului

nii leve la su. Naa volu, Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai neeleni gaazu. ²² Zeedeyon kwɛɛni ga Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ve. E kpeei looni, é ḡe: «Màanḡḡa, Málíḡí, Gooḡo GALAGI! Mazolḡḡ gè Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡaa, ga gaazuve.»

²³ Kele Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Yiilei, mina lua, è la zaazu.»

²⁴ Zeedeyon zalaḡa ḡulazuve loni náve Gooḡo GALAGI ve, é daasei pɛeni ga: «Ziilei GALAGI.» Toḡa de ná, zaḡaza Wofela taazuve, Aḡiyezeel ná-peleyeḡei zaama.

*Zeedeyon Baale ná-zalaḡa ḡulazuve
ḡologolo fai*

²⁵ Ma ɔkoi nɔ, Gooḡo GALAGI ḡeni Zeedeyon ma: «È-ḡɛɛ ná-nike zinei zo, kona ɔfela gelei. Baale ná-zalaḡa ḡulazuve ḡologolo, nii é ga è-ḡɛɛ nɔnɔi, sale ḡḡ wului é loni koba, naa balaa ḡologolo. ²⁶ Naama ḡizei maazuve ḡa é zalaḡa ḡulazuve ɔtezuz ná, ga pagɔ, Gooḡo GALAGI, dá-GALAGI ve. Da nika zinei velesiei zo, é kula ga gala zalaḡai, sale ḡḡ wului nii é kologolosu, naa ḡa da seḡe, è ke ga kovii.»

²⁷ Zeedeyon zunu puuḡo zeḡeni ná-botigɛ nuiti saama, é naa ḡɛeni nii kpein Gooḡo GALAGI boni ma. Kele é la ḡeni zooni, é va naa ḡe ga foloi, keni kpíidii, tɔzei é ḡeni luazu keeḡe ná-peleyeḡei va, ta taaveaiti. ²⁸ Siɛḡi zu taaveaiti ti wuzeḡeni la ga sobuzobui, ti pɛteni ga Baale ná-zalaḡa ḡulazuve ḡologoloni, sale ḡḡ wului ḡologoloni, nika zinei ḡilagi ḡulani ga gala zalaḡai zalaḡa ḡulazuve, naa ɔteea niinei. ²⁹ Ti ḡeni ɔḡḡo ḡaazaḡasu, ti dá ḡe: «Be ḡa é naa ḡeai?»

Siɛḡi zu ti ḡeni gaazaḡagi wosu da, ti ḡeni ti ma: «Zeedeyon ve, Zoase ná-doun zunui, naa ḡa é naa ḡɛeni.»

³⁰ Gaamanɔ, taaveaiti ti ḡeni Zoase ma: «È-loun zunui ḡula, keni é za, mazolḡḡ é Baale ná-zalaḡa ḡulazuve ḡologologa, ta sale ḡḡ wului é ḡeni ná ḡobave.»

³¹ Zoase maḡoolii zu nubuseiti gooḡaavoteni, é ḡe ti ma: «Wa ḡa wa Baale maalogi wo be ɔaa? Wa ḡa wa ɔḡ ba, wo kizo? Nu-o-nu a Baale maalobona, ta naama nui vaa, aisa lina sobu. Ni Baale ḡa ga gala, é ɔḡḡo maalogi wo ɔḡḡo ve, tɔzei ti ná-zalaḡa ḡulazuve ɔezeḡelega.»

³² E zo naama voloi ma, ti Zeedeyon laasei pɛeni ga Yelubaale (nii poluve ga «baale ɔḡḡo maalobo»), tɔzei ti ḡe ma: «Baale ɔḡḡo maalobo toun daalḡḡoma, tɔzei é ná-zalaḡa ḡulazuve ḡologoloni.»

Zeedeyon poogi ḡaizie vai

³³ Madiyan nuiti ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ḡulazu vele nubuseiti, ti faaleeni ba, ti Zuluden bude, ti li ti vu Zizeleye nemei zu. ³⁴ Gooḡo GALAGI ná-Zenvui yeini Zeedeyon ma, é lo su. E puuḡi veeni, é Aḡiyezeel ná-peleyeḡei lolini, ti vile polu. ³⁵ E keelaiti tevɛni Manasee ná-zooi zu, ti naati tolini ti vile polu. E keelaiti tevɛni Aseel ná pe, ta Zabalun, ta Nefetali, naati ti leeni ti ti laaḡomi.

³⁶ Zeedeyon ḡeni GALA ma: «Ni dá pɔ, è Izelaye ḡizo ga ze, eḡevelei é bogai la, ³⁷ wele, nii ḡa gè falizu é ma, ná baala kolɔi vɛezu zooi ma, molo loḡazuve. Ni nɔḡai a vuuna baala kolɔi nɔ ma, zooi nii é maḡoolii zu, ná pe maavɔai ye de, ná kwɛe gè ḡe dá pɔ è Izelaye ḡizo ga ze, eḡevelei é bogai la.»

³⁸ Vele nɔ ḡana é ḡɛeni la. Poluma zobui, é wuzeḡeni ga sobuzobui, é li é baala kolɔi luḡa, ma nɔḡai kokoi laaveni.

³⁹ Zeedeyon ḡeni GALA ma: «Mina yiḡaawana mà, gaazaḡa gila kpe nɔ ḡa gè bosu ga de, poo gaabelagi é vile baala kolɔi va, to ḡila kpe nɔ vɔai ye de, kele nɔḡai zooi maave kpein zeḡe maḡoolii zu.»

⁴⁰ GALA ge naa nɔ ḡɛeni mɔnɔ kpíidii naa. Baala kolɔi ḡila kpe nɔ ḡa ɔvai yeini de, nɔḡai vuuni zooi ma ná pe.

7

*Zeedeyon
ta kɔḡḡo nu unsavagɔiti (300)*

¹ Poluma zobui, Yelubaale, nii é ga Zeedeyon, ta ná-kɔḡḡo nuiti ti vileni pelei zu, ti liini ti vu Galode zieungi ḡobave. Madiyan nuiti ti vuuni ti ḡovezu velei, é zo Mlee ḡizei va, eyesu ma nemei zu. ² Gooḡo GALAGI ḡeni Zeedeyon ma: «Nubusei é é volu, naati gola mainve, gè va va bu, ti va pile solḡḡ Madiyan nuiti ma. Naa a ḡɛena, Izelaye nuiti ta waso nɔun ma, ti ḡisie ga ti ɔḡḡo zebei ḡa ti ɔḡḡo unmaḡgai da. ³ Niima ḡaazaḡagi wo dá-ḡḡḡo nuiti saama, è ḡe ma: «Be ḡa é wo zaama, é luazu sasu dá bali? E maḡooza Galaade ḡizei va, é li ná-taazu.» » Ná-kɔḡḡo nui zunu waavuufele maazu felego (22 000) ḡa é ḡaleni ma, é yeini ná ga zunu waapuḡo (10 000).

⁴ Kele Gooḡo GALAGI ḡeni Zeedeyon ma: «Kɔḡḡo nuiti gola mainve de. Yei ga tiye kotudei vu be, miná ḡa suweengi wosu ná. Nii ná ḡe é ma: «Nii ḡa vile é volu,» naa ḡa vile é volu. Kele nii kpein ná ḡe é ma: «Nii mina vile é volu, wo va li,» naa mina vile é volu, wo va li.»

⁵ Zeedeyon yeini ga ná-zunuiti kətuɗɗi laaɓe. Gooŋo GALAGI ɗeni ma: «Nui nii kpein a laaɓe ziei ɗa, é ɗa kpole ga gilei ɗeɓe, naati sege zɔiti ba, ti vilɛsu niibiɗa, ti ɗa ɓɔɓe, è ti uɓ ye.» ⁶ Nui niiti ti ɗeni ziei ɓolezu, ti sege ga yeei, ti to la, naati ti ɗeni ga zunu unsavago (300). Zɔiti kpein ti vilɛni niibiɗa, ti laaɓe ziei ɗa, ti ɗa kpole.

⁷ Gooŋo GALAGI ɗeni Zeedeyon ma: «Zunu unsavagoi (300) niiti ti ziei ɓolea ga yeei, naati ka gè wo unmoosu ga ti maabele, gè Madiyan nuiti ɗo wo yeezu. Nuɓusei moŋaiti ti ɗale ma ta-ɓelɛiti bu.» ⁸ Naa ɓolu, Zeedeyon Izelayeɓe zunu kpein gaɗgaleni ma, ɛɛɛ ge li ná-sege ɗotai wu, é zunu unsavago (300) nɔ make, naati ma ti ta-laamianigiti segeni, ta ta-uɓugiti. Tama Madiyan nuiti ti ɗeni uunni ti yeedɗɗowuɓe nɔ nemei zu.

Zeedeyon zili nuiti ta-ɗooŋo nui

ta segi wo fai

⁹ Naama bidi ná, Gooŋo GALAGI ɗeni Zeedeyon ma: «Li, è laale Madiyan nuiti bu ta-ɗooŋaɗai zu, mazɔɔ gè ti laa è yeezu. ¹⁰ Ni ɗa luazu ga è yei ná, à yei ta-ɗooŋaɗai zu, wa ɗa-wotiɗe nui Pula. ¹¹ Woilo, è naa menini nii ti bosu, naa ɗa è zebelo, ɗa yei naa ɓolu è laale ta-ɗooŋaɗai wu.» Zeedeyonni ti yeini ta ná-botiɗe nui Pula, naati ta-ɗooŋaɗai ma mɔungi ɓɔ be. ¹² Madiyan nuiti, ta Amaleke nuiti, ta folo ɗulazu ɓele nuiti, ti vazaga ɗeni ɗe nemei zu, ti main gola, ege kotogiti, nu la bena zoo é ɓa ta-ɗameiti gaalu, ti moinni ege kpoloɗe ɗobaɓe naɗaegi.

¹³ Zeedeyon zeeliani ma ná, wele zunui ta ɗeni segi zuɗulazu ɓɔɓai ta ma. E ɗeni ma: «Sésuɓe, wele wɔɔlezegi ma bului gila ge ɗilikilini, é li é loo Madiyan nuiti ta-ɗooŋaɗai zu, seeliani ma sege ɗotai ɓɔ be, é loɗani maazuɓe ta buuɓe ɓa, é toka zoi ma.»

¹⁴ ɓɔɓai gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Ani ɗili nɔpe ta ga ná, keni Zoase ná-doun zunui Zeedeyon ná-boɗa zɔkpɔi, Izelayeɓe zunui, nii GALA ge zobogi veai be, ga é pile ɓɔɓo Madiyan ma, ta ná-koɗo nuiti.»

¹⁵ Siegi zu Zeedeyon segi zu wooi menini da, ta poluwu gooi, é nɔkoni, é ɗale ma Izelayeɓe nuiti ta-ɗooŋaɗai zu, é ɗe ti ma: «À wuzegɛ, mazɔɔ Gooŋo GALAGI zobogi vea wo ɓe, wo pile ɓɔɓo Madiyan nuiti ta-ɗooŋo nuiti ma.»

¹⁶ Zeedeyon zunu unsavagoiti (300) gaɗɗeɛni su sava, é puuɗi veeni koɗo nui ɗilagilagi pe zea, ta pɔlo liɗi zunakai, nii ti ɗeni somagi ɗaazosu, ti ɗo su. ¹⁷ E ɗeni ti ma: «Wa ɗe nɔun petesu, wo ɗa naa nɔ ɗe, nii gè keɛzu. Ná zeelina nɔ feya ta-ɗooŋaɗai ɗobaɓe, nii gè keɛzu, wo naa ɗe. ¹⁸ Siegi zu gè puuɗi veɛzu la, niiti kpein ti ba, wa puuɗi ve wa ɓalaagi ta-ɗooŋaɗai maagoolii zu, wo ɗe ma: «Gooŋo GALAGI ɓe, Zeedeyon ɓe!» »

Gooŋo GALAGI zobogi vee vai

Izelayeɓe ya

¹⁹ Zeedeyon ta zunu ungilagiti (100) ti zeelini Madiyan nuiti ta-ɗooŋaɗai zu, aisa kua zaama. Naati ti koɗaɗa maabeɛɛ nuiti maavaliboni nɔ feya. Gaamago nɔ, Zeedeyon ta ná-nuiti ti puuɗi veɛni, ti pɔlo liɗiiti golo, niiti ti ɗeni zoni ti ya. ²⁰ Ti-zeizu savagoiti pe ti puuɗi veɛni, ti ta-ɓɔlo liɗiiti golo. Ti somagi zoni ga ti-ɗɔɓe, puuɗi ɗe ti-yeɛzai ɗa, ti ɗa fe, ti ɗa kpee loo, ti ɗe ma: «À sogi wo ga wa-woɗa zɔkpɔi Gooŋo GALAGI ɓe, ta Zeedeyon ɓe!» ²¹ Ti ɗilagilagi pe ge yei loni losuɓe, koɗaɗa maagoolii zu, zunuiti kpein ti ɓelani ti ɗula koɗaɗa ɓa ga kpize, ti ɗa kpee loo. ²² Zunu unsavagoi (300) ɗeai ma puuɗi veɛzu, Gooŋo GALAGI vaani bu, ga teiti ti ɗeni koɗaɗa zu, ti veɛ ɓoɗo ma ga boɗa zɔkpɔiti. Koɗaɗa zu nui moŋaiti ti biɛeni, eyesu ti li Bete-Sita, ti li ga Seleela ɓele, ti zeeli Aɓele-Meɗola taa wolai ɓɔ be, Taɓate ɗobaɓe.

Izelayeɓe ɗooŋo nui zɔiti

ti vaa vai kpɔbai ma

²³ Izelayeɓe zunuiti ti ɗaaleɛni ba, Nefetali geleiti, ta Aɛɛɛɛɛ ta Manasee geleiti, ti vilɛni Madiyan nuiti polu. ²⁴ Zeedeyon keelaiti teveni Efelayime ɗize yooi zu ná pe, ti ɗe ma: «À yei wo Madiyan nuiti daagomi, wo zie lebesuɓeti so ti luɗo, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden lebesuɓeti.» Ti Efelayime zunuiti kpein tolini, ti yeini ti zie lebesuɓeti so, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden lebesuɓeti. ²⁵ Ti Madiyan nuiti ta-ɗundɗi felego zoni, Wɔleɓe ta Zeeɓe, ti Wɔleɓe vaani fasai ma, daasei peai ga Wɔleɓe vasai, ti Zeeɓe vaani ɗoo ɓoɗo kpɛtezuɓe, nii daasei peai ga Zeeɓe ná-ɗoo ɓoɗo kpɛtezuɓe. Ti vilɛni Madiyan nuiti polu, ti liini ga Wɔleɓe nɔngi, ta Zeeɓe nɔngi, ti fe Zeedeyon ya, Zuluden ɓolu ɓele, folo ɗulazu ɓele.

8

Efelayime nuiti ta-yiiɗaawana vai

¹ Efelayime zunuiti ti ɗeni Zeedeyon ma: «Leeni vaa ɗa è keai ga giye? Lee vaa zu è la gi lolini, è liizuɓe Madiyan nuiti sakpesu?» Ti laaleɛni bu, ti ɓoɓe gola.

² Zeedeyon ti woɗaavoteni, é ɗe ti ma: «Lee vaa wola ɗa gè keai, nii nu a pokoɗona wɔno ɗeai ma? Efelayime nuiti, wo-losuɓe wo naa ɗeai, posuyɛɛɛi naa la wɔɓɓani, é ɓa leɓe Aɓiyeeɛɛɛ ná-peleyeɗe nɔno ma ɓo ɓo kpɛtai ɓa?» ³ Naa pe poluma, wa ɗa GALA ge Madiyan ɗundɗiiti

Wɔlɛbe ta Zeebe laɔni wo yeezu. Lee vokaɔɔma vaa ɔa gɛ keeni ga woye naazu?» Zeedeyɔn nã-gooɔaavotegi ti yiilini, ti zege ziiɔaawanai volu.

Zobo sɔɔɔ fai

Madiyan masagiti ma

⁴ Zeedeyɔn zeeliai ma Zuluden ma, ta zunu unsavagɔiti (300), ti maazuɔudɛni, ti wola bɔɔai, keɛ ti ɔeni no ti zili nuiti kpɛɛzu. ⁵ Zeedeyɔnni seeliai ma Sukote taa wolai zu, ɛ ɔeni taaveaiti ma: «Nã wo maanɛɛɛzu, à bulua ve zunuiti zea, niiti ti maaazaasu, mazɔɔɔ ti bɔɔai, tama nã de Zeeba ta Salemuna beɛzu, niiti ti ga Madiyan masagiti.»

⁶ Sukote ɔundiɔiti ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Leeni vaa zu gã daamianigi ve da-ɔɔɔɔɔ nuiti zea? E yeezie Zeeba ta Salemunani bu, ɔaa ti lɔ ɛ yeezu?»

⁷ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Ni ɛ ɔe ɔana, siegi zu Gooɔɔ GALAGI Zeeba ta Salemuna laɔzu la zeezu, nã wo zuvala ga tevebai zu ɔaingiti ta ɔaingi ma zii pe.»

⁸ Zeedeyɔn zeɔeni nã, ɛ li Penuwele, ɛ fali ɔilagi naa nɔ woni ma laaveaiti ma. Penuwele nuiti ti gooɔaavote gilagi naa nɔ woni da, nii Sukote nuiti ti boni la. ⁹ E ɔeni Penuwele nuiti ma: «Siegi zu kɔɔi a bɛna la, nã ɔalena ma ziileigi zu, nã wa-laaveaiti ta-vele ɔaaɔooza golai loka.»

¹⁰ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Kaalekɔɔɔ la ta-ɔɔɔɔɔ nuiti, ti-lieɔi ɔeni ga zunu waapuugo maazu laɔlu (15 000). Naa nɔ ɔa ɛ yeni ti ya, folo ɔulazu vele nuiti ta-ɔɔɔɔɔ nuiti su zunu waaungila waauuufelegɔ (120 000) kpein ge zaani, niiti ti ɔeni kɔɔi ɔɔɔzu ga boɔa zɔkpɔi. ¹¹ Zeedeyɔn leeni ga teveve nuiti ta-velei, Nɔba folo ɔulazu velei ta Yɔgebeɔa, ɛ liini ɛ kɔɔlaɔai zakpe, nii ɛ laani bɔɔɔ la, maaɔli la ɔeni ma. ¹² Madiyan masa felegɔiti, Zeeba ta Salemuna, ti velani. Zeedeyɔn vileni ti volu, ti ti zo, dualuagi laɔni ta-ɔɔɔɔɔ nuiti su, ti vaza.

Sukote ta Penuwele nuiti suloga vai

¹³ Zoase nã-doun zunui, Zeedeyɔn zegezuve kɔɔmaɔe, ɛ leeni ga pelei, ɛ gize yɔɔɔzuɔe Geelɛse. ¹⁴ E zunu loungoi ta zoni, Sukote nuiti saama, ɛ gaazaɔa, naa Sukote ɔundiɔiti ta kewolaiti daaseigi zeɔeni, ɛ fe zea, ti ɔeni ga zunu vuulɔfela maazu laɔfela (77). ¹⁵ Naa volu, ɛ vaani Sukote nuiti pɔ be, ɛ ɔe ti ma: «A wele Zeeba ta Salemuna va, niiti wo pɔmuni ta-vaa zu, wo da ɔe mã: «Zeeba ta Salemuna ti laa ɛ yeezu ɔaa, gi va daamiani fe da-nuiti zea, niiti ti bɔɔai?» » ¹⁶ E Sukote taa ɔewolaiti soni, ɛ tevebai zu ɔaingiti kula, ta ɔaingi ma zii pe, ɛ ti zuvala da. ¹⁷ E Penuwele taaveaiti ta-vele ɔaaɔooza golai lokani balaa, ɛ zunuiti paa.

¹⁸ Zeedeyɔn ɔeni Zeeba ta Salemuna ma: «Zunuiti ti ɔeni ɔale, niiti wo ti vaani Taɔɔɔɔɔ?»

Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Ti ɔeni ga ɛ ɔevele, ti ɔevelei ɔeni ege masa dounɔa.»

¹⁹ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Kɛleaiti kana, gi dee ma. Nã ɔonazu Gooɔɔ GALAGI ma, nii ɛ vulua, ni wo ti yeni vulua, wo la ti vaani, gɛ la bɛna wo vaa pe!» ²⁰ E ɔeni nã-doun zunui mɔungu Yeeteɛɛ ma: «Wuzɛge, ɛ ti vaa!» Kele zunu loungoi la ɔeni nã-boɔa zɔkpɔi ɔulani su, tɔzei ɛ ɔeni luazu, mazɔɔɔ zunu loungoi nɔ ɔeni de de.

²¹ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Wuzɛge, ɛ gi vaa da bɔɔɔi! Mazɔɔɔ velei zunui la, zekana nã-zɛɛi la!» Zeedeyɔn wuzɛgeni, ɛ Zeeba ta Salemuna vaa. Naa volu, ɛ ta-ɔɔɔɔɔiti kɔbu yɔɔɔɔɔ vɔgɔiti segeni.

Zeedeyɔn ɔele vai masadai va

²² Izelayeɛ zunuiti ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Zei ga masagi gi unda, da zeɔena nã ɛ-loun zunui, naa volu ɛ-lounlɔin, mazɔɔɔ ɛ gi ɔizoga gi ɔula Madiyan nuiti zea.»

²³ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Gɛ la zeizu wo unda ga masa, anɛ doun zunui ve, ɔaa dounlɔin. Gooɔɔ GALAGI ɔa ɛ zeizu wo unda ga masagi.» ²⁴ Zeedeyɔn ɔeni ti ma mɔno: «Nã faa ɔila bosu wo ma ga wo ke: Wo ɔilagilagi zanu goizu anigi gila fe be, aniti su ti zogai kɔɔi zu.» Zanu goizu anigiti ti ɔeni Madiyan nuiti zea, tɔzei vele ɔana tevebai zu nuiti ti ɔeni la.

²⁵ Ti ɔeni ma: «Gã ti ve ga koozunɛ.» Ti seɔe wolai zuvieni, ɛse ge da goizu anigi vili su, ɛ ɔula naa zu, nii ɛ sogai kɔɔi zu. ²⁶ Zanu goizu anigi Zeedeyɔn sɔɔɔni, ti pe buɔɔeɔi ɔeni ga kilo uuufelegɔ (20). E kɔbu yɔɔɔɔɔ sɔɔɔni balaa, ta seɔe bɔi pagɔiti, niiti Madiyan masagiti ti bɛna too ɔɔba, ta yɔɔɔɔɔ vɔgɔiti, ti ɔeni ta-ɔɔɔɔɔiti kɔbu. ²⁷ Zeedeyɔn zalaɔa ɔula zeɔe bɛteni la, nii ɛ ga kakazu geleɛ, ɛ daani nã-taazuɔe, Wɔfela. Minã ɔa Izelayeɛ nuiti ti bɔɔɔ ɔɔɔni nã, tɔzei ti ɔeni nɔkɔsu bu. E ɔeni ga balii Zeedeyɔn ve ta nã-peleɔeɔeɔe.

Zeedeyɔn zaa vai

²⁸ Madiyan ɔloni Izelayeɛ ve, ti la mɔ ungi wuzɛgeni pe. Zooni zeini ziileigi zu, kona vuunaanigo (40) laawu Zeedeyɔn zii ma voloi pe su.

²⁹ Zoase nã-doun zunui Yelubaale, nii ɛ ga Zeedeyɔn, ɔaleni ma, ɛ zeɛ nã-pelei wu.

³⁰ Zeedeyɔn doun zunui vuulɔfela (70) zɔɔɔni, kpɔɔɔ geleɛ, mazɔɔɔ anzaɛ wola mɔnni.

³¹ Anzaɛ Sikeme, nii ɛ la ɔeni vuluni ga zɔiti kevele, naa doun zunui ɔila sɔɔɔni be balaa, ɛ naa laaseɛ peeni ga Abimeeleke.

³² Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zaani, kele é pɔlɔzafagi woni undaanɛi zu. Ti maaɟuluni keɛɛɛ Zoase ná-kabayefei zu, Wɔfela taazuwe, nii é ɟeni ga Abiyezeɛi ná-peleyefei nɔnɔi.

³³ Siɛgi zu Zeedeyɔn zaani la, Izelayele nuiti ti tɔzeini ga kologologi ɟe ta Baaleni, ti Baale-Belite ɟeni ga ta-ɟalagi. ³⁴ Izelayele nuiti ti la ɟeni ɟizeni Gooɟo GALAGI zu, ta-GALAGI, nii é ti vieni, é ti ɟula ti zili nuiti kpein zeezu, niiti ti ɟeni ti-maaɟoolii zu. ³⁵ Ti la ɟeni faanɛi wuuɟweeni, ga tago nɔpe, é va lo Zeedeyɔn ná-peleyefei va, nii é ga Yeluɔaale, faa vagoi nii kpein é keeni Izelayele letema.

9

*Abimeeleke zei vai
ga masagi Sikeme*

¹ Yeluɔaale, nii é ga Zeedeyɔn, naa ná-doun zunui gila, nii é ga Abimeeleke, naa ɟa é liini kekeeni pɔ be Sikeme, é ɔɛ dee ná-peleyefei wu nuɔsɛiti pɔ, é ɟe ti ma: ² «À Sikeme nu wolaiti gaazaga, wo ɟe ti ma: «Leeni ɟa fizogai wo ma, Yeluɔaale ná-doun zunui vuulɔfelaiti (70) ti zei wo unda, ɔaa nu ɟila nɔ zei wo unda?» A ɟize su ga wo ta ɟa ga ze, ada ga ɲama ɟilagi.»

³ Kekeeni ti liini ti naama wooiti daazeeli Sikeme nu wolaiti kpein ma. Naati kpein ti ɟitoni Abimeeleke va, mazɔɔɔ ti ɟeni ma: «Gi ta ve.» ⁴ Ti wali ɟae vuulɔfela (70) veeni zea, ti seɟe Baale-Belite lebi velei wu. Abimeeleke nu ɲakaiti ta teuteve nuiti seɟeni ga naama walii, ti vile polu. ⁵ Naa vuuluma, é liini keɛɛɛ ná-taazuwe Wɔfela, é keɛɛɛ Yeluɔaale ná-doun zunui vuulɔfelaiti (70) paa, é ti pe paani kɔtu ɟilagi maazu. Keni Yɔtame ɟila kpe, Yeluɔaale ná-doun zunui, nii gola lɔini ti zu, naa la ɟeni zaani, tɔzei é ɔɔɟuni. ⁶ Sikeme nu wolaiti kpein ta Bete-Milo nuɔsɛiti kpein ti ɟaalɛni ba, ti Abimeeleke zei ga masagi, ti naa ɟeni sene gului wu Sikeme, zalaɟa ɟtu ɟaaɟoozagi ɟobaɔe.

Yɔtame ná-faalaalii

⁷ Naa kpein ge woni Yɔtame ma. E liini é lo Galizime gizee unmaɔe, é ɔɔeni ti vɔ, é woogula la, é ɟe ma:

A woilo gòo ma, Sikeme nu wolaiti,
ni wa pɔ ga GALA ge wo woomeni!

⁸ Gulu wolaiti ti liini,
ga ti guloi zie masagi ma, é zei ti unda.
Ti ɟeni wolive wului ma:

«Zei gi unda ga masagi.»

⁹ Kele wolive wului ti woogaaɔoteni, é ɟe ti ma:

«Gè be mà waai ma wulɔi vee vai va ɔaa,
nii ta da GALA ta nuɔsɛiti debi la,
gè li gè ɔɔɟɔ ɔɔɔ ga gè zei guluuti unda?»

¹⁰ Guluuti ti ɟeni naazu kooleɟoole gului ma:

«Va, é zei gi unda ga masagi!»

¹¹ Kele kooleɟoole gului ɟeni ti ma:

«Gè ɟele mà neei va, ta mà waa vagoi,
gè li gè ɔɔɟɔ ɔɔɔ ga gè zei guluuti unda?»

¹² Guluuti ti ɟeni leezɛn ansaɟɔgi ma:

«Va, ɔɔun è zei gi unda ga masagi.»

¹³ Kele leezɛn ansaɟɔgi ɟeni ti ma:

«Gè ɟele ná-dɔɔi va,
nii é GALA ta nuiti koозunɛezu,
gè li gè ɔɔɟɔ ɔɔɔ ga gè zei guluuti unda?»

¹⁴ Názu ɟa guluuti kpein ti ɟeni la ɟain ba wului ma:

«Va, é zei gi unda ga masagi.»

¹⁵ ɔain ba wului ti woogaaɔoteni, é ɟe ti ma:

«Ni wo-yiimai ɟana, wo guloi zie mà,
wo kè ga masagi wo unda,
à va wo ɔɔɟu mà niinigi wu.
Ni wa ɟelena, abui ɟa ɟula mà ɟaingiti su,
é Liɔan sedele guluuti gala.»

¹⁶ Yɔtame ɟeni ma mɔnɔ: «Niizu deɟemu, kisiɛ vagoi ɟa wo bogai nei, ta soledai, Abimeeleke zei vai zu ga masagi? Faa vago ɟana nei wo keai Yeluɔaale ná-peleyefei letema? Wo unfemai veeɔe be nei, é zoloo ná-keewoti vagoiti ma, niiti é ti ɟeeni? ¹⁷ Mazɔɔɔ kèe kɔɔi ɟɔɔni wo ve, é

gikulani zenvui zu koomave, é wo gʻulani Madiyan nuiti zea. ¹⁸ Woun, wo wuzegéa kèe ná-peleyegéi laalógoma za, wo ná-doun zunuiti paani, zunu vuulófela (70), kótu gʻilagi maazu. Wo ná-botigé anzanui ná-doun zunui Aʻbimeeleke lo Sikeme ga masagi, tózei tojá ga wo-gʻeloin. ¹⁹ Ni kisie vágói gána wo bogai za, ta soledai, Yelubaaletema, ta ná-peleyegéi, Aʻbimeeleke wo yiima vai gʻe wo ve, wa balaa wo ziima vai gʻe! ²⁰ Ni naa laade, abu gʻila ka gʻula Aʻbimeeleke zu, nii a Sikeme nu wolaiti gala, ta Milo veyegéi, abu gʻila ka gʻula Sikeme nu wolaiti su, ta ʻBete-Milo nuiti, nii a Aʻbimeeleke gʻala!»

²¹ Yotame velani é li é loógʻu ʻBeel, miná gʻa é yeni ná, é maafoozá kʻeégʻeloin Aʻbimeeleke va.

Nuiti ti wuzegé vai

Aʻbimeeleke laalógoma Sikeme

²² Aʻbimeeleke gʻeni ga kundigii Izelaye unda kona savago laawu. ²³ Naa voluma, GALA ge googaaalala yenvui looni Aʻbimeeleke ta Sikeme nu wolaiti zófozu, naati ti wuzegéni daalógoma, ²⁴ tózei faa joi va é kʻeeni ga Yelubaaletema ná-doun zunu vuulófelaiti (70), naa gʻa a ke ti ma jamai la Aʻbimeeleke unma, tózei ti-gʻeloin ve, tojá é ti vaani, Sikeme nu wolaiti ti bo ba. ²⁵ Nii a ke ti zoo Aʻbimeeleke la, Sikeme nuiti, ti nuiti seini gizeiti unma, ti ti loógʻu taa wolai gʻobave, naama zunuiti ti gʻeni loozu nuiti ma, niiti ti gʻeni levesu ti gʻobave. Ma wooi woni Aʻbimeeleke ma.

²⁶ Yeeta, Ebede ná-doun zunui Gaale, ta kʻeégʻelointi ti gʻeni levesu Sikeme. Sikeme nu wolaiti kpein ti laani da. ²⁷ Ti liini ta-leezen beleiti su, ti ma waaiti kula, ti ti be, ti koozune vetii gʻula, ti li ta-gʻalagi ná-pelei wu, ti daamii wo, ti boole, ti Aʻbimeeleke gʻoto. ²⁸ Ebede ná-doun zunui Gaale gʻeni gʻeezu ma: «ʻBe gʻa é ga Aʻbimeeleke, be gʻa é ga Sikeme, gi va botii gʻe Aʻbimeeleke ve? Yelubaaletema ná-doun zunui laade baa, Zebule laade é va gʻe ga ná-keelai? A botii gʻe Gamool zunuiti be, nii é ga Sikeme kʻeégʻe. Goun, leeni vaa zu gʻa botii gʻe Aʻbimeeleke ve? ²⁹ Ni nui ta a niima nuʻbuseiti ta-gʻundigilai veena zé! Ná la Aʻbimeeleke maafoozá. Ná la gʻe Aʻbimeeleke ma: «Li é ta bo da-zalavusuiti ba, é va é kooi gʻo!»

³⁰ Zebule taa masa golai, naa menini nii Gaale boni, Ebede ná-doun zunui, gola yiijaawanani. ³¹ E keelaiti teveni doogʻuzú Aʻbimeeleke ma, é gʻe ma: «Wele, Ebede ná-doun zunui Gaale, ta kʻeégʻelointi ti vaave Sikeme, ti taai wuzegéa é laalógoma. ³² Kʻeni niina é baga ga kuai, wa nuʻbuseiti ti é va, a loógʻu ti va balagaj zu. ³³ Sobui, foloi a gʻulana, da wuzegé é yei ti ma taa wolai zu. Siegi zu Gaale ta polu nuʻbuseiti ta wuzegéna la é laalógoma, da naa gʻe la, nii da-zebéi a zoo da.»

³⁴ Aʻbimeeleke ta nuʻbuseiti ti gʻeni polu, ti wuzegéni ga kuai, ti li ti loógʻu Sikeme gʻobave, ti bo gʻo zeini su ga naanigo. ³⁵ Ebede ná-doun zunui, Gaale gʻulani, é lo taa zigʻidave. Aʻbimeeleke ta nuʻbuseiti kpein ti gʻeni polu doogʻu velei zu, ti gʻulani kelema.

³⁶ Gaale ti faani, é gʻe Zebule ma: «Wele nuʻbuseiti ba, ti gizei yeizu.»

Zebule googaaavoteni, é gʻe ma: «Gizeiti ma niinigi gʻa é kaazu ga numaa ve.»

³⁷ Gaale gʻeni ma mʻono: «Nuʻbuseiti be ti yeizu zou zaamave, bebei gʻa vaazu ga ungaizie sene gului ma velei.»

³⁸ Zebule googaaavoteni, é gʻe ma: «Da-boezugula vagoiti ta mini, dei é gʻeni gʻeezu ma: «ʻBe gʻa é ga Aʻbimeeleke, gi va botii gʻe be?» Nuʻbuseiti ta ga naa, é gʻeni ti velevesu? Liina niina é kooi ve ba!»

³⁹ Gaale loni Sikeme nu wolaiti tufo, é kooi ve Aʻbimeeleke va. ⁴⁰ Aʻbimeeleke vileni polu, é vela naa va. Nu moinmoin maawanani ti za, tanigaa ti looni, aisa ti va zeeli taa zigʻidave. ⁴¹ Aʻbimeeleke gʻweni Aluma. Zebule Gaale beeni ta kʻeégʻelaiti, ti la zooni ti va ye Sikeme.

Aʻbimeeleke Sikeme gologolo fai

⁴² Poluma zobui, Sikeme nuʻbuseiti ti gʻulani balagaj zu. Naa woni Aʻbimeeleke ma, ⁴³ é ná-koo gʻo nuiti segeni, é ti gʻaa gʻwe su ga seizu savago, é loógʻu balagaj zu, ti pelei bozun. E kaai ma ga nuʻbuseiti ta gʻulazu taa wolai zu, é wuzegéni ti laalógoma, é ti zakpe. ⁴⁴ Aʻbimeeleke ta nu zeizu liegói é polu, ti vazani, ti loni taa zigʻidave, nu bulu felegoiti ti vuuni naati kpein ma, niiti ti gʻeni balagaj zu, ti ti zakpe. ⁴⁵ E laaleeni taai wu, é luva loni ba folo gʻila jeegelein. Yovele é va leja taai zo, é zu nuʻbuseiti pe paa ti gʻeni ná. E taai lokani, é kpoloi vaza ná.

⁴⁶ Siegi zu Migedale-Sikeme nu wolaiti ti naa menini da, ti velani ti li ti loógʻu zegéi zu, ta-gʻalagi Belite ná-pelei wu. ⁴⁷ E woni Aʻbimeeleke ma ga Migedale-Sikeme nu wolaiti pe ti gʻaaleni ba. ⁴⁸ Aʻbimeeleke leeni Salemon gizei ma, ta nuʻbuseiti ti gʻeni polu. E zoovei zegeni, é gulu bekegi levega, é kula ba, é da goma. Naa volu, é gʻeni polu nuʻbuseiti ma: «Wo naa gʻaa, nii gé keai, a suvile wo ke, egevelei gé keai la.» ⁴⁹ Nuʻbuseiti kpein ege ge gulu beke gilagila teveni, ti vile Aʻbimeeleke volu. Ti liini ti gulu bekegiti pu zegéi laave, ti abui lo ba, ti naa gʻala, ta nii kpein é gʻeni ná. Zekana ti Migedale-Sikeme taaveaiti kpein undaavilini la, nu waagila (1 000) kʻe gʻala gʻeni de, zunuiti ta anzanuiti.

Aʻbimeeleke zaa vai

⁵⁰ Naa ɔluma, Aɓimeeleke liini Teebese. E laaleeni taai wu, é so. ⁵¹ Pele ɔaɔɔooza golai ɔeni taa zaamaɓe, ɓe zunuiti ta anzanuiti ti ɔeni laɔɔfuzu ná, ta taa nu wolaiti. Ti daaɔɔluni ɓɔɔɔ ma, ti le kɔmaɓe. ⁵² Aɓimeeleke ɓaani pele ɔaɔɔoozagi ɓa be, ɓe ná ɔeni ga ti-laɔɔfuzube, é laaleeni bu, é maaɓuɔa pelelaɓe ɓa, ga é abui lo ba. ⁵³ Názu ɔa anzanui ta molo ziɔa ɔɔtui looni la Aɓimeeleke nɔngi zu, é nɔunkalagi wolowolo. ⁵⁴ Gaamago nɔ, é zunu loungoi lolini, nii é ɔeni ná-kɔɔɔɔ zɔolai zeɔɔe, é ɔe ma: «Da-woɔa zɔkpɔi ɔula su, é paa, naa ɔa é ke ti mina da ga ɔe ma: <Anzanu ɔa é paani.>» Zunu loungoi ɓɔɔni, é za. ⁵⁵ Izelayele zunuiti ti kaai ma ga Aɓimeeleke za, ese ge liini ná-taazu.

⁵⁶ Uele ɔana GALA ge Aɓimeeleke ná-faa ɓoi zalani la to ɓɔɔɔi ma, nii é keeni ga keeɔe, tozei keeɔɔloun uulɔfelaiti (70) paa vai ɓa. ⁵⁷ GALA ge Sikeme nuiti ta-vaa ɓoi ɓotokulani tiya ɓɔɔɔi ma. Uele ɔana Yelubaale ná-doun zunui ɔotame ná-foovooi laazeelini la.

10

Tɔla ta Yayii,

tukpɔɔaaleve nuiti Izelayele unda

¹ Aɓimeeleke zaa ɔluma, Pua ná-doun zunui Tɔla, nii é ɔeni ga Dodo ná-dounloin, Isakaal ná-bolodai zu nui ta, naa ɔa é wuzeɔeni ga é Izelayele unmo. E ɔeni zeini Samiil, Efelayime ɔize yooi zu. ² E ɔeni Izelayele ga tukpɔɔaaleve nui kona ɓuufelego maazu saɓaɔ (23) laawu. Naa ɔluma é zaani, ti maaɔɔluni Samiil.

³ Yayii Galaade nui ɔa é zeini potogi zu, ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda, kona ɓuufelego maazu felego (22) laawu. ⁴ Ná-doun zunui ɔeni ga puusavaɔ (30), ti ɔeni zeizu soovale ɓuusavaɔiti (30) koma, taa ɓuusavaɔ (30) ɔa é ɔeni ti ya, ti ti-laaseigi ɓeeni ga Yayii ná-taaiti, zaaɔaza naa nɔ ɔa é ti ɓa, ta ɓuuni Galaade yooi zu. ⁵ Yayii zaani, ti maaɔɔluni Kamon.

Amɔn nuiti ti Izelayele nuiti kpɔɔ vai

⁶ Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɔeeni mɔno. Ti Baaleni debini, ta Asetaateiti, ta Siili nuiti ta-ɔalagiti, ta Sidɔn nuiti ta-ɔalagiti, ta Moaɓe nuiti ta-ɔalagiti, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti. Ti ɔeleni Gooɔɔ GALAGI ɓa, ti la mɔ ɔeni debizu. ⁷ Gooɔɔ GALAGI yiijaawanani Izelayele ma, é ti ɓadi Filiseti nuiti ma, ta Amɔn nuiti. ⁸ E zo naama ɔonagi ma, eyesu kona puugo maazu laɓava (18) laawu, ti Izelayele nuiti maanɔɔni, ti ti nimiza. Teiti ti ɔeni Zuluden folo ɔulazu ɓelei, Amɔl nuiti ta-yooi zu Galaade. ⁹ Amɔn nuiti ti Zuluden ɓudeni, ti kooi ɓee Zuda ɓa, ta Benzamen, ta Efelayime ɓeleyeɔe. Izelayele nuiti ti ɔeni kidaavili golai zu. ¹⁰ Izelayele nuiti ti ɓainni Gooɔɔ GALAGI woizu, ti ɔe ma: «Gi kotoi ɔea é laalɔɔma, mazɔɔɔ gi ɔlea é ɓa, gá-GALAGI, gi da Baaleni debi.»

¹¹ Gooɔɔ GALAGI ɔeni Izelayele nuiti ma: «É zo Ezipete nuiti ma, é li Amɔl nuiti pɔ, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti, ¹² ta Sidɔn nuiti, ta Amaleke nuiti, ta Maon nuiti, naati kpein ti wo nimizani, kele siegi zu wo kpee looni la ɔoizu, gɛ la ɔeni wo ɔizoni, gɛ ɓa wo ɔula ti ya ɓaa? ¹³ Kele wa ya, wo ɔeleni ɓa, wo da gala kiligiti debi. Naa ɔa é ba, gɛ la mɔ wo ɔizoni mɔno. ¹⁴ A li wo kpee loo gala kiligiti goizu, niiti wo yiimazeɔeai ga tiye, ti wo ɔizo wa-maanɔɔ ziegi zu!»

¹⁵ Izelayele nuiti ti ɔeni Gooɔɔ GALAGI ma: «Gi kotoi ɔea, gi zo, eɔeɓelei é pɔ la. Kele yiilɔ, é gi ɔizo za!» ¹⁶ Ti gala kiligiti kulani ɓɔɔɔ zaama, ti Gooɔɔ GALAGI lebi. Gooɔɔ GALAGI la ɔeni vaani bu, ga Izelayele ye kpɔɔi zu.

¹⁷ Amɔn nuiti ti ɔaaleeni ba, ti ta-ɔɔlaɔai ɓu Galaade, Izelayele nuiti ti ɔaaleeni ba ɓalaa, ti ta-ɔɔlaɔai ɓu Misepa. ¹⁸ Nuɓuseiti ta Galaade ɔundigiiti ti ɓɔɔɔ ɔaazaɔani ga: «Zunui ɓe ɔa la laale Amɔn nuiti bu? Toɔa ɔe ga Galaade nuiti kpein ta-ɔundigii.»

11

Zefetee,

tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

¹ Galaade nui Zefetee ɔeni ga kooɔɔ nu wola. E ɔeni ga koloɔolo anzanui ná-doun zunui, ti yoɔɔzu ta zunui daa ɔeni ga Galaade. ² Zunui naa ɓɔɔɔ anzaɔi ɓalaa ge zunu lointi ɓɔɔɔni. Naati ti wɔɔɔni, ti Zefetee ɓeeni peleyeɔe wu, ti ɔe ma: «É la pogani zɔɔɔga gi-ɔee ná-peleɔi wu, mazɔɔɔ da ga anzanu ɔili ná-doun zunu.» ³ Zefetee ɓelani, é maaɔɔooza keeɔeɔeai ba. E liini é zeɔi Tɔɔe yooi zu. Nu jakaiti ma ɓulugi ɓileni polu, ti da siepolu wu.

⁴ Yeeɔeɔalal taniɔaa ɓoluma, Amɔn nuiti ti kooi ɓeeni Izelayele ɓa. ⁵ Tei Amɔn nuiti ti kooi ɓeeni Izelayele ɓa, Galaade ɔewolaiti ti liini, ti Zefetee loli Tɔɔe yooi zu. ⁶ Ti ɔeni Zefetee ma: «Ua é ɔe ga gá-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, ade Amɔn nuiti sakpe.»

⁷ Zefetee Galaade ɔewolaiti gooɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Wo la ɔeni wɔnzegeni ɓaa, wo ɓa kpɛ, wo kula kee ná-peleyeɔe ɓa? Lee vaa zu wo ɓaazu pɔ niina, tei wo kidaaviligi zu ɓaa?»

⁸ Galaade ɔɛwolaiti ti ɔɛni Zefetee ma: «Naa mu ka é kɛai gi ɔaai é ɔɛ be ɔlu niizu, é lo gi luɔɔ, é Amɔn nuiti sakpe, é ɔɛ ga gá-ɔɔndigii, é ɔɔ Galaade nuiti kpein ba.»

⁹ Zefetee Galaade ɔɛwolaiti gooɔaavoteni, é ɔɛ ti ma: «Wa liina ga ze ɔlu, gɛ Amɔn nuiti sakpe, ni Gooɔɔ GALAGI a ti laɔna zɛɛzu, na ɔa ga ɔɛ ga wa-ɔɔndigii.»

¹⁰ Galaade ɔɛwolaiti ti ɔɛni Zefetee ma: «Gooɔɔ GALAGI ɔa ga zeele, nii gi bosu gá zie ga é-wooi.» ¹¹ Zefetee ɔɛni Galaade ɔɛwolaiti polu, ti li. Nuɔɔsɛiti ti yeeloni ba, ti ke ga kundigii, ta kooɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ unda. Zefetee naa kpein sufɔlani, nii ti zolooni ma ta kɛwolaiti, Gooɔɔ GALAGI ɔaazu Misepa.

Zefetee ná-keela wooi leve fai

Amɔn nuiti ma

¹² Zefetee keelaiti tevɛni Amɔn masagi ma, é ɔɛ ma: «Leeni ɔa é é ɔɔsu daalɔɔɔma, é ɔaazu é da kooi ɔɛ ná-zooi ɔa?»

¹³ Amɔn nuiti ta-masagi keelaiti gooɔaavoteni, é ɔɛ ti ma: «Toɔa ga Izelaye ɔɔlazuve Ezipete yooi ɔa, ti ná-zooi zɛɛni, é zo zie wolai Aalenɔn ɔa, é li zie wolai Yaɔɔke ɔɔ be, é zeeli Zuluden ma nɛmi ma. A mináti fe zɛa, ziileigi zu.»

¹⁴ Zefetee keelaiti tevɛni ɔlu ga niɛ Amɔn nuiti ta-masagi ma, ¹⁵ ti liini ti ɔɛ ma: «Zefetee bogɛ ga: Izelaye la Moaɔe you zɛɛni, ɔaa Amɔn nuiti ta-you. ¹⁶ Tɔɔzei Izelaye leɛni é zɛɛ Ezipete, é zieni ga teɛbai zu ɔɛle, eyɛsu é zeeli Seeli Kpoloɔe ma, é zeeli Kadɛse. ¹⁷ Názu ɔa Izelaye nuiti ti keelaiti tevɛni la Edome masagi ma, ti ɔɛ ma: «Soma gi leve ga da-yooi zu ɔɛle.» Kɛle Edome masagi la ɔɛni kɛni, é ɔa woilo. Ti ta leveni ɔaa Moaɔe masagi ma, naa ɔaa ɔɛle. Izelaye nuiti ti yɛni Kadɛse.

¹⁸ «Ti zieni teɛbai zu, ti latini Edome yooi ma, ta Moaɔe yooi, ti ɔa ga Moaɔe yooi folo ɔɔlazuve ɔɛle, ti ɔuuni zie wolai Aalenɔn ɔluɔɔ, ti la leɛni Moaɔe yooi zu, mazɔɔɔ Aalenɔn ɔa é ga Moaɔe you ɔɔwɛgi.

¹⁹ «Izelaye nuiti ti keelaiti tevɛni Amɔn nuiti ta-masagi Siɔon ma, Gɛseɔon masagi, ti ɔɛ ma: «Soma, gi zie da-yooi zu, gi leve, gi li ɔɛ gi liizu ná.» ²⁰ Kɛle Siɔon la ɔɛni wola laani Izelaye la, é ɔa va bu ga naa ɔa leve ná-zooi zu. E ná-nuɔɔsɛiti kpein gaaleɛni ba, ti ti ɔɔun Yaɔɔase, ti kooi ɔɛ ti ɔa.

²¹ «Gooɔɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI, Siɔon ta ná-nuɔɔsɛiti dɔɔni Izelaye yeezu, é pile ɔɔɔɔ ti ma. Izelaye zooi kpein soni, ɔɛ Amɔn nuiti ti ɔɛni ná. ²² Ti Amɔn nuiti ta-yooi kpein soni, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyɛsu é zeeli zie wolai Yaɔɔke ma, é zo teɛbai ma, é zeeli Zuluden ma.

²³ «Niizu niina, ni Gooɔɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI, Amɔn nuiti kɛa ná-nuɔɔsɛiti Izelaye luɔɔ, da pa é ti ɔɛ ná ɔaa? ²⁴ Nii nɔɔɛ da-ɔalagɛ Kemɔse feezu é ya ga é so, é la naa zoga ɔaa? Nii kpein Gooɔɔ GALAGI, gá-GALAGI seizu gi luɔɔ ga gi seɛ, gi la naa zɛɛɛ ɔaa? ²⁵ E vizɔɛ mu Balake ɔa ɔaa, Siɔon ná-doun zunui, Moaɔe masagi? E Izelaye zakpeni nei ɔaa, ɔaa é koo ɔɛni ba? ²⁶ E ɔɛa ga kona unsavago (300) Izelaye zɛni Gɛseɔon, ta Alɔwɛɛl, ta taaiti ti ɔɔliai ti ɔa, ta taa wolaiti kpein ti zie wolai Aalenɔn laaɔɔ. Leeni vaa zu wo la ɔɛni ti ɔɔlani ti ya naama zɛigi zu? ²⁷ Nɔun ná, gɛ la kotoba vaa nɔɔɛ kɛni é laalɔɔɔma, da ɔa é faa ɔɔi ɔɛɛzu ga ze, é kooi ɔɛ vai nɔun ba. Gooɔɔ GALAGI, tukpɔɔaaleve GALAGI, ɔɛ za ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye nuiti ta Amɔn nuiti zɔɔɔzu!»

²⁸ Amɔn nuiti ta-masagi la ɔɛni woiloni naama woiti ma, niiti Zefetee ɔɛni ti wosu ma.

Zefetee ná-minazɛɛgegi

ta ná-pile ɔɔɔɔ fai

²⁹ Naazu ɔɛ, Gooɔɔ GALAGI ná-Zɛnvui yeini Zefetee ma, é Galaade ta Manasee yooiti maazuɔɔɔni, é leve Misepa Galaade yooi zu, seɛɛai ma miná, é liini luɔɔ, é laale Amɔn nuiti bu. ³⁰ Zefetee minazɛɛɛni Gooɔɔ GALAGI ɔɛ, é ɔɛ: «Ni gaamazu da zobo feena bɛ, gɛ pile ɔɔɔɔ Amɔn nuiti ma, ³¹ ná nu mɔungɛ naa ve é ɔɛ, gɛ kula ga gala zalaɔai, nii a ɔɔla ná-pɛleɛi wu, é ɔa daaɔɔomisu, ná zobo ɔɔɔɔna Amɔn nuiti ma kooi zu, gɛ ɔale ma.»

³² Zefetee leveni é li Amɔn nuiti daalɔɔɔma, é kooi ɔɛ ti ɔa, Gooɔɔ GALAGI ti laɔni zeezu. ³³ E ti wola zuɔɔɔɔɔɔɔɔ taa wola ɔuufelego (20) zu, é zo Alɔwɛɛl, Minute ɔɛle, eyɛsu é zeeli Aɔɔle-Kelamime. Amɔn nuiti ti ɔɔloni Izelaye nuiti ɔɛ.

Zefetee ná-doun anzanui ná-fai

³⁴ Zefetee ɔaleni ma ɔlu ná-pɛleɛi wu Misepa. Wele, ná-doun anzanui ɔa é ɔɔlani, é daaɔɔmi ga tamadegiti ta kua wo faiti. Ná-doun ɔɔla kɛɛɛni ɔɛni de, zunu loun la ɔɛni zɛa, ɔaa anzanu loun. ³⁵ E kaani na feya, é ná-seɛɛiti balini ga, é ɔɛ ma: «Ee, doun anzanu! E kɔɔɔɔ, da maanɔɔɔ nuiti saama! Gɛ minazɛɛge bogɛ Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, gɛ la zɛɛɛ ná-minazɛɛgei ɔlu.»

³⁶ E ɔɛni ma: «Kɛɛ, ni é minazɛɛge boga, Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, nii kulaai é laaɔɔ, é bo, naa ɔɛ ga ze, niizu Gooɔɔ GALAGI dɔnɔ ɔotokula é zili nuiti ma, Amɔn nuiti.» ³⁷ E ɔɛni kɛɛɛɛ ma:

«Faa ɔila ka gɛ falizu ɛ ma, ɛ ke bɛ, alu felegɔ ve bɛ, gɛ li ga bɔɔlaiti gizei ma, gi na-kpea wɔlo wo.»

³⁸ Zefetee goɔɔaavoteni, ɛ gɛ ma: «Li!» E valini ma ga alu felegɔ. E liini gizei ma, ta bɔɔlaiti, ti na-kpea wɔlo wo. ³⁹ Alu felegɔi ɔoluma, ɛ ɣaleni ma keɛɛɛ ɔ bɛ, naama ge na-minazefegi laazeelini la. E la ɣeni de zunu vaa ɣwɛɛ.

Naama yeei ɣa ma logi zeini la Izelaye zaama ga, ⁴⁰ kona-o-kona, Izelaye anzalopoit ti da li, ti wɔlo ga folo naanigo Zefetee na-doun anzanui na-faa zu, nii ɛ ga Galaade nui.

12

Zii ɣɔɔi Efelayime ta Galaade yɔɔɔzu

¹ Efelayime wolodai ma zunuiti ti ɣaalɛni ba, ti Zuludɛn ɔudɛ, ti li Safon, ti ɣeni Zefetee ma: «Leeni vaa zu ɛ levɛgai, ɛ li, ɛ kɔɔi vɛɛ Amɔn nuiti ba, ɛ la gi lolini, gi va vile ɛ ɔlu? Gá pɔ gi da-vɛlel ɣala, gi ɛ ɔɔ ba, ɛ ɣala.»

² Zefetee ti woɔɔaavoteni, ɛ gɛ ti ma: «Kpɛ wola ɣa ɛ ɣea loni gi va gá na-nubuseiti, ɛ lo gi yɔɔɔzu vɛ vaa gá Amɔn nuiti. Siegi zu gɛ wo lolini la, ga wo va wo ɔɔ bɔ, wo la ɔani wo va ɔɔ bɔ, wo va kula ti ya. ³ Siegi zu gɛ kaani la ga gɛ la zooga ɣitosu wo va, gɛ ɣikulani zɛnvui zu, gɛ liini na ɣila, gɛ Amɔn nuiti sakpe. Gɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zɛezu. Lee vaa zu za wo vaa zu dɔalɔɔma, ga wo kɔɔ vɛɛ bɔ?»

⁴ Efelayime nuiti ti ɣeni ɣɛɛzu: «Wa ya, Galaade nuiti, wa ga Efelayime nuiti ti vɛlaai, ti li Manasee.» Naa ɣa ɛ keɛni, Zefetee Galaade zunuiti kpein gaalɛ ba, ɛ kɔɔi vɛɛ Efelayime nui naati ba, ti pile ɔɔɔ ti ma. ⁵ Galaade nuiti ti Zuludɛn maalevesuɛti soni Efelayime letemavɛ. Pela nuiti ti ɣeni zefɛzu Efelayime, naa ta a la ɣena: «Nà pɔ gɛ leve.» Galaade nuiti ti ɣeni gaazaɣasu, ti gɛ ma: «Da ga Efelayime nuiti ta?» A la ɣena ti ma: «Ba-o.» ⁶ ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «Da gɛ «Sibɔlete.» » E ɣeni ɣɛɛzu «Zibɔlete,» mazɔɔɔ ti la ɣeni zoosu ti va bo ga pagɔ. Naa ɣa ɛ ɣeni keɛzu, Galaade zunuiti ti ɣeni ti zosu, ti da ti ɣɔɔaaleve Zuludɛn maalevesuɛ. Efelayime zunuiti ti undaavilini naama vai zu, ɛ ɣeni ga nu waaɔuunaani maazu fele (42 000).

⁷ Zefetee ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu kona dɔzita laawu. Naa ɔoluma Galaade nui Zefetee zaani, ti maaɣuluni Galaade laa wolai ta zu.

Ibesan ta Elon ta Aɔbedon,

tukpɔɔaaleve nuiti

⁸ Tɔun poluma, Beteleyeme nui Ibesan ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu. ⁹ E doun zunu vɔusavago (30) zɔɔɔni, ta doun anzanu vɔusavago (30), ɛ ti veeni Izelaye wolodama ɣiligiti bɛ ga anzai, ɛ anzanuiti fuluni na-doun zunuiti bɛ, ti ɣula Izelaye wolodama ɣiligiti su. E ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu, kona dɔfela laawu. ¹⁰ Naa ɔolu, Ibesan zaani, ti maaɣulu Beteleyeme.

¹¹ Tɔun poluma, Zaɔbulɔn nui Elon ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu kona puugo laawu. ¹² Saai ma, ti maaɣuluni Ayalon, Zaɔbulɔn yooi zu.

¹³ Tɔun poluma, Aɔbedon, Pilaton nui Gilele na-doun zunui ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu. ¹⁴ E doun zunu vɔuunaanigo (40) zɔɔɔni, na-dounloin ɣeni ga puusavago (30), ti ga zunuiti, ti pɛ ti ɣeni zeizu soovale vɔulufela (70) ɣɔma. E ɣeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu kona dɔsava laawu. ¹⁵ Naa ɔolu, Pilaton nui Gilele na-doun zunui Aɔbedon zaani, ti maaɣulu Pilaton, Efelayime yooi zu, Amaleke nuiti ta-gize yooi zu.

13

Samesɔn zɔɔɔ fai

¹ Izelaye nuiti ti Gɔɔɔ GALAGI wanama vai ɣɛɛni mɔnɔ. Gɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni Filiseti nuiti zeezu kona vɔuunaanigo (40) laawu.

² Zunui ta ɣeni Sɔleya, Dan na-bolodai zu, daa ɣeni ga Manoa. Anzai ɣeni ga doun zɔɔɔtala nui, ɛ la ɣeni zooni ɛ va doun zɔɔɔ. ³ Foloi ta, Gɔɔɔ GALAGI na-geezuɣeelai ɣulani keɛma anza nui naa vɛ, ɛ gɛ ma: «Wɛle, da ga doun zɔɔɔtala anzai, ɛ la de doun zɔɔɔni, da kogi zefɛzu, keɛ ɛ doun zunu zɔɔɔ. ⁴ Niizu, dama ga ɔɔɔ, mina dɔɔ ɔɔle, ɔaa ani nape a nu ɣaazulati, ta ɛ mina ani mi, nii kɔzɔai. ⁵ Mazɔɔɔ da vaa zu kogi zefɛzu, ɛ doun zunu zɔɔɔ. Doungoi naa ɣa yesu dee ɣoozu, ɛ ɣaliva GALA ma, eyɛsu pɛ, maa la nɛɛni, ɛ va nɔungi wo, ɔaa kpɛɛi. Toɣa a tɔzei ga Izelaye ɣula Filiseti nuiti zeezu.»

⁶ Anzanui liini na-koizu, ɛ gɛ sinigi ma: «GALA nui ta vaa vɛ pɔ bɛ, ɛ ɣea ɣulani ga GALA na-geezuɣeelai ta, gaamazu maayikivɛ. Gɛ la gaazaɣani ga vɛ seɣeai ná, ta ɛ la laasei dɛɛni ga ze. ⁷ Keɛ keɛvɛ má: «Wɛle, da vaa zu kogi zefɛzu, ɛ doun zunu zɔɔɔ. Niizu mina dɔɔ ɔɔle, ɔaa gaazulati gani, ta mina ani mi, nii kɔzɔai, tɔzei doungoi naa yɛɛ dee ɣoozu, ɛ ɣaliva GALA ma, eyɛsu saa voloi zeeli.»

⁸ Manoa Gɔɔɔ GALAGI valini, ɛ gɛ ma: «Ee, Málifii, GALA nui ɛ teveni, ɛ vaaana mɔnɔ gi vɔ bɛ, ɛ gi ɣala ga nii maanɛai gi ke doungoi na-fai zu, nii ɛ zɔɔɔsu!»

⁹ GALA ge Manoa wooi mɛnini, GALA nã-geezuŋeelai vaani mɔnɔ anzanui vɔ be, siegi zu é ģeni zeini la kpalaŋaɔ, sinigi Manoa la ģeni ba ná. ¹⁰ E suvilɛni é biɛ, é li, é bo sinigi ma, é ģe ma: «Wele, zunui nii é vaani pɔ be zɔizu, é ģula keɛma bè mɔnɔ.»

¹¹ Manoa wuzegeni, é vile anzai vɔlu, ti li zunui vɔ be, é ģe naa ma: «Da ģa nei é bɔɛai anzanui nii vɔ?»

Naa gooġaavoteni, é ģe ma: «Nà vɛ.»

¹² Manoa ģeni ma: «Niizu è-laawooi a vilɛna su, tɔgi bɛgele ģa gá so dɔngoi ná-faa zu, leeni ģa gá kɛ?»

¹³ Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai gooġaavoteni, é ģe ma: «È-anzai maanɛvɛ é bɔġo zo naa pɛ su, nii ģè boni ma. ¹⁴ E mina leezen ansaġogi ma waai mi, é mina dɔɔ bɔle, baa gaazulati ģani, é mina ani nɔpɛ mi, nii kɔzɔai, é zie ga devei naa, eġevɛlei ģè boni ma la.»

¹⁵ Manoa ģeni Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai ma, naazu: «Va bu gi é zuzo, gi boli yiɔo ģila kpɛɛ é vɛ.»

¹⁶ Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai gooġaavoteni, é ģe ma: «Anɛɛ ni da sɔzosu, ģè la da-laamianigi ta mia, keɛ ni da pɔ è gala zalaġai ģula Gooġo GALAGI vɛ, naa ģe!» Manoa la ģeni kwɛɛ ga Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai vɛ.

¹⁷ E gezuŋeelai ġaazaġani, é ģe ma: «È-laaseigi? Naa ģa a kɛ, nii é bogai, naa laa a zeelina, gi zoo gi é wɔɔɔ.»

¹⁸ Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai gooġaavoteni, é ģe ma: «Lee vaa zu é gáazaġasu dàaseigi ma? Daasei be maayikiai.»

¹⁹ Manoa boli yiɔo zegeni, é kpɔ vɛɛanii va, é gala zalaġa ģula kɔtu wolai ma Gooġo GALAGI vɛ. Laavɔɔ vaa ģɛeni, siegi zu Manoa ta anzai ti ģeni wɛlezu la, ²⁰ abuzogi ģeni lɛɛzu gezu vɛlei, é da zɛġe zalaġa ģulazuvɛ, Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai lɛeni zalaġa ģulazuvɛ ma abuzogi zu. Manoa ta anzai ti naa ġaai ma, ti looni zooi ma, ti laavɛ. ²¹ Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai la mɔ ģeni ģulani keɛma Manoani be ta anzai. Manoa kwɛɛni naazu ga Gooġo GALAGI ná-geezuŋeelai ģeni de.

²² Manoa ģeni anzai ma: «Da zaazu ti, mazɔɔ de GALA kaa.»

²³ Anzai gooġaavoteni, é ģe ma: «Ni Gooġo GALAGI ģeni pɔ ga é de vaa, é la bɛna da-veɛanii ta gala zalaġai zo, é la bɛna naama vaiti kpein deɛ ga deye, é la bɛna naama vaiti kpein bo de ma.»

²⁴ Anzanui doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Samesɔn. Dɔngoi wɔɔɔni, Gooġo GALAGI tuya looni be. ²⁵ Gooġo GALAGI ná-Zɛnvui tɔzeini ga botii ġea la Maġanee-Dan, Soleya ta Esetawɔle ti yɔġɔzuvɛ.

14

Samesɔn Filiseti anzanui vɔlu vai

¹ Foloi ta, Samesɔn yeini Timena, é Filiseti nuiti ta-anzalopoi ta ġaani. ² E ġalegai ma ma, é boni kɛɛġe ta dee ma, é ģe ti ma: «Ġè anzanui ta ġaavɛ Timena, Filiseti anzalopoiiti saama, à li wo naa vɔlu bè ga anza.»

³ Kɛɛġe ta dee ti ģeni ma: «Anzanu la è-ġɛleaiti ti-loun anzanuiti saama baa, ta da-nuɔuseiti kpein, é liizu anzanu zɛġezu Filiseti nuiti pɔ be, naama latipelevɔlɔlala nuiti?»

Samesɔn ģeni kɛɛġe ma: «À naa zɛġe bè, mazɔɔ naa zoloogɛ mà.»

⁴ Kɛɛġe ta dee ti la ģeni kwɛɛ ga Gooġo GALAGI ġa é loni naama vaiti untuġo, mazɔɔ naa ģeni kpɔɛ ġeɛgele gaiziezɛ é lo Filiseti nuiti ba. Naama ziegi zu Filiseti nuiti ka ti ģeni zeini Izelayeɛ nuiti unda.

⁵ Samesɔn yeini Timena ta kɛɛġeni ta dee, ti zeelini leezen belei vɔ be, gaamago nɔ zala bɔkpagi ģulani, é da zikɔ, é daaġomi. ⁶ Gooġo GALAGI ná-Zɛnvui yeini Samesɔn ma, zea nakai, é zalai zoni, é bali ga, eġevɛlei nu a da boli yiɔo vali ga la. Keɛ é la ģeni naa woni kɛɛġe ta dee ma. ⁷ E yeini é bɔɛ anzanui vɔ, naa ná-fai wola nɛɛni be.

⁸ Foloi tanigaani tevɛgai ma, é ġaleni ma ga é li é vului ġe, é zɛġeni pelei va, é li é zalai ma vɔomai vɛɛ. E kɔingiti kaani, ti zalai ma vɔomai zu, ta kɔin gulɔi. ⁹ E ta zɛġeni ya, é da zie, é da kɔmɔ pelei zu. Siegi zu é zeelini la kɛɛġe ta dee vɔ be, é ta veeni ti ya, naati ti ta miini. Keɛ é la ģeni boni ti ma ga é kɔin gulɔi ģulani zala vɔomai zu.

Samesɔn faalaalii wo fai

Filiseti nuiti ma

¹⁰ Samesɔn kɛɛġe yeini anzanui vɔ be. Samesɔn vɔlu vai ma laaġolii woni, mazɔɔ zekana nu niineiti ti ģeni kɛɛzu la. ¹¹ Ti kaai ma, ti yeeloni nu vuusavagɔ (30) va ga ná-siepoluiti, ti ġe ba.

¹² Samesɔn ģeni ti ma: «Nà faalaalii ta wosu wo ma. Ni wa poluwona mà, aisa fetii ma volo bɔfelai va be, nà seġewuzɛġe vuusavagɔ (30) ve wo ya, ta seġe wola vuusavagɔ (30). ¹³ Keɛ ni

wo la zooni wo va poluwu mà, wa ɔ́a wa seɔ́fewuzefɛ vuusavagɔ (30) ve zèa, ta seɔ́fe wola vuusavagɔ (30).»

Ti ɔ́eni ma: «Da-vaalaalii wo, gi mɛni.»

¹⁴ E ɔ́eni ti ma:

«Nii é mii wosu, nu laamianigi ɔ́ulavɛ naa zu, Nii subaai, nɛɛ gelei ɔ́ulani naa zu.»

Folo savagɔ laawu, nu niineiti ti la ɔ́eni zooni ti va faalaalii voluwu. ¹⁵ Foloji naanisiei, ti ɔ́eni Samesɔn anzai ma: «È-zinigi nɛɛneso, é faalaalii voluwɛ wo é ma, é va é bo gi ma, ni naa laade, gá é ɔ́alazu, dá-o, dá-velɛyɛɔ́ɛi-yo. Wo gi loligɛ ga wo loo gi zu baa?»

¹⁶ Samesɔn anzai tɔ́zeini ga wɔ́laa daalɔ́ɔ́ma, é da ɔ́ɛ: «È la nɛɛni vɛ! Wɔ́in la é ma! E faalaalii woga ná-zou zu nuiti ma, é la poluwɛ leɛni ga ze!»

Kɛɛ é ɔ́eni ma: «Gè la poluwoni kɛɛ ma, anɛɛ dèe balaa, dá ɔ́a ga poluwu é ma?»

¹⁷ E ɔ́eni wolozu goizu fetii ma volo lofelaiti kpein daawu, foloi lofelasiei é faalaalii voluwɛ woni ma, mazɔ́ɔ́ anzanui bɔ́ini da. Naa liini gaamanɔ́ é bo ná-nubuseiti ma.

¹⁸ Foloi lofelasiei, aisa foloi va dá, taazuɛ nu niineiti ti ɔ́eni Samesɔn ma: «Leeni ɔ́a nɛmigi koin gulɔ́i va, 6ɛ ɔ́a subaai zalai va?»

E ti woɔ́ɔ́aavoteni, é ɔ́ɛ ti ma: «Ni wo la ɔ́eni wozai wolini ga ná-nike zaai, wo la bɛna goɔ́ɔ́aavote sɔ́ɔ́.»

¹⁹ Gooɔ́ɔ́ GALAGI ná-Zɛnvui yeini ma, é yeini Asekalɔn. E zunu vuusavagɔ (30) vaani, é ta-zɔ́ɔ́laiti seɔ́eni, é seɔ́fe wolaiti feeni naati zea, niiti ti faalaalii voluwɛ woni. Naa volu, gola yiiɔ́aawanai ɔ́a é ɔ́aleni ma la kɛɛɔ́ɛ ná-pelei wu.

²⁰ Ti Samesɔn anzai veeni zunu loungoi naa ya, nii é ɔ́eni ga bɔ́ɔ́lai vulu vai zu.

15

Samesɔn potokulai wo fai

Filiseti nuiti ma

¹ Yeeɔ́ɛɔ́ɔ́alal tanigaa leɔ́ɛgai ma, moloi é ga beleeɔ́ɛ, naa leve ziiɛgi zu, Samesɔn liini laaliizu anzai ma ga boli yiɔ́ɔ́i, é da ɔ́ɛ: «Nà leɛzu ànzai ná-pelei wu.» Kɛɛɛ anzai kɛɛɔ́ɛ la ɔ́eni kɛɛni, é va le ná.

² Naa ɔ́eni ma: «Gè ɔ́ɛa laani da ga wɔ́in la é ma, gè fea é-wɔ́ɔ́lai ya ga anza. Deɔ́ɛ anzanui la vani, é va leve tɔ́un ba baa? Naa zeɔ́ɛ tɔ́un potogɔi zu.»

³ Samesɔn ɔ́eni ti ma: «Niizu gè la mɔ́ ɔ́ɛa ga sɔ́ba nu Filiseti nuiti ta-vaa zu, ni ná faa nɔ́ɔ́u ɔ́ɛɛna ga tiye.» ⁴ Samesɔn liini, é kove unsavagɔ (300) zo, é felefelegiti wɔ́ɔ́ngiti gili bɔ́ɔ́ɔ́ va, é sɔ́mɔ́gi gili ti-wɔ́ɔ́n felegɔ́iti saama. ⁵ E abui loni sɔ́mɔ́giti ba, é yeebe koveiti ba, ti vile Filiseti nuiti ta-moloiti su, nii é ga beleeɔ́ɛ, ma ɔ́iliiti ta ma mɔ́ɔ́iti ti ɔ́ala, ta wolive beleiti.

⁶ Filiseti nuiti ti ɔ́eni ma: «Be ɔ́a é niima vai ɔ́ɛai?»

Ti ɔ́eni ti ma: «Samesɔn vɛ, Timena nui nekoi, tɔ́zei naa anzai zeɔ́vɛ, é fe bɔ́ɔ́lai ya ga anza.» Filiseti nuiti ti liini, ti anzanui naa ɔ́ala, ta kɛɛɔ́ɛ.

⁷ Samesɔn ɔ́eni ti ma: «Zekana wo kɛɛzu la baa? Gè la mɔ́ looɔ́ɔ́ga eyɛsu gè nɔ́nɔ́ votokula wo ma.» ⁸ E laaleɛni ti wu, é ti zuloɔ́ani gola. Naa volu, é li é zeɛi Etame pugɔi zu.

Samesɔn vee vai

Filiseti nuiti zea

⁹ Filiseti nuiti ti liini ti vu Zuda yooi zu, ti vaza Leyi vele. ¹⁰ Zuda nuiti ti gaazafagi woni, ti ɔ́ɛ ma: «Lee vaa zu wo leai gi laalɔ́ɔ́ma?»

Ti ɔ́eni ti ma: «Gi vaavɛ ga gi Samesɔn ɔ́ili, gi naa votokula, nii é keai ga giye.»

¹¹ Naa ɔ́a é kɛɛni, Zuda yooi zu zunu waasavagɔ (3 000) liini Etame pugɔi zu, ti ɔ́ɛ Samesɔn ma: «È la suɔ́wɛɛ baa ga Filiseti nuiti ta zeini ade unda? Leeni ɔ́a é keai ga giye?»

E ti woɔ́ɔ́aavoteni, é ɔ́ɛ ti ma: «Gè ti zoge, eɔ́ɛvelei ti sɔ́gai la.»

¹² Ti ɔ́eni ma: «Gi vaavɛ gi é ɔ́ili, naa volu gi é ve Filiseti nuiti zea.»

Samesɔn ɔ́eni ti ma: «À ɔ́ona bè, ga wo la pàa wa bɔ́ɔ́ɔ́i.»

¹³ Ti gooɔ́ɔ́aavoteni, ti ɔ́ɛ ma: «Ba-o, gá pɔ́ nɔ́ ga gi é ɔ́ili, gi é leve ti vɔ́, kɛɛɛ gi la é vaazu.» Ti gilini ga galu niine felego, ti kula pugɔi zu. ¹⁴ Siɛgi zu ti zeelini la Leyi, Filiseti nuiti ti kpeeli looni ga koozunɛɛi, ti daaɔ́omi. Gooɔ́ɔ́ GALAGI ná-Zɛnvui yeini Samesɔn ma gaamanɔ́. Galuiti ti ɔ́eni zee va, naati ti ɔ́eni eɔ́ɛ gezei, nii abui galaai, gili ɔ́aluiti pɛ ti vuuni ya, ti ɔ́ula zee va. ¹⁵ E soovaleɔ́i nekpe ɔ́aɛ niine ɔ́aani, é yeemaaleni, é seɔ́ɛ, é zunu waagila (1 000) paani ga naa.

¹⁶ Samesɔn ɔ́eni ma:

«Gè poomaiti gaale ba ga soovale nekpe ɔ́aɛ gilagi,

ungo gè zunu waagila (1 000) paa,
ga soovale nekpe ɔae gilagi.»

¹⁷ Siɛgi zu é beni la ga bɔɛ, é soovale nekpe ɔaegi vilini ya. Ti naama adave laasei pɛeni ga Lamate-Leyi.

¹⁸ Kpɔɔle wɔin wola bɔini da, é woogɔlani Gɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɔe: «Da ɔa è kizo faa wolai nii ɔeai ga zɛei, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, niizu na ga za ga kpɔɔle wɔin, na ga loo tatipelevolulala nuiti zeezaama?» ¹⁹ Gaamanɔ, GALA ge kotui ma yeɔei laalaoni, nii é Leyi, ziei ɔɔlani ná, Samesɔn bɔɔleni, ziilei tɔɔn, ziila é zɛbei zɔɔɔɔ volu. Naa ɔa é kɛeni ti zieungu naa laasei pɛeni ga En-Gakɔlee, naa ná-zieungu, toɔa de ná zaaɔaza Leyi.

²⁰ Samesɔn ɔeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelaye yooi zu, Filiseti nuiti ta-ziegi zu kona vuufeleɔ (20) laawu.

16

Samesɔn ná-fai Gaza taazuve

¹ Samesɔn liini Gaza taazuve, é kologolo anzanui ta ɔaani ná, é kɛeni naa ná-pelei wu. ² Ti ɔeni Gaza nuiti ma: «Samesɔn zeelive taazuve.» Ti nu ɔulazuve kpein makeni kpidi, ti da maaɔoun taa zigidaave. Anɛ naa ve, ti ɔaaleini kpidi jɛgelein, ti deve ga ti paa sobui.

³ Samesɔn yeɔi laani doin eyesu kua zaamai. Kua zaamai, é wuzegeni, é taai ma zigigi ma 60 seɛiti soni ta daamasa felegɔiti, é kpo sɔɔɔɔgi va, é ti pe pu ɔoma, é li ga tiye gize unmaave Geebelɔn letemave.

Dalila Samesɔn yaava vai

⁴ Tago zuɔoozaai ma, Samesɔn anzanui ta neeni ve, nii daa ɔeni ga Dalila, é ɔeni zeini Sɔleke nemei zu. ⁵ Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti ti liini naa vɔ be, ti ɔe ma: «Nɛneso deɛ, é kwɛe ve ná-zɛbe wolai zɛgezu ná, ta velei ga zobo sɔɔɔɔ da ma, gá gilizu, gi vɔni ma, gi gilagilagi ɔa wali ɔaeni waagila ungi (1 100) fe è ya.»

⁶ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Nà è maanɛnezu, ve da-zɛbe wolai zɛgezu ná, soma è ná le ga ze, ta leeni ɔa nu a è ɔili la, nu vɔni è ma.»

⁷ Samesɔn gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Ni nu a gilina ga kile galu niine lofela, niiti ti la de vɔni, zɛbei ɔa ɔula zɛa, ná ɔe nɔ eɔe nui mɔaiti kevele.»

⁸ Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti ti vaani ga kile galu niine lofelaiti Dalila vɔ, niiti ti la ɔeni de vɔni. E gilini ga naati. ⁹ Kele ti nuiti dooɔuni koba pelei wu. Anzanui ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» E kile galui naati sulebeveni eɔe nɔ geze vuɔe ga ɔala abu ɔa. Ná-zɛbei zɛgezuve la ɔeni ɔweeni.

¹⁰ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Wele, è ɔaɔbologazu, zɛiti ka è ti woga mà. Niizu ná è maanɛnezu, soma è naa le ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

¹¹ E ɔeni ma: «Ni ta gilina ga galu vɔnɔ niineiti, ti la de botii ɔeɛni ga tiye, zɛbei ɔa ɔula zɛa, ná ɔe nɔ eɔe nui mɔaiti kevele.»

¹² Dalila galu vɔnɔ niineiti seɔeni, é gili ga tiye. Naa vɔluma, é ɔe ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» Nuiti ma ti ɔeni loni koba pelewu. Kele galuiti ti ɔeni zeei va, é ti leveniga eɔe geze ɔaali ɔila nɔ.

¹³ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Zaaɔaza da ɔaɔbologazu, zɛiti nɔ ɔa è ti wosu mà. Deɛ ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

Samesɔn ɔeni ma: «Ni da ndun kpaɔa lofelaiti felena geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului, ná vala ná-zɛbei ma, ná ɔe eɔevelei nuɔusei mɔaiti ti la.»

¹⁴ Keai ma niizu, Dalila nɔun kpaɔa lofelaiti feleni geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului. E ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!»

E wuunni, é ɔula ná-niimenii zu, é kpako guluiti tɔɔɔɔlani.

¹⁵ Dalila ɔeni ma: «Da zoo ɔale è ɔe mà: «Gè è neve ve.» E la laani dà! Wele, ná zeizu ɔea sava, è da ɔaɔbologɔa, è la kɛeni, è va da-zɛbe wolai zɛgezuve le ga ze.» ¹⁶ Tei folo-o-folo é ɔeni kpɔɔɔɔ, è da zeli lo ma ga daawooiti, saa wɔin soni.

¹⁷ E ɔoozu vai pe boni ma, é ɔe ma: «Kpeka la de vɔɔɔɔni ndungi va, tɔɔzei gè yeɔi deɛ ɔoozu, gè ɔaliva GALA ma. Ni ndungi a wona, ná vala ná-zɛbei ma, ná ɔe eɔevelei nuɔusei mɔaiti ti la.»

¹⁸ Dalila kaai ma ga è ɔoozu vai pe boga ma, é wooleveni, ti Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti toli, é ɔe ti ma: «A vaana niizu, mazɔɔɔ è ɔoozu vai pe boga mà.» Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiti ti liini pɔ be, ga waliiti ya. ¹⁹ E Samesɔn laani ɔɔɔɔi ma, naa ji, naa volu é zunui ta lolini, naa nɔundeɔa velea lofelaiti teve ga. Pele ɔana é tɔɔzeini la ga vɔniga ma, tɔɔzei ná-zɛbei ɔulani zea.

²⁰ E ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ta è zo, Samesɔn!»

E wuunni, é ɔ́la ná-niimenii zu, é ɔ́e ɔ́ɔɔɔ ma: «Nà ɔ́lazuzo, eɔ́velele gè keai la mɔ́ngiti su, gè ɔ́ɔɔɔ vie!» E la ɔ́ni kwɛɛ ga ɔ́ɔɔɔ GALAGI zɛɔ́ea polu.

²¹ Filiseti nuiti ti soni, ti gaazuɔ́ɔ́e felegoiti kulani su. Ti yeini la Gaza, ti gili ga kɔ́lu ɔ́oi yoloɔ́i, ti pili kasoi ɔ́a, é da molo ziga ɔ́otui lati.

Samesɔ́n ná-potokulai ta saa vai

²² Anɛɛ naa ve, nɔ́ngi buyega ɔ́oluma, nɔ́undeɔ́ai tɔ́zeini ga lea nɔ́ngi ma. ²³ Tama, Filiseti nuiti ta-ɔ́undigiti ti ɔ́aaleeni ba, ga ti zalaɔ́a wola ɔ́la ta-ɔ́alagɔ́ Dagon ve, ti ɔ́oozune. Ti ɔ́ni ɔ́ɛɛzu: «Gá-ɔ́alagɔ́ gi zili nui Samesɔ́n laa gi yeezu.»

²⁴ Siegi zu nuɔ́sɛiti ti kaani la, ti ɔ́oozuneeni, ti ta-ɔ́alagɔ́ maamuse, ti ɔ́e ma:

«Gá-ɔ́alagɔ́ gi zili nui laa gi yeezu,
toɔ́a é ɔ́ni gá-yooi ɔ́ologolosu,
é da gá-nu mɔ́nmɔ́ngiti paa.»

²⁵ Tei ti wola ɔ́oozuneeni, ti ɔ́ni ma: «À Samesɔ́n loli, é va é ɔ́aogi wo gi ve!» Ti Samesɔ́n lolini, é ɔ́la kasoi ɔ́a, é da ɔ́aogi wo ti ɔ́aazu. Ti toni pelei ma ɔ́edeɔ́ti zɔ́ɔ́zuve.

²⁶ Samesɔ́n ɔ́ni zunu lɔ́ngoi ma, nii é ɔ́ni sosu zee va: «Lo tɔ́ɔ́, è zèe veɛ kpeɔ́egiti ba, niiti pelei zeini ti ɔ́a, gè yeeve ti ve.»

²⁷ Pele wolai naa laaveni ga nuɔ́usei, zunuiti ta anzanuiti, Filiseti nuiti ta-ɔ́undigiti kpein ti ɔ́ni ná. Seizeibosuve pele ɔ́mave, miná pe ka naa laaveni, nu waasavago (3 000) ɔ́a é ɔ́ni ná, zunuiti ta anzanuiti, ti ɔ́ni welezu Samesɔ́n va, é da ɔ́aogi wo. ²⁸ Samesɔ́n wooɔ́lani ɔ́ɔɔɔ GALAGI ma, é ɔ́e ma: «Màligii, ɔ́ɔɔɔ GALAGI! Nà è maanɛɛnezu, ɔ́ize sù, ee, GALA, zɛbei ve bè, niizu, naa ɔ́e ɔ́la kpe nɔ́, gè gaazuɔ́ɔ́e felegoiti vaa votokula Filiseti nuiti ma!»

²⁹ Samesɔ́n yeeveeni zaamazu ɔ́ede felegoiti be, pelei ɔ́ni zeini ga, é vooɔ́u ti va, zoi ɔ́ni zeezazuve, zoi ɔ́e kɔ́vezuve. ³⁰ Naa volu é ɔ́ni ma: «Gi za vooɔ́ma gá Filiseti nuiti!» E ti laavilini ga zɛbei pe, pelei woloni Filiseti nuiti ta-ɔ́undigiti ma, ta bebei, nii é ɔ́ni ná. Nii é paani saazuve, naa mɔ́inni é leve keai ma vulua gele va.

³¹ Keɔ́geleaiti ta ná-nuiti kpein, ti yeini, ti ma vooɔ́mai zɛge, ti lii la, ga ti maaɔ́ulu Sɔ́leya ta Esetawɔ́le ti yɔ́ɔ́zuve, keɔ́ge Manoa ná-kabayɛjei zu. E ɔ́ni ga tukpɔɔ́aaleve nui Izelaye le yooi zu kona vuufelego (20) laawu.

17

Mika ná-zalaɔ́a ɔ́lazuzo

¹ Zunui ta ɔ́ni zeini Efelayime ɔ́ize yooi zu, daaseigi ɔ́ni ga Mika. ² E ɔ́ni deɛ ma: «È-ɔ́i ka su ga ti wali ɔ́aei waagila unɔ́la (1 100) unmani è ya, è unma nui voovooni gaazu. Nà ɔ́a gè walii naa ɔ́lani è ya, toɔ́a pɔ́ be.»

Dee ɔ́ni ma: «ɔ́ɔɔɔ GALAGI tuya loo dɔ́un zunui ve!»

³ E wali ɔ́aei waagila unɔ́lagi (1 100) veeni dee ya, naa ɔ́ni ma: «Nà niima wali ɔ́aei veezu ɔ́ɔɔɔ GALAGI ve ga nà ɔ́ɔɔɔ zeei, é ɔ́e dɔ́un zunui ve, ga vololibai ta kɔ́ɔɔɔ ganigi é ga kɔ́lui gaawuungai. Zekana gè feezu la è ya volu.»

⁴ E wali ɔ́aei veeni dee ya. Dee wali ɔ́aei unfelegoiti (200) zɛɔ́eni, é fe kɔ́lu ɔ́aawuun nui ya. Naa vololibai ta kɔ́ɔɔɔ ganigi ɔ́eteni ga kɔ́lu ɔ́aawuungai. Ti ti vuuni Mika ná-pelei wu.

⁵ Mika naa, ada zɔ́ɔ́oni ná-pelei wu, ve é ɔ́ni nɔ́kɔ́su ná ti wu. E zalaɔ́a ɔ́la zɛɔ́e ta pele wu zalei taɔ́lligaa ɔ́eteni, é ná-doun zunui ta ze ga ná-zalaɔ́a ɔ́la nui.

Mika ná-zalaɔ́a ɔ́la nui

⁶ Naama ziegi zu, masa ge la ɔ́ni Izelaye unda. Eɛɛ ge ɔ́ni naa nɔ́ ɔ́ɛɛzu, nii pagai gaazu. ⁷ Zunu lɔ́ngoi ta ɔ́ni Beteleyeme laai zu, Zuda yooi zu, Zuda ná-bolodai zu. E ɔ́ni ga Leevi nui ta, é ɔ́ni seikɔ́ɔ́mai zu. ⁸ Zunui naa zɛɔ́eni Beteleyeme taazuve, Zuda yooi zu, é li zeizu ada ve ta, ve a zeí ná. E yeini ziezu pelei zu, é zeeli Efelayime ɔ́ize yooi zu, eyɛsu é zeeli Mika ná-pelei wu.

⁹ Mika ɔ́ni ma: «Da zɛɔ́ezu mini?»

E gooɔ́aavoteni, é ɔ́e ma: «Nà ga Leevi nui, Beteleyeme, Zuda yooi zu, nà liizu gè zeí ve ná zoo zeizu ná.»

¹⁰ Mika ɔ́ni ma: «Ye pɔ́ be, è ɔ́e ga kɛɛ, ta zalaɔ́a ɔ́la nui bè, nà wali ɔ́ae puugo ve è ya kona gilagi laawu, é ɔ́o seɔ́eiti ba, ta daamianigi.»

Leevi nui ná-botii lɔ́zeini. ¹¹ E vaani bu ɔ́ana, é ye zunui naa ɔ́o be, naa ɔ́alaa yeezeini bu, é deve ga ná-doun zunui ta. ¹² Mika Leevi nui zeini zalaɔ́a ɔ́la wotii unda, zunu lɔ́ngoi naa ɔ́ni ga ná-zalaɔ́a ɔ́la nui. E naa laazuveeni ná-pelei wu. ¹³ Mika ɔ́ni ma: «Niizu, gè kwɛɛga ga ɔ́ɔɔɔ GALAGI ɔ́a faanɛɛ ɔ́e bè, tɔ́zei Leevi nui nii ɔ́a bà ga zalaɔ́a ɔ́la nui.»

18

Zou ɔaizie vai Dan mavofodaiti be

¹ Naama ziegɛ zu, masa ge la ɔeni Izelaye unda. Dan mavofodaiti ti ɔeni zou ɔaiziezu, ve ta zeɪ nɔ. Mazɔlɔɔ eyɛsu naama ziegɛ zu zeeli, ti la ɔeni de zou zɔlɔni Izelaye veleyeɔei zɔiti saama. ² Dan mavofodaiti ti zunu ɔezegɛze dɔɔlugɔ ɔɔlani bɔɔɔ zaama, ti zegɛ Sɔleya ta Esetawɔle, ti li ti zɔɔi veɛ, ti ziezie su. Ti ɔeni ti ma: «À li, wo zɔɔi zuveɛ.»

Ti zeelini Efelayime ɔize yooi zu, eyɛsu ti li Mika ná-pelei wu, ti ji ná. ³ Ti maaɔɔɔaai ma Mika ná-pelei va, ti Leevi zunu loungoi wooi vaaɔɔɔlabai ɔweɛni, ti ɔale ma, ti ɔe ma: «Be ɔa paai ga de ve? Leeni ɔa é keɛzu ve? Leeni vaa zu é yeɛsu ve?»

⁴ Nii kpein Mika keɛni be, é naati boni ti ma, é ɔe ti ma: «Toɔa da sála, gɛ ɔea ga ná-zalaɔa ɔɔla nui.»

⁵ Názu ɔa ti ɔeni ma la: «Gá é maanɛɛɛzu, GALA gaazaɔa deɛ, gi kwɛɛ ni sici gi tɔzeida, toɔa zoloo.»

⁶ Zalaɔa ɔɔla nui ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma: «À li ziileigi zu, Gooɔɔ GALAGI ɔa wo va, sici zu wo tɔzeizu.»

⁷ Zunu lɔɔlugɔi naati ti liini, ti zeeli Layise. Ti nuɔuseiti kaani ti zeini ná, ti laai bɔɔɔ la, ga Sidɔn nuiti keɛvele, ti yiileidai kitogi zu. Nu nɔpe ge la ɔeni ti bɔɔzu ti-maaɔɔɔlii zu, baa é va zeɪ ti unda. Ti maaɔɔɔzani Sidɔn nuiti ba, kpɔfaama la ɔeni ti yɔɔɔzu ta nu nɔpe.

⁸ Zunu lɔɔlugɔi naati ti ɔaleni ma, ti li ti-ɔeeleaiti pɔ be Sɔleya ta Esetawɔle, naati ti ɔeni ti ma: «Lee vaa ɔa sici ma?»

⁹ Ti ɔeni ti ma: «À wuzegɛ! Ade le ti laalɔɔɔma, mazɔlɔɔ gi zɔɔi ɔaave, gola vage. Toɔa ɔale! Wa zeini nɔ, wo la faa wosu! A mina ɔe ga dɔɔve nui. A pele zu, wo li wo zɔɔi naa zo! ¹⁰ Wa zeelina náve, wa nuɔuseiti ka ná, ti laai bɔɔɔ la. Zou ve gola wɔɔlɔai, GALA ge fea wo ya, ada ve nu la vɔlaga ani nɔpe ma ná, anii nii kpein nɔ é eteai zu.»

¹¹ Zunu undɔzita (600), Dan mavofodaiti su, naati ka ti ta-ɔɔɔɔ zɔɔlaiti segeni, ti zegɛ Sɔleya ta Esetawɔle. ¹² Ti leɛni, ti kɔɔlagaɔi vu Kiliyate-Yeyalime vɔluve, Zuda yooi zu. Naa ɔa é ba, naama adave laasei pɔai ga Maɔanee-Dan, zaagaza (nii poluve ga «Dan ná-kɔɔlagaɔi»). ¹³ Ti zegɛni miná, ti li Efelayime ɔize yooi zu, eyɛsu ti zeeli Mika ná-pelei wu.

¹⁴ Zunu lɔɔlugɔi niiti ti liini Layise yooi zuveɛsu, naati ti ɔeni ti-wɔɔlaiti ma: «Wo suɔweɛ nei baa, ga zalaɔa ɔɔla zegɛi ɔa pelei nii ta wu, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, ta kɔɔɔ ganigi taɔɔli, nii é ga kɔlu ɔaawuungai? A naa leve, nii wa ke.» ¹⁵ Ti ɔaleni ma miná, ti le Leevi zunu loungoi ná-pelei wu, Mika ná-pelei wu, ti tuɔɔgi wu. ¹⁶ Názu niina, Dan mavofodaiti, nu undɔzita (600) niiti kɔɔɔ zɔɔlai ɔeni ti ya, ti ɔevele beɛɛai kɔɔɔ vai ma, naati ti ɔeni loni pelelave. ¹⁷ Zunu lɔɔlugɔi niiti ti liini zɔɔi zuveɛsu, naati ti leɛni, ti vololibai zegɛ, ta zalaɔa ɔɔla zegɛi, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɔ ganigi, nii é ɔeni ga kɔlu ɔaawuungai. Zalaɔa ɔɔla nui ɔeni loni pelelave ta nu undɔzita (600) niiti kɔɔɔ zɔɔlai ɔeni ti ya.

¹⁸ Zalaɔa ɔɔla nui zɔiti kaai ma, ti le Mika ná-pelei wu, ti vololibai zegɛ, ta zalaɔa ɔɔla zegɛi, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɔ ganigi é ga kɔlu ɔaawuungai, é ɔeni ti ma: «Leeni ɔa wo keɛzu miná?»

¹⁹ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Maaɔe kpɔ! Yeeveɛ la, é vile gi volu, ɔe ga ɔeeɔgi gi ve, ta zalaɔa ɔɔla nui. Fizɔge é ma nei baa, é ɔe ga zalaɔa ɔɔla nui zunu ɔilagi nɔ ve, baa é ɔe ga zalaɔa ɔɔla nui bolodai ve, ta peleyeɔei ve, Izelaye yooi zu?»

²⁰ Zalaɔa ɔɔla nui wola ɔoozune naama vai zu. E zalaɔa ɔɔla zegɛi zegɛni, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, é vile nuɔuseiti saama.

²¹ Ti pele zoni, ti da li, ti doungoiti toni luɔɔ, ta toganiiti, ta kasɔiti.

²² Ti maaɔɔɔzaai ma Mika ná-pelei va, Mika zɛɔɔɔɔɔiti ti bɔɔɔ lolini, ti vile Dan ná-nuiti polu. ²³ Ti ɔeni kpeei loozu Dan ná-nuiti polu, naati ti ɔaleni ma, ti ɔe Mika ma: «Leeni ɔa keai, é toligi wosu ɔana?»

²⁴ E ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Nà-galagiti gɛ ti beɛni, wo ti zegɛa, é veɛ zalaɔa ɔɔla nui va, wo lia ga tiye, lee ɔili ka niina zɛgai zɛa, wa gaazaɔa má vaa zu?»

²⁵ Dan ná-nuiti ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Mina gi woizubɔlɔ! Tanisu gi zaama, nui tanigaa yiigaawana, ti loo é ma. Toɔa ɔe ga é undaavili faa, wa da-veleyeɔei.» ²⁶ Dan ná-nuiti ti pele zoni, ti da li. Mika kaai ma ga ta-zobogi wɔɔlɔve nɔni va, é ɔaleni ma, é li ná-pelei wu.

Dan mavofodaiti ti zeɪ vai Layise

²⁷ Nii kpein Mika kpeɛni, zekana Dan ná-nuiti ti naati segeni la, ti li ga tiye, é veɛ zalaɔa ɔɔla nui va, é ɔeni zea. Naa vɔluma, ti laaleɛni Layise wu, ti nuɔuseiti paa, niiti ti ɔaaleini, ti laai bɔɔɔ la, ti zeini ziileigi zu, naa vɔlu ti abui loni taai va. ²⁸ Nu nɔpe ge la ɔeni vaani, é va bɔ ti va, mazɔlɔɔ ti maaɔɔɔzani Sidɔn yooi va, kpɔfaama la ɔeni ti yɔɔɔzu ta nu nɔpe, ná ɔeni nɛmei zu, nii é Beɛ-Legɔbe.

Dan ná-nuiti ti taai loni vɔlu, ti zeɪ ná. ²⁹ Ti taai laasei peɛni ga Dan, ti-mɛmɛwola Dan laaseigi, Izelaye ná-doun zunui, kele mɔungi daaseigi ɔeni ga Layise. ³⁰ Dan ná-nuiti ti

vololibai naa ɗaalɓni ná, ti Zonatan zeɪ ga zalaɗa ɗula nui, Dan mavofodaiti be, nii é ɗeni ga Gelesome ná-doun zunui, Moize ná-dounloin. Naa mavofodaiti ka ti ɗeni naama wotii ma, eyesu ti li ga tiye duɗalai zu. ³¹ Vololibai nii Mika kpeteni, ti naa makeni, GALA pelei nii é ɗeni Silo, naa ná-yeefɗegalai kpein daawu.

19

Gíbea laaveaiti ta-vaajnai

¹ Naama zięgi zu, masa ge la ɗeni Izelayele unda. Leevi nui ta ɗeni ná, é ɗeni zeini Efelayime ɗize yooi ɗaabɓelazuwe, é anzai ta zefeni Beteleyeme Zuda yooi zu, nii é la vuluni ga zaiti kevele. ² Kele anzanui naa boɗɗo ɓɓoni kologologi zu, é zefeni po be, é ɗale ma keefɗe wo be Beteleyeme, é keeni ná ga alu naanigo. ³ Sinigi wuzefeni, é li po be, é wa boe po, é zila, é lii la. Ná-botifɗe zunu loungoi ɗeni ba, ta soovale felego. Anzanu loungoi naa leeni keefɗe ná-pelei wu, siegi zu keefɗe zunui ɗaani la, é yeezeini bu ga koozune.

⁴ Nekoi, anzanu loungoi keefɗe, naa yeevilini su, é ye naa wo be, é ke ná ga folo savago. Ti da daamii wo, ti da boole, ti da ji ná. ⁵ Foloi naanisei, ti wuzefeni ga sobuzobui, Leevi nui ɗeevele beteni ga é li. Kele anzanu loungoi keefɗe ɗeni nekoi ma: «Ani go mi, é zebɓe zɓɓo, wa li niina.»

⁶ Ti zeini, ti daamii wo, ti boole wooma ti felego. Naa wolu anzanu loungoi keefɗe ɗeni anza zinigi ma: «Deve, é ji ve, é yiilei.» ⁷ Anza zinigi wuzefeni ga é li, kele nekoi ɗilini ma, é kpidi ɗila keeni ná mɓno. ⁸ Foloi ɓɓulusiei, é wuzefeni ga sobuzobui ga é li. Anzanui keefɗe ɗeni ma: «Nà é maanɛnzuzi, ani go mi, wo naa maaɓun, foloi gaayei.» Ti felego pe ti daamii woni.

⁹ Anza zinigi wuzefeni, ga ti li ta anzai nii é la ɗeni fuluni ga zaiti kevele, ta ná-botifɗe zunu loungoi, kele anzai keefɗe ɗeni ma: «Wele foloi gaayeida, woza lia, à ji ve, foloi lia. A ji ve, é yiigaaɓe, lina wa wuzefɗe ga sobuzobui, wo vile pelei zu, é li da-laazu.» ¹⁰ Anza zinigi la ɗeni po ga é wa ji ná, é wuzefeni, é li. E zeelini Yeebuse ɗakalawe, nii é ga Zeeluzalame, ta soovale felegoiti ti maaɗiliali, ta anzai nii é la ɗeni vuluni ga zaiti kevele.

¹¹ Siegi zu ti zeelini la Yeebuse, foloi wola liini niina. Botifɗe zunu loungoi ɗeni maligii ma: «Ade li, de lati Yeebuse nuiti ta-laai tei ma, ade ji ná.»

¹² Maligii googaaivoteni, é ɗe ma: «Ba-o, ade la laazu zii ɗiligiti ta-laazu, ve Izelayele nu la ná, ada niizu Gíbea.» ¹³ E ɗeni mɓno ná-botifɗe zunu loungoi ma: «Ade li, de maaɗuga nuuma adaɓeti ta wa, Gíbea ɓaa Lama, de ji ná.» ¹⁴ Ti yeni ziezu eyesu foloi da, siegi zu ti maaɗugani la Gíbea wa, nii é Benzamen yooi zu. ¹⁵ Ti latini eyesu ti zeeli miná, ti ji Gíbea. Leevi nui leeni, é lo taa zaamaɓe. Nu nope ge la ɗeni suzoni, é wa daazuwe ná-pelei wu, ga é ji ná.

¹⁶ Gaabelasu, kewola wɓli ta vaani kpakoi, é zefɗe boti ɗeezwe kpalagawɓe, zunui naa ɗeni ga Efelayime ɗize yooi zu nui ta, é ɗeni zeini Gíbea, kele náwe nuiti ti ɗeni ga Benzamen nuiti. ¹⁷ E ɗaazuwuzefeni, é ween ɗa taa zaamaɓe. Kewolai ɗeni ma: «Da liizu mini? Da zegezu mini?»

¹⁸ E googaaivoteni, é ɗe ma: «Gá zegezu Beteleyeme Zuda yooi zu, gá liizu Efelayime ɗize yooi ɗaabɓelazuwe, miná ɗa gɛ zɓɓoni ná. Paaɓe, gɛ zege Beteleyeme Zuda yooi zu, ná liizu Gooɗo GALAGI ná-pelei wu, kele nu nope ge la ná, nii é yeezeizu bu. ¹⁹ Tama, tufai ɗa gi ya soovalegiti kɓno fai zu, ta bului ɓalaa, ta dɓɓi, gi ve ga anzai ta ná-botifɗe nui, gi beɗe la ani nope ba.»

²⁰ Kewolai ɗeni ma naazu: «Ziileigi ɗe é ve! Gɛ minazegea ga è-maavai pe, é la jia taa zaamaɓe.» ²¹ E ti leeni ná-pelei wu, é tufai ve soovalegiti zea. Sieveaiti ti ɗoɗoiti maagbani, naa wolu ti daamii wo, ti boole.

²² Siegi zu ti ɗeni ɗoozunɛɛzu la, taazuwe zunuiti, nu nakaiti, ti vaani ti ɗaku pelei ma, ti da daa zijɗa, ti da ɗe kewola wɓli ma, peɓe kee nui: «Zunui ɗula, nii teai é wo be, gi beɗe ɗula la!»

²³ Pele kee nui ɗulani, é li ti wo be, é ɗe ti ma: «Ba-o, kɛeleaiti, à mina faa jɓu ɗe, ná wo maanɛnzuzi, tɔɔzei zunui nii ɗa ga má ween, à mina toɗo gologolo faa ɗe. ²⁴ Wele dɔun anzanui wa, kpeaai, ta zunui anzai, ná ɗulazu ga naati. A loo naati ma, wo naa ɗe nii wo woinni wo ke. Kele à mina toɗo gologolo faa wɓli naa ɗe ga zunui nii.»

²⁵ Zunui naati ti la ɗeni woiloni goo ma. Názu ɗa Leevi nui anzai zoni la, é kula eteawe. Ti wuuni ma, ti woowa ma, é zo kpidi ma eyesu sobui, naa wolu sobuzobui ti yeeɓe ba. ²⁶ Sobui, anzanui naa waani, é loo zunui naa ná-pelelawe, ve sinigi ɗeni ná, eyesu woza ɗala.

²⁷ Sobui sinigi wuzefeni, é pelei laalao, é gula, é wa li ná-siei ma. Kele anzanui naa, é ga anzai nii é la ɗeni fuluni ga zaiti kevele, é naa ɗaani laani nu leezuwe pelei wu, zeeti peai kpofalagi ma. ²⁸ E ɗeni ma: «Wuzefɗe, de li!» Kele googaaivote ge la ɗeni veeni. Sinigi sejeni, é peɓe soovalegi gila kɓma, é vile pelei zu, é da li ná-taazu.

²⁹ Seelii ma ná-pelei wu, é boɗai zefeni, é anzai levelewe, é ke ga ma bulukpulu puugo maazu felego (12), é teveni Izelayele yooi zu ná pe. ³⁰ Niiti kpein ti naa ɗaani, ti ɗeni ma: «Nii

gefɔla vaa nɔpe ge la de gefeni, nu la de ta gaani, kaipa Izelayele nuiti ti leeni, ti gɔla Ezipete yooi va, eyesu zaagaza. A gɔise su, wo boɔɔ ɔa, wo deve wo!»

20

Izelayele nuiti ti devei wo fai

Benzamen nuiti daalɔɔɔma

¹ Izelayele nuiti kpein ti vaani, ɛ zo Dan ɛ li Beel-Seeɔa, eyesu Galaade yooi zu, bebei gaaleeni ba Gooɔɔ GALAGI ɔakala ege nu gɔla nɔ Misepa. ² Nuɔuseiti ta-gundigɔiti kpein, ti ga Izelayele wolodamaiti, ti gɔni GALA na-nuɔuseiti ta-maaboɔi zu, zunu waaunnaanigo (400 000) gɔni na, niiti ti gɔni zizu ɔɔɔɔa, boɔa zɔkpɔi gɔni ti ya. ³ Benzamen nuiti ti manini ga Izelayele nuiti ti leeni Misepa. Izelayele nuiti ti gɔni ma: «Delei faa ɔni nii vaai la, a naa wo leɛ gi ma.»

⁴ Leevi nui nii ti anzai vaani, naa gɔni ti ma: «Anzai nii ɛ la gɔni vuluni ga zɔiti kevele, ga naa ɔa gi vaani Giɔea Benzamen yooi zu, ga gi ɔni na. ⁵ Taaaveaiti ti laaleeni nɔun bu. Kpidii, ti pelei maalatini, ve ge gɔni na, ti ge ti paa. Ti vileni anzai volu, ti ye laazu la eyesu ti paa. ⁶ Ge ma voomai zegeni, ge teveleve, ge sei su puu maazu fele (12), ge teve Izelayele yooi zu na pe. Toozei namaba vai ɛ ga toɔɔ ɔologologi niima zii gea Izelayele yooi zu. ⁷ Wele, Izelayele nuiti wo kpein ka, wo gaaleai ba, a unpilena, wo faa gɔla deve!»

⁸ Nuɔusei kpein ge wuzegeni so gilagi zu, ti ge ma: «Nu gɔla kpala ge la galesu ma na-sege ɔotai wu, nu gɔla kpala ge la liizu na-pelei wu. ⁹ Wele nii ade keezu niima ga Giɔea nuiti, ada kpakutoomai gefezu, ade kwɛɛ nii da ke ga tiye. ¹⁰ Izelayele wolodai kpein su, ada nu puugo zefezu nu ungilagi (100) zu, ta nu ungila (100) nu waagilagi (1 000) zu, ta nu waagila (1 000) nu waapuɔɔi (10 000) zu, ta liizu ti daamiani gaizie nuɔuseiti be, naa ɔa ta galena ma, ade Giɔea zu, nii ɛ Benzamen yooi zu, egevelei ta-namaba vaa ɔni la, ti keai Izelayele yooi zu.» ¹¹ Zekana Izelayele zunuiti kpein ti gaaleeni ba la taai laalɔɔɔma, ege zunu gɔla kpe na.»

¹² Izelayele wolodaiti ti zunuiti teveni Benzamen na-peleyefei ma, ti ge ma: «Namaba vai, nii ɔoudai, naa gɛve ɔale wo zaama? ¹³ Gaamago nɔ, su mina ɔooza, a nu jakaiti fe gi ya, niiti ti Giɔea, gi ti undaavili, gi faa ɔni gɔla Izelayele zaama ɔana!»

Benzamen nuiti ti la gɔni keeni, ti va woilo ti-geleaiti goo ma, Izelayele nuiti. ¹⁴ Benzamen nuiti ti zegeni ta-laa wolaiti su, ti gaale ba Giɔea, ti va li ga kooi Izelayele laalɔɔɔma. ¹⁵ Benzamen nuiti gaaluni ma volo na, ti gɔni ga, zunu waabuufele maazu lazita (26 000), niiti boɔa zɔkpɔi gɔni ti ya, Giɔea taaaveaiti ti la naama gaalugi zu, toozei naati tiegi gɔni ga nu undafela (700), ti ga kooɔɔ nu gefezegɛgiti. ¹⁶ Naama ɔooɔɔ nuiti saama, kooe nui gɔni ti zaama ga nu undafela (700), naati kpein ti gɔni zoosu ti kotui vili ga felevelegi, ti la voola nu undega gɔla kpegi va. ¹⁷ Ti Izelayele nuiti gaaluni balaa, ti gɔni ga nu waaunnaanigo (400 000), niiti boɔa zɔkpɔi ti ya, ti ga kooɔɔ nuiti, Benzamen nuiti ti la naama gaalugi zu.

Kooi ɔoo vai

Benzamen nuiti daalɔɔɔma

¹⁸ Izelayele nuiti ti wuzegeni, ti le Beetele, ti GALA gaazaga, ti ge ma: «Gi zaama be ɔa la le de moɔna, ɛ Benzamen nuiti sakpe?»

Gooɔɔ GALAGI gɔni ma: «Zuda nuiti ka ta le ti toozei.»

¹⁹ Geelaalaoni nɔ feya, Izelayele nuiti ti wuzegɛ ti ta-ɔooɔaɔai vu Giɔea ɔobaɔe. ²⁰ Ti gɔlani, ti li ga ti kooi ve Benzamen nuiti ba, ti boɔɔ zeini su, ti lo Giɔea laawu. ²¹ Benzamen nuiti ti gɔlani Giɔea, ti Izelayele nui vaani kooɔɔzuve naama volo na ga nu waaabuufele maazu fele (22 000). ²² Nuɔuseiti, Izelayele nuiti, ti boɔɔ iɔooɔni, ti gevele beteni kooɔɔ vai ma moɔɔ ga niine naama adave nɔ, ve ti gɔni vuuni na folo moɔngi. ²³ Izelayele nuiti ti leeni, ti wolo Gooɔɔ GALAGI gaazu, eyesu kpokoi zeeli. Ti Gooɔɔ GALAGI gaazagani, ti ge ma: «Gi maaneve nei gi koo laale Benzamen nuiti bu, gi-geleaiti?»

Gooɔɔ GALAGI gɔni ti ma: «A li ti laalɔɔɔma.»

²⁴ Poluma zobui, Izelayele nuiti ti laaleeni Benzamen nuiti bu volu, na zeizu velesiei. ²⁵ Na zeizu velesiei naa, Benzamen nuiti ti gɔlani Giɔea, ti ti laagomi, ti nu waapuugo maazu losava (18 000) vaani Izelayele ɔooɔɔ nuiti ba, kooɔɔzuve, ti zoogai boɔa zɔkpɔi vilisu.

²⁶ Izelayele nuiti kpein, ti ma vebeiti ti leeni Beetele. Ti yeni zeini na, Gooɔɔ GALAGI ɔakala, ti da wolo, ti zugi zo eyesu kpokoi, ti gala zalaɔaiti kula, ta ziilei zalaɔaiti Gooɔɔ GALAGI ɔakala. ²⁷ Ti Gooɔɔ GALAGI gaazagani moɔɔ. Naama ziesi zu, min na ɔa Gooɔɔ GALAGI na-minazege kesui gɔni na. ²⁸ Eleazaal na-doun zunui, Finease, nii ɛ ga Aalɔn na-dounloin, naa ɔa ɛ gɔni botii zu naama ɔonagi. Ti ge ma: «Gi maaneve gi li moɔɔ, gi gi-geleaiti sakpe, Benzamen mavofodaiti, ɔaa gi looɔɔ?»

Gooɔɔ GALAGI gɔni ti ma: «A li, mazaloo lina, na zobo feezu wo ve, wo pile saloo ti ma.»

²⁹ Izelayele nuiti, ti zunuiti seiini dooɔɔzu Giɔea maagoolii zu. ³⁰ Naa volu, ti liini, ti laale Benzamen nuiti bu na foloi zavasiɛ. Ti boɔɔ zeini su kooɔɔ vai ma Giɔea luɔɔ, egevelei ma

moun felegoi gjeni la. ³¹ Benzamen nuiti ti gfulani koofo vai ma, ti beni bofo va, ti yeebeteve taai va. Ti toozeini ga nuiti paa nuubuseiti saama, egevelei no ti keeni la mounngiti su, pelei naati su, nii gilagi leezu ga Beetele vele, gilagi da li ga Gihea vele balagai zu. Izelayele zunui ti paani, e gjeni ga nu uususavago (30).

³² Benzamen nuiti ti gjeni geezu ma: «Ade voniga ti ma ga mounngi no gevelei.»

Kele Izelayele nuiti ti gjeni geezu: «Ade vela ti va, de ti beteve taai va, de li ga tiye pelei zu.»

³³ Izelayele zunui kpein ge zegeni losuueti, ti bofo gevele bete Baale-Tamaal. Izelayele na-nuiti ti looguni, naati ti zegeni Maalee-Geeba, ve ti gjeni na. ³⁴ Koofo nu geegefeze waapuugo (10 000), niiti zeelobai woni ga tiye Izelayele zaama, naati ti zeelini Gihea gakaalave. Kooi wola boini, kele Benzamen nuiti ti la gjeni kwee ga maanofoi ga vaazu ti vo. ³⁵ Goofo GALAGI Benzamen nuiti sakpeni Izelayele ve, naama voloi, Izelayele zunu waavuufelego maazu loolugo ungila (25 100) paani, ti pe ti zoogai kooi goozu ga bofa zokpoi.

³⁶ Benzamen nuiti ti kweeini ga Izelayele nuiti ti pile soloo ga ti ma. Izelayele zunuiti ti keeni, ege ta ge velazu Benzamen nuiti ba, kele ti-gigi gjeni ta-goofo nuiti ba, niiti ti looguni Gihea gobave. ³⁷ Nazu ga nui naati ti looguni, ti gfulani la, ti loo Gihea zu, ti vaza taazuve, ti nuiti undaavili. ³⁸ Ti zolooni ma ta Izelayele bofo nui zaiti, ga ti abui lo, ma luului wuzefe taazuve, e da le geezuve. ³⁹ Izelayele zunuiti ti gjaavoteni volu ti ma, ga koofoi. Benzamen nuiti ti nu uususavago (30) gefala vaani niina ti va, naa maavele ma, ti gjeni geezu ma: «Ti voluazoga, ti da vela ade va, egevelei e gjeni la koofo volo mounngi zu.»

⁴⁰ Gaamano, duulu wolai toozeini ga wuzefea taazuve. Benzamen nuiti ti latini, ti ka ga abuzogi ga ta-laai va, ma abuzogi da le geezuve. ⁴¹ Nazu ga Izelayele zunuiti ti gfulani ma la Benzamen nuiti daalofoma, naati ti wola zuluani. Mazolo ti undaaviligi gaani, nii e gjeni ti lugfo. ⁴² Ti voluaveni Izelayele zunuiti ba, ti da li ga tevebai zu vele. Kele kooi la gjeni buдени ti maazu, niiti ti zegeni taazu vele, naati ti gjeni ti vaazu, toozei ti gjeni ti yofozu. ⁴³ Izelayele nuiti ti Benzamen nuiti maalatini, ti vileni ti volu, ti da ti vaa, ve kpein ti gjeni geezu ti loogo na, eyesu Gihea letemave, folo gfulazu vele. ⁴⁴ Ti Benzamen zunu waapuugo maazu losava (18 000) vaani, ti pe ti ga koofo nu geegefezegiti. ⁴⁵ Niiti ti yeni vulua, naati ti bizeni, ti li tevebai zu, Limon fasai vo pelei, ti nu waadolugo (5 000) vaani naati saama pelei zu, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Gidome, ti nu waafelego (2 000) vaa ti va mina.

⁴⁶ Benzamen nui liegoi e zaani, e gjeni ga zunu waavuufele maazu loolu (25 000), ti pe ti ga koofo nu geegefezegiti. ⁴⁷ Zunu undozita (600), niiti ti voluaveni, ti vela ti li tevebai zu, Limon fasai vo pelei, naati ti yeni mina eyesu alu naanigo. ⁴⁸ Naa voluma, Izelayele nuiti ti gjaavoteni Benzamen nuiti daalofoma, ti da zunuiti paa ga bofa zokpoi taaiti su, ta toganiiti, ta niiti kpein no ti gjeni ti gjaazu lugfo. Ti abui loni taaiti kpein ba, ma yooi zu, niiti ti ti gaani.

21

Benzamen mavofodai vuu vai su volu

¹ Zunuiti ti gonani Misepa ga ti la mo ti-loun anzanu vea Benzamen nu ve ga vulu.

² Nuubuseiti ti vaani Beetele, ti yeni zeini na GALA kakala eyesu kpkok. Ti yeni zongozu, ti da wolo gola, ³ ti da ge ma: «Leeni vaa zu, Goofo GALAGI, Izelayele na-GALAGI, niima vaa jou zii geai Izelayele? Leeni vaa zu Izelayele balagai za na-bolodai gila ma?»

⁴ Poluma zobui, nuubuseiti kpein ti wuzefeni ga sobuzobui, ti zala ga gfulazuve loni nave. Ti gala zalagaiti kulani ta ziilei zalagaiti. ⁵ Naa volu, Izelayele nuiti ti gjeni bofo ma: «Izelayele wolodai kpein su, ma begele ga e laade zaama, gaalabai zu, Goofo GALAGI gjaazu?» Mazolo ti konai woni naama nui laalofoma, nii e la vaani Goofo GALAGI gakala Misepa, e woni ga ta naama nui vaa.

⁶ Izelayele nuiti ti-geeloin Benzamen na-fai ma maawoin ti zoni, ti da ge ma: «Za, bolodai gila kpetovea Izelayele va. ⁷ Leeni ga ada ke ti ve, nii a ke niiti ti yegai vulua, naati ti anza zoloo? Toozei de gonani Goofo GALAGI ve, ga de la de-loun anzanuiti ta vea ti ya ga anza.»

⁸ Ti gjeni ma: «Nui ta ga na nei 6aa, Izelayele na-bolodaiti saama, nii e la leeni Misepa, Goofo GALAGI gakala?» Ti kaani ga Yabeese nii e Galaade, naa na-nu gila kpala ge la gjeni vaani koolagai zu, ta maabogi zu. ⁹ Ti nuubuseiti gaalugai ma, Yabeese nii e Galaade, ti la gjeni naa na-nu gila kpala kaani.

¹⁰ Nuubuseiti ti koofo nu waapuugo maazu felego (12 000) leveni, ti devei ve ti ya, ti ge ti ma: «A li Galaade yooi zu, wo Yabeese laaveaiti pe paa, anzanuiti pe ta doungoiti. ¹¹ Wele vele wa ke la, a zunuiti kpein suwufaaaleve, ta anzanui kpein niiti ti zunu vaa gwee.» ¹² Koofo nui naati ti anzalopo bea unnaanigo (400) gaani Yabeese taaveaiti saama, Galaade yooi zu, niiti zunu la gjeni de voojuni ti va. Ti liini ga tiye, Silo koolagai zu, Kanaan yooi zu.

¹³ Nuubuseiti kpein ti keelaiti teveni Benzamen nuiti ma, niiti ti looguni Limon fasai ma, nii a ke ti yofozubete, ziileigi ge ti zaama. ¹⁴ Benzamen nuiti ti gfulani ma. Ti anzanuiti feeni ti ya, niiti ti la gjeni ti vaani Yabeese, Galaade yooi zu, kele e la gjeni kula gjeni ti va.

¹⁵ Benzamen nuiti maawɔin nuɓuseiti soni, tɔɔzei Gɔɔɔɔ GALAGI zeɣe naka wɔɔni Izelayele wolodamaiti saama. ¹⁶ Bebei ma ɣundigiiti ti ɣeni ma: «Ada ke ɣale, de va anzanu zɔɔɔ zɔiti be, ti yeɣai vulua, tɔɔzei Benzamen anzanuiti kpein undaaviligɛ?» ¹⁷ Ti ɣeni ma mɔnɔ: «Niiti ti yeɣai vulua Benzamen nuiti saama, naati ti ta-ɔoganiiti make, naa ɣa a ke bolodai ta ɣaa mina vala ba Izelayele zu. ¹⁸ Kele ade la zooga de va de-loun anzanui ta ve ti ve ga anza.» Mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti konai woni, ti ɣe ma: «Naama nui ɣotove, nii a anza ve Benzamen nui ta ya!» ¹⁹ Ti ɣeni ma: «Wele kona-o-kona Gɔɔɔɔ GALAGI ná-fetii ɣa da ɣula Silo, nii é Beetele lekpemave nu ɣɔvezuve, é lo pelei naa va folo ɣulazu velei, nii é zeɣezu Beetele é da li Sikeme, ta Leɔna lekpemave nu yeezazuve.»

²⁰ Naa volu, ti niima levei veeni Benzamen nuiti zea, ti ɣe ti ma: «À li wo ɔɔɔɔ ná, leezen ɔeleiti su. ²¹ Siegi zu wo Silo anzalopoit kaazu la, ti da kuai wo, ti da lati, wa ɣula leezen ɔelei zu, wo ɣilagilagi ɣa anzalopo ɣila so ɔɔɔɔ ve ga anza, wo li ga tiye Benzamen yooi zu. ²² Ni ti-ɣeeni, ɔaa ti-ɣeeleaiti, ta vaana ti ɔaazaɣa gi ɔɔ be, ɣá ɣe ti ma: «A gi maawɔingá, mazɔɔɔ gi la anzanu zɔɔɔni ti ve kɔɔi zu. Wa laade wo va fe ti ya, ni wa ɣeni de, wa la ɣe ga sɔba nu.» »

²³ Zekana Benzamen zunuiti ti keeni la, ti anzanuiti seɣeni ga ti-lieɔi, é ɣula anzalopoit saama, niiti ti ɣeni kuai wosu Silo, naa volu ti li ga tiye. Ti ta-laaiti to volu, ti zeɣi ná, ta-ɔoganiiti saama ti ɣilagilagi pe. ²⁴ Naama ziegi nɔ zu, Izelayele nui zɔiti ti liini ta-wolodaiti su, ta-veleyeɣeiti bu, ti ɣilagilagi ti zeɣi ta-ɔoganiiti unda.

²⁵ Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayele unda. Eɛe ge ɣeni naa nɔ ɣeezu, nii pagai gaazu.

Lute Ná-Sɛvɛi Lute ná-sɛvɛi lɔɔzei vɛlei

ʔɛ ɟa é ga sɛvɛi nii ɟɛ nui: Nu la kwɛɛ.

Sɛvɛi nii zu ɔɔɛ ma ungi: GALA ná-zaalai ta ná-gaazumaawoingjai ɟa naati kɔnɔ fe, niiti ti ɟigi losu ba.

Sɛvɛi nii ɟɛ ziegi: Kona waagila kona ungila (1 100) siegi zu, Yesu Kilista zɔlɔ siegi yeelugɔ.

Lute ná-fai zie vɛlei ɟa de ɟigi loozu tukpɔɟaaleve nuiti ta-ziegi zu, ti ɟɛai ma Izelayele nuɔuseiti untugɔ.

Sɛvɛi nii ɟɛ ungi ta ɟa ga, é dɛɛ eɟɛvɛlei anzanu ɟili ge vaani la, é zeɪ GALA ná-nuɔuseiti saama. Naa maaɛve ma, sɛvɛi nii ɟaa: Lute ná-wooɟɛɟiladai maaɔakpasu, nii nu ɟa vɔkɔɟɔ ma, é lo sinigi ná-peleyeɟeɪ va, é vɛɛ Izelayele ná-GALAGI va. Toɟa naa ɟɛvɛlei lɛɛzu, eɟɛvɛlei GALA ge Moaɔɛ nui Lute mɔɛin veeni la, ná-wooɟɛɟiladai vaa zu. Lute ta deemɔɔin Naomi ti maanɔɟni mɔungɪ ti ɟɛni ga maaɔin nuiti, keɛ ti ɟulani naa zu, ti ɟɛ ziiɛigi zu ta undaanɛɛi. Sɛvɛi nii zu vai zuɟula ve ga pagɔ, toɟa lɔɟɔ vago wosu, é lo wooɟɛɟiladai va ga nuɔuseiti zɔɟɔzu nɛɛɛi maaɛve, ta é vile GALA ná-kitogi va é nui zu.

Boaze ɟɛvɛlei ɔɛteni ga é Lute unmmɔ, tɔɔzeɪ ba: Elimeeleke nii é ɟɛni ga ná-nu ɔɔɔɔgi, zobo ge la ɟɛni ɔɛ, é va unmmɔ. Boaze ɟa ga Kilista ma vooɟi, nii paai naa laazeelizu, nii tɔgi la zooni é va ke: E nuiti unmmɔni.

Lute ná-doun zunui zɔlɔɔ fai ɟa ga sɛvɛi nii zu vai ma ɔiingi: Doin naa ɟa é ɟɛni ga masagi Davide keɛɟɛ wolai, toɟa ga keɛɟɛ wolaiti ti ta.

Lute Moaɔɛ anzanui ɟa Yesu Kilista ɔɔɟɔi mavofodai zaama. (Matiyo 1:5)

Elimeeleke ná-peleyeɟeɪ ná-maanɔɟɔ vai

¹ Tukpɔɟaaleve nuiti ta-ziegi zu, pului looni Izelayele nuiti ta-yooi zu. Beteleyeme laai é Zuda yooi zu, naama zunui ta liini ta anzai ta ná-doun zunui felegɔiti, ga ti lago zeɪ Moaɔɛ yooi zu. ² Zunui naa laaseigi ɟɛni ga Elimeeleke, anzai laaseigi ɟɛni ga Naomi, ta ná-doun zunui felegɔiti daaseigiti ti ɟɛni ga Maalon ta Kiliyon. Ti ɟɛni ga Efelata nuiti, Beteleyeme laai zu Zuda yooi zu. Ti zeelii ma Moaɔɛ yooi zu, ti zeizuvɛ ɔɛteni ná. ³ Naomi zinigi Elimeeleke zaani, anzanui ɟila ko yeni niina ná, ta ná-doun zunui felegɔiti. ⁴ Ti Moaɔɛ anzanuiti seini. Gilagi laaseigi ɟɛni ga Wɔɔlepa, felesici laaseigi ɟɛ ga Lute. Ti zeini ná kona puugɔ laawu. ⁵ Maalon ta Kiliyon ti zaani ɔalaa ti felegɔ pe. Naomi yeni ná, balagai ná-doun felegɔiti ma ta sinigi.

Lute ta Naomi ti lii vai Beteleyeme

⁶ E yeni Moaɔɛ yooi zu, é meni ga ɔɔɔɟɔ GALAGI undaanɛɛ laa ná-nuɔuseiti ɔɛ, é daamianigi vea ti ya. E wuzɛɟɛni, tɔ-o, ná-doun anzaiti-yo, ga ti zeɟɛ Moaɔɛ yooi zu. ⁷ Ti zeɟɛni ti-zeizuvɛ, ta ná-doun anza felegɔiti, ti vile pelei ma, ga ti ɟale ma Zuda yooi zu. ⁸ Naomi ɟɛni naazu ná-doun anza felegɔiti ma: «À ɟale ma, eɛɛ ge li dee ná-pelei wu. ɔɔɟɔ GALAGI faaɔɔɟɔ ɟɛ wo vɛ, vɛlei wo kea la wo-zinigiti ɔɛ, niiti ti zaai, ta wo kea la ná ɔalaa ɔɛ. ⁹ ɔɔɟɔ GALAGI wo ɟilagilagi zeɪvɛle ɔɛte zini pelei wu, wa ɟɛ bul!» E ti nɛɛnɛni. Ti tɔɔzeini ga wɔɔɔa. ¹⁰ Ti ɟɛni ma: «Ba-o, ada liizu vɔɔma ɟa-nuɔuseiti pɔ ɔɛ.»

¹¹ Naomi ɟɛni ti ma: «À ɟale ma, dɔun anzanuiti! Lee vaa zu wa vile pɔlu? Doun zunua ta kɔozu mɔnɔ ɔaa, ta ɟɛ ga wo-zinigiti? ¹² A ɟale ma, dɔun anzanuiti. A li! Mazɔlɔ gɔla vɔlɔvɛ na, gɛ va zeɪ zini ɔɛ. Anɛɛ ɔalaa ná ɟɛɛzu ma: «Kito ka bɛ, ga za ɔidii, gɛ ve zini ɔɛ ga gɛ zunu lounɟa zɔlɔɔ,» ¹³ wa naati maaɔoun ga ti wɔɔlɔ, wa ɟɛle wo zeɪ vai va zini ɔɛ naazu ɔaa? Ba-o, dɔun anzanuiti! Mazɔlɔ ná-kpɔlɔi wɔlɔvɛ wɔnɔi va, ta mɔnɔ ɔɔɟɔ GALAGI yeewuzɛɟɛve dɔalɔɟɔma.»

¹⁴ Ti wɔlɔni mɔnɔ. Wɔɔlepa deemɔɔn nɛɛnɛni, ti bali ma, keɛ Lute ɟilini ba. ¹⁵ Naomi ɟɛni Lute ma: «Pɛte, è-zeeɔlɔ ɟalega ma ná-nuɔuseiti pɔ ta ná-galagiti. Gale ma, é vile è-zeeɔlɔ volu.»

¹⁶ Keɛ Lute ɟɛni ma: «Mina ɔoi dà ga gɛ zeɟɛ è volu, ga gɛ ɟɛle è va! Uɛ ɟa li ná, ná li miná, vɛ ɟa zeɪ ná, ná zeɪ miná. Da-nuɔuseiti ta ɟɛ ga ná-nuɔuseiti, ɟa-GALAGI ɟa ɟɛ ga ná-GALAGI. ¹⁷ Uɛ ɟa za ná, ná za miná, maaɟulu ná. ɔɔɟɔ GALAGI sɔ ná-ziiɟaawanai pe su, ni ani ɟili ka kpɛtevena é va, é ɟula saai volu!» ¹⁸ Naomi kaai ma ga wɔinɔɛ ga ti li vɔɔma, é zeɪ kana niina.

¹⁹ Ti felego ti zieni voooma, eyesu ti zeeli Beteleyeme. Siegi zu ti leeni la Beteleyeme, taai kpein ge buseni ti maavele ma, anzanuuti ti gēni gēezu ma: «Naomi gā nei baa?» ²⁰ E gēni ti ma-o: «À mina mō tōli ga Naomi, * kēni Mala.† Mazoloo Zēbei-Pē-Maliḡii eteai baa mā. ²¹ Diizuuve, zēei laavega gēni de, Gooḡo GALAGI baa ga ze zēapakai. Lee vaa zu wa tōli ga Naomi? Tōozei Gooḡo GALAGI voluavega bā, Zēbei-Pē-Maliḡii māanogba.»

²² Zekana Naomi ta ná-doun anzai Lute, Moaḡe nui, ti vaani la, ti zeḡe Moaḡe yooi zu. Ti zeelini Beteleyeme, moloi nii daa ga wōolezegi, naa leve vai lōozeidai nō kpein.

2

Lute molo ḡopḡi yeve vai

Boaze ná-kpalagave

¹ Naomi zinigi ná-nui ta gēni ná. E gēni ga zobobe nu kpeteai, Elimeeleke ná-pelēyegēi wu, daaseigi gēni ga Boaze. ² Moaḡe nui Lute gēni Naomi ma: «Nā è maanēnezu ga è va bu, gē li molo ḡopḡ gaiziezuvē kpalagave, naama nui wosuvē, nii a māawoingā.» E gēni ma: «Li, dōun anzanu.»

³ E liini molo ḡopḡ gaiziezuvē kpalagi ta zu, molo leve nuiti pogi zu. E zolooni nō kpein ga kpalagi naa gēni ga Boaze nōnōi, nii è gēni ga Elimeeleke ná-pelēyegēi wu nui.

⁴ Ná tago keai ma, Boaze vaani, é zeḡe Beteleyeme, é gē molo leve nuiti ma: «Gooḡo GALAGI gē wo va!» Ti gooḡaavoteni, ti gē ma: «Gooḡo GALAGI tuya loo è ve!»

⁵ Boaze gēni ná-botigē zunui ma, nii è gēni welezu molo leve nuiti ma: «Anzanu loungoi nii gā ga bē ná-doun?» ⁶ Botigē zunui é gēni welezu molo leve nuiti ma, naa gooḡaavoteni, é gē ma: «Moaḡe anzanu loungoi ta ve, nii ti vaai ta Naomi, ti zeḡe Moaḡe yooi zu. ⁷ E boge mā ga gē va bu, é da molo ḡopḡiti gaizie, molo ḡiliiti zōḡozu, molo leve nuiti polu velei, é da ti gjaale ba. Paa yee ma za sobui, toḡa loni nō eyesu niizu, é lago looḡogē nō kotai wu.»

⁸ Boaze gēni Lute ma: «Woi!o, dōun anzanu, mina li molo ḡopḡ gaiziezuvē kpala kili su, mina maagōoza ve va, ye ná-botigē anzanuuti ba. ⁹ Wele ve moloi levezu ná kpalagi zu, è li ti volu. Gē ná-botigē zunuiti tenegē ga ti mina vooḡu è va. Siegi zu kpōole woin è zosu da, da li zie liḡiiti pō bē, è bōole ga nii botigē zunuiti ta saḡa.» ¹⁰ E vileni niibiḡa zōoi ma, é nōkō, é gē ma: «Gē zaalai zolōogē ḡale è ḡaazu, ga è gēezu mā bebe, nēi gē ga wēen anzanui?» ¹¹ Boaze gooḡaavoteni, é gē ma: «Ti naa kpein boge mā, nii è kea è-leemōon ve, è-zinigi zaa voluma, velei è zeḡeai la è-gēe ta è-leeni ba, ta zōoi è zolōogai su, ga è va nubuseiti pō, niiti è la ḡea ti ḡwēe pōlmazu. ¹² Gooḡo GALAGI naa gē è ve, nii è kea. Gooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, nii è vaa, è bōḡu kovēgi wu, naa è ḡōnōkula ga gola.» ¹³ Lute gēni ma: «Ee, Maliḡii, gē zaalai zolōogē è ḡaazu! Mazoloo è gāanēnea, ta è bōea pō, è žiila, nēi, gē ga da-wotigē anzanui. Anēe naa ve, nōun, gē la ga da-wotigē anzanuuti gila kpala kevele.»

¹⁴ Daamii ziegē zu, Boaze gēni ma: «Maabuḡa, è daamii wo, da-bulu buḡai lo guulu dabai wu.» E zēini molo leve nuiti kobave. Boaze ani ḡae ḡeegai veeni zea. E miini, é yiḡo, é mōtai make. ¹⁵ Naa volu è wuzegēni posuyevēi ma. Boaze niima levei veeni ná-botigē zunuiti zea, é gē ti ma: «À yeezei bu ga è posuyevēi gē balaa molo ḡiliiti zōḡozu. A mina kpōlo. ¹⁶ Anēe wa ma ḡopḡi tanigaa ḡula ma ḡiliiti ba, ga wo zē ná, é zēve, wo mina zelilo ma.»

¹⁷ E posuyevēi gēni kpalagave eyesu kpōkoi. E naa loḡani, nii è zēveni. E kilo vuusavagō (30) bōlo ḡila daaveni ga molo ḡaamagi nii daa ga wōolezegi. ¹⁸ Nii è zēveni, é naa zēḡeni, é lii la taa zu, é deeni ga deemōon. E ná-daamianigi mōtai balaa ḡulani, é ti ve zea. ¹⁹ Deemōon gēni ma: «Mini ḡa è posuyevēi ḡeai ná za? Mini ḡa è botii ḡeai ná za? Tuya ḡa naa ve, zoi è è zesebogai!» E naa kpein suḡulani deemōon ma, nii kpein è zieni su. Naa volu, é gēni ma: «Zunui nii gē botii ḡeai pō be, daa ḡa ga Boaze.» ²⁰ Naomi gēni ná-doun anzai ma: «Gooḡo GALAGI tuya loo naama nui ve, teigi è māawoingāi gēezu naati be, ti vulua, ta naati be, niiti ti zai!» Naomi gēni ma mōnō: «Zunui naa ḡa ga da-nu ḡiteḡite, toḡa ga naati ti ta, niiti ti-losuve ga ti de unmō.»

²¹ Moaḡe nui Lute ta laani ma, é gē ma: «Keēve mā balaa: Ye ná-botigē nuiti ba, eyesu ti bē ga ná-moloi leve.» ²² Naomi gēni ná-doun anzai Lute ma: «Naa vage, dōun anzanu, ga è gē ná-botigē anzanuuti ba, naa ḡa a ke nu mina è bōlo kpalagi taḡili su.»

²³ Naazu, é yeini Boaze ná-botigē anzanuuti ba, é da posuyevēi gē, eyesu moloi nii daa ga wōolezegi ta moloi nii daa ga bēleegi, naati ti leve vaiti kpein ti bē. Naa pē su è gēni deemōon vō be.

3

Lute ná-maanēnei

* 1:20 Naomi: daaseigi nii poluve ga «koozunē anzanui.» † 1:20 Mala: daaseigi nii poluve ga «ziibōlo anzanui.»

¹ Yeeta Lute deemɔɔn Naomi ɣeni ma: «Dòun anzanu, nà pɔ gè è zeivele bete, naa ɣa a ke è ɣe undaanɛi zu. ² E kwɛɛni ga Boaze nii è ɣea ná-botigɛ anzanuiti ba, naa ɣa ga da-nui ta. Tama za kpɔkɔi, toɣa liizu moloi ɣaavɛɛzu, ná-molo loɣazuve. ³ Maagba, è gulo maku nɛɛnɛgi zie boɣo ma, è da-zeɣe vaɣoitɔ too, è yei molo loɣazuve. Mina boɣo lɛɛ la, eyɛsu è 6e ga daamii wo, è bɔɔle. ⁴ Siɛgi zu è liizu la, è la, ná vete, ve è laazu ná. Naa volu maabuɣa ba, è seɣei tago wuzɛɣe kɔɣoitɔ ma, è la. Tɔ boɣo, toɣa naa wo è ma, nii maaneai ga è ke.» ⁵ Lute gooɣaavoteni, è ɣe ma: «Nà naa kpein ke, nii è boga mà.»

⁶ E yeini molo loɣazuve, è naa kpein keɛni, nii deemɔɔn deveni ma. ⁷ Boaze laamiini, è bɔɔle, koozunɛɛni ziimaɔve. E liini, è la molo ɣiliiti poluɔve. Lute vaani naazu vaavaa, è seɣei zeɣe kɔɣoitɔ ma, è la. ⁸ Kua zaamai, zunui naa wuunni kami, è lati, è ka ga anzanui ta ɣa laani kɔɣoitɔ bu. ⁹ E ɣe ma: «Be ɣa ga de?» Naa gooɣaavoteni, è ɣe ma: «Nà ve, Lute ve, da-wotigɛ anzanui. Baa màazu, mazɔɔɔ vɛlei è la ga gi boɣo nu, unmoɔ fai ma losuɔve veeve è ya nɔun tetema.»

¹⁰ E ɣeni ma: «Gooɣo GALAGI tuya loo è ve, dòun anzanu! Faa ɣaabelagi nii ɣa dawooɣɛɣiladai lɛɛzu mɔno, è leve ma mɔungi va, mazɔɔɔ è la nu niineiti gaizieni, bala nua, baa kpete nua. ¹¹ Niizu, dòun anzanu, mina lua neɣelein. Nà naa kpein ke è ve, nii è bosu, mazɔɔɔ nuɔɔɔve pe ge suɣwee ga da ga anzanu zɔbelama. ¹² Gaamai ve ga unmoɔ fai ma losuɔve ɣa zèa, keɛ taglɛli ka ná, nii è nɔun tuɣo. ¹³ Ni ve. Lina, ni toɣa pɔ è unmoɔ fai ma losuɔve ɣe è ve, è ke. Keɛ ni è la nɛɛni be ga è ke è ve, gè ɣona Gooɣo GALAGI ma, nii è vulua, nɔun, nà ke è ve. Ye laani eyɛsu sobu.»

¹⁴ E yeini laani kɔɣoitɔ bu eyɛsu sobui. E wuzɛɣeni ga kpidiɔidigi, nu la de zooga è va nu maabeɣɛɣaga ɣa. Mazɔɔɔ Boaze ɣeni ma: «Maa la nɛɛni ga nu va suɣwee ga anzanu lɛɛve molo loɣazuve.» ¹⁵ E ɣeni ma: «Da-zeɣe wolai zuvie, è so.» E soni. Naa su lozita ɣoɣoni moloi zu, è pu su, è daale bu. Naa volu è lɛɛni taa zu.

¹⁶ Lute vaani deemɔɔn vɔ be. Naomi ɣeni ma: «Da ve baa, dòun anzanu?» Lute naa kpein suɣlani, nii zunui naa keɛni be. ¹⁷ E ɣeni ma: «È su lozita veeve bɛ moloi zu, è ɣe mà: «E la lia ga yeapaka è-leemoɔn vɔ be.» ¹⁸ Naomi ɣeni ma: «Ye ve, è yiilei, dòun anzanu, eyɛsu è kwɛɛ vɛlei niima vai vaazu besu da, mazɔɔɔ zunui nii la dooɣo nɔpe boga neɣelein, keni a niima vai ɣaabelana za.»

4

Lute vulu vai Boaze ve

¹ Boaze liini taa zigɔdave, è zeɛ ná. Pete, zoi unmoɔ fai ma losuɔve ɣeni zea, nii Boaze ná-fai woni, naa vaani, è da leve. Boaze ɣeni ma: «Oaa lɛɛ ve, zeɛ lɛɛ ve.» Naa vaani, è zeɛ. ² Boaze nu puugo zɛɣeni taa ɣewolaiti saama, è ɣeni ti ma: «À zeɛ lɛɛ ve.» Ti zeini. ³ Naa volu è ɣeni naama nui ma, nii unmoɔ fai ma losuɔve ɣeni zea: «È suɣweɛni ga Naomi va, è zeɣe Moabe yooi zu. Toɣa pɔ è zou buɣai vɔdi, nii è ga ade-ɣeeloɔn Elimeeleke nɔno. ⁴ Gè ɣisɛɛve ga gè naa wo è ma, ga è geya taa veaiti gaazu, ta ná-nuɔɔɛiti ta-ɣewolaiti gaazu. Ni da pɔ è unmoɔ, unmoɔ. Ni è la unmoɔsu, deɛ ga ze, gè ɣe kwɛɛ, mazɔɔɔ da ɣa mɔunpa ma losuɔve è ya. Nà ɣa è zèa dɔun è voluma.» E gooɣaavoteni, è ɣe ma: «Nà pɔ gè zoi unmoɔ.»

⁵ Boaze ɣeni ma: «Foloi è zoi ɣeyazu la Naomi ma, da Moabe nui Lute balaagi zeɛ naama ziegi zu, nii è ga poanzai, nii a ke vofoda ɣe sinigi va, nii saai, niiti ta ná-poganii zeɣe.» ⁶ Zoi unmoɔ fai ma losuɔve ɣeni zea, naa gooɣaavote, è ɣe ma: «Ni naa ve, gè ɣeɣe unmoɔ tosuɔve va, gè mina va ná-poganii goloɣolosu. Unmoɔ fai ma losuɔve zeɣe ga dɔno, mazɔɔɔ gè la zooga gè va unmoɔ.»

⁷ Izelaye nui saama mɔungi, faa nɔpe a la ɣena ɣilia ba, è lo unmoɔ faa va, baa anii maavalibo faa va, ɣilagɛ bɛna ná-savalagi ɣula ɣoɣo ɣa, è fe zoi ya, naa bɛna ɣe ga poogi Izelaye nui be ga naama vai bɛtae. ⁸ Zoi unmoɔ fai ma losuɔve ɣeni zea, naa ɣeni Boaze ma: «Zoi ɣeya boɣo ve,» è ná-savalagi ɣulani ɣoɣo.

⁹ Boaze ɣeni naazu kewolaiti ta nuɔɔɛiti kpein ma: «Wo ɣea ga zeeleiti za, ga nii kpein è ɣea ga Elimeeleke nɔno ta Kiliyon, naa veɛ Maalon va, gè naati pe geyaa Naomi ma. ¹⁰ Gè Moabe nui Lute zeida balaa, è ɣe ga ànza, nii è ɣeni ga Maalon anzai, ga nii saai naa laaseigi mina neɛle ná-poganii zaama, naa ɣa a ke nii saai naa laaseigi ye ɣo keɣeɣeaiti saama, sɔɔɔ taa zigɔdave. Wo ɣea ga ma zeeleiti za.»

¹¹ Nuɔɔɛiti niiti kpein ti ɣeni taa zigɔdave ta kewolaiti, ti ɣeni ma: «Gá ga naama zeeleiti! Anzanui è lɛɛzu da-vɛlei wu, Gooɣo GALAGI ke ga Zakɔbe anzaiti Lasele ta Leani kevele, niiti ti feɣoitɔ ti Izelaye vɛleyeɣei logai! Da boɣo balaa, tuyai ɣe è ma Efelata, ta è loɣo zɔɔɔ Beteleyeme! ¹² Vofodai nii Gooɣo GALAGI feezu è ya ga anzanu loungoi nii maavele, è da-vɛleyeɣei ɣe ga Peelese ná-peleyeɣei ɣevele, nii Tamaal sɔɔɔni Zuda ve!»

¹³ Boaze Lute zɛɣeni, è ke ga anza, è daani volu. Gooɣo GALAGI vaani bu Lute kogi zeɣe, è doun zunu zɔɔɔ. ¹⁴ Anzanuiti ti ɣeni Naomi ma: «Mamagi ɣa Gooɣo GALAGI ve, nii è la vaani

bu, è va vala za peleyegfei make nui ma, GALA ge ke daaseigi wɔɔɔ Izelayele nuiti saama faan! ¹⁵ Doin nii ga è-yenvui niine, é è make da ɔɔɔzaɔana, mazɔɔ è-loun anzai nii è neai be, ta fizɔgai è ve zunu loun lofela va, naa ga é sɔɔɔgai.» ¹⁶ Naomi doin zegeni, é pee yii la. To ga é kulani su. ¹⁷ Anzanuiti ti gɛni ga seiyɔɔɔiti, naati ti gɛ ma: «Doun zunu zɔɔɔga Naomi ve!» Ti daasei peeni ga Wɔɔɔede. Toɔa é gɛni ga Izayi keegɛ, é gɛ ga Davide keegɛwola.

Davide memewolaiti

¹⁸ Peelese mavofodaiti ta ga: Peelese Geselon zɔɔɔni, ¹⁹ Geselon Lame zɔɔɔ, Lame Aminadaɔe zɔɔɔ, ²⁰ Aminadaɔe Naason zɔɔɔ, Naason Salema zɔɔɔ, ²¹ Salema Boaze zɔɔɔ, Boaze Wɔɔɔede zɔɔɔ, ²² Wɔɔɔede Izayi zɔɔɔ, ta Izayi Davide zɔɔɔ.

Samiyele Ná-SEVE Mungí SAMIYELE NA-FAI

(1:1-7:17)

Ane lii vai GALA sei velei wu Silo

¹ Efelayime zunui ta gjeni Lama, Sofe gʒovii ma, Efelayime gʒize yooi zu. Daaseigi gjeni ga Elekana. E gjeni ga Yeləgame ná-doun zunui, kəwola gjeni ga Təʒu ná-doun zunui Eliyu. Təʒu naa, kəeʒe gjeni ga Sufe. ² Anza felego ʒa Elekana seini. Ma mungí laa gjeni ga Ane, felesiei laa ʒe ga Penina, dointi ti gjeni Penina ve, kele ta la gjeni Ane ve.

³ Kona-o-kona Elekana bəna zeʒe ná-taazuve, é li Silo, é nəkə Gooʒo GALAGI wu, Fai-Pe-Maliʒii. Eli ná-doun zunu felegoiti, Gʒofeni ta Finease, naati ti gjeni ga Gooʒo GALAGI ná-zalaʒa ʒula nuiti Silo taazuve. ⁴ Zalaʒai ʒula laa ʒilagila, Elekana ve, é bəna ma zuai ta ʒaaʒwe Penina ta ná-dointi ba. ⁵ Kele Ane nənəi bəna wəlo ga seizu felego, təzei Ane wola nənəi Elekana ve, anəe ni GALA ge la gjeni doun veeni naa ve. ⁶ Sinianzai Penina la gjeni looʒosu ga gaazu unfe seʒeai, mazəlo Gooʒo GALAGI la gjeni doun veeni be. ⁷ Kona-o-kona, naa nə ʒa ti gjeni daawu. Penina da Ane yiiəlo, tē laa ʒilagila Gooʒo GALAGI ze velei wu.

Ti yeni naazu konagi ta, Ane təzei ga é da wəlo, é da ʒele daami wo fai va. ⁸ Sinigi Elekana gaazaʒani, é ʒe ma: «Ane, lee va zu é wəlozu, é da ʒele daamianigi va? Toʒa ʒale, é bəʒo maawəinzu? Nə ʒila gə la vizəni doun puuʒo va é ve ʒaa?»

Ane ná-GALA maanənəi

⁹ Ti daamii wogai ma, ti bəle Silo, Ane wuzegeni, é li zalaʒa ʒulazu velei, zalaʒa ʒula nui Eli gjeni zeini ná-kpəkpəgi ʒa, Gooʒo GALAGI ze velei laave. ¹⁰ Təzei ziiəloa gjeni de koozu gola, é Gooʒo GALAGI maanənəni, é da wəlo gola. ¹¹ E minazegəgi woni, é ʒe: «Ee, Gooʒo GALAGI, Fai-Pe-Maliʒii! Ni da ná-kpəloɪ vətəna, é gaazumaawəinʒa, ni é la yeemani mə, ni da doun zunu veena bə, nə fe é ve, Gooʒo GALAGI, sii ma voloi pe su, kpeka la vəʒʒua noundəʒai ta kpəlei va eyesu pe.»

¹² Tei Ane lebini Gooʒo GALAGI valizu, Eli gjeni dakəloʒiti niikpi pelei zuməsu. ¹³ E gjeni naa lakəloʒiti kaazu, ti da niikpi, kele nu la gjeni woo nəpe mənisu, mazəlo Ane gjeni GALA falizu yiiəave. Eli ʒisieni ga dooi ʒa é Ane zogai. ¹⁴ Eli gjeni Ane ma: «Da ʒulazu niima ʒəvelei zu yeelə? Li, é da-łoi ʒula ʒaazu ada ʒili pele.»

¹⁵ Ane gooʒaavoteni, é ʒe ma: «Ba-o, maliʒii, doo lei é va ʒe bə, gə la doo bəleni, ʒaa gaazulati gani nəpe. Kele zii ʒa é bəlozu koozu. Nə ve ga gə ná-ziiəloɪ le ga Gooʒo GALAGI. ¹⁶ Mina pətə ga anzanu nəkai, ziiəlo latevegai ʒa é kea gə lebiga ná-GALA falii zu.»

¹⁷ Eli gooʒaavoteni, é ʒe ma: «Ni naa ve, li, ziiłegi ʒe é ve, Izelayele ná-GALAGI é wooʒaavote, nii é falia ma, é naa ve é ya!»

¹⁸ Ane Eli wooʒaavoteni, é ʒe ma: «Da-nuəʒəloɪ zoo é ye bə.» Naa woga volumbia Ane ve, é liini, é daamii wo, gaazuve ze ga pagə. ¹⁹ Poluma zobui, kpidiʒidigi, Elekana ta ná-peleyegəgi pe ti liini, ti nəkə Gooʒo GALAGI wu, naa volumbia, ti ʒaleni ma, ti li ta-laazu Lama.

Elekana bədeni anzai Ane ma, Gooʒo GALAGI ge naa maawəinʒaani. ²⁰ Ane kogi zegəni naama ʒonagi nə laawu, é zunu loun zəlo, é ʒe ma: «Doin nii laa ʒa ga Samiyele, mazəlo gə falive Gooʒo GALAGI ma.»

Ane ná-doin ʒalivaa vai GALA ma

²¹ Naa volumbia, Elekana ta ná-peleyegəgi pe ti gjeni liizu mənə Silo, ga ti naama zalaʒai ʒula, nii ta da kula kona-o-kona, Gooʒo GALAGI ve, ta é ná-minazegəgi laazeeli, nii é kəeni. ²² Kele Ane la gjeni vileni ti vulu naama ziei zu, é gjeni sinigi ma: «Nə naa maaəəunsu, eyesu doin laaʒula niimii va, naazu nə lii la niina Silo, gə fe Gooʒo GALAGI ve, nii a ke doin tei ge ye Gooʒo GALAGI ya, sii ma voloi pe su.»

²³ Sinigi Elekana gjeni ma: «Ke eʒvelei é devea la, naa maaəəun eyesu é doin laaʒula niimii va. Gooʒo GALAGI ge ke, nii é minazegəja la, naa laazeeli.» Ane yeni ná, é da niimii ve doungoi ya, eyesu naa laaʒula niimii va.

²⁴ Doin laaʒulaai ma niimii va, dee Ane seʒeni, é lii la Silo, anəe ni doungoi loiʒa gjeni de de. E kona savəʒo nike zinei zegəni, é vee bulu vukəi kilo vuusaəəo (30) va, ta kəlo woole ʒila daavegai ga dooi. ²⁵ Ti nikelə vaani, ti kula ga zalaʒai, naa volumbia, ti liini ga doungoi Eli və. ²⁶ Ane gjeni ma: «Ee, maliʒii, é-ʒi ka naa zu nei ʒaa, ga anzanui ta vaani, é da Gooʒo GALAGI vali é ʒəbaave? GALA ka kəazu, eʒvelei é vulua la ga ʒite, gaamazu nə gjeni de. ²⁷ Wele, doin nii ʒa gə gjeni falizu GALA ma. Tama Gooʒo GALAGI fea zəa. ²⁸ Nə balaagi, nə pə ga gə kaliva Gooʒo GALAGI ma, toʒa ga nənə sii ma voloi pe su.» Ti nəkəni ná Gooʒo GALAGI wu.

2

Ane ná-mama guyei

¹ Ane GALA falini ǵani:

«Zii laavege ga koozuneei, Gooǵo GALAGI zaalai zu.

Gè unbuzeeǵei zolooǵa Gooǵo GALAGI zaalai zu,

nà zoo niina gè bɔe, gè sili nuiti gooǵaavote,

koozuneeve, toozei GALA ge boǵa bà.

² Gooǵo GALAGI ǵeǵala la ná, to ǵila kpe ka ǵadegai.

E ǵula toun polu, gala kili ge la ná,

gala kili ge la ná, é va ǵe ga fasai, ga gɔno ma GALAGI ǵebele.

³ A wa-waso kpɛiti kpelana mu pele zu,

ta poomu gooiti ti ǵea ǵulazu wo-laaveti.

Mazoloo Gooǵo GALAGI ǵa ga GALAGI, nii é fai pe kwee,

toǵa é nuɓuseiti ta-ǵeeɓwotiiti buɓegi ǵoǵosu.

⁴ Kooǵulubá wolaiti ta-ǵilegiti ti ǵaleǵalea,

kele zebesulala nuiti ti zebɛi zolooǵa.

⁵ Zɔiti ti yiǵoa ǵea de, naati ta laamiani gaiziezu.

Kele niiti mu pului ǵea ti ma, ti la ma beɗeni ga ti boti ǵe pe, ti va ǵono soloo.

Doun zolooɗala anzanui doun lafela zolooǵa, zoi ma doin ǵea moinni zea, naa maaloga.

⁶ Gooǵo GALAGI ǵa a da paai wo, é lati, é zenvui ve,

to ǵa a da nui yenvui yei govealaazu,

to no ǵa balaa a da nui yenvui ǵula govealaazu.

⁷ Gooǵo GALAGI ǵila kpe ka a da baladai ve,

é kpɛti balaa fe.

To ǵa a da nui maayei,

kele toǵa da nui unbuzeeǵe balaa.

⁸ Toǵa da bala nui wuzeeǵe, é kula fufiligi zu,

é zeɓnaka nui wuzeeǵe, é kula kpoǵagi zu,

é seizu ve ti ya, seizumaaneegiti saama,

é unfema losuve ve ti ya.

Zooi ma beɗegiti, ta ga Gooǵo GALAGI nono,

tiya ǵa é eteai zeini ti ma.

⁹ Gooǵo GALAGI ǵa da baa ná-woodǵeǵila nuiti maazu, ti-ziezuve pe.

Kele faa ɓou ǵe nuiti undaa ǵa vili kpidii zu,

mazoloo nu nope ge la voniga faa ma, ga to boǵoi zebɛi.

¹⁰ Zɔiti ti wuzeeǵezu Gooǵo GALAGI laalooǵoma,

ti kpein ti zu ǵa ǵologolo.

Gooǵo GALAGI ǵa yesu geeǵolagi zu, é bain ga tiye, eǵe geeɓade lugi.

Toǵa eteai lukpoǵaaleve, é zeeli zou bela ga naa pe.

Toǵa zobogi ve ná-masagi ya,

nii é guloi ziaai ma, é ta veɛ sebei va.»

¹¹ Naa pe poluma, Elekana ǵaleni ma, ná-taazu Lama, kele zunu loungoi Samiyele yeɓi Silo, é da botii ǵe Gooǵo GALAGI ve, zalaǵa ǵula nui Eli ǵobave.

Eli ná-dointi ta-vai

¹² Eli ná-doun zunuiti ti ǵeni ga nu ɓakaiti, ti la ǵeni unfesu Gooǵo GALAGI ma. ¹³ Wele, ti zie velei ǵeni ga nii, nii ti ǵeni keezu ga bebe: nu nope é vaazu ga zalaǵai kula vai ma, zalaǵa ǵula nui ná-botigɛ nui ǵeni liizu, naama nui ɔ bɛ, siegi zu zalaǵa zuai ǵeezu la abui ǵa, é da ǵili, a ǵena lia sua zoo mite wolai ǵa zea, nii niigai ga ga savago. ¹⁴ E bɛna mite wolai lo anɓakai zu, nii é ga digii, baa polo liǵii, ni naa laade kokoi, nii nope mitei naa a loona ba, naa ǵa é ga zalaǵa ǵula nui nonoi. Naa ǵa ti ǵeni keezu ga Izelaye nuiti kpein, niiti ti ǵeni vaazu Silo zalaǵa ǵula vai ma. ¹⁵ Yeeta bɛna ǵele ǵite, ti va ǵe ti zalaǵa zuai ma wulɔiti gala, zalaǵa ǵula nui ná-botigɛ nui bɛna va, naama nui ɔ bɛ, é ǵe ma: «Zalaǵa ǵula nui ná-mo suai ve, mazoloo é la vaazu giliai ta zosu, ma undui no ǵa é po.»

¹⁶ Ni zunui nii ti ná-zalaǵai ǵulazu, naa a ǵena ma: «Zena de, gi be ga ma wulɔi ǵala, da va niina, nii nope é po, è naa zeeǵe,» zalaǵa ǵula nui ná-botigɛ nui bɛna ǵe ma: «Ba, kɛni è fe niizu, è la na keeni, ná ta zeeǵe ga zeeǵaabaai.»

¹⁷ Niima zunu loungoiti saǵi wola ɓuni, Gooǵo GALAGI ǵaazu, toozei vebɛanii niiti nuiti ti ǵeni feezu Gooǵo GALAGI ve, zunu loungoi niiti ti ǵeni naa ǵeezu ga fuun gani.

¹⁸ Kele doungei Samiyele ġeni ná-botii ġeezu Ġooġo GALAGI ve, koba zeġei ġeni ga zalaġa ġula zeġei.

Samiyele ta sɔlɔ nui

¹⁹ Kona kula laa ġilagi, Samiyele dee bena seġe maavonigi beɛe be, ta la ġena lia ta sinigi Silo, zalaġa ġula vai ma, é ġeni liizu ga naama zeġei ná-doin vo. ²⁰ Eli tuya looni Elekana ta anzai ve, é ġe ti ma: «Ġooġo GALAGI va bu ga é doun ġiligaa zɔlɔ è-anzai nii va, niiti ta ġe ga Samiyele votogi, nii é fea Ġooġo GALAGI ve.» Naa voluma, ti ġaleni ma ta-laazu. ²¹ Ġooġo GALAGI Ane maawoingani, polu ġe ga Ane zunu loun savago, ta anzanu loun felego ġiligaa zɔlɔni volu. Naama ziegi zu Samiyele ġeni ba, é da wɔlɔ, Ġooġo GALAGI ġaazu.

Eli ta ná-dointi

²² Eli vɔlɔzaġani niina ga gola. E ná-doun zunuiti sie velei ma woo menini, é vile Izelaye nui ba, é menini ga ná-doun zunuiti ta vɔlɔ laazu ga anzanuiti, niiti ti ġaalɛzu ba GALA daaġomi seġe velei laave. ²³ Eli ġeni ná-doun zunuiti ma: «Leeni ġa gè menisu, é vile wo va? Eɛe pe ka wo-ɔġo noi wosu, tɔzei wo zie velei la vani. Leeni vaa zu wo naa ġeezu? ²⁴ Doun zunuiti, à yeeġula naazu, nii gè menisu é vile wo va, naa la vani. Wa Ġooġo GALAGI ná-nubuseiti diizu to kologologiti ma. ²⁵ Ni nui ta a koto ġeena bɔla nubusei ta laalɔġma, GALA ka é ga tukpoġaleve nui naazu, kele zai é kotoi ġeezu, Ġooġo GALAGI bɔġoi laalɔġma, be ġa a naama nui maavaawo?» Eli nii kpein boni, kele ná-doun zunuiti ti la ġeni keeni, ti va ti-ġee wooi zo, tɔzei Ġooġo GALAGI deveni niina ga ti za.

²⁶ Samiyele ma zunu lounġoi ġeni wɔlɔzu, é da GALA ta nubuseiti ziilaa.

Nimizai é zeini

Eli ná-peleyeġei ma

²⁷ Yeeta GALA goo wo nui ta vaani, é ġe Eli ma: «Woilo niima nii GALA ge bosu é ma: E suġwee kala, ga è-memewolani keai ma Ezipete yooi zu, Falaġon ná-pelei wu ga duoiti, gè bɔġo leeni ga tiye, tiya-o, ta-veleyeġeiti-yo. ²⁸ Izelaye veleyeġei kpein saama, è-memewola Aalɔn ġa gè yimazeġeni la, ga é ġe ga ná-zalaġa ġula nui. E da lo ná-zalaġa ġulazuve, é da ná-zalaġaiti daazeeli mɔ, é da ani maku neenɛgiti gala bɛ, ta é da ġaazaġa. Gè ti-laamiizu veeni, t-o, mavofodai-o, zalaġa zuaiti ba, niiti Izelaye nui ti vaazu la. ²⁹ Toġa ġale mu, wo bele ġulazu ná-zalaġaiti ta ná-veɛaniiti ba, nii gè ma levei veai, ga é da ġe ná-pelei wu? Lee vaa zu é è-loun zunuiti fizɔsu bɔ? Wo da bɔġo ġonɔkula ga zalaġa zuai vasuɛti, niiti ná-nubuseiti, Izelaye nui, ti vaazu la pɔ?

³⁰ « Naa ġa é ba, tei é ġea ġana, nɛi gè ga Izelaye ná-GALAGI, ġooi ġa é ga nii: Gè minazeġeni é ve, da-o, da-veleyeġei-yo, ta è-memewolani tɔno ma veleyeġei balaa, ga wa ġa wo ga ná-botigè nui yeenɔpe eyesu ġo. Kele, nɔn nà, Ġooġo GALAGI, ná bosu é ma ga minazeġeġi naa li poun. Mazɔlɔ ná da ġaazu unfegi ve naati be, niiti ti dɛbizu, kele niiti ti beɛlelalazu, unfegi ġa da yei ga tiye. ³¹ Su la ġooza, ná vaazu da-veleyeġei, ta è-memewola nɔno ma veleyeġei zuvikei ġulazu ti ya, naa ġa a ke, nu vɔlɔzaġa nɔpe ge mina mɔ ġe da-veleyeġei wu. ³² Da weɛ, è è zili nui ġa, é da ġaaba sei velei ma. Fai pe ka ġe ga pagɔ Izelaye veleyeġe ve, naama ziegi zu nu la mɔ kewola vɔlɔ nɔpe kaa, da-velei wu. ³³ Naa pe ge ġee va, ná vaazu è-mavofodai gila makesu, ná-zalaġa ġulazuve ġoba ve, nii a ke é da nimiza bɔġo ma, ga toloi ta kitevei. Nazu ma, da-veleyeġei wu nui motaiti kpein ta za, ti-ma niinelai zu.

³⁴ « Nii é vaazu ġeezu ga è-loun felegoiti, Ġofeni, ta Finease, naa ġa é ġeezu ga poogi é ve, ga nii gè bosu gaamai ve, tɔzei, ti felego pe ta zaazu folo ġila kpe. ³⁵ Naa voluma, ná yimazeġe ga zalaġa ġula nu bɔġo ve, gè sei, nii a ġe ga lada nu, toġa zie ga ná-kisieiti, ta zlimai vaiti. Ná mavofodai bete ba, nii a ye ná ġo, é ġe ga zalaġa ġula nui, masagi ġoba, nii gè yimazeġe zu la, gè guloi zie ma. ³⁶ Zai a ke é va vɔlɔ è-mavofodai zu, naa ġa va zalaġa ġula nui naa vo be, é vile niibiġa kakala, nii a ye é va wali ġilagi zɔlɔ, baa bulu buġa ġila ko. Toġa zalaġa ġula nui naa maanɛne, é ġe ma: Soma, è boti ve zèa, zalaġa ġulazuve, nii a ke gè bulu buġa go zɔlɔ ga kɔnɔgi. »

3

Samiyele loli fai GALA be

¹ Zunu lounġoi Samiyele ġeni Ġooġo GALAGI ná-botii ġeezu, Eli ġoba ve. Naama ziegi zu, Ġooġo GALAGI la ġeni bɛeni nui pɔ, valafala, ti la mɔ ġeni ná-kulakelema vaiti sɔlɔsu valafala.

² E ġeni ga kpidiu ta, zalaġa ġula nui Eli ġeni laani daazu ve, naama ziegi zu Eli ġaazuɛti maaɓidini niina. E la mɔ ġeni wozaġaazu fɔn. ³ Samiyele balaa ġeni GALA sei velei wu, é ġeni laani minazeġe kesui ġoba ve, naazu GALA ná-ftinai da zo de. ⁴ Naama ziegi zu, Ġooġo GALAGI Samiyele lolini, Samiyele ġe ma: «Nà ġaa!»

⁵ Samiyele bizeni, é li Eli vo be, é ġe ma: «Nà ġaa, mazɔlɔ è tɔlige.»

Eli googaavoteni, é gɛ ma: «Gè la toli boni, gale ma, è li, è la.» Samiyele liini, é la volu.

⁶ Gooɔɔ GALAGI Samiyele lolini volu. Samiyele wuzegeni, é li Eli vo be, é gɛ ma: «Nà gaa, mazaloo è tòlìge.»

Eli googaavoteni, é gɛ ma: «Dòun zunu! Gè la toli boni, li, è la.»

⁷ Samiyele ma ge la gɛni de Gooɔɔ GALAGI gɔwee, tɔɔzei kaipa naa la gɛni de boeni to boɔfoi vo.

⁸ Gooɔɔ GALAGI Samiyele lolini volu, ná zeizu zavasié. Samiyele galeni ma Eli vo be, é gɛ ma: «Nà gaa, mazaloo è tòlìge.»

Eli gaagaani niina ga Gooɔɔ GALAGI gɛ é doungoi lolisu. ⁹ Eli gɛni Samiyele ma naazu: «Liina, è la, ni da toli kili menina, da gɛ ma: «Boena, Gooɔɔ GALAGI, da-wotigɛ nui woilogɛ.» Samiyele liini, é la daazuve.

¹⁰ Gooɔɔ GALAGI vaani, é lo kobaue, é toli ga ma mɔungiti kevele, é gɛ ma: «Samiyele! Samiyele!»

Samiyele googaavoteni, é gɛ ma: «Boena, mazaloo nèi gè ga da-wotigɛ nui gòilogɛ.»

¹¹ Gooɔɔ GALAGI gɛni Samiyele ma: «Nà vaazu faa laazu Izelayele nuɔuseiti ma, nu-o-nu a ma wooi menina, daa gɛ vo. ¹² Naama voloi, maanɔfoi nii kpein gè deveai Eli ta ná-peleyegei ve, ná ti pe daazeeli, gè la gila kpala zega voluzu. ¹³ Gè deuve la ga, ná ná-peleyegei veelalazu eyesu gɔ, mazaloo é gɛa suɔwee ga ná-dointi ta bèlelalazu, keke é la keeni, é va naati maaɔolo. ¹⁴ Naa gɛ é ba, gè gona Eli ná-peleyegei ve, gè gɛ ma: «Zalaɔgai ba vebaniiti ti la zooga ti va Eli ná-peleyegei ná-kotoi gba eyesu pe.»»

¹⁵ Samiyele yeni laani eyesu geelaalao. Naa voluma, é wuzegeni, é GALA sei velei ma velelaveti daalao. Keke nii GALA ge boni ma, é gɛni luazu ga é va naa wo Eli ma. ¹⁶ Keke Eli tolini, é gɛ ma: «Samiyele, dòun zunui!»

Doungoi googaavoteni, é gɛ ma: «Nà gaa.»

¹⁷ Eli gɛ ma: «Lee gɛ Gooɔɔ GALAGI bogai é ma? Mina tanɔpe dooɔfu bà. GALA ka è zo ná-ziiɔaawanai pe su, ni da gila kpala dooɔguna bà!» ¹⁸ Samiyele daani ma kpe, é ti pe daazeeli ma, é la gɛni tanɔpe dooɔguni Eli va. Eli gɛni ma: «To gɛ é ga Gooɔɔ GALAGI, é naa gɛ, nii pagai gaazu.»

¹⁹ Samiyele gɛni woolozu, Gooɔɔ GALAGI gɛni ba yeenɔpe, wooi gɔlagilagi kpein é gɛni bosu, Gooɔɔ GALAGI laaseigi zu, ti pe daa gɛni zeelizu. ²⁰ Naa gɛ é keeni, Izelayele kpein, é lozei Dan, é zeeli Beel-Seeba, ti pe ti kwɛeni, ga Samiyele gɛ ga Gooɔɔ GALAGI ná-keelai. ²¹ Gooɔɔ GALAGI la gɛni beni gɔla vai va kelema Silo, mazaloo miná gɛ é gɛni boɔfoi leezu ná ga Samiyele, é da daawooi leé la.

4

¹ Samiyele gɛni naama wooi laazeelizu Izelayele pe ma, nii é gɛni solooosu Gooɔɔ GALAGI ya.

*Minazege kesui zefe vai
Filiseti nuiti be*

Izelayele nuiti ti gɔlani ga ti Filiseti nuiti daaɔomi ga kooi, Izelayele ná-kooobei vuuni Ebeɛ-Ezeel. Filiseti nuiti ti tɔnoi vu Afɛke taazuve. ² Filiseti nuiti ti lopele beɛni kooɔfoi vai ma, ti kooi loozeini ta Izelayele nuiti. Kooi boini ga gola, Filiseti nuiti ti zeelini Izelayele nuiti ma, ti nu waanaanigo (4 000) gɛgɛla vaani ti zaama, kooɔfoi vo. ³ Zoiti ti velani, naati ti galegai ma ma kooɔlagai zu, Izelayele lotuɔɔiti ti gɛni boɔfoi gaaɔaɔasɔ ga: «Lee vaa zu Gooɔɔ GALAGI ade yegana Filiseti nuiti ti da vɔni ade ma?» Ti gɛni boɔfoi ma: «Ade li Silo, ade va ga GALA ná-minazege kesui. Naa a gɛna ade zaama, toɔa ade gɔzo ade zili nuiti zeei ma.»

⁴ Ti numaa leveni Silo, Gooɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gɛlama, Fai-Pɛ-Maliɔii, nii é zeini seelubeinti unda. Zalaɔa gɔla nui Eli ná-doun zunu felegɔiti Gɔfeni ta Finease ti yeni minazege kesui volu, ti va.

⁵ Ti zeelii ma ga minazege kesui kooɔlagai zu, Izelayele gɔobei woogɔlani ga koozunɛi, eyesu zooli bali ti wu, ve ti gɛni ná. ⁶ Filiseti nuiti ti zongɔ wooi naa menigai ma, ti gɛni boɔfoi gaaɔaɔasɔ, ti da gɛ ma: «Kpee wolai nii voluve gɛ ga leeni, Ebulu nuiti ta-gɔɔlagai zu?» Ti menini ga Gooɔɔ GALAGI ná-minazege kesui gɛ ti vaai la Izelayele ná-kooɔlagai zu. ⁷ Ti wola luani, ti da gɛ boɔfoi ma: «Ade maanɔfoa, tɔɔzei GALA ge va Ebulu nuiti ta-gɔɔlagai zu, é la gɛa gana poloma. ⁸ Ade maanɔfoa-o! Be gɛ a ade gɔla zebesu galagi niiti zea? Galagi teiti ka ti maanɔfoi ma zii moinmoin seini Ezipete nuiti ma, tevebai zu. ⁹ A zasulo! Filiseti nuiti, wo gɛ ga zunu boɔboɔfoi! Wo mina va lozu duɔlai zu, Ebulu nuiti zea, egevelei ti gɛa la wo ya duɔlai zu, naa gɛ é ba, à zunuyai gɛna, wo kooi gɛ.»

¹⁰ Filiseti nuiti ti kooi loozeini, ti vɔnini Izelayele ma, ese pe ge da bize ga boɔgɔa ná-sege gɔtai wu. Ti vɔnini Izelayele ma ga gola, nu waavuuavago (30 000) gɛ é zaani Izelayele va. ¹¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazege kesui zegeni, Eli ná-doun zunu felegɔiti ma, Gɔfeni ta Finease, naati ti za kooi zu.

Eli ta ná-doun anzai ti zaa vai

¹² Naama volo gílági nɔ, zunu gíla ge bizeni, é gíla kɔɔlaɗai zu, é gíni ga Benzamen mavofodai zu nui ta, é vaani Silo, ná-segeiti balivaliai ga, fufiligi nɔungi pɛ unma, ziiɓɓɔi maavele ma. ¹³ Teai ma taazuwe, Eli gíni zeini ná-kpɔkpɔgi gá, pele gɔbaɔe, é da maaɓɔungi wo, tɔzei zii gíni zoolezu ga GALA ná-minazege kesui ma vai. Zunui tei paai ma, é nuuma wooi wo taazuwe, nuɓuseiti pɛ ti kpeei gílanu bu.

¹⁴ Eli naama ɓeei menigai ma, é gaazaɗagi woni, ga: «Lee ma ɓee gá é loozu?»

Zunui tei ge vaani, ga é naama vai laazeeli Eli ma. ¹⁵ Naama ziegi zu, Eli zii ma voloi gíni ga kona vuutaavuu maazu lɔsava (98), gaazugoleni niina. ¹⁶ Zunui gíni Eli ma: «Pɛlaɔe, gɛ zɛge kɔɔɗɔzuwe za nɔ.»

Eli gíni ma: «Leeni gá keai, dɔun zunu?»

¹⁷ Keelai gooɗaavoteni, é gɛ ma: «Izelayege biza Filiseti nui ba, gi looɔe bu ga gola. E-loun zunu felegɔiti saawe vɔɓɓi kɔɔi zu, Gofeni ta Finease. GALA ná-minazege kesui balaagi zɛgeɔe Filiseti nui ba.» ¹⁸ Siegi zu keelai ɓɛni la, é vile minazege kesui va, Eli gílanu ná-kpɔkpɔgi gá, é ɓude ɓɔɗɔ maazu, é loo kpɔgi gɔbaɔe, kpɔɓɔi woloni, é za. Mazɔɓɔ, Eli vɔɓzaɗani niina, é wuini ɓɔɗɔ ma ɓalaa. Eli Izelayege lukpɔɗaaleveni kona vuunaanigɔ (40) laawu.

¹⁹ Ná-doin, Finease anzai gɔgi gaaɓɔni niina. E menigai ma, ga ti GALA ná-minazege kesui zɛgeɔe, naa vɔluma, keemɔɔin ta sinigi ti zaa, anzanui nii zeini gɔɗɔɓɔlu, é doin zɔɓɔ, tɔzei koozu wanai soni gaamanɔ. ²⁰ Tei é gíniina zaazu, anzanui niiti ti gíni koba, naati ti gíni ma: «Mina lua, mazɔɓɔ é zunu loun zɔɓɔga.» Kele é la vɔɓ gíni woiloni naa ma, é va ta zɛge ba ti ɔe. ²¹ E doin laasei pɛni ga I-Kaɓode (nii poluɔe ga «lebiya la mɔ ná»). Mazɔɓɔ é gíni ma: «GALA ná-lebiyai zɛgea Izelayege va.» Keai ma naa wosu, é gísiɛni, é vile GALA ná-minazege kesui va, nii Filiseti nui ti segeni, ta keemɔɔin ta sinigi ti zaa vai. ²² E woogílanu, é gɛ ma: «Ungo, lebiyai gíla Izelayege va, mazɔɓɔ Izelayege zili nui ti lia ga GALA ná-minazege kesui.»

5*Minazege kesui vai**Filiseti nui ti pɔ be*

¹ Filiseti nui ti GALA ná-minazege kesui zɛgeni Eɓen-Ezɛel, ti lii la Asedode taazuwe. ² Ti tɛni ta-galági Dagon ná-pele wu, ti da maaniini saɗai naa gɔbaɔe. ³ Asedode nui ti wuzegeni sobuzobui, ti ka ga Dagon gá laani daaɓɓeai zooi ma, Gooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui gákalawe. Ti buzeɗeni, ti to tosuwe. ⁴ Poluma zobui mɔnɔ, ti wuzegeni kpidiɗidigi, ti ka ga Dagon gá laani daaɓɓeai mɔnɔ zooi ma, Gooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui gákalawe, nɔungi ta zee felegɔiti teɓeai ba, ti vazagai kpofalági maazu, kpusei nɔ gá é yeni ná niina. ⁵ Naa gá é kea, Dagon ná-zalaɗa gíla nui, ta niiti kpeini ti lɛzu Dagon ná-pele wu Asedode, ti la da ga zie kpofalági ma, zaɗaɗa.

⁶ Gooɗɔ GALAGI ná-zɛɓeɓi lɛni ga Asedode nui, é dualuagi lɔni ti zu, é puzeɗfulagi ɔeni ti va, Asedode ta ná-zooi pɛ su. ⁷ Asedode nui ti naama vai gáai ma, é da gɛ ga tiye, ti gíni ma: «Izelayege ná-GALAGI ná-minazege kesui la lebiga ada-laazuwe, mazɔɓɔ zeei ná-zɛɓeɓi gá ade laalɔɗma, ada-o, ada-galági Dagon-o.»

⁸ Ti Filiseti gíndiɗiiti tolini Asedode taazuwe, ti ti gáazaɗa, ti gɛ ma: «Lee gá ada ke ga Izelayege ná-GALAGI ná-minazege kesui nii?»

Naati ti ti woogílanu, ti gíni ti ma: «Kei Izelayege ná-GALAGI ná-minazege kesui leve Gate.» Ti liini ga GALA ná-minazege kesui miná. ⁹ Kele ti lia vɔluma la, Gooɗɔ GALAGI wuzegeni Gate taai laalɔɗma. Dualua golai lɔni ti pɛ su, puzeɗfulagi ti zoni, é lɔzei doungeiti ma, é li kpakoligiti pɔ.

¹⁰ Gaamago nɔ, ti GALA ná-minazege kesui gílanu naa va, ti lii la Ekelɔn. Kele ti zeeli ai ma la Ekelɔn, Ekelɔn nui ti kpee wolai looni, ti gɛ ma: «Ti va ga Izelayege ná-GALAGI ná-minazege kesui ada-laazuwe, nii a ke ade za, adeya-o, ada-nuɓuseiti-o!» ¹¹ Tiya ɓalaa, ti Filiseti gíndiɗiiti tolini, ti gɛ ti ma: «À Izelayege ná-GALAGI ná-minazege kesui gaaɗale ma ná-zooi zu, ni naa laade, gi kpeini gá vaazu zaazu, giya-o, gá-nuɓuseiti-o!» Mazɔɓɔ nui ti gíni zaazu ga duɔi taazuwe ná pɛ. Mazɔɓɔ GALA ge ná-zɛɓeɓi lɛni ga tiye gola. ¹² Nui niiti saai a la voola ti va, puzeɗfulagi gá é ɓena naati so, naa maavele ma, taai zu nuɓuseiti kpain gooi lɛni geegɔɓgi zu.

6*GALA ná-minazege kesui**gaaɗale ma vai Izelayege yooi zu*

¹ Gooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui keeni ga alu dɔfela Filiseti nui ta-yooi zu. ² Filiseti nui, ti ta-zalaɗa gíla nui ta ɓelela ɓele vaa wo nui gaaleeni ba, ti gɛ ti ma: «Leeni gá gá

ke ga Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui? A pele le ga giye, nii gá lewe da, gi daazeeli ná-zooi zu.»

³ Naati ti ti wooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ni wa Izelayele ná-GALAGI ná-minazeḡe kesui levesu ná-zooi zu, à mina ma jakai nò lewe. Keni wo faazubete zalaḡaa ḡula be. Wa naa ḡeena, wa ḡede, wa kwεe leeni vaa zu é wuzegezu wo laalḡoma sienḡe.»

⁴ Filiseti nui ti ti ḡaazaḡani volu ga: «Faazubete zalaḡai ma zii beḡele ḡa gá kula?»

Zalaḡa ḡula nui ti va velela vele vaa wo nui ti ti wooḡaavoteni, ga: «À zanu soola loolugo beḡe, é ḡe ga puzegulagi baaḡulabai, ta zanu soola loolugo, nii é ḡeezu ga inegiti baaḡulabai, naa ḡa é zoloosu Filiseti ḡundiḡi loolugaiti tieḡoi ma, mazoloo kpako ḡilagi nò ḡa seeliai wo ma, wa-o, wa-ḡundiḡiiti-yo. ⁵ A wa-vuzegulagiti ta inegiti baaḡulabaiti kpeḡe, niiti ti faa zuḡologologi ḡeezu zool zu, wo zeba wo lebiyai ve Izelayele ná-GALAGI ve, tanisu toḡa ná-ziiḡaawanai ye ná, é bosu wo laalḡoma, wa-o, wa-ḡalagiti-yo, ta wa-yooi. ⁶ A mina ḡikpa ga Falagḡon ta Ezipete nui ti kevele. Wo ḡize su, ga GALAGI nii ḡa é naati kpəlani ga kevele moimmoim, eyesu naati ti be Izelayele va, é ḡula dułai zu.

⁷ «À wotolo niinei betena, wo nike zaa felego zegḡe, niiti ti-ma yiivoiti ti niimii bolezu, nike zaai niiti unbawului laade laani ti unma kaipa. Wo ti ḡili wotoloi va, keke wo li ga ti-ma yiivoiti togani make pelei wu. ⁸ A Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zegḡe, wo da wotoloi zu, wo zeba wo kesui taḡili seḡe, wo zanu soolaiti pu su, niiti wo ti ḡulaai ga wa-vaa zuḡete zalaḡai, Gooḡo GALAGI ve, à naama ḡesui la minazeḡe kesui ḡoba, wotoloi zu, wo be wotoloi va, é da li. ⁹ Wa losu, wo da wele nikeiti ba. Ni ta liina ga Izelayele yooi zu vele, kwεpelema velei, ve vele Bete-Seemese ná, wa kwεe naazu, ga Izelayele ná-GALAGI ḡa é maanḡoi niiti seida ade ma. Keke, ni ti ta liini ga naa vele, ada ḡe ma naazu: «Tò laade zee va ḡe ade va, keke niima vai vaave nò boḡo ve.»

¹⁰ Filiseti nui ti zieni ga naama lenε gooi. Ti koima nike felegoi zegḡeni, ti ti ḡili wotoloi va, ti nike yiivoiti te togani make pelei wu. ¹¹ Ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui laani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soolaiti ti su, puzegulagi ta inegiti baaḡulabai. ¹² Nike zaaiti ti liini ga Bete-Seemese vele, ti lete nò tein, ti da li ga bainga, ti la ḡeni zegḡeni pelei va, ti va li ga yeezazu vele, baḡa ḡovezu vele. Filiseti ḡundiḡiiti ti ye ni ti volu, eyesu ti zeeli Bete-Seemese ḡvepelemave.

¹³ Bete-Seemese nui ti ḡeni nemε wolai zu, molo levezuwe. Ti minazeḡe kesui ḡaai ma, ti wola ḡoozunεni. ¹⁴ Wotoloi zeelini Bete-Seemese nui, Zozuwe ná-kpalagi zu, wotoloi loni kətu wolai ḡoba ve. Nui ti wotoloi ma wuluiti teveleveni, ti balivali, ti zeba ti nike felegaiti ke ga gala zalaḡai Gooḡo GALAGI ve. ¹⁵ Leevi nui ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡulani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soolaiti ti ḡeni su, ti ti la kətu wolai maazu. Naama volo ḡilagi nò, Bete-Seemese nui ti gala zalaḡaiti kulani Gooḡo GALAGI ve, ta zalaḡai taḡiligaa. ¹⁶ Sieḡi zu Filiseti ḡundiḡiiti ti miná ḡaai ma la, ti ḡaleni ma naama voloi nò Ekelon.

¹⁷ Filiseti nui ti faazubete zalaḡai ḡulani Gooḡo GALAGI ve. Zanu soola loolugo ḡeni de, nii é ḡeni ga ta-vuzegulagi baaḡulabai, é zoolo ta-laa wola loolugoi niiti tieḡoi ma: Aseḡede, Gaza, Asekalon, Gate, ta Ekelon. ¹⁸ Inegiti baaḡulabaiti balaa ti ḡeni ná, naa balaa zolooni taai naati ma, niiti Filiseti ḡundiḡi loolugaiti ti zeini ti unda, é loozei taa wolaiti ma, niiti siḡigi ti ma, é li taa goiti pə, niiti siḡi ge la ti ma. Kətu wolai nii Leevi nui ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui laani ma, Bete-Seemese nui Zozuwe ná-kpalagi zu, naa ḡa de ná, zaaḡaza, ga niima vai ti zeelei.

¹⁹ Gooḡo GALAGI yeevεeni Bete-Seemese nui ma, nu vuulufela (70) ḡa é zaani ti zaama, mazoloo ti weleni minazeḡe kesui zu. Bebei kpein ge naama zaa woloi woni, toozei Gooḡo GALAGI vooḡuni ti va gola. ²⁰ Bete-Seemese nui ti ḡeni ma: «Be ḡa a zoo é lo Gooḡo GALAGI ḡaazu, GALA naḡegai nii? Be vooḡa ḡa ada zoo ade ná-minazeḡe kesui lewe ná, nii a ke é zegḡe ade vò be?» ²¹ Ti keelaiti teveni Kiliyate-Yeyalime nui ma, ti ḡe ti ma: «Filiseti nui ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡaaḡalega ma, à va, wo seḡe, wo lii la wa-laazuve.»

7

¹ Kiliyate-Yeyalime nui ti vaani, ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zegḡe, ti lii la, ti te Abinadaḡe ná-pelei wu, gizei ma. Ti yiimazegḡeni ga ná-doun zunui Eleazaal, ga é da make Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui va.

*Izelayele nuii paa vai volu
Gooḡo GALAGI vò*

² E loozei minazeḡe kesui va voloi ma Kiliyate-Yeyalime, suḡoozani gola, kona vuufelego (20) leveni niina. Naazu Izelayele nuii kpein ti ḡeni balakpalasu, mazoloo woin ḡeni ti ma, ga ti va volu Gooḡo GALAGI vò. ³ Samiyele ḡeni Izelayele vεleyeḡe pe ma: «Ni wa ḡalesu ma Gooḡo GALAGI ma ga wo-yii pe, à gala kiligiti kula boḡo zaama, ta saleiti ti-laa ga Asetaatee, wo ḡili Gooḡo GALAGI va ga wo-yii pe, wo tə ḡila kpe debi, naazu toḡa wo ḡizo, é wo ḡula

Filiseti nuiti zea.» ⁴ Izelayele nuiti ti Baaleni ta Asetaateiti kpein kulani ɔɔɔɔ zaama, ti la mɔ ɔɔni ani ɔɔli nɔpe deɔbini, keɔni Gooɔɔ GALAGI ɔɔla kpe nɔ.

⁵ Samiyele ɔɔni ti ma: «À Izelayele nuiti kpein gaale ba Misepa, ge Gooɔɔ GALAGI maanɛɛne wa-vaa zu.»

⁶ Ti ɔɔaleɔni ba Misepa, ti da ziei zaɔa, ti da pu ya zoi ma, Gooɔɔ GALAGI ɔɔaazu. Ti zugi zoni naama voloi, ti laani zo ga ga ta-ɔtoiti, ti ɔɔe ma: «Gi kotoi ɔɔe Gooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma.» Misepa ɔɔa Samiyele ɔɔni na ga Izelayele na-tukpɔɔaaleve nui.

Izelayele voni fai Filiseti nuiti ma

⁷ Siegi zu Filiseti nuiti ti menini da ga Izelayele ɔɔaleɔne ba Misepa, ta-ɔundiɔi laɔlugoiti ti deveni ga ti va ti kooi veɔ Izelayele va. Izelayele nuiti ti ma wooi menigai ma, ti luani ga gola Filiseti nuiti ba. ⁸ Ti ɔɔni Samiyele ma: «Mina maagɔe kpɔ, e da woogula ade ve Gooɔɔ GALAGI ma, ada-GALAGI, nii a ke e ade ɔɔzo Filiseti nuiti ma.» ⁹ Samiyele baala zivoo zɔɔeni, nii e ɔɔni de niimii ɔɔlezu, e kula ga gala zalaɔai Gooɔɔ GALAGI ve. Naa voluma, e Gooɔɔ GALAGI maanɛɛneni Izelayele ve, Gooɔɔ GALAGI gooɔaavoteni.

¹⁰ Siegi zu Samiyele ɔɔni gala zalaɔai ɔɔulazu la, Filiseti nuiti ti maaɔɔɔani Izelayele va, ga ti kooi veɔ ba. Kele naama volo na, Gooɔɔ GALAGI geeɔade lu golai vilini ti zaama, e ti ɔɔe, ti voluazo. Izelayele nuiti ti vonini ti ma. ¹¹ Izelayele nuiti ti ɔɔulani Misepa va, ti vile Filiseti nuiti polu, ti da ti ɔɔe, ti da ti vaa, ti yeni Filiseti nuiti polu, eyɛsu ti zeeli Bete-Kaal taa ɔɔɔɔwuuɛ.

¹² Samiyele woogulani, e ɔɔe ma: «Gooɔɔ GALAGI ɔɔge ade va, eyɛsu ade zeeli ve.» E kɔtu wola ɔɔla seɔeni, naazu e kpado Misepani zɔɔɔzuve, ta Seen, e daaseigi veɔ ga Eɔen-Ezeel (nii poluve ga «kpɔba ɔɔtui»). ¹³ Filiseti nuiti gaazu unfegi zɔɔeni naazu pa, ti la mɔ ɔɔni buɔeni ta-ɔwɛpelemave maazu, ti va vili Izelayele yooi zu vele. Mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI yeewuzɔɔeni ti laalɔɔɔma Samiyele zii ma voloi pe daawu. ¹⁴ Izelayele laa wolaiti kpein, niiti ti ɔɔni Filiseti nuiti zea, naati kpein, ti ɔɔaɔaleni ma volu, ti zeeli Izelayele ya, e zo Ekelɔn, e li Gate, e veɔ naa maagoolii ma yooi pe ba, ti ɔɔulani ti ya. Ziileigi ɔɔni Izelayele nuiti zɔɔɔzu ta Amɔɔl nuiti.

¹⁵ Samiyele ɔɔni ga tukpɔɔaaleve nui, sii ma voloi pe daawu, Izelayele yooi zu. ¹⁶ Kona-ona, Samiyele bena leve zoi zu, e tɔzei Beetele, e li Giligale, e zeeli Misepa, e da Izelayele nuiti tukpɔɔaaleve, naama laaiti su. ¹⁷ Naa pe poluma, e bena ɔɔale ma Lama, ve na-pelei ɔɔni na, miná ɔɔa e bena Izelayele nuiti tukpɔɔaaleve na. Na nɔ ɔɔa e zalaɔa ɔɔulazuve ɔɔeni na Gooɔɔ GALAGI ve.

MASA FAI LɔɔZEI VELEI

8

(8:1–12:25)

Masa gaizie vai Izelayele ve

¹ Samiyele volɔzaɔaɔai ma, e na-doun zunuiti seini votogi zu, tukpɔɔaaleve vai ma, Izelayele yooi zu. ² Na-doun zunu mɔungi laaseigi ɔɔni ga Zowele, felesiei laaseigi ɔɔe ga Abiya. Ti zeini Beel-Seeɔa, ga ti da tukpɔɔaaleve miná. ³ Kele ti la ɔɔni vilini ti-ɔɔe Samiyele zie velei volu. Tei walii na-nɛɛbei ɔɔni ti-yiimave ga gola, ti ɔɔni lobɛaniiti sosu, ti da tukpɔi ɔɔaleve ga telebotalai.

⁴ Naa ɔɔa e keɔni, Izelayele ɔɔundiɔiiti kpein ti maaɔɔni Lama, Samiyele vo be. ⁵ Ti ɔɔni Samiyele ma: «Da ɔɔaa, e volɔzaɔaɔai, tama e-lointi ti la ziezɔu ga pago, ga e ɔɔevele. Naa ɔɔa e ba, masa seina gi unda, nii a ɔɔe gi levezu, eɔe velei e ɔɔezɔu la zɔɔma yooiti su.»

⁶ Naama wooi wanani Samiyele ma, ga ti ɔɔe vai ma: «Masa sei gi unda, nii a ɔɔe gi levezu.» Samiyele Gooɔɔ GALAGI valini. ⁷ Gooɔɔ GALAGI Samiyele woogaaavoteni, e ɔɔe ma: «Woi lo Izelayele nuiti gooi ma, nii ti maaɔaazaɔaɔboga, yeezei naa wu. Mazɔɔɔ da laade ti va ɔɔe ɔɔlezu e va, na ɔɔa ti ɔɔlezu ba, ɔɔe mi na mɔ ɔɔe ga masagi ti unda. ⁸ Nii ti keɔzu ga de, naa nɔ ɔɔa ti keɔzu ga ze kaite, e laozei voloi ge ti ɔɔulani la Ezipete yooi va, duɔlai zu, ta da ɔɔe ba, ti da gala kiligiti deɔi. ⁹ Naa ɔɔa e ba, nii ti boga naa ɔɔe ti ve, kele ti lenɛ ga gola, e naati deɔe ga tiye, nii kpein a ɔɔe ga masagi zɔɔiti.»

¹⁰ Samiyele liini, e Gooɔɔ GALAGI wooi pe daazeeli beɔe ma, niiti ti ɔɔni ɔɔezɔu ma, e masa sei ti unda. ¹¹ Samiyele ɔɔni ti ma: «À woi lo fai niiti ma, niiti ti ɔɔezɔu ga masagi zɔɔi: mounpa, toɔa wo-loun zunuiti seɔe, e ti ɔɔe ga na-salaɔusuiti. Ti ɔɔe ga na-kooɔɔ wotolo ɔɔize nuiti, ɔɔa na-sooiti kpize nuiti, ɔɔa niiti ti ziezɔu to ɔɔɔi na-wotoloi ɔɔakalave. ¹² Toɔa yiimazeɔe ga tanigaa, e ti ɔɔe ga nu waagilagilagiti ta-ɔundiɔiiti, e tanigaa ɔɔe ga nu vuulɔɔuludɔɔlugiti ta-ɔundiɔiiti salaɔusuiti saama. Toɔa tanigaa ɔɔe ga na-wozawoli nuiti, zɔiti ti ɔɔe ga na-molo leve nuiti. Toɔa taɔililigaa zɔɔe, e ti ɔɔe ga ɔɔain bo nuiti, ti da kooɔɔ zɔɔlaiti gain, ta ma wotoloi va zɔɔlaiti. ¹³ Toɔa wo-loun anzanuiti seɔe, e tanigaa ɔɔe ga gulo maku nɛne kpeɔe nuiti, ɔɔa daaɔoli wo nuiti, ɔɔa bulu ɔɔe nuiti. ¹⁴ Toɔa wa-ɔalagiti seɔe, ta wa-leezen beleiiti, ta wa-wolive bele vapagiti, e ti ve na-botie nu wolaiti zea. ¹⁵ Toɔa puusiei ɔɔla wa-ani zuwuiti ba, ta wa-leezen

beleiti, é ti ve ná-nu wolaiti zea, ta ná-botigé nu wolaiti. ¹⁶ Toḡa wa-wotigé nuiti, zunuiti ta anzanuiti seḡe, naa 60 wa-nu niinseiti ba, niiti ti ga zebesú geleiti, ta wa-zoovalegiti, ti dá botii gé be. ¹⁷ Toḡa wa-loganiiti ma vuusiéiti seḡe, wa 60ḡi, wa gé ga ná-duúiti. ¹⁸ Naama voloi, wa kpeei loo ga wa-masagi laalḡoi, nii wo yiimazeḡeai la, keḡe Ḡooḡo GALAGI la woiloga wo-wooi ma.»

¹⁹ Izelayeḡe nuiti ti la ḡeni keeni, ti va Samiyele wooi zo, ti ḡeni ma: «Gá vaa ḡana! Gi ḡe masagi ḡe nḡ gi unda, ²⁰ naa ḡa a ke, gá balaa gi ḡe ga zḡoma yooiti kevele, gá-masagi dá gi lukpḡaaleve, é dá lo gá-ḡḡovebeiti tuḡo, gi dá kḡoi ḡo vḡoma.»

²¹ Samiyele beḡai ma ga Izelayeḡe nuiti ta-bḡei naati meni, é ti pe daazeelini Ḡooḡo GALAGI ma. ²² Ḡooḡo GALAGI ḡeni Samiyele ma: «Yezei naa wu, nii ti maaḡaazaḡaboga é ma, masagi zei ti unda.»

Naa vóluma, Samiyele ḡeni Izelayeḡe nuiti ma: «Ese pe ge liina ná-taazu.»

9

Sayile soovale saaiti gaizie vai

¹ Zunui ta ḡeni Benzamen mavofodai zu, nii daa ḡeni ga Kise, Abiyele ná-doun zunui ḡeni de, Abiyele keeḡe ḡeni ga Selḡol, Selḡol keeḡe ḡe ga Bekolate, Bekolate keeḡe ḡe ga Afia, Afia balaa ḡeni ga Benzamen mavofodai zu nui ta ná-doun zunui. Kise ḡeni ga zebesú nu. ² Zunu loun ḡila ge ḡeni Kise nii ya, nii daaseigi ḡeni ga Sayile, zunu loungo vapa ge ḡeni de. Izelayeḡe nuiti saama, tanḡpe ge la ḡeni zeelini su pagi zu, é ḡoozani é leve ti pe ba.

³ Yeeta, Kise ná-soovale saaiti ti looni ya, é dá ḡe ná-doin Sayile ma: «Botigé nui gila seḡe, wo li, wo soovale saaiti gaizie.» ⁴ Sayile ta ná-botigé nui ti Efelayime ḡize yooi zubiḡeni, ti leve miná va, ti li ga Salisa yooi zu vele, ti la soovale saaiti kaani. Ti liini mḡnḡ ga Saalime yooi zu vele, ta Benzamen yooi zu vele, keḡe ti la ti ḡaani pe.

⁵ Ti zeeliai ma Sufe yooi zu, Sayile ḡeni ná-botigé nui ma: «De ḡale ma taazu, ni naa laade, keḡe ḡa vaazu yeemazu soovale saaiti fai ma, é yiizoolé ga deye.»

⁶ Ná-botigé nui ḡeni ma: «GALA goo wo nui ta ḡa taai nii zu é de luḡo, toḡi wola ḡulave, nii nḡpe é bosu, naa ḡa dá vilesu. De li, de gaazaḡa, 6afo toḡa de lii vele le dá-ziei niizu.»

⁷ Sayile ḡeni ná-botigé nui ma: «Ungo, keḡe leeni ḡa de liizu la zunui tḡna pḡ? Daamianigi beḡa dá-bḡoiiti su, vebeani ḡili ge la de ya, nii dá fe GALA goo wo nui ya. Leeni ḡa é de ya?»

⁸ Ná-botigé nui ḡeni ma: «Wali ḡila ka de zḡa, ná naa ve GALA goo wo nui ya, é pelei le ga deye, nii dá zie la.»

⁹ (Moungi, Izelayeḡe nuiti pḡ be, ta la ḡena lia GALA gaazaḡasu, ti beḡa ḡe 60ḡo ma: «À va, ade li wozagaa nui vḡ be.» Mazḡḡo nii daaseigi ga «GALA goo wo nui» za, naa laa ḡeni ga «wozagaa nui.»)

¹⁰ Sayile ḡeni ná-botigé nui ma: «Gaama ḡa é ya, de liina.» Ti liini ga taai naa zu vele, ve GALA goo wo nui ḡeni ná. ¹¹ Ti ḡeai ma taa ḡizei leezu, ti ḡomini ga anzalopoiti, ti dá ḡizei yei zie zagazuve, ti naati gaazaḡani, ti ḡe ma: «Wozagaa nui ḡa nei taazuve?»

¹² Anzalopoiti ti ti woḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ungo, paa ḡa feya wo luḡo, paa ve za gá-laazuve, tḡzei taai kpein ka za zalaḡa ḡulazu, zalaḡa ḡula adave ma. A li fala. ¹³ Wa vaazu kaazu, wa leena nḡ feya taazuve, é va ḡe é li zalaḡa ḡula adave daamii vai ma. A liina fala, wa ka, tḡzei nuḡuseiti ti la daami woga toun polu, mazḡḡo toḡa tuyai loo zalaḡai ma pe, niiti ti loligai, naati ti va daami wo.»

Sayile lii vai

Samiyele vḡ be Lama

¹⁴ Ti liini taazuve, nu leezuve taai zu, Samiyele dá ḡula ga ti vḡ pelei, é va li zalaḡa ḡula adave.

¹⁵ Tama Sayile va ḡe é va, folo ḡila ge yeni naa luḡo, Ḡooḡo GALAGI niima vai le ga Samiyele. ¹⁶ E ḡe ma: «Lina, niima yeeḡeḡalai nḡ zu, ná zunui ta levesu é ma, é ḡula Benzamen yooi zu. Dá ḡulḡi zie ma, é ke ga masagi ná-nuḡuseiti unda, Izelayeḡe nuiti. Toḡa ti unḡḡo, é ti ḡula Filiseti nuiti zea. Mazḡḡo ḡe ná-nuiti ta-bḡoi ḡaa, ḡe ti bain gooi meniga.»

¹⁷ Samiyele Sayile ḡaai ma, Ḡooḡo GALAGI ḡeni ma: «Zunui nii ḡa ḡe ḡeni ná-fai wosu é ma, nii ḡa é masadai ḡeezu ná-nuḡuseiti unda.»

¹⁸ Sayile maaḡuḡani Samiyele va, nu leezuve taazuve, é ḡe ma: «Wozagaa nui ná-pelei le ga ze.»

¹⁹ Samiyele goḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà ḡa ḡe ga wozagaa nui, lo tuḡo, de li zalaḡa ḡula adave. Ada laamiizu vḡoma za, lina sobu, ná beḡa ga dá-ḡidaavili faiti kpein suḡula é ma, ná be niina é va, é dá li. ²⁰ Nii é ga soovale saaiti, ti loai ya ma volo zavasie ḡa, mina mḡ yiizoolé ga naati, mazḡḡo ti naati kaave na. Keḡe é bude naa maazu, ani vagoi niiti kpein ti Izelayeḡe yooi zu, naati ta ga be nḡnḡ? Dá laade 6aa? Dá-o, é-ḡe ná-peleyeḡe-iy-o?»

²¹ Sayile googaavoteni, é gɛ ma: «Lee vaa zu é naa wosu má? Nèi gè ga Benzamen mavofodai zu nui ta nɔ, nii gaalidai Izelayele wolodai kpein su. Kèè ná-pelelè léi é va loi Benzamen wolodamai kpein saama 6aa?»

²² Samiyele léeni ga Sayile, ta ná-botigé nui, daamii wo pelelè wu, é seizu vago ve ti ya vèlèlavè, naama nu uususavagiti (30) saama, niiti ti lolini daamii wo fai ma. ²³ Samiyele gèni daagoli wo nui ma: «Da ga suai gè gèa feeni é ya, ga é make ba ye.»

²⁴ Daagoli wo nui sua balai zègèni, é vèè baalobai pè ba, é vaa la, é da Sayile gɛakala. Samiyele gèni Sayile ma naazu: «Nii gɛ gè gèa makeni é vè, siegi zu gè nui toligai ma la daamii vai ma, toga ná, miina.» Zekana é gèèni la Sayile ta Samiyele ti daamii woni vɔɔma naama voloi. ²⁵ Naa vɔɔluma, ti zègèni zalaɛa gɛla adavè, ti yei ga taazu vè. Samiyele ta Sayile ti liini, ti zèi doogɔ bosuvè, pelelè maazuvè, ti da yèpè.

Samiyele gulɔi zìe vai Sayile ma

²⁶ Poluma zobui, Sayilèni ta ná-botigé nui ti wuzègèni ma, Samiyele Sayile lolini doogɔ bosuvè pelelè maazuvè, é gɛ ma: «De liina, gè è vu ga pele.» Sayilèni ti vilèni pelelè ma ta Samiyele, ti da li. ²⁷ Ti zeeliài ma taai gɛwemavè, Samiyele gèni Sayile ma: «Bo da-wotigé nui ma, é lèvè vèlèlavè.» Naa liini ga vèlèla vèlèi. Samiyele gèni Sayile ma: «Lo dèè, nii Gooɔɔ GALAGI bogai, gè naa lé ga dé.»

10

¹ Samiyele ná-gulɔ woolei laalaoni, nii é gèni zea. E gulɔi vuuni Sayile nɔungi ma. E nɛɛnɛni ga daavè komagai, é gɛ ma: «Gooɔɔ GALAGI gulɔi ziaa è ma, è va gè ga ná-nubuseiti ta-lotuɔɔi. ² Za, da balina ma, da liizu, è gɛla zunu felegɔ ma Lasèlè ná-kabai gɔbavè, Selesa Benzamen yooi zu, ta vaazu gèezu è ma: «Soovale saai niiti è gèa liini ti gɛizizu, ti ti gaa. E-gèè la mɔ yiizoolèzu ga naati, wa-yiizoolèi gɛ è ma niina, é da bɔɔɔ gɛazaɛa ga: Toɛa kè gɛle, é va ná-doun zunui gɛ?»

³ «Da zègèna miná, da lago liizu poun, è zeeli gulu wolai ma, é Taɔɔɔ. Wa gɔmisu miná, wa zunu savagɔ, ti da li Beetèlè GALA dèbi vai ma, boli yivo savagɔi gɛ ma mɔungi ya, bulu savagɔi zoni felesiei ya, kɔlɔ woole gɛla ge zoni savasiei ya, daavègai ga dɔɔi. ⁴ Ta vaazu laaliizu è ma, ti bulu felegɔ ve è vè, yeezei bu.

⁵ «Naa vɔɔluma da zeelizu Gíɔea-Elɔyime, vè Filisèti nui ta-gundigii gila ge zeini ná. Da gèna léa taazuvè, wa gɔmisu wa GALA goo wo nui ma bulugi, ti da zègè zalaɛa gɛla adavè, geingèin gani gein nui ti ti luɔɔ, ti da kɔnigi gèin, ta papai, ta tamadegiti, ti da koolei vè. GALA goo wo nui naati, ti da GALA ná-kulakèlèma vaiti bo. ⁶ Gooɔɔ GALAGI ná-Zenvui gɛ yeizu è ma, da balaagi, è da GALA ná-kulakèlèma vaiti bo ga ti gèvèlè, da valibusu, è gè ga nu niine. ⁷ Niima vaiti kpein daa gɛ zeelina, da kwèè naazu ga GALA ka è va. Naazu nii maanèai ga è kè, naa gè.

⁸ «Naa pè poluma da tosu da tɔgɔ, è li Gilegale, ná vaazu, gè è gɛ ná, gala zalaɛaiti kula vai ma, ta ziilèi zalaɛaiti. Da máabɔunsu ná folo lɔfela laawu, eyèsu gè va, gè naa lé ga dé, nii maanèai ga è kè.»

⁹ Sayile vɔluavèni nɔ feya Samiyele vè, é da li, GALA ge zii maavaliboni, nii kpein Samiyele boni ma, ti pè daazeelini naama voloi nɔ. ¹⁰ Seeliài ma Gíɔea, GALA goo wo nu bulugi daagomini, GALA Zenvui yeini ma, tɔ balaa é vili ti zaama, é da GALA ná-kulakèlèma vaiti bo. ¹¹ Zɔiti kpein ti gèni kwèè kaite, ti kaai ma, é da GALA ná-kulakèlèma vaiti bo, GALA goo wo nui saama, ti gèni bɔɔɔ gɛazaɛasɔ, ga: «Leeni gɛ kèai ga Kise ná-doun zunui? Sayile balaa kana GALA goo wo nui saama 6aa?»

¹² Naama nui ta gèni ma: «Bè gɛ mu é ga ta-galamoin?» Miná gɛ faalaalii naa zɔlɔni ná, ga: «Sayile balaa kana GALA goo wo nui saama 6aa?» ¹³ Sayile begai ma ga GALA ná-kulakèlèma vaiti bo, é liini zalaɛa gɛla adavè.

¹⁴ Sayile kèègè kèègèloin gèni ma: «Mini gɛ wo gèa liini ná, wa da-wotigé nui?»

E gèni kèègè kèègèloin ma: «Gi gèa liini soovale saaiti gɛizizu, kèlè gi la ti gaa, naa gɛ é kèa, gi lia, gi Samiyele gɛazaɛa.»

¹⁵ Kèègè kèègèloin gèni ma: «Leeni gɛ mu Samiyele boga wo ma?»

¹⁶ Sayile googaavoteni, é gɛ ma: «Kèèvè nɔ gi ma, soovale saaiti kaavè na.» Kèlè Sayile la gèni kèèni, é va naa wo kèègè kèègèloin ma, nii Samiyele boni, é vilè masa fai va.

Sayile zèi vai ga masagi Izelayele unda

¹⁷ Samiyele Izelayele nubuseiti pè tolini Gooɔɔ GALAGI gɛazu Misèpa, ¹⁸ é gè ti ma: «Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Nà gɛ gè Izelayele gɛlani Ezipete yooi zu, gè léè la. Gè wo unmɔɔ, gè wo gɛla Ezipete nui zea, ta zɔɔma masa zɔoiti, niiti ti gèni wo woinzègèzu.» ¹⁹ Wa gɛ za, wo gèlèzu wa-GALAGI vè, tama ka é wo gɛzoni wa-yiilɔlɔi

yeegefalari, ta wa-maanogɔ voloiti su. Wo ɔe nɔn ma: «Masa sei gi unda.» Naa ɔa ɛ ba, a ɔaale ba Gooɔɔ GALAGI ɔakala ga bolodama velei, ta peleyege velei.»

²⁰ Samiyele Izelayele nuiti teveni ga bolodama velei, Benzamen ná-bolodamaiti ka zeelobai woni ga tiye. ²¹ Samiyele Benzamen ná-bolodamaiti teveni ga peleyege velei, ziimazegegi zoolooni Mateli ná-peleyegefi ma, naati saama, Kise ná-doun zunui Sayile ɔa ziimazegegi zoolooni ma. Ti gaizieni, keke ti la kaani. ²² Ti Gooɔɔ GALAGI ɔaazafani volu, ti ɔe ma: «Zunui taɔfili kana ɔaa, nii paai ve?»

Gooɔɔ GALAGI ti woodfaavoteni, ɛ ɔe ti ma: «À wele, dooɔɔve kasoitɔ poluue.»

²³ Ti bizeni, ti li, ti vaa la, ɛ lo bebei zaama, gaagoozani ti pe ba. ²⁴ Samiyele ɔeni bebei pe ma: «À wele, zunui tei ka Gooɔɔ GALAGI yiimazegefi la, keɔfala nɔpe ge la wo zaama.»

Ti pe ti woodɔulani, ti da ɔe ma: «Masagi lebi ɔeke faan!»

²⁵ Naa voluma, Samiyele daani ma kpe ɛ naa le ga tiye, niiti maaneai ti ɔe ga masagi laamiizuuɛ ta tosuue, ɛ lati, ɛ seve, ɛ da Gooɔɔ GALAGI lebizuuɛ. Kpegai ma, ɛ nuɔuseiti pe gaagfaleni ma, ese ge li ná-taazu. ²⁶ Sayile balaa ge ɔaleni ma ná-taazu, Gíbea, soɔbelama nui tanigaa ti vileni polu, niiti GALA ge puuni ti yiima, ga ti ɔili tɔun ba. ²⁷ Anɛɛ naa ve, nu pakai tanigaa ti ɔeni ná, ti da ɔe ma: «Lee ma ɔoba ɔa nii a zoo keezu ade ve?» Ti ɔeni belelalazu, ti la ɔeni vebeani nɔpe feeni be. Keke Sayile la ɔeni faa woni.

11

Sayile vɔni fai Amɔn nuiti ma

¹ Amɔn nuiti ta-masagi Naɔase vaani ga ná-kooɔbeɛi, ɛ Yaɔeese taai ze keke su, nii ɛ Galaade yooi zu. Yaɔeese nuiti ti ɔeni Naɔase ma: «Ade minazege bo yooɔzu, ɔa ɔolo ɛ ve.»

² Keke Naɔase ti woodfaavoteni, ga: «Ni wa po ade minazege bo yooɔzu, keni wo va bu, ge wo yeezazu vele ɔaazuɔezɔgiti kula su, wo ɔilagilagi pe, ge unfegi vu Izelayele nuiti pe gaazu ga naa.»

³ Yaɔeese ɔewolaiti ti ɔeni Naɔase ma: «Dooɔɔ ɔila ku ve gi ve, gi keelaiti teve Izelayele yooi zu ná pe. Ni nu nɔpe ge la zolooni, nii a kpoba ve gi ve, ɔa ɔooɔ ve ɛ ya naazu.»

⁴ Keelaiti ti zeelini Gíbea, Sayile ná-taazuue, ti naama vai pe bo taazuue nui pe ma. Bebei pe ge woloni. ⁵ Naa zoolooni nɔ Sayile da zeɔe kpalaɔave ga ná-nikeiti. E gaazafagi woni, ɛ ɔe ma: «Lee ɔa keai ga nuɔuseiti ti wolozu?» Ti Yaɔeese nuiti daawooi laazeelini ma.

⁶ Naama wooiti menigai ma Sayile ve, GALA Zenvui yeini ma, ziifaaawanani ga gola. ⁷ Sayile nike feleɔ zoni, ɛ ti vaa, ɛ subulukpulu, ɛ fe keelaiti zea, ɛ ti leve Izelayele yooi zu ná pe, ɛ vali ti ma ga: «Nu nɔpe ɛ la keeni, ɛ va li kooɔzuue Sayile ta Samiyele volu, zekana ma nui ná-nikeiti ta bulukpulu da.» GALA maapeigi yeini Izelayele nuiti pe ma, ti lua gola, ti ɔulani, ti da li ná, ege nu ɔila nɔ. ⁸ Sayile ti ɔaaluni Beezeke. Izelayele wolodamai zoiti ti ɔeni ga nu waaunsavago (300 000), Zuda wolodamaiti ti ɔe ga nu waaunsavago (30 000).

⁹ Ti ɔeni Yaɔeese ɔeelaiti ma: «À li, wo ɔe Yaɔeese nuiti ma, Galaade yooi zu: «Lina, wa unmoogɔ zoloo, siegi zu foloi gaalosu da.» Keelaiti ti liini, ti naama wooi wo Yaɔeese nuiti ma, ɛ ɔeni ga koozunɛ wola ti ve. ¹⁰ Ti ɔeni Amɔn nuiti ma: «Lina ɔa ɔooɔ ve wo ya, nii nɔpe wo po, wo naa ɔe ga giye.»

¹¹ Poluma voloi, Sayile ná-kooɔbeɛi ɔaafweeni su ga savago. Ti looni Amɔn nuiti ta-ɔoolafai zu ga gosui, ti yeni naati paazu, eyesu folo gaalɔgai. Zoiti ti la ɔeni zaani, naati ti vazani ga gilagila, ti tanope ti la ɔeni volu fele.

¹² Izelayele nuiti ti ɔeni Samiyele ma: «Beni ka ti ɔeni ɔeezu ma: «Sayile la masadai ɔea gi unda?» A ti ve gi ya, gi ti vaa.»

¹³ Keke Sayile ɔeni ti ma: «À mina nu nɔpe paa za ɔeɔala foloi, mazoloo Gooɔɔ GALAGI fonifaamai vea ade ve za, Izelayele nuiti.»

¹⁴ Samiyele ɔeni Izelayele nuiti ma: «À va, ade li Gilegale, ade laa la Sayile ná-masadai maazu, ade maaɔakpa.» ¹⁵ Bebei pe ge ɔaalɛni ba Gilegale. Ti bo Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, ti maaɔakpa, ga Sayile ɔa ga masagi. Ti ziilei zalaɔaiti kulani Gooɔɔ GALAGI ve. Sayile ta Izelayele nuiti pe ti wola ɔoozunɛni.

12

Samiyele ná-falima ɔeiti

¹ Samiyele ɔeni Izelayele nuiti ma: «Wo kaa, ge woiloga wo-woo ma, nii wo ɔea po, ge naa pe kea wo ve, ge masagi zeida wo unda. ² Za voluma, masagi nii ɔa a da lo wo luɔɔ niina. Nɔn ge lo ga wo luɔɔ, ɛ loozei ma loungo yee ma, ɛ zeeli za ma. Ge volozaga ga, nɔundeɔaiti ti ɔolea, dointi balaa kana ti wo zaama. ³ Ná losu za wo ɔaazu, ge wo ɔaazaga, a ɔooɔaavote, Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, ta masagi nii ɛ gulbi ziaai ma. Wo zaama, 6ɛ ɔa ge ná-nike, ɔaa ná-soovale kula zea? Be ɔa ge monea, ɔaa ge suziɔaa, wafuun? Be ɔa ɛ lobɛani vea zɛa, nii a ke

gè gjaazu vee ma, ná-faaqaaazagiti ma? A bo dæe mà, ni nà gje ani nòpe kulani nu ya telebotala maazu, nà ti pè gaagjale ma.»

⁴ Ti googfaavoteni ga: «È la gi mənēni, è va gi zuzija fuun, è la balaa lobeani nòpe kulani nu ya.»

⁵ Samiyele gjeni ti ma volu: «Gooḡḡ GALAGI, ta wa-masagi, ta ga zeelei, ga wo la so kaani bà, nii wa pèelala su.»

Ti gjeni ma: «Ungo, zekana è la.»

⁶ Samiyele gjeni nuḡuseiti ma, mənə: «Gooḡḡ GALAGI gja é yimazeḡeni ga Moize ta Aalənni ga ti wo-məmewolani kula Ezipete yooi zu. ⁷ Naa gja é ba, à gaaleena ba Gooḡḡ GALAGI gjalaka, gè wo gitoo naama vaa wolaiti su, niiti é ti gjea wo gizo faa zu, wa-o, wo-məmewolani-yo.

⁸ «Zakəbe ta ná-nuḡuseiti, ti liai ma Ezipete yooi zu, kpələi yeni zeizu ti ma, ti Gooḡḡ GALAGI lolini, ga é bə ti va, naa gja é keeni Gooḡḡ GALAGI Moize ta Aalənni teveni, ti ti gula Ezipete yooi va, ti va ga tiye, ti zeizi zooi nii zu, vè ade ná za. ⁹ Kele wo-məmewolani ti gjeeni Gooḡḡ GALAGI va, ta-GALAGI. Naa gja é keeni, Gooḡḡ GALAGI yeeḡeni ti va la, ti lo Gasəəl gəḡḡḡluləbi Sisela yeezu, ta Filiseti nuiiti, ta Moaḡe masagi, niiti ti kəəi veeeni ti va. ¹⁰ Ti wooḡulani mənə Gooḡḡ GALAGI ma, ti la zo ga ga ta-gotoiti, ti gje ma: «Gooḡḡ GALAGI, gja ga səba nu, mazələə gi gjele è va, gi da kəəḡḡ ganigiti dəbi, Baaleni, ta Asetateiti. Kele gi unmoə niizu, è gi gula gi zili nuiiti zea, naa a gjeena, gja è lebi.» ¹¹ Naa voluma, Gooḡḡ GALAGI Zeedeyən leveni, é Bedan leve, ta Zefete, è gaabela ga ze, nà Samiyele, ga é wo gizo wo zili nuiiti ma, niiti ti gjeni wo-maagfoolii zu, naa gja é kea, wo zeini ziileigi zu zooi zu.

¹² «Wo Amən nuiiti ta-masagi Naḡase gjaai ma, é da va kəəi veezu wo va, wo gjeni mà: «Masa sei gi unda.» Wo naa gje, eḡe Gooḡḡ GALAGI lei, é va gje ga wa-masagi. ¹³ Wa-masagi gja mu, eḡevelei wo yimazeḡea la da, ta wo maagfaazaḡaboga da mà. Gooḡḡ GALAGI gja é seida wo unda. ¹⁴ E lozei za ma, ni wa Gooḡḡ GALAGI leḡina, wo botii gje be, wo golo be, ni wo la wuzegeni ná-tḡiti daaləḡma, ni wa-o, wa-masagi-yo, wa vilena Gooḡḡ GALAGI volu, fai pə ka gje ga pago. ¹⁵ Kele ni wo la woiloni gooi ma, wa wuzegena ná-deveiti daaləḡma, Gooḡḡ GALAGI gja yeewuzegje wo laaləḡma ga gola, eḡevelei é keeni la ga wo-məmewolani.

¹⁶ «À ye losuḡeti, wo laavəə vaa wolai gja, nii Gooḡḡ GALAGI vaaazu keezu wo gjaazu. ¹⁷ Fogoi lei ade va gje su baa? Nà Gooḡḡ GALAGI valizu, é yeebe geeḡadei va, ta tonai, ti va, wo kwæe ga naati ga faa jəu wola gja wo kea Gooḡḡ GALAGI gjaazu, ga wo masa gaizie bəḡḡ vè.»

¹⁸ Samiyele Gooḡḡ GALAGI valini, naama voloi Gooḡḡ GALAGI tonai vuuni, é geeḡadeiti too. Izelaye nuiiti pə ti luani Gooḡḡ GALAGI va, ta Samiyele. ¹⁹ Ti pə ti gjeni Samiyele ma: «Da-GALAGI maaneḡe gi vè, nii é ga Gooḡḡ GALAGI, nii a ke gi mina za, mazələə gja-gotoi zoiti pə poluma, gi ta laa ma, ga gi masa gaizie bəḡḡ vè.»

²⁰ Samiyele gjeni ti ma: «À mina lua. Wa gja wo niima vaa jəi gjea, kele à mina voluave Gooḡḡ GALAGI va, kele à dəbi ga wo-yii pə. ²¹ Wa voluavena ba, naa volu gja ga wo vile kəəḡḡ ganigiti polu, niiti zobo ge la ti vè, ti va bə nu va, baa ti va nu gizo, mazələə ta ga fuun ganiiti. ²² Nevee Gooḡḡ GALAGI vè, ga é wo gje ga ná-nuḡuseiti, naa gja é ba, è la gjele wo va, mazələə toḡa pə ga leḡiyai vè daasei golai vè. ²³ Niima é ga nḡun tetegi, GALA ge kizo naama gto wolai gje vai ma, təun daaləḡma, ga gè va be maaneḡeni wosu wo vè. Nà ye su wo gjasu ga pelei pagai, ta solegai. ²⁴ Wa ma, à lua Gooḡḡ GALAGI va, wo dəbi gaamai zu, ga wo-yii pə. Mazələə à gje faa wolaiti su, é ti gjeai wo gjaazu. ²⁵ Kele ni wa faa jəi gjeena, wo undaa gja vili, wa-o, wa-masagi-yo.»

SAYILE NÀ-MASADAI

13

(13:1--31:13)

Izelaye baka fai

Filiseti nuiiti daaləḡma

¹ Sayile ná-konagi gjeni ga puusavəḡo (30), siəgi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigə maazu feleḡo (42) gja é keeni masadai zu, Izelaye unda.

² Sayile yeeloni salausu waasavəḡo (3 000) va, Izelaye nuiiti saama, nu waafeleḡoi (2 000) yeni koba Mikemase ta Beetele gize yooi zu, məta waagilagi (1 000) vileni ná-doun zunui Zonatan volu, ti li, ti zeizi Giḡea, Bənzamən yooi zu. Sayile nuḡusei mətaiti gaagjaleni ma, eḡe ge li ná-pelei wu.

³ Yeeta, Zonatan Filiseti nuiiti ta-gəəlagai zoni, nii é gjeni Geeḡa. Naama wooi zeelini Filiseti nuiiti ma. Sayile gjeni ti puḡugi vè Izelaye yooi zu ná pə, mazələə é gjeni bosu, é da gje ma: «Keeni Eḡulu nuiiti pə ti suḡwæe.» ⁴ Izelaye nuiiti pə ti mənini ga Sayile Filiseti nuiiti ta-gəəlagai zoge, naa maavele ma, Izelaye woinzeḡea Filiseti nuiiti ma. Izelaye gəəvəbei pə ge gaaleeni ba Sayile gəba, Gilegale.

la lia ti ɔɔ be. ¹⁰ Kele ni ta ɣeena de ma: «A le ɔe, da liizu, naa ɣa é deezu ga Gooɣɔ GALAGI ɣa vaazu bu, de ɔni ti ma.»

¹¹ Siegi zu ti ɔɔɣɔ leeni la, ga Filiseti nui naati, niiti ti ɣeni kooɣaɣai naa zu, naati ti ɔainni, ti ɣe ma: «À wɛle Ebulu nuiti ba! Ti ɣula zegeiti su, ɔeti ti ɣea looɣuni náti.» ¹² Ti ɣeni Zonatan ta zunu loungoi ma, nii é kooɣɔ zoolaiti segezu: «À le ɔe, gi ɔɔɣɔ le ga woye.»

Zonatan ɣeni ná-botiɣe nui ma: «Dile pòlu, de le gize unmaɔe. Mazɔɔɔ Gooɣɔ GALAGI zobogi vea Izelayele ya, ga é ɔni ti ma.»

¹³ Zonatan ɔeni ya, é da zie. Filiseti nuiti ti ɣeni loozu Zonatan ɣɔɣɔwu, zunu loungoi ná-kooɣɔ zoolaiti ti ɣeni zea, naa da ti ɔaa ga polu ɔelei. ¹⁴ Nu ɔuufelego (20) ɣa Zonatan ta ná-kooɣɔ zoola zeɣe nui, ti paani ada lailoi koi miná. ¹⁵ Filiseti ɣooɣaɣai zu ɣeni nɔ wuulee, beɔeti kpein ti ɣeni ná-maaɣoolii zu laaiti su, ti pe ti luani. Dualuagi taa make kooɔɣi zoni, ta nepi ɣoo gelei nii é ɣeni Filiseti nuiti zea. Naa pe poluma, zoi ɔzeini ga é da ɔali, naa ti mɔta ɣe unga wuulee.

¹⁶ Taa maaɔe nuiti, niiti Sayile ti ɔileni Gíbea taai ma, nii é Benzamem yooi zu, naati ti Filiseti nu ɔulugi ɣaani, ti da vaza, ti da li pele ungi pe su. ¹⁷ Sayile ɣeni ná-kooɣɔ nuiti ma, niiti ti ɣeni koba: «À gaalugi wo deɛ, wo ka niiti ti ɣulaai ade zaama, ti li.» Ti gaalugi woni, ti ka ga Zonatan ta ná-kooɣɔ zoola zeɣe nui, ti la ti zaama.

¹⁸ Sayile ɣeni Ayiya ma: «Maabuɣa ga Gooɣɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui.» Mazɔɔɔ naama voloi minazeɣe kesui ɣeni Izelayele nuiti zea. ¹⁹ Siegi zu Sayile ɣeni ɔeezu la zalaɣa ɣula nui ɔɔ, zongoi wola ɣeni wooɔzu Filiseti nuiti saama. Sayile ɣeni zalaɣa ɣula nui ma: «Yeɣgula niina naa zu.»

²⁰ Sayile ná-kooɣɔ nuiti gaaleeni ba, ti li kooɣɔzuɔe. Ti ti zili nuiti kaani, ti da ɔɔɣɔ ɔaa ga boɣa zɔkpɔiti, é ɣeni ga faazupu wolai. ²¹ Ebulu nuiti ti ɣeni Filiseti nuiti zea de, duɔlai zu, ti yeni ti ɔolu, ti li kooɣaɣai zu, naati ti latini ga Izelayele nuiti pɔ pelei, ti ɔee naati ba, niiti ti ɣeni Sayile ta Zonatan ɔolu. ²² Izelayele nuiti ɔalaa, niiti ti looɣuni Efelayime ɣize yooi zu, naati ti menini ga Filiseti nuiti ti ɔelani, ti ɣulani, ti da Filiseti nuiti kpe, ti da ti ɔaa. ²³ Naama voloi Gooɣɔ GALAGI unmaoɣi veeni Izelayele ɔe, ti yeni kooi ɣa eyesu ti leɔe Bete-Aven va.

²⁴ Ma voloi Izelayele nuiti ti wola ɔɔlɔni, mazɔɔɔ Sayile ti ɔileni foovooi laawu, é ɣe ma: «Ni gè la de wanagulani sili nuiti ba, zoi nɔpe a daami wona, kpako ɔa ɣe é zeeli, ma nui voovooɔe.» Naa maaɔe ma, nu nɔpe ge la ɣeni daamiani nɔpe miini.

²⁵ Ti pe ti zeeli ɔɔɔi ta zu, ɔe gului ta ɣeni ná, koin guloi ma yeɣei zu, é da ɔu ya zoi ma.

²⁶ Ti zeelii ma gului naa ma, ti pe ti kaani, koin guloi da yei la. Kele tanɔpe ge la ɣeni yeeɔileni ga, é ɔa te la, mazɔɔɔ ti ɣeni luazu foovooi va, nii Sayile tooni. ²⁷ Kele Zonatan la ɣeni keeɣe wooi menini, siegi zu naa ɣeni foovooi loozu la beɔi laaloɣma. Kpakui é ɣeni zoni zea, é naa ɔɔni koin guloi ɣa, é do la, gaamago gaazuzeni ga pago. ²⁸ Kooɣɔ nui gila ge ɣeni ma: «E-ɣee foovooi looɔe ga: Zoi a daami wona za, naama nui voovooɔe. Toɣa é kea, eɛe pe suvikei ɣulaai.»

²⁹ Zonatan ɣeni ma: «Kee ɣa é kpɔlɔi zeida beɔi ma. A wɛlena, ɔelei gè zeɔe ɔolooɣa la, koin guloi nii ta ɣomogai ma be. ³⁰ Ni kooɣɔ nuiti pe ti daami woni za, ga aniiti ti zogai kooi zu, ade ɣea Filiseti nuiti paazu, é leɔe nii va keai.»

³¹ Naama voloi Izelayele ɔainni Filiseti nuiti ma, ti ye ti ɔolu ti zeɣe Mikemase, ti zeeli Ayalon. Ti zuvikei pe ge ɣulani niina ti ya. ³² Ti looni ani naati su ti zogai kooi zu. Ti baalagiti ta nikeiti ta nike yiɔoiti soni, ti ti ɔaa náɔe nɔ, ti da suai ɔee ma ɔamaai va, ti da mi. ³³ Nui ta ɔainni, é ɣe Sayile ma: «Nuɔuseiti ta ga kotoi ɣe Gooɣɔ GALAGI laaloɣma, ta suai ɔeezu ma ɔamaai va, ti da mi.»

Sayile ɔainni ga tiye, é ɣe ti ma: «Wa ga woɔalada nuiti! A kɔtu wolai ta ɣilikili fala, wo ɔaa la ɔe. ³⁴ Naa ɔoluma, à leɔe ga boga eɛe pe ma, ga ti ɣaale ba pɔ be, eɛe ga ɣena ɔaa, é ɔa ga ná-nikei, ɔaa ná-baalagi, ɔe ɣa maaneai ga ti ta-loganiiti kɔdaaleɔe ná, ta da mi niina, naa ɣa a ke, ti mina kotoi naa ma zii ɣe Gooɣɔ GALAGI laaloɣma, ga ti da suai ɔee ma ɔamaai va, ti da mi.» Naama ɔokoi, eɛe pe ge ɔainni ga ná-toganii, ti kɔdaaleɔe miná. ³⁵ Sayile zalaɣa ɣulazuɔe ɔeteni miná Gooɣɔ GALAGI ɔe. Naa ɣa é ɣeni ga ma mɔungi, nii é kpɔeteni Gooɣɔ GALAGI leɔi vaa ma.

³⁶ Sayile ɣe ma: «Ade li za ɔidii, ade loo Filiseti nuiti su, eyesu geelaalao, ade ti-ɣoligiti seɣe ga zeeɣaabaai, ade mina ɔe nu ɣila kpalaa ba, zenvui ɔa ye su.»

Nuiti ti ɣeni ma: «Nii neai é ɔe, naa ɣe.»

Kele zalaɣa ɣula nui ɣe ma: «Ade Gooɣɔ GALAGI ɣaazaɣa de.»

³⁷ Sayile Gooɣɔ GALAGI ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Nà zoo nei gè yei Filiseti nuiti polu? Nà liina, da ke nei ɔaa, é ti lo gi yeezu, gi ɔni ti ma?» Kele GALA ge la ɣeni goodaavoteni naama voloi.

³⁸ Sayile Izelayele ɣundigiiti pe gaaleeni ba, é ɣe ti ma: «À faiti buuɔete ga pago, wo ɣe kwɛɛ kotoi nii keai za. ³⁹ Gè ɣonaa Gooɣɔ GALAGI ma, nii é vulua, Izelayele ná-unmoo GALAGI, ga: Zoi é niima vaa ɔoi ɣeai, keni é za, anɛe ɔalaa doon zunui Zonatan ɔe.» Kele beɔi zaama, nu nɔpe ge la ɣeni goodaavoteni.

⁴⁰ Sayile da ɔe ti ma: «Wo pe à lo ga vepema ɔila pele, nà-o, dɔun zunui Zonatan-o, gi lo ga vepema ɔila pelei, gi felego.»

Nuiti ti ɔeni ma: «Nii nɔpe è pɔ, naa ɔe.»

⁴¹ Sayile ɔeni Gooɔɔ GALAGI ma: «Izelaye ná-GALAGI! Gaamai ɔula kelama.» GALA ná-gooɔɔaavotegi é feeni, naa Sayile ta Zonatan zoni, faa zeɔe nuɔuseiti ba niina. ⁴² Sayile devei veeni, ga kpakutoomai ɔe ti yoozu ta ná-doun zunui Zonatan. Naa ɔeai ma, Zonatan ɔa é zoni.

⁴³ Sayile ɔeni Zonatan ma: «Nii è keai, bo deɛ mà.»

Zonatan ɔeni ma: «Gè koin gulɔi tago ɔɔɔɔge ga tukpɔi ɔogi, nii é ɔea zèa. Nà ɔaa, kèvele beɛve ga gè za.»

⁴⁴ Sayile ɔe ma: «È gaamai woga, keɛni è za, Zonatan. GALA ge sò ná-ziiɔaawanaɔi pe su, ni è la zaani.»

⁴⁵ Kooɔɔ nuiti ti ɔeni Sayile ma: «È ɔe ma lee? Zonatan za! Naa li poun! Nii é ɔea ga zaɔui, é zobogi ve Izelaye ve sili nuiti ma. Gi ɔonaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga gi la vaa bu pe, ga noundeɔai gila kpalaa ge va loo zooi ma, mazɔɔɔ, nii é keai za, é naa ɔeeve GALA ná-kpabai zu.» Naa ɔa é keɛni kooɔɔ nuiti ti Zonatan ɔizoni da saai ma.

⁴⁶ Sayile la mɔ ɔeni vileni Filiseti nuiti polu, naati ti ɔaleni ma ta-yooi zu.

Sayile ná-fɔnifaamaiti sili nuiti ma

⁴⁷ Sayile masadai zɔɔɔgai ma Izelaye unda, é kooi veeni sili nuiti pe ba, ti ɔeni maagoolii zu, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Edome nuiti, Sɔba yooi zu masadaiti, ta Filiseti nuiti. Naama ɔɔɔi pe su, é ɔeni vɔnisu sili nuiti ma. ⁴⁸ E ná-zebesulai leɛni, siegi zu é vɔnini da Amaleke nuiti ma, é Izelaye ɔula naati zea, niiti kpein ti ɔeni zeagɔligiti segezu ga zeeɔaabaai.

⁴⁹ Sayile zunu lounɔa zɔɔɔni, ti-laaseigiti ti ɔeni ga: Zonatan, Yisevi, ta Malekisua. E doun anzanu felego zɔɔɔni balaa, ma mɔungɔi laa ɔeni ga Meelabe, felesieɔi laa ɔe ga Mikale.

⁵⁰ Sayile anzai laa ɔeni ga, Ayinoame, Ayimaase ná-doun anzanu ɔeni de. Sayile ná-kooɔɔulufa wolai laa ɔeni ga, Abeneɛl, Neel ná-doun zunui, Neel naa ɔeni ga, Sayile keeɔe deɔe.

⁵¹ Tɔozei, Kise nii é ga Sayile keeɔe, naati ta Neel ɔa ti ɔeni ɔee ma, ti-ɔee laa ɔeni ga, Abiyele.

⁵² Siegi kpein Sayile keɛni masadai zu, kooi ɔeni nɔ ti yoozu ta Filiseti nuiti ga zeeɔaabaai. Naa ɔa é keɛni, Sayile a la zunui ta ɔaana, é ga zebesuu nu, ɔaa é ga ziiɔɔ nu, é ɔeni naa zeɔe zu, é dɔ ná-kooɔɔgi zaama.

15

GALA keɛ vai Sayile va

¹ Yeeta, Samiyele ɔeni Sayile ma: «Nà ɔa Gooɔɔ GALAGI tɔveni, ga gè gulɔi zie è ma, é ɔe ga Izelaye ná-masagi, niiti ti ga ná-nuiti. Woilo naa ma, nii é pɔ gè bo è ma. ² Gooɔɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi ɔaa: «Ki ka su ga Izelaye zeɔeɔe Ezipete yooi zu, Amaleke nuiti ti pele besani tuɔɔ. ³ Naa ɔa é ba, li, é vala ti va, è ti-yeaɔligiti pe kona GALA ma. Nii kpein é ga fuluani, naati pe suwuɔaaleve, è mina gaazumaawɔingɔaa nɔpe ke, tɔozei zunuiti ma, é li anzanu niiti pɔ, ta doungeiti, naa veɛ niimibolegiti pe ba, nikeiti balaa, ta baalagiti, ɔomeiti, ta soovalegiti.»

⁴ Sayile ná-kooɔɔbeɔi gaaleɛni ba, é ti gaalu Telayime taazuve. Izelaye wolodai zɔiti ta-ɔɔɔɔ nuiti ti ɔeni ga nu waaunfelego (200 000), Zuda wolodai zu geleiti ti ɔeni ga, nu waapuugo (10 000). ⁵ Sayile loni ti luɔɔ, eyesu ti zeeli Amaleke nuiti ta-laa ɔobave, é zɛba é nuiti pile, ti luɔɔɔ, ti pelei ɔoun, ti luɔɔ nemei zu. ⁶ Sayile ɔeni Ken nuiti ma: «À mina ye Amaleke nuiti saama, à maagooza ti va. Gè la pɔ ga nii gè seizu ti ma, wa va wɔnɔ zɔɔɔ su, mazɔɔɔ, wo ɔeni ga woogɔɔgila nu Izelaye nuiti be, ti zeɔeɔe Ezipete yooi zu.» Ken nuiti ti ɔulani Amaleke nuiti saama.

⁷ Sayile Amaleke nuiti paa vai luozeini Gavila, é ye ti volu, ti zeeli Suul, taai nii é Ezipete ɔobave, folo ɔulazu velei. ⁸ Sayile Amaleke nuiti ta-masagi Agage zoni ga ma vului, é nuɔusei mɔtaiti suwuɔaaleve ga boɔa zɔkpɔi. ⁹ Keɛ Sayile ta ná-kooɔɔ nuiti ti Agage yeni vulua, ta togani vaɔgiti, niiti ti zoni kooi zu, baalagiti, nikeiti, boliiti, togani niiti ti wola wulɔai, ta baala zivooiti, ti la ɔeni keɛni, ti va naati suwuɔaaleve. Keɛ zɔiti ti la ɔeni vaɔni, tosu la ti va, naati ka ti ti zuwuɔaaleve.

¹⁰ Gooɔɔ GALAGI ɔeni Samiyele vɔ, é ɔe ma: ¹¹ «Gè nimizaa ɔɔɔ ma, zii mazeɔe vai zu ga Sayile, ga gè ke ga masagi, mazɔɔɔ é voluavega ba, ná-devei nii gè fea zea, é la zieni ga naa.» Samiyele yiiɔɔɔni koozu, kpidiɔi negeleɛn, é ɔeni Gooɔɔ GALAGI maaneɛnezu.

¹² Poluma zobui, Samiyele wuzegeni ga sobuzobui, é li é Sayile ɔa. E yeni pelei zu, é meni ga Sayile leɛni Kaalemele gizeɔi ma, ga é ɔizesu ani vilé ná, naa voluma, é ɔaleni ma, é yei ga Gilegale vele.

¹³ Samiyele zeelii ma Sayile ma, naa daagomini, é ɔe ma: «Gooɔɔ GALAGI tuya loo è ve! Deveɔi nii Gooɔɔ GALAGI feai zèa, gè kea.»

¹⁴ Samiyele feni ma: «Mini ga baalagiti kpain gooi zefezu na, nii gè menisu, ta nikiiti kpain gooi, é loozu gòizu?»

¹⁵ Sayile feni ma: «Koofo nuiiti ka ti yimazegeai ga baalagiti ta nikiiti ma vapagiti, ti zege ga tiye Amaleke nuiiti pò be, ga ti va ge ga zalañai, da-GALAGI, Goofo GALAGI ve. Gi motaiti suwujaaleve negelain.»

¹⁶ Samiyele feni Sayile ma: «Gwe mina! Naa kula gea su. Be gè naa wo è ma, nii Goofo GALAGI deeni ga ze kpidiit tevegai.»

Sayile feni ma: «Awa, boena.»

¹⁷ Samiyele feni ma: «Siegi zu è la feni bofo gaazu la ga sobelama nu, nazu ga è gea la ga masagi Izelayele wolodamaiti unda, Goofo GALAGI ga è guloi zie è ma, è ge ga masagi Izelayele unda. ¹⁸ Tama Goofo GALAGI è zie velei lea, è devei ve è ya, ga è li, è Amaleke nuiiti suwujaaleve, kotoba nui naati, è koo ve ti va, eyesu è ti zugofofo. ¹⁹ Lee vaa zu è la giloni Goofo GALAGI ná-devei ve? Lee vaa zu è Goofo GALAGI wanama vai gèezu, è da aniiiti sege, niiti ti zogai koo zu?»

²⁰ Sayile feni Samiyele ma: «Nà ma, kòlove Goofo GALAGI ná-devei ve, nii è fea zèa, nii è tevegai kèevai ma, gè naa gève, gè gale ma ga Agage, Amaleke nuiiti ta-masagi, gè nui motaiti suwujaaleve Goofo GALAGI ve. ²¹ Kele koofo nuiiti ka ti baalagiti ta nikiiti ma vapagiti segeai, anii naati su ti zogai koo zu, niiti maaneñ feni de ga mañeei ve ti va Goofo GALAGI ve, ti naati segeve ga ti va ge ga zalañai Gilegale Goofo GALAGI ve, nii è ga da-GALAGI.»

Woozogi vizoge zalañai va

²² Samiyele googaavoteni, é feni ma:

«Goofo GALAGI wainve nei ga zalañaiti ta gala zalañaiti, egevelei waindai la ga nu jolo daawooi ve?

Wele, woozogi vizoge zalañaiti ba,

koloi vizoge é leve baala sineiti ma wuloi va.

²³ Mazlò zoi é kololalai gèezu, naa jòuve egevelei ungaizie wo fai la.

Bòfo maayeilalai jòuve, ta ga gèvelei nò ta ani gò vai.

Tei è Goofo GALAGI laawooi viliga ya,

to balaa é è viliga ya, é masadai gula è ya.»

²⁴ Sayile kpoei zefeni, é ge Samiyele ma: «Gè kotoi gea, mazlò gè Goofo GALAGI ná-devei gologofoga, ta donò ma lené gooiti, è ti veai zèa. Gè sumaga dualuagi ma, ga gè mina koofo nuiiti ziigaawana, gè woiloga naa ma, nii ti maafaazañaboga mà. ²⁵ Nii gè è maaneenezu la, naa ga ga, è soma è nà-kotoi nii zuvaaye, è va, de li, gè nòko Goofo GALAGI wu.»

²⁶ Samiyele googaavoteni, é ge ma: «Ba-o, de la liizu wòma, mazlò è Goofo GALAGI ná-deveiti daavilige, naa ga è kea, to balaa é è laaviliga, é masadai gula è ya Izelayele unda.»

²⁷ Tei Samiyele feni voluavesu, ga è gale ma, Sayile soni ná-segei laklògi va, é vali ga, ma buñai ye zea. ²⁸ Samiyele feni ma: «Dele gana Goofo GALAGI Izelayele masadai valizu ga la, é kula è ya za, é fe tañili zea, nii fizogai è va. ²⁹ Sujwee ga Maliñii nii è ga Izelayele ná-lebiyai, é la zee woga, é la nimiza bofo ma ga nuñusei gèvele.»

³⁰ Sayile feni ma volu: «Gè kotoi gève, kele anee naa ve, soma è unfema ve zèa nà-nuñuseiti ta-gundiñiiti gaazu, ta Izelayele nuiiti pe gaazu. Soma è vile pòlu, de li, gè nòko da-GALAGI wu, nii è ga Goofo GALAGI.» ³¹ Samiyele vileni Sayile volu, ti li, Sayile nòko Goofo GALAGI wu.

³² Samiyele feni ti ma: «À va ga Amaleke masagi Agage pò.» Agage feni vaazu koozunai, é da ñise ga saai ga na a bude maazu. ³³ Kele Samiyele feni Agage ma: «Da-woña zokpòl ga é anzanui ma moinmoin balani ti-lointi ma, naa maavele ma, da balaa è-lee ga vala è ma za.» Samiyele Agage vaani Gilegale, Goofo GALAGI gaazu.

³⁴ Naa voluma, Samiyele goleni ma Lama, Sayile balaa ge goleni ma ná-taazu Gíbea.

³⁵ Samiyele la mò feni goleni ma volu, é va li Sayile ga vaa ma, eyesu saa voloi zeeli. Kele Sayile ma yiizooli feni ma, mazlò Goofo GALAGI goleni niina Sayile va, è ge Sayile mina mò ge ga masagi.

16

*GALA ge yimazege vai
ga Davide ga masa niinei*

¹ Goofo GALAGI feni Samiyele ma: «Da yesu wòlòzu, eyesu yeelè, Sayile ná-faa zu? Nòun gè gèlea ba, nii a ke gè Izelayele masadai gula zea. Da-wulò minei laave, è li Beteleyeme taazuve. Nà è levesu Izayi ná-pelei wu, mazlò gè yimazegeve ga ná-doun zunui gila, ga è ge ga masagi.» ² Samiyele feni ma: «Naa ga zoo è ge gale? Sayile a menina, toña paa.» Goofo GALAGI feni ma: «Nikke bokpa gila sege, è lii la, da gèezu ma: «Paa ve zalañai gúlazu Goofo

GALAGI ve.» ³ Da Izayi loli zalaḡa ḡulazuve. Nii gè pò ga è ke, nà naa le ga de niina. Nui nii gè deezu ga de, naa ḡa è guloi ziezū ma bè.»

⁴ Samiyele ḡoloni ḡooḡo GALAGI wooi ve, é liini Beteleyeme. Taa ḡewolaiti ti Samiyele ḡaai ma, ti yiizooleni, ti gaazaḡa, ti ḡe ma: «È vaa ungi ḡa ga faa uagò baa?» ⁵ Samiyele ḡeni ti ma: «Ungo, pàave zalaḡa ḡulazu ḡooḡo GALAGI ve. A boḡo padena zalaḡa ḡula vai ma, wa va niina pò pelei.» Samiyele Izayi ta ná-dointi tolini ga ti boḡo pade, ti vaa zalaḡa ḡulazu ve.»

⁶ Naati paai ma, Samiyele Eliabe ḡaani, é da ḡe boḡo ma: «Tanisu nii ḡa ḡooḡo GALAGI yiimazeḡeai la.» ⁷ Kele ḡooḡo GALAGI ḡeni Samiyele ma: «È ḡaazu mina ḡula kpusei ta kooza velei va, mazòòò gè la yiimazeḡeni la. Gè la faiti petesu ga eḡevelei nui ti kaazu la. Nuḡusei belagi ḡa nò ga nii é kaazu ga ḡaazuve, kele nòun, nà da wele nui yiimave.»

⁸ Naa vòluma, Izayi Abinadaḡe lolini, é deḡe ga Samiyele, kele Samiyele ḡeni ma: «ḡooḡo GALAGI la yiimazeḡeni ga nii balaa.» ⁹ Naa vòluma, é vaani ga Sama. Samiyele ḡeni ma vòlu: «ḡooḡo GALAGI la yiimazeḡeni ga nii balaa.» ¹⁰ Izayi ná-doun lofela leeni ga Samiyele ḡana nò, kele Samiyele ḡeni ma: «ḡooḡo GALAGI la yiimazeḡeni ga nii tanòpe.» ¹¹ Samiyele Izayi ḡaazaḡani, é ḡe ma: «È-loun zunuiti tie ka ná baa?» Izayi ḡeni ma: «Ti-ma loungoi ḡa doḡoi zu, é da baalagiti make.» Samiyele ḡeni ma: «Nu leve, ti toli, é va, tòzei ade la zalaḡa laamii loozeizu polu, keni a vaana.»

¹² Izayi nu leveni, ti Davide loli, é va. Davide ḡeni ga zunu loungoi, é ḡeni ga kpòi nu, gaazuḡezeti seidai su ga pagò, doḡoi balaa ga pagò. ḡooḡo GALAGI ḡeni Samiyele ma: «Tò ḡaa, wuzeḡe, è guloi zie ma.» ¹³ Samiyele gulo minci zegeni, é guloi zie Davide naungi ma, keḡḡelointi gaazu. ḡooḡo GALAGI ná-Zenvui yeini Davide ma naama voloi, é yeni ba ḡo. Samiyele begai ma, é ḡaleni ma Lama.

GALA Zenvui zefḡe vai Sayile va

¹⁴ ḡooḡo GALAGI ná-Zenvui zegeni Sayile va, zenvu ḡoi ta levega ḡeni de ḡooḡo GALAGI ve, naa da nòungi zefḡe ma. ¹⁵ Sayile ná-botigḡe nui ti ḡeni ma: «Gi sugwee ga GALA ge zenvu ḡoi ta levega, nii é doungi zefḡe ma. ¹⁶ Naa ḡa é ba, ni da devei veena nò gi ya, ḡa nu ḡaiziezu, nii soogai kòngi ḡeinsu, naa ḡa a ke, siegi zu zenvu ḡoi a doungi zegeni ma, geingein gani gein nui ḡa kòngi ḡein, naazu doungi zu ḡa la ga pagò.»

¹⁷ Sayile ḡeni ti ma: «Zèe ḡa bu, a geingein gani gein nu ḡaiziena bè, wo vaa la pò.» ¹⁸ Ná-botigḡe nui gila ge kpòei zegeni, é ḡe ma: «Gè zunu loungoi ta ḡaave Beteleyeme taazuve, Izayi ná-dointi saama, sooge kòngi ḡeinsu. Toḡa ga kooḡo nu wola, é bude naa maazu, sooge bozezu ga pagò, pagḡe gola, ḡooḡo GALAGI ḡa ba.»

¹⁹ Sayile keelaiti teveni Izayi ma ga ti ḡe ma: «Masagi ḡe è Davide leve ma, è-loin nii é baalagiti makesu.» ²⁰ Izayi bului tanigaa zegeni, ta kòlo woole ḡila, nii dooi su, ta boli yivo ḡila, é ma ḡasoi la soovalegi vòlu, ná-doin Davide li ga tiye Sayile vò. ²¹ Davide zeelini nò feya Sayile vò be, é lo naa ná-botii zu. Davide ná-fai ne vele ma Sayile ve, é seḡeni, é ke ga ná-kooḡo zoalaiti seḡe nui. ²² Sayile keela leveni Izayi ma, é ḡe ma: «È-loin Davide ná-fai wola neve bè, be é ye kòba, é da boti ḡe bè.» ²³ E loozei naama voloi ma, zenvu ḡoi GALA ge ḡeni tevesu, naa a la Sayile nòungi zegeni ma, Davide bena kòngi zefḡe, é da gein. Sayile nòungi zu ḡeni laazu ga pagò, é lago vizo, zenvu ḡoi maaḡooza ba.

17

Gòliate malimasakei leve fai

Izelaye nui ti ma

¹ Filiseti nui ti ta-ḡooḡogiti gaaleeni ba, ti va kooi loo. Ti boḡo ḡaaleeni ba Soko, Zuda yooi zu. Ti ta-ḡooḡoḡai vuuni Efese-Damime, Soko ta Azeeka ti yoḡoḡo. ² Sayile ta Izelaye ḡooḡogiti balaa ti boḡo ḡaaleeni ba. Ti ta-ḡooḡoḡai vu Ela vetugi zu, ti lolepe beteni kooḡo vai ma, Filiseti nui ti daaloḡoma. ³ Naa ḡeai ma, Filiseti nui ti ḡeni gize ḡila ma, Izelaye nui ti ḡe gize taḡili ma, zoala velei, petugi ḡe ti yoḡoḡo.

⁴ Filiseti nui ti ta-ḡooḡogiti ḡila ge ḡulani ti zaama. Gate taazuve nu ḡeni de, daaseigi ḡeni ga Gòliate, soḡigi ḡeni ga, metele savago. ⁵ Maaḡilia ḡeni de ga kòlu boi boòlogi, kòlu zefḡe nii é ga kaka make gelei, naa balaa ḡeni ga kòlu boi, buḡeḡi ḡeni ga kilo vuulozita (60). ⁶ Kpekazuoti makega ḡeni de ga kòlu boi kokologiti, kpèen goi é ḡeni zelani kpaki poluve, naa balaa ḡeni ga kòlu boi. ⁷ Ná-kpèen wolai ma wului baḡfoni, eḡe seḡe vele nui ná-ḡba gului, nii a da seḡe vòlu ma, kpèen ma meḡeḡi wuḡeḡi ḡeni ga kilo lofela. Ná-kooḡo zepḡe seḡe nui ḡeni loni tuḡo.

⁸ Filiseti nui loni Izelaye ḡooḡo nui ti daawu, é ḡe ti ma: «Lee vaa zu wo lopele betezu kooḡo vai ma? Nòun nà ga Filiseti nui, wa ma, wa ga Sayile ná-duoiti. A nu ḡila kula, é va gi kooi ḡo ḡa to. ⁹ Ni a vònina mà, é pàa, ḡa ḡe ga wa-luoiti, kele ni nà ḡa ga vòni ma, gè paa, wa ḡe ga ḡa-luoiti. ¹⁰ Za, gè malimasakei levega Izelaye ḡooḡogi! A nu ḡila kula, gi kò ḡa to.» ¹¹ Siegi zu Sayile ta ná-kooḡogi ti Filiseti nui naa wooi menini da, ti zasuḡalini, ti wola lua.

Davide lii vai Izelaye ḡooḡoḡai zu

¹² Davide ɣeni ga Efelata ɔleyeɣei wu nu, Izayi ná-doun zunui gila, nii é ɣeni zeini Beteleyeme, Zuda yooi zu, doun zunu losava ɣa é ɣeni zea. Sayile ná-siegi zu, Izayi ɔlɔzaɣani niina ga gola. ¹³ Izayi ná-doun zunu moun savagoti ti ɔlɔni Sayile ɔlu kooɣɔzuve. Ma mounɣi laa ɣeni ga Eliabe, felesiei laa ɣeni ga Abinadaabe, savasiei laa ɣeni ga Sama. ¹⁴ Davide ɣa é ɣeni ga dounɣoi ti pe su. Die savagoti ti ɔlɔni Sayile ɔlu kooɣɔzuve. ¹⁵ Davide ɣeni liizu kooɣɔɣai zu, é da ɣale ma Beteleyeme, keeɣe ná-baalagiti make fai zu. ¹⁶ Sobu ɣilagila, kpoko ɣilagila, Filiseti nui ɣeni losu Izelayele laawu. E keeni ga folo ɔuunaanigɔ (40).

¹⁷ Názu ɣa Izayi ɣeni la ná-doun zunui Davide ma: «Kilo ɔuusavagɔ (30) zeɣe, ani ɣae ɣeegai zu, é lii la, ta ɔlu puugoi, é ti ve è-lieni zea, kooɣɔɣai zu. ¹⁸ Folomaze puugoi niiti balaa seɣe, é li, é fe ta-ɣoo ɣundiɣii ya, nii é nu waagila (1 000) unda. Li, é ka, ni è-lieni keeɣe, da ɣena vaa, ti sabaliua ve é ya, é vaa la pɔ. ¹⁹ Da ti ɣaazu Sayile ɔɔ be, ta Izelayele ɣooɣɔgi pe, Ela ɔetugi zu. Ta kooi ɣa, ta Filiseti nui.»

²⁰ Poluma zobui, Davide wuzegeni ga sobuzobui, é keeɣe ná-baalagiti kaliva nu ɣili ma, ga naa da ti make. Kaso nii maaneneni ga é lii la, é naa zegeni, eɣevelei keeɣe boni ma la. Davide zeelini nɔ kpein, siegi zu kooɔbelei ɣeni lopele betezu la kooɣɔ vai ma, ta ti da koo beei loo. ²¹ Izelayele nui ti lopele beteni, Filiseti nui ti lopele bete, kooɣɔ vai ma. ²² Davide ná-kasoti kalivaani kaso make nui ma, é li ga kooɣɔzu velei, é dieni tuuɔ. ²³ Davide ɣeai ma ɔezu dieni pɔ, é kaani ga, zunu ɣila ka ɣulazu Filiseti nui saama, daa ga Goliate, Gate nu ɣeni de, é da ma ɔee ɣilagi nɔ wo. Davide gooi menini. ²⁴ Izelayele ɣooɣɔ nui ti kpein ti kaai ma, ti wola luani, ti vela. ²⁵ Ti da ɣe ɔooɣɔ ma: «Wa zunui nii ɣaazu? Toɣa na va monɔ, ga é Izelayele ɔoomu, zoi nɔpe a zoo é zunui nii vaa, masagi ɣa naavolo moinmoin fe ma nui ya, é ná-doun anzanui ve be ga vului, naa ɔlu é ma nui keeɣe ná-peleyeɣei ɣula mului zu, Izelayele yooi zu.»

²⁶ Davide zunui gaazaɣani, niiti ti ɣeni koba, é ɣe ti ma: «Leeni ɣa ta fe naama nui ya, nii a zoo é Filiseti nui nii vaa, é unfe kaso zeɣe Izelayele unma? Filiseti nui nii ɣa ga leeni, tatipelevolulala nui tei, a zenvu su GALAGI ná-kooɣɔgi ɔoomu?» ²⁷ Ti Davide woɣaavoteni, ga minazeɣe gooi nii bogai naama nui vaa ma, nii a zoo é paa.

²⁸ Die Eliabe goomenini, ti da yepɔ ta zunui. E yiɣaawanani, é ɣe Davide ma: «Lee ɣa é vaa keezu ve? Be ɣa é baala kpulu koi yeɣai zea, tevebai zu? Ge da-wasogi ɣwee, ta kibɔlɔmai, nii é è-yiimave. E vaaɔe ga é kooɣɔzuve ɣa.»

²⁹ Davide die ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Leeni ɣa ge kea ga faa noi? Gaazaɣa nɔ ɣa ge boga.» ³⁰ Davide ɔluaveni die va, é gaazaɣa wo ga kooɣɔ nui taɣili, é ma ɣaazaɣa ɣilagi nɔ woni, ga nu moinmoin, ti da goɣaavote ɣilagi nɔ ve zea.

Davide ɔooɣɔ ɣula vai ga ti ko ta Goliate

³¹ Davide ɔee wooi zeelini ese pe ma, Sayile ɔooɣɔ balaa menini, é Davide lolini. ³² Davide ɣeni Sayile ma: «Maliɣii, nu nɔpe ge mina ɔooɣɔ inɔteve Filiseti nui tei ná-faa zu, nei ge ga dawotiɣe nui, ná liizu, gi ko ɣa to.»

³³ Sayile ɣeni Davide ma: «Ba! E la zooga liizu laalezu Filiseti nui nii wu, mazɔɔɔ da ga zunu lounɣo nɔ, tama toɣa ga kooɣɔ nu kaite ma lounɣo zie su.» ³⁴ Davide ɣeni Sayile ma: «Siegi zu nei ge ga da-wotiɣe nui, ná la ɣena kee ná-baala kpulugiti makesu la, zalai ɔaa file zuai ta la vana ga é togani gila kula baala kpulugiti zaama, ³⁵ ge bena ɔile polu, é toganii naa ɣula daave. Ni zalai ɔaa file zuai a la ɣalena ma, é laale bu, ge bena so koma leɣai va, ge ye doɣazu, ge paa. ³⁶ Uele ɣana ge zalai ta file zuai ma moinmoin paani la. Zekana nɔ ge keezu la ga Filiseti nui nii, tatipelevolulala nui tei, mazɔɔɔ é zenvu su GALAGI ná-kooɣɔgi ɔoomuga. ³⁷ Gooɣɔ GALAGI nii é kula zalai ta file zuai zaingiti zea, naa ɣa zoo é kula Filiseti nui tei zea.»

Sayile ɣeni Davide ma: «Liina, Gooɣɔ GALAGI ye é va.» ³⁸ Naa woga ɔoluma, Sayile Davide maadilini ga to ɔooɣɔ ná-kooɣɔ zɔɔlaiti, é kolu ɔai ɔooɣɔ lo unba, é kaka make kolu zeɣei loo koba. ³⁹ Kooɣɔ maadilini zooni naati poluma, Davide Sayile ná-boga zokpoi ɣilini zaama, é ɣe é zie la, kee é la ɣeni zooli é va zie. Tozei, é la ɣeni naa ma poloma. E ɣeni Sayile ma, naazu: «Ge la zooga ge va zie ga niiti pe, ge la ma pɔloma.» Davide ti kpein kula ɔooɣɔ ma. ⁴⁰ E ná-tukpoi zeɣeni, é yei kotudei ɣobaave, é yiimazeɣe ga kotu ɔoolugo náve, niiti ti maaloungai, é ti lo ná-ɔolɔi zu, é ná-felevelegi zeɣe, é li Filiseti nui laalɔɣoma.

Davide wani fai Goliate ma

⁴¹ Filiseti nui ta ná-kooɣɔ zepe sege nui balaa, nii é ɣeni tuɣo, ti ɣeni maabugazu Davide va, vaavaa. ⁴² Filiseti nui weleni ga pago, é Davide ɣaai ma, é leɣeni su, mazɔɔɔ zunu lounɣo ɣaazu ɣeni ba, é ga kpoi nu, pagai, dɔɔai. ⁴³ Filiseti nui ɔainni ga Davide, é ɣe ma: «Da kaazu ga ɣile ɔaa, é vaaazu daalɔɣoma ga kpakuiti?» Kpegai ma ga Davide voovo, ná-galagiti kpein daaseigi zu, ⁴⁴ é ɣeni Davide ma: «Va ve, ge è-ma zuai ve waniiti zea, ta dɔɔo zuaiti, ga ti-ɣonogi.»

¹⁷Yeeta, Sayile ɣeni Davide ma: «Wain ɣa mà ga gè dòn anzanu mɔungi Meelaɓe ve è ve ga vului, ni da ɣena bè ga kaɔɣuluɓa wola, è da lo Gooɔɔ GALAGI ná-kɔɔiti tuɣɔ.» Naa wosuɓe be, é ɣeni ɣisiɛzu ga: «Nà ɓɔɣɔi gè la paazu, Filiseti nuiti ka ti paazu.» ¹⁸ Davide gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ga leeni, ɓaa tosuɓe begele ɣa é kée vɛlei va, Izelaye yooi zu, gè ɣe ga masagi nekoi?» ¹⁹ Kɛle siɛgi zeeliai ma, ga Sayile ná-doun anzanui Meelaɓe ve Davide ya ga anzai, kɛɛɣɛ tatini, é fe Meɣɓa nui Adeliyele ya ga vului.

²⁰ Sayile ná-doun anzanui velesiei, nii daa ɣeni ga Mikale, naa Davide neeni ve. Sayile menigai ma, koozunɛni ga gola. ²¹ Mazɔɔ é ɣeni ɣɛɛzu ɓɔɣɔ ma: «Nà feezu be ga vului, nii a ke, é ɣe be ga balii, Filiseti nuiti ti paa.» Sayile ɣeni Davide ma volu: «Da zoo é ɣe ga nekoi niina.»

²² Sayile ɣeni ná-botiɣe nu wolaiti ma, ti ɓɛ Davide ɔɔ ga pagɔ, ti ɣe ma: «Da-vai nea masagi ta ná-nubusɛiti be. Va bu za ga è ɣe ga masagi nekoi.» ²³ Sayile ná-botiɣe nu wolaiti ti liini, ti naama wootti daazeeli Davide ma. Kɛle Davide ti woogaaavoteni ga: «Toɣa wo ɣaazu ga faa go ɓaa, ga nɔn gè ɣe ga masagi nekoi? Nà ga bala nu nɔ, ta tosu wola la bà.»

²⁴ Sayile ná-botiɣe nu wolaiti ti liini, ti Davide ná-gooɣaavotegi laazeeli Sayile ma. ²⁵ Sayile ɣeni ti ma: «À ɣe Davide ma: «Masagi la vulu zɔngɔ ɣaiziezu ná-doun anzanui vaa zu. Nii nɔ wain ma, naa ɣa é ga, zunu ani laayɔɔ ungila (100), Filiseti nuiti saama, naa ɣa é ɣɛɛzu ga ná-wanaɣulai sili nuiti ba.» » Sayile naa woni, nii a ke, é Davide undaavili Filiseti nuiti zea.

²⁶ Sayile ná-botiɣe nu wolaiti ti vaani, ti naa wo Davide ma. Naama wooi Davide ɛnɛkeni, nii a ke, é ɣe ga masagi nekoi. Kui nii masagi toni, naa va ɣe é zeeli, ²⁷ Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti liini ti Filiseti nu unfelegɔ (200) va, ti naati ta-zunu aniiti daayɔɔɔgiti teve. Davide vaani ga ti pe gaavɔnigai, é fe masagi ya, nii a ke, é ɣe ga naa nekoi. Sayile ná-doun anzanui Mikale veeni Davide ve ga anza. ²⁸ Sayile gaɣaai ma ga Gooɔɔ GALAGI ɣa Davide va, ta Davide neɛve tɔ ɓɔɣɔi ná-doun anzanui Mikale ve, ²⁹ Sayile ná-dualuagi wɔɔɔni, é lo Davide va, é ɣeni naa wainzeɣe zu niina nɔ yeenape.

³⁰ Naama ziegi zu, Filiseti ɣundigiti ti ɣeni liizu ga kɔɔi, Izelaye nuiti daalɔɣoma. Kɛle ti lii laa ɣilagila ga kɔɔi, Davide ɓena zobo sɔɔɔ gola, é leve Sayile ná-kɔɔɣuluɓaiti pe ba. Naa ɣa é keeni, tɔɣɔi ɣulani gola.

19

Zonatan Davide maalobo fai

¹ Sayile ɓɛni ná-doun zunui Zonatan ɔɔ, ta ná-botiɣe nu wolaiti, ga ti Davide va. Kɛle Sayile ná-doun zunui Zonatan Davide neeni ve ga gola. ² E Davide ɣɔba vaa woni, é ɣe ma: «Kée Sayile ɣa pɔ ga é è va. Naa ɣa é ba, wele ɓɔɣɔ ma, lina sobu, mina ɣula kelema, loɔɣu. ³ Gá kɛɛ, gá vaazu ɣulazu, gi ziezie kpalagi naazu, ve è loɣuai ná. Nà ɓɛzu kɛɛ ɔɔ ga dá-vai, gè kisu vai ɣwɛɛ, é vile è va, gè va, gè bo è ma.»

⁴ Zonatan ɣeni Davide maamuse ɓɛiti bosu kɛɛɣe Sayile ɣɔba, é ɣe ma: «Masagi mina ɓɔɣɔ ɣe ga ɓɔba nu ná-botiɣe nui Davide ná-faa zu, mazɔɔ é la faa ɣaazani è ma. Kɛle ná-botii pe keɛve ga undaane è ve. ⁵ E ɣikulani zenvui zu, é li, é Filiseti nui va, naa ɣeni ga unmoɔ faa wola, nii Gooɔɔ GALAGI keeni Izelaye pe be. Da ɓɔɣɔi è miná ɣaani, è ɣoozune naama vai zu. Lee vaa zu mu dá li ɓɔɣɔ loazu kotoi naama zii zu, ga è ɓɔɔalala nui ma ɣamai vu, lee vaa zu dá Davide va nɔ fuun?»

⁶ Sayile woiɔni Zonatan ná-kpɛiti ma, é ɣe ma: «Gè ɣona Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga Davide la zaa.» ⁷ Zonatan Davide lolini, é naama ɓɛiti pe bo ma, é lo Davide luɣɔ, é lii la Sayile ɔɔ be. Davide ná-botii lozeini Sayile ɔɔ be ga mɔungi ɣevele.

Davide ɣizo fai anzai Mikale ve

⁸ Tei kɔɔi lozeini ɔɔlu, Davide liini, é kɔɔi ɔɛɛ Filiseti nuiti ba, é vɔni ti ma ga gola, naati ti vela ba.

⁹ Zenvu ɣoi nii Gooɔɔ GALAGI teveni, naa loɔni Sayile zu, é ɣeni zeini ná-pelei wu, ná-kpɛin zoni zea. Davide ɣeni zeini, é da kɔnigi ɣɛin. ¹⁰ Sayile ɣeni pɔ ga é Davide zo, é kpadɔ pelei va ga ná-kpɛin. Kɛle Davide lekpeni kpɛin luɣɔ, kpɛin ɓaɔɔ pelei va. Davide ɓizeni, é vela. Ma ɓidii nɔ, ¹¹ Sayile keelaiti teveni Davide ná-pelelaɓe, ga ti ná make, ti va paa sobui. Kɛle Davide anzai Mikale boni ma, é ɣe ma: «Ni è la ɔɔlani za ɓidii, lina, è zaa.»

¹² E kulani fenɛtɛli laaɓe, é ze. Davide ɔɔlani, é li. Pele ɣana é ɣulani la. ¹³ Naa ɔɔluma, Mikale pele wu zalei zeɣeni, é da betei zu. E boli ɣɔɔi zeɣe, é dɔ unba, é segei ɔɛɛ ma.

¹⁴ Siegi zu Sayile keelaiti teveni da, ga ti Davide zo, é ɣeni ti ma: «É la ɣɛdeni.» ¹⁵ Sayile ti ɣaɣaleni ma, ga ti Davide ɔɛɛ. E ɣeni ti ma: «À ze ná-betei zu, wo vaa la pò, nii a ke gè paa.»

¹⁶ Keelaiti ti ɣaleni ma ɔɔlu, wɛle, pele wu zalei ɣa é ɣeni laani betei zu, boli ɣɔɔi laani unbu.

¹⁷ Sayile ɣeni Mikale ma: «Lee vaa zu è yaavaa ɣani, é ɓe sili nui va, é ɔɔla?» Mikale gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Tɔ ɣa keai mà: «Zèna, gè li. Ni naa laade, nà è vaazu.» »

Davide vɛla vai Samiyele vɔ bɛ

¹⁸ Davide vɛla vɛlei ɣana, ɛ li Samiyele vɔ bɛ Lama. Nii pɛ Sayile kɛɛni, ɛ naati pɛ boni Samiyele ma. Naa vɔluma, ti felego ti liini, ti zeɪ Nayote. ¹⁹ Nuiti ti liini ti ɣɛ Sayile ma: «Wɛɛ, Davide ɣa Nayote, Lama ɣɔbaɛ.» ²⁰ Sayile nuiti tevɛni ga ti Davide zo. Kɛɛ ti liai ma, ti GALA goo wo nu ɓulugi ɣaani, ti da kulakɛɛma vaiti bo, Samiyele loni ti luɣɔ, GALA Zɛnvui yeini ti ma, tiya ɓalaa, ti da kulakɛɛma vaiti bo. ²¹ Sayile mɛnigai ma, ɛ taɣiligaa lɛvɛni mɔnɔ, naati ɓalaa, ti da kulakɛɛma vaiti bo. Sayile taɣiligaa lɛvɛni nɔ zeizu zavasiɛi, naati ɓalaa, ti da kulakɛɛma vaiti bo. ²² Sayile ɓɔɣɔi liini Lama. Seeliai ma zɛyɛɣɛ wolai ma, nii ɛ Seeku taazuvɛ, ɛ gaazaɣagi woni, ɛ ɣɛ ma: «Mini ɣa Samiyele ta Davide ti nɔ?» Ti gooɣaaɔvɛni, ti ɣɛ ma: «Ta Nayote, Lama ɣɔbaɛ.» ²³ Diizuvɛ minɔ, GALA Zɛnvui yeini ma, tɔ ɓalaa pelei zu, ɛ ɣɛni kulakɛɛma vaiti bosu, ɛ da li, eyɛsu ɛ zeeli Nayote, Lama ɣɔbaɛ. ²⁴ Seeliai ma, ɛ seɣɛi ɣulani ɣɔba tɔ ɓalaa, ɛ da kulakɛɛma vaiti bo, tɔ ɓalaa Samiyele ɣaazu. E looni sugili, maɣakai yeini laani zooli ma, naama voloi, ta ma ɓidii. Naa ɣa ɛ kea, ti ɣɛni ma: «Sayile ɓalaa kana GALA goo wo nuiti saama ɓaa?»

20 *Davide ta Zonatan ta-woolaamai*

¹ Davide vɛlani, ɛ zeɣɛ Nayote, Lama ɣɔbaɛ. E liini, ɛ Zonatan ɣaazaɣa, ɛ ɣɛ ma: «Leeni ɣa gɛ kea? Nɔ-faaɣaazagi ɣa ga leeni, kotoi ɓɛgele ɣa gɛ kea ɛ-ɣɛɛ laalɔɣɔma, ɛ ɣɛɛzu ɛ paa?»

² Zonatan gooɣaaɔvɛni, ɛ ɣɛ ma: «Naa li poun! E la zaa. Kɛɛ la de faa nɔpɛ kɛɛni, ni ɛ la boni mɔ. Lee vaa zu mu kɛɛ nii looɣɔzu ba? Faa nɔpɛ ge la naazu.» ³ Davide ɣɛni ma: «Nɔ ɣonazu ɛ vɛ ga ɛ-ɣɛɛ kwɛɛni ga ɓɔɔlai ɣa ga de, toɣa ɣɛ ɣisɛni nɔ ga: «Kɛni Zonatan mina faa ɣɛwɛ niima vai zu, ni naa laade, zii ɣa ɓɔɔ.» Kɛɛ gɛ ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii ɛ vulua, ta da ɓalaa ma, deɪ ɛ vulua, nɔ bosu ɛ ma ga koɣo lo daa ɣila nɔ ɣa ɛ ɣi yoɣɔzu ga saai.»

⁴ Zonatan ɣɛni Davide ma: «Nii nɔpɛ ɛ pɔ, bo mɔ, nɔ ke ɛ vɛ.» ⁵ Davide ɣɛni ma: «Lina ɣa ɛ ga alu niineɪ ma vɛtii, maanɛvɛvɛ gɛ daami wo masagi nɔ-taɓalii ɣa. Kɛɛ va bu, gɛ li, gɛ looɣu doɔɔi zu, eyɛsu foloi zavasiɛi kpɔko. ⁶ Ni ɛ-ɣɛɛ a kaana ga gɛ la nɔ, da ɣɛ ma: «Davide maanɛvɛvɛ ga gɛ ɓɛ ba, ɛ li fala nɔ-taazu Beteleyɛme. Mazɔɔɔ nɔ-peleyɛɣɛi pɛ ka zalaɣai ɣulazu, nii ta da kula kona-o-kona.» ⁷ Ni a ɣɛna ma: «Naa vage,» naazu ziileɣi ɣa bɛ da-wotigɛ nui. Kɛɛ, ni a yiigaawanana, kwɛɛ ga ɛ devea ga ɛ paa. ⁸ Da woofɛɣiladai le ga ze naazu, nɛi gɛ ga da-wotigɛ nui, mazɔɔɔ de minazɛɣɛa ɓɔɣɔ vɛ ga nɛɛɛi, ɣooɣo GALAGI laaseɣi zu. Ni nɔ ɣɛ ga sɔba nu faa nɔpɛ su, paa da ɓɔɣɔi, kɛɛ mina li ga ze ɛ-ɣɛɛ vɔ.»

⁹ Zonatan ɣɛni ma: «Naama ɣigi maagooza ba poun! Ni nɔ kwɛɛna ga kɛɛ ɣa pɔ ɛ faa nɔpɛ ɣɛ ga de, nɔ bo ɛ ma.» ¹⁰ Davide ɣɛni Zonatan ma: «Ni ɛ-ɣɛɛ ɣa ɛ woofɛɣaaɔvɛna ga nɔvɛda, ɓɛ ɣa ɛ tevɛsu ga ɛ bo mɔ?» ¹¹ Zonatan ɣɛni Davide ma: «Oa, de li doɔɔi zu.» Ti felego ti liini doɔɔi zu.

¹² Zonatan ɣɛni ma: «Gɛ minazɛɣɛa ɣooɣo GALAGI laaseɣi zu, Izelayɛɛ nɔ-GALAGI, ga lina, ɓaa lina a lɛvɛna, niima yeefɛɣalai nɔ ma, nɔ kɛɛ ɣoozu ɣaazaɣasu, gɛ nɔ-kisɛɣiti kwɛɛ. Ni nɔ-kisɛɣiti page, ɛ vɛɛ ɛ va, naazu nɔ bo ɛ ma. ¹³ Kɛɛ, ni kɛɛ ɣa pɔ ɛ faa nɔpɛ ɣɛ ga de, gɛ la kɛɛni, gɛ va bo ɛ ma, ɣooɣo GALAGI sɔ nɔ-ziiɣaawanai pɛ su. Nɔ ɓɛ ɛ va, ɛ li ziileɣi zu. ɣooɣo GALAGI ɣɛ ɛ va, ɛɣɛvɛlei ɛ ɣɛni la kɛɛ va. ¹⁴ Ni nɔ de vulua, zɛɛ bɛ ga ɣooɣo GALAGI nɔ-woofɛɣiladai, nii a ke gɛ mina za. ¹⁵ Da-woofɛɣiladai mina zeɣɛ mɔvɔfodaiti ba, anɛ ɓalaa, ɣooɣo GALAGI ɣa ɛ zili nuiti pɛ kulazu eteai zu.»

¹⁶ Zonatan minazɛɣɛi ɣɛni ti yoɣɔzu ta Davide nɔ-peleyɛɣɛi. Kpegai ma, ɛ ɣɛ ma: «Ni da minazɛɣɛi nii ɣooɣoɣolona, ɣooɣo GALAGI ɣa ɛ loɣa ga ɛ zili nuiti ta-ɓakoi.»

¹⁷ Naa vɔluma Zonatan ɣɛni Davide ma, ɛ ɣona ga toɣa nɛɛ vɛ eyɛsu ɣɔ. Mazɔɔɔ Zonatan Davide nɛɛni vɛ eɣɛ tɔ ɓɔɣɔi.

¹⁸ Zonatan ɣɛni ma: «Lina, ta kwɛɛsu ga ɛ la vaani alu niineɪ ma vɛtii zu, tɔzeɪ ɛ-zeizuvɛvɛ nakai ɣa ɣɛɛzu lee. ¹⁹ Lina a lɛvɛna, li vɛ ɛ looɣuni nɔ, siɛɣi zu niima vaiti pɛ tɔzeɪni la, da looɣu Ezele ɣotui ɣɔbaɛ. ²⁰ Nɔ kilɛɣi uilisɛ sava kotui vɔ pelei, gɛ da tete anii ta ma. ²¹ Naa vɔluma, nɔ nɔ-botigɛ zunu loungoɪ lɛvesu, ga ɛ ti zeɣɛ. Ni nɔ ɣɛna ma: «Wɛɛ, kilɛ kaɛiti ta ɛ vɔlu vɛlei, ɣale ma, ɛ ti zeɣɛ,» naazu, da zoo vaazu, mazɔɔɔ fai pɛ page ɛ luɣɔ. Gɛ ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii ɛ vulua, ga faa nɔpɛ ge la nɔ, nii da lua ba. ²² Kɛɛ ni nɔ ɣɛna zunu loungoɪ ma: «Li poun, kilɛ kaɛiti maagoozaɛ ɛ va,» naazu, li, mazɔɔɔ ɣooɣo GALAGI ɣa ɛ pɔ ga ɛ li. ²³ Wooɪ ɣana de giliai ba, ɓɔɣɔ yoɣɔzu, da-o, nɔ-o, ɣooɣo GALAGI va bu, de ye woofɛɣiladai zu, eyɛsu ɣɔ.»

 Sayile deve vai ga ɛ Davide va

²⁴ Davide liini, ɛ looɣu doɔɔi zu. Alu niineɪ ma vɛtii ɣula yeɪi, kpɔkoi, masagi liini, ɛ zeɪ taɓalii ɣakala daami wosuvɛ. ²⁵ Masagi zeini seizuvɛ, vɛ a da ɣɛ nɔ poloma, ɛ vɔluzɛi pelei va, Zonatan zeɪ ɛ ɣaaɔvɛ ma, Aɓɛnɛɛl zeɪ Sayile ɣɔba, kɛɛ Davide zeizuvɛ nakai ɣɛni de. ²⁶ Sayile la ɣɛni faa nɔpɛ boni naama voloi, ɛ ɣɛni ɣisɛizu ga naa ɣa ɣɛ koɔɔba vai ta ɣɛni

kazemazu. ²⁷ Kêlê, fetii ma voloi velesiei, Sayile Davide zeizuve jakai gaa ma m̄n̄o, é Zonatan gaaazagani, é ḡe ma: «Toḡa ḡale gè la Davide ḡaazu daami wosuve, wogi, ta za?»

²⁸ Zonatan gooḡaaivoteni, é ḡe ma: «Davide ḡola maan̄eneve ga gè 6e ba, é li Beteleyeme. ²⁹ K̄eeve m̄a: «N̄à è maan̄enezu, yeebe bà, gè li. Mazl̄o, ḡa zalaḡa ḡulazu p̄sleyeḡei wu, ḡa-laazu, dīe t̄olige ma vai ma. Naa ḡa é ba, va bu bè, gè li gè ḡaazula n̄a-nuiti ma.» Naa ḡa é k̄ea, Davide la feti laamii woni è v̄o be.»

³⁰ Sayile wola yiiḡaawanani Zonatan ma, é ḡe ma: «Da ga tuva vele ḡuḡo anzanui ta kololala anzanui ná-doun zunui. Gè suḡwee ga è Izayi ná-doun zunui ḡea ga è-w̄olai, da-unfe kana, è-lee ná-unfe ge ḡe lee. ³¹ Kêlê, woilo nii ma, gè bosu è ma: ni nu laali nuu ḡa vulua, è la ḡea ziilei su pe, è la masadai zol̄oḡa eyesu pe. Naa ḡa é ba, nu leve naa luḡo, ti so, ti vaa la p̄o, k̄eni é za.»

³² Zonatan k̄eeḡe Sayile woḡaaivoteni, é ḡe ma: «Lee vaa zu é zaazu? Lee ḡa é k̄ea?» ³³ Sayile ná-k̄pēin vilini ga é Zonatan z̄o. Zonatan gaaḡaani naazu ga k̄eeḡe deveve ga é Davide vaa. ³⁴ E wuzegeni ga ziiḡaawanai, é la daami woni naama voloi. T̄oḡzei zii ḡeni zoolezu ga Davide ná-faa, k̄eeḡe ḡeni poomusu ga gola.

Davideni ti vali vai ta Zonatan

³⁵ Poluma zobui, Zonatan liini d̄oḡo zu, v̄e ti zolooni ná ma, ta Davide. Botiḡe zunu loungo ḡila ge ḡeni polu. ³⁶ E ḡeni naa ma: «Bize, è li, kilê kaeiti gè ti vilisu, è ti yeve.» Botiḡe zunu loungoi bizeni, Zonatan kilê kae ḡila pilini, é kpude naa maazu. ³⁷ Zunu loungoi maaḡuḡaai ma, kilê kaei bad̄azuve va, Zonatan ḡeni ma: «Kilê kaei maaḡoozave è va. ³⁸ Li ga suvile, mina ye miná!» Zonatan ná-botiḡe zunu loungoi m̄einti gaal̄eni ba, é li ga tiye maliḡii v̄o. ³⁹ Zunu loungoi la ḡeni faa n̄ope gaaḡaani, k̄eni Zonattani ta Davide ḡa ti ḡeni gaaḡaazu yoḡoḡu. ⁴⁰ Zonatan ná-kil̄egi, ta ná-m̄einti feeni ná-botiḡe zunu loungoi ya, é ḡe ma: «Li ga tiye taazu.»

⁴¹ Zunu loungoi liai ma, Davide ḡulani d̄oḡufuzuve k̄otu ziḡigi voluve, é n̄oko ná zeizu ḡe sava, Zonatan ḡakala, é unpil̄e zoi ma. Ti feleḡo ti d̄oḡo n̄eeneni, ti l̄ebi w̄olazu, Davide d̄oḡo ma ma w̄ol̄ni. ⁴² Naa voluma, Zonatan ḡeni Davide ma: «Li ziileigi zu. ḡize b̄oḡa vai ma minazeḡegi zu, de feleḡo de boga yoḡoḡu, ḡoḡo GALAGI laaseigi zu, de ḡe ma: «ḡoḡo GALAGI va bu, de ye woḡeḡil̄adai zu, eyesu ḡo, da-o, n̄a-o, ta de-mavofodaiti!» »

21

¹ Davide wuzegeni, é li, Zonatan balaa ge ḡale ma, é le taazu.

Davide vela vai Ayimeeleke v̄o be

² Davide liini N̄oḡe, zalaḡa ḡula nui Ayimeeleke v̄o be. Naa kaai ma, é daaḡomini ga kpalii, é gaazaḡa, é ḡe ma: «Lee vaa zu da ḡila è v̄aazu, nu n̄ope ge la è volu?» ³ Davide gooḡaaivoteni, é ḡe ma: «Masagi t̄eveḡe keela ma, é ḡe: «Nu n̄ope ge mina faa ḡwee niima vai zu, nii gè è leveu ma, ta devei nii gè feezu è ya.» Naa ḡa é k̄ea, gè ada lea ga ná-nufuseiti ga gi ḡomi ná. ⁴ Daamiani k̄peḡe ḡa é è ya ḡani? Bulu l̄oḡuḡo ve z̄ea, baa nii n̄ope da s̄oḡo.»

⁵ Zalaḡa ḡula nui gooḡaaivoteni, é ḡe ma: «Bulu ḡili ge la z̄ea, k̄eni nii makegai ḡoḡo GALAGI v̄e. Da zoo ti zeḡezu, è li ga tiye da-nuiti be, ni ti la anzanu vaa ḡēni niizuve.» ⁶ Davide gooḡaaivoteni, é ḡe ma: «Sīn̄ope su gi nii ḡeḡala vai ta ma la, t̄o ka gi ma, é vile anzanu vai va. Ni ḡa ḡena lia k̄oḡozuve ta n̄o, ná-s̄ep̄oluiti pe ta-ḡoḡo z̄ol̄aiti pe padeḡe, toḡa ḡula naa maazu, niima ziei zu.» ⁷ Zalaḡa ḡula nui bulu padegai naati feeni Davide ya, mazl̄oḡo taḡili ge la ḡeni ná. Bului naati fea ḡeni de ḡoḡo GALAGI v̄e, naa voluma ti ti ḡulani zalaḡa ḡula laḡalii ḡa, ti maavalibo fai zu ga ma nīeni.

⁸ Naama voloi, Sayile ná-botiḡe nui ta ḡeni ḡoḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve, ga é fai ta ḡaaḡula ba, ti yoḡoḡu ta GALA. E ḡeni ga Ed̄ome nu, daa ga D̄oweḡe, t̄o ḡa é ḡeni ga Sayile ná-baala make nuiti ta-ḡundiḡii. ⁹ Davide zalaḡa ḡula nui Ayimeeleke gaazaḡani v̄olu, é ḡe ma: «K̄pēin la è ya, baa boḡa z̄ok̄po? Masagi ná-keela z̄iegi nii ḡēve ga gaazuvile vaa, t̄o ḡa é k̄ea gè la ná maazl̄oḡni, gè va ná-boḡa z̄ok̄po zeḡe, baa k̄oḡo z̄ol̄aiti taḡili.» ¹⁰ Zalaḡa ḡula nui gooḡaaivoteni, é ḡe ma: «Filiseti nui Golīate ná-boḡa z̄ok̄po ḡa é v̄e, nii è paani Ela p̄tugi zu. Maaveleveḡe seḡei ta zu, toḡa laani zalaḡa ḡula zeḡei v̄oluve. Ni da p̄o ga è seḡe, seḡe, t̄oḡzei taḡili ge la gi ya v̄e, k̄eni t̄o n̄o.» Davide ḡeni ma: «Fe z̄ea, t̄oḡzei keḡala la ná.»

Davide lii vai

Filiseti nuiti p̄o be Gate

¹¹ Davide wuzegeni, é vela Sayile va, naama voloi n̄o. E liini Akise v̄o be, Gate masagi. ¹² Akise ná-botiḡe nu wolaiti ti ḡeni ma: «Davide la ga nii b̄aa, zoi ma masagi? Nii lei ti ḡeni ḡuyei loozu be, ti da kuai wo, ti da ḡe ma: «Sayile v̄onini nu waagil̄agil̄agiti ma, Davide ma ge v̄oni nu waauupuugiti ma?» »

¹³ Davide naama wooiti sefeni ga sabelama vaa, é wola lua Gate masagi Akise va. ¹⁴ Davide bofo gfeni ga bologfa nui Filiseti nuiti gaazu, é da zeevozebaiti ke kpagiti ma, é da be daade jagi va, naa da yei kpelel ga. ¹⁵ Akise gfeni ná-botiđe nu wolaiti ma: «Wa kaazu wa bofoi ga zunui tei nounge zeđe ma! Lee vaa zu wo vaazu la pə? ¹⁶ Bologfa nu vala ka é mǎ 6aa, wo vaazu ga niima gelei ga é da bologfa vaiti ke gaazu? Wa gisieszu ga nii ga leezu ná-pelei wu 6aa?»

22

Davide gfee vai ga koo lotufoi

¹ Davide zefeni miná, é li, é loofu Adulame vugi zu. Keefelointi ta ná-peleyefei wu nuiti pe ti menigai ma, ti liini po be. ² Naa voluma, maanogfo nuiti pe, ta niiti kuyei gfeni ti ma, ta niiti ti goozu la gfeni neeni, naati pe ti gaaleeni ba Davide goba, é gfe ga ta-gundigii. Ti gfeni ga nu unnaanigo (400) gfejala.

³ Davide zefeni miná, é li Misepee, Moabe yooi zu. E gfeni Moabe masagi ma: «Nà è maaneezu, ga kèeni ta dèe ti va, ti zeí ve, eyesu gè da sò pelei gfa, Goofo GALAGI ve.» ⁴ Davide liini ga keefge ta dee, Moabe masagi ná-koizuve. Ti yeni miná siegi naa pe su Davide keeni doofui zu.

⁵ Yeeta, GALA goo wo nui Gade gfeni Davide ma: «Gula doofui nii zu, gale ma, é li Zuda yooi zu.» Naazu Davide liini, é lo Geelete lofoi zu.

Sayile Ayimeeleke vaa vai ta ná-peleyefei wu nuiti

⁶ Sayile gfeni Gíbea, é zeini gizei ma, tamalise wului ma niinigi wu, ná-kpeeni zoni zea, ná-botiđe nuiti kakugai ma. E menini ga ti Davide ta ná-nuiti kaave. ⁷ E gfeni ná-botiđe nuiti ma: «Benzamen nuiti, à woilo gooi ma! Wa gisieszu ga Izayi ná-doun zunui nuu gfa kpalagiti fe wo pe zea, ta leezen beleiti? Wa gisieszu ga tofa wo zeí nu ungilagilagiti unda, ta nu waagilagilagiti unda 6aa? ⁸ Lee vaa zu mu, wo pe wo yaavai lozu má? Mazaloo wo tanope ge la boni má ga doun zunui ti, ta Izayi ná-doun zunui, Davide, ti minazefeni yofozu. Wo tanope ge la yiizooleni ga é va dee ga ze, ga doun zunui gfa ná-botiđe nui laavilisu má, nii a ke é bali le tugo, egevelei ade kaazu la za.»

⁹ Edome nui Dowege, nii é gfeni Sayile ná-botiđe nu wolaiti saama, naa Sayile woojaavoteni, é gfe ma: «Gè Izayi ná-doun zunui gaaave, é va Nobe, Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke vo be. ¹⁰ Ayimeeleke Goofo GALAGI gaazağage Davide ve, é daamianigiti fe zea, é Filiseti nui Goliath ná-boga zokpoi ve zea.»

¹¹ Masagi nuiti tevèni, ga ti va ga Ayitube ná-doun zunui Ayimeeleke, nii é gfeni ga zalağa gfula nui, ta ná-peleyefei wu nuiti pe, ti ga zalağa gfula nuiti Nobe. Ti pe ti vaani, ti bofo le ga masagi. ¹² Sayile gfeni ma: «Woilo ga pago, Ayitube ná-doun zunui!» Naa goojaavoteni, é gfe ma: «Goi loge, maligii.»

¹³ Sayile gfe ma: «Lee vaa zu wa Izayi ná-doun zunui wo woyai lozu má? Lee vaa zu è bului ta boga zokpoi veai zea, è Goofo GALAGI gaazağa be, nii a ke, é wuzefge daalogoma, é bali le tugo, egevelei é keezu la za?» ¹⁴ Ayimeeleke masagi woojaavoteni, é gfe ma: «Da-wotiđe nuiti saama, be gfa é ga woogegila nu, ga Davide gfevele? E ga è-nekoi, é ga è make nui, naa pe poluma to lei unfema wolai va gfe zea da-velei wu 6aa? ¹⁵ Ma moun ge la ga nuu balaa, gè va gfe GALA gaazağas be. Kele naa li poun! Gè la gisieni kaipa ga gè woya lo è ma. To gfa é ba, mina niima gasai la unma, 6aa ná-peleyefei wu nuifuseiti unma, mazaloo gè la faa nape kwee niima vai zu.»

¹⁶ Masagi gfeni ma: «Ayimeeleke, da zaazu, wa da-peleyefei wu nuiti pe.»

¹⁷ Naa voluma masagi gfeni make nuiti ma, ti gfeni kobave: «À li, wo Goofo GALAGI ná-zalağa gfula nuiti paa, mazaloo tiya balaa ti bofe Davide va, ti gfa kwèni ga tofa velazu, ti la boni má.» Kele, masagi ná-botiđe nuiti ti la gfeni keeni, ti va yeevoogfu Goofo GALAGI ná-zalağa gfula nuiti ba. ¹⁸ Masagi gfe vele gana Dowege ma: «Li, è zalağa gfula nuiti paa.» Edome nui Dowege gfa é latini, é zalağa gfula nuiti paa. Naama voloi, zunu vuulsava maazu loolugo (85) ga é paani, niiti zalağa gfula zeđe gfeni ti goba. ¹⁹ E Nobe nuiti paani mona ga boga zokpoi, zalağa gfula nuiti ta-laazuve. E tozeini zunuiti ma, é li anzanuiti, ta doungeiti po, naa veeni niimibolegiti ba, ta balaa nikèiti, ta soovalegiti, ta baalagiti, é ti pe paani.

²⁰ Keni Afiataal, nii é gfeni ga Ayimeeleke ná-doun zunui, é ga Ayitube ná-doun loin, naa gila kpe no ga é zooni é vela, é li Davide vo be. ²¹ Afiataal boni Davide ma ga Sayile Goofo GALAGI ná-zalağa gfula nuiti paave. ²² Davide gfeni Afiataal ma: «Gè gaagaani ga Edome nui Dowege gfa li no ti, é niima vaiti daazeeli Sayile ma, tozei é gfeni Nobe naama voloi. Da-peleyefei wu nuiti saa vai ma ungi gfa é ga ze. ²³ Naa gfa é ba, ye koba, mina lua, mazaloo zoi é zenvui gaizieszu, tofa da balaa è-yenvui gaizieszu. Kele ni da koba, ná è make ga pago.»

23

Davide Keyila taai unmo vai

1 Ti vaani, ti gɛ Davide ma: «Filiseti nuiti ti kooi laalea Keyila taai wu, ti da moloi unma molo loɔazuwe.» 2 Davide Gooɔɔ GALAGI gaazaɔani, e gɛ ma: «Na zoo nei ge li, ge kooi we Filiseti nui niiti ba?» Gooɔɔ GALAGI gooɔaavoteni, e gɛ ma: «Ungo, li, da vonisu ti ma, e Keyila taai gɔla ti ya.»

3 Kele Davide na-nuiti ti gɛni ma: «Zuda yooi zu mu ka gi na dualuagi zu, ga liina laaleezu Filiseti nuiti bu Keyila, ta la vea dualuagi va ɔaa?»

4 Davide Gooɔɔ GALAGI gaazaɔani volu, Gooɔɔ GALAGI gooɔaavote, e gɛ ma: «Wuzegɛ, e li Keyila, mazolo na Filiseti nuiti doozu e yeezu.»

5 Davide ta na-kooɔɔ nuiti ti da li Keyila, ti kooi we Filiseti nuiti ba, ti naati ta-logani bulugi zo, ti voni naati ma ga gola. Uele gana Davide Keyila nuiti unmooni da. 6 Siegi zu Ayimeeleke na-doun zunui, Abiataal gɛni velazu la Davide va be Keyila, e liini ga zalaɔa gɔla zegɛi ya, ti gɛni Gooɔɔ GALAGI gaazaɔasu da.

7 Ti liini, ti gɛ Sayile ma: «Davide ga Keyila.» Sayile gɛ ma: «GALA ge doo zeezu, mazolo e boɔɔ loo bali ga, ga dii vai e le taai naa zu, kpogi da, ta pilisuuti.»

8 Sayile na-nuiti pe gaaleeni ba, ga ti li, ti Davide ta na-kooɔɔ nuiti sei kele su, Keyila taazuwe.

9 Davide sugweeni ga Sayile maabotevea, e gɛni zalaɔa gɔla nui Abiataal ma: «Oa ga zalaɔa gɔla zegɛi.» 10 Davide gɛni ma: «Gooɔɔ GALAGI, Izelayele na-GALAGI, ge meniga ga Sayile ga gɛvele betezu ga e va, e Keyila taai goloɔolo non maavele ma. 11 Keyila gɛndjiiti ta vaazu feezu zea ɔaa? Ton ka vaazu ga gite, egevelei ge menigai da, nei ge ga da-wotidɛ nui? Gooɔɔ GALAGI, Izelayele na-GALAGI, zoo e naa le ga ze.» Gooɔɔ GALAGI gooɔaavoteni, e gɛ ma: «Ungo, toga vaazu.»

12 Davide gɛni ma volu: «Sayile ga vaana, Keyila gɛndjiiti ta vaazu gi levesu po ɔaa, na-o, na-nuiti-yo?» Gooɔɔ GALAGI gɛ ma: «Ta wo levesu po.»

13 Davide ta na-kooɔɔ nuiti ti gɔlani Keyila taai va. Ti gɛni ga nu undozita (600) gɛgala, ti li ve ta zoo ti li na. Sayile menigai ma ga Davide gɔlaa taai va, e na-kooɔɔgi gaɔgaleni ma.

Zonatan na-daalimai

14 Davide zeelini Zife tevebai zu, e ze gize gakamae na zelegai. Sayile gɛni gaiziezu folo-folo, kele GALA ge la gɛni feeni zea.

15 Davide sugweeni ga Sayile vilega polu, ga e paa. E yeni Goolesa, Zife tevebai zu. 16 Na zu ga Sayile na-doun zunui Zonatan wuzegeni la, e vile pelei ma, ga e li Goolesa, e Davide inoo GALA na-fai zu. 17 E gɛ ma: «Mina lua, mazolo kee Sayile, yee la zelia e ma pe. Da masadai gɛezu Izelayele unda, non ge gɛ ga da-zeikobai. Kee boɔɔi sugwee ga zekana e gɛezu la.» 18 Ti felego ti minazegɛgi gɛni yoozu, Gooɔɔ GALAGI gaazu. Davide yeni Goolesa, Zonatan gale ma na-taazu.

Sayile voola vai Davide va

19 Zife nui tanigaa ti liini Giɔea, Sayile va be, ti gɛ ma: «Davide loogɔve gi zaama, doogɔve Goolesa, ada zelegti Gakila gize ma, tevebai zu lekpemae nu yeezazuwe. 20 Ee, masagi, ni da po ga e Davide zo, va no, ga fe e ya.»

21 Sayile ti woogaaavoteni, e gɛ ti ma: «Gooɔɔ GALAGI tuya loo wo ve, woi maawoin wo zogai. 22 Na wo maaneezu, a li de, wo tevesuetei kwee, be ga e kaa? Mazolo ge menige ga kelegelege gola. 23 A faiti buuete, wo doogɔzuuetei kwee, naa voluma wo va, wo ma gaamai wo ma. Na ye wo volu, naazu ade li. Ni toga zooi zu, na gaizie Zuda yooi ma zokogi pe su.»

24 Zife nuiti ti toni da Sayile luɔo, ti da li Zife. Naazu Davide ta na-kooɔɔ nuiti, ti gɛni Maon tevebai zu, Zuluden ma vetu nemei zu, nii e tevebai zu lekpemae nu yeezazuwe.

25 Sayile ta na-kooɔɔ nuiti ti liini gaiziezu. Davide menigai ma, e yeini, e zei fasa gizeiti saama, Maon tevebai zu. Sayile menigai ma, e vileni Davide volu tevebai zu. 26 Sayile ta na-kooɔɔ nuiti ti gɛni ziezu gize gakamae gilazu velei, Davide ta nonoiti ti da zie zola velei. Davide gɛni velazu ga suvile Sayile va. Sayile ta na-kooɔɔ nuiti ti gɛnina zeelizu Davide ta na-kooɔɔ nuiti ma, ti va ti maagaku, ti ti zo, 27 eyesu keela zeeli Sayile ma, e gɛ ma: «Oa fala! Filiseti nuiti ti kooi vea zooi va.» 28 Sayile galeni ma ga volu velei, e zegɛ Davide volu, e li, e Filiseti nuiti daaɔomi, ga kooi. Naa ga e keeni ti mina laasei peeni ga Zeegaagwe Vasai.

24

Davide gɛle vai Sayile vaa vai va

1 Davide zegeni mina, e li, e ze En-Geedi, adaveti nati maazoloosu ɔaai. 2 Sayile galegai ma ma, e zegɛ Filiseti nuiti polu, e menini ga Davide ga En-Geedi yooi ma tevebai zu. 3 E yeelonu nu waasavago (3 000) va, niiti ti ga salavusu gɛzegezegiti Izelayele yooi na pe su. To-o, naati-yo, ti li Davide ta na-kooɔɔ nuiti gaiziezu, eyesu ti zeeli Doɔo Woliiti Ta-Vasaiti ma.

⁴ E zeelini baala sasai ma, nii é feni pele gobaave, pugi ta feni miná. Sayile looni pugi naa zu, ga é lo dóbó zu. Davide ta ná-nuiti ti feni pugi naa bomave.

⁵ Davide ná-koofo nuiti ti feni ma: «Pete yeegefajalai fja nii Goofo GALAGI ma minazege boni, ga é é zili nui lo é yeezu, nii a ke nii neai é ve, é naa ge la.» Davide wuzefeni, é li, é Sayile ná-segei laave ta leve ba, Sayile la looni ga naa. ⁶ Davide naa fjeai ma, zii dojani, tozei é Sayile ná-sege wolai ta leveni ba. ⁷ E ge ná-koofo nuiti ma: «Goofo GALAGI máke, ga gé mina nii gefjala vai ta fe yeysu pe, gé va yeeloo máligii ma, nii Goofo GALAGI guloi ziaai ma, mazólo Goofo GALAGI fja é guloi ziaa ma.»

⁸ Davide ná-koofo nuiti suzoni ga naama wooi, é la keeni, naati ti va vala Sayile va. Sayile wuzefeni, é fula pugi zu, é da li.

⁹ Naa voluma, Davide wuzefeni, é fula pugi zu, é vile Sayile volu, é da toli, é ge ma: «Ee, masagi! Máligii!» Sayile weleni volu, Davide vileni niibigá, é unpile zooli ma, é noko. ¹⁰ Davide feni Sayile ma: «Lee vaa zu é woilosu naati goo ma, niiti ti fjezu é ma: «Davide fja pó é faa joi ge ga de?» ¹¹ Da bogo é naa fja za ga é-gaazu gefzeiti, ga Goofo GALAGI fjea za é looni zeezu, pugi zu. Ti fja feni má, gé é vaa, keke gé é yege ná, gé ge ma: «Gé la yeeloozu máligii ma, mazólo toga Goofo GALAGI yimazegejai la, nii é guloi ziaai ma.» ¹² Ee, kée, weleni da-zege wolai lakolagi va, é zea. Ni gé da-zege wolai lakolagi ta levea ba, keke gé la é vaani, gaaga ga naa ga sili vaa la kisu, 6aa buzege daalógoma vaa, gé la balaa koto fjeeni é laalógoma. Doun ka é gáizizu ga é páa. ¹³ Goofo GALAGI fja é fjezu ga tukpógaaleve nui de yofózu, da-o, ná-o. Goofo GALAGI fja nóni votokula é ma, keke nún gé la yeevóofuzu é va. ¹⁴ Egevelei faalaalii volómai bosu la ga: «Sunu nuiti nó fja sunoi fja da fula ti zu.» Keke, nún, zéi la fja é laalógoma. ¹⁵ Be fja mu Izelayele masagi liizu daalógoma ga kooi? Be fja é vilésu polu? Gile voomai, koe fofó goi nó. ¹⁶ Goofo GALAGI fja telebodai fe, to fja é fjezu ga tukpógaaleve nui de yofózu, da-o, ná-o, toga máalobo, toga tukpói lo bè, é kula é ya.»

¹⁷ Davide begai ma ga naama boeiti bo Sayile ma, Sayile gaazaqani, é ge ma: «Doun zunu Davide, da bogobogó ka gé é woomenisu nei 6aa?» Sayile tozeini ga é da wolo gola. ¹⁸ Naa voluma, é feni Davide ma: «É leleboe, é leve nún ba, mazólo é nubogolai fjea bè, nún gé faa joi ge ga de. ¹⁹ E nubogolai fula kelema za, nii é keezu bè, tozei Goofo GALAGI fjea feni é ya, keke é la páani. ²⁰ Ni nui ta a fulara sili nui viliba, toga da ze ná, é li bogó yeema 6aa? Nii é kea bè za, Goofo GALAGI bogói naama fularumai ve é ya. ²¹ Gé kwéega niina ga, da fjezu ga masagi, Izelayele masadai fja ze ga pagó é yeezu. ²² Gonana bè, Goofo GALAGI laaseigi zu, ga é la mavofodai fjaaleve, naa voluma, é la kée veki laaseigi balega.»

²³ Davide fonani Sayile ve. Sayile faleni ma ná-taazu, Davide balaa ta ná-koofo nuiti ti fale ma ti-loofuzuve.

25

¹ Naama ziegi zu Samiyele zaani. Izelayele nuiti pe ti gaaleeni ba, ti ná-saa wolo wo, ti maafuluni ná-taazuve Lama.

Nabale faane wuufweetalai fje vai ga Davide

Naa voluma, Davide vileni pelei ma, é li ga Palan tevebai zu vele. ² Zunui ta feni Maon, é ga kpete nu wola, kaligiti ti feni Kaalemele taa goi zu. Baalagi feni zea ga waasavago (3 000), bolii ge zea ga waagila (1 000). Niima ziegi zu é feni Kaalemele, é da ná-baalagiti maalegai leve. ³ Zunui nii feni ga Kalebe mavofodai zu nui ta, daa feni ga Nabale, anjai laa ge ga Abigayile. E feni ga fima anzanu, pagai balaa, keke sinigi ná-fai 6aani, sunu.

⁴ Davide menini tevebai zu ga Nabale fja ná-baalagiti maalegai levezu. ⁵ E yeeloni zunu loungo puugo va, ná-nuiti saama, é ge ti ma: «Á li Kaalemele, nu Nabale luvó bè. ⁶ Wo ge ma: «E-zii zugooza! Ziilegi ge é ve, da-o, da-veleyegei-yo, ta nii pe é ga dóno. ⁷ Gé menige ga da da-vaalagiti maalegai levezu. Tama da-vaala make nuiti ti fja gi va, gi la faa joi feni ga tiye, ti la valani ani nopo ma, yeegefajalai naa pe su, nii ti kea Kaalemele. ⁸ Ti gaazaqá ma, ta zoo ti bo é ma. Naa fja é ba, yeezei ná-zunu loungoiti bu ga pagó, tozei gi vaa gi zoloo feti voloi ma. Naa maavele ma, nii nopo é é ya, naa ve gi ya, gei gi ga da-wotige nuiti, gé è-loun zunui Davide.»

⁹ Davide ná-zunu loungoiti seelii ma, ti naama wooiti pe daazeelini Nabale ma, Davide laaseigi zu. Naa voluma ti maagei kpó. ¹⁰ Nabale ti woodfaavoteni, é ge ti ma: «Be fja é ga Davide? Be fja é ga Izayi ná-doun zunui? Niizu botige nu moinmoin ka velazu, ti zege ta-luvó keefjeiti pó be. ¹¹ Nún gé ná-bului, ta ná-ziei zege, ta ná-suai, nii gé kevele betei ná-baala maalega leve nuiti be, gé fe naama nuiti zea, niiti gé la ti-zegezu qwéé?»

¹² Davide ná-zunu loungoiti ti voluazoni, ti fale ma, ti Nabale ná-kpóiti pe daazeeli Davide ma. ¹³ Davide feni naazu ná-koofo nuiti ma: «Wo gilagilagi pe ge ná-boga zokpoi

gili zaama.» Davide ta ná-nuiti pe ti ta-woŋa zɔkpɔiti gilini zaama. Nu unnaanigɔ (400) ɔa é vileni polu, nu unfelegɔ (200) ye kasɔiti koba.

*Abigayile ɔɔ fai Davide va
ga ná-ɔimalai*

¹⁴ Naɓale ná-botiɔɔ nu gila ge liini, é naama vaiti pe daazeeli Naɓale anza Abigayile ma, é ɔe ma: «Davide keelaiti tevege, ti zefe tevebai zu, ga ti gá-ɔalamɔin luɔ, kele é la yeezeini ti wu ga pagɔ. ¹⁵ Nui naati ma, ti ɔeni ga nu vago gi ve, ti la faa ɔu nɔpe keeni ga giye, ani nɔpe ge la ɔulani gi ya, yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naa pe su, nii gi keeni ti ɔoba. ¹⁶ Kpidii ve folo va, ti ɔea gi ma ga sigi, yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ naa pe su, nii gi keeni ti ɔoba, gi da baalagiti kɔnɔkula. ¹⁷ Naa ɔa é ba, ɔisɔ naazu ga pagɔ, nii da ke, mazɔɔɔ ni é la faa ɔeni, maanɔɔɔi ɔa é vaazu gá-ɔalamɔin ɔɔ, ta ná-peleyeɔi. To ma, toɔa ga nu ɔaka, nu la zooga faa nɔpe bosu ma.»

¹⁸ Abigayile suvileni, é bulu unfelegɔ (200) zefe, kɔɔ woole felegɔ dɔɔi zu, baala dɔɔlugo niiti ti ɔevele ɔetea ɔeni de niina, kɔɔ ganii zu lɔɔlugo ani ɔae ɔeegai zu, leezen vɔɔi zeeɔe unɔila (100), ta kooɔeɔe fɔɔi ma buun ba unfelegɔ (200), é ti pe daani soovalegiti kɔma. ¹⁹ E ɔe ná-botiɔɔ nuiti ma: «À lo tɔɔ, ná wo ɔolu.» Sinigi Naɓale la ɔeni faa nɔpe kwee naama vaiti su.

²⁰ E ɔeni zeini ná-soovalegi ɔoma, é da yei, gizei ɔeni gaazu luɔ. Naazu ma Davide ta ná-kɔɔɔɔɔ niiti ti da va ga pɔ pelei, gaamago é ɔɔɔ ɔaani naati kakala.

²¹ Naazu Davide ɔeagai ga ɔe ɔɔɔ ma: «Gè nii ɔɔligiti makeɔe nɔ fuun tevebai zu, ga ta mina loo ya, é ná-faa vagoi zuloa ga faa ɔi. ²² GALA ge sɔ ná-ziiɔaawanai pe su, ni é zo za ma, é li lina ɔɔ, ná zunu gila kpala zɔ ná vulua Naɓale ná-pelei wu.»

²³ Abigayile Davide ɔaai ma, é ɔulani ná-soovalegi ɔoma ga suvile, é ɔaazuyei zooi ma, é nɔko Davide ɔɔɔɔw. ²⁴ Naa voluma é looni kɔɔɔw, é ɔe ma: «Maliɔii, va bu ga niima vaa ɔi pe ge ɔe ga unma ɔasɔ! Va bu, nɔi gè ga da-wotiɔɔ anzanui, gè ɔe ɔe, woilo gɔo ma. ²⁵ Maliɔii, mina wele nu ɔakai Naɓale va, mazɔɔɔ daaseigi soge ɔeɔeɔe: daa ɔa ga Naɓale, poluve ga nu ɔakai, tama vele ɔana é zizu la. Nɔi gè ga da-wotiɔɔ anzanui, gè la zunu lounɔiti kaani, niiti é ti leveni. ²⁶ Kele gè ɔonaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da ɔalaa ma ɔe é vulua, ga Gooɔɔ GALAGI ɔa é pele besaga é luɔ ga é mina lo nu vaa vaa zu, ɔaa é va potokulai ɔe ɔɔɔ ve. Maliɔii é zili nuiti pe ti ɔe ga Naɓale ɔevele. ²⁷ Yeezei veɔani ni wu, gè vaa la, é gaɔwe zunu lounɔiti ba, niiti ti é volu, maliɔii. ²⁸ Soma é ná-faa ɔi zuvaaye bɔ, nɔi gè ga da-wotiɔɔ anzanui. Daaɔe da ga Gooɔɔ GALAGI ɔa masadai veezu é ya, da-o, da-veleyeɔi-yo, mazɔɔɔ maliɔii da losu ɔeɔzu Gooɔɔ GALAGI ná-kɔɔɔ vaiti su. Ni nu a welena é zie velei va, è-zii ma voloiti su, nu la é ɔa ga soba nu. ²⁹ Ni nui ta a vilena é volu ga é é vaa, Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI ɔa maliɔii è-yenvui make ɔoba, ni a ke é ye fulu nuiti saama. Kele toɔa é zili nui yenvui vili ya poun, ege felevele ka ani vili ya. ³⁰ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI besu la ga faa vagoi naati pe ke é ve, niiti é minazeɔeai ga tiye é ve, é é ɔe ga Izelaye ná-totufɔi, ³¹ maliɔii è-yii la ɔɔɔa é ɔoozu, ɔaa é va nimiza ɔɔɔ ma ga é va ɔe nu vaani nɔ fuun, ɔaa é va potokulai ɔe ɔɔɔ ve. Siegi zu Gooɔɔ GALAGI besu la ga faa vagoi ɔe é ve, maliɔii, ɔize sɔ, nɔi gè ga da-wotiɔɔ anzanui.»

³² Davide ɔeni Abigayile ma: «Mamagi ɔa Gooɔɔ GALAGI ve, Izelaye ná-GALAGI, nii é é levega za daaɔomisɔ. ³³ Tuya ɔa é ma da-ɔimala vagoi ma vaa zu, tuya ɔa é ma ɔalaa é pele besa fai zu tɔɔ ga gè mina nu vaa, gè mina potokulai ɔe ɔɔɔ ve. ³⁴ Gaamazu gè ɔonaa Gooɔɔ GALAGI ma, Izelaye ná-GALAGI, nii é vulua, ga é pele besaga tɔɔ ga gè mina faa ɔu ɔe ga ɔe. Ni naa laade, ni é la ɔeni daaɔomini fala, é zo niizu ma, é li lina sobui ɔɔ, zunu gila kpala ge la mɔ ɔeni yega vulua Naɓale ná-pelei wu.» ³⁵ Davide yeezeini veɔani wu, nii Abigayile vaani la pɔ, é ɔe naa ma: «Gale ma, é li da-velei wu, ziilegi ɔe é ve. Gè é woomeniga, gè yeezei bu, egevelei é bogai la ma.»

Davide Abigayile zefe vai ga anza

³⁶ Abigayile zeelai ma, é kaani ga Naɓale ɔa fetii ɔulazu ege masa. Gola ɔoozunɔni, dɔɔi sogai, é la ɔeni faa nɔpe boni naa ma, eyesu sobui. ³⁷ Kele sobui, Naɓale ná-dɔɔi ɔulaa ma gaazu, anza naama vaiti pe boni ma, niiti ti levegai. Naɓale yii doɔani, suvidi. ³⁸ Folo puugo levegai ma, Gooɔɔ GALAGI doɔani, é za.

³⁹ Davide menigai ma ga Naɓale zaa, é ɔeni ma: «Mamagi ɔa Gooɔɔ GALAGI ve, nii é maaloboga, siegi zu Naɓale ɔeni poomusu la. Mamagi ɔa be, é pele besaga tɔɔ, ga gè mina faa ɔu ɔe. To ɔa é Naɓale ná-faa ɔu ɔasɔi la to ɔɔɔ unma.»

⁴⁰ Naa voluma, Davide keela leveni Abigayile ma ga naa ɔe ga anza. ⁴¹ Ti zeelini Abigayile ɔɔ be Kaalemele, ti ɔe ma: «Davide gi levege é ɔɔ be, mazɔɔ toɔa pɔ ga é ɔe ga anza.» ⁴² E wuzegeni gaamanɔ, é nɔko zooi ma, é ɔe ma: «Kèvele ɔeteve, ga gè ɔe ga duɔi, gè da maliɔii ná-botiɔɔ nuiti kɔɔɔiti maagba.» ⁴³ Naa voluma é wuzegeni, é ze soovalegi ɔoma, é vile pelei ma ta Davide ná-keelaiti, ná-botiɔɔ anzanu lɔɔlugo ɔa é maazaani. Uele ɔana é ɔeni la ga Davide anza.

⁴³ Tɛi Davide Zizeleyele nui Ayinoame zegeni, ti felego ti gɛni ga Davide anzaiti. ⁴⁴ Mikale nii ɛ gɛni ga Davide anza mɔngi, naa keɛgɛ Sayile feeni Paleti ve ga vului, Layise nã-doun zunui, nii ɛ gɛni ga Galime nui.

26

*Davide gɛle vai volu
Sayile vaa vai va*

¹ Zife nui ti liini Giɛea, ti gɛ Sayile ma: «Davide loogɔve Gakila gize ma, tevebai jobave.»
² Sayile liini Zife tevebai zu, ga ɛ Davide gaizie. Nu waasavago (3 000) gɛ ɛ gɛni polu, niiti ti ga salavusu gɛzegɛzɛgiti Izelayele yooi nã pe su. ³ E nã-kooɔɔgɛni vuuni Gakila gize ma, tevebai jobave pele laave. Naama ziegɛ zu Davide gɛni niizu tevebai zu. E menigai ma ga Sayile vilegɛ polu, ɛ da gaizie tevebai zu, ⁴ ɛ nenegiti teveni doogɔzu, ɛ kwɛɛni naazu ga Sayile vaa ga gite.

⁵ Davide wuzegeni, ɛ vile pelei ma, ɛ zeelini ve Sayile nã-kooɔɔgɛni vuuni nã, ɛ wɛle ga pago, ɛ Sayileni daazuve gɛ, ta nã-kooɔɔgɛni vuuni Aɛnɛɛl, Nɛɛl nã-doun zunui. Sayile gɛni laani kooɔɔgɛni zaama ve, nã-salavusu ti laani maaɔoolii zu.

⁶ Davide Gɛte nui Ayimeeleke lolini, ta Aɛisayi, Seluya nã-doun zunui, Zoabe keɛgɛloin, ɛ ti gaaazani, ɛ gɛ ti ma: «Wo zaama, gã ɛ ga gi liizu Sayile vo be, kooɔɔgɛni zu?» Aɛisayi gɛ ma: «Nɔn, kɛvele ɛteve ga de li.»

⁷ Davide ta Aɛisayi ti looni kooɔɔbeɛi zaama ga kpidi, ti Sayile gɛni laani zaamazuve, kooɔɔgɛni zu, nã-kpɛɛni baɔɔai unbuave zooi ma. Aɛnɛɛl ta salavusu ti laani maaɔoolii zu.

⁸ Aɛisayi gɛ Davide ma: «GALA ge ɛ zili nui la za ɛ yeezu. Va bu ge so ga kpɛɛni, nã gɛ gila no, felesie vaa la ba.»

⁹ Kele Davide gɛni Aɛisayi ma: «Mina paa! Mazolo be gɛ ga a yeelo naama nui ma, nii GALA ge yimazegeai la, ɛ guloi ziaai ma, ma nui gɛ ga sɔbalala nu?» ¹⁰ Gɛ gɔnaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii ɛ vulua, ga Gooɔɔ GALAGI baɔɔi gɛ ɛ nii yenvui zegɛzu ga saai, baa ɛ undaavili kooi zu. ¹¹ Gooɔɔ GALAGI kizo naa ma, gɛ va yeevooɔɔ naama nui va, nii ɛ guloi ziaai ma. Kpɛɛni no zegɛ, nii ɛ unbuave, ta zie woolei, de li.»

¹² Davide kpɛɛni ta zie woolei zegeni, niiti ti gɛni Sayile unbuave, ti da li. Nu nope ge la ti gɛni, nu la looni ga nã, tanope ge la balaa wuunni, ti pe ti gɛni niizu, mazolo Gooɔɔ GALAGI niimɛni wolai leveni ga tiye.

¹³ Davide petugi maaleveni, ɛ lo gize unma ve gɔozama, ti yooɔzu gooza ta Sayile nã-kooɔɔgɛni. ¹⁴ E tozeini ga woogula Nɛɛl nã-doun zunui Aɛnɛɛl ma ta nã-kooɔɔbeɛi, ɛ gɛ ma: «Aɛnɛɛl, ɛ la gooɔaavotesu?» Aɛnɛɛl gɛni ma: «Be gɛ ga de, de ɛ bainsu masagi woizu?»

¹⁵ Davide kpɛɛni zegeni volu, ɛ gɛ Aɛnɛɛl ma: «Da ga zunu gitegite, ɛ gɛgala nope ge la Izelayele, lee vaa zu mu ɛ la masagi makeni, ɛ-maliɔii? Mazolo nuɔuseiti saama nui ta vaave, ga ɛ ɛ-maliɔii da-masagi vaa. ¹⁶ Nii ɛ keai, ɛ la vani. Gɛ gɔnaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii ɛ vulua, ga wo maanɛve ga wo za, mazolo wo la masagi makeni, wo-maliɔii, nii Gooɔɔ GALAGI guloi ziaai ma. Welena! Mini gɛ masagi nã-kpɛɛni ta nã-zie woolei ti nã, niiti ti gɛni unbuave?»

¹⁷ Sayile Davide wooi gɛwɛni, ɛ gɛ ma: «Doun zunu Davide, ɛ-wooi gɛ gɛ menisu baa?» Davide gooɔaavoteni, ɛ gɛ ma: «Ungo, masagi maliɔii, gɔoi gɛ ɛ menisu.» ¹⁸ E gɛni ma: «Lee vaa zu maliɔii vilesu polu, nɛi gɛ ga nã-botigɛ nui? Lee gɛ gɛ kea? Faa no begele gɛ ɛ ga soɔgi? ¹⁹ Niizu, maliɔii, soma ɛ woilo gɔoi ma, nɛi gɛ ga nã-botigɛ nui: Ni Gooɔɔ GALAGI gɛ ɛ laaavilisu mã, naazu ɛ soma ɛ yeezei zalaɔa gila bu, naa ziilei, kele ni nui ka ti ɛ laaavilisu mã, Gooɔɔ GALAGI gɛ ma nui foovo, mazolo ta kpɛɛzu ga ti kula zooi va za, nii Gooɔɔ GALAGI feai nã-nuɔuseiti zea ga tono, keɛve ege ta gɛ gɛezu mã: «Li, ɛ gala kiligiti deɛi.» ²⁰ Kele, ee! Mã namai mina vo kae Gooɔɔ GALAGI gaa zu gɔopoluma, mazolo Izelayele masagi lii ve ga kooi koe fofo go no laalooɔma, ege ta gɛ kakalo kpɛɛzu gizeiti ma.»

²¹ Sayile bairni, ɛ gɛ ma: «Gɛ kotoi gɛa. Gale ma ɛ va, doun zunu Davide, mazolo gɛ la mɔ faa no nope kea ga de, tozei zenvui vizoga za ɛ gaa zu. Gimalala vaa gɛ gɛ keai, gɛ faagaaza golai gɛa.» ²² Davide gooɔaavoteni, ɛ gɛ ma: «Masagi, da-beɛni gɛ ɛ ve, da-wotigɛ nui gila ge va ɛ sege. ²³ Gooɔɔ GALAGI gɛ ɛ ve ni telebodai, ta nã-woogɛgɛladai zulooɔgi ve zea, mazolo Gooɔɔ GALAGI gɛ ɛ ve ni zea za, kele gɛ la vaani bu, gɛ va yeevooɔɔ naa va, nii nã-guloi ziaai ma. ²⁴ Egevelei ɛ-yenvui vizoga la gaa zu za, nã balaa zenvui vizogɛ jana kae Gooɔɔ GALAGI gaa zu, ɛ kula kidaaviligi pe su.» ²⁵ Sayile gɛni Davide ma: «Gooɔɔ GALAGI tuya loo ɛ ve, doun zunu Davide. Da vaazu faa wola moinmoin keezu, nii nope da tozei, ti pe su ga nɛ.» Naa voluma Davide liini ga vo pelei, Sayile balaa ge li nã-taazu.

27

*Davide loogɔ vai volu
Filiseti nui ti po be*

¹ Davide ʒisiɛni, é ʒe ɓoʒo ma: «Yeeta Sayile ʒa vaazu wɔnisu mà, é paa. Nii pagai ga gè ke, naa ʒa ga gè vèla, gè li, gè looʒu Filiseti nuiti ta-yooi zu, nii a ke Sayile looʒo ʒaizizu Izelaye yooi zu, naazu kùla ʒana zea.» ² Davide wuzegeni, ta nu undòzítai (600) niiti ti ʒeni ba, ti li Maoke ná-doun zunui Akise ɔ bɛ, Gate masagi. ³ Davide ta ná-koʒoʒo nuiti ti liini, ti ze Gate masagi Akise ʒoba, ɛse pɛ ta ná-pɛleyeʒeji, Davide ʒalaa, anza felegoiti ti ʒeni zea, Ayinoame Zizeleye nui, ta Kaalemele nui Abigayile poanzai, nii Nabale zeni. ⁴ Ti liini, ti naa laazeeli Sayile ma, ga Davide vèla, é li Gate. Sayile looʒoni Davide ʒaizie vai va.

⁵ Davide ʒeni Akise ma: «Ni da ke è faaɓoʒo ʒe bɛ, seizu ve zèa dɔbozu laai ta zu, ve nà li, gè ze nà. Mazɔɔ è la ga faa vago ga nɛi gè ga da-wotigɛ nui, gè ze è ʒoba, masa taai zu.» ⁶ Naama voloi nɔ Akise Sikelage laai veeni zea. To ʒa é kea Sikelage ʒeni la ga Zuda masagiti tɔnɔ eyɛsu za. ⁷ Davide keeni Filiseti yooi zu ga kona gila, alu naanigo.

⁸ Davide ta ná-koʒoʒo nuiti ti ʒeni liizu, ti da kooi vɛɛ Gesuul nuiti ba, ta Gilleze nuiti, ta Amaleke nuiti, nuɓusei niiti ti ʒeni zooi naazu kaite Suul letegi, é zeeli Ezipete yooi ʒwɛpelemaɔve. ⁹ Davide ʒeni naama yooi zuʒologolosu, é la ʒeni zunu baa anzanu yesu vulua. E ʒeni vaazu ga baalagiti, boliiti, nikiiti, soovalegiti, ɔmɛiti, ta seʒeiti, a la ʒalena ma, é ʒeni liizu Akise ɔ bɛ. ¹⁰ Akise bɛna Davide ʒaazaʒa, é ʒe ma: «Bɛni ka za wo kooi vɛai ti va?» Davide ʒeni gooʒaavotesu, é ʒe ma: «Zuda yooi lekɛmaɔve nu yeezazuɔɔ.» baa «Yelaameyele yooi lekɛmaɔve nu yeezazuɔɔ.» baa «Ken yooi lekɛmaɔve nu yeezazuɔɔ.» ¹¹ Davide la ʒeni nu nɔpɛ zɛsu vulua, é ʒeni ga zunu, baa anzanu, é va lii la Gate ɔ, mazɔɔ è ʒeni ʒɛɛzu ɓoʒo ma: «Ti mina poluvaawo bo ga sɔgi ʒa nii baa nii.» Naa nɔ ʒa Davide ʒeni keɛzu, yeeʒɛʒalal pɛ daawu, nii é keeni Filiseti nuiti ta-yooi zu. ¹² Akise laani Davide la ga gola, é da ʒe ɓoʒo ma: «Davide ɓoʒo woinzeʒea ná-nuiti ma, Izelaye nuiti, toʒa yesu bù ʒo, é da botii ʒe bɛ.»

28

¹ Naama ziegi zu Filiseti nuiti ti ta-ʒooɔɔɛɛɛi ʒaalɛni ba, ga ti kooi vɛɛ Izelaye va. Akise ʒeni Davide ma: «Keni è kwɛɛ ga da-o, da-nuiti-yo, wa ʒɛɛzu gi ɔ pelei kooi nii zu.» ² Davide ʒeni Akise ma: «Naa vage, da vaazu kaazu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nii gè vaazu keɛzu.» Akise ʒeni Davide ma volu: «Gè è zeʒea ga màke nui, eyɛsu ʒo.»

Sayile lii vai

gɔve laawooleve anzanui ta ɔ bɛ

³ Ná laa yɔʒozu, Samiyele zaani, Izelaye pɛ ge ná-saa wɔloi wo, ti maagulu ná-taazuɔ Lama. Sayile gɔve laawooleve nuiti pɛ kulani Izelaye yooi va, ta niiti gɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma.

⁴ Filiseti nuiti ti ʒaalɛni ba, ti ta-ʒooɔɔɔɔɔɔ ɔu Suneme. Sayile Izelaye pɛ gaalɛni ba, ti ta-ʒooɔɔɔɔɔɔ ɔu Gileboa. ⁵ Sayile Filiseti nuiti ta-ʒooɔɔɔɔɔɔ ʒaai ma, dualuagi soni, sasufalini gola. ⁶ Sayile Gooʒo GALAGI ʒaazaʒani, keke Gooʒo GALAGI la keeni, é va gooʒaavote, ga segiti, baa gaazaʒa soolaiti, baa GALA goo wo nuiti maavele. ⁷ Sayile ʒeni ná-botigɛ nuiti ma: «A anzanui ta ʒaizie bɛ, nii a zoo é gɔvɛiti daawooleve, gè li pɔ bɛ, gè gaazaʒa.» Ná-botigɛ nu wolaiti ti ʒeni ma: «Anzanui ta ʒa En-Dɔɔl, nii a da gɔvɛiti gaazaʒa.»

⁸ Sayile ɓoʒo maavaliboni, é seʒe ʒiligaa loo ʒoba, é zunu felego vɛle volu, ti li En-Dɔɔl, ti zeelini anzanui ɔ bɛ ga kpidi, Sayile ʒe ma: «Nà pɔ ga è velela vele vaiti bo bɛ, ga è gɔvɛi ta laawooleve bɛ, nii gè ʒɛɛzu, è toli.»

⁹ Anzanui ʒeni ma: «È suʒwɛɛ sɔ ga Sayile gɔve laawooleve nuiti kulave zooi va, ta niiti gɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, da ʒɛɛzu è balii le tɔʒo baa? Saa vai ʒa è pɔ baa?»

¹⁰ Sayile ʒonani Gooʒo GALAGI laaseigi zu, é ʒe ma: «Gè ʒonaa Gooʒo GALAGI ma, nii é vulua, ga faa ɔu nɔpɛ ge la ʒula niima vai zu, é va zeeli è ma.»

¹¹ Anzanui ʒeni ma: «Bɛ ʒa è ʒɛɛzu gè toli è vɛ?» Sayile ʒe ma: «Samiyele loli bɛ.» ¹² Siɛgi zu anzanui Samiyele ʒaani la, é wola ʒainni, é ʒe Sayile ma: «Lee vaa zu è yaavazu? Da ʒa è ga Sayile.»

¹³ Masagi ʒeni ma: «Mina lua, keke bɛgele ʒa è kaazu?» Anzanui ʒe ma: «Galagi ta ma zii ʒa gè kaazu, é da ʒula zooi wu.»

¹⁴ Sayile ʒe ma: «Kɛvelei ʒa ʒale?» Anzanui gooʒaavoteni, é ʒe ma: «Kɛwola ɔloi ve de, é leɛzu, maaveleleʒai ga seʒe.» Sayile kweeni ga Samiyele ve, é unpilɛni zooi ma, é nako.

¹⁵ Samiyele ʒeni Sayile ma: «Lee vaa zu è ná-dooʒoʒo zuʒologololagii? Lee vaa zu è tɔlisu?» Sayile gooʒaavoteni, é ʒe ma: «Nà ziiɓɔɔɔ wɔlai zu, Filiseti nuiti ti kooi laalea bù, Gooʒo GALAGI ma ge zeʒea bɛ, é la gooʒaavoteni ga GALA goo wo nuiti baa segiti maavele. Gè è lolige ga nii ná ke, è naa le ga ze.»

¹⁶ Samiyele ʒe ma: «Lee vaa zu mu è tɔlisu, ni Gooʒo GALAGI ʒeɛa è va, é ʒea ga è zili nui?» ¹⁷ Gooʒo GALAGI naa laazeelia, nii é ʒeni gè bo è ma. E masadaɔ ʒulaa è ya, é fe è ʒoba nui ta ya, Davide ya. ¹⁸ Tei è la keeni, é va ʒolo Gooʒo GALAGI ná-devei ve, velei é ʒeni ʒɛɛzu, é yeevɛɛ la Amaleke nuiti ma, ná-ziigaawanai zu, è la naa ʒɛɛni. Naa ʒa é kea, Gooʒo GALAGI

é zosu la ɣani za. ¹⁹ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa vɔlɔ wo lɔɔzu Filiseti nuiti zeezu, da-o, Izelaye le nuiti-yo. 'Da-o, è-lointi-yo, wa vaazu pɔ pelei lina, Ɔooɣɔ GALAGI ɣa Izelaye le ɣooɔbeɪ pe da Filiseti nuiti zeezu.»

²⁰ Gaamago Sayile yeni loni, é loo zooli ma, mazɔlɔ é wola luani Samiyele laawooi va. Naa vɔlu, tei é la ɣeni daami woni foloi, ta kpidi, zɛɛ la mɔ ɣeni zea.

²¹ Anzanui vaani Sayile ɣoba, é ka ga naa wola luave, é ɣeni Sayile ma: «Pɛɛ, nɛi gè ga da-wotiɣe anzanui, gè woiloga è-woo ma, gè ɣikula zenvui zu, gè naa ɣe, nii è boga mɔ. ²² 'Da balaa woilona, da-wotiɣe anzanui wooi ma: 6ɛ gè bulu buɣa ɣila kevele betɛ è vɛ, é mi, nii a ke è zɛɛ zɔlɔ, è wuzɛɣe, è vile pelei ma, é da li.»

²³ Sayile ɣleni, é ɣe ma: «Gè la daami wosu.» Kele ná-botiɣe nuiti, ta anzanui, ti bɔini da, Sayile ma gè woilo ti-woo ma. E wuzɛɣeni zooli ma, é zɛi betɛi zu.

²⁴ Anzanui niki bɔkpagi vaani, nii é ɣeni zea, é da make, é bulu vukoi zɛɣe, é gaayo, é kpɛɛ ga buluiti, nii leve la su. ²⁵ Anzanui daamianigi naati feeni Sayile ta ná-botiɣe nuiti zea. Ti begai ma ga daamii wo, ti wuzɛɣeni, ti li ma bidi naa nɔ.

29

Filiseti nuiti ti Davide ɣaaɣale vai ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣooɔbeɪ pe gaalɛni ba Afɛke, Izelaye le ná-kooɣɔɣai vu zie ungi ɣobave, nii é Zizeleye. ² Filiseti ɣundiɣiiti ti maabuɣani ga ta-nu ungilagiti, ta ta-nu waagilagiti. Davide ta ná-kooɣɔ nuiti ti vileni masagi Akise vɔlu, ti ɣeni vɔluzu velei. ³ Filiseti ɣundiɣiiti ti ɣeni ma: «Bɛni ka ga Ebulu nui niiti?» Akise ti woogaaɔoteni, é ɣe ti ma: «Davide vɛ, Izelaye le masagi Sayile ná-botiɣe nui, é folo mɔinmɔin, ta kona mɔinmɔin kea kɔba, gè la de so kaani, nii nu a peelala su, é lɔzei paa yee ma, é zeeli za ma.»

⁴ Kele Filiseti ɣundiɣiiti ti yiiɣaawanani Akise ma, ti ɣe ma: «Zunui nii ɣaaɣale ma, vɛ è seidi ná. E mina yei gi vɔlu kooɣɔzuvɛ, é mina va ɣeezu ga gi zili nui kooɣɔ ziegi zu. Nii la vaazu maliɣii enekesu, keni é gá-nubusei ta leve naa vɔ.» ⁵ Davide nii nɔ laade ti ɣeni guyei loozu bɛ, ti da kuai wo, ti da ɣe ma:

«Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma gè vɔni nu waavuuɣugiti ma?»

⁶ Akise Davide lolini, é ɣe ma: «Gè ɣonaa Ɔooɣɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga da ga sɔle nu, neɛve bɛ ga gè da é ɣa kɔba, ade da lɔ, ade da ɣula, ada kooɔbeɪ, mazɔlɔ kaipa è vaani kɔba, gè la de è-zo kaani, è ye ga su za zeelia. Kele, è maayo ge la Filiseti ɣundiɣiiti bɛ. ⁷ Naa ɣa é ba, ɣale ma, è li, ziileigi ɣe è vɛ, nii a ke Filiseti ɣundiɣiiti wanama vaa mina ɣe.»

⁸ Davide ɣeni Akise ma: «Lee ɣa gè kea mu, leeni ɣa é kaai bɔ, nɛi gè ga da-wotiɣe nui, é lɔzei paa yee ma é ɣoba, é zeeli za ma, nii a ke gè mina li, gè va kooi ɣɔ maliɣii zili nuiti daalɔɣma?»

⁹ Akise Davide woogaaɔoteni, é ɣe ma: «Gè kwɛeni ga é neɛve bɛ, eɣe GALA ná-geezuɣeela, kele Filiseti ɣundiɣiiti ka ti ɣeai má: «E la vilesu gi vɔlu kooɣɔzuvɛ.» ¹⁰ Naa ɣa é ba, à wuzɛɣe lina sobuzubu, da-o, da-ɣalamɔin ná-botiɣe nuiti-yo, niiti ti vilɛgai é vɔlu, à wuzɛɣe sobui, woza zu a ɣena kala, wo da li.»

¹¹ Poluma voloi sobuzubui, Davide ta ná-kooɣɔ nuiti ti wuzɛɣeni fala, ti ɣale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. Filiseti nuiti ti liini Zizeleye.

30

Amaleke nuiti ti loo vai Sikelage zu

¹ Amaleke nuiti ti kooi vɛeni Sikelage va, ta Zuda yooi va, lekpɛmaɔve nu yeezazuvɛ. Siegi zu Davide ta ná-kooɣɔ nuiti ti zeelini la foloi zavasiɛi Sikelage, ti kaani ga ti taai ɣooɣɔlogɛ, ti galaai ga abui. ² Ti anzanuiti soni, ta niiti pe ti ɣeni taazuvɛ, doungo vɛɛ kpakolo ba. Ti la ɣeni nu nɔpe paani, kele ti ti zoni, ti pele zo, ti da li. ³ Davide ta ná-kooɣɔ nuiti ti zeeliani ma taazuvɛ, ti taai ɣaani galaai. Ti-anzanuiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti, ti zogai ga koo luuiti, ti li ga tiye. ⁴ Davide ta nubuseiti ti ɣeni polu, ti tɔzeini ga bainga, ti da wɔlɔ, eyesu zɛɛ pe gè ɣula ti ya. ⁵ Ti Davide anza felegɔiti pe soni ga duɔi, Ayinoame Zizeleye le nui, ta Aɔigayile poanzai, nii Kaalemɛle nui Nabale zɛni.

⁶ Davide yii wola bɔlɔni, mazɔlɔ nubuseiti ti ɣeni ɣeezu, ti so ga kɔtui, é za, tɔzei ti ɣilagilagi pe ti yii ɣeni zoolezu ga ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti ta-vai. Kele Davide bɔɣɔ ɣalivaani Ɔooɣɔ GALAGI ma, ná-GALAGI, é zɛɛ niine zɔlɔni vɔlu.

⁷ Davide ɣeni zalaɣa ɣula nui Ayimeelɛke ná-doun zunui Aɔiataal ma: «Va ga zalaɣa ɣula zɛɣe, nii Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazaɣasu da.» Aɔiataal vaani la, é fe zea. ⁸ Davide Ɔooɣɔ GALAGI ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Ná zoo nɛi gè vile niima nuiti polu? Ná vilena ti vɔlu, ná ti ɣooɣɔzumen

nei?» Góogó GALAGI googfaavoteni, é gfe ma: «Oile ti volu, da ti góogózumεεnsu, nii pe ti liai la, é ti pe unmá.»

⁹ Davide ta ná-nu undózitaiti (600) ti vileni pelei ma. Ti zeelias ma Bezól kotudei ma, tanigaa ti yeni miná. ¹⁰ Davide vileni nò pelei ma, nui naati polu, ta nu unnaanigo (400), nu unfelego (200) zoiti ti bólóni, ti la zooni ti va Bezól kotudei búde, naati ti yeni miná.

¹¹ Ti Ezipete zunui ta gaani dóbói zu, ti so, ti lli la Davide va. Ti búluliveeni zea, é mi, ti ziei ve zea, é bóole, ¹² ti koolégoolegi ma waa vóoi ta veeni zea, ta zeepe felego leezen vóoi zu. Kpegai ma ga daamii wo, é zebé zólóni, mazóló é kéeni ga folo savago, ta kpidi savago, é la daami wosu, é la bóolezu.

¹³ Davide gaazağani, é gfe ma: «Be ná-nu gfa ga de? Mini gfa é zefezu ná?» E googfaavoteni, é gfe ma: «Nà ga Ezipete zunu loungo, Amaleke zunui ta ná-duó gfa ga ze, folo savago gfa ná-duó kéegfei tòai ya, mazóló gè la gfedeni. ¹⁴ Kóoi gfa gi liai gi too, Kelete yooi zu lekpemave nu yeezazuve, Zuda yooi, ta Kalebe yooi lekpemave nu yeezazuve, gi abui loge balaa Sikelage va.»

¹⁵ Davide gaazağani, é gfe ma: «Da ke é lo túgò, de zeeli kóobógi naa ma?» Ezipete zunu loungoi gfeni Davide ma: «Góna bè GALA daaseigi zu, ga é la páa, ta é la fèa ná-duó kéegfei ya, naa a gfeni, nà lo é luğò, de zeeli ti ma.»

Davide zie vai Amaleke nuiti bu

¹⁶ E loni Davide luğò, ti zeeli Amaleke nui naati ma, ti vazagai naama you yóogózuve, ti da daamii ta kpóolei wo, ti da fetii gfula, koozuneei maavele ma, é lózei naama ani móinmóingi vaa va, nii ti soni kóoi zu, Filiseti yooi, ta Zuda yooi zu. ¹⁷ Davide kóoi veeni ti va gosui, é ye ti vaazu, eyesu poluma voloi kpókoi. Tanope ge la gfulani zea, keni zunu loungo unnaanigoiti (400), niiti ti zeini jóméiti kóma, ti véla. ¹⁸ Davide naati pe unmáoni, niiti Amaleke nuiti ti ti zefeni, é anza felegoiti balaa unmáoni. ¹⁹ Ti la gfeni valani nu gfula kpala ma, doungoa zu, kpakologaa zu, zunu loungo, baa anzanu loungo, nii pe é zoni kóoi zu, ti la valani gilazu balaa ma. Nii pe ti kulani ti ya, Davide gfuleni ma ga ti pe. ²⁰ Davide togani vélevelegiti, ta ma baazagiti soni, nui niiti ti gfeni loni togani búlulugai naati túgò, ti gfeni gfezu ma: «A ka, nii gfa Davide sogai kóoi zu.»

Kóozoganii gaagfwεε vai

²¹ Davide zeelini nu unfelegoiti (200) ma, niiti ti bólóni, ti la gfeni zooni ti va vile polu, ti yeni Bezól kotudei va be. Naati ti vaani Davide laagomisú, ta nui niiti ti gfeni polu. Davide maabugani ti va, é ti luvo. ²² Nui niiti ti gfeni Davide volu, nu jóiti ta nu jakai tanigaa ti gfeni ti zaama, ti da gfe ma: «Tei ti la ade maazaani kóogózuve, nii pe ade sogai kóoi zu, tóno la ba, keni ti-anzaiti, ta ti-lointi nò gfa ta ve ti ya, ti da lí.» ²³ Kele Davide gfeni ti ma: «Kéelointi, à mina naa gfe, ga nii Góogó GALAGI feai ade ya, mazóló é ade makega, é naati do ade yeezu, niiti ti laaleai ade wu. ²⁴ Be gfa é woilosu wo-woo ma niima vai zu? Zoi diai kóogózuve, ta nii zegai kasoiti koba, tónoi gfa gfezu ga gvele, ti gaagfwεε yóogózu vóoma.» ²⁵ Vele gana é gfeni la, é lózei naama voloi ma, é lí ga naa luğò vélei, ti naa gfeni ga tógi, ta devei Izelayele yooi zu, zaagaza tógi naa gfa ná.

²⁶ Davide liai ma Sikelage, aniiti ti zogai kóoi zu, é naati gaagfwεeni, é ta leve bóolaiti ma, Zuda gundigíiti, é gfe ti ma: «Wo-zabai gaa, kulaai anii naati su, ti zogai kóoi zu, nii kóoi Góogó GALAGI zili nuiti daalógoma.» ²⁷ Vele gana é kéeni la Beetele geleiti be, é ta leve Lamote gundigíiti ma ti lekpemave nu yeezazuve yooi zu, é ta leve Yatiil gundigíiti ma. ²⁸ E ta leve Alóweel gundigíiti ma, ta Sifemote gundigíiti, é ta leve Esetemoa gundigíiti ma. ²⁹ E ta leve Lakale gundigíiti ma, é ta leve Yelaameyele laa wolaiti su gundigíiti ma, ta Ken laa wolaiti su gundigíiti ma. ³⁰ E ta leve Góolema gundigíiti ma, ta Ból-Asan gundigíiti, é ta leve Atake gundigíiti ma. ³¹ E ta leve Geebelon gundigíiti ma, ta ve kpein Davide ta ná-kóogó nuiti ti leveni ná.

31

Sayile zaa vai

(1 Dolo Sevei 10:1-12)

¹ Filiseti nuiti ti kóoi veeni Izelayele nuiti ba. Izelayele nuiti ti velani ti va, ti-ma móinmóin ge zaani ti zaama, Gileboá gizei ma. ² Filiseti nuiti ti gfaavoteni ga gitegite Sayile ma, ta ná-doun zunuiti. Ti ná-doun zunuiti paani: Zonatan, Abinadaβe, naa veε Malekisua va. ³ Kóoi gfaavoteni Sayile nò ma niina. Kile pili nuiti ti kaani, é wola lua.

⁴ Sayile gfeni ná-kóogó zóola zefé nui ma: «Da-woğa zókpoi gfula ma lağagi zu, é páa, nii a ke tatipelelolulala nui niiti ti mina va páazu, ti va baagfula má.» Kele naa la gfeni kéeni, tózei é gfeni balizu ga dualuagi. Sayile bóogoi da ná-bogfa zókpoi zefé, é lo ga. ⁵ Ná-kóogó zóola zefé nui kaai ma ga é zaa, to balaa é lóni nóno ma woğa zókpoi gfa, ti pe ti za.

⁶ Dele gana Sayile ta ná-doun zunu savagóiti ti zaani la folo gíla kpegi, ta ná-kóóǵó zóola zege nui, é vee ná-kóóǵó nui ba. ⁷ Izelaye nui niiti ti gēni pētugi volu velei, ta zóiti ti gēni Zuluden volu velei zóoma gakei ma, ti kaai ma ga Izelaye góóvebei vela, ta Sayile vee ná-dointi ba, ti za, tiya balaa ti gūlani ta-laaiti su, ti vela. Filiseti nui ti vaani, ti ze naama laaiti su.

⁸ Poluma voloi Filiseti nui ti vaani koo lóóǵi zu, nii a ke ti poomaiti kóligiti sege. Ti Sayile ta ná-doun zunu savagóiti ma voomaiti kaani Gileóoa gizei ma. ⁹ Ti Sayile nóungi leveni ba, ti ná-kóóǵó zóolaiti sege. Naa volu ti ta-vónifaamai ma wooi laazeeli Filiseti yooi ná pē su, daazeeli nuóuseiti ma ta ta-góóǵó ganigiti ta-veleiti bu. ¹⁰ Ti Sayile ná-kóóǵó zóolaiti daani Asetaateiti ta-velei wu, ti ma voomai zele Bete-San zigígi va.

¹¹ Síegi zu Galaade yooi zu Yaóeese laaveaiti, ti naa mēnini da, nii Filiseti nui ti keai ga Sayile, ¹² kóóǵó nu gēzegezegeiti ti va, naati ti vileni pelei ma, ti ji piin zizu, ti va, ti Sayile ma voomai gūla Bete-San zigígi va, ti ná-doun zunu savagóiti ma voomaiti sege balaa, ti li ga tiye Yaóeese, ti ti gála miná. ¹³ Ti ti-ma gaeiti segeni, ti naati maaǵulu, tamalise wului wu, nii é Yaóeese. Naa voluma, ti zugi zoni folo lófela laawu.

Samiyele Ná-Sɛvɛi Velesiɛi DAVIDE NÁ-MASADAI

Sayile ta Zonatan

ti zaa vai wo fai Davide ma

¹ Sayile ɣɛnina zaani, siegi zu Davide ɣaleni ma la, é va, é zeɪ Sikelage, kpegai ma ga vɔni Amaleke nuiɪti ma. E folo felego ɣɛɛni Sikelage. ² Foloi zavasiɛi, zunui ta ɣulani Sayile ná-kɔlaɣai zu, é va, kɔba zeɣeiti balivalai ga, fufiligi uuuni nɔngi ma. Seeliai ma Davide ɣɔba, é looni zoi ma, é nɔko Davide ɣɔɣɔwu.

³ Davide gaazaɣani, é ɣe ma: «Mini ɣa è zeɣezu ná?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Pèlaɔɔ, ɣe zeɣe Izelaye le ná-kɔlaɣai zu.» ⁴ Davide ɣeni ma: «Lee ɣa keai? Nà è maanɛɛnɛzu, bo deɛ má.» Naa ɣeni ma: «Izelaye le ɣɔɔvɛbei bizaa kɔɔi va, ti zunu mɔinmɔin paa ti zaama. Sayile ɔɣɔi ta Zonatan ti zaa.»

⁵ Davide zunu loungoi naa ɣaazaɣani, nii é ɣeni poluvaawogi wosu, é ɣe ma: «È kwɛɛge ɣale ga Sayile ta ná-doun zunui Zonatan ti zaa?» ⁶ Zunu loungoi gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Solooge nɔ kpein ga ɣe ɣea Gileɔa gizei ma, ɣe Sayile ɣa, é da zeɪ ga ná-kpɛɛin ma ungi, kɔɔɣɔ wotoloiɪti ta soo bizɛ zalaɔusuiɪti ti da maaɔuɣa ba. ⁷ E wɛleni ɔlu, é kà, é tòli, ɣe ɣe ma: «Yoo, masagi.» ⁸ E gaazaɣani, é ɣe má: «Be ɣa ga de?» Gè ɣe ma: «Nà ga Amaleke nu.» ⁹ E ɣeni má: «Maaɔuɣa bà, è paa. Mazɔɔɔ gaazulatigi sɔga, anɛɛ ni zɛnvui ɣa de sù.» ¹⁰ Gè maaɔuɣani ba, ɣe paa, mazɔɔɔ ɣe kaani ga é la mɔ yenvua ná-tooi ɔlu ma. Naa voluma ɣe masa ɔɔɔɔgi ɣula unma, ɣe balai ɣula zeɪ va. Tiya ɣaa, paaɔɔ ɣa tiye málɔɣi ɔɔ.»

¹¹ Davide ɣɔba zeɣeiti soni, é ti ɔalivali ga. Koba nuiɪti pɛ ti ta-zeɣeiti balivalini ga ga kevele. ¹² Ti saa wɔlɔi woni, ti ɔɔɣɔ maawɔin, ti zugi zo eyɛsu kpɔko, Sayile ta Zonatan ta-vaa zu, naa vɛɛ Gooɣɔ GALAGI ná-kɔɔvɛbei va, ta Izelaye le nuiɪti pɛ ta-vaa zu, niiti ti zaani kɔɔi zu.

¹³ Davide zunu loungoi ɣaazaɣani ɔlu, nii é poluvaawogi woni ma, é ɣe ma: «Mini nu ɣa ga de?» Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kèɛ ɣa ga Amaleke zunui ta, nii paai seikɔɣɔmai ma zoi ni zu.» ¹⁴ Davide ɣeni ma ɔlu: «Lee vaa zu è la luani, è yeemaalega, è naama nui vaa, nii Gooɣɔ GALAGI yimazeɣeai la, é gulɔi ziaai ma?»

¹⁵ Davide ná-kɔɔɣɔ nui gila tolini, é ɣe ma: «Va, è paa.» Kɔɔɣɔ nui Amaleke nui naa ɔaani. ¹⁶ Davide ɣeni ma: «È zaa vai ma ungi ɣa ga da ɔɔɣɔi, mazɔɔɔ da ɔɔɣɔ ɣa è ɔɔɣɔ maala, siegi zu è ɣea la ma: «Nà ɣa ɣe naama nui vaa, nii Gooɣɔ GALAGI yimazeɣeai la, é gulɔi ziaai ma.»

Saa wɔlɔ wuyei Davide tooni

Sayile ta Zonatan ma

¹⁷ Davide saa wɔlɔ wuyei nii ɔeteni, é too Sayile ta Zonatan ma. ¹⁸ E devei veeni ga ti Zuda mavofodaiti pɛ kala ga ma guyei. Guyei vɛ daa ga «Kilegi.» Sɛvɛvɛ «Telebo nui ná-sɛvɛi» zu.

¹⁹ Izelaye le, da-ɣɔɣɔ nu wolaiti ti zaa, da-ɣizeiti ma!

Toɣa ɣale kɔɔɣulubá wolaiti toai?

²⁰ Á mina ma wooi laazeeli Gate,

ma wooi mina wo Asekalon koi yaɣɔzuvɛti,

nii a ke Filiseti anzanu loungoiti ti mina ɣoozune,

nii a ke tatipevɔlulala nuiɪti ti-loun anzanuiɪti ti mina guyei loo,

ti va da kuai wo.

²¹ Ee, Gileɔa gizeiti, duɔu mina mɔ vu wo ma, ta tona,

tii nɔpɛ ge mina mɔ ɣe wo-ɣakamavɛti, é va da ɔete.

Mazɔɔɔ ná ɣa ɔaaɣulaai ná kɔɔɣɔ nuiɪti ta-ɣɔɣɔ zeɣeiti ma,

Sayile ná-kɔɔɣɔ zeɣeiti, nii gulɔi la mɔ ziaa ma eyɛsu pɛ.

²² Zonatan ná-kilegi la ɣea ɣulazu ɔlu, aisa é va sili nuiɪti paa,

é la ɣea zeɣezu kɔɔɣɔɣɔiti sɛbei luɣɔ,

Sayile ná-bɔɣa zɔkpɔi la ɣea ɣaaɣalesu ma,

keni a la losuɔvɛ ɣɛɛna.

²³ Sayile ta Zonatan ti ɣea nɛɛni nuiɪti ɔe, ti-zii ma voloi pɛ su,

ti la balaa ɣaaɣwɛɛni saai zu.

Ti zuvileni, é leve koɣeiti ba,

ti ɣaaɔa, é leve zalaiti ba.

²⁴ Izelaye le anzanu loungoiti, à wɔlɔ Sayile ná-faa zu,

nii é ɣea seɣe ɣiingiti toozu wo ɣɔba, ti ɔagai,

é ɣea zanu ɔɔlaiti gilizu wa-zeɣeiti ba.

25 Toġa ġale kooġfuluġa wolaiti toai kooi zaama?

Naa ġeeve ġale, Zonatan zaai gize unmaue?

26 Zii ġa baġazu koozu da-vaa zu, Zonatan,

kèeloin, bəla vagoi nii gola ġea neeni bè.

Da-wəla vai wola ġea vani nūn be,

é va é leve anzanui ná-neebai va.

27 Toġa ġale kooġfuluġa wolaiti toai?

Toġa ġale kooġo nu wolai niiti undaavilgai?

2

Davide zei vai

ga Zuda masagi Geebelon

¹ Naama vaiti poluma, Davide Ġooġo GALAGI ġaazaġani, ga ni toġa zoo liizu, é zei Zuda laa wolai gila su. Ġooġo GALAGI gooġaavoteni, é ġe ma: «Ungo, da zoo liizu.» Davide ġe ma: «Taai ma beġele zu?» Ġooġo GALAGI ġe ma: «Geebelon.»

² Davide liini zeizu miná ta anza felegaiti, Zizeleyele nui Ayinoame, ta Aġigayile, poanzai nii Kaalemele nui Nabale zeni. ³ E liini balaa ga ná-kooġo nui ti pe, ta ta-veleyeġeiti, ti li, ti zei Geebelon maagoolii zu laaiti su. ⁴ Zuda nui ti vaani miná, ti guloi zie Davide ma ga é ġe ga Zuda masagi.

Davide menini ga Yaġeese nui niiti ti Galaade, ti Sayile maagūluve. ⁵ Davide keelaiti teveni ti ma, é ġe ti ma: «Ġooġo GALAGI tuya loo wo ve, təzei wooġeġiladai naa va, nii wo kea wo-maliġii Sayile ve, ga wo maagūlua. ⁶ Ġooġo GALAGI bəġoi balaa zoo é nubəġolai ta wooġeġiladai ġe wo ve. Ná wa-nubəġolai ġeġala ġe wo ve. ⁷ A zebzeġe, wo ġe ga gaabaa nu wolaiti. Wo-maliġii Sayile zaa, kele á suġwee ga Zuda nui ti guloi zieve mā, ga gè ġe ga t-masagi.»

Isebaale zei vai

ga Izelayele masagi

⁸ Naama ziegi zu, Sayile ná-kooġfuluġai, Neel ná-doun zunui Aġeneel liini ga Sayile ná-doun zunui Isebaale Maġanayime taazuve. ⁹ E liini, é dee ga naa ġa é ga masagi Galaade, Asuul, Zizeleyele, Efelayime, ta Benzamen yooiti unda, subuġa zu Izelayele yooi kpein. ¹⁰ Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-konagi ġeni ga puunaanigo (40), siegi zu é zeini la ga Izelayele masagi. Kona felego ġa é keeni masadai zu. Kele Zuda wolodamaiti ti ġilini Davide va. ¹¹ Davide masadai ġeeni Zuda wolodai unda kona dafela, alu dəzita laawu Geebelon.

Tetele kooi Zuda ta Izelayele yəġozu

¹² Neel ná-doun zunui Aġeneel ta Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-kooġo nui ti zegeni Maġanayime, ti da li ga Gaġaġon vele. ¹³ Seluya ná-doun zunui Zoaġe ta Davide ná-kooġo nui balaa ti vileni pelei ma, ti zeizu felego pe ti ġomi kpoigi ġobave nii é Gaġaġon, ti lopele be, zəiti ti lo zie voluve, zəiti balaa ti lo zie voluve.

¹⁴ Aġeneel ġeni Zoaġe ma: «Nà pə ga da-zunu lounġoi tanigaa ta nənəi tanigaa ti kə ga gilagila.» Zoaġe ġeni ma: «Zèe ġa bu.» ¹⁵ Kooġo nu puuġo maazu felego (12) ġulani Benzamen ma wolodamaiti saama, ta Sayile ná-doun zunui Isebaale letegi, salavusu puuġo maazu felego (12) ġula Davide ná-kooġo nui saama. ¹⁶ Kooġo nui ġilagilagi zili nu zoni nəunġi va, é boġa zəkpəi lo kə kakamaue, eyesu ti pe ti loo vəoma. Ti Gaġaġon ġobave miná laasei peeni ga Boġa Zəkpəi Balagi. ¹⁷ Kooi wuzegeni ti yəġozu, é bəi. Davide ná-nui ti zieni Aġeneel ta Izelayele nui bu naama voloi.

¹⁸ Seluya ná-doun zunu savago ġeni salavusuiti saama: Zoaġe, Aġisayi, ta Azayele. Azayele vejani bəġo ma, é bize, eġe dopai é dəbəi zu. ¹⁹ E vileni Aġeneel volu, é da kpe. E vileni naa volu, é la zegeni polu, é va li ga yeezazu vele baā ġəvezu vele. ²⁰ Aġeneel unġi latini, é gaazagagi wo, é ġe ma: «Azayele, da ġa é pəlu?» Azayele ġe ma: «Ungo, ná ve.» ²¹ Aġeneel ġeni ma: «Li ga yeezai, baā ġəvei, é vile salavusu zunu lounġoi nii gila polu, é ná-kooġo zəolaiti kula zea.» Kele Azayele la ġeni keeni, é va zefġe polu. ²² Aġeneel ġeni ma volu: «Zefġe pəlu, lee vaa zu é diizu é vaa vai ma? Ná zoo ġale gè wəle è-lie Zoaġe ġaazu?» ²³ Kele Azayele la ġeni keeni, é va zefġe polu. Aġeneel ná-kpein ma unġi lo Azayele ġogi zu, é ġula ga polu velei. E looni gaama, é za ná nə. Nu nəpe a la zeelina ve Azayele zaai ná, keeni a la lo.

²⁴ Zoaġe ta Aġisayi ti vileni nə Aġeneel volu, foloi daazuve kpein ti da zeeli Ama ġizei ma, Giya letemave, Gaġaġon tevbai zu velei. ²⁵ Benzamen nui ti ġaaləeni ba, ti bun bəġo ma Aġeneel ġobave, ti gize unmaue zo. ²⁶ Aġeneel da wooġula Zoaġe ma, é ġe ma: «Ade la looġoga kooi ġəzu bəġo laaləġma ga boġa zəkpəi? E la gaġaazu ga niima vaiti gaabelagi ġa ga faa nəu? Lee ġa é maabəunsu, é va bo da-nui ma ga ti zefġe ti-ġeəlointi polu?» ²⁷ Zoaġe

googaaivoteni, é gɛ ma: «Gè gɔnaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni è la gɛni bɔeni gɛna, ná-nuiti ti gɛa yesu wo bɛɛzu eyesu lina sobu.»²⁸ Zoabe puuvugi vɛɛni, kooɔɔɛɛi pɛ ge loni, ti looɔɔ kooi va ta Izelayele nuiti kɛɛ vai va.

²⁹ Aɓenɛɛl ta ná-kooɔɔɔ nuiti ti zieni naama bidii nɛgelein, Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi zu, ti zeeli Zuludɛn ma, ti kpude, ti Bitelɔn maaleɔve, ti zeeli Maɓanayime.

³⁰ Zoabe zɛɛɛai ma Aɓenɛɛl vɔlu, é ná-kooɔɔɛɛiti pɛ gaalɛɛni ba. E gɛla Azayeɛ vɔlu, nu puuɔɔ maazu taavuuɔɔ (19) gɛligaa gɛ ti la gɛni bɔeni toligi ma, Davide ná-nuiti saama. ³¹ Kɛɛ Davide ná-nuiti ti nu unsavago nu vɔulɔzita (360) vaani Bɛnzamɛn nuiti ta Aɓenɛɛl ná-nuiti saama. ³² Ti liini ga Azayeɛ ma vooɔai, ti maaɔfulu kɛɛɛɛ ná-kabai zu Beteleyeme. Zoabe ta ná-kooɔɔɔ nuiti ti jiini piin ziezɛ, ti zeeli Gɛɛɛɛlɔn geelalaosuvɛ.

3

¹ Kooi lɛbini Sayile ná-pɛleyɛɛɛi ta Davide ná-pɛleyɛɛɛi yooɔɔzu, kɛɛ Davide ná-pɛleyɛɛɛi zɛɛɛi gɛni liizu ga wɔɔɔa, Sayile ná-pɛleyɛɛɛi zɛɛɛi da li ga vɛɛɛɛɛɛɛɛ.

*Davide ná-doun zunuiti
ti zɔɔɔni Gɛɛɛɛlɔn*

² Davide doun zunua zɔɔɔni Gɛɛɛɛlɔn. Ma mɔungɛ laa gɛni ga Amenɔn, Zizeleyeɛ nui Ayinoame ná-doun zunui. ³ Felesɛi laa gɛ ga Kileyabe, Aɔigayile ná-doun zunui, Kaalemɛle nui Nabale ná-poanzai. Savasɛi laa gɛni ga Aɓesalɔme, Maaka ná-doun zunui, Gesuul masagi Talemayi ná-doun anzanui. ⁴ Naanisɛi laa gɛ ga Adɔniya, Gagite ná-doun zunui. Dɔɔlusɛi laa gɛni ga Sefatiya, Aɔitale ná-doun zunui, ⁵ ta dɔzitasɛi laa gɛ ga Yiteleyame, Davide anzai Egela ná-doun zunui. Davide ná-doun zunuiti kana, ti zɔɔɔni bɛ Gɛɛɛɛlɔn.

Aɓenɛɛl gɛli vai Davide va

⁶ Kooi gɛai ma Sayile ná-pɛleyɛɛɛi ta Davide ná-pɛleyɛɛɛi yooɔɔzu, Aɓenɛɛl losuvɛ maaɔakpani Sayile ná-pɛleyɛɛɛi wu. ⁷ Anzai gɛni Sayile ya, nii é la vuluni ga zɔiti kɛɛɛɛ, daa ga Lisepa, Aya ná-doun anzanui. Isebaale da zeli lo Aɓenɛɛl ma, é gɛ ma: «Lee vaa zu é laai kɛɛ anzai goba?» ⁸ Naama wootti ti wola wanani Aɓenɛɛl ma, é gɛ Isebaale ma: «Da kaaazu ga gile, nii é botii gɛɛzu Zuda vɛ baa? Kaite ná woogɛɛɛɛɛɛɛɛ gɛɛzu è-gɛɛ Sayile ná-pɛleyɛɛɛi vɛ, naa vɛɛ kɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ ba, ta bɔɔɔlaiti. Gè la vaani bu, é va loo Davide yeezu. Da gɛ é faagaa za daazu unma za, anzanui nii maaɔve ma. ⁹ GALA ge sɔ ná-ziiɛgaawanaiti pɛ su, ni gè la losuvɛ kɛɛɛɛni, naa laazeeli vai zu, nii Gooɔɔ GALAGI minazɛɛɛɛ la Davide vɛ, é konai wo maazu, ¹⁰ é gɛ toɔa Izelayeɛ ta Zuda masadai gɛɛɛɛ Sayile ná-pɛleyɛɛɛi za, é fe Davide ya, é bɔɔzei Dan, é li Beel-Seeba.» ¹¹ Isebaale la gɛni zooni é va googaaɔvɛte ga woo gɛla kpala, mazɔɔɔ é gɛni wola luazu ba.

¹² Aɓenɛɛl keelaiti tɛɛni Davide ma, é gɛ ma: «Bɛ gɛli ka nɔnɔ ga zooni nii? De minazɛɛɛ kɛ yooɔɔzu, ná zoo gè bɔ è va, gɛ Izelayeɛ pɛ tati è ma.» ¹³ Davide gɛni ma: «Zèè gɛ bu, da minazɛɛɛ bɔɔɔ yooɔɔzu, kɛɛ faa gɛla kɛɛ maazu: da gɛna vaa, kɛni é va dɛɛ ga Sayile ná-doun anzanui Mikale.» ¹⁴ Naama zɛɛɛɛ zu, Davide keelaiti tɛɛni Sayile ná-doun zunui Isebaale ma, é gɛ ma: «Anzai Mikale vɛ zèa, nii gè fuluai ga Filiseti nuiti ta-zunu ani laayooɔɔ ungilagi (100).»

¹⁵ Isebaale Mikale zɛɛɛni sinigi Paletiyɛle vɔ bɛ, Layise ná-doun zunui. ¹⁶ Paletiyɛle vilɛni polu, é da wɔɔ, é yɛni polu, ti zeeli Baɔɔɔlime. Ti zeeli ma niina, Aɓenɛɛl gɛni ma: «Galena ma, é li.» E galeni ma.

¹⁷ Aɓenɛɛl bɔɛni Izelayeɛ gɛwɔɔlaiti pɔ, é gɛ ti ma: «Kaite woin gɛa wo ma ga Davide gɛ ga wamasagi. ¹⁸ Yeeɛɛɛɛɛɛɛ zeli, wo naama gɛɛwotiiti kɛ. Mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI minazɛɛɛvɛ, é gɛ ma: «Ná-botigɛ nui Davide gɛ gè ná-nuiti Izelayeɛ nuiti unɔɔɔsu ga maaɔve, gè ti gɛla Filiseti nuiti zea, ta ti zili nuiti pɛ zea.» »

¹⁹ Aɓenɛɛl bɔɛni gɛna na Bɛnzamɛn mavofodai vɔ. Naa vɔluma é liini Gɛɛɛɛlɔn, é naama vaiti daazeeli Davide ma, nii ti zooloni ma ta Izelayeɛ nui mɔtaiti, naa vɛɛ Bɛnzamɛn mavofodai zu nuiti ba. ²⁰ E zeelini Davide vɔ bɛ Gɛɛɛɛlɔn, ta zunu vɔufɛgɛɛɛɛɛ (20), niiti ti mazaani. Davide daami wola gɛɛɛɛ bɛɛni ti pɛ bɛ. ²¹ Aɓenɛɛl gɛni Davide ma: «Ná liizu, gè Izelayeɛ nuiti pɛ gaale ba da-bɔɔɔ wu, málígíi masagi, minazɛɛɛɛ gɛ gɛ wo yooɔɔzu, da masadai gɛ, vɛɛi nɔpɛ é pɔ la.» Naa vɔluma Davide yeeɛni Aɓenɛɛl vɔ, é li ziiɛɛɛɛ zu.

Zoabe Aɓenɛɛl vaa vai

²² Su la goozani, Zoabe ta Davide ná-nuiti ti da unkula, ti zɛɛ kɔɔmavɛ ta. Ti vaani ga ani mɔinmɔin, niiti ti ti zoni kooi zu. Aɓenɛɛl la mɔ gɛni Davide vɔ bɛ Gɛɛɛɛlɔn, mazɔɔɔ Davide bɛni ba, é li ziiɛɛɛɛɛ zu. ²³ Siɛɛɛ zu Zoabe ta ná-sɛɛɛɛɛɛɛɛ ni zeelini la, ti gɛni ma: «Nɛɛɛ ná-doun zunui Aɓenɛɛl gɛa vaani masagi vɔ bɛ, naama ge bɛ ba, é li ziiɛɛɛ su.» ²⁴ Zoabe liini masagi vɔ bɛ, é gɛ ma: «Lee gɛ é kɛai? Aɓenɛɛl vaaɔvɛ è vɔ bɛ, dɔun é zɛ ná, é li bɔɔɔ yeema. ²⁵ E Nɛɛɛ ná-doun zunui Aɓenɛɛl gɛvɛɛ sɔ! Ni paaɔvɛ è vɔ bɛ, naa gɛ nɔ ga é è yaava, é li lii vɛɛɛɛɛ ta è vaa vɛɛɛɛɛ kɛɛ, naa vɔluma é naa pɛ kɛɛɛ, nii é kɛɛzu.»

²⁶ Zoabe ɣulani masagi ɔɔ be, é keelaiti teɔe Aʒeneel ɔlu. Ti Aʒeneel ɣaaɣaleni ma, é zeeɣe zieyeɣei ɔɔ be zoligo, nii é Sila. Davide ɣwɛɛ faa la ɣeni naa zu. ²⁷ Aʒeneel ɣalegai ma ma Geebelɔn, Zoabe liini la ɔɔɣufuzu, taai ma zigfidave ɣoozu ɔlele, eɣe a ɣɛɛ ɔɔɣufuzu vaa wosu naa ma. Ti zeelii ma miná, Zoabe boɣai ɔɔni Aʒeneel ɣogi zu, é paa, nii a ke é deɣei Azaye le vaa vai ɔtokula.

²⁸ Davide naama wooi menigai ma, nii keai, é ɣeni ma: «Ná-o, ná-masadai-yo gi-zo ge la Neel ná-doun zunui Aʒeneel zaa vai zu ɣooɣo GALAGI ɣaazu eyesu ɣo. ²⁹ Ma ɣasoi pe ka laazu Zoabe ta ná-peleyeɣei unma! Mavofodai zu mina ɔala pe ga: kalaja kole nu, ɣaa gee nu, ɣaa nui a ɣe zelesu ga tukpɔi, é ɔa zie, ɣaa nii a za ga boɣa zɔkpɔi, ɣaa nui daamianigi a ɣe ɔlasu zea.» ³⁰ Zoabe ta deɣei Aʒisayi ti Aʒeneel ɔaani, mazɔɔ é ti-leɣei Azaye le ɔaani Gaɣaɣon ɣooi zu.

³¹ Davide ɣeni Zoabe ta ɔooɣo nuiti pe ma, ti ɣeni polu: «A wo ɣoba zeeɣiti bali ga, wo boɣo maaɣili ga saa wɔɔ wo seɣei, wo Aʒeneel ná-saa wɔɔi wo.» Davide ɣeni ziesu pooma ɣesui ɔlu ɔlele. ³² Ti Aʒeneel maaɣuluni Geebelɔn, Davide kpee ɣulani bu. Eyesu nuɔuseiti pe ti ɣeni koba, ti ɔa wɔɔ. ³³ Masagi saa wɔɔ wuyei nii looni Aʒeneel ma, é ɣe ma:

«Lee vaa zu é zaai, Aʒeneel, ga nu ɣakaiti saa ɔlele!

³⁴ E-yeeiti su la ɣea ɣilini,
yɔɔɣo la ɣea è-ɣoɣoiti su,
kele è-ma ɔoomai looɔe,
eɣe nui nii toosu nuiti ti valaai ba.»

Nuɔuseiti pe ti ɔoozeini ga wɔɔba ɔlu. ³⁵ Naa voluma eɣe pe ge ɔoɔni Davide la ga é daami wo, siegi zu foloi ɣeni ná la ɔe, kele é konai nii woni, é ɣe ma: «GALA ge sò ná-ziigaaawanai pe su, ni ná ɔulu ɔuɣa ɣila kpala miina, ɣaa ge daamiani nɔpe mi, foloi va ɣe é ɔa.» ³⁶ Nuɔuseiti pe ti faa ɣwɛɛni, é lo naa va, ti va bu, eɣe ɔlele ti ɣeni vaa zu la masagi ɣɛɛ vai pe bu. ³⁷ ɔoozeiti pe ta Izelaye le pe ge kwɛɛni naama voloi ga masagi zo ge la Neel ná-doun zunui Aʒeneel ná-saa vai zu.

³⁸ Masagi ɣeni ná-botiɣe nuiti ma: «Wo suɣwɛɛ nei ɣaa, ga masa gila ta é ga nu wola ɣila, naa ɣa toai za Izelaye le? ³⁹ Masa guloi ziesu mà, kele zeeɣe wola la ɔe zèa. Seluya ná-doun zunui niiti ma, ta ga zeeɣesu nu wolaiti. ɣooɣo GALAGI ɔooɣo faa ɣoo ɣe nui zala, é zoloo ná-faa ɣoo ma.»

4

Isebaale zaa vai

¹ Siegi zu Sayile ná-doun zunui Isebaale menini la ga Aʒeneel zaa Geebelɔn, zeeɣe ɣulani zea, ta dualuagi Izelaye le nuiti pe soni. ² Zunu felego ɣeni Isebaale ná-devei wu, ti ga ɔooɔo kundigiiiti, gilagi laa ɣeni ga Baana, zoi laa ga Leekaɔe, ti-ɣɛɛ ɣeni ga Benzamen nui Limon, Beelote taazuɔe nu ɣeni de. (Beelote ɣeni ga Benzamen nuiti po. ³ Beelote nuiti ti ɔelani, ti li, ti zei Gitayime, ti-mavofodaiti ta ɔe miná zaaɣaza.)

⁴ Zunu loun ɣila ge ɣeni Sayile ná-doun zunui Zonatan ɔe, ɔooɣo felego pe maaɣeɣeɣai. Zizeleye le ɣooi ma ziegi zu, kona ɔoolugo ɣa é ɣeni zea. Sayile ta Zonatan ti zaa wooi ɔaai ma, doun zo anzanui seɣeni, é ɔela la, é ye gaazuvilei zu, é too, naa ɣooɣo felegoiti ti ɣula bu. Daa ɣeni ga Mefibaale.

⁵ Beelote nui Limon ná-doun zunui felegoiti Leekaɔe ta Baana ti ɔeɔni Isebaale ná-pelele wu folo gaalɔgai, naa ɣeni laani folo ɣiimenii zu. ⁶ Ti ɔeɔni pele ɣoozuɔe eɣe ta ɣe molo zeeɣe zu, ti boɣai ɔo kogi zu. Naa ɔulu Leekaɔe ta keeɣeloin Baana ti ɔelani, ti li. ⁷ Ti ɔeɔni pele ɣoozuɔe, siegi zu é ɣeni laani la, é ɔa looɣo ná-betei zu daa ɔlele wu, ti paa. Ti nɔungi leveni ba, ti bize la, ti ɣi piin ziesu Zuluden ma ɔetu nemei zu. ⁸ Ti liini ga Isebaale nɔungi masagi Davide ɔo Geebelɔn, ti ɣe ma: «Sayile ná-doun zunui Isebaale nɔungi ɣa, è zili nui Sayile nii é ɣea è ɣaiziesu ga é é ɔaa. ɣooɣo GALAGI máliligii masagi nɔni ɔotokulaa Sayile ta mavofodaiti ma za.»

⁹ Davide Beelote nui Limon ná-doun zunui felegoiti gooɣaavoteni, Leekaɔe ta Baana, é ɣe ti ma: «Ge ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii é vulua, nii é unmooɣai, é kula kidaaviligiti pe su, ¹⁰ zoi é ɔaani pɔ Sikelage, é Sayile zaa vai wo mà, é ɣeni kaazu ga woo niine ɔaɣo ɣa é daazeelizu mà, ge ɣeni ti so, ti paa, naa ɣa é ɣeni ga ná-woo niine ɔaɣo zuloɔni, nii ge feeni zea. ¹¹ Siegi zu mu faa ɣoo ɣe nuiti wo ɔabalala nui vaa zu la ná-pelele wu, daazuɔe, ge la ma ɣamai maaɣaazaɣaboga wo ma ɣaa, nii é wo-yeeiti ma? Ná wo ɣulazu zooi va!»

¹² Gaamago Davide devei veeni ná-nuiti zea, ti ti ɔaa, naa voluma ti ti-yeeiti ta ti-ɣoɣoiti teɔe ti va, ti ti zee Geebelɔn kpooi ɣobaɔe. Ti Isebaale nɔungi zeeɣeni, ti maaɣulu Aʒeneel ná-kabai zu Geebelɔn.

5

*Izelayele masagi Davide**(1 Dolo Sevei 11:1-3)*

¹ Izelayele wolodamai zóiti pe ti vaani Davide uó be Geebelón, ti gje ma: «Ada ga zii gila, ta nama gila. ² Kaite Sayile ná-masadaí ma ziegi zu gi unda, da gja è gjeni losu Izelayele ná-kóóiti tuǵo. Góoǵo GALAGI minazeǵeni é ve, é gje ma: «Da gja é gjezu ga ná-nuǵusei Izelayele maabeee nui, é gje ga ná-totuǵó.» ³ Izelayele gjevolaíti pe ti vaani masagi Davide uó be Geebelón. Miná gja ti minazeǵe keeni ná yǵǵo zu Góoǵo GALAGI gjaazu. Ti gulóí zieni ma, kee vai zu ga Izelayele pe ma masagi.

⁴ Davide ná-konagi gjeni ga puusavago (30), siegi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigo (40) gja é keeni masadaí zu. ⁵ E kona dafela ta alu dozita gjeni Geebelón, Zuda wolodamaiti unda, é ke ga kona vuusavago maazu savago (33) masadaí zu Zeeluzalame, Zuda ta Izelayele wolodamaiti pe unda.

*Zeeluzalame zo fai**(1 Dolo Sevei 11:4-9;**14:1-2)*

⁶ Masagi ta ná-kóoǵo nui ti liini Zeeluzalame laalǵoma, nii a ke ti kóóí ve Yeebuse nui ba, niiti ti gjeni zeini naama yooi zu. Naati ti gjeni Davide ma: «È la lea taai nii zu pe! Mazóóo anee gaazugole nui ta dekpú nui ta è laavili.» Naa volu gjeni ga Davide la lea taazuve pe. ⁷ Kele Davide Siyón zoni, taai nii makegai ga siǵi gaagoozagiti, ti ná laasei pee ga «Davide ná-taa wolai.»

⁸ Naama voloi, Davide gjeni ná-kóoǵo nui ta ma: «Zóí é pǵ é zie Yeebuse nui bu, é leve na ga zie yei velei, é zóoi wu, toǵa zeeli ti ma, dekpú nui ta gaazugole nui niiti woinzeǵeve ma.» Miná gja faalaalii naa zeǵeni ná ga: «Gaazugole nui ta dekpú nui ti la lea pelei wu.» ⁹ Davide zeini taazuve, é ná laasei pee ga «Davide ná-taa wolai.» E ta óoni taai zebei va ga peleiti ta siǵigiti, niiti é ti loni maǵoolii zu. ¹⁰ Davide zebei gjeni liizu ga wóóla, tama Góoǵo GALAGI Fai-Pe-Maliǵii gjeni ba.

*Tiil masagi Gilame ná-keelaiti**(1 Dolo Sevei 14:1-2)*

¹¹ Tiil masagi Gilame keelaiti teveni Davide ma, é sedele guluiti teve ma, ta pele maalee nui, naa ve ke kóu zaǵa nui ba. Ti masa pelei loni Davide ve. ¹² Davide kweeeni naazu ga Góoǵo GALAGI toun toga ga Izelayele masagi, ta é gjeni ná-masadaí gjaawóólozu, ná-nuǵuseiti maavele ma, Izelayele nui.

*Davide ná-doun zunuiti**ti zóóoni Zeeluzalame**(1 Dolo Sevei 3:5-9;**14:3-7)*

¹³ Davide zeǵeai ma Geebelón, é li zeizu Zeeluzalame, é anza giligaa vuluni, ta é tanigaa zeí, niiti ti la vuluni ga zóiti kevele. E doun zunuiti ta doun anzanuiti zóóoni naati ba. ¹⁴ Davide ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti zóóoni Zeeluzalame: Samua, Sóbabe, Natan, Salómón, ¹⁵ Yiáaal, Elisua, Neefege, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, ta Elifeelete.

*Davide ná-fnifaamaiti Filiseti nui ma**(1 Dolo Sevei 14:8-16)*

¹⁷ Siegi zu Filiseti nui ti menini la ga ti Davide zeida ga Izelayele masagi, ti gulóí zie ma, ti leeni gaizie vai ma. Davide ma wooi menini, é yei kóólaǵai zu. ¹⁸ Filiseti nui ti vaani ga kóóí, ti vu Lefayime vetugi zu. ¹⁹ Davide Góoǵo GALAGI gjaazagani, é gje ma: «Nà zóo nei gè li Filiseti nui daalǵoma? Da ti lo nei zeezu ba?» Góoǵo GALAGI googaaivoteni, é gje ma: «Li, tózei zeǵe ma nope ga la, ná Filiseti nui doozu é yeezu.»

²⁰ Davide zeelini Baale-Pelasime, é vóni ti ma miná. Davide gjeni ma: «Góoǵo GALAGI zeǵe wóóve síli nui ta-góóǵo va tuǵo, eǵevelei zie a da kaaǵai golo la.» Naa gja é keeni, ti ná laasei peeni ga Baale-Pelasime (nii poluue ga «Maliǵii nii é zeǵe wóózu»). ²¹ Filiseti nui ti ta-góóǵo ganigiti tooni ya miná, Davide ta ná-kóoǵo nui ti naati seǵe.

²² Filiseti nui ti gjeni ma volu ga kóóí, ti vu Lefayime vetugi zu. ²³ Davide Góoǵo GALAGI gjaazagani volu. Naa googaaivoteni, é gje ma: «Mina ti laaǵomi. Gula ga ti volu velei, da zeelizu ti ma guluiti tetema.» ²⁴ Siegi zu é nu góǵo lugi menisu da guluiti sama, zuvile, é va, mazóóo názu gja gè losu da é luǵo, nii a ke gè vóni Filiseti nui ma.» ²⁵ Davide naa gjeeni, nii Góoǵo GALAGI boni ma. E vónini Filiseti nui ma, é da ti be, é zo Geeba, é zeeli Geezeel.

6

Davide lii vai

ga minazege kesui Zeeluzaleme

(1 Dolo Sevei 13:1-14)

¹ Davide Izelayele góogó nu vapagiti gaaleeni ba volu, ti g'e ga nu waabuusavago (30 000).
² Naa voluma, é viléni pelei ma ta naama góovébeiti pé, ti da li Baalee-Zuda ga ti va ga GALA ná-minazege kesui, nii Góogó GALAGI laaseigi maalolisu ma, Fai-Pé-Maliqíi, é zeini seeluβéinti unda. ³ Ti minazege kesui g'ulani Abinadaβe ná-pelei wu gize unmaβe, ti da wotolo niinei zu. Abinadaβe ná-doun zunuiti Uza ta Ayiyo g'a ti g'eni loni wotoloi luβó. ⁴ Ti minazege kesui zefeni Abinadaβe ná-pelei wu gize unmaβe, ti da lii la. Ayiyo g'eni ziezú wotoloi luβó. ⁵ Davide ta Izelayele nui ti pé ti g'eni góozunéεzu Góogó GALAGI g'aazu, ti da geingéin ganigi ma ziiti pé g'ein, niiti ti βetsai ga sipele gului, naa véε kónigiti ba, ta papaiti, tamadegiti, sekeiti, ta kótegiti.

⁶ Ti zeelíai ma Nakon ná-molo loβazuve, níkeiti ti βunéni, ti g'eni g'éezu, ti GALA ná-minazege kesui loo. Uza yeemaaleni, é so. ⁷ Góogó GALAGI yiigaawanani Uza ma, é doβa náve nu, tózei ná-faaβaazagi va. Uza zaani miná, GALA ná-minazege kesui g'obave.

⁸ Davide yiigaawanani, mazóló Góogó GALAGI nii g'e g'ala loβai woni ga Uza. Ná laasei ge véeni ga Peelese-Uza (nii poluve ga «é g'ulave Uza ma»), naama laaseigi g'a de é ba zaafaza. ⁹ Naama voloi Davide wola luani Góogó GALAGI va, é da βóβó g'aazaga ga: «Nà zóo g'ale g'e lé ga Góogó GALAGI ná-minazege kesui pò βe?» ¹⁰ Davide la g'eni vaani bu, é va li ga Góogó GALAGI ná-minazege kesui pò βe, Davide ná-taa wolai zu. Ti liini la Gate nui Wóβede-Edóme ná-pelei wu. ¹¹ Góogó GALAGI ná-minazege kesui yeini ná alu savago laawu. Góogó GALAGI tuya looni Gate nui Wóβede-Edóme vé ta ná-peleyegei pé.

Minazege kesui zeeli vai Zeeluzaleme

(1 Dolo Sevei 15:25--16:3)

¹² E woni Davide ma ga Góogó GALAGI tuya loove Wóβede-Edóme ná-peleyegei vé ta nónóiti pé, GALA ná-minazege kesui maavele ma. Názuve Davide liini, é GALA ná-minazege kesui zefé Wóβede-Edóme ná-pelei wu, é lii la Davide ná-taa wolai zu, koozunéε wolai zaama.

¹³ Minazege kesui zefé nui ti kóβó lo dázita g'eai ma, Davide níke zine wola g'ila ta níke βokpa gila kulani ga zalaβai. ¹⁴ Davide g'eni kuai wosu ga zebéi pé Góogó GALAGI g'aazu, maaβiliiai nò ga geze zeféi, kulaai ga zalaβa g'ula nui ta-zeféi. ¹⁵ Uele g'ana Davide ta Izelayele nui ti pé ti liini la ga Góogó GALAGI ná-minazege kesui Zeeluzaleme, ga koozunéε woóiti ta puvu féε woóiti.

¹⁶ Tei Góogó GALAGI ná-minazege kesui g'eni léεzu Davide ná-taa wolai zu, Sayile ná-doun anzanui Mikale loni, é da wele fenetele laave. E masagi Davide g'aani, é da vili, é da kuai wo Góogó GALAGI g'aazu. E Davide véle véleni yiimaβe.

¹⁷ Ti vaani ga GALA ná-minazege kesui, ti da sege g'otai wu, nii Davide toni βe. Davide gala zalaβaiti ta ziilei zalaβaiti kulani Góogó GALAGI vé. ¹⁸ Davide βegai ma ga zalaβai naati kula, é tuya looni nuβuseiti βe, Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliqíi laaseigi zu. ¹⁹ E zeba é daamianigi g'aag'we Izelayele nui ti pé ba, zunuiti ta anzanuiti, ese gilagilagi βulu gilagila sólóoni, ta sua mógai, é véε leezen vóoi ma βuun gilagila ba. Naa voluma, ese pé ge g'aleni ma ná-pelei wu.

²⁰ Davide g'aleni ma ná-pelei wu ga é tuya loo ná-pele wu nui ti βe. Sayile ná-doun anzanui Mikale daag'omini, é g'e ma: «Ee! Gaamazú Izelayele masagi lebiya zólóge za, é g'oba pakai g'ulave ná-botig'e nui ti ta-wotig'e anzanuiti gaazu, ege zunu jakai ta nò!» ²¹ Davide Mikale wood'aaóteni, é g'e ma: «Góogó GALAGI g'a g'e ná-koozunéεi g'ulaai gaazu, nii é yiimazeféai ga ze, é è-g'éε ye ná, ta ná-peleyegei pé, é kè ga ná-nuβuseiti Izelayele nui ta-lotuβó. Ná koozunéεi g'ula de volu, deβi vai ma. ²² Nà de βóβó véle vékesu volu, é leve nii va keai, g'e βóβómaayei. Kele naa pé ge g'éε va, lebiyai g'a ve βé, botig'e anzanui naati zea, niiti é vaazu ti ma.» ²³ Sayile ná-doun anzanui Mikale la g'eni doun zólóoni, eysu é za.

7

GALA ná-minazegegi

Davide mavofodaiti βe

(1 Dolo Sevei 17:1-15)

¹ Tei masagi Davide zeini ná-pelei wu, ta Góogó GALAGI doogó feeni zea, é kula sili nui ti pé zea, niiti ti g'eni maaβoolii zu, ² é g'eni GALA goo wo nui Natan ma: «Wéle! Nà niizu masa pelei wu, nii togai ga se dele gului, GALA ná-minazege kesui ma ge da ni sege véle wu.» ³ Natan masagi wood'aaóteni, é g'e ma: «Li, nii nòpe é è yiima, é ke, mazóló Góogó GALAGI g'a é va.»

⁴ Kele naama βidií, Góogó GALAGI βóeni Natan vó g'ani: ⁵ «Li, é g'e ná-botig'e nui Davide ma: «Góogó GALAGI woóí g'aa: Da g'a é g'éezu é péle lo βé, vé ná zeí ná? ⁶ E loozei Izelayele nui ti kula yee ma βé Ezipete yoóí zu, é zeeli za ma, seizu la ga péle wu, g'e g'eni ti va sege véleí wu,

GALA daagfomi sege velei wu. ⁷ Yeegefalal nii pe ge keeni Izelayele nuiti polu, ge geni totugofiti seizu, kele ti zaama be ga ge geni ma: Lee vaa zu wo la pele losu be ga sedele gului?»

⁸ «Pete, nii ga ge e liizu niina, e bo na-botigfe nui Davide ma: «Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi gaa: Na ga ge e zegeni baala makessuwa tufa leteiti su, ge e ge ga na-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotufoi. ⁹ Nii pe e yeevua bu, zega e va naati pe su, ge e zili nuiti pe suwugaaleve. Na lebiya laasei feezu e ya, ga etea nu wolaiti toni gevele. ¹⁰ Na seizu veezu na-nubusei Izelayele nuiti zea, ve ta ze na, ti la luua ani nape ba, telebotala nuiti ti la mo toozeida ga ti va da ti bolu ga ma moungi zu gevele, ¹¹ egevelei tukpogaaleve nuiti ta-ziegi geni la, niiti ge ti zeini na-nubusei Izelayele nuiti unda. Na doofogi veezu e ya, ge e unmo e zili nuiti ma. Naa voluma, nun na, Goofo GALAGI, na deezu ga de ga da-veleyegei ga deezu ga masa peleyegei.

¹² « Siigi zu e lii voloi zeelizu la e-memewolani po, na e-mavofodai ta bofobofoi sei ga e-votogi masadai zu, ge na-masadai ze. ¹³ To ga e vaazu pele losu be, na baa na-masa kpokpogi maazu eyesu fo. ¹⁴ Na bofoi na ge be ga degefe, toun ge ge be ga doun zunu. Ni a faa joo geena, na maagolo, egevelei doun kegefi a da na-doin maagolo la. ¹⁵ Kele ge la na-nubogolai maagoozaa ba pe, egevelei ge maagoozani la Sayile va, nii ge dikpini, ge e vile ga potogi. ¹⁶ Da-veleyegei ta da-masadai ta ze ga pagu gaazu eyesu fo, da-masa kpokpogi la jiikepiga eyesu fo.»

¹⁷ Natan liini, e niima boeiti pe ta ma gulakelemaiti pe daazeeli ga pagu Davide ma.

Davide na-maanenei

(1 Dolo Sevei 7:16-27)

¹⁸ Naa gaei ma, Davide liini, e ze Goofo GALAGI gaazu, e GALA fali jani: «Maliqii, Goofo GALAGI, na ga leeni, na-peleyegei balaa ka ga leeni, e liizu daazeelizu, ve ge na? ¹⁹ E la mo naa jani ga faa wola, Maliqii, Goofo GALAGI, e minazegaa volu be, nei ge ga da-wotigfe nui, ga velela vele vaiti ti maagoozaa, e vile na-masa peleyegei va. Maliqii, Goofo GALAGI, velei jana da da nubusei zo da nei? ²⁰ Lee jili ka na bo e ma, e ve nei va? Maliqii, Goofo GALAGI, da bofoi e kwex, nei ge ga da-wotigfe nui. ²¹ Da-minazegegi ta da-leveiti maavele ga e kea, e niima vaa wolaiti kea, e lati, e ti gula be kelama, nei ge ga da-wotigfe nui.

²² «E, Maliqii, Goofo GALAGI, e wadove! Nu nape ge la ga e gevele, gaamazu gala kili nape ge la na, e gula e volu, egevelei na gi menigai la ga gi-woiyegeiti. ²³ Eteai zu, zii begele ga e ga da-nuiti Izelayele nuiti kevele, nii e liai, e ti unmo, ti ge ga da-nubuseiti, ta e bofoi wadove? E la zii giligii tanigaa beeni baa ta ta-galagiti da-nubuseiti tufo, niiti e ti unmoogai, e ti gula Ezipete yooi va. ²⁴ E da-nubusei Izelayele nuiti seida ga ti ge ga da-nubuseiti eyesu fo. Da ma, Goofo GALAGI, e gae ga ta-GALAGI.

²⁵ «Niizu niina, Maliqii, Goofo GALAGI, soma kae, e baa da-minazegegi maazu, nii kea be, nei ge ga da-wotigfe nui, ta na-masa peleyegei ve. Ke, egevelei e boga la. ²⁶ Naazu da lebiyai zoloo eyesu fo, ta nuiti ti ge ma: «Goofo GALAGI, Fai-Pe-Maliqii ga e ga Izelayele na-GALAGI!» Nei ge ga da-wotigfe nui Davide, na-masa peleyegei mina jiikep pe e gaazu. ²⁷ Mazoloo, ee, Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii, Izelayele na-GALAGI, da bofoi ga e dea ga ze, nei ge ga da-wotigfe nui, ga da masa peleyegei losu be, naa ga e kea ge gaabaa zoloo ga, ge niima maanene wooi laazeeli e ma.

²⁸ «Niizu niina, Maliqii, Goofo GALAGI, da ga e ga GALA, e-laawooiti ta ga gaamai, da ma ka e minazegaa be ga undaane ni, nei ge ga da-wotigfe nui. ²⁹ Soma mu niina, e tuya loo na-masa peleyegei ma, nii a ke e ye na fo e gaazu. Mazoloo, Maliqii, Goofo GALAGI, da ga e minazegaa, da-luyai maavele no ga a ke, nei ge ga da-wotigfe nui, na-masa peleyegei tuya zoloo.»

8

Davide zobo zoloo fai

zooma ziiti ma, ti maagoolii zu

(1 Dolo Sevei 18:1-13)

¹ Naa voluma Davide vonini Filiseti nuiti ma, e ti gaazu unfe sege, e ta-gaabaai gula ti ya.

² E vonini balaa Moabe nuiti ma. Niiti e ti zoni, e ti laani zoi ma, e ti gaagwe su ga seizu savago ga galui. Nu zeizu savagoo zaama, e seizu felegoiti paani, e seizu gilagi ye vulua. Moabe nuiti ti gOLONI Davide ve, ti da mului zala ma.

³ Naa voluma Davide vonini Soba masagi Gadadeezel ma, Leqobe na-doun zunui, siegi zu e geni liizu la ga na-masadai zeida volu zie wolai Ufelate maave. ⁴ Davide soo bize zalavusu waagila undofela (1 700) zoni, ta sie kofa zalavusu waavuulego (20 000). E wotolo bize zoo ungila (100) makeni. E motaiti kofobolu jataiti teveni.

⁵ Siili yooi zu nuiti ti geni Damase, naati ti vaani bosu Soba masagi Gadadeezel va. Davide nu waavuulego maazu felego (22 000) vaani ti va. ⁶ Naa voluma, Davide kundigiiti seini Damase yooi zu Siili nuiti saama. Siili nuiti ti gOLONI Davide ve, ti da mului zala ma. Goofo

GALAGI ģeni fónifaamai veezu Davide ve, ve kpein é ģeni liizu ná ga kooi. ⁷ Davide zanu kooġo zepęgiti seġeni, niiti ti ģeni Gadadeezel ná-salaususuiti zea, é li ga tiye Zeeluzaleme. ⁸ Davide kolu 6oi moinmoin seġeni masagi Gadadeezel ná-taa wolaiti su, Beeta ta Beelotayi.

⁹ Siegi zu Gamate masagi Tóyi menini da ga Davide vonige Gadadeezel ná-koovebiti pe ma, ¹⁰ é ná-doun zunui Yolame leveni Davide ma ga é tuuó, ta é mama fala vai zu Gadadeezel va, é voni ma, toozei Tóyi ta Gadadeezel ti ģeni kooi ġa nó ġo. Yolame liizuué, é liini ga soolai ma zii pe, niiti ti ģeni ga walii, zanugi, ta kolu 6oigi. ¹¹ Masagi Davide ti veeni Gooġo GALAGI ve, eġevelei é keeni la niina ga walii ta zanugi, nii é kulani zóoma zii ġilgiti zea, niiti é vonini ti ma: ¹² Edome nuiti, Moa6e nuiti, Amón nuiti, Filiseti nuiti, ta Amaleke nuiti, ta nii kpein é soni kooi zu, é kula So6a masagi Gadadeezel ya, Legó6e ná-doun zunui.

¹³ Davide loġoi móta ġulani, siegi zu é ġaleni la ma, fónigai ma Edome nu waapuugó maazu losavai (18 000) ma, Kpolo Uetugi zu. ¹⁴ Naa voluma, é kundijiti seini Edome yooi ná pe su. Edome nuiti pe ti ġoloni Davide ve. Gooġo GALAGI ģeni fónifaamai veezu Davide ve, ve kpein é ģeni liizu ná ga kooi.

Davide ná-botigę nu wolaiti daaseigiti

(1 Dolo Sevei 18:14-17)

¹⁵ Davide masadai ģeeni Izelaye pe unda, é ģeni tukpoi ġaalevezu ga soledai ná-nubuseiti pe be. ¹⁶ Seluya ná-doun zunui Zoabe ġa é ģeni ná-koovebei unda, Ayilude ná-doun zunui Zozafate ġe ga seve make nui, ¹⁷ Ayitu6e ná-doun zunui Sadoke, ta Abiataal ná-doun zunui Ayimeeleke ti ġe ga zalaġa ġula nuiti, Selaya ġe ga seve ġe nui. ¹⁸ Yegóyada ná-doun zunui Benayaġu ġa é ģeni Kelete nuiti ta Peelete nuiti unda, niiti ti ģeni ga masa make nuiti. Davide ná-doun zunuiti ti ģeni ga zalaġa ġula nuiti.

9

Davide yeezei vai

Zonatan ná-doun zunui Mefibaale wu

¹ Davide gaazaġagi woni, é ġe ma: «Sayile ná-pele wu nui ta yeġe nei vulua? Ná pó ġe wooġęġilada ġe be, Zonatan maavele ma.» ² Sayile ná-peleyeġei wu botigę nui ġila ge ģeni ná, daa ga Siba. Ti vaani la masagi vó be. Davide gaazaġani, é ġe ma: «Da ġa é ga Siba?» E gooġaavoteni, é ġe ma: «Ná ġa ġe ga Siba, da-wotigę nui.» ³ Masagi da gaazaġa, é ġe ma: «Nu vulu nópe ge la yeni Sayile ná-peleyeġei wu, nii ná zie be ga GALA ná-wooġęġiladai?» Siba gooġaavoteni, é ġe ma: «Zonatan ná-doun zunui ġila ka de ná, nii kooġo felegoi pe maaleġęęęai.» ⁴ Masagi ģeni ma: «Mini ġa é ná?» Siba gooġaavoteni, é ġe ma: «Toġa Lodebaal, Makiil ná-pele wu, Amiyele ná-doun zunui.» ⁵ Masagi Davide nu leveni, ti li, ti seġe Lodebaal, Amiyele ná-doun zunui Makiil ná-pele wu.

⁶ Siegi zu Sayile ná-dounloin, é ga Zonatan ná-doun zunui Mefibaale zeelini la Davide ġakala, é nókoni masagi wu. Davide tolini, é ġe ma: «Mefibaale!» Naa ġe ma: «Wele ná va, da-wotigę nui.» ⁷ Davide ģeni ma: «Mina lua. Ná wooġęġilada ġeezu é ve, é-ġe Zonatan maavele ma. Ná é-ġewola Sayile ná-zooi pe feezu vólu é ya, da 6oġoi da ġe laamiizu ná-tabalii ġa folo-o-folo.» ⁸ Mefibaale nókoni, é ġe ma: «Masagi, lee vaa zu é yiizoolęzu ga ze, nęi ġe la vizoni ġile voomai va?»

⁹ Masagi Siba lolini, Sayile ná-botigę nui, é ġe ma: «Nii kpein é ġea ga Sayile ta ná-peleyeġei nónó, ġe ti pe fea é-maliġii ná-dounloin ya. ¹⁰ Da ve-o, é-loun zunuiti be-o, da-wotigę nuiti be-o, wa ġeezu tii ġeezu be. Nii wa solóona, wo vaa la, naa ġa é ġeezu ga é-maliġii ná-peleyeġei ġónógi. Mefibaale 6oġoi ġa ġeezu laamiizu ná-tabalii ġa folo-o-folo.» Siba ma, zunu loun puugó maazu loolugó (15) ġa é ģeni zea, ta botigę nu vuufelegó (20). ¹¹ Siba ģeni masagi ma: «Nii kpein maliġii masagi bogai má, nęi ġe ga da-wotigę nui, ná ti pe keezu.» Mefibaale ma ge ģeni daami wosu masagi ná-tabalii ġa, eġe masagi ná-doin ta. ¹² Zunu loun ġila ge ģeni Mefibaale ya, nii daa ģeni ga Mika. Siba ná-pele wu nuiti pe ti ģeni botii ġeezu Mefibaale ve. ¹³ Mefibaale yeni Zeeluzaleme, é da laami masagi ná-tabalii ġa. Kooġo felegoiti pe maaleġęęeni.

10

Amón masagi Davide ná-keelaiti unfe fai

(1 Dolo Sevei 19:1-5)

¹ Naa voluma Amón masagi zaani, ná-doun zunui Ganun zeipotogi zu ga masagi. ² Davide ģeni ma: «Ná wooġęġilada ġeezu Ganun ve, eġevelei keeġe Nagase wooġęġiladai ģeni la bę.» Davide ná-botigę nui tanigaa leveni ga ti bena fe be keeġe zaa vai zu. Siegi zu Davide ná-botigę nuiti ti zeelini la Amón yooi zu, ³ Amón lotuġoiti ti ģeni ta-masagi Ganun ma: «Da kaazu ga é-ġe ná-lębiya ġa é keezu Davide gaanęene nua levesu la é ma 6aa? Taai ġwęe fai ta pete fai laade 6aa, nii a ke ti va kologolo yeeta?»

⁴ Ganun Davide ná-keelaiti soni, ti ti-béleiti gilazuveti bo, ti ti goba zeféiti tevega, é zo bu, é le ti-zaamave letemave, ti be ti va, ti da li. ⁵ Davide menini nii keai. E keela leveni ti lufo, mazoloo naati ti wola unfeni. E gfe ti ma: «À ye Zeeliko eyesu wo-béleiti ti le volu, wa va niina.»

Davide vóni fai Amón ta Siili nuiti ma

(1 Dolo Sevei 19:6-19)

⁶ Amón nuiti ti kaani ga ti bofo woinzegefa Davide ma. Ti salaavusuiti gaizieni zou filigaa zu: salaavusu waavufelego (20 000) Siili nuiti saama ti Bete-Legobé, ta Soba, salaavusu waagila (1 000) Maaka masagi vo be, ta salaavusu waapuugo maazu felego (12 000) Tobe vo pelei. ⁷ Davide menigai ma, é Zoabe leveni ti laalofoma, ta Izelayele gbovebeiti pe.

⁸ Amón nuiti ti julani, ti lo koofo vai ma, ta-laa wolai laave. Siili zalaavusuiti, niiti ti zefeni Soba ta Legobe ta Tobe, é ve Maaka zalaavusuiti ba, naati pe ti geni loni ye koo lobo zu. ⁹ Zoabe kaai ma ga koofozube ga fele vooama, velelave ta voluzu velei, é yeeloni koofo nu gefegezegiti ba, é ti vile Siili nuiti daawu koofo vai ma. ¹⁰ E koovebeiti motai ma lotugolai galivaani keefeloin Abisayi ma, naati ti lo Amón nuiti daawu koofo vai ma. ¹¹ Zoabe geni keefeloin Abisayi ma: «Ni Siili nuiti zeevi ka moinna ma, da va, é bo ba. Ni Amón nuiti zeevi ka moinna é ma, ná va, gé bo é va. ¹² Zebzege, ade kooi go, de da-nubuseiti maalobo, ta da-GALAGI ná-taaiti. Goofo GALAGI naa gfe, nii pagai gaazu!»

¹³ Zoabe ta ná-koovebeiti ti lopele beteni koofo vai ma, Siili nuiti daalofoma, naati ti velani ba. ¹⁴ Amón nuiti ti kaai ma ga Siili nuiti ti vela, tiya balaa ti velani Abisayi va, ti li ta-laazu. Zoabe zefeni Amón nuiti polu, é fale ma Zeeluzalame.

¹⁵ Siili nuiti ti kaai ma ga Izelayele nuiti ti voniga ti ma, ti ta-gbovebeiti pe gaaleni ba. ¹⁶ Masagi Gadadeezel keela leveni, ga ti Siili nui zaiti gaale ba, niiti ti zie wolai Ufelate volu velei. Gadadeezel ná-koofulubai Sobake loni ti lufo, ti zeeli Geelame.

¹⁷ Davide faa gwegagai ma su, é Izelayele gbofo nuiti pe gaaleni ba, ti Zuluden bude, ti li Geelame. Siili nuiti ti gevele beteni ga ti vala Davide va, ti kooi loozeini. ¹⁸ Kele ti velani Izelayele nuiti ba. Davide koofo wotolo undofela (700) zu zalaavusuiti paani, ta soo gize zalaavusu waavunaanigo (40 000). Zeezelini balaa ta-goofulubai Sobake ma, naa za nave. ¹⁹ Tei masagi niiti kpein ti boni Gadadeezel va, ti kaani ga Izelayele ziaa ti wu, ti ziileigi gaizieni yofozu ta Izelayele, ti golo Izelayele ve. Naa voluma Siili nuiti ti geni luazu ga ti va li bosu Amón nuiti ba.

11

Davide ta Bate-Seeba ta-vai

¹ Poluma gonagi, yeegefalai nii masagiti ta da lii la koofozube, Davide Zoabe ta ná-koofo nu wolaiti teveni, ti lo Izelayele gbofo nuiti kpein tufo. Ti Amón yooi zugologoloni, ti ta-laa wolai Laaba ze kele su. Kele Davide yeni Zeeluzalame.

² Yeeta kpofo voloi, Davide wuzefeni folo niimenii zu, é da ziezie doogo bosuve, ná betei ná-masa pelei gomave. E yeni miná, é anzanui ta ga, é da maagba, gola vagai. ³ Davide nu leveni ga ti anzanui naa volu gaazaqa bo. Ti gfe ma: «Eliame ná-doun anzanui Bate-Seeba ve, Gete nui Ilii anzai.» ⁴ Davide numaa leveni, ti li, ti toli. E vaani Davide vo be, naa la koba. To ma kpega geni de no feya ga nade fai gfe ná-alugi ga voluma. E galeni ma ná-pelei wu. ⁵ Naa voluma, é kaani ga kogi ga ma, é keela leve Davide ma, é gfe ma: «Kogi ga ma.»

⁶ Davide keela leveni Zoabe ma ga naa Gete nui Ilii leve ma. Zoabe devei veeni naa ya, ga é li masagi vo be. ⁷ Ilii zeelini Davide ma, naa Zoabe ta koovebeiti maagaazagabo ma, ta kooi gfevelei. ⁸ Naa voluma Davide geni ma: «Li da-goizu, é loogo.» Kulaai ma masagi vo be, naa vebanii leveni ma. ⁹ Kele Ilii la geni keeni, é va li ná-pelei wu. E laani masagi ná-pelelave, ta maligii make nuiti.

¹⁰ Ti boni Davide ma ga Ilii la liini ná-pelei wu. Davide tolini, é gfe ma: «Siei ga é zefezu ma, lee vaa zu é la liini da-goizube?» ¹¹ Ilii googaavoteni, é gfe ma: «Minazefe kesui, ta Izelayele kpein, é ve Zuda va, ta niizu kotaiti bu, koofulubai Zoabe ta ná-salaavusuiti ta koo lobo va. Ná zoo fale, gé naati ze miná, gé li ná-pelei wu, gé laami, gé boole, ta gé la anzai goba? GALA ka kaazu, egvelei é vulua la ga dite, gaamazu gé la naama vaa zii gfa eyesu pe.»

¹² Davide geni ma: «Ye ve mona za, lina, gé be é va, é li.» Ilii yeni Zeeluzalame naama voloi, ta poluma zobui. ¹³ Davide tolini ga ti daami wo vooama po be, é doo veeni zea, naa ye kpozezu eyesu doo so. Kele kpoai, Ilii liini mona, ti la ta maligii make nuiti. E la keeni, é va li ná-pelei wu.

¹⁴ Poluma zobui Davide seve geni Zoabe ma, é fe Ilii ya ga é li la. ¹⁵ Sevei naa zu wooi geni ga nii: «Ilii vile velelave, ve kooi boidai ná, wo gula volu, wo maafoza ba, nii a ke ti yeezeeli ma, é za.»

¹⁶ Zoaḅe ɣeni ma taai zeizu keke su, e Ilii vileni, ve na zogai kpe ti zili nuii ta-zalaavusu wolaiti be. ¹⁷ Niiti ti ɣeni taai naa zu, naati ti ɣulani, ti kooi vala Zoaḅe va. Ti salaavusui tanigaa ta ɣulubai tanigaa vaani Davide na-kooḅebei va. Geṭe nui Ilii ɣeni naati saama, ti zaai.

¹⁸ Zoaḅe wooleveni Davide ma, e kooi ɣevēlei pe suɣula ma. ¹⁹ Zoaḅe ɣeni keelai ma, nii e ɣeni liizu ga woolevegi: «Da beṇa ga kooɣozuḅe vai pe bo masagi ma, ²⁰ ni a yiiɣaawanana, e e ɣaazaga ga: «Lee vaa zu wo wola maabuɣaai taai va ɣana kooɣo zigi zu? Wo la suɣwee ga nu ɣa zoo yesu siɣigi ungaḅe, e kilēgi vili? ²¹ Wo-ɣi ka su nei ɣaa anzanu ɣa e Yelubeesete na-doun zunui Aḅimeeleke vaani Teeḅese? E la ɣeni yeni siɣigi ungaḅe, e kaṭu wolai vili ma, e paa? Lee vaa zu wo wola maabuɣaai siɣigi va?» Da ɣe ma niina: «Da-wotiɣe nui Geṭe nui Ilii balaa saavē kooi zu.»

²² Keelai liini ga e woolevegi wo Davide ma, nii a ke nii pe Zoaḅe boni ma, e li, e bo Davide ma. ²³ E ɣeni Davide ma: «Taai maabe nuii ti ɣea de zieni gi wu, ti ɣulani gi laalɔɣoma, ti va daḅoi zu, keke gi ti laavilige, eyesu taa zigidaḅe. ²⁴ Naazu ɣa kile pili nuii ti yega la siɣigi ungaḅe, ti kilēgiti pili, masagi da-zalaavusui tanigaa zaavē, da-wotiɣe nui Geṭe nui Ilii ɣa naati saama, niiti ti zaai.»

²⁵ Davide ɣeni keelai ma: «Nii ɣa da bo Zoaḅe ma: «Mina niima vai zēge ga faaḅa. Kooi zupaka la da ga ɣula. Gaaba, e taai zo, e koloɣolo.» Li, e Zoaḅe iɣoḅo ga naama wooi.»

²⁶ Siɣi zu Ilii anzai menini da ga sinigi zaa, e naa na-saa woi woni. ²⁷ Saa woi ma voloiti teḅegai ma, Davide nu leveni daaɣomisu, e naa leeni na-pelei wu, e ɣe ga anzai, e doun zunu zolooni be. Keke nii Davide keeni, naa wanani ɣooɣo GALAGI ma.

12

GALA goo wo nui Natan zelilo fai Davide ma

¹ ɣooɣo GALAGI Natan leveni Davide ma. E liini po be, e ɣe ma: «Zunu felego ɣeni taai ta zu, zoi ga kpeṭe nu, boolai ga bala nu. ² Nikeiti ta baalagiti ti moinni kpeṭe nui ya. ³ Baala saa yivo ɣila kpe no ɣa e ɣeni bala nui ya, nii e geyani, e da to, naa ɣeni baagozu po be na-dointi koba. E ɣeni zunui na-daamianigi miizu, e da boole na-ziawoi zu, e da la zeeloko zu, e ɣeni zea ege na-doun anzanu. ⁴ Yeeta ween ɣulani kpeṭe nui ma, keke toun ge la ɣeni po ga e va na-toganii ta zēge, baalagiti ɣaa nikeiti saama, e va gili ma weein ve ga konogi. E liini, e bala nui na-baala saa yivoi zo, e kpeṭe ga ma weein ɣonogi.»

⁵ Davide wola yiiɣaawanani naama zunui ma, e ɣe Natan ma: «Gē ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii e vulua, ga nui nii e naama vai ɣea, maanēve ga e za. ⁶ Baala zivoi e segeai, toɣa naama veeda naanigoi ve, mazoloo e la gaazumaawoingaa ɣeeni.»

⁷ Natan ɣeni Davide ma naazu: «Da ɣa e ga zunui naa! ɣooɣo GALAGI Izelaye na-GALAGI wooi ɣaa: «Na ɣa ge guloi ziaa e ma ga e ɣe ga Izelaye masagi, ge e ɣula Sayile ya. ⁸ Ge emaligi Sayile na-pelei lo e yeezu, ge anzaiti pu e yeezu, ge e ze ga Izelaye ta Zuda unda ga masagi. Ni naa pe ge ɣea ga faa go, keḅele beṭea ɣea de ga ge veḅeani ɣiligaa la ma. ⁹ Lee vaa zu mu e daawooi veleḅesu, e da wanaṃa vai ɣe? E Geṭe nui Ilii vaavē ga boɣa zokpoi, e anzai zēge, e ke ga dono, to boɣoi ma e paa ga Amōn nuii ta-woɣa zokpoi. ¹⁰ Naa ɣa e ba, tomai la mo zēgea da-pelei va pe, mazoloo e peḅevelega, e Geṭe nui Ilii anzai zēge ga dono.» ¹¹ ɣooɣo GALAGI wooi ɣaa: «Na vaazu ga maanogoi e vo, e ɣula da-veleyegei no wu, na e boɣo anzaiti segezu e ɣaazu, ge ti ve nu ɣili zea, e la ga tiye ese pe gaazu. ¹² Doun e donoi ɣeeve dooɣuzu, nōun na nii ɣeezu Izelaye pe gaazu, folo wolai.»

¹³ Davide ɣeni Natan ma: «Gē kotoi ɣea ɣooɣo GALAGI laalɔɣoma.» Natan ɣeni Davide ma: «ɣooɣo GALAGI da-ɣotoi maavaayega, e la mo zaazu. ¹⁴ Keke tei niima vai maavele ma, e yeegeɣalai vea ɣooɣo GALAGI zili nuii zea ga ti woo noi wo ma, doin solooɣai e ve, toɣa za.»

Davide na-faaɣaazagi ma zalai

¹⁵ Natan ɣaleni ma na-koizu. ɣooɣo GALAGI seeḅe wolai vilini doungoi ma, nii Ilii anzai solooni Davide ve. ¹⁶ Davide GALA maanēneni doungoi ve. E zugi zoni, e ni piin laani zooi ma. ¹⁷ Na-pelei wu wotiɣe nu wolaiti ti looɣoni ba ga e wuzēge, keke e ɣeleni, e la keeni, ti va laami oḅoma.

¹⁸ Folo lofela voluma, doungoi zaani. Davide na-botiɣe nuii ti la ɣeni zoosu ti va bo ma, mazoloo ti ɣeni ɣeezu boɣo ma: «Doungoi ɣeai ma vulua, e la woiloni ade-woo ma. Ada zoo ɣale, ade ɣe ma, doungoi zaa? Toɣa faa nou ɣe ga boɣo.» ¹⁹ Davide kaani ga na-botiɣe nuii ta boezu laa wu. E gaagaani ga doungoi zaa. E ti ɣaazagani, e ɣe ma: «Doungoi zaa ɣaa?» Ti ɣe ma: «E zaa.»

²⁰ Naazu Davide wuzēgeni zooi ma, e maagba, e gulo maku neenēgi zie boɣo ma, e na-segei maavalibo, e li ɣooɣo GALAGI na-pelei wu, e noko na. Naa voluma e liini na-koizu, e ɣe ti daamianigi ve zea, e laami. ²¹ Na-botiɣe nuii ti gaazagani, ti ɣe ma: «Nii e keai, naa voluḅe ɣa ga leeni? Siɣi zu doungoi ɣea la vulua, e zugi zoge, e da wolo. Tei e zaa, e wuzēge, e da

²¹ Masagi Davide naama vaiti menini, é wola yiigaaawana. ²² Aβesalome la ģeni faa nɔpe boni Amenon ma. E naa woinzeġeni, mazlɔɔ naa uuuni ná-seelai Tamaal ma.

Aβesalome potokulai ġee vai ná-seelai ve

²³ Kona felego voluma, baala maaleġa leve nuiti ti ġeni Aβesalome ya Baale-Ġasool, Efelayime ġobaue. E masagi ná-doun zunuiti pe tolini ná. ²⁴ E liini masagi ɔɔ be, é ġe ma: «È kwēeni ga nēi ġe ga da-wotiġe nui ná ná-baalagiti maaleġai levezu. Masagi soma tɔ-o, ná-botiġe nuiti-yo, wo va pɔ be, nēi ġe ga da-wotiġe nui.» ²⁵ Kele masagi ġeni ma: «Ba-o, dɔun zunu, gi pe gi la vaazu, naa ġa ġe ga kasɔ wola è unma.» Aβesalome bɔini da, kele masagi ġeleni toliġi va, é tuya looni nɔ be.

²⁶ Aβesalome ġeni ma: «Ni è la mɔ keeni è va va, va bu kēeloin Amenon li, é gi maaza.» Masagi ġeni ma: «Lee vaa zu é liizu, wo maazaasu?» ²⁷ Aβesalome ná-kpɔidai maavele ma, masagi beni Amenon va, ti li ta masagi ná-doun zunuiti pe.

²⁸ Aβesalome devei veeni ná-botiġe nuiti zea, é ġe ti ma: «Wa Amenon ġaana feya koozunɛai ga dɔɔi, ta ná ġena wo ma: «A Amenon loġa,» názu wa paa niina. A mina lua, ná ġa ġe devei veai wo ya. A zebzeġe, wo ġaaġa.» ²⁹ Aβesalome ná-botiġe nuiti ti ná-devei zoni, ti Amenon va. Gaamago masagi ná-doun zunui zɔiti ti wuzegeni daami wosuue, eɛe ge le ná-soovale fuului ġɔma, é vela.

³⁰ Ti yeni pelei ma, Davide meni ga Aβesalome masagi ná-doun zunuiti pe paave, gila kpalaɛ ga ġulani. ³¹ Masagi wuzegeni, é ná-seġeiti balivali ga, é la zooli ma. Ná-botiġe nu wolaiti pe ti ġeni loni koba, ta-zeġeiti balivaliai ga.

³² Davide keġġeloin Simea ná-doun zunui Yonadaβe kpɔei zegeni, é ġe ma: «Maliġii masagi mina ġisie ga masagi ná-doun zunuiti pe ka ti zaai, Amenon ġila ka saai. Kaite yeei é uuuni la ná-seelai Tamaal ma, Aβesalome ġeni ġeezu, toġa paazu. ³³ Maliġii masagi mina niima vai zegē mu yii ɔɔ, é va da ġisie ga ná-doun zunuiti pe ka ti zaai. Amenon ġila nɔ ġa saai.»

³⁴ Aβesalome bɔɔɔi velave.

Siēgi zu ada maaβe nui weleni la ġoozama, é nu moimɔin golai ġaani, ti da va ga polu velei, gize ġakamaue. ³⁵ Yonadaβe ġeni masagi ma: «Welna masagi ná-doun zunuiti ba, ti vaazu, eġvelei nɔ ġe ġea bosu la è ma, nēi ġe ga da-wotiġe nui.» ³⁶ Kpesuve ga bɔe, masagi ná-doun zunuiti ti unkulani. Ti pe ti woloni ga gola, masagi balaa ta ná-botiġe nuiti ti woloni gola.

³⁷ Aβesalome velani, é li Gesuul masagi Talemayi ɔɔ be, Amiyude ná-doun zunui. Davide ġeni ná-doun zunui zaa wɔlɔi wosu folo-o-folo. ³⁸ Aβesalome yeni pela velei zu Gesuul, é ke ga kona savago. ³⁹ Masagi Davide looġoni Aβesalome bɛe vai va, mazlɔɔ gaaneɛna ġeni de niina Amenon zaa vai zu.

14

Aβesalome ġale ma vai Zeeluzaleme

¹ Seluya ná-doun zunui Zoabe kaani ga masagi yiimaaleida Aβesalome letegi. ² E keela leveni Tekoa, ti va ga anzanui ta, nii gola zoogai faa betezu, é ġe ma: «Bɔġo ġe eġe da ġe saa wɔlɔ wosu, é saa wɔlɔ zegēi loo ġɔba, mina gulo maku neɛne sie bɔġo ma, ġaazuve ġe eġe anzanui nii é ná-nui ta zaa wɔlɔ wosu kaite. ³ Da li niina masagi ɔɔ be, nii ġe bosu è ma, è naa wo ma.» Zoabe naa leeni la, nii maaneɛni é bo masagi ma.

⁴ Tekoa anzanui liini masagi ɔɔ be, é nɔko bu, é ġe ma: «Ee, masagi, kizo.» ⁵ Masagi ġeni ma: «Leeni ġa è pɔ?» E ġeni ma: «Masagi! Ná ga poanzai, sinigi zaa. ⁶ Doun zunu felego ġa é ġea zèa, nēi ġe ga da-wotiġe anzanui. Ti felego ti kɔoni dɔɔɔi zu, nu la ná, é va ti ġaagwe, zoi da bɔɔlai loġa, é paa. ⁷ Peleyeġei pe buzeġe vele ġana daalɔġoma, ti ġe mɔ: «Zoi é bɔɔlai vaai, fe, gi paa, tɔzei é keġġeloin vaave. Uele ġana gá pogani zegē nui undaavili da gaama.» Ta naa ġeɛna, ta ná-kito gaabɛlagi ġoloġolosu naazu. Sinigi laaseigi ta mavofodai ġa neɛle zooli ġa.»

⁸ Masagi ġeni anzanui ma: «Li da-laazu, ná deveiti feezu da-vaa zu.» ⁹ Tekoa anzanui ġeni ma: «Maliġii masagi, niima vaaġaazagi ye ga giye, gá ná-peleyeġei, masagi ġe ga sobalala nu, ta mavofodaiti, niima vai zu.» ¹⁰ Masagi ġeni ma: «Ni nu nɔpe ka zeli lona è ma niima vai zu, vaa la pɔ, toġa è ye ná.»

¹¹ Anzanui kpɔei zegeni volu, é ġe ma: «Masagi soma, é minazeġe bè Ġooġo GALAGI laaseigi zu, ga potokula nui mina ta veɛ ná-maanɔġi va, ga é va zoi vaa, nii zegai zèa.» Masagi gooġaavoteni, é ġe ma: «Ġe ġonaa Ġooġo GALAGI ma, nii é vulua, ga è-loin unma undeġai gila kpalaɛ ge la loa zooli ma.»

¹² Anzanui ġeni ma: «Da va bu nei, maliġii masagi, ġe faa ġili bo de è ma, nēi ġe ga da-wotiġe anzanui?» Masagi ġe ma: «Bɔena.» ¹³ Anzanui kpɔei zegeni volu, é ġe ma: «Lee vaa zu mu é ġisiei ġana, é lo GALA ná-nubuseiti ba? Mazlɔɔ wooi niiti maavele ma, è ti wogai feya, masagi, é bɔġo ġweeġe ga saba nu, mazlɔɔ è la Aβesalome ġaagfaleni ma, nii é kpaei. ¹⁴ Yeeta

ade pe ada zaazu, ege ziei puai ya zooli ma, nu la zooga zovu. GALA ge la da ga zenvu gula nu ya, kele toga da pelei gaziye ga nii kpai, e mina ye pela velei zu. ¹⁵ Da kaana, paai ge boe e vo, toga ga nubusiti kevelei ga, e maaluai, ge ge boe ma: «Na liizu, ge boe masagi vo, tanisu toga zie ga na-tene gooi, nei ge ga na-botige anzanui. ¹⁶ Tanisu toga ke e baa maazu, nei ge ga na-botige anzanui, zunui naa laalofoma, nii e gea po e gi laazege etea, ga dou zunui, ga e gi gula nubusiti saama, niiti GALA ge yimazegeai ga tiye ga ti ge ga no.» ¹⁷ Kevelei boe ma: «Maligii masagi laawooi ga ge ga ziilei kpe be.» Mazoloo maligii masagi geeve ege GALA na-geezugeelai ga e faa vagoi ta faa noi yofozugula. Goofo GALAGI da-GALAGI ye e va.»

¹⁸ Masagi geni anzanui ma: «Na balaa, nii ge e gaazagasu ma, mina tanope doogu ba.» Anzanui ge ma: «Maligii masagi, boena.» ¹⁹ Masagi kpele zegeni volu, e ge ma: «Zoaabe lei e va ge volu niima vai pe su?» Anzanui ge ma: «Ee, maligii masagi, GALA ka kaazu, egevelei e vulua la ga dite, nii kpein maligii masagi boga, nu la zooga zegezu ba, e va li ga yeeza baa zovu vele. Ti pe ka ga gaamai, da-wotige nui Zoaabe ga e tevega, ga ge boe e vo. Nii kpein maaneai ga ge bo, nei ge ga da-wotige anzanui, to ga e ti pe pua da. ²⁰ Ni da-wotige nui Zoaabe naa gea, toga po e niima vai gula ga kevelei tagili. Kele gige ga maligii ya, ege GALA na-geezugeelai. Nii kpein e geezu zooli zu, e ti pe kwee.»

²¹ Masagi liini, e ge Zoaabe ma: «Nii e boga, ge va bu. Liina, e va ga zunu loungoi Abesalome ve.» ²² Zoaabe nokoni masagi wu, e ge ma: «GALA ge tuya loo e ve, masagi! Ge kweega ga e yiilaave ma, tozei e naa gea, nii ge bogai e ma, nei ge ga da-wotige nui.» ²³ Zoaabe wuzegeni, e li Gesuul, e Abesalome zege na, e vaa la Zeeluzalome.

²⁴ Masagi geni ma: «Abesalome mina zeeli po be, e li na-pelei wu.» Abesalome liini na-pelei wu, e la gaazulaani masagi ma.

Davideni ta Abesalome

ti yofozubete vai

²⁵ Izelayele yooi zu, Abesalome degala la geni na pagi zu, e zo kofave, e le unmaave, na pe paga geni de. ²⁶ Konagi besu dilagila, e geni nungi wosu, mazoloo noun degai geni wuizu ma. Ti bena noun degai gogo, e ge ga, kilo felego ta tukpe (2,5), egevelei masagi na-kogogiti ti la. ²⁷ Abesalome zunu loun savago zoloni, ta anzanu loun gila, nii e geni ga anzanu vapa gola, daa geni ga Tamaal.

²⁸ Abesalome keeni ga kona felego Zeeluzalome, e la liini masagi jakala. ²⁹ Yeeta e Zoaabe lolini ga e naa leve masagi vo be, kele Zoaabe la geni keeni, e va li po be toligi ma. Abesalome tolini na velesiei zu, kele Zoaabe la geni keeni. ³⁰ Nazu ga Abesalome geni la na-botige nuiiti ma: «A wele! Zoaabe na-kpalagi ga nonoi goba. A li, wo abui vili ba.» Abesalome na-botige nuiiti ti abui vilini Zoaabe na-kpalagi va. ³¹ Zoaabe wuzegeni, e li Abesalome vo be, e gaazaga, e ge ma: «Lee vaa zu da-wotige nuiiti ti abui logai na-kpalagi va?» ³² Abesalome googaavoteni, e ge ma: «Ge e lolige, e la keeni, e va va. Ge gea geezu, ge e leve, e masagi gaazaga, e ge ma: «Lee vaa zu segeai Gesuul, ge va? Maaneeni no ge ye na.» Na po niina ga ge ge masagi jakala niizu, ni na ga soba nu, e paai!» ³³ Zoaabe liini masagi vo be, e naa na-doin laawooiti pe daazeeli ma. Masagi Abesalome lolini. Dai ma, e noko masagi wu. Masagi Abesalome neeni ga daave komagai.

15

Abesalome wuzege vai

Davide laalofoma

¹ Naa voluma Abesalome koofo wotolo gila ta sooti gaziene boe ve, ta nu vuuloolugo (50), niiti ti geni bizezu na-wotoloi jakala. ² E geni wuzegezu ga sobuzobui, e lo pele gobave. Nu nape a la gena lia masagi vo be tukpogaaleve vai ma, Abesalome geni gaazagasu, e ge ma: «Da ga taa begele zu nu?» Naa a la gena ma: «Na ga Izelayele wolodai zu nui ta.» ³ Naazu Abesalome geni geezu ma: «E lii ungi vage, kele nu nape ge la masagi vo be, a woilo e-woo ma.» ⁴ E gena ge ma volu: «Ee, ni na ga ge geni tukpogaalevezu zooli nii zu, niiti kpein kpe baa goomaagali ti yofozu, ta la ge vaazu po, na ma, na la ge ta-lukpoi gaalevezu ga telebodai.» ⁵ Ni nui ta a la maabufana ga e noko be, e geni yeemaalesu ma, e so, e buzege, e neene. ⁶ Zekana Abesalome geni keezu la ga nui pe no a ge liizu masagi vo be tukpoi gaaleve vaa ma, naa ga e yeni keezu, e nee Izelayele nuiiti be.

⁷ Kona naanigo voluma, Abesalome geni masagi ma: «Va bu, ge li Geebelon, ge minazegegi laazeeli, nii ge kea Goofo GALAGI ve. ⁸ Mazoloo nei ge ga da-wotige nui, ge minazege keeni, siegi zu ge geni la Gesuul, Siili yooi zu. Ge geni ma: «Ni Goofo GALAGI a gaagalana ma Zeeluzalome, na zala ga gula be.» ⁹ Masagi geni ma: «Li, ziileigi ge e ve.» Abesalome liini Geebelon.

¹⁰ Keai ma minai, e keelaiti teveni Izelayele wolodaiti pe ma, e ge ti ma: «Siegi zu wa puvu fee wooi menina la, wa ge ma: «Abesalome gea ga masagi Geebelon.» ¹¹ Nu unfelegoi (200)

niiti Abesalome ti lolini, ti zege Zeeluzalome, ti vile polu ladalai zu, ti la geni faa nɔpe kwɛɛ ná-kisiɛi zu. ¹² Keai ma zalaɣai ɣulazu, é nu leveni Gilo taazuwe ga ti Gilo nui Ayitɔfele loli, é geni ga Davide ná-tene bo nui. Woyai zɛbei wola wɔɔlɔni, ta nuɔusei geni liizu ga mɔinda Abesalome volu.

Davide vela vai

¹³ Nui ta vaani, é ge Davide ma: «Izelayele nui ti ɣaavotega Abesalome ma.» ¹⁴ Davide geni ná-botiɣe nui ma, niiti kpein ti geni koba Zeeluzalome: «A wuzegɛ, ade vela, mazɔɔ ade ɣula gelegele kili ge la ná Abesalome ya. A suvile, wo li, ni naa laade, toɣa zuvilezu ga é zeeli ade ma, é faa ɔɔu ge ga adeye, ta é le taazuwe ga boɣa zɔkpɔi, é da nui paa.» ¹⁵ Masagi ná-botiɣe nui ti geni ma: «Masagi, nii nɔpe é devezu, gá é yeema.»

¹⁶ Masagi ta ná-peleyegei pe ti vileni ɣoɣa, ti vela, kele é anza puugo yɛni ná, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, ga ti da wele koi ma. ¹⁷ Masagi ɣulazuwe taai va ta nuɔuseiti pe, ti lago loni pele ɣaaɓelagi ɣobaɔve. ¹⁸ Ná-botiɣe nui kpein ti geni levesu koba, ta ta ɔɔɣɔi make nui niiti ti geni ga Kelete nui ta Peelete nui, naa we Gate nu undɔzitaiti (600) ba, niiti ti zege Gate, ti vile masagi volu, ti da lo tuɣɔ.

¹⁹ Masagi geni Gate nui Itayi ma: «Lee vaa zu da balaa é vilɛsu gi volu? Gale ma, é li, é ye masa niine ɣoba, mazɔɔɔ da ga weɛn ve, ti é ɣulaai dá-yooi va. ²⁰ E vaave pɔ be su la de ɣoozani, ná é vilɛsu ɣale mɔɔ ɣoɣoma za gi volu? Gè la de vɔɔ kwɛɛ mini ɣa gè liizu ná. Gale ma, é li wa é-geɛlointi. ɣooɣo GALAGI zoo é nuɔɔɣalai ta woogɛɣiladai ɣa é ve.» ²¹ Itayi masagi woogaaɔoteni, é ge ma: «Gè ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɗei é vulua, ga ve nɔpe málɣii masagi é liizu ná, ná é volu, saai zu ɣaa zɛnvui zu.» ²² Davide googaaɔoteni, é ge ma: «Naa vaɣe. Levena mu velelaɔve.» Gate nui Itayi leveni velelaɔve ta ná-nuɔuseiti pe, é we ta-velleyegeiti ba. ²³ Bebei levesuwe, nuɔuseiti pe ti geni wɔɔɔzu. Masagi Seedelɔn vetugi buɗeni, ta polu nui pe. Ti teɔebai zu velei zoni.

Davide woogɛɣila botiɣe nui

ze fai Zeeluzalome

²⁴ Zalaɣa ɣula nui Sadɔke ta Abiataal balaa ti geni ná, ta Leevi nui niiti ti geni GALA ná-minazegɛ kesui zegezu. Naati ti minazegɛ kesui laani zoi ma, eyɛsu nuɔusei pe ge be ga ɣula taai va. ²⁵ Masagi geni Sadɔke ma: «Gale ma ga GALA ná-minazegɛ kesui taazu. Ni ɣooɣo GALAGI ɣa pɔ é faaɔɔɣo ge be, toɣa va ga ze volu, é va bu gè ná-minazegɛ kesui ɣa, ta seizuwe. ²⁶ Kele ni a ɣɛna má: «Ziima nu la mɔ ga ɗe, naazu é sɔ velei é pɔ la.» » ²⁷ Masagi geni zalaɣa ɣula nui Sadɔke ma volu: «Da wozagaazu? Gale ma, é li taazu ziileigi zu, wo-loun felegɔiti ti wo maaza, è-loin Ayimaase, ta Abiataal ná-doin Zonatan. ²⁸ Nɔn ná maabɔungi wosu ɣoɣozu teɔebai zu, zie maalevesuwe ɣobaɔve, eyɛsu gè wo-laagɛela zɔɔɔ.» ²⁹ Sadɔke ta Abiataal ti ɣaleni ma ga GALA ná-minazegɛ kesui Zeeluzalome, ti ye ná.

³⁰ Davide geni Wolive ɣize lezu, é da wɔɔ, é segei veai nɔngi ma, é geni ziezɔ ga kɔɣa ɔakai. Zɔiti pe ti geni polu, ti segeiti peeni tɔngiti ma balaa, ti da le ga wɔɔɔ. ³¹ Ti vaani, ti ge Davide ma: «Ayitɔfele ɣa woya gili nui saama, niiti ti Abesalome volu.» Davide geni ma: «Ee, ɣooɣo GALAGI, Ayitɔfele ná-tene gooitɔ supaka ɣula.»

³² Davide zeelii ma gize unmaɔve, ve nu nokɔsu ná GALA bu, Aaleke nui ɣusayi ɣulani ga polu velei, kɔba zegɛi valiai ga, fufiligi nɔngi ma. ³³ Davide geni ma: «Ni dá vilɛna pɔlu, da ɣɛzu ga kɔɔ. ³⁴ Kele ni da ɣalena ma taazu, é ge Abesalome ma: «Ee, masagi, ná ga dá-wotiɣe nui, gè botii ɣea é-geve ve eyɛsu za zeeli, niizu niina da ɣa gè botii ɣɛzu é ve, naazu da zoo é pele besa be Ayitɔfele ná-tene gooitɔ tuɣɔ. ³⁵ Zalaɣa ɣula nui Sadɔke ta Abiataal ta ɣɛzu é va. Nii nɔpe da menina masagi ná-pele wu, da li, è bo ti ma. ³⁶ Ti-loun felegɔiti ta ná, Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase ta Abiataal ná-doun zunui Zonatan. Woi nɔpe wo menisu, naati ka wa vali ti ma, ti va, ti bo má.» ³⁷ Davide bɔɔlai ɣusayi ɣaleni ma naazu taazu, siegi zu Abesalome geni lezu la Zeeluzalome.

16

Davide ta Mefiɔaale ná-botiɣe nui Siɔa

¹ Davide lago leveni nɔ gize unmaɔve va, é Mefiɔaale ná-botiɣe nui Siɔa ɣa, é vaazu daaɣomisu ga soovale felegɔ ti maaɣilii ta ti ɣasɔɣilii ga ɓulu unfelegɔ (200), ta leezen vɔɔ ɓuun ungila (100), naa we gulu waa ungila (100) kili ba, ta kɔɔ woole ɣila ɗɔɔi zu. ² Masagi gaazani, é ge ma: «Lee ɣa é pɔ é ke ga nii pe?» Siɔa googaaɔoteni, é ge ma: «Soovalegiti ta ga masagi ná-peleyegei nɔno, ti da ze ti ɣɔma, ɓului ta gulu waaiti ti ge ga ɣonɔɣi buzege niinegiti be, ɗɔɔi ge ga kpɔle ɗei naati be, ta ɓɔla teɔebai zu.» ³ Masagi geni ma volu: «Mini ɣa mu dá-ɣalamɔin ná-doun zunui ná?» Siɔa masagi woogaaɔoteni, é ge ma: «Zegɛ Zeeluzalome, mazɔɔ é ɣea ɣɛzu ɔɔɣo ma: «Izelayele velleyegei ɣa ke ná-masadaɔ ve zèa niina.» » ⁴ Masagi geni Siɔa ma naazu: «Ni zekana é la, nii pe é ga Mefiɔaale nɔno, gè ti pe fea é ya.» Siɔa geni ma: «Ná nokɔsu é ɣoɣowu. Da-vaabɔɣo zoo é ye bá, málɣii.»

Simeyi Davide voovoo vai

⁵ Masagi Davide zeelii ma Baḡulime, zunui ta ḡulani taa goi naa zu, é ga Sayile ná-peleyeḡei wu nui ta. Zunui naa laaseigi ḡeni ga Simeyi, é ga Geela ná-doun zunui. E ḡeni vaazu ga Davide voovoo, ⁶ é da kótuiti pili Davide ta ná-botiḡe nui ma, aneé ni nuḡuseiti ta salaavusuiti ti ḡakuni naa ma, kovezu velei ta zeezazu velei. ⁷ Simeyi ḡeni woogulazu, é da Davide voovo, é da ḡe ma: «Leve, leve, nu vaa nui, nu jakai!» ⁸ Gooḡo GALAGI Sayile ná-peleyeḡei ma jamai laa é unma, Sayile nii é masadai ḡeezu potogi zu. Gooḡo GALAGI masadai ḡula é ya, é fe è-loin Aḡesalome ya. Wele da va za, è maawoindai, eḡevelei soloogai la é ma, mazoloo da ga nu vaa nui.»

⁹ Názu ḡa Seluya ná-doun zunui Aḡisayi ḡeni la masagi ma: «Lee vaa zu nu ḡa ḡile voomai nii ye ná, é da máliḡii masagi voovo? Va bu ḡe li, ḡe nõungi leve ba.» ¹⁰ Masagi gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Wõnõ ḡa naa zu ga leeni, Seluya ná-doun zunuiti? Mazoloo ni Gooḡo GALAGI ḡa keai ma é fõovo, 6e ḡa a zelilo ma?» ¹¹ Naa voluma Davide ḡeni Aḡisayi ta ná-botiḡe nui pe ma: «Ni dõun zunui nii ḡe solooḡai ná bõḡõ, naa ḡa ḡeezu é páa, Benzamen nui nii la kea, é va leve naa va baa? A ze ná doin, é foovooi loo, mazoloo Gooḡo GALAGI ḡa é boga ma. ¹² Tanisu Gooḡo GALAGI ḡa ná-maanõḡõ vetesu, é za voovooi lati ga tuyai.»

¹³ Davide ta ná-nuiti ti ḡeni liizu nõ, Simeyi balaa ḡeni ziezu Davide ḡobave gize ḡakamave, é da foovooi loo, ta é da kõtui ta fufligiti pili. ¹⁴ Gaabelagi, masagi ta polu nui ti zeelini, ti wola bõlai. Miná ḡa ti looḡoni ná.

Aḡesalome zeeli vai Zeeluzalme

¹⁵ Aḡesalome ta Izelayele nuḡuseiti pe ti leeni Zeeluzalme, Ayitõfele ḡeni ba. ¹⁶ Sieḡi zu Davide bõlai Aaleke nui Gusayi zeelini la Aḡesalome ḡobave, é ḡeni ma: «Masagi lebi ḡeke, é lebi ḡeke faan!» ¹⁷ Aḡesalome ḡeni Gusayi ma: «Da-wooḡeḡiladai pe kana, é vile è-wõlai va? Toḡa ḡale, é la vileni polu?» ¹⁸ Gusayi gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ba, nui nii Gooḡo GALAGI ta nuḡusei niiti, naa veé kooḡõ nui pe ba, ti yimazeḡeai la, naa ḡa ḡe vilesu polu, ḡe ye koba. ¹⁹ Tõun volo, nui ma zii pe tei ná da botii ḡe be. Bõlai ná-doun zunui la ga de baa? Velei nõ ḡe ḡea la ga è-ḡee ná-botiḡe nui, zenõ ḡana ḡe botii ḡeezu la é ve.»

²⁰ Aḡesalome ḡeni Ayitõfele ma: «À da tenegi wo võoma. Ada ke ḡale?» ²¹ Ayitõfele gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Li, è la ga è-ḡee anzaiti, niiti ti la vuluni ga zõiti kevele, é ti yegai masa pelei wu, ga ti da make. Izelayele pe ka kwee naazu ga è leḡea è-ḡee zu, naazu niiti pe ti é volu, ta zebe zoloo.» ²² Ti seḡe ḡotai loni Aḡesalome ve, dooḡo bosuve ná bõteai pelei maazu, miná ḡa é laani ná ga keeḡe anzaiti, niiti ti la vuluni ga zõiti kevele, Izelayele nui pe gaazu.

²³ Naama zieḡi zu kuye ḡeni Ayitõfele ná-tenegooiti pe ba, eḡe nu ḡa GALA bõḡõ ḡaazaḡa, zekana ná-tenegooiti pe ti ḡeni la Davide ve ta Aḡesalome balaa be.

17

Gusayi Ayitõfele ná-tenegooi maaḡaali vai

¹ Ayitõfele ḡeni Aḡesalome ma: «Be ḡe yeelo nu waapuugõ maazu felegõ (12 000) va, ḡe vile Davide volu za bidii nõ. ² Ná zeelizu ma sieḡi zu kpõlai la, zebe la mõ zea. Ná faa zupui vilisu põ be. Niiti kpein ti polu, naati ti bize, ḡe masagi ḡila nõ vaa. ³ Naa voluma ḡe ḡale ma ga nuḡuseiti pe. Mazoloo ni zunui naa a zaana, nii é gaiziezu, nuḡuseiti pe ta ḡale ma é võ. Ti zei ziileigi zu.» ⁴ Naama wooi zooloni Aḡesalome ta Izelayele nu wolaiti pe ma.

⁵ Aḡesalome ḡeni ma: «Aaleke nui Gusayi loli deé, ade tõ balaa goomeni.» ⁶ Gusayi leai ma Aḡesalome võ be, Aḡesalome gaazaḡani, é ḡe ma: «Wele nii ḡa Ayitõfele boga, gi naa ḡe, nii é bogai, baa ḡigi taḡili ka é ve?» ⁷ Gusayi Aḡesalome woogaaavoteni, é ḡe ma: «Niima gelei zu, Ayitõfele ná-tenegooi la vani.» ⁸ Gusayi ḡeni ma: «È è-ḡee ḡwee so ta ná-nuiti! Ta ga zebesu zalaavusuiti, ti vileve eḡe zuluḡui, nii ma yivoi ḡulaai zea dõõõ zu. E-ḡee ḡa ga kooḡõ nui, é la vaazu kpõdii ḡeezu nuḡuseiti saama. ⁹ De bõezu ḡani, toḡa ḡe looḡua kõtui yeḡei ta zu, baa ade taḡili. Ni tõ ḡa zeina ga da-ḡooḡõ nui tanigaa ti zaana ti ya, ma wooi ga meni é wo ga: «Aḡesalome ná-nuiti ti loa bu.» ¹⁰ Naazu, aneé zebesu zalaavusui, niiti zala yii ti ḡoozu, naati pe ta ḡe inõtevei zu. Mazoloo Izelayele pe ge kwee ga è-ḡee ḡa ga kooḡõluḡa wolai, ta kooḡõ nu wolaiti ta ba. ¹¹ Ná põ ga Izelayele nui pe ti ḡaale ba é ḡoba, é loozei Dan, é zeeli Beel-Seeḡa, da-ḡooḡebei ḡa moin eḡe kpolõdeai laave ma paḡaegi. Da bõḡõ é lo ti luḡõ kooḡõzuvõ. ¹² Ada zeelizu Davide ma ade ta, ve dõõḡuai ná, ade loo ma, eḡevelei nõdai a da veé la zõõõ ma. Tõ-õ, ná-siepoluiti-yo, tanõpe ge la ḡula ade ya. ¹³ Ni a looḡuna taai ta zu, Izelayele nui pe ta va ga galuiti, ade taai naa meen peḡugi zu, é kobaave, eyesu kõtui ḡila kpõlala ge mina mõ ḡe ná.»

¹⁴ Aḡesalome ta Izelayele nui pe ti ḡeni ma: «Aaleke nui Gusayi ná-tenegi vizoge, é leve Ayitõfele nanõ va.» Mazoloo Gooḡo GALAGI deveni ga é Ayitõfele ná-tenegooi loo bu, nii a ke é va ga maanõḡõ Aḡesalome ma.

Davide Zuludẽn bude vai

¹⁵ Gusayi liini zalaḡa ḡula nuiti Sadake ta Abiataal bo be, é Ayitofele ná-tene gooi laazeeli ti ma, ta nii to boḡoi é bogai Abesalome ta Izelayele nu wolaiti pe ma. ¹⁶ E ḡeni ti ma volu: «À nu leve fala Davide ma, é bo ma ga, é mina ni za tevebai zu zie maalevesuve ḡobave, kele é Zuluden bude, é li poun, nii a ke ti mina za ta ná-sipoluiti.»

¹⁷ Zonatan ta Ayimaase ti ḡeni En-Loge, botiḡe anzanui gila ge ḡeni liizu, é da keela wooi wo ti ma, nii maaneeni ga ti li, ti bo Davide ma. Mazobo ti maa la ḡeni neeni ga ti le taazuve, naa ḡa a ke nu mina ti ḡa. ¹⁸ Kele zunu loungo ḡila ge ti ḡaani, é li, é bo Abesalome ma. Keela felegoiti ti liini ga gaazuvile, ti liini, ti le Baḡulime zunui ta ná-pele wu. Zieyegé ḡeni ná-koizuve, ti loḡfuni zegéi naa zu. ¹⁹ Pele deei seḡe wolai zegeni, é pee zegéi la, é ani ḡae zigai vuuni ma, nu nope ge la bena gaḡa ga ani ḡa ná.

²⁰ Abesalome ná-keelaiti ti vaani anzanui naa bo be, ti ḡe ma: «Mini ḡa Ayimaase ta Zonatan ti ná?» Anzanui ti woḡḡaavoteni, é ḡe ma: «Ti ziei bude.» Ti naati gaizieni, kele ti la ḡeni Ayimaase ta Zonatan ḡaani. Ti ḡaleni ma Zeeluzalame.

²¹ Ti liai ma, Ayimaase ta Zonatan ti ḡalani zieyegéi zu, ti li, ti keela wooi wo Davide ma. Ti Ayitofele ná-tene gooi laazeelini Davide ma, nii é boni daaloḡoma. Naa voluma ti ḡeni ma: «À wuzegé, wo ziei bude ga suvile.» ²² Davide ta nui niiti kpein ti ḡeni polu, ti Zuluden budeni. Geelaalaosuve kaani ga ti pe ti levega.

²³ Ayitofele kaai ma ga ná-tene gooi la zoni, é leeni ná-soovalegi ḡoma, é li ná-taazu. Kpegai ma ga vali ná-pele wu nuiti ma, é boḡo zeleni, é za, ti maaḡulu keeḡe ná-kabai zu.

Davide zeeli vai Maḡanayime

²⁴ Davide zeelini Maḡanayime. Abesalome ta Izelayele boḡoḡo nuiti pe ti Zuluden budeni. ²⁵ Abesalome Amasa ḡeeni ga ná-koḡḡuluḡai, Zoabe votogi zu. Amasa tona ge ḡeni ga Izelayele zunui ta ná-doun zunui, nii daa ḡeni ga Yitela. Amasa dee laa ḡeni ga Abigayile, Naḡase ná-doun anzanui, nii é ḡeni ga Zoabe dee Seluya baazeelai. ²⁶ Izelayele nuiti ta Abesalome ti ta-ḡoḡaḡai vuuni Galaade yooi zu.

²⁷ Davide zeelii ma Maḡanayime, zunui tanigaa ti daaḡomini: Naḡase ná-doun zunui Sobí, é ga Laḡa nui, Amon nuiti ta-laa wolai, ta Lodebaal nui Amiyele ná-doun zunui Makiil, naa ve Baalezilayi va, Loḡelime nui Galaade yooi zu. ²⁸ Zunui niiti ti vaani ga daama aniiti, ta anjakaite, ta diḡiiti, ti va ga moloi nii é ga beleegi ta woolezegi, ti va ga bulu vukoi, ta ani ḡae ḡeegaiti, ti va ga toḡo baazagiti ta ma velevelegi. ²⁹ Ti vaani moḡo ga koín guloi, ta nike jiiimi deí ma wuloi, naa ve folomazegi va, ta baalagiti. Ti naati pe feeni Davide ta ná-nuḡuseiti zea, nii a ke ti laami, mazobo ti ḡeni ḡeezu boḡo ma: «Numai niiti ti boḡo ga siei ti boga tevebai zu, pului ta kpoale woin ḡana ti ma.»

18

Abesalome ná-koḡḡobei loo vai bu

¹ Davide koḡḡo nuiti gaaluni, niiti ti ḡeni polu. E nu waagilagila kundigiiiti ta nu ungilagila kundigiiiti seini ti unda. ² Davide koḡḡobei ḡaḡweeni su sava, é ma moḡngi ve Zoabe ya, é felesiei ve Zoabe keeḡeloin Abisayi ya, Seluya ná-doun zunui, é savasiei ve Gate nui Itayi ya. E zeba é ḡe to boḡoi toḡa vilésu ti volu koḡḡozuve. ³ Kele koḡḡo nuiti ti ḡeni ma: «Kpele-o, é la vilésu gi volu! Mazobo ni gá velana, é la ḡea ga faa biin gi zili nuiti gaazu, anee balaa gi ḡilazuve pe ka zaazu, ti la naa ḡea ga faa biin. Kele da ḡila, é ḡeeve egé nu waapuugo (10 000) gi zaama. E ḡula naa volu balaa, fiḡoḡe ga é ye taazuve, é da kpoḡai leve gi ma.» ⁴ Masagi ḡeni ti ma: «Nà naa ḡeezu, nii pagai wo gaazu.» Masagi loni taa zigida ve ḡobave, siegi tu koḡḡobei ḡeni ḡulazu la, nu ungilagilagiti ta nu waagilagilagiti. ⁵ Masagi devei veeni nu savagoi niiti zea, Zoabe, Abisayi, ta Itayi, é ḡe ti ma: «Nà wo maaneenezu, à mina faa joḡu ḡe ga zunu loungo Abesalome.» Bebei pe ge masagi woomenini, é da devei naa ve koḡḡobei ma ḡundigiiiti zea, é vile Abesalome va.

⁶ Koḡḡobei loḡni doḡoi va ga ti Izelayele nuiti daaḡomi ga koḡi. Ti koḡi loḡni ga, Efelayime loḡoi zu. ⁷ Davide ná-koḡḡogi vonini Izelayele geleí ma ga gola, nu waaḡuufeleḡo (20 000) ḡa ti paani Izelayele va. ⁸ Koḡḡo nuiti ti vazani ma zou ḡeḡeḡi naa zu. Naama voloi nui liegi é zaani doḡoi zu, naa moḡinni, é leve niiti ba, boḡa zokpoi ti vaani.

Zoabe Abesalome vaa vai

⁹ Abesalome weleni, é boḡo ḡa Davide ná-nuiti kakala. E biḡeni ná-soovale fuului ḡoma, naa li, é lo sene gulu wola ta ma boḡoi zu. Abesalome moḡngi batani gulu bekegiti zoḡozuve, é yeni zeleni geefoḡoḡi ta zoi yagzuvile, ná-soovale fuului ḡula bu, é da li. ¹⁰ Koḡḡo nui ḡila ge kaani, é li, é bo Zoabe ma. E ḡe ma: «Gé Abesalome ḡaave zeleni sene gulu va.» ¹¹ Zoabe ḡeni ma: «È kaave! Leeni vaa zu é la paani náve no? Nà la wali ḡae puugo ve é ya ta saamaḡili gila.» ¹² Kele koḡḡo nui goḡḡaavoteni, é ḡe ma: «Ba-o, anee ni wali ḡae waagila (1 000) ka da la koḡo, é fe zèa, gé la kea, gé va yeelo masagi ná-doun zunui ma, mazobo gi goomenini, é fali nii wo wo ma, da-o, Abisayi-yo, ta Itayi, é ḡe wo ma: «A dama ga nu nope ge mina faa joḡu ḡe ga

zunu loungoi Abesalome.» ¹³ Tɔ wɔlɔ ni gɛ ɣikulani zɛnvui zu, gɛ paa nɔ, gɛ kɛ eɣɛ faa la ɣula su, masagi a la menɔ nɔ, mazɔlɔ faa la da ga laɔɣu ba, da bɔɣɔi balaa ɛ la bɛna maavaawo.» ¹⁴ Zoabe ɣɛni ma: «Gɛ la nɔ-yeɛɣɛɣalɔi ɣologolosu ɛ ma!» E kpaku ɣaazɔɔba savago zɛɣeni, ɛ li, Abesalome yɛnvui su de zɛɛni gului va, ɛ ti baɔɔ naa yii va. ¹⁵ Zunu loungo puugɔi niiti ti ɣeni Zoabe nɔ-kɔɔɣɔ zɔɔlɔiti seɣezu, naati ti ɣakuni Abesalome ma, ti mɔta va.

¹⁶ Zoabe puuvugi vɛɛni ga ti looɣɔ kɔɔi va. Nɔ-kɔɔvɛɛi ɣaleni ma, ti zɛɣɛ Izelayɛle nuiti polu. ¹⁷ Ti Abesalome zɛɣeni, ti pili zɛɣɛ boma ɣooza golai ta zu, ti kɔtu zigi golai lo maazu. Nɔzu Izelayɛle nuiti ɛɛɛ ge da li vɔ da.

¹⁸ Abesalome ɣɛni ma vulua, ɛ kɔtu ɣila kpadɔni Masagi Nɔ-Pɛtugi zu ga ɣizɛsu, mazɔlɔ ɛ ɣeni ɣɛɛzu bɔɣɔ ma: «Zunu loun la bɛ, nii tɔɣɔi ɣa ye ba eyesu ɣɔ.» E tɔ bɔɣɔi daaseigi vɛɛni ɣizɛsu ɣɔtɔi naa va, zaaɣaza daa ɣa ga «Abesalome nɔ-ɣizɛsu ɣɔtɔi.»

Davide Abesalome zaa vai mɛni fai

¹⁹ Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase ɣɛni Zoabe ma: «Va bu, gɛ li, gɛ niima woo niine vagoi laazeeli masagi ma, ga ɣooɣɔ GALAGI nɔ-gaamai vea zea, ɛ unmoɔga, ɛ kula sili nuiti zea.» ²⁰ Zoabe ɣɛni ma: «È la zooga ɣɛɛzu ga woo niine vago laazeeli nu za, da zoo ɣɛɛzu la yee ɣili, kele za ɛ la zooga liizu niima wooi wosu, mazɔlɔ masagi nɔ-doun zunui zaa vɛ.» ²¹ Zoabe ɣɛni Etiyopi zunui gila ma: «Nii ɛ kaai, li, ɛ naa wo masagi ma.» Zunui naa nɔkɔni Zoabe ɣɔɣɔwu, ɛ wuzɛɣɛ, ɛ li ga kpizɛi. ²² Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase kpɔɛi zɛɣeni vɔlu, ɛ ɣɛ Zoabe ma: «Nii a ɣulana su, naa ɣula su! Kele bɛ bɔ, gɛ bize Etiyopi zunui vɔlu.» Zoabe gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Lee bize ɣa ɛ pɔ ɛ bo, bɔɛ? Da-undaanɛ nɔpɛ ge la nii ɣɛɣala woo laazeeli vai zu.» ²³ Ayimaase ɣɛni ma vɔlu: «Nii a ɣulana su, naa ɣula su! Kele nɔ pɔ gɛ bize.» Zoabe da ɣɛ ma niina: «Bize na mu.» Ayimaase bize ni, ɛ li ga Zuluden ma nɛmɛi zu vele, ɛ leve Etiyopi zunui va.

²⁴ Davide ɣɛni zeini taai ma zigiɣa vɛle. Taai maaɛɛ nui lɛɛni sigigi ɣa, ɛ wɛɛ zeemaalegi zu, ɛ zunu ɣila ka, ɛ da va ga kpizɛi. ²⁵ Taai maaɛɛ nui wooɣulani, ɛ daazeeli masagi ma. Masagi ɣɛni ma: «Ni tɔ ɣila be, toɣa vaazu ga woo niina vago.» Zunui naa ɣɛni maaɔɣazu ga kpizɛi. ²⁶ Taai maaɛɛ nui wɛɛni mɔnɔ, ɛ zunu ɣili ka, ɛ da va ga biza, ɛ wooɣulani sigida make nui ma, ɛ ɣɛ ma: «Wɛɛ zunu ɣili ba, ɛ vaazu ga biza, tɔ ɣila.» Masagi ɣɛni ma: «Tɔ balaa toɣa vaazu ga woo niine vago.» ²⁷ Taai maaɛɛ nui ɣɛni ma: «Nɔ kaazu ga ma mɔungi bize vɛle ɣɛvɛɛ eɣɛ Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase.» Masagi ɣɛ ma: «Nu vago vɛ, toɣa vaazu ga woo niine vago.»

²⁸ Ayimaase maaɔɣani masagi va, ɛ ɣɛ ma: «Fai pɛ ka ziezɛ ga pagɔ!» E nɔkɔni masagi wu, ɛ ɣɛ ma: «Mamagi ɣa ɣooɣɔ GALAGI vɛ, da-GALAGI, nii ɛ va bu, ɛ vɔni naati ma, niiti ti ɣɛa wuzɛɣeni mɔliɣii masagi laalɔɣoma.» ²⁹ Masagi gaazaɣani, ɛ ɣɛ ma: «Zunu loungoi Abesalome ɣɛɣɛ faa la ba?» Ayimaase gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Siɛgi zu Zoabe ɣɛa tɛvesu la ɛ vɔ bɛ ga botiɣɛ nui taɣili vɔvɔma, gɛ ɣɛa nuiti kaazu, ti da wola ɣɛ unga wuulee, kele gɛ la kwɛɛ lee ma vaa wuulee be.» ³⁰ Masagi ɣɛni ma: «Zie su, ɛ lo vɛ.» Ayimaase zieni su, ɛ da maaɔɣungɔ vɔ.

³¹ Etiyopi zunui unkulani nɔzu vɛ, ɛ ɣɛ ma: «Woo niine vago ɣa ɣɛ vaazu daazeelizu mɔliɣii masagi ma, mazɔlɔ ɣooɣɔ GALAGI da-ɣaamai vea ɛ ya, ɛ ɛ unmoɔga, ɛ ɛ ɣula ɛ zili nuiti zea.» ³² Masagi gaazaɣani, ɛ ɣɛ ma: «Zunu loungoi Abesalome ɣɛɣɛ faa la ba?» Etiyopi zunui gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Nii seeliai zunu loungoi naa ma, ɛ zeeli faan mɔliɣii masagi zili nuiti ma, ta niiti ti wuzɛɣɛzu daalɔɣoma.»

19

Davide nɔ-doun zunui zaa wɔlɔi

¹ Masagi bɔloni ziima vɛ naazu, ɛ lɛɛzu ga wɔlɔa pɛɛ ɣaaɣoozagi wu sigiɣa vɛ, ɛ da ɣɛ ma: «Ee, doun zunui, Abesalome, doun zunui! Ee, doun zunui, Abesalome! Ni nɔn gɛ zaani nɔ ɛ-votogi zu! Ee, Abesalome, doun zunui, doun zunui!»

² Ti liini, ti ɣɛ Zoabe ma: «Masagi ɣa wɔlɔzu, ɛ da bɔɣɔ maawɔin Abesalome nɔ-faa zu.»

³ Naama voloi ma vonifaamai ma goozunɛi latini ga saa wɔlɔi nuɔvɛɛi pɛ bɛ, mazɔlɔ ti mɛnini ga masagi ɣaaɣuɣili vɛ nɔ-doun zunui zaa vai zu. ⁴ Ma volo ɣilagi nɔ, kɔɔɣɔ nuiti pɛ ti lɛɛni taazu vɛ ga dɔɔɣui, eɣɛ kɔɔɣɔ nuiti ti vɛlaai kɔɔi va, ti da unfe. ⁵ Masagi seɣɛi vɛni ɣaazu, ɛ da ɣɛ nɔ ma: «Ee, doun zunui Abesalome! Ee, Abesalome doun zunui, doun zunui!»

⁶ Zoabe lɛɛni pɔ bɛ pɛɛi wu, ɛ ɣɛ ma: «È unfegi yeida za ga da-ɣooɣɔ nuiti, niiti ti woyenvuiti kizoga, da-o, ɛ-loun zunuiti ta ɛ-loun anzanuiti-yo, naa vɛɛ ɛ-anzaiti pɛ ba. ⁷ Niiti ti ɛ wɔinzeɣɛzu, naati ka ɛ ti nɛɛzu vɛ, ɛ naati wɔinzeɣɛ, niiti ti ɛ nɛɛzu vɛ. E dea za ga da-ɣooɣɛɛi ma ɣundigiiti ta da-ɣooɣɔ nuiti, naati zɛnvui la ga ani nɔpɛ ɛ ɣaazu. Gɛ kwɛɛga niina ga ni Abesalome yɛni vulua, gi pɛ gi za, naa a la nɛɛ ɛ vɛ. ⁸ Wuzɛɣɛ niina, ɛ ɣula mu, ɛ bɔɛ da-ɣooɣɔ nuiti pɔ ga iɣɔɔɔ wooiti. Mazɔlɔ gɛ ɣonaa ɣooɣɔ GALAGI ma ga ni ɛ la ɣulani, nu nɔpɛ ge la yeɣa ɛ va za bidii. Naa ɣa nɔu ɛ ma, ɛ leve maanɔɣɔi pɛ ba, niiti ti zeeliai ɛ ma, ɛ

zo da-loungu zie su ma, é zeeli za ma.» ⁹ Masagi gʻulani naazu, é zeí sígʻidave. Ti daazeelini kooɔɔ nuiti pe ma ga masagi gʻanu, é zeini sígʻidave. Ti pe ti gʻaaléeni ba koba.

Davide gʻale ma vai Zeeluzaléme

Abesalóme ná-kooɔɔ nuiti ti velani, ése ge li ná-pele wu. ¹⁰ Izelayele veyeyefei pe bu nuiti ti gʻeni gʻeezu boɔɔ ma: «Masagi gʻa é ade unmooɔga ade zili nuiti ma, ma un ge da ma ga, to gʻa é ade unmooɔga Filiseti nuiti ma. Kele niizu Abesalóme maavele ma, é velaa, é gʻula zooti va. ¹¹ Abesalóme nii ade guloi ziaa ma, ga é gʻe ga ada-masagi, naa zaa kooi zu. Leeni gʻa mu wo maabóonsu, Davide loli fai zu, é va zeí volu ga masagi?»

¹² Nii é gʻeni wosu Izelayele yooi zu ná pe, Davide menini, é wooleve ga ti bo zalaga gʻula nuiti ma, Sadake ta Abiataal, ti gʻe ti ma: «Á li, wo gʻe Zuda wolodai ma gʻundigiiti ma: «Lee vaa zu wo gʻeezu ga gaabela wo vaa vai zu ga masagi seizu?» ¹³ Wa ga masagi keegʻelointi, wo gʻe ga zii gʻila, ta nama gʻila. Leeni vaa zu mu wa gʻe ga nu gʻaabela wo vaa vai zu ga masagi?» ¹⁴ A gʻe Amasa ma: «Da ga zii gʻila, ta nama gʻila. GALA ge só ná-ziiɔaawanai pe su, ni gʻe la é gʻeeni ga kooɔɔgulubai Zoabe votogi zu.» ¹⁵ Naa maavele ma, Davide Zuda nuiti pe kigi gʻaavoteni boɔɔ ma egʻe nu gʻila no. Ti gʻeni masagi ma naazu: «Gʻale ma, é va, wa da-wotiɔe nuiti.»

Davide Simeyi maavaaye fai

¹⁶ Masagi galeni ma volu, é zeeli Zuluden laave. Zuda nuiti pe ti liini ga kpizeí Gilegale, ga ti masagi laaɔɔomi, é ziei leve. ¹⁷ Geela ná-doun zunui Simeyi, Benzamen nui nii é gʻeni ga Baɔɔulime nui, naa vileni Zuda nuiti polu, ti li masagi laaɔɔomisu. ¹⁸ Ta Benzamen nu waagila (1 000) ka ti liini. Sayile ná-peleyefei wu botiɔe nui Síba liini balaa, ta ná-doun zunu puugo maazu loolugoiiti (15), naa vee ná-botiɔe nu vuufelego (20) va. Ti pe ti yeini ga gaazuvilei Zuluden laave masagi laaɔɔomisu. ¹⁹ Naama zie su, bebeí da ziei leve ga masagi ná-peleyefei, ta é naa gʻe, nii neai masagi ve. Masagi Zuluden levegai ma, Geela ná-doun zunui Simeyi looni masagi gʻoɔɔwu, ²⁰ é gʻe ma: «Máliɔii masagi mina só ga ná-faaɔazagá, é mina gʻize su ga foloi é gʻeni gʻulazu la Zeeluzaléme va, gʻe faa jɔnu gʻeeni la, é va naa make yii ma.» ²¹ Mazoloo nèi gʻe ga da-wotiɔe nui, gʻe sugʻwee ga gʻe koto gʻeeve, ná gʻa gʻe ga nu mɔungi Zozefe mavofodaiti saama, gʻe va, gʻe máliɔii masagi laaɔɔomi.»

²² Seluya ná-doun zunui Abisayi gʻeni ma naazu: «Simeyi maa la neeni, é va za baa? Teigi é masagi voovoi, nii Gooɔɔ GALAGI guloi ziaai ma?» ²³ Davide googʻaavoteni, é gʻe ma: «Lee gʻa é ade yoɔɔzu, Seluya ná-doun zunuiti, wa-o, ná-o? Wo liizu boɔɔ gʻeezu ga sili nuiti kevele. Za gʻa nei ga ku, nii nu gʻa Izelayele nui ta vaa ma? Ladalai la zèa za baa ga ná masadai gʻeezu de Izelayele unda?» ²⁴ Masagi latini Simeyi ma, é gʻonani be, é gʻe ma: «É la zaa.»

Mefibaale woozuɔula fai Davide ve

²⁵ Sayile ná-doun loin Mefibaale balaa ge liini masagi laaɔɔomisu. E loozei naa gʻula voloi ma Zeeluzaléme va, é zeeli naa gʻale ma voloi ma, Mefibaale la gʻeni gʻaabaani kooɔɔiti ma, é la belei woni, é la ná-segeiti gbani balaa. ²⁶ Seeliai ma masagi vo be, naa gaazagani, é gʻe ma: «Mefibaale, leeni vaa zu é la vileni polu?»

²⁷ E masagi woogʻaavoteni, é gʻe ma: «Ee, máliɔii masagi, ná-botiɔe nui gʻa é yáavaai, ni naa laade, gʻe gʻeni ma: «Ná ná-soovalegi gʻevele betezu, gʻe zeí koma, gʻe vile masagi volu, mazoloo ná ga maalegʻefe nu.» ²⁸ Kele ná-botiɔe nui vaa é vo be, é zeeí vee má. Kele máliɔii masagi, da ga egʻe GALA ná-geezuɔelaí. Nii nope soloogai é gʻaazu, naa gʻe. ²⁹ Kèwola Sayile ná-peleyefei wu nui tanope ge la gʻea ani gʻili maabóonsu é ya keni saai, kele anee naa ve, é yeezeive nɔun bu, gʻe gʻe naati saama, niiti ti daami wosu da-laɔbalii gʻa. Zobogi begele gʻa é be ga gʻe kpoba gʻili fali máliɔii masagi ma?»

³⁰ Masagi googʻaavoteni, é gʻe ma: «Da-bóezuɔula moinmoingi ye ná kana, gʻe deveve ga wo Sayile ná-zooiti gaagʻwe va, wa Síba.» ³¹ Mefibaale gʻeni masagi ma: «Síba ti pe sege volo ve. Tei no máliɔii masagi gʻalesu ma ga vago, naa gʻa gʻe gʻea po.»

Davide Baalezilayi meein vee vai

³² Galaade nui Baalezilayi balaa zefeni Loɔgelime, é va masagi vuuzu ga pele Zuluden zieleave, ta é vali naa ma zieleave. ³³ Kona vuuloosava (80) gʻewola volo gʻeni de. To gʻa é gʻeni masagi bedema vai pe gaagʻulazu ba, naa gʻeai ma Maɔanayime, toozei é gʻeni ga kpete nu wola. ³⁴ Masagi gʻeni Baalezilayi ma: «Vile polu, de ziei bude, de li Zeeluzaléme, ná é bedema vai pe gaagʻula ba po be.»

³⁵ Kele Baalezilayi googʻaavoteni, é gʻe ma: «Sii ma gʻonagi ye ga voluzu ga dielego, gʻe vilesu é volu, de li Zeeluzaléme?» ³⁶ Kona vuuloosava (80) gʻa é zèa, gʻe la mɔ zoosu gʻe va ani vagoi ta ani noi yoɔɔzuɔula. Nèi gʻe ga da-wotiɔe nui, gʻe la volo zoosu gʻe va naati ta-nei yoɔɔzuɔula, niiti gʻe ti miizu, ta niiti gʻe ti bolezu. Gʻe la zoosu balaa gʻe va guye loo zunuiti ta guye loo anzanuiti goo vaaɔulaba gʻa. Lee vaa zu ná li gʻeezu ga máliɔii masagi unma gʻaso? ³⁷ Ná Zuluden budezu no, de lago li. Gʻe la gʻite kwee lee vaa zu masagi da li mèein veezu gʻani. ³⁸ Va bu, nèi gʻe ga da-wotiɔe nui, gʻe gʻale ma ná-peleí wu, gʻe za ná-taazu, kèe ta dèe ta-gʻabaiti koba. Wele da-wotiɔe

nui Kimegame va, tofa yeſu é volu, nii nɔpe é pɔ é ke bè ga ma vaɔ, naa ge be.» ³⁹ Masagi gɛni ma: «Zee ga bu, be Kimegame vile polu, nii nɔpe é pɔ, ná ke be. Nii nɔpe woin é ma, ná ke é be.»

⁴⁰ Eſe pe ge Zuluden buɗeai ma, masagi balaa kpudeai ma, é Baalezilayi neɛneni ga daave komagai, é tuya loo be. Naa voluma Baalezilayi gɛleni ma ná-taazu. ⁴¹ Masagi liini ga Gilegale vele, Kimegame gɛni polu. Zuda gɔovebei pe, ta Izelayele gɔovebe gilazuve pe ge gɛni ná, siegi zu masagi gɛni Zuluden buɗezu la.

Maaɗaalii loo vai

Zuda ta Izelayele yɔɗɗu

⁴² Kele Izelayele nui ti maaɗuɗani masagi va, ti ge ma: «Lee vaa zu gi-gɛlointi Zuda nui ti vaai, ti é zege dɔɔɗu, ti Zuluden buɗe ga de, da-o, da-veleyegei-yo, ta nubusei niiti pe ti gea é volu?» ⁴³ Zuda nui ti ti woɗaavoteni, ti ge ma: «Gá-o, masagi-yo, gi boɗe é leve wo va. Tofa gale wo yiɗaawanazu naazu? Gi zele ka bogai masagi va baa? Baa veɛani begele ga é fea gi ya?» ⁴⁴ Izelayele nui ti gɛni ma: «Masagi ga ga goɔ ná zeizu ge puu, é leve wo va, gi leve ga Davide boɗoi ma, é leve wo va. Tofa gale mu, wo gi velelazu gani? Gei gi gea ga nu mɔungi, gi ge ma: «Ade va ga ada-masagi.» Kele Zuda nui ta-woɗaavotegi yeeɗaabaani, é leve Izelayele nui tɔnoi va.

20

Seeba baka fai Davide laalɔɗoma

¹ Nu pakai ta gɛni náve, daa ga Seeba, é gɛni ga Benzamen nui, Bikeli ná-doun zunui. E puuɗi veeni, é woɗgula, é ge ma: «Faa la ade yɔɗɗu ada Davide, ade la boɔni faa nɔpe ma ada Izayi ná-doun zunui. Adei de ga Izelayele nui, eſe pe ge li ná-pele wu!» ² Izelayele nui zoiti pe ti zegeni Davide va, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba volu. Keni Zuda nui no ga ti yeni ta-masagi va, ti yeni polu, ti zege Zuluden zieleve, eyesu ti zeeli Zeeluzalɛme.

³ Davide zeelii ma masa pelei wu, é anza puuɗi gaizieni, niiti ti la vuluni ga zoiti kevele, niiti é ti yeni ga ti da wɛle koi ma. E ti vuuni pele gila bu, ve ná makegai ga pago. E gɛni ti beɗema vaiti pe gaagulazu ba, kele é la mɔ gɛni laani ti goba pe. Naati ti yeni pele laagfulugai wu eyesu ti zaa voloi zeeli, ti ta-eteai zie ege poanzaiti.

Zoaɓe Amasa vaa vai

⁴ Masagi gɛni Amasa ma: «Gè folo savago vea é ya, é Zuda gɔovebei pe toli bè, wo va ve.»

⁵ Amasa masagi ná-devei laazelini, kele kui leveni, nii masagi toni.

⁶ Davide gɛni Aɓisayi ma: «Bikeli ná-doun zunui Seeba noɗa, é leve Aɓesalɛme va niina. Liina mu, é lo masa make kooɓebei luɗo, wo vile polu, é mina loɗɗu zolɔ taa wolai ta zu, nii sigigi ma, ve ade yee la zeelia ma ná.» ⁷ Aɓisayi liini ga Zoaɓe ná-kooɓebei, ta Kelete nui, naa veɛ Peelete geleiti ba, ta kooɗuluɓa giteiti. Ti zegeni Zeeluzalɛme, ti li Bikeli ná-doun zunui Seeba zosuɛ.

⁸ Ti zeelii ma koɗu wolai ma, nii é Gaɓaɗɔn, ti Amasa gaani, é da va ga ti vo pelei. Zoaɓe saamaɗiligi ta gɛlini ná-segei maazu, boɗa zoɗɗo gɛni ma laɗagi zu, giliat saamaɗiligi va. Siegi zu Zoaɓe gɛni maaɗuɗazu la Amasa va, boɗai looni. ⁹ Zoaɓe gɛni Amasa ma: «È geɗeɗe, keɗeloun?» E Amasa belei zoni ga zeezai, é neene ga daave komagai. ¹⁰ Amasa la gɛni boɗa zoɗɗo gani ga pago, nii é gɛni Zoaɓe gɔve gani. Naa zeba é boɗai lo kogi zu, é koozu zoɗɗo pu zooi ma. Amasa zaani gaamano, Zoaɓe la mɔ gɛni boɗai vuuni ba, ná va ge fele. Naa voluma Zoaɓe ta keɗeɗeloin Aɓisayi ti pele zoni, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba gaizie vai ma.

¹¹ Zoaɓe ná-kooɗo nui gila ge gɛni loni Amasa ma voomai gobaɓe, é da ge ma: «Zoiti kpein ti Zoaɓe ta Davide vo, naati ti vile Zoaɓe volu.» ¹² Amasa maaɗɗoni ma namai zu pele gezei zu. Kooɗo nui naa kaai ma ga kooɓebei pe ka vaazu, ti da lo, é Amasa ma voomai zegeni pelei zu, é da kpalagi ta zu, é segei veɛ ma. ¹³ Poomai zegeni ma pelei zu, kooɗo nui pe ti leveni, ti vile Zoaɓe volu, Bikeli ná-doun zunui Seeba gaizie vai ma.

Seeba ná-fai gaabelasuɛ

¹⁴ Ti Izelayele yooi ná pe subizeni, ti li ga Aɓele-Bete-Maaka vele. Beel nui pe ti gaalɛni ba, ti vile Zoaɓe volu. ¹⁵ Zoaɓe ta ná-kooɓebei ti zeelini Aɓele-Bete-Maaka taai ma, ti sei kele su. Ti sigigi loni taai laalɔɗoma, é zeeli taai ma zigigi geɗala. Nubusei niiti ti gɛni Zoaɓe volu, naati ti tɔzeini ga sigigi wuɗula, nii a ke é va golo.

¹⁶ Anzanui ta gɛni ná, é ga jima nu, naa yeni taazuɛ, é bain, é ge ma: «À woilo deɛ! A bo Zoaɓe ma, é soma é maaɗuɗa ve, ná pɔ ge boɗe pɔ.» ¹⁷ Zoaɓe maaɗuɗani, anzanui ge ma: «Da ga é ga Zoaɓe?» E ge ma: «Eyei, ná ve.» Anzanui ge ma: «Woilo goɔ ma, nei ge ga da-wotige nui.» Zoaɓe ge ma: «Gɔiloge.» ¹⁸ Anzanui ge ma: «Mɔungi ti gɛni geze zu ma: «A li, wo gaazaɗa bo Aɓele, naama vai ga gaaɗula ba.» ¹⁹ Gá naama nui saama, niiti ti yiileidai, ta ti ga woɗeɗe gila

nuiti Izelaye. Da ma, doun, da po è taai naa g'olog'ologo, nii è Izelaye ga taa biin gola! Lee vaa zu è po è Gooḡo GALAGI nənai g'olog'ologo?»

²⁰ Zoabe ḡeni ma: «Naa li poun! Gè la vaani taa g'olog'ologo faa ma, 6aa gè ani nɔpɛ sug'olog'ologo. ²¹ Naama vaa laade. Kele Efelayime ḡize yooi zu zunui ta ḡa ná, daa ga See6a, Bikeli ná-doun zunui ve. Naa ḡa é wuzeḡeai masagi Davide laalḡoma. A to ḡila nɔ ve zèa, gè maḡooza taai va.» Anzanui ḡe Zoabe ma: «Naa zolooga! Gá nɔungi vili niina è ma siḡigi vɔlu velei.»

²² Anzanui liini, é 6ɔɛ sejnḡḡoiti po ga ḡimalai. Ti Bikeli ná-doun zunui See6a nɔungi leveni ba, ti pili Zoabe ma. Zoabe puuḡi vɛeni, ɛsɛ pɛ ge vaza, ti zeḡe siḡigi ma, ti ḡale ma ta-veleiti bu. Zoabe ḡaleni ma masagi vɔ be Zeeluzalɛme.

Davide ná-botigɛ nu wolaiti daaseigiti

²³ Zoabe ḡeni Izelaye ḡɔɔɛɛiti pɛ unda. Yɛḡoyada ná-doun zunui Benaya ḡa é ḡeni Kelete nuiti ta Peelete nuiti unda. ²⁴ Adalame ḡa é ḡeni pɔlɔɔ wotiiti unda. Ayilude ná-doun zunui Zozafate ḡeni ga sɛvɛ make nui. ²⁵ Seva ḡeni ga sɛvɛ ḡe nui. Sadoke ta A6iataal ti ḡe ga zalaḡa ḡula nuiti. ²⁶ Yayiil nui lila ḡeni 6alaa ga zalaḡa ḡula nui Davide vɛ.

21

Kona savagɔ vului loo vai

¹ Davide ná-siegi zu, pului looni, é ke ga kona savagɔ. Davide Gooḡo GALAGI ḡaazaḡani, naa goḡaaɔvɔte, é ḡe ma: «Sayile maavele ve, ta ná-pɛleyeḡe, é ga nama vuu vɛleyeḡe, mazɔlɔ è Gaḡaḡon nuiti paani. ² Masagi Gaḡaḡon nuiti tolini. Ti la ḡeni ga Izelaye nu, kele Amɔl nuiti mɔtaiti ge ḡeni de. Izelaye nuiti ti minazeḡeni ti ve ga ti la naati pa, kele anɛɛ naa ve, Sayile ná-ga6aai é ḡeni zea Izelaye nuiti ta Zuda nuiti bɛ, é ḡeni ḡɛɛzu, é ti zuwuḡaaleve. ³ Davide ḡeni Gaḡaḡon nuiti ma: «Lee ḡa ná ke wo ve? Lee ḡa ná kula ga zalaḡai niima ḡoto gba vai zu, nii a ke wo tuya loo Gooḡo GALAGI ná-nubuseiti bɛ?»

⁴ Gaḡaḡon nuiti ti goḡaaɔvɔteni, ti ḡe ma: «Kpɔɛi é gi yḡḡozu gá Sayile ta ná-pɛleyeḡe, su la 6etea ga walii 6aa zanugi, gá lei 6alaa gá Izelaye nui tanɔpɛ paa.» Masagi ḡeni ti ma: «Lee ḡa mu wo po gè ke wo ve?» ⁵ Ti goḡaaɔvɔteni, ti ḡe ma: «Tei zunui nii ḡe ḡɛɛzu, é gi undaavili, ta é gi zuwuḡaaleve Izelaye yooi ná pɛ su, ⁶ gi 6ɛdeḡi ḡa mavofodai zu zunu lɔfela va, gi ti zele gului va Gooḡo GALAGI ḡaazu, Sayile nii Gooḡo GALAGI yiimazeḡeni la, naa ná-taazuu 6i6ea.» Masagi ḡeni ma: «Nà ti lɔzu wo yeezu.»

⁷ Masagi Zonatan ná-doun zunui Mefi6aale yɛni ná, tɔɔzei minazeḡeḡi va, ti keeni yḡḡozu ta Sayile ná-doun zunui Zonatan, Gooḡo GALAGI ḡaazu. ⁸ Kele masagi Aya ná-doun anzanui Lisepa ná-doun zunu feleḡoiti soni, niiti é ti zɔlɔɔni Sayile ve, Aalemoni ta Mefi6aale, ta Sayile ná-doun anzanui Meela6e ná-doun zunu lɔlɔḡoiti, é ti zɔlɔɔni Meḡala nui Baalezilayi ná-doun zunui Adeliyele ve. ⁹ E ti ve Gaḡaḡon nuiti zea, ti ti zele gize unmave Gooḡo GALAGI ḡaazu. Ti nu lɔfela pɛ ti zaani vɔɔma. Ti zaani nɔ è zoloo moloi nii daa ga wɔlezegi, naa leve volo mɔungi ma.

¹⁰ Aya ná-doun anzanui Lisepa saa wɔlɔ wo seḡe zeḡeni, é pɛɛ wu fasai ma, molo leve volo mɔungi, eyesu tonai vu ti ma, é ḡeni wɔniiti kpɛɛzu poomaiti ma foloi, é da dɔbɔ zuaiti kpɛ kpidi. ¹¹ Ti liini, ti naa wo Davide ma, nii Aya ná-doun anzanui Lisepa keeni, Sayile anzaai nii é la ḡeni vuluni ga zɔiti kevele. ¹² Davide liini naazu, é Sayile ma ḡaeiti ta ná-doun zunui Zonatan ma ḡaeiti maavali Ya6eese nuiti ma, Galaade yooi zu. Mazɔlɔ naati ka ti ti-ma vɔomaiti seḡeni Bete-San taa zaama ve, Filiseti nuiti ti ti zeḡeni ná, siegi zu ti vɔnini la Sayile ma Gile6oa. ¹³ Ti zeḡeni miná ga Sayile ma ḡaeiti ta ná-doun zunui Zonatan ma ḡaeiti, ti va ga tiye, ti kpɔ zɔiti ba, ti zeḡeni. ¹⁴ Ti liini, ti Sayile ma ḡaeiti ta Zonatan ma ḡaeiti maḡulu Sayile keeḡe Kise ná-kabai zu, Seela, Benzamen yooi zu. Ti masagi ná-deveiti pɛ daazeelini. Naa vɔluma GALA ge zooi maawɔnḡaani.

Kɔɔi niiti ti ḡɔni

Filiseti nuiti daalḡoma

(1 Dɔlɔ Sevei 20:4-8)

¹⁵ Kɔɔi tɔɔzeini mɔnɔ Filiseti nuiti ta Izelaye yḡḡozu. Davide ta ná-kɔḡo nuiti ti liini, ti vala Filiseti nuiti ba. Davide 6ɔlɔa ḡeni de niina. ¹⁶ Lafa mavofodai zu nui nii daa ḡeni ga Yi6e6i-Benɔde ḡeni ḡɛɛzu, é Davide vaa. Boga zɔkpɔ niinei ḡeni keela ve, kpɛɛin é ḡeni zea, ma mɛɛngi ḡeni ga kɔlu 6ɔigi, buḡegi ga kilo savagɔ ḡeḡala. ¹⁷ Kele Seluya ná-doun zunui A6isayi vaani, é 6ɔ Davide va, é Filiseti nui va. Davide ná-kɔḡo nuiti ti ḡeni ma naazu: «È la mɔ vilega gi vɔlu kɔḡḡozuve, naa ḡa a ke Izelaye ná-lanboi mina za.»

¹⁸ Kɔɔi taḡili su mɔnɔ, Filiseti nuiti daalḡoma Gɔbe, Gusa nui Si6ekayi Safe vaani, naa 6alaa ḡeni ga Lafa mavofodai ta. ¹⁹ Naa vɔlu kɔɔi taḡili su mɔnɔ Filiseti nuiti daalḡoma Gɔbe, Beteleyeme nui Yaalee-Wɔɔlegime ná-doun zunui Eleḡanan Gate nui Goliate vaani, nii ná-kpɛɛin ma wului wɔlɔɔni, eḡe seḡe vele nui ná-gba gului. ²⁰ Kɔɔi taḡili su mɔnɔ Gate, zunui ta ḡeni ná, koozaai, zeeḡeḡaiti ta kɔḡḡeḡaiti ti ga dɔzitaḡozita, ti pɛ kpɔga ḡe ga puufele maazu

23 Gáazu ɔ́a ná-tàgiti ba yeenɔ́pe,
gè la zegezu ná-deveiti ba.

24 Gè ɔ́eni ga ziimai ɔ́e nui,
gè ɓoɔɔ zoni ga gè mina faaɔ́aaza gola ɔ́e.

25 Gooɔɔ GALAGI sàlani ná-telebo fai maavele ma,
eɔ́eɓelei nòun ɲadegai la toun gaazu.

26 Zoi é è ɓe ga woofeɔ́fɔ́la nui, ɔ́a ɔ́e naa ɓe ga woofeɔ́fɔ́la nui,
zoi peelalazu la ba, peelalazu la é ɓa naa letema.

27 Zoi ɲadegai, ɔ́a ɔ́a-ɲadedai ɓeezu ga naa,
niiti ti ga yaava nuiti, ɔ́a ɔ́a-ɔ́imalai ɓeezu ga naati.

28 Da maanooɔ́o nuiti kizosu,
ɔ́a welezu gaazulee nuiti ba, è ti maayei.

29 Da ɔ́a é ga ná-wozakalagi, ee, Gooɔɔ GALAGI!
Gooɔɔ GALAGI ɔ́a ná-kpidii zu ɔ́e kala.

30 Ni ɔ́a bà, ná ɓili salausus ɓulugi zaama,
ni ná-GALAGI ɔ́a bà, ná ɓili gè ɓude sigigi maazu.

31 GALA ná-peleiti daazeeliɓe,
Gooɔɔ GALAGI laawooi ɔ́oleɓe.
GALA ka ga kooɔɔ zepɛgi naati kpein ɓe, niiti ti ɓooɔ́uzu toun polu.

32 Mazooɔ́ ɓe ɔ́a é ga GALA, ni Gooɔɔ GALAGI laade?
Be ɔ́a é ga fasai, ni gá-GALAGI laade?

33 GALA ka é ga ná-sigi gaaɔ́oozagi, nii zeeɔ́aaɓaai,
é ná-pelei ɓete ga pago.

34 Toɔ́a kooɔ́iti keezu, eɔ́e dopai ɔ́ooɔ́iti,
é tó ada gaaɔ́oozagiti.

35 Toɔ́a é maaalezu ga kooɔɔ vai,
kilegi é ga kolu ɓoigi kpili fai ɓaai, zèeiti ta meein ɓilisu ga naa.

36 Unmooɔ́i è bosu ga ze, naa ɔ́a é ga ná-kooɔɔ zepɛgi,
ɔ́a-ɓɓabaiti ta sèbeɓoozu.

37 E-zaalai zu, ná ziezu valafala,
kooɔ́iti ti la liizu ga.

38 Ná ɓilezu sili nuiti polu, gè ti zuɔ́ologólo,
gè la ɔ́alega ma, ni gè la ti-ma zuwu ɔ́aaleveni.

39 Gè ti-ma zuwu ɔ́aaleveni, gè ti ɓali ga,
ti la mɔ wuzegɛa,
ti loo kooɔɔ wu.

40 Da sàamaɔ́ilizu ga zebei kooɔɔ vai ma,
ɔ́a sili nuiti toozu bu bè.

41 Da sili nuiti kpeezu tũɔ́o,
ná wòinzege nuiti kooɔ́olo.

42 Ti kpɔ́ba nu ɔ́aizaa, ti la sɔ́ɔni,
ni ta Gooɔɔ GALAGI lolina, naa la ti woɔ́aaɓotesu!

43 Ná ti ɔ́eezu ga zooi ma vufiligi,
gè ti wolowolo, gè zie ti zu, eɔ́e pele zu ɓalaɓalai.

44 E kùla ná-nuɓuseiti ta-ɓaka fai laawu,
é makega ga zii ɔ́iligiti ta-ɔ́undigii.
Nuɓuseiti gè la ti ɔ́wee, naati ta botii ɔ́eezu bè.

45 Weeinti ta ɓaazu, ti ɔ́a tɛ su.
Ná ti levena nɔ feya, ti ɔ́olo bè gaamanɔ.

46 Weeinti ta ɓotebei zu,
ti zasu ɔ́a ɓali, ta ɔ́ena ɔ́ulaa ta-zigigi zu.

47 Gooɔɔ GALAGI ɔ́a vulua! Mamagi ɔ́a ɓe, toɔ́a é ga ná-fasai!
Ese pe ge ná-GALAGI maamuse, ná-kizo fasai.

48 GALAGI é zobo feezu bè, gè nòno ɓotokula,
é ziiiti kolozu bè,

49 ɔ́a kùlazu sili nuiti zea.
Da sèizu wòinzege nuiti unda,
é kùla nu ɓoiti zea!

⁵⁰ Naa gá é ba, ná è maamuse zii giligiti saama, ee, Góogó GALAGI!

Nà guyei loo è-laaseigi lèbi vaa ma.

⁵¹ Góogó GALAGI unmá faa wolai gèa ná-masagi ve.

Tojá woogégíladaí gèezu naa ve, nii gulo ñadegai ziaai ma,

nii é ga Davide, ta mavofodai, eyesu gó!»

23

Davide ná-woo gáabelagiti

¹ Davide ná-woo gáabelagiti kaa:

Davide bœ wooi, Izayi ná-doun zunui,

tosu ba nu wolai bœ wooi,

nii Zakóbe ná-GALAGI yimazegeai la, é guloí ziaai ma,

Izelayele yiima wuye loo nui.

² Góogó GALAGI ná-Zenvui bœa ga màavele,
é daawooi vaa dà.

³ Izelayele ná-GALAGI bœa,

Izelayele ná-fasai gèni mà:

«Zóí é masadaí gèezu nuiti unda ga telebogi,

ta é keezu GALA gaazuluabai zu,

⁴ kulave ga foloi, é gúlazu sobui,

é volozu geezuve, ve tonaáin ge la ná,

ma zezei ta tonai ti dá tufai vóno zóoi ma.»

⁵ Ná-peleyegei la gána baa GALA gaazu?

Tózei é góogó minazege keevé bè,

é gaaqúla ba, é make ga pagó.

Tojá vaa zu ga ná-kizogi,

é ziiima vaiti daazeeli.

⁶ Kele nu ñakaiti kpein keevé ege gáingiti ti vilisu ya,

tózei nu la ti zegea ga yeapaka.

⁷ Zóí é pó é ti zege,

keni é kólui baa kpein ma wului zege,

ti gála abui zu náve nó.»

Davide ná-kóogófuluá wolaiti daaseigiti

(1 Dólo Sevei 11:10-47)

⁸ Wéle Davide ná-kóogófuluá wolaiti daaseigiti ba: Ma môngni gèni ga Yósebe-Baseebete, Taakemón mavofodai, é gèni ga kóogófuluá savagóiti ta-lotugóí. Daa gèni balaa ga Esenee nui Adino. Tó gá é nu undosava (800) vaani vóoma kóogó laa gíla su.

⁹ Tóun polumai gèni ga Dodo ná-doun zunui Eleazaal, Agóa nui ta ná-doun loin. E gèni kóogófuluá savagóiti saama, nuiti ti yèni Davide va, siegi zu ti malimasakéi leveni la ga Filiseti nuiti, naati gaaléai ma ba kóogó vai ma, naazu Izelayele góobei dá gíla vólu, ti dá loogú. ¹⁰ Kele Eleazaal loni kpaan, é yèni Filiseti nuiti paazu, zeei бата bojá zókpóí va ga kpólóí. Naama voloi Góogó GALAGI fónifaama wola veeni Izelayele ya, kóobei maabugani Eleazaal va nó ga ti poomaiti kóligiti sege.

¹¹ Tóun polumai gèni ga Sama, Galaal nui Agee ná-doun zunui. Filiseti nuiti ti gaaléeni ba Leyi. Tógó belei ta gèni náve, Izelayele nuiti ti gèni vèlazu Filiseti nuiti ba. ¹² Kele Sama loni kpalagi zaama, é ná zo vólu, é dá Filiseti nuiti paa. Góogó GALAGI fónifaama wola veeni Izelayele ya.

¹³ Yeeta molo levei loozeizuve, kóogófuluá vuusavagóiti (30) saama, nu savagó yeini Davide góba Adulame ugi zu, siegi zu Filiseti góobógi gíla ge gèni gáaleezu la ba Lefayime vètugi zu. ¹⁴ Davide gèni názu ná-dóogú wosuve, siegi zu Filiseti góobógi gíla ge zeini la Beteleyeme.

¹⁵ Ani wáin ta Davide zoni nó sa, é gè ma: «Bé gá a va bè ga Beteleyeme taa loave ma dayegei zu déi ta pò, gè kpóle?» ¹⁶ Kóogófuluá savagóiti ti looni Filiseti góolaí zu, ti ziei zaí zieyegéi zu, é Beteleyeme taa loave. Ti vaani la, ti fe Davide ya, kele é la gèni keeni, é va kpóle. E feeni Góogó GALAGI ve, é pu ya zóoi ma. ¹⁷ E gèni ma: «Góogó GALAGI kízo nii gégála vai gèe vai ma! Kulave ege ná gè naama nuiti ma ñamai bólezu, nuiti ti gíkulaai ti-yenvuiti su, ti li.» E gèleni kpóle vai va.

Loogó gíla faa wolai gána kóogófuluá wola savagóí naati ti keeni.

¹⁸ Zoabe keeɖeloin Abisayi, Seluya ná-doun zunui ɖa é ɖeni ga nu savagoiti ta-ɖundigii. To ɖa é nu unsavago (300) vaani ga ná-kpɛɛni. E loɖo zolɔni naazu nu savagoiti saama. ¹⁹ Toɖo ɖulani ti savago zaama, é ɖe ga ta-ɖundigii, kele é la ɖeni zeelini nu savago mɔungiti su.

²⁰ Benayaɖu, Yegɔyada ná-doun zunui, é ɖeni ga kooɖuluba wolai ta ná-dounloun, nii é ɖeni ga Kabeseyele nu, é loɖoɖula faa wolaiti keeni. Benayaɖu naa ɖa é Moabe ɖooɖuluba wola felego vaani. To ɖa balaa, koole vukoi yeni vuuzu foloi ta, é yeini zieyegɛi bomaɔe, é zalai va. ²¹ To ɖa mɔno é Ezipete nui ta vaani, nii gola maayikini, kpɛɛni zoni zea. Tukpo no ɖa é ɖeni zoni Benayaɖu ya, é vili Ezipete nui naa ma, é naa ná-kpɛɛni ɖula zea, é paa la. ²² Loɖo ɖula faa wolaiti kana Benayaɖu keeni, Yegɔyada ná-doun zunui, é loɖo wola zolɔni kooɖuluba wola savago ɖiligi niiti saama. ²³ E lebiya wola zolɔni nu vuusavagoiti (30) pe ba, kele é la ɖeni zeelini nu savago mɔungiti su. Davide seini to boɖoi make zolavasuuti unda.

²⁴ Niiti balaa ti ɖeni nu vuusavagoiti (30) saama: Zoabe keeɖeloin Azayele, Beteleyeme nui Dodo ná-doun zunui Eleɖanan, ²⁵ Sama ta Elika, Galɔde nu felegoiti, ²⁶ Peelete nu Geelese, Tekoa nui Ikeese ná-doun zunui Iila, ²⁷ Anatote nui Abiyezeel, Gusa nui Meɓunayi, ²⁸ Aɖoa nui Salemon, Netofa nui Maɖalayi, ²⁹ Netofa nui Baana ná-doun zunui Geelebe, Libayi ná-doun zunui Itayi, Gibea nui Benzamen yooi zu, ³⁰ Pilaton nui Benayaɖu, Naɖalee-Gaase nui Gidayi, ³¹ Alaba nui Afi-Aleɓon, Baaleɖume nui Azemavete, ³² Saaleɓon nui Eliaɖa, Benee-Yasen, Zonatan, ³³ Galaal nui Sama, Alaal nui Salaal ná-doun zunui Ayiame, ³⁴ Aɖasebayi ná-doun zunui Elifeelete, Maaka zunui ta dounloun ɖeni de, Gilo nui Ayitofele ná-doun zunui Eliame, ³⁵ Kaalemele nui Geselayi, Alaɓe nui Paalayi, ³⁶ Soɓa nui Natan ná-doun zunui Yigeyale, Gade nui Bani, ³⁷ Amɔn nui Seeleke, Beelote nui Naalayi, nii é ɖeni Seluya ná-doun zunui Zoabe ná-kooɖo zolaiti segezu, ³⁸ Iila ta Galɛbe, Yeeteel nu felegoiti, ³⁹ ta Gete nui Ilii.

Ti pe kpɔga ɖeni ga nu vuusava maazu lofela (37).

24

Davide Izelayele niiti daaseigiti seve vai
(1 Dolo Sevei 21:1-26)

¹ Yeeta Gooɖo GALAGI yijaawanani mɔno Izelayele niiti ma, é Davide li ti laalɔɖoma ga, é Izelayele ta Zuda nuiiti daaseigiti seve. ² Masagi ɖeni naazu ná-kooɖulubai Zoabe ma, nii é ɖeni koba: «Leve Izelayele yooi ná pe su, é zo Dan, é li Beel-Seeɓa, nuɓuseiti daaseigiti seve, nii a ke ge ti-liegoi ɖwee.» ³ Zoabe ɖeni ma: «Da-GALAGI é ga Gooɖo GALAGI, naa ke é nuɓusei mɔn su ga seizu ungila (100), ta maliɖii masagi ka ga ɖaazu! Kele leeni ve maliɖii masagi po ga é naa ɖeɖala vai ɖe?»

⁴ Kele masagi la zegeni wooi volu, nii é boni Zoabe ta kooɓebeɛi ma ɖundigiiti ma. Ti vileni pelei ma ga ti li, ti Izelayele niiti daaseigiti seve. ⁵ Ti Zuluden buɖeni, ti vu Alɔweel, taa wolai yeezazuve nii é Gade nemei zaama, Yazeeɛ ɖobaɔe. ⁶ Ti zegeni miná, ti li Galaade ɖooi ma ta Taatime-Godesi yooi. Ti zesu, ti li ga Dan-Yaan vele eyesu ti zeeli Sidan. ⁷ Ti zeelini Tiil taa wolai zu sigigi ma, naa volu ti liini Geeve ta Kanaan laa wolaiti pe su. Gaabelagi zu, ti zeeli Beel-Seeɓa, Zuda yooi zu lekpeɓa nu yeezazuve. ⁸ Uele ɖana ti zooi ná pe subizeni la, alu taavuugo folo vuufelego (20) laawu, ti ɖaleni ma Zeeluzalame. ⁹ Zoabe daasei seve ma voluvaawogi woni masagi ma: Izelayele ɖeni ga zunu waaundɔsava (800 000), niiti ta zoo liizu koo ma, Zuda geleiti ti ɖeni ga zunu waaundɔlugo (500 000).

¹⁰ Gaamago Davide gaɖaani ga toɖa ga soba nu, mazolɔ é nuɓuseiti daaseigiti seveni. E ɖeni Gooɖo GALAGI ma: «Gè faaɖaaza gola ɖea ga nii ɖee vai! Naa ɖa é ba, Gooɖo GALAGI, sivaaye ga ná-faa noi kae, nei ge ga da-wotige nui, mazolɔ ge kweeni ga ge nii ɖeeve eɖe ɖimalala nu.»

¹¹ Davide wuzegɛai ma poluma zobui, Gooɖo GALAGI ɓeni GALA goo wo nui Gade vo, nii é ɖeni Davide ɖoba, é ɖe ma: ¹² «Li, é ɖe Davide ma: «Gooɖo GALAGI wooi ɖaa: Ná faa savago niiti gila seizu é ma, yiimazege ga gila, ge sei é ma.» ¹³ Gade liini Davide vo be, é keela wooi wo ma, é ɖe ma: «Leeni ɖa é po ga ge sei é ma: Kona dofela pului ɖe da-yooi zu? Baa alu savago é da bize é zili niiti ba, ti wuzegɛzu é laalɔɖoma? Ni naa laade, dofoi va da-yooi zu folo savago laawu? Gisie su ga pago, é yiimazege, é naa wo má, nii ná li, ge ho tɔve nu ma.» ¹⁴ Davide Gade woɖaavoteni, é ɖe ma: «Ziibolo wolai ɖa ge su! Ade loo Gooɖo GALAGI yeezu, mazolɔ ná-gaazumaawoingai zuwɔlɔɔe, kele ge mina loo niiti zeezu!»

¹⁵ Gooɖo GALAGI dofo zeebeɛi leveni Izelayele yooi zu, ma yee zobui no eyesu é zeeli kui ma teveɛi ba. E tɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeɓa, é zunu waauuɔlofela (70 000) vaa. ¹⁶ Tei geezuɖeɛelai ɖeni yeemaalesu Zeeluzalame ma ga é kologolo, Gooɖo GALAGI nimizani boɖo ma ga naama vaa noi. E ɖeni geezuɖeɛelai ma, nii é ɖeni faa zuɖologologi ɖeezu nuɓuseiti saama: «Yeei leena ba, naa kula ɖea su.» Geezuɖeɛelai ɖeni niina Yeeɓuse nui Alavena ná-molo loɖazuve ɖobaɔe.

¹⁷ Davide geezuɣeelai ɣaai ma, é da nuɓuseiti paa, é ɣeni Ɔooɣɔ GALAGI ma: «Nà ɣa gè kotoi ɣɛai, nà ɣa gè faaɣaazagi ɣɛai. Kele nuɓusei niiti, leeni ɣa ti kea? Dòɣa mu, nà ɣila, nà-o, nà-peleyeɣei-yo.»

¹⁸ Naama voloi no, Gade liini Davide ɔɔ be, é ɣe ma: «Wuzɛɣe, è li Yeeɓuse nui Alavena ná-molo loɣazuwe, è zalaɣa ɣulazuwe ɓete ná Ɔooɣɔ GALAGI we.» ¹⁹ Davide liini ná, eɣɛɔvelei Ɔooɣɔ GALAGI valini la Gade ma ga é bo ma. ²⁰ Alavena ɣaazuwuzɛɣeni, é masagi ɣa ta ná-botiɣe nui, ti da va. E liini naazu, é nòkò masagi ɣɔɣɔwu. ²¹ E gaazaɣa, é ɣe ma: «Toɣa ɣale, màliɣii masagi, è vaazu pò, nɛi gè ga da-wotiɣe nui?» Davide ɣe ma: «Gè vaa, gè molo loɣazuwe we ɣeya è ma, gè zalaɣa ɣulazuwe ɓete ná Ɔooɣɔ GALAGI we, nii a ke ɔɔfoi nii maawɔɔza nuɓuseiti ba.»

²² Alavena ɣeni Davide ma: «Molo loɣazuwe zɛɣe. Zalaɣai nii è pò è kula, è naa ɣula. Nikeiti ka gala zalaɣai vai zu, wotoloi ma wuluiti ta nikeiti gili wuluiti ta ɣe ga kovii. ²³ Ee, masagi, gè ti pe fea è ya. Ɔooɣɔ GALAGI é ga da-GALAGI, naa yeezei kae è wu ga pagò.»

²⁴ Kele masagi ɣeni Alavena ma: «Ba-o, nà geyazu è ma ga songoi ɣiteɣitegi. Gè la gala zalaɣa ɣulazu ná-GALAGI Ɔooɣɔ GALAGI we, nii gè la ɓɔloni ma.» Davide molo loɣazuwe ɣeyani ta nikeiti ga wali ɣae ɔuulɔɔlugò (50). ²⁵ E zalaɣa ɣulazuwe ɓeteni miná Ɔooɣɔ GALAGI we, é gala zalaɣaiti ta ziilei zalaɣaiti kula. Názu ɣa Ɔooɣɔ GALAGI zooi maawɔɔɣaani la, ɔɔfoi maawɔɔza Izelaye va.

TENE FAALAALIITI SEVEI LŐZEIGI

TENE Faalaaliiti ma zewei ġa ga ġima zewei ta. Ġima zewei naa ta ġa é ga Zőbe nonoi, ta TENEBO Nui nonoi. Bőolozu ġeni ga Salomōn nonoi (1:10; 10:1; 25:1), ġima nu zebēle golai Izelayele nui. Ġoogŋ GALAGI ġimalai weeni zea ye (1Ma 5:9-13). Kele ġima nui taġiligaa ti ġeni ná, Izelayele ġuġui zu. Naati ti losu ġeeni sewei nii ġee vai ba (22:17; 24:23), Aguul ta Lemuwele bōbō (30:1; 31:1).

Kidafaawui ma ungi ta ġima nui ti ta-ġalagiti ti ġeni ga «ġimalai,» naa ġa ga gaamai, nii koleai ga wooi ma mōinmōin: Faaġaafai, kelegelegi, kisie vagoi, faaġwēgi, nu zie wele vagoi (1:1-5). Ġimalai nii ġa ga zenvui zu ġimalai, kalagi nu a zie la.

Niima zewei zu, ġimalai nii ġa leezu «tene faalaaliiti» su. Naa zeive su tago ga kevele felego, ti ziezū wōoma, ti da bōġŋ laavokōġŋ, ti da bōġŋ laazeeli, 6aa ti da ġe bōġŋ laalōġŋma. Zekana faalaalii ma mōinmōin ge la, é zo gaagwesu 10 é li 31 zu. Kele tanisu, ma lotodai tanigaa zuġoozawe (é zo gaagwesu 1 é li 9; 31:10-31).

Tőzeizuwē nō ġa sewei nii woo biingi veai naa, nii é ná-kala gooi pē unda: Solooge ga nu lua Ġoogŋ GALAGI ba (1:7; 3:7; 8:13; 9:10; 22:4; 31:30; naa ġeġalaiti). Naama ġimalai ġa losu eteai zu faiti kpein ba: Nuḅuseiti ta-ḅfaamai, faazeikpasui, tōnoba vaiti, vulu vai, botiġe vai, ta naa ġeġalaiti.

Baalobazu māungi zu (é zo gaagwesu 1 é li 9 zu), sewei ġe nui ġa ná-kalagi veezu, eġe doun keeġei é ná-doun zunui ġalasu (1:10; 2:1; 4:1; ta naa ġeġalaiti), mazōlō wele ġana Ġoogŋ GALAGI naati kalasu da, niiti é ti neai we (3:12). Ġimalai, pokōġŋgai nuḅusei ma (1:20; 8:1; 9:1), nii é zenvui ma ġeela wooi laazeelizu (3:16, 18, 22), é ġe Titigi laalōġŋma (9:13), nii é nui ti tēzu ga, é ti li kotoi ġee vai ma, naama woogi bōġŋi ġa é ga kologolo anzanui (2:15; gaagwesu 5). Mazōlō nui bōġŋi ġimala la zea, keni é fali (2:3, 4). GALA ka a da fe (2:6), ná-Zenvui wō (1:23).

Sewei waalobazuwē welesiei (é zo gaagwesu 10 é li 31) ġaa ġa belazu ga anzanu vagoi ná-fai, nii sulogai, Ġimalai ma ġitoosui (31:10-31).

SEVEI LŐZEIGI TA SEVE UNGI

¹ Salomōn é ġeni ga Davide ná-doun zunui, ta Izelayele masagi, naa ná-tene faalaaliiti:*

² Ti ġe ungi ġa ga ti nu ġala ga ġimalai, ti nu ġewebe bēte,
é kpōiti gaafā, niiti ti woni ga kelegelegi.

³ Ti nui ġala ga sie welei ná-eteai zu, kelegelegi wō,
é lelebo, é zole, é zoloo su.

⁴ Ti ġi pagoi ve naati zea, niiti ti la de faa mōinmōin kwēeni,
ti faaġwēgi ta kidafaawui ve zunu loungoiti zea.

⁵ Ġima nui woilo, toġa ta bō ná-soofaalai ba,
zoi kelegelegai, naa ġa zie wele vagoi zōlō.

⁶ Ta zoo ti tene faalaalii ma lōġfuzu vai tanigaani kwēe,
ta ġima nui daawooiti ma lōġfuzu vaiti poluwēti.

⁷ Ġoogŋ GALAGI ġaazuluabai ġa é ga faaġwēgi lōzeizuwē,[†]
faaġaafaalala nui ġa da ġimalai welewele ta kalagi.

Dama ga zunu loungo nōiti

⁸ Dōun zunu, woilo, é dama ga faaġwēgi, é sōlōsu è-ġee ya,
mina è-lee ná-tene gooiti da ġoba.

⁹ Mazōlō ta ġe ga masa bōlō pagoi è unba,
ta ġe ga kōbu ani vagoi è ġōbu.

¹⁰ Dōun zunu, ni faa nōu ġe nui ti ta pō, ti è ġaazule,
mina yeezei bu.

¹¹ Ta ġena ma: «Dile gi volu!

Ade li de nui ti tevesuwē maaḅōun, de ta waa,
de laale nui ta wu lein nō,[‡] anee ni é la faa ġaazani.

¹² De ti-ma vului bōle, eġewelei gōwēalaazu a da ke la,

* 1:1 Faalaali laaseigi, ta Salomōn laaseigi ma vaa zu, wele sewei lōzeizuwē. † 1:7 Wele wēti: 9:10; 15:33; 31:30; Zōb 28:28; Guy 111:10. ‡ 1:11 lein nō: Boge Efulu wooi zu ga: fuun nō, 6aa fai un ge la ba.

ti jeele jeelein ga naati kebele, niiti ti yeizu kabai zu.

¹³ Ade ti-goli pagoitii seje,
de da-veleiti buulaave da.

¹⁴ Da dono zoloozu gi oo,
ada bosu wali boloo qilagi ma ade pe!»

¹⁵ Doun zunu, mina vile ti volu, e va zie ga ta-velei,
maagooza ta-velei va.

¹⁶ Mazoloo ti-gogoiiti suvileve faa nou gee vai zu,
ti zuvileve namai ouu zu.

¹⁷ Mazoloo toga ga fuun faa,
wonii da tumoi ga, e da zeii tufo.

¹⁸ Kele tiya bogoi ga ti yaavai zeizu bogoo lufo,
tiya bogoi ti-yenvui ga ti balii laazu tufo.

¹⁹ Zekana naati gaabelazuve la,
niiti ti ta-betei wosu ga kakama vaiti su,
tono noi ga da soloo nui undaavili.

Gimalai ga toligi wosu ta tene gi

²⁰ Gimalai ga kpeei loozu taazuve peleiti su,
toga woogulazu maaoo bosu veti.

²¹ E toligi wo maaoo bosu ve,

e na-keela wooi wo taa loave, e gee:§

²² «Gimalala nuiti, wa gimalala vaiti neezu ve, eyesu yeel?
Neegulasu nuiti, wo-yimai ga geezu ga jeegulasu, eyesu yeel?
Faaqaaqaalala nuiti, wa yesu faagwegi woinzegezu, eyesu yeel?»

²³ A woilo na-tene gooitii ma!

Wele na na-kelegelegi ve wo ya,
na daawooiti de ga woye.

²⁴ Toozei ge wo lolini, wo geele,
toozei geeleleteni, nu nape ge la ma wele woni,

²⁵ wo na-tene gooitii kpein pilini ya,
wo la vaani na-zelilomaiti bu,

²⁶ naa ga e ba, na balaagi, na wo jee, siegi zu maanogoi vaazu wo oo,
na jeequla wo zu, siegi zu kidaaviligi zeelizu la wo ma,

²⁷ siegi zu kidaaviligi vaazu la wo oo, ege fiile wolai,
siegi zu maanogoi zeelizu la wo ma, ege tongolo fiilei,

²⁸ Naazu, ta woogula ma, ge la ti woogavotega,
ta gaizie, ti la ka.*

²⁹ Toga gee gana, toozei ti faagwegi woinzegeve,
ti la yimazegeeni ga Goofo GALAGI gaazuluabai,

³⁰ toozei ti la vaani na-tene gooitii bu,
ti laabeeluni ga na-zelilomaiti,

³¹ ti zie velei ma lonogi ga a gee ga ti-gonogi,
ti bogoo lene gooitii ta gee ga ti-laamianigi, eyesu motai ye.

³² Mazoloo gimalala nui na-kakagi ga da paa,
faaqaaqaalala nui na-ziizoolalalai ga bogoo, naa ga a da too ya.

³³ Kele zoi a woilo gooi ma, naa ga ze gaaneii zu,
e na-eteai zie ziilegi zu, e la luaa maanogoi va.»

2

Gimalai ga ga ani biingi daoguai

¹ Doun zunu, ni da daawooiti sona,
ni da na-deveiti makena e-yiimave,

² ni da woilona gimalai ma,
e e-yii ve kelegelegi ya,

³ ungo, ni da woogulana faaqaaqai ma,
ni da kelegelegi gaiziena,

⁴ ni da gaiziena ga walii geevele,

§ 1:21 Faawo bo nuiti ti gena zeii taa loave (31:23; Lut 4:11; Zo6 29:7).

* 1:28 Wele veti: Zel 11:11; Mis 3:4.

ni da daana ma kpe, è gaizie ga naavolo gvevele,*

⁵ názu gá è Gooḡo GALAGI gáazuluabai gwεεsu da,
da zoo è GALA kwεε.

⁶ Mazoḡo Gooḡo GALAGI gá a da gímalai ve,
daawooi gá a da faagwεgi ta kelegelegi ve.

⁷ Toḡa undaanε vai makeḡu soḡe nuiti be.
Eḡe kooḡo zεpegi, toḡa naati make, niiti ti ziezū telebodai zu.

⁸ Niiti ti ta-eteai ziezū ga soledai, toḡa bo naati ba.

Niiti ti be ga woogεgíla nuiti, toḡa baa naati ta-velei maazu.

⁹ Da zoo è faiti zooḡozuḡa, telebodai, ta soḡe fai, ta faagaamai,
è pele vagoiti kpein kwεε.

¹⁰ Mazoḡo gímalai gá va é zεi è-yiimave,
faagwεgi gá gε ga è yiima vaiiti.

¹¹ Kidafaawui gá è make,
kelegelegi gá baa è maazu,

¹² ga ti è unmo, ti è gíula pele noiti su,
ta nu noiti ta-yaava boḡiti,

¹³ niiti ti gεlezu gaama velei va,
ti da zie ga pelei subidiai.

¹⁴ Ti-yiimai ga faa noḡu gε vai,
ti goozunεεzu ga ti lo woya vai zu.

¹⁵ Ti zie veleitī maavegai,
ta-veleitī suzeive.

¹⁶ Naazu, da gízo wεenzie anzanui ná-tεgai ma,
é ga koloḡolo anzanui woo neεnegiti ti da,†

¹⁷ nii keḡai sinigi va, é gēni zea ma niine yei,
é yeema ná-vulu minazεgegi ma, nii é boni ná-GALAGI laaseigi zu.‡

¹⁸ Mazoḡo maalaavena saai vo pelei, ve ná ga seizuve,
sie velei gá liizu la govealaazu.§

¹⁹ Niiti kpein ti liizu po be, taḡila kpalaa ge la gálega ma volu, é va va,
taḡila kpalaa ge la zεnvu velei gaa.

²⁰ Yiimazεge ga nu vagoiti sie velei,
zie ga telebo nuiti sie velei.

²¹ Mazoḡo soḡe nuiti ta zεi zooi* zu,
gaama nuiti ta ye zeini ná.

²² Keḡe nu noiti too gá gíula ná,
woovele nuiti ta gíula ná va.

3

Nu gíto GALA ba

¹ Doun zunu, mina yeema ná-kala gooiti ma,
make ná-deveiti ma è-yiimave.

² Mazoḡo ta ta vili da-voloi lieḡoiti su, ta è-zii ma gjonagiti,
ti undaanεi ve è ve.

³ Mina vala woogεgílladai ma, ta gaamai,
ti gíli gḡbu, è ti zεve è-yiimave.

⁴ Naazu, da zaalai zoloḡo GALA ta nuḡusciti zea,
è loḡo vagoi zoloḡo, è leve ga gíma nui.

⁵ Galiva Gooḡo GALAGI ma ga è-yiimave pe,
mina voluzei è boḡo gεlegelegi va.

⁶ Ziimai gáizie è-gεevaiti kpein su,
toḡa è zie vele vagoiti deε ga de.

⁷ Mina boḡo zεge ga gíma nu,
lua Gooḡo GALAGI va, è maagooza faa noḡi va.*

* 2:4 Wele veti: 3:14-16; 8:11; 16:16; Zoḡ 28:12-19; Tbn 7:11; 9:16-18. † 2:16 Wele veti: 5:3, 20; 7:5. ‡ 2:17 Wele ve:
Mal 2:14-16. § 2:18 Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: ná-pelei maalaavena ga saai vo pelei. * 2:21 zooi: Naa gá ga
minazεge zooi. Wele veti: Zen 17:8; Guy 37:29. * 3:7 Boge moḡo Wol 12:16 zu.

8 Toġa ġe ga keɗeyai è-6usei ve,
ta è-ġaeiti niine vai.

9 Ġooġo GALAGI lēbi, ga è zoloo gani vaġoiti,
ta è zoloo ganii ma mōungiti kpein.

10 Naazu, da-molo ġotaiti daa ġa ve gola,
da-lōo liġiiti daa ġa ve ga dōo niineiti.

11 Dōun zunu, mina ġele Ġooġo GALAGI ná-maagoloi va,
mina ná-zelilomai velevele.†

12 Mazoloo nii Ġooġo GALAGI neai ve, naa ġa a da zeli lo ma,
eġevelei doun keeġei a da ke la ná-doun zunui ve, nii neai be.

Ġimalai ta undaaneei

13 Undaanee nu ġa ga naama zunui, nii é ġigi zolooġai,
zunui nii é ga kidafaawu nui!

14 Mazoloo kulanumai é soloo su, naa vizogē walii nonoi va,
ná-tōnogi vizogē zanu kitei va.

15 Fizogē é leve kōtu zōngō baagi pē ba,
é yiima anii tanōpe ge la vizōga ga tōun kevele.‡

16 Sii zuġoozai ġa ġimalai yeezai ġa,
kōvei ġa, naavoloi ta lēbiyai ġa é miná.

17 Peleiti é nu vilēsu ti va, naati page,
ná-peleiti kpein ta ġomisu undaaneei vō be.

18 Toġa ga zenvu wului§ naati be, niiti ti sosu kpe,
niiti ti makesu ma, naati undaaneeve.*

19 Ġooġo GALAGI ná-ġimalai ġa é zoi beṭeni la,
ná-keleġeġeġi ġa é geeġolōgi beṭeni la.

20 Ná-ġimalai vō, zou wu deiti kulave, ti la zoi ma,
tonabiingiti ti da tonai vu.

21 Dōun zunu, ġili keleġeġeġi va, ta kidafaawui,
mina zeġe ti volu eyesu ġo.

22 Mazoloo ta ġe ga zenvu vaġoi è ya,
da ġe naazu ga zaalamai.

23 Naazu, è-ġi su ġa ġala, è da li ga lii vele,
è-ġoġoi la zigaa.

24 Ni da laana, maagili la ġea è ma,
da-niimenii ġaagaa.

25 E la luaa kulafiliba vaaḅa ba,
ḅaa faa zuġologologi nii a zei nu joiti ma.

26 Mazoloo Ġooġo GALAGI ġa ġe ga da-ġitogi,
toġa balii kpein seġe è luġo.

27 Siēnōpe su zobogi è ve la,
mina ġele, è va be ḅosu naati ba, niiti ti balaai.

28 Mina ġe è-zeiġoġoi ma:

«Li è va volu, lina, ná fe!»

Tama anii è ya, nii da fe zea.

29 Mina faa joḅu beṭe ġisu, è-zeiġoġoi laalōġoma,
nii tōun ka zeini kpe è ġoba.

30 Mina nu nōpe sakpe wafuun,
ni é la faa joḅu nōpe keeni ga de.

31 Mina ġaazuġula toosu nuiti ba,
è mina vokoġo ti zie velei ma.

32 Mazoloo yaava nuiti maayoseġeve Ġooġo GALAGI ve,
kele toġa da ġoozu vai le ga naati niiti ti zolegai.

† 3:11 Niima wooyi boge mōno Eḅu 12:5-6 zu. Wele ḅalaa veti: Zoḅ 5:17, 1Kō 11:32. ‡ 3:15 Wele ve: 2:4. § 3:18 zenvu wului: Wele veti: 11:30; Zen 2:9. * 3:18 undaaneeve: Boge ná tanigaa ga sii zuġoozai. Wele veti: 4:10, 13; 9:11; 13:14; TbN 7:12.

33 Ḑooḑo GALAGI ḑa da nu ḑoi ná-peleyeḑei voovo,
naazu ma, toḑa da tuya loo telebo nuiḑi seizuḑe ḑe.
34 Toḑa da ḑeeḑula ḑeeḑulasu nuiḑi su,
kele toḑa da ḑaazu vaḑoi lo ḑooḑomaayeḑi nuiḑi ba.†
35 Lebiyai ḑa a ḑe ga ḑima nuiḑi tónoi,
kele faaḑaaḑaalala nuiḑi tónoi ḑa ḑe ga unfegi.

4

Doun keeḑei ná-tene gooiti

1 Dòun zunuiḑi, à woilo ḑeeḑe lenḑe gooiti ma,
à woilo ga paḑo, wo keleḑeḑeḑi ḑwee.
2 Nà kala paḑo veezu wo ya,
à mina ná-kala gooiti pili ya.
3 Ge ḑeni kèe ya, ga doun zunu ḑilagi,
deḑe nēni ḑe gola, eḑe doun zunu ḑila kpegi.
4 Kèe ḑeni kálasu, é da ḑe mà:
«Dàawooiti so ga è-yii pe,
ná-deveiti so, da zenvui wo.
5 Gimalai ḑaiziḑe, ta keleḑeḑeḑi,
mina yeema dàawooiti ma, mina zeḑe ti va.
6 Mina ḑele ḑimalai va, toḑa ḑo è va,
neḑe ḑe, toḑa ḑaa è maazu.
7 Wele ḑimalai lozeigi va: Gimalai ḑaiziḑe,
keleḑeḑeḑi ḑaiziḑe ga è zoloo ganii kpein.*
8 Boolo, toḑa è wuzeḑe,
ni da ḑilina ba, toḑa ḑe ga lebiya è ḑe.
9 Toḑa boolo paḑoi lo è unba,
é è maaḑili ga masa boolo maayikiai.»

10 Woilo dòun zunu, dàawooiti gaaḑa,
naazu, da è-zii zuḑooza.†
11 Ge è ḑalage ga ḑimalai ma velei,
ge lo è luḑo telebo peleiti su.
12 Ni da ḑena ziaa ḑana, è-ḑooḑo zu la ḑataga,
ni da ḑena biḑaa, è-ḑooḑoi la ziaḑaa.‡
13 Gili kpaan è maaḑolo vai va, nii è solooḑgai, mina too ya,
ye ḑilini ba, mazoolo naa ḑa è-yenvui su.
14 Mina zie ga nu ḑoiti ta-velei,
mina vile naati kevelei volu, niiti ti faa ḑoi ḑeezu.
15 Maaḑooza ta-velei va, mina zie la,
zeḑe ba, è zie ye.
16 Mazoolo faa ḑou ḑe nui naati, ti la ḑia, ni ti la faa ḑoi ḑeeni,
ta vala ḑiimenii ma, ni ti la nui ta looni.
17 Mazoolo ti-ḑonogi ḑa ga faa ḑoi,
ta-boole boi ḑa ga sunḑulai.

18 Telebo nuiḑi ta-velei ḑeeḑe eḑe, geelaalaosu wozakalagi,
nii ma wozakalagi ḑaa yeḑu woolozu, eyesu foloi te.
19 Faa ḑou ḑe nuiḑi ta-velei ḑeeḑe eḑe kpidii,
ti la ti ḑooḑoziḑa ani ḑwee.

20 Dòun zunu, woilo dàawooiti ma,
woilo ga paḑo kḑe wooiti ma.
21 Mina yeema ti ma,
kele make ti ma è-yiimaḑe.
22 Mazoolo niiti ti yeezeizu ti wu, ta va ga zenvui naati po,
ti keḑeyai ve ti-busei ya.
23 Make è-yii ma, é leve anii pe ba,
mazoolo toḑa zenvui wo fai ma ungi su.

† 3:34 Boge mōno, ga geleke woo zeḑe volōmai, ōeti: Zak 4:6; 1Pi 5:5. * 4:7 Wele Yesu ná-faalaalii va, é bogai Mat 13:45-46 zu. † 4:10 Wele ōe: 3:18. ‡ 4:12 Wele ōeti: 3:23; 4:19; 10:9; Guy 18:37; Eza 40:30-31.

24 Mina 6e è-laave va, é va da zeeiti bo,
 mina è-lakologiti ze ná, ti va da yaava boeiti bo.
 25 Gaazulo g'akala velel va,
 wele g'akalave ga pagó.
 26 Pelei zu6ete, ve è ziezú ná,
 pelei è laai da, zie ga naa.
 27 E mina zege ba, è va li ga yeezazu velel, 6aa g'vvezu velel,
 g'og'og'ula faa n'ou g'ee vai zu.

5

Weenzi:gi ga da nui vaa

1 Dòun zunu, woilo ga pagó nà-gimala wooi ma,
 woilo nà-kelejele gooiti ma,
 2 naa ga a ke, è zoo kidafaawui la,
 faag'wegi ga g'e è-laawooiti su.
 3 Mazaloo weenzi anzanui laawooiti neeve eg'e koin guloi,
 ti vage eg'e siema wuloi.*
 4 Kele ná-fai g'aa6elazuve g'aa ga da wana ga nu, eg'e siinziin ganigi, nii wanaai,†
 gaalive eg'e boja zokpoi, nii gaave fele.
 5 Sie velel ga da li ga nui saai vo pelei,
 kog'oit ta da zeeli g'ovealaazu.
 6 E la da ga yiizoolé ga, é zie ga zenvu velel,
 é la sug'wee ga toga ziezú ga kaka peleiti.
 7 Niizu deg'emu, dòun zunu, woilo g'ooi ma,
 mina g'ele dáawooiti ba,
 8 Maa6ooza naama anzanui ma zii va,
 mina maa6uga ná-pelelave va,
 9 naa ga a ke, è mina è gaazu unfegi lo zunu g'ili zeezu,
 da-eteai mina lo zunu n'ou‡ yeezu.
 10 Ni naa laade, è-moolézuve ga g'e ga weinti daamiizu,
 da-wotii zulónogi ga g'e ga pele g'ili bu ani,
 11 naa ga a ke, è mina li 6alasu, da-eteai g'aa6elazuve,
 siegi zu è-busei kpein suyokogai na la,
 12 è mina g'e ma:
 «Leeni vaa zu g'e maa6oloi woinzegeni?
 Leeni vaa zu tenegi la g'eni zoni zii ma?»
 13 Leeni vaa zu g'e la g'eni woiloni nà-kalamointi gooiti ma?
 Gè la woiloni naati gooi ma, niiti ti kàlani?
 14 Ná tago no, g'e va g'e maanog'oi zu,
 nubuseiti ta-maa6ogi zaama. S»

E-anzai nee ve

15 E-anzai g'eeve eg'e zege dei.
 Bóole ga zege dei naa!*
 16 Mina è yiima vai ye ná, é va da yei taazuve peleiti su, eg'e ziei,
 é va da vaza maa6o bosu wolaiti.
 17 E yiima vaiti ti g'e ga da g'ila kpe no dóno!
 Ti mina g'e ga wo 6oma wa anzanu g'iligiti.
 18 Goozune yeenope su, wo etei zie vo, wa anzanui naa,
 nii è yimazegeni la, è-ma nu niinelai zu.
 19 E-anzai ná-fai g'aaneve, ná-fai vage eg'e dopai.
 Kpusei da-goozuneei laazeeli yeenope.
 Goozune sienope su ná-nebei zu.
 20 Dòun zunu, leeni vaa zu è g'aazug'ulazu nu g'ili anza va?
 Leeni vaa zu da ziilei gaizie naama anzanui ya, nii è la ga dóno?

* **5:3** Wele veti: 2:16; 7:6-27; 22:14. † **5:4** siinziin ganigi nii wanaai: A6isente, tufa wanawanagi, é g'eni ga faa wanaai (TSV 29:17; Zel 9:14; Amó 6:12) 6aa kotoi ná-ani 6ili koozui voogi (Gól 3:15; Kul 8:10-11). ‡ **5:9** Anza zinigi (6:34-35) ga zoo è g'e ma, keni tugi zeí è ma (Lev 20:10; TSV 22:22). Wele 6alaa veti: Ezk 16:35-40; Zan 8:5. § **5:14** Nii voluove ga ga zongó zelebai ta unfegi kelemave kpaun (6:33), eyesu è ná-faa6aaza golai zulónogi zoloo (Lev 20:10). * **5:15** Naa ga ga: «anzanui nii è yimazegeni la, è-ma nu niinelai zu» (5:18).

21 Gooḡo GALAGI ḡa nui kpein sie velei zumosu.

Toḡa eṣe keṣwotii veṣesu.

22 Faa ḡou ḡe nui ḡa da zo, to bōḡoi ná-faaḡaaza golai no zu, toḡa da zo, ga to bōḡoi ná-kotoi va ḡaluiti no.

23 Undaa ḡa vili, tōzei é la zooni bōḡo zosu, ná-bologai ḡa a da paa.

6

Zeelaga vai

1 Doun zunu, ni é bōḡo ḡeeve ga zeelagai è-wōlai ta maagfuye vai zu,

ni é minazegeni è-zejnōḡoi ve,*

2 ni é bōḡo ḡilia ga è-laawoiti,

ni é bōḡo ḡea ga kasōḡa nu ga è-laawoiti maavele,

3 naa ma, nii da ke doun zunu, bōḡo vie,

tōzei é loa è-zejnōḡoi yeezaama,

li é bōḡomaayei be, é bōi da ga maaneeni.

4 Mina va bu, niimenii va lo è-ḡaazu,

ḡaa è-ḡaazugōlogiti ti va pēe ma mēe.

5 Bōḡo vie ga dopai ḡevele, é ḡulazu dosoiti zea,

egḡevelei wōnii a da ke la, é ḡula wōni zo nui ná-tumoi zu.

Naka nui ná-fai

6 Dei é ga naka nui, li lēe pupuiti po be, è ti veṣe,

ti zie veleiti sumo, è ḡigi zoloo.

7 Ta-welema nu la ná,

ta-ḡalamon la ná, ta-ḡundigi la ná,

8 ta da ti-ḡonōḡi beṣe, foḡo undaḡulazuve,

ti ti-laamianigi ḡaale ba molo leve ziegi zu.

9 Naka nui, da yeṣu laani, eyeṣu yeelē?

Siegi beḡele ḡa é wuzeḡezu la, é ḡula da-ḡiimenii zu?

10 E lago ni, è lago ḡaazuvee ma,

è yeeiti da bōḡo ma, è lago zaamale,†

11 kele naama ziegi zu, baladai ḡa ḡula é viliba egḡe siezie nui,

nimizai zeeli é ma egḡe kōḡo nui.

Yaava nui ná-fai

12 Nu ḡakai ḡa ga telebotala nui,

toḡa a da li ga zee bōeiti boga,

13 é da ḡaazuve loo ma, é da ḡōḡoiti gaalōḡa,

é da poogiti ke ga yeebeḡaiti,

14 yaava ḡisiei no ḡa é ziimave,

faa ḡoi no ḡa a da ḡisie su yeenōpe,

é da kpōleve vai ḡe.

15 Naa ḡa é ba, koloḡolo fai ḡa ḡe ga kulafilibai,

naa ḡa ba ḡila no, é ḡologolo, ma zale la ná.‡

Nii Gooḡo GALAGI wainzeḡezu

16 Faa lōzita ḡa ná, nii beḡeḡulaai Gooḡo GALAGI ve,

toḡa vōlo ga dōfela, niiti ti ga maḡeēi:

17 gaazulee ḡaazui, zee wo neḡi,

nui so ge la ba, nuiti ti naa ma ḡamai ouuzu ga ti-yeeiti,

18 nu yii nii é ḡisiezū telebotala vaiti su,

nu ḡōḡoiti ti zuvilaai ḡizezu faa ḡou ḡeezūve,

19 zee zeelei, é zee zeele wooi wosu,

ta zoi é kpōei levezu ḡeeḡelointi zōḡozu.

Wēenziēgi zakpe pelei

20 Doun zunu, ḡize è-ḡee ná-deveiti su,

mina è-lee ná-tene gooiti too ya!

* **6:1** Zeelaga vai wola ḡeni Izelayele nuiti saama, nii a ke ti ḡaa ta-naavoloiti maazu, ni kuye zeḡe nui la kuyei ḡulani, zeelagai ḡa é ḡena kula, é ḡena kpounmai leve ga koligi ta, ḡaa ná-nui ta (Zen 43:9; 44:32; Eza 38:14; Guy 119:122). Naa ḡeḡala vai ḡa Tene Faalaalii Zevei po, é toḡi zeḡi ma (11:15; 17:18; 20:16; 22:26; 27:13). † **6:10** Wele ve: 24:33-34. ‡ **6:15** Wele veti: 1:26; 24:22; Zōḡ 34:20.

21 Make ti ma yeenɔpe è-yiimave,
ti zele ɔɔbu.

22 Ta lo è luɔɔ ɔa-ziei zu,
ti è make è-laazuve,
ti yɛpe è ɔɔ, ɔa wuunna.

23 Mazɔɔɔ devei ɔa ga lanboi,
kalagi ɔe ga wozakalagi,
zeliligi ta maɔɔfɔlo, ta ga pelei é lo zenvui va.

24 Ta è make wɛɛnzie anzanui zie velei ma,
ta è-zeiɔɔɔ anzai ná-kpɔe nɛɛnɛgi ma. §

25 Mina ɔaazuɔɔɔ ná-pagi va è-yiimave,
mina ɔɔɔɔ yɛ ná, é va è zɛɔe ga gaazuɔɔɔlogiti.

26 Mazɔɔɔ koloɔɔɔ anzanui maavele ma, ɔa vala ɔa-bulu buɔɔai nɔ ma,
kele anzanui é zini be, ɔa ɔe è vala è-yenvui pe ma.

27 Nu ɔa zoo nei é abui lo ná-zuvai zu,
é la ná-seɔeiti kpein gala ɔaa?

28 Nu ɔa zoo nei é zie abulekai ɔa,
é la kɔɔɔiti gala ɔaa?

29 Zeno ɔana é la, ga naama nui nii é vilesu seiɔɔɔ anzai volu,
a ɔɔɔɔɔ ba, salalalai la yɛga.

30 Nu la unma nui veleviliga, nii é unmai wosu ga é kogi zulaave,
taɔzei ani la zea, nii a mi.

31 Anɛɛ naa ve, ni ta sona, maanɛɛve é potogi ve ga seizu lofela,
ani vagɔi kpein é ná-pelei wu, toɔɔa naa pe fe.*

32 Kele zoi é wɛɛnziegi ɔeɛzu anzanui ɔɔ, naa valage faaɔaɔɔai ma,
ɔa naa ɔeɛna, ɔa ɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ, ɔa ɔɔɔɔi.

33 Toɔɔa kpɔɔi zɔɔɔ ta baɔɔɔlamai,
ná-unfegi la bega eyɛsu ɔɔ.

34 Mazɔɔɔ toloi ɔa ɔa anzainigi yiiɔɔɔ,
é la maawɔingɔa ɔeɛa, yeei é potokulai ɔeɛzu la.

35 E la unmɔɔ gani nɔpe soga,
é la vaa bu neɔeɛɛin, anɛɛ ni ɔa lobɛani mɔinmɔin tevesu.

7

Wɛɛnzo anzanui ɔa ɔa zunu loungoi ɔaka

1 Doun zunu, mina yeema daawooiti ma,
ná-deveiti make.

2 Ni ɔa ɔɔ è zenvui wo, ná-deveiti so,
é make ná-kala gooiti ma, eɔe è-ɔaazuleegi.

3 Ti lo yeebeɔeɔfai ba, eɔe balaaɔeɔgiti,
ti zɛve yiimave.

4 Gimalai leve ga è-vaazeelai,*
é keɔeɔeɔleegi leve ga è-wɔɔlai,

5 ga ti è ɔiɔo wɛɛnzie anzanui ma,
ta è-zeiɔɔɔ anzai ná-tega ɔɔe nɛɛnɛgiti ma.

6 Foloji ta, gè ɔeni loni ná-fenetelei laave, †
gè ɔa wele eteave.

7 Gè buzeɔe niinegiti kaani, ti la de faa pe poluɔwɛɛ,
ti zaama, zunu loungoi ta ɔeni ná, balagai ɔigi ma.

8 E ɔeni ziezu taazuve pelei zu, adave tɔna ve naama anzanui ta ɔeni loni ná,
é liini ga naa ná-pelei ɔɔ pelei.

9 E ɔeni ga fitili peɛzuve, foloi liini niina,
kpidiini taɔzeini niina ga vea.

10 Kele wele, anzanui daaɔɔmini,

§ 6:24 Wele 5:3 zu, ta suɔɔɔɔɔɔɔ. * 6:31 Nii voluve ɔa ga keni ma nu potogi ve. Toɔi ná-devei ɔeni ga ma nu potogi ve ga ma veɔɔa feleɔ, ɔaa naanigo, ɔaa ni gola zu ɔa ɔaaɔɔna, ma nu ma veɔɔa loɔɔɔɔi ve (Egɔ 22:1-16). * 7:4 baazeelai: Neebe wooi ɔa ga nii, to ɔa é naa leɛzu nii é lolisu ga «nɛɛbe anzanui,» Guye Vagoi zu (GyU 4:9-10, 12; 5:1). † 7:6 Fenetelei laave: Fɔɔɔɔ zootti su feneteleiti daaloga ɔeni de, kolu ansa velevɛɔgiti ti vileni ti la, é ɔa ta ɔula foloi ma zezeiti da. Nii a ɔena pelei wu, toɔa nu vete, kele nu la yɛga etea velei, é va ma nu vete.

maaǵilii eǵe koloǵolo anzanu, yaava ǵigi be.

¹¹ E ǵa zongɔ, su la zoga,

kɔǵiiti ti la yega loni kpɛ ada ǵila.

¹² Taa zaamave veleiti su, ta ada wolaiti,

adave pe ka é ná-balii laazu ná.

¹³ E zunu loungoi zo, é neene,

é ǵaazulo gaazuve va, é ǵe ma:

¹⁴ «Ziilei zalaǵaiti ka gè ǵea ti ǵulazu,

za no ǵa gè ná-minazedeǵi laazeelii la.‡

¹⁵ Wele nii ǵa é kea gè ǵula, gè va é laaǵomisu,

gè ǵea po gè è ǵa, gè è ǵaa.

¹⁶ Gè ná-betei ǵaabetea, ga dasuzedeǵi suvuai,

ta geze zedeǵi é ga Ezipete gele.‡

¹⁷ Gè dáazuve makugi nea ga,

miiǵe, ta aloweǵi ta kaneeǵi.

¹⁸ Va de lo ziiamaǵeei zu, eyesu sobui zeeli,

de lo boǵoyiimai ma neebei zu.

¹⁹ Mazɔɔɔ sínigi la ve, pelei wu,

diiwe sie ǵooza ma.

²⁰ E wali moimoin seǵeve ya,

keni alugi a zeina gize la, é va va.»

²¹ E vonini ma ga ná-keleǵeǵeǵi,

é meenni ga ná-woo neeneǵiti.

²² Gaamago no, é vileni anzanui naa volu,

eǵe niki ti liizu la paazuve,

eǵe bologǵa nui, ti ǵilizu ga, ti maaǵolo,

²³ eyesu meein so zii va,

eǵe wonii é ǵaazuvilezu ga é vili tumoi zu,

é la incinesu ga zenvui, é faaǵaagi laawu.

²⁴ Doun zunuiti, niizu niina, à woilo ǵoi ma!

A dama ga dáawooiti!

²⁵ Wo-yii mina valibo, é va vile anzanui niima zii volu!

A mina ǵaka, wo va vile ná-pelei va!

²⁶ Mazɔɔɔ ná-nu maawanaiti moimwe, niiti ti zaai,

ta niiti é ti undaaviligai, ti ǵeni ga zebesu nu wolaiti.

²⁷ Ná-pelei ǵa é ga ǵovealaazu velei,

nii é yeizu saai zeizuve.

8

Ǵimalai ǵa wooǵulazu

¹ A woilo, ǵimalai ǵa toligi wosu,

keleǵeǵeǵi ǵa wooǵulazu.*

² Toǵa loni ada ǵaaǵoozagiti maazuve pele ǵobave,

pele zaǵalaveti.

³ Taa loave, sigi daaveti,

nu leezuve taazuve, toǵa wooǵulazu:

⁴ «Nuiti, wa ǵa gè wooǵulazu wo ma,

nubuseiti, wa ǵa gè boezu wo vo.

⁵ Woiti wo la de faa moimoin kweeni, à kidafaawui maaǵoli,

faaǵaǵaalala nuiti, à ǵe ga keleǵele nuiti.

⁶ A woilo de, mazɔɔɔ faa biin ka gè bosu wo ma,

telebo kpœiti ka ti ǵulazu dáave.

⁷ Mazɔɔɔ gaama boeiti ka gè ti wosu,

máǵaǵei ǵa ga zee boeiti.

⁸ Dáawooiti kpein soǵe,

‡ **7:14** Nui nii ti ná-zalaǵai ǵulazu, naa ǵena zalaǵa zuai ǵilazuve mi ta ná-pelyeǵeǵi (Lev 7:12-15), folo moǵngi ta felesiei

(Lev 7:15-16). Zunu loungoi nii lolige naama laamii wosuve. § **7:16** Ezipete ǵezei wola ǵeni ǵaizizu, songoi wola ǵaani

(Eza 19:9; Ezk 27:7). E ǵeni ga kpœiti ma voogi (31:22). * **8:1** Wele ve: 1:20.

tanope su la zeini, ɓaa é va ɗe ga zee ɓɓe, ɓaa yaava ɓɓe.

⁹ Ti pe gaafalage naama nui ve, nii kelegelegai,
ti ɗole naama nui ve, nii kalagai.

¹⁰ Na-kalagi ge bosu ga woye, a naa woin ɗe, é leve walii va,
faafwegi vizoge zanugi va, anee zanu kitei.

¹¹ Mazɔɔo ɗimalai vizoge kobu yoloɗo vagoiti ba,
ani vago nɔpe ge la zooga vokoɗosu toun ma.†

¹² Nɔun na, na ga ɗimalai, seizuve ɗa ga kidafaawui,
sooge faafwegi ta kidafaawui zolɔosu.

¹³ Gooɗo GALAGI ɗaazuluabai ɗa é ga, è zili ga faa ɗai.

Niiti ge ti woinzegezu, ta ga,
gaazuleei, wasogi, faa ɗou pelel, ta zee wo daave.

¹⁴ Tene goo vagoiti, ta kidafaawui ta ga nono,
na ɗa ge ga kelegelegi, zobogi ɗa ga nono.

¹⁵ Masagiti ta masadai ɗeezu nɔun sabui zu,
kundiɗiiti ti togiti sei, niiti ti zolegai.

¹⁶ Sabui zu ɗa kundiɗiiti ti kundiɗilai ɗeezu la,
ta seizumaaneegegi ti pe ta ga tukpoɗaaleve nuiti ti zolegai.

¹⁷ Nɔun na, naati kpein neeve be, niiti ti neezu ve,
niiti ti gaziizu, naati ta peete.

¹⁸ Naavoloi ta lebiyai ta ga nɔun nono,
ta undaaneei ta ani vagoiti ti yesu na ɗo.

¹⁹ Na-tonogi vizoge, é leve zanugi va, anee zanu kitei,
kulanumai ge feezu naa ɓaafove walii va.

²⁰ Na ziezu telebo pelel zu,

pilege sole peleiti ba,

²¹ ge va ani vagoi ve naati be, niiti ti neai ve,
ge ta-peleiti buulaave ga naavoloi.

²² Ge ɗeni Gooɗo GALAGI ya,‡ kaite na-botiiti tɔzeizuve,
aisa na-boti mɔungiti tanope ge va ɗe.

²³ Ge zeini kaite wolowolo,
aisa eteai va bete.

²⁴ Siegi zu ge zolɔoni da, kpolodei la ɗeni de na,
ɓaa zieungiti, zieiti ti va ɗa ɗula ti zu.

²⁵ Ge zolɔoni pe, aisa gizeiti ti va bete,
aisa gize bufegiti ti va ɗula,

²⁶ GALA ge la ɗeni de zool beteni, ta zou yɔɗozuueti,
anee eteai ma vufili mɔungi.

²⁷ Ge ɗeni na niina, siegi zu é geegɗologi zeini su la,
é kwegi la, é tati zie wolai ma.

²⁸ Siegi zu é tonabiingiti seini su la geezube,
é zebel ve zieungiti be, ti da ɗula ga keeɗaaɓaai.

²⁹ Siegi zu é kpolodei ɗwegi laani la, zieiti ti mina bude maazu,
siegi zu é eteai ma wuulaagi ɗazavini da,

³⁰ ge ɗeni koba, eɗe na-botiɗe ɗundiɗi,
ge ɗeni ziilaazu folo-o-folo,

ge ɗeni kuai wosu gaazu yeenope,

³¹ ge da kuai wo na-etea beteai zu,

ge da na-zillaai zolɔ nuɓuseiti saama.

³² Niizu doun zunuiti, a woilo gooi ma,

wa ɗe ga undaanee nuiti, ni wa ziena ga na-peleiti!

³³ A woilo na-kala gooit ma,

wa ɗe ga ɗima nuiti.

A mina da ɗoba pe!

³⁴ Undaanee nu ɗa ga naati, niiti ti woilosu goo ma,

niiti ti losu na-pelelave folo-o-folo,

ti ɗaabaazu na-pelelave ma!

† 8:11 Wele ve: 2:4. ‡ 8:22 Tati pelel taɗili ɓalaa ka ga niiti: Gooɗo GALAGI yiimazeɗeni ga ze, Gooɗo GALAGI geyani,
Gooɗo GALAGI sɓɓoni, ɓaa Gooɗo GALAGI kpɛteni.

³⁵ Mazɔɔɔ zɔi a kà, naa zenvui zɔɔɔga,
é Gooɔɔ GALAGI ná-kpɔbai zɔɔɔga.

³⁶ Kεεε zɔi nɔpε é la ɔloni bε, naa ɔa ɔɔɔ ɔɔɔzu,
niiti kpein ti wɔinzeɔgezu, saai nεεε naati bε.»

9

Gimalai ɔa toligi wosu

¹ Gimalai ná-pelei lɔni,
é ma bεde dɔfelaiti saɔani.

² E toganiiti paani, é dɔɔi ɔεvele bεε,*
é taɔalii ɔaɔbeteni.

³ E ná-botige anzanuiti teveni toli bosuε,
ti lεeni adaveti, da ɔε ná, é zεε taai maazu, ti da ɔε:

⁴ «Wɔiti wo la de faa mɔinmɔin kwεε, à vaa lεε vε.»

E boni naati ma, niiti ti la ɔεleɔɔeni, é ɔε:

⁵ «À va, à ná-bului ta mi,
à dɔɔi ɔɔle, nii gè supuai.

⁶ A ɔεle nuiti ta-ziepolui va, niiti ti la de faa mɔinmɔin kwεε, wa zenvui wo.
A zie ga keleɔele pelei!

⁷ Zɔi a zeli lo waso nui ma, naa ɔa da beɔleɔlali zɔɔɔ,
zɔi a nu ɔɔi maɔɔlo, naa ɔa da poomugi zɔɔɔ.

⁸ Mina ɔεɔɔɔɔɔɔɔ nui zɔgi wo ma, mazɔɔɔ toɔa é wɔinzeɔge,
kele ɔima nui zɔgi wo ma, toɔa é nεε vε.

⁹ Unɔ, ɔima nui lεε, ta ɔa ɔɔ ná-ɔimalai va.
Telebo nui ɔala, ta ɔa ɔɔ ná-faaɔwεgi va.

¹⁰ Gimalai ɔɔzeigi† ɔa é ga Gooɔɔ GALAGI ɔaazuluabai,
é GALA Nadeɔai ɔwεε, é ga kidafaawui.‡

¹¹ Mazɔɔɔ nɔun ná, ɔimalai, sàbu zu,
è-zii ma voloiti su ɔa ɔooza,

è-zii ma ɔonagiti suɔooza.§

¹² Ni da ga ɔima nu, da suɔɔɔɔɔɔɔɔɔ zɔɔɔ,
ni da ga waso nu, da ɔila kpe ka da sulɔɔɔɔɔ zɔɔɔ.»

Titigi ɔa toligi wosu

¹³ Titigi ɔa ga eɔe anzanui é zɔngɔzu,
é la faa ɔaaɔaazu, é la faa ɔwεε.

¹⁴ Toɔa zeini ná-peleɔve,
seizuε ɔa ga adaveti ti zεεɔai taai maazu.

¹⁵ E da teve nuiti toli,
niiti ti liizu ga pele zakpai,

¹⁶ «Zɔi é la de faa mɔinmɔin kwεε, naa ɔale ma, é va vε!»
Zɔi balagai ɔigi ma, é ɔε naa ma:

¹⁷ «Ziei unmaai nεε vε,
daamianigi é miizu dɔɔɔɔɔɔɔ, naa nεε vε!»

¹⁸ Ti la suɔwεε ga ta ta li laazu ɔvɔiti ma,
niiti anzanui naa ti lolisu, naati ta niina ɔvεalaazu.

TENE gooi ma ziiti

10

¹ Salɔmɔn ná-tene faalaaliiti.

Gima loun zunui ɔa da ɔε ga keεɔe ná-koozunεei,
faaɔaɔaala loun zunui ɔε ga dee ná-ziiɔoɔei.

² Naavoloi ɔɔɔɔ pelei ɔɔɔɔɔ, é la faa vaa eyεsu pε,
kele nii é ná-eteai ziezu telebogi zu, naa ɔa da ɔizo saai ma.

³ Gooɔɔ GALAGI la telebo nui yeɔana, é va ɔɔɔ ga pului,
kele toɔa ɔεle nu ɔɔi yiima vaiiti ba.

* **9:2** Folo ɔulazu vεle yooiti su, ti ɔena dɔɔi zupu ga ani maku nεεnegiti, nii a ke ti ta vε ná-nεei va (Eza 5:22). † **9:10**

Wεle 1:7 zu, ta suɔɔɔɔɔɔɔ. ‡ **9:10** E GALA Nadeɔai ɔwεε: Tanigaa ta bosu ga: nu ɔadeɔaiti ta-vaɔwεgi. § **9:11** Wεle vε: 3:18.

4 Zoi é la yeevea faa va, naa ga da ge ga bala nu,
kele zeemalveebogi ga da nu bete.

5 Nii é ani gaaleezu ba, fofo undaagfulazuve, naa ga ga doun zunui, nii kelegelegai,
kele zoi é jiuзу molo leve ziegi zu, doun zunui ga ga naa, nii baа ga gula ma.

6 Tuyaiti ta vuuni telebo nui unmaave,
kele nu noi laawooiti ta da tooma vai maaloofo.

7 Telebo nui na-kizesui ga da ge ga tuyai tagliligaani be,
kele zeemai ga da wo nu noiti daaseigi ma.

8 Zoi gigi ma ziimave, naa ga da deveiti so,
kele nui é kpezufula pakaiti bosu, naa ga da bofo loo ya.

9 Zoi é zizu soledai zu, naa ga zizu ziileigi zu,
kele zoi é zizu ga pele zuzegiti, naa volu ga gula.

10 Nii é gaamai loofuzu baolaiti ba,* naa ga ti bolozu,
kele zoi é zeli losu ti ma gaamai zu, naa ga vaazu ga ziileigi.†

11 Telebo nui laawooiti ta ga zenvu deungi,‡
kele nu noi laawooiti ta da tooma vai maaloofo.

12 Woinzegemai ga da sakpegi gaazo,

kele nebeigi ga da faagaazagi pe suvaaye.§

13 Kelegele nui laawooi ga da ge ga gima boei,
kele faagaagaalala nui voluve nonoi ga ga kpakoi.

14 Gima nuiti ta da faagwegi gaale ba,
kele siegi zu faagaagaalala nui boezu la, maanofoi maa la mo foorani ba.

15 Kpete nui yeaofoligi ga be ga taa wolai sigigi ma,
kele bala nui na-maawoin ga da kologolo.

16 Telebo nui na-tonogi ga da lo tugo, é zenvui wo,
kele nu noi zoloofo ga da ge ga faa nou ge anii.

17 Zoi é woilosu tene gooi ma, naa zenvu velel zefea,
kele zoi é gelezu zelilomai va, naa bofo loa ya.

18 Wooveledai gana, da woinzegemai loofuna,
zoi é levesu ga tofo gologologi gea, naa ga ga gimalala nui.

19 Zoi é kpei zugulazu gola, é la bega to kologologi geezu,
kele zoi a laave zo, naa ga ga zunui, nii gi pagoi ma.

20 Telebo nui laawooiti ta ga walii padegai,
kele tosu la faa nou ge nuiti ta-gisiei va.

21 Telebo nui laawooiti ta da bo nubuse moimoin ba,
kele gimalala nuiti ta da za, tozei ti valage faagaagai ma.

22 Goofo GALAGI laa luyai ga a da kulagaaneezui ve,
é la koozuwili faa nape pilega polu.*

23 Faa noi gee vai ga ga gago faa gimalala nui ya,
egevelei gimalai gee vai la ga gago faa gima nui ya.

24 Nii nu noi luazu ba, naa ga a da soloo,
kele nii telebo nuiti ta woin ge, naa ga da ve ti ya.

25 Siegi zu tongolo fiilei levesu da, nu noi ga da neele!
Kele telebo nui ga loni ani ma, nii é na eyesu fo.

26 Egevelei ani bodai a da ke la ga nu niigai,
duului balaa ga vuuna nu gaazuve a da ke la,
zekana naka nui la, naati be niiti ti tevesu.

27 Goofo GALAGI gaazuluabai ga da nui na-eteai zugofoza,
kele faa nou ge nui na-konagiti su ga da bufa.†

28 Telebo nui na-maaboungi volu ga ge ga koozuneei,
kele faa nou ge nuiti ta-gitogi ga gologolo.

29 Goofo GALAGI na-pelei ga ga sigigi woofegilla nuiti maafoolii zu,
kele tofa ga naati kologolo sabu, niiti ti faa noi geezu.

30 Telebo nui la niikpiga eyesu pe,
kele faa nou ge nuiti ti la yega zoi zu.

31 Telebo nui laave ga da gimalai wo,

* 10:10 nii é gaamai loofuzu baolaiti ba: Ebulu wooi zu, naa ga ga: zoi é gaazu gilagi veezu ma. † 10:10 kele zoi é zeli...ziileigi: Uele gana é la geleke woo zee bolomai zu. Puuzu lsaovai gaabelasuve ga Ebulu woo zeevi bogai ve volu.

‡ 10:11 Wele ve: 3:18. § 10:12 Boge mono veti: Zak 5:20; 1Pi 4:8. * 10:22 Tati pelei taglil balaa ka ga nii: Nufosei na-kpolai la zooga tanape kpasu ba. † 10:27 Wele veti: 11:31; 13:21; 14:26-27; 19:23.

28 Zoi a voluzei ná-naavoloi va, naa gá loo bu,
 kele telebo nuiti gaa gá wóóló ege gulu wola, nii gaalaagi moindai.
 29 Zoi a googaaavazagi loona ná-peleyejei wu, toga sulónogi zóló ga fiile wolai,
 faagaa gaaalala nui gá ge ga gíma nui ná-duoi. §
 30 Telebo nui ná-keewotiiti ta ga zenvu wului,*
 gíma nui gá da nui ta gílligaa vile pele va.
 31 Ni telebo nui gá zalai zólóosu gaamanó eteai zu,
 koleve balaa ga, faa jòu ge nui ta kotoba nui, ta ti-zalai zóló!†

12

1 Zoi neai be ga maagolo, faagwégi woin gá naa ma,
 kele zoi zeliomai gaaawanazu la, naa la gjelegeleni.
 2 Nu vagoi gá da Góogó GALAGI ná-undanaanéi zóló,
 kele Góogó GALAGI gá da naama nui veelala, nii é kisié jòiti bosu.
 3 Sùjòu vai la da ga nui losu betea,
 kele zoi solegai naa loo la gíulaa.
 4 Ziiló anzanui gá da sinigi nóungi wuzege,
 kele anzanui é unfetala vai gèezu, toga sinigi va ga kae wana zeebei.
 5 Telebo nuiti ta-gísiéiti ta faa zole faiti nó va,
 kele faa jòu ge nuiti sie velei gá nó ga yaavai.
 6 Faa jòu ge nuiti daawooiti ta ga baliiti ti nui vaazu,
 kele telebo nuiti daawooiti ta da ti gizo.
 7 Faa jòu ge nuiti ta lokana, ti la mó gèa ná!
 Kele telebo nuiti ta-velei gá ye loni kpaan.
 8 Nui gá da maamusei zóló, é zoloo ná-kisié vagoiti ma,
 kele zoi kigi la zoleni, naa woin gá zefge.
 9 Fizoge nu ge ga nui zobo ge la be, botige nu gíla nó ge é ya,
 é va ge ga nui to gíni gíulaa, kele é valasu kónogi ma.
 10 Telebo nui gá da gaaaba ná-toganiiti ma,
 kele faa jòu ge nuiti koozu vai gá ga gaazumaavoi nó.
 11 Zoi é ná-tii gèezu, naa gá daamianigi zóló ga bóóba,
 kele zoi é vilesu gaavalaba vaiti polu, naa valage gígi ma.
 12 Nu jòni gaaazu gá da gíula faa jòu ge nuiti daamiizube va,
 kele telebo nuiti ma zapei gá a da gwaa wo.
 13 Faa jòu ge nui gá da gó ga to bóogó ná-zééiti ma valii,
 kele sole nui gá da gíula faabaagiti kpein su.
 14 Nui laawooi vo, toga zoo é undanaané wola gaaale ba,
 egevelei nu a da ná-botii ma zalai zóló da.
 15 Gímalala nui ná-pelei zolege to bóogó gaaazu,
 kele gíma nui gá da woilo zoiti tene gooi ma.
 16 Gímalala nui gá da ná-zii gaaawanai gíula kelema gaamago nó,
 kele gíma nui gá da ná-daazugóli vaiti buuóole.
 17 Nui é gaamai gíulazu kelema, naa gá telebo fai léezu,
 kele zee zeelei gá da yaavai ge.
 18 Kpóezugíula nakaiti ta da maawanai wo ege bofa zókpó,
 kele gíma nuiti daawooi gá da va ga kedeyai.
 19 Gaama nui gá ye ná gó,
 kele zoi é zeei wosu, naa la lebiga.
 20 Niiti ti faa jòiti kpetezu, naati ziimaveti daavege ga yaava vaiti,
 niiti ti nuiti tenesu ga faa vagoi, naati ta da koozunéi zóló naa zu.
 21 Maanó gó nape ge la zeelia telebo nui ma,
 kele kpóli gá da ge faa jòu ge nuiti unma.
 22 Góogó GALAGI la wóinni ga zee wo nuiti,
 kele toga gaama wo nuiti polu.
 23 Gíma nui la da ga ná-faagwégi zulea,
 kele gímalala nui gá da zeze ga ná-faagaa gaaalalai.
 24 Niiti ti botii gèezu gola, naati ta da lo faa wolaiti untugó,
 kele naka nuiti ta da lo duolai zu.

§ 11:29 Tóozei kuyeiti ba, é ti zefjai nó, é la gidaani bu. Wele veti: 14:9; 22:7. * 11:30 zenvu wului: Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † 11:31 Wele ve: 10:27. Niima woóiti boge móno, geleke woo zee veolomai zu, 1Pi 4:18 zu.

25 Telebo nui ɔa da daami wo, ziila,
kele faa ɲou ɔe nuiti koozu ɲakai ɔa da ye de.

14

1 Gima anzanui na-peleyegei loni,

kele ɔimalala gelei nonoi woloni to ɔoɔoi.

2 Zoi e ziezu telebodai zu, naa ɔa da zie ɔooɔo GALAGI ɔaazuluabai zu,

kele zoi e ziezu ga yaava veleiti, naa ɔa da pelevele.

3 ɔimalala nui ɔa da maaɔoloi zoloo ga daawooiti maavele,

ɔima nuiti ti-lakolooɔgiti ta da ti make.

4 Ue woza woli nike la na, daamianigi ɔa daamii ɲakai zu,

kele nike zinei zuvikei ɔa da da tonoo golai ve.

5 Zeelei solegai, e la zee woga pe,

kele zee zeelei ɔa da zee ɔoeti bo.

6 Anee ni ɲeeɔulasu nui ɔa ɔimalai ɔaizie, e la solooɔga,

kele kidafaawu nui ɔa da faaɔweegi zoloo yooɔe no.

7 Maaɔooza faaɔaaɔaalala nui va,

mazoloo e la ɔi gila kpalaa fea e ve.

8 Kidafaawu nui ɔa da sie velei vete, toozei toɔa ga ɔima nui,*

faaɔaaɔaalala nuiti ta da loo ya ta-ɔimalalai vo.

9 ɔimalala nuiti ta da ɲeeɔula zoozooɔvete vai zu,

kele undaaneei ɔa da ɔe sole nuiti sama.†

10 Esee no ɔa e na-ziizoolei ɔwee, ta na-koozuneei,

nu ɔili ge la zooga e va nonoo zoloo naa zu.

11 Faa ɲou ɔe nuiti ta-velei ɔa wolo,

kele sole nuiti ta-zeeɔe ɔotai ɔaa ɔa wolo.‡

12 Nu moimoin ka ɔisiezu ga pelei ti ma page,

kele ton, ta pelei ma, nii gaaɔelasu, e liizu ga tiye, e ti lo saai zu.

13 ɲeei ɔa zoo e ziizoolei ɔaazumaalooɔu,

koozuneei ɔa zoo e ɔaaɔela ga ziizoolei.

14 Koozoba nui ɔa da na-keewotiiti ma ɔulanumai zoloo,

kele nu vagoi ɔa ɔoozunee nonoo ma zie veleiti ma ɔulanumai zu.§

15 Nui nii e la de faa moimoin kwee, toɔa da la naati kpein da, niiti ti wosu ma,

kele kidafaawu nui ɔa da zie ga kelegele.

16 Gima nui ɔa da lua faa ɲoi va, e voluave,

kele ɔimalala nui ɔa da yiiɔaawana, e ke, toozei daave ɔoɔo la.

17 Ziigula nui ɔa da ɔimalala vaiti ke,

nui kigaizie ɲoi ziimave, toɔa da woizegemai maaloli ɔoɔo ma.

18 Nuiti ti la de faa moimoin kwee, naati ta-voganii ɔa e ga ɔimalalai,

kele kidafaawu nuiti ta-masa ɔoolooɔi ɔa e ga faaɔweegi.

19 Nu ɲoiti ta da unmaaye ni nu vagoiti be,

faa ɲou ɔe nuiti balaa ta da ke ɔana no telebo nuiti ta-velelave.

20 Bala nui la neeni nu nope be, anee seinoɔoiti,

kele kpete nui woolaiti moimove gola.

21 Zoi e seinoɔoi woizegezezu, naa ɔa koto ɔeezu,

kele undaanee ni ɔa ga naa, nii e maanoɔo nuiti maawoingaaazu.

22 Niiti ti ɔisiezu faa ɲoi zu, naati ta kaka pelei ma,

kele niiti ti ɔisiezu faa vagoi zu, naati ta keezu nuɔooɔolai ta gaamai zu.

23 Botii kpein ka kulanumai ba,

kele pului ɔa koozezuɔula wafuungi volu.

24 Gima nuiti ta-masa ɔoolooɔi ɔa e ga ta-naavoloi,

ɔimalala nuiti ta-vaagaagaalalai ɔa e ga ta-litigi.

25 Gaama wo zeelei ɔa da zenvuuti kizo,

kele zee wo zeelei ɔa ga yaava nu.

26 Zoi e luazu ɔooɔo GALAGI va, naa ɔa kito gola zoloo,

na-doun zunuiti ti dooɔufuzu zoloo po be.*

27 ɔooɔo GALAGI ɔaazuluabai ɔa e ga zenvu deungi,

* 14:8 Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: Kidafaawu nui na-ɔimalai ɔa da ɔo ba, e sie velei vete. † 14:9 Tati pelei taɔili

balaa ka ga niiti: kele ɔi pogo ɔa sole nuiti be, ɔaakele sole nuiti ta po ti undaaneei zoloo. ‡ 14:11 Wele ve: 3:33. § 14:14

Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: kele nu vagoi ɔevelei vizooe nonoi va, ɔaakele nu vagoi ɔevelei ɔaoozoave nonoi va. * 14:26

Wele ve: 10:27.

toḡa nu ḡizo saai ná-baliiti ma.

²⁸ Nuḡusei ná-moin ḡa é ga masagi ná-lebiyai, keḡe nuḡuseiti maavele vai ḡa da kundigii ḡoloḡolo.

²⁹ Zoi zii la ḡula fala, naa ḡa ná-ḡimala wolai leezu, keḡe ziiḡula nui ḡa da ná-ḡimalalai zule.

³⁰ Ziiḡeigi ḡa é ga kpusei ná-sii zuḡoozagi, keḡe toloi ḡa é ga seebei ma ḡaeiti su.

³¹ Nu a bala nui maanḡona, é Kpete Nui velevelega, keḡe nu a maanḡo nui maawoinḡaana, é ti Bete nui lebiya.

³² Faa ḡou ḡe nui ná-yaavai ḡa da toka, keḡe kitogi ḡa da ḡe telebo nui ya, eyesu saai.

³³ ḡimalai ḡa da zei keḡeḡe nui yiimave, naa ḡweeḡe balaa ḡimalala nui saama.

³⁴ Telebodai ḡee vai ḡa da zoi wolo, keḡe kotoi ḡa ga nuḡuseiti kpein unfe faa.

³⁵ Masagi ná-unfemai ḡa da ḡe botiḡe nui naati be, niiti ti botii ḡeezu be ga ḡimalai, keḡe zoi é unfe fai ḡeezu, ná-ziiḡaawanai ḡa da zeeli naa ma.

15

¹ ḡooḡaavote pagoi ḡa da ziiḡulagi ḡaayei, keḡe nu maawana boei ḡa da kpoei zuwolo.

² Zoi é kalagi wosu ga ḡimalai, toḡa da kala woin ḡe nu ma, keḡe ḡimalala nui ḡa da ḡimalala vaiti no wo.

³ ḡooḡo GALAGI ḡaazuve ḡa adave pe, é da nu ḡoiti ta nu vagoiti sumo.

⁴ Nu laawoo vagoiti keḡeve eḡe zenvu wulu wolai, keḡe faa ḡou ḡe negi ḡa da ziiḡologologi ḡe.

⁵ ḡimalala nui ḡa da keḡe ná-tene gooiti pelevele, keḡe zoi é yeezeizu zeliḡomai wu, naa ḡa boḡo leezu ga ḡima nu.

⁶ Naavolo moinmoin ka é telebo nui ná-pelei wu, keḡe nii kpein nu ḡoi soḡosu, toḡa da ḡe ga ziiḡoolai ma ungi.

⁷ ḡima nui daawooi ḡa da faaḡweḡi vaza, keḡe faaḡaḡaalala nui ziiimave la ḡana.

⁸ ḡooḡo GALAGI maḡaei ḡa ga faa ḡou ḡe nui ta-zalaḡaiti, keḡe soḡe nui ta-GALA maanene wooiti neeve be.

⁹ ḡooḡo GALAGI maḡaei ḡa ga faa ḡou ḡe nui zie velei, keḡe naama nui neeve be, nii é vilesu telebodai volu.

¹⁰ Zoi é zeḡezu faa vagoi volu, faa wola ḡa la ma ga maaḡolo, zoi é zeliḡomai woinzeḡezu, naa undaa ḡa vili.

¹¹ ḡooḡo GALAGI ḡvcalaazu ta undaavili zeḡezaḡai, zu vaiti kpein kwee, nuḡuseiti zii ḡwee fai ḡa ga leeni toun be!

¹² Waso nui neebe vaa la ga nu zeli lo ma, é la da ga li ḡima nui po be.

¹³ Koozuneei ḡa da nu ḡaazuve volo, keḡe ziiḡoloi ḡa da nu ḡaalei.

¹⁴ Keḡeḡe nui ḡa da ḡaaba faa maaḡoli vai ma yeenope, keḡe ḡimalala nui ḡonagi ḡa da ḡe ga ḡimalala vaiti no.

¹⁵ Maanḡo nui zii ma voloi kpein ḡouve, keḡe zoi undaanei, naa ḡa da ḡe feti ḡula vai laawu no ḡo.

¹⁶ Fizeḡe nu da ani go no zolo, é ḡe ga ḡooḡo GALAGI ḡaazuluaba nu, é va li naavolo wola soḡosu, nii ziiḡoloi polu.

¹⁷ Fizeḡe nu tufa wuulugi ma laamii wo, kpeteai neebe zii, é va li nike wuloi miizu, ni woinzeḡemai ḡa ná.

¹⁸ Ziiḡula nui ḡa da kpoeiti suwolo, keḡe zoi ziiḡaa la wana fala, naa ḡa da sakpegiti gaayei.

¹⁹ Naka nui ná-pelei ḡeeve eḡe ḡain sasai, keḡe soḡe nui ta-velei ḡaa ḡa soḡi.

²⁰ ḡima loun zunui ḡa da keḡe ḡoozune, keḡe faaḡaḡaalala zunui ḡa da dee velevili.

²¹ ḡimalalai ḡa ga koozuneei naama nui ve, nii balagai faaḡaḡai ma, keḡe zunui keḡeḡeḡai, toḡa da zie soḡedai zu.

²² Faa moinmoin ka da ḡazavi, ti la zolooga toozei gaazaḡatalai va,

kele ti zu gá da bete, ni tenebo nua ta ná.

²³ Koozunɛ vaa ve zunui ve, siegi zu é bɔɔɔ wooɔaaʋotegi veezu la, ziilei faa ve, ni kpɔɛi a wona ga bo yeeɔɔɔɔɔɔɔ!

²⁴ Keleɔele nui gá da zie ga pelei, nii é leeɔzu geeɔzuve zenvui ʋo be, naa gá kizosu govealaazu ma, nii é buu velei.

²⁵ Gooɔɔ GALAGI gá da waso nuiti ta-velei ɔologolo, kele toɔɔa da ɔaa poanzai ɔɔligiti maazu.

²⁶ Gooɔɔ GALAGI maanɛi gá ga kisie nɔiti, kele kpɔɛ vagoiti ka a da va ti wu.

²⁷ Zoi é woinni vele-o-vele, é bete, toɔɔa da ná-peleyegei lo kpɔloi zu, kele zoi é lobeanii woinzeɔɔɔɔɔ, naa zii zu gá ɔooza.

²⁸ Telebo nui gá da ɔigaizie, aisa é ʋa gooɔaaʋotegi ve, kele faa nɔu ɔe nuiti ta da faa nɔi vaza ga laaʋe.

²⁹ Gooɔɔ GALAGI maagoozave faa nɔu ɔe nuiti ba, kele toɔɔa da woilo telebo nuiti ta-maanɛne wooiti ma.

³⁰ Nuɔɔɔɔɔlai ma ɔaazuve gá da koozunɛi ve, nui a woo niine vagoi menina, toɔɔa da iɔɔɔ, é zeeli ma ɔaeiti ma.

³¹ Zoi é woilosu tene gooiti ma, ta ɔo ba etea ziei zu, naa zeizu gá ɔima nuiti saama.

³² Zoi é ɔeeɔzu ga zellii mina lo ma, naa gá bɔɔɔ velevelesu, kele zoi é woilosu tene gooiti ma, naa gá ɔi pagɔiti sɔɔɔ.

³³ Gooɔɔ GALAGI ɔaazuluabai gá da nu ɔala ga ɔimalai,* aisa nu ʋa lebiya zɔɔɔ, keni é bɔɔɔmaaye pe.†

16

¹ Nuiti ta da ta-vaiti seikpasu,

kele Gooɔɔ GALAGI gá woo ɔaaɔelagi zea.

² Eɛe pe ka da ɔisie ga nii kpein é keɔzu page, kele Gooɔɔ GALAGI gá é de-ɔeevaiti ma ungi ma lukpɔi ɔaaɔeezu.

³ Da-vaiti pe ze Gooɔɔ GALAGI yeezu, da-va zaikepasuiti su gá bete.

⁴ Ani kpein kpete ungi gá ná, Gooɔɔ GALAGI ve, ane faa nɔu ɔe nuiti, ta ná maanɔɔɔ voloi ve.

⁵ Waso nuiti maayo ge la Gooɔɔ GALAGI ve, koleve ga ti zalalalai la yega.

⁶ Faagaaza golai gá da gba ga nuɔɔɔɔɔlai ta gaamai, Gooɔɔ GALAGI ɔaazuluabai ʋo, nu gá da maagooza faa nɔi ʋa.

⁷ Nui zie velei a nɛɛna Gooɔɔ GALAGI ve, toɔɔa da ti yɔɔɔzuɔete ta sili nuiti.

⁸ Fizoge ani goi nu sɔɔɔsu, é zɔɔɔ telebodai zu, é ʋa sɔɔɔ golai wo, yaavai zu.

⁹ Nui gá da faa zaikepasui ɔe, kele Gooɔɔ GALAGI gá lo kɔɔɔɔɔlu pe.

¹⁰ Masagi a ɔena ɔɔɔa, daawooi gá ga GALA gooi, a ɔena tukpɔi ɔaaɔeeɔa, daaʋe mina wooveleda ɔe.

¹¹ Gooɔɔ GALAGI woinve ga kiloiti ti laazeelii, toɔɔa devezu, velei kɔɔɔ ganiiti maanɛai ti ɔe la.*

¹² Faa nɔu ɔee vai maayoseɔeeve masagiti be, mazɔɔ telebodai ɔeai gá a da ná-zobogi maawui.

¹³ Masagi woinve ga naati, niiti ti-laawooiti sɔɔɔgai, naati nɛɛve be, niiti ti ɔeeɔzu ga gaamai.

¹⁴ Siegi zu masagi yiiɔaawanazu la, ná-ziiɔulagi ɔeeve eɔe saa ɔeelai, kele ɔima nui gá zoo é gaabe.

¹⁵ Siegi zu masagi ɔaazulo pelei ʋasu da, naa gá é ga zenvui, ná-nuɔɔɔɔɔlai ɔeeve eɔe foɔɔ ɔulazu lonaɔiingi.†

¹⁶ ɔimalai zɔɔɔ fai vizoge zanu kitei ɔaalɛ ba vai ʋa, keleɔeleɔe maabɔgai levege walii va!‡

¹⁷ Sɔle nuiti ta-velei gá é ga, é ʋoluave faa nɔi ʋa,

* **15:33** Wele 1:7 zu, ta suɔulazuve. † **15:33** Wele ve: 18:12. * **16:11** Wele 11:1 zu, ta suɔulazuve. ‡ **16:15** Foɔɔ ɔaaɔelasu lonai gá é deɔzu ga tufaiti ponɔ siegi zeelia. Toɔɔa ga kpetei ta koozunɛi ma ʋoogi (TSV 11:14). † **16:16** Wele ve: 2:4.

zoi é gaaabaazu sie velel ma, naa ga zenvui g'izosu.

¹⁸ Wasogi ga a da va ga nu gologolo fai, kiboolamai ga a da va ga tooi.

¹⁹ Fizoge nu bogomaaye, wa bogomaaye nui, wo va li bosu koozoganii ma, wa waso nui.

²⁰ Zoi é gidazu kala gooti bu,^S naa ga undaane zobo, undaane nu ga ga naama nui, nii é gitosu Goofo GALAGI va.

²¹ Zoi é ga gima nui ziimave, naa ga ta da ge ma, kelegele nui, kpoee neengei ga a da pile solo.

²² Gimalai ga da zenvui ve naati zea, niiti ti zizu la, gimalala nuii salai ga ga gimalalai.

²³ Ni gimalai ga nui yiimave, toga da boe ga kidafaawui, na-yepei é bosu, naa ga da faa vaa meni nui ma.

²⁴ Kpoee vagaiti keeve ege koin gubi, nii neai zenvui ve, pagai ga keede ganii kpusei vaa zu.

²⁵ Ta ga na, sie velel zolegai gaazu, kele gaabelazuve ga ga saa velel.

²⁶ Pului ga da ge ga botige nui na-kpobai, daave ga da di botige vai ma.

²⁷ Nu jakai ga da faa noi gevele bete, daawooiti keeve ege abulekai, é galai wosu.

²⁸ Yaava nui ga da kpaiti teve, zofozuzie nui ga da boala nuii bali ma.

²⁹ Supou nui ga da seinofoi yaava, é naa vile pelei va, nii nou dai.

³⁰ Zoi é gaazuveezu ma ga é gisie yaava gee vaiti su, é lakologiti pu bu, naa bega ga faa noi ge.

³¹ Undega gologiti ta ga lebiya woologi, ta da zobo soledai zu.

³² Zoi zii la gula fala, naa vizoge koofulubai va, nui é bogfo zosu, naa vizoge zoi va, é taa wolai zosu.

³³ Ta da kpakutoomai ge ga, ti velela vele vaiti kwee, kele Goofo GALAGI ga a da deve gaabelagi wo.

17

¹ Fizoge bulu buga voo goi ge nu ya, é da mi ziiilegi zu, nu va ge pelei naa wu, daamiani pagoi kpein ge na, kele sakpegi la bega na.

² Botige nui é ga gima nui, naa ga da zeidoun zunui unda, nii é baagulumai vai geezu. Toga nono zobo poganii zu geegeleaiti saama.

³ Wali gaei ta zanugi, ti gaa ga da wun ga abui, ma nofoi va gula ba, vele gana Goofo GALAGI nuii zii volugulazu la.

⁴ Zoi é faa noi geezu, toga da woilo faa nou ge nuii goo ma, zee nui ga da woilo, woo nou wo negiti goo ma.

⁵ Da nee fulana bala nui zu, Kpote Nui ga é unnesu, zoi é goozuneezu seinofoi na-maanofbo vai zu, salalalai la yega.

⁶ Nu volaiti ta-lebiya woologi ga é ga ti-lounlonti, lonti ma zaalai ga é ga ti zobo nuii.

⁷ Nu woozugezei la zolooni faagaaagalala nui ma, zekana no, zeei la zolooni la kundigii ma.

⁸ Tanigaa ta da gisie ga, lobeanii ga ge ti ve ga undaane, naa ga ta bogfo zobo su, ta-vai pe su.

⁹ Zoi é po é nee nuii be, naa ga da tologologiti suvaaye, niiti ti gaei la, tozei da gena sugulaa kenein, naa ga da e-wolaiti maagooza é va.

¹⁰ Zelioma gilagi ga da faa vaa kelegele nui ma, é leve kpako ne ungila (100) ba, ta faagaaagalala nui loga la.

¹¹ Nu noi ga da buzege daalofoma vai no gaeie, keelai é la maawingga gea, naa ga da leve daalofoma.

¹² Nu gomai ga file zua leei, nii na-zivoiti kulaai zea, naa vizoge, é va gomai ga faagaaagalala nui é na-titidai zu.*

^S 16:20 Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: zoi é ga kidafaawui nui, 6aa zoi é woilosu GALA daawooi ma. veti: 2Sa 17:8; Woz 13:8.

* 17:12 Wele

- 13 Ni nu a faa vagoi zalana ga faa jɔi,
maanogbi la zefea maala pe.
- 14 Sakpegi laɔzei, naa ga é ga è ziei lugɔlosuve laavie,
zege ná, aisa kpœi va leve.
- 15 Nii é losu faa jɔu ge nui volu, ta zoi é telebo nui veelalazu,
ti felego pe ti maayosegeve Gooɔɔ GALAGI ve.
- 16 Walii a gena gimalala nui ya, leeni ga a ke la?
Toɔa zoo é gimalalai geya la ɔaa?
Kele gi pagɔ la zea.
- 17 Bɔla nui ga da neɛbei ge yeenape.
Geɛgeloin ga da kpɔbai ge, faaɔaagi a vaana.†
- 18 Keni nui balagai gigi ma, naa ga a da minazege,
é ɔɔɔ ge ga zeelagai, nu gilingi ná-kuyei zala vai zu.‡
- 19 Nui kpœba vai neai be, to koloɔologi neɛve be.
Zoi kibɔɔlɔmai su, naa woinve ga é ɔɔɔ gologolo.
- 20 Nui yaavai ziimaɔve, é la undaanɛ zɔɔɔga,
zoi é ga ne felegi, naa ga lo nimizai zu.
- 21 Zoi é faaɔaɔaalala loun zunui zɔɔɔsu, ziizooli ga da ge ma.
Gimalala loun zunui, keɛge goozu la ga ne.
- 22 Ziilaai ga ga keɔeya zaɔu wola,
kele kitevei ga da nui zuyegi be.
- 23 Yaava nui ga da lobeanii zo, ti doɔɔu segei wu,
nii a ke é tukpɔi maaɔve.
- 24 Gimalalai maaɔuɔaɔve kelegele nui va,
kele gimalala nui gaazuve ga liizu faiti ɔɔ, niiti é la zooga é va ti zɔɔɔ.
- 25 Faaɔaɔaalala loun zunui keɛge ga da ge ziiɔɔoi zu,
é ge ga ziiɔɔologologi naa ve, nii é sɔɔɔga.
- 26 E la zooloni, nu va fuun gani gula sɔbalala nui ya,
toɔa ga telebotala vaa, è va unfema nui loɔa.
- 27 Nui nii é ziaa faa moinmoin su, naa ga da dama, é mina ɔɔe ga gola,
kelegele nui ga da yeeɔɔgalai zefge, é da gisiɛ.
- 28 Gimalala nui ɔalaa a da leve ga gima nu, ni toɔa zoo maaɔesu kpɔ.
Zoi é laaɔulusu, naa ga é ga zunui nii kelegelegai.

18

- 1 Nui nii kpalai ga fakalave nɔ, toɔa da maaɔooza zɔiti ba,
toɔa da yiiɔaawana, gima vai kpein daalɔɔma.
- 2 Gimalala nui yiima vaa la ga faaɔaɔaa vai,
keni ná-kisiɛiti sulɛ vai.
- 3 Siegi zu nu jɔi vaazu la, woinzefemai ga da vile polu, ti va.
Unfegi ga da vile faaɔulamai volu.
- 4 Nui ɔɔe woointi ti da, ta ga ziei buuzeidai gola,
gimalalai ma deungi ga ga kotudei, é zulusu.
- 5 Maa la neeni, nu va lo faa jɔu ge nui volu,
è va telebo nui veelala ná-gaamai zu.
- 6 Gimalala nui ná-kpœiti ta da sakpegi loo,
daawooi ga da doɔai maaloli ma.
- 7 Gimalala nui a gena ɔɔea, toɔa da ɔɔɔ gologolo fai ge,
kpɔɔ woointi ta da ge ga baliiti, é gɔ ga tiye.
- 8 Zoɔɔzuziɛ nui ná-kpœiti keɛve ege ani jemigiti,
ta da yei ti zeeli nu goozuve.
- 9 Zoi é ná-botige vai maaɔɔɔsu,
ta ga ani gila, ta zoi é koloɔolosu.
- 10 Gooɔɔ GALAGI ga ga sigi golai,
telebo nui ga da bize, é li ná, é ge ziileigi zu.
- 11 Kpɛte nui ná-naavoloi ga é ga ná-taa wolai,
toɔa da gigaizie ga toɔa ga sigigi, nii a zoo toun makesu.
- 12 Siegi zu wasogi nui yiimaɔve laavesu da, koloɔolo geei zeelia.
Aisa é va unfemai zɔɔɔ, keni é zoo ɔɔɔmaayeizu.*

† 17:17 Tati pelei taɔlii ɔalaa ka ga nii: geɛgeloin ta ga da zɔɔɔ faaɔaagi ma voloi vaa zu.

‡ 17:18 Wele 6:1 zu, ta

sugulazuve. * 18:12 Wele ve: 15:33.

13 Zai é googaaavotegi veezu, aisa é va woilo kpœi ma, é wosu, toɢa ná-ɢimalalai ɢila kelema, é zongo zele boɢo va.

14 Kisie vagoi ɢa zobo fe nui ve, é zie seebei wu, kele kisie vagoi a valibona ga lnotevei, be ɢa a pu su volu?

15 Keleɢele nui wainve ga é faaɢwɛgi zoloo, ɢima nui ɢa da ɢaaba ga é woilo kpœiti ma, ta nu ɢala.

16 Faanœi ɢa da peleiti daalao, é nu laazeeli nu wolaiti ma.†

17 Nu mœungi é baazaɢazu, toɢa da ɢe eɢe toɢa gaamai zea, eyesu tukpœnɢoi va é gooiti sakpe.

18 Kpakutoomai ɢa da sakpegi be, toɢa da balaa nu wolaiti seɢe unga.

19 Nu zeeli vai baave ɢeɢeɢeloin ma, nii maawanaai, é leve taa wolai va, nii sigigi ma. Kpœi ɢeeve eɢe sigigi laave ma zeeɢgiti.

20 Ese ka da daawooiti ma lœnɢiti koɢo, é yiɢo ga tiye, toɢa yiɢo ga niiti, dakolɢiti ti ti veai.

21 Saai ta zenvui ta zoo zoloo su nui neɢi zaɓui zu.

Zai kpœezuɢulai neai be, keni é va subolo ɢomɔ fai wu.

22 Nui a anzai zolœna, é undaanœi zolœga, faanœe ɢa naa, é solœɢai ɢooɢo GALAGI ya.

23 Bala nui ɢa da boe ga maanœene wooi, kpœte nui googaaavotegi wo ga zeeɢaabaai.

24 Nui nii boolai mœindai, ta polu kpalo vai ma, kele nu woola ɢitei ɢa da ɢili è va, é leve è-ɢeɢeloin va.

19

1 Fizoge nu ɢe ga bala nu, è eteai zie ladalai zu, é va ɢe ga faaɢaɢaalala nui, nii zœai.

2 E la vizoni nu nope ma, é va vala faaɢwɛgi ma, zai é ɢoɢozuvilezu, toɢa da faaɢaazagi ɢe.

3 Nui ná-ɢimalalai ɢa da ná-pelei ɢaavala ba, é da yiiɢaawana ɢooɢo GALAGI ma niina.

4 Naavoloi ɢa da nui wœlai mœin gola, kele bala nui boolai ɢa da ɢele ba.

5 Zee zeelei zalalalai la yega, doɢai la voolaa naa va, nii é zœi vazasu.

6 Nu mœinmœin ka da soɓelama nui maamuse gaazu, ese ka po é ɢe ga naa boolai, nii é faanœi ɢeezu.

7 Bala nui la neeni keeɢelointi be, ɢaa mu ná-siepoluiti, naati ta da maaɢooza ba. Siegi zu é wœinni la ga é boe ti vo, ti la mo koba.

8 E kigaiziei maaɢoli, da naa ɢeezu da boɢoi da-undaanœi vaa ma, da ɢilina ɢimalalai va, da undaanœi zoloo.

9 Zee zeelei zalalalai la yega, zai é zœi vazasu, naa ɢa boɢo loozu ya.

10 E la vizoni ɢimalala nui ma, é va eteai zie gaane zu, sonaga duoi va ɢe ga kundigiiti deve nu.

11 Nui ná-ɢimalalai ɢa a da vœni da ná-ziiɢulagi ma, toɢa be ga lebiya, é ná-faawanamaiti suvaaye.

12 Masagi ná-ziiɢulagi maayikiove eɢe zalai ziko wooi, kele ná-faanœi ɢeeve eɢe noɢagi, nii é tufai ɢa.

13 Faaɢaɢaalala loun zunui ɢa ga keeɢe ná-nimizai.

Kpœleve anzanui ɢeeve eɢe zie goi, nii é vilesu peinpein maa la levezu.

14 Nu ɢa zoo é pelei ta anii kpœin soloo ga pogani è-ɢeeni zea, kele ɢooɢo GALAGI ɢila kpe no ɢa a zoo, é ɢima anzanui ve nu ya.

15 Doovœi ɢa da nui wui boɢo ma, zai nakaai, pului ɢa so.

16 Nii é devei zosu, naa ɢa baazu zenvui maazu, zai é la ɢaabaazu sie velei ma, naa ɢa za.

17 Zai a bala nui maawoinɢa, loɗo kana é feezu ɢooɢo GALAGI ya, naa ɢa naa ve zea, nii maanœai ga é soloo.

† 18:16 Wele ve: 17:8.

18 E-loun zunui maagfologo gelegele, siegi zu kitogi ná la de,*
kele mina wain ga paa vaa.

19 Nui ziiɣulazu, keni ti ani ɣula zea.

Ni ti la ani ɣulani zea, ti zobo fea be ga é taozei volu.†

20 Woilo tene gooit ma, va zelilomai wu,
gaabelasu, da ɣe ga ɣima nu.

21 Nui ɣa da faa moinmoin kevele bete ná-kisieɪ zu,

kele Gooɣo GALAGI ná-devei ɣa daa a da zeeli.

22 Nii nuɓusei pɔ nui ná-fai zu, naa ɣa é ga woogɛɣiladai,
kele tama, bala nui vizoge woovalada nui va.

23 Gooɣo GALAGI ɣaazuluabai ɣa da bo nu va, è zenvui wo,‡
anii pe ge ɣe è ya, è kpidiiti sie, maanoɣo la zeelia è ma.

24 Naka nui ɣa da yeelo baɣa ɣokoi zu,
kele dɔo vai daave, naa ɣaa.

25 Siegi zu ti waso nui loɣazu la, zoi é la de faa moinmoin kweeni, naa ɣa da ɣi sɔloɔ,
zeli lo kelegele nui ma, toɣa faaɣwɛgi zɔloɔ.

26 Zoi é keeɣe zopele ɲozu, é dee be,
naa ɣa ga doun zunui é unfe fai ɣeezu, ta ɣaaɣulama vai.

27 Doun zunu, da bena woilosu kala gooi ma,
da voluave faaɣwe kpɛiti ba.

28 Zeele ɲoi ɣa da tukpɔgaaleve vai ɣaavala ba,
faa ɲu ɣe nuiti daave ɣa da telebotalai mi.

29 Tukpɔi ɣevele beteve ga é loo ɲeeɣulusu nuiti ma,
doɣa bakoi ɣa ga faaɣaaɣaalala nuiti polu zaamave nono.

20

1 Dooi ɣa ga ɲeeɣulusu anii, kpɔole anii é nu ɣaazulatisu, toɣa ga zɔlema anii,
nu-o-nu é boɣo loozu ya su, naa la zooga é va ɣe ga ɣima nu.

2 Masagi a yiiɣaawanana, maa ɣa da yiki eɣe zalai ziko wooi,
dei da masagi ná-ziiɣaawanai ɣaazuleena, è-yenvui ɣa faabaagi laawu.

3 Nu maagooza sakpegi va, naa ɣa ga lebiya vaa.
Keni ɣimalala nui ɣa a da woizuɓolo, é lo su.

4 Dɔove nui la ɣe keeni, é va wozai woli ma yeeɣɛɣalai,
ani la ɣea ná, nii a teve molo levei zu.

5 Kisieiti ti nuɓusei yiimave, ta ga ziei buuzeidai,
kelegele nui ɣa soogai ta zaɣazu.

6 Nu moinmoin ka da ná-woogɛɣiladai zule,
kele mini ɣa sabelama nui a ɣa ná?

7 Telebo nui ɣa ziezú ná-saledai zu,
undaane vaa wola ɣa naa, ná-dointi be, a zɛɣena naa.

8 Siegi zu masagi zeizu la tukpɔgaalebezuve,
toɣa da faa ɲoi yɔɣozuɣa, ga wele laa ɣilagi no.

9 Be ɣa a zoo é ɣe ma: «Ziimave ɣoleavena,
ge ɲadega koto la mo bá?»

10 Nu kiloi ta koɣo ganii ma zii felegoiti sege, é va nuiti yaava,
naa ɣa ga Gooɣo GALAGI maapeɪ ba vaa.*

11 Zunu loungoi ɣa da boɣo ɣevele le ga ná-keewotiiti,
nu ka ni sɔgi ɣa va, é zole.

12 Nu woiyɛɣeɪ é faa menisu, nu ɣaazuve é wozagaazu,
Gooɣo GALAGI ɣa é ti ɣilagilagi pe kpɛta.

13 Mina ɲiimenii wola nee ve, è mina gaabela baladai zu.
Wuzeɣe ga sobuzobui, da daamiani sɔloɔ, è boɔ ba.

14 Ani ɣeya nui ɣa da ɣe ma: «É la vani! E la vani!»

Kele a zɛɣena ná, è boɣo maamuse ga anii naa zɔloɔ fai.

15 Zanugi ma vaa la baani, koɓu ani vaɣoi moinve,
kele anii nii fizɔgai ti pe ba, naa ɣa é ga, nu laawooi é faaɣwɛgi veezu.

16 Ni nui ta a boɣo ɣena ga zeelaga è vo be, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la kwee,
ná-seɣeɪ zeɣe ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwee.

* 19:18 siegi zu kitogi ná la de: Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: mazolo kito ka de ná. † 19:19 ti zobo fea be ga é taozei volu: Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: ta taozei volu, ɣaa ta ta bo baa vai va. ‡ 19:23 Wele ve: 10:27. * 20:10 Wele 11:1 zu, ta suɣulazuve.

17 Daamianigi unmaai, mounpa toɗa da nee,
 keɛ naa volu, toɗa da ge ga kaɗui, e nui laawe laave.
 18 Faiti ti gazaɗisu, ti laa ga da zeeli ga tene pagaiti maavele.
 Da gena lia koomawe, gaalugi wo, e faiti kpete.
 19 Zoi e fama boi vazasu, naa ga doogfuzu vaiti kulazu.
 A mina bo faa ma, wa nuiti ti kpoezuɗula jakaiti bosu.
 20 Zoi a keege voovo ta dee,[†]
 zii ga loo, ege lanboi e zaazu kpidi boi zu.
 21 Poganii solobgai ga gaazuvilei mounpagi zu,
 tuya la gea ma naa volu.
 22 Mina ge ma: «Na nɔno votokula!»
 Gito Gooɗo GALAGI va, toɗa e gizo.
 23 Gooɗo GALAGI maapee ga ga kaɗo ganii daa la zeelini,
 e la vaa zee giloɗi wu.[‡]
 24 Gooɗo GALAGI ga e losu nui luɗo na-eteai zu.
 Nuɓusei ga zoo gale e pelei gwee, nii e zizeu la?
 25 Polu la vani nui ma, e va ani ve Gooɗo GALAGI ve ga gaazuvilei,
 ɓaa e minazegge pe, e va leɗa gigaizie su.[§]
 26 Gima masagi ga da faa jɔu ge nuiti so,
 e faa la ti ma, maawingfa la su.
 27 Nui na-faagaaɗa ga giga ga lanboi, nii Gooɗo GALAGI feai,
 toɗa e nui yiimawe vaiti pe fegefegelesu.
 28 Nuɓoɗɗolai ta woogediladai ga a da masagi make,
 na-nuɓoɗɗolai ga e na-masa kpokpogi zeɛ vele betezu la.
 29 Zeeɛi ga e ga buzegge niinagiti ta-vadai,
 kewola volbiti ta-unfemai ga e ga undega golegi.
 30 Maawana balai ga ga faa jɔi geɗe salei,
 zekana e la, doɗai ga da zeeli kisieiti ma, niiti ti loɗjuai.

21

1 Masagi yii ga Gooɗo GALAGI yeezu, ege ziei e yeizu,
 e da lɛi la, ve nɔpe na neai be.*
 2 Eɛe ka da gisie, ga nii kpein e keezu page,
 keɛe Gooɗo GALAGI ga e de gee vaiti ma ungi ma lukpoɗi gaalevezu.
 3 Nui a telebo fai ta soɛ fai geena,
 naa ga fizogai Gooɗo GALAGI gaazu, e leve zalaɗaiti ba.
 4 Gaazuleɛi ta waso zenvui,
 faa jɔu ge nuiti ta-eteai kpein ka ga kotoi.
 5 Zoi e gaabaazu, e faazeikpasuiti ke, naa zolobgi zu ga wɔlo,
 keɛe zoi e faiti keezu ga gaazuɓadii, naa ga li e lo pului zu.
 6 Niiti ti ta-betei zolobosu zeei zu,
 ta ga faagaaɗaalala nuiti ti bizezu, ti lo saai zu.
 7 Faa jɔu ge nuiti ta-zuɗɗi ga da li ga tiye,
 mazaloo ti la vaani bu, ti va ladalai ge.
 8 Namaba nuiti ta da vile pele goongugi volu,
 keɛe lada nuiti sie veleɛi zolege.
 9 Fizoge nu zeɛ fiile zosuve sokogi zu pele gomawe,
 wo va li ɓasu zeizu ma, wa kpoeleve anzanui.
 10 Faa jɔu ge nui yiimai ga ga faa jɔu gee vai,
 anee boɗɗolai boɗɗolai, e la loga maazu.
 11 Maagolo bakoi a zeelina waso nui ma, zoi e la de faa moinmoin kwee, naa balaa ga da gi
 soloo,
 da gima nui galana, toɗa da faagwegi zoloo.
 12 Telebo nui[†] ga da gidana naa kpein bu, nii e geezu faa jɔu ge nuiti ta-velei wu,
 siegi zu ti loozu la maanogoi zu.
 13 Nui nii e la woilosu maawoin nui na-kpee wooi ma,
 to boɗɗolai ga kpeei loo, e la googaaavote solobga.

† 20:20 Faa jɔu wola ga ga nii to ge zeini ma kpaan, zoi a la kologolo, ti gena naa va (Egz 21:17; Lev 20:9; TSV 27:16).

‡ 20:23 Wele 11:1 zu, ta sufulazuwɛ. § 20:25 Wele ve: TbN 5:3-5. * 21:1 Pete veleɛi e keeni la ga Neɓukadenezaal (Dan 4:28-29, 32) ta Siluse (Eza 45:1-3; Esd 6:22). Wele veti: 16:1, 9; 19:21; 20:24. † 21:12 telebo nui: Tati peleɛi tagili balaa ka ga nii: telebo GALAGI.

14 Faaneɛi ɛ ɣɛɛzu dooɣfuzu, naa ɣa da ziiɣaawanai ɣaayei.
 Lobeanii ɛ levesu dooɣfuzu, naa ɣa da ziiɣula golai ɣaayei.‡
 15 Toɣa ga koozune vaa telebo nui ve, sole fai a ɣena ɣea,
 kele naa ɣa ga nimiza vai faa ɣou ɣe nui ve.
 16 Nui nii ɛ zeɣezu ɣi pagɔi ma velei va,
 na-dooɣo bosuwe ɣa ɣɛɛzu ga goveiti ta-maabooɣi zu.
 17 Zoi boooɣiyiimai neai be, toɣa kpalai ɣwee,
 zoi ɛ booo veai dooi ya, ta etea ɣaazugulapɔi, ɛ la beta eyesu pe.
 18 Faa ɣou ɣe nui ɣa ɛ ga telebo nui unmoɔ ganii,
 yaava nui ɣe ga sole nuiti tonoi.
 19 Fizoge nu zeii zooi ta zu naa vɔai,
 ɛ mina zeii kpaelebe anzanui joba, ziiɣaawanaai.
 20 Gima nui zeizuve, nu ɣa da ani naavolo vagoiti ka na, ta gulo makegaiti,
 faagaagaalala nui ɣa da naati suvaza, niiti ti zea.
 21 Zoi ɛ ɣaabaazu, ɛ ɣe ga telebo nu, ta woogegilada nu, sii zu ɣa goozu,
 toɣa zo ga telebodai ta unfemai.
 22 Gima nui ɣa laaleena taa wolai wu, nii salaɔusu ɣezeɣezegiti ti maabeɛezu,
 ɛ sigigi loka, nii taai ɣitogai ba.
 23 Zoi ɛ baazu daave maazu ta negi,
 naa ɣa booo ɣizo kidaavili faa mainmain ma.
 24 Neɛɣfulasu nui ɣa ga waso nui, ta gaazuleɛ nui,
 nii waso datevegai diizu faiti keɛ vai ma.
 25 Naka nui ɣa da za, toozei ziima vaiti daa la zeelizu,
 mazoloo ɛ la po ɛ va yeeveɛ fai nope ba.
 26 Yeenope, toɣa gaazugulapɔi laawu,
 kele telebo nui ɣa da ti pe kwee, ɛ la ta makega booo ve.
 27 Faa ɣou ɣe nuiti ta-zalaɣai ɣa ga ziimazie ganii,
 sonaga ta vaana kulazu ga kisie ɣoi.
 28 Zee zeelei undaa ɣa vili,
 kele zoi ɛ gaamai wosu, nii ɛ menini, zobo ka naa ve sienope su ɛ boe.
 29 Faa ɣou ɣe nui ɣa da booo ɣula ga lada nu,
 kele sole nui ɣa da ɣaaba sie velei ma.
 30 Nuɔusei na-ɣimalai, ta na-keleɣelegi ta na-kisie,
 naati tanope ge la zooga, ɛ va li Gooɣo GALAGI yiimai laaloɣoma.
 31 Ta da sooiti maaɣili kooɣo voloi laaloɣoma,
 kele pile soloɔ fai ɣa Gooɣo GALAGI yeezu.

22

1 Toooɣulagi vizoge naavolo wolaiti ba,
 ɛ unfe zoiiti ma, naa vizoge, ɛ leve walii va ta zanugi.
 2 Kpete nui ta bala nui ti booge faa ɣila ma:
 Gooɣo GALAGI ɣa ɛ ti felego pe kpetea.
 3 Gima nui ɣa da maanooɣi ɣa ɛ vaazu, ɛ lekpe tuɣo,
 kele nui ɛ la de faa mainmain kwee, naa ɣa da zie na ɣobave, ɛ ma boloi zoloo.
 4 Booo maayei ta Gooɣo GALAGI ɣaazuluabai ma ɣulanumai ɣa ga,
 kulagaaneɛzui, ta unfemai, ta sii zu goozai.
 5 Yaava velei, ɣaingiti ka ti su, ta baliiti, maaneai nu maa goozu ba,
 ni e-yenvui woin ɣa ɛ ma.
 6 Doungoi ɣala ga pelei maaneai ɛ zie la,*
 anee siegi zu ɛ voozoɣasus da, ɛ la zegea ba.
 7 Kpete nui ɣa da zeii, bala nui unda.
 Kuye zege nui ɣa ga duoi, kuye veɛ nui ya.
 8 Zoi a telebotalai vaza, toɣa tebe ga maanooɣi,
 na-zobogi ɣa olooo, nii ɛ toomai ɣɛɛzu la.
 9 Nui ɛ nu boooɣolai ɣɛɛzu seiɣooiti be, toɣa tuyai zoloo,
 toozei ta bosu na-daamianigi ma ta bala nui.
 10 Neɛɣfulasu nui be, kpoei ɣa be,
 goomaagaaliiti ta poomugiti ta be.
 11 Ni nu woinve ɛ ɣe ga masagi neeɣooɣi,

‡ 21:14 Wele veti: 17:8, 23. * 22:6 Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: doungoi maaɣolo ga sie velei, ɣaa doungoi maaɣolo na-eteai loozei ziegi zu.

keni kisie vagoiti ti nee be, ta neene kpæiti.

¹² Gooḡo GALAGI ḡa wɛɛzu faaḡwɛgi ma, keɛle toḡa da yaava nui ná-kisieiti supu.

¹³ Naka nui ḡe: «Zalai ḡa loni eteaue, é mina lia báɛɛzu ga pelei zu taa zaamave!»

¹⁴ Wɛɛnzie anzanuiti daave ḡa ga zeḡezaḡai sugoozaai, nui Gooḡo GALAGI yiiḡaawanazu ma, naa ḡa loo su.†

¹⁵ Gimalalai ḡilivɛ doungei yii va, maaḡolo bakoi ḡa maaḡooza ba.

¹⁶ Zoi é bala nui laazuḡolizu, é va tɔno sɔlɔ ba, ta zoi é vebeaniiti feezu kpɛte nui ve, naati gaaḡelazuve ḡa ḡe ga baladai.

Gima nuiti daawoiti

¹⁷ Dama, é woilo ga pago ḡima nuiti gooi ma, yiilaalao faaḡwɛgi luḡo, ḡe feezu é ya.

¹⁸ Mazɔlɔo fizɔge é ti make ḡisu, é ḡevele beɛte yeenɔpe, é da ti zuḡula.

¹⁹ Wɔinve ga é ḡito Gooḡo GALAGI va, naa ḡa é ba, za, ná é ḡalasu, da balaagi.

²⁰ Ḗe la tene gooiti ta kidafaawu vaiti seveni é ma, ná zeizu va ḡe ga puusaavago (30),‡ baa?

²¹ Naati ta kala kitei ve é ya, soloogai kitogi ma. Ni nui ta a é levena, gaamai ḡaiziezu, da zoo é faa gaamaiti bo ma, kisugala.

²² Mina lo bala nui ná-zobotalai ma, é va maavo, mina maawɔin nui maanɔḡo tukpɔḡaalevezuve.

²³ Tɔɔzei Gooḡo GALAGI ḡa ti maalobo, toḡa naama nuiti zenvui ḡula ti ya, niiti ti zɔiti zeḡḡoligiti kulazu ti ya.

²⁴ Mina ziiḡaawanawana nu zeizei, mina ziiḡula nu ḡe ga ziepoluḡoḡo,

²⁵ é va li bɔḡo maaḡolozu ga sie velei, é va bali la bɔḡo luḡo da-eteai zu.

²⁶ Mina ḡe naati saama, niiti ta ḡe ga zeelagaiti, ziingao faa zu, ta kuye zeḡe vaa zu.§

²⁷ Mazɔlɔo ni ani la é ya, é va sala, ta é bɔḡo vetei ḡula é ya, é laazu ga.

²⁸ Mina kwɛpelema vɔlɔzaḡagi zeḡe daazu, nii é-mɛmɛwolani ti daani.

²⁹ Ni da zunui ta ḡaana ḡigi ma ná-botii zu, toḡa zoo é botii ḡe masagiti be, é mina ye naati saama, niiti ti la ga sɔbelama nu.

23

¹ Ni da ḡena zeini daami wosuve taḡali ḡa, wa unfema nui ta, dama ga ná-fai.*

² Ta ḡula da-vului la, ni é ḡulukpuge.

³ Mina daamiani pagoiti no vete, tanisu ta feezu é ya kisie ḡoi maazu.

⁴ Mina bɔḡo bɔlɔ ga é beɛte vai, ḡele vɔlɔ ma ḡisie va.†

⁵ E ḡɛɛzu no, é ḡaazulo naavoloi va, tɔun é bega ga ḡɛɛle, mazɔlɔo toḡa kovogiti tosu bɔḡo va, é ḡove, é li ḡoozama, eḡe koḡei é geezuve.

† 22:14 Wɛɛle veti: 2:16; 5:3, 5; 6:24; 7:5. ‡ 22:20 puusaavago: Nii wola la ḡoleni Eḡulu wooi zu. Tati pelei taḡili balaa ka ga niiti: mɔunpa, baa niiti ti wola vagoi. § 22:26 Wɛɛle 6:1 zu, ta suḡulazuve. * 23:1 dama ga ná-fai: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: dama ga nii é è-ḡakalave. † 23:4 Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: ḡe ga keḡeḡele nu é kwɛpelezu.

6 A mina ɓo daamiani ma, wa nui é ga ziiɓodɔɓɔ nui,
 è gaazu mina ɗula daamiani pagɔiti ba.

7 Mazɔɔɔ nui ve kpegai na ga deve, é ɗe ma: «Laami, è ɓɔɔle.»
 Kele gaamai zu, é la è ɓo ziimaɓe.

8 Da unpili ga ma ɓuɗai è miai,
 woo neeneɗiti è ti wugai, ti la mo faa vaa.

9 Mina ɓɔe faaɗaɗaɗalala nui ɓo,
 toɗa è ɓɔe woo ɓagɔiti baaɗula.

10 Mina kwepelema ɓɔɔzaɗagi maavalibo,
 è ɓa woin ga è podointi ta-yooi zeɗe.‡

11 Toɔzei ti maalobo nu wola ɗa ná,
 GALA ɓɔɗi ɗa ti maalobo è laalɔɗma.

12 Yiilɔ maaɗoloi wu, è sɔɔsu,
 è woilo faaɗweɗi ma ɗalagi ma, é wosu ga de.

13 Mina ineine ga è-loin maaɗolo vai,
 anee ni da dogazu ga kpako ne tiego, é la zaa.

14 Naa ɗa zoo é kaka faiti kpude maazu,
 niiti ta la ɗe ga undaavili faa.

15 Doun zunu, ni da ɗilina ɗimalai ɓa ga è-yii pe,
 na koozunee wola zɔɔɔ naa zu.

16 Siegi zu è ɓɔezu la ga gaamai,
 toɗa be ga koozunee wola.

17 Mina ɗaazuɗula faa no ɗe nuiti ba,
 kele yeenape ɗolo ɓooɗo GALAGI ɓe.

18 Mazɔɔɔ da velela velel zɔɔɔ,
 da-ɗitogi la ɗologologa.

19 Woilo goo ma ga pagɔ, doun zunu, è ɗe ga ɗima nu,
 è yiiwile saɓe pelei ɓa.

20 Mina vile ɔɔɔ ɓɔɓe nuiti polu,
 baa naati niiti ti ɓɔɗo veezu daamii neeneɗiti zea.

21 Mazɔɔɔ ɔɔɔ ɓɔɓe nuiti, ta ɗulukpu nuiti, ta da gaabela nimizai zu,
 niimɛni wo nuiti balaa, na tago vena, ti ɓɔɗo maaɗili ga seɗe zaɗaiti.

22 Woilo è-ɗee wooi ma, nii é è zɔɔɔga,
 mina è-lee velewele, siegi zu è ɓɔɔzaɗasu da.

23 Gaamai ɗaizie, ta ɗimalai, ta kalagi, ta faawuuzumɔgi,
 mina ti zuɗologolo.

24 Telebo nui keeɗe ɗa da ɗe koozuneei zu ɗo,
 undaanee nu ɗa ga naa, nii é ɗima loun zunui zɔɔɔsu.

25 E-ɗee ta è-lee ti ɗoozunee è ma,
 naama undaaneei ɗe ga anzanui naa noɔɔ, nii é è zɔɔɔga etei zu.

26 Doun zunu, la nɔun da,
 è sie velel wuuzumɔ.

27 Mazɔɔɔ kologolo anzanui ɗa ga zeɗezaɗai suɗoozaai,
 weenziɛ anzanui ɗa ga koloyeɗei subidai.‡

28 Toɗa da pele ɓoongi wo, eɗe toosu nu,
 toɗa da zunu maɓnmaɓn ke ga woɔɓalada nu.

29 Be ɗa é kpeei loozu ga: «Ee, dee, maanɔɗa»?

Be ɗa kpɔe wafuungiti ti losu ba, maa da wana un ge la ba?

Be ɗa gaazuɗeɗeiti kpoidai su?

30 Naati, niiti ti lebisu ɔɔɔ ɓɔɓezuɓe,
 tei ti ɔɔɔ zupuuti kpɔlezu.*

‡ 23:10 Wele ɓeti: 15:25; 22:28; TSV 19:14.

§ 23:27 Wele ɓe: 5:5.

* 23:30 Wele 9:2 zu, ta suɗulazuɓe.

31 Mina wele dɔɔi va pelei va,
 é nesu, é da volo velei zu, é da yei vaa.
 32 Toɔa da gaaɓela ga, é nui ni ege kaalii,
 é nu wo ege kpokpo ganii ma wanai ba.
 33 E-gaazuve ga faa jiligiti ka,
 è-ɔigi ta è-laawooiti ta zupu.†
 34 Toɔa ge è ɔisu, ege da ge laani kpoloɗei zaamave,
 ege bato zu nui, é zeleni ga ma wului, fiile wolai da niikpi.
 35 E da ge ma: «Ta dɔɔazu, gaa la wanazu ga ze,
 ti pooleni ga kpakoi, gè la gaaɔani!
 Nà wuunsu yeele? Keni gè ani zɔɔɔ, nii nà kpole mɔnɔ!»

24

1 Mina gaazugula faa jɔu ge nuiti ba,
 mina woin ga ta-ziepolui.
 2 Mazɔɔ ta-ɔisiei ga nɔ ga ti sugologolo,
 ti da boe, é vile faa joi va, ti vaazu keezu.
 3 Pelei ga da lo ga ɔimalai,
 kelegelegi ga a da sapezie.
 4 Faagwegi ga a da buuɓeti daave ga
 ani vagoiti ti vizogai.
 5 Zunui ɔigi ma, toɔa ga zunui suzeelii,
 zoi faagwegi zea, ta ga da bo sebei va.
 6 Mazɔɔ faazeikpasu vagoi ga da zoo è kooi ɔo la,
 tene bo nuiti ta-moin ga kizogi a da zɔɔɔ su.
 7 ɔimalala nui la zooga é va ɔima vaiti gaaga.
 Naa ga é ba, keni é da maage kpo, ta gena taa vaiti devea.
 8 Zoi ná-kisiei ga é faa joi ge,
 naa laa ga ge ga toɔo ɔologolo kalamoin.
 9 ɔimalala nui ná-kidafaawui ga ga kotoi,
 jeeɔulasa nui maayosegeve nubuseiti be.
 10 Da jɔtevena kpoloi ma ziegi zu,
 è-zebeli maa ga velevele!
 11 Naati unmɔɔ, niiti ti liizu ga tiye ga ti ti lo saai zu,
 naati kizo, niiti ti liizu ga tiye kazemazu, ga ti ti vaa.
 12 Mina ge ma: «Ee, gè la gea sugwee!»
 GALA nii é fai pe kwee, nii é geezu è-yiimave,
 naa la zɔɔzuguwee baa?
 Ungo, zoi é è-yenvui makesu, naa kwee,
 toɔa ese gilagilagi zala, egevelei ná-keewotiiti ti la.
 13 Doun zunu, koin guloi ɔomɔ, mazɔɔ koin guloi vage,
 ma jemigi ga nee è-laave.
 14 Gitoo su, ga ɔimalai vage da-eteai ma vaa ma.
 Ni da zoono è zie la, da zoo è ɔoozune velela velei,
 da-ɔitogi la ɔologologa.
 15 Mina woya lo telebo nui ná-pelei ma, ga faa jɔu,
 mina seizuve ɔologolo.
 16 Mazɔɔ anee ni telebo nui loo la ga geezu lofela, toɔa wuzege,
 kele faa jɔu ge nuiti su ga da bezegele ga maanɔɔoi.
 17 Mina ɔoozune ni è zili nui a loona,
 ni a loona kpoloi zu, mina kua wo ga koozune.
 18 ɔooɔo GALAGI ga naa ga ga wanama vaa,

† 23:33 Wele ve: 6:10-11.

é la mo yiiḡaawana ma.

¹⁹ Mina yiiḡaawana naati ta-vaa zu, niiti ti faa ɲɔi ḡeezu, mina ḡaazuḡula faa ɲɔu ḡe nuiiti ba.

²⁰ Mazɔɔɔ kulanuma la naati tuḡɔ, niiti ti faa ɲɔi ḡeezu, ti-yenvui ḡa za eḡe lanboi.

²¹ Dɔun zunu, unfe ḡooḡɔ GALAGI ma ta masagi.

Mina ɔɔkɔɔ naati ba, niiti ti pɔ ga ti fai pe falibo.*

²² Mazɔɔɔ ti ḡoloḡolo fai ḡa ḡula ti viliba,

ḡe ḡa é kɔɔɔi ḡwee, nii ḡooḡɔ GALAGI ta masagi, ɔaazu seizu ti ma?

ḡima nuiiti ta-lenḡi taḡiligaa

²³ Wele nii ḡa ḡima nuiiti ti boga mɔɔɔ.

Topolui ḡa ga faa ɲɔi tukpɔi ḡaaleɔeɔɔɔ.

²⁴ Ni tukpɔḡaaleɔe nui a ḡena faa ɲɔu ḡe nui ma:

«Sɔ ge la é ɔa,»

nuɔuseiti ta foovo, ziiti ti yiiḡaawana ma.

²⁵ Kele tama zɔiti ti faa ɲɔu ḡe nui veelalazu,

naati ta ḡe gaane zu, tuya ḡa loo ti ɔe, é ḡe ga ta-undaane.

²⁶ ḡooḡaavotegi é veezu ga gaamai,

naa ḡa ga bɔɔlalalai ma ɔoogi.

²⁷ Aisa é ɔa da-velei lo,

keni é etea vele wotiiti ke de,

é da-balagi ḡevele bete, é zoloo molo levei ma.

²⁸ Mina zeele woo wo fuun è-zeiɲɔḡɔi laalɔḡoma,

mina nu yaava ga è-laawooi.

²⁹ Mina ḡe ma: «Nà sosu, eḡevelei é sɔni da,

nà seizu zunu tei zea, eḡevelei é keni la ga ze.»

³⁰ Ge leveni ɲaka nui ta ná-kpala kpelamaɔe,

ḡimalala nui ná-leezen belei laaɔe.

³¹ Wele, kpolo ḡaingiti ta ḡui ɲɔiti ti ḡeni ɔɔnɔsu ná pe,

siḡigi é ḡeni ma ga sasai, naa woloni.

³² Ge naa ḡaai ma, ge tɔzeini ga ḡigaizie,

nii ge peteni, ḡigi ge sɔɔɔni naa ma, é ḡeni ga:

³³ é lago ɲi nɔ, é lago ḡaazuwɔe ma fɔin nɔ,

é zaamale, é yeeiti da bɔḡɔ ma.

³⁴ Naama ziegi zu, baladai ḡa na ɔa é ɔɔ, eḡe nui é ḡulazu é viliba,

maanḡɔi ḡula é viliba eḡe toosu nui.

Salɔmɔn ná-tene faalaalii taḡiligaani

25

¹ Wele Salɔmɔn ná-tene faalaalii tanigaani ba mɔɔɔ, niiti Zuda masagi Ezeekiase ná-nuiiti ti ti ḡaalɔni ba.*

² Ada GALA deɔbizu tɔzei deḡufuzu vaiti ba, é ti ḡeezu,

ada masagiti deɔbizu siegi zu ti ta-wotiiti kulazu la kelema.

³ Ade la kwee, geei wuzegewe é ḡwe mini, ɔaa mini ḡa zɔoi bomaɔe ḡwegai ná.

Ade la zooga, de ɔa masagiti ta-ḡisieiiti kwee balaa.

⁴ Ni nu a wali ḡaei ma naḡɔiti kulana ba,

ḡain bo nui ḡa kpete ga aninaka.

⁵ Ni nu a faa ɲɔu ḡe nuiiti kpeena masagi maaḡoolii zu,

toḡa ná-zobogi wɔɔɔ, a ḡena telebodai ḡea.

⁶ Mina bɔḡɔ wɔɔɔ masagi ḡaazu,

mina ze i nu wolaiti seizuwɔe.†

⁷ Mazɔɔɔ fizɔge ti ḡe ma: «ɔa é ze i unfema zeizuwɔe.»

* **24:21** niiti ti pɔ ga ti fai pe falibo: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: niiti ti ga loḡɔ ba nuiiti.

* **25:1** Wele sevei loozeizuwɔe.

† **25:6** Wele ɔe: Luk 14:8-10.

ti va li è unfesu nu wolaiti gaazu.

⁸ Nii da ka, naa mina gɛ ga zaɓu, è va suvile ga nu loliga tukpɔgaalevezu.

Ni nui naa bɛɛ velei a è unfena, leeni gɛ da ke?

⁹ Ni kpɔɛ a gɛna wo yɔɔɔzu wa è-zeɪnɔɔɔ, a gaagɔla ba wa to, keɛle mina taɣili ná-dɔɔɔfuzu vaa gɔla keɛɛzu.

¹⁰ Tɔɔzei a menina, toɣa è boomu, è-lɔɔɔi gɛ gɔlogɔlo eyesu gɔ.[‡]

¹¹ Kpɔɛi maabɛɛɛai ga pago, naa wola vage, eɣɛ zanu sɔɔlai, maaɣiliali ga wali gɛai.

¹² Zɔi è woilosu gɪma nui ná-tene gooi ma ga pago, toɣa be ga zanu balaɣaegi gɛvele, ta zanu kitei ma gɔbu anigi.

¹³ Molo leɔve voloi ma liegi zu, zie lei gɛ da gɛ ga nu yiilei ganii. Zekana, gooɣɛgɪla keelai a zɛfena ná-siei ma, toɣa da maliɣii yiilei.

¹⁴ Nui è wasosu ga faanɛɛ gɛɛ vai, tama é la keɛzu, kulavɛ ga tonai, nii è maaluai, keɛle é la vaazu.

¹⁵ Maaɔungu gɛ nu a da vɔni da kundigii ma, woo neɛnegi balaa gɛ da nu gɛai wolo.

¹⁶ Da kɔin gulɔi gɛana, kama nɔ ga è-ma lieɔi, mazɔlɔɔ ni da gola gɔmɔna, da unpili da.

¹⁷ Mina da ga laali è-zeɪnɔɔɔ ma valafala, ni naa laade, toɣa ɔɔlɔ ga da-vai, è wɔinzeɣe ma.

¹⁸ Nui a zɛɛ zeele wooi wona, seɪnɔɔɔi laalɔɔgɔma, gaawanavɛ gulu ɔakɔ wolai ná-dɔɔɔai va, ta boɣa zɔkpɔi, ta mɛɛn gɛaazɔbogi.

¹⁹ E gɪto yaava nui va, kidaavili foloi, keɛve eɣɛ da gɛ daami wosu ga è-ɲiigai, é ɲiikpisu, ɔaa è zizi è-gɔɔɔi ma, é ɔalizu.

²⁰ E gɛyɛi loo nui vɛ, nii ziiɔolezu, keɛve eɣɛ da gɛ ná-seɣei gɔlazɔ kɔba kɔɔle voloi, ɔaa è zie ɔɔdai vu seɣe gɛai ma.

²¹ Ni pului gɛ è zili nui ma, daamianigi ve zea, é mi, ni kpɔɔle wɔin gɛ ma, ziei ve zea, é ɔɔɔle.^S

²² Mazɔlɔɔ abulekaiti kana è puuzu unmaɔɛ, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛ è gɔnɔ fe.

²³ Lekpɛmaɔɛ nu gɔvɛzu vele viilei gɛ da va ga tonai, kpɔɛzɔgɔla mɔinmɔingɪ gɛ da va ga zɔiti ta-yiiɣaawanai.

²⁴ Fizɔɣe nu zeɪ fiile zosuɛ sokogi zu peɛle gɔmaɔɛ, wo va li ɔɔsu zeizu ma, wa kpɔɛleɔve anzanui.

²⁵ Keela woo vagoi é vaazu, é zeɣe gɔozama, naa gɛɛve eɣɛ zie lei, nii da fe nui ya, kpɔɔle wɔin ma gola.

²⁶ Telebo nui è ɔɔɔi yesu ná, faa ɲɔu gɛ nui gɛaazumaayiki ma, naa gɛɛve eɣɛ zieɣungɪ kpɔɔlai, ɔaa zeide goi kɔzɔai.

²⁷ E la vani ga nu kɔin gulɔi gɔmɔ ga gola,

ɔaa è va lebiyai gɛaizie ɔɔɔi ve ga gola.*

²⁸ Taa wolai maaɣɔkɔ zobo ge la ná, zekana zunui la, nii é la zooga vɔnisu ná-ziiɣaawanai ma.

26

¹ Lebiyai wola la zolooni gɪmalala nui ma,

eɣɛvelei kɔɔle vukɔi, naa la zolooni da foɣoi ma, ta tonai nii é vaazu molo leɔve ziegi zu.*

² Foovooi nii un ge la ba, é la faa vaa,

keɛve eɣɛ soologi é gɔvesu, ɔaa seɔvezeɔvegoi é gɔvesu, ti la zeizu.

³ Kpɔkɔi ɔɛteɔve sooi laalɔɔgɔma, kalafei gɛ ga soovalegi nɔnɔ, kpɔkɔi gɛ ga gɪmalala nui zaamaɔɛ nɔnɔ.

⁴ Mina gɪmalala nui woogaaɔvɔte ga ná-gɪmalalai gɛvele, è va gɛ ga tɔun keɛvele da ɔɔɔi.

⁵ Gɪmalala nui woogaaɔvɔte, é zoloo ná-gɪmalalai ma, a va gɪsie ga toɣa ga gɪma nu.

⁶ Zɔi é keela woo gɛlivaazu gɪmalala nui ma, naa gɛ gɔɔɔiti tevezu ga, ta toɣa gaazuvile vaa mɔinmɔin sei luɣɔ.

[‡] 25:10 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: è la mɔ zooga è va pele leɔve maawɔin wooiti tuɣɔ.

12:20 zu. * 25:27 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: keɛle nu faa giingiti kala, naa gɛ fizɔɣai.

é li Latagi vɔ, tona maanɛa la da ga vu Izelayeɛle yooi zu.

^S 25:21 Boge mɔnɔ Wɔl

* 26:1 E zo Gɛinbogi ma,

7 Uelei megele nui gogoti ti zu la yooḡe,
 vele gana zebē la la faalaalii ya, nii gimalala nui bosu.
 8 Gimalala nui maamuse vai ḡeeve eḡe
 nu a va li kotui ḡilizu feleveḡi va.
 9 Gaingi é zoni doozo nui ya,
 vele gana faalaalii la ḡimalala nui laave.
 10 Uelei kpein vili nui la, é nubusei kpein maawanazu,
 pele gana naama nui la, nii é ḡimalala nui zeḡezu botiḡe vai ma, 6aa teveteve nuiti.
 11 Eḡevelei gilei a da ḡale da ma, ná-unpiligí ma,†
 zekana é la ga ḡimalala nui, é ḡalesu ma ná-ḡimalalai ma.
 12 Da nu ḡaana daai da ga gola ḡeḡeḡeḡe,
 ḡimalala nui ná-fai ḡa vizó ná-fai va.
 13 Naka nui ḡa da ḡe ma: «Zalai ḡa pelei zu,
 sua n̄oi ḡa ziezú taazuve pelei zu!»
 14 Eḡevelei kpogi a da lati da ná-sanieleiti ga,
 zekana naka nui a da lati da ná-betei zu.
 15 Naka nui ḡa da yeelo daami aninakai zu,
 kele toḡa da ka ga kpalo vaa wola ve, é va do laave.
 16 Naka nui laave boḡo la ga ḡigi ḡa ma,
 é leve zunu lofela va, niiti ta zoo ti gooḡaavote fe ga keleḡeḡeḡi.
 17 E boḡo vili kp̄ei ḡa, nii é la loni é va,
 keeve eḡe gilei a ye levesu, é so goii va.
 18 Eḡe titi nui é abuleogiti pilisu,
 ta meinti é da nuiti paa boḡo maagoolii zu,
 19 pele gana zunui naa la, nii é seijnogoi yaavazu,
 naa voluma, é ḡe ma: «Soleya vaa no ve.»
 20 Kovi valagi ḡa da abui za,
 sieḡi zu ne fele ge la ná la, kp̄ei ḡaa ḡa da yei.
 21 Tigii ḡa da abulekai ve, kovii abui ḡaazo,
 kp̄eleve zunui ḡa da kp̄ei ḡaazule.
 22 Famai ḡeeve eḡe daamiani neeneḡi,
 toḡa da yei, eyesu é zeeli nui yiimaave.
 23 Wali ḡaei p̄ei p̄ei maazu,
 vele gana kp̄e neeneḡiti ti la, ti nui yiimaave ma vaa n̄oiti maalooḡufu.
 24 Nui w̄inzeḡemai daavegai, toḡa da maalooḡu ga laawooiti,
 é da yaavaiti kpete ḡoozu.
 25 Ni a ḡena kp̄e vagoiti boga, mina la da,
 mazoloó ná-kisieiti sulaaveḡe ga faa n̄oi.
 26 Keleḡeḡeḡe gola ná-w̄inzeḡemai looḡu vai zu,
 kele nubusei pe ge bega ga ná-s̄un̄oi ḡwee.
 27 Zoi a zefei w̄o, to boḡo ḡa loo su,
 zoi a kotui ḡilikilina, toḡa loo to boḡoi no ma volu.
 28 E nui ta maawana ga zeeveemai, naa ḡa ga è zili la.
 Wovvedai ma boei wo fai ḡa da va ga faa zuḡologologi.

27

1 Mina ḡomazei ga nii a ḡe lina,
 mazoloó è la naa ḡwee, nii é ḡeezu za.*
 2 E-laave mina è maamuse, nu ḡiligiti ze ná, ti ke.
 Nu ḡiligi naa ḡe, da boḡoi è-laave mina ke.
 3 Kotui wuive, naḡaegi wun̄egi wui,
 kele ziiḡaawanai ḡimalala nui buzeḡezu, naa wuive ti felego pe ba.
 4 Ziiḡaawanai n̄ouve, ziiḡulagi ḡeeḡaaba,
 kele be ḡa a lo toloi luḡo?
 5 Fizogē è zeli lo nui ma kelei zu,
 é va maagē kp̄o boola vai ma.
 6 Nu w̄olai ná-zelilomai, ḡa ná-woogēḡiladai leezu,
 nu zili nui è neene vai, naa ḡa ga yaava vaa no.
 7 Zigo nui ḡa da ḡele koin guloi va,
 pulu nui ḡa da ani wanai ḡa ga n̄emige.

† 26:11 Boge mono 2Pi 2:22 zu. * 27:1 Wele ve: Zak 4:13-16.

8 Siezie nui maa ɔa ɔoozana seizuɔe va,
keɛɛe eɔe wɔnii maagoozaai nɔ-dagaji va.

9 Gulɔi ta gulo maku neɛɛɛgi, ta da nu yiiɔaane,
boola vai nɔ-gaaneɛi ɔa da koozunɛi ve nu ya, e leve da boɔo enekɛgi va.

10 Mina betɔve e-wɔlɔlɔi ba, ta e-ɔee boɔlɔi.

Ni da ɔena faabaagi zu, mina biɛe, e va li e-ɔeeɔloin vɔ be,
mazɔɔɔ sie mɔinmɔin su, e-zeiɔɔɔi maaɔuɔaai e va, naa vizɔge e leve e-ɔeeɔloin va,
maaɔoozaai e va.

11 Zie ga ɔimalai doun zunu, zlimave laa ɔa ve ga koozunɛi,
nɔ zoo ge naati googaaɔote, niiti ti vaazu ma.

12 ɔima nui a faabaagi ɔaana, e da va, toɔa da loogɔ.

Nui nii e la de faa mɔinmɔin kwɛɛ, naa ɔa da li nɔ ga yiima velei, eyɛsu e suboloi ɔama.

13 Ni nui ta a boɔo ɔena ga zeelaga e vɔ be, e vile nui ta nɔ-kuye vaa va, nii e la kwɛɛ,
nɔ-seɔei zege ga kpounmai, nui naa nɔ-faa zu, nii e la kwɛɛ.

14 Ni nui ta a tuya loona seiɔɔɔi ve, e woogula la sobuzobui,
toɔa leve be ga foovooi.

15 Kpɔeeve anzanui ɔeeve eɔe ziei, e vilesu peinpein,
maa la levezu tonai va voloi.

16 Da wɔinna ga e gaaɔe, keɛɛe eɔe da ɔe fiilei zosu ga yeei,
ɔaa e gulɔi vɔ yeave ga e make.

17 Kɔlui ɔa da kɔlui ɔaali,

nui ɔigi ɔaazu ɔa da zege ma, seiɔɔɔi nɔ-siepolui vɔ.

18 Zɔi e welezu koolegoolo gului ma, toɔa ma waai ta mi,
zɔi e maliɔii makeɛsu, toɔa lebiya zɔɔɔ.

19 Velei nu boɔo ɔaazuve ɔaazu la ziei wu,
vele ɔana nu ɔigi a da e-vaagɔlɔlɔi lae la.

20 Gɔvealaazu ta undaavili zegezaɔai ti zulaa la vega,
zekana e la, nuɔusei yiimai laa la zeelia pe.

21 Zanugi ta wali ɔaeti, ta da vete abui ɔa,
kele nui lukpɔi ɔaa ɔa levezu, e zoloo daaseigi ma.

22 Aneɛ ni da ɔimalala nui zigaazu kodai zu ga etei, eɔevelei nu a da kpazii ziga la,
e la zooga e va nɔ-titigi ɔula ba.

23 Da-loganiiti gilagilagi ɔevelei ɔweɛ ga pago,
ɔaaɔa gola da-logani bulugiti ma.

24 Mazɔɔɔ kpetei la zeeyega ma eyɛsu ɔo,
masa boɔoɔi la yege nu unba yeenɔpe.

25 Siegi zu e tufa vɔoi levezu la,[†] tufa undui ɔa da wuzɔge,
gizeiti ma lufaiti gaa ɔa le ba,

26 da-vaalagiti maaleɔaiti ta ɔe ga e maagili zɔɔlɔi,
boliiti ta ɔe ga da-balagi ɔeya aniiti,

27 boliiti ta-niimi dei maaneveve, e kula ɔe ga e-laamianigi,
wa da-veleyeɔei, ta da-wotiɔe anzanuiti maavaiti.

28

1 Faa ɔou ɔe nui ɔa da bize, aneɛ ni nu la kpɛɛzu,
kitogɔ ɔa telebo nuii zea, eɔe zala boɔkpagi.

2 Siegi zu kpakagi la zoi zu, kundigila ɔaizie nuii ta da mɔin.
Kele kundigii a zeina, kelegelegai e ɔala, faiti ta da zie ga pago.

3 Zunui e ga bala nui, e maawɔin nuii maanɔɔzu,
toɔa ga faa zuɔoɔoɔo tonai, e pului loozu.

4 Niiti ti ɔeezu GALA nɔ-tɔgi va, naati ta da faa ɔou ɔe nuii maamuse,
kele niiti ti ɔolozu tɔgi ve, naati ta da laale ti wu.

5 Niiti ti boɔo veezu faa ɔoi ya, naati ti la sole fai tanɔpe gaagaaazu,
kele niiti ti boɔo ɔilizu Gooɔo GALAGI va, naati ta da faiti pe gaaga.

6 Fizɔge nu ɔe ga bala nui, e da zie soledai zu,
e va li ɔeezu ga kpetei nui, nii sie velei ga wooveledai.

7 Zɔi e ɔolozu GALA nɔ-tɔgi ve, doun zunu ɔana kelegelegai,
kele zɔi e vilesu tuva vele ɔou nuii polu, naa ɔa da va ga unfegi keeɔe vɔ.

8 Zɔi e nɔ-sɔɔoɔi maamɔinzu ga talama walii, nii datevegai.*

[†] 27:25 E zo Gainbogi ma, e li Aɔui vɔ.

* 28:8 GALA ge tɔgi zeini naama vai ma. Wele veti: Egz 22:45; Lev 25:35-37; TSV 23:20-21; Ezk 22:12.

naa gá sɔ́ɔɔgi ɔ́aaleɛzu ba naa ɔ́e, nii a maawɔ́in nuiti maawɔ́ingá.

⁹ Ni nu a ɔ́oluavena, ga é mina woilo GALA ná-tɔ́ gooi ma, ná-GALA falii wɔ́in gá zeɔ́e GALA ma.

¹⁰ Zɔ́i é telebo nuiti kakasu, é ti vile pele ɔ́ni ma, toɔ́a loo zeɔ́eɛi zu, nii é ɔ́ɔai.

Kele niiti ti ziezu ga soledai, undanɛɛi gá naati tuɔ́ɔ.

¹¹ Kpɛte nui ɔ́eɔ́eɔ́eɔ́e ɔ́ɔɔɔ nɔ́ ɔ́aazu, kele bala nui keɔ́eɔ́eɔ́eɔ́e, naa gá zoo é poluɔ́ɔula.

¹² Siegi zu telebo nuiti ti kundigilai zɔ́ɔɔsu da, lebiya gá da ɔ́e lee ese pe be. Kele siegi zu nu ɔ́niiti ti wuzɛɔ́ezu la, ese ka da ɔ́ɔɔɔ.

¹³ Zɔ́i é ná-tɔ́ kologologiti ɔ́ɔɔɔɔzu, naa la ɔ́ula ɔ́ɔɔɔɔɔ numa, kele GALA ka da naa zuvaaye, zɔ́i é laazu zɔ́ ga é ɔ́ɔe ti va.

¹⁴ Undanɛɛi nu gá ga naama nui, nii yeenɔ́pe é luazu faa ɔ́ni ɔ́e vai va, kele zɔ́i é ɔ́ikpaazu, é da faa ɔ́ni ɔ́e, naa gá lo maanɔ́ɔɔi zu.

¹⁵ Velei zalai la, é zikɔ́zu, ta file zuai pului ma, vele ɔ́ana faa ɔ́ni ɔ́e nui la, nii é masadai ɔ́eezu nuɔ́useiti unda, ti ɔ́alagai.

¹⁶ Kundigii a ɔ́alana ɔ́igi ma, toɔ́a da telebotalai wola ɔ́e, kele zɔ́i é ɔ́eɔ́ezu kakama ani mii vai va, toɔ́a da lebi kundigilai zu.

¹⁷ Nui nii nu ɔ́aa vai ziimaɔ́e, toɔ́a da ɔ́ize ga lia ná-kabayegɛi ɔ́ɔ pelei, nu nɔ́pe ge mina pele ɔ́esa tuɔ́ɔ.

¹⁸ Nu-o-nu nii sie velei zɔ́eɔ́gai, naa gá kizogi zɔ́ɔɔɔ, kele ɔ́ɔletala nui, é pele zuɔ́ili felegɔ́i ziezu, toɔ́a loo gila su.

¹⁹ Zɔ́i a tii ɔ́eezu ná-zooi ma, naa gá laamianigi zɔ́ɔɔɔ, kele zɔ́i é ɔ́ilesu fuun faiti polu, naa ɔ́ɔnɔ́gi gá ɔ́e ga daanɔ́ɔɔwogɛi.

²⁰ Nui é ga lada nui, zee laa gá ve ga tuyai, kele zɔ́i é wɔ́inni é ɔ́ete ga gaazuvilei, maanɔ́ɔɔi la ɔ́oola ba.

²¹ E la vizɔ́ni ga nu zeelɔ́zɔ́ɔɔɔzui ɔ́e nuɔ́useiti zɔ́ɔɔɔ, anɛɛ naa ɔ́e, nui gá zoosu é faa ɔ́ni ɔ́e ɔ́ulu ɔ́uɔ́ɔai zɔ́ɔɔɔ fai zu.

²² Zunui é ga gaazuɔ́ɔulapɔ́ nui, toɔ́a da kpɛtei ɔ́aizɛ ga gaazuvilei, toɔ́a da yeema ga baladai gá ɔ́aazu ɔ́ɔ.

²³ Zɔ́i é zeliu losu seɔ́nɔ́ɔɔi ma, gaabelasu naa gá da ná-faanɛɛi wuuɔ́fwɛɛ, é leve zɔ́i va é maamusei wosu ga negi.

²⁴ Nu-o-nu é kaazu ga faa ɔ́ni laade, ga é keɛɔ́e ta dee maavo, é la vizɔ́ni toosu nu va.

²⁵ Zunui nii sɔ́ɔɔgi la ziileida, toɔ́a da kpɛi wuzɛɔ́e, kele zɔ́i é ɔ́ɔɔɔ ɔ́alivaazu ɔ́ɔɔɔ GALAGI ma, toɔ́a ɔ́e anii pe su nɔ́ yaɔ́aba.

²⁶ Dei é laazu da-ɔ́iɔ́aizɛiti nɔ́ la, da ga ɔ́imalala nu, kele zɔ́i é ziezu ga ɔ́imalai, faaɔ́aagiti ta ɔ́oola ba.

²⁷ Zɔ́i é faanɛɛi ɔ́eezu bala nuiti be, é la yeɔ́a kpala zu,

kele zɔ́i é ɔ́aazuvɛɛzu ma, seɔ́nɔ́ɔɔi ná-kpɔ́ɔi luɔ́ɔ, toɔ́a foovoo mɔ́inmɔ́in sɔ́ɔɔɔ.

²⁸ Siegi zu faa ɔ́ni ɔ́e nuiti ti zeizu la kundigilai zu, ese pe ka da ɔ́ɔɔɔ, kele siegi zu ti loozu bu la, telebo nui ma mɔ́inmɔ́in ka da ɔ́ula keɛma.

29

¹ Zunui nii maanɛai ga zeliu lo ma, é da ɔ́ɔɔgi ɔ́aa ga, toɔ́a ɔ́ologɔ́lo ga kulafilibai, sosu la ɔ́aa.

² Telebo nuiti ta mɔ́inna, nuɔ́useiti koozu gá da ne, kele nu ɔ́niiti ta zeina kundigilai zu, nuɔ́useiti ta da kpalagi wo.

³ Zɔ́i é ɔ́ɔ ga é zie ga ɔ́imalai, naa gá da keɛɔ́e ɔ́oozunɛ, kele zɔ́i é ɔ́ilesu kologɔ́lo anzanuiti polu, naa gá da ná-naavoloiti kologɔ́lo.

⁴ Masagi gá da ná-zooi ɔ́ete, siegi zu é ziezu la ga telebodai, kele a lobeanii maalolina, toɔ́a naa ɔ́ologɔ́lo.

⁵ Nui é ɔ́ɔɔlaiti teɛzu su, toɔ́a balii laazu kɔ́ɔɔi wu.

⁶ Faa ɔ́ni ɔ́e nuiti ta da ɔ́e ga kasɔ́ga nui, tiya ɔ́ɔɔɔi ta-lo kologologiti faa zu, sɔ́le nuiti ta da pile sɔ́ɔɔ, ti ɔ́oozunɛ.

⁷ Telebo nui naa ɔ́fwɛɛ, nii maanɛai é ɔ́e bala nuiti be, kele naama ɔ́i ge la faa ɔ́ni ɔ́e nui ma.

⁸ Neɛɔ́ɔulasu nuiti ta da kpɛɛ abui vili taa wolai zu, kele ɔ́ima nuiti ta da ziiɔ́aawanai ɔ́aayei.

⁹ Ni ɔ́ima nui ta ɔ́imalala nui ta ɔ́ena tukpɔ́i ma,

gɪmalala nui yiiɣaawanaɔa, ɔaa ɛ ɲɛɛi wo, ɛ la ɔɔɔa.*

¹⁰ Nama ɔuu nuiiti ta ɔa telebo nui woinzeɣe,
kele ɔɔle nuiiti ta ɔa ɔaa zɛnvui maazu.

¹¹ Gɪmalala nui ɣa ɔa nã-ziiɣaawana vaiti kpein kula kelema,
kele ɣima nui ɣa ɔa ɔɔɣɔ zo, ɛ la nãnɔiti kula kelema.

¹² Siɛgi zu kundigii woilosu da zɛɛ ɔɔɛiti ma,
niiti ti botii ɣɛɛzu zeewu, naati pe ta ɔa ɣɛ ga woɔvalada nuiiti.

¹³ Bala nui ta maanɔɣɔ nui, ti ɔɔɣɛ faa ɣila ma:
Gooɣɔ GALAGI gaazuve veeve ti felegɔ pe be, ga ti ɔa wele la.

¹⁴ Masagi nii ɛ zobobelala nuiiti ta-lukpɔi ɣaalevezu ga gaamai,
nã-masada ɣa ɔa ye zea ɣɔ.

¹⁵ Kpakɔi ta zellomai, ta ɔa ɣimalalai ve,
kele zunu lounɣoi pileɣai ɔɔɣɔ yeema, toɣa ɔa dee unfe.

¹⁶ Siɛgi zu nu ɲɔiti ti moinzu la, to kologologi zu ɣa ɔa woɔɔ,
kele telebo nuiiti ta ɣɛ ga ta-loobui ma zeelei.

¹⁷ Ni ɔa ɛ-loun zunui maagolona, ɛ la ɛ yiizoolɛ vaa ɣɛa,
kele toɣa ɛ yiilei ga gola.

¹⁸ Siɛgi zu GALA ge la kulakelema wosu da, nuɔuseiti ta ɔa eteai zie faazupui zu.
Undaaneɛ nu ɣa ga naama nui, nii naazu, ɛ ɣolozu GALA nã-toɣi ve.

¹⁹ Nu la ɔa ga botiɣɛ nui maagolo ga kpɔɛzuɣulai,
mazɔɔ anɛ ni toɣa naa ɣaagaaazu, nii ɛ wosu ma, ɛ la ɣolooa ɲɛɣɛlein.

²⁰ Da nu ɣaana, ɛ ɔa ɔɔɛ, ɛ la ɣiɣaizizu,
nu ɣa ɣito ɣimalala nui va, ɛ leve toun ba.

²¹ Ni nu a botiɣɛ nui laaneɛna nã-nu niinelai zu,
toɣa gaabelaa ga kololalai.†

²² Ziiɣula nui ɣa ɔa kpɔɛi leve,
zɔi ziiɣulazu valafala, naa ɣa ɔa to kologogiti ke.

²³ Wasogi ɣa ɔa nui maayei,
kele ɔɔɣɔmaayei ɣa ɔa nui woɔɔ.

²⁴ Zɔi ɛ yeezeizu unma nui wu, naa ɣa ɔa ɔɔɣɔ nimiza,
tɔɔzei ɛ foovooi ɣweɛ, ɛ naama nui laalɔɣoma, nii ɛ ɣɛɛzu ga ɛ mina va, ɛ va zeele wooi wo.‡

²⁵ Da ɣɛna lua nuiiti ba, toɣa ga balii,
kele zɔi ɛ ɣalivaazu Gooɣɔ GALAGI ma, naa yiileive.

²⁶ Ma moinmoin ka nã, ti ɔa kpɔbai ɣaizie ta-ɣundiɣii ya,§
kele ɛɛ maalobo fai ɣa Gooɣɔ GALAGI ya.

²⁷ Telebotala nuiiti woin ɣa ɔa zeɣe telebo nuiiti ma,
ɔɔle nuiiti maayoseɣeɣe faa ɲɔi ɣɛ nuiiti be.

Aguul nã-kpɔɛiti

30

¹ Yakee nã-doun zunui Aguul nã-kpɔɛiti.* Zunui nii nã-deve woiti ti Itiyele nã-faa ma. Itiyele nã-faa ma, ta Ukale.

² Gaama ve, nã ga ɣimalala nui, gɛ leve nuɔuseiti kpein ba,
nuɔuse ɣeɣeɣeɣe la zɛa.

³ Gɛ la ɣimalalai ɣalani,
gɛ la GALA Nadɛgai nã-faaɣweɣi ɣweɛ.†

⁴ Be ɣa ɛ leɛni geeɣɔɔɣi zu, GALA pɔ be, ɛ zeɣe nã, ɛ yei?
Be ɣa ɛ fiilei zoga, ɛ ye zea?

Be ɣa ɛ zieiti pua nã-seɣei la?

Be ɣa ɛ zooi ɣweɣiti kpein daa?

Daasei ka ɔɛ, nã-doun zunui laasei ka ɔɛ?

Bo deɛ, ni ɛ kweɛ!

* **29:9** Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: toɣa la no yiiɣaawana, ɔaa ɛ ɲɛɛ, tama nu la bega pe. † **29:21** Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: toɣa gaabelaa ga ɛ ɔɔɣɔ vete ga peɛ wu loun zunui ɣila. ‡ **29:24** Maaneɛni ɛ wosu foovooi ba kelemave kpaun, ga ti ɔɔba nui ɣula kelema. Wele vɛti: Lev 5:1; TɣN 17:2. § **29:26** ti ɔa kpɔbai ɣaizie ta-ɣundiɣii ya: Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: ti pɔ ga totuɣɔi ti-wooi mɛni ɔaa totuɣɔi yeezei ti wu.

* **30:1** Tanisu Aguul ɣeni ga ɣima nui ta, eɣvelei Etan ta Geeman ti ɣeni la (1Ma 5:11). Yakee nã-doun zunui Aguul nã-kpɔɛiti: Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: Masa nui Yakee nã-doun zunui Aguul nã-kpɔɛiti. Ni naa ve tama, Aguul ɣeni mu ga Isemayeɣe mavofodai gila. Wele vɛ: Zen 25:13-14.

† **30:3** Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: kele gɛ nuiiti ta-vaagweɣi ɣweɛ, ɔaa tama gɛ la nu nadɛgaiti ta-vaagweɣi ɣweɛ.

⁵ GALA daawooi ɗilagilagi pe ka ga gaamai.
Toɗa ga kooɗo zεpegi naati be, niiti ti looɗuzu bu.
⁶ Mina tanɔpe da daawooiti ma,
ni naa laade, toɗa è loɗa, è uete ga zεε nu.

⁷ Gooɗo GALAGI, na faa felego valizu è ma,
naati ke be, aisa na-eteai va be:

⁸ make, ge mina kpoε naka wo, ɓaa zεεiti,
mina ke ga bala nu, ɓaa kpeε nu wola.
Naa ve zεa no, nii fizogai ma, ge eteai zie.

⁹ Mazoloo anii pe ga uoovana zεa, na va lia gεlezu è va,
ge va ge ma: «Be ɗa è ga Gooɗo GALAGI?»
Baa mu, maanogoi a ɓaina da, ge ɓogɗo ge ga unma nu,
ge ɓaagula na-GALAGI ma ɗana.

¹⁰ Mina va botige nu ma, maliɗii gaazu.
E mina è voovo, da-vaagaaazagi ma ɗasoi ɗa la è unma.

¹¹ Nui tanigaa ta na, ta da ti-geε ɗoto,
ti la tuya loa ti-lee ve.

¹² Nui tanigaa ta na, ti ɓogɗo gaazu ga ti ɗadege,
tama, ti la gbani, ti va ɗula ta-ɗozɔba vaiti su.

¹³ Nui tanigaa ta na, ti gaazuleai,
ti da wele nui pe ba fawuu.

¹⁴ Nui tanigaa ta na, ti-niigaiti ti ga bogɗa zokpoiti,
ti-ɓalo ɗaeti ti ga bogɗaiti, ti da maanogɗo nuiti mi,
ti va nele, ti ɗula eteai zu,
ti va bala nuiti suwuɗaaleve, ti ɗula nuɓuseiti saama.

¹⁵ Mooli na-doun anzanuiti ti fele, ti-laasei ka ga: Fe! Fe!
Ani savago ɗa na, ti-yii la leida eyesu pe,
eyesu pe ti la ɗea ma: «É kula ɗea.»

¹⁶ Govealaaazu, doun zolootala anzanui,
zooi, nii zie la ga kpoole woinzege ma,
kele ti-naanisiei ɗa na ɓalaa, abui, nii è la ɗea ma: «É kula ɗea.»

¹⁷ Nui gaazuɗεzeiti è neεɗulazu la keεɗe zu, è da woozotalai ge ga dee,
kotudei ma ɗalawoniiti ta ti ɗula su, koɗe yiivoiti ti ti mi.[‡]

¹⁸ Faa savago ɗa ge la de gaagaani,
kpudeai maazu:

¹⁹ koɗei ɗove pelei geezuve,
kaalii bokpo pelei fasai ma,
ɓatoi na-pelei kpoloɗei zaamaε.
Kele naanisiei ɓalaa ɗa na:
zunui zie velei è lo anzalopoi va.

²⁰ Wele velei weenzo anzanui a da ke la:
a yiima vaiti keena ziilei, è laamaε bale,
è ge: «Gè la faa ɗou nɔpe keeni.»

²¹ Faa savago ɗa na,
niiti ta da eteai niikpi, è la ziaa bu:

²² duoi a zeina ga masagi,
ɗimalala nui a zobo solɔna, è da ɗonogi zoloo,
²³ anzanui keɓbai wogai da, naa a zeina zini be.

Kele naanisiei ɓalaa ɗa na:
duo anzanui è zeizu duo dee otogɗi zu.

²⁴ Sua naanigo ɗa na eteai zu, ti wola laidai gola,
aneε naa ve, ti wola ɗige dageleεve:

[‡] **30:17** Nii voluve ɗa ga faaneε wuuɗweetalaloun zunui ma uoamai la kaba zolɔga, toɗa ye na file woniiti be.

25 pupuiti, zεbe nɔpe ge la ti va,
 keɛ ta da ti-ɔnɔgi ɔvele βete fogoi,
 26 fasa woliiti, § zεbe la ti va,
 keɛ ta da ti-vuuzuve βete fasaiti su,
 27 kotogiti, masa ge la ti unda,
 ta da βoɔ zeɪ su, ti ma βulugi da ɔula,
 28 kooloiti, niiti nu a da ti zo nɔ ga yeɪ,
 ta da lo masagiti ta-masa peɛiti bu.

29 Fuluani savago ɔa nά,
 ti zie velei, ta ti maaneε velei ga peɛte gani:
 30 zalai, nii ziiɔai ε leve suaiti pe ba,
 ε la ɔula volu nu nɔpe be,
 31 tee zinei, * nii a da ɔaalo kɔɔvulu valagiti ga, ɔaa mu boli zinei.
 Kele naanisei balaa ɔa nά:
 masagi ε loni nά-kɔvεbeɪ untuɔ, ti da li.

32 Ni ε ɔeni ga ɔimalala nui, ε da waso,
 ɔaa ni ε ɔeni kigaizie ɔoiti bosu, †
 za voluma, βoɔ zo.
 33 Mazoɔo nɔnɔi loɔaai ɔa nu a da gulɔi zoɔo da,
 sokpa loɔai ɔa ɔamai a da ɔula su,
 ziiɔaawanai ɔaazuleai ɔa kpɔeɪ a da ɔula su.

Tεngi ε veeni masagi ya

31

¹ Masagi Lemuwele* laawooiti. Kalagiti dee ti woni da.

² Lee ɔa nά bo ε ma, doon zunu?
 Lee ɔa nά bo ε ma, koozu loin?
 Lee ɔa nά bo ε ma, doon zunu, ge minazegeni ga ge soɔo?
³ Mina ε-zuvikeɪ ve anzanuiti zea, †
 ta da-veleiti, naati zea, niiti ta da masagiti kaka.

⁴ E la zolooni masagiti ma, Lemuwele,
 ε la zolooni masagiti ma, ga ti va dooɔi βoɛ,
 ɔaa naati, niiti ti kundigilai ɔeezu, ti va gaazulati gani βoɛ. ‡
⁵ Mazoɔo a ti zona, ti mina yeema togi laawooiti ma,
 ta ti mina maawoin nuiti ta-ɔamai maavalibo.
⁶ Nu gaazulati kpɔle anii ve naa ya, nii undaa vaazu vilisu,
 ta dooɔi ve maawoin nui ya.
⁷ E kpɔle, ε yeema nά-baladai ma,
 ε mina ɔitoo nά-maanɔɔi zu.

⁸ Laalao ε βoɛ, ε naati maalobo, niiti ti la zooga ti va βoɛ,
 ε naati kpein maalogi wo, niiti keɛbai wogai ga tiye.
⁹ Laalao ε βoɛ, ε tukpoi ɔaaleve ga telebodai,
 ε maanɔɔi nui maalobo ta bala nui.

Anzanu zoβelamai nά-fai

¹⁰ Undaanεε nu ɔa ga naa, nii a anzanu zoβelamai zoɔo,
 tosuve wooɔve kɔbu ani vagoiti songoi va.
¹¹ Sinigi laave da,
 ani vago nɔpe ge la valaga nά-peɛi wu.
¹² E la da ga kazemazu vaa nɔpe ke ga sinigi,

§ 30:26 fasa woliiti: Naati ta ga tufa mi zua goiti, ta da moɪn volu gizeiti ma. Wele ɔalaa veti: Lev 11:5; Guy 104:18.

* 30:31 tee zinei: Tati pelei taɔili ɔalaa ka ga niiti: sooi, zaβei. † 30:32 Tati pelei taɔili ɔalaa ka ga nii: ni ε toozeida ga kigaiziei woga. * 31:1 Lemuwele: Nu la masagi nii ɔweε. Masagi Lemuwele laawooiti, kalagi niiti dee... Tati pelei taɔili ɔalaa ka ga nii: Masa masagi Lemuwele laawooiti, niiti dee... Ni naa ve tama, Lemuwele ɔeni mu ga Isemaye mavofodai gila. Wele 30:1 zu, ta suɔulazuve. † 31:3 Nii ɔa βoɛzu, ε vile anza veɛi wu anzanu moɪnmɔingiti ba masa pelei wu, niiti ta la zoo ti masagi zεge sie vele va. Wele veti: 5:9-11; 1Ma 11:1; Neg 13:26. ‡ 31:4 Wele veti: 16:10, 12; Guy 72:1-4; Tbn 10:16-17.

keni faa vagoi na, sii ma voloiti pe su.

¹³ Toɔa da baala deɔai ɔaizie ta gezei,
e da boti ge ga zeeiti ga koozuneei.

¹⁴ Ege yaago batoɔ,

toɔa da zerge ga ɔonogi ɔoozama.

¹⁵ Toɔa da wuzege ga kpidiɔidigi,
e daamianigi ve na-peleyegei ya,
e na-deveiti fe na-botige anzanuiti zea.

¹⁶ E ɔisie kpalagi ta zu, e geya,
e leezen beleɔ leve ba, ga na-botii zulonogi.

¹⁷ Toɔa da botii ge ga suvikei pe,
zea la valaga ɔo.

¹⁸ Toɔa petesu ga zeavaiti su ɔa betezu,
toɔa da ɔaazuɔa, e da botii ge kpidiɔi, abu zezei ɔa.

¹⁹ Toɔa da kenagi zo ga yeei, e da gezei bali,
e kena kpakui zo ga yeebeɔɔfai.

²⁰ Zeei maalege maanogɔ nuiɔ ta-ɔɔba vai ma,
toɔa ga faanee ge nu bala nuiɔ be.

²¹ E la lua kooɔe va, e vile na-pelei va,
taozei sege vagoiti ta ti pe zea.

²² Toɔa da dasuzegeiti kpete to ɔɔɔai,
geze ɔoi segeiti ta § zea.

²³ Sinigi ɔa ga seizumaaneege ese pe ge kwee, ti da unfe ma,
tiya ɔa ta da zeɔi taa vaawo bosuɔeti.

²⁴ Toɔa da segeiti feɔe, e da ti vooɔi,
e da saamaɔiligiti fe yaagoiti zea.

²⁵ Zeeɔe ta unfemai, ta be ga maagɔli zoolai,
toɔa da nee laa ɔakama, a ɔena ɔisiaa velela vele vaiti su.

²⁶ Toɔa da ɔoo ga ɔimalai,
sooge kalagi wosu ga woogegiladai.

²⁷ Toɔa da wele fai kpein ma, e ziezu na-peleyegei wu,
e la loogoga botii va.

²⁸ Na-dointi ta da wuzege, ti va ti da maamuse.
Maamuse vai ɔa da ge ga guyei sinigi la.

²⁹ E ge ma: «Anzanui moɔnoe, ti-losuɔeti ɔooloai,
kele ɔoun da, e budeve ti pe maazu.»

³⁰ Zaalai ɔa ga yaava ani, padai ɔa da leve,
kele anzanui e luazu Gooɔo GALAGI va, naa ɔa maanɔai ga e maamusei zoolo.

³¹ A kpoozuve ma lonogi ve zea!

Wo maamuse vaiti bo, taazuve negelein e vile keewotiiti pe ba!

§ 31:22 geze ɔoi segeiti ta: Sege zongo 6aabaagiti keni ga tiye, ti ɔeni ga zobodai ma woogi. Wele ɔeti: 7:16; Zen 41:42.

Misee Ná-Sευεi Sευεi loozeigi

GALA goo wo nui Miseeni ka ti ɣeni ma ta GALA goo wo nui Ezayi, é nɔnɔ ma wotii ɣeeni gaamai zu, é zo kona undɔfela puunaanigoi (740) ma, é zeeli kona undɔfelai (700) ma, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ eteai zu. Uelei nɔ Ezayi keeni la, é ɔɔeni Zuda masadai zu nuɔuseiti pɔ, siegi zu naati ti ɣeni la kpɔei maazu ta Asiili yooi zu zalavusuiti.

Misee ɔɔeni goomeni nuiti pɛ pɔ, ga ta-yooi, mɔun ge la ma ga ta-laa wolai Zeeluzalɛme, toɣa vaazu zosu, eɣevelei é ɣeeni la ga Samali, Izelayɛle ná-masadai ma laa wolai, é looni bu, é zo kona undɔfela puufelegɔ maazu felegoi (722) ma, é zeeli kona undɔfela puufelegɔ maazu ɣilagi (721) ma, aisa Yesu va zɔlɔɔ eteai zu. E ti looni ɣizu ga, faabaagi é vaazu, faa ɔɔiti ti ti ɣeeni, naa zuɔlooi ɣana ti vaazu kɔmɔsu, mɔun ge la ma mɛɛ ga telebotala vaiti ti ti ɣeezu ga ɔɔɔɔ.

GALA goo wo nui ɣa pɔ ga, GALA ge faiti daazale, naa ɣea ga ti vilega laawu ta nu wolaiti, ta nuɔuseiti ta-ɣundiji wolaiti, ta zobobe nu wolaiti, ta totuɣoiti, ta tukpɔɣaaleve nuiti, ta zalaɣa ɣula nuiti. E sakpegi wuzeɣeni ɔalaa GALA goo wo nuiti daalɔɣɔma, niiti ti ɣeni nuɔuseiti kakasu ga minazeɣe kpɔeiti, ti da ɣe ma, zobo ge la mɔ ná, faa nɔpɛ ge va valibo niima vaiti su.

Misee ná-tɛne gooiti maavele ma, toɣa pɔ ga zɔiti ti woilosu gooi ma, ti ɣigaizie ti ziimazeɣe pagɔ wo, ti ɣolo nɔ GALA ziimai ve, ti unfemai wo, ti zɔiti nɛɛ ve (6:8). Naama lenɛ gooiti ka GALA ná-kizo fai ma wooi wo fai vilɛni polu, GALA ge vaazu keezu ga niine, velela velei ná-nuɔuseiti be.

Misee ná-sevei ɣɔɣɔlogɛ keela woo felegɔ ma, ti vilɛsu ɔɔɔɔ volu, ti da ɣomi: GALA ka bosu ga toɣa vaazu ná-nuɔuseiti tukpɔɣaalevezu, é ti maagolo (gaagɣwesu 1 é zeeli gaagɣwesu 3 ma, gaagɣwesu 6:1 é zeeli gaagɣwesu 7:7 ma), kele é minazeɣeni be ɔalaa, ga toɣa kizo (gaagɣwesu 4 é zeeli 5 ma, gaagɣwesu 7:8 é li gaagɣwesu 20), é ti vu su volu, é ti lo kundiji wu, nii a ɣula Davide mavofodai zu (gaagɣwesu 5:1-4a).

1 Wooti ka ga niiti ɔooɣɔ GALAGI ti laazeelini Mɔleesete nui Misee ma, Zuda masa savagɔiti ta-yeɣɣɣalaiti, Yɔtame, ta Aɣaze ta Ezeekiase. Kulakɛlɛmai naati ti vilɛni taa wolaiti ba, ti ga, Samali ta Zeeluzalɛme.

GALA ná-tukpɔɣaaleveai Izelayɛle laalɔɣɔma

2 Nuɔuseiti pɛ à woilo!

Zooi ta wɔiti wo zooi ɣa, à ɣida bu!

Maliɣii ɔooɣɔ GALAGI ɣa yesu seizu naɣegai,

é zeele wooi wo wo laalɔɣɔma!

3 Wele Maliɣii ɣana ɣula seizuve,
é yei, é da ɣɔɣɔzие zalaɣa ɣula adaveti su.

4 Gizeiti ti da buse kɔɣɔwu,
petugiti sulaa da lao,
eɣe kedoi ɣaa ɣa ɣe wuunsu abui ɣa,
eɣe zie a ɣe gizei yeizu.

5 Naa pɛ ka ga Zakɔbe mavofodaiti ta-lo kologologi,
Izelayɛle veleyeɣei ná-kotoi maavele ma.

Be ɣa é Zakɔbe liizu to kologologi ma?

Ná-taa wolai Samali laade ɔaa?

Be ɣa é Zuda liizu ani ɣɔɔ vaiti ma?

Zeeluzalɛme laade ɔaa?

6 Maliɣii ɣeni ma: «Naa ma, ná Samali ɣeezu ga kɔtu zigigi dɔɔɔi zu,

ti da leezen belei la ma,
ná ná-kɔtuiti kilikili, ti la nɛmɛi zu,
gɛ kpale ná, ma wuulaagiti ti maagala.

7 Ná-kooɣɔ gani kpetɛaiti su ɣa ɣaleɣale,
ná-tɔnɔ ɔɔiti pɛ ti ɣala.
Ná-vololiba zaɣaaiti, gɛ naati suɔulukpulu,
tozezi naati ti ɔeteni ga ná-kologologi ma ɣulanumai,
ta vaazu ɣeezu ga kologologi taɣiligaa ma ɣulanumai.»

GALA goo wo nui ná-gɔbi

⁸ Naa gá é kɛɛzu gè gaaɛizu, gè da wɔɔ,
 gè da zie ga gɔgɔa jakai, kɔba jakai,
 gè da kpeei loo ege kovei,
 gè da kpalagi wo ege saa wonigi.
⁹ Mazɔɔ maanɔɔi seeliai Samali ma, é la gɔlaa su pe.
 E zeelia Zuda yooi ma ta Zeeluzalɛme taa zigidaɛ,
 ve ná-nubuseiti ti zeini ná.
¹⁰ A mina daazeeli Gate taazuɛ, à mina wɔɔ!
 Bete-Leafela nuiti à gɔlikili fufiligi zu!
¹¹ Safil nuiti, à leve ga gɔba jakai ta wa-unfegi!
 Saanan nuiti ti la zoosu ti va gɔla taa va.
 Gɔɔi gá wosu Bete-Gayɛsele taazuɛ,
 kpɔba zobo ge la mɔ ná.
¹² Malote taaveaiti sasu gá balizu ta-gɔlanumaiti ma vaa zu.
 Mazɔɔ nimiza vai Gɔgɔ GALAGI tevegai
 é zeelia Zeeluzalɛme taa zigidaɛ ma.
¹³ Lakise laaveaiti, à wa-gɔgɔ wotoloiti ta sooiti kebele betɛ.
 wo wɔkɔgɔni Izelaye ná-woovaladai ma,
 wo Zeeluzalɛme lo tɔ kologologiti su.
¹⁴ Naa ma, Zuda nubuseiti à bali ma wa Moleesete-Gate nuiti.
 Akezibe taa wolai la gɛa ga
 kula faa zu ani Izelaye nubuseiti ta-masagiti be.
¹⁵ Maliɔi gá wo loozu nu niine yeezu Maleesa nuiti.
 Izelaye gundigiti ti-loɔ gɔlaai,
 ta velazuɛ gáizie Adulame vugi zu.
¹⁶ A wɔngiti bo, wo ti buye ma, Zeeluzalɛme taaveaiti,
 kpaanagi gɛ wo unma, ege duai nɔngi,
 à wo yiima lointi ta-wɔɔi wo,
 mazɔɔ ta liizu ga tiye duɔlai zu, ti maaɔooza wo va.

2

Tooma nuiti

¹ Maanɔɔ gá naati tuɔɔ, niiti ti telebotala vai gɛvele betɛzu,
 ti da gɛsiɛ faa nɔi zu, ta gɛna laani kpidii!
 Geelaa a laona, ti vile kɛɛ vai vɔlu,
 siegi zu ma zobogi ti ve la.
² Ti da gaaazuɔla kpalagiti ba, ti da ti zɛge,
 ta pelɛiti, ti da ti zɛge.
 Ti da loo nuiti ma, ti da ta-vele wu zɔɔlaiti sege,
 ti da ta-yooiti kula ti ya.
³ Naa gá é ba, Gɔgɔ GALAGI wooi gaa:
 «Nà maanɔɔi gɛvele betɛzu niima nu ziiti daalɔgama,
 wo la zooga wo va gɔgi gɔla bu,
 wa gɛna ziaa, kɛni wo wɔngi vile,
 mazɔɔ yeedɛgalai é vaazu toga ga nimiza ziegi.»
⁴ Naama volo ná, ta wo laalo guyei zu,
 ti da maawɔin wuyei loo wo ma ga:
 «Giya gá gi gɔlogologai metu!
 Gá-nubuseiti ti valaga ta-yooiti ma!
 Zɔiti ta gi beɛzu gá-balagavɛti,
 ti da ti gaaɔwe bɔgɔ va!
 Leeni vaa zu ti loozu gi ma?»
⁵ Tama, wo tanɔpe ge la mɔ nɔnɔ zɔɔɔga zooi zu,
 nii Gɔgɔ GALAGI ná-nubuseiti ti gaaɔweɛzu.
Zɔiti ti GALA goo wo nui wooi zakpesu
⁶ Ta zɛɛ bɔɛi wosu, ti da gɛ ma:
 «À mina zɛɛ bɔɛi wo fuun.
 Nu mina zɛɛ bɔɛi wo ga naama zii, ga:
 Baaɔɔulama vai la zɛgea ma!
⁷ Anɛɛ naa ve, leeni gá é wosu Zakɔbe ná-nubuseiti saama?
 Gɔgɔ GALAGI yiigaawana fala baa?

Ná-faa g̃evele g̃a nei 6aa?»

GALA ge g̃e ma: «Dàawooiti ti la zolooni ga pagò, naama nui ve, nii é telebodai g̃eezu 6aa?

⁸ Kele wogi m̃onò, wo ná-nubuseiti keeni ga wo zili nuiti.

Wa sege wolai g̃ulazu segefewegefeiti maazu, naati k̃oba ti levesu wo g̃oba ziileigi zu, ti da zef̃e k̃oomave.

⁹ Wa ná-nubuseiti ti-anzaiti kpeezu ti zaama,

wo ti g̃ula ti yiima veleiti bu,

lebiya voganii gè feai ti ya,

wa naa g̃ulazu ti ya, ti la solòoga pe.

¹⁰ A wuzege! A liina!

Mazolò niima yooi la ga doog̃o bosu,

tòzei ná-k̃òzoi maavele ma, tog̃a vaazu g̃olog̃olosu ga gola.

¹¹ Nui ta a vaana, é dá kpize nakai wo,

é dá zee b̃oeiti bo, ga:

«Nà bosu wo ma,

wa vaazu d̃oi zolòosu ta gaazulati ganiiti.»

Zee b̃oe wo nui naa g̃a soloogai niima nubuseiti ma!»

GALA ka Izelayele nu vului motaiti gaale ba

¹² «Nà vaazu wo pe wo g̃aaleezu ba, Zakòbe mavofodaiti,

nà vaazu wo g̃aaleezu ba, Izelayele nu vului motaiti,

nà wo g̃aale ba, eg̃e baalagiti ti sasa g̃ilagi zu,

eg̃e baala kpulugiti ti laamiizu ada g̃ila.

Nu g̃a g̃e bebe wolai zong̃o wooi menisu.»

¹³ Zoi é pelei g̃ulazu, naa g̃a lo ti luğ̃o.

Ta pelei g̃ula, ti g̃aaba,

ti leve sig̃idaue, ti g̃ula ga naa velei.

Ta-masagi g̃a lo ti luğ̃o,

G̃oog̃o GALAGI g̃a a g̃e ti untuğ̃o.

3

Izelayele g̃undiğ̃iiti ta-lo pele noi

¹ Gè g̃e ma:

«À woilo, Zakòbe mavofodai ma g̃undiğ̃iiti,

woi wo zeini Izelayele nubuseiti unda!

Wo-losuve la ga wo va zie ga solèdai 6aa?

² Wa g̃elezu faa vagoi va,

faa noi g̃a nei wo ve,

wa nuiti k̃olagi g̃ulazu ti ma,

wo ti ma zuai g̃ula ti-gaeiti ma.»

³ Ti-laamianigi g̃a ñonò ga ná-nubuseiti ma zuai.

Ta ti-g̃olagi g̃ulazu ti ma,

ti ti-g̃aeiti galeg̃ale.

Ti ti zubulukpulu,

eg̃e suai, nu gilizu k̃olu liğ̃ii zu.

⁴ Naa g̃a é ba, ta woodulana G̃oog̃o GALAGI ma ga é b̃o ti va,

Maliğ̃ii la ti woodaavotega pe,

kele tog̃a voluave ti va,

tòzei faa noi va, ti keeni.

GALA goo wo nuiti ti Izelayele yaavazu

⁵ G̃oog̃o GALAGI wooi g̃aa, é ga nii,

GALA goo wo nuiti ta-vaa zu,

niiti ti ná-nubuseiti kakasu, é g̃e ma:

«Ni ta ani l̃ona ti-la,

ta da g̃e ma naazu fai pe ge zolooga,

kele ta da k̃oi vee naati ba,

zaiti ti la ani l̃oni ti-la.

⁶ Wa g̃e niina kpidii zu,

wo la m̃o kulakel̃ema g̃aa!

Delela vele vaiti bo fai bega!

Kpidii g̃a vee niina wo ma, eg̃e foloi a daana,

foloi zu gá bidi wo ve.»

⁷ Zóiti ti faiti bosu ma yeelugó, 6aa gá gúla ti ma, adóβεε nuiti ta unfe!

Ti pe ta gaazulóogú, mazóloo GALA ge la ti woogaaavotega pe.

⁸ Kεε nún, dáavege ga gaa6aai ta Góogó GALAGI ná-Zenvui, ta sóledai, ta zεbei, ga gέ Zakóβε mavofodai ná-to kologologiti dεε la, ta gέ Izelayεle ná-kotoi lεε la.

Zeeluzalεme gologolo fai

⁹ A woilo degεmu nii ma, Zakóβε mavofodai ma gúndigíiti, woi wo zeini Izelayεle nu6useiti unda! Wa sóle fai woinzegejezu, wo telebodai maave.

¹⁰ Wa Siyón losu ga nu vaai, wo Zeeluzalεme lo ga sunoi.

¹¹ Ta-gúndigíiti ta tukpói gaaalevezu lobeanii maazu. Kεni ti ta-zalaga gúla nuiti sala pe, ti va nuiti kala ga to gooi. Kεni ti ta-GALA goo wo nuiti sala pe ga walii, ti va velela vele vaa wo. Ti dá voluzei Góogó GALAGI va, ti dá gε ma:

«Góogó GALAGI la gi zaama 6aa? Da ma, maanogó nape ge la zeelia gi ma.»

¹² Naa gá é ba, wo maavele ma, Siyón gá woli, ege kpalagi, Zeeluzalεme gá gε ga kótu zigigi, dá6oi gá GALA pelei ma gizei maabóole.

4

GALA ka masadai gε Siyón

¹ Yeegefala gaaβelagiti ta zeelina, Góogó GALAGI ná-Pelei ma gizei gaa gá góoza, é lo gizeiti pe maazu, toga lo gize goiti pe maazu, nu6use vebei gá gε liizu pó βe.

² Zii giligiti ta gε liizu ná, ti dá gε ma: «A va ade le Góogó GALAGI ná-gizei ma, Zakóβε ná-GALAGI ná-Pelei wu, naa gá a ke, é ná-peleiti dεε ga adeye, ade va zie ga ná-peleiti.»

Mazóloo Siyón gá togi a zege ná, ta Góogó GALAGI laawooi gá zóloo Zeeluzalεme nó.

³ Toga zaamazu logi wo nu6use moimoin zógózu, toga gε ga zii wolaiti ta-lukpógaaaleve nui, anεε zóiti ti maa6oozaai. Ta ta-góogó woga zókpóiti ke ga kaliiti, ti ta-βεεinti ke ga molo leve wofáiti. Zii la mó valaa zii va,

nu la mó kóogó vaa ma gála boga.

⁴ Eεε ka ná-leezen βele la ziiεigi zu, ta ná-koolegfoole gulu βelei, nu nape ge la bóla maalua mónó, mazóloo Góogó GALAGI, Fai-Pε-Maliqii, gá é boga.

⁵ Zóoma nu6useiti ta ziezu ta-galagiti daaseigi zu, kele giya ma, gá ye ziezu Góogó GALAGI ada-GALAGI laaseigi zu, eyesu gó.

GALA ka ná-baala kpulugi gaaε ba

⁶ Góogó GALAGI wooi gaa: «Naama volo ná, ná ná-baalagiti gaale ba, zóiti ti maalεgefεgai, ta zóiti ti zuvazagai, niiti gε ti zopele nóuni.

⁷ Zóiti ti maalεgefεgai, ná naa mótaiti make, zóiti ti maa6oozani, gε naati ke ga zii wola. Góogó GALAGI gá masadai gε ti unda, Siyón gizei ma, é zo názuve ma, eyesu gó.

⁸ Da ve, Zeeluzalame gize, è wɛɛzu nuɓuseiti ma,
 ege baala make nui é wɛɛ baala kpulugi ma,
 da ga va da-masadai zɔɔsu volu, nii é gɛni è ya mɔungi.
 Zeeluzalame ga gɛ volu ga masadai ma laa wolai.»

Zeeluzalame ná-volugulai ta unmoɔ fai

⁹ Lee bee ga wo toozu niizu, niizu Zeeluzalame nuɓuseiti?
 Masa ge la mo wo ve ɓaa?

Wo lenɛ nui zaa ɓaa,
 taɓai wo zosu gani, ege anzanu a gɛ doun zɔɔsu?

¹⁰ Siyɔn laaveaiti, à ɓoɔ zuɓili ga taɓai,
 wo kpalagi wo, ege anzanui é doin zɔɔsu!

Mazɔɔ wa gɔlazu taai va,
 wo zeɪ dɔɔ wolai zu,
 wa liizu, eyɛsu wo zeeli Babilone.

Kele miná ga wa unmoɔgi zɔɔ ná,
 Gooɔɔ GALAGI ga wo gɛya volu,
 é wo gɔla wo zili nuiti zea.

¹¹ Kele niizuve, zii moinmoin ge gaalea ba wo laalɔɔma,
 ti da gɛ ma:

«Baagɔla faan wa-laai ma!
 Ade Siyɔn taai tɛi koloɔolosuve ga!»

¹² Kele ti la Gooɔɔ GALAGI ná-devei gwɛɛ,
 ti la kisu vaiti gaaɔaazu,
 ti la kwɛɛ ga é ti gaaleuve ba,
 ege molo giliiti, é ti vu ti-logazuve.

¹³ Siyɔn nuiti, à wuzegɛ, wo moloɪ loɔa!
 Ná minei losu wo va, é ga kɔlui,
 gè wo-volokagi gɛ ege kɔlu ɓoigi,
 wa nuɓuse moinmoin deɛve gɔɔɔwu,
 wa ti-yeaɔɔligi kpein ke ga Gooɔɔ GALAGI nɔnɔ,
 ta-naavoloi kpein ka gɛ ga Gooɔɔ GALAGI nɔnɔ, eteai pe Maliɔjii.

¹⁴ Kele niizu, à wa-gɔɔɔɔ nuiti gaale ba, Siyɔn nuiti!
 Ta ga ade zeɪ kele su,
 ti Izelayele ná-kundiɔii loɔa gaazuve ga tukpɔi.

5

Masagi ga zɔɔ Beteleyeme

¹ Da ve, Beteleyeme Efelata,
 deɪ è ga taa goi Zuda laa wolaiti saama,
 è vo be ga nu gɔlazu ná bè,
 zɔi a zeɪ Izelayele nuɓuseiti unda,
 nii ná-fai ɓoɔzeizuve gɔlaai wɔɔwɔɔi ma ziegi zu,
 yeegeɔalaiti ti levegai kaite.

² Naa ga é ba, Gooɔɔ GALAGI ga de a gaazuzege ná-nuɓuseiti ba,
 eyɛsu naama yeei zeeli, yeei anzanui naa,
 nii maaneai é doin zɔɔɔ, naa sɔɔɔ.
 Kegeleai mɔtaiti ti yɛsu duɔlai zu,
 naati ti va volu, ti vu Izelayele nui zɔiti ma.

³ Tsun ka zeɪ ga pagɔ,
 é lo ná-baala kpulugiti tugɔ ga Gooɔɔ GALAGI ná-zobogi,
 ga Gooɔɔ GALAGI maaniagi, nii é ga ná-GALAGI.
 Ná-nuɓuseiti ta zɛnvui wo ziileigi zu,
 mazɔɔ ɛɛ pe ka ɓoɔ adave pe,
 eyɛsu zou bela ga ná pe.

⁴ Naa ga gɛ ga ziileigi!

Siegi zu Asilli nuiti ta vaa la, ti lo gá-yooi zu,
 ti lo gá-vele vagoiti bu,
 gá totuɔiti ta kundiɔii moinmoin teve ti laalɔɔma.

⁵ Ta-gɔɔɔ zɔɔlaiti sabui zu,
 ta-zobogi ga gɛ Asilli yooi ma, Nimelɔde yooi.

Tò bɔɔŋi toŋa gi ɔula Asiili nuiti zeezu,
siegi zu ta gá-you ɔwepelemave maazuɔudena la, ti lo gá-yooi zu.

Izelayele nubuseiti ti zii ɔiligiti su

⁶ Izelayele nubusei mɔtaiti ta ye nubuse mɔinmɔin saama,
ta ɔe ɔe nɔɔa pagɔi ɔooŋo GALAGI tevesu,
ba ɔe sabalagi é uuuzu tufai ɔa,
zee la laani nu nɔpe ma,
ki ge la loni nubuse va.

⁷ Izelayele nubusei mɔtaiti ta ye ziiti saama,
nubuse mɔinmɔin saama,
ti zu ɔa baa, ɔe zalai é dɔɔɔ zuaiti saama,
baa ɔe zala bokpagi é toganiiti saama.
Siegi zu é levesu da, é da ɔɔŋo ti ma, é da ti vali ga,
nu nɔpe ge la kulaa zea.

⁸ A yeevee wo-bɔɔŋɔŋi ma,
ta mɔnɔ wo zili nuiti pe ti ɔoŋoŋo!

GALA ka ná-nubuseiti nade

⁹ ɔooŋo GALAGI wooi ɔaa:

«Naama volo ná,

ná wa-ɔɔŋo zooiti pe kula zooi va,
gè wa-ɔɔŋo wotoloiti pe koloŋo.

¹⁰ Ná wa-yooi ma laa wolaiti pe koloŋo,
gè ada ɔiingiti suvaza, veti wo ɔuluzeidai naati ba.

¹¹ Ná zoŋo vaiti pe kula wo zaama,
ungaizie nu nɔpe ge la mɔ ɔea wo yeema.

¹² Ná kooŋo ganigiti kula wo zaama,
gulu zaɔaaiti ta kotu zigigiti,
wo la mɔ nɔkɔga ani nɔpe bu, nii wo kpeteai ga yeei.

¹³ Ná wa-zale ɔɔ wuluuti tɔɔŋula,
gè wa-laaiti koloŋo.

¹⁴ Ná potokulai ɔe zii ɔiligiti ma, ti la ɔoloni bè,
ga ziiɔaawanai ta ziiɔulagi.»

6

Tukpɔi é Maligiti ta ná-nubuseiti zoŋoŋo

¹ A woilo deɔemu naa ma, nii ɔooŋo GALAGI bosu:

Wuzeɔe, è lukpɔ gizeiti kakala,
gize goiti ti è-wooi meni!

² A woilo, wa ve, gizeiti, ɔooŋo GALAGI ná-tukpɔjaaleveai ma,
wa balaa zooi wu beɔɔgiti ti la niikpiga pe!

Mazɔɔɔ tukpɔi ɔa ɔooŋo GALAGI ta ná-nubuseiti zoŋoŋo,
kpɔi ɔa ti yoŋoŋo ta Izelayele nuiti.

³ Maligiti ɔe ma: «Ná-nubuseiti, leeni ɔa gè keai ga woye?
Leeni ɔa gè wo ɔoloni la?

A ɔooi ɔaaavote de!

⁴ Tɔɔzei gè wo ɔulani Ezipete yooi va, wo va ve!

Gè wo unmɔni, gè wo ɔula duɔlai zu!

Gè Moize ta Aalɔn ta Miliyameni toni wo luŋo!

⁵ Ná-nubuseiti, à ɔize su ga,

Moabe masagi Balake faa ni leveni wo laalɔŋoma,
wo ɔize naa zu, nii Beyɔɔl ná-down zunui Balaame gooɔaavoteni da.

Gè yeni wo va, é zo Sitime é li Gilegale,
wo keewotiiti kaani, niiti ti zɔlegai,

nei gè ga ɔooŋo GALAGI.»

Nii ɔooŋo GALAGI pɔ ga nubusei da ke

⁶ Leeni ɔa ná li gè lo da, ɔooŋo GALAGI ɔaazu,
siegi zu gè liizu nɔkɔsu da tɔun bu, GALAGI é Anii-Pe-Unda?

Gala zalaɔaiti ka ná li ga tiye pɔ baa,
ti ga kona gila nike yivoiti?

⁷ ɔooŋo GALAGI ɔa yeezei nei, baala sine ɔulugiti bu?

Baa gulɔi ma ɔoigi la ege zie wolaiti?
Baa gè doun moungi ve nà-tɔ kologologiti faa zu,
nii a ke é nà-kotoiti suvaaye?

⁸ Ee, da ve nui, ti è galage ga tuva vele vagoi,
ta nii Gooɔɔ GALAGI woinni ga è ke,
toɔa ga è zie ga soledai,
woofegiladai nee è ve, è da zie la,
è zie ga pagɔ unmaayei zu, ga da-GALAGI yiima vele.

GALA ka yaavai ta toomai zala
⁹ Gooɔɔ GALAGI ɔa ɔe zu taa wolai ɔɔ,
ɔimalai ɔa ga nu unfe daaseigi ma:
«À woilo zeli ma, é losu wo ma, wo maagolo vai zu,
wo woilo naa wooi ma, zoi é devei wosu!
¹⁰ Nà zoo nei gè va bu ga faa ɔɔu ge nui
ti ta-velaiti buulaave ga naavoloi soɔɔgai yaavai zu?
Ta zee ɔɔɔ bo ganiiti, ti la kula gee ni su, naati woin la mà?
¹¹ Gè la zeli loga naati ma ɔaa,
zoiti ti zee ɔɔɔ ganiiti segezu ta-ɔɔɔ zu,
ti da nui yaava la?
¹² Taai tei su naavolo nui ta ga tooma nui,
taaveai teiti ta da zeei wo, yaava negi ɔa é ti-la.
¹³ Naa ɔa é ba, nà wo zopele ɔɔɔzu eyesu wo zeebe,
gè wo ɔologolo wa-ɔotoiti faa zu.
¹⁴ Wa daami wo, wo la yigoa,
pului la zeegea wo ma.
Zoi wa make, naa la makega.
Zoi wa ɔaa maazu,
nà naa ɔologolo ga kooi.
¹⁵ Wa faza, keke wo la tevea.
Wa wolive wulɔi bete, wo la wo-maavaa gee ga ta,
wa dɔɔ ɔoigi bete, keke wo la ma looi ta pa kpolea.
¹⁶ Wa ziezɔu ga pele ɔoi masagi Womeli deeni,
ta Akabe ná-peleyegei zie vele ɔa wo ziezɔu la.
Naa ɔa é ba, nà vaazu ga wa-laai ɔologolo sabui.
Nà wo ge ga neegulasu anii,
nà-nubuseiti ta-unfegi ma ɔasɔi ɔa la wo unma.»

7

GALA keelai wɔɔ vai nubusiti ta-yaava vai zu

¹ Ee! Maaɔɔɔ! Gè gee ga naama nui,
é vaazu gulu waa ɔulazuve, ti bega voluma ga ti ɔula ga,
ege zoi é gulu waa ɔɔɔgiti gaiziezɔu kula nui polu vele.
Keke leezen ɔila kpala ge la ná, nu a mi,
koolegoole gwaa ma neene ɔila kpala,
nii gɔla waindai ma.
² Woodegila nui ti bega zooi ɔa,
sole nu nɔpe ge la mɔ ná.
Nu vaa ɔisiei nɔ ɔa é ti pe ziimave,
ti da ɔɔɔ ɔaaveene, ti ɔilagilagiti pe.
³ Ti gelegelege faa ɔoi geezu, ti yee la ɔulaa su.
Kundiɔiti ta tukpɔɔaave nui ta lobeanii ɔulazu nui zea ga maabaai,
nu wolaiti ti da ti yiima vai wo ti ma,
ti pe ta zoloosu faa ɔila ma.
⁴ Zoi pagai ti zaama, naa geeve ege ɔaingiti ti ɔaalai ba,
ti zaama, zoi solegai ti pe ba, naa ɔɔu é leve ɔaingi ma loɔogelegei va.

Wele, wo zala voloi ɔana va,
nii wo make nui ti boni, GALA goo wo nui.
Niizu, wa niina kitevei zu.
⁵ Mina la è-wɔɔla la,

mina voluzei è-neεjɔɔɔ va.

Dama, è mina laalao è ɔɔɔɔ anzai ɔaazu.

⁶ Mazɔɔɔ doun zunui ɔa keεɔɔ wɔinzeɔɔ,
doun anzanui wuzeɔɔ dee laalɔɔɔma,
leemɔɔin ná-doun anzai wuzeɔɔ daalɔɔɔma,
εεε sili nui ɔa ɔɔ ɔa tɔ ɔɔɔɔ ná-peleyeɔɔ wu nuiti.

Nu la GALA ná-maawɔinɔai la

⁷ Nɔun ná, ná wεlezu ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ pelei,
ná ɔitosu ná-kizo GALAGI va,
ná-GALAGI ɔa ɔɔɔɔaavote.

⁸ Sili nui, mina ɔɔɔɔnε ná-faa zu!
Mazɔɔɔ ni ná loona, ná wuzeɔɔ volu.

Ni ná zeini kpidi zu,
ɔɔɔɔ GALAGI ɔa bε ga wozakalagi.

⁹ Ná va ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawanai wu,
tɔɔzei gè kotoi ɔɔni daalɔɔɔma.

Kele yeeta toɔa maaalogi wo,
é ɔula ga ze, é tɔ wozakalagi ɔa,
ná ná-telebodai ma ɔɔεwotii ɔa.

¹⁰ Toɔa ɔɔ sili nuiti gaazu, unfegi lɔ ti ɔaazu,
teiti ti ɔɔni ɔɔεzu má:

«Mini ɔa deɔemu dá-GALAGI, ɔɔɔɔ GALAGI ná?»
Ta ti leεve ɔɔɔɔwu, eɔɔ taazuve ɔalavalai, ná ti ɔete!

¹¹ Wele, naama voloi ɔana va,
yeei wa-laa wolai ma zifigiti ti losu da.

Wele, naama volo ná,
ta ɔa ɔɔ wa-yooi va, kwεmaveti.

¹² Naama volo ná, nuiti ta va è ɔɔ bε,
ti zeɔɔ Asiili yooi zu, ti zeɔɔ Ezipete yooi zu,

ti zeɔɔ zie wolai ma,
ti zeɔɔ kpolodei ma ná pe,
ti zeɔɔ gizeiti ma.

¹³ Zooi mɔta zu ɔa wo, gaa nuiti maavele ma,
naa ɔa ɔɔ ga ta-ɔɔεwoti ɔɔiti ma zalai.

¹⁴ Lo dá-nubuseiti untuɔɔ ga dá-lukpɔi,
baala kpulugiti be ti ga ɔɔnɔi,
ti ya ɔila be ti zeini dɔɔɔi zu, Kaalemεle gizei ma!

Ti zoo ti laami Basan lufa leteiti su, ta Galaade gizei ma,
eɔɔvelei é ɔɔni la, mɔungi ma voloiti su!

¹⁵ Eɔɔ foloi è gi ɔulani la Ezipete yooi va,
laavɔɔ vaiti ke gi ve.

¹⁶ Zii ɔiligiti ta ti ɔete, ti wola unfe,
aneε zobogi pe ka ti ya.

Ta yeεve la, ti laavɔɔ vai ma,
ti-woizuveti ta ɔɔɔ.

¹⁷ Ta fufiligi ɔɔmɔ eɔɔ kaalii,
eɔɔ kpokpo aniiti ti zooi ɔa.

Ta ɔula ga duai ti-lɔɔɔuzuveti,
ti va ga sasubalii ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ, gá-GALAGI,
ta lua dá-zobogi va.

¹⁸ GALA, bε ɔa é ga è ɔɔvele,
a zoo é faaɔaaza golai bε, é tɔ koloɔologi zuvaaye,
dá-nubusei mɔtaiti bε, ti ga dá-nuiti?

Dei è la dá ga ye ziiɔaawanai zu eyεsu ɔɔ,
mazɔɔɔ è-yiimai ɔa ga è woɔɔɔɔiladai ɔɔ.

¹⁹ Da gi maawɔinɔaazu mɔnɔ,
è la gá-vaɔaaza golaiti peɔɔga,
dá gá-ɔotoiti kpein pili ya kpolodei ma ɔalii zu.

²⁰ Ungo, dá dá-woɔɔɔɔiladai ɔula kelema Zakɔbe mavofodaiti bε.
E è-zaalai ɔula kelema A6alaame mavofodaiti bε,

egεvelei è ma minazegegi woni da kaite wəłəwəłəi gi-məməwolani bε.

Naŋuume Ná-Sευει Wooi loozeigi

Naŋuume ná-sευει ɔa Ninive wolo vai wosu ma yeelugɔ, Asili nui ta-masadai ma laa wolai, nii Izelaye ɔeni duɔlai ti ya. E zεveni Tεbese zo siegi laawu Asili nui be kona undɔzita puulozita maazu savagɔ (663) ma, aisa Yesu va zɔɔɔ eteai zu, ta Ninive wolo ziegi laawu Babilɔne nui be kona undɔzita puugɔ maazu felegɔ (612) ma, aisa Yesu va zɔɔɔ eteai zu.

Faa wola zeizu savagɔ ɔa e niima zεvei zu: Faa mɔungi ɔa faiti pe deezu e ti zu ɔe kala, ta e GALA ná-zobogi le, e masadai ɔeezu la kpeteaniiti kpein unda, ta e eteai lukpɔɔaalevezu la (1:2-8). Fai velesie ɔa zobogi naa ɔula velei leezu kelema naama ziegi zu ɔundiɔilai zie velei zu, Naŋuume ná-foloi zu, Ninive taa wolai naa ɔologɔlo fai zu, nii e ɔulani naa zu, naa ɔeni ga Zuda nui fie fai (1:9-2:3). Fai savasie ɔa Ninive zugologɔlo pelei leezu, ta zobogi nu a pokɔɔɔ ma (2:4-3:19).

GALA ná-keelai ná-keela wooi la ɔeni nɔ ga, e Ninive ɔologɔlo fai nɔ laazeeli. Kele Naŋuume ɔa náve ɔologɔlo fai leezu ga, keeve ga GALA ná-tukpɔɔaalebeai. Taa wolai, wasogi ta nu vaai ta kologologɔ su, Ninive ɔa ga nuɔusei ná-zobogi, kpeteai faiti maazu, nii GALA ge la vaani bu. Naŋuume ná-sευει ɔa leezu ga adeye, e vile niizu vaiti ba, ga naama zobogi ma zii pe deveve ga gaavala ba.

Tukpɔ vai Ninive laai laalɔɔma

1 Keela wooi ɔa ga nii, e wosu Ninive * ma. Naŋuume Elekɔse nui ná-kulakelema zεvei.

2 ɔooɔɔ GALAGI ɔa ga GALAGI nii toloai ta potokula nui.

Toɔa nɔnɔi ɔotokulazu, ná-ziiɔaawanai maayikiɔve gola,

toɔa da nɔnɔi ɔotokula sakpeɔɔɔɔɔiti ma,

toɔa da ná-ziiɔaawanai zeii yiima sili nui daalɔɔma.

3 ɔooɔɔ GALAGI yii la da ga ɔula fala,

ná-zobogi zuwɔɔɔve,

kele e la da ga faa nɔu ɔe nui zalalalai ye ga.

Fiile wolai ɔa da lokoleve, siegi zu e levesu da.

Tonaɔiingiti ka ti ga kɔɔɔa vufiligiti.

4 Toɔa da zeli lo kpoloɔe ma, e fo su,

toɔa da zie wolaiti pe fo su.

Basan ta Kaalemele lufaiti ti ɔoikpɔi,

Liɔan lufa vuaiti ti ɔoolo. †

5 Siegi zu e wuzegezu la, gizeiti ta da ɔali,

gize goiti ti da niikpi,

eteai zasu ɔa da ɔali gaazu,

eteai e ɔo gaa anii pe ba.

6 Be ɔa a zoo e lo tuɔɔ ná-ziiɔaawanai zu?

Be ɔa a ye loni tuɔɔ, zii a ɔulana?

Ná-ziiɔulagi ɔa da ɔe eɔe abui tevegai,

ane kɔtu wolaiti ta da vuka tuɔɔ.

7 ɔooɔɔ GALAGI vage,

toɔa ga nu loɔɔfuzu kidaavili foloi.

Toɔa da ɔaa naati maazu, zoiti ti loɔɔfuzu pɔ be.

8 Toɔa Ninive ɔologɔlo metu ga zievegi e vuuzu ya,

e sili nui daavili kpidi zu.

Nii ɔa wosu Zuda ma

9 Leeni ɔa wo ɔisizu su ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔma?

Toɔa e faa zugologologɔ ɔeai metu,

kidaaviligi vaala la ɔea fele!

10 Ti ɔeeve eɔe kpɔvɔi zu ɔaingiti ti vevelegai ɔooɔ ma,

ti ɔooi ɔolezu eyesu e ti zo.

Ta ɔala metu eɔe tufa vooi.

* 1:1 Ninive ɔeni ga Asili yooi ma masa taa wolai. † 1:4 Basan, ta gulu beleiti ti Kaalemele gizeiti ma, e ve Liɔan ɔizeiti ba, minati ka aniti ti ɔena wola ɔete ná, naama yooi yoɔɔzue.

Nii ɔa wosu Ninive ma

¹¹ E ɔɔ be ɔa nu zeɣeai ná,
nii é ɣeni ɣisiesu faa ɲɔi zu Ɔooɣɔ GALAGI laalɔɣɔma,
é da nu ɲaka ɣisiei wo.

Nii ɔa wosu Zuda ma

¹² Ɔooɣɔ GALAGI wooi ɣaa:
«Aneɛ ni wo zili nuiɔi moɲɔve, ti zuɓa,
ta ɲeele, gila kpalaa ge la yeɣa ná.
Aneɛ ni gè wo unfeni,
gè la mo naa taɣili kea pe.

¹³ Nà wo viesu niina,
gè wo ɣula wo zili nuiɔi ta-luɔlai zu,
gè wa-yolɔɣɔiti galeɣale, ti vie wo ma.»

Nii ɔa wosu Ninive masagi ma

¹⁴ Wele nii ɔa Ɔooɣɔ GALAGI deveai è laalɔɣɔma:
«È la è-mavofoda zolɔɔga, è-laaseigi va veɛ ti va,
ná da-ɣooɣɔ ganigiti ti ga gului ba kɔlu ɣaawuungaiti kula da-ɣalagɔ ná-pelei wu,
gè ti ɣologɔlo.
Nà da-ɣabayegɛi beɛ,
mazɔlɔɔ nɔn gaazu, wo la mo ga ani nɔpe.»

2*Nii ɔa wosu Zuda ma*

¹ A wele keelai va, é gizeiti ma,
é da va ga woo niine vaɣɔi,
é ziilei fai laazeelizu. *
Zuda nuiɔi, à GALA fai ma vetiiti kevele beɛ,
wo wa-minazeɣegiti daazeeli GALA be!
Mazɔlɔɔ nu ɲakai la mo ziaa wo zaama pe,
é ɣologɔloga metu.

Ninive wolo vai ma ɣulakɛlɛmai

² E ɣologɔlo nui ɣana va è laalɔɣɔma.
Da-ada biingiti make!
Gaaɓa, è wele peleiti ma,
zaamaɣili, è ɣaaɓa ga zeɓei pe!
³ Mazɔlɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa Zakɔbe mavofodaiti ta-lɛbiyai veezu ti ya volu,
é Izelayele ná-bɔɔlɔlai ve zea volu.
Toosu nuiɔi ti ti ɣaavalani ba,
ti ta-leezen belei ɣologɔlo.

⁴ Ani ɓoigi ɣa siaai kooɣɔ nuiɔi ta-ɣooɣɔ zepeɣiti ma,
ta-zalavusuiti maagilivɛ ga seɣe ɓoigiti.
Siegi zu ti ɣevele beɛeai la kooɣɔ vai ma,
kooɣɔ wotoloiti kpoive ege abui,
kpeɛinti ti da ɓali.

⁵ Kooɣɔ wotoloiti ti da ɓize taazuve ga ziiɣaawanai,
ti da ɓize adaveti,
da ti ɣa no ga samogiti ti ɣaazogai,
ti da ɓize mini-o-mini ege mainmain.

⁶ Ninive masagi ɣa ná-kooɣɔfuluɓaiti tolistu,
kele ta ziezɔ, ti zu da ɓali.

Ti zo nuiɔi ta ɓizezu ga lia sigigi ɔɔ be,
ɓooɣɔ maalobosuvɛ beɛve miná.

⁷ Zie wolai luɣɔzosuvɛ laave vieni,
masa pelei woloni!

⁸ Ti anzanu masagi maɲakai vilega, ti lia la,
ná-botiɣe anzanuɔi ta kpalagɔ wosu ege poopogiti,
ta-yiibolɔi zu, ta ɣekegiti sulogazu.

* 2:1 Wele ve: Eza 52:7.

⁹ Ninive ɣɛni ga zie make diɣi wolai,
kele ziei pe ge uua ya, é ɣula su.
«À lo, wa ve! A lo, wa ve!» Kpeei ɣana é loozu,
kele pela nui tanope ge la ɣaleni ma.

¹⁰ A ná-waliiti zɛve, à ná-zanugiti zɛve!
Taai ná-naavoloi la bega pe,
ani vagɔi letele ka é vuuni ná.

¹¹ Tooma vai, nama vuu vai, ta nu vaa vai!
Nuiti ipoteveve ti-yiimave,
ti-niibiiti su da ɣali,
ti lotzulevea, ti-ɣaazuveti maavala.

Fɔnimai woga ga zalai

¹² Leeni ɣa keai ga zalai ná-zɛɣei?
Uɛ zala yivoiti ti ɣɛni ɣɔnɔgi zɔɔɔsu ná,
nu nɔpe ge la ɣɛni ti ɔɔɔzu ná,
zala zinei a la liina ti-ɣɔnɔ gaiziezuvɛ.

¹³ Zala zinei ɣɛni suai zosu ma yivoiti be,
é da tanigaa ɣɔdaaleve zala zaaiti be,
é ná-zɛɣei laave su ga daamianigi,
é sulaave ga suaiti, é ti valivaliai ga.

¹⁴ ɔɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:
«Wele, ná ɣa gè è laalɔɣɔma,
ná da-ɣɔɔɣɔ wotoloiti keɛzu ga zuvui,
da-zala yivoiti kpein ta za kɔɔmave.
Toomai è keɛzu eteai zu, ná ɣa gè naa besu,
nu la mo da-ɣeelaiti goomɛniga.»

3

Maanɔɣɔi ɣa nama vuu laai ve

¹ Maanɔɣɔ ɣa nama vuu laai ve,
nii é masadai ɣɛɛzu yaavai maazu,
é ná-kpetei wosu ga toomai,
yeenope toɣa toomai ɣɛɛzu!

² Kpakɔi lugi ɣa é mɛnisu ná,
wotoloiti kɔɣɔ lugi ta sooiti tugi,
kɔɣɔ wotoloiti tugi ná.

³ Soo ɣize nuiti ti da kɔɔi loo,
boɣa zɔkpɔiti ti da piikpi,
mɛɛinti ti da mainmain zaɣa.
Nu maawanai laawɔɔɔɔ,
nu voomai ɣɛ adave pe nɔ,
nu la zooga gaalusu,
nu da zie poomaiti ma nɔ ɣɔ!

⁴ Naa pe ge ɣɛɛni tɔɔzei koloɣolo anzanui ná-koloɣologi va,
ná-paɣi loɣɔ ɣɔlaai, gola zoogai sale vai la.
E ɣɛni nuɔuseiti ta zii ɣiligiti maamiizu,
ga ná-koloɣologiti ta ná-sale vaiti maavele.

⁵ ɔɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:
«Wele, ná ɣa gè è laalɔɣɔma,
ná da-lookɔbai ɣulazu è ɣɔba, gè pɛɛ è ɣaazu,
gè è-maɔɔakai le ga zii ɣiligiti,
zɔɔma masa zooiti ti ɔaɣɣula è ma.

⁶ Ná kava luulai vilisu è ma,
gè unfegi yei ga de,
gè è ɣɛ ga pete ganii.
⁷ Nu nɔpe a è ɣaana, toɣa vela è va,
é ɣɛ ma: «Ninive ɣoloɣologa.
Be ɣa a maawɔingɔ?»
Mini ɣa ná gaanɛɛɛ nua zɔɔɔ ná è ve?»

8 E vizɔ ka bogai Teβese * va 6aa,
taa wolai é ɟeni vuuni zie wolai Nile ma bekegiti zɔɟɔzuwe,
ziei ɟakuni ma, zie wolai da make,
naa ɟe ma ga sigigi?

9 Etiyɔpi ta Ezipete, naati ka zeelaani ti ma,
ta-zobogi vɔlu la ɟeni ɟulaa.
Pute nuiti ta Liβi nuiti, ta naati ka ti yeezoni.

10 Anee naa ve, tɔ 6alaagi liini duɔlai zu,
ungo, ti soni ga duɔi, ti lii la,
ná-doungoiti 6alaa, ti ti vaani taazuwe ná pe.
Nuiti ti zeizumaaneeɛni, ti naati seɟeni ga kpakutoomai,
ná-kundiɟi wolaiti kpein, ti yɔɔɟɔi loni ti va.

11 Da 6alaagi, da-laβai ɟa è zo eɟe dɔɔi, da lɔɔɟu.
Da 6alaagi, da lɔɔɟuzu ɟaizie,
è va ɟula è zili nuiti zea.

Ninive ná-zobotalai é va 6ɔɟɔ ɟula

12 E-voluzeizuɔeti pe ti ɟea ga kooleɟoole gului, nii ma waai ga yɔɟɔyɔɟɔ.
Nu a ma wului niikpina nɔ feya,
ti vu ya naama nui laave, zɔi é wɔinni é mi.

13 Da-zalavusuiti pete,
anzanuiti nɔ ɟana ti è ya,
da-yooi laaveɛti daalaa gola è zili nuiti tuɟɔ,
abui ta-zɔɟɔgiti gala.

14 Zieɛi zaɟa 6ɔɟɔ ve, tɔɔzei da ga va zeizu keɛe su,
ta 6ɔ è maalobo fai va.

Penɛ vɔɔɔiti kpete, è 6iliki loɟazuɔeti to!

15 Keɛe da zaazu, è ɟala abui zu,
6a è za kɔɔi zu.

Da ɟolɔɟolo eɟe daaiti, niiti koto zivoiti ti ti miai.

Ninive zuwoga

Da-nuβusciti ti 6uunni va eɟe koto zivoiti,
ti 6uunni va eɟe koto kpulugiti.

16 Da-yaaɟoiti ti mɔinni, ti leve geezuwe zomideɟaiti ba.
Eɟe koto zivoiti ti anii pe miizu, ti ɟove.

17 E maazuɔete nuiti ta ɟe eɟe kotogiti,
da-wotiɟe nuiti ti ɟe eɟe koto kpulugiti,
ti vuuzu gulu veɛveɛ koiti ga, kɔɔle ziegi zu.
Foloi a ɟulana, ti zeɟe ná, nu la mɔ ti ɟaa.
Nu la mɔ kwee, ve ti liai ná.

18 Asiili masagi, da-ɟundiɟiiti ti nia,
ti la wuunga eyesu ɟɔ.

Da-ɟɔɔɟuluβaiti ti la mɔ niikpisi negelein!

Da-nuβusciti ti vazaga ɟizeiti ma,
nu nɔpe ge la ti ɟaalɛɛzu ba.

19 Da-nimizai zo kelegele kili ge la ná!

Palai loa è va, nii é la valoa pe!

Fai nii seidai è ma, zɔiti pe ti menisu,
ta yealoɟazu nɔ è ma.

Be ɟa è-zɔ nɔi ta la zeelini ma, è ɟeni keɛzu yeenɔpe?

* 3:8 Teβese ɟeni ga Ezipete masa taa wolai, nii Asiili masagi Asuule6anipale koloɟoloni.

A6akuke Ná-Sευει Wooi Ioozeizuυε

A6akuke ná-sευει ǵa GALA goo wo nui ǵaazulo pelei lεεzu ga adeye, faabaagi ma yeeǵǵalalai zu, nui ve é nu ǵiligiti ta-bolbi zolɔɔsu, é da zelii lo faa ɲɔi ma, é wooǵula GALA ma, ta é ǵoozune, siegi zu é ná-gooǵaavotegi zolɔɔsu da. Niima zευει ǵεeni kona undɔzitai (600), aisa Yesu Kilista va zolɔɔ eteai zu, naama ziegi zu ǵa Babilone nuiti ti zeini la folo ǵulazu velei ǵoba yooiti unda, názu ǵa Izelaye le nuβuseiti ti ǵeni baǵo ǵaazaǵasu da, ziizoolai zu, ga, ta-eteai ǵa vaazu ǵεεzu ǵale, ta ti yǵǵozuυε ǵa vaazu ǵεεzu ǵale ta GALA.

GALA ge daawoo wo nui wooǵaavoteni, é keela woo ve zea, nɔnɔ ma ziegi zu nuiti ta-vaa ma, ta yeeǵǵalalai zu nuβuseiti pe ta vaa ma, é ǵε ga wooǵǵila nu GALA be, naa ǵa a zobogi ve é υε é eteai zie (2:4) é maaβungi wo ga ladalai, eyεsu GALA ge losuυε ǵε (Gaaǵwesu 3).

Woza a baana, sie mɔinmɔin su, nu ǵa da A6akuke ná-sευει maaloli, nii a ke é naama ǵitogi zolɔɔ. Pɔle ná-tenegi é boni ga GALA ná-nuβuse mɔungiti, nui ná-wooǵǵiladai é vilε GALA ba, naa ǵa é kidaalevei lεεzu Yesu Kilista ná-GALA ma (Wol 1:17, Gal 3:11, Ebu 10:38 υete balaagi).

¹ Keela wooi ǵa ga nii, GALA ge deeni ga GALA goo wo nui A6akuke.

GALA goo wo nui GALA toli fai ga é bo ba

² Ná yesu é lolisu eyεsu siegi 6εgele zeeli,
Gooǵo GALAGI, ga é kpɔbai ǵε?
E la woilosu ǵooi ma.

Ná kpeeí loozu ga: «É boida!»

E la unmooǵi wosu?

³ Leeni vaa zu é telebotala vaiti pe deεzu ga ze?

Leeni vaa zu é vaazu bu, é ǵε ga maanǵo vai υete nu?

Toomai ta nuβuse maanǵo vai nɔ ǵa ǵε kaazu maaǵoolii zu,
sakpegi ta kpɔe vaiti nɔ ǵa ti ǵεεzu adave pe.

⁴ Naa maavele ma, nu la mɔ ziezu ga toǵi,
sɔle faa la mɔ ziezu.

Mazolɔɔ faa ɲɔu ǵε nuiti ti la vaazu bu, telebo nuiti ti va boti ǵε,
tukpɔiti ti ǵaaleυezu, ta leυezu yaavai maazu.

GALA ná-gooǵaavotegi

⁵ Maligii ǵε ma: «A ǵaazulo deε zii ǵiligiti ba,
wo laa ǵa vɔ ga duai.

Mazolɔɔ wa yesu vulua, wo naa ǵa, nii é vaazu ǵεεzu,
fai naa é ǵεεzu, nu a la bona wo ma, wo la βena la da.

⁶ Ná vaazu ga Babilone nuiti,
suɲɔu nuβuseiti, ti ziliai,

ti bizezu eteai zu

ga boa yooiti kula ti ya.

⁷ Ti maayikive, ti maalua,

tiya baǵo ǵa ti ti yiima vai levezu ga ta-zobogi.

⁸ Ta-zooiti kpizeυe, é leve kɔii va,
ta-niigi ǵaawanave, é leve zuluβuiti tɔnoi va, ti nu deεzu kpidií.

Ta-zoo bize nuiti ti ǵoǵa loǵa, ti zεǵe ǵoozama, ti va,
ti ǵove eǵe koǵei, é loozu ná-daamianigi ma.

⁹ Nuβusei naati pe ta vaazu tooma vai nɔ ma,
ti ǵaazulogai nɔ ti-ǵakalave va,

ti da duɔiti gaale ba eǵe ɲaǵaegi,

¹⁰ ti da ɲεǵula masagiti su,

ti da kundigiiiti ɲεε.

Ada biin ge la ti ǵaazu ga faa,

ta pɔloi zigitona sigigi va, ti le ga ti naati so,

¹¹ ti leve eǵe fiile wolai, ti li ná taǵili,

ti ǵε ga sɔba nui, ta-zεbei ǵa ti keεzu ga ta-ǵalagi.»

GALA goo wo nui wooǵula vai GALA ma volu

¹² Kele kaite wolɔwɔlɔ, da ǵa é ga Gooǵo GALAGI,
da ga ná-GALAGI, ɲadegai, gi la zaa!

ƆooƆo GALAGI, nà-fasai é màkesu,
 è yimazegea ga gi zili nui niiti, è zobogi ve ti ya,
 è Ɔe ti tukpɔi la gi unma.
 13 E-Ɔaazuɔeti naɔdege gola,
 è va va bu ga é faa ɔɔi Ɔa,
 è la zooga zeizu kpe, è da wele nimiza vai va.
 Leeni vaa zu è welezu nɔ, è la faa nɔpe bosu,
 naa zu, nii yaava nuiti ti bosu?
 Leeni vaa zu è maaƆesu kpo,
 siegi zu nu ɔɔiti ti zɔiti kologolosu da,
 tama naati sɔlegai ti va?
 14 Da nuɔuseiti sosu, eƆe kpoloɔei wu Ɔaleiti,
 eƆe ani vulu goiti ti-ma un ge la nà.
 15 Mazɔɔɔ Babilane nuiti ta nuiti sosu,
 eƆe kalei kalagi sosu,
 ti va ga tiye ta-lumɔi zu,
 ti ti vu ɔoƆo ma ta-zeemai zu.
 Naazu ta Ɔoozuneezu, ti naƆai Ɔula.
 16 Ti ɔa zalaƆai Ɔula ta-lumɔiti be,
 ti ani maku neeƆegiti gala ta-zeemaiti be,
 mazɔɔɔ naati sabui zu, ta zoo ti laami,
 daamianigi mɔin ti ya, gola nee.
 17 Ti ye nɔ ta-lumɔiti suwosu,
 ti ɔa zii Ɔiligiti paa, maawoingɔa la su?

2

Telebo nui Ɔa zie nà-kidaalevei zu

1 Nòun nà ye su nà-ada makesuɔe,
 Ɔe loni sigigi Ɔa,
 ga Ɔe kwee nii GALA ge bosu mà,
 ta velei nà nà-kpee woointi gaavote da.
 2 ƆooƆo GALAGI ƆooƆaavoteni, ga niima woointi:
 «Nii Ɔe deezu ga de, naa zeɔe,
 yeevɔze ba kokologiti ma,
 naa Ɔa a ke nuiti ti ɔa kala ga pagɔ.
 3 YeeƆeƆalal la de zeelini
 ga kulakelamai tei daa va zeeli,
 kele toƆa na maaɔuƆa keeyeei va,
 é la valiboga pe.
 Sulebi pa, maaɔɔun,
 mazɔɔɔ daa Ɔa zeeli nɔ ti,
 é la zegea ma pe.
 4 Nui daavegai ga wasogi, é la zolega ziimave,
 kele telebo nui Ɔa zie ga nà-kidaalevei maaɔe.
 5 Gaamazu, ɔɔi yaavave,
 gaazulee nui la ɔa ga zeida kpe,
 toƆa ɔa ƆoɔdayeƆei zuwɔɔɔ eƆe Ɔovealaazu.
 Zii la leida eƆe saai.
 E ɔa li nɔ ga zoointi soga,
 é ɔa nuɔuseiti pe gaale ba ɔoƆo ma.»

Nimizai Ɔa gaazumaavɔɔ nuiti tuƆo

6 Nuɔuseiti ti zogai,
 ti pe ta vaazu neeƆfulasu ɔɔei wosu ti laalɔƆama, ta faalaalii,
 ti ɔa Ɔe ma: «Nimizai Ɔa naama nui luƆo,
 zɔi é aniiti gaaleezu ba, tama nɔnɔ laade!
 E ɔa ta ɔo maaƆuyee Ɔasɔiti ba!
 Da yesu naa Ɔa, eyesu yeele?»
 7 Zɔiti wo kuyee vɔeni ti ma, ti la wuzegea gaamanɔ?
 Niiti ta Ɔe ɔaɔzu wo ma, ti la wuzegea ɔaa?
 Tiya ɔalaa, ta loo wo ma!
 8 Tɔɔzei wo looni zii mɔinmɔin ma,

nubusei mɔtaiti pe ta loo wo ma,
 tɔzei nubusei namai va wo puuzu,
 faa zuɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ zu wo keɛzu ga zooiti,
 ta taa wolaiti, ta ta-laaveaiti!

Nimizai ɔa woovalada nuiti tuɔɔ

⁹ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 zoi ɛ kakama anii ɔaaleɛzu ba na-peleyeɔei ve,
 nii a ke ɛ zeɛ ɛɛ pe unda,
 ga maanɔɔɔ mina zeeli ma.

¹⁰ Da-veleyeɔei na-unfe fai ɔa na ɛ deveai,
 ɛ nubusei ma moimoin koloɔoloni,
 ɛ valaga da-eteai ma.

¹¹ Mazɔɔɔ sigɔi zu ɔɔtuiti ta kpeei loo,
 pelei unsove wuluiti ti daazo.

Nimizai ɔa tooma nuiti tuɔɔ

¹² Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 ɛ namai vuuzu, ɛ taai lo da,
 ɛ taai vuuzu ga faaɔaaza golai.

¹³ Siegi zu nubuseiti ti botii ɔɛɛzu la,
 naama aniiti faa zu ti ɔalazu abui ɔa,
 ziiti ti da boɔɔ boɔ wafuun,
 naa la ga ɔɔɔɔ GALAGI na-devei ɔaa,
 nii ɛ ga Fai-Pe-Maliɔii?

¹⁴ Mazɔɔɔ etea nubusei pe ka ɔɔɔɔ GALAGI na-lebiyai ɔweɛ ga pagɔ,
 eɔvelei ziei kpoloɔei boamaɛ zulaavegai da.

Nimizai ɔa naama nui luɔɔ, zoi ɛ dooi losu seiɔɔɔi la

¹⁵ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 zoi ɛ dooi losu seiɔɔɔi la,
 keai eɔe anivebei, ɛ so,
 ɛ boɔɔ maɔɔakai ɔula, ti da ka!

¹⁶ Lebiyai da sɔɔɔ, naa ɔa valibo ga ɛ maaɔoo,
 da boɔɔ balaagi, dooi boɔe, ɛ ɔabei ɔula!

Da-voloi ɔa zeelizu,
 ɛ boɔe ga ɔɔɔɔ GALAGI na-ziiɔaawana daawoi.
 Da-lebiyai ɔa valibo ga ɛ unfegai.

¹⁷ Faa zuɔɔɔɔɔɔɔɔ ɛ ɔɛeni Liban,
 naa voto ka ɔula ɛ ma.

Suaiti undaavili fai ɔa la ɛ unma, ga ɛ ɛ ɛɛɛɛ.
 Mazɔɔɔ ɛ nubuseiti namai vuuni,
 ɛ tooma vaiti keɛni zoi laalɔɔma,
 ta na-taa wolai, ta su nubuseiti.

Nimizai ɔa kɔɔɔɔ gani kɔɔɔ nuiti tuɔɔ

¹⁸ Leeni ɔa kɔɔɔɔ ganigi paazu, nii neɛliɔi nui kpetezu?
 Baa kɔlu ɔaawuungai kpetɛai ga salei,
 ɛ losu nuiti tuɔɔ zɛɛ vaiti su?

Mazɔɔɔ zoi ɛ kpetezu, naa ɔa boɔɔ ɔalivaazu na-kpetɛanii ma,
 kɔɔɔɔ ganigi ɛ la boɛzu.

¹⁹ Nimizai ɔa naama nui luɔɔ,
 ɛ ɔɛɛzu gulu buɔai ma:

«Gaazuzegɛ ma!»

E ɔɛɛzu kotui ma, ɛ la boɛzu: «Wuzegɛ!»
 Ta zoo nei ti nu ɔala ɔaa?

Pete deɛ, zanugi ta wali ɔaei zɛleni ba,
 kele zɛnvu viile ɔila kpalaɔ ge la su.

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI boɔɔi ɔa zeini na-pele ɔadegai wu.
 Eteai pe ge maaɔe kpo, tɔun gaazu!

3

GALA gɔyei

¹ GALA goo wo nui A6akuke na-GALA falii, ɛ ga maawoin wuyei.

² Gooḡo GALAGI, gè naa menini, nii è kɛɛni,
 gè luani da-ḡɛɛwotii va, ee, Gooḡo GALAGI.
 Da-ḡɛɛwotiiti ti vile su gi ḡaazu!
 Ti ḡula kɛɛma konagiti daawu!
 Kele da-yiiḡaawanai zu, ḡize da-maawɔingai zu.
³ GALA paave é zeḡe Teeman,
 GALA Nadegai vaave é zeḡe Palan ḡizeiti ma.

Lo!

Ná-maayikii ḡa vɛɛni geeḡolɔgi ma,
 ná-lebiyai eteai laaveḡe.
⁴ Kɛɛve eḡe wozakalagii ma voloi,
 ma zezeiti ti da volo, é ḡula zeave,
 ná-zobogi ma loḡufuu vai ḡana!
⁵ Dofo zeeḡeii ḡa kakala vɛɛli, é da li,
 kolo kpadima zeeḡeii ḡa koḡo bogiti su.
⁶ Sieḡi zu a lona da, zoi ḡa niikpi,
 sieḡi zu é welezu la, zii ḡiligiti sasu ḡa bali,
 gize woloḡolɔgiti ti buuse,
 kaite ḡize nɛmɛiti ti vuka,
 vɛti ti ḡɛni maungi ga peleiti, é da zie la.
⁷ Gè Kusan nuiti ta-zeḡe ḡotaiti kaa, ti ḡaavalagai ba,
 Madiyan yooi ma vɛleiti subezeḡelega.
⁸ Ee, Gooḡo GALAGI, è yiiḡaawanaave zie wolaite ma ɔaa?
 E yiiḡulaave ti laaloḡoma, è yiiḡaawana kpolodei ma ɔaa?
 E losu koḡo wotoloiti su,
 ma zoiiti ti liizu ga de pile soḡoosuve?
⁹ E da-ḡooḡo ḡileḡi bɛtea,
 da-mɛɛinti ta ga minazeḡegiti, è ti woni.

Lo!

Da zoi valizu su ga zie wolaite.
¹⁰ Gizeiti ta è ḡaana, ta da bali,
 sabalagii da zoi yeḡe,
 kpolodei wolaite da ziko,
 é da ma lakpatakpagi le geezuve.
¹¹ Foloji ta alugi ti ye loni losuve,
 da-mɛɛinti ti ziezu ta-wozakalagii ḡakala,
 ta da-ḡɛɛni é volozu ma wozakalagii ḡakala.
¹² Da eteai zuḡizezu ga ziiḡulagii,
 è ziiiti deɛve ga ziiḡaawanai.
¹³ Da vaazu da-nuḡuseiti ta-ḡoba vai ma,
 è ḡo da-masagii va è seidai.
 Da faa nou ḡe nui ná-pelei ungi levezu ga,
 è koloḡolo, è peɛ su mɛɛ.

Lo!

¹⁴ Da gi zili nuiti ta-ḡundiḡiiti tɔungiti kpotasu ga ti ḡooḡo mɛɛinti.
 Ti ḡɛni eḡe fiile wolaite,
 ti yeizu gi ma ga ti gi zuvaza,
 ti da koosuneɛ beei loo,
 ti ḡɛvele bɛtea ga zoi maanḡoḡai,
 ti koloḡolo doḡufuu.
¹⁵ E pelei laa da-zoiiti bɛ kpolodei wu,
 zie wolaite wu é zulusu.

¹⁶ Gè naama wooi menini,
 gè ḡe unga wuulee.
 Dakoḡogiti ti da bali,
 ma ḡaeiti su da ḡe yoḡe,
 gè ye ná, gè da bali.
 Kele maanɛɛve ga gè zeii kpe,
 gè kidaavili foloi maanɔun,
 foloi é vaazu gi zili nuiti daaloḡoma.
¹⁷ Kooleḡoole gului la ma waa pe,

leezen belei la mɔ gwaa woga pɛ,
 wolive wului waa vai ɔa ɔa nuiti kaka,
 nu tii ɔɛ vɛ, ɛ la ani nɔpɛ sɔlɔɔga nɔ.
 Baalagiti ta boliiti gaa ɔa vala ba ta-zasaiti su,
 nikiɛ zasa la mɔ ɔɛa nɔ.

¹⁸ Kɛɛ nɔun nɔ, nɔ ɔɔozunɛɛzu ɔɔɔɔɔ GALAGI maavele ma,
 ziimave laave ga koozunɛɛi, nɔ-GALAGI maavele ma, ɛ kizosu.

¹⁹ Maliɔii ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɛ ga nɔ-zobogi,
 toɔa kɔɔɔɔɔi feɔasɔ bu, ga dopai nɔnɔiti kevele,
 ɛ zie ga ze gize wolaiti ma.

Guye loo ɔundigii nɔnɔi vɛ. E loozu ga kɔnigiti.

Sofoni Ná-SɛVɛi Wooi lozeizuve

GALA goo wo nui Sofoni, ná-tene gooi woni kona undɔzita (600) aisa Yesu Kilista va zɔlɔ eteai zu, aisa Abakuke va ná-tɛnɛgi wo. Siɛgi zu é ɣeni tɛnɛgi wosu da, masagi Zɔziase la ɣeni de GALA fi ma valibo fai zeini kpasu (2Ma 23:1-28) ta Zuda masadai ɣeni faazupui laawu ma yeeɣɛɣalai. GALA keelai ɣa naati gooɣaavotesu, zɔiti ti ɣisiesu ga GALA maavaa ɣa nei nuɓuseiti ba, ta faiti ta nei ɣɛɛzu zeema? Toɣa GALA tosuve leɛzu faa mɔinmɔin su: GALA ka va é Zuda nuiiti ta Zeeluzalɛme nuiiti tukpɔɣaaleve (1:1–2:3), toɣa Zuda maagoolii ma nuɓuseiti koloɣolo (2:4-15), naa voluma, toɣa Zeeluzalɛme niine volu, kpega voluma ga faa ɣa ma zapei pe toɣɣula, é nuɓuseiti zai naa, ti ga unmaayei nuiiti, ti valagai, nii a ke, ti nuɓusei pe siɛ velei maavalibo (3:1-20).

Sofoni ɣa bosu é kole, ga GALA ná-nuɓuseiti ti la zooga ti yoɣozuve va ɣole ta GALA, ni naama nuɓuseiti ti la ɣulani ná metu, niiti ti ti ya ɔɣɔɔi nɔ ta-lɔnɔgi ɣaiziesu, é leve GALAGI nɔnɔi va. Kele toɣa zeele wooi wosu ga, GALA ka ɣaabaazu ye naati ma, niiti ti zooi zu ga ɔɣɔmaayei nuɓuseiti (2:3; 3:12).

¹ Wooi niiti ka ɣooɣo GALAGI ti woni Sofoni ma, Zuda masagi Zɔziase, Amon ná-doun zunui, ná-yeeɣɛɣalai zu. Sofoni ɣeni ga Kusi ná-doun zunui, naa keɛɣe ɣe ga Gedalia, naa keɛɣe ɣe ga Amalia, naa keɛɣe ɣe ga Ezeekiase.

Eteai pe tukpɔɣaaleve vai

² ɣooɣo GALAGI wooi ɣaa:

«Ná vaazu anii kpein suwuɣaalevezu, niiti ti yenvuzu eteai zu.

³ Ná nuɓusei pe koloɣolosu ta suaiti, gè wɔniiti pe koloɣolo ta kaleiti pe, gè naa ɣoloɣolo, nii é nu ɣoiti kɔɣɔzizɔzu. Ná nu vului ma zuwu ɣaalevezu eteai zu.»

ɣooɣo GALAGI wooi ɣana.

Fai é kooɣo gani koo nuiiti daalɔɣoma

⁴ «Ná yeewuzeɣezu Zuda nuɓuseiti daalɔɣoma, Zeeluzalɛme nuiiti kpein daalɔɣoma, gè Baale lebi nui mɔtaiti pe suwuɣaaleve adave tɔna ba, ta zɔiti ti botii ɣɛɛzu be, ti pe vooɔma ta zalaɣa ɣula nuiiti.

⁵ Ná naati pe koloɣolo, niiti ti leɛzu peɛe ɣomave, ti da nɔko ná aniiti pe bu, ti volozu geeɣɔlɔgi zu, ta zɔiti ti nɔkɔsu bu, ti da ɣona má, nɛi gè ga ɣooɣo GALAGI, ti lati ti da minazeɣegiti bo ta-ɣalagɔ Mɔlɔke ve.

⁶ Ná naati koloɣolo, zɔiti ti voluavegai bá, nɛi gè ga ɣooɣo GALAGI, ta zɔiti ti la ɣaiziesu, ti la woinni ti va ná-kpɔba zɔlɔ, ɓa ti va ɣaazaɣa.»

Fai é nu wolaiti daalɔɣoma

⁷ A maagɛ kpɔ, Maligii ɣooɣo GALAGI ɣaazu, mazɔlɔ ɣooɣo GALAGI ná-foloi maafuɣaa! Mazɔlɔ ɣooɣo GALAGI zalaɣai ɣevele beveve, é naati gba, zɔiti é ti loligai.

⁸ ɣooɣo GALAGI ɣe ma: «Tama, ná-zalaɣa ɣula voloi, ná laale kundigiiiti bu, ta masa dointi, ta niiti kpein ti weɛinti ta-maagilii ma zii wosu.

⁹ Naama volo ná, ná vooɣu naati ba, zɔiti ti buɛɛzu GALA sei velei ma ɓofalagɔ maazu, eɣe zii ɣiligiti, ti ti-maligii ná-pelei wuulaave ga naavoloi, sɔlɔngai toomai zu ta yaavai.»

Fai é wosu yaafoiti daalɔɣoma

¹⁰ ɣooɣo GALAGI wooi ɣaa:

«Tama, naama volo ná, ta kpee woo wolai mɛni Kale zigidave, ta zɔngɔ wooi Koi Niinei zu vele,

ta ani ɔ́lo lu golai gizeiti ma.

¹¹ A kpeei loo, Buu Uele Goizu nuiti,
mazɔ́ɔ́ yaafoiti pɛ ta zaazu,
wali ɔ́aizie nuiti pɛ ti zuwugaa ɔ́a levezu.»

Fai é wosu kibɔ́ɔ́lma nuiti daalɔ́ɔ́ma

¹² «Naa zu, ná Zeeluzalame zuvɛɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ ɔ́a fitinai,
ná vɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ zunuiti pɛ ba,
ti zeini su kpe, eɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́i buuvɛai,
ti da bo yiimaɔ́ɔ́ ga:
«Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI la faa nɔ́pɛ kea,
ma vago ɔ́aa ma ɲɔ́!»
¹³ Toosui ɔ́a wo ga ta-naavoloiti,
ta-vɛɛiti ta ɔ́loɔ́ɔ́lo.
Ta pɛɛiti to, keɛ ti la ɲia ti wu,
ti leeɛn ɔ́ɛɛiti da, keɛ ti la ma ɔ́ɔ́i ta ɔ́ɔ́lea.»

Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-foloi

¹⁴ Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-foloi wolai maaɔ́ɔ́ɔ́ɔ́,
maaɔ́ɔ́ɔ́ɔ́, gaazuvileɔ́ɔ́ é da va,
kpee ɲɔ́i ɔ́a é loozu Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-foloi,
salavusui ziiɔ́ɔ́ɔ́i ti pɛ ba, naa ɔ́ɔ́ɔ́i ɔ́a kpee wolai loo.

¹⁵ Toɔ́ɔ́ ɔ́ɔ́ ga ziiɔ́ɔ́aawana voloi,
kidaavili foloi ta koozuviligi,
faa zuɔ́loɔ́ɔ́lo foloi ta faaɔ́aavalabai.
Foloi naa ɔ́a ɔ́ɔ́ ga kpidi, é ɔ́ɔ́ ga kpidi ɔ́ɔ́i,
foloi naa ɔ́a ɔ́ɔ́ ga tonaɔ́iingi ta ɔ́umugi.

¹⁶ Naama volo ná, salavusuiti ta puuugi vɛ,
ti kɔ́ ɔ́ɛɛi loo taa wolaiti daalɔ́ɔ́ma sigigi ti ma,
ta ti zu vɛɛ ɔ́aɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ɔ́ daalɔ́ɔ́ma.

¹⁷ «Ná nuɔ́ɔ́ɛiti dɔ́ kidaaviligi zu,
ta zie eɔ́ɔ́ gaazuɔ́ɔ́le nuiti, ti da yeeɔ́ɔ́ɔ́ mɛmɛ,
mazɔ́ɔ́ ti kotoi ɔ́ɛa daalɔ́ɔ́ma, nɛi gɛ ga Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI.
Ti-ma ɲamai ɔ́a vu adave pɛ eɔ́ɔ́ fufiligi,
ti-ma vooɔ́ɔ́i ta luula eɔ́ɔ́ kavai.»

¹⁸ Ta-waliiti ta zanugi ti ti ya
naati ti la zooga ti va ti ɔ́izo
Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-ziiɔ́ɔ́aawana voloi.
Ná-ziiɔ́ɔ́aawana abui ɔ́a eteai pɛ koloɔ́lo.
Gaamazu, naa maa ɔ́a yiki,
toɔ́ɔ́ eteai zu nuɔ́ɔ́ɛiti pɛ suwuɔ́aaleɔ́.

2

Toligi é wosu ɔ́ɔ́ɔ́maayei vai zu

¹ A ɔ́aale ba, wo maaɔ́ɔ́,
wɔ́i wo ga zii, unfe ge la wo ma,

² aisa deve zɛvɛi va ɔ́jula,
foloi va leve eɔ́ɔ́ molo ɔ́ooloi,
aisa Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-ziiɔ́ɔ́aawana va zeeli wo ma,
aisa Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-ziiɔ́ɔ́aawana voloi va zeeli!

³ A Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ɔ́aizie, wɔ́i wo ga ɔ́ɔ́ɔ́maayei nuiti zoi zu,
wo ɔ́lozu ná-deveiti ɔ́ɛ!

A telebodai ɔ́aizie ta ɔ́ɔ́ɔ́maayei.
Tanisu toɔ́ɔ́ wo ye ná Gɔ́ɔ́ɔ́ GALAGI ná-ziiɔ́ɔ́aawana voloi.

Nimizai ɔ́a folo liizu vɛɛe nuiti tuɔ́ɔ́

⁴ Kulaai ɔ́a wo Gaza va tɛtɛ,
Asekalɔ́n ɔ́loɔ́ɔ́lo,
Asedɔ́de nuiti ti ɔ́ɛ ná, ga folo gaalɔ́ɔ́ɔ́i kpekpe,
Ekelɔ́n nuiti ti ɔ́jula ná va.

⁵ Maanɔ́ɔ́i ɔ́a wo vɛ, Kelete nuiti, kpoloɔ́ɔ́i ɔ́oba zeii wo nuiti!
GALA ná-tukpɔ́i ɔ́a wo laalɔ́ɔ́ma, é ɔ́ɔ́ ma:

«Kanaan, é ga Filiseti nuiti ta-yooi,
ná è ǵologolosu, nu vulu nɔpe la mɔ ǵea ná.

⁶ Da-yooi, kpolodei laave,
miná ǵa valibo ga togani laamiizuve,
zooi baala make nuiti ta ǵe ǵizezu su,
ti da baalagiti ta-zasai lo ná.»

⁷ Kpolodei laave tɔna ka ǵe ga Zuda nuɓusei mɔtaiti tɔno.
Ta ǵe liizu ga ta-loganiiti ná, ti da laami.
Kpɔkɔi, ti da looǵo Asekalon veleiiti bu,
mazɔlɔ Ǵooǵo GALAGI, ta-GALAGI ǵa ti maalobo,
é ta-vai valibo ga pagɔ.

Nimizai ǵa folo ǵulazu vele nuiti tuǵo

⁸ «Gè Moabe nuiti ta-voomu gooiti menini,
ta woo ɲɔi Amɔn nuiti ti boni,
ti baagɹulani ná-nuɓuseiti ma,
ti da ta-yooi zuwɔlɔ ga naati ta-yooi, ti ǵeni seǵezu.»
⁹ Ǵooǵo GALAGI Fai-Pe-Maliǵii Izelaye ná-GALAGI wooi ǵaa:
«Naa ǵa é ba, eǵevelei gè vulua la ga ǵite,
Moabe ǵa ǵe ga Sɔdome ǵevele,
Amɔn nuiti ti ǵe ga Gɔmɔl ǵevele,
tufa ɲɔi letele nɔ ǵa a ǵe vɔnɔsu náve,
kpolo ǵula yeǵei nɔ ǵe ná, zooi ǵologolo metu eyesu ǵo.
Ná-nuɓusei mɔtaiti ta loo ti zu,
ná-zooi zu nuiti ta ye ná, naati ta naa zeǵe ga tɔno.»

¹⁰ Naa ǵa zeelizu ti ma ga ta-wasogi ma zalai,
tɔzei ti baagɹulani Ǵooǵo GALAGI, Fai-Pe-Maliǵii, ná-nuɓuseiti ma,
ti ta-vaiti gaawɔlɔ, naati ti loo bu.

¹¹ Ǵooǵo GALAGI ǵa ná-maayikii le ga tiye,
mazɔlɔ toǵa eteai ná-galagiti kpein kologolo.
Naazu, anee zii niiti ti maǵoozaai,
ti pe ta lebiyai ve be,
ese gilagilagi ǵa naa ǵe tɔ boǵɔi zeizuve.

Nimizai ǵa lekpe ma vele nu yeezazuve nuiti tuǵo

¹² Etiyɔpi nuɓuseiti balaa,
ná-boǵa zɔkpɔi ǵa ti zɔbota.

Nimizai ǵa lekpe ma vele nu ǵovezuve nuiti tuǵo

¹³ Ǵooǵo GALAGI ǵa yeewuzeǵe
nu ǵovezu vele yooi laalɔǵoma,
toǵa Asiili undaavili,
é Ninive ǵologolo,

naa ǵe ga zou vɔɔi eǵe tevebai.

¹⁴ Taai vuuzuve ǵa, toganiiti ta ǵe veezu ná,
ta suai ma ziiti kpein,
buungiti ta devéiti ta ǵe zelesu ma beɔegiti ba kpidii.
Nu da wɔniiti goomeni peleiti ma veneteleiti da,
nu ǵa yesu kpofalagi nɔ ma, è pelei wuuǵologologai ǵa,
seɔdele dakaiti ta ǵula ná.

¹⁵ Wele lee taa wolai va, koozuneei ǵeni su,
su nuɓuseiti ti ǵeni kaazu ga ta zeini ziileigi zu,
ti da ǵisie ga ti ǵeǵala la ná.

E woloa, é ǵea ga dɔbo zuaiti peezuve!
Zɔiti dɔin ti levesu ná
ta foei veezu, ti yeeve la.

3

Nimizai ǵa Zeeluzalme nuiti tuǵo

¹ Nimizai ǵa kololala laai ve, kɔzɔai,
é ga nu vaa laai!

² E la woiloni toligi ma,
é la vaazu maǵoloi wu,

é la ɓɔɓɔ ɗalivaazu Ɔooɓɔ GALAGI ma,
 é la voluzeizu ná-GALAGI va.

³ Ná-kundiɗiiti ti ná
 ta ga zalaiti ti zikɔzu,
 ná-tukpɔɗaaleve nuiiti ta ga zuluɓuiti ti kpegi wosu kpidii,
 ti la tanɔpe makesu, ti va mi sobui.

⁴ Ta-ƆALA goo wo nuiiti ti la ga totuɗɔ vago,
 ta ga yaava nuiiti.
 Ta-zalaɗa ɗula nuiiti ti la unfema veezu aniiti be ti veai GALA be,
 ta ná-tɔgiti koloɗolosu.

⁵ Anɛɛ naa ve, Ɔooɓɔ GALAGI ɗa ná, taazuve,
 é da ɓɔɓɔ le ga telebo nu ve,
 é la faa ɲɔu nɔpe keɛzu.
 Sobu-o-sobu, zefema la ba, toɗa ná-tukpɔiiti gaalevezu.
 Kele faa ɲɔu ɗe nui la da ga unfe pe.

⁶ «Gè ziiti suwuɗaalevea,
 gè ti-velesuɓeti suɗoloɗolo.
 Gè koi yɔɗɔzuɓeti koloɗologa,
 nu nɔpe ge la mɔ ziezu náti.
 Ta-laa wolaiti sunakai ɗe de,
 nu ɗila kpalaa ge la mɔ zeini ná.

⁷ Kele gè ɗeni ma:
 «Da unfe mà, è tɛɛ gooi zo,
 naa ɗa a ke, è-zeizuɓe mina ɗoloɗolo.»
 Gè ti loɗani sie mɔinmɔin su,
 kele ti ɗeni ɗaazuvilezu ga faa ɲɔi ɗea,
 ti-ɗeevai pe su.»

⁸ Ɔooɓɔ GALAGI wooi ɗaa: «Naa ɗa é ba, à maaɓɔun,
 ungo, à naama voloi maaɓɔun,
 yeei gè vaazu wuzefɛze la koozoganii vaa zu.
 Gè devea ga gè ziiti ta masadaiti gaale ba,
 ga gè ná-ziiɗaawana wolai ze ti ma.
 Eteai pe ka ɗala ga ná-ziiɗaawana abui.»

Tukpɔi ɗaawaaiti

⁹ «Naazu ná nuɓuseiti maavalibo,
 ná ti-lakɔlogiti ɲade,
 ta fali, nɛi gè ga Ɔooɓɔ GALAGI,
 ti pe ta dɛbi ga yiimaɓe pe.

¹⁰ Anɛɛ Etiyɔpi de wolai volu vele nuu,
 dɛbi nui, niiti gè ti vazani,
 ta va pò ga ta-veɛaniiti.

¹¹ Naama volo ná, ná-nuɓuseiti,
 wo la mɔ unfega ga wo luɓa veleiti faa,
 kotoi niiti wo ti ɗeɛni daalɔɗɔma.
 Ná naati pe kula wo zaama,
 zoiti ti laavegai ga wasogi,
 wa be niina waso fai va ná-gize ɲadegai ma.

¹² Ná nuɓuseiti make wo zaama,
 ti ga ɓɔɓɔmaayei nuiiti ta ti valagai,
 ta ɗe velesu Ɔooɓɔ GALAGI volu.

¹³ Izelayele nuɓusei mɔtaiti ta ɗe vulua,
 ti la mɔ telebotala vaa nɔpe kea,
 ti la mɔ zee nɔpe boga,
 ti la mɔ yaava vaa nɔpe kea ga ti-laave.
 Ta zoo ti daami wo, ti ɲiimɛni vagɔi wo,
 nu nɔpe ge la ti maalua.»

Minazefegi Siyɔn ve

¹⁴ Ee, Siyɔn nuɓuseiti, à vuka ga koozunɛi!

Ee, Izelayele nuiti, à ɔ̀kɔ̀ ga koozunɛɛi!
 Ee, Zeeluzalɛme nuɓuseiti, à ɔ̀oozunɛ ga wo-yiimaɔɛ pe!
 15 Ɔ̀ooɔ̀ɔ̀ GALAGI peelala vai ma ɔ̀sasɔi zeɔɔɛa wo unma,
 é wo zili nuiti kpɛa wo volu.
 Izelayele ná-masagi, Ɔ̀ooɔ̀ɔ̀ GALAGI ɔ̀a wo zaama,
 maa la mɔ̀ nɛɛni wo va lua maanɔ̀ɔ̀ va.

16 Naama volo ná, ta ɔ̀ɛ Zeeluzalɛme ma:
 «À mina lua, Siyɔ̀n nuɓuseiti,
 wo ɔ̀nɔ̀ ge mina leve pa!
 17 Mazɔ̀ɔ̀ Ɔ̀ooɔ̀ɔ̀ GALAGI wa-Ɔ̀ALAGI ɔ̀a wo zaama,
 ga kooɔ̀ɔ̀ ɔ̀lulubai é wo ɔ̀izosu.
 Toɔ̀a wo ɔ̀aanɛɛnɛzu ga ná-nɛɛbei,
 toɔ̀a koozunɛ wuyei loo wa-vaa zu.»

18 Maligii ɔ̀ɛ ma: «Nà maanɔ̀ɔ̀ vaiti kpe wa-vɛti voloiti ba,
 niiti ti ɔ̀ɛa wo unma ga kasɔi ta zelilomai.
 19 Wɛɛɛ, naama ziegi zu, nà vɔ̀ɔ̀ɔ̀ naati pe ba,
 niiti ti wo zopele nɔ̀uni.
 Nà naati balo, niiti ti lɛkpuzu,
 zɔ̀iti ti loai ya, gɛ naati gaale ba.
 Nà wo ɔ̀ɛ ga unfema nuiti,
 wo-lɔ̀ɔ̀i ɔ̀ula zooiti pe su,
 vɛti unfegi zeelini wo ma náti.
 20 Naama ziegi zu, nà va ga woye volu,
 siegi zu gɛ wo ɔ̀aalɛɛzu ba la volu,
 nà wo-laaseigi wɔ̀ɔ̀ɔ̀, lɛbiyai ɔ̀ɛ wo vɛ
 eteai zu nuɓuseiti pe saama.
 Nà naa ɔ̀ɛ siegi zu,
 gɛ wa-vaiti maavalibosu da, wa ɔ̀ɔ̀ɔ̀i wo ɔ̀aazu.»
 Ɔ̀ooɔ̀ɔ̀ GALAGI ɔ̀a é boga.

Azee Ná-Sɛvɛi Wooi lɔɔzeigi

Niima zɛvɛi ɣa GALA goo wo nui Azee losuvɛ lɛɛzu GALA sei vɛlɛi lo fai zu Zeeluzalɛme, Zuifuiti galegai ma ma ti ɣula duɔlai zu Baɓilɔne, vɛ ti ɣɛni ná kona undɔzitai (600) lɔɔzeizu vɛ. E woo mɔinmɔin fɛevɛ ade ya, niiti GALA ge ti woni kona undɔɔlugɔ puufɛlegɔ (520) ma, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Zuifui mɔungiti ti vaani ti ɣula duɔlai zu, kona undɔɔlugɔ puusavagɔ maazu lɔsavai (538) ma, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ, naati ka ti maanɛni ti GALA sei vɛlɛi lo vɔlu nii Baɓilɔne nui ti goloni kona undɔɔlugɔ puulɔsavɔ maazu lɔfelai (587) ma, ti iɲɔ ge lɛvɛni fala. Naa ɣa é kɛɛni GALA ná-keelai nuɓuseiti ta-ɣundjiɣi maanɛnɛzu ga ti botii lɔɔzei vɔlu. Naama wotii lɔɔzei vɔlu kona undɔɔlugɔ puufɛlegɔ (520) ma. Azee ɣa naati iɲɔɔɔzu zɔiti pɛ ti woiɔsu gooi ma, ga nuɓuseiti ta-vɔladai, ta aniiti kpetɛlalai, naa lɔɔzeivɛ GALA sei vɛlɛi koloɣologai, é yɛ ná nɔ (1:1-14), é boni ti ma ga, GALA sei vɛlɛ niineɛ ná-pagi ta ná-lebiyai ɣa buɔɔzu zɔi nɔnɔi maazu nii é woloni (2:1-9), naa lo fai ɣa ɣɛ ga zaɓu, kɔzɔba vai ɓɛ, ta baladai nii GALA ná-nuɓuseiti ti saama (2:10-20). Zɔɔɔɔɔɔ zɔvɛ ɣundjiɣi, Davide mavofodai, GALA ge minazeɣe gola ɣɛni naa vɛ, vɛlela vɛlɛi ma vaa zu (2:20-23).

GALA sei vɛlɛi ma maaɓɔungɛ, ɣa va, lebiyai ɣɛ ɓɛ, é lɛvɛ ma mɔungɛ va, é zɔɔɔsu GALA zɛa, ga ná-botigɛ nui maaɓɛle, é yiimazeɣɛzu la, naa ɣa é vaazu Izelayɛle nuɓuseiti kɛvɛlɛi lɛɛzu ti ɣula vɔluma duɔlai zu. Azee ná-tɛnɛ gooitɛ maaɓɛle ma, é iɲɔɔɔ vɛni ná-yeeɣɣalɛi zu nuɓuseiti ɓɛ, ti ɣula iɲɔtevɛi zu, ti ɓɔɣɔ vɛ botii ya, tɔɔzei faa niineɛti ba GALA ge kpetɛzu.

GALA sei vɛlɛi lo fai vɔlu ma yeeɣɣalɛi

¹ Masagi Dalɩyuse ná-masadai ma ɣona felesɛi ma alu dɔzitasɛi ma volo mɔungɛ ma, ɣooɣɔ GALAGI ɓɛni GALA goo wo nui Azee vɔ, ga é daazeeli Zuda you zɛvɛ ɣundjiɣi Zɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɣa ɣula ɣundjiɣi wolai Zozuwe ma, Yewosadake ná-doun zunui, é ɣɛ ti ma: ² ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «Niima nui ti ta ɣɛɛzu ma: «Yeeɣɣalɛi la dɛ zeelini, ga ɣooɣɔ GALAGI zɛi vɛlɛi va lo vɔlu.» »

³ ɣooɣɔ GALAGI laawooi laazeelini ti ma, GALA goo wo nui Azee ya, é ɣɛ ti ma: ⁴ «Yeeɣɣalɛi ɣa nei wo vɛ ɓaa, wo zɛi wa-vɛle vɔɣoitɛ bu, ti maanɛi, tama GALA sei vɛlɛi goloɣologai?»

⁵ Naa ɣa é ba, ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «À ɣida bu ga pagɔ, fai é laazu wo ma. ⁶ Wo ani mɔinmɔin fazaga, keɛ tago nɔ ɣa wo sɔɔɔsu, wa daami wosu, é la kula ɣɛɛzu ga woyɛ, wa ɓɔɔlezu, keɛ é la wo yiileizu, wa ɓɔɣɔ maaɣilizu, die ge la zɛida wo ma, botigɛ nui zalai ɣa ɣɛɛzu, eɣɛ a ɣɛ vuuzu ɓɔɔ zaɣai zu.»

⁷ ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «À ɣida bu ga pagɔ, fai é laazu wo ma. ⁸ A lɛ gizeiti ma, wo va ga guluiti, wo sɛi vɛlɛi lo. Naazu kɔɔzu ɣa nɛɛ miná, ná lebiyai zɔɔɔ.» ɣooɣɔ GALAGI ɣa é boga. ⁹ «Wo ɣigi loni ani mɔinmɔin ba, keɛ tago nɔ ɣa wo sɔɔɔni wa-ɓalagaɓɛti. Nágoi ɣa wo vaani la wa-vɛlɛiti bu, keɛ gɛ laa vilɛi vuuni ma, gaavala ba. Leeni vaa zu?» ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «Tɔɔzei sɛi vɛlɛi vai va, koloɣologai, tama wo pɛ va ɣaaɓaazu wa-vɛlɛiti nɔ ma. ¹⁰ Naa ɣa é kɛɛzu, geeɣɔlogi la kɛɛzu, é va duɓui vɛ, zooi la vaazu bu, ani a va vɔnɔ. ¹¹ Ná ɣa gɛ ɓɔɔvɔgi maaloliga zooi ma, ta gizeiti ma, ta kpalagiti ma, ta leezen ɓɛleiti, ta wolive ɓɛleiti, ta ziinziin ganigiti kpein zooi ma, ta nuɓuseiti ta suaiti pɛ, é ɣɔkula nuɓuseiti ta-wotiiti pɛ ma.»

¹² Zɔɔɔɔɔɔɔɔ, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɣa ɣula ɣundjiɣi wolai Zozuwe, Yewosadake ná-doun zunui, ta nuɓusei mɔtaiti pɛ, niiti ti vaani ti ɣula duɔlai zu, naati pɛ ti ɣooɣɔ GALAGI, ta-GALAGI wooi zɛɣeni ga gaamai, niigi GALA goo wo nui Azee boni ti ma. Keela wooi ɣooɣɔ GALAGI ta-GALAGI feeni zɛa, é naa ɣaaɓelani ga pagɔ, nuɓuseiti ti luani ɣooɣɔ GALAGI va. ¹³ Naa vɔluma, Azee, ɣooɣɔ GALAGI ná-keelai é tevɛni, é ɣooɣɔ GALAGI wooi woni ti ma, é ɣɛ ti ma: «Nà ya, nà wo va!» ɣooɣɔ GALAGI wooi ɣana. ¹⁴ ɣooɣɔ GALAGI zɛvɛ niineɛ vɛni Zuda you zɛvɛ ɣundjiɣi Zɔɔɔɔɔɔɔɔ vɛ, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɣa ɣula ɣundjiɣi wolai Zozuwe vɛ, Yewosadake ná-doun zunui, ta nuɓusei mɔtaiti pɛ ɓɛ, niiti ti vaani ti ɣula duɔlai zu. Ti pɛ ti liini ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii zɛi vɛlɛi wu, ti botii lɔɔzei, ¹⁵ naa ɣɛni, masagi Dalɩyuse ná-konagi vɛlesɛi ma alu dɔzitasɛi ma folo vuufɛlegɔ maazu naanigoi (24) ma.

2

GALA sei vɛlɛi niineɛ ná-pagi

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma góna felesiei ma alugi lófelasiei ma volo uuufelego maazu gílági (21) ma, Góogó GALAGI laawooi laazeelini ga GALA goo wo nui Azee maavele, é gè ma: ² «Nii gá dá bo Zuda you zéve gúndigii Zóóóááéle ma, Seyaletiyéle ná-doun zunui, ta zalağa gúla gúndigii wolai Zozuwe ma, Yewósadake ná-doun zunui, ta nuúseiti mataiti pe ma, niiti ti vaani ti gúla duúlai zu, gè ti ma: ³ «Bé gá é wo zaama, é niima GALA sei vélei tei kaani ná-pada máungi zu? Wa petesu gale niizu? E la má wo gaazu ga ani nápe niizu, kéle?» ⁴ Góogó GALAGI wooi gáa: «Niizu, zébezege, Zóóóááéle. Zébezege, zalağa gúla gúndigii wolai Zozuwe, Yewósadake ná-doun zunui.» Góogó GALAGI wooi gáa: «A zébezege, wa ve, zoi zu nuúseiti pe.» Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gáa: «A bóogó ve botii ya, mazóóó ná wo va. ⁵ Gè naama minazefegi gèeni wo ve, siegi zu wo gúlani la Ezipete yooi va. Ná-Zenvui gá wo zaama, à mina lua jégelein!»

⁶ Mazóóó Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gáa: «Naa voluma máno, su la má góozazu gè geególógi bali ta zoi, ta kpolódei ta zoiiti. ⁷ Ná zii gílígiti pé kéezu unga wuulee, ta-naavolóiti pé ta va ve, ná niima GALA sei vélei laave ga padai.» Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii gá é boga. ⁸ Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gáa: «Walii kpein ka ga náno, zanugi kpein ka ga náno. ⁹ Naazu, niima GALA sei véle niinei gá va, é dá volo, é leve ma máungi va.» Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii gá é boga. «Ná ziileigi zei miná.» Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gána.»

Tuyai ma minazefegi bogai nuúseiti be, ti góozai

¹⁰ Masagi Daliyuse ná-masadai ma góna felesiei, ma alu taavusiei ma volo uuufelego maazu naanisiei (24) ma, Góogó GALAGI bóeni GALA goo wo nui Azee vo, é gè ma: ¹¹ «Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gáa: «Zalağa gúla nuiti gaazağa, ti gí fe è ve niima vaiti su: ¹² Ni zalağa zua jadegai ta a gèna nui ta ná-sege la, segei naa a vóogfuna búlui va, ba gónógi ta, ba dáó, ba guló, ba daamiani nápe na, naama anii gá jade niina baa?» » Zalağa gúla nuiti ti googáavoteni, ti gè ma: «Ba-o.» ¹³ Azee ti gaazagani máno, é gè ti ma: «Ni nui ta a góozna, tázei é vóogfuni nu uóomai ta va, ni a vóogfuna daamianigi tanópe ba, naa gá gózo niina baa?» Zalağa gúla nuiti ti googáavoteni, ti gè ma: «Ungo, toğa gózo.» ¹⁴ Názu gá Azee kpóei zefeni la, é gè ti ma: «Góogó GALAGI wooi gáa: «Dégemu zekana niima nuúseiti ti la, zekana zii nii la gáazu, zekana ta-woti zulóógi kpein ge la, nii ti feezu bè gána, kázóve.»

¹⁵ Niizu, à gída léé bu ga pagó, nii é vaazu gèezu, é zo za ma, é li. Aisa wo va kotuiti da bóogó maazu, Góogó GALAGI zei vélei lo fai zu, ¹⁶ leeni gá é gèeni ga woye? Ni nui gígi gána panisu uuufelego (20) va ná-kpalagi zu, puugóí nó gá é sóóósu ná. Ni nui gígi gána lítéle uuulóogó (50) va ná-dóóí vo be, puufelegó (20) nó gá é sóóósu ná. ¹⁷ Gè vóogfuni wo va, gè wa-wotiiti pé ma lónó fai gaavala ba, ga siinziin ganígiti ta-zeebèiti, ta sakotuiti, kéle wo la zefeni yee ma, wo va va pò.» Góogó GALAGI wooi gána. ¹⁸ «Za gá ga alugi laavusiei ma volo uuufelego maazu naanisiei (24), yeei Góogó GALAGI zei vélei lo fai bózeini la. Niizu, à gída léé bu ga pagó, nii é vaazu gèezu, é zo za ma, é li. ¹⁹ Kébe ani zuwu nápe ge la má wo ya kotaiti su, kéle? Leezen bélei, ta koolegoolé guluiti, ta gelenade guluiti ta wolive wuluiti, tanópe ge la gwaa woni, jégelein. Kéle é zo za voloi ma, ná ná-tuyai zuwóóózu wo ve.» »

Minazefegi é woni Zóóóááéle ve, Maliğii yimazefeni la

²⁰ Ma volo naa nó, alugi ma volo uuufelego maazu naanigó (24) ma, Góogó GALAGI bóeni máno Azee vo, ná zeizu velesiei zu, é gèni ma: ²¹ «Bóé Zóóóááéle vo, Zuda you zéve gúndigii, é gè ma: «Ná vaazu geególógi niikpisu ta zoi. ²² Ná vaazu masagiti tokasu, gè zii gílígiti ta-masadaiti ma zobogiti koloğólo, gè kóogó wotolóiti daave ta ti bíze nuiti, sooiti ta za, ti gáma nuiti ti bóogó va.» ²³ Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gáa: «Kéle naama volo ná, ná boti gálivaazu é ma, ná-botigé nui, Zóóóááéle, déi é ga Seyaletiyéle ná-doun zunui.» Góogó GALAGI wooi gána. «Gè yimazeféa ga de, gè é gè ga ná-balağaegi, nii nu gá dá poogi gè la.» Góogó GALAGI Fai-Pé-Maliğii wooi gána.»

Zakali Ná-Sευει Sευει Ιδδζει velei

Nu a la zo Zakali ná-sevei laasei pεε ga kito σευει. Togá dεεзу gεεgεgεε velegi Izelayele nubuseiti ta-đitogi laazeelini la wolwoloι zu. Sevei nii gaađwεεvesu ga seizu felego niiti ti la b6ni.

Ma m6ungi ε zo gaađwεsu 1 ma ε zeeli gaađwεsu 8 ma, naati σευει ε Ιδδζει kona und6olug6 puufeleg6 (520) ma, ε yei und6olug6 puug6 maazu b6savai (518) ma, aisa Yesu va z6l6. Ti g6ni botii gεεзу v6ama yeeđg6gala g6la su ta GALA goo wo nuι Azee. Naama GALA gooitι ta ga kulakεlεmaitι. Izelayele ná-kito m6ungi g6ni ga naazu GALA sei vele wolai lo fai, ta Zeeluzalεme vile fai tosu điteđitegi zu, kundig6i Z6l6b6bele, ta zalađa g6la nuι Zozuwe g6a ti g6ni naama vaitι untuđ6.

Felesiei g6ni ga yeeđg6galai maa66un fai, siegi zu GALA ge vaazu masadai gεεзу la z6oi g6a ná pε.

Zakali ná-sevei g6aabelazu velei, ε zo gaađwεsu 9 ma ε zeeli 14 ma, ti zεveai z6iti poluma lago poun, naati ta laabakpasu gola faa wola m6un feleg6i naati ma.

Maliđi ná-toligi ε bosu ga Izelayele nuiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma đonagi velesiei, ma alu d6savasiei ma, G6og6 GALAGI b6eni GALA goo wo nuι Zakali v6, Beeleekia ná-doun zunui, Ido ná-doun zunui balaa g6ni de, ε g6e ma: ² G6og6 GALAGI wola y6iđaawanani wo-mεmεwolani ma. ³ Gε ti ma: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6a: A g6ale ma wo va p6, G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6ana. Ná balaa ná g6ale ma wo v6. G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi g6a ε boga. ⁴ A mina g6e ga wo-mεmεwolani kevele, niiti GALA goo wo nu m6ungiti ti g6ni gεεзу ti ma: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6a ε ga niι: A zege wo z6e vele j6iti ta wo-z6 j6iti polu.» Kele ti la g6ni keeni, ti va woilo g6o ma, ti la g6o zoni, G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6ana. ⁵ Mini g6a za wo-mεmεwolani ti ná? GALA goo wo nuiti balaa ti yege vulua eyesu đ6 baa? ⁶ Kele tama, d6awooiti, ta ná-deveiti gε ti veeni ná-botigε nuiti, GALA goo wo nuiti zea, naati ti wo-mεmεwolani k6đ6zumεenni. Ti ti z6e velei maavaliboni, ti g6e ma: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi gi zoge velei ε deveni la, ε zoloo gi z6e veleitι ta gi-z6giti ma.» »

Kulakεlεmai ma m6ungi: Soo bulugi

⁷ Masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma, alu puug6 maazu g6lasiei (11) daa ga Seebate, naa ná-folo vuufele maazu naanig6i (24) ma, G6og6 GALAGI b6eni GALA goo wo nuι Zakali v6, Beeleekia ná-doun zunui, ε ga Ido ná-doun zunui balaa: ⁸ Naama bidii gε kulakεlεmai ta g6ani. Gε zunu g6la kaani zeini soo maa66ikp6ig6i g6ma, ε g6ni loni milete guluitι saama petu kpomave. Soo maa66ikp6ig6iti, ta soo maaleiteig6iti, ta soo g6legiti ti g6ni loni polu velei. ⁹ Gε gaazag6ni, gε g6e ma: «Maliđi, lee ma z6o g6a ga niiti?» Geezuđeelai nii ε g6ni b6εзу p6, naa g6ni m6: «N6 vaazu ti-vaag6ulabai lεεзу ga de.» ¹⁰ Zunui nii ε g6ni loni miletegitι saama, naa g6e ma: «Niiti ka G6og6 GALAGI ti levegai ga ti eteai z6bize.» ¹¹ So6bize nuiti ti voluvaawoni G6og6 GALAGI ná-geezuđeelai ma, ε g6ni loni miletegitι saama, ti g6e ma: «Gi bega ga eteai z6bize, gi kaave ga zilleigi, ta doog6gi g6a ná.»

¹² G6og6 GALAGI ná-geezuđeelai g6e ma: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi, wele, ε g6ea ga kona vuul6fela (70), ε y6iđaawanai Zeeluzalεme, ta Zuda laa wolaitι ma. Keni yeεle ε va ti maaw6ing6a?» ¹³ G6og6 GALAGI iđ6d66 b6eitι ta gaaneεne b6eitι boni naazu geezuđeelai ma, nii ε g6ni b6εзу p6.

¹⁴ Geezuđeelai nii ε g6ni b6εзу p6, naa devei veeni zεa ga gε niima g6eela wooi laazeeli ga: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6a: «Ziimaεe laavege ga neεbei, Zeeluzalεme ta Siy6n gizei ta-vaaz zu. ¹⁵ Kele gola y6iđaawanave z6oi naati ma, ti zeι vele bεteai ga pag6. Maz6l66 gε lago y6iđaawanave n6 ná-nubuseiti ma, kele tiya mu ti ta b6ga naati ta-maan6đ6i va.» ¹⁶ Naa g6a ε ba, G6og6 GALAGI wooi g6a: «N6 galesu ma, gε Zeeluzalεme g6aazumaaw6ing6a, ná-pelei g6a lo ná volu, pele lo nuι ná-k6đ6 galui g6a la Zeeluzalεme ma.» G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6ana.»

¹⁷ Geezuđeelai g6ni m6: «Nii wo volu, ε g6e ma: «G6og6 GALAGI Fai-Pε-Maliđi wooi g6a: N6-taa wolaitι ta ta-g6ulagaaneεzui z6l66 volu, ná Siy6n g6aaneεne, gε yiimazege volu ga Zeeluzalεme.» »

2

Kulakεlεmai velesiei: Mineiti ta g6in bo nuiti

¹ Gè ɣaazuwuzegeni, gè mine naanigɔ ɣaani kulakɛləmai taɣili su. ² Gè ɣeni geezugɛelai ma, é ɣeni bɔɛzu pɔ: «Minei niiti ta ga leeni?» E gɔɔɣaaɔoteni, é ɣe ma: «Minei niiti ka ti Zuda zuvazagai, naa vɛɛ Izelayele ta Zeeluzalɛme va.»

³ Gɔɔɣɔ GALAGI ɣain bo nu naanigɔ lɛɛni ga ze. ⁴ Gè ɣeni ma: «Leeni ɣa ti vaazu kɛɛzu?» E gɔɔɣaaɔoteni, é ɣe ma: «ɢain bo nui niiti paaɔve ga ti zii ɣiligi naati kpɔɔ, ti ti-mineiti suɣale, teigiti ti-mineiti buzeɣeai Zuda yooi laalɔɣma ga ti su nuɔuseiti svava. Mineiti ka ti Zuda ta Zeeluzalɛme nuɔuseiti svazagai ga kɛvele ɣɔu, nu nɔpe ge la mɔ ɣea zoosu unbuzeɣezu.»

Kulakɛləmai zavasiei: Kɔɣɔ galui

⁵ Gè ɣaazuwuzegeni, gè zunu ɣila ka, kɔɣɔ galui zoni zea. ⁶ Gè ɣe ma: «Mini ɣa è liizu ná?» E ɣe ma: «Nà liizu Zeeluzalɛme ɣɔɣɔsu, gè sakpai, ta kogi ɣwɛɛ.»

⁷ Geezugɛelai nii é ɣeni bɔɛzu pɔ, naa maabugani geezugɛelai taɣili ba, nii é ɣeni daaɣomisu. ⁸ E ɣeni naa ma: «Bize, é bɔɛ zunu loungoi nu vɔ, é ɣe ma: «Zeeluzalɛme ɣa ɣɛɛzu ga taai, sigi nɔpe ge la mɔ ɣea ma, tɔɔzei nuɔuseiti ta toganiiti mɔin vɛlei va, niiti ti ɣɛɛzu ná.» ⁹ Gɔɔɣɔ GALAGI wooi ɣana: «Nà bɔɣɔi ɣa gè ɣɛɛzu maagɔolii zu eɣe abu zifigi, gè ɣe ma taazuve ga ná-ɛbiyai.» »

Kula zou va nuiti toli fai volu

¹⁰ Ee! Ee! A vɛla!

Wo ɣula lekɛma vɛlei nu ɣɔvɛzuvɛ yooi tei ba ga suvile!

Gɔɔɣɔ GALAGI wooi ɣana.

Mazɔɔɔ gè wo zuvazage geɣɔɔɔɔgi wu vɛpema naanigɔi pɛ,

Gɔɔɣɔ GALAGI wooi ɣana.

¹¹ Ee, Siyɔn nuɔuseiti, à vɛla,

wɔi wo zeini Babilɔne taazuvɛ.

¹² Mazɔɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:

Teigi é tɛvegai ga ná-zobogi,

zooi naati daalɔɣma niiti ti loai wo ma, é ɣe ma:

«Zoi nɔpe é vɔɔɣuzu wo va,

naama nui vɔɔɣua gáazuleegi va.

¹³ Wɛɛ, ná yeewuzeɣezu zooi naati daalɔɣma,

ta latisu ti ɣe ga ta-luɔiti zeezu ani.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii tɛvege.

¹⁴ «Wa vɛ de, Siyɔn nuɔuseiti, à ɣoozunɛ!

Wo wooɣula ga koozunɛi,

mazɔɔɔ ná ga va gè zeì wo zaama,

Gɔɔɣɔ GALAGI wooi ɣana.

¹⁵ Naama volo ná, zii ɣiligi ma mɔinmɔin ka va,

ti ɣili Gɔɔɣɔ GALAGI va.

Ta ɣe ga ná-nuɔuseiti,

nà zeì wo zaama.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é tɛvegai wo ma.

¹⁶ Gɔɔɣɔ GALAGI ɣa Zuda zeɣe vɔlu ga nɔnɔi, zou ɣadegai zu.

E yimazeɣe vɔlu ga Zeeluzalɛme.

¹⁷ Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ mu Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu!

Mazɔɔɔ toɣa na ɣula ga suvile sei vɛɛ ɣadegai wu.

3

Kulakɛləmai naanisiei: Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Zozuwe

¹ E zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Zozuwe lɛɛni ga ze, é loni Gɔɔɣɔ GALAGI ná-geezugeelai ɣakala, Setana ɣeni loni Zozuwe yeezazu vɛlei, é da maalo. ² Gɔɔɣɔ GALAGI ná-geezugeelai ɣeni Setana ma: «Gɔɔɣɔ GALAGI zelilo è ma faan, Setana! Gaamazu Gɔɔɣɔ GALAGI zelilo è ma, teigi é yimazeɣeai ga Zeeluzalɛme! Zunui nii la ga kovilevegi kulaai abui ɣa ɣaa?»

³ Zozuwe ɣeni loni geezugɛelai ɣakala, maagilii ga seɣe nɔɣɔiti. ⁴ Naa ɣeni nuiti ma, ti ɣeni loni koba: «À seɣe nɔɣɔiti kula koba.» Naa voluma é ɣeni Zozuwe ma: «Wɛɛ gè dá-vaagaaaza golai zeɣea è va, ná è maagilizu ga seɣe vɔpagiti.» ⁵ Gè ɣeni ma: «Ti bɔɔɔ pagɔi lo unba.» Tama ti bɔɔɔ pagɔi bɔni unba, ti maagilii ga seɣe ɣadegaiti. Miná ɣa Gɔɔɣɔ GALAGI ná-geezugeelai ɣeni loni ná.

⁶ Gɔɔɣɔ GALAGI ná-geezugeelai niima zeele wooi woni Zozuwe ma, é ɣe ma: ⁷ Gɔɔɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «Ni da zina ga zliima vɛleiti, è ná-deveiti so, da ɣe ga tukpɔgaaleɔve nui ná-peleì wu, da ɣe wɛɛzu ma ɣoizuvɛ pɛ ma, ná pele vie è luɣɔ. Da ɣe vɛ, naati saama, ti botii ɣɛɛzu bè.

⁸ A woilo, zalağa ğula ğundiĝi wolai, Zozuwe, wa è-wòlaiti ti zeini è ğoba, tõezi wo pe wa ga poogi, mazòlò ná vaazu ga ná-botigé nui nii daaseigi ga: Ma Uòngi. ⁹ Wele gè kòtu ğila piléga Zozuwe luĝo. Kòtu ğila kpegi naa ğaazuwe ğa ba ga dáfela. Ná bòĝo ğa gè sevei ğeezu ma. Gòoĝo GALAGI Fai-Pe-Maliĝii wooi ğana: Ná zooi nii ná-kotoi zeĝe ba ga folo ğila nò. ¹⁰ Naama volo ná, wo ğilagi kpein wa ğe bòĝo lolisu wa-leezen beleiti ta kooleĝoole guluiti bu, wo da ğoozune ná ziiłeigi zu.» Gòoĝo GALAGI Fai-Pe-Maliĝii wooi ğana.

4

Kulakelmai lòlusiei: Fitina zei anii ta wolive wulu felego

¹ Geezuĝelai nii é ğeni bòezu pò, naa vaani volu, é màaloĝa, velei nu a da niimeni nui màaloĝa la. ² E ğeni mà: «Leeni ğa è kaazu?» Gè gooĝaavoteni, gè ğe ma: «Fitina zei anii ğa gè kaazu é ga zanugi nò ñegelein, fitina lofela ğa é zeini ga. Gulò anijakai zeini ti maazuwe, sòove lofelaiti togai ba, gulò ziezú ti zu, é zeeli fitinaiti su. ³ Wolive wulu felego ğa loni gulò anijakai ğobawe, ğilagi ğa zeezazuwe, zoi ğe ga kòvezu velei.» ⁴ Gè geezuĝelai ğaazagani volu, nii é ğeni bòezu pò, gè ğe ma: «Maliĝii, nii voluwe ğa ga leeni?» ⁵ Geezuĝelai é ğeni bòezu pò, é ğaazagani é ğe mà: «È la naa voluwe ğwee?» Gè ğe ma: «Ungo Maliĝii, gè la poluĝwee.» ⁶ E gooĝaavoteni, é ğe mà: «Gòoĝo GALAGI wooi ğa é bosu Zòlòbabele ma: E la niima wotii ğea ga zobogi ta gaabaai, keni ná-zenvui zebèi zu. Gòoĝo GALAGI Fai-Pe-Maliĝii ğa é boga.

⁷ Da ga leeni kae, gize wolai?

Da valibosu é ğe ga nemei Zòlòbabele luĝo.

Toĝa kòtu ñiingi ğula è zu,

maamuse wooi zaama, ti da ğe ma:

!Tuya ğòtui! Tuya ğòtui! »

⁸ Gòoĝo GALAGI bòeni pò volu, é ğe mà:

⁹ «Zòlòbabele yeeiti ka ti niima wuulaagi laa,

tiya ma nò ğa ti pelei nii lo fai ğaabelazu.»

Naa ğa ğeena wa kwee naazu ga Gòoĝo GALAGI Fai-Pe-Maliĝii ğa é tèvèga wo ma.

¹⁰ «Bèni ka mu ti botii lòzeizuwè goi vaaĝulaai?

Ti maa ğeni neni ga ti ğoozune,

siegi zu ti kòtu zaĝa ğolui ğaani la zoni Zòlòbabele ya.

Kòtu ğaazu lofelaiti ta ga Gòoĝo GALAGI ğaazuĝezegiti, ti wlezu fai pe ma, ti ğeezu zooi ğa.»

¹¹ Gè ğaazagani volu, gè ğe ma: «Wolive wulu felego nuuti poluwe ğa ga leeni, ti loni fitina zei anii yeezazuwe ta kòvezuwe?» ¹² Gè ğe ma mào: «Wolive wulu beke felego nuuti poluwe ğa ga lee, ti loni zanu sòove felegoiti koba, niiti gulò belei ziezú ti zu?» ¹³ E ğeni mà: «È la ti voluĝwee?» Gè ğe ma: «Ungo Maliĝii, gè la ti voluĝweeni.» ¹⁴ E poluleeni ga ze, é ğe mà: «Zunu felegoiti kana niiti gulò ziaai ti ma, ti losu eteai pe Maliĝii ğakala.»

5

Kulakelmai lòzitasiei: Seve biligi é ğovesu

¹ Gè ğaazuwuzegeni volu, gè seve biligi ğa, é da ğove. ² Geezuĝelai ğe mà: «Leeni ğa è kaazu?» Gè ğe ma: «Seve biligi ğa gè kaazu, é da ğove, sakpai ğa ga metele puugò, kogi ga metele lòlugo.» ³ E ğeni mà: «Sevei naa ğa maanòĝo vai zevèai su, nii é vaazu zeelizu zooi ğòlòkòlma ná pe. Boge su ga unma nui pe ge be, ti ğula zooi nii va, zòiti balaa ti zee zeele wootti bosu, ta be, ti ğula ve va. ⁴ Gòoĝo GALAGI Fai-Pe-Maliĝii wooi ğana: Ná bòĝo ğa gè vaazu ga maanòĝo naa, nii a ke é le unma nui ná-pelei wu, ta zoi é konai wosu ga daaseigi zeei maazu. Foovooi ğa le é ze ta-velei wu, é pelei pe koloĝolo, é pee dakai va ta kòtuiti.»

Kulakelmai lofelasiei: Anzanui ğeni zeini kpòlogi zu

⁵ Geezuĝelai é ğeni bòezu pò, é ğeni mà: «Ungi wuzegé é wele naa va, nii é ğulazu munu.» ⁶ Gè ğeni mà: «Begele ve?» E gòoĝaavoteni, é ğe mà: «Kpòlogi ve, é ğulazu.» E ğe mà mào: «Kpòlogi nuu ğa é ga nuuseiti koozu ğisiei zooi zu ná pe.» ⁷ Naama ziegi zu kòlui nii é ğeni ga kpòlogi ma lakulugi, naa wuzegeni da, anzanu ğila ka é ğeni zeini kpòlogi zu. ⁸ Geezuĝelai ğeni mà: «Anzanui nuu ğa é ga supòulai ma voogi.» Naa vòluma é zòni naa va, é yei kpòlogi zu volu, é daaĝulu ma.

⁹ Gè ğaazuwuzegeni volu, gè anzanu felego ğa, fiilei zeidai ti wu, ti da ğove, kovegi ğeni ti va, eĝe wani daa ga sigòje. Ti kpòlogi zegeni, ti leé la fiilei zu. ¹⁰ Gè geezuĝelai ğaazagani, é ğeni bòezu pò, gè ğe mà: «Mini ğa ti liizu ga kpòlogi ná?» ¹¹ E ğe mà: «Ta liizu la Babilòne yooi zu, ti kòò velei lo. A ğevele betena ta sei niina kòò ğòtui maazu.»

6

Kulakelamai lasavasiei: Wotolo naanigōiti

¹ Gē gāazuwuzegēni. gē soo wotolo naanigō gā, ti da gūla kōlu bōi gize felegōiti zōgōzuvē. ² Soo maabōikpōigiti ka ti gēni ma mōungi va, soo lēigiti ti gē felesiei va. ³ Soo gōlegiti ti gē savasiei va, soo vōnēgiti ti zūbaai ti gēni naanisiei va. ⁴ Gē geezūgēelai gāazaḡani, ē gēni bōezu pō, gē gē ma: «Maliḡii, lee zoo gā ga nuuti?» ⁵ E gōōḡaaḡotēni, ē gē mā: «Fiile naanigōiti be, ti gēa loni eteai Maliḡii gōbavē, ti gūlazū nā niina, ti da li.» ⁶ Soo lēigi niiti ti gēni wotoloi gilagi va, naati ti liini ga lekpeḡavē nu gōvēzu veei yōoi zu, naa vōlu soo gōlegiti bālaa ti gūlani, soo vōnēgiti ti liini ga lekpeḡavē nu yeezazu veei yōoi zu. ⁷ Soo zūbaagiti pē ti gūlani, wōin wola gēni ti ma ga ti eteai gōbōkolōḡavē pē subize. E gēni ti ma: «À liina wo eteai gōbōkolōḡavē pē subize.» Tama ti eteai gōbōkolōḡavē pē subizeni. ⁸ E tōlini, ē gē mā: «Wēlena zōiti ti liizu lekpeḡa veei nu gōvēzuvē, naati ta ziileigi ve Zēnvui ve naama yōoi zu.»

Masa bōōlogi lō vai zalaḡa gūla nui Zozuvē unma

⁹ Gōōḡō GALAGI bōēni pō ḡani: ¹⁰ «Yeezei kula zou va nūiti ta-vebēaniiti bu, nii Gēledayi, ta Tōbiya ta Yedayā ti vaai la. Liina za nō Sofoni nā-doun zunui Zōziase nā-pelei wu, vē nūi niiti ti laayēidai nā, ti zeḡeai ma Bābilōne. ¹¹ Da walii ta zanugi zeḡeju, ē ti bēte ga masa bōōlogi, ē dō zalaḡa gūla ḡundigī wōlai Zozuvē unma, Yewōsadake nā-doun zunui. ¹² Gē ma: «Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii wōoi ḡaa:

Zunui ta ḡa vē,
daaseigi ga Ma Uōnōgi,
toḡa vōnō vē ē nā,
ē Gōōḡō GALAGI zei veei lo.

¹³ Tō bōḡō bā ka ē tosu vōlu.
Maa ḡa ḡili ga masa sōlaiti,
ē masadai gē nā-masa kpōkpōgi zu.

Toḡa gē ga zalaḡa gūla nūi bālaa nā-masa kpōkpōgi ḡa.
Goolaama vāḡōi ḡa gē boti felegōi naati zōgōzu.»

¹⁴ Masa bōōlogi ḡa makēsū Gōōḡō GALAGI zei veei wu, ē gē ga ḡizēsū anii Gēeeme vaa ma, ta Tōbiya ta Yedayā, naa vēē Sofoni nā-doun zunui nā-nūbōḡōlai va.»

¹⁵ Numaa ta gē zeḡeju ḡōozama, ti da va, kpōbai wosu Gōōḡō GALAGI zei veei lo fai zu. Wa kwēē naazu ga Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii ḡa ē tēvegai wo ma. Naa ḡa gē nō ti, ni wa ḡolona Gōōḡō GALAGI wōoi vē, wa-GALAGI.

7

Zu so kuiti

¹ Masagi Daliyuse nā-masadai ma ḡonagi naanisiei ma, Gōōḡō GALAGI bōēni Zakali vō, alugi laāvūsiei daa ga Kiseleve naa ma volo naanigōi ma. ² Beetele nūbūseiti ti Salēsēl ta Leegeme-Meelekeni tēveni, ē bō numaa va, ga ti Gōōḡō GALAGI maanēne, ³ ti zeeli zalaḡa gūla nūiti pō be, niiti ti botii gēezu Gōōḡō GALAGI, Fai-Pē-Maliḡii nā-pelei wu, ta GALA goo wo nūiti pō be, ti naati gaazaḡa, ga: «Ḡā yesu ḡōbi nō ḡa ḡō, ḡi da zugi zo konagi ma alugi bōlusiei ma, veei gi ḡea kēezu la pōlōma?»

⁴ Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii bōēni pō naazu, ē gē mā: ⁵ «Ḡē zōoi zu nūbūseiti pē ma, ta zalaḡa gūla nūiti: «Wo kēa ga kona vūulōfela (70), wo da zugi zo, wo da bōḡō maawōin konagi ma alugi bōlusiei ta dōfelasiei ma, kele wo la naa ḡēni bē. ⁶ Wo ḡēni daami wosu, ta kpōlei, wo-ḡōgiti sulaave fai nō ma.» »

⁷ Niina woo ḡilagiti nō lei Gōōḡō GALAGI ti vūuni GALA goo wo nu mōungiti da, ti bo sieḡi zu nūbūseiti ti ḡēni zeini la ziileigi zu Zeeluzalēme, ta taaiti ti maḡḡoolii zu, ta sieḡi zu bālaa lekpeḡa veei nu yeezazuvē yōoi zu, ta zielavē ma nēmēiti ti laaveni da ga nūbūseiti.

⁸ Gōōḡō GALAGI bōēni Zakali vō ḡani: ⁹ «Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii wōoi ḡaa: A da tukpōiti gaaleve ga gaamai, wo ḡilagilagi pē ge da nūbōḡōlai ta gaazumaawōinḡai gē bōlōai vē. ¹⁰ A mina da ga poanzaiti, ta podointi suziḡa, ta seikōḡōma nūiti, ta niiti kpēin ti kpalaiti su. Wo tanōpe ge mina faa ḡōu bēte bōlōaiti daalōḡōma.» ¹¹ Kele ti la ḡēni kēēni, ti va wōilo naama wōoiti ma, ti bakanī, ti ti-wōiyegēiti daaḡūlu ga ti mina faa mēni. ¹² Ti ḡilkaani kpaan eḡe diamai, nii a kē ti mina yeezei Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii nā-tōḡiti, ta daawōoiti bu, niiti nā-Zēnvui ḡēni bosu GALA goo wo nu mōungiti ma. Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii wola yiḡaawanani naazu. ¹³ Gōōḡō GALAGI Fai-Pē-Maliḡii gē ma: «Tei gē ti lolini, ti la wōiloni gōo ma, tiya bālaa ta tōlina, gē la wōiloga ti-woo ma. ¹⁴ Gē ti vazani zii ḡilgiti saama, niiti ti la ḡēni ti ḡwēē kaipa. Ti ta-yōoi zūnakai ye ga vōlu veei, vē nu nōpe ge la mō ḡēni lēezu nā, ē va da yei. Ti zou vāpagi valiboni ga tēvebai.»

8

Zeeluzalame lo fai volu

¹ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii bōeni ḡani: ² Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
«Siyon neeve bē, ma yii wola ḡa bē,
gaamazu, nà ḡalazu su ga ná-maayogi.

³ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
Nà ḡalesu ma Siyon,
sèizuvē ḡa ḡē ga Zeeluzalame.
Zeeluzalame ḡa loli ga «Woogēḡila taai,»
ta ḡē Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ná-gizei ma «Gize ḡadegai.»

⁴ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
Nu bōlozaḡagiti ta zeizu mōno Zeeluzalame,
zunūiti ta anzanūiti ta zei koi zaamavēti,
eḡe pe ná-tukpō zea, tōzei ma nu ná-konagi mōin velei va.
⁵ Zeeluzalame koi zaamavēti daa ḡa ve
ga zunu lounḡoiti ta anzanu lounḡoiti, ti ḡa ḡaḡo.

⁶ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
Ni nuḡusei mōtaiti ta kaazu ga
niima vaiti ti la zooga ḡēezu niima voloiti su,
anḡē nei nà balaagi nà ḡisēzu ga naati ti la zooga ḡēezu?
Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana.

⁷ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
Nà nà-nuḡuseiti kizosu,
ḡē ti ḡula folo ḡulazu vele yooi ta folo liizu vele yooiti su.
⁸ Nà va ga tiye ti ḡula ná,
ti zei Zeeluzalame.
Ta ḡē ga nà-nuḡuseiti,
ḡē ḡē ga ta-GALAGI,
nà masadai ḡē ti unda ga woogēḡiladai ta telebogi.

⁹ Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
A zebzeḡeḡe, wāḡi wo niima wooiti menisu niizu,
nii GALA goo wo nuiti ti ḡeni bosu,
sieḡi zu GALA sei velei ma wuulaagiti ti ḡeni laazu la,
GALA pelei naa lo fai zu.

¹⁰ Mazōḡo, aisa naama voloiti ti va zeeli,
nuḡuseiti ta toganiiti ti la ḡeni ta-wotii ma zala zōḡosu.
Sie wo nui niiti ti ḡeni lēezu, ti ḡa yei,
naati ti ḡeni nō ga ti zili nuiti tōno,
mazōḡo ḡē yeeḡeni nuiti ba,
ti ḡa wuzēḡe bōḡo laalḡōma.

¹¹ Kēle niizu niina, ḡē la mō nuḡusei mōtai zosu ga
velei ḡē ḡeni kēezu la mōungi.
Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana.

¹² Mazōḡo, nà ziileḡi vaza wo zaama, eḡe ani zuwui.
Leeḡen belei ḡa gaawaai ve,
zooi ḡa ba lōnḡi ve,
geēḡōḡi ḡa be tonai va, é vu ga gola.
Nà niima vaaḡōḡi pe kēezu
nà-nuḡusei mōtaiti be.

¹³ Ee, Zuda ta Izelayēle veleyēḡeiti,
mōungi wo ḡeni zii ḡiligiti saama,
ga nuḡuseiti ti voovoi, naati ma voogi.
Uele nō ḡana ḡē wo ḡizosu da,
wo ḡē ga tuya ḡeungi.
Naa ḡa é ba mu, à mina lua, à zebzeḡeḡe volu.

¹⁴ Mazōḡo Gooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:

Sięgi zu gè devea la ga gè wo ɓɓɓ,
 ɓɓzei wo-mɛmɛwolani ti ɓiigaawanani,
 gè la ɓeni zęfeni gɔɔi ɓolu.

¹⁵ Niizu niina, gè zęfęa naama levei ɓolu,
 nà faa ɓagɔi ɓęęzu niina Zeeluzalɛme ɓe,
 ta Zuda nuɓuseiti pę ɓe.

A mina lua mu.

¹⁶ Pęte ɓele ɓa wa faiti kęę la: Eęe pę ge ɓa gaamai wo ɓɔɔlai ma, tukpɔɓaaleɓe nuiti ti ɓa tukpɔɓaaleɓe ga telebogi, tukpɔɓaaleɓei nii ziileigi a zɔɓɔ su. ¹⁷ Wo tanɔpe ge mina faa ɓɔɔ ɓete yiimaɓe ɓɔɔlaiti daalɔɓma, à mina ɓa ga ɓona ga zęęi, ɓɓzei naama vai tanɔpe ɓele la ɓe.» Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii wooi ɓana.

Zu so foloiti ta valibo ga feti voloiti

¹⁸ Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii ɓɔeni pɔ, é ɓe mà: ¹⁹ Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii wooi ɓaa: «Zugi nii wo sosu, alugi naanisięi, ɔɔɔlusięi, ɔɓfelasięi ta puusięi konagi zu, ta valibo ga koozunę voloi, ta feti voloiti Zuda nuɓuseiti ɓe.

Naa ma, à gaamai ta ziileigi nęę ɓe.

²⁰ Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii wooi ɓaa:

Zou ɓili su nuɓuseiti,

ta taa wolaiti su ze i wo nu mɔinmɔin ga ta ɓa mɔnɔ.

²¹ Taa wolaiti su nuɓuseiti ta li ti ɓe taɓiligaa ma:

«Ade li de Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii maanęęę, de gaizie. Nà ɓalaagi nà liizu.»

²² Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii ɓana nuɓuse mɔinmɔin, ta zęęfaaɓaa yooiti,
 ta ɓaa la Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii ɓana zeiziezu la, ti maanęęę.

²³ Ɔɔɔɓɔ GALAGI Fai-Pę-Maliɓii wooi ɓaa:

Naama voloiti nu puugɔ ti tanɔpe ti la ga zii ɓila ta ɓaalę ɓa,

ti Zuifu ɓila so ná-seęei lakɔɔgi ɓa,

ti ɓe ma: «Gá ɓile su wo ɓolu,

mazɔɔgi męnięe ga GALA ka wo ɓa.» »

9

Izelaye ɓaba yooiti tukpɔɓaaleɓe vai ta ti ɓizo fai

¹ Ɔɔɔɓɔ GALAGI ná-keela wooi.

Daawooi Gadelake yooi zoga,

é ɓwe Damase taazuɓe.

Mazɔɔ nu vului pę ka ga Ɔɔɔɓɔ GALAGI nɔnɔ,
 ɓelei nɔ Izelaye wolodaiti pę ti la.

² E Ɔamate ɓalaa zoga,

niiti ti zeidai la ta Damase,

é zeeli Tiil, ta Sidɔn ma,

niiti ti wola ɓoozuęeleari.

³ Tiil siɓi gaagooza toga ɓɔɓɔ ɓe,

é walii ɓaalę ɓa eęe fufiligi,

é zanugi ɓaalę ɓa eęe koi yɔɓɔzu ɓalabalai.

⁴ Kele Maliɓii ɓa ti pę kula zea,

toɓa ná-siɓigiti toka kpoloɔei wu,

toɓa ɓala ga abui.

⁵ Asekalɔn ɓa naa ɓa, é lua,

Gaza ɓalaa zu ɓa ɓali ga duai,

Ekelɔn ɓalaa ka ɓe ɓana nɔ,

ɓɓzei kitosue ɓa ɓula zea.

Masa ge la mɔ ɓe Gaza,

nu vulu nɔpe ge la mɔ ɓe Asekalɔn.

⁶ Nu zupuiti ta ze Asedɔde.

Nà Filiseti nuiti ta-wasogi zugoɔɔɔlo.

⁷ Nà ɓamasu zuai ɓula ti-la,

gè kɔɔɓɔ gani kɔɔ laamianigiti kula ti-niiga yɔɓɔzuɓeti.

Ta-nuɓusei mɔtai ɓa ɓe ga gá-GALAGI nɔnɔ.

Toɓa losu zɔɔ Zuda wolodamaiti saama,

Ekelɔn nuiti ɓalaa ti ɓe ga Yeeɓuse nuiti keɓele.

⁸ Nà ɓe ná-zooi maagoolii zu,

gè make kòòbògiti daalògòma, ti levesu,
suyòu nui tanòpe ge la mò ná-nubuseiti kpòlò,
mazòlò gàazu gá gè ti va niina.

Ziilei masagi vaa vai

⁹ Ee, Siyòn nubusei, gòkò ga koozuneei!
Ee, Zeeluzalame nubusei, woogfula ga koozuneei!
Wèlè dá-masagi va, é vaazu è vò,
teleboge, pile sòlòdai veevè bè,
tofa ga bògòmaayei nu, é zeini soovalegi gòma,
soovale saai ma yivoi gòma.

¹⁰ Nà kòògò wotoloiti kulazu Efelayime va,
gè kòògò zooiti kula Zeeluzalame va,
kilegi nii kòòi gòòzu la, naa zu gá galegale.
Masagi naa gá ziileigi lò zii giligiti saama,
ná-masadaí gá zo kpolodéi zoi ma, é zeí zoi va,
é zo zìe wolai Efelata ma, é li zou bèla ga.

Duoiti unmo fai

¹¹ Dòun dònò, minazefegi maavele ma,
é de yògòzu, nii kèai ga òamai maavele,
nà dá-luòiti unmoosu,
gè ti gùla zègèi zu, nii zìe la su.

¹² Kasogá nùiti wòiti kitogi wo vè,
à gale ma wa-laazu zìgí gaagòozagi zu!
Nà nii wosu za ga:
Nà wo gáazumaawòingá ga seizu felegò.

¹³ Mazòlò gè Zuda gèa ga ná-kilegi,
gè Efelayime gè ga ná-mèein.
Ee, Siyòn, nà è-loun zunùiti tevesu,
ti vala dònò ma loun zunùiti ba Yavan,
nà è gè ga kòògò wo gá zòkpò.

¹⁴ Gòògò GALAGI gá gùla kèlèma ti maazu,
ná-mèein gá bize egè mainmain.
Maliqíi Gòògò GALAGI puòugi vè,
tofa vaazu lèkpèma velei nu yeezazu lonavifigi wu.
¹⁵ Gòògò GALAGI Fai-Pè-Maliqíi gá baá ná-nùiti maazu.
Ta daami wo, ti fèlèvèlè kòtùiti golowolo.
Ta bòòle, ti dá zòngò,

egè dòò gá ti zo,
ti laa gá ve egè òama vaza anipakai,
ti maa gá bòòle egè zala gá gùlazuvè ma woizuvèti.

¹⁶ Ta-GALAGI, Gòògò GALAGI, gá ná-nubuseiti kizo naama voloi,
egèvelei nò baala make nui,
a dá ná-baala kpulugí gízo dá,
ti dá volo ná-zooi zu,
velei kòtu zòngò baabaagiti ta dá volo la.

¹⁷ Ee, ti wola undaa gá ne!
Ee, ta vapa ga gola!
Moloi gá zèbèi ve zunu loungoiti zea,
dòò niinei zèbèi ve anzalopoiti zea.

10

Tosu nòpe ge la kòògò ganigiti ba

¹ A Gòògò GALAGI vali ga
é yeegefala mòungi ma lonai vu.

Tò gá a dá sabalagiti pu,
tofa tonai ve ga poobama,
tofa èsè gilagilagi ná-kpalaga aniiti kpetè.

² Mazòlò pèlè wu zaleiti ta wo woógaavotesu ga zèè,
gòvè gáazagá beaiti ti dá zèè gùla kèlèmaiti ka,
kèzèsulala zè gooiti ka ti sugùlazu,

yaava ɣaanɛnɛi ɣa ti bosu.
Naa ɣa ɛ kea nuɓusiti ti lia poun maanɔɣɔi zu,
eɣɛ baala kpulugiti make nu la ti ve.

Kula zou va niineɪ

³ «Baala make nuiti ka ziiɣaawanaai ti ma,
boli zinsiti ka gɛ ti lojazuu.
Mazɔɔ Gooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa ɣaaɓaazu to ɓɔɣɔi nã-baala kpulugi ma,
nii ɛ ga Zuda veleyeɣei.
Toɣa ti ɣɛɛzu ga ná-lebiya zooi,
ɛ liizu la kooɣozuɛ.

⁴ To ɣa kundigi ma zii pɛ ka ɣula su,
ti ɣɛai eɣɛ koɗu biingi,
eɣɛ seɣe ɣotai ma zuzo koluti,
eɣɛ kooɣo ɣilegi.

⁵ Ta ɣe eɣɛ kooɣuluɓaiti, ta kooi ɣo,
ti da koi yoɣozu ualavalai ɣaayo ga ɣɔɣɔi,
mazɔɔ Gooɣo GALAGI ɣa ɣɛɛzu ti va.
Unfegi ɣa yei ga ti zili nuiti, ti sooiti koma.

⁶ Na Zuda veleyeɣei zɛɓɓɓo,
gɛ Zozeɣe ná-peleyeɣei ɣizo.
Nã ti zɛi vele ɓete volu ga niine,
tɔzei nã ti maawoinɣa,
eɣɛ volo kaipa gɛ la ɣeni ɣɛleni ti va.
Mazɔɔ nã ɣa gɛ ga Gooɣo GALAGI, ta-ɣALAGI,
nã ta-maanɛnɛ wooiti gaavote.

⁷ Zeɓɛi ɣa ɣe Efelayime nuiti ba eɣɛ kooɣuluɓaiti,
ti laa ɣa ve ga koozunɛi, eɣɛ ta dɔɔ ɓɔɓɓe.
Siegi zu ti-lointi ta minã ɣaa la, ti ɣoozu ɣa ne,
ti ɣoozu ɣa ne ga Gooɣo GALAGI maavele.

⁸ Nã ti loli ga foe wooi ti ɣaale ba,
mazɔɔ gɛ ti unmooga.
Ta moin ga moongi ɣeɓele.

⁹ Gɛ ti zuvazage zɔoma ziiti saama,
zooiti su ti maaɣoozaai,
ti-ɣi ka loo sù minã,
ta ye ná ta ti-lointi,
naa voluma ti ɣale ma, ti va.

¹⁰ Nã ti ɣula Ezipete yooi zu, ta Asiili yooi zu,
gɛ va ga tiye Galaade, ta Liɓan yooi zu,
keɣe minã ɓalaa ge la kula ɣe ti va.

¹¹ Izelayele nuiti ta kidaavili kpolodei ɓude,
Gooɣo GALAGI ɣa kpolodei ma lakpatakpagi loɣa,
zie wolai Nile ɣa vo, ɛ zeeli kpoma.
Asiili ná-wasogi zu ɣa ɣale,
Ezipete ná-masa tukpɔi ɣa ɣula zea.

¹² Nã ɓɔɣɔi, Gooɣo GALAGI,
nã zɛɓɛi ve Izelayele nuiti ɓe,
ti zie ga zii mai.»
Gooɣo GALAGI wooi ɣana.

11

GALA zobobe nuiti koloɣolo fai

¹ Liɓan, da-laaiti daalao,
abui va ɛ da-sedele guluiti gala.
² Sipeɣe guluiti, à ɓalakpala ɣoozu,
tɔzei seɣelegi loa bu,
mazɔɔ gulu maanɛnɛgiti ti voɣa.
A ɓalakpala Basan sene guluiti,
mazɔɔ goya wolai ɣoɣo,
nii nu noɣe ge la ɣe la loozu ba!

³ Nu ɔa baala make nuiti kpala gooi menisu, mazɔɔɔ tufa letɛi ti ɔea wokomaalezu la naa ɔologologa. Nu ɔa zalaiti siko wooi menisu balaa, mazɔɔɔ Zuludɛn ma lɔɔɔ biili wolai, ti ɔea wokomaalezu la naa ɔoloo.

Baala make nu zeizu felegɔiti

⁴ Nà-GALAGI, ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Gɛ ga baalagɛi teiti make nui, niiti ti leveai na saai ma. ⁵ Teigiti ti ti ɔeyazu, ti da ti vaa wafuun, ti wɔdi nuiti ti da ɔe ma: «Mamagi ɔa ɔooɔɔ GALAGI ve, mazɔɔɔ gɛ ɔetea!» Ti make nu ɔooɔɔti ti la volɔ ti maawɔingaaazu.» ⁶ Nɔun nà, ɔooɔɔ GALAGI, gooi ɔaa: «Gɛ la mɔ zooti nii zu nuɔuseiti maawɔingaa pɛ. Mazɔɔɔ nà nuiti ze zu ɔooɔ yeezu, tanigaa ti da ti-waiti suziɔa, gɛ ti ye ta-masagiti zeezu. Ta-masagiti ta zooti ɔologolo, keke gɛ la nu nɔpe kula ti ya.»

⁷ Gɛ tɔzeini ga baalagɛi naati makega, niiti ti leveai na saai ma, ma un ge da ma mee ga zoiti ti maawɔinni baala kpulugi zaama. Gɛ baala make tukpɔ felegɔ vaaɔeeni ɔooɔ ve. Gɛ ma mɔungi laasei pɛ ga «Zaalai», gɛ felesiei laasei pɛ ga «Gilibai.» Gɛ zɛba gɛ da ɔaaɔa baalagiti ma. ⁸ Alu gilagi laawu, gɛ make nu sawagiti kpɛeni. Naa voluma, zii la ɔeni ɔooɔ baalagiti bu, tiya balaaɔi wɔinzege ti ma. ⁹ Gɛ ɔeni baalagiti ma: «Gɛ la mɔ wo ɔonɔkula pɛ! Zoi é zaazu, naa za! Zoi ta ɔe paazu, naa ɔooɔ ye ná, ti paa! Zoiti ta ye vulua, naati ti da ɔooɔ mi yooɔzu.»

¹⁰ Gɛ nà-tukpɔi zoni, nii daa ga «Zaalai», gɛ galeɔale, naa ɔe ga nà-minazefegi ɔologologa, nii é ɔea gi yooɔzu gá ziiiti pɛ. ¹¹ Minazefegi naa ɔologoloni naama voloi nɔ. Baalagɛi niiti ti wola maawɔindai, ti ɔeni welezu bà, naati ti kwɛeni ga, ɔooɔ GALAGI ɔa é ɔeezu ga niima vaiti maavele. ¹² Gɛ ɔeni ti ma: «Ni wa kaana ga soloɔ faa ve, a sàlai ve zèa, ɔa wo ze ná.» Ti wali ɔae vuusavagɔi (30) ɔaaluni, ti fe ga sàlai. ¹³ ɔooɔ GALAGI ɔeni mà: «Walii é ti ɔaazu ga ma vagoi, naa viili ya digi lo nui ma, nii ti kaai ga nɔun songoi.» Gɛ wali ɔae vuusavagɔi (30) zefeni, gɛ pili ya digi lo nui ma, ɔooɔ GALAGI ná-pelei wu. ¹⁴ Naa voluma gɛ nà-tukpɔi velesiei «Gilibai» galeɔaleni, naa ɔe ga keefelounlai ɔologologa Zuda ta Izelaye yooɔzu.

¹⁵ ɔooɔ GALAGI ɔeni mà: «Bogɔi maaɔili niina ga baala make nui ná-sɔolaiti, nii é ɔeezu ga ɔimalala nui. ¹⁶ Mazɔɔɔ nà baala make nu ɔila buzeɔe zu zooti nii zu, nii é la yiizoolaa ga baalagiti, ti ɔeezu ti za, é la baala goiti gaizaa, nii maawanaai é la naa valoa, nii keɔegai é la naa ɔonɔkula. Kɔnɔgi ɔa ɔe ga togani niiti ti wulɔai naati ma zuaiti, é da ti-ɔolokagiti balivali.»

¹⁷ Maanooɔ ɔa ɔimalala vaala make nui ve, é ɔeezu ná-baala kpulugi va! Teigi boɔa zokpɔi zeei zu vikɛi ɔologolosu, ta é zeezazu vele ɔaazuɔezegi wolo su! Zeei za ma faan, ta zeezazu vele ɔaazuɔezegi za su faan!

12

Masagi ná-zobo sɔɔɔda ɔaabelagi

¹ ɔooɔ GALAGI ná-keela wooi daazeelii Izelaye ma. ɔooɔ GALAGI wooi ɔa, teigi é geegolɔgi zeeɔgai, é zooti la, é lati é nu vului yenvui ɔete su:

² «Nà Zeeluzalame ɔeezu ga gaazulati dɔ velei, nuɔuseiti pɛ be, ti maaɔoolii zu. Uele nɔ ɔana é ɔeezu la ga Zuda, siegi zu Zeeluzalame zeizu la keke su. ³ Naama volo ná, nà Zeeluzalame losu gbigi nuɔuseiti pɛ tugɔ, eɔe kɔtu wolai nii nu nɔpe ge la zooga buzeɔe zu. Zoi nɔpe a ɔe é buzeɔe, naa ɔa ɔooɔ maawana. Názu eteai zu yooiti kpɛin ta ɔoo, ti ɔeeɔe daalooɔma. ⁴ ɔooɔ GALAGI wooi ɔana: Naama volo ná, nà ta-zooiti doɔa ga dualuagi, gɛ ta-zoo ɔize nuiti doɔa ga titigi. Keke nà ɔaa Zuda nuɔuseiti maazu, gɛ zii ɔiligi ti ta-zooiti gaazuɔole. ⁵ Zuda ɔundigiiti ta ɔe bosu yiimave ga: «Zeeluzalame nuiti ta ta-zɛbei zɔɔɔsu ta-GALAGI, ɔooɔ GALAGI ya, Fai-Pɛ-Maliɔii.» ⁶ Naama volo ná, nà Zuda ɔundigiiti ke ga abu ɔoi golai nii é dɔɔi va, gɛ ti ɔe ga sɔmɔ abui, é zosu molo ɔiliiti ba, ta ti-maaɔoolii zu nuɔuseiti pɛ gala metu vɛpemaɔe pɛ. Keke Zeeluzalame ze wo nuiti ta ye ti-zeizuuve nɔ ziileigi zu.

⁷ ɔooɔ GALAGI ɔa tɔzeizu de ga Zuda nuɔuseiti kizoga, naa ɔa a ke Davide mavofodaiti, ta Zeeluzalame nuiti ti mina waso, ti va ka ga ti vizoge Zuda nuɔusei mɔtaiti ba. ⁸ Naama volo ná, ɔooɔ GALAGI ɔa Zeeluzalame ze wo nuiti make, zoi sebei wola velei ti zaama, naa ɔa zɛbei zɔɔɔ ga Davide ɔeevele, Davide ná-peleyeɔei ɔa ɔe ti ve eɔe GALA, eɔe volɔ ɔooɔ GALAGI ná-geezuɔelai nii é zeezu ti luɔ. ⁹ Naama volo ná, zooti niiti pɛ ta wuzɛge Zeeluzalame laalooɔma, nà ti pe kolooɔlo.»

Saa wɔbi é wosu zooti zu ná pɛ

¹⁰ «Nà maawoinḡa yenvui, ta maaneene yenvui yei Davide ná-peleyegei ma, ta Zeeluzalame nuiti ma. Ta ḡaazulo n̄un ba, n̄i ti b̄oni. Ta w̄o ná-faa zu, eḡvele ni a w̄o la gila loin zaazuve. Ta b̄oḡo maawoin ga gaawana, eḡe ni a w̄a ná-doun m̄ungi ma. ¹¹ Naama volo ná, saa w̄oi ḡa w̄o Zeeluzalame, eḡvelei é ḡeni la Gadadelimon, Megido vetugi zu. ¹² Saa w̄oi ḡa wo zoi zu ná pe, peleyege ḡilagilagi ḡa vu ye: Davide mavofodaiti ta-peleyegei ḡa vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Natan n̄on̄iti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, ¹³ Leevi n̄on̄iti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Simeyi n̄on̄iti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, ¹⁴ z̄oma veleyegeiti ti vu ye ga gilagila, anzanuiti balaa ti vu ye ga gilagila.»

13

K̄oḡo gani k̄o nuiti tukp̄oḡaaleve vai

¹ Naama volo ná, zieungi laa ḡa lao Davide ná-peleyegei ve ta Zeeluzalame nuiti be, é ta-ḡotoiti ta ta-ḡoz̄oba vaiti gba.

² ḡoḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa: «Naama volo ná, ná k̄oḡo ganigiti folo zoi va, nu n̄oḡe ge la m̄o ti-laasei boga. Ná ma ḡala goo wo nuiti balaa kula zoi va, ta k̄oz̄oba ḡis̄eiti pe. ³ Naazu, z̄oi n̄oḡe é ḡeezu GALA goo wosu, s̄oḡo keeḡei, ta s̄oḡo deei ta ḡe ma: «E la m̄o yega vulua maz̄oḡo zee ḡala gooi ḡa è bosu ḡoḡo GALAGI loḡoi zu.» S̄oḡo nuiti b̄oḡoḡo ḡa naazu ti b̄oz̄u, sieḡi zu é ḡeezu GALA gooi wosu da. ⁴ Naama volo ná, ma ḡala goo wo nuiti ti pe ti laa ḡa ve ga unfegi, sieḡi zu ti gala gooi wosu da, ti s̄oḡo ta-ḡulakelemaiti su. Ti la m̄o kea pe, ti va sua leḡa zeḡe woi la loo ḡoba, ti va da nuiti yaava. ⁵ Ti ḡilagilagi a da ḡe ma: «Gè la ga GALA goo wo nu, ná ga tii ḡe nu n̄o, tii ḡe yooiti ta z̄ea kaite mà nu niine ziesu.» ⁶ Ni ta gaazafana, ti ḡe ma: «E palai niiti s̄oḡoḡe ḡale, ti è-ḡolagi ma?» Toḡa ti woḡaavote, é ḡe ma: «Gè ti z̄oḡoḡe n̄eḡoḡoiti ta-velei wu.» »

Minazefegi niine vai volu

⁷ ḡoḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa: «Boḡa z̄okp̄oi wuzefge n̄a-baala make nui laalḡoma, n̄eḡoḡo laalḡoma!

Baala make nui loḡa,
baalagiti ti zuvaza,
ná ma goiti balaa doḡa.

⁸ Zoi zu nuḡuseiti gaa ḡa ḡwesu sava,
seizu feleḡoi ḡa za, ti undaavili,
kele seizu ḡilagi ḡa ye vulua zoi zu.
ḡoḡo GALAGI wooi ḡana.

⁹ Ná seizu ḡilagi naa lo abui zu,
gè gaawun k̄oz̄oi ḡula ba,
velei nu a da walii ḡaawun da k̄oz̄oi ḡula ba,
ná n̄oḡoi ḡula ba,
velei nu a da zanugi ma ḡoz̄oi ḡula la ba.
Naazu ta f̄ali, gè ti woḡaavote.
Nà ti loli ga: «Nà-nuḡuseiti.»

Tiya ma, ta ḡe ma: «ḡoḡo GALAGI ḡa é ga gá-GALAGI!» »

14

ḡoḡo GALAGI ná-foloi ta n̄epi ḡabelagi

¹ W̄eḡe ḡoḡo GALAGI ná-foloi va é vaazu, foloi nii ta ḡe aniiti gaḡw̄eezu la da-ziḡigi ḡoozu, niiti ti zogai k̄oi zu è v̄o be. ² Ná zii ḡiligiti pe gaale ba, ti k̄oi vala Zeeluzalame va. Taai ḡa zu, toomai ḡa ḡe peleiti bu, pumai da ḡe ga anzanuiti, nuḡusei ḡilazuve pe ka li duḡlai zu, kele nuḡusei m̄ta goi ḡa ye taazuve. ³ Naa v̄oluma ḡoḡo GALAGI ḡa va é k̄oi ḡo zii ḡiligi naati daalḡoma, velei a da kee la k̄oḡo voloiti su. ⁴ Naama volo ná, toḡa lo Wolive ḡizei ma, nii é Zeeluzalame ḡobave folo ḡulazu velei. Wolive ḡizei ḡa vali sakpa ma, é zo folo ḡulazu velei é li folo liizu velei, petu golei ḡe ti ȳoḡo, ḡizei ḡilazuve ḡa likpi ga lekpe ma velei nu ḡovezuve, ḡilazuve likpi ga lekpe ma velei nu yeezazuve. ⁵ Wa v̄ela, wo li ga petugi zu velei, nii é ná-gizeiti z̄oḡoḡo, maz̄oḡo petugi naa ḡa li é z̄ei Asale va. Wa v̄ela velei wo ḡeni v̄elazu la zou balii va, Zuda masagi W̄aziase ná-sieḡi zu. Naa v̄oluma ná-GALAGI, ḡoḡo GALAGI ḡa va niina, ta ná-geezuḡeela madegaiti pe.

⁶ Naama volo ná, wozakala ge la m̄o ḡea ná, k̄oḡe la m̄o ḡea ná, ta zieḡun ge la m̄o ḡea ná. ⁷ Foloi naa ḡila kpe n̄o ḡa é non̄o ma, ḡoḡo GALAGI ḡa é kw̄ee, folo la m̄o ḡea ná, ḡa kp̄idi, an̄e kp̄ok̄oi wozakalagi ḡa volo.

⁸ Naama volo ná, z̄envu su deungi laa ḡa lao Zeeluzalame, é da yei, ma deḡi ḡilazuve ḡa yei ga folo ḡulazu velei bolodeḡi v̄o pelei, ḡilazuve yei ga folo liizu velei bolodeḡi v̄o pelei, velei ḡana

a gɛ la fogoi ta samai. ⁹ Gooɔɔ GALAGI ɔa masadai gɛ eteai pɛ unda. Naama volo nɔ, Gooɔɔ GALAGI ɔila kpe nɔ ɔa a gɛ boɔɔ ɔaazu, tɔ ɔila kpe nɔ ɔa tɔɔɔi a ɔula balaa.

¹⁰ Zoi naa pɛ ka valibo ga nɛmɛi, ɛ zo Geeba ɛ li Limon, Zeeluzalɛme lekɛma ɔelei nu yeezazuɛ. Zeeluzalɛme ɔaa ɔa ɔooza koba laaiti pɛ ba, taai zu ɔa wɔɔɔ, ɛ zo Benzamen sigɔaɔɛ, ɛ zeeli sigɔa ɔɔlɔmai ma, ɛ li Zokosu sigɔaɔɛ, ɛ zo mɔnɔ Gananyeɛle ɔele ɔaaɔooza golai ma, ɛ zeeli masagi nɔ-kɔɔɛlaɔɛ. ¹¹ Sei ɔa wo taazuɛ, ani la mɔ ɔea nɔ nii foovoai, Zeeluzalɛme ɔa zeii ziiɛigi zu.

¹² Wɛɛ maanɔɔɔi niiti ka Gooɔɔ GALAGI a ti zeii nuɔusei naati ma, niiti ti kɔɔi ɔɔai Zeeluzalɛme laalɔɔɔma. Ta ye vulua ti-ɔɔɔɔɔi luula ti ma, ti-ɔaaazuɔɔɔɔɔgiti ti luula ti-ɔaaazuɔɔɔɔɔgiti su, ti-nɛgiti ti luula ti-laaɔoozuɔɔɔti. ¹³ Naama volo nɔ, Gooɔɔ GALAGI ɔa ti gɛ unga wuulee, ta gɛ boɔɔ ziiɔazu ga ti-yeeɔuinti, ti do ga kili ga kakaɔɔɔɔɔɔ. ¹⁴ Zuda nuiti ta ɔɔɔɔɔ Zeeluzalɛme ɔɔɔɔ ɔa, ta naavoloi ɔula ti-maaɔoolii zu zii ɔiligiiti zea, ta zanugi ɔaalɛ ba, naa ɔɔɔ walii ɔa, naa bo sege mɔinmɔin ba. ¹⁵ Maanɔɔɔi nii nɔ a zeeli nuɔuseiti ma, naa ɔɔɔɔɔɔɔ nɔ ɔa a zeeli zii ɔiligiiti ta-loganiiti ma, ta gɛ kɔɔɔɔɔɔɔ, sooiti, soovale fuuluiti, soovalegiti, ta ɔɔɔɔɔɔti.

¹⁶ Naazu zii ɔiligiiti niiti kɔɔɔi ta valaai Zeeluzalɛme ɔa, ta-nuɔusei mɔtai niiti ta ye vulua naati ta da le kona-o-kona, ti nɔko masagi wu, Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii, ta ti kota ɔɔti ɔula. ¹⁷ Kele ni eteai zu yooi gila kɔalaa ka ɔɔɔɔɔ leɛzu Zeeluzalɛme, ɛ ɔa nɔko masagi wu, Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii, naama yooi la mɔ tona zɔɔɔɔɔ. ¹⁸ Ni Ezipete nuiti ta ɔɔɔɔɔ leɛzu Zeeluzalɛme, ti ɔa kota ɔɔti ɔula, maanɔɔɔi nii Gooɔɔ GALAGI daazu zii ɔiligiiti zɔiti ma, ti la leɛni feti ɔulazuɔɔɔ, naa ɔɔɔɔɔɔɔ nɔ ɔa a zeii ti ma. ¹⁹ Naa ɔa a gɛ ga Ezipete ta zii ɔiligiiti zɔiti ta-ɔakɔi a zeeli ti ma, teiti ti la leɛni kota ɔɔti ɔulazuɔɔɔ.

²⁰ Naama volo nɔ, ta seɔɔi gɛ sooiti kɔbu lalagiti ma, ti gɛ ma: «Makeɔe Gooɔɔ GALAGI ɔɔ.» Gooɔɔ GALAGI nɔ-pelei wu liɔiiti ta ɔade, eɔɔɔ ɔama vaza anɔɔakaiti zalaɔa ɔulazuɔɔɔ ɔakalɔɔɔ. ²¹ Zeeluzalɛme, ta Zuda liɔiiti kɔɔɔi ta ve Gooɔɔ GALAGI ɔɔ, Fai-Pɛ-Maliɔii, niiti kɔɔɔi ta gɛ ɔaazu zalaɔa ɔula vai ma, naati ta da ma liɔiiti sege, ti da zalaɔa zuai ɔili ti zu. Naama volo nɔ, yaaɔo nɔpɛ ge la mɔ ɔea Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii nɔ-pelei wu.

Malasi Ná-sɛvɛi

Ebulu wooi zu Malasi laaseigi voluɓe ɗa ga «ná-keelai.» Naama laaseigi ɗila nɔ ɗa sɛvɛai gaagwɛsu savagɔi zu, puuzu ɗilagi zu, é dɛɛzu ga: Gooɗɔ GALAGI ná-keelai ɗa é vaazu é ná-pelei bɛte.

Ti ɗeni ɗɛɛzu balaagi GALA goo wo nuiti ta zalaɗa ɗula nuiti ma: «GALA Keelaiti» (2:7, ta Azee 1:13 zu). Naa ɗa é kɛɛzu, tanigaa ti ɗɛɛzu Malasi laaseigi ɗa ga daaseigi ta ti pɛɛni ba, kɛɛ nu la ɗeni nɔnɔ ma laasei kitei ɗwɛɛ.

Malasi ná-sɛvɛi ɗɛɛni kona undɔɔlugɔi ma ɗaagwɛsu mɔungi ma ziegiti su, Yesu Klista zɔɔɔ foloi yeelugɔ. Siagizu, Izelayeɛ nuiti ti vaai ma la ta-yooi zu, ti zeɗe zou ɗiligiti su vɛti ti ɗeni naati pela vɛlei zu, ti ɗaaleini, ti iɗɔ ge leve, Malasi ná-GALA goo wo wotii ɗɛɛni Zuda nuiti saama, GALA sei vɛlei lo fai volu, ta GALA dɛbi vɛlei ma wotiiti ti ɔozeini volu, Pɛls masadai ma ziegi zu. (Mal 1:7, 8, 12-14; 3:10) Fai tanigaani ti wogai Sɛvɛi zu, ti ɗɛɛvɛ nɔ eɗe Esedelase ta Neemi nii ta-voloi nɔ. Vulu vaiti ti ɗeni kɛɛzu ta kidaalevelala nuiti, ta ti zɔɔɔganii ma vuusieiti kulalalai. Esedelase ta Neemi ti deveiti boni naama vaiti daalɔɗɔma. (Esd. 10:3; Nee. 13:23-27; 13:1-3).

Tɔozei ba ga nuɓuseiti ti la ɗeni GALA ná-minazɛɗɛgɛgiti daazeelilai ɗaani fala, ti ɗigiti maaɗoozaa ɗeni de Gooɗɔ GALAGI va. Zuda nuiti ti ɗeni ziezu ga GALA ná-pelei, kɛɛ ti la ɗeni ma leveiti sosu ga pagɔ.

Zɛnvu su GALAGI ɗwɛɛ fai la ɗeni ti yiima ga ɗiteɗite. Zalaɗa ɗula nuiti ti la mɔ ɗeni ziezu ta-wotii wu, Izelayeɛ nuiti balaa ti la ɗeni luazu GALA ná-tɔgi va. GALA keelai ná-kisieɛi zu, naama vaiti maaɓele ma ti ɗeni ɗɛɛzu, kɛni é wuzeɗe é zalaɗa ɗula nuiti iɗɔɔ, ta é bo Izelayeɛ nuɓuseiti ma ga kɛni ti valibo ti-yiimavɛti. E bɛna GALA ná-nɛɛbɛi ma vai loo ti ɗigiti su, é bo ti ma ga: «GALA ná-tukpɔɗaalevɛi ta paa voloi maaɓuɗaa. (Mal. 2:17-3:5; 3:13-24). Malasi ɗa Gooɗɔ GALAGI ná-keelai vaa vai wosu (3:1), nii é ga: Eli niinei (3:23, 24). Naa ɗa vaazu Maliɗi ɔɔɗɔgɔi luɗɔ, nii é ga: Minazɛɗɛgɛi ma ɗeelai nuiti ti maaɓunsu ga ɗiteɗitegi (3:1). Anɛɛ kitogɛi kpein ge ɗeni ná, Izelayeɛ nuɓuseiti ti vaai ma ti zeɗe zou ɗiligiti su, ti zeɛ ta-yooi zu, ti ɗevele la ɗeni dɛ bɛtɛni, kɛni nii é ga Eli niinei, naa vaa é nuɓuseiti kigi ɗevele bɛte ta-GALAGI laaɗɔmi fai zu. Yesu Klista ɗa é ga: Minazɛɗɛ niinei ma ɗeelai, naa laaɗɔmi fai ɗa é daazeelizu ade ma, é ade loli ma mɔnɔ za.

Nuɓuseiti ta-vaane wuuɗwɛɛtalai

¹ Gooɗɔ GALAGI ná-keela wooi, é boni Izelayeɛ nuiti ma, é ɗula Malasi la.
² Gooɗɔ GALAGI ɗɛ ma: «Nɔn, gɛ wo nɛɛvɛ vɛ. Kɛɛ wa gaazaɗasɔ, wo da ɗɛ ma: «Lee ɗa ga kweɛ ba ga é gi nɛɛvɛ vɛ?» » Gooɗɔ GALAGI gooɗaavotegi veevɛ, é ɗɛ ma: «Ezawu la ɗeni ga Zakɔbe kɛɛɗɛloin baa? Anɛɛ naa vɛ, gɛ yiimazɛɗɛvɛ ga Zakɔbe, ³ gɛ Ezawu likpi. Gɛ ná-gize yooi ɗea ga fuagi, gɛ ná-poganiiti kwea koveiti ma tevɛbai zu.» ⁴ Ezawu mavofadai, Edome, ɗa zoo, é ɗɛ ma: «Gi ɗolɔɗɔloga, kɛɛ ɗa ada woloaiti wosu vɔlu.» Kɛɛ Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗɛ ma: «Ti náti to, ná náti toka nɔ, ta-yooi ɗa loli ga zooi nii faa ɗɔi masadai ɗɛɛzu su, ta nuɓuseiti niiti Gooɗɔ GALAGI ti laalɔɗɔma yeenɔpɛ. ⁵ Izelayeɛ nuɓuseiti, wo-ɗaazuwɛ ɗa naati pɛ ka, wo da ɗɛ ma: «Gooɗɔ GALAGI wɔɔɔvɛ Izelayeɛ ná-zou ɗwɛpelegiti pɛ polu vɛleiti!» »

Lebiyai nii maanɛai é ve Gooɗɔ GALAGI vɛ

⁶ Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗa é nii wosu zalaɗa ɗula nuiti ma: «Doin ɗa da kɛɛɗe lebi, botiɗɛ nui balaa maliɗii lebi. Ni ná ga ɗɛɗɗɛi, lebiyai bɛgele ɗa é veezu bɛ? Ni ná ga maliɗii, unfemai bɛgele ɗa é bɛ? Wa dáaseigi vɛɛvillisu. Kɛɛ wa gaazaɗasɔ, wo da ɗɛ ma: «Leeni ɗa gi è-laaseigi vɛɛvillisu da?» ⁷ Wa vaazu ga kɔzɔba laamianigiti ná-zalaɗa ɗulazuwɛti. Kɛɛ wa gaazaɗasɔ, wo da ɗɛ ma: «Leeni ɗa gi è ɗɔzɔa la? Wo ɗɛɛ vai zu ma: «Gooɗɔ GALAGI ná-taɓalii ɗa ga fuun gani.» ⁸ Siegi zu wo vaazu la wo gaazuɗole logani ɗula ga zalaɗai, faa ɗɔu la ga naa baa? Siegi zu wo vaazu la ga dɛkpu geleɛ ta seebɛ geleiti, faa ɗɔu la ga naa baa? Naa vɛ lɛɛ da-you ɗundiiɗii ya! Toɗa yeezei nɛi é wu, é è zuzo ga pagɔ?» Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗa é boga. ⁹ «Niima ziegi zu, à kɔɗɔ mu ga wo maanɛɛnɛ, nɛi gɛ ga wa-GALAGI, nii a kɛ gɛ ná-nuɓuseiti wo maawɔɗɗa! Naati fea vɔluma, wa kaazu ga ná wo zuzo ga pagɔ baa?» Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗa é boga. ¹⁰ «Fizɔge mu ga wo zaama, nu ɗila ge sei vɛlei ma ɓogiti daaɗulu, nii a kɛ wo mina abui ɗaazo wafuun ná-zalaɗa ɗulazuwɛ.» Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗɛ ma: «Ziima nɔpɛ ge la ga woye, gɛ la yeezeizu wa-vebeani nɔpɛ bu. ¹¹ Mazɔɔɔ tɔɗɗi wɔɔɔvɛ zii ɗiligiti saama, é zo folo ɗulazu, é li folo liizu. Mini-o-mini, ta ani maku nɛɛnɛgiti galazu dɛbi vai ma, ti da va ga vebeani ɗadegaiti, mazɔɔɔ tɔɗɗi wola ɗa wɔɔɔ zii ɗiligiti saama.» Gooɗɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii ɗa é boga. ¹² «Kɛɛ woun, wa bɛɛɛɛɛɛɛɛ, wa

gɛna gɛa ma: «Maliŋii ná-tabalii ɔzɔɔɛ, daamianigi é zɔɔɔsu gaa, kulanuma nɔpɛ ge la naa va.»¹³ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ ma: «Wa laabɛluzu ga ze, wo da gɛ ma: «Bɔɔɔ bɔɔ vaa gɛ ga nni!» Wo da va ga toganii niiti ti unmaai, niiti ti lekpuzu, ba ti zeebɛzu, vɛbɛaniiti kana wo ti veezu! Wa kaazu ga ná yeezei nɛi naati bu baa?» Gooɔɔ GALAGI gɛ é boga.¹⁴ «Foovooi gɛ yaava nui vɛ, nii togani zine vagoi ta zea ná-togani bulugi zu, é minazegɛai la GALA bɛ, é naa ye ná, é zɛba é va ga taŋilii nii daa la zeelini, é naa gɛ ga zalaŋai Maliŋii vɛ! Mazɔɔɔ ná ga masa gola, dáaseigi maayikiia zii ɔiligiti saama.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ é boga.

2

Zalaŋa ɔula nui ti tɛnɛ fai

¹ «Zalaŋa ɔula nui, devei gɛ niizu é veezu wo ya.»² Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ ma: «Ni wo la woiioni, wo va so ga ɔigi, wo va dáaseigi lɛbi, ná wo voovoozu, gɛ wa-undaanɛiti maavalibo ga maanɔɔɔi. Ungo, ná wo-laa luyaiti maavalibo ga foovooi, tɔzei wo tanɔpɛ ge la seŋeni ga yii, é va dɛbi.

³ Ná wo-mavofodai ɔologolosu. Ná togani booiti fazasu wo-ɔaazuɛ, suaiti wo ti ɔulazu ga zalaŋai wa-vɛti voloiti su, wo vɛɛ ma booiti ba, ti wo laavili etea vɛle.⁴ Wa kwɛɛ naazu ga gɛ devei nii veevɛ wo ya, naa gɛ a kɛ naama minazegɛgi yɛna ɔɔ, nii gɛ seŋeni Leevi mavofodai vɛ.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ é boga.⁵ «Minazegɛgi naa maavele ma, gɛ zenvui ta undaanɛi veevɛ ti vɛ. Gɛ ti veeni zea, nii a kɛ é unfe má, tama é unfeni má, sasu dá balí gáazu.⁶ E ɔeni kalagi wosu ga gaamai, telebotala vaa la ɔeni dakɔlogiti su nɛgɛlɛin. E ɔeni ziezu pɔ ziiileigi zu ta sɔledai. E nu ma moínmoín seŋeni faaɔaaza golai volu.⁷ Mazɔɔɔ zalaŋa ɔula nui gɛ dá make faaɔwɛgi ma, tɔ gɛ ta dá tɔgi maɔfaazagábo ma, tɔzei toŋa ga Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii ná-keelai.⁸ Kɛlɛ wɔun wa, wo ɔakaga, wo zɛgɛ pele vagoi va, wa-ɔala bo pelei gɛa ga ma moínmoín too zaɔni. Gaama zu wo Leevi ná-minazegɛgi ɔologologa.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ é boga.⁹ «Ná Izelayɛle nubuseiti kpein buzegɛzu wo laalɔɔɔma, ga ti wo vɛlɛvili, ti wo vɛlɛvɛle, tɔzei wo la ziezu ga ziiima, wa zeelɔɔɔɔzui ɔɛɛzu, wa ɔɛna nui ti kalaga ga tɔgi.»

GALA ná-tɔgi ɔologolo pele felegɔi

¹⁰ Ade-ɔɛɛ la ɔila ná baa? GALA gilagi ná laade, é va ade bɛtɛ baa? Leeni vaa zu ade bɔɔɔ yaavazu, de dá de-mɛmɛwɔlani ta-minazegɛgi ɔologolo?¹¹ Zuda nui ti woovɔladi gɛa, ti dá kɔzɔba vai gɛ, Izelayɛle yooi ta Zeeluzalɛmɛ. Zuda nui ti seizu ɔadɛgai ɔzɔɔa, vɛ ná nɛai Gooɔɔ GALAGI vɛ, ga ti lii vɛle, ti dá zii ɔili anzaiti fulu, ti dá náko kɔɔɔɔ ganigiti bu.¹² Zunui nii é naa ɔɛɛzu, Gooɔɔ GALAGI gɛ ma zuwu ɔaaleɛ Zakɔbɛ ná-peleyɛgɛi wu. Naama nui doun la ná ɔɛa zea, ba mavofoda, ba nu nɔpɛ nii a gɛ zalaŋaiti kulazu Gooɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliŋii vɛ.

¹³ Wɛlɛ, faaɔaazagi taŋili ba, nii wo kɛɛzu mɔnɔ: Wa Gooɔɔ GALAGI ná-zalaŋa ɔulazuɛ maabɔɔlesu ga wo-ɔaazudɛiti, naa vɛɛ ɔɔbɔiti ta kpalagiti ba, tɔzei Gooɔɔ GALAGI la ná wɛlɛzu wa-zalaŋaiti ba, ta é la yeezeizu wa-vebɛaniiti bu.¹⁴ Wo dá gaazagagi wo ga: «Leeni vaa zu naa ɔɛɛzu?» Tɔzei Gooɔɔ GALAGI ɔeni ga zeele wo ɔilagi wo yɔɔɔzu wa wo-anzaiti, niiti wo ti zeini wa-zunu loungo ziegi zu, niiti wo ɔɛai ti vɛ ga woovɔlada nui, anɛɛ ni ti ɔɛvɛ ga wa-ziepolu nui ta wa-minazegɛ anzaiti.¹⁵ Gooɔɔ GALAGI la wo felegɔ wo ɔɛni ga kpuse ɔila ta zenvu ɔila wa tɔ? Lee gɛ é ga naama bɔsu vai voluɛ? E la ga wo-mavofodai zɔɔɔ ná baa, nii GALA ge feezu? A dama ga bɔɔɔ, wa va ɔɛlɛ anzanui va, nii wo seidai wa-zunu loungo ziegi zu!¹⁶ Gooɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI gɛ ma: «Anza ɔɛlɛ ba vai maayo ge la bɛ. Zoi é ɔɛlɛzu anzaí va, kulavɛ eŋɛ nui, nii é ná-seŋe zulaavesu ga ɔamái, a ɔɛna toosu vai ti kɛa.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ é boga. A dama ga wo-yenvui, wo mina gɛ ga woovɔlada nu!

Maliŋii gɛ ná-keelai levesu

¹⁷ Wa Gooɔɔ GALAGI bɔɔɔzu ga wa-bɔɛzɔɔɔlɔlɔ. Kɛlɛ wa gaazagagi wo su, wo dá gɛ ma: «Leeni gɛ ɔi kpɔɔɔzu la?» Wa kpɔɔɔzu, wa ɔɛna gɛa ma: «Nu-o-nu nii é faa ɔɔi volu, naa gɛ pagai Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, toŋa losu naama nui ti polu.» Baa mu: «Telebo GALAGI gɛ mini?»

3

¹ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliŋii gɛ ma: «Ná ná-keelai levesu, ga é pelei bɛtɛ tɔɔɔ. Maliŋii nii wo kpɔɔnsu, naa gɛ va, é lɛ gaamanɔ GALA sei vɛle wu, vɛ ná ga nɔnoi. Minazegɛgi ma ɔɛlɛai wo wáin ɔɛɛzu, wɛlɛ, tɔ gɛ é vaazu.»

² Kɛlɛ bɛ gɛ a zie paa voloi wu? Bɛ gɛ a ye lo kɔɔɔa, siegi zu é ɔulazu la kɛlɛma? Mazɔɔɔ kulavɛ ga ɔain bo nui ná-abui, eŋɛ seŋɛɛi zeeɔaabaai.³ Toŋa zeí ga ɔain bo nui ɔɛvɛle, nii a dá kalui bɔi, é gaawun, é wali ɔai náde. Toŋa Leevi mavofodai náde, eŋɛvɛleí nu a dá zanugi ta walii náde dá. Naazu ta gɛ ga Gooɔɔ GALAGI nɔnoi, ti gɛ ga nui ti vaazu ga vɛbɛaniiti,

efɛvelei é la tɔgi zu. ⁴ Gooɔɔ GALAGI ɔa yeezei naazu Zuda nuiti ta Zeeluzalɛme nuiti ta vɛɛaniiti bu, efɛvelei zɔɔma voloiti ti ɔeni la, kona mɔungiti su.

⁵ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Nà vaazu wo zaama, nii a ke gè wo lukpɔ. Gè zuvile ga gè zoɔoiti ta wɛɛnzɔ nuiti peelala, ta niiti ti zɛɛ ɔonaiti bosu, ta niiti ti la botiɔe nuiti salai veezu. Nà ɔe balaa naati daalɔɔma, niiti ti la luazu bà, ti poanzaiti ta podointi kpɔlɔzu, naa vɛɛ seikɔɔma nuiti ba.»

Puusieiti ta GALA kɔɔiti ta-vai

⁶ «Nà ɔa gè ga Gooɔɔ GALAGI, gè la zeɔea ɔevele ma pɛ! Naa maavele ɔa é keɛni, woi wo ga Zakɔbe mavofodaiti, wo ma zuwui ɔaa la leveni. ⁷ Kaite wo-mɛmɛwolani ta-ziegiti su, wo vɔluaveni nà-deveiti ba, wo la ɔoloni ti vɛ. A ɔale ma pɔ, nà ɔale ma wo vɔ.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga. «Kele wa gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Gá ɔale ma è vɔ ɔale?» ⁸ Nà wo woɔɔaavotesu ga nii: Nu ɔa zoo nei é GALA unma? Mazɔlɔ wa ùnmazu. Kele wa gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Gi è unmaɛ ɔale?» Wa ùnmazu, siegi zu wo ɔelezu la wa-vuusieiti ta wa-GALA kɔɔiti feezu la. ⁹ Foovooi zeelive wo ma, mazɔlɔ nà ɔa wo pɛ wo ùnmazu, woi wo ga nuɔuseiti. ¹⁰ A va mu ga wa-vuusieiti kpein naavolo makesuve GALA sei vɛlei wu, naa ɔa a ke, daamianigi mina vala nà-pelei wu.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «À pɔluɔɔula le ga naama vɛlei, wa pɛte, ni gè la geeɔɔlogi ma vɛlelaveti daalaoni wo vɛ, gè va tuya loo wo vɛ, é vɔvɔa ma.» ¹¹ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Nà kotogiti koloɔolo wo vɛ. Ti la mɔ wa-yooi ɔaawaaiti koloɔologa pɛ. Ta wa-leezɛn beleiti ta ye waazu ɔa wa-ɔalaɔaiti su.» ¹² Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Zii ɔiligiti kpein ta ɔe wo ma undaanɛ nuiti, mazɔlɔ wa ɔe zou nɛai zu.»

GALA ka ná-telebodai leezu

¹³ Gooɔɔ GALAGI ɔe ma: «Wa beɛlelala ɔɛezugulaiti bosu daalɔɔma. Kele wa gàazaɔasu, wo da ɔe ma: «Lee ɔɔɔɔɔɔ ka gi bogai dɔun è laalɔɔma?» ¹⁴ Wa ɔeezu ma: «Nu ɔa botii ɔeezu GALA be nɔ fuun. Gi nà-deveiti soga, gi ɔɔɔ maawɔin, nii a ke gi Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ná-kpɔbai zɔlɔ, kele lee ɔulanuma ɔa gi sɔlɔɔgai naa zu?» ¹⁵ Naa ɔa é ba, gi ɔida bu ga waso nuiti ka ti ga undaanɛ nuiti. Ungo! Nuiti ti faa ɔoi vɔlu, naati ka ti kulagaaneɛzui zu. Anɛ ni ta GALA sugɔɔsu, faa nɔpe ge la ti va, ta ɔulazu su.»

¹⁶ Kele, niiti ti Gooɔɔ GALAGI vɛ ga woɔɔɔɔɔla nuiti, naati ti woolaani ma ga pagɔ, Gooɔɔ GALAGI ɔidaani ti ɔɛ woɔiti bu, é ti woomɛnini. Sevei ɔɛni ga ɔizesui Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, naati ta-vaaz zu, niiti ti be ga woɔɔɔɔɔla nuiti, ti da debi. ¹⁷ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Yeei nɔpe gè vaazu nà-zobogi ɔulazu la kelema, naama nuɔuseiti ta ɔe ga nɔnɔiti, ta nà-nu ɔiteɔitegiti, nà ti ɔaazumaawɔinɔa, efɛvelei doun keɛɔe a da ná-doun zunui ɔaazumaawɔinɔa la, nii é botii ɔeezu be. ¹⁸ Wa wele naazu, wo ka mɔnɔ ga zoɔɔzu ɔa telebo nuiti ta nu ɔoiti ba, ta zoɔɔzu ɔa naati ba ti botii ɔeezu GALA be, ta niiti ti la botii ɔeezu be.» ¹⁹ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Foloi ta ɔa vaazu, toɔa ɔe efɛ abu ɔoi golai, nii kpadiai. Naama volo ná, waso nuiti kpein, ta niiti ti ga faa ɔoi ɔe nuiti, ta ɔala abui zu, efɛvelei molo ɔaɔai a da ɔala la, ma laagi, ɔaa ma zapei tanɔpe ge la yeɔa ná. ²⁰ Kele, woi wo bè ga woɔɔɔɔla nuiti, telebo foloi ɔa ɔulazu kelema wo vɛ, ma zezei ɔa va ga kedegi. Naazu wa da ɔula, wo da le, wo da vili ga koozunɛi, efɛvelei nike yivoiti ta ɔena ɔulaa la sasai su. ²¹ Voloi gè nà-zeeɔaabaai leezu la, wa zie faa ɔoi ɔe nuiti ma, ti ɔe ga zuvui wo ɔɔɔɔwu.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga.

Eli vaa vai vɔlu

²² «À ɔize Moize ná-tɔgi ta deveiti su, nà-botiɔe nui nii gè ti veeni zea Gɔɔlebe gizei ma, Izelaye nuɔuseiti kpein be.

²³ A wele: Nà GALA goo wo nui Eli levesu wo ma, aisa Gooɔɔ GALAGI ná-foloi va zeeli, naama volo wolai nii maayikiiai. ²⁴ Toɔa doun keɛɔeiti zoɔɔzubeɛe ta ti-lointi, é lointi zoɔɔzubeɛe ta ti-ɔɛni, naa ɔa a ke gè mina va gè va faa ɔoi la zoi ma, é va ɔoloɔolo.»

Keelaiti Kεεwotiiti Sεvei lɔɔzeizuve ma woo mɔungiti

Keelaiti kεεwotiiti ma zεvei ɔa ɛ ga Woo niine vaɔi zaɔasiɛ ma lodai. Nu ɔila kpegi ɔa ɛ sεve felego niiti keai, daaseigi ɔa ga Luke, ɛ ɔeni ga doɔɔtɔbi ta Pɔle zieɔɔɔi. Tosu wola ɔa nɔ-sεveiti ba Minazeɔe niine zu, mazɔlɔ toɔa ɛ Egilisi lɔɔzei velei zεveai.

Siε moimoin su, sεvei nii ɔeni lolisu ga «Zenvu Nadegai ɔεεwotiiti,» tɔɔzei nɔ zeizu moivre puulɔɔlugɔ (50) ma, ɛ da bɔe ɛ vile Zenvu Nadegai va. Luke ɔeai ma nɔ-Woo niine vaɔi zεvezu, ɛ belani nɔ naama vaiiti ba, niiti Yesu ti ɔεeni eteai zu. Kele ɛ lɔɔzei niina Yesu le ziegi ma geeɔɔlɔgi zu, Yesu ɔεvelei maavaliboge nɔ-kaladopoiti saama: Nu la mɔ kaa ga kpusei ma ɔaazuɔεzegeiti. Ule ɔana Egilisi nɔ-yeεɔɔɔalɔi lɔɔzeizu la ga keelaiti kεεwotiiti ma zεvei: Yesu ɔa nɔ-kaladopoiti saama ga nɔ-Zenvui maavele, nii ɛ zεbei veezu nɔ-kaladopoiti zea. Fai niiti ti zεveai keelaiti kεεwotiiti zεvei zu, ta pelei laalaosu Egilisi nɔ-botii lugɔ feai zea ga ɛ ke yeεɔɔɔalɔi pe su, nii ɛ ga: Yesu nɔ-Woo niine vaɔi laazeeli vai nuɔusei pe ma, eyesa zou βela ga.

Zenvu Nadegai ma minazeɔe ɔe ɔa keelaiti be

¹ Teyofile: Nɔ-sεve mɔungu zu, ɔe naati pe suɔɔɔulani, niiti Yesu ti ɔεeni, ta kalagi niiti, ɛ ɔeni ti wosu, mɔunpa, ² eyesu naama voloi zeeli, yeei ɛ leeni la geeɔɔlɔgi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti ɛ yiimazeɔeni ga tiye. ³ Nɔ-kpɔlɔi ɔoluma, naati nɔ ɔa ɛ bɔɔɔ leeni ga tiye poo moimoin su ga toɔa vulua. Folo ɔuunaaniɔ (40) laawu, ɛ ɔeni ɔulazu kelema ti ve, ɛ da bɔe ti ɔe, ɛ vile GALA nɔ-masadaɔi va.

⁴ Yeeta, ti ɔeai ma daamii wosu ɔɔma, ɛ niima levei woni ga tiye, ɛ ɔe ti ma: «À mina maɔɔooza Zeeluzalɛme va, kele à Kεε nɔ-minazeɔe ɔe maabɔun, nii kulaaɔi dɔ, ɔe bo wo ma. ⁵ Mazɔlɔ Zan batizei woni ga ziei, kele wɔun, su la mɔ ɔooza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu le velei geeɔɔlɔgi zu

⁶ Teigiti ti ɔaaleeni ba, ti ɔaazaɔani, ti ɔe ma: «Maliɔii, naama ziegi zu ɔa ɛ Izelaye le masadaɔi zeizu la ɔolu baa?» ⁷ E ti woɔɔaɔoteni, ɛ ɔe ti ma: «Wo βede la ba ga wo siegiti ta yeεɔɔɔalɔi kwεε, niiti Kεε ti leveai ba, ta bɔɔɔi nɔ-zobogi zu. ⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zεbei zɔlɔ, wo ɔe ga nɔ-zeeleiti Zeeluzalɛme taazuve, Zudee yooi zu nɔ pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou βela ga.»

⁹ Yesu βegai ma ga naama bɔeiti bo, ti ɔaazuyeni ba, ɛ le geeɔɔlɔgi zu vele, naa ɔoluma tonabiingi doɔɔjuni ti va. ¹⁰ Tei ti ɔaazuve ɔeni nɔ geezuve, siegi zu Yesu ɔeni liizu la, zunu felego ɔulani kelema ti ve, ti maɔɔilɔi ga seɔe ɔolegiti, ¹¹ ti ɔe keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee va zu wo losu, wo da wele geezuve? Yesu nii buzeɔeai wo zaama, ɛ le geeɔɔlɔgi zu, toɔa va ɔolu mɔnɔ, eɔεvelei wo kaai la, ɛ da le geeɔɔlɔgi zu.»

¹² Ti ɔaleni ma Zeeluzalɛme, ti zeɔe Wolive ɔize ma, nii ɛ Zeeluzalɛme ɔoba, ti yaɔɔzu ɔoozai ga kilo ɔila. ¹³ Siegi zu ti ɔaleni la ma taazuve, ti leeni geezu velei wu, ve ti βena zei nɔ. Teiti ti ɔeni nɔ ti laaseigiti kaa: Piyεle, Zan, Zake, Aendelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee nɔ-doun zunui Zake, Simɔn nii ɛ ɔeni ga Zou Maalobo Nui ta, naa veε Zake nɔ-doun zunui Zude va. ¹⁴ Ti pe ti βena ɔaale ba, ti βoni ɔi ɔila ma, ti ɔaaba GALA falii ma, naa veε anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta deɔeiti.

Zudase maavalibogi ɔaize vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyεle wuzεgeɔni keεɔɔloun unɔila puufelegoiti (120) saama, ɛ ɔe ti ma: ¹⁶ «Kεεleaiti, keni GALA sεvei zu wooi la la vile su, nii Zenvu Nadegai boni ɛ ɔula Davide la, ɛ bɔeni ma yeelugɔ, ɛ vile Zudase va, nii ɛ loni Yesu zo nuiti tuɔɔ. ¹⁷ E ɔeni ga ade ta, ɛ nɔnɔ zɔlɔɔ ada-woti ɔilagi nii zu.» ¹⁸ (Kpegai ma ga zou ɔila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, ɛ looni ɔɔgi ma, kogi vali su, koozu zɔlɔlɔi pe ti vaza. ¹⁹ Zeeluzalɛme nuiti pe ti faa ɔwεeni su, naa ɔa ɛ kea ti naama yooi laasei peai ga Akεledama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»), ²⁰ «Tama, sεveve GALA sεvei ma wuye zεvei zu ga:

Seizuve naka ye,
ɛ ɔala nuɔuseiti ma nɔ!»

Naa ɔolu sεveai mɔnɔ ga:

«Tagili ge zeɔi potogi zu!»

²¹ Keni mu, nu ɔila ge veε ade va, zɔiti saama, niiti ti ɔeade va, naama ziegi pe su ade ɔeni lɔɔzu la, ade da ɔula ade Maliɔii Yesu, ²² ɛ zo Zan nɔ-batizei wo siegi ma, ɛ zeeli teε voloi ma geeɔɔlɔgi zu, naama nui ɔe ga zeelei ta, ɛ vile buzeɔe vai va, ɛ ɔula saai ya.»

²³ Ti nu felego leeni: Zozeɔe nii daa ɔeni ga Balasabase, daasei kili ge ɔeni ba ga Zusetuse, ta Matiyase. ²⁴ Naa ɔoluma, ti GALA falini ɔani, ti ɔe ma: «Maliɔii, deɔi ɛ nui pe ziimave ɔwεε, nu felego niiti saama, naa le ga giye, nii ɛ yiimazeɔeai la, ²⁵ nii a ke ɛ Zudase losuve zeɔe, keela

wotii nii zu, ve Zudase ná nakai yegai, é li ga liizu vele.» ²⁶ Ti kpakutoomai gʒenni, kpakui looni Matiyase ma, é vee niina keela puugo maazu gʒilagi (11) zóiti ba.

2

Zenvu Nadegai vaa vai

¹ Pantekote voloi zeelii ma, ti pe ti gaalea gʒeni de ba ada gʒila. ² Gaamago, zongɔ wolai zegeni geezuve, egʒe fiile wola, é pelei wu ná pe daave, ve ti gʒeni zeini ná. ³ Negiti, ti gʒilaai ga abu zogi, ti gʒilani ti ve kelema, ti gʒaagʒwe ma, ti ze ti gʒilagʒilagiti unma. ⁴ Naati pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tózei ga ti da bɔe zii woo gʒiligiti su, egʒevelei Zenvu Nadegai gʒeni feezu la ti ya ga ti bo.

⁵ Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti gʒeni nii wosu Zeeluzalame, ti gʒeni ga GALA gaazuluaba nui ti zegʒei eteai zu ná pe. ⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma vee wolaí vaani, ti wola laavɔni, tózei ti pe ge gʒeni ti woomenisu ti bɔgʒ wooiti su. ⁷ Ti laavɔni, ti da gʒe ma: «Nui niiti ti bɔezu gʒani, kebe ti pe ta ga Galilee nu, kele? ⁸ E leve gʒale mu, ade pe ade ti woomenisu ade bɔgʒ wooiti su? ⁹ Adei de ga, Paate nui, ta Mede, Elame, Meezɔpɔtami, Zudee, Kapadɔse, Pɔn, Azi gʒoii, ¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa vee Silene lugi zu va Liɔi yooi zu, ta zóiti ti zegʒei Wolome, ¹¹ Kelete ta Aalaɔi: Zuifuiti be-o ɔaa weɛinti be-o, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pe, ada ti woomenisu ade bɔgʒ wooiti su, ti da GALA ná-keewoti wolaiti bo.» ¹² Ti pe ti laavɔni, tanigaa ti gʒe unga wuulee, ti da gʒe bɔgʒ ma: «Niima vai voluve gʒa ga lee?» ¹³ Tagʒiligaai ti gʒeni gʒeezu ma: «Dɔɔ neɛnɛgi gʒa é ti zogai!»

Piyel GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

¹⁴ Piyel wuzegeni é lo, keela puugo maazu gʒilagi (11) zóiti saama, é woogʒulani, é gʒe ma: «À woilo ma-o! Zudee nui ta wɔigi wo nii wosu Zeeluzalame, wo niima vaiti gaagʒa, niiti ti gʒeezu. ¹⁵ Dɔ lei é va gʒe niima nui ba, egʒevelei wo gʒisiezɔ la, folo liegi kpaazuvɔ nɔ gʒa de ade su. ¹⁶ Kele nii GALA goo wo nui Zowele boni, naa gʒa é gʒeezu gʒani. E gʒeni ma:

¹⁷ «GALA ge gʒe ma: Folo jaabelagiti su,

ná ná-Zenvui yeizu nubusei pe ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooit bo,

wa-wuzegʒe niinegiti ta kulakelamaiti ka,

wa-gʒe wola volóiti ta segiti bo.

¹⁸ Ungo, naama voloiti su, ná ná-Zenvui yei ná-botiɔe zunuiti ta ná-botiɔe anzanuiti ma, ti da GALA gooi wo.

¹⁹ Ná maaɔele vaiti ke geeɔɔlɔgi zu, ta poogiti zooi ma,

namai ta abui gʒa gʒe ná, naa vee abu luului ma lonabiingi va.

²⁰ Foloi gʒa vote ga kpidii,

alugi ɔoi egʒe namai,

aisa Gɔɔgʒ GALAGI ná-foloi va zeeli,

folo wolai, nii maayikiai.

²¹ Naazu zoi nɔpe a woogʒula Maliɔii ma, GALA ka kizo.»

²² A woilo niima wooiti ma, woi wo ga Izelaye nui, wa bɔgʒi wo kwɛeni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalɛte nui wu wo gʒaazu, mazɔɔ GALA ge gʒeni laavɔ vaiti, maaɔele vaiti ta laavɔ voogiti keezu ga taun maaɔele wo zaama. ²³ Zunui naa gʒwɛni wo ma, é zoloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii é keeni ma yeelugʒ kaitte, wo paave siegi zu wo zega la tɔ kologʒolo nui zea, ti kpadɔ saa wului ma. ²⁴ GALA ge buzegʒeve volu, é kula saai ma zooleiti su, mazɔɔ naa la gʒeni zolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu. ²⁵ Davide niima wooi woni, é vile Yesu va, é gʒe ma:

«Gʒaazu loge Gɔɔgʒ GALAGI va yeenɔpe, mazɔɔ toɔa kɔbaɔe,

nii a ke gʒe mina niikpi eyɛsu pe.

²⁶ Naa gʒa é ba, zii gʒaaneɔ, góoiti daavege ga koozunɛi,

kpúsei bɔgʒi gʒa loogʒosu, makegai kitogi zu.

²⁷ Mazɔɔ è la gʒele bá, gʒe va ye gʒovealaazu,

é la vaa bu nɛi gʒe ga da-wotii gʒe nui, gʒe ga woogʒefila nu, gʒe va luula kabayegʒe zu.

²⁸ E zenvu velei lea ga ze,

da nɔn daave ga koozunɛi é gʒe vai zu kɔba.»

²⁹ Kɛɛlɔinti, zobogi veeve bɔ ga gʒe wo ma: Ade-memɛwola Davide zaave, maagʒulu, ná-kabai ɔalaa ka ade zaama zaagʒa. ³⁰ Kele é gʒeni ga GALA goo wo nui, ta é gʒeni kwɛeni ga GALA ge minazegeni be, é gʒona ga mavofodai ta gʒa ze ná-masa kpɔkpɔgi gʒa. ³¹ Kilista wuzegʒe vai, é gʒula saai ya, naa gʒa Davide kaani ma yeelugʒ, naama wooi gʒa é boni ga: «GALA ge la gʒele bá, gʒe va ye gʒovealaazu, é la vaa bu, kpúsei va luula kabayegʒe zu.» ³² GALA ge Yesu nii wuzegʒeve, é kula saai ya, gi pe gʒa ga naama zeeleiti. ³³ Buzegʒeve, é ze GALA zeezazuve, é

Zenvu Nadegai zoloo keefge ya, nii ma minazefgegi woni, naa ga é feai, egevelei wo menisu da, ta wo kaazu la. ³⁴ Mazoloo Davide la leeni geegeflogi zu, kele to bogoi boge ga:

«Maligii GALA ge feni Maligii ma: Zei zèezazuve,

³⁵ eyesu gè è zili nuiti ke ga da-gogoloma anii.»

³⁶ Izelayele veleyegefi pe maaneve ti kwee, ti la da, ga Yesu nii wo kpadoni saa wulwi ma, naa ga GALA ge keai ga Maligii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mungiti

³⁷ Ti naama wootti menigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti feni Piyele ta keelai zaiti ma: «Gi-geelointi, gá ke gale mu?» ³⁸ Piyele ti woogaaivoteni, é ge ti ma: «À wo zie velei maavalibo, wo gilagilagi pe ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a ke wo zuvaaye ga wa-gotoiti, wa Zenvu Nadegai zoloo ga faane. ³⁹ Mazoloo minazefgegi ga ga wono, wa wo-lointi, ta naati tono niiti ti maafoozaai, naati pe de-Maligii da-GALAGI vaazu ti lolisu.» ⁴⁰ Piyele feni zeele wooi wosu ti ma wooi tagiligaa zu, é da ti inodo, é da ge ti ma: «À bogoi gula tukpoi laawu, nii é vaazu zeelizu yamani noi nii zu nubuseiti ma.»

⁴¹ Zaiti ti yeezini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavago (3 000) gefala ga é veeni kidaaleve nuiti ba. ⁴² Ti feni woilosu yeenope kalagi ma, nii keelaiti ti feni feezu, ti ge kpofaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo voooma. ⁴³ Dualuagi feni ese pe su, mazoloo GALA ge feni maabele vaiti ta laavoo voogiti keezu ga gola ga keelaiti maaeve. ⁴⁴ Kidaaleve nuiti pe ti gillni va, ti-goligiti ti ge su gila kpe. ⁴⁵ Ti feni ta-yooiti ta ti-goligiti podizu, ti va ga ma walii, ti gaafwe ese ba, é zoloo ma nu bedema vai ma. ⁴⁶ Ti pe ti feni gaaleezu ba folo-o-folo GALA sei velei wu, ti feni bului galegalezu ta-veleiti bu, ti daamii wo koozuneei zu, ta zii bagolai zu. ⁴⁷ Ti feni GALA maamusezu, naa voluma ta-vai feni nubusei pe ziilaazu. Folo-o-folo Maligii feni ta bosu kidaaleve nuiti ma bogi va ga niiti é feni ti gizosu.

3

Mefele nui gefe fai

¹ Yeeta, Piyele ta Zan ti feni keezu GALA sei velei wu, GALA falii ma ziegi zu kpoko volo lelei zaasiei ma. ² E zolooni no ga ti vaai ga mefele nui ta, nii é zolooni ga mefelegi. Folo gilagila ti feni vaazu la, ti da GALA sei velei ma velevave naa laaseigi ga: «Pelela Dagoi,» nii a ke é da faabogoo maavali naama nuiti ma, ti keezu GALA sei velei wu. ³ E Piyele ta Zan gaai ma, ti da le ná, é faabogoo maavalini ti ma. ⁴ Piyele ta Zan ti gaazuloni ba, Piyele ge ma: «Wele lee gi va!» ⁵ E gaazuloni ti va, é da disie ga naati ta ani veezu zea. ⁶ Kele Piyele feni ma: «Wali la zèa, ba zanu, kele nii é zèa, nà naa veezu é ya, naa ga é ga: Nazalete nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzefge, é zie!» ⁷ E soni zeezai va, é buzege. Gaamago no, kogofiti ta tee gainti ti zuloni kpe, ⁸ é vili kpulu, é wuzefge, é da zie. E vileni ti volu, ti le GALA sei velei wu, é da zie, é da vili, ta é da GALA maamuse. ⁹ Bebei pe ge kaani, é da zie, é da GALA maamuse. ¹⁰ Nubuseiti ti feni gweesu gaazu ba, ga to ga é feni zeizu GALA sei velei laave naa laaseigi ga: «Pelela Dagoi,» é da falii wo. Fai nii é feni zunui naa ve, é feni ga laavoo va, ta kulafilibai nuiti be.

Kpaei Piyele sugulani GALA sei velei wu

¹¹ To bogoi mu ge la mo feni zefezu Piyele ta Zan volu. Bebei bizeni, ti va, ti gaale ba ti ma seizei bosuve, ná laa ga «Salomon ná-seizei bo kotai.» ¹² Piyele miná gaai ma, é feni nubuseiti ma: «Izelayele nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavoozu? Lee vaa zu wo gaazuloso gi va, ege gá ga gá zunui nii wuzefge, é da zie, ga gá-zebai baa gi gili velei GALA ba? ¹³ Ade-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI ga é lebiyai veeni ná-botigé nui Yesu ve. Pilate feni po ga é pile, kele woun, wo daoni yeeloozu, wo gefe ba. ¹⁴ Woun, wo feleni Telebo Nui va, nii nadegai, wo ge ti yeebe nu vaa nui va wo ve. ¹⁵ Zai é zenvui unda, wo naa vaani, kele GALA ge buzege, é kula saai ya, gá ga naama zeeleiti. ¹⁶ Tei goun, gi gidaaeveai Yesu ma, naa ga é kea, daaseigi naa ná-zebai zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwee. Kidaalevei Yesu ma, naa ga é zunui nii gefega kpezekele, egevelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, keelointi, faafwetalai ga wo naa feai la, wa wa-gundigiiti. ¹⁸ Kele kaite, GALA ge boni é gula GALA goo wo nuiti pe da ma yee lugó, ga ná-nui nii é ga Kilista naa ga boló, naa ga é daazeelii gani. ¹⁹ A wo zie velei maavalibo mu, wo lati volu GALA ma, nii a ke wa-gotoiti bale tete. ²⁰ Naazu doogó yegefalaiti ta va, ti zefge Maligii vo be, naa voluma é naa leve wo ma, nii é deveni ma yeelugó wo ve, nii é ga Yesu Kilista. ²¹ Naa laa yogózu, toga de yesu geegeflogi zu, eyesu eteai pe ge ge ga ma niine, egevelei GALA ge boni la kaite wolvóló, é gula GALA goo wo nu nadegaiti da.

²² Tozei Moize feni ma: «Maligii, wa-GALAGI ga GALA goo wo nui ta wuzefezu wo ve ga ndun kevele, wo-geeleaiti saama. A woilo goo ma fai pe su! ²³ Kele ni nui ta a gelena, ga é mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui gula ná-nubuseiti saama ga saai.» ²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti bæai, é bozei Samiyele ma, é zeeli naati pe ma, ti vaai toun poluma, ti pe ti niima voloit ma vaa woni. ²⁵ Wa ga, wo ga GALA goo wo nuiti ta-voganii zefge nuiti,

wo gɛ ga minazegɛgi ma ɣulanumai zoloo nuiɪ, nii GALA ge keeni ade-memewolani be, siegi zu e ɣeni la Abalaame ma: «Peleyegeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zoloo e-mavofodani maavele ma.»²⁶ Wa ɣa mounpa GALA ge na-botigɛ nui wuzegɛai ma, e tevegai wo ma, nii a ke e tuya loo wo ve, ga e wo ɣilagilagi pe sege na-telebotala velei ma.»

4

Piyɛle ta Zan ti lo fai tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakalave

¹ Siegi zu Piyɛle ta Zan ti ɣeni de boezu la nubuseiti po, zalaɣa ɣula nuiɪ ti vaani, ta GALA sei velei maaɛɛ ɣundiɣii, naa veɛ Saduseyeinti ba. ² Ti wola yiigaawanaa ɣeni de, tɔzei ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tei Yesu wuzegɛai, e ɣula saai ya, goveiti balaa ta wuzegɛ, ti ɣula saai ya. ³ Ti yeeveeni ti ma, ti ti vili kasoi ɣa eyesu poluma zobui, tɔzei kpakɔi ɣeni de niina. ⁴ Aneɛ naa ve, nu moɩnmoɩn ge ɣidaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui liegoi a laazeeli nu waadooluɣo (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-ɣundiɣiiti, ta totuɣiti, ta to kalamointi, ti gaaleeni ba Zeeluzalame. ⁶ Zalaɣa ɣula ɣundiɣii wolai Ane boɣoi ɣeni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alegezandele, naa veɛ zalaɣa ɣula ɣundiɣii wolai na-peleyegɛi wu nuiɪ pe ba. ⁷ Ti vaani ga Piyɛle ta Zan, ti naati to ɣakala, ti ti gaazaga, ti ɣe ti ma: «Be na-zɛbe ɛa be laasei ka wo niima vai ɣeai la?» ⁸ Naazu tei Piyɛle laaveni ga Zenvu Nadegai, e ɣeni ti ma: «A woilo nii ma, woi wo ga nubuseiti ta-ɣundiɣiiti, ta totuɣiti. ⁹ Tei wo ɣi gaazagasu za faa vagoi ma, nii keai seeɛe nu ɣila be, wo ɣe gi deɛ, velei baloai la, ¹⁰ wo pe a kweɛ, Izelayɛle nuiɪ pe ti kweɛ balaa, ga Nazalɛte nui Yesu Kilista, nii wo kpadoni saa wului ma, GALA ge buzegɛ, e kula saai ya, naama vele ɣa zunui nii ɣedegai da, e loni wo ɣakala. ¹¹ To ɣa e ga:

«Kotui nii pele lo nuiɪ wo ɣeɛai ba, tama to ɣa keai ga kotu biingi.»

¹² Yesu ɣila no ɣa kizogi ɣa zoo zolooɔu saɣui zu, mazoloo GALA ge la nu ɣili nope daasei feeni eteai zu nuiɪ saama, nii da zoo ɣizosu ga toun maavele.»

¹³ Ti laavooɩni gola siegi zu ti Piyɛle ta Zan ɣaani la, ti da boɛ ga ladalai, mazoloo ti ɣeni kweeni balaa ga naati ta ga kalatala nuiɪ. Ti kweeni ga naati ta ga Yesu zieɩoɣo vɔlɔmaiti. ¹⁴ Kele tei ti ɣeni zunui ɣedegai gaazulonɩ ti ɣoba, ti la ɣeni zoomi ti va faa nope bo ga goodjaavote. ¹⁵ Ti ɣeni ti ma naazu, ti ɣula tukpɔɣaaleve velei wu, ti tɔzei ga ti da boɣo gaazaga kpɔgi zu, ¹⁶ ti da ɣe ma: «Leeni ɣa ada ke ga zunui niiti? Tɔzei Zeeluzalame nuiɪ pe ti kweeni ga ti laavoo vaa wolai nii ɣula ve keɛma, nii ade la zooga ade va maagaali. ¹⁷ Kele keɩi ade pele leve tuɣo ga su mina baago nubusiti saama, ade to sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mo boɛ daaseigi naa zu nu nope gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini vɔlu, ti togi zeɩ ti ma, ti ɣe ma: «Eyesu pe wo mina mo boɛ, ɛa wo va kala bo, Yesu laaseigi zu.» ¹⁹ Kele Piyɛle ta Zan ti ɣeni ti ma: «Begele ɣa soloogai GALA gaazu, gi ɣolo wo ve, ɛa gi ɣolo GALA be? Wa boɣoi a naama lukpɔɣaalevena! ²⁰ Kele goɩn, gi la zooga gi va laaɣulu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.» ²¹ Ti naati maaluanɩ vɔlu, ti be ti va. Ti la ɣeni naati nimiza vele nope kaani, mazoloo nubuseiti pe ti ɣeni GALA debizu, tɔzei laavoo vai naa va, nii e ɣeɩni. ²² Mazoloo zunui nii e ɣedeni ga laavoo vooogi, sɔlɔo konagi a la leve puunaanigo (40) va.

Kidaaleve nuiɪ ta-ɣALA falii

²³ Ti ti vɔlegai ma, Piyɛle ta Zan ti liini ti-woolaiti po be, ti naama vaiti pe suɣula ti ma, niiti zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta totuɣiti ti boni ti ma. ²⁴ Siegi zu ti naama vaiti menini da, ti pe ti zoolooni faa ɣila ma, ti wooɣula GALA ma, ti ɣe ma: «Maliɣii, da ɣa e geegolɔgi ta zooi betɛa, naa veɛ kpolodei va, ta ti zu aniiti pe, ²⁵ da no ɣa e niima wooi vuuni ga da-Yenvu Nadegai maavele, da-wotigɛ nui gi-memewola Davide laave, e ɣe ma:

«Leeni vaa zu zii ɣiligiti ti ɣeɩni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pe ti kisie pakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kooi beteni,

kundiɣiiti ti yaavai betɛ Maliɣii laalɔɣoma,

ta na-zunui nii e gulo padegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elode ta Pɔnse Pilate, naa veɛ Izelayɛle nubuseiti ta zii ɣiligiti ba, ti pe ti gaaleeni ba taai nii zu, da-wotigɛ nu padegai Yesu laalɔɣoma, nii e gulo padegai ziaai ma, ²⁸ ti naama vai laazeelivɛ no, nii e deveni ma yeelugo, da-zobogi ta e-yiimai zu. ²⁹ Niima ziegi zu, Maliɣii, woilo ta-maalua boeiti ma, ti bosu, va bu gei gi ga da-wotigɛ nuiɪ gi e-laawooi laazeeli ga ladalai. ³⁰ Da-zobogi ɣula keɛma, naa ɣa a ke kedɛgi da wo, laavoo vooogiti ta maaɛle vaiti ti da ɣe da-wotigɛ nu padegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA falii, ve ti ɣeni na gaalebai zu, miná balini, ti pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiɪ ta-ɣilibai

³² Zóiti kpein ti ɣeni ga kidaaleve nuiti, ti ɣilini ɔɔɔɔ va ɣi gila ta zenvu ɣila su. Nu nɔpe ge la ɣeni zeagɔli seɣezu ga tɔ ɣila nɔnɔ, kele ti pe ti ɔni ti-ɣoligiti ma. ³³ Keelaiti ti ɣeni zeele wooi wosu ga zebe wolai ga Maliɣii Yesu wuzeɣeve, é ɣula saai ya. GALA ná-zaalai ɣeni botii ɣeezu ti pe ba ga zebe wolai. ³⁴ Ti zaama, nu nɔpe ge la ɣeni valani ani nɔpe ma, tɔzei zóiti kpein zóiti ba peleiti ti ɣeni ti ya, ti ɣeni pɔdizu, ti va ga ma zɔngɔ, ³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagwe ese pe ba, eɣevelei ma nu maavai la. ³⁶ Leevi mavofodai ta ɣeni ná, daaseigi ga Zozefe, é ɣeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei peeni ga Balanaɣase, (nii poluwe ga «nu iɔɔɔɔ nui»). ³⁷ Zóiti ta ɣeni zea, é podini, é va ga ma zongɔ, é fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Safila ta-vai

¹ Kele zunui ta ɣeni ná, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-ɣoligi ta vɔdini. ² Naa vóluma, ta anzai ti zolooni ma ga ti ma zɔngɔ ɣilazuwe make ya, é va ga mɔtai, é fe keelaiti zea. ³ Kele Piyele ɣeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana è-yiimaɔe laavegai? E zou zongɔ ɣilazuwe make, é zeei wo Zenvu Nadegai ma. ⁴ E va ɣe é zóoi vɔdi, da lei ɔnɔ va ɣea de? Pɔdia vóluma balaa, ma zɔngɔ la ɣea é yeema ɣaa? E levege ɣale mu, é nii ɣeɣala vai ɔte yiimaɔe? Nuiti tei é va zeei wo ti ma, GALA ka é zeei wogai ma.» ⁵ Ananiase naama ɔɔɔti menigai ma, é looni, é za. Zóiti kpein ti naama wooi menini, ti pe ti luani. ⁶ Zunu loungoiti ti wuzeɣeni, ti maavelevele, ti lii la, ti maagulu.

⁷ Lele savago ɣeɣala levegai ma, anzai vaani, kele é la ɣeni kwɛeni, nii keai. ⁸ Piyele gaazaɣani, é ɣe ma: «Gaamai wo má, anɣe nei nuuma walii lieɣi ɣa, wo zóoi vɔdiai la?» E naa woodaavoteni, é ɣe ma: «Ungo, naa ɣa pɔdiai la.» ⁹ Piyele ɣeni ma naazu: «Lee vaa zu wo zolooɣai ma, ga wo Maliɣii ná-Zenvui zuɣɔɣɔ? Wele, zóiti ti liai ti è-zinigi maagulu, ta pelelaɔe, ta liizu ga de da balaa.» ¹⁰ Gaamanɔ, é looni Piyele ɣogwu, é za. Zunu loungoiti ti leeni, ti ka ga é zaa, ti liini la, ti maagulu sinigi ɣobave. ¹¹ Naama vai dualuagi looni Egilisii pe su, ta zóiti ti naama wooi menini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɣeni keezu

¹² Keelaiti ti ɣeni laavɔɔ vooigiti ta maaɣele vai ma moinmoin keezu nuɔuseiti saama. Kidaaleve nuiti pe ti ɣena ɣaale ba GALA sei vɛlei ma zeizei bosuwe, ve ná laa ga «Salomɔn ná-seizei bo kotai.» ¹³ Nu ɣili nɔpe ge la ɣeni veezu ti va, kele ta-vai wola neeni nuɔusei ve. ¹⁴ Ti maa ɣeni liizu ga mɔinda ga kidaaleve nu niineiti, zinaa ve anzaa va, niiti ti ɣeni ɔɔɔɔ veezu Maliɣii ya. ¹⁵ Nuiti ti ɣeni liizu vɔlo ga seebe nuiti koi yɔɣɔzu vɛleiti su, ti da ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa ɣa a ke Piyele a ɣena levega, ma niinigi ve balaa tanigaa ma. ¹⁶ Nuɔuse moinmoin ge ɣeni zeɣezu balaa Zeeluzalɛme ɣoba laa goiti su, ti da va ga seebe nuiti, ta niiti kɔzɔba yenvuiti ti ɣeni ti zu, tama ti pe ti ɣeni vɔlozu.

Keelaiti so fai volu, ta ti unmoɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɣa ɣula ɣundigi wolai wuzeɣeni ga tolo vooɔvama, ta koba nuiti pe, niiti ti ga Saduseyiinti ta-ɔɔi. ¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigɔi go lai zu. ¹⁹ Kele kpidi, Maliɣii ná-geezuɣelai gila ge vaani, é kaso zigɔi ma bogiti daalao, é ti ɣula, é ɣe ti ma: ²⁰ «À li, wo lo GALA sei vɛlei wu, wo zenvu niinei ma ɔɔɔi pe daazeeli nuɔusei ma.» ²¹ Keelaiti ti ɣoloni naama wooi ve, sobuzobui nɔ ɣeni de, ti li GALA sei vɛlei wu, ti tɔzei ga kalagi woga.

Zalaɣa ɣula ɣundigi wolai ta ba nuiti ti vaani, ti tukpɔɣaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelaye ɣewolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɣa, ti va ga tiye. ²² Kele salaɔvusuiti ti liini kaso zigɔi zu, ti la ti ɣaani. Ti ɣaleni ma, ti va, ti vólumaawo kundigiiti ma, ²³ ti ɣe ma: «Gi kaso zigɔi ɣaave piligai su kpe, kaso vɛle make nuiti ti loni ti-losuɔeti pelelaɔeti, kele siegi zu gi peleiti daalaoɣai da, gi la nu nɔpe kaani bu.» ²⁴ Siegi zu GALA sei vɛlei maaɣee ɣundigi ti zalaɣa ɣula ɣundigiiti ti naa menini da, ti ɣidaavilini ga keelaiti ta-vai, ti da ɔɔɔɔ ɣaazaɣa ga vɛlei fai nii ɣaa vaazu belazu la. ²⁵ Nui ta vaani, é ɣe ti ma: «À wóilo de! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ɣa, tiya ɣanu, ti loni GALA sei vɛlei wu, ti da nuɔuseiti kala.»

²⁶ GALA sei vɛlei maaɣee ɣundigiiti ta polu nuiti ti liini naazu, ti va vóluga keelaiti, kele ti la ɣeni keeni ga maaɣaa vaa, tɔzei ti ɣeni luazu ga nuɔusei mina ye ti zɔɔzu ga kɔtuuti, ti va za. ²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala. Zalaɣa ɣula ɣundigi wolai ti ɣaazaɣani, ²⁸ é ɣe ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kele wele, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma jamai la gi unma mu ɣaa?» ²⁹ Kele Piyele ta keelai zóiti ti goɔɣaavoteni, ti ɣe ma: «Keeni nu golo GALA be, é leve nuiti ba. ³⁰ Ade-memɛwolani ta-GALAGI ɣa é Yesu wuzeɣeai, é kula saai ya, nii wo kpadani saa wului ma, wo paa. ³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzeɣeai, é sei yeezazuwe, é ke ga Totuɣi ta Kizo Nui, nii a ke Izelaye nuiti ti ti zie vɛlei maavalibo, ta-ɣotoiti suvaaye. ³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa ve Zenvu Nadegai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ɣolozu be.»

³³ Naama wooiti mɛni fai wanani ti ma ga gola, ti ɣeni ga ti keelaiti pa. ³⁴ Kele Falizien gila ge buzegeni kundigiiti saama, daaseigi ɣeni ga Gamaliyele, ɛ ɣeni po ga to kalamain, nii nuɓuseiti ti ɣeni wola unfesu ma, ɛ devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave. ³⁵ Naa vɔluma, ɛ ɣeni ti ma: «Izelayele nuiti, ɛ dama ga naama vai, nii wo ɣɛɛzu wo ke ga zunui niiti. ³⁶ Su la de ɣoozani, Tudase wuzegeni, ɛ da ɓɔɣɔ ɣe ga nu ɓiin, nu unnaanigo (400) ɣeɣala vileni polu. Kele ti paani, naa vɔluma zɔiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpala ge la yeni nɔ. ³⁷ Tɔun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seve ziegi zu, ɛ nu moɪnmoɪn mɛɛnni, ti vilɛ polu. Kele to ɓalaa, ti paani, polu nuiti pe ti vaza. ³⁸ Nii niina ge bosu wo ma, naa ɣa ga, ɛ mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, ɛ ti ye nɔ, ti li. Ni nuɓuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, ɓaa ma ɣɛɛwotiiti kɛɛzu, su ɣa ɣolɔɣolo. ³⁹ Kele ni GALA ka ɛ kɛɛzu, wo la zooga wo va ti ɣolɔɣolo. A dama, wo mina va kɔɔi ɣɔɔzu GALA daalɔɣɔma.»

Kundigiiti ti vaani gooi wu. ⁴⁰ Ti keelaiti tolini vɔlu, ti naati doɣa ga kpakɔi, ti to sei ti ma kpaan ga ti mina mo ɓɔɛ Yesu laaseigi zu, naa vɔluma ti ɓeni ti va, ti li. ⁴¹ Naati ti zegeni tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala ga koozunɛi, soloo fai zu ti ma ga ti ɲɛɣɣulasui zɔɔɔ Yesu laaseigi ma vaa zu. ⁴² Tama folo-o-folo GALA sei velei wu ta koizuvɛti, ti la ɣeni ɓɔɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niɛn Uagɔi laazeelɔi ga Yesu ɣa ɛ ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuɣɔ nu lofela

¹ Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti ɣeni moɪnzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti ɣeni unsuyelii losu ga Eɓulu nuiti, mazɔɔɔ folo ɣilagila konɔgi ɣaagɣwe ziegi zu, ti la ɣeni ta-voanzaiti daazɔbosu ga pagɔ. ² Keela puugo maazu felegɔiti (12) ti kaladopoiti pe gaaleeni ba, ti ɣe ti ma: «ɛ la zoolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye nɔ, ɣɔnɔ ɣaagɣwe vai zu. ³ Naa ɣa ɛ ba, kɛɛleaiti, ɛ yeelo nu lofela va wo zaama, niiti loɣɔ vago ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta ɣimalai, gi naama wotii ve ti ya. ⁴ Goun, ga ɣaaɓaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.» ⁵ Naama wooi laani bebei yii ɣa ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadegai, naa vɔluma Filipe ta Polokɔɔl, Nikenɔɔl ta Timɔn, Paalemeenase ta Antiyɔse nui Nikɔla, nii ɛ looni moɪngi Zuifuiti ta-GALA pelei ma. ⁶ Ti ti leeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii ɣe, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu ɣeni wɔɔɔzu, kaladopoiti ti da moɪn Zeeluzalɛme, zalaɣa ɣula nui ma moɪnmoɪn ge ɣeni ɣidaalevezu ɓalaa.

Yesu Kilista na-zeele Etiyeni zɔɔ vai

⁸ Etiyeni nii GALA na-zaalai ta na-zɛbe ɣeni ba ga gola, ɛ ɣeni maabele vaiti ta laavɔɔ voogiti kɛɛzu nuɓuseiti saama. ⁹ Kele nui tanigaa ti wuzegeni daalɔɣɔma, tanigaa ti zegeni GALA debi velei wu, nii daaseigi ga «Duɔi niiti ti unmoɔgai,» naa tanigaa ti ɣeni ga Silene Zuifuiti ta Algezandili veaiti, naa veɛ Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maagɣaalini, ¹⁰ kele ti la ɣeni ziezu bu, tɔɔzei ɛ ɣeni ɓɔɔzu ga ɣigi, nii Zenvu Nadegai ɣeni feezu zea. ¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da ɣe ma: «Gi goomenige, ɛ da woo ɲɔi wo Moize ta GALA daalɔɣɔma.» ¹² Vele ɣana ti vɔutugi leveni la nuɓuseiti saama, ta totuɣɔiti, naa veɛ to kalamoɪnti ba, naa vɔluma ti liini, ti so ga maabaai, ti vaa la tukpɔɣaaleve nu wolaiti po. ¹³ Ti zɛɛ zeeleiti kulani, ti da ɣe ma: «Zunui nii ɣa woo ɲɔi wosu no ɣɔ ada nadegai ta tɔgi laalɔɣɔma. ¹⁴ Mazɔɔɔ gi goomenige, ɛ da ɣe ma, Nazalɛte nui Yesu ɣa ade ve ɣolɔɣolosu, ta ɛ faa vɔlamaiti maavalibo, niiti Moize ti leai ga adeye.» ¹⁵ Zɔiti kpein ti ɣeni zeini tukpɔɣaalevezuve, ti ɣaazuloga ɣeni de Etiyeni va, ti peteni ga gaazuve ɣɛɛve eɣe geezuɣeelai.

7

Etiyeni na-kpɔɛzufulai

¹ Zalaɣa ɣula ɣundigi wolai ɣeni ma: «Gaama ɣa nuu nei ti bosu?» ² Etiyeni googaaɔtoneni, ɛ ɣe ma: «A woilo na, woi wo ga kɛɛni ta kɛɛleaiti! Lebiya GALAGI ɣulani keɛma ade-mɛmɛwola Abalaame ve, siggi zu ɛ ɣeni la Meezɔpɔtami, aisa ɛ va li, ɛ ze Galan. ³ E ɣeni ma: «Zegɛ da-yooi zu, da-woladaɪ zu, li zooi naa zu, ve ge na leɛzu ga de.» ⁴ Naazu ɣa ɛ ɣula la Kaledee yooi va, ɛ li ɛ ze Galan. Minɔ ɣa ɛ yeni nɔ, kɛɛɣe zaai ma, GALA ge buɛe la zooi nii zu, ve wo zeini nɔ za. ⁵ E la ɣeni ada noɲe feeni zea naama yooi zu, anɛ koɣɔ lo daa ɣila keɣala you, keɛ ɛ minazegeni be ga toɣa zooi naa veezu be, ta mavofodaiti be tɔun poluma, naazu doun noɲe ge la ɣeni de zea. ⁶ A woilo deɛ naa ma, nii GALA ge boni ma: «Suɣweɛ ga ɛ-mavofodaiti ta ɣe ga seikoɣɔma nuiti zooi tagili su, ta ɣe na ga duɔiti, ti ti zopele ɲɔi kona unnaanigo (400) laawu. ⁷ Kele na zii naa lukpɔɣaaleve, nii ta duɔlai ɣe zeezu, naa vɔluma, ta ɣula, ti va, ti debi ve.» ⁸ Naa vɔluma, GALA ge minazegegi ɓeteni ti yoɣɔzu ta Abalaame, ɛ tatipeɓolui ɣe ga ma voogi. Naa ɣa ɛ kɛɛni, ɛ Izaake zɔɔɔgɔi ma, ɛ tatini peɓololu foloi losaɔasiɛ ma, Izaake ɓalaa kɛɛni ɣana no ga Zakɔbe, Zakɔbe ɓalaa ke ɣana no ga ade-mɛmɛwola puugo maazu felegɔiti (12).

⁹ Ade-memewolani ti toloi gʻulani ga Zozefe, ti pɔdi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kele GALA ge gʻeni ba, ¹⁰ é kula ná-maanɔgɔi pɛ su. GALA ge gʻigi veeni zea, é zaala zɔlɔɔ Ezipete masagi Falaɔɔn gʻaazu, naa sei ga kundigʻii Ezipete yooi ta ná-peleyeɣei unda. ¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pɛ ta Kanaan yooi balaa su, kpɔlɔi wola wɔloni, ade-memewolani ti la gʻeni gʻnɔɔ sɔlɔɔsu. ¹² Zakɔbe menigai ma ga moloi gʻa Ezipete yooi zu, é ade-memewolani teveni ná maunpa. ¹³ Ti zie laa velesiei zu, Zozefe bɔɔɔ leeni ga keeɣelointi, Falaɔɔn Zozefe gʻulazuve gʻweeni. ¹⁴ Naa voluma, Zozefe valini ga ti va ga keeɣe Zakɔbe, ta ná-peleyeɣei pɛ, ti pɛ kpɔga gʻeni ga nu vuulɔfela maazu lɔɔlugo (75). ¹⁵ Zakɔbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-memewolani balaa ti za. ¹⁶ Ti liini ga ti-ma voomaiti Sikeme, ti ti maagʻulu Abalaame ná-kabamaɛ, nii é geyani ga walii Amɔɔl ná-doun zunuiti ma Sikeme.

¹⁷ Tei yeeɣeɣalalai maa gʻeni buɣazu ga GALA ná-minazegɛgi laazeeli, nii é keeni Abalaame ve, ada-nubuseiti ti mɔinni, ti buɣu Ezipete yooi zu, ¹⁸ eyɛsu masagi taɣili ge wuzegɛ Ezipete yooi zu, nii é la gʻeni Zozefe gʻwee. ¹⁹ Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-memewolani kpɔlɔ, eyɛsu é gʻe naati ma, ti da ta-loun nɛgiti kula pelei va, ti da za.

²⁰ Naama ziegi zu gʻa Moize zɔlɔɔga da, gola va GALA gaazu. E keeni ga alu savago, ti da konɔkula keeɣe velei wu. ²¹ Siegi zu ti kulani la pelei va, Falaɔɔn ná-doun anzanui seɣeni, é kulasu eɣe kpɔɔ loun zunu. ²² Moize kalagi zɔlɔɔni Ezipete gʻimalai pɛ su, sebei wɔloni kpɔɔzuɣulalai ta keewotiiti zu.

²³ E kona vuunaanigɔi (40) zɔlɔɔgai ma, gʻi ge looni be ga é wele keeɣelointi ma, Izelayele nuiti. ²⁴ E gila kaani, ti da kpɔlɔ, é naa maaloboni, nii ti gʻeni kpɔlɔzu, naa nonɔi votokulazuve, é Ezipete nui vaani. ²⁵ E gʻisieni ga keeɣelointi ta gaaga ga GALA ka pɔ é ti gʻizo ga maavele, kele naati ti la gʻeni naa gʻaagaani. ²⁶ Poluma voloi, é liini, é lo tanigaa yɔɔɔzu, niiti ti gʻeni nɛpii gʻɔɔzu, nii a ke é ti yɔɔɔzubeɛe, é gʻeni ti ma: «Wa ga gʻeeɣelointi, lee vaa zu wo bɔɔɔ bɔlɔzu?» ²⁷ Kele zoi é gʻeni bɔlɔlɔi bɔlɔzu, naa goolaavilini, é gʻe ma: «Be gʻa é è zeida ga kundigʻii ta tukpɔɣaaleɛve nui gi unda?» ²⁸ Da pɔ è paa, eɣevelei é Ezipete nui vaani la wogi? ²⁹ Moize naama wootti menigai ma, é velani, é li, é ze Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu felegɔ zɔlɔɔ miná.

³⁰ Kona vuunaanigɔ (40) lɛvegai ma mɔnɔ, geezuɣelalai gila ge gʻulani be kelema Sinayi gizei ma lɛvebai zu, abuzogi zaama, nii é gʻeni kpɔvɔ goi va. ³¹ Moize laavɔɔ velei ma ga naama gʻulakelemai, é gʻeni maabugazu ba ga é ka, Maligʻii bɛeni pɔ, é gʻe ma: ³² «Ná gʻa gʻe ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe.» Moize zasubalini, é la gʻeni zoosu é va wele. ³³ Maligʻii gʻeni ma: «Da-zavalagiti kula gʻɔɔga, mazɔlɔɔ adave ve é loni ná, zou ve gʻe maɛɛ veai ba. ³⁴ Gaamaz, gʻe ná-nubuseiti ta-bɔlɔi gʻaa Ezipete yooi zu, gʻe ti bala gooi menigai, ti bosu. Gʻe vaa ga gʻe ti unmɔɔ. Naa gʻa é ba, ná è lɛvesu Ezipete yooi zu.»

³⁵ Moizei tɔna nii ti gʻeleni ba, ti da gʻe ma: «Be gʻa é è zeida ga kundigʻii ta tukpɔɣaaleɛve nui?» Naa gʻa GALA ge teveni ga kundigʻii ta unmɔɔ nui, geezuɣelalai ná-kpɔbɔi zaɓui zu, nii é gʻulani be kelema kpɔvɔ goi zu. ³⁶ Tɔ gʻa é ti gʻulani Ezipete yooi va ga maabele vaiti ta laavɔɔ vaiti, Kpɔlɔɔ: Bɔigi zaama ta tevebai zu kona vuunaanigɔ (40) laawu. ³⁷ Moize gʻilagi naa nɔ gʻa, é gʻeni Izelayele nuiti ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzegɛzu wo ve ga nɔnɔn kevele, wo-gʻeeleaiti saama.» ³⁸ Siegi zu nubuseiti gaalea gʻeni de la ba tevebai zu, tɔnɔ gʻa é gʻeni ade-memewolani zɔɔɔzu ta geezuɣelalai, nii é gʻeni bɔɛzu pɔ Sinayi gizei ma. E zenvu su wootti sɔlɔɔni, ga é ti laazeeli ade ma. ³⁹ Ade-memewolani ti la gʻeni keeni, ti va gʻolo be, kele ti gʻeni daavilisu, ti-yiimave pɛ tatiga gʻeni de Ezipete yooi ma. ⁴⁰ Ti gʻeni Aalɔn ma: «Wuzegena, é galagiti kpɛte gi ve, ti lo gi luɣɔ, mazɔlɔɔ Moize nii, é gi gʻulaai Ezipete yooi va, gi la kwɛe nii keai la.» ⁴¹ Naama ziegi zu, ti nike yiioi maaniinigi beteni, ti da zalagaiti kula kɔɔɔɔ ganigi naa ve, ti da gʻoozune naa ma, nii ti kpɛtai ga ti bɔɔɔ yeei. ⁴² GALA ge voluaveni ti va, é ti ye ná, ti da aniiti pɛ deɓi, ti volozu geeɣɔlɔgi zu. Naa gʻa seɛvai GALA goo wo nuiti ta-zɛvei zu ga: «E, Izelayele nuiti, zalaɣa zuai wo gʻeni ti vaazu, ta zalagajai niiti wo gʻeni ti gʻulazu kona vuunaanigɔ (40) laawu tevebai zu, ná gʻa wo gʻeni ti gʻulazu bɛ ɛaa?»

⁴³ Ba-o, wo Mɔlɔke ná-seɣe velei zɛɣeni, ta wa-galagɔ Lefan ma zomideɣaj, maaniinigi niiti wo ti bɛtai ga wo da nɔkɔ ti wu!

Tɔ gʻa é ba, ná wo lɛvesu duɔlɔi zu poun Babilone volu velei.»

⁴⁴ Ade-memewolani keai ma tevebai zu, seɣe velei gʻeni ti ya, nii minazegɛgi ma zɛvei gʻeni bu, seɣe velei nii GALA ge Moize leveni ga é to, ga naama gʻazaɔigi nii é kaani. ⁴⁵ Ade-memewolani ti naa zɔlɔɔgai ma, Zozuwe yɛni ti luɣɔ, ti lɛɛ la zooi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge gʻeni ti bɛɛzu ti luɣɔ. Seɣe velei naa yɛni ná eyɛsu Davide ná-yeeɣeɣalalai, ⁴⁶ naa zaala zɔlɔɔni GALA gaazu, é suvali ga zobo ge ve be, é pele lo Zakɔbe ná-GALAGI ve. ⁴⁷ Kele Salɔmɔn gʻa niina, é pelei loni GALA be. ⁴⁸ Kele anɛ naa ve, GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa la da ga ze pelei wu, nii togai ga nu bɔɔɔ yeei, eɣevelei GALA goo wo nui boni da, é gʻe ma:

⁴⁹ «Maligʻii wooi gʻaa: Geeɣɔlɔgi gʻa é ga ná-masa kpɔkpɔgi,

zooi gɛ ga ná-kɔɔloma anii.
 Pelei ma zii ɛgele gɛ wa to bè?
 Mini gɛ ná a gɛ ga sèizuwɛ?

⁵⁰ Nà lei gɛ va naama aniiti pɛ kpetɛ ɔaa?»

⁵¹ Ee, suvɔɔ nuiiti, niiti ti-yiimave, ta ti-woiyegɛiti daaɔfulugai! Wa Zɛnvu Nadegai zakpesu yeenɔpɛ! Wo gɔlave ga wo-mɛmɛwolani. ⁵² GALA goo wo nui ɛɛ gɛ, wo-mɛmɛwolani ti la kpɔlɔni? Ti naati paani vɔlɔ, niiti ti gɛni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeelugɔ, nii wo yaavaai, wo pa. ⁵³ Wɔigi wo GALA ná-tɔgi zɔlɔɔgai ga geezuɔgeelaiti maavele, keke wo la keeni wo va golo ɛɛ.»

Etiyeni zɔɔ vai ga kotuuti

⁵⁴ Ti naama wootti menigai ma, é wanani ti ma ga gola, ti da jiiigai zie ga Etiyeni laalɔɔɔma. ⁵⁵ Kele tɛi Etiyeni mu daavega gɛni de ga Zɛnvu Nadegai, é gɔazuwuzɛgɛni geeɔɔlɔgi zu vɛle, é GALA ná-lebiyai gɛani, ta é Yesu gɛ loni GALA zeezazuwɛ. ⁵⁶ E gɛni ma: «Nà geeɔɔlɔgi laalaogai gɔazu, ta Nu ná-Doun Zunui loni GALA zeezazuwɛ.» ⁵⁷ Názú gɛ ti kpeei looni la, ti da ti-woiyegɛiti daaɔfulu, ti bize vɔɔma daalɔɔɔma. ⁵⁸ Ti kpɛeni, ti kula taai va, ti da sɔ ga kotuuti. Naama zeeleiti ti gɛni ta-zegeiti feezu zunu loungoi ta ya, nii daaseigi gɛni ga Sole. ⁵⁹ Siegi zu ti gɛni Etiyeni zɔɔzu la, é gɛni GALA falizu, é da gɛ ma: «Málígíi Yesu, yeezei zɛnvui wu.» ⁶⁰ Naa vɔluma, é vileni jiiibii gɛ, é ɛain ga woo wola, é gɛ ma: «Málígíi, mina niima jotoi la ti unma.» E naa wogai ma, é zaani.

8

¹ Sɔle vaani bu, ti Etiyeni va.

Wɔinzeɔgɛmai ta kidaaleve nuiiti faza fai

Naama voloi nɔ, wɔinzeɔgɛma wolai laalɛni Zeeluzalɛme Egilisi wu. E gɔla keelaiti polu, kidaaleve nuiiti pɛ ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su. ² GALA gaazuluaba nuiiti ti Etiyeni maagɔluni, ti wola wɔlɔ ná-faa zu. ³ Kele Sɔle mu ge gɛni Egilisi nuiiti kpɔlɔzu, é gɛni lɛɛzu peleitɛ bu, é da kidaaleve nuiiti folo ná, zunuiti ta anzanuiti, é da ti vili kasoi gɛ.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zɔiti ti vazani, naati ti gɛni liizu adeti, ti da Woo Niine Uagɔi laazeeli. ⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gila su, é Kilista ná-fai laazeeli ná. ⁶ Bebei pɛ ge woiiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siegi zu ti gɛni gooi menisu da, ti da laavɔɔ vaiti ka, niiti é gɛni ti gɛɛzu. ⁷ Mazɔlɔɔ kɔzɔba yenvui ma mɔinmɔin ge gɛni gɔlavu inɛ su nuiiti su, ti da kpeei loo ga gola, naa vɔluma megele nuiiti ta maalegefe nui ma mɔinmɔin ge gɛni vɔlɔzu. ⁸ Koozunɛ wolai gɛni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta gɛni taai naa zu, daaseigi ga Simɔn, é gɛni molikula fai gɛɛzu, é Samali nubuseiti pɛ daavɔni, é gɛni ɔɔɔɔ lɛɛzu ga toɔa ga nu wola. ¹⁰ Eɛe pɛ, é zo dɔungoiti ma, é li kpakologiti pɔ, ti gɛni woiilosu goo ma ga pagɔ, ti da gɛ ma: «Zunui nii gɛ é ga GALA ná-zebei, nii daaseigi ga «Zebe Wolai.» ¹¹ Ti wola batani ba, mazɔlɔɔ é lebinɔ gɛni ta laavɔɔzu ga ná-molikula faiti. ¹² Kele siegi zu ti gɛni laalɛni la Filipe laawooi ma, nii é gɛni GALA ná-masadaɛi ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Uagɔi laazelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti batizeni. ¹³ Simɔn ɔɔɔɔ ɔalaa gɛni laalɛni. Kpegai ma ga batize, é la mɔ gɛni zegezu Filipe vɔlu. Daa gɛni vɔɔzu ga maabele vaiti ta laavɔɔ vai, niiti Filipe gɛni ti gɛɛzu.

¹⁴ Keelaiti ti gɛni Zeeluzalɛme, ti menigai ma ga Samali nuiiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyɛle ta Zan leveni ti ma. ¹⁵ Naati ti zeelilai ma ná, ti GALA falini ti vɛ, nii a ke ti Zɛnvu Nadegai zɔlɔ. ¹⁶ Mazɔlɔɔ Zɛnvu Nadegai la gɛni de yeini ti tanɔpe ma, ti batizeni nɔ Malígíi Yesu laaseigi zu. ¹⁷ Piyɛle ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zɛnvu Nadegai zɔlɔ.

¹⁸ Simɔn kaai ma ga kidaaleve nuiiti ta Zɛnvu Nadegai zɔlɔɔsu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyɛleni ta Zan ma. ¹⁹ E gɛni ti ma: «À ma zebei ve bè, ga zɔl nɔpe ná yeela ma, ma nu Zɛnvu Nadegai zɔlɔ.» ²⁰ Kele Piyɛle gɛni ma: «Da walii ye é va, wo li undaaviligi zu, tɔɔzei da gɛisɛzu ga GALA ná-vebeani gɛni zɔlɔɔsu ga walii. ²¹ Dɔnɔ ta è-vɔɔda nɔpe ge la niima vai zu, mazɔlɔɔ è-yii la zɔleni GALA gaazu. ²² Nimiza mu ga é gɔozu gɛisɛ jɔi, Malígíi maanɛnɛ, nii a ke ni soloo faa ve, é é zuvaaye ga kisiei, nii é è-yiimave. ²³ Mazɔlɔɔ vɛlei gɛ kaazu la, é laavege ga faa wanai, ta da ga faa jɔi ná-duɔi.» ²⁴ Simɔn gɛni ma: «Wa ɔɔɔɔ à Malígíi maanɛnɛ bè, nii a ke nii kpein wo bogai, naa tanɔpe ge mina zeeli ma.»

²⁵ Piyɛle ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Malígíi laawooi laazeeli, ti gɛleni ma Zeeluzalɛme, ti da li ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Samali nuiiti ta-laa go mɔinmɔin su.

Filipe ta Etiyopi gɛndígíi wolai

²⁶ Yeeta, Malígíi ná-geezuɔgeelai gila ge ɔɔeni Filipe vɔ, é gɛ ma: «Wuzɛge, é li ga lekpɛma vɛlei nu yeezazuwɛ, pelei naa zu nii é zegezu Zeeluzalɛme, é yei Gaza vɛlei, nii é tevebai zu.» ²⁷ Filipe liini gaamanɔ. Ná-pelei zu, é zunu zɛɛgagai gila kaani, Etiyopi nu gɛni de. E gɛni ga kundígíi wola, Etiyopi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui gɛni de. E vaani

Zeeluzalame GALA dɛbizu. ²⁸ E ɣeni ɣalesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-sevei ɣala. ²⁹ Zenvu Nadegai ɣeni Filipe ma: «Maabuɣa soo wotoloi nuu va.» ³⁰ Filipe ɔizeni, é Etiyopi zunui woomeni, é da GALA goo wo nui Ezayi ná-sevei ɣala. E ɣeni naa ma: «Nii é kalasu, da gaagaa zu nei?»

³¹ Zunui googaa voteni, é ɣe ma: «Nà gaagá ɣale, ni nu la sufulani mà?» E Filipe lolini ga naa le, é zeí koba wotoloi zu. ³² Ué é ɣeni ná ɣalasu, é zɛveni ná ga:

«É la ɣeni woo ne gila kpalaa boni,

eɣe baalagi ti liizu la paazuve,

eɣe baala zivoi é loni maaleɣa leve nui ɣakala.

³³ Ná-ɔɔɣomaayei zu, ti ná-tukpoi ɣaaleveni ga telebotalai,

ɓe ɣa a keɣgalazuve ti dɛɛ?

Mazoloɔ zenvui ɣulani zea.»

³⁴ Etiyopi zunui Filipe ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Nà é maanenɛzu, ɓe ɣa GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ ɔɔɣoi ve, ɓaa nu ɣili be?» ³⁵ Filipe kpɔei zɛgeni naazu, é tɔzei naama zɛvei zu wooi ma, é Yesu ná-Woo Niine Uagoi laazeeli ma. ³⁶ Ti yeni liizu, ti zeeli ade ta, ve ziei ɣeni ná, kundigii ɣeni Filipe ma: «Wele ziei va. Lee ɣa é pele levesu tũɣɔ, gè va batize?» ³⁷ Filipe googaa voteni, é ɣe ma: «Ni da ɣidaalevena ga è-yiimave pe, da zoo batizesu.» Zunui ɣe ma: «Gè ɣidaalevea ga Yesu Kilista ɣa é ga GALA Doun Zunui.» ³⁸ Etiyopi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felego ti vileni ziei wu, Filipe kpatize. ³⁹ Siegi zu ti ɣulani la ziei wu, Maliɣii ná-Zenvui Filipe zɛgeni. Etiyopi zunui la mɔ ɣeni Filipe ɣaani, kele é liini ga koozunɛi. ⁴⁰ Filipe weleni nɔ, é ɔɔɣɔ ɣa Azote, naa voluma, taa wolai niiti kpein é ɣeni levesu ti zu, é Woo Niine Uagoi laazeelini naati pe, eyɛsu é zeeli Seezalee.

9

Sole ɣidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sole ɣeni ba nɔ, é da maalua vaiti ta nu vaa vai wo Maliɣii ná-kaladopoiti daalɔɣoma. E liini zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ɔɔ be, ² é sevea ɣaizic zea, tevegai Damase GALA debi velei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpe kaana, zunu ɓaa anzanu, é kidaaleve velei niinei naa ma, é gili, é vaa la Zeeluzalame.

³ Keai ma pelei zu, é da li, maaɓuɣaai ma Damase va, gaamago nɔ wozakalagi ta ɣulani geegolɔgi zu, é da volo maaɣoolii zu. ⁴ E looni zooi ma, é wooi ta menini, é da toli, é da ɣe ma: «Sole, Sole, lee vaa zu é woinzegezu?» ⁵ E ɣeni naa ma: «Be ɣa ga de, Maliɣii?» Naa ɣe ma: «Nà ɣa gè ga Yesu, nii é woinzegezu. ⁶ Kele wuzefe, é le taa zu, ta naa wo é ma, nii da ke.» ⁷ Sieɣɔɣoiti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti va woo ɣila kpalaa bo, ti ɣeni wooi menisu, kele ti la ɣeni nu nɔpe kaazu. ⁸ Sole wuzefeni zooi ma, gaazuzefeni ma, kele é la ɣeni wozagaa zu. Ti soni zeei va, ti lii la Damase. ⁹ E keeni ga folo savago, é la wozagaa zu, é la laamiizu, é la ɔɔlezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta ɣeni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maliɣii tolini, é ɣe ma: «Ananiase!» E googaa vote, é ɣe ma: «Nà ɣaa, Maliɣii!» ¹¹ Maliɣii ɣeni ma: «Wuzefe, é li ga koiyɔɣɔ zu velei nii daaseigi ga «Solegai,» é wele Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sole, Taalese nui, mazoloɔ toɣa GALA falizu. ¹² Tama é zunui ta ɣaave kulakelɛmai zu, daaseigi ga Ananiase, é da le pelei wu ga é yeela ma, nii a ke gaazuve zefe ma.» ¹³ Ananiase ɣeni ma: «Maliɣii, ɣe meniga nu moimoin da, ga zunui naa faa ɲɔu moimoin kea ga da-nuiti Zeeluzalame taazuve. ¹⁴ Naa voluma, zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta-zobogi ɣa zea ve, nii a ke é naati gili, zɔiti nɔpe a ti ɣa, ti da woodjula GALA ma è-laaseigi zu.» ¹⁵ Kele Maliɣii ɣeni ma: «Li, tɔzei zunui nuu ɣa ga anɲakai nii gè yiimazegɛai la, nii a ke é daaseigi ɣula kelema zii ɣiligiti be, ta masagiti, naa veɛ Izelaye le nuɣusɛiti ba. ¹⁶ Nà ɔɔɣoi, nà vaazu dɛɛzu la, velei é vaazu ɔɔlozu la be.»

¹⁷ Ananiase liini, seeliam pelei wu, é yeelaani Sole ma, é ɣe ma: «Kɛɛloun Sole, Maliɣii Yesu, nii kulaai é ve kelema pelei zu, nii é vaa la, naa ɣa é tevegai ga è-ɣaazuve zefe ma, ta é laave ga Zenvu Nadegai.» ¹⁸ Gaamago nɔ, é ɣeɣeni eɣe ani ɣalaiti ta ɣula Sole gaazuve, ti loo, gaazuve zefe ma. E wuzefeni, é batize. ¹⁹ E daamii wogai ma, é zɛbe zolooni. E foloi tanigaa ɣeni kaladopoiti ba, niiti ti ɣeni Damase. ²⁰ E tɔzeeni gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA debi velei bu, é da ɣe ma: «Yesu ɣa é ga GALA Doun Zunui.» ²¹ Zɔiti pe ti ɣeni goomenisu, ti laavooni, ti da ɔɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Nii lei é ɣea naama nuiti woinzegezu Zeeluzalame, niiti ti GALA tolisu daaseigi nii zu? Kebe, paa ungi ɣa nɔ ga é naama nuiti gili, é li ga tiye zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti pɔ, kele?» ²² Kele folo-o-folo Sole ná-kala gooi zɛbe ɣeni ɓaagɔzu: Zuifui niiti ti ɣeni Damase, ti la mɔ ɣeni kwɛɛ nii ta bo, tɔzei é ɣeni dɛɛzu ga tiye ga Yesu ɣa é ga Kilista.

²³ Yeegɛɣala zuɣooza tevegai ma, Zuifuiti ti ɔɔɣɔ leveni ga ti paa. ²⁴ Sole faa ɣwɛɛni tayaava vai zu. Ti ɣeni welezu volɔ taa zigidaɔvɛti ma, folo veɛ kpidi va, nii a ke ti paa. ²⁵ Kele, ná-kaladopoiti ti segeni ga kpidi, ti da kpologu zu, ti zeí ga sigigi volu velei.

Sole ɣeni Zeeluzaleme

²⁶ Sole zeeliai ma Zeeluzalame, ɛ kogɔni ga ɛ vɔ pɛ kaladopoiti ba, keɛ ti pɛ ti ɣeni luazu ba, ti la ɣeni laani da ga ɛ ɣea ga kaladopoiti ta. ²⁷ Balanabase seɣe veɛ ɣana, ɛ lii la keelaiti pɔ be. E naa kpein suɣulani ti ma, veɛlei Maligii ɔɔɔ ɛɛni la ga Sole peɛɛi zu, ɛ ɔɔɔ pɔ, ta veɛlei Sole GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maligii Yesu laaseigi zu Damase. ²⁸ E zo naazu ma niina, ta naati ti ɣeni ɛɛzu, ti da yei Zeeluzaleme taazuve, ɛ da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maligii laaseigi zu. ²⁹ Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, ta naati ti ɣeni yepezu, ti da ɔɔɔ maɔgaali, keɛ naati ti ɣeni paa gelegele gaiziezu. ³⁰ Kidaaleve nui ti naa zuɣweɛgai ma, ti liini la Seezalee, ti teve Taalese.

³¹ Ziileigi ɣeni Zudee Egilisi pɛ su, ta Galilee, naa veɛ Samali va, ɛ ɣeni wɔɔɔzu kidaaleve zu, ɛ da zɛ ɔɔɔmaayeyi zu Maligii ve, gaa ɣeni wɔɔɔzu ga nui lieɔi, nii ɛ ɣeni veɛzu ba ga Zenvu Nadagai na-kpɔbai.

Enee valo vai

³² Tei Piyɛ ɣeni levesu zooi zu na pɛ, ɛ zeelini ɔalaa kidaaleve nui pɔ be, niiti ti ɣeni Lida taazuve. ³³ E zunui ta ɣaani na, daa ga Enee, ɛ laani seebe vetei ɣa kaite kona doɔava laawu ga kolosama zeeɛi. ³⁴ Piyɛ ɣeni ma: «Enee, Yesu Kilista ɛ valoa! Wuzɛɣe, da ɔɔɔ ɛ da-vetei ɛ ba.» E wuzɛɣeni gaamago. ³⁵ Lida ta Salɔn nemei zu nui pɛ ti miná ɣaai ma, ti ɣidaaleveni Maligii ma.

Dɔɔkase wuzɛɣe vai, ɛ ɣula saaiya

³⁶ Kidaaleve anzanu ɣila ge ɣeni Zɔpee, daa ga Taɔita, (nii poluɛ ga «Dɔɔkase»), ɛ ɣeni botii vaɔɔ mɔinmɔin keɛzu, ɛ da faaɔɔɔɔti ke. ³⁷ Naama zɛgi zu, ɛ zeeɛni, ɛ za. Ti maɔbaai ma, ti daani geezu veɛɛi ta wu. ³⁸ Zɔpee ɣaladopoiti ti menigai ma ga Piyɛ ɣa ti ɔɔbaɛ laai zu Lida, ti zunu felegɔ leveni polu, ti ɣe ma: «Soma, ɛ va fala gi vɔ be.» ³⁹ Piyɛ wuzɛɣeni, ɛ vile ti volu, ti li. Ti zeeliai ma, ti ɛɛni la geezu veɛɛi wu. Poanzaiti pɛ ti maabuɣani ba, ti da wolo, ti ɣeni seɣe goiti ta tookɔba wolaiti deɛzu la, niiti Dɔɔkase ɣeni ti beɛzu ti ve, siɛgi zu naa ɣeni la ti va. ⁴⁰ Piyɛ eɛe pɛ kulani eteave, ɛ GALA fali. Naa voluma, ɛ ɣaavoteni poomai ma, ɛ ɣe ma: «Taɔita, wuzɛɣe!» Naa ɣaazuzɛɣeni ma, ɛ Piyɛ ɣa, ɛ zɛba ɛ zɛi. ⁴¹ Piyɛ yeelaani zea, ɛ buzeɣe, naa voluma ɛ kidaaleve nui ti poanzaiti tolini, ɛ deɛ ga tiye, ɛ vulua. ⁴² Zɔpee nuɔuseiti pɛ ti naa menini, ma mɔinmɔin ge ɣidaaleve Maligii ma. ⁴³ Piyɛ yeeɣeɣala go ɣeɛni Zɔpee kɔɔ beɛ nui ta vɔ be, nii daa ga Simɔn.

10

Kulakeɛmai Koleneye sɔɔɔni Seezalee

¹ Zunui ta ɣeni Seezalee, daaseigi ga Koleneye, ɛ ɣeni salavusu ɔulu gila maazu, nii ɛ zɛɣeni Itali. ² Zunui naa ta na-peɛyeɣe ti ɣeni ga GALA gaazuluaba nua, ɛ ɣeni faaɔɔɔɔ mɔinmɔin keɛzu nuɔuseiti be, ɛ ɣeni GALA falizu sienope su. ³ Yeeta, kpɔko volo yeeɣeɣalai zavaɛɛi ma, ɛ GALA na-geezuɣelai gila kaani, kulaai keɛma kpezekele, ɛ da ɛ na-peɛi wu, naa tolini, ɛ ɣe ma: «Koleneye!» ⁴ E ɣaazuloni naa va, dualuagi soni, ɛ ɣe ma: «Toɣa ɣale, Maligii?» Naa ɣe ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaabɔɔɔti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu.» ⁵ Keelaiti tevena ɣani ɣani na Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyɛ. ⁶ Kɔɔ beɛ nui Simɔn na-peɛi wu ɣa ɛ niizu na, kpolodei laave.» ⁷ Geezuɣelai nii ɛ ɣeni ɔɔɔzu pɔ, naa liini na feya, Koleneye na-botiɣe nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalavusui gila, nii ɛ botii ɣeɛzu tɔun ba. ⁸ Kpegai ma ga fai pɛ suɣula ti ma, ɛ ti leveni Zɔpee.

Kulakeɛmai Piyɛ sɔɔɔni Zɔpee

⁹ Polumai, tei ti ɣeni peɛɛi ma, ti maa da buɣa Zɔpee va, Piyɛ ɛɛni peɛ ɣamave ga folo bekeɣe, na beɛɛai ga dooɔɔɔɔɔɔ, ga ɛ GALA fali. ¹⁰ Pului soni, ɛ ɣeni pɔ ga ɛ daamii wo. Siɛgi zu ti ɣeni ɔɔɔɔɔ beɛzu la be, suɣilini. ¹¹ E geɣeɣeɣe laalaogai ɣaani, ɛ ani ta ɣaani eɣe seɣe wolai toko logai seki naanigai pɛ ga, ɛ da yei zooi ma. ¹² Gɔɔɔ naani suaiti ti ɣeni su, ta kpokpo suaiti, naa veɛ wɔniiti ba. ¹³ Wooi ta zeelini ma, ɛ ɣe ma: «Piyɛ, wuzɛɣe, ɛ ta vaa, ɛ mi!» ¹⁴ Keɛ Piyɛ ɣeni ma: «Ba-o, Maligii, tɔɔzei kaipa ge la de to ma ani ba kɔɔɔba ani miini.» ¹⁵ Wooi naa ɣeni ma volu na veɛɛi: «Nii GALA ge ɣeɛzu ma padɛge, mina naa veɛ ga kɔɔɔba ani.» ¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa voluma, anii naa ɣaɣaleni ma geɣeɣeɣe zu.

¹⁷ Siɛgi zu Piyɛ ɣoozuɔilini da ga ɛ kulakeɛmai naa voluɛ ɣweɛ, gaamago Koleneye na-keelaiti ɛ ti leveni, ti gaazaɣagiti boni, ti va kwɛɛ ve Simɔn na-peɛi na, naati ti loni siɣidaave. ¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazaɣagii wo, ni Simɔn laazuve ɣa na, nii daasei peai ga Piyɛ. ¹⁹ Tei Piyɛ ɣeni ɣisizu kulakeɛmai voluɛ zu, Zenvu Nadagai ɣeni ma: «Weɛ, zunu savagɔ vaa, ti da ɛ ɣaizɛ. ²⁰ Wuzɛɣe, ɛ yei, mina inɛni, a li vɔɔma wa tiye, tɔɔzei na ɣa ge ti levegai.» ²¹ Piyɛ yeini, ɛ ɣe zunui naati ma: «Weɛ na va, na ɣa wo ɣaiziezu, lee ɣa ɛ ga wo vaa ungi

ve?» ²² Ti googaaʼuoteni, ti ɣe ma: «Salabusu ɣundigii daa ga Koleneye, e ga zunui nii telebogai, ta e luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti toɣo vagoi wosu, naa ga GALA ge na-geezuɣeela nadegai gila tevegai ma, e ɣe, e e loli na-pelei wu, nii a ke e e woomeni.» ²³ Piyele ti leeni pelei wu, e ti laazuu.

Poluma zobui e wuzegeni, e vile ti volu, ti li. Zopee gidaaʼeev nui tanigaa ti vileni polu, ti maaza. ²⁴ Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Koleneye ɣeni ti ɓunsu, e na-nuiti ta baala wanawanagiti tolini na-pelei wu. ²⁵ Siegi zu Piyele leeni la pelei wu, Koleneye daagomini, e loo kooɣu, e noko bu. ²⁶ Kele Piyele buzeɣeni, e ɣe ma: «Wuzege, taaɣei na balaa, na ga nui ga e ɣevele.» ²⁷ Ti yeni yepezu, ti le pelei wu, ti nu moimoin kaani, ti gaaleai ba. ²⁸ E ɣeni ti ma: «Wo kwɛeni ga to ka Zuifuiti ma, ga ti mina ɓo faa naɣe ma ta zii ɣiligiti, ɓa ti va le naati ta-vele wu. Kele GALA ge deevu ga ze ga maa la neeni, nu va ɣe nui tanope ma kooɣa nu, ɓa nadetala nu. ²⁹ Naa ga e kea, siegi zu wo keela levega da ma, ge va, ge la maagaali naɣe keeni su. Kele na wo gaazagasu, lee ga wo toligai ma?» ³⁰ Koleneye ɣeni ma: «Ma volu naanisiei ga ga za, niima yeeɣɣalaa no zu, ge ɣeni GALA falizu na-pelei wu kpoɣo volu yeeɣɣalaa zaasiei ma. Zunui gila ge vaani, e lo kakaala, koba zegei goleai e da volo, ³¹ e ɣe ma: «Koleneye, da-GALA falii gaavotega, GALA ki ka da-vaabooɣiti su. ³² Keelaiti tevena ɣani ɣani na Zopee, ti Simon loli, nii daasei peai ga Piyele. Kolo bete nui Simon na-pelei wu ga e niizu na, kpolodei laave.» ³³ Gaamago na, ge keelaiti teve e ma, e laagomi fai zu, da ma, e solooge ga e va fala. Ue niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maligii e leveai ma.»

Piyele na-kpɛi e boni Koleneye vo be

³⁴ Piyele kpɛi zegeni naazu, e ɣe ma: «Gaamazu, ge kwɛega niina ga GALA ge la zeelooɣoɣo ɣeezu nui ba, ³⁵ kele zii pe saama, zoi naɣe e luazu ba, ta e telebodai ɣeezu, naama nui neevu be. ³⁶ Wo daawooi ɣwɛeni, nii e tevegai Izelaye nui ma, e ziilei Goo Niine Uagoo laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maaɣe, tama ka e ga ese pe Maligii. ³⁷ Wo kwɛeni nii e ɣeeni de Galilee, naa voluma Zudee yooi zu na pe, Zan daazeelii ma bebei ma ga ti batizei. ³⁸ Wo kwɛeni velei GALA ge Zenvu Nadegai yeini la Nazalete nui Yesu ma, ta e zebei ve zea. Wo kwɛeni balaa velei Yesu ɣeni levesu da zooi zu, e da faa vagoi ɣe, e da naama nui pe balo, niiti ti ɣeni Inegi na-zobogi wu, taaɣei GALA ge ɣeni ba. ³⁹ Nii kpein e keai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalame, giya ga gi ga naama zeeleiti. Ti kpadoni saa wului ma, ti paa. ⁴⁰ GALA ge buzeɣeni, e kula saai ya foloi zaasiei, e zobogi ve zea ga e ɓooɣo le ga nui. ⁴¹ Kele nui pe ge la ɣeni de, keeni zoi niiti GALA ge yimazegeni ga tiye kaitu, ga ti ɣe ga zeeleiti, ga ya, ge gi daamii ta kpooi woni booma ga tiye, GALA kpegai ma ga buzeɣe, e kula saai ya. ⁴² Naa voluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi lazeeli nuɓuseiti ma, gi zeele wooi wo ga to ga GALA ge yeelagai ba, ga e ɣe ga nu vuluiti ta goveiti ta-lukpoɣaaleve nui. ⁴³ GALA goo wo nui pe ta naama zeele wooi wosu na-faa zu, ga zoi naɣe a gidaaʼeevna Yesu ma, naama nui na-kotoi zuvaa ga ye ga toun daaseigi maaɣe.»

Zenvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti ma

⁴⁴ Siegi zu Piyele ɣeni de naama woiti bosu da, Zenvu Nadegai yeini nui pe ma, niiti ti ɣeni woilosu. ⁴⁵ Kidaaleve nui niiti pe ti ɣeni ga Zuifuiti ti yeni Piyele volu ti va, ti laavooɣi ga Zenvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti balaa ma. ⁴⁶ Mazooɣo ti ɣeni naati goomenisu, ti da ɓoo zii woo ɣiligiti su, ti da GALA debi. ⁴⁷ Piyele kpɛi zegeni volu, e ɣe ma: «Nu ga ɣele nei naama nui kpatizesu ziei wu, niiti ti Zenvu Nadegai zolooɣai ga ade ɣevele ɓaa?» ⁴⁸ E devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maaneɣeni ga e ye ti goba foloi tanigaa laawu.

11

Piyele na-poluvaawogi Zeeluzalame Egilisii zu

¹ Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti ɣeni Zudee yooi zu, ti menini ga zii ɣiligiti balaa, ti yeezeiɣe GALA daawooi wu. ² Siegi zu Piyele leeni la Zeeluzalame, kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ɣe ma: ³ «E leve ɣale, e liai, e le zii ɣiligiti ta-velei wu, naa voluma wo laami booma wa tiye.»

⁴ Piyele taaɣei naazu ga faiti suɣula ti ma ga gilagila, e ɣeni ti ma: ⁵ «Ge ɣeni Zopee taazuu, ge yeni GALA falizu suɣili, ge kulakeɣe ma ta zolooɣi. Ani ta zegeni geegooɣo zu, eɣe sege wola toko logai seki naanigoi pe ga, e da yei, eyesu e zeeli ma. ⁶ Ge suuɣeni ga pago, ge ɣooɣo naani suaiti kaani, ta doɣo zuaiti, naa veɣe kpokpo suaiti ta woniiti ba. ⁷ Ge woo gila menini balaa, e da ɣe ma: «Wuzege, Piyele, e ta uaa, e mi.» ⁸ Kele ge ɣeni ma: «Ba-o, Maligii, taaɣei kaipa kooɣa ani ɓa to ma ani la de booni daave.» ⁹ Wooi woni ma volu na velesiei zu, e gula geezuu, e ɣe ma: «Nii GALA ge ɣeezu ma nadegge, mina naa vete ga kooɣa ani.» ¹⁰ Naama vai zeini ma ga seizu savago, naa voluma, ti pe ge gaagalani ma geegooɣo zu. ¹¹ Gaamago na, zunu savago unkulani, ti zege Seezalee, ti va tolisu, ti loni sigidave, ve gi ɣeni na. ¹² Zenvu Nadegai ɣeni ma, ge vile ti volu gi li, ge mina ineine. Wele keeloun bozaiti ba, niiti ti maazani, gi li, gi le Koleneye na-pelei wu. ¹³ Naa balaa boni gi ma, velei e kulakeɣe ma zolooɣi la, geezuɣeɣeɣe

Masagi Elode zaa vai

²⁰ Kpɔɛi ɣɛni Elɔdeni zoɣɔzu ta Tiil nui, naa vɛɛ Sidɔn nui ba. Naati seizu felegɔ ti zolooni faa ɣila ma, ti voluzeigi ɣɛ ga Belasetuse, masagi nii vɛlei wu lotuɣɔi. Naa vɔluma ti liini ga ti ziileigi maavali masagi ma, tɔɔzei ti-ɣɔnɔgi pɛ ge ɣɛni zeɣezu masagi nɔ-zooi nɔ zu. ²¹ Naama voloi zeeli ai ma, Elɔde bɔɣɔ maaɣilini ga masa seɣei, ɛ zeɛ nɔ-masa kpɔkpɔgi ɣa, ɛ da masa kpɔɛ wolai wo ti ma. ²² Nuɔɔsɛti ti ɣɛni maamusezu, ti da ɣɛ ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo vɛ de!» ²³ Gaamago nɔ, Maligii nɔ-geezuɣeelai gila ge Elɔde loɣani, kpɛinti ti kpudɛgi zumiini, ɛ za, mazɔlɔ ɛ la ɣɛni lebiya veeni GALA be.

²⁴ Kele GALA daawooi ɣaa ɣɛni wɔɔɔzu.

²⁵ Balanabase ta Sole ti begai ma ga ta-wotii ɣɛ Zeeluzalɛme, ti ɣaleni ma. Ti liizuɛ, ti liini ga Zan, nii daasei pɛ ai ga Maleke.

13*Balanabase ta Sole leve fai keela ziegɛ ma*

¹ GALA goo wo nui, ta kalamɔn wolai niiti ka ti ɣɛni Antiyɔse Egilisi zu: Balanabase, Simiyɔn nii daaseigi velesie ga ma Leigi, Lusiyuse Silene nui, Manayɛn nii ta masagi Elode ti wɔɔɔni vɔɔma, ta Sole. ² Yeeta, ti ɣɛ ai ma Maligii lebizu vɔɔma, ti da zugi zo, Zɛnvu Nadegai ɣɛni ti ma: «À Balanabase ta Sole ɣɛni bɔɣɔ zaama bɛ ye, naama wotii vaa zu, nii gɛ ti loligai ma.» ³ Ti begai ma ga zugi zo, ti GALA fai, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanabase ta Sole ti lii vai Sipele

⁴ Zɛnvu Nadegai Balanabase ta Sole levegai ma, ti liini Selusi, ti le batoi zu minɔ, ti li Sipele. ⁵ Ti zeeli ai ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zuifuiti ta-GALA debi vɛleiti bu. Zan-Maleke ɣa ɛ ɣɛni ga ta-bɔba nui. ⁶ Naa vɔluma, siegi zu ti be ni la ga zie zaama yooi maaleve, ti zeeli Pafɔse. Ti molikula nui ta ɣaani nɔ, Zuifui ta ɣɛni de, ɛ ga zɛɛ ɣala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu. ⁷ E ɣɛni kundigii Selezizuse Pɔluse va, zunui naa ɣɛni ga faaɣwe nu wola. Naama zunui Balanabase ta Sole lolini, ɛ de ga woin ɣa ma ga ɛ GALA daawooi meni. ⁸ Kele molikula nui Elimase (tɔɔzei daaseigi ɣana Geleke wooi zu), naa ɣɛni ti laalɔɣoma, ɛ ɣɛni pɔ ga ɛ pele leve kundigii luɣɔ ga a va ɣidaaleve Yesu ma. ⁹ Naazu, Zɛnvu Nadegai Sole laaveni, nii daaseigi balaa ga Pɔle, naa ɣaazulo ba, ¹⁰ ɛ ɣɛ ma: «Ee, da vɛ, deɛ ɛ laavegai ga kelegɛle nɔi ma zii pɛ ta yaavai, Ingi nɔ-doun zunui, telebodai pɛ sili nui! E la bɔlɔa ɔaa, ga Maligii nɔ-pele zolegiti seɣea kevele ma? ¹¹ Niizu niina, Maligii ɣa yeevɔɔɣuzo ɛ va, ɛ ɣaazugole, yeeɣɣala goo laawu ɛ la ɣaazulaa foloi ma.» Gaamago nɔ, kpidiɛ vɛni Elimase ɣaazuvɛti ma, ɛ da nui gaizie memɛ ga ti pelei leɛ la. ¹² Kundigii naama vai ɣaai ma, nii keai, ɛ ɣidaaleveni, mazɔlɔ daavɔni ga Maligii nɔ-kalagi.

Pole ta Balanabase ti lii vai Antiyɔse Pisiɔdi ɣovii ma

¹³ Pole ta sieɣɔɣiti ti leeni batoi zu Pafɔse, ti li Peleze Panfili ɣovii ma. Zan-Maleke zɛɣeni ti volu, ɛ ɣale ma Zeeluzalɛme. ¹⁴ Tɔnɔi, ti zɛɣeni Peleze, ti li ga luɣɔ, ti zeeli Antiyɔse Pisiɔdi ɣovii ma. Dooɣo foloi, ti leeni GALA debi vɛlei wu, ti zeɛ. ¹⁵ Ti begai ma ga GALA nɔ-tɔgi ta GALA goo wo nui ta-zɛvɛiti su wooi tanigaa ɣala, GALA debi vɛlei ma ɣundigii ti nu leveni ti ma, ɛ ɣɛ ti ma: «Gi-ɣeeleaiti, ni tene goo ɣa wo la nuɔɔsɛti faa ma, à bona.»

¹⁶ Pole wuzɛɣeni naazu, ɛ yee ɣɛ beɛ ga ti maaɣ kpɔ, ɛ ɣɛ ti ma: «Izelaye nui ta woigiti wo luazu GALA ba, à woilo gɔo ma. ¹⁷ Izelaye nuɔɔsɛti niiti ta-GALAGI ɣa ɛ yimazɛɣeni ga ade-mɛmɛwolani, ɛ ti ɣaawɔɔlɔ siegi zu ti ɣɛni zeini la Ezipete yooi zu. E ti ɣulani nɔ va ga nɔ-zɛbe wolai. ¹⁸ E yeezeini ti wu kona vɔunaaniɣo (40) ɣɛɣala laawu tevɛbai zu. ¹⁹ Kpegai ma ga zii lɔfela ɣoɣoɣo Kanaan yooi zu, ɛ naati ta-yooi veeni ade-mɛmɛwolani zea ga tɔnɔ, ²⁰ kona unnaaniɣo puulɔlugɔ (450) laawu. Naa vɔluma, ɛ tukpɔɣaaleve nui ti fe ti ya, eyesu ɛ zeeli GALA goo wo nui Samiyɛle ma. ²¹ Naa vɔluma, woin ɣɛni ti ma ga masa ge zeɛ ti unda. GALA ge Kise nɔ-doun zunui Sole zeini ti unda kona vɔunaaniɣo (40) laawu, ɛ ɣɛni ga Benzamen nɔ-bolodamai zu nui ta. ²² GALA kpegai ma ga ɣele Sole va, ɛ Davide veeni ti ya ga masagi, ɛ niima wooi woni naa nɔ-faa zu, ɛ ɣɛ ma: «Gɛ Izayi nɔ-doun zunui Davide ɣaave, ziima nui nii ɛ vaazu ziima vaiti pɛ keɛzu.» ²³ Eɣvelele GALA ge minazɛɣeni la, Davide naa mavofodai zu ɣa ɛ Yesu ɣɛlaai nɔ ga Izelaye Gizo Nui. ²⁴ Aisa Yesu va zɔlɔɔ, Zan ɣɛni GALA daawooi laazeelizu Izelaye nuɔɔsɛti pɛ ma ga ti ti zie vɛlele maavaliɔ, ti batize. ²⁵ Zan ɣɛ ai ma nɔ-botii ɣaabelasu, ɛ ɣɛni ma: «Nà lei gɛ va ɣɛ ga naa, nii wo ɣisiesu su. Kele tagili ka vaazu nɔun poluma, nii gɛ la vɔlɔ kula ɣɛni su ga gɛ va nɔ-saalagiti daavie.»

²⁶ Keleaiti, wo ɣɛni ga Abalaame mavofodai ta, ba wɔiti wo luazu GALA ba, ade ya ɣa kizo kpɔɛ ni levegai ade ma. ²⁷ Tɔɔzei Zeeluzalɛme zeɛ wo nui ta ta-ɣundigii ti la Yesu nɔ-fai ɣaɣaani, naa vɛɛ GALA goo wo nui gooi va, nii ɛ ɣalasu dooɣo foloi pɛ. Ti peelalaai ma, ti GALA goo wo nui daawooi naati pɛni su. ²⁸ Anɛ ni ti la ɣɛni sɔ kaani ba, nii nu a nu vaa su, ti ɣɛni Pilate ma, ɛ Yesu va. ²⁹ Ti begai ma ga naama vaiti pɛ daazeeli, niiti ti zɛvɛ ai nɔ-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu. ³⁰ Kele GALA ge buzeɣeni, ɛ kula saai ya. ³¹ Folu

moinmoin daawu, é bɔɔɔ ɛɛni ga niiti ti yeni ba, ti zege Galilee, ti li Zeeluzalame, ti geai niina ga ná-zeeleiti nuɓuseiti koba.

³² Giya bɔɔɔi balaa, gá naama Woo Niine Uagoi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazegégi woni ade-memewolani be, ³³ GALA ge naa laazeelia ade ve, adeiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzege vai, é gɔla saai ya, egevelei seveai la GALA sevei ma wuyei velesiei zu ga:

«Da ga doun zunui,
gè è zɔɔɔge za.»

³⁴ GALA ge buzege vai, é kula saai ya, é mina mɔ gɔle ma, é va luula, naa gá é boni ga:

«Nà faa nadegaiti ke wo ve,
niiti ti maa la valiboga pe,
nii gè minazegeni la Davide ve.»

³⁵ Naa gá é keai é bogai la ná taɓili ga:

«E la vaa bu da-wotii ge nui,
é ga woogefila nui, é va luula kabayegéi zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii ge GALA be ná-yeegefɔalai zu, é zaani, é li memewolani pɔ, é luula. ³⁷ Kele zoi GALA ge buzegeai, é gɔla saai ya, naa la luulani.

³⁸ Keelointi, à sugwee mu ga Yesu maavele gá kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma. ³⁹ Zoi nɔpe é gidaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zegéa ba, nii Moize ná-togi la geni zooga keezu wo ve. ⁴⁰ A dama ga bɔɔɔ mu, naa gá a ke nii bogai GALA goo wo nui ta-zevéiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «Woi wo ga nuɓuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wele,
wo laa gá vɔ, wo-ma zuwu gaaleve.

Mazɔɔ ná vaazu fai ta gɛɛzu wa-yeegefɔalai,
naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la geni la da.» »

⁴² Bebei geai ma gɔlazu, ti naati maaneneni ga ti bɛe volu, é vile naama vaa gɔlagi nɔ va, doogfo foloi nii é vaazu. ⁴³ Gaalebai voluma, Zuifui ma moinmoin ta zii gɔligi niiti ti latigai, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti vileni Pole ta Balanabase volu. Naati ti geni bɛezu ti vɔ, ti da ti jɔɔɔ ga ti gili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma loogo foloi, nu gá ge ma, taazuve nuɓusei pe ka nɔ é gaaleeni ba GALA daawooi meni fai zu. ⁴⁵ Zuifuiti ti bebei gaa ma, ti laaveni ga toloi. Nii Pole geni bosu, ti da naa maagaali ga woo jɔɔiti. ⁴⁶ Pole ta Balanabase ti bɛeni ti vɔ ga ladalai, ti ge ti ma: «Wa gá mounpa GALA daawooi maa gáa nɛeni, é wo wo ma. Kele tei wo gelezu ba, ta wo bɔɔɔ levezu ga wo la zolooni gɔɔɔ zenvui ma, naa maavele ma, be gi gaavote zii gɔligiti ma. ⁴⁷ Tɔzei naama levei gá Maligii feai gi ya, é ge ma:

«Gè è loga, è ge ga ziiti ta-wozakalagi,
è kizo fai gɔla kelema eyesu zou bela ga.» »

⁴⁸ Zii gɔligiti ti naama wooi menigai ma, ti joozunɛeni gola, ti da Maligii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein gɔɔɔ zenvui gevele beteni ti ma vaa ma, naati ti gidaaleveni. ⁴⁹ Maligii laawooi gaa geni woɔɔzu naama yooi zu ná pe. ⁵⁰ Kele Zuifuiti ti bɔni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuve zeizumaanɛgiti, ti woinzegemai vileni Pole ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi zu. ⁵¹ Naati felego ti ti gɔɔɔa vufiligi bukpuneni ti laalɔgoma, ti li Ikoniyume. ⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozunɛi ta Zenvu Nadegai.

14

Pole ta Balanabase ti geni Ikoniyume

¹ Pole ta Balanabase ti geai ma Ikoniyume, ti leeni miná balaa Zuifuiti ta-GALA debi velei wu, ti yeni bɛezu ga kevelei ta, Zuifui ma moinmoin ta Gelekii ma moinmoin ti gidaaleve. ² Kele Zuifuiti ti gikpaai, naati ti lɔni zii gɔligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa jɔu ge ga kidaaleve nui. ³ Anɛe naa ve, Pole ta Balanabase ti lebi ni Ikoniyume, ti geni bɛezu ga ladalai, tɔzei ti laani Maligii la, naama ge geni ná-zaala wooi ma gaamai gɔlazu kelema ga laavɔ vaiti ta maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da ke. ⁴ Taazuve nuɓusei gaagweeni su fele, gilazuve geni Zuifuiti polu, gilazuve ge keelaiti polu. ⁵ Tei zii gɔligiti ta Zuifuiti é ve ta-gundigiiti ba, ti geni gevele betezu ga ti Pole ta Balanabase maanɔɔ, ti va ti zɔɔ ga kɔtuiti, ⁶ naati ti sugweegai ma, ti velani ti li Likaoni gɔvii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maagoolii zu. ⁷ Ti Woo Niine Uagoi laazeelini miná.

Pole ta Balanabase ti geni Lisetele

⁸ Megele zunui ta geni zeini Lisetele taazuve, nii é zɔɔni ga megelegi, kaipa é la geni de zooni é va zie. ⁹ E geni woilosu Pole woo ma. Naa weleni ba, é ka ga kidaalevei gá zea ga é valo, ¹⁰ Pole woogulani, é ge ma: «Wuzege, è lo è-gɔɔiti ga!» Zunui vilini kpulu kɔɔiti ga, é tɔzei ga é da zie. ¹¹ Tei bebei naa gaa ni, nii Pole geni keezu, ti geni bainsu ga woo wola

Likaoni wooi zu, ti da gɛ ma: «Galagiti ti nuɓuse ɗɔɓɔgi zeɗɛa, ti yei gi zaama.» ¹² Ti Balanabase laasei pɛɛni ga Zuuse, ti Pole laasei pɛɛ ga Gɛɛlemɛse, tɔɔzei naa ɗa kpɔɛi ɗeni da. ¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaɗa ɗula nui nã-gala pelei ɗeni taa loawe, é vaani ga nike zineiti ta tufa lewelewegaiti taa zigidaɓe. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaɗai Balanabase ta Pole ɓe.

¹⁴ Keela felegaiti ti naa menigai ma, ti ta-zeɗeiti balini ga ɗoba, ti ɓize bebei ɓo pelei, ti ɓain ga tiye, ti ɗe ma: ¹⁵ «Lee vaa zu wo naa ɗɛɛzu? Gá balaa gá nɔ ga nuɓusei ga wo ɗeɓele, gi ɓaawe Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, ga wo ɓeteɓe ɗimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii é geegɔɓɔgi, ta zooti ta kpɔɔɗeɓe ta ta ti zu aniiti. ¹⁶ Yeeɗeɗɗalalai niiti ti lewɛgai, é zii ɗilagilagiti pɛ zeɗe ná, ɛɛɛ ge da zie ga yiima ɓele. ¹⁷ Anɛɛ naa ɓe, é la ɓeni ɓoɗo leɛzu ga tiye ga ná-faaɓoɗoiti maavele, niiti é ti ɗɛɛzu, tɔɔzei tɔ ɗa é tonai ta ani ɓete yeeɗeɗɗalalaiti teɓesu wo ma, é da ɗɔnɔgi ve wo ya, ta é koozuneɛi lo wo-yiimaɓeti.» ¹⁸ Anɛɛ balaa keelaiti ti naama wooyi boni, keɛ é ɗeni ga faa ɓaaɓa gola, ti ɓa pele lewe bebei luɗo ga naati ti mina zalaɗai ɗula ti ɓe.

¹⁹ Naa ɓoluma, Zuifuiti ti zeɗeni Antiyɔse ta Ikoniyume, ti ɓa ti bebei unsu lewe. Ti Pole zooni ga katuiti, ti kpokpo, ti kula taai ɓa, tɔɔzei ti ɗeni ɗisiezɔ ga é za. ²⁰ Keɛ siegi zu kaladopoiti ti ɗaalɛni ba la koba, é wuzɛɗeni é le taazɔɓe, poluma zobui ta Balanabase ti liini Deleɓe.

Ti ɗale ma vai Antiyɔse

²¹ Siegi zu Pole ta Balanabase ti ɓeni la ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Deleɓe, ti kaladopo mɔinmɔin sɔɓɔni ná, ti ɗaleni ma Lisetele ta Ikoniyume, ti gaabelai Antiyɔse. ²² Ti ɗeni kaladopoiti iɓoɗoɗu, ti da ti lenɛ ga ti ye kidaaleɓei zu, ti da ɗe naati ma: «Kɛni ade kpɔɓ mɔinmɔin sɔɓɔ pɛ, ade ɓa lo GALA ná-masadaɓi zu.» ²³ Ti yeelonni totuɗoiti ba Egilisii ɗilagilagi pɛ su, ta la ɓena ga GALA fali ti zugi zo, ti ɗeni naati kalivaazu Maliɗii ma, nii ti ɗidaaleɓei ma.

²⁴ Naa ɓoluma, ti leweni Pisiɗi ɗoɓii ma, ti zeeli Panfli. ²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa ɓoluma ti li Atali. ²⁶ Ti zeɗeai ma miná, ti leeni ɓatoi zu, ti li Antiyɔse, ɓe ti ɗalivaani ná GALA ná-zaalal ma, botii naama vaa zu, nii ti ɓeni ga ke. ²⁷ Ti zeelii ma, ti Egilisii zu nui pɛ gaalɛni ba, ti ɓoluvaawo ti ma ga nii pɛ GALA ge keai ga ti maavele, ta ɓele naa kidaaleɓei ma ɓelei laalaogai la zii ɗiligiti tuɗo. ²⁸ Ti ku ɗɛɛni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabɔgi nii é ɗeni Zeeluzalɛme

¹ Zunui tanigaa ti zeɗeni Zudee yooi zu, ti ɓa Antiyɔse, ti da kidaaleɓe nuii kala, ti da ɗe ti ma: «Ni wo la latini peɓɓolu, eɗeɓelei seɓeai la Moize ná-tɔgi zu, wo la zooga ɗizosu.» ² Naa ɗaabelani ga maaɗaali ɓaaɓa golai ti yoɗoɗu ta Pole naa ɓe Balanabase ɓa. Naa ɓoluma, ti deveni ga Pole ta Balanabase naa ɓe taɗiligaa ɓa ti le Zeeluzalɛme, ti naama vai yoɗoɗule ga keelaiti ta Egilisi lotuɗoiti. ³ Antiyɔse Egilisii ti leweni, ti liini ti lewe ga Fenisi ta Samali ɓele, ti da naa zuɗula, ɓelei zii ɗiligiti ti ɗidaaleɓei la. Naama wooyi ti ɗeni ga koozune vaa wola kidaaleɓe nuii ɓe. ⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalɛme, Egilisii nuii ti ti laaɗomini ta keelaiti naa ɓe totuɗoiti ba, ti ɓoluvaawoni naati ma ga nii pɛ GALA ge keeni ga ti maavele. ⁵ Falizieinti saama, niiti ti ɗidaaleɓeni, naa tanigaa ti wuzɛɗeni, ti ɗe ma: «Kɛni zii ɗiligiti ti lati peɓɓolu, é ti lewe ga ti ɗolo Moize ná-tɔgi ɓe.»

⁶ Keelaiti ta totuɗoiti ti ɗaalɛni ba, ti naama vai wuuɓete ga pagɔ. ⁷ Kpɔɛzuɗuɗula wolai begai ma, Piyele wuzɛɗeni, é ɗe ti ma: «Kɛleaiti, wo kweeni ga kaite GALA ge yiimazeɗeni ga ze wo zaama, nii a ke gɛ Woo Niine Uagɔi laazeeli zii ɗiligiti ma, ti ɗidaaleɓe. ⁸ GALA nii é nu yiimave ɗwee, naa ɓoɗo ma zeele wooi woga ga é yeezeida ti wu, tɔɔzei é Zenvu Nadegai ve taya ga ade ɗeɓele, ⁹ é la zeeɗaawɛɛzu ɗɛɛni ade yoɗoɗu ada tiye, tɔɔzei é ti-yiimaɓeti naɗege ga ta-ɗidaaleɓei maavele. ¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA suɗoɗoɗu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpɔɓoɗa, nii ada ade-mɛwɔlani ade la zieni sege vai wu? ¹¹ Keɛ adoun, Maliɗii Yesu zaalai ɗa ade ɗidaaleɓei la ga ade ɗizoge ga ti ɗeɓele.»

¹² Bebei pɛ ge maaɗeni kpɔ, ti wollo Balanabase ta Pole woo ma, ti da naa zuɗula, ɓelei GALA ge ɗeni laavɔ vaiti ta maaɓele vaiti keɛzu la ga ti maavele zii ɗiligiti saama. ¹³ Ti begai ma ga ɓoɛ, Zake kpɔɛi zeɗeni, é ɗe ma: «Kɛleaiti, a woilo deɛ goɔ ma! ¹⁴ Simɔn naa zuɗulaa ade ma, ɓelei tɔɔzeizu mounpa GALA ge yiimazeɗeni la zii ɗiligiti saama ga zii ɗila, nii a ɗe ga nɔnɔ. ¹⁵ Naama vai balaa zolooɗe GALA goo wo nuii daawooi ma, tɔɔzei seɓeɓe ga:

¹⁶ «Naa ɓoluma ná ɗale ma ɓolu,
Davide ná-pelei nii goloai, ná gaalo ɓolu,
ɓeti náti kologologai, gɛ mináti kpete ɓolu.
Ná to ɓolu,

¹⁷ naa ɟa a ke, nuɓusei mətaiti ti Maliɟii ɟaizie, ta zii ɟiligi niiti kpein ti ɟeai ga nɔnɔ.

Naa ɟa Maliɟii bogai,

¹⁸ nii é ná-faazeikpasuiti kulaai kelema kaite wolowɔɔ. »

¹⁹ Zake ɟeni mɔnɔ ti ma: «Naa ɟa é ba, ná kaazu ga fizoge ga ade mina faaba kpete zii ɟiligiti tuɟɔ, niiti ti ɟidaalevezu GALA ma, ²⁰ kele ade sevei leve ti ma ga ti ɓoɟo maape ga kooɟo ganigiti ta-ɟɔzɔba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi nii ma nama la uuni, naa veɛ namai va. ²¹ Tɔzei kaite wolowɔɔ ziegiti su, nuiti ta taa ɟilagilagiti su ti da Moize ná-togi ɟala, ta toɟa ɟalasuu dooɟo foloiti pe GALA deɓi vɛleiti bu.»

Devei niiti ti zegeni ta sevei é leveni kidaaleve nuiti ma

²² Naama ziegi zu, keelaiti ta totuɟoiti, naa veɛ Egilisi zu nuiti pe ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa ɟula ɓoɟo zaama, ti ti vile Pole ta Balanaɓaseni polu, ti li Antiyose. Ti yeeloni Zude va, nii é lolisu ga Balasaɓase, ta Silase, ti felego ti ɟeni ga nuiti, niiti unfema wola ɟeni ti ve kidaaleve nuiti saama. ²³ Ti sevei veeni ti ya, nii su wooi ɟeni ga nii: «Wo-ɟeelointi, ti ga keelaiti ta totuɟoiti ta wo luwɔsu, wɔiti wo la ga Zuifua, wo Antiyose taazuve, naa veɛ Siili ta Silisi ɟoɓiiti ba. ²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti vaave wo ɔɔ be, ti wo yiiɓɔɔ, ti wo niikpi ga ta-ɓezeɟulai. Gá lei gi va naama levei ve ti ya. ²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua va, gi ti veɛ gi-neɛɓoɟoiti Balanaɓase ta Pole va, ti va wo ɔɔ be, ²⁶ niiti ti ɟikula ti-yenvuiti su ade-Maliɟii Yesu Kilista laaseigi vaa zu. ²⁷ Naa ɟa é kea, gi Zude ta Silase levega wo ma, ga ti va ti niima ɟeela woo laazeeli wo ma ga laawoo. ²⁸ Neɛve Zenvu Nadagai ve, ta ga ɓoɟo gi ve, ga nu mina kasɔ nɔpe da wo unma, keɓi nii maalaasu la ná. ²⁹ Naa ɟa é ga, keɓi wo mina da ga suaiti mi, niiti ti ɟulaai ga zalaɟai kooɟo ganigiti be, ta namai, naa veɛ sua ɓoomaiti ba, wo ɓoɟo maape ɓalaa ga kologologi. Wa naati keɓna, faa vaɟo ve wo ve. Ade ɟaana mɔnɔ!»

³⁰ Ti yeeɓeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyose, ti kidaaleve nu ɓogi pe gaale ba, ti sevei ve ti ya. ³¹ Sevei ɟalagai ma, ti wola ɟoozunɛeni, tɔzei iɓoɓɔ wooi va é ɟeni su. ³² Tei Zude ta Silase ti ɟeni ga GALA goo wo nuiti, ti leɓini ɓoezu kidaaleve nuiti pɔ, ti da naati tene, ta ti da ti iɓoɓɔ. ³³ Ti ku ɟeni ná fele, naa ɓoluma ɟeeɟelointi ti yeeɓeni ti va ga ziileigi, ti ɟale ma naama nuiti pɔ, niiti ti valini ti ma. ³⁴ [Aneɛ naa ve, é neɓeni Silase ve ga é ye ná.] ³⁵ Pole ta Balanaɓase ti yeni Antiyose, naa veɛ nu moinmoin ba, ti kalagi wo, ta ti da Maliɟii ná-Woo Niine Ugoi laazeeli.

Pole ta Silase lii vai keela zisgi velesiei ma

³⁶ Ku ɟeni fele, naa ɓoluma Pole ɟeni Balanaɓase ma: «De ɟale ma vogi zu, de li de kidaaleve nuiti ka, ve pe de levega ná, de Maliɟii laawooi laazeeli, de ka mini ɟeɟala ɟa ti ná kidaalevei zu.» ³⁷ Balanaɓase ɟeni pɔ, é Zan vile ti volu, nii daasei peai ga Maleke, ³⁸ kele Pole kaani ga é la vizoni ga ti va naa vile volu, nii é zegeni ti volu sie mɔungi zu Panfilii zoli, é la ɟeɓni ti va ta-wotii zu. ³⁹ Naama maɟaali ɓaani ti yɔɟɔzu, eyesu ti bali ma. Balanaɓase Maleke zegeni, ti le ɓatoi zu, ti li Sipele. ⁴⁰ Pole ma ge yimazegɛ ga Silase, kidaaleve nuiti ti ti ɟalivaani Maliɟii ná-zaalai ma, ti da li. ⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti iɓoɓɔ.

16

Timotee vile fai Pole ta Silase volu

¹ Naa ɓoluma, Pole zeelini Deleɓe, ta Lisetele. Kidaaleve nui ta ɟeni miná, daaseigi ga Timotee, dee ɟeni ga Zuifu anzanui ta kidaaleveai Kilista ma, keeɟe ɟeni ga Gelekii ta. ² Kidaaleve nui niiti ti ɟeni Lisetele ta Ikoniyume, naati ti ɟeni zeele woo vaɟo wosu, é lo Timotee va. ³ Woin ɟeni Pole ma ga é naa ɟe ga zieɓoɟo, é naa zegeni, ti tati pelevolu, tɔzei Zuifuiti ta-vai va, niiti ti ɟeni naama adeti, mazɔɔɔ ti pe ti ɟeni kweɓeni ga keeɟe ɟeni ga Gelekii. ⁴ Taai niiti é ɟeni levesu ti zu, é ɟeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelaiti ta totuɟoiti ti ti zegeni Zeeluzalame, naa ɟa a ke ti ɟolo naama leveiti be. ⁵ Egilisiiti seɓe ɟeni loozu kidaalevei zu, ta da veɛ ti va folo-o-folo.

Pole loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔzei Zenvu Nadagai pele leveni ti luɟo ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu. ⁷ Ti zeelii ma Misi yooi ɟobaɓe, ti ɟeni pɔ ga ti li Bitini, kele Yesu ná-Zenvu la ɟeni vaani bu. ⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase. ⁹ Kpidii Pole kulakɛlɛmai ta zɔɓɔni, é Maseedɔine zunu ɟila kaani loni, naa da maanɛɛɛ, é da ɟe ma: «Soma kae, é leve Maseedɔine, é ɓo gi va!» ¹⁰ Pole ná-kulakɛlɛmai naa maavele ma, gi pele ɟaizieni gaamago ga gi li Maseedɔine, mazɔɔɔ gi kweɓeni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Ugoi laazeeli ná.

Lidi ɟidaaleve vai Filipe taazuve

¹¹ Gi leɓni ɓatoi zu Toloase, gi li Samotelase zie zaama yooi ɔɔ pelei, poluma zobui gi li ga Neyapolise vele. ¹² Gi zege miná, gi li fo Filipe taazuve, nii é ɟeni ga Wolome laai ta, é ɟeni ga

Maseedaine gbovi moungi ma laai ta. Gi ku felego gjeni naama laai zu. ¹³ Doofo folo gi gfulani taai va, gi li zie wolai laave, e gjeni gi gisu ga ga Zuifuiti ta-GALA falizuve ta gaa na. Tei gi zeini, gi boeni anzanuiti po, niiti ti gaaalea gjeni de ba. ¹⁴ Anzanu gila ge gjeni na, nii e gjeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, e gjeni ga sege boi podi nui, ta na-taazuve gjeni ga Tiyatiil. E gjeni woilosu ga pagu, Maligii ziilaalaoni, nii a ke e naati meni, nii Pole gjeni bosu. ¹⁵ Tei ta na-pele wu nui ti batizeni, e ge zenu poi ma: «Ni wo kwenei ga ge gidaaavea ga gite Maligii ma, a soma wo le na-pelei wu, wo zei na.» E boini gi la gola ga keni gi naa ge.

Filipe gaso zidigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi gjeni liizu GALA falizuve, duu anzanu gila ge gi laagomini, nii adobe yenvui gjeni su, na-adobe vaiti maavele ma, na-duu keegeti ti gjeni kulanuma wola zolobu. ¹⁷ E vileni gi volu, ga-o, Pole-o, e da bain, e da ge ma: «GALA nii e Anii-Pe-Unda, naa na-botigje nui ka ga zunui niiti, ti vaave kizo pelei leezu ga woye.» ¹⁸ E gjeni naa gjezu folo moimoin daawu. Pole boloi ma ga naa, e latini, e ge zenu poi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, na e levezu ga e gula anzanui nii zu.» Gaamago e gfulani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu na-duu keegeti ti kaani la ga kito ge la mo ti ve, ti va ani moimoin soloo ga maavele, ti Pole ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaavae tukpogaaave nui po be. ²⁰ Ti naati teveni Wolome nui, niiti ti gjeni ga tukpogaaave nui, ti ge ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaqabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be, ²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la neeni ga adei de ga Wolome nui ade va bu, baa ade va ke.» ²² Bebei balaa wuzegeni ti laalagoma. Tukpogaaave nui ti ta-zegeti kulaa ma ti goba, ti devei veeni ga ti naati dogo ga kpakoi. ²³ Ti begai ma ga ti loga ga kpakoi je moimoin, ti naati pilini kasoi ga, ti kaso make nii leve ga e da wola wele ti ma. ²⁴ Tei naama levei veeni kaso make nui ya, e ti vilini kaso velei goozu vele nuu, e ti-gogoti doo kpepoi ga.

²⁵ Kua zaamai Pole ta Silase ti gjeni GALA falizu, ti da GALA debi wuyeyiti too, kasoga nui zaiti ti gjeni ti woomenisu. ²⁶ Gaamago, zou bali wolai geeni, e kaso velei ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni no vooa, yolagoti ti vieni kasoga nui pe ba. ²⁷ Kaso vele make nui wuungai ma, e ka ga kaso velei ma bogiti daalaoge, e na-boga zokpoi gfulani ma laqagi zu, e gjeni liizu bogi vaazu, taazei e gisieni ga kasoga nui pe ti vela. ²⁸ Kele Pole bainni ga woo wola, e ge ma: «Mina faa pou nape ke ga bogi, gi pe ga ve.» ²⁹ Kaso vele make nui wozakalagi maalolini, e leeni ga suvile, e da bali, e looni Pole ta Silase dogowu, ³⁰ e gula ga tiye eteave, e ge ti ma: «Keeni, na ke gale, ge va gizo?» ³¹ Pole ta Silase ti googaavoteni, ti ge ma: «Gidaave Maligii Yesu ma, da gizo wa da-veleyegei wu nui.» ³² Ti Maligii laawooi woni ma, ta na-peleyegei wu nui pe. ³³ Naama yeegegala no kpidi, kaso vele make nui liini ga Pole ta Silase, e ta-valaiti gaagba, naa voluma ti batizeni gaamano ta na-peleyegei wu nui pe. ³⁴ E leeni ga tiye na-pelei wu, e daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta na-peleyegei wu nui pe ti goozuneeni, ti gidaaave vai zu GALA ma.

³⁵ Sobui, tukpogaaave nui ti salausuuti teveni kaso vele make nui ma, ti ge ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.» ³⁶ Kaso vele make nui naama wooi laazelini Pole ma, e ge ma: «Tukpogaaave nui ti keela levege ma, ti ge ge wo vile, naa maavele ma a gula, wo li ziileigi zu.» ³⁷ Kele Pole gjeni ti ma: «Gei gi ga Wolome nui, ti la gaa-veelala leeni, ti gi loga kelemave, ti gi vili kasoi ga. Ta po niina ga ti gi gula doogfuzu? Gi la naa gje pe! Keni tiya bogi ti va, ti gi gula ti!» ³⁸ Salausuuti ti liini ti naama woiti bo tukpogaaave nui ma. Naati ti wola luani, ti menigai ma ga ta ga Wolome nui. ³⁹ Ti liini ti pee ve Pole ta Silase ve, ti naati maane ga ti gula ta-laai va. ⁴⁰ Pole ta Silase ti gulaai ma kasoi ga, ti leeni Lidi na-pelei wu. Ti gjegejointsi kaai ma, ti naati ipodoni, naa voluma ti da li.

17

Pole ta Silase ti lii vai Tesalonike

¹ Pole ta Silase ti leveni Anfipoli ta Apoloni, ti zeeli Tesalonike, ve Zuifuiti ta-GALA debi velei ta gjeni na. ² E leeni bu, egevelei a da kee la poloma, doogfo folo savago laawu Pole gjeni liizu, e da boe ti vo ga GALA sevei zu vaiti. ³ E gjeni sugulazu ti ma, e dee ga tiye ga keni Kilista a la bolo, e za, naa voluma e wuzege, e gula saai ya, e ge ti ma: «Yesu nii ge na-fai wosu wo ma, naa ga e ga Kilista.» ⁴ Tanigaa ti gidaaave niiti ti zaama, ti ve Pole ta Silase va, ta Gelekii ma moimoin niiti ti gjeni luazu GALA ba, naa ve tosuba anzanui ma moimoin ba.

⁵ Kele toloi Zuifuiti ziimave laaveni, ti nu nakai tanigaa zegeni bebei zaama, ti ti gaaale ba, ti buutugi vili taai zu. Ti liini ti Zazon na-pele laa gale, ti da Pole ta Silase gaize ga ti li ga tiye bebei vo. ⁶ Tei ti la gjeni ti gaani, ti Zazon ta kidaave nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpogaaave nui kakala, ti da bain, ti da ge ma: «Niima zunui ka ti eteai pe keai unga wuulee, tiya ga ti vaai ve. ⁷ Zazon ga e yeezeidai ti wu. Ti pe ta faiti keezu masagi Seezaal na-deveiti daalagoma, ti ge masa kili ka na, nii daaseigi ga Yesu.» ⁸ Naama woiti ti bebei

yiiḡulani ba ta tukpɔɗaalewe nuiṭi, ⁹ naati ti la ḡeni keeni, ti va yeebe Zazon ta zoiti ba, keni ti kpɔnma ani ḡulani ti ya pe.

Pole ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpidii veeni nɔ feya, kidaalewe nuiṭi ti Pole ta Silase leveni Beelee. Ti zeeliai ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA debi velei wu. ¹¹ Naati koozu ḡisiei vani, é lewe Tesalonike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga ḡoozune vele, folo-o-folo ti ḡeni GALA seveiti feḡefeḡelesu, ti pete ni nii ti bogai ti ma gaamai ve. ¹² Ma moimmoim ge ḡidaaleveni ti zaama, naa vɔluma Gelekiiti saama, tosuba anzanuuti ta zunui ma moimmoim ti ḡidaaleveni. ¹³ Kele Tesalonike Zuifuiti ti kwεεgai ma ga Pole ḡa GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani ná ga ti bebei ḡaazule, ti vootugi vili ti zaama. ¹⁴ Kidaalewe nuiṭi ti Pole leveni ga kpolodei laa velei, kele Silase ta Timotee ti yeni taazuve. ¹⁵ Zoiti ti liini Pole maazaasu, ti liini la fo Atene. Ti ḡalesuwe ma, Pole valini ti ma ga Silase ta Timotee ti li pɔ be fala.

Pole ḡeni ma Atene

¹⁶ Sieḡi zu Pole ḡeni sieḡoḡiti kpɔunsu da Atene, zii ḡeni bɔlɔzu, tɔzei é kaani ga taai naa wola laaveḡe ga koḡḡo ganigiti. ¹⁷ E ḡeni bɔezu Zuifuiti pɔ, GALA debi velei wu, ta zii ḡiligiti pɔ, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa vɔluma folo-o-folo é ḡeni bɔezu nuiṭi pe pɔ, niiti ti ḡeni vaazu ete zaamave. ¹⁸ Faafwe nui tanigaa, niiti ti ga Epikuliεinti ta Sitaisiεinti, ti tɔzeini ga bɔεa pɔ. Tanigaa ti da ḡe ma: «Lee ma bɔezuḡula naka ḡa zunui nii bosu?» Zoiti ti da ḡe ma: «Da ka ga toḡa gala kiligaa ta-va laazeelizu.» Tɔzei ti ḡeni Pole woomenisu, é da Yesu ná-Woo Niine Vagoi laazeeli, ta buzeḡe vai, é ḡula saai ya. ¹⁹ Ti li vele ḡana la Aleyopaze nuiṭi kakala, ti ḡe ma: «Gá zoo nei ḡi faa ḡweε baa, é vile kala niinei naa va, nii è bosu ga ḡiye? ²⁰ Tɔzei ḡa fai tanigaa menisu è-la, niiti kaipa ḡi la de ta menini. Tɔ ḡa é ba, ḡa pɔ ḡi naati poluḡweε.» ²¹ Tama Atene nuiṭi pe ta weεinti ti ḡeni ti zaama, ti ḡeni ta-yeeḡḡalai pe keezu nɔ ga ti da faa niineiti bo bɔḡo ma, ta ti da meni.

²² Pole wuzegeni naazu Aleyopaze nuiṭi saama, é ḡe ma: «Atene nuiṭi, ḡe pete ga wo pe wa ga gala pele zie nu wolaiti, kevelei pe ma. ²³ Tɔzei zεḡe levesu taazuve, ḡe da wa-ḡoḡo ganigiti ka, eyesu ḡe ná ta ḡaa ve seveai ná ga: «Galagi nii nu la kwεε, naa nɔnɔi ḡa.» Nii wo debizu, wo la kwεε, naa ḡa ḡe ná-fai laazeelizu wo ma. ²⁴ GALAGI nii é eteai ta su aniiti pe kpεtea, teigi é ga geeḡoḡi ta zooi ti-Maliḡii, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiṭi ti togai ga yeei. ²⁵ Kpεde la ba bala ga nuiṭi ti ani ve be, eḡe a vala ani ta ma zii nɔpe ma, tɔzei toḡa é zenvui ta zenvu viilei veezu nuḡuseiti pe zea, naa veε ani mɔtaiti pe ba. ²⁶ E etea nuḡusei pe kpεteve ga nu ḡila kpegi mavofodai nɔ, nii a ke ti ze zoi ḡa ná pε. E yeeḡḡalaiti teveni ba, é nuiṭi ti ze yooiti kwεgiti da, ²⁷ nii a ke ni toḡa zoo ḡeezu nuiṭi ti ye ḡeezu tiḡili tiḡili ti GALA ḡaizie ti ka. Tama tɔun maa la ḡoozani de tanɔpe ba. ²⁸ Tɔzei: «Tɔun maavele zu, zenvui ḡa de ya, de da niikpi, ta da vulua.»

Eḡevelei wa-va ḡweε nui tanigaa ti bogai la ga:
«Ada ga mavofodaiti.»

²⁹ Naa ḡa é ba, tei ade ga GALA mavofodaiti, ade mina ḡisie ga GALA kulave ga koḡḡo ganigiti niiti neḡliḡi ḡe nuiṭi, ti ti beteai ga zanugi, baa wallii, baa kɔtui, ga ti ḡoozu ḡeḡeḡeḡeḡeḡe. ³⁰ GALA ge nuḡuseiti ta-ḡimalala yeeḡḡalaiti naati zεga ná, kele niizu toḡa nuiṭi pe devezu adave pe ga ti ti zie velei maavalibo. ³¹ Tɔzei é yeeḡḡalala levea ba, sieḡi zu é vaazu nuḡusei pe tukpɔɗaalevezu la ga telebodai, zunu ḡila kpegi maavele, nii é yimazeḡeai la, é naama voogi ḡula kelema ese pe be ga é naa wuzεḡe, é kula saai ya.»

³² Ti naama wooi menigai ma ga ḡoveiti buzeḡe vai saai ya, tanigaa ti ḡeni neḡḡulusui ḡeezu la, taḡiligaa ti da ḡe ma: «Gá é woomeni yee ḡili, é lo naama vaiti ba.» ³³ Uele ḡana Pole ḡulani la ti zaama. ³⁴ ANεε naa ve, ti zaama tanigaa ti ḡidaaleveni, ti ḡili Pole va, naati tanigaa ti ḡeni ga Denise, nii é ḡeni ga Aleyopaze nui ḡila, ta anzanu ḡila nii daaseigi ḡeni ga Damalise, ta taḡiligaa.

18

Pole ḡeni Kolente

¹ Naa vɔluma, Pole zegeni Atene, é li Kolente. ² E Zuifu ḡila peteni ná, daaseigi ga Akilase, é ḡeni ga Pon nu, ta anzai Pelisile ti vaani nɔ feya ti zeḡe Itali, tɔzei masagi Kelode devei veeni ga Zuifuiti pe ti maḡooza Wɔlɔme va. Pole ḡilini ti va, ³ tei neḡliḡi ḡilagi nɔ ḡa é ḡeni ti pe ti ya ga seḡe ḡota bεte vai, é yeni ti vɔ be, ti da boti ḡe vɔɔma. ⁴ Dooḡo foloi ḡilagiḡi pe Pole ḡeni bɔezu Zuifuiti ta zii ḡiligiti pɔ, GALA debi velei wu, é ḡeni ḡaabaazu ga é ti lati.

⁵ Sieḡi zu Silase ta Timotee ti vaani la, ti zeḡe Maseedaine, Pole bɔḡo veeni GALA daawooi laazeeli vai nɔ ya niina, é ḡeni deezu ga Zuifuiti ga Yesu ḡa é ga Kilista. ⁶ Kele tei Zuifuiti ti ḡeni maḡaalizu ga woo nɔiti, é ná-seḡeiti subukpuneni, é ḡe ti ma: «Wo ma namai ḡa la niina wo unma, wa-va nɔpe ge la mɔ nɔun unma, bε niina ḡe ḡaavote zii ḡiligiti ma.» ⁷ E zegeni miná, é li zunui ta ná-pelei wu, nii é ḡeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ḡeni ga Titiyuse

Zusetuse, ná-pelei jeni GALA debi velei jobave. ⁸ Anee naa ve, GALA debi velei ma gundigii, nii daa jeni ga Kilisepuse, naa gidaaaleveni Maligii ma, ta ná-pele wu nuiti pe. Kolente nii ma mainmoin balaa, niiti ti jeni Pole woomenisu, ti gidaaaleveni, ti batizee zoloo.

⁹ Yeeta kpidii, Maligii jeni Pole ma kulakalemai zu: «Mina lua pe, 6e mina maage kpó, ¹⁰ tóozei ndun ná é va, nu nápe ge la wóofua é va, é va faa jónu ge ga de, mazoloo ná-nubusei wola mainve taai nii zu.» ¹¹ Pole keeni Kolente ga kona gila ta tukpe (1,5), é da nuiti kala ga GALA daawooi.

¹² Siegi zu Galiyon jeni la ga Akayi masagi, Zuifuiti pe ti zolooni faa gila ma, ti wuzege Pole laalofoma, ti liini la tukpofaalevezuue, ¹³ ti ge ma: «Zunui nii ga é nuiti tatisu, é GALA debi velei tagili deezu ga nuiti, nii é la zolooni togi ma.» ¹⁴ Pole jeniina geezu é 6e, eyesu Galiyon kpóei zefé, é ge ma: «Ee, Zuifuiti! E ga é jeni ga telebotala va ba faa jónu va, ná la woilo wo-woo ma, velei maanai é ge la, ¹⁵ kele tei é ga maagaali na, é vile woiti ta daaseigiti ba, naa veu wo wóofu logiti ba, wa-vaagana. Ge la pó ga gè ge ga naama lukpofaaleve nu.» ¹⁶ E ti 6eeni, ti zefé tukpofaalevezuue. ¹⁷ Ti pe ti Ssetene zoni naazu, nii é jeni ga GALA debi velei ma gundigii, ti da dogfa tukpofaalevezuue fakala. Kele Galiyon maavaa la jeni naa zu.

Pole fale fai ma volu Antiyose

¹⁸ Pole ku jeni fele Kolente, naa voluma é valini kidaaleve nuiti ma, é le bató zu, dii vai zu Siili vele, ta Pelisile naa ve Akilase va. Aisa é va zefé ná, é nungi buyeni ma bató losuue Sankelee, tóozei é minazefé keeni. ¹⁹ Siegi zu ti zeelini la Efeze, Pole siepofóiti zeni miná. E leeni GALA debi velei wu, é da 6e Zuifuiti, ²⁰ naati ti maaneneni ga é yeedefala go ge ti va, kele é la jeni vaani naa wu. ²¹ Anee naa ve, segezuue ná, é jeni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, ná de galesu ma wo vo be.» E leeni bató zu Efeze. ²² E julani bató zu Seezalee, é zefé miná é le Zeeluzaleme, é laali Egilisi zu nuiti ma, naa voluma é yeini Antiyose.

Pole lii vai keela ziegi zavasiei ma

²³ E ku jeni ma fele miná, é galeni ma volu, é da leveteeve Galate ta Filizi, é da kaladopóiti jóno.

²⁴ Zuifui ta vaani Efeze, é jeni ga Alegezandili nu, daaseigi jeni ga Apólóse. Zunui naa jeni ga kpezuugula nu wola, kalagai gola GALA sevei zu. ²⁵ E galani ga Maligii ná-pelei ma vai, zebéi jeni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, kele Zan ná-batizee nó ga é jeni kweeeni. ²⁶ E tóozeini ga 6e ga ladalai GALA debi velei wu, kele siegi zu Pelisile ta Akilase ti goomenini da, ti sejeni ti maabuga wóofu va, ti GALA ná-pelei lee la ga pagó. ²⁷ Tei é deveni ga é li ga Akayi vele, kidaaleve nuiti ti jóno. Ti sevei jeni kaladopóiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagó. Seelii ma miná, é jeni ga kpóba nu wola naati be, niiti ti gidaaaleveni GALA ná-zaalal zaáui zu. ²⁸ Tóozei é jeni Zuifuiti ta-bóeti polulaazu nó kpaun kelei zu, é da deé ga tiye GALA seveiti su ga Yesu ga é ga Kilista.

19

Pole zeeli vai Efeze

¹ Siegi zu Apólóse jeni la Kolente, Pole leveni ga maazu vele yooi zu vele, é zeeli Efeze. E kaladopóiti tanigaa gaani ná, ² é ti gaazaqa, é ge ti ma: «Siegi zu wo gidaaalevea la, wo Zenvu Nadegai zolooni?» Kele naati ti googaavoteni, ti ge ma: «Toun kaipa gi la de wólo menini ga Zenvu Nadega ga ná.» ³ E jeni ti ma: «Batizee ma begele ga mu wo wóofu?» Ti ge ma: «Zan ná-batizee.» ⁴ Pole kpóei zefeni volu, é ge ma: «Batizee nii Zan jeni keezu, naa jeni ga nuiti sie vele maavalibo fai, é jeni geezu nuiti ma, ti gidaaaleve naama nui ma, nii é vaazu toun poluma, naa ga é ga Yesu.» ⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizee zolooni Maligii Yesu laaseigi zu. ⁶ Pole yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zoloo, ti tóozei ga 6e zii woo giligiti su, ta ti da GALA gooi wo. ⁷ Ti pe kpóga jeni ga nu puugo maazu felego (12) gefala.

Tengi Pole boni Efeze

⁸ Pole jeni leezu GALA debi velei wu alu savago laawu, é da 6e ladalai zu Zuifuiti pó ga GALA ná-masadaí ma vai, é jeni gaabaazu ga é naati tati, niiti é jeni 6ezu ti vo. ⁹ Kele tei tanigaa ti gígi baani, ti la keeni, ti va maavalibo, toun ti da kpóe jóni bo kidaaleve vele niinei ma, bebei gaazu, Pole zefeni ti joba. E jeni liizu ga kaladopóiti, folo-o-folo é da ti gála Tilanuse ná-kala bosuue. ¹⁰ E yeni naa geezu, eyesu é ge ga kona felego, naa maavele ma nuiti kpein ti jeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii giligiti, ti pe ti Maligii laawooi menini.

Seva ná-down zunu lafelaiti

¹¹ GALA ge jeni laavoo vaii keezu ga Pole maavele, niiti ti la jeni geezu poloma. ¹² Eyesu ti da Pole ná-maabale segeiti ba ná-sege maazu zeféiti pee seebe nuiti ma, ti da gedé, zenvu jóni ti da gula ti zu. ¹³ Zuifui tanigaa niiti ti jeni leveteevesu ga ti da ingiti kpe nuiti su, ti sufofóni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zenvu jóni ti jeni ti zu, ti da ge ma: «Ná wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pole ná-fai laazeelizu!» ¹⁴ Zoiti ti jeni niima vaii

keezu, ti ɣeni ga Seva ná-doun zunu ɓofelaiti, nii é ɣeni ga Zuifuiti ta-zalaɗa ɗula ɗundigii ɗila. ¹⁵ ZENVU ɓɔi ti woodaawoteni, é ɗe ti ma: «Gè Yesu ɗwɛeni, gè kwɛeni ɓalaa zoi é ga Pole, kele woun, wa ga ɓeni?» ¹⁶ Gaamano, zunui nii zENVU ɓɔi ɣeni su, naa valani ti va, é vɔni ti ma, é ti loɗa ɗɛzɛɗɛzɛ, eyesu ti uela ga ti-maɗnakaiti, ti maawanaai. ¹⁷ Eɛe pe ge naama vai ɗwɛeni, Zuifuiti ta zii ɗiligiti niiti ti ɣeni jii wosu Efeze taazuwɛ, dualuagi ɓɔni ti pe su, naa ɣeni ga zaɓu Maligii Yesu laaseigi lebiya zoloo. ¹⁸ Zoit pe ti ɗidaaleveni, naati ma moimoin ti ɣeni vaazu, ti da lo zo ga ga nui pe ti keai. ¹⁹ Niiti pe ti molikula faiti keeni, naati ti vaani ga ta-zɛweiti, ti gala eɛe pe gaazu. Ti naama zongoi ɗaaluni, é ɗe ga wali ɗae waawuuloolugo (50 000).

²⁰ Dele ɗana Maligii laawooi wo fai zu ɣeni woolozu la ga gaabaai, Maligii ɓɔɗɔi ná-zɛbei zaɓui zu.

Uutuɗi é leveni Efeze ta Pòle zɛɗe vai ná

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Pòle deveni ga é li Zeeluzalɛme, é leve ga Maseedɔine ta Akayi vele. E ɣeni ɗɛɛzu ma: «Siegi zu gè zeelizu la Zeeluzalɛme, keɓi ɓalaa gè ɗaazula Wolɔme ma.» ²² E ná-ɓɔba nu felego leveni Maseedɔine, Timotee ta Elasete, to ɓɔɗɔi é yeni de Azi yooi zu.

²³ Naama yeeɗɗalalai zu ɗa ɓɔɗe wolai leveni la, é lo kidaaleve vele niinei va. ²⁴ Zanu ɓɔɗe nui ta ɣeni ná, daaseigi ga Deemeetiliyuse, é ɣeni anzanu ɗalagi Aaleteemise ná-pelei maaniini koiti kɓɛɛzu ga wali ɗolegi, é ɣeni naavolo wola ɗaalezu ba ɓɔɗɔ gani naama ɓɛɛligii ɗe nuii be. ²⁵ E naati gaaleeni ba ta zoi niiti ti ɣeni ɓɛɛligii ɗilagi ɗɛɛzu, é ɗe ti ma: «Wo pe wo kwɛeni ga ada-ɗulanumai ɗa niima wotii no zu, ²⁶ kele wa menisu ta wa peɛsu nii Pòle keezu, Efeze taazuwɛ ta Azi yooi zu ná pe, é nu moimoin tatiga, é da ɗe ti ma, galagi niiti pe nuii ti kɓɛɛai ɓɔɗɔ ve, naa tanope ge la ga gala. ²⁷ Naama vai ɗa vaazu ɓaagɗulazu ada-wotii ma, é beɗɗɗula anzanu ɗala golai Aaleteemise ná-pelei va, naa woluma toɗa wala lebiya wolai ma, nii é zea, teigi nuii ti nokosu be Azi yooi zu ta eteai pe su.»

²⁸ Naama wootti menigai ma ti ve, ti wola yiijaawanani, ti da ɓain, ti da ɗe ma: «Efeze nuii ta-ɗalagi Aaleteemise woolove!» ²⁹ Taai zu ná pe ge ɣeni na wuulee, ti pe ti liini wooma ga ɓɓɛɛi naama adawe, ná ga maaɓo bosuwe, ti li ga Pole zieɓɓo felegoiti Maseedɔine nuii Gaiyuse ta Alisetaake. ³⁰ Pòle ɣeni ɓo é ɓɔɗɔ le ga bebei, kele kaladopoiti ti la ɣeni keeni. ³¹ Azi nu wolaiti tanigaa wolo, niiti ti ɣeni ga ɓoolaiti, naati ti wooleveni ma, ti ɗe ma, é mina li maaɓo bosuwe. ³² Eɛe pe ge ɣeni ɓainsu ga velei é ɓo la, tozei faa wuuleegi wola wooloni bebei zaama, nui ɓoolozu ti la wolo ɣeni kwɛeni lee vaa zu ti ɗaaleai ba. ³³ Nui tanigaa ti ma vai zuɗulani Algeezandele ma, nii Zuifuiti ti ɣeni daawilisuu velelawe. Algeezandele yee ɣeni ti ma bebe, é ɣeni ɓo ga é goozuɗula bo bebei gaazu. ³⁴ Kele ti kwɛɛgai ma ga toɗa ga Zuifui ta, ti pe ti ɣeni ɓainsu lele felego laawu, ti da ɗe ma: «Efeze nuii ta-ɗalagi Aaleteemise woolove!»

³⁵ Gaaɓelagii zu, taa zewe ɗe nui zooni é bebei ɗaabe, é ɣeni ti ma: «Efeze nuii, be ɗa é la kwɛɛ ga Efeze taai ɗa ga Aaleteemise wolai ná-pelei makesuwe, ta maaniinigi nii é ɗulani geeɗɗɓɓɗi zu, é loo? ³⁶ Tei nu nope ge la zooga zɛɗezu naa ɗa, wo maaneewe wo maaɗe ɓo, wo mina kazemazu vaa nope ke. ³⁷ Tozei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa ɗolooloni gala pelei ma, ti la woo ɓuu woni ada-anzanu ɗalagi ma. ³⁸ Ni nui tanope so ka Deemeetiliyuse ve ta ná-ɓɛɛligii ɗɛɛɓɓɓoiti be, tukɓɓaaleve voloiti ta ná, tukɓɓaaleve nuii ta ná, ti va ti ta-ɓaazajai la. ³⁹ Kele ni faa ɗiligaa ta wo ɗisu, naati gaaɗa ɗula ba gaaleba ɗitei zu. ⁴⁰ Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toɗa la ade unma, ti ade veelala, ege da ga gaazulee vea, tozei gi woozuɗulusu nope ge la ná, nii a ɗe ga ɓoɗi nii ma ungi.» ⁴¹ Siegi zu é ɓeni la ga naama wootti bo, é bebei ɗaagalenai ma.

20

Pòle lii vai Toloase

¹ Siegi zu zongoi ɓeni la, Pòle kaladopoiti tolini, é ti lenɛ. Naa woluma é valini ti ma, é pe le zo, é da li ga Maseedɔine vele. ² E naama yooi zu zieni, é da tɛne moimoin bo ga kidaaleve nuii. Naa woluma é liini Geleki yooi zu, ³ é yeni miná alu saawo laawu. E ɗeele ɓɛɛni niina ga é le ɓatoi zu, é li Siili, eyesu é faa ɗwɛesu ga Zuifuiti ti yaavai ɗilibe ma. Naa maalee ma, é deveni ga é ɗale ma Maseedɔine vele. ⁴ Sieɓɓoiti daaseigiti kaa: Beelee nui Piiluse ná-doun zunui Sopateel, Tesalonike nu felego Alisetaake ta Sekonduse, naa ve Delebe nui Gaiyuse va, ta Timotee, naa woluma Azi nuii Tisike ta Tolofime. ⁵ Naati ti toni da gi luɗo, ti li ti da gi ɓoun Toloase. ⁶ Gono, siegi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti ɓeni la, gi leni ɓatoi zu Filipe taazuwɛ, gi ke ga folo loolugo ziei ɗa, gi li gi ti ɗa Toloase, gi ke miná ga ɓɔɗɔ ɗila.

Etikuse wuzɛɗe vai, é ɗula saai ya Toloase

⁷ ɓɔɗɔi ma volo mɔungi, gi ɗaalea ɣeni de ba ga gi bului ɗaagwe ɓɔɗɔ va. Tei Pòle maaneeni ga é li poluma zobui, é ɣeni ɓɛɛzu gaalebai zu nuii ɓo, é ná-ɓɔɗe zuɗoozani, eyesu kua

zaamai zeeli. ⁸ Lanboi wola maoinni geezu velei wu, ve gi feni ná gaalebai zu. ⁹ Zunu loungoi ta feni zeini fenetelei laave, daaseigi ga Etikuse, tei Pöle feni ná-kpöei wola zufozazu, niimenii leveni la ga gola, é fula geezu velei zavasiei zu, é loo zoi ma. Ti buzegefi, kele é zaani niina. ¹⁰ Kele siegi zu Pöle vileni da, é maaveeni zunu loungoi ma, é sege é da yeezu, é fe ti ma: «À mina yiizoolé, toga vulua!» ¹¹ Pöle leai ma volu geezu velei wu, é bului falegaleni, é daamii wo. Naa voluma, é yeni kpöezugulai ga eyesu wozai sege ma, é zeba é dá li. ¹² Ti vaani ga zunu loungoi, é vulua, naa feni ga ese pe iñodoo va.

Pöle lii vai Mile

¹³ Goun, gi toni da Pöle lufo batoi zu, gi li Asose, miná ga maaneeni ga gi Pöle zege ná, egevelei to bogoí é deveni la, mazaloo keni a la leve ga sie kofa velei. ¹⁴ Seelii ma gi ma Asose, gi segefi batoi zu, gi li Mitilene. ¹⁵ Gi zege miná, gi ye kpolodei ga poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa volu voloi, gi zeeli Samose, naa voluma voloi gi lega zeeli Mile. ¹⁶ Pöle deveni ga é leve Efeze goba, naa ga a ke é mina bogfo ma volo li Azi yooi zu, toozei é feni zuvilezu ga é li Zeeluzalame, ni a la zoo feezu ná Pantekote voloi.

Pöle ná-falima wooiti Efeze lotugöiti ma

¹⁷ Kele Pöle yeni Mile, é keela leve Egilisi lotugöiti tufo Efeze ga ti va. ¹⁸ Siegi zu naati ti vaani la po be, é feni ti ma: «Yeegefalai kpein ge kea wo va, wa bogfoi wo kwenei velei gé fea ziezu la, é lozei folo moundingi ma, yee gé vileni la Azi yooi ma. ¹⁹ Gé botii feve Maliqii ve bogfo maayeyii zu naa ve goloi ta kpöloiti ba, niiti ti feni zeizu má Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma. ²⁰ Wo kwenei balaa ga gé la faa nöpe döögüni wo va, kele gé naa pe daazeelini wo ma, ta gé wo fala kelei zu, ta wa-veleiti bu ga nii kpein soloogai wo ma. ²¹ Gé feni Zuifuiti ta zii giligiti tolisu yeenöpe ga ti ti zie velei maavalibo, é vile GALA ba, ta ti gidaaleve ade-Maliqii Yesu Kilista ma.

²² Niima ziegi zu ná ga gé liizu Zeeluzalame, Zenvu Nadegai ga é fe, keni gé li. Noun, gé la kwenei nii é kpöunsu ná. ²³ Kele taai kpein gé levesu su, Zenvu Nadegai ga deezu ga ze, é bo má ga kasoi ta maanögöiti ta kpöunsu. ²⁴ Kele noun zenvui la gaazu ga ani nöpe, gé la petesu ga sobelama ani nöpe, nii má yiizooléi ma, naa ga ga gé kpizei faabela ta botii, nii gé sölogai Maliqii Yesu ya, nii é ga gé GALA ná-zaalai ma Woo Niine Dagoi laazeeli.

²⁵ Gé kwenei niina ga woi kpein gé fea levesu wo zaama, ga GALA ná-masadai ma wooi laazeelia wo ma, wo tanöpe ge la má noun petega. ²⁶ Naa ga é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanöpe ma pamai ma goto la bá. ²⁷ Toozei gé la GALA ziima vai tanöpe döögüni wo va, gé ti pe deve ga woye. ²⁸ Naa ga é ba, á make bogfo ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zaidai unda ga wo make. A faaba GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaa ga to bogfo ná-Doun zunui ma pamai. ²⁹ Gé kwenei ga siegi zu gé liizu la, zulufo vileiti ta lo wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawöingá. ³⁰ Wa bogfoi wo zaama, nui tanigaa ta wuzegezu, ti da zee böeiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti vo pelei. ³¹ A wele bogfo ma mu, wo gize su ga kona savago laawu, gé la böloni folo ve kpidi va ga wo gilagilagi pe tenega yeeta wolo ga goloi.

³² Niizu, ná wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ga GALA be ga é wo wölo kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo ve, nii é makegai nu jadegaiti pe be. ³³ Gáazu la gulanu nu nöpe ná-wali ba zanu, ba nu ná-segea va. ³⁴ A wele zeeiti ba, wa bogfoi wo kwenei ga niiti ka ti maavaiti gaagulaai ba, ta zöiti balaa ti fea polu. ³⁵ Gé deve ga woye kevelei pe su ga vele gana wo maaneai wo botii fe la, nii wo bosu da zebesulala nui ba, wo gize balaa Maliqii bogfoi wooi zu, nii é boni ga: «Undaane fe faane fe nui ve, é leve naa va, nii é söössu.»

³⁶ Siegi zu é beni la ga naama wooiti bo, é vileni piibiqa ga ti GALA fali vöoma. ³⁷ Ti pe ti veveleni Pöle göbu, ti dá wola wölo, ti dá neene. ³⁸ Pöle wooi é boni ti ma ga: «Wo la má gaazu ve petega,» naa ga é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele batoi vo be.

21

Pöle leé vai Zeeluzalame

¹ Gi zegeai ma ti goba, gi leeni batoi zu, gi sakpa Köse, naa voluma voloi gi zeeli Lööde, gi zege miná gi li Patala. ² Tei gi batoi ta gaani miná, é dá kpolodei maaleve ga Fenisi vele, gi leeni su, gi dá li. ³ Gi zeelii ma Sipele gobaave, gi zeni ga fovezu velei, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, toozei miná ga batoi maaneeni ga é laayei ná ná-kasoi wu. ⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti goba döögü gila daawu. Zenvu Nadegai puuni naati ziima ga ti Pöle lene ga é mina le Zeeluzalame. ⁵ Kele naama voloiti tevegai ma, gi pele zoni, ti pe ti gi vuumi ga pele, ta ti-anzaiti é ve ti-lointi ba, eyesu gi fula taai va, gi vileni piibiqa kpolodei laave ga gi GALA fali. ⁶ Naa voluma, gi valini bogfo ma ga tiye, goun gi le batoi zu, tiya ma, ti gale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolodei ga ziei faabelani ga gi zege Tiil gi li Petleemayise, gi laali kidaaleve nui ti ma miná, gi folo gila ke ti va. ⁸ Gi zege ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi leeni woo niine vago laazeeli nui Filipe ná-pelei wu, é feni ga nu lofelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi

yeni ná-pelei wu. ⁹ Anza lopo naanigó ñeni zea, ti la de zunu vaa ñwεε, naati ti ñeni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku ñeeni ná fele, GALA goo wo nui ta zegeni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse. ¹¹ E vaani gi vó be, é Póle ná-saamañiligi zefge, é ñogóiti ta zeeiti suñli, é ñe ma: «Zenvu Nadegai ñe: «Zunui nii nóno ga saamañiligi nii, vele ña Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzalame, ti fe zii ñiligitigi zea.» ¹² Gi naama wooi menigai ma ga taai naa zu nui, gi Póle maaneneni ga é mina le Zeeluzalame. ¹³ Kele Póle gi wooñavoteni, é ñe ma: «Lee ñana wo keezu, wo da wolo, wo da zii ñogólo? Nñun, kèvele beteve gili vai na laade, kele gè za balaa Zeeluzalame Maliñii Yesu laaseigi ve.» ¹⁴ Tei gi la ñeni zoosu gi va ná-kisiei lati, gi la mó ñeni daani kpaangbali, gi ñeni ma nò: «Maliñii yiimai zoo, é ñe!»

¹⁵ Naama voloití tevegai ma, gi gá-ñevele beteni, gi le Zeeluzalame. ¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zegeni Seezalee, ti vile gi volu, ti li ti gi laazuveε Sipele nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menasón, zunui naa ñeni ga kidaaleve nu vóloma.

Póle ta Zake ti ñomi fai

¹⁷ Siegi zu gi zeelini la Zeeluzalame, kidaaleve nui ti gi laaño mini ga koozuneei. ¹⁸ Poluma voloi, Póle veeni gi va, gi li Zake vó be, totugóiti gaalea ñeni de ba balaa ná. ¹⁹ Póle ti luwóni, naa vóloma é tózei ga naa zuñulaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge keai zii ñiligitigi saama ga ná-botii maavele. ²⁰ Ti begai ma ga goomani, ti lebiyai veeni GALA be. Naa vóloma, ti ñeni ma: «Kèeloun, é petega, nu waa mainmoin ge ñidaalevea Zuifuiti saama, ti pe ti zebεzefgeve tógi zo fai zu ga gola. ²¹ Tama ti menige ga Zuifuiti niiti ti zii ñiligitigi saama, da naati pe kalasu ga ti beteve Moize ná-tógiti ba, da ñeezu ti ma ti mina mó ti-lointi tati pelevolu, naa vóloma ti mina mó vokóño faa vólomaiti ma. ²² Toña ñe ñale mu? Tózei zefge ma nape ge la ba, ta vaazu menisu ga é vaave. ²³ Naa ña é ba, nii gi bosu é ma, naa ñe. Zunu naanigó ña gi zaama, niiti ti minazefge keai, ²⁴ ti zefge wo ñogó ñade vóloma wa tiye, é ti-maavaiti pe sege ga ñaso, naa ña a ke ti tóungiti kpuye. Naazu ese pe ka kwεε ga zeei ña ti bogai ti ma da-vaaz zu, kele da balaagi da ga tó so nui ta. ²⁵ Nii é ga zii ñiligitigi tónó, niiti ti ñidaaleveai, gi sevei levege ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti ñulaai ga zalañai kóño ganigiti be, ta namai, naa ve suaiti ba ti ma nama la vuuni, ti ñogó maanre balaa ga kologólogi.» ²⁶ Poluma voloi Póle zunui naati segeni, ti ñogó ñade ta naati, naa vóloma ti le GALA sei velei wu. E kui le ga tiye voloi ta-ñade fai ñaabelazu la, yeei zalañai maanre la, é ñula ti ñilagilagi ve.

Póle zo fai GALA sei velei wu

²⁷ Folo lofelasiei ñaabelazuve ñeai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Póle ñaai ma GALA sei velei wu, ti bebei pe buzeñeni daalóño ma, ti so, ²⁸ ti da kpeeí loo, ti da ñe ma: «Izelayeve nui, à ño gi va! Wele, zunui nii ña é ese pe kalasu adave pe Izelayeve nuñuseiti daalóño ma, ta Moize ná-tógi ta GALA sei velei laalóño ma, é lea ga vóló zii ñiligitigi GALA sei velei wu, ti ada ñadegai nii ñazóa!» ²⁹ Ti ñeni naa wosu, tózei tóunpa ti Efeze nui Tolofime ñaani Póle vólu taazuve, ti ñeni kaazu ga teve ga naa GALA sei velei wu. ³⁰ Taazuve naa pe ge ñeni gaama wuulee, nuñuseiti ti da ñula adeti pe ga kpizei, ti da va, ti Póle zoni, ti kula GALA sei velei wu, ti kpogiti daaño lu gaama. ³¹ Ti ñeni ñeezu, ti Póle va, eyesu ma wooi zeeli Wólome salaavusu ñulugiti unda ñogóñulubai ma ga Zeeluzalame taazuve ña wuulee. ³² Gaamago ná, é salaavusuiti ta ta-ñundigíiti segeni, ti li bebei vó pelei ga kpizei. Ti kóñoñulubai ñaai ma ta salaavusuiti, ti ñeni Póle loña vai va. ³³ Kóñoñulubai maabugani Póle va, é so, é devei ve ga ti gili ga yólóño felego. Naa vóloma, é ti ñaazañani ga toña ga be, ta leeni ña é keai. ³⁴ Kele bebei zaama ese pe ge ñeni nóno wosu, ti da ñain, ti woo la liini ga faa ñila. Tei kóñoñulubai la ñeni faa nape gaañazuve naama vaa zupui zaama, é devei veeni ga ti lii la kóñoñulubai zu. ³⁵ Siegi zu Póle ñeni la nu leezuve, keni salaavusuiti ti segeni, tózei bebei ná-ziiñulubai va, ³⁶ mazóló bebei ñeni polu, ti da ñain, ti da ñe ma: «A paa!»

Póle ñe vai bebei vó

³⁷ Siegi zu ti ñeni Póle leezu la kóñoñulubai zu, é kóñoñulubai ñaazañani, é ñe ma: «Da ke ge ñe é vó ñaa?» Naa ñe ma: «É Geleke wooi ñwεε mu ñaa?» ³⁸ Da lei é va ñe mu ga Ezipete nui naa, nii é vuutugi leveai feya, é li ga nu vaa nu waanaanigó (4 000) tevebai zu?» ³⁹ Póle ñe ma: «Ba-o, nñun, ná ga Zuifu ñitefite, sálóoge Taalese, Silisi yooi zu, ná ga sábelama laa volai naa zu nu. Ná é maanenezu, va bu, ge ñe nuñuseiti pa.» ⁴⁰ Tei kóñoñulubai vaani bu, Póle yeni loni nu leezuve, é yee ñe bebe nuñuseiti ma ga ti maañe kpó. Naa leini tóontóon, Póle tózei ga ñe ti vó Alame wooi zu, é ñe ti ma:

22

¹ «Kèeni ta kèeleaiti, à woilo nii ma gè bosu ga ná-goozuñulagi.» ² Naa mótá leini vólu tóontóon, siegi zu ti menini la ga Póle ña ñeezu ti vó Alame wooi zu. Póle ñeni ti ma: ³ «Nñun, ná ga Zuifu ta, sálóoge Taalese, Silisi yooi zu, kele gè kulasui woge taa volai nii zu, gè kalagi zóló Gamaliyele yeezu, nii a ke gè vile gi-memewolani ta-ño gi ñwεεgai vólu ga ñitefite.

Sèbèzegeni gola GALA ná-fai zu, egèvelei wo la za. ⁴ Gè kidaaleve vele niinei nii ma nuiti wainzege eyesu saai da zeeli tanigaa ma, gè zunuiti ta anzanuiti gili, gè da ti vili kasoi ga. ⁵ Zalağa gula ģundiġi wolai ta totuġoiti pe ta zoo ģeezu ga ná-zeele. Gè falima zewèiti sòlòni volò ti ya, ga é ve ade-ġeelointi Zuifuiti zea, sieġi zu gè ģeni liizu la Damase ga gè naama ģidaaleve nuiti gili, gè va ga tiye Zeeluzalème, nii a ke ģe faa zei ti ma.

⁶ Tei gè ģeni pelei ma, màabugazuve Damase va, folo gaalgaa ma zieġi zu, gaamago wozakala golai ta ģulani geeġolġi zu, é da volo màaġoolii zu. ⁷ Gè looni zoi ma, gè wooi ta menini, é da ģe mà: «Sòle, Sòle, lee vaa zu è wainzegezu?» ⁸ Gè ģeni ma: «Be ģa ga de, Maligii?» E ģe mà: «Nà ģa gè ga Nazalette nui Yesu, nii è wainzegezu.» ⁹ Sieġoġoiti ti wozakalagii ģaani, kele ti la ģeni naama nui woomenisu, nii é ģeni bòezu pò. ¹⁰ Gè ģeni ma: «Maligii, lee ģa ná ke?» Maligii ģe mà: «Wuzeġe, è li Damase, ta naa pe bo è ma, nii maaneai ga è ke.» ¹¹ Tei wozakalagii naa ma voloi gaaazuġoleni, sieġoġoiti ti sòni zèei va, ti li ga ze Damase.

¹² Zunui ta ģeni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu ģeni de, é ģoloni GALA ná-tagi ve. Zuifuiti kpein ti Damase ti ģeni toġo vagoi wosu. ¹³ E vaani, é ģe mà: «Kèeloun Sòle, wozaga volu!» Gaamago nò, gaaazuve zegeni ma, gè wèle ba. ¹⁴ E ģeni mà: «Ade-memewolani ta-GALAGI yeeloge è va kaite ma yeelugò ga è ziiimai ġwèe, è Telebo Nui vete, ta è daawooiti meni. ¹⁵ Da ģeezu ga ná-zeelei nubuseiti pe gaazu, é vile naama vai va, nii è kaai ta è menigai. ¹⁶ Lee vaa zu mu è nekèsu? Wuzegè, è batize, da-ġotoiti ti gba è va, è bòġo ģaliva Maligii ma.»

¹⁷ Naa volumna, sieġi zu gè vaani la volu Zeeluzalème, yeeta gè ģeni GALA falizu GALA sei velei wu sùġili. ¹⁸ Gè weleni, gè Maligii ģa, é da ģe mà: «Suvile, è ģula Zeeluzalème va, tozèi nubusei niiti ti zeini ná, ti la woiloga pe da-zeele wooi ma, é vile nòun ba.» ¹⁹ Gè gooġaavoteni, gè ģe mà: «Maligii, ti pe ti suġwèeni ga gè ģea liizu GALA debi veleiti bu, gè da naama nuiti pili kasoi ģa, ta gè da ti loġa, niiti ti ģidaaleveai è ma. ²⁰ Anèe balaa sieġi zu ti ģeni da-zeelei Etiyeni vaazu la, ná bòġo gè ģeni ná, gè vaani bu, ná ģa gè ģeni makesu ma nu vaa nuiti ta-zegèiti ba.» ²¹ Naazu Maligii ģeni mà: «Li, ná è levesu goozama poun zii ģiligiti pò be.» »

Pòle vili fai kasoi ģa

²² Ti woiloni goo ma, eyesu é naama wooi wo. Kele naa volumna ti woġulani, ti ģe mà: «À nii ġeġala nui vaa! Maa la nèeni ga wo va ze vulua!» ²³ Ti ģeni kpeei loozu, ti da ta-zegèiti pili ya, ti da fufligi wuzegè geezuve. ²⁴ Kooġuluġai devei veeni ga ti le ga Pòle kooġaġai zu, ti gaazaġa ga kpakò, nii a ke ti kwèe lee vaa zu nuiti ti bainsu ģani toun daaloġoma. ²⁵ Tei ti ģeni gilizu ga ti va doġa, Pòle salavusu ģundiġii ġaazaġani, é ģe mà: «Zobo feeve wo ya ga Wòlome nu loġa, nii ná-tukpò ġaa la de volò leveni?» ²⁶ Salavusu ģundiġii naa menigai ma, é liini é ģe kooġuluġai ma: «Lee ģa è vaazu keezu? Zunui nii ģa ga Wòlome nu.» ²⁷ Kooġuluġai vaani, é ģe Pòle ma: «Bo mà, da ga Wòlome nu ġiteġite?» Pòle ģe mà: «Ungo.» ²⁸ Kooġuluġai ģe mà: «Wali wola ģa nòun gè kula, gè va ģe ga Wòlome nu.» Pòle ģe mà: «Nòun, sòlòge su.» ²⁹ Zoiti ti ģeni gaazaġasu ga kpakò, naati ti beni ba. Kooġuluġai wola luani, é kwèegai ma ga Pòle ģa ga Wòlome nu, tama é naa ġilii ai ga yòlòġoiti.

Pòle ģeni tukpòġaaleve nuiti kakala

³⁰ Poluma zobui, tei kooġuluġai ģeni pò ga é naama vai ġwèe ġiteġite, nii Zuifuiti ti Pòle veelalazu su, é fieni, é devei ve ga zalaġa gula ģundiġiiti ta tukpòġaaleve nu wolaiti pe ti ġaale ba. Naa volumna é devei veeni ga ti yei ga Pòle, é naa vileni ti zaama.

23

¹ Pòle weleni tukpòġaaleve nu wolaiti pe ba, é ģe ti ma: «Kèeleaiti, sieve GALA gaazu ga kisie vagoi eyesu za voloi.» ² Kele zalaġa gula ģundiġi wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti ģeni Pòle ġoba, ga ti naa loġa daave. ³ Naama zieġi zu Pòle ģeni ma: «GALA ka è loġa, sigi kolegi! Da zeini ga è ná-tukpò ġaaleve ga toġi, è zeba è da devei ve toġi laaloġoma ga ti dòġa!» ⁴ Zoiti ti ģeni ná, naati ti ģeni Pòle ma: «Da GALA ná-zalaġa gula ģundiġi wolai voomusu!» ⁵ Pòle ģeni ti ma: «Kèeleaiti, gè la ģea kwèe ga zalaġa gula ģundiġi wolai ve, tozèi seveve GALA sevei zu ga: «Mina woo ĵou wo da-nubuseiti ta-ģundiġii ma.» »

⁶ Tei Pòle kwèeni ga kpoġi ġilazuve ģa ga Saduseyeinti, gilazuve ģe ga Falizieinti, é woġulani tukpòġaaleve nu wolaiti saama, é ģe mà: «Kèeleaiti, ná ga Falizien, Faliziein ta ná-doun zunu ģa ga ze, kitogi é zèa gòveiti buzeġe vai zu saai ya, naa maavele ģa za tukpòġaalevezu la.» ⁷ E naama wooi wogai ma, maġaali lòni Falizieinti ta Saduseyeinti zoġòzu, bebei ġaafwèeni su fele. ⁸ Tozèi Saduseyeinti ti ģeni bosu ga gòveiti ta la wuzegèe saai ya, geezueela la ná, ta zenvu la ná, Falizieinti ma ti laave naama vaiti pe da. ⁹ Kpòe wolai leveni, Falizieinti pò pele to kalamoin tanigaa ti wuzegèni, ti maġaali vili su, ti ģe mà: «Gi la zunui nii zo ĵou nòpe kaazu. Be ģa é kwèe ni zenvui ta ģa kpòeai pò, ba geezueela ta ģa kpòeai pò?» ¹⁰ Kpòeai zuwòlòni, kooġuluġai ģeni luazu ga nuiti ti mina Pòle vaa, é devei veeni salavusu bulu gila zea ga ti yei ti Pòle ġula ti zaama, ti lee la kooġaġai zu.

¹¹ Naama yee bidii, Maliigii julani keelema Pöle we, é gje ma: «Zeebezege, é gjea ga ná-zeelei Zeeluzaleme, keni balaa é gje ga ná-zeelei Wolome taazuwe.»

Zuifuiti ta-yaavai Pöle laalóofoma

¹² Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai gilini, ti gona ga tanope ge mina daami wo ba kpöle, keni ta Pöle vaana pe. ¹³ Zoiti ti naama yaavai beteni, ti moinni nu vuunaanigo (40) ma. ¹⁴ Ti liini zalağa gula gundigiiti po be ta totuğoiti, ti gje ti ma: «Gi minazegeve, gi gona ga gi la ani nape pokogoga, ni gi la de Pöle vaani. ¹⁵ Wa balaa mu, à zoloo faa gila ma wa tukpogaaaleve nu wolaiti, wo boe kooğuluğai vo, ga é va ga Pöle wo vo, ege wa gje ná-fai wuuwetesu ga pagu. Goun, gi gjevele beteve naama zie su ga é va gje é zeeli, gi paa.»

¹⁶ Kele Pöle daabei yaavai naa zuğweeni, é liini kooğajai zu, é suğula Pöle ma. ¹⁷ Pöle salaavusu gundigi gila tolini, é gje ma: «Li ga zunu loungoi nii kooğuluğai vo be, faa gja kisu ga é bo naa ma.» ¹⁸ Salaavusu gundigii naa liini ga zunu loungoi kooğuluğai vo be, é gje ma: «Kasoga nui Pöle gje gè va ga zunu loungoi nii é vo, faa gja kisu ga é bo é ma.» ¹⁹ Kooğuluğai zunu loungoi zoni zeei va, é lii la, ti maagelesa ge leve, é gje ma: «Lee gja é po ga é bo má?» ²⁰ Naa googaavoteni, é gje ma: «Zuifuiti ti zolooge ma ga ti va é vo be ga é Pöle leve tukpogaaaleve nu wolaiti po lina, ege ta gje ná-fai wuuwetesu ga pagu. ²¹ Kele mina woiilo ti-woo ma, tozei tanigaa ta ti zaama ta moin nu vuunaanigo (40) ma, niiti ti minazegeai, ti gona ga ti la daami woga ba kpöle, ni ti la de Pöle vaani, ti gjevele beteve na, da no gja niina, ti é boonsu ga é va bu.» ²² Kooğuluğai beni zunu loungoi va, é li, kele é naa laa maağakpani, é gje ma: «Mina bo nu ne nape ma ga é vaave é niima vai wo má.»

Ti Pöle leve fai masagi Felikise ma

²³ Naa voluma, kooğuluğai ná-salaavusu gundigi felego lolini, é gje ti ma: «À salaavusu unfelego (200) gjevele bete, ta soo bize zalavusu vuulofela (70), naa vee kpeen vili nu unfelego (200) va, za bidii no lelei laavusiei ma, wo li Seezalee. ²⁴ Keni balaa wo sooiti faagje Pöle we, naa gja a ke é zeeli zou zeeve gundigii Felikise ma ga pagu.»

²⁵ Ná-sevei zu wooi gaa, nii é keeni: ²⁶ «Kelode Lisiyase gja é ná-tuwo gooi laazeelizu ná-nu vago wolai zou zeeve gundigii Felikise ma. ²⁷ Zuifuiti ti zunui tei soni, nii gè tevesu é ma, ti gjenina paazu, eyesu gè zoloo ná ma, ga salaavusui bulugiti ti kula ti ya, gè kwεεgai ma ga toğa ga Wolome nu. ²⁸ Tei gè gjeni po ga gè so ungi gjeve, gè liini la ta-lukpogaaaleve nu wolaiti kakala. ²⁹ Gè peteni ga ta peelalazu, é velle ta-logi ma vaiti ba, kele é gula naa volu, é la faa gili kologoloni, nii nu a paa su, ba nu a gili ma vaa zu. ³⁰ Kele nui ta goi vea ga yaavai gilive ma ga ti paa. Naa gja é kea, gè la ná maağoonsu, gè tevega é ma, gè maaloo nuiti deve ga ti va é vo be, ti baazağa ná.»

³¹ Tei salaavusuiti ti naama levei zolooni, ti Pöle zegeni ga kpidi, eyesu ti zeeli Antipatili. ³² Poluma zobui, ti galeni ma kooğajai zu, ti ze soo bize zalavusuiti zea, ti li ta naati. ³³ Ti zeeliani ma Seezalee, naati ti sevei veeni zou zeeve gundigii ya, ti Pöle kee la. ³⁴ Siegi zu é beni la ga sevei gala, é Pole gaazağani naa zegezuve ma. Tei é kweeni ga naa zegeve Silisi goui ma, ³⁵ é gjeni naa ma: «Nà é woomeni, siegi zu é maaloo nuiti ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Elode ná-masa pelei wu.

24

Pöle maaloo vai zou zeeve gundigii Felikise ma

¹ Folo loolugo volu ma, zalağa gula gundigi wolai Ananiase, ta totuğoiti, naa vee laavaawo gila ba daaseigi ga Teeletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zeeve gundigii Felikise vo be, ti baazağa ma ga Pole laalóofu. ² Ti naa lolini, Teeletule ná-kpoezugulai loozeini gani: «Ee, gá-nu vagoi Felikise, é zaala gja gi ziilei daazeelii zu la, ta falibo pagoi niiti ti zooi zu, gi naati sołoga ga da-gima wotti maavele. ³ La da ga yeegğalal pe su, ta ade pe gi da-va ba goğoi wuuğwee. ⁴ Kele gi la po ga gi é lebi zeini ada gilagi, naa gja é ba, soma da-nu vagoi zu, é woiilo gi-woo ma yeegğala buğako laawu. ⁵ Gi kaave ga zunui nii gja ga debulusa nu wola nubuseiti saama, toğa kpoei loozu Zuifuiti pe zoğozu eteai zu ná pe, toğa é ga Nazalete ghalabo nuiti ta-lotuğoi. ⁶ E gjaabaani volu ga é GALA sei velle gjozo, tama gi so. [Gi gjeni po ga gi ná-tukpoi gaaaleve, egevelei gá-logi la. ⁷ Kele kooğuluğai Lisiyase vaani ga maağaa, é kula gi ya, ⁸ é devei ve ga gi va, gi gá-baazağai la é vo be.] Da goğoi gaazağa, é naama vaiti kwεε niiti gi ti-ma baazağai wosu é ma ga daalóofu.» ⁹ Zuifuiti ti vaani bu, ti gje ma zekana niima vaiti ti la.

Pöle ná-goozuğulagi

¹⁰ Zou zeeve gundigii yeeleteni Pöle ma ga é boe, Pöle kpoei zegeni, é gje ma: «Gè kweeni ga kaite da gja é tukpogaaalevezu gá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozuğulagi wosu é ma ladalai pe su. ¹¹ Da goğoi da zoo é poluğula ga é la de leveni folo puugo maazu felego (12) va, gè keeni Zeeluzaleme GALA debi vai ma. ¹² Nu la kaani GALA sei velle wu, ba GALA debi

veleiti bu, 6a taazuwe gi va da maagaali ge ga nu, ge va nubuseiti buzege kpoeve vaa ma. ¹³ Niima nuiiti ti la zooga ti va gaama gila kpalaa de naama vaiti su, niiti ti maaloovu ti zu. ¹⁴ Nii ge kwenei naa ja ga, na gi-memewolani ta-GALAGI lebizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti geezu ma, gaagwe vele. Noun, daawe naa pe da, nii sevei tgi zu ta GALA goo wo nuiiti tazveiti su. ¹⁵ Kitogi ja zea, e lo GALA ba, naama gitogi ja balaa ga ton, ga goveiti ta wuzege saai ya, telebo nuiiti ta telebotala nuiiti. ¹⁶ Naa ja e ba, na gaabaazu kele yeenope ga peelalazu nape ge mina ge ba na-kisei zu, GALA ta nuiiti gaazu.

¹⁷ Naa volu kona mainmain tevegai ma, paave ga ge faabogoi ge na-zou zu nuiiti be, ta ge zalaqa gula, ge fe GALA be. ¹⁸ Nazu ja ti kaani la GALA sei vele ma goizuve, kpegai ma ga na-pade fai pe ke, bebe la geni koba, zongo la geni na. ¹⁹ Kele Zuifu tanigaa ti zegaai Azi, naati ka ti va ti pete, tiya mu ka volo maa gea neeni ga ti va ti baazaqa e ma, ni faa ja ti gisu noun daaloga ma. ²⁰ Ni naa laade, zaiti ti ve, naati ti deena nii nape ti kaai ga peelaalazuve, siegi zu ge geni la tukpogaaleve nu wolaiti kakala. ²¹ Keni, ni ti yijaawana ve ma, tazei naama wooi va ge boni kpaun ti zaama ga: «Kitogi e zea goveiti buzege vai va saai ya, naa maavele ja za tukpogaalevezu la wo gakala.»

²² Tei Felikise bogoi faa gitegite kwee e vile kidaaleve vele niinei va, e ku loni ma de, e ge ti ma: «Siegi zu kooqulubai Lisiyase vaazu la, na da-vai wuuvete niina.» ²³ E devei veeni salausu gundigiti ya ga e make Pole ma kasoi ja, kele e mina da ga naa wola bata, ta e mina peleva naa na-nui tanape tugoi ga ti va faa ge be.

²⁴ Ku geeni fele naa voluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii e geni ga Zuifui ta. E nu leveni ga ti va ga Pole, e wiloni naa woo ma, e vile kidaaleve va Yesu Kilista ma. ²⁵ Kele tei Pole geni boezu, e vile telebodai va, ta bogozogi, naa ve tukpoi va e vaazu, Felikise luani gola, e ge Pole ma: «Gula volu de, voloi na yeegefala vago zolo da, na e loli niina.» ²⁶ E ki geni ba ga Pole ja wali veezu zea, naa ja e keeni e geni naa lolisu da valafala, e da yeye po.

²⁷ Ti yeni naa zu kona felego leve, naa voluma ti Felikise maavalibo ga Polisiyuse Fesetuse. Tei Felikise geni po e Zuifuiti ziima vai ge, e Pole yeni kasoi ja.

25

Pole woofula vai masagi Seezaal ma

¹ Siegi zu Fesetuse folo savagoi geni la zoi unda, e zegeni Seezalee, e le Zeeluzalame. ² Zalaqa gula gundigiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani po, ti baazaqa ma ga Pole laalogo. ³ Ti gola maaneneni ga naa ge ga faabogoi wola ti ve, e Pole leve ti ma Zeeluzalame. Ti yaavai zeini Pole lugoi ga ti paa pelei zu. ⁴ Fesetuse ti woogaavoteni ga Pole ja kasoi ja Seezalee, naa voluma to bogoi toga galesu ma fala. ⁵ E geni ti ma: «Zaiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti vile polu, gi li, ni zunui nii faa gologolo keeve, ti maabaazaqa la.»

⁶ Fesetuse folo lasava ba folo puugo no geeni ti va Zeeluzalame, e yei volu Seezalee. Poluma voloi, e zeini tukpogaalevezuve, e devei ve ga ti va ga Pole. ⁷ Siegi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzalame ti yei Seezalee, naati ti jakuni ma, ti da maal ga faaba golaiti, nii tiya bogoi ti la geni zooga gaama geegeze bo su. ⁸ Pole woozugalani, e ge ma: «Ge la faa nape gaazani Zuifuiti ta-lagi ma, ta GALA sei vele ma, anee masagi Seezaal balaa ma.» ⁹ Tei Fesetuse geni po e Zuifuiti ziima vai ge, e geni Pole ma: «Da po ga e li Zeeluzalame, ade pe ade ye na da-lukpoi gaaleve gaazu, e lo niima vai va?» ¹⁰ Pole googaavoteni, e ge ma: «Ba-o, na loni ve masagi na-tukpogaalevezuve, ve ja na-tukpoi gaalevezu na. Ge la telebotala vaa nape keeni ga Zuifuiti, egevele da bogoi e naa gweeni la. ¹¹ Ni na ga soba nu, baai ni ge faa gologologe, nii soloogai saai ma, ge la geleni noun saa vai va, kele ni gaama nape ge la niiti ta-baazaqai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nape zea ga e noun fe ti ya. Na woogulazu masagi Seezaal ma, ge sufula ma.» ¹² Siegi zu Fesetuse ta nu wolaiti ti beni la ga un pee bogoi va, e Pole woogaavoteni, e ge ma: «E woogulaa Seezaal ma, naa ja e ba, keeni niina e li no ti Seezaal gakala.»

Pole lo fai Agelipa ta Belenise gakala

¹³ Ku geeni fele, naa voluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee. ¹⁴ Tei e geni ku geezu na fele, Fesetuse Pole na-fai leeni ga masagi, e ge ma: «Felikise zunui gila zeege ve kasoi ja. ¹⁵ Siegi zu ge liini la Zeeluzalame, zalaqa gula gundigiti ta Zuifuiti ta-lotugoiiti ti baazaqani ga daalogo, ti ge ge na-saa vai leve. ¹⁶ Ge geni ti ma: «Wolome nuiiti ti la da ga nui zaa vai levea no, ni ti la ma nui loni maaloo nuiiti kakala, ti va lukpo ta naati e woozugula.» ¹⁷ Naa ja e keeni ti vaani ve, ge la ku gili toni ma, poluma zobui no ge zeini tukpogaalevezuve, ge devei veeni ga ti va ga zunui naa. ¹⁸ Ge geni gisizu ga kpoebogoiiti ta vaazu maaloozu ga faagaaza golaiti, kele naa la geeni. ¹⁹ Nii baagi e geni ti yagozu, naa geni no ga fai tanigaa ti vilegai ta-gala pelei va, ta zunu gila nii daa ga Yesu, nii e zaani, tama Pole geezu ma toga vulua. ²⁰ Ge peteni ga ge la zooga deve nape segezu naa gefala vai zu, naa ja e keeni, ge Pole gaazagani, ni toga po ga e li Zeeluzalame, ti na-tukpoi gaaleve mina. ²¹ Kele

Pole woogulani niina masa golai ma, é naa gfwεε faa loo ná-fai zu, gè deveve ga ti makε ba kasoi gá eyesu gè teve Seezaal ma.» ²² Agelipa gēni Fesetuse ma: «Ná balaa ná pō gè zunui naa woomēni.» Naa gē ma: «Lina dá goomēni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti kēni tukpōgaaleve velei wu lebiya wolai zaama, kōōfulubaiti ta taazuve nu wolaiti ti gēni ti volu. Fesetuse devei veeni ti va ga Pole. ²⁴ Naama zieggi zu Fesetuse gēni ma: «Masagi Agelipa ta wōigi pε wo gi gōba, zunui nii é wo gākala, nii gá Zuifuiti ti ma vεbe wolai vaani, ti baazaḡa má ga daalōḡo Zeeluzalame ta taai nii zu, ti dá bain, ti gē zunui nii maa la mō nēni, é va yε vulua. ²⁵ Nūn gè kaave ga é la faa gaaazani, nii nu a paa su, kelε tēi tō bōḡoi é woogūla masa golai ma, gè gīsīεve ga solooge ga gè teve naa ma. ²⁶ Kelε tama faa giteḡite ge la ná, nii ná sεve ná-faa zu masa golai ma, naa gá é kεa gè tolīga wo gākala, kelε dá giteḡite é gākala, masagi Agelipa, naa gá a kε ada bēna ga gaazaḡa, gè gē kwεε nii gè vaazu sεvezu. ²⁷ Tōzei toḡa bē ga kelegeletala va ga gè kasoḡa nu leve, ni gè la sogi gūlani kelēma, nii é laani unma.»

26

Pole ná-goozūfulagi masagi Agelipa gaaazu

¹ Agelipa gēni Pole ma: «Kpōei gá é ya, dá zoo è woozūḡula.» Pole yeemaaleni, é woozūḡula, é gē ma: ² «Eε, masagi Agelipa, gōla undaanεεve ga gè woozūḡula é gaaazu, é vīle naama vaiti pε ba, nii Zuifuiti ti daazu unma. ³ Tōzei dá bōḡoi é Zuifuiti kεε vaa vōlōmaiti kwεε kala, ta ta-bōεzūfulaiti. Ná é maanεnεzu soma kae, é yīlōo, é woilo gōo ma.

⁴ Zuifuiti pε ti sīε velei gfwεε, kaite kēai ma ga buzeḡe niinēgi ná-nuḡuseiti saama, ma un gē da ma ga Zeeluzalame taazuve. ⁵ Kaite ti kwēni, tiya bōḡoi ni ta pō ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gè ná-eteai gēεve é zoloo kpōgi naa ma, nii ná-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa gá é ga Falizieinti ta-bōḡi. ⁶ Niima zieggi zu ti va ga ze tukpōgaalevezuε, tōzei kitogi naa va, nii é zēa minazēḡegi zu, nii GALA gē kēni ade-mēmewolani bε, ⁷ ada-woloda puugō maazu felegōiti (12) pε kitoge naa lazeeli vai va, ti dá GALA debi ma vaa zu kpidi vεε folo va. Eε, masagi Agelipa, naama gītogi maavele gá Zuifuiti ti máalōzū su! ⁸ Toḡa ḡale mu! Wo la laani dá baa ga GALA ka zoo é zenvui ve gōveiti zea volu?

⁹ Nūn ná bōḡoi gè gīsieni dε ga kēni gè leve ga pele goi ma zii pε, gè wuzēḡe Yesu Nazaletε nui laasegi laalōḡoma. ¹⁰ Naa gá gè kēni Zeeluzalame, zobogi nii gè sōlōni zalaḡa gūla ḡundigīiti zea, gè lo naa ma, gè dá kidaaleve nui ma mōinmōin pili kasoi gá. Ni a la ḡena ga ti zaa vai leve vai, gè ḡeni vōḡεεzu ba ga ti maanεεve ga ti za. ¹¹ Gē ḡeni levesu sīε mōinmōin su GALA debi vεleiti pε bu, ga gè ḡeni faa zeizu ti ma, gè bōi ti la ga ti ḡele ta-ḡidaalevei va, ná-zīḡulai lateve pele ma ti laalōḡoma, gè ḡeni liizu gē dá ti zo wēn laaiti su.

¹² Naa gá gē yēni su yeeta, zalaḡa gūla ḡundigīiti ti valini má ga ta-zobogi gē li Damase. ¹³ Eε, masagi, gē yēni pelei zu, folo bεkpegi gē wozakalagi gá, é zēḡe gēḡōḡgi zu, é dá volo gi-maaḡoolii zu ga sīεḡōḡiti, ma zezei leveḡai foloi nōnōi va. ¹⁴ Gi pε gi looni zōoi ma, gē wooi ta mēnini, é dá bōε pō Alame wooi zu, é dá gē má: «Sole, Sole, lee vaa zu é wōinzeḡezu? «Da bōḡo maawanazu ga dá bōḡo lōna ani ḡaazobagiti ga.» ¹⁵ Gē ḡeni ma: «Bε gá ga dε, Māligi? Māligi gē má: «Ná ḡa ga Yesu, nii é wōinzeḡezu. ¹⁶ Kelε wuzēḡe, é lo ḡōḡiti ga, mazolō gē ḡulaa é vε kelēma, nii a kε gè é ḡe ga ná-botiḡe nui, é dá zeele wooi wo nūiti ma ga é káave, ta é naama vaiti bo ti ma, niiti gē vaazu ti lēezu ga dε mōnō. ¹⁷ Ná é unmōo Zuifuiti ma ta zii ḡiligiti, niiti gē é levesu ti zaama. ¹⁸ Ná é levesu, nii a kε é ti-ḡaazuḡeti seḡe ma, é ti ḡula kpidi zu, ti va wozakalagi gá, é ti ḡula Setana ná-zobogi wu, ti va GALA pō, nii a kε ti zuvaayε ga ta-ḡotoiti ta ti tōnō zolō vōōma, ta niiti ti jadegai ga kidaalevei maavele nūn ma.»

¹⁹ Masagi Agelipa, naa gá é kēni, gē la zooni gē va ḡele kulakelēmai naa zu vai va, nii gē sōlōni, é ḡula gēḡōḡgi zu. ²⁰ Kelε gē tōzeini dε, gē daazeeli Damase nūiti ma, naa vōluma Zeeluzalame nūiti, naa gá é zeelini Zudee yōoi zu nūiti pε ma, gaabēla ga zii ḡiligiti, gē ḡeni gēezu ti ma, kēni ti zīε velei maavalibo, ti ḡidaaleve GALA ma, ta ti kεεwotiiti kē niiti ti zoloogai maavalibogi ma kēai ta-eteai zu. ²¹ Naa maavele gá é kεa Zuifuiti ti sōgai GALA sei velei wu, ti ḡe ti pāa. ²² Kelε GALA kpaave nūn maazu, é yεga su za zeeli zaḡaḡa, ná vε mu, gē dá zeele wooi wo bolomadḡōiti ta seizumaanεgiti ma. Niima gē bosu, naa la ga faa ḡili nōpε, kēni nii GALA goo wo nūiti ta Moizeni ti boni ga daa ḡa zeeli. ²³ Naa gá é kēni Kilista a la bōlo, ta é ḡe ga nu mōngi gōveiti saama, é wuzēḡe, naa vōluma é kizo fai ma wozakalagi lazeeli dε Zuifuiti ma, é leḡa zeeli zii ḡiligiti balaa ma.»

Masagi Agelipa gīsū vai

²⁴ Tēi é ḡeni bōεzu ḡanu, Fesetuse bāinni la, é gē ma: «É litige, Pole! Da-vaagwε golai ḡana é boloḡa!» ²⁵ Pole googaaḡoteni, é gē ma: «Ba-o, ná-nu vago wolai Fesetuse, gē la litini. Wooi niiti gē ti wosu, ta ga gaama bōei, gē ti woge balaa ga ḡimalai. ²⁶ Toun vōlo masagi Agelipa bōḡoi niima vaiti suḡwεε, naa gá é kēezu gē la bōεzu pō ga inεine, dáave da ga niima vai tanōpε ge la ḡēni zeemazu, tōzei ti la ḡēni ga dōḡuzū va. ²⁷ Masagi Agelipa, é laave nēi GALA goo

³³ Wozai sege ma la yoofozu, Pole geni nubuseiti pe tenesu ga ti daamii wo, e ge ti ma: «Za ga folo puugo maazu naansiei (14) wo da maafoongi wo, wo la de daamii nape boni. ³⁴ Na wo maaneenezu defemu ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a ke wo gula ve, naa volumna a la da: Wo tanape undegai gila kpala ge loa ya.» ³⁵ E naa wogai ma, e bului zefeni, e mamagi ve GALA be ti pe gaazu, e galegale, naa volumna e toozei ga mia. ³⁶ Zoitii pe ti zebezefeni, ti toozei ga daamii woga. ³⁷ Gei kpein gi geni batoo zu, gi geni ga nu unfelego puulofela maazu lozita (276). ³⁸ Ti daamii wogai ma, ti 6aa kpe, ti ta gulani batoo gasoi ma, moloi da ga beleegi, ti da naa vili kpolodei wu.

³⁹ Siegi zu woza sefeni la ma, ti la gwesu gaani kakei va, ti weleni, ti zie bekegi ta vete ta ma najaeigi, ti geni geezu, ni ta zoo ti zo batoo va mina velei. ⁴⁰ Ti kolu fapogiti ma galuiti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato bize aniti ba. Ti file zuzo segei wuzefeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele. ⁴¹ Kele ti zigani najae sigigi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felego gaaleai ba yoofozu, ti bata na. Velelave batani ba kpe e la geni niikpisi, voluzuve da falegale ga kpolodei na-zeejaabaai.

⁴² Salavusuiti ti zooloni ma ga ti kasoga nuiti pe paa, naa ga a ke ta mina ye lasesu, e va vela. ⁴³ Kele tei salavusu gundigii geni po ga e Pole gizo, e la geni vaani bu, ti va naama vai ge. E devei veeni ga zoiti pe ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ga mounpa, ti kakei mazaloo. ⁴⁴ E ge zoiti ti ze gulu zeveti ma, ba batoo ma bulukpulugiti ma. Uele gana ese pe ge kakei maazoloni la ga pago.

28

Pole gaei ma zie zaama yooi zu daa ga Malete

¹ Gi gulaai ma faabaagi laawu, gi kweeeni ga zie zaama yooi naa laasei ka ga Malete. ² Na nuiti ti yeezeini gi wu ga pago, ti abu wolai gaazoni, ti gi pe toli ga gi gole, toozei tonai ta koolei ga e geni vaazu ga gola. ³ Pole kpatagalagi ta gaaleeni ba ga e pu abui ga, kele abui liegi maavele ma, peegaali gila ge gulani su, e so zeei va. ⁴ Na nuiti ti kaalii gaai ma zeleni Pole yeei va, ti geni geezu bofo ma: «Gaama zu zunui nii ga ge ga nu vaa nui ta, kulaa no ga feya faa boii zu kpolodei wu, gaamano ada-galagi na-tukpoi la vaani bu, e va ye vulua.» ⁵ Kele Pole kaalii vofeni abui zu, e la voo ma zoolo nape gaagaani. ⁶ Naama nuiti ti geni na maafoonsu, e geni ti gisu ga ti Pole ga zeei ve, ba e loo e za gaamano. Tei ti lebini maafoongi naa zu, ti la faa joo nape kaani, e va ge ga Pole, ti-digi valiboni, ti da ge ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Na jobave zie zaama yooi naa ma nu wola moungi daaseigi ga Pubiliuse na-kpeleiti ti geni na. E yeezeini gi wu ga neenege, e gi laazuve folo savago laawu. ⁸ Pubiliuse keege geni zeebezu, kolokpadimai ta kelendegi ga e geni ba. Pole leeni po be, e GALA fali be, e yeela ma, e balo. ⁹ Naa volumna, seebe nui niiti kpein ti geni zie zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pe ti valoni. ¹⁰ Ti unfema wola veeni gi ve, gi liizuve nii pe e geni ga gi bedema ani, ti naa pe feeni gi ve.

Pole zeeli vai Wolome

¹¹ Alu savago beveni pe gi va le Alegezandili batoo gila su, nii e samai geni zie zaama laai zu, batoo naa laaseigi vooluveni geni ga «Gala felegoiti ti ga yooigiti.» ¹² Gi zeelini Silakuse taazuve, gi ke mina ga folo savago. ¹³ Gi zefeni mina, gi da li ga kake jobu velei, eyesu gi zeeli Legio. Poluma voloi lekrema velei nu yeezazuve viilei lokoleveni, gi keeni ga folo felego gi va zeeli Puzole. ¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa gaani mina, ti gi maaneeni ga gi dofo gila ke ti va. Uele gana gi zeelini la Wolome. ¹⁵ Wolome gidaaleve nuiti ti gi-maawoo menini, ti vile pele ma gi laadomisu eyesu ti va adave na laa ga Apiyuse loogoi, ta ve na laa ga Ween Laazu Uele Savagoi. Siegi zu Pole ti gaani la, e GALA mamani, naa volumna ijo ge looni.

¹⁶ Siegi zu gi zeelini la Wolome, ti vaani bu ga Pole ye bofo vele wu, salavusui gila ge da wele ma.

¹⁷ Folo savago levegai ma, Pole Zuifuiti ta-lotugiti tolini ga ti gomi ta naati. Siegi zu naati ti vaani la po be, e geni ti ma: «Keleaiti, ge la faa gologoloni ada-nubuseiti ma, ge la ade-memewolani ta-vaa voolmai ta gologoloni balaa. Anee naa ve, ti soni, ti pili kasoi ga Zeeluzaleme, ti kula mina, ti fe Wolome nuiti zea. ¹⁸ Naati ti begai ma ga na-faiti buuvete, ti geni geezu, ti pile, toozei ti la geni ndun so kaani, nii soloogai nu va vaa ma. ¹⁹ Kele tei Zuifuiti ti la geni vaazu naa wu, kee jelejele ge la geni na keni ge woodulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga woin ga ma ga ge na-nubuseiti maal. ²⁰ Naa ga e kea ge toligi wogai la ga ade ga, ade yep e vile naama vai va, toozei Izelayele na-kitogi maavele ga za ge yalagoi nii zu la.»

²¹ Zuifuiti ti googaavoteni, ti ge ma: «Gi la seve zoloni, e va zefe Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-geleoin gila kpala ge la vaani, e va da-vaa joo wo gi ma. ²² Kele woin ga gi ma ga da bofo e da-gisiei le ga giye. Nii e ga kalagi naa e voopeai ba, gi kweeeni ga ade pe nuiti ta wuzefezu daalofoma ga gola.»

²³ Ti ku ɣili toni ga ti ɣomi. Naama voloi zeeliai ma, ti vaani pɔ bε, ti mɔin, é leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyesu kpakoi zeeli, Pɔle bɔeni ti vɔ, é ná-kalagi wo pelei le ga tiye: E GALA ná-masadaí ma wooi laazeelini ti ma, é Moize ná-tɔgi zu wooiti seɣeni ta GALA goo wo nuiti ta-bɔeiti, é ɣaaɓa kele ga é ti-ɣigi lati, é lo Yesu ná-fai va. ²⁴ Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la keeni pe ti va la da. ²⁵ Siegi zu ti ɣeni zeɣezu la Pɔle vɔ bε, tiya letele ti la ɣeni zolooni faa ɣila ma, Pɔle niima ɣisie ɣilagi woni ti ma, é ɣe ma: «Gaama ɣeni Zenvu Nadegai ya, siegi zu é ɣeni bɔezu la wo-memewolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maaɓele, é ɣeni ti ma:

²⁶ «Li, é ɣe niima nuɓuseiti ma:

wa la woilo nɔ,

kele wo la faa ɣaaɣaa pe.

Wa la wele nɔ,

kele wo la wozagaa pe.

²⁷ Tɔɔzei niima nuɓuseiti ti ɣea ga kigaaza nuiti,

ti bɔɣɔ woizuɓɔlɔa, ti yeevee ɣaazu,

naa ɣa a ke ti ɣaazu mina wozagaa,

ti-woiyegfeiti ti mina faa meni,

ti-yii mina faa ɣaaɣa,

ti va ɣale ma pɔ,

nii a ke ɣe va ti ɣede.» »

²⁸ Pɔle ɣeni ti ma vɔlu: «À kwεε mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa ɣana zeelizu zii ɣiligiti ma, naati mu ta woilo ma.» ²⁹ [Pɔle naama wooi wogai ma, maaɣaali wolai yeni Zuifuiti zɔɣɔzu, ti da li.]

³⁰ Pɔle keeni ga kona felegɔ pelei naa wu, nii é seɣeni. E ɣeni yeezeizu nuiti pe bu ná, niiti ti ɣeni vaazu pɔ ga ti ka. ³¹ E ɣeni GALA ná-masadaí ma vai laazeelizu, é da kalagi wo, é vile Maliɣii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpe ge la ɣeni kpeteɓeni naa va.